

ACTA SANCTORUM ORDINIS S. BENEDICTI

IN SÆCULORUM CLASSES DISTRIBUTA.

SÆCULUM III.

QUOD EST AB ANNO CHRISTI DCC AD DCCC.

Collegit Domnus LUCAS D'ACHERY, Congregationis S. Mauri Monachus, ac cum eo edidit D. JOHANNES MABILLON, ejusdem Congregationis, Qui & universum Opus Notis, Observationibus, Indicibúsque necessariis illustravit.

PARS SECUNDA.

LUTECIÆ PARISIORUM,
Apud LUDOVICUM BILLAINE, in Palatio Regio.

CIↃ IↃC LXXII.

CUM PRIVIL. REGIS ET SUPERIOR. LICENTIA.

PRÆFATIONIS
ALTERA PARS.

1. CUM istius Sæculi Præfatio paullo jam excederet modum, ne prooemii loco librum condidisse putarer, visum est levandi fastidii gratiâ eam dividere in partes duas, ut duplici tomo sua cuique pars tribueretur. Jam ergo post Observationes, quas de ecclesiasticis monasticisque rebus in prima parte exsecutus sum, superest ut de argumento historico subjiciam animadversiones nonnullas, quibus defensio Præfationis Sæculi nostri secundi succedet.

§. I.

OBSERVATIONES HISTORICÆ.

2. DE Regibus Francorum ex his Actis quædam eruimus, quæ illustrandæ historiæ Francicæ non parum conducunt. Atque ut ab CHILDERICO Chlodovei secundi filio ducam initium, maximè notandi sunt loci duo in fragmento de vita sancti Lantberti ex Fontanellensi Abbate Episcopi Lugdunensis, quibus discimus, quot annis regnaverit Childericus, útque Dagobertum filium habuerit. quorum alterum hactenus non satis exploratum: alterum ab historicis nostris prorsus ignoratum est. Sic ergo Auctor ille, qui imperante Ludovico Augusto vivebat, ubi agit de prædiis quibusdam Lantberto Abbati collatis in Neustria, primæ Observationi lucem præfert. *Edita est autem hæc regia largitio Arlauno jocundo palatio, undecimo anno præfati Regis in Austria, qui fuerat primus* OBSERV. I. Childerici tempus regni.

in Neustria. Ex his verbis intelligimus, Childericum post decem annos quàm in Austria regnare cœperat, Neustriæ solio impositum fuisse post mortem Chlotharii fratris, qui annis quatuordecim Neustriâ potitus est. Childericum proinde non statim à morte Chlodovei patris, sed post annos dumtaxat quatuor Austriæ præfectum fuisse; egisséque annum regni decimum, quum frater ipsius Chlotharius annum quartum-decimum, qui vitæ supremus fuit, absolvebat. denique Childerici annum regni undecimum in Austria, primum ejusdem in Neustria fuisse. Apud Baldericum in Chronici Camaracensis libro primo, capite septimo-decimo, exstant litteræ quædam Choneberti Abbatis, datæ *anno duodecimo Childerici Regis*. qui proinde annus regni Neustrasiani secundus erat. Porro Childericus in summa regnavit *annis quatuordecim*, ut patet ex Chronico brevissimo, quod ex codice Tiliano post Erchanberti fragmentum edidit Andreas Chesnius. & quidem in Neustria quatuor annis rerum potitus est, ex Actis sancti Waningi superiori in Sæculo relatis, exstinctus anno sexcentesimo septuagesimo tertio in autumno.

OBSERV. II. Filii, Dagobertus. 3. Alter locus ejusdem fragmenti docet nos, Childericum habuisse filium DAGOBERTUM, qui unà cum ipso ac Bilhilde uxore occisus sit. Auctoris prædicti hæc verba sunt: *Antefatus autem Rex Hildericus insidiis satellitum suorum, Amalberti videlicet & Ingolberti simúlque Bodilonis, necnon & Lupi aliorúmque, unà cum conjuge sua vocabulo Bilhilde, filioque nomine* DAGOBERTO, *vitâ & Regno privatus est. quorum corpora prænominatus maximus* .·. Cetera desiderantur in membranis, quibus usi sumus, magno sanè Francicæ historiæ damno. Sed tamen ex hoc loco discimus tandem, Childerico filium fuisse Dagobertum, quem puto esse infantulum illum, cujus urnula Reginæ matris suæ loculo impofita juxta cineres Childerici patris in basilica nostrâ Germanensi reperta est anno Christi millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto. cujus detectionis narrationem Hadrianus Valesius exhibet in rerum Francicarum libro vigesimo primo.

OBSERV. III. & Chilpericus. 4. Præter Dagobertum Childericus filium etiam habuit CHILPERICUM, cognomento Danielem, qui post Dagobertum tertium in Francia regnavit. Id quidem jam probavêre nonnulli ex quibusdam Chilperici instrumentis, quorum unum Corbeïensibus Monachis, alterum Chillardo Abbati Dionysiano concessum legitur. At cùm ea instrumenta ex ipsis autographis desumta non putarentur, iis fidem omnem non adhibebant viri quidam eruditi. Lustravi proinde archivum Dionysianum, in quo duplex reperi instrumentum primarium Chil-

lardo Abbati concessum à Chilperico, unum *datum quod fecit mensis Martius dies quinque, anno primo regni, Compendio*. in quo Chilpericus *genitorem suum* CHILPERICUM, *avunculos*, id est patruos CHLODOCARIUM & THEODERICUM appellat. alterum *datum quod fecit mensis Martius dies sexdecim*, itidem *anno primo regni, Compendio*, in quo DAGOBERCTHUM *proavum*, *avum* CHLODOVEUM, *genitorem* CHILDERICUM vocat. Utrumque hoc monumentum, quod mecum unà viderunt in autographo viri clarissimi Carolus Fresnius, Antonius Vion, & Johannes Baptista Cotelerius, cum aliis id genus instrumentis non sine negotio erui ex ipsis primariis litteris, quæ ob apicum & stili salebras vix legi possunt. Ea videsis in calce hujusce voluminis, ubi leges aliud etiam diploma Chilperici, *datum sub die pridie Kalendas Martias, anno primo regni, Compendio*, in quo Chilpericus insuper *consobrinos*, id est fratres suos patrueles, nominat CHLODOVIUM, CHILDEBERCTHUM & DAGOBERCTHUM. quod diploma, quia mendosum apud Dubletum legebatur, ex ipso originali integrum repræsentare visum est. Ex his patet corrigendos esse Ademarum aliósque, qui Chilpericum hunc Dagoberti fratrem fuisse aiunt.

OBSERV. IV. Theodorici initium regni.

5. Chronologiæ superiùs stabilitæ de initio regni Childerici cùm in Austria, cum in Neustria, suffragatur tempus initi principatûs à Theodorico ejus fratre ac successore, cujus annus quartus-decimus cum anno æræ Christianæ sexcentesimo octogesimo sexto comparatur in instrumento quodam chartarii Benigniani, relato apud Perardum in collectione monumentorum Burgundicorum, dato *die sabbato proximo ante medio mense Aprili, in anno* XIIII *regnante domino nostro Theodorico Rege*. quæ notæ conveniunt anno Christi prædicto, quo dies quintus-decimus mensis Aprilis litterâ dominicali G præditus erat. non verò Theodorici cognomento Kalensis regno aptari possunt. Hæc verò epocha initi à Theodorico principatûs confirmatur ex iis quæ de tempore cæsi Dagoberti postea dicturus sum.

OBSERV. V. Dagoberti secundi restitutio.

6. Quo tempore Neustriæ dominabatur Theodoricus Chlodovei secundi filius, Childerici frater; eo etiam regnàbat in Austria DAGOBERTUS secundus, filius Sigiberti junioris; patre mortuo in Hiberniam pulsus à Grimoaldo palatii Præfecto, ab Austrasiis postea revocatus. cujus restitutionem per multos annos ignoratam, tandem in apertam historiæ lucem nuper revocavit Hadrianus Valesius, Historiographus regius; eamdémque præclaro commentario Godefridus Henschenius illustravit. Argumenta potiora duo, quæ Dagoberti reditum

persuadent, ex Willelmo Malmesburiensi Monacho in Actis sancti Wilfridi Archiepiscopi Eboracensis, & ex libro de gestis sancti Memmii Catalaunensis Episcopi repetuntur. ex quibus discimus quidem, Dagobertum in Galliam revocatum, in legitimam paterni Regni sortem restitutum fuisse. at quo tempore, quove mortis genere decesserit, non discimus. Utrumque verò demonstro primus ex Fridegodo & Eadmero, gravibus auctoribus, qui in libello quisque suo de vita sancti Wilfridi, Dagoberti non solùm restitutionem, sed etiam mortis genus tempúsque nos docent. id quod nescio an ab Stephano Heddio, qui sancti Wilfridi res gestas primus scripsisse dicitur, an ab aliis Scriptoribus acceperunt.

7. Fridegodus Monachus Anglus, alius à Fridegodo Gallo sancti Audoëni laudatore, is qui rogatu Odonis Cantuariensis Pontificis sæculo decimo vitam sancti Wilfridi versibus descripsit, sic de Dagoberto secundo & Wilfridi ad eum adventu cecinit.

Ver gelidas tepidus jam solverat æstibus Alpes,
Viribus adsumtis, cùm Præsul lætus ab illis
Gallica rura petens exivit finibus, atque
Nota subit fidens DAGOBERTI *mœnia Regis.*
Is equidem meritò, venturus ut adseret ordo,
Publica suscepto præbebat læta patrono.
Perditus, ut nostis, inquit, popularibus alis,
Excepi mœstas tenero olim somate ærumnas.
Adscendi tremulum non multo remige lembum,
Pulsus ad ignavos adulescens exsul Hibernos.
En vobis, cujus merui tutamine reddi,
Per me pérque tuam, miles delecte, salutem,
Si qua fides animo, tantum servemus amicum.

Quos Fridegodi versus post annos centum fere octoginta ita reddidit Eadmerus in Actis ipsius Wilfridi. *Securus igitur insidiarum Præsul, in ipsa provincia totam cum nova Dei plebe hiemem feliciter exigens, deinde pergendi Romam iter repetiit: & Galliam perveniens, nota sibi Regis Dagoberti mœnia subiit. quem ipse Rex visum mox recognovit, eúmque multa cum lætitia hospitio suscepit. Et vocatis hominibus suis hac eos voce alloquitur: Virum hunc quem ecce coram habetis, magnopere dilectioni vestræ commendo, rogans ut illi in quocumque negotio vestri opus habuerit, adsistatis, siquidem me (sicut credere fas est) sincera mente amatis. Hujus enim probitate & industriâ vobis redditus, vobísque, ut inpræsentiarum videtis, regia sum dignitate prælatus. Nam dudum, velut ipsi recordamini, cùm popularibus insidiis fere perditus essem, exsul quoque liberationis meæ gratiâ oberrassem, pelago quoque jactatus ad ignavos Hibernos perlatus fuissem; hinc me*

inde adductum magnâ benivolentiâ secum aliquando tenuit, ab omni periculo protexit, atque nativo solo incolumem ac tutum restitui posse donavit. Quapropter per meam & vestram vos obtestor salutem, ut si qua in vobis est fides, tantum servemus amicum, & vicem exhibitæ mihi dilectionis ac benivolentiæ communiter gratiosi procuremus ei impendere. Sic Dagoberti reditum in Galliam confirmant Eadmerus & Fridegodus.

8. Præterea iidem Auctores probant, Dagobertum ipsum cæsum ab æmulis fuisse eodem anno, quo Synodus Romana Pontifice Agathone contra Monotheletas celebrata est, id est anno sexcentesimo septuagesimo nono. Cùm enim hæc Synodus peracta fuisset *mense Octobri, Indictione septima, anno vigesimo Constantini Augusti*, uti istius Concilii fragmentum de Britannicis rebus indicat apud Spelmannum; inde absolutus reveniens Wilfridus, obvios habuit sicarios, qui Dagobertum è medio paullo antè sustulerant, sibi ipsi necem minitantes. Rem ita narrat Fridegodus. OBSERV. VI. & interitus.

Nam properans patuli dum verreret æquora campi,
Conglomerata suis furunt collegia signis
Noxia, legali (ceu fertur) sanguine fuso.
Civiles etenim Dagobertus Marchio dextras
Senserat, & rigidum capulo-tenus inguine ferrum.
Prœlia vibratis intentant comminus hastis.
Arduus excusso quorum convicia telo
Unus Pontifici fœdo sic ingerit ore:
Delator patriæ petulans, moribunde viator,
Gallica tu pridem violasti sceptra, relato
Qui periit casus, quem jure sequêre, tyranno.

Sic verò Eadmerus: *Ecce autem extra quàm putabatur, latronum manus ad interficiendum parata, viro Domini haud grata processione occurrit. Erant enim qui Regi* DAGOBERTO *insidias tetenderant, eúmque gladio in inguine merso necaverant. Hi ergo viro Dei occurrentes, animíque furorem vultus sui ferocitate pandentes, prœlia vibratis intentant comminus hastis., quorum unus, qui quasi loco Principis inter eos habebatur, excusso quod manu tenuerat telo, militi Christi fœdo ore conviciabatur. Delator, inquiens, patriæ petulans, & moribunde viator, tu quidem jam pridem Gallica sceptra violasti, tu Gallica rura pessumdedisti, tu Gallicam libertatem in servitutem redegisti, cùm tyrannum jam olim à nobis exsiliatum tuâ instantiâ in Regnum constituisti. At ipsius quidem crudelitas justissima morte punita, te quoque, utpote maximum suæ mortis auctorem; te, inquam, eadem morte puniendum esse declamat*, &c. Hæc testimonia magni momenti sunt ad illustrandam rerum Francicarum historiam. Et

quidem Eadmeri verba significant, Wilfridum revocandi Dagoberti auctorem, aut certè adjutorem fuisse. Deinde ex utriusque Auctoris narratione intelligimus, Dagobertum, exorto civili bello, ab adversariis necatum intra illud temporis intervallum, quod ab adventu Wilfridi tempore verno usque ad Synodum Romanam mense Octobri convocatam effluxit per annum sexcentesimum septuagesimum nonum. Tum illud conficitur, Theodoricum Francorum Regem, qui cum Dagoberto fratre patrueli de finibus Regni in agro Lingonensi dimicasse perhibetur in libello de vita sanctæ Salabergæ; jam ante annos minimùm quinque, quàm Dagobertus extingueretur, regnare cœpisse, hoc est anno sexcentesimo septuagesimo tertio. Sub ejus enim anni autumnum cæsus Childericus, Austriæ & Neustriæ Rex, locum fecit revocandis Theodorico apud Neustrasios, & Dagoberto apud Austrasios regnaturis. Porro Dagobertus annos minimùm quatuor Austrasiis imperavit, anno sexcentesimo undeoctogesimo exstinctus. & Theodoricus annum regni quartum-decimum agebat anno Christi sexcentesimo octogesimo sexto, ex dictis. Hæc ergo de Dagoberti nece & anno mortis ita se habent. quod utrumque hactenus probare potuit nemo. tametsi Hadrianus Valesius ejus annum supremum (quæ viri acerrimo judicio præditi sagacitas est) jam fere conjecturâ adsecutus erat, dum scribit in libro vigesimo secundo, incertum esse quid rerum gesserit, quóve anno obierit Dagobertus. Videri tamen eum non diu rerum potitum esse, nec annum Domini sexcentesimum octogesimum excessisse. Harum quidem rerum notitiam debemus Anglicanis Scriptoribus nostris, Fridegodo & Eadmero, uti & Willelmo Malmesburiensi Monachis. Ut verò Eadmerus in manus nostras veniret, fecit eximia humanitas ac liberalitas viri non minùs de litteraria, quàm de civili Republica bene meriti, prænobilis domini Josephi Williamsonis, jam in superiori Præfationis hujus parte laudati. Fridegodum autem exhibuit nobis vetus codex Bibliothecæ Corbeïensis.

OBSERV. VII. Dagobertus Satanaci cultus.

9. Præter ea quæ de morte Dagoberti hucusque stabilita sunt, si conjecturis indulgere licet, veri simile crediderim, Dagobertum secundum esse eum ipsum, qui Satanaci Martyr & Sanctus colitur quarto Nonas Septembris, eodémque die jam dudum in diœcesi Verodunensi, uti in manu-scripto ejus Ecclesiæ Breviario adverti. Moris quippe fuit apud priscos illius ævi Christianos, ut quisquis innocens quavis ex causa necaretur, is Sanctus seu Martyr diceretur censeretúrque. Sic Carolus cognomento Simplex, auctore Hugone Flaviniacensi Abbate,

Abbate, *sanctus rectè potest vocari: quoniam injustè ab infidelibus suis & perjuris longo carceris squalore afflictus, transmissus est vitæ perpetuæ.* & Eadwardus, Anglorum Rex pius, propterea quod novercæ pessimæ instinctu ficâ transfossus est, *Martyr* audit & *Sanctus* apud Willelmum Malmesburiensem Monachum, aliósque rerum Anglicarum Scriptores. Sunt in eam rem exempla pæne infinita. Dagobertum fuisse Regem pium bonúmque probant nonnullæ ejus donationes apud Henschenium. Immeritò cæsus ab æmulis est: ob hoc forsan Martyr vocatus & cultus, ejúsque reliquiæ Satanaci honoratæ. Nec me movet alterius Fridegodi testimonium in libro de vita sancti Audoëni adfirmantis, Childericum Dagobertúmque Sigiberti filium in Rotomagensi basilica sancti Petri ab Audoëno sepultos fuisse. Ut enim falsus est in Childerico, apud Parisios in Ecclesia nostra Germanensi tumulato: sic etiam facilè decipi potuit in Dagoberto Childerici filio, juxta patrem (ut diximus) sepulto, quem pro Dagoberto Sigiberti filio usurpaverit. Certè cùm Dagobertus secundus regnaverit in Austria, ibíque interierit; potiùs apud Austrasios, quibus Satanacum villa quondam regia, nunc opidum ad Mosam, subjectum erat, quàm apud Francos seu Neustrasios sepulturæ locum habuisse videtur. Hæc de Dagoberto secundo.

10. Fuit & tertius DAGOBERTUS, Childeberti itidem tertii filius, qui in quibusdam Francorum Annalibus anno septingentesimo quinto-decimo, in aliis anno insequente obiisse memoratur, utrubique rectè, habita diversi calculi ratione. Cùm enim mors ejus inciderit in XIIII *Kalendas Februarii*; qui anni initium desumebant ab Januario, annum septingentesimum sextum-decimum; qui verò à Martio, annum antecedentem signaverunt. Dagobertus iste Childeberto patri successerat anno septingentesimo undecimo, ut constat ex veterrimis Annalibus Francorum; & quidem XVIII *Kalendas Maii, feriâ secundâ Pascha*, quo die mortuus pater, ex Chronico Medardensi. Porro Dagobertus vivere desiit XIIII *Kalendas Februarii*, ex Chronico Monasterii sancti Petri Vivi. Annos proinde fere quinque regnavit. Hinc conciliantur diversi Annales, quorum alii annos regni quatuor, alii quinque huic Dagoberto tribuunt. Charta quædam ordine trigesima quinta apud Goldastum, in tomo secundo rerum Alamannicarum, data dicitur *anno trigesimo post regnum Tagoberti Regis*. OBSERV. VIII. Dagobertus II.

11. De CAROLO Principe, quem Tuditem cognominant, aliqua sunt observatu haud indigna. Is quippe MARTINUM Corbeiensem Monachum (quod antea nullus animadvertit) OBSERV. IX. Caroli Principis

Confessarius Martinus. Capellanum seu Confessarium habuit; ALFONSUM Castrensis Monasterii Abbatem, intimorum consiliorum participem, qui ipsum ad piè moriendum coràm hortatus est. Martinus iste, hactenus nomine solo notus, in Annalibus Francicis designatus est his omnino verbis: *Anno* DCC XXVI *Martinus mortuus est.* Quo in loco Hadrianus Valesius non immeritò arguit tantam securitatem negligentiámve Annalistarum nostrorum, ut nudis hominum nominibus lectis, qui illi fuerint, posteros divinare voluisse, aut divinaturos credidisse videantur. Ego verò tandem lectione veterrimorum Annalium, qui apud Labbeum in tomo secundo Bibliothecæ novæ editi sunt ex codice Maseiacensi, didici quis fuerit ille Martinus. *Anno* DCC XXVI *Martinus mortuus est. Fuit autem Monachus in Corbeia, vir vitæ continentissimæ & adprime eruditus: quem Karolus Dux in summa veneratione habuit, & peccata sua ei confitebatur.* Id sanè non fugisset Hadriani Valesii diligentiam; si Annales illi tum, quum historiæ suæ tomum tertium condebat, in lucem editi fuissent. Plura de hoc Martino viro sancto adnotavi ad annum præcitatum.

OBSERV. X. Alfonsus eidem à consiliis. 12. Præter Martinum, Carolo quoque familiaris fuit Alfonsus Castrensis Abbas è nostris, uti & Martinus. Alfonsum ita laudat Chronographus Castrensis in tomo septimo Spicilegii.

Nobilium ut reparet Martellus damna virorum,
Injecit dominas in sacra feuda manus:
Castrensi gazæ parcens Abbatis amore,
Cujus consilio est usus & auxilio.
Proximus est morti Princeps: hunc excitat Abbas,
Et tinctum Christi Sanguine monstrat iter.

Fabula de ejus damnatione. Hæc si compares cum diplomate Pippini Regis, dato Compendii anno quarto regni ejus, quo diplomate Fulrado Abbati ac Monachis Dionysianis concedit *locum in pago Virdunensi, qui appellatur ad montem sancti Michaëlis*, tum pro sua ipsius mercede, *tum pro remedio animæ genitoris sui Karoli*; intelliges sanè fabulosa esse quæ de vulgata Caroli Principis damnatione circumferuntur. Neque enim Pippinus ignorasset Eucherii visum ac factum, detectionem scilicet paterni sepulcri & fuliginosam illam serpentis officinam, damnationis indicem. nec si rescisset, postea pro animæ ejus remedio preces sacras instituisset. Qua de re fusiùs in Actis sancti Eucherii Aurelianensis Episcopi dictum est ad annum septingentesimum duodequadragesimum. Eadem fabula de Carolo Calvo jactata est in vulgus sæculo tertio-decimo, teste Richerio in Chronici Senoniensis li-

bro tertio, capite septimo-decimo. Carolus Princeps Regnum Francorum solus tenuit per interregni annos quinque, à morte scilicet Theodorici Regis ad suum ipsius obitum. Cujus rei argumento est diploma, quod ipse Monasterio Dionysiano concessit *anno quinto post defunctum Theodoricum Regem, die septima-decima Septembris*, uno fere mense ante, quàm è vivis excederet Idibus Octobris anni septingentesimi quadragesimi primi. tametsi non Regis, sed Majoris-domus nomen dumtaxat usurpavit. Instrumentum quoddam Ermenoaræ Deo sacratæ in gratiam Cœnobii Benigniani datum legitur *ante Kalendas Madias, defuncto domno Theoderico, & electo Karolo Majore-domus.* & in Annalibus Francorum editis ex codice Tiliano apud Chesnium: *Anno* DCC XLI *Karolus Major-domus mortuus est.*

13. PIPPINUS Caroli filius & Major-domus post eum sub Childerico Rege per annos decem e postea Rex dictus est. cujus regnum, non ab anno septingentesimo quinquagesimo quarto (ut putat Baronius) quo coronatus ab Stephano est; sed ab anno septingentesimo quinquagesimo secundo numerari cœptum, ut ex variis monumentis constat. Tria nobis diplomata ex chartario Gallensi Goldastus suppeditat, nimirum chartas ordine quadragesimam secundam & sequentem in tomo secundo rerum Alamannicarum, & aliam in tomo tertio, paginâ quinquagesimâ septimâ. Prima ex tribus sic desinit: *Notavi diem Martis* VIII *Idus Augustas, anno tertio regnante domno nostro Pippino Rege*, hoc est anno septingentesimo quinquagesimo quarto, quo littera dominicalis F obtinebat, dies Martis in octavum Idus Augusti incidebat. In alia charta: *Notavi die dominico sexto Idus Octupris, anno decimo regnante domno Pippino Rege Francorum*, id est anno septingentesimo sexagesimo secundo, qui littera C dominicali præditus erat. In tertia denique: *Ego Arnulfus rogitus anno sexto Pippini Regis, die Mercoris duodecimo Kalendas Januarii scripsi & subscripsi*, putà anno septingentesimo quinquagesimo septimo, quo littera dominicalis B currebat. Neque aliter Pippini Regis annos in Gallia numeratos fuisse testatur in primis Chronographus Fontanellensis. Hinc veri similius videtur, Pippinum à Bonifacio Romanæ sedis Legato Regem coronatum fuisse anno septingentesimo quinquagesimo secundo, uti legitur in Annalibus Fuldensibus: quo ex tempore Regnum iniisse dictus sit. tametsi Annales Francorum & Eginhardi, quibus subscribunt Regino & Chronographus Fontanellensis in Austrulfo Abbate, id factum anno quinquagesimo referunt. Certè Childericus Rex, qui non ante annum septingentesimum quadragesimum secundum iniit principatum, non OBSERV. XI. Pippini Regis exordiū.

ante annum regni decimum abjectus est, testante charta quadragesima apud Goldastum, quæ data est *septimo Idus Septembris, anno decimo regni domni nostri Ildirici Regis.* Is in Sithivense Monasterium retrusus perhibetur tum apud Johannem Iperium, tum in Chronico Fontanellensi; malè apud alios in Gemeticense: Theodoricus verò ejus filius in Fontanellense, auctore prædicto Chronographo, in loco jam citato. Ex his corrigendus Isonis Monachi Sancti-Gallensis calculus, qui Childerici dejectionem & regni Pippini initium reponit anno septingentesimo quinquagesimo quarto, eumdémque errorem Baronio imposuit. In quodam Chronico pervetusto, quod in principatu Ludovici Augusti desinit, Pippinus, qui obiit anno septingentesimo sexagesimo octavo, septimo Idus Octobris, *annis septemdecim* regnavisse fertur. Ceterùm Pippino Regi ADAM filiam, hactenus non satis notam, fuisse patet ex codicis Trevirensis inscriptione inferiùs relata ad annum septingentesimum trigesimum quartum, ubi de Ada Palatioli Abbatissa. Hæc de Regibus Francorum.

OBSERV. XII. Desiderii Regis Langobardorum exitus orbeiæ.

14. DESIDERIUM Langobardorum Regem à Carolo Magno in Papia urbe comprehensum, in Galliam abductum testantur Annales nostri: sed nec locum ubi reliquum vitæ peregit, nec vitæ mortisve genus designant. Id verò deprehendi lectione Hepidanni Cœnobitæ Gallensis in hæc verba: *Anno septingentesimo septuagesimo secundo Paveia civitas conquisita. & DESIDERIUS & ANSA uxor ejus pariter exsiliati sunt ad Corbeiam: & ibi Desiderius in vigiliis & orationibus & jejuniis & multis bonis operibus permansit usque ad diem obitus sui.* Ejus rei nulla penes Corbeïenses nostros memoria supererat.

OBSERV. XIII. Tassilonis Gemetici.

15. Tassilonem Bajoariorum Ducem ob violatam fidem relegatum fuisse in Gemeticense Monasterium, certis probavi argumentis in ejus Elogio sub finem istius Sæculi: eúmque esse conjicio, qui unà cum filio Theodone & alio innominato illic sepultus, Enervatorum fabulæ originem dedit, prout eo loci opinionem declaravi.

OBSERV. XIV. Calvinianus quidam refutatus.

16. Alia multa sunt, quæ in has Observationes ex his Actis conjici possent, nisi me jam longiùs prolapsum brevitatis studium revocaret. Sed tamen præterire hoc loco non possum facinus cujusdam heterodoxi hominis, qui recèns in Dissertatione Gallicè ab se edita de auctore opusculi vulgati nomine Bertramni contra Paschasium Radbertum de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, ausus est adfirmare in primæ partis capite secundo, » Paschasii discipulos, id est Catholicos, Magistri sui scriptis » nonnullis imposuisse nomina Auctore suo illustriora. in his

librum de perpetua virginitate Deiparæ Virginis, quam Paschasii lucucubrationem esse modò constat apud eruditos, Hildefonso Toletano auctori adfictum sæculo decimo fuisse impostura temerariâ cujusdam Presbyteri, nomine Gomezani, mala fide mentientis opusculum istud ab Gotescalco Episcopo ex Hispania allatum. eoque impudentiæ processisse hominem, ut in catalogum Hildefonsi operum intruserit hæc verba, quæ leguntur in Miræi editione: *Scripsit* Hildefonsus *libellum de virginitate sanctæ Mariæ contra tres Infideles.* ob idque genuinum Paschasii fetum Hildefonso subditum ad ætatem nostram fuisse. « « « « « « « « « «

Ubi hæc legi, miratus sum sanè & obstupui Dissertatoris, hominis alioquin docti ac politi, confidentiam ac securitatem, qui tam audacter falsarii crimen Gomezano, nedum Catholicis omnibus imponit, & quidem tam inconsideratè, ut ipse falsi delatoris nomen effugere non possit. Certum est omnino, Paschasium Radbertum edidisse opusculum *de partu Virginis*, in quo agit de virginitate Deiparæ. at nihilo minùs certum est, Hildefonsum scripsisse *libellum de perpetua virginitate sanctæ Mariæ.* Idem utriusque scopus; sed diversus fetus, inscriptio diversa, alii atque alii adversarii. Hildefonsus scripsit *contra tres Infideles, Jovinianum* scilicet, *Helvidium*, *&* *Judæos*, qui virginitatem beatæ Mariæ erecta fronte impugnabant, ut constat ex epistolis Quiricii Barcinonensis Episcopi ejus æqualis, editis in Spicilegii tomo primo. Paschasius scripsit contra *Fratres*, (sic adversarios vocat in Præfatione sua) qui de virginitate quidem Dei Matris rectè sentiebant, sed modum partus dominici non rectè explicabant. Hildefonsi libellus, id est opusculum dividitur in libros tres; Paschasii in duos. Hujus Præfatio nuncupatur *Venerabili Matronæ Christi unà cum sacris Virginibus Vesona* (legendum *Suessona*) *monasticè degentibus.* illius Prologus incipit ab his verbis: *Deus lumen verum, qui illuminas omnem hominem.* Primus, id est Hildefonsus, opusculum suum *testimoniis veteris ac novi Testamenti plenum edidit*, testante Zixilane in ipsius Vita. alter testimoniis Patrum sententiam suam probat. Hæc fusiùs demonstrata in Observationibus ad Vitam S. Hildefonsi Sæculo nostro secundo. *Sæculo 2. ad ann. 647.* Aliud ergo est Hildefonsi opusculum *de perpetua virginitate beatæ Mariæ* ab eo, quod Paschasius composuit *de partu Virginis.* etsi idem fere utriusque sit argumentum. Nec Gomezanus Paschasii lucubrationem Hildefonso supposuit, sed verum ac germanum Hildefonsi opus ab se descriptum auctori suo tribuit. Gotescalcus Aniciensis Episcopus in Hispaniam profectus, istud Gomezani exemplum retulit in Galliam *erâ* DCCCCLXXXIX. Exstat in Bibliotheca Monasterii Carolilocensis prope Silvanectum Hilde-

Sæculo 3, ad ann. 728. fonsi verum opusculum, cui præfigitur inscriptio Gomezani, hoc in Sæculo edita ad Vitam S. Theofredi Abbatis Calmeliacensis, quâ manifestè retunditur falsa criminatio Dissertatoris Calviniani. Idem opusculum Bartholomæus Laudunensis Episcopus sæculo duodecimo studiosè perquiri curavit per Hermannum Monachum, qui tandem tres illos libellos Catalauni inventos descripsit cum Vita Hildefonsi, uti adnotatum ad Acta Hildefonsi. Primus è Catholicis Franciscus Feu-Ardentius, Theologus Parisiensis, edidit Opusculum Hildefonsi *contra tres Infideles*, eidémque Auctori subdidit Paschasii lucubrationem *de partu Virginis* sine Præfatione, ab his verbis: *Quamvis omnium Ecclesiarum &c.* Quod non mala fide ab eo factum constat. sed cùm utramque hanc scriptionem invenisset, nec ullo indicio Paschasii lucubrationem discernere potuisset; eas ejusdem Auctoris esse putavit, nempe Hildefonsi, sive propter argumenti similitudinem; sive quòd ambo opera, alterum post alterum in exemplari manu-scripto, quo usus est, continenter exsistebant. Id verò contigit amanuensis imprudentiâ, qui (ut fit sæpissimè) Paschasii Præfationem omiserat in apographo. Falsum est itaque Gomezanum aut Hildefonso Paschasii librum supposuisse, aut catalogum Hildefonsi operum interpolasse. quin immo multum Gomezano debemus, cujus operâ Hildefonsi opusculum de virginitate B. Mariæ in Gallia habuimus. Corrigat ergo Disceptator imposturam, quam ipse commisit, dum commentus est alienam. Jam ad tuendas Ordinis nostri partes me converto.

§. II.

Defensio Præfationis Sæculi secundi.

17. Defunctus mihi videbar molestis illis controversiis, quas de Sanctorum nostrorum severiori delectu & moroso calculo gratis movent quidam homines eruditi. Proposueram in superioribus Præfationibus titulos aliquot justæ possessionis nostræ, quibus consideratis sperabam conquieturos homines æqui veríque amantiores, quàm odiosæ ac fere otiosæ contentionis. At vixdum edita Præfatione Sæculi nostri secundi, ad novam rursus disputationem provocor invitus. Carolus Cointius, doctissimus Oratorii Presbyter, qui de rebus ecclesiasticis Francorum jam edidit Annalium tomos quatuor, minorem operis magni partem; passim Benedictinis facessit litem, dum Monachos pæne omnes, qui per sæculum sextum septi-

mumve floruerunt, Ordini S. Benedicti detrahit. Opposueram in Præfatione superiori pagellas duas: reponit ille octo & viginti. quibus si ego respondeam, vereor ne in immensum tandem protendantur disputationes nostræ. Verùm & finita ac propè jam confecta materia est, & uterque (ut puto) longè absumus ab altercandi libidine. Neque enim virum amicitiâ mihi conjunctum refutarem, nisi necesse esset: & id erit signi me invitum id facere, quòd non persequar longiùs, quàm causa Ordinis nostri & fides mea postulabit. Ad rem aggredior.

18. Varia sunt capita disputationis nostræ cum doctissimo Annalista, si colligantur per partes; unum, si in summa expendantur. Quot ferè Sancti sunt, quot Monasteria per sæculum sextum septimúmque & octavi initium, tot fere offendicula Cointio sunt adversus Ordinem nostrum. Fatendum tamen est eum ad moderatiores paullisper se recipere leges. Scripserat siquidem in Annalium tomo tertio hunc in modum: *Plurima Monasteria Regulam S. Columbani, perpauca Regulam S. Benedicti sequebantur. lapsu verò temporis cùm utraque remisso religionis fervore torpescerent, & cetera Franciæ Monasteria in meliori statu non essent; è Cœnobio Casinensi, ubi Regula sancti Benedicti vigebat, vocati sunt Monachi, qui monasticæ vitæ disciplinam in Gallia collapsam restaurarent: eóque modo Regula sancti Benedicti introducta est in varia Monasteria, quæ instituto sancti Columbani priùs obnoxia erant. Et ne sancti Columbani nomen penitus aboleretur, deinceps illorum locorum Monachi dicti sunt juxta Regulam sancti Benedicti & sancti Columbani consistere: recentiores solum nomen sancti Benedicti, cujus Regulam observabant, expuncto sancto Columbano retinuerunt.* Tria hoc loco supponit vir doctissimus. perpauca scilicet fuisse Monasteria Ordinis sancti Benedicti, antequam Monachi Casino evocarentur, hoc est (si bene capio) ante instaurationem Cœnobii Casinensis. tum Casino evocatos Monachos, qui Monasteria Gallicana, S. Benedicti perpauca, plurima Columbani, ad meliorem frugem revocarent. Denique tum primùm adunatum Regulæ S. Benedicti & S. Columbani vocabulum. De his postea erit dicendi locus. Interim observo, eruditum Annalistam ad primum nobis facere satis in Annalium suorum tomo quarto. *Non sumus, inquit, ex eorum numero qui redarguuntur in Præfatione tomo secundo præfixa, quòd unum S. Maurum & fortasse paucissimos discipulos agnoscunt Regulæ Benedictinæ primarios cultores adusque Ludovici Augusti cognomento Pii imperium. Regulam S. Benedicti per Franciæ Regnum ante annum Christi sexcentesimum octogesimum, quo superiorem nostrorum Annalium tomum clausimus, latè propagatam non infitiamur.* Qui hoc modo loquitur, non

[Margin notes: ad ann. 667 n. 20. — ad ann. 734 n. 69.]

perpauca, ſed *plurima* Cœnobia Ordini S. Benedicti adjudicat longè ante Caſinenſem inſtaurationem, quæ vix ante annum ſeptingenteſimum vigeſimum inchoata, non ante annum ſeptingenteſimum quadrageſimum propagari potuit. Bene eſt. Jam ergo id obtinuimus, ut non *perpauca*, ſed *permulta* Monaſteria ante annum ſexcenteſimum octogeſimum addicta Ordini noſtro fuiſſe fateatur. Quamquam vereor, ut quod ille argumentorum noſtrorum robore coactus eſt concedere verbis, re nihilo minùs ipſa ne cedat, plus concepto ſemel præjudicio tribuens, quàm juſtæ noſtræ defenſioni. Id ſatis patet ex poſtrema diſputatione, quam redigit in capita quatuor. Hæc enim capita ejuſmodi ſunt, ut iis conceſſis in antiquum originis noſtræ chaos recidamus.

CONTROVERSIÆ CAPITA QUATUOR. 19. *Tota*, inquit, *controverſia ſummatim ad quatuor capita redigi poteſt. utrum Regula Benedictina in Monaſterio Bobienſi ſuſcepta ſit à S. Columbano. utrum poſt Synodum Matiſconenſem ſtatim in Galliis cum Regula S. Columbani coaluerit. utrum Cœnobio Fontanellenſi præſcripta ſit à S. Vvandregiſilo. utrum Monaſteriis Gandenſibus & Elnonenſi à S. Amando impoſita.* Breviùs ad unum caput tota contrahi poterat, nimirum utrum Regula S. Benedicti recepta in Gallia ſit ante Caroli Magni principatum. Id enim occultis cuniculis hactenus molitus eſt Cointius, licèt verbis tantiſper ab hac ſententia decedere coactus ſit. Verùm ſequar partitionem ejus, argumentis ab eo prolatis ex ordine reſponſurus.

CAPUT I. 20. Primum igitur caput ita ipſe conſtituit, *utrum Regula Benedictina in Monaſterio Bobienſi ſuſcepta ſit à S. Columbano.* Sed pace optimi viri dixerim, neutiquam hoc fuit caput primæ diſputationis noſtræ. Communem Cointio ſententiam cum ſociis Bollandianis fuiſſe adverteram de ſera Benedictinæ Regulæ propagatione in Gallia. Argumentis validiſſimis (ni fallor) ac certiſſimis demonſtravi, (& demonſtrare ampliùs potero ſi res exigat) S. Benedicti Regulam ante ſæculum octavum receptam ubivis in Gallia fuiſſe. tum nonnullis Cointii peculiaribus objectis reſpondi, quorum unum de Cœnobio Bobienſi expoſui his verbis Præfationis meæ in Sæculum ſecun-

num. 11. » dum: Venio ad Cœnobium Bobienſe, in quo (ſi Ferdinando » Ughello ejúſque approbatori Carolo Cointio credimus) po- » ſtremis temporibus Regulam S. Benedicti receptam fuiſſe ra- » tum eſt. Theodorus Papa in litteris Privilegii Bobuleno Ab- » bati Bobienſi conceſſi meminit *Regulæ ſanctæ memoriæ* BENE- » DICTI: Ughellus interpolationem in hæc verba irrepſiſſe di- » cit, addítque nullum de S. Benedicti Regula teſtimonium ante » Lucii ſecundi pontificatum in monumentis Bobienſibus exſta- » re. Ughello Cointius ſupplaudit. En ſtatus quæſtionis de Cœ-

nobio

nobio Bobiensi à me præstitutus, nimirum an nullum sit testimonium de Regula S. Benedicti eo in Cœnobio ante Lucii secundi pontificatum, ad quem sine dubio rejicere voluerat Cointius institutionem Regulæ S. Benedicti eo loci factam, ut satis ex ejus verbis perspectum est. tum an interpolatum censeri debeat Theodori Privilegium, ubi Regulam S. Benedicti nominat. Huc spectant omnia argumenta à me proposita. huc retuli Gerberti Abbatis Bobiensis, huc Monachi anonymi testimonia. Denique quid sentiam aut quid instituerim, manifestè patet ex conclusione, quam exinde sic deduco: « Vigebat ergo Regula hæc in Bobiensi Monasterio, Theodoro Pontifice, « Constantini anno secundo, consulatûs primo, Indictione pri- « ma, (hi enim sunt chronologici Bullæ characteres) id est an- « no Christi sexcentesimo quadragesimo tertio, quum Bobu- « lenus Abbas Monachis Bobiensibus præerat. « Quin etiam propè post ea verba dico, Bobiense Monasterium Regulam S. Benedicti admisisse exemplo Luxoviensium Monachorum statim à Synodo Matisconensi, decem annis post Columbani obitum celebrata. Versatur ergo controversia nostra de Cœnobio Bobiensi in duplici quæstione. quarum altera est, num S. Benedicti Regula inaudita fuerit in isto Cœnobio ante Lucii secundi pontificatum. Huic parti respondent Gerberti Abbatis & Monachi anonymi Bobiensis testimonia, quorum ille sub finem, hic sub initium sæculi decimi florebat. Porro uterque Regulam S. Benedicti suo tempore servatam apud Bobienses fuisse tam disertè tradunt, ut subterfugii nulla detur vel minima rima. Sic enim Gerbertus scribit in epistola quadam ad Bobienses: *Qui Regulam S.* BENEDICTI *professi estis, & Pastorem deferendum abjecistis; colla tyrannis sponte subdidistis.* Altera quæstionis pars est, utrum vitiatum censeri debeat Theodori Privilegium, ubi mentio Regulæ S. Benedicti. quod contrà se habere certò ex Anonymo colligitur. Anonymus quippe in libro de miraculis S. Columbani ait, *Privilegia sanctæ Sedis apostolicæ Honorii,* cap. 1. n. *Theodori, Martini, Sergii, Gregorii, Zachariæ*, coram Hugone Rege fuisse recitata, eáque haud dubie autographa nec suspectæ fidei, ut scilicet iis inspectis adversarii cederent Monasterii rebus occupatis, non cessuri si privilegiorum dumtaxat exempla prolata fuissent. Hæc privilegia, quorum Auctor ille summam refert, si haberemus in promtu, facile esset dirimere controversiam nostram. Sed tamen ex ipsis Anonymi verbis, qui lectioni præsens interfuit eáque vidit, satis intelligimus, in illis mentionem factam Regulæ S. Benedicti. Sic enim iste loquentem inducit Episcopum Dertonensem, qui contra decreta privilegio-

rum jus in Monaſterium Bobienſe uſurpare tentabat. *Nolo ſegregari ab illorum* Pontificum *ſocietate, nec etiam decreta illorum diſrumpere volo: ſed quia video ipſum Cœnobium pæne deſtructum eſſe, & cupio ut per me ad priſtinum redeat ſtatum.* Ad hæc reponit Anonymus ille. *Dicis quòd pæne deſtructum eſt* Monaſterium. *verum dicis. Sed ſi verum eſt quod ais: per te ad priſtinum redeat ſtatum, ut Abbatem ſecundùm Regulam habeat, qui adimpleat hoc quòd te adſeris velle adimplere. & tunc apparebit, quòd zelo Dei utaris, & illa vera ſunt quæ dicis. quia ſicut ſcriptum eſt, Non poteſtis duobus dominis ſervire; ita & tu non vales tuum Epiſcopatum regere, & Monachos ſecundùm Regulam S.* BENEDICTI *gubernare.* Ex his apparet, Anonymi iſtius hanc ſententiam fuiſſe, non poſſe reduci Bobienſe Monaſterium ad priſtinum ſtatum, hoc eſt primarium, qualis tempore conceſſorum privilegiorum erat; niſi per Abbatem qui *ſecundùm Regulam* electus eſſet, qui Monachos *ſecundùm Regulam S.* BENEDICTI gubernaret. Quod ſanè non conſequeretur, niſi Regulam S. Benedicti in primariis illis inſtrumentis expreſſam legiſſet Anonymus.

21. Quin etiam ex illius verbis non obſcurè colligitur, ſaltem ejus mentem fuiſſe, Regulam S. Benedicti ab initio impoſitam Cœnobio Bobienſi. Quapropter poſui in Præfatione mea ſuperiori, ſed tamen extra lineas diſputationis, dici haud temere poſſe, Columbanum in Italiam profectum, ut ſe Romanis moribus accommodaret, admiſiſſe Regulam S. Benedicti. Hoc, inquam, poſui extra lineas diſputationis: nec, ſi id poteſt citra temeritatem dici, hoc continuò defendendum pervicaciter ſuſcepi. Illud verò à me propoſitum eo animo eſt, quo paullo antè dixeram, immo & multis firmaveram, Scriptores num. 9. noſtros non ſine cauſa exiſtimaſſe, (qua de re tamen paullo aliter ſententiam dixi) Regulam Columbani non eſſe à Benedictina diverſam. tum ſcilicet ne partes has omnino deſererem vel excluderem à noſtris, libenter eas propugnaturus, ubi firmiora ſuppeterent argumenta. tum ne cauſam facerem deteriorem, ſi conanti non ſucceſſiſſet. Præſtat enim aliis cauſam integram relinquere, quàm malè tractando in majus diſcrimen adducere. Quod igitur dici haud temere poterat relinquens, ut mihi non omnino conſtans & exploratum; quod certius viſum eſt mihi ſumſi: ídque tandem perfeci, ut adverſarii fateri cogantur, non eſſe tam feram, ut putabant, Regulæ Benedictinæ mentionem apud Bobienſes, ut ad Lucii ſecundi tempora rejici debeat: ſed annis ampliùs ducentis præceſſiſſe ejus memoriam apud illius loci auctores omni exceptione majores: quorum unus id ita teſtatus eſt, ut eam Regulam legerit in Theodori Papæ litteris primariis expreſſam.

22. In tanta Scriptorum veterum qui de isto Monasterio egerint penuria, nemo jure à nobis alia exiget argumenta pro secunda quæstionis parte: nec unus aliquis contrà quidquam satis firmum objicere poterit. Si præter ea tamen quiddam adjicere necesse est, adjiciam id quod apud Cointium maximè valere debet: nulla scilicet Monasteria in illis partibus à condito Cœnobio Bobiensi comparata fuisse ad aliud Institutum, quàm ad Benedictinum. In civitate quippe Mediolanensi, quæ provinciæ caput est, Monasterium S. Benedicti nomine & Regulâ institutum erexit Benedictus Archiepiscopus sæculo septimo. Propius Bobio est Ticinum, in quo Bertaredus seu Pertaritus Langobardorum Rex Virginum Benedictinarum Cœnobium, quod Novum dictum est, in honorem S. Agathæ construxit eodem sæculo: & insequenti Liutprandus Rex Monasterium beati Petri, Cælum-aureum dictum, unà cum sancti Augustini reliquiis commendavit sodalibus nostris. Nec longiùs hinc abest Nonantula Monasterium agri Mutinensis, quod Anselmus Dux Forojuliensis, postea Monachus & Abbas condidit; & Geminianus Regiensis Episcopus in honorem B. Mariæ & S. Benedicti consecravit. At si tum in Cœnobio Bobiensi viguisset Institutum S. Columbani separatim à nostro, credendúmne est, nullum eorum quæ eo tempore condita sunt Monasteriorum sub Regula S. Columbani, cujus tanta ubique fama & existimatio erat, instituendum fuisse? Hæc, inquam, argumentandi ratio magni momenti esse debet apud Cointium, qui passim Columbano Monasteria vindicat eo nomine, quòd in vicinis Luxovio locis constructa sint.

23. Ceterùm quòd primi hujus capitis seu quæstionis statum ad lineas reduxi, id eò feci, ut intra legitimæ disputationis cancellos consisteremus; non quò vim defugerem argumentorum à Cointio propositorum: quibus ex abundanti respondere non multùm operosa res fuerit.

24. In superiori Præfatione contra vulgatam nostrorum opinionem probaveram, sancti Columbani Institutum principio à Benedictino fuisse distinctum; Regulam à nostra omnino diversam. Alterum ostenderam ex eo, quòd Columbanus ex Hibernia seu ex Bancorensi Monasterio accessit in Galliam, antequam Benedictinum Institutum in Britanniam insulam, adeóque in Hiberniam penetravisset. alterum ex eo, quòd Regulam peculiarem scripsit Columbanus, in qua nullum fere Benedictinæ vestigium. & si Jonas aliquot in locis *Regulam sanctam* laudat, quo nomine Concilia sancti Benedicti Regulam commendare solent; eum tamen videti hoc elogio Columbani ob- num. 14.

signasse Regulam, quam ipse professus erat. Hæc argumenta opponebam communi persuasioni quorumdam è nostris, qui Regulam sancti Columbani aliam esse negant à Regula sancti Benedicti; sed quasdam dumtaxat declarationes (ut vocant) & commentationes in Benedictinam esse volunt. Sic autem animo reputabam. Si Columbani nulla est Regula propriè dicta, cur Jonas sancti Columbani passim, nusquam sancti Benedicti Regulam nominat, quum eam vult designare? Certè *Regulam sanctam* aliquoties memorat, quo nomine Patres ac Concilia Regulam sancti Benedicti exornant. at quidni eo vocabulo intelligat Regulam Columbani, quam ipse professus erat? Quid ad hæc Cointius? *Hæc*, inquit, *de Columbano & Jona* *nemo potest asserere, quin fateatur Regulam sancti Benedicti numquam à sancto Columbano susceptam fuisse. Jonas enim in Bobiensi Cœnobio Monachum induit Columbano jam mortuo, Actáque ejusdem Columbani ejúsque discipulorum longè seriùs in litteras retulit.* Et infrà: *Porro sancti Columbani, non autem sancti Benedicti Regulam professus est Jonas, ut ipsimet Auctores Benedictini fatentur.* Jonas, *inquiunt*, Columbani Regulam, quam ipse professus erat, obsignasse videtur. *Ergo in Monasterio Bobiensi viguit Regula sancti Columbani sub sancto Attala, secundo illius loci Abbate.* Cedo consecutionem hanc, alias duas constanter nego. Regula sancti Columbani in Bobiensi Monasterio vigebat Abbate Attala, sed simul cum Regula sancti Benedicti. Utramque professus erat Jonas. nec mirum si quum de Regula sancti Columbani speciatim loquitur, eam Regulam sanctam appellat, idem elogium Benedictinæ tributurus, si de ea dicendi nata esset occasio. Cùm verò totus esset in prædicando Columbano, non agit nisi de ejus Regula, tametsi jam conjuncta cum Benedictina erat. Neque verò ita conjunctas fuisse dico, ut diversæ non fuerint etiam, quando simul in uno eodémque Cœnobio servabantur. Id autem quo modo intelligendum sit, docebit postea pro me Usserius Armachanus. Non ergò consequitur ex argumentis meis, Regulam sancti Benedicti à Columbano susceptam non fuisse in Monasterio Bobiensi. neque umquam fassus sum aut fateri cogar, Jonam non fuisse professum Regulam sancti Benedicti. quinimmo contrarium omnino disertè propugno. Ex his nemo non videt, doctissimum Annalistam aut ea sumere quæ non concedantur; aut ea, quæ etiam concessa, ipsum nihil adjuvent.

ad ann. 734 n. 34.

Caput II. 25. Alterum disputationis nostræ caput est, *utrum Regula S. Benedicti post Synodum Matisconensem statim in Galliis cum Regula S. Columbani coaluerit.* Coaluisse aliquando certum est, si quidem diversa est una Regula ab alia. nec Cointius ipse diffitetur. sed

quæstio est an ea conjunctio utriusque Regulæ facta sit ante Synodum, an statim post Synodum Matisconensem, an serius. Primum etsi non mihi improbatur omninò, non tamen satis exploratum visum est ut illud defenderem. sed incumbere malui in secundum, quod confirmavi tùm permultis Monasteriorum instrumentis, in quibus Regula sancti Benedicti & sancti Columbani simul uno vocabulo exprimitur numero singulari: tum certis & evidentissimis testimoniis gravium Auctorum, præcipuè S. Donati Vesontionensis Episcopi, discipuli S. Columbani, qui Regulam utramque Jussanensibus aptavit Sanctimonialibus; & scriptoris vitæ S. Salabergæ, qui *agmina Monachorum ex Regula dumtaxat beatorum Patrum* BENEDICTI *&* COLUMBANI *pullulasse* dicit Valdeberto Luxoviensi Abbate, qui paullo post prædictam Synodum Eustasio successit. In aliam sententiam abit Carolus Cointius, censétque Regulam S. Benedicti ante annum sexcentesimum octogesimum, quo tertium Annalium suorum tomum clausit, receptam non fuisse in Luxoviense Monasterium: sed seriùs per Monachos Casinates *introductam in varia Monasteria, quæ Instituto sancti Columbani priùs obnoxia erant.* túmque *ne sancti Columbani nomen penitus aboleretur, deinceps illorum locorum Monachos, dictos juxta Regulam sancti Benedicti & sancti Columbani consistere; recentiores nomen solum Benedicti retinuisse.* Sed videndum est, quibus argumentis nostra elevare ac infirmare conetur vir doctus, quibúsve momentis suam probet sententiam.

ad ann. 734 n. 43.

tom. 3. ad ann. 667 n. 10.

26. Variis diplomatum instrumentis ante & post medium sæculum septimum conditis, in quibus Regula utraque in iisdem Monasteriis simul viguisse dicitur, unum opponit Jonæ silentium, qui de iisdem Monasteriis agens, unius Regulæ sancti Columbani meminit. Hoc argumento fretus, abradendum censet Benedicti nomen, ubicumque cum Columbani nomine conjunctum in illis litteris invenitur. Expeditum sanè argumentandi genus, delere scilicet atque abradere id, quod solvere non possis. Si sic agere pergit, facilè in omni causa superior evadet. Hanc viam si tenuissent Græci, quum de processione Spiritus-sancti altercabantur adversus Latinos, facili negotio elusissent adversariorum argumenta, hoc est eorum Patrum testimonia, in quibus Spiritus-sanctus ex Patre Filioque procedere dicebatur. Græcis quippe non deerant sententiæ Patrum bene multæ, in quibus Filii producentis mentio nulla fit. Cur ergo ex horum silentio non inferebant, abradendum esse in aliis Filii nomen: nisi quia hanc non esse legitimam consequentiam advertebant? Age verò videamus, an tanti debeat esse Jonæ silentium, ut sex-

centis ejuſcemodi inſtrumentis à nobis prolatis præponi debeat.

27. Jonas cùm totus eſſet in celebrandis geſtis ſancti Columbani ejúſque diſcipulorum, Regulam Columbani laudare debuit, non Regulam Benedicti, de quo ſermo non erat. Deinde unius hominis ſilentium non præjudicat multorum aliorum teſtimoniis, in quibus nulla exceptio legitima deprehendi poteſt. Sanè ſi unum dumtaxat diploma reperiretur, in quo mentio ſimul facta eſſet utriuſque Regulæ; fateor, moveret me non parum Jonæ ſilentium, ſi nulla eſſet aliunde in contrarium auctoritas. At cùm legam in litteris bene multis diverſorum ac diſtantium Monaſteriorum eadem verba; videámque ita legiſſe ac intellexiſſe Patres Concilii Sueſſionenſis nono ſæculo pro Sollemniacenſi; Frodoardum ſæculo decimo pro Altivillarenſi Monaſterio; Helgaudum pro Floriacenſi; alióſque probatos ac vetuſtos Auctores pro aliis; approbare certè non poſſum cenſoriam illam abradendi licentiam, qua Carolus Cointius non tantùm adverſum nos, ſed & adverſum Concilia & Patres abutitur. Quid enim? legit ſcilicet Cointius Jonam, legerat & Frodoardus, qui ejus lucubrationes verſibus reddidit; legerant etiam (ut puto) aliqui è Patribus Concilii Sueſſionenſis: nec tamen ſancti Benedicti nomen è chartis illis delendum, quin immo retinendum eſſe cenſuerunt. quia ſcilicet primariis illis inſtrumentis, quorum autographa vidiſſe eos nemo jure negaverit, plus detulerunt, quàm unius hominis ſilentio, cujus ſilentii cauſa in promtu erat.

28. Præterea nulla cauſa fingi poteſt, cur priſci illi Monachi, tot numero diverſi, tam à ſe invicem diſſiti, tam ſibi invicem ignoti; uno conſilio in primaria ſuorum Monaſteriorum diplomata Benedicti nomen intruſerint. Si dicas id privato, quo in Ordinem quiſque ſuum ejúſque Auctorem affecti erant, amore factum eſſe: merum figmentum. Nondum eo tempore, ſcilicet octavo nonóve ſæculo, immo neque duobus conſequentibus, invaluerat apud Monachos privata illa æmulatio extollendi citra delectum Ordinis ſui, ejúſve Inſtitutoris. Omnia unus Ordo erat, nec de ſanctis ſuperiorum temporum Monachis ſibi vindicandis rixa erat inter eos ulla. Monachi quique cùm de parente ſuo Benedicto loquebantur, non ſecus ferè quàm de Columbano loquebantur. Exemplis res comprobanda. Monachi Benedictini in Cœnobio Dionyſiano prope Lutetiam Pariſiorum longè ante ſæculum nonum, ut conſtat ex diplomate quodam Ludovici Auguſti de reſtitutione monaſticæ diſciplinæ in eo Monaſterio; immo ab ipſa conditione Mona-

sterii inibi collocati fuerant. nec tamen aut in libro Monachi Dionysiani de gestis Dagoberti, aut in exemplis diplomatum regiorum pontificiorúmve Monasterio concessorum, ulla Regulæ nostræ memoria. In Cœnobio Laubiensi multi floruêre Scriptores Benedictini, qui loci cultores primos, Ursmarum, Theodulfum & alios, elogiis suis celebrarunt. nuspiam tamen de Regula sancti Benedicti quidquam loquuntur. Adso Monachus & Abbas Benedictinus Acta Sanctorum Basoli & Bercarii Abbatis Altivillarensis & Dervensis in litteras retulit sæculo decimo; Servatus Lupus Ferrariensis Abbas Acta sancti Wigberti Abbatis Fritislariensis, Paschasius Radbertus Vitam sancti Adelardi Corbeïensis Abbatis sæculo nono; Gotselmus Bertinianus Monachus Acta sancti Augustini Cantuariensis Episcopi sæculo undecimo; eodémque Theodericus Abbas Trudonianus sancti Trudonis, & Rainerus Cellensis Monachus sancti Ghisleni Acta scripserunt. nec unus ex illis in hisce lucubrationibus suis de sancti Benedicti Regula ullum verbum inseruit. Quin immo tam supina erat quibusdam in Cœnobiis negligentia in cultu sanctissimi Patris, ut Monachi Uticenses anno primùm trecentesimo quarto-decimo supra millesimum statuerint *in Capitulo generali de voluntate & consensu domini Nicolai Heberti Abbatis ac totius conventus, ut de transitu sancti Patris nostri* BENEDICTI *facerent de cetero festum duplex eodem modo & ordine, quo facere consueverant de Annuntiatione dominica.* Non ergo apud illos mediæ ætatis Monachos tam cæca támque præceps erat efferendi Ordinis sui ejúsque Auctoris libido, ut nomen sancti Benedicti temere intruserint in exempla diplomatum suorum.

29. Denique si id commiserunt, cur idem nomen in Acta sancti Columbani aliorúmque ejus discipulorum non inseruerunt? nonne iidem Monachi & Acta ista, & diplomata illa descripsêre? cur ergo in illis falsarii, in his religiosi? Alia ratio est de notis chronologicis, Incarnationis & Indictionis, quas in gratiam sodalium suorum, qui minùs veteres illas notas intelligebant, librarii apposuerunt, & quidem monito nonnumquam Lectore, uti Folquinus Monachus in sua collectione diplomatum Sithivensium.

30. Retinendum ergo nomen sancti Benedicti in primariis illis monumentis, ídque suo calculo approbat Usserius Armachanus, vir doctus, tam à partibus Benedictinis quàm à Catholicis alienus. Sic enim ille in Addendis ad Antiquitates Britannicas. *Ordericus quidem Vitalis S. Columbanum Spiritu-sancto edoctum monachilem Regulam edidisse, primúmque Gallis tradidisse scribit. sed discipulos ipsius addit ædificationis gratiâ normam suscepisse* pag. 1050.

Benedicti, ita tamen ut non abhorrerent sui statuta Magistri, almi videlicet Columbani. Et relato toto Orderici contextu, ita subdit Usserius: *Unde rationem intelligimus, cur toties in antiquis monumentis* REGULAS BENEDICTI & COLUMBANI *simul conjungi videamus.* Tum citatis diplomatis Leodebodi Abbatis pro Floriacensi Cœnobio, Bertefridi Ambianensis Episcopi pro Corbeïensi, Hildulfi Episcopi Trevirensis pro sancti Deodati Cœnobio, & Theodetici secundi Francorum Regis pro Mauri-Monasterio, quibus in diplomatis utraque Regula communi vocabulo exprimitur; hæc addit: *Non quòd una eadémque esset utriusque Regula: sed quòd Columbani sectatores majoris profectus ergô duas illas celeberrimas asceticæ vitæ normas conjunxissent, quæ mediis hisce temporibus in Italia, Gallia, & Germania solæ enitebant & apparebant.* Hunc Usserii locum, hanc heterodoxi hominis, sed docti & eruditi, moderationem perpendat quæso Cointius; & calamum censorium ad delendum abradendúmve nimis facilem, tantisper cohibeat adversus Regulam sancti Benedicti. Neque hoc peto in detrimentum veritatis, cui omnia cedere velim: sed pro veritate ipsa, quæ cujusque familiæ ac personæ titulos, decora & ornamenta violari ac proteri sine legitimis ac certissimis instrumentis non patitur. Ad hæc extrema & inimicissima censuræ jura descendere nullâ injuriâ provocatus, nulla necessitate adactus, postremò nulla, nisi admodum levi, ratione ductus nemo debet. Dubitare sanè Cointio licuerit de jure nostro; etiam dubitationem suam proferre scripto. si nihil inde humanitati ejus debituri sumus, certè non obsistemus censuræ. At in re, quæ apud conjuratissimos adversarios dubia summùm est, certam, definitam, ratámque pronuntiare sententiam; immo ubique Benedicti nomen delere & eradere, si cui licet, amicum certè
ad ann. 714 n. 107. (qualem se ipse erga nos fateri dignatur) planè non decet. *Audacter*, inquit, *erado nomen Benedicti.* Et ego nomen Benedicti non tam audacter, quàm justè restituo. Non enim audacia sententiis addit pondus, sed potiùs detrahit. Ad reliqua pergamus.

31. Ad argumentum quod protuleram ex compilatione Regularum sancti Cæsarii, sancti Benedicti & sancti Columbani, à Donato Vesontionensi Episcopo, Columbani discipulo facta in gratiam Jussanensium Virginum, quæ Monachorum æmulatione adductæ, utramque Benedicti & Columbani Regulam
num. 100. strictiùs sequi cupiebant; ita respondet Cointius: *Donatus de Regulis sanctorum Cæsarii, Benedicti & Columbani sic loquitur, ut palam ostendat tres esse valde diversas.* Et ego etiamsi Donatus non diceret, ultro ipse faterer. Usserius paullo superiùs rem explicavit. Manet ergo integra vis argumenti mei.

32.

32. Quid verò Cointius ad testimonium ex Vita Salabergæ? *Acta*, inquit, *sanctæ Salabergæ sic interpretare, ut agmina Monachorum per Gallias ex Regula dumtaxat beatorum Patrum Benedicti & Columbani pullulasse credas: quoniam ut Glannafoliense Monasterium aliáque Regulam Benedicti; sic Luxoviense aliáque Regulam sancti Columbani sequebantur.* Ibid. At quænam illa præter Glannafoliense alia Monasteria Regulam sancti Benedicti sequebantur? quænam illa alia, in quibus pullulavit Regula sancti Benedicti, si eam ab Regula Columbani separare pergit? Enumeret quæso longam illam seriem Monasteriorum, in quæ *latè propagatum* Ordinem nostrum ante sexcentesimum octogesimum Christi annum ipse tandem fatetur. Num. 69 Nam quo magis Annales ejus verso & revolvo, eo magis obstupesco solitudinem nostram: nec præter unum Glannafoliense, & forsan Castrense, (quod nescio an nobis liberaliter concedet) invenio, quò se expulsi Ordinis seminarium recipiat. Si ergo nunc demum aliter quàm antea sentire cœpit Cointius, exigunt sanè justitiæ leges, ut restituat Ordini malè detracta jura & ornamenta; & numerosam Monasteriorum Monachorúmque sobolem, quam ipsi præripere molitus est, scriptis tandem eidem vindicet suis. id quod de viri moderatissimi æquitate exspectamus. Alioquin certè non se expediet ab illo testimonio, quod nobis suppeditat in Vita Salabergæ Auctor gravis & fere æqualis. nulla poterit adsignare Monasteria, in quibus pullulaverit sancti Benedicti Regula: nullam coloniam Monachorum è Glannafoliensi seminario eductam. Verùm esto, plura alia Monasteria Regulam sancti Benedicti receperint, exclusâ Regulâ Columbani. at certè admitti etiam necesse est, Monasteria ex Luxoviensi Asceterio pullulasse, Waldeberto Abbate, sub utriusque Regulæ disciplina. Quid enim pertinebat ad elogium Waldeberti Abbatis, quem Auctor ille commendat hoc loco, ut eo Abbate pullulaverint agmina Monachorum ex Regula dumtaxat sancti Benedicti & sancti Columbani, si utriusque Regulæ propagatio per Waldebertum facta non est? Quis laudet sanctum Maurum hoc nomine, quòd eo vivente non tantùm Glannafoliense Monasterium sub Regula sancti Benedicti conditum sit: sed etiam quòd Reomaense sub Regula Macarii, Mitiacense sub sanctorum Antonii & Pauli institutis prodierint? Cùm ergo in prædictis Actis laudetur Waldebertus, quòd sub ejus regimine *agmina Monachorum ex Regula dumtaxat beatorum Patrum* BENEDICTI & COLUMBANI *pullulare cœperint*; utramque Regulam simul conjunctam fuisse dicendum est.

33. *Cœperunt* ergo Waldeberto Abbate Luxoviensi, ut disertè

Anonymus hîc atteſtatur, *pullulare* Monaſteria è Luxovienſi Aſceterio ſub utraque Regula. nec temere proinde id factum adfirmavi poſt Synodum Matiſconenſem, quæ ſolido anno ante Euſtaſii Abbatis deceſſum celebrata eſt, hoc eſt anno ſexcenteſimo vigeſimo quarto, aut inſequenti, prout Euſtaſii obitum, qui IV *Kalendas Aprilis* accidit, vel ad finem anni ſexcenteſimi vigeſimi quarti, ſecundùm veterem calculum; vel ad initium anni proximi referes, ſecundùm recentiorem. Nec quidquam contrà efficiunt ea quæ profert Cointius, ſive ex Vita ſancti Johannis Abbatis Reomaenſis, quam Jonas interpolavit; ſive ex Actis S. Filiberti Gemeticenſis Abbatis. ſatíſque refutata manet ex ſuperioribus conſequentia ab eo illata, ad ann. 734 n. 43. ſeriùs anno ſexcenteſimo octogeſimo cùm in Luxovienſe, tum in alia Cœnobia, quæ S. Columbani Regulam ſequebantur, mores ritúſque Benedictinos introductos fuiſſe. Majoris tamen probationis gratiâ quædam inſuper adferre juvat. Primò Synodus, Auguſtodunenſis appellari ſolita, quæ canone quintodecimo præcipit Abbatibus & Monachis, *ut quidquid canonicus ordo vel Regula S. Benedicti edocet, & implere & cuſtodire in omnibus debeant*, Nationale (ut vocant) Concilium fuiſſe videtur, illud ſcilicet, de quo ſermo eſt in vulgato Leodegarii teſtamento, *quinquaginta quatuor Coepiſcoporum Chriſtiaco* unà cùm Leodegatio congregatorum *anno tertio Theoderici Regis*. Etſi enim teſtamentum iſtud in notis chronologicis interpolatum eſt, & in nonnullis forſan nominibus propriis errore librariorum; non tamen omnino rejici debet: maximè cùm tam prædicti teſtamenti, quàm donationum in eo factarum mentio ſit in litteris Johannis Papæ octavi, quas Perardus in monumentis Burgundicis poſt idem teſtamentum vulgavit. Et certè convenit huic loco epocha iſtius Synodi apud Sirmondum, qui Theodorici annum quartum adſignavit. nam facilè annus tertius regni cum anno quarto componitur ſub diverſa ratione, qua nonnulli regnum cujuſque Regis ab ipſo deceſſoris obitu, alii ab anno inſequenti numerare incipiunt. Si ergo Nationale Concilium ejuſmodi ſtatutum de Regula ſancti Benedicti condidit, approbantibus quatuor & quinquaginta Epiſcopis, conſtat ſanè majorem Gallicanorum Epiſcoporum partem in hoc conveniſſe, ut ſcilicet Regula ſancti Benedicti in Monaſteriis accuratè *impleretur*, *cuſtodiretur* ſervaretúrque. Jam ergo ubique per Galliam in Monaſteriis etiam B. Columbani vigebat, maximè in Luxovienſi, aliíſque Auguſtoduno finitimis. Certè non de receptione, ſed de *conſervatione* Regulæ agit Concilium. *Si enim*, inquiunt Patres, *hæc omnia fuerint legitimè apud Abbatem*

vel Monasteria conservata, numerus Monachorum Deo propitio augebitur. Porro istud Concilium Cointius revocat ad annum sexcentesimum sexagesimum tertium. Longè proinde ante annum sexcentesimum octogesimum ritus moresque Benedictini etiam in B. Columbani Monasteria introducti erant.

34. De Burgundicis Monasteriis id confirmatur ex priori, quod in lucem hîc protulimus, Widradi Abbatis testamento pro Monasterio Flaviniacensi, condito *anno quarto Chilperici Regis*, hoc est anno Christi septingentesimo vigesimo aut insequenti. Eo enim in testamento Widradus constituit, ut Abbas regat Monachos *secundùm Regulam S.* BENEDICTI. Abbate verò mortuo eligant Monachi religiosum successorem, aut ex seipsis, aut certè (si talis apud eos inveniri non possit) *ex proximis Monasteriis.* Nulla verò tum erant prope Flaviniacum Monasteria præter Reomaense, Sequanense, Besuense, Benignianum, & Autisiodorense. quæ proinde eamdem quam Flaviniacense Regulam observabant. Et de Sequanensi quidem res certa est ex Actis Benedicti Anianæ Abbatis: de ceteris etiam id probant tum ipsa Acta, tum Concilia octavi ac noni sæculi, Capitularia Caroli Magni, & Alcuini aliorúmque Auctorum testimonia jam alibi à me commemorata, quæ Regulam nostram ante Caroli Magni hominúmque ejus ætatis memoriam ubique receptam fuisse adstruunt. Gratis proinde supponit Cointius, id præstitum per Monachos Casinates, qui mores Benedictinos introduxerint in B. Columbani Monasteria: túmque deinceps Monachos dictos *consistere juxta Regulam S. Benedicti & S. Columbani.* Nullam quippe coloniam Casino profectam uspiam leget: nisi fortè Theodemari Abbatis epistolam huc torqueat. quod certè non potest. Neque enim hoc pacto ignoravisset Carolus Magnus, an & quænam viguisset in Gallia Regula præter Benedictinam, nec quæstionem Episcopis hac de re proposuisset in Capitulari interrogationum. Cùm verò id inquirendum esse judicaverit, consequens est, longè ante id tempus factam esse conjunctionem utriusque Regulæ. siquidem ejus rei, immo Regulæ S. Columbani memoria jam tum obsoleverat. Denique nullum locum, nullum testimonium vel in Conciliis, vel in Auctoribus octavi ac noni sæculi inveniet Cointius ad probandam opinionem suam. quin immo omnia Concilia, Auctores omnes unam sancti Benedicti Regulam tum viguisse una voce contestantur. Eam proinde cum Regula Columbani sæculo præcedente adunatam fuisse manifestum est. Hanc unionem probat insignis locus Chronographi Fontanellensis in capite duodecimo in editis: ubi Ragenfredus anno septingentesimo septimo-

ad ann. 667 n. 20.

decimo Wandoni Abbati plurimos codices dono concessisse perhibetur, in his codicem unum, in quo continebatur REGULA S. BENEDICTI ET S. COLUMBANI CUM MARTYROLOGIO. Sciunt quippe rerum monasticarum periti, sollemne fuisse quondam apud Monachos, ut quam quique servarent Regulam, eam in Cœnobiis suis descriptam atque compactam haberent cum Martyrologio: ut sic utrumque esset in promtu ad legendum in Capitulo post Primam. Tunc enim lecto inibi Martyrologio, post quasdam precationes, sententias aliquot seu capitulum ex Regula Monasterii recitari mos erat. Cùm ergo initio sæculi octavi Ragenfredus penes se habuerit codicem sic ordinatum, scriptum haud dubiè jam ante annos plures, in quo utraque Regula cum Martyrologio continenter exarata erat; utramque longè ante id tempus in Monasteriis simul observatam fuisse fatendum est. De altera parte disputationis hæc satis.

CAPUT III. 35. Tertium caput sic statuit doctissimus Annalista: *utrum Regula S. Benedicti Cœnobio Fontanellensi præscripta sit à S. Wandregisilo.* Id negat ipse, Aigradi Fontanellensis Monachi auctoritate fretus: & ego eodem auctore id probo. Aigradus in libello de vita sancti Ansberti Rotomagensis Episcopi describens modum, quo à beato Wandregisilo susceptus Fontanellæ est, ait virum sanctum audita Ansberti postulatione dixisse, *inducias consulendi super hoc habere se velle: ut sicut apostolica & monastica docet Regula, sciret ad quid venerat.* Deinde Lambertum Abbatem Wandregisili successorem laudat, quòd in administrando Fontanellensi Monasterio *cuncta strennuè atque inreprehensibiliter gesserit secundùm Normam sanctorum Patrum.* Denique Ansbertum ex-Abbate Rotomageniem Episcopum statuisse in Synodo, *ut sicuti sub ejus regimine, ita inantea*, id est in posterum, *& ipsi & posteri eorum*, Monachi scilicet Fontanellæ, *secundùm Regulam sancti Patris* BENEDICTI *fideliter Christo deservirent.* Porro ex his deduxeram, Regulam S. Benedicti quæ tertio loco signanter exprimitur, eamdem etiam dici κατ' ἐξοχὴν *monasticam Regulam*, & *Normam sanctorum Patrum* in duobus superioribus locis: eam proinde Fontanellæ à primordiis observatam fuisse. Sanè *Regulæ monasticæ* nomine Benedictinam intelligi, maximè apud Auctorem Benedictinum, qualis sine dubio Aigradus fuit, nemo jure negaverit. Et Regula nostra, quæ modum recipiendi Novitii præscribit capite 58, Sacerdoti in Monasterium admitti cupienti nihil relaxari præcipit capite 60, *ut sit sicut scriptum est, Amice, ad quid venisti?* quæ verba huic loco rectè quadrant. Apostolica regula, quam Wandregisilus hoc in facto secutus est,

desumitur ex epistola prima Johannis Apostoli, monentis capite 4, *probari spiritus, si ex Deo sint.* quem locum etiam in medium adfert S. Benedictus, initio capitis 58, transsiliit Cointius, tametsi integrum fere caput descripsit. Regulæ verba hæc sunt: *Noviter quis veniens ad conversionem, non ei facilis tribuatur ingressus; sed sicut ait Apostolus: Probate spiritus si ex Deo sunt.* Hæc ipsa est *monastica & apostolica Regula*, à Wandregisilo designata hoc loco, uno versu à Benedicto expressa.

36. Longè aliis oculis hæc legit Carolus Cointius, qui plurimum discriminis inter Wandregisili factum in suscipiendo Ansberto, & S. Benedicti sanctionem capite 58 expressam intercedere arbitratur. *Apud Aigradum*, inquit, *Vvandregisilus Abbas Fontanellensis spiritualium Fratrum consulta priùs suscipit, quàm Ansberti noviter ad conversionem venientis postulationibus acquiescat. & Ansbertus, ubi votorum compos fit*, Clericatûs habitu decorabilis *redditur. Capite autem duodesexagesimo Regulæ Benedictinæ, nihil de spiritualium Fratrum consultis, nihil de Clericatûs habitu legitur.* Quàm cautè dixit *capite duodesexagesimo!* Sed quid refert, capite hoc an alio, consulta Fratrum requirat S. Benedictus? Requirit autem capite tertio, ubi in quibuscumque etiam minoris momenti rebus Fratres in consilium convocari ab Abbate jubet. Porro hoc præceptum intellexêre Majores nostri etiam de susceptione Noviciorum. Wolfardus Abbas Monasterii Adescancastri in Anglia, in quo teste S. Willibaldo Regula S. Benedicti servabatur, Bonifacium, futurum Germaniæ Apostolum, *inito Fratrum consilio* admisit. Idem patet in S. Poppone, qui in Monasterio S. Theodorici Monachus fieri cupiens, causas voti sui *Abbati ceterísque Fratribus intimavit.* cui petenti *Abbas unà cum Fratribus ingressum annuit.* & Hugo, qui postea Cluniacensis Abbas sanctissimus fuit, Cluniacum veniens, primùm Odiloni Abbati mentem suam de monastica professione aperuit. tum *ex more Capitulum ingressus, in conventu* Fratrum petitionem suam exposuit, ut scilicet eum in suam societatem recipere dignarentur. Id etiam probare possem ex aliis Actis Sanctorum nostrorum. At exempla hæc æquis rerum æstimatoribus sufficient in causa nostra. Mirari verò subit, qua mente vir doctus nobis rursus objiciat *Clericatûs* vocabulum, quod ab antiquis Auctoribus Instituto monastico tribui solitum esse, tam apertè demonstravi in Præfatione Sæculi secundi. Nollem sanè his in rebus viri optimi æquitatem desiderari. Quod si rem ut est intelligere voluisset, advertisset utique, Harduinum Fontanellæ longè post admissam (ut Cointius fateri cogitur) eo loci Regulam S. Benedicti, non aliis verbis Monachum initiatum memorari, quàm num. 56.

quòd in eo Cœnobio *Clericatûs susceptt habitum*, uti legitur in Chronici Fontanellensis capite decimo-tertio, quod quartumdecimum esse debet. Hæc perpendat quæso Cointius, & manifestæ tandem cedat veritati.

37. Ad id quod dixeram, Regulam S. Benedicti in Ordine Romano dici *Regulam à sanctis Patribus traditam*, quod idem est ac *Regula* seu *Norma sanctorum Patrum*. ad id, inquam, multa respondet Cointius. Wandregisilum scilicet à Cœnobio *Romanis*, ubi aliquamdiu vixit, accepisse Regulam, quam postea Fontanellensibus imposuit, eamdémque in susceptione Ansberti designavit. porro Monasterium *Romanis* idem esse cum Condatescensi seu S. Romani, in quo *Regula sanctorum Patrum*, id est Regula ex variis Patrum Regulis concinnata servabatur. Hæc ille multis; cui ego paucis, at certis. Quo ex Monasterio Wandregisilus acceperit Regulam Fontanellæ imponendam, nec Cointius ipse, nec quivis alius adsequi potest. Monasteria plura perlustravit, Montis-Falconis, Bobiense, Romanense; quod an idem sit cum Condatescensi, Sæculo proximo examinabimus in Actis sancti Barnardi Archiepiscopi Viennensis. Nec si constaret quo ex Monasterio Wandregisilus Regulam suam acceperit, inde quidquam conficeretur adversus Regulam sancti Benedicti, quam etiam in Condatescensi Monasterio tum receptam fuisse jure contenderemus. Tota hîc controversia in eo versatur, an Regula S. Benedicti aliquando appellata sit *Regula* seu *Norma sanctorum Patrum*. Huic rei probandæ sufficere debuerat argumentum ex Ordine Romano, in quo disertè *Regula à sanctis Patribus tradita* vocatur. At hæ locutiones, *Regula sanctorum Patrum*, & *Regula à sanctis Patribus tradita*, non censendæ sunt synonymæ, ait Cointius. Fateor in his locutionibus duplicem latêre sensum. Mirum verò est, cur Carolus Cointius eas potiùs contra nos, quàm pro nobis explicet: maximè cùm cetera causæ nostræ suffragentur, ménsque Auctoris ex aliis ejus verbis plana & aperta sit. Quæ auctoritas, quod testimonium non infirmari aut convelli potest, si ad verba rem deflectere velimus; consilium autem eorum qui scripserunt, & rationem & auctoritatem relinquamus? Aigradus Regulam monasticam nominat, Regulam S. Benedicti Ansberto Abbate Fontanellæ servatam laudat. cur eamdem non esse dicas, quæ dicitur Regula sanctorum Patrum? *Specialis*, inquis, *Regula S. Benedicti, numquam appellatur Regula sanctorum Patrum.* Bona verba, quæso. quid si ostendero non unum, sed plures Auctores mediæ ætatis, qui hoc nomen Regulæ nostræ tribuunt? Primus aderit Ambrosius Autpertus,

num. 48 & seqq.

vir ſanctus & doctus, octavi ſæculi auctor, ut in ejus Actis infrà probabo: qui expreſſis verbis Regulam S. Benedicti appellat *Regulam ſanctorum Patrum* in Vita S. Paldonis Abbatis Monaſterii S. Vincentii ad Vulturnum, non procul à Caſino. Paldo ſequacibus ſuis promiſerat, Monachum illum, qui in ſuo Monaſterio uſque ad finem permanſiſſet, vitâ æternâ donandum eſſe. *Quod quidam ignorantes*, ait Autpertus, *qua intentione id proſecutus fuerit, falſa ſeipſos ſecuritate decipiunt, quamvis malè viventes & contra* REGULAM PATRUM *facientes, hoc in Monaſterio ſi permanſerint, ſalvos eſſe in futurum poſſe.* Quam Regulam quæſo intelligit, niſi Regulam Monaſterii ſui, Regulam utique ſancti Benedicti? de qua ipſe in conſequentibus dicit: *Omni ex parte ſanctum à nobis propoſitum violatur, & pæne nobis nihil ſupereſt, niſi quod ſanctus Pater prædixit* BENEDICTUS, *per tonſuram & habitum nos Deo mentiri.* Audin' Regulam ſancti Benedicti vocari *Regulam Patrum?* quidni & *Regulam ſanctorum Patrum?* Neque enim eum te eſſe puto, qui ſyllabas numeres, qui objicias hîc non exprimi *ſanctorum* nomen. Vis adhuc & & alium teſtem? tertium addam etiam ſi lubet. Wilfridum Eboracenſem Epiſcopum ejus nominis primum, Regulæ S. Benedicti ſtudioſiſſimum fuiſſe propagatorem, patet ex Bedæ & Willelmi Malmeſburienſis Monachi teſtimoniis in ejus Vita relatis. At verò Regula hæc tantopere ab ipſo adamata & culta, dicitur *Regula Patrum* in ejus epitaphio apud Bedam in libri quinti capite vigeſimo.

hic ad ann. 720.

ſuprà ad ann. 709.

Inque locis iſtis Monachorum examina crebra
Colligit, ac monitis cavit quæ REGULA PATRUM,
Sedulus inſtituit.

Non dubito quin his argumentis tam claris & manifeſtis ceſſurus ſit Cointius. addo tamen & alium teſtem, tametſi minùs antiquum, Adamum Bremenſem Canonicum, qui in hiſtoriæ ſuæ capite vigeſimo nono Anſcharium Bremenſem Epiſcopum ex-Monacho Corbeïenſi laudat, quòd *ſiquando à prædicatione gentilium foris liber erat, domi congregationum ſuarum curam egit: quarum primam quæ ab Hammanaburg olim barbarica incurſione depulſa eſt, ipſe tranſtulit ad Ramſolas; ſecundam in Bremis habuit ſanctorum virorum, qui habitu quidem uſi canonico, Regulâ vivebant monaſticâ*, haud aliâ ſanè quàm Benedictinâ, quæ hoc nomine ſimpliciter à Latinis appellari conſuevit, quamque Anſcharius Corbeïæ imbiberat, eamdémque Bremæ Canonicis impoſuerat, uti etiam ex Lambecio in Actis ſancti Willehadi inferiùs probabitur. Quid ergo? certè idem Auctor quam *Regulam monaſticam*, hoc eſt Benedictinam prædicto in loco nuncupat, eam

postea in capite sexto-decimo supra centesimum, seu in libri secundi capite primo & sexagesimo, *Regulam sanctorum Patrum* vocat his verbis: *Sanè ex illo tempore Fratribus, qui antè canonicè vixerant, extra claustrum vagantibus,* REGULA SANCTORUM PATRUM *per multa priùs sæcula studiosè conservata, primò negligentiùs haberi cœpit, deinde funditus abjecta consenuit.* Denique si sanctiorem insuper auctoritatem requiras, præstò est Concilii Trosleiani anno nongentesimo nono habiti caput tertium, ubi Patres arguunt usum Abbatum sæcularium, primò auctoritate Regulæ sancti Benedicti, quam *Regulam sancti & sancto Spiritu pleni beatissimi Patris* BENEDICTI appellant; secundò auctoritate Conciliorum; tertiò Capitularium à Regibus conditorum. Quibus fusè expositis, quasi recapitulando subjungunt: *Hæc ita post primam sanctorum Patrum duce sancto Spiritu ordinationem, ac deinde post canonicam de his auctoritatem, à prioribus Imperatoribus & Regibus decreta & custodita fuerunt.* Vides Regulam sancti Benedicti tantopere à Patribus istius Concilii laudatam appellari *ordinationem sanctorum Patrum.* quod sensu idem est, ac *Regula & norma sanctorum Patrum.* Ergo hæ locutiones, *Regula à sanctis Patribus tradita, Regula sanctorum Patrum,* in Ordine Romano & apud Aigradum synonymæ censendæ sunt. Sed relinquamus quæso ista, nec aucupia verborum & litterarum tendiculas in invidiam ulteriùs voces. Si quis verò quærat, quam ob rem S. P. Benedicti Regula dicta sit *Regula sanctorum Patrum,* id maximè factum reor, ut jam aliàs dixi, ob sanctimoniam eorum, qui eam profitebantur. Hanc quippe rationem suggerit Eigil Abbas Fuldensis in Actis Sturmii Abbatis, dum ait Sturmium in Italiam missum à Bonifacio fuisse, ut perfectam Regulæ Benedictinæ observationem disceret, *& omnium Fratrum mores traditionesque Monasteriorum* disceret: eumdémque Fuldam reversum opere complevisse ea, *quæ in Italiæ partibus & Tusciæ provinciæ Monasteriis à* SANCTIS PATRIBUS *didicerat.*

38. Ex superioribus manifestum est, Regulam sancti Benedicti Fontanellæ à Wandregisilo impositam fuisse, quam Ansbertum Abbatem loci tertium tenuisse nulla prioris Regulæ mutatione facta constat. Id verò etiam perspicuum fit ex Actis sancti Hermenlandi Abbatis, ab Auctore gravi ac fere ejus æquali descriptis, in quibus Hermenlandus à Lantberto Wandregisili successore vestes monasticas suscepisse, ac deinde ab eodem in Armoricam missus, ut *novus* BENEDICTUS *effulsisse* in Antrensi Monasterio perhibetur. Quod elogium sanè nemo rectè Hermenlando tribueret, si sancti Patris Benedicti mores ac Regulam secutus non fuisset. De Fontanella satis.

39.

39. Jam tandem devenimus ad caput quartum disputationis nostræ, nimirum *utrum Regula S. Benedicti Monasteriis Gandensibus & Elnonensi imposita sit per beatum Amandum*. Probaveram in Præfatione Sæculi secundi, Amandum Turonis in Martiniano Cœnobio monasticum suscepisse habitum, & addixisse se Regulæ sancti Benedicti, quæ ibidem vigebat: quam postea Belgicis Monasteriis ab se constructis imposuerit. Et quia Baudemundus agens de monastica Amandi initiatione, ait eum comam capitis sui abscidisse, adeptúmque *Clericatûs honorem*; ne adversarii fucum facerent in voce *Clericatûs*, manifestis docueram testimoniis, Monachos passim apud Auctores medii ævi, immo apud superiores, *Clericos* appellari solitos, & monasticæ professioni non raro tribui *Clericatûs* vocabulum. CAPUT IV.

40. Huc incommoda quædam, argumentorum longam pompam admovet Cointius. Incommodum invenit in ipsius Amandi proposito, qui antequam tonsuram susciperet, obnixè ad sepulcrum beati Martini oravit, *ut numquam eum Dominus ad solum patrium remeare permitteret, sed omnem vitæ suæ cursum in peregrinatione expenderet*. Quibus aliisque verbis relatis infert vir doctus: *In hisce Baudemundi scriptis nihil occurrit, quod Amandum Ordini Benedictino adscribendum suadeat, immo sunt multa quæ Regulæ Benedictinæ refragantur*. Quænam illa multa? Nempe *Amandus ad tumulum sancti Martini prostratus, post lacrymas uberrimè profusas nihil à Deo postulasse vel obtinuisse dicitur, quàm ut eum numquam Dominus ad solum proprium remeare permitteret. Conveniítne ritibus Benedictinis vehementissimum hoc desiderium obeundarum totâ vitâ peregrinationum?* Audio. At intempestivuum sit illud desiderium. cogita novitii hominis votum esse, & monasticæ disciplinæ regulis nondum informati. Deinde si paullo attentiùs expendas Amandi verba invenies non aliam ejus fuisse mentem, non aliud desiderium, quàm ut ne ad paternos lares umquam reverti cogeretur: sed in peregrinatione, hoc est in aliena regione degeret, non assiduè cursitando, sed in alieno solo permanendo. Denique non desunt religiosorum virorum, etiam Benedictinorum exempla, qui meliorem ætatis suæ partem in peregrinationes impenderunt. Exempla non pauca in medium adducere possem, si hærere liceret in re tam levi. Verùm, ut dixi, alia mens Amando erat, qui id unum quærebat, ut apud exteros ignotus lateret. cui rei argumento est, quòd is vix annum unum Turonis moratus, adit Austregisilum Bituricensem Episcopum: & ab eo cellulæ inclusus, ibi degit *annis quatuordecim*. non tam diu illic perstiturus, si assiduè peregrinari habuisset in animo. *ad annum 711. n. 7. & seqq.*

41. Occurrit etiam Cointius hoc loco. *An illud*, inquit, *vitæ genus moribus Benedictinis conforme dixeris?* An verò conformius moribus Clericorum, ad quorum partes adjungis Amandum? an Clericis sollemniter, uti de Amando cogeris dicere, susceptis, licebat recedere ab Ecclesia, cui nomen dederant, & cui (ut loquuntur canones) incardinati addictíque erant? Sed quid tandem eo in facto contrarium moribus Benedictinis, quales ea tempora ferebant? Amandus recedit à Turonico Monasterio anno probationis exacto, *ab Abbate ipsius loci & à Fratribus benedictione percepta.* Biturigas profectus, *recluditur in cellula ob amorem vitæ æternæ, cilicio tectus & cinere, jejunio attritus atque inediâ, ordeaceo tantùm pane contentus atque aquâ perpaululum: ibíque ternis ferme militavit lustris.* denique *incidit ei cogitatio, ut ad limina Apostolorum properare deberet.* Clericorum hi mores sunt, an Monachorum? Certè ut communes utrisque sint peregrinationes; at benedictio ab Abbate impertita, in cellam reclusio, asperrimum hoc vitæ genus, Monachorum mores magis sapiunt quàm Clericorum. Non immorarer his rebus, mi Cointi, nisi haberem te ducem. reliqua argumenta tua percurro.

42. Illud deinde occurrit, quòd Monachos simul & Clericos in Martiniana basilica eo tempore, quo Amandus istuc secessit, exstitisse dicis: sed non probas. Monachos Gregorii Episcopi Turonensis ætate eo loci fuisse demonstrat Hadrianus Valesius in Disceptatione de Basilicis, capite tertio. proindéque Clericos non alios quàm Monachos inibi vixisse constat. Neque enim misti illi Canonicorum & Monachorum cœtus per ea tempora ulli erant. immo Canonicorum collegium ferè nullum ante sæculum octavum aut noni initium, extra Ecclesias cathedrales. Erant ergo, ut dicebam, in Martiniana basilica Monachi per id tempus. At non Benedictini, inquis. Non mirum si hoc dicis. nam familiaris tibi est oratio ista. Sed mirum quo modo id probas.

num. 76. 43. Primum argumentum tuum sic procedit. *Sanctus Maurus, qui Regulam sancti Benedicti primus in Gallias intulit, obiit anno Christi sexcentesimo quarto.* (immo anno quingentesimo octogesimo quarto.) *Eo in vivis superstite nullam Glannafolio legimus eductam Monachorum coloniam. Anno pòst septimo beatus Amandus Turonos venit. an illic tunc Ascetæ Benedictini?* Si sic argutari pergis, numquam Regulam sancti Benedicti admittes in Cœnobium Martinianum. Nusquam enim coloniam de Glannafolio istuc deductam leges. Et tamen concedis, Regulam sancti Benedi-

cti Berto Episcopo istic post annum Christi sexcentesimum sexagesimum quintum viguisse. At ubi colonia Monachorum, ubi Abbas Glannofolio transmissi? Lege, revolve Annales & chartas veteres. nullum hujusce rei vestigium invenies. Ampliùs dico. si hanc argumentandi rationem tenes, ex omnibus Galliæ Monasteriis eliminanda est sancti Benedicti Regula. Nusquam enim, quod sciam, legimus, colonias Monachorum Glannafolio eductas, à nullis petitas, receptas à nullis legimus, præter id quod de Monasterio sancti Savini legitur apud Rodulfum Glabrum & in Actis sancti Hugonis Monachi Æduensis. Cùm ergo palam res sit, omnia Galliæ Monasteria concessisse in Regulam sancti Benedicti ante Caroli Magni principatum, nec de coloniis Glannafolio aut Casino transmissis ulla mentio sit; fatearis necesse est, aut id neglectum ab Scriptoribus illius temporis; aut Regulæ nostræ propagationem in antiquiora Monasteria factam aliis modis fuisse. Qua de re aptior erit aliàs dicendi locus.

44. Alterum argumentum, quo Monachos è Martiniana basilica vir doctus excludit sæculi septimi initio, desumit ex eo, quòd Dagobertus longè post illud tempus, quo Amandus in Turonicum Monasterium exceptus est, *ordinem psallentium* in Monasterio Dionysiano *ad instar Monasterii Sanctorum Agaunensium & sancti Martini Turonis instituit. Agaunenses autem Monachi*, inquir, *Regulæ Benedictinæ non erant addicti: Ergo nec Martiniani.* De Monachorum Agaunensium Instituto, quos sancti Benedicti Regulam, quum illac transivit beatus Maurus, accepisse non immeritò sentiunt plerique, disputare non juvat hoc loco. Consecutionem istam tantùm considerasse sufficiat. Qualis fuerit ordo psallendi penes Agaunenses Monachos, fusè disputat doctissimus Annalista in tomo primo, contenditque contra omnium mentem, ritum illum non fuisse Laudem, ut vocant, perennem; sed psalmodiam alternis choris quotidie persolutam. Hæc enim sunt ejus verba: *Temporibus Sigismundi Regis in Synodo Agaunensi non est sancitum, ut Agaunenses Monachi laudem perennem celebrarent: sed tantùm ut alternis psallerent choris, eóque ritu singulis diebus omnes Horas canonicas in congregatione decantarent*, &c. Bellè omnino. Atqui nullum validius poterat suppeditari argumentum, quo demonstrarem, hujusmodi ordinem psallendi, quem Agaunenses ac Turonenses Monachi servabant, non fuisse diversum à Benedictino. siquidem sanctus Benedictus in Regula sua præcipit, ut alternis choris per dies singulos Horæ canonicæ decantentur. quod ab Ordinis nostri exordio fre-

ibid.

tom. 1 ad annum 536 num. 235 & seqq.

num. 251

quentatum esse nemo nescit. Non ergo detrahendi nobis sunt Turonenses Monachi hoc argumento, quòd servarent ordinem psallendi ad instar Monasterii Agaunensis, si ordo ille consistat in psalmodia alternis choris celebrata in dies: immo potiùs ex hac interpretatione sequitur, prædictos Monachos à nostris non fuisse diversos. Si verò cui magis placeat, (ut meritò certè omnibus hactenus visum est) ritum illum psallendi explicare de perenni laude; nec etiam hoc modo subducendi nobis Martiniani Cœnobitæ: cùm constet jugem illam psalmodiam in Monasteriis nostris nonnullis, putà in Centulensi & aliis, diu viguisse.

45. Nihil ergo efficiunt argumentationes istæ, nec causæ nostræ quidquam officiunt, quo minùs Regula sancti Benedicti jam recepta fuerit in Martinianum Cœnobium, quum Amandus istuc secessit. Et sanè causam nostram illud juvat, non solùm quòd Berti Turonensis Episcopi pontificatu jam ibi vigebat, ut Cointius ipse fatetur; sed etiam quòd Amandus Cœnobiis Gandensibus ab se institutis à primordiis imposuit sancti Benedicti Regulam, eam scilicet quam in Turonico didicerat. Clericos primùm in Gandensibus Monasteriis, dein paucis pòst annis Monachos fuisse collocatos scripsit Theodoricus Abbas Trudonianus in libro de vita sancti Bavonis ab se expolita, malè interpretatus primarium Auctorem anonymum, qui libellum de gestis ejusdem Sancti primitus condiderat. Is quippe Anonymus Monachos ab Amando Gandæ stabilitos, eo in libello *Clericos* vocat, uti & alii Auctores non pauci mediæ ætatis. Theodericus verò cùm animadverteret Monachos inibi ante omnium memoriam exstitisse, illud demum ita explicavit, ut diceret, Clericos primùm eo in loco, dein paullo pòst Monachos positos ab Amando fuisse, quibus Florbertus Abbas primus præfectus sit. Exstat Anonymus iste à nobis in Sæculo secundo primùm editus, ex cujus verbis tam evidenter in Præfatione ejusdem Sæculi demonstravi, Monachos Gandæ ab initio collocatos fuisse, ut nemo sinceri amans id infitiari possit.

tom. 4. ad ann. 7:4. num. 79. 46. Ut inde se eximat eruditus Annalista, duos fingit Anonymos, qui sancti Bavonis gesta in litteras retulerint. unum antiquiorem, à quo Theodoricus auctoritatem suam mutuetur: alterum recentiorem, id est nostrum, quo Theodoricus usus non sit. Hæc mihi tam facile fuerit negando revincere, quàm Cointio non probando adferre. Attamen ut Anonymo nostro integra constet auctoritas, juvat paucis urgere hunc locum.

Quòd alius Anonymus antiquior Acta sancti Bavonis descripserit, nemo adfirmare, nemo adfirmanti credere debet, nisi aut ea Acta exhibeat, aut testimonia hanc in rem proferat. Unicum libellum de vita sancti Bavonis citant Othelboldus Abbas, & anonymus Scriptor miraculorum ejusdem Sancti, Theodorico superiores ætate. Theodorico antiquiorem esse Anonymum nostrum, constat tum ex veterrimis codicibus, in quibus ejus scriptio reperitur; tum ex stilo ejus rudi & impolito; tum ex brevitate, cùm è contrario Theodorici lucubratio politior prolixiórque sit, & quibusdam interpolamentis auctior. Quid? quòd Theodoricus distinguit Clericos à Monachis, secus quàm Anonymus noster. quod argumento est, Theodoricum præ oculis habuisse hunc Anonymum, in cujus interpretatione alucinatus est. Nam rogo te, an id commissurus erat homo recentior, si Ordini suo favere (ut vult Cointius) in animo habuisset? Sanè hæc vocis acceptio non parum Auctoris antiquitatem probat, ævo Theodorici jam ignorata. Ut istius Anonymi antiquitatem aliquo indicio designarem, adduxeram hæc illius verba in Observationibus prævijs: *Si omnia quæ de ejus*, nempe Bavonis, *gestis comperimus, vellemus prosequi; dies (ut opinor) antè quàm verba cessarent.* Quæ verba, inquiebam, quasi testem oculatum præ se ferunt. Longè aliter sentit Cointius. *Eadem verba*, ibid. inquit, *quamvis anno Christi millesimo sexcentesimo septuagesimo scribamus, & ab ætate sancti Bavonis longè remotiores simus; pari jure absque dispendio historicæ veritatis usurpare possemus.* Verùm ea Anonymi verba nemo sine veritatis dispendio usurpare potest, qui non longè plura de sancti Bavonis vita comperta habeat, quàm quæ Anonymus ipse commemorat. Si ergo verba hæc sine dispendio historicæ veritatis usurpare Cointius potest, reliqua Bavonis facta proferat quæso in lucem, nec ea diutius ignorari à nobis patiatur. Si verò non tenet memoriâ tot & tantas res ab Anonymo prætermissas, quæ de Bavonis vita loquenti sufficere possint in multam diem; concedat tandem verba illa hominis esse, qui Bavonis res gestas proximè didicerat, & quasi oculatus testis callebat. Anonymus ergo à nobis editus ille est, quem laudat tum Ado Viennensis Episcopus in Martyrologio suo Kalendis Octobris, cujus proinde Anonymi libellus per Galliam jam tum dispersus erat; tum scriptor miraculorum sancti Bavonis, homo sæculi decimi; standúmque ejus Anonymi auctoritati scribentis, Monachos Benedictinos in Cœnobiis Gandensibus ab initio exstitisse. Id ipsi etiam Cointio (ut spero) persuadebit & ipsius Anonymi antiquitas,

manu-ſcriptis codicibus aliiſque argumentis comprobata; & lectio ejuſdem paullo attentior. Abſit enim ut eum habeam in illorum numero, qui pugnare malint, quàm verum confiteri. Hactenus virum, & Inſtituti ſocietate, & privata neceſſitudine nobis amicum, æquis animis ſuſtinuimus multa contra nos, tametſi levibus omnino argumentis, molientem. hactenus ut de ejus æquitate ac moderatione rectè ſentiremus, animis noſtris imperavimus. Si verò ulteriùs pergit nobis objicere ſpecioſas, ut ſolet, argutias; vereor ne noſtris perſuadeatur tandem, id non tam inquirendæ veritatis, quàm inſectandi monaſtici Ordinis ſtudio ſuſceptum fuiſſe. Quod ut credi nolim, ita nec velim diutius occupari nos in his diſputationibus: quæ cùm fere otioſæ ſint, tum viris eruditis nauſeam pariunt, certè mihi ipſi.

47. Ceterum hæc de tota iſta controverſia multis amplificare & confirmare potuiſſem. Sed in animo eſt, ut initio dixi, leviter tranſire & tantummodo perſtringere unamquamque rem, ut omnes intelligant, intelligat etiam Cointius ipſe, me non ſtudio refutare, ſed officio defendere.

48. In fine totius Præfationis reliquum eſt, ut cum debita grati animi ſignificatione commemorem eos, qui ſtudia noſtra juvare & promovere ſtuduerunt, & auxiliares copias huic tertio Sæculo ſuppeditarunt, tum ex Germania, tum ex Belgio, tum ex Anglia. Quos inter mihi multis nominibus celebrandus eſt Reverendiſſimus Pater Romanus, Abbas Monaſterii ſancti Pantaleonis Coloniæ, idémque Congregationis Burſfeldenſis Præfectus, cujus beneficentiâ contigit, ut eruditi viri Willelmus Wlfrathus Cœnobii Prior, Bernardus Moërſius Theologiæ Lector, recens mortuus; & Antonius Erkelenſius nobis operam ſuam contulerint. Id etiam ultro præſtitêre ampliſſimi Abbates D. Carolus Marchantius Monaſterienſis in valle ſancti Gregorii, & D. Maurus Iburgenſis, ac per eum Adolfus Overhamus Cœnobita & Bibliothecarius Corbeïæ Saxonicæ eruditus. Ex Belgio item Ampliſſimi Abbates Letienſis, Bergenſis, & Blangiacenſis. tum etiam Sodales noſtri Bertiniani, Ghiſleniani, Vedaſtini, Afflegemiani, quos propriis nominibus, ubi locus exiget, deſignabo. Studiis etiam noſtris non parum favit Ampliſſimus D. Prælatus Blandinienſis, adnitente etiam Andrea Vanheulio Bibliothecario docto, amico meo. Ex Anglia unus inſtar multorum eſt vir ſpectatiſſimus D. Joſephus Wiliamſon, Regi ab intimis ſecretis, jam laudatus à nobis non ſemel, cujus beneficio ac liberalitate

permulta accepimus, quæ non minùs historiam nostram illustrant, quàm ejus memoriam ac nomen apud nos commendant. Hæc de exteris. nam ab Italia & Hispania nihil dum obtinuimus. Ad nostrates quod attinet, non est necesse ut numerum ineam eorum, qui nobis tulère suppetias. Quot ferè Monasteria nostra sunt in Gallia, tot beneficia exinde nobis provenerunt. Quamquam non est, cur ejus rei mentionem faciam: cùm opus hoc non tam unius aut alterius sit, quàm Congregationis nostræ sodalium, præter id quod erratum à me est, quod certè agnosco meum. Non præteribo tamen ex Galliæ nostræ hominibus V. C. Antonium Vionem Herovallium, numquam satis litteratis omnibus laudatum, qui pro sua humanitate ac liberalitate nullum prætermisit officium, quod è re nostra esse intellexit. Addam ex florentissima sancti Vitoni Congregatione Benedictina religiosos viros Constantinum Gravellium, recèns Luxovii Priorem; & Bartholomæum Senocum Monasterii sancti Vitoni Cœnobitam ac Theologiæ Lectorem eruditum. è Cistertio amicum nostrum Jacobum Lannoïum, qui ante duos annos Belgii Monasteria & Bibliothecas nostri causâ perlustravit. Ceterum illud beneficii loco ab aliis peto, ut conatus nostros Deo Opt. Max. commendent, quatenus studia nostra qualiacumque cedant in Reipublicæ Christianæ utilitatem & Ordinis nostri profectum.

QUAMOBREM *ordo atque principium professionis monasticæ quemadmodum vel unde descenderit, primùm debetis agnoscere. Tunc enim poterit quis desideratæ artis efficaciùs adsequi disciplinam, & ad exercendam eam ardentiùs incitari, cùm Auctorum & Fundatorum ejus agnoverit dignitatem.*
Johannes Cassianus in Collat. 18 cap. 4.

CHRONOLOGIA

CHRONOLOGIA BREVIS
AD SECUNDAM PARTEM
SÆCULI TERTII BENEDICTINI.

SUMMI PONTIFICES.

ANNO

DCCLII Stephanus II seu III sedit annos 5, dies 28.
DCCLVII Paulus ann. 10, mens. 1.
DCCLXVIII Stephanus III seu IV ann. 3, mens. 5, dies 28
DCCLXXII Hadrianus ann. 23, mens. 10, dies 17.
DCCXCV Leo III ann. 20, mens. 5, dies 17.

FRANCORUM REGES.

DCCLII Pippinus Rex consecratus à S. Bonifacio, & post annos tres iterum ab Stephano Papa, regnat annos septemdecim, mortuus VIII Kal. Octob. anno DCCLXVIII.
DCCLXVIII Carolus Magnus Regnum partitur cum fratre Carolomanno, cui obtigit Austria & Burgundia cum Aquitaniæ portione. anno DCCLXXI mortuo germano summam rerum obtinet solus: dein anno DCCLXXIV Italiâ potitur, subacto Desiderio Langobardorum Rege; anno demum DCCCI Romæ coronatus Imperator à Leone Papa.

ITALIÆ REGES.

DCCLVI Aistulfo Langobardorum Regi Desiderius olim Dux Tusciæ succedit: anno verò DCCLXXIII à Carolo Magno Papiæ inclusus, ac sequenti captus & in Franciam abductus, Italiæ regnum Carolo reliquit, Corbeiæ mortuus.
DCCLXXXI Pippinus cum Carolo patre Italiam regit usque ad annum DCCCX.

BRITANNIÆ INSULÆ REGES.

DCCXXXVIII Eadbertus Northanhumbrorum Regnum adeptus est, tenuitque per annos viginti & unum. postea Monachus factus anno DCCLVIII, Regnum Osvulfo filio reliquit: eoque cæso anno sequenti Edilvvaldus seu Ethelvvaldus, à plebe electus est, Vvillelmo Malmesburiensi Mollo appellatus. anno DCCLXI succedit Alchredus decessoris interfector, cedere compulsus post annos decem: fecitque locum Ethelberto Mollonis filio, qui & anno post quinto pulsus est. tum Celvvolfus seu Alfvvoldus solio admovetur, & ipse post annos XI trucidatus. & Osredus ejus successor anno sequenti pulsus dedit locum Ethelberto, aliis Ethelredo, qui anno DCCXCIV occisus, ex Epitome Saxonica: quo sublato nullus thronum conscendere ausus est.
DCCLVII Merciorum Rex Ethelbaldus post regni annos XLI interiit, succedente Offa ac regnante in annum DCCXCIV, quo anno Egfridus Regnum capessit, obiitque eodem anno, ex Epitome Saxonica, successorem sortitus Kenulfum in annos XXIV.
DCCLIV Vvest-Saxonum regnum init Sigebertus, anno sequenti Kinevvlfus in annos XXXI, ex Epitome prædicta: cui successit anno DCCLXXXIV Brictricus, qui annos XVI regnavit.
DCCLX Cantuariorum regnum Ethelbertus principatûs anno XXII morte resignavit Eadberto, Alfrico & Cuthredo, qui obiit anno DCCCV ex Chronologia Saxonica. Regum Eastanglorum, Orientalium & Australium Saxonum non est necesse Chronologiam texere.

SANCTI & MONASTERIORUM ORIGINES.

ANNO

DCCLIV S. Bonifacius, primùm Vvinfridus dictus, Apostolicæ Sedis Legatus, Archiepiscopus Moguntinus & Martyr.

Translatio seu Elevatio S. GERMANI Episcopi Parisiensis.
DCCLV S. CAROLOMANNUS Dux Francorum & Monachus Casinensis.
DCCLVI S. WANDO Abbas Fontanellensis in Gallia.
V. AUSTRULFUS Abbas ejusdem Monasterii ante Wandonem mortuus.
DCCLVIII PIRMINIUS Chorepiscopus & Abbas in Alamannia.
DCCLIX S. OTHMARUS Abbas Sancti-Gallensis.
DCCLX S. CEOLWULFUS Rex Nortanhumbrorum, dein Monachus Lindisfarnensis in Britannia insula.
DCCLXI S. WUNEBALDUS Abbas Heidenheimensis in Germania.
DCCLXIV S. AUSTREMONII Translatio in Monasteria Mauziacense & Iciodorense.
DCCLXV S. WALAFRIDUS Abbas Palatioli Monasterii in Tuscia ab eo conditi anno DCCLV.
S. GORGONII Martyris Translatio in Monasterium Gorziense.
DCCLXX ALTO Abbas Monasterii ex suo nomine appellati in Bajoaria superiore.
S. OPPORTUNA Virgo & Abbatissa Monasterioli in Neustria.
DCCLXXII S. AMALBERGA virgo in Belgio.
S. LIOBA virgo & Abbatissa Bischofsheimensis in Germania prima.
DCCLXXVIII S. AMBROSIUS AUTPERTUS Abbas Monasterii S. Vincentii ad Vulturnum in Benevento.
DCCLXXIX S. STURMIUS Abbas primus Fuldensis Monasterii, conditi anno DCCXLIV.
DCCLXXX S. WALPURGIS Abbatissa prima Heidenheimensis in Germania.
S. VIRGILIUS Episcopus Saltzburgensis in Bajoaria.
DCCLXXXI S. GREGORIUS Abbas & Rector Ecclesiæ Trajectensis ad Rhenum.
DCCLXXXIV S. FULRADUS Abbas Dionysianus prope Lutetiam Parisiorum, cum tribus libris miraculorum S. Dionysii Episcopi & Martyris.
DCCLXXXVI S. WILLIBALDUS Episcopus Eistetensis.
S. LULLUS Archiepiscopus Moguntiacensis.
DCCLXXXIX S. WILLEHADUS Episcopus Bremensis primus.
DCCXC SS. HAIMO & VEREMUNDUS Monachi Medenses in Italia.
S. HILTRUDIS virgo in Cœnobio Lesciensi in Belgio.
S. SOLUS Monachus & Eremita in Norico.
DCCXCIII S. BLAITMACUS Abbas Hiensis in Britannia insula.
DCCXCVIII V. TASSILO Dux Bajoariorum, dein Monachus Gemeticensis.
DCCC S. NAMPHASIUS Eremita Marciliaci apud Cadurcos.

APPENDIX.

DCLXV S. WALDEBERTI Abbatis Luxoviensis miracula.
DCLXX S. ERMENFREDUS Abbas Cusantiensis in Burgundia.
DCLXXXVIII S. LANTBERTUS Episcopus Lugdunensis.
DCXC S. GODO Abbas Augiensis in Campania.
DCLXXV S. GUNDELBERTUS Episcopus Senonensis, & cum eo SS. DEODATUS Nivernensis, HILDULFUS Treviransis, ERHARDUS Ratisponensis, Episcopi; ac SS. SPINULUS, JOHANNES & BENIGNUS Monachi Medianenses.
DCCXX S. ODILIA Virgo & Abbatissa Hoemburgensis in Alesatia.
DCC S. DISIBODUS Confessor in Germania.
DCCV S. ADAMNANUS Abbas Hiensis in Scotia.
S. ALBERTUS Abbas Gambronensis in Gallia.
S. MARINUS Eremita & Martyr.
EUSEBIA & TILISIOLA Abbatissarum epitaphia.
SIGOLENA Abbatissa Troclarensis in Aquitania.

Consequuntur Poemata quædam. Anonymus de Episcopis Eboracensibus. Frodoardi & Herigeri cum fragmento Historiæ Trevirensis & Monumentis historicis nonnullis.

INDEX SANCTORUM
PARTIS SECUNDÆ
SÆCULI TERTII BENEDICTINI.

A

B

C & D

E & F

G

H

I & L

INDEX SANCTORUM PRÆTERMISSORUM,

in hoc Sæculo tertio Benedictino.

A

ÆMILIANUS Abbas in agro Burdigalensi colitur die 16 Novembris. Ejus gesta leguntur in vetusto Breviario ejus Ecclesiæ prope Burdigalam ad Dordonam: sed non ita accurata, ut propriis verbis referri mereantur. In his Æmilianus *in Venetensi urbe Britanniæ minoris* parentibus obscuris natus fuisse dicitur. In familiam Comitis Venetensis cooptatus, *ut domesticis rebus præesset*, postea nimiæ profusionis in pauperes accusatus est. Hinc secessum cogitans, in Hispaniam *ad S. Iacobi tumulum* contendisse falsò dicitur: cùm necdum S. Jacobi vulgata detectio esset. *In Cœnobium Saligmense quod apud Santones situm est perveniens*, monasticas vestes suscepit, non à S. Martino loci conditore & primo Abbate, qui sæculo sexto floruit, a Gregorio Turonico Episcopo laudatus; sed ab aliquo ejus successore. Cellarii munus sibi impositum cùm rectè exsequeretur, sodalium invidiam in se provocavit. Quam ob rem ex illo Monasterio discedens, in primam quam nanctus est silvam se abdidit, *non longè à Dordonæ flumine*. quæ *Acumbis* tunc temporibus vocabatur: ubi mulieri cæcæ lumen restituisse, aliaque miracula patrasse fertur. Eo in loco *exstruxit Oratorium in rupe excavatum*, ubi plurimos institutis suis socios admisit; & post annos aliquot, percepto Viatico decessit *anno Domini septingentesimo sexagesimo septimo*. Monasterium ipsius nomine appellatum ad sæculares Canonicos defecit anno M CCC VI, permittente Clemente Papa V.

AGRICOLUS Episcopus Avenionensis. Ejus Acta exstant in Chronologia Lirinensi & apud Surium ad diem 2 Septembris, a recentiori Auctore descripta, quidquid de antiquitate ejus dicat Vincentius Barralis. Agricolus natus circiter annum DC XXX, post annos quatuordecim Monachus in Cœnobio Lirinensi, dein patri suo Maximo in sedem Avenionensem succedit anno DC L, mortuus anno DCC, Septembris die 2.

AMANDUS Abbas ejusdem Monasterii eo tempore quo Agricolus vivere desiit, ter millium ac septingentorum Monachorum Pater fuisse dicitur, successorem sortitus Silvanum, S. Porcarii Martyris decessorem. S. Amandus Lirini colitur XIV Kal. Decemb.

AVA Abbatissa Dononii in Braebanto ad Scaldim. Molanus ad diem 29 Aprilis scribit, eam necdum canonizatam, à quibusdam tamen haberi ut Sanctam: Kalendario Dononiensi inscribitur hoc modo: *Commemoratio S. Avæ, sicut pro defunctis.*

B

BASILISSA Abbatissa Horreensis apud Treviros, fuit & Anastasia ejusdem loci Abbatissa, laudatur in fragmento Historiæ Trevirensis edito in hoc tomo.

BASINUS item Episcopus Trevirensis.

BEATUS Confessor in Hispania, adversus hæresim Elipandi & Felicis dimicasse, & alia nonnulla scripsisse dicitur. Lege de eo Bollandi commentarium ad diem 19 Februarii, ubi dubium movet, an Beatus fuerit Monachus.

BODINUS Episcopus Trecensis, de quo mentio in Actis S. Frodoberti Abbatis Cellensis Sæculo 2.

BERTILIA virgo in Belgio an fuerit Sanctimonialis, necdum certis indiciis deprehendere potui. De ea sic agit Baldericus in Chronici lib. 3 cap. 16. *Est etiam in vico Maraculo Monasterium Canonicorum, ubi sancta quiescit* BERTILIA, *quæ hoc ipsum suum prædium S. MARIÆ tradidit.* Lege ejus Acta apud Bollandum die 3 Januarii.

C & E

CÆLESTINUS Abbas Blandinienfis, de quo Molanus die 17 Maii.

CUNIHILDIS Abbatissa in Germania laudatur in Actis S. Bonifacii Episcopi & Martyris.

EOLLA Abbas Agalienfis memoratur apud pseudo-Liutprandum æra DCC LXXXVI.

EMERSUS Confessor in Hispania. Acta ejus apud Bollandum die 27 Januarii nullius pene sunt fidei. Bainolensis Monasterii in Catalonia conditio an ei tribui debeat, meritò dubitat Antonius Yepezius in tomo 3 Chronici ad annum 778, cap. 4.

ERKEMBODO Episcopus Tarvennensis ex-Abbate Bertiniano, successit Ravengero in cathedram Morinorum *anno tertio Regis Theoderici*, inquit Johannes Iperius in cap. 4 parte 2. *Ipse S. Erkembodo simul cum Episcopatu tenens Abbatiam, emit à quodam viro Rigoberto res proprietatis suæ in loco nuncupato Kelmas. &c. IV Kal. Septemb. anno III Theoderici Regis. Decedente Rege Theoderico S. Erkembodo migravit à sæculo, & in Monasterio S. Audomari cum multa reverentia sepelitur*, non anno DCC XLI, sed DCC XXXVII. *Cui in Episcopatu successit* ADALGERUS. S. Erkembodo die 12 Aprilis colitur in Ecclesia Audomaropolitana, in qua ejus reliquiæ super majus altare adservantur.

F & G

FAXOALDUS ex-Duce Spoletano ejus nominis secundo Monachus Cœnobii S. Petri de Ferentillo, à Lodovico Jacobillo sanctè obiisse dicitur 19 Febr. anno DCC XXVIII. de cujus recepta sanctitate Ferrarius, Galesinius, & Bollandus nihil pronuntiare audent.

FLORABERTUS Episcopus Leodicensis colitur die 26 Aprilis. an Monachus?

G

GISSA & RICTRUDIS virgines in Anglia an publica sanctitatis opinione donari debeant, non satis liquet ex iis, quæ in Martyrologio Anglo-Benedictino & alibi referuntur. Utraque discipula fuit Alcuini, quibus ipse inscribit expositionem in Johannem, earumdemque meminit in epistola 102.

GUIMARUS Abbas Centulensis, modò ne nomine quidem fere notus, ita memoratur ab Hariulfo in lib. 3 Chronici Centulensis, cap. 26. *Tunc verò sancti*

& boni Fideles non valde curabant scriptis quæ gerebant committere, qui ad hoc solum contendebant, ut in libro vitæ mererentur adscribi. Unde & illius temporis Abbates ex toto prorsus ignoraremus, nisi venerabilis Abbas Angelrannus ex aliquanto id procurasset. qui dum priorum Abbatum catalogum perstringeret, ex iis unum fuisse insinuavit GUITMARUM, *quem &* SANCTISSIMUM VIRUM *titulavit. Et quia tanti viri tale meruit testimonium, dignum est ut à nobis pusillis memoretur, qui viri verè sancti ore sanctissimus est notatus. Hic in Neustria solo humatus quiescit, & in suo nomine dicata Ecclesia exsistit. Qui quanta sanctitatis & justitiæ fuerit, nos quidem non occurrimus dicere, sed hii qui ejus corpori sanctè deserviunt Canonicis prædicandum committimus.* Utinam ipse executus fuisset! Nam Canonici Ecclesiæ collegiatæ erectæ Gornaci (vulgò *Gournay*) ad Eptam fluvium, ubi S. Guitmarus tempore Hariulfi quiescebat, & Ecclesiam nomine suo illustrabat; usque adeo primarii Patroni sui memoriam obliterari siverunt, ut ne nomen quidem apud eos reliquum sit. Solus nunc apud eos audit S. Hildevertus Meldicensis Episcopus, Ecclesiæ suæ Patronus, quem cum Guitmaro nostro confundunt, cùm legant in officio ecclesiastico, Hildevertum ex Monacho Luxoviensi Abbatem Monasterii S. Richarii, tum Meldicensem Episcopum fuisse. cujus corpus, cùm sexto à Meldis miliario sepultum fuisset, translatum postea sit Gornacum per S. Maiolum Abbatem Cluniacensem sæculo x, ac deinde jussu Vualterii Rotomagensis Pontificis per Hilbertum Cantuariensem Archiepiscopum in eam in qua nunc habetur thecam illatum anno MCC L. caput verò in scrinio aureo expensis Blanchæ Philippi sexti Francorum Regis uxoris affabre elaborato circiter annum Domini MCCCLXXV. In Actis mss. S. Hildeverti quæ legi, Sancti corpus translatum quidem fuisse dicitur per Maiolum Abbatem, sed cujus Monasterii, non exprimitur. At cùm id factum referatur *transacto non multo temporis curriculo* à morte Hildeverti; non de Maiolo Cluniacensi, sed de alio cognomine, an Abbate sanctæ Crucis seu S Faronis apud Meldas, id intelligendum est. Et nescio an Gornacum translatum sit corpus S. Hildeverti, qui postea Guitmari Abbatis memoriam obscuravit, ac penitus demum abolevit. nisi si Guitmarus alio nomine dictus est Hildevertus. Quamquam nulla ejus rei mentio, nec præfecturæ Centulensis in Actis S. Hildeverti, quæ non magnopere probo.

GUMBARTUS Confessor memoratur in libro 3 de vita S. Burchardi Episcopi Vuirtziburgensis per Egilvvardum, in Parte 1.

H & I

HELIA Abbatissa Horreensis apud Treviros, *sanctitate clara* dicitur in Martyrologio Benedictino XII Kal. Julii. Verùm ampliùs de ea inquirendum est.

HILDEGARIUS Abbas Blandiniensis Vuilrado successit anno DCCXXVIII, cæsus, aiunt, à fautoribus Constantini Imperatoris Iconoclastæ, apud Molanum die 4 Aprilis.

IDABERGA seu Itisberga virgo in pago Atrebatensi apud eumdem die 21 Maii.

INDELMUNDUS Abbas apud Batavos, ex eodem Junii 11.

JOHANNES Damascenus à Monacho Italo litteris imbutus, ob idque nostris adnumeratus est ad diem 6 Maii. tametsi uterque postea secessit ad Lauram S. Sabæ. Antonius Yepezius in tomo 3 Chronicorum Trithemium hujus rei auctorem vindicare conatur à refutatione Baronii. Ego verò quid sentiam de Ordinis nostri primordiis in Oriente, aliàs declarabo.

IRMINA Abbatissa Horreensis apud Treviros, filia Dagoberti tertii, ut putant, laudatur in fragmento Historiæ Trevirensis in Appendice hujus tomi, & apud Brovverum in lib. 7 Annalium Trevirensium, ubi sacrum ejus corpus in Monasterium Vueissenburgense ad Vosagi montis radices situm in Spirensi diœcesi à Dagoberto conditum jacere dicitur, præter caput, quod olim Spanheimenses nostri adservabant. Theofridus Abbas Efternacensis Irminæ diploma S. Vuillibrordo concessum pro suo Monasterio Efternacensi citat in Vita S. Vuillibrordi.

JULIANA Abbatissa Pauliacensis in Vita S. Austrebertæ Parte 1.

L

LANDRADA virgo & Abbatissa Belisiæ in Belgio. Acta ejus à Theodorico Abbate non satis accuratè descripta habentur apud Surium. Non pervenit ad tempus Caroli Magni, siquidem obiisse dicitur anno DCC IX. De ea mentio in Actis S. Amalbergæ, quæ sub ejus disciplina instituta dicitur in Monasterio Belisiensi, quod modò est Canonicatum feminarum.

LEBUINUS Presbyter in Belgio multis prædicatur die 12 Novembris apud Surium, tum ab Hucbaldo Elnonensi Monacho ipsius Vitæ scriptore, tum à Radbodo Trajecti ad Rhenum Episcopo in carmine & in sermone de eodem, ubi *habitum religionis adsumsisse* Lebuinus in Anglia dicitur.

LEOTADIUS Episcopus Ausciensis ex-Abbate Monasterii, non Moisacensis, ut malè plerique legunt, sed Marciliacensis, cujus ipse unà cum Ansberto primarius auctor fuit pontificatu Desiderii Cadurcorum Episcopi, ut dicemus inferiùs in S. Namsasio. Non ergo pervenit Leotadius, ut quidam numerant, ad annum 720. ut qui ante medium sæculum septimum jam florebat.

LIETVVINUS Episcopus Trevirensis laudatur in fragmento Historiæ Trevirensis, & apud Brovverum in lib. 7 Annalium Trevirensium, ubi rude ejus epitaphium refert, recentioris ævi figmentum.

M & N

MARCELLINUS Presbyter, falsò creditus auctor vitæ S. Suidberti Episcopi, non alius est à MARCHELMO S. Liudgeri socio, ut in Elogio S. Suidberti probatum est. Fuit & alius Marcellinus S. Lebuini collega.

MEINULFUS Diaconus Budicæ Monasterii memoratur die 5 Octobris.

MILETUS Abbas Luxoviensis à Vuandalis seu Saracenis cæsus.

NOTBURGIS virgo Coloniæ in Monasterio à Plectrude Pippini Heristallensis conjuge ædificato in honorem B. Mariæ, colitur die 31 Octobris, cujus reliquias adservari in Cartusia Confluentina scribit Brovverus in lib. 7 Annalium Trevirensium.

O & P

OTGERUS Diaconus, socius S. Plechelmi, notatur die 10 Septembris, cultus in Petra-monte non longè à Ruremunda in Belgio.

PLECHELMUS Episcopus cum SS. Vuirone & Otgero in Belgium ex Anglia trajecisse fertur, Martyrologio inscriptus die 15 Julii.

R

RAGENFREDIS Abbatissa Dononii laudatur à Balderico in Chronici lib. 1 cap. 28 in hæc verba: *In vico Dunong beata Rainfredis ex sui juris rebus Cellam fundavit, & Sanctimonialibus constitutis ipsa etiam*

Abbatissa regimentum duxit. Hanc autem postea monasterii sanctimonialium pauci Canonici incolebant, donec consilio domini GERARDI *Episcopi & LEOVVINI Abbatis moderno tempore* BALDUINUS *Comes ad pristinum statum restituit, ibique Monialibus regulariter impositis Abbatissam nomine* ERMENTRUDEM *præfecit.* Colvenerius in Notis observat in alio codice ms. sic legi: *ibique Moniales S. Benedicti, cum antè fuissent regulares, introduxit.* At Monachas fuisse ab initio certò persuasum habeo: tametsi postea fortasse Canonicæ factæ Canonicis paucis locum fecerint. Hodie, inquit Colvenerius, vocantur *Canonissæ & Dominæ*: locus vulgò *Denain* ad Scaldim, duobus a Valentianis milliaribus distat Duacum versus.

REGINA ejusdem Cœnobii Sanctimonialis & Ragenfredis mater, apud Molanum die 1 Julii.

RICHARIUS Monachus Jurensis una cum S. Ursicino celebratur in Supplemento Martyrologii Gallicani XIV Kal. Januarii, diciturque vixisse in Gallia tempore Carolomanni Caroli Magni fratris: ejusque reliquiæ in oppidum S. Vvalarici in Caletis translatæ ac depositæ in Ecclesia Prioratus Fiscamnensi Monasterio subjecti.

RUMOLDUS Episcopus & Martyr. Lege ejus Acta apud Surium die 1 Julii & Notas Menardi in Martyrologium.

S & T

SEALENUS Monachus Nurembergæ, filius Daciæ Regis, Augusti 19.

SIAGRIUS Episcopus Niciensis 23 Maii in Chronologia Lirinensi.

TATVVINUS Eremita in Anglia die 9 Julii.

TECLA Abbatissa in Germania 15 Octob. memorata in Vita S. Bonifacii.

TILBERTUS Abbas HRipensis 15 Maii cum Botvvino, laudatus in Vita S. Vvilfridi senioris Episcopi Eboracensis.

V

VENANTIUS Eremita in Belgio apud Molanum 10 Octob.

VVEOMADUS Episcopus Trevirensis laudatus in fragmento Historiæ Trevirensis & apud Brovverum. Monachum alii Mediolacensem, alii S. Maximini fuisse aiunt. Ejus mentio in libro de miraculis S. Goaris & in epistola Hadriani Papæ ad Tilpinum. obiit VIII Id. Novemb. anno DCCLXXXI, successorem sortitus Richbodum Abbatem Medelocensem.

VVERENFRIDUS Presbyter in Gelria 14 Augusti apud Surium & Molanum.

VVIRO Episcopus in Belgio 8 Maii apud Surium.

KALENDARIUM SANCTORUM,

quorum Acta in hac Parte secunda Sæculi tertii exhibentur.

26. In insula Stein S. Othmari Abbatis Monasterii S. Galli, 153
22. Marciliaci in Aquitania S. Namfasii Eremitæ, 447
27. Salzburgi S. Virgilii Episcopi, 308
Eodem die in Scotia S. Baltheri Anachoretæ, 562

December.

3. In Notico S. Soli Eremitæ, 429
13. In Parthenone Hoemburgensi S. Odiliæ virginis & Abbatissæ, 486
Eodem die Gemetici in Gallia Tassilonis Ducis Bajoariorum & Monachi, 443
17. Fuldæ in Germania S. Sturmii primi ejusdem loci Abbatis, 267
18. In Monasterio Heidenheimensi S. Vvunebaldi Abbatis primi, 176

INDEX TOPOGRAPHICUS SANCTORUM
Partis secundæ Sæculi tertii.

IN GERMANIA &c.

IN provincia Germania prima, *Moguntia* Bonifacius Episcopus, 1. Lullus item Episcopus, 392. *Fulda* Sturmius Abbas, 257. In Monasterio *Bischofsheimensi* Lioba Abbatissa, 245. In agro *Moguntiacensi* Disibodus Confessor, 496 In Monasterio *Hornebacensi* Pirminius Chorepiscopus & Abbas, 136. In Parthenone *Hoemburgensi* S. Odilia, 486

In Bajoaria, Monasterio *Heidenheimensi* Vvunebaldus Abbas, 176. Vvalpurgis Abbatissa, 287. *Eistetii* Vvillibaldus Episcopus, 365. Solus Eremita, 429. Alto Abbas, 217. *Salizburgi* Virgilius Episcopus, 308. Tassilo Dux, 443

In Frisia Bonifacius Episcopus, 1. *Trajecti* Gregorius Abbas, 319

In Saxonia, *Bremæ* Villehadus Episcopus, 401

IN GALLIA.

In provincia Lugdunensi prima, *Lugduni* Lantbertus Episcopus, 462

In provincia Lugdunensi secunda, *Fontanellæ* Vvando Abbas, 130. Austrulfus itidem Abbas, 133. *Gemeticis* Tassilo, 443. In agro Sagiensi, *Monasterioli* Opportuna Abbatissa, 220

In provincia Lugdunensi quarta, *Lutetiæ Parisiorum* translatio S. Germani, 92. In Monasterio Dionysiano Fulradus Abbas, 334

In provincia Aquitania prima, *Mauziaci* apud Arvernos translatio S. Stremonii Episcopi, 191. *Marcilhaci* apud Cadurcos S. Namfasius Eremita, 447

In Vusago, *Luxovii* Vvaldebertus Abbas, 451. *Cusantia* Ermenfredus Abbas, 461

In aliis Monasteriis Gundelbertus, Deodatus, Hildulfus, Erardus Episcopi, &c. 468

In provincia Belgica prima, *Gorziæ* translatio S. Gorgonii martyris, 204

In Belgica secunda, *Morbecca* Amalberga virgo, 240

IN ANGLIA.

In insula *Lindisfarnensi* Ceolvvlfus Rex Northumbrorum, 174. In Monasterio *Hiiensi* S. Blaitmacus Abbas, 439. Adamnanus item Abbas, 499. *Eboraci* S. Vvilfridus junior Episcopus, &c. 540

Ex Anglia item processerunt Bonifacius, Vvillibaldus, Vvunebaldus, Vvalpurgis, Lioba, & Vvillehadus. de quibus suprà.

IN ITALIA.

In Benevento, *Casini* Carolomannus Dux Francorum & Monachus, 123 In Monasterio *S. Vincentii* ad Vulturnum, Ambrosius Autpertus Abbas, 259

In Tuscia, *Palatioli* Vvalfridus Abbas, 196. In pago Ticinensi, in Cœnobio *Medensi* Haimo & Veremondus, 419

NOMINA AUCTORUM PRÆCIPUORUM
qui hujus secundæ Partis Acta scripserunt.

ADELHELMUS Sagiensis Episcopus initio sæculi x scripsit libros duos de vita & miraculis S. Opportunæ Virginis & Abbatissæ, 220

AUSU cognomento Hermiricus, Abbas Luxoviensis post medium sæculum x, librum unum de miraculis S. Vvaldeberti Abbatis, 451

AIMOINUS Monachus Germanensis labente sæculo IX libros duos de miraculis S. Germani Parisiorum Episcopi, 104

ANDREAS Abbas tertius Palatioli in Tuscia libellum de vita S. Vvalfridi Abbatis ejus loci primi, 196

ANSCHARIUS seu Ansgarius primus Bremensis Archiepiscopus de vita & miraculis S. Vvillehadi Episcopi libros duos, 401

ERMANRICUS Levita, dein Abbas Elevvangensis medio sæculo IX vitam S. Soli, 429

ISO Monachus Gallensis post medium sæculum IX libros duos de miraculis S. Othmari Abbatis, 262

LIUDGERUS Episcopus Mimigardefordensis primus Vitam S. Gregorii Abbatis Trajectensis, 319

OTHLONUS Monachus sub finem sæculi XI libros duos de vita S. Bonifacii Episcopi & Martyris, 28

RICHERIUS Monachus Senoniensis sub finem sæculi XIII scripsit in Chronico suo gesta S. Hildulfi, &c. 468

RUDOLFUS Monachus Fuldensis medio sæculo IX Vitam S. Liobæ Abbatissæ, 245

VVALAFRIDUS Strabus Abbas Augiensis procedente sæculo IX Vitam S. Othmari Abbatis, 153. & Blaitmaci Abbatis Hiiensis metro, 439

VVARMANNUS Episcopus Constantiensis sæculo XI Vitam S. Pirminii, 136

VVILLIBALDUS Episcopus Eistetensis Vitam præceptoris sui Bonifacii, 1

VVULFARDUS Presbyter Hasenrietanus sæculo IX de vita & miraculis S. Vvalpurgis libros quatuor, 287

VITA

VITA
SANCTI BONIFACII
EPISCOPI MAGUNTINI, ET MARTYRIS,

Ann. Chr. DCCLIV. Junii V.

Auctore WILLIBALDO ipsius discipulo.

Ex tomo 4 Henrici Canisii, & Nicolao Serario.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ Scriptores.

1. QVEM *Anglo-Saxones patriâ linguâ* WINFRIDUM *seu* Winfrethum, *Latini dein molliori vocis sono* BONIFACIUM Bonifaciúmve *appellavère; eum varii commendaverunt Scriptores. Primus occurrit* WILLIBALDUS *ejus discipulus, idem ipse (ut videtur) Eistetensis Episcopus primus, qui libro singulari præceptoris sui gesta complexus est.* RUTHARDUS *deinde Monachus, Fuldâ Hirsangiam missus,* duobus libris heroïco carmine sancti Martyris passionem scripsit, *ut prodit Trithemius in Chronico Hirsangiensi. Ruthardus floruit principatu Ludovici Augusti, qui cùm Ruthardum* post mortem Haimonis Episcopi vellet in locum ejus Halverstadensis Ecclesiæ ordinare Pontificem, consentire noluit, dicens notabile verbum: Da Episcopatum alteri qui sit idoneus. ego quietem vitæ regularis & studium Scripturarum omnibus divitiis & honoribus mundi incomparabiliter duxi præferendum. *Tertius vitæ Bonifacianæ scriptor est* OTHLONUS *Monachus. Quartus anonymus quidam, Cœnobii Fuldensis (ut videtur) Monachus. Hic duplicem damus de S. Bonifacio scriptionem, Vvillibaldi scilicet atque Othloni: quòd utraque ad perfectam gestorum ejus notitiam necessaria videatur. Agunt præterea de S. Bonifacio Lupus in Actis S. Vvigberti Abbatis; Ludgerus in Vita S. Gregorii Abbatis & Rectoris Ecclesiæ Trajectensis; Radbodus ejusdem Ecclesiæ Antistes testante Trithemio in libro de Scriptoribus ecclesiasticis; Joannes Gerbrandus, Johannes de Beka & Vvillelmus Heda in historiis suis. quibus præferendus H Rabanus Maurus, qui carmen quoddam de S. Bonifacio composuit. Quin etiam è Lutheranis Johannes Laznerus ejusdem sancti Martyris Acta Germanico idiomate vulgavit illustravitque. De Vvillibaldo, Othlono, & Anonymo hîc pauca præmittenda.*

Vvillibaldus.

2. WILLIBALDUS, *vitæ Bonifacianæ scriptor primarius, ætatem suam indicat in Præfatione, quam Megingozo Vvirtziburgensi & Lullo Mogontiacensi Episcopis, Bonifacii discipulis nuncupat, ubi se ipse* Presbyterum *vocat. Hinc dubium oritur, an Vvillibaldus iste sit Vvillibaldus Eistetensis Episcopus primus, Bonifacii itidem discipulus: maxime cùm hujus vitæ conditor Vvillibaldus, agens de episcopali ordinatione Vvillibaldi & Burchardi,* eos bonæ industriæ viros *appellet. modestiùs forsan de se dicturus, si is ipse fuisset Vvillibaldus. Christophorus Brouverus in observationibus ad Acta S. Gregorii Rectoris Trajectensis, alia in hoc dubium conjicit argumenta minoris momenti. Existimo tamen Vvillibaldum Eistetensem Episcopum istius*

Ann. Chr. DCC LIV. Junii v. scriptionis auctorem esse, ut qui paucis cum Bonifacio annis commoratus, potiùs ab aliis accepta, quàm visa ab se relata dicit in Præfatione. Nec obstat quòd Presbyteri dumtaxat usurpat nomen: quod & ipsum solum ei tribuit Notkerus in Martyrologio Nonis Junii. Nec modestiæ leges excedit, dum se simul & Burchardum, bonæ industriæ viros appellat. quod elogium potiùs ad Bonifacii ordinantis & Burchardi, quàm sui ipsius commendationem adhibuit. Denique in calce vitæ ab se scriptæ hanc clausulam ipse apposuit: Ego Willibaldus Episcopus, &c.

Othlonus 3. Inferior ætate fuit Othlonus, qui illustrandis S. Bonifacii gestis bonam navavit operam, conquisitis ac relatis ipsius Bonifacii aliorúmque epistolis, quæ ad rem pertinere videbantur. Othloni nomen; quod diu latuerat, Henricus Canisius in Rebdorfensis Monasterii codice ms. deprehendit in hæc verba: Incipit Prologus venerabilis Presbyteri Othloni & M. S. Cœnobii Bonifacii in Vitam ipsius, id est prout Canisius divinavit, Monachi Cœnobii S. Bonifacii. Monachum fuisse Othlonum satis patet ex Præfatione, dum non solùm Fratres Fuldenses vocat, sed & se ipse illósque & infimos & spectaculum factos mundo ait. Germanus natione fuit, ut constat ex libri primi cap. 38. Nostra autem dico, inquit, quæ pro patribus nostris, Germanis scilicet, salvandis scripsit Bonifacius. Non tamen Fuldensis Cœnobita fuisse videtur, quòd Fuldenses Monachos in Præfatione alloquens, Cœnobium vestrum nominat. Sed tamen ex aliquo Monasterio S. Bonifacii, quem Patronum nostrum appellat. Othlonus vixit circiter initium sæculi XII, ex Prologo Vitæ, quam in duos libros distinxit.

Anonymus. 4. Ruthardo prætermisso, cujus libri duo necdum prodierunt in lucem; pauca dicenda de Anonymo, cujus lucubratio in ms. codice Compendiensi incipit ab his verbis: Postquam gens Anglorum inclyta per S. Gregorii Pontificis Romanæ urbis dogmata, &c. Eam lucubrationem ex integro reddere non visum est operæ pretium: tum quia deficit in multis, tum quia nonnullis mendis respersa est. Bonifacii siquidem ex Britannia in Frisiam profectionem unicam describit, omissa reversione in patriam. tum primam Bonifacii peregrinationem Romanam post navatam cum S. Vvillibrordo operam remittit. Quædam tamen in Notis & in Appendice prima Vitæ ex eo Auctore adducimus.

Bonifacii memoria. 5. Bonifacii sanctimoniam prædicant veterum fastorum scriptores, Vvandalbertus, Usuardus, HRabanus, Ado, & Notkerus. Vvandalberti hæc verba sunt Nonis Junii:

Nonis Antistes fulget Bonifacius, Anglis
Editus, ad Christum Oceani qui traxit alumnos,
Fresonum puro submittens colla lavacro.

Patria. 6. Anglo-Saxonem fuisse Bonifacium, non Scottum ex Hibernia ortum, ut volunt Marianus & Trithemius, constat tum ex recitatis Vvandalberti verbis, tum ex ipsius Bonifacii Actis propriisque epistolis. Legenda ejus epistola apud Othlonum in lib. 2 cap. 1, in qua Bonifacius hæc scribit: Synodus & Ecclesia in qua natus & nutritus fui, id est in transmarina Saxonia, seu Vvest-Saxonia, cujus Episcopus erat Daniel, à quo litteras commendaticias ad Romanum Pontificem accepit. Ergo Bonifacius natus est in Saxonia occidentali, & quidem in hodierno Comitatu Devoniæ, urbe Cridiano. Crediton seu Kirton, quæ quondam sedes episcopalis, ab Exona sex circiter milliaribus distat. Id quod ex popularium traditione & virente memoria Guillelmus Camdenus & Johannes Spedus affirmant in descriptione Devoniæ.

Parentes. 7. Bonifacii parentes, quos nobis ignotos esse voluit antiquorum silentium, vanis conjecturis inquirere non vacat, certè nec decet. Qui regium ei genus tribuunt, & SS. Vvillibaldi & Vvunebaldi consanguineum dicunt, nullo argumento nituntur legitimo. Illud exploratum quod anonymus Vitæ conditor tradit, nobili prosapia ortiundum fuisse Bonifacium, qui Leobgithæ Sanctimoniali adfinitate conjunctus erat. Sic enim Leobgitha in epistola quadam ad Bonifacium, ordine 36 inter Bonifacianas: Rogo tuam clementiam, ut memorare digneris prioris amicitiæ, quam jamdudum cum patre meo copulasti, cujus vocabulum est Tinne in occiduis regionibus, qui nunc ante octò annorum curriculum ab hac luce subtractus est, ut pro anima illius preces offerre Deo non renuas: necnon & matris meæ memoriam commendo tibi, quæ est cognominata Ebba, QUÆ TIBI, ut meliùs nosti, CONSANGUINITATIS NEXIBUS copulatur, & adhuc laboriosè vivit, & diu validè ab infirmitate oppressa est. Ego unica filia sum ambobus parentibus meis. Hæc est LEOBGITHA, aliis Lioba dicta, quæ à S. Bonifacio in Germaniam advocata, Bischofsheimensi Parthenoni præfecta, morum sanctitate floruit, uti in ipsius Actis videbimus ad annum 767.

Dignitas in patria. 8. Abbatem fuisse Bonifacium in patria, negant Vvillibaldus & Othlonus. Et ta-

Ann. Chr. DCC LIV. Junii V.

men Egburga Sanctimonialis Abbati sancto veróque amico Winfredo epistolam 101 inscribit. Id si verum est, eum brevi tempore Abbatis gessisse dignitatem constat, antequam in Frisiam secundò trajiceret. Eidem jam in cismarinis partibus constituto, & Archiepiscopo incerta sedis ordinato Sigebaldus Rex occidentalium Saxonum scripsit epistolam 49 in hac verba: Primitus submixis precibus acsi progeniculans flexis poplitibus ut indulgeas obsecro petitionem meam, quam rogavi te per tuum Presbyterum nomine Eobo, id est ut tu meus esses Episcopus cum meo Episcopo Daniele. Quam tamen dignitatem recusavit, ne gentilium conversioni deesset.

An Episcopus Trajectensis.

9. Bonifacius à Gregorio II Romano Pontifice Episcopus absque certa sede ordinatus videtur. Et tamen Vuillibaldus non semel meminit diœcesis & Ecclesiarum Bonifacio commissarum, antequam vir sanctus sedi Magontiacensi addictus esset. Post acceptam enim ordinationem archiepiscopalem, póstque pios profectus apud Hassos & Bajoarios, Bonifacius ad Fratres suæ diœcesis migravisse cap. 8, & cap. 9 ad proprias redisse Ecclesias, populique sibi commissi curam gessisse dicitur. Quod certè dici non potest de sede Trajectensi, quam eo tempore S. Vuillibrordus superstes occupabat. Rectius id interpretandum videtur de Hassis, Turingis, vicinisque regionibus, ad quas Bonifacius præcipuè missus fuerat. Et quidem ex Zacharia epistola ab Othlono in lib. 2 cap. 14 relata discimus, hucusque, id est paullo ante annum DCC LI, Bonifacium sibi cathedralem sedem minimè vindicasse: quod etiam Hincmarus in epistola seu opusculo 44 cap. 20 confirmat. Gregorius, inquit, à primo secundus, sed & tertius Gregorius, Winfrid cognomento Bonifacium, Legatum apostolicæ sedis, ad reformandam Christianam Religionem primò Presbyterum, postea verò Episcopum ordinatum direxerunt, cui per annos XXV in eadem prædicatione SINE CARDINALI SEDE laboranti præfatorum successor Zacharias Papa inter cetera in Privilegio sibi directo scripsit atque firmavit ad locum, Moguntiam scilicet, cujus sedem abjecto Gewiliebe obtinuit. Verumtamen illud movet, quòd Bonifacius Moguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopus factus, GREGORIUM ad Trech ordinasse dicitur tum apud Othlonum in lib. 1 cap. 38, tum apud S. Ludgerum in Vita ipsius Gregorii. Siquidem Bonifacius Vuillibrordo, Bonifacio Gregorius in Trajectensis Ecclesiæ regimen successisse feruntur his Ludgeri verbis: (an potiùs S Eobanus.) Migrante ad Dominum de hac luce S. Willibrordo successit S. Bonifacius, cui & successit pius heres ejusdem Gregorius. At fides potiùs habenda videtur æquali Vuillibaldo, qui cap. 10 nullam Gregorii promotionis mentionem facit, & cap. 11 agit de S. EOBANO martyrii socio, quem ad subveniendum suæ senilis ætatis debilitati Fresonibus injunctum Episcopum, in urbe quæ vocatur Trech subrogavit. Verè proinde Eobanus, etsi brevi tempore, Trajectensem Ecclesiam, Bonifacii cura post S. Vuillibrordi mortem obnoxiam rexit, successorémque habuit S. Gregorium, non Episcopum, sed Abbatem & Rectorem Ecclesiæ Trajectensis, ut dicemus in hujus Actis ad annum 772. Bonifacius Eobano inscribit epistolam 27, eumdemque Presbyterum vocat Sigebaldus Rex Vuest-Saxonum epistolâ 49.

Bonifacius Germanorũ Apostolus.

10. Bonifacium Apostolum suum agnoscunt Germani. qua de re legendus Adamus Bremensis Canonicus in historia capite 8. legenda etiam Præfatio huic Sæculo præfixa. Non tantùm enim Frisiis, sed etiam Francis orientalibus, Turingis, Hassis & Saxonibus, immo & Bajoariis, tam per se quàm per suos verbum Dei prædicavit. Gregorius Papa II in quadam epistola nominat præterea Bortharos, Nistresos, Wedrevos, & Logoaos, Sudvodos, Ingevones & Graveldos. qui populi ad prædictos provinciales pertinent. Borthari scilicet videntur esse Bructeri seu Busactores inter Lipiam & Amisiam fluvios consistentes. Nistresi Frisii occidentales Vuestrachiam incolentes. Vuedrevi seu Vuederavi, quorum tractus Vuederavia ad Vuederaia fluvium prope Maguntiam. Lognai Vuederavia incolæ ad Loganam fluvium. Sudvodi, populi Austrasii. Ingevones creduntur esse mediterranei ac interiores Germani, Graveldi seu Grapfeldi exstirpatores Buchoniæ saltûs, in quo ædificatum Monasterium Fuldense, situm in medio quatuor populorum, quos Bonifacius ad Fidem adduxit.

Benedictinæ Regulæ propagator.

11. Paullo minùs res monasticas curavit Bonifacius quàm Christianas, quibus illas adjumento simul & ornamento esse noverat. Unde in provinciam patriámque suam mittens, exinde tam feminas quàm viros religiosos scientiáque variâ imbutos plures venire fecit, suíque laboris onus inter eos divisit, inquit Othlonus in libro 1 cap. 25. Et viris quidem Monachorum, Virginum autem Cœnobia feminis commisit, ut subditos sibi regerent ex Regulæ Benedictinæ præscripto, cui Bonifacium ab ineunte ætate morem gessisse, ex Vuillibaldi cap. 2 constat. Hinc Marianus Scotus, post Annalium Fuldensium conditorem ait, Monasteria sexus utriusque in Germania primò instituta fuisse

ANN. CHR. DCC LIV. JUNII V. Scripta ejus.

à Bonifacio. tametsi jam Vvillibrordus nonnulla construxerat.

12. *Plures scripsit epistolas Bonifacius, à Nicolao Serario editas & illustratas, graves quidem & pias. Librum ejus* de unitate fidei catholicæ *laudat Zacharias Papa apud Othlonum lib. 2 cap. 9. quem librum haud alium esse quàm synodalia quædam statuta, qualia nuper Acherius in tomo 9 Spicilegii vulgavit, veri simile est. Vitam S. Livini Episcopi & Martyris litteris mandavisse dicitur. quod suspectum omnino esse, Sæculo superiori ad annum 656 probavimus. Vitam S. Libuini ab Hucbaldo scriptam perperam tribuit Bonifacio Arnoldus Vvion. Ipsius dictum refert Vvalafridus Strabus in lib. de reb. eccl. cap. 24 his verbis*. Bonifacius Martyr & Episcopus „ interrogatus, si liceret in vasis ligneis sacramenta conficere, respondit: Quondam „ Sacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur; nunc econtra lignei Sacerdotes aureis „ utuntur calicibus.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. DOMINIS *sanctis & verè in Christo carissimis* LULLO *& Megingozo* [a] *Coëpiscopis*, WILLIBALDUS *licet indignus in Domino Presbyter*. Percepto piæ Paternitatis vestræ affectu pariter & voto, non propriæ laudis litterali scientia confidens, sed debitum obedientiæ obsequium vestræ impendens sanctitati, libenter parui, arduúmque quod suggessistis opus, exiguis viribus inchoavi, ad perfectionis terminum finetenus deducens. Sed obsecro, ut si quidpiam aliter quàm vestra voluntas expetierit provenerit, infirmitatis meæ imbecillitatem operisque impositi sublimitatem æquo animo sustineatis: quoniam maximum mecum reverentiæ est indicium, cùm vestræ sublimitatis imperio obedientiæ operam non denego. Quod si dignum aliquid & nostris temporibus profuturum confecerim, divino utique muneri ac præcepti vestri desiderio conferendum est. quoniam pia quandoque desiderantis voluntas & manum imitatur emunctoris, & impressionis suæ violentiâ vel minimam quamdam desideratæ scientiæ dulcedinem parat, famelicumque impertiendo reficit. Decrevit enim Sanctitas vestra insipientem sapientibus, & minùs idoneum prudentibus coæquare ac præferre; & quod sine nostro videlicet conatu, prudenti sermone revelare potuistis, hoc mihi velut ignaro imponere. Sed deprecor, ut quem præcepti vestri torcular deprimit, precatus assiduæ orationis infundat, & mentem ignaviæ caligine obtusam, voluntas spontaneæ dilectionis vestræ è somno resuscitet, ut ad ea ad quæ cogentibus vobis invitata est, tenacior vivaci sermonum narratione reddatur.

2. Compulistis enim me, ut ad normam eorum, quorum aut vitæ castimoniam, aut morum sanctimoniam, sancti proculdubio Patres eleganti verborum ambage chartis inserendo tradiderunt, petentibus religiosis ac catholicis viris, quibus vel in Tusciæ partibus, vel in Galliæ terminis, vel in Germaniæ aditibus, aut etiam in Britanniæ limitibus S. BONIFACII Martyris fama miraculorumque coruscatio perstrepit, sicut discipulis ejus secum diu commorantibus, vel vobis ipsis referentibus comperi; proœmium, mediumque ac finem vitæ ejus quanta valeam indagatione litteris inseram. Et quemadmodum primæ prævaricationis resoluto chirographo & veræ lucis radio illucescente EGESIPPUS, qui sub Anacleto Romam venisse fertur, quinque ecclesiasticorum actuum libros ob utilitatem legentium edidisse perhibetur; EUSEBIUS Cæsariensis, nominatissimus historiographorum Scriptor, cum PAMPHILO Martyre & adjutore suo, suorumque sibi antecedentium

[a] De S. Lullo Mogontiacensi Antistite Bonifacii successore agemus ad ann. 776. de Megingozo verò seu Mengoso Vvirtziburgensi Episcopo plura diximus in Vita S. Burchardi ejusdem sedis Episcopi, suprà ad ann. 751.

temporum historias mira eloquii differtitudine texentes, infinita scriptis volumina ediderunt; necnon & GREGORIUS, qui erat vir beatæ memoriæ litterarum studiis eruditissimus, glorioso apostolicæ sedis culmine sedens, beatorum scribens Confessorum vitam, dialecticum miro ostendens moderamine morem, quatuor Logica expressit ratiocinatione libros, qui hucusque Ecclesiarum inserti bibliothecis elucubratam posteris scientiæ afferunt dignitatem: ita beati viri vitam præcelsásque ejus virtutes & cultum pietatis atque abstinentiæ robur præsentibus ac post securutis sæculis jubetis demonstrare. Sed quamvis ad demonstrandam tantarum rerum rationem exiguum me parvúmque fieri auctorem agnoscam; tamen exigente benevolentiæ vestræ voluntate, hoc quod demandâstis, vobis jubentibus non propriæ præsumtionis insolentiâ fretus, sed adsertione Catholicorum confisus adgrediar opus: neque ex parvitate meæ stilo propriæ laudis præconium requirens, sed ex tantæ rei relatione profuturum legentibus præbens exemplum, dum his quisque instruitur formulis, & ad meliora profectûs sui perfectione perducitur. ANN CHR. DCCLIV. JUNII V.

INCIPIT VITA.

CAPUT I. *Qualiter in infantia Dei servitium inchoavit.*

3. ILLUSTREM igitur ac verè beatam S. BONIFACII summi Pontificis vitam moresque ejus, Sanctorum magnopere imitatione sacratos, licèt opacitate præpediti scientiæ, exili tamen opusculi hujus stamine innectere, ac simplici historiæ tegmine, quemadmodum religiosis viris referentibus comperimus, qui quotidiana ejus colloquia & religionis conversatione sedulò præsentati, ea quæ audierunt vel viderunt, in exemplum posteris tradiderunt; congregata verborum varietate, texendo nitimur enodare, & ab exordio usque ad finem quanta possumus indagatione, divinæ contemplationis ejus sanctimoniam revelare. Cùm enim primævo puerilis ætatis decore multâ, ut soler, maternæ sollicitudinis curâ ablactatus atque enutritus esset; magna nimirum delectatione, ceterorum postposito amore filiorum affectatus est à parte. Sed qui jam labentia cuncta animo subjecerat, & æterna magis quàm præsentia cogitare disposuerat; cùm esset annorum circiter quatuor seu quinque, Dei servitio se subjugare studuit, multóque mentis conamine de monasteriali jugiter vita insudare, & ad eam mentis quotidie nisibus anhelare. Cùm verò aliqui, sicut illis regionibus moris est, Presbyteri sive Clerici, populares vel laïcos prædicandi causâ adiissent, & ad villam domúmque præfati patrisfamilias venissent; mox quantum possibilitatis ejus pusillanimitas in infantia sua prævaluit, cœpit cum eis de cælestibus loquendo tractare, & quid sibi suæque infirmitati in futurum proficeret, interrogare.

4. Cùmque ita diu de cælestibus diuturna mentis meditatione cogitaret, ac totum se in futurum extenderet, & ad superna erigeret; patri etiam demum hæc quæ animo gerebat revelavit, & ut suæ consuleret voluntati rogavit. Quo comperto obstupefactus pater, magnâ eum inceptationis instantiâ, partim minis ne se desereret prohibuit, partim etiam blandimentis ad sæcularis curam instigabat negotii, ut temporaneo eum transitoriæ hereditatis subjungeret lucro, & sese quandoque defuncto suæ terrenæ facultatis custodem, immo etiam heredem relinqueret. Verbis quidem quamplurimis fraudulentâ humanæ calliditatis usus versutiâ, tenerum à cœpti perfectione propositi animum declinare tentavit, magisque hanc suæ tolerabiliorem

ANN CHR. DCC LIV. JUNII V. esse infantiæ activam; quàm vitam monasterialis militiæ contemplativam, multiplici sermonum adulatione promittit: ut vel sic à propositi hujus conamine eum cohiberet, & ad mundani luxus mollitiem incitaret. Sed vir jam Deo in pueritia plenus, quanto est à patre plus prohibitus, tanto mentis arrepta fortitudine cælestem sibi adquirere thesaurum, & sacris se conjungere litterarum studiis anxiùs anhelabat. Fitque mirum in modum, sicuti semper divina agere solet misericordia, ut suo imbecilliori ætatis militi Deus & cœptæ rei solatium, & anxiæ voluntatis augmentum, obsistentisque repentinam patris mutationem mentis providens condonaret: ita ut uno eodémque temporis successu, & festina patrem ægritudo subitaneo jam imminente mortis articulo subrepserit, & pia quantocius pueri magno tempori intervallo præpedita voluntas succreverit, Dominóque Deo adjuvante succrescendo impleta est ac perfecta.

5. Postquam enim miro dispensationis Dei judicio carnalem ingens sancti viri patrem arripuerat languor, depositâ mox pristinâ mentis pertinaciâ puerum, propinquorum facta conventione, ad Monasterium quod priscorum nuncupatur vocabulo Adescancastre [a] spontaneus à Domino quidem correptus direxit, & fideli viro WOLFARDO, qui & Abbas exstitit illius Monasterii, per fideles suæ legationis nuntios redditum commendavit. Quem puerilibus adhuc in annis constitutus, sapienter suis secum adstantibus amicis allocutus est, & quòd multo videlicet tempore, monasteriali se Regulæ subjicere desiderasset, rationabili prolata petitione, sicut à parentibus pridem edoctus erat, indicavit. Cui protinus Pater Monasterii inito Fratrum consilio, & eorum accepta (sicut regularis vitæ poposcit ordo) benedictione consensum præbuit & effectum. Sicque vir Dei carnali orbatus patre, adoptivum nostræ redemptionis secutus est Patrem; terrenisque sæculi renuncians lucris, mercimonium deinceps æternæ hereditatis adquirere satagebat, ut juxta veridicam Veritatis vocem patrem relinquendo ac matrem, aut agros, aut alia quæ hujus mundi, centuplum acciperet, & vitam æternam possideret. *Matth. 19.*

II. *Qualiter adolescentiæ incentiva primitus frangeret, & omnibus bonis inhæreret.*

6. EXPLETO igitur, licèt summatim, primordiali expositionis nostræ ordine, qui quali se in initio studiosæ conversationis sanctimoniæ subdiderit, breviter protulimus, ut fabricæ à nobis fundamento confecto, structuræ paullatim sublimitas ad summa altiùs erigeretur. Postquam igitur infantiæ septem evolvuntur anni, puerilis advenientе decore ætatis, etiam mira in eo scientiæ prævaluit fortitudo. Magna siquidem mentis & ineffabili gravitate, cælesti inspirante gratia, sicut subsequentia hujus operis documenta declarant, ditatus est, & multarum castimoniâ virtutum, juxta ostensum Sanctorum exemplar, præcedentium & venerabilium institutis Patrum subditus, declaratus ac decoratus. Adeo enim divino exarsit ingenio, ac lectionis adprime se subdidit exercitio, ut singulis quibusque additis temporibus momentis atque horis annorúmque curriculis augerentur

[a] Aliis *Adescancastre* & ad *Escam castrum*, quod Edvvardus *Mathevv* in Martyrologio Anglo-Benedictino non malè interpretatur Exoniam, vulgo *Excester*, primariam Devoniæ civitatem ad Iscam flumen, quæ Adescancastrum dicta sit, quasi Castrum ad Iscam. tametsi Monasterium apud Exoniam tum fuisse nullum prodit monumentum. Beda in lib. 5 cap. 22. meminit *Ytancestir* urbis orientalium Saxonum, quam *in ripa Pante amnis* locat, ubi & S. Ceddus Episcopus sedem figere solitus erat. *Itancester* Essexiæ, opidum, hodie S. Petri ad aggerem appellatur, vulgò *S. Peters*. At locus hic de Monasterio occidentalium Saxonum interpretandus est, ut suprà probavimus.

etiam in eo ſuperna adjumenta, divináque donorum incrementa protecto- ANN. CHR. DCCLIV. JUNII V.
ris: & quanto paſtoralis pædagogio magiſterii eſt provectus, tanto ad profectum æternæ beatitudinis (ſicut fideles confamiliaritatis illius viri pro certo teſtati ſunt) eum quotidiana ejus ſtudia jugi laudis litterali meditatione die noctúque incitavère; contra infeſtas diabolicæ ſuggeſtionis perſecutiones, quæ tenerum ſæpe apud mortales juventutis florem ceu nebuloſa quadam cæcitatis caligine obtegere ſolent, mirabiliter protexère: ita ut etiam propter indeſinentem diuturnæ ſollicitudinis ejus curam & ſempiternam ſacrarum legum examinationem, illecebroſa in eo adoleſcentiæ incentiva & carnalium deſideriorum impetus primitus impingentes, Domino Deo auxiliante, maxima ex parte ſedavère, magiſque ac magis ad communem provehunt populorum doctrinam: quam non multò tranſacto temporis intervallo, ſecundùm pontificale eccleſiaſticæ definitionis decretum inchoavit, dilatavit ac perfecit. Quoniam caduca hujus mundi contemnens ornamenta, monaſterialis vitæ normam in infantia ſua rite ſub moderata Patris præfati gubernatione annos quamplurimos cuſtodivit, donec puerilitiæ
fateſcente * laſcivia & pubertatis inchoante adoleſcentia, ardentior illum * al. faceſſante
ingenioli ſui voluntas accendit, ut ad finitima quoque Monaſteria, magiſteriali lectionis provocatus penuriâ, cum conſenſu atque conſilio conſervorum fidelium Patriſque Monaſterii perveniret.

7. Cúmque voto ſimul & intentione Omnipotentis ſibi adeſſe inceſſanter magnâ precum inſtantiâ ſuffragium poſtularet, tandem divina cælitus
inſpirante gratia, ad Monaſterium quod uſque hodie NUTSCELLE * di- * al. Nuiſcelle
citur, pervenit, & beatæ memoriæ WINBERCHTI Abbatis, qui * venerabiliter * al. Vvinberti
prædictum ſub regulari diſciplina regebat Monaſterium, ſpiritali litterarum [a]
diligentia provocatus elegit magiſterium, Fratrúmque ſecum in domino viventium contubernia. ac ſic ſervorum Dei junctus conſortio, devotum Domino Deo ſervitium & laborioſam vigiliarum inſtantiam lectioniſque divinæ operam ingenti meditationis ſtudio exhibuit: ita ut maxima demum ſcripturarum eruditione, tam Grammaticæ artis eloquentiâ & metrorum medullatæ facundiæ modulatione, quàm etiam hiſtoriæ ſimplici expoſitione, & ſpiritalis tripertita intelligentiæ interpretatione imbutus, dictandique peritiâ laudabiliter fulſit, ut etiam aliis demum paternarum exſtiterit pædagogus traditionum, & auctor magiſterii, qui & diſcipulus antea ſubjectorum eſſe non recuſavit.

8. Quoniam ſacræ mos eſt converſationis, ut præferre ſe ceteris pertimeſcat, qui ſubjici aliis renuerit: quia & rectæ obedientiæ operam ſubjectis impendere non valebit, quam ſuperna Prælatis diſpenſatione juſtè non exhibebit. Hanc enim ita omnibus in commune viventibus & maximè ſuo ſub regulari videlicet diſciplina Abbati monachicâ ſubditus obedientiâ præbebat, ut labore manuum quotidiano & diſciplinali officiorum adminiſtratione inceſſanter ſecundùm præfinitam beati Patris BENEDICTI rectæ conſtitutionis formam inſiſteret, omnibúſque exemplum bene vivendi, in verbo & converſatione, in fide & caſtitate ſe præbens, ut omnes de fructu ejus perciperent; & ipſe omnium mercedis æternæ perciperet portionem. Sed & humilitatis quoque ejus & caritatis excellentiam ſolus qui occultorum eſt cognitor Deus, intimæ inſpectionis ſuæ conſideratione novit, quâ omnes ſibi commilitones ſollerti cura ſubjunxerat, ut ab eis timori pariter haberetur & amori: & quem divina lectione haberent

a Gregorius Papa II in epiſtola quæ eſt inter Bonifacianas ordine 118. adfirmat, Bonifacium *ab infantia ſacras litteras didiciſſe.*

ANN. CHR. DCCLIV. JUNII V. socium, mutuo apostolicæ admonitionis honore prævenirent ut pittem. Tantáque in eo affabilitatis erga Fratres & cælestis doctrinæ succrevit magnitudo, ut rumore sanctæ exhortationis ejus crebrescente, fama multis per Monasteria tam virorum, quàm etiam Virginum Christi apertissimè claruit. Quorum quidem quamplurimi virili sexûs robore confortati, & lectionis instantiâ incitati ad eum confluxêre; & saluberrimæ scientiæ fontem potantes, numerosa scripturarûm volumina legendo recensuêre. Quibus ergo sexûs infirmioris imbecillitas inerat, & assidua pergendi abnegabatur facultas, tantæ sibi sapientiæ virum divini inflante Spiritu amoris præsentari fecerunt: paginarúmque transcurrentes seriem, cælesti instanter scrutinio inhæsere, & sacramentorum arcana mysteriorúmque abdita jugiter meditabantur. Quem ita superna sublevavit gratia, ut juxta egregii Prædicatoris exemplar & gentium Doctoris vocem, formam habens sanorum verborum, in fide & dilectione JESU-CHRISTI sollicitè curans seipsum probabilem exhiberet Deo operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis.

1. Tim. 2.

III. *Quòd doctrinæ verbum omnibus præberet, & quòd hanc non suo ante tempus arbitrio arripuerat.*

9. AD generalem ergo quotidianæ contemplationis ejus formam & diuturnam parsimoniæ continentiam sermo à nobis aliquantisper directus derivatur, ut per singulos quosque adscensus sublimia hujus sancti viri opera propensiùs compendiosa verborum raritate sequamur, studiúmque vitæ per omnia venerabilis Bonifacii subtiliùs indagando prosequamur: ut & æquâ libraminis moderatione exemplar nobis æternitatis, & potens fiat apostolicæ eruditionis norma. qui per Sanctorum exempla arduam cælestis intelligentiæ semitam feliciter scandens, ac prævium populis ducatum præbens, portam Domini Dei nostri, quam Justi intrabunt, ipse ingressus aperuit, & ab infantia sua usque ad decrepitam ætatis senectutem præteritorum non mediocriter Patrum sapientiam imitatus est, dum Prophetarum jugiter & Apostolorum verba stilo sanctitatis conscripta, & gloriosam Martyrum passionem nimirum apicibus litterarum insertam, sed & evangelicam Domini Dei nostri traditionem quotidie commendabat memoriæ: &
1. Cor. 10. secundùm Apostolum, sive manducasset, sive bibisset, sive aliud aliquid egisset, laudis semper præconium & devotæ fastigium jubilationis tam
Psal. 33. mente quàm & ore persolvebat Deo, juxta illud Psalmographi: ***Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo.*** In tantum enim scripturarum exarsit desiderio, ut omni se intentione earum imitationi & auditioni sæpius conjungeret: & quæ ob doctrinam populorum conscripta sunt, ipse quippe mira eloquii disertitudine & sollertissima parabolarum adsertione efficaciter prædicando retexuit. Cui tale discretionis temperamentum inerat, ut & vigori correptionis mansuetudo, & vigor prædicationis mansuetudini non deerat. Sed quem zelus accenderat vigoris, mansuetudo mitigabat amoris. Divitibus ergo ac potentibus liberisque ac servis æqualem sanctæ exhortationis exhibuit disciplinam, ut nec divites adulando demulceret, nec servos, nec liberos districtione prægravaret: sed juxta Apostolum, omnibus omnia factus est, ut omnes lucrifaceret. Qui & doctrinæ
1. Cor. 9. cælestis documentum, non suo ante tempus arripuit arbitrio; nec obstinationis suæ rapinâ usurpatum adquisivit: sed sanctæ humilitatis profectu, triginta aut ampliùs annorum habens ætatem, magisteriali & familiari sublevatus electione, juxta canonicæ constitutionis regulam suscepit, & ad sacerdotalis

cerdotalis officii gradum [a] diversis donorum ditatus muneribus accessit, ita ut eleemosynis quidem misericordiæque operibus, quantum sub regulari monasterialique prævaluit districtione, opère penitus ac voluntare deserviret. Sed & nocturna vigiliarum spatia omnibus horis præveniens, orationis se sollicitiùs laboriosa operatione exercuit: cujus nec patientiam ira subripuit, nec longanimitatem furor commovit, nec libido continentiam expugnavit, nec abstinentiam gastrimargia violavit: sed ita omni se jejunii frugalitate subjugavit, ut vinum & siceram bibens, utriusque Testamenti imitaretur Patres, & cum egregio gentium diceret Doctore: *Castigo corpus meum & servituti subjicio, ne fortè aliis prædicans, ipse reprobus efficiar.*

ANN. CHR. DCCLIV. JUNII V.

1. Cor. 9.

IV. *De eo quòd ab omnibus Primatibus directus sit ad Cent, & quòd ad Fresiam pervenit.*

10. COLLECTA ergo sparsim superiùs sublimitate sancti hujus viri virtutum, silentio quæ subsequuntur minimè prætermittenda æstimamus, quæ & fidelium didicimus relatione virorum, & manifesta equidem scripturæ patefactione exserere curamus, quantâ suarum perseverantiâ virium & cœptis bonis inhæreret, & ad alia quæque festinè properando animum incitaret. Cúmque diutius mentem suprà enumeratis virtutibus edomaret, & de die in diem ad altiora bonorum documenta sub prædicto se presbyteratûs gradu proveheret; jam regnante IN [b] West-Saxonum Rege, subitanea quædam incubuerat nova quadam seditione exorta necessitas: & statim synodale à Primatibus Ecclesiarum cum consilio prædicti Regis servorum Dei factum est Concilium. Móxque omnibus in unum convenientibus, saluberrima de hac recenti dissensione consilii quæstio inter sacerdotales ecclesiastici Ordinis gradus sapienter exoritur, & prudentiori inito consultu fideles in Domino legatos ad Archiepiscopum Cantuariæ civitatis nomine BERCTWALDUM [c] destinandos deputârunt, ne eorum præsumtioni aut temeritati adscriberetur, si quid sine tanti Pontificis agerent consilio. Cúmque omnis Senatus & universus Clericorum ordo tam providenti peracta collatione consentirent, confestim Rex cunctos Christi famulos allocutus est, & cui hujus præfatæ legationis nuntium imponerent, sciscítatus est. Tunc repentè summus in Christo Archimandrita qui prædicto præerat Monasterio, nomine WINBERCH, & WINTRA qui Monasterio quod dicitur *Disselburg* præsidebat; & BEERWALD, qui divina Cœnobium gubernatione, quod antiquorum nuncupatur vocabulo *Glestingaburg* [d], tegebat; necnon & alii multi hujus sancti propositi Patres, sanctum hunc virum accitum adduxerunt ad Regem: cui & nuntium Rex & legationis notitiam imposuit, & adhibitis secum sociis direxit cum pace. Qui etiam nuntio sibi imposito juxta mandatum seniorum, prospero itinere pervenit ad *Cent*, & Archiepiscopo summi pontificatûs infulâ prædito sapienter cuncta, quemadmo-

d

a Bonifacius Presbyter ordinatus quotidie semel dumtaxat sacris operabatur, testante Vvalafrido Strabo in lib. de reb. eccles. cap. 22. nam alii nonnunquam ter id actitabant, eodem auctore.

b INE seu INA Occidentalium Saxonum Regis pussimi Elogium retulimus suprà ad annum 730.

c Berctbvvaldus Cantuariensis Episcopus ex Abbate Benedictino, sedit ab anno DCXCIII ad DCCXXXI, ex Bedæ lib. 5 cap. 9 & 24 de eo ad ann. 731

d Id est Glastoniense. sic enim in tomo 1 Monastici Anglicani pag. 13 legitur: *Hemgislus* *Abbas* (Glastoniensis) *fato perfunctus in vetusta Ecclesia pausam corporis suscepit: cui successit* BERVVALDUS *anno gratiæ septingentesimo quinto Rex Ina dedit ei viginti hidas*, &c. In charta donationis ab Ina factæ dicitur Kentvvinus Rex Glastingiæ *matrem Sanctorum* vocari solitus fuisse, & eam ab omni sæculari & ecclesiastico obsequio immunem statuisse, ac concessisse privilegium Fratribus eligendi Abbatem *secundùm Regulam S.* BENEDICTI. Lege Vvicthberti Presbyteri epistolam 53 inter Bonifacianas *ad Fratres Monasterii Glestingaburg.*

Ann. Chr. DCCLV. Junii V. dum edoctus erat à Rege, per ordinem revelavit: & sic spontaneo accepto responso, post non multos dies reversus est ad patriam, præfatóque Regi prædictis servis Dei secum adsistentibus, à venerabili Archiepiscopo spontaneum scienter detulit responsum, & magnum universis contulit gaudium. ac sic deinceps mirâ dispensationis Dei benevolentiâ nomen ejus diffamatum est, & celebre apud omnes tam sæculares dignitates quàm etiam ecclesiastici officii ordines habebatur, ita ut amodò jam proficiens in futurum, synodali sæpissime eorum intererat instituto.

II. Sed quia mens Deo dicata favoribus non attollitur humanis, nec laudibus sublevatur; cœperat ad alia multâ sollicitudinis curâ attentiùs properare, & parentum affiniúmque suorum consortia devitare, & peregrina magis quàm paternæ hereditaris terrarum loca desiderare. Sed cùm sic longo temporis intervallo secum sollertissimè deliberaret, ut patriam parentésque desereret; tandem accepto beatæ memoriæ prædicti Patris consultu, cuncta animi sui secreta intra conscientiam antea abscondita patenter aperuit, & magnâ precum instantiâ ad consensum suæ voluntatis sancti viri animum provocavit. Qui etiam magna primitus admiratione obstupefactus, poscenti sanè supplicantique desideratum ad tempus contradixit iter, ut cœpti propositi sedaret industriam. Sed ad extremum invalescente omnipotentis Dei providentia, convaluit etiam sermo petentis, & tanta Abbatis Fratrúmque suorum secum sub regulari disciplina viventium devotione adoptatum inchoaverat iter, Dominóque Deo dispensante compleverat, ut ei etiam humani sumptus solatia libenter impenderent, & magnâ cordis commotione lacrymarum diutiùs infusiones, orationum supplicationes pro eo ad Dominum funderent. Hic etiam dum spirituali confortatus armatura, & sæculari sublimatus sumtura, utriusque vitæ stipendiis minimè careret; adhibitis secum duobus aut tribus Fratribus, quorum corporali spiritualique indigebat sustentaculo, profectus est. ac sic immensis peragratis terræ partibus, prospero ovans Fratrum comitatu, pervenit ad locum ubi erat forum rerum venalium [a], & usque hodie antiquo Anglorum Saxonúmque vocabulo appellatur *Lundenvvic*: ac non multo transacto postliminio, nautarum naviter novus quidem epibata, consentiente nauclero aggressus est navem, nauló que impenso, prospero ventorum flatu pervenit ad *Dorstat* [b]; ibique aliquamdiu commoratus, debitum Domino Deo exsolvit die noctúque præconium. Sed quoniam gravi ingruente paganorum impetu hostilis exorta dissensio inter KAROLUM [c] Principem gloriosúmque Ducem Francorum, & RATBODUM Regem Fresorum, populos ex utraque parte perturbabat, maximáque pars Ecclesiarum Christi quæ Francorum priùs in Fresia subjectæ erant imperio, Rarbodi incumbente persecutione ac servorum Dei facta expulsione, vastata erat ac destructa, idolorum quoque cultura exstructis delubrorum fanis lugubriter renovata: tunc vir Dei perspectâ perversitatis nequitiâ pervenit ad *Trech*, ibique aliquantis exspectatis diebus, advenientem Regem Rarbodum allocutus est, ut multis illarum circumvallatis ac conspectis terrarum partibus, utrùm sibi in futurum prædicationis uspiam patesceret locus, perquireret: proponénsque animo, ut si qua in parte hujus

a Beda in lib. 2 Hist. cap. 3 Londoniam vocat *multorum emporium populorum terrâ marique venientium*. quæ urbs hoc loco significatur. Idem auctor Londoniam dicit Metropolim orientalium Saxonum, *qui Thamesi fluvio*, inquit, *dirimuntur à Cantia, & ipsi orientali mari contigui*.

b Dorestatum seu Dorestadum opidum, vulgò *Vvic-Duerstede* in Frisia, non semel à Nortmannis infessum, situm est ad fluvium Lacam, *Lecke*, paullo supra Trajectum inferius, hîc à Vvillibaldo *Trech* seu *Treche*, modò *Vtrecht* appellatum.

c Hinc refutantur ii, qui primam Bonifacii in Frisiam profectionem anno DCCXV consignant, tum quia Bervvaldus suprà memoratus nondum eo anno erat Abbas Glastoniensis; tum quia Karolus Martellus vixdum infantiam excesserat, qui anno dumtaxat DCCXVI cum Radbodo bellum gerere cœpit.

populi Evangelium patesceret aditus quo clarescceret, verbi quidem Dei semina ministraret. Quod etiam multis transactis annorum curriculis gloriosa martyrii testificatio comprobavit. Ann. Chr. DCC.LXV. Junii V.

12. Sed quia Sanctorum singulare munus est sanctitatis, dum ad tempus suum sine spiritualis virore germinis laborem minimè pollentem perspiciunt, ad alia prorsus loca fecunda laboris cum fructu migrant: quoniam incassum inhabitatur locus, si & fructus deest sanctitatis. Sanctus enim vir dum sterilem aliquamdiu Fresorum terram inhabitaret, & æstatis autumnique aliquantulum tempus præteriret; jam arida cælestis rore fecunditatis relinquerat arva, & ad natale suis secum supradictis conviatoribus solum migravit: ac Monasterii sui secreta petens, etiam ibidem, secundi siquidem anni hiemem, tripudiantium Fratrum amore susceptus, hiemando transegerat [a], ut Doctoris apostolicam gentium vocem imitaretur dicentis: *Ibi enim constitui hiemare.* Tit. 3.

V. *Qualiter defuncto Abbate suo cum Fratribus aliquantum tempus commoratus est, & postea ad Romam cum commendaticiis Episcopi sui litteris pervenit.*

13. TRANSCURSIS jam ex parte sancti viri virtutibus, subsequentia ejus, quemadmodum rem rumigerulis referentibus gestam comperimus, patenter proferimus: ut apertior in perpetuum vitæ morúmque ejus ad normam sanctæ conversationis illius tendentibus pateat callis. Cúmque ingens peregrinationis exegisset discrimen, gurgitúmque maris evasisset dispendium, & Fratrum suorum iterum reversus se societati dedisset, eorúmque contubernio dies deinde plurimos injunxisset; gravi demum mentis arreptus est mærore & recenti oppressus animi tristitia, dum senilia jam Magistri membra infirmari conspiceret, extremúmque adstante Monachorum congregatione obitus sui diem, languoris convalescente immensitate, vibrando palpitandóque imminere, & tandem deposito corporis ergastulo, sub tristi mærentium adspectu Fratrum, ultimum efflare spiritum videret [b]. Quia in Sanctorum frequenter cordibus compassionis specialiter condolens refulget pietas, quà ad tempus sedulò solent contristari: sed apostolico inhærentes præcepto in Domino jugiter consolantur. Jam blandè adorsus est Fratres, & spiritualibus eos colloquiis memor paternæ traditionis hortatur, ut regularis jugiter constitutionis formam & ecclesiasticæ definitionis normam in omnibus conservarent, & ut Patris cujuslibet spiritualis se subjungerent imperio, instruxit. Tunc omnes unanimiter consonis instabant vocibus, & sanctum hunc virum, qui illo dicebatur in tempore WINFRID, cuncti precabantur, ut pastorale super eos Abbatis susciperet magisterium. Sed refutatis mox patriæ facultatibus & primatu regiminis abjecto, ad prædestinata jam promptus ac paratus, sollerti se cura excusavit, omnémque heredum* substantiam abnegando renuit. * al. prohæredum

14. Cùm vèrò hibernale jam tempus præteriret, & calor æstatis candesceret, pristináque labentis anni renovaretur intentio; omni sollicitudine iter omissum iterando renovare studuit. Tunc litteris etiam commenda-

a *Reliquit*, & infrà *transegit*. Jam similes loquendi modos observavimus in Vita S. Vvillibrordi apud Alcuinum, qui præterita plusquam perfecta pro absolutis non semel usurpavit.

b Ad hanc Vvinberchti Abbatis Nutscellensis seu Nutscellensis mortem non spectat epistola 37 S. Bonifacii de obitu Vvigberti Abbatis, haud dubium Fritslariensis, qui Bonifacio absente (ut quidem in epistola exprimitur) decesserat: cùm alter de quo hîc sermo, eo præsente spiritum emiserit.

ANN. CHR. DCCLIV. JUNII V.

ticiis à beatæ memoriæ DANIELE[a] speculatore plebis Dei acceptis, ad limina Apostolorum Romam venire tentavit. Quem tamen resistentium aliquamdiu Fratrum orbata Patris impedivit necessitas, caritásque ejulantium ac compassio utrobique dolentium ad tempus obsistebat; ita ut magno quidem mentis angore premeretur, & in quam se verteret partem ignoraret. Metuebat enim ne grex magistro commissus, jam sine vigilantis pastoris custodia eo decedente luporum morsibus pateret, & ut peregrè proficiscendi, autumnale sibi deficeret tempus, formidabat. Cúmque Omnipotens solitâ non immemor pietatis suæ clementiâ, servum suum tantâ animi pressurâ perturbatum ex anxio vellet dolore eripere, & jucundum gregi providere magistrum; jam præfati Antistitis erga Fratres intestina facta est meditatio, & bonæ indolis virum nomine STEPHANUM huic præsidere fecit Ecclesiæ, & sanctum hunc virum per longas peregrinationis vias ire volentem ad loca incolumem destinata direxit. Qui protinus quidem valedicens Fratribus profectus est, locúmque per longa terrarum spatia, qui jam prædictus dicitur *Lundenvvic**, voti compos adiit, & celociter margiinem scandens, cœpit ignotas maris tentare vias; tripudiantibúsque nautis, immensa Coro flante carbasa consurgebant, & pleno vento prosperóque cursu ostia fluminis citiùs quod dicitur *Cuent*[b], omni jam expertes periculi naufragio adspiciunt, & ad aridam sospites terram perveniunt. Sed & castra metati sunt in *Cuentavvic*, donec superveniens se collegarum multitudo congregâsset; omnibúsque collectis, per singulos quosque dies imminente hiemis trigore profecti sunt, multásque Sanctorum Ecclesias orando adierunt, ut tutiùs opitulante Alrithrono Alpina montium juga transscenderent, Longobardorúmque erga illos humanitatem mitiùs sentirent, militúmque malitiosam superbiæ ferocitatem faciliùs evaderent. Cúmque Sanctorum suffragante patrocinio & Domino Deo dispensante, omnis quippe cohors contubernalium comitatui hujus sancti viri inhærens, limina B. Petri Apostoli prosperè aggressus est, immensas statim Christo pro sospitate eorum grates persolvunt, atque Ecclesiam S. Petri Principis Apostolorum magno cum gaudio ingressi, abolitionem peccaminum postulantes, diversa quidem munera eorum quamplurimi detulerunt. Transactis autem diebus non multis sanctus iste vir venerabilem Sedis apostolicæ Papam beatæ memoriæ GREGORIUM à primo secundum, & novissimo priorem affatus, (qui & vulgaricâ Romanorum linguâ dicitur Junior) omnem sibi per ordinem itineris sui atque adventûs occasionem manifestavit; & quasi anxius desiderio diutius desudâsset aperuit. Sanctus itaque Papa repentè hilari vultu, arridentibúsque oculis intuitus in eum, inquisivit an litteras ab Episcopo suo commendaticias detulisset. At ille etiam exemto pallio chartam ex more involutam[c], litterásque protulit, deditque mirabili sanctæ recordationis viro: qui statim acceptis litteris annuit ei ut abiret. Apostolicus verò Papa perlectis litteris & recensita commendaticiæ conscriptionis charta, sedulum deinceps cum eo habebat quotidianæ disputationis colloquium, donec proficiscendi redeundique æstivum instaret tempus.

* anno 11

[a] Hic est Daniel occidentalium Saxonum Episcopus, qui teste Beda in lib. 5 cap. 19, unà cum Aldhelmo successit Pecthelmo Episcopo, anno DCC V, erátque superstes anno DCC XXXI, quo Beda historiam suam absolvit.

[b] Quantiam scilicet fluvium in Morinis Galliæ populis ad Britannicum fretum, vulgò *La Canche* appellatum, à quo Quentavvicus portus denominatus, modò Stapulæ, *Estaples*, dictus.

[c] Binas ergo litteras à Daniele acceperat Bonifacius, unas quidem *involutas*, id est sigillatas, ad Gregorium Papam; alias encyclicas & apertas ad omnes Christianos: quarum illæ exciderunt, hæ inter Bonifacianas ordine 12 reperiuntur. Scripsit & ipse Bonifacius epistolas tres ad Danielem, cujus itidem epistolam refert Serarius in Notis ad epistolam 3.

Ann. Chr. DCC LIV., Junii V.

VI. *De ejus reditu ex Roma, mandato Papæ; & quid in Turingia, Francia & Frisia prædicando effecerit: & de gestis cum* WILLIBRORDO *Episcopo.*

15. CUM verò Nisan mensis, qui est Aprilis, præteriret; & Jaïr, qui est Maius, jam portæ patescerent; tunc etiam postulata atque accepta benedictione & litteris [a] à beatissimo Papa, ad inspiciendos immanissimos Germaniæ populos directus est, ut an inculta cordium arva evangelico arata vomere, prædicationis semen recipere voluissent* considera- (* vellent) ret. Ac sic extemplò collecta numerosa Reliquiarum multitudine, reciproco suorum reditu conservorum Italiæ fines adiit, optimúmque Longóbardorum Regem LIODOBRANDUM* pacificis salutatum muneribus com- (* Liutprandum) pellavit, & honorificè ab eo susceptus, lassata ex itinere membra repausabat: ac sic remuneratus, ardua ac plana agrorum peragrans spatia, prærupta Alpium juga transscendit: incognitósque Bajoariorum & confines Germaniæ terminos aggrediens, in Turingiam juxta mandatum apostolicæ Sedis considerando progressus est, ad instar videlicet prudentissimæ apis, quæ succum camporum circumvolat arva, & numerosam redolentium herbarum cupiam pennigeris molliter perstrepens alis circumvolat, carpentique rostro pertentat mellislua, ubi nectaris latet dulcedo, & suis eam, omni penitus mortiferi succi amaritudine contemta, alveariis invehit, & secundum quamdam apostolicæ ratiocinationis eloquii similitudinem, omnia probat, & quod bonum est tenet.

16. Sanctus itaque vir Dei in Turingia juxta insitum sibi mandatum apostolici Pontificis, Senatores, denique plebis totius populi Principes verbis spiritualibus affatus est, eósque ad veram agnitionis viam & intelligentiæ lucem provocavit, quam olim antè maxima siquidem ex parte pravis seducti Doctoribus perdiderunt. Sed & Sacerdotes & Presbyteros, quorum alii religioso Dei omnipotentis cultu incaluerunt; alii quidem fornicaria contaminati pollutione, castimoniæ continentiam, quam sacris servientes altaribus servare debuerunt, amiserant; sermonibus evangelicis, quantum potuit, à malitiæ pravitate ad canonicæ constitutionis rectitudinem correxit, admonuítque atque instruxit. Et Franciam deinde Fratribus secum commeantibus ingressus est: statímque audita RATBODI [b] Fresorum Regis morte, alveum quidem fluminis magno gavisus gaudio navigio adscendit, optans quòd etiam Fresia recepisset verbum Dei, & ad incultas cælesti prædicatione terras pervenit. Jámque atrocis cessante Regis Ratbodi persecutione, doctrinæ cælestis semina ministravit, & verbi Dei fame expulsa famelicam paganicæ superstitionis multitudinem æternæ prædicationis refecit pabulo. Cúmque desiderantis repentè mentem spontaneus operis sequeretur effectus, & votiva prædestinatæ doctrinæ lux Domino Deo dispensante claresceret, KAROLIque Ducis gloriosi super Fresones roboratum esset imperium; jam buccina cælestis verbi increpuit, & prædicatorum adveniente superni roris fertilitate vox intonuit Dei: etiam per WILLIBRORDUM virum venerabilem ac cooperatores ejus

a Exstant hæ litteræ datæ *Idibus Maii, anno tertio imperii Leonis Augusti, Indict. II.* quæ notæ chronologicæ anno DCC XIX respondent.

b Radbodi Frisonum Ducis mors contigit eodem quo Bonifacii reditus ex Urbe anno; Christi scilicet DCC XIX, ex modò notatis. De hac Radbodi morte *Bonifacio Presbytero* gratulatur Bugga seu Eadburga* Abbatissa epistola 35 inter Bonifacianas: in qua mentionem facit revelationis Bonifacio factæ de futura messe ipsius apud Germanos; & libri de passionibus Martyrum, quem Bonifacius Martyr ipse futurus sibi transmitti petierat.

Ann. Chr. DCCLIVI Junii v.

propagatus est sermo. Sed quia messem quidem multam, operarios autem paucos inesse cernebat, sanctus hic Dei famulus cooperaror factus etiam est per tres [a] instanrer annos Willibrordi Archiepiscopi; mulrúmque in Christo laborans, non parvum Domino populum destructis delubrorum fanis & exstructis Ecclesiarum Oraroriis præfaró Pontifice opitulanre adquisivir.

17. Cùm verò summus hic senuisset Ponrifex, & ætatis plurimis gravaretur annis; decrevit etiam suggerente discipulorum cœtu, ut solarium ranti ministerii suæ decrepitæ senecturi providerer, & fidelem dè parva congregatione virum eligerer, qui tanto præesse potuisser populo. Accitóque hoc famulo, salutari eum instructione admonuit, ut episcopalis regiminis susciperet gradum, & ad regendum Dei populum sibi subveniret. Qui etiam humiliter repenrè respuens, minimè se dignum esse Episcopatûs gradu referebat, & ne sibi rantæ dignitatis fastigium adolescentiæ [b] adhuc in annis constituto imponeret deprecatus est; & quoniam quinquagesimi anni [c], juxta canonicæ rectitudinis normam, necdum plenè recipetet ætarem, restatus est, ur omni se penitus excusationis tergiversatione ab hujus gradûs celsitudine declinaret. Prædictus itaque tam sancti præconii Pontifex, placidis illum verbis increpavit, & diligenti eum cura ad hujus propositi gradum instigavit, populísque subjecti maximam magnopere paupertatem prædicebat. Sed cùm neque sic correptus ad suscipiendum hujus celsitudinis gradum consentiret, jámque per longas tricationum moras spiritualis inter eos exorta contentio, & consona pulcræ discretionis facta est dissensio. Hic verò grandi præventus humilitate, tanti gradum contradixit honoris; ille autem piissimi appetitu lucri irretitus, salurem concupivit animarum. Cúmque sic diversa jam sermocinationum verba invicem protulissent; sanctus hic Dei servus, velut in spirituali quodam stadio positus, placidè prorsus excusationis exserens sermonem ait: „O summæ sanctitatis Pontifex, ô spiritualis Proreta agonis, ego enim à beato sanctæ recordationis GREGORIO Papa Germanicis mandatum genribus detuli: ego apostolicæ Sedis legatiune fungens, ad occidentales Barbarorum regiones spontè tuæ me dóminio gubernationis injunxi, & propriæ voluntatis arbitrio, ignorante Dominorum sublimatn copulavi, quorum usque in hodiernum diem sponsionis voto constrictus sum, servituti atque subjectus. Quapropter sine apostolicæ Sedis consultu & authenticæ jussionis mandato tam præclaræ sublimitatis ordinem suscipere non audeo. Sed & alia quæque rationabili petitionis supplicarione verba proferebat, dicens: „Obsecro igitur, ut me propriæ sponsionis vinctum catenis ad has ad quas

[a] *Tredecim annos* scribunt S. Liudgerus in Vita S. Gregorii Trajectensis Abbatis, Hucbaldus in Vita S. Lebuini, Johannes de Beka in Chronico, & si qui alii. At *tres annos* dumtaxat legendum esse persuadent tum Othlonus lib. 1 Vitæ S. Bonifacii cap. 11, tum pontificatus Gregorii Papæ secundi, à quo S. Bonifacium anno DCCXXIII, hoc est post quatuor annos quam in Germaniam ab eodem directus fuerat, ordinatum fuisse, ex sequentibus manifestum est.

[b] Hinc apparet falli eos, qui Bonifacium anno Christi DCLXX natum existimant: alias anno DCCXX, quo evangelicæ prædicationi cum S. Vvillibrordo operam date cœpit, in adolescentiæ annis constitutus dici non posset. Quamquam sanè jam virilem ætatem attigerat, qui antè Sacerdos fuerat ordinatus anno ætatis trigesimo.

[c] Nullæ ecclesiasticæ leges vetant, Episcopum ante annum ætatis quinquagesimum ordinari, bene ante trigesimum. Bonifacius spectare videtur ad illud Num. cap. 8 vers. 24. *Hæc est lex Levitarum A viginti quinque annis & suprà, ingredientur ut ministrent in tabernaculo fœderis. Cúmque quinquagesimum annum ætatis impleverint, servire cessabunt, eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, ut custodiant quæ sibi fuerint commendata.* Certè Gregorius Magnus lib. 2 Dial. cap. 2 istuc te petit, dum per Moysen ait esse præceptum in Exodo, (lege in Numeris) *ut Levitæ à viginti quinque annis & suprà ministrare debeant, ab anno verò quinquagesimo custodes vasorum fiant,* idque Pastoribus applicat In Vita Silvestri Papæ locus exstat, qui huic versui explicando aptari potest.

primitus à Sede apostolica missus sum terras, destinando dirigas. Cui protinus vir Dei auditâ tantæ professionis causâ, data ei benedictione licentiam dedit abeundi. Qui etiam statim proficiscens, pervenit ad locum cui nomen inscribitur *Amanaburch*, juxta Apostolum enutritus verbis fidei & bonæ doctrinæ quam adsecutus est. ANN. CHR. DCCLIV. JUNII V.

VII. *Quomodo Saxonum & Hessorum populos convertit, & de gestis suis nuntium Romam misit; eodémque mox evocatus, cum Papa collocutus est.*

18. PER singulos enim à procemio gradus, virtutis documenta & laboris in Domino constantiam hujus sancti viri perstrinximus, ut sequentia subtiliùs bonorum ejus exempla conglobatim ad memoriam revocemus. Cúmque ingentem Domino populum in Fresonibus adquireret, multique ab eo spirituali doctrina edocti ad agnitionem veritatis irradiantibus veræ lucis radiis pervenerunt. Tunc quippe Domino patrocinante alias Germaniæ prædicandi causâ partes adiit, & supradictum locum, cui gemini præerant germani, DETDIC videlicet & DIEROLF, Domino auxiliante obtinuit; eósque à sacrilega idolorum censura, qua sub quodam Christianitatis nomine malè abusi sunt, revocavit, ac plurimam populi turbam rectè patefactâ intelligentiæ viâ, errorum deposito horrore, à malevola gentilitatis superstitione retraxit, & Monasterii collecta servorum Dei congregatione Cellam construxit. Similiter & juxta fines Saxonum, Hessorum populum paganicis adhuc ritibus oberrantem, à dæmoniorum, evangelica prædicando mandata, captivitate liberavit, multisque millibus hominum expurgata paganica vetustate baptizatis.

19. Idoneum quippe nuntium ad fidelem suarum litterarum portitorem nomine BINNAN Romam direxit, Patrique venerabili apostolicæ Sedis Pontifici, universa quæ circa illum Domino dante facta sunt, muta quidem littera ministrante per ordinem revelavit, & quòd magna multitudo hominum divino illustrante Spiritu regenerationis perciperet Sacramentum; manifestavit. Sed & de rebus, quæ ad quotidianam Ecclesiæ Dei necessitatem populique proventum pertinebant, plura ob consilium Sedis apostolicæ interrogando conscripsit. Cùm enim aliquantos dies præfatus hic nuntius prædicto maneret loco, & jam reditûs sui tempus instaret, tunc etiam à præfato Sedis apostolicæ Pontifice, mutuum legationis suæ responsum accepit; & statim reversus chartam Sedis apostolicæ conscriptionis jam non multo transacto tempore magistro attulit.

20. Cúmque sanctus vir allatas legisset litteras, carptim se invitatum ad Romam intellexit, festinúsque summum obedientiæ gradum implere tentavit, clientúmque confestim stipatus catervâ & Fratrum circumseptus agmine, Francorum ac Burgundionum Italiæque jam collibus Alpium transcensis, limitum fines militúmque terminos transmigravit: & Romanæ urbis mœnibus conspectis, Altithrono repente condignas gratiarum laudes rependit, & ad B. Petri mox Ecclesiam perveniens, diligenti se oratione munivit. Cúmque lassata membra paullisper quievissent, jam B. GREGORIO apostolicæ Sedis Pontifici nuntiatum est, quòd hic Dei famulus advenitet. Qui etiam bene susceptus in xenodochium adductus est. Adveniente itaque opportuno collocutionis eorum die, & ad basilicam B. Petri Apostoli adventante glorioso Sedis apostolicæ Pontifice, confestim hic Dei famulus invitatus est: & cùm paucis adinvicem ac pacificis se salutassent verbis, jam de Symbolo & Fidei ecclesiasticæ traditione apostolicus illum Pontifex inquisivit. Cui mox hic vir Dei humiliter respondit dicens: Domine Apostolice, novi

Ann Chr. occ lxv. Junii v.

me imperitum jam peregrinus vestræ familiaritatis sermone. sed quæso ut otium mihi & tempus conscribendæ Fidei mihi concedas, & muta tantùm littera meam rationabiliter Fidem adaperiat. Qui etiam protinus concessit, & ut festinè hanc scripturam deferret imperavit. Cùm aliquanto temporis evoluto spatio sanctæ Trinitatis Fidem urbanâ eloquentiæ scientiâ conscriptam detulisset, reddidit Præfato Pontifici. Exspectavit quippe nihilominus dies aliquos, sic saltem reinvitatus est: & Lateranum inductus, humiliter prono vultu postulata benedictione, pedibus apostolici Pontificis advolutus est. Quique repentè eum relevavit à terra, & chartam in qua integra & incorrupta Fidei patuit veritas, huic famulo Dei reddidit, cúmque considere fecit, & salutari eum admonitione doctrinæ instruxit, ut hanc sine intermissione inremeratam Fidei munitionem observaret, & aliis instanter suarum pro possibilitate virium prædicaret. Multa quoque alia de religione sanctitatis & Fidei veritate sciscitando profert; ita ut omnem pæne diem pariter colloquendo alternatim ducerent, & ad extremum qualiter populi per devia priùs facinorum oberrantes, Fidei documenta sua prædicatione perciperent sciscitatus est.

21. Et cùm pro certo comperisset, quòd maximam quidem multitudinem plebis à sacrilega dæmonum cultura ad consortium sanctæ Ecclesiæ adsisceret, intimavit ei, quia Episcopatûs sibi imponere gradum voluisset *, populis pastorali priùs sollicitudine privatis, & juxta sententiam Domini Dei nostri jacentibus, sicut oves non habentes pastorem, præferre. Sed quia contradicere huic tanto Pontifici apostolicæ Sedis prælato non auderet, consensit etiam & obedivit. Sicque summus sanctæ auctoritatis Pontifex diem constituit ordinationis, id est pridie Kalendarum Decembrium [a]. Cúmque sacrosanctus sollemnitatis dies & natalitius Andreæ & præfinitæ ordinationis illuxisset, jam sacer Sedis apostolicæ Pontifex Episcopatûs sibi & nominis, [b] quod est BONIFACIUS, imposuit dignitatem, eique libellum in quo sacratissima ecclesiasticæ constitutionis jura pontificalibus gesta sunt conventibus, accommodavit: & ut ex hoc inconvulsa apud se pontificalis hæc disciplina & institutionis ordo permaneret, populique subjecti his imbuantur exemplis imperavit; sed & familiaritatem sanctæ Sedis apostolicæ tam sibi quàm omnibus sibi subjectis ex hoc in futurum condonavit; & KAROLI Ducis gloriosi suis sacratissimis litteris regni munimine ac devotione sanctum hunc virum Episcopatûs gradu pollentem subjugavit.

* vellet

VIII. *Quomodo Româ discedens* KAROLUM *Francorum Ducem adiit, & quid in Hessis & postea in Turingia prædicando effecit. De tyrannis & depravata Religione in eadem provincia. De nuntiis iterum Romam missis & duobus ædificatis Monasteriolis.*

22. IS autem dum per longos viarum anfractus ingentium populorum adisset confinia, jam quidem ad præfatum Francorum Principem

[a] Nimirum Leonis Imperatoris anno VII, & Constantini ejus filii anno IV, Indict. VI, ut fidem faciunt tum professio fidei S. Bonifacii, tum litteræ Gregorii Papæ insequs ab Othlono referendæ: proindéque anno Christi DCC XXIII. Hinc conspicuum est Bonifacium, non annos tredecim, sed tres dumtaxat cum S. Vvillibrordo collaboràsse in evangelico negotio; & à Gregorio II non III fuisse ordinatum: id quod etiam ex sequenti num. 25 constat.

[b] Jam ante ordinationem suam Vvinfridus nomen habebat BONIFACIUS, ut constat ex epistola Gregorii Papæ II ab Othlono relata lib. I cap. 9, *datâ Idibus Maii, anno tertio imperii Leonis, Indict. secunda*, id est anno DCC XIX. quæ tamen epistola *Bonifacio religioso Presbytero* inscripta est. Exstat & alia Buggæ Abbatissæ eodem anno directa BONIFACIO *sive* VVINFRIDO *dignissimo Dei Presbytero*: quæ epistola inter Bonifacianas est 55.

venit,

venit, & venerabiliter ab eo susceptus, litteras prædicti Romani Pontificis Sedisque apostolicæ Karolo Duci detulit, ejúsque dominio ac patrocinio [a] subditus, ad obsessas antea Hessorum metas cum consensu Karoli Ducis rediit. *Ann. Chr. DCC XLV. Junii V.* Tùm verò Hessorum jam multi catholicæ Fidei subditi, ac septiformis spiritûs gratiâ confirmati, manûs impositionem acceperunt. Et alii quidem necdum animo confortari, intemeratæ Fidei documenta integrè recipere renuerunt; alii etiam lignis & [b] fontibus clanculò, alii autem apertè sacrificabant. Alii verò aruspicia & divinationes, præstigia atque incantationes occultè, alii quidem manifestè exercebant. Alii quidem auguria & auspicia intendebant, diversósque sacrificandi ritus incoluerunt; alii etiam quibus mens sanior inerat, omni abjectâ gentilitatis profanatione nihil horum commiserunt. Quorum consultu atque consilio arborem quamdam miræ magnitudinis, quæ prisco paganorum vocabulo appellatur ROBUR-JOVIS, in loco qui dicitur Gicesmere [c], servis Dei secum adstantibus succidere tentavit. Cúmque mentis constantiâ confortatus arborem succidisset, magna aderat copia paganorum, qui & inimicum deorum suorum intra se diligentissimè devotabant *. (* *id est diris devovebant*) Sed ad modicum quidem arbore præcisa, confestim immensa roboris moles divino desuper flatu exagitatur, & palmitum confracta culmine corruit, & quasi superni nutûs solatio in quatuor etiam partes disrupta est, & quatuor ingentis magnitudinis æquali longitudine trunci, absque Fratrum labore adstantium apparuerunt. Quo viso priùs devotantes pagani, & jam versa vice benedictionem Domino pristina abjecta maledictione credentes reddiderunt.

23. Tunc autem summæ sanctitatis Antistes consilio inito cum Fratribus, ligneum ex supradictæ arboris metallo Oratorium [d] construxit, illúdque in honorem S. Petri Apostoli dedicavit, atque universis quæ prædiximus completis & superno suffragante nutu peractis, ad Turingiam [e], profectus est, & seniores plebis populique Principes affatus est, eósque relicta ignorantiæ cæcitate ad acceptam dudum Christiar itatis [f] Religionem iterando provocavit, quia fatiscente * (* *l. facessente*) suorum Regum dominio, magna quidem eorum comitum multitudo sub THEOBALDI & HEDENIS * (* *al. Bedenis*) periculoso primatu, qui lugubre super eos tyrannici ducatûs & infestum vastationis potiùs quàm devotionis obtinebant imperium, vel corporali per eos præventa morte, vel hostili siquidem eductione captivata est; in tantúmque diversis constricta malis, ut cetera quæ manebat residua populi turba, Saxonum se subjiceret principatui. Quo cessante religiosorum Ducum dominatu, cessavit etiam in eis Christianitatis & Religionis intentio, & falsi seducentes populum introducti sunt fratres, qui sub nomine Religionis maximam hæreticæ pravitatis introduxerunt sectam: ex quibus est TORCHTWINE &

a Othlonus Gregorii Papæ ad Karolum Ducem litteras refert lib. 1 cap. 16. Karoli verò litteras quibos Bonifacium in suum mundeburdium & defensionem admittit, legesis inter Bonifacianas epistolas ordine 12.

b Huc spectat Tacitus in lib. de Germanis: *Lucos ac nemora consecrant, Deorúmque nominibus appellant. Auspicia sortésque ut qui maximè observant.* Et Agathias in lib. 1 de bello Gothico: *Arbores quasdam adorant, nec secus & fluminum aquas,* &c.

c Est Geismaria in Hassia inferiore vicus quondam, nunc modò oovitiis impurata opioiooibus, quæ ab Servato Lupo Vvigbertinæ Vitæ cap. 10 vocatur villa *Geismari*, & ad Schonenbergensem hodie toparchiam spectat. Sic fere Nicolaus Serarius in rerum Moguntinarum lib. 1.

d Excrevit procedente tempore sacra hæc ædicula in peramplam ac perinsignem ædem, prout etiam hodie cernere est, inquit Serarius; sed quæ ab heterodoxis occupatur.

e Antequam Turingiam penetraret Bonifacius, alia idola prostravisse dicitur: nimirum in Eischsfeldia (quæ dirimit inter Hassiam & Turingiam) STUFONAM in monte Stuffonio, ubi ædes S. Martino sacra, etiamnunc à Fidelibus voti causâ frequentata; REТТONAM in Hildesheimensi ditione; in Bielis Montanis Turingæ proximis BIELAM; aliáque, de quibus Letznerus Lutheranus in suo Karolo Magno cap. 19 copiosè agit.

f Nempe Turingia à Theodorico Chlodovei Magni filio subacta, etiam Christianas leges susceperat, teste Gregorio Turonico Episc. in lib. 3 cap. 4, 7 & 9.

Ann. Chr. DCCLIV. Junii 5. BERCHTHERE, EANBERCHT & HUNRED, fornicatores & adulteri, quos juxta Apostolum Dominus judicavit. Hi validissimum adversus hominem Dei excitaverunt conflictum: sed veris verborum oppositionibus confutati, dignam reprehensionis sortiti sunt sententiam. Cúmque renovatus per populum Fidei illuxisset candor, & plebs ab ingenti erroris erepta esset laqueo; jam expulsis profani hostis amicis, & infestis populi supradictis seductoribus, messem quidem multam cum paucis admodum messoribus incoluit, & magnam primitus mundi hujus penuriam ac frugalitatem sustinuit, magnísque tribulationum angustiis coartatus, verbi Dei semina propagavit. Sed cùm credentium paullatim pollesceret multitudo, prædicatorum quoque multiplicatus est & catalogus.

24. Tunc etiam Ecclesiæ repentè instaurantur, & prædicationis ejus doctrina multiformiter emanavit; Monasteriúmque congregata servorum Dei unitate & Monachorum sanctitate constructum est in loco qui dicitur *Ordorp* [a], qui propriis sibi more apostolico manibus victum vestitúmque instanter laborando adquisierunt. Sicque sanctæ rumor prædicationis ejus diffamatus est, in tantúmque inolevit, ut per maximam jam Europæ partem fama ejus perstreperet; & ex Britanniæ partibus servorum Dei plurima ad eum tam Lectorum quàm etiam Scriptorum, aliarúmque artium eruditorum virorum congregationis conveniret multitudo. Quorum quippe quamplurimi regulari se ejus institutioni subdiderunt, populúmque ab erraticæ gentilitaris profanatione plurimis in locis evocavêre: & alii quidem in provinciam Hessorum, alii etiam in Turingiam dispersi, latè per populorum pagos ac vicos verbum Dei prædicabant.

25. Cúmque ingens utriusque populi multitudo Fidei sacramenta multis millibus hominum baptizatis perciperet, jam defuncto beatæ memoriæ GREGORIO secundo Sedis apostolicæ Papa, & glorioso præfatæ Sedis GREGORIO Juniore apostolici culminis cathedram præsidente, denno Romam nuntii ejus venerunt, sanctúmque Sedis apostolicæ Pontificem allocuti sunt, eique prioris amicitiæ fœdera, quæ misericorditer ab antecessore suo S. Bonifacio ejúsque familiæ collata sunt, manifestaverunt. Sed & devotam ejus in futurum humilitatis apostolicæ Sedi subjectionem narraverunt; & ut familiaritati ac communioni sancti Pontificis atque totius Sedis apostolicæ ex hoc devotè subjectus communicaret, quemadmodum edocti erant, precabantur. Statim ergo sanctus Sedis apostolicæ Papa pacificum profert responsum, & suam Sedisque apostolicæ familiaritatem & amicitiæ communionem tam S. Bonifacio, quàm etiam sibi subjectis condonavit; sumtóque Archiepiscopatûs [b] Pallio, cum muneribus diversisque Sanctorum Reliquiis legatos honorificè remisit ad patriam.

Advenientibus ergo nuntiis, ac spontanea viri apostolici referentibus responsa, jam gratulabundus apostolicæ Sedis nimiùm confortatus devotionis suffragio, opéque divinæ misericordiæ inspiratus, duas videlicet Ecclesias Domino fabricavit, unam quippe in *Fridislar* [c], quam in honorem Sanctorum Petri & Pauli Principis Apostolorum consecravit; & alteram in *Hamanaburch*, hanc etiam in honorem S. Michaëlis Archangeli dedicavit.

[a] Ordorpense, seu Ordorffense Monasterium Ordinis S. Benedicti in Turingia ad Oraham seu Oram fluvium, haud longè ab Erfurt opido, qua occasione in S. Michaëlis honorem à S. Bonifacio dedicatum fuerit, discimus ex Othloni lib. 1 cap. 23. Isti Monasterio aliquamdiu jubente Bonifacio præfuit S. Vvigbertus Abbas Fritislariensis ex Vitæ cap. 6.

[b] De archiepiscopali dignitate Bonifacio collata legesis adnotata in Othloni lib. 1 capp. 36 & 37.

[c] De Fritislariensi Monasterio superiùs ad Acta S. Vvigberti Abbatis anno 747 actum est. De Hamanaburgensi, sive id situm fuerit eo in loco ubi nunc Homburgum à Fritislaria non multùm distans; sive Amelburgum Marburgo vicinum; nihil dicendum occurrit.

Duo quoque Monasteriola duabus injunxit Ecclesiis, hisque non minimam servientium Deo multitudinem subrogavit: ita ut usque hodie gloria & benedictio & gratiarum actio Domino Deo devotè conferatur. Hisque omnibus ritè confectis, Bajoariorum, temporibus HUCPERTI* Ducis, adiit terras, prædicationisque studium apud eos diligentissimè exercuit, & multas considerando circuit Ecclesias: tantóque divinæ fortitudinis zelo armatus est, quòd quemdam schismaticum hæretica pravitate deceptum, nomine EREMWLFUM*, juxta Canonum decreta damnavit atque abjecit, & populum à perversæ sectæ ejus idololatria correxit, & ad Fratres suæ diœcesis constitutâ gubernationis causâ rursus migravit juxta illud Apostoli, cupiditatem habens veniendi ad Fratres.

ANN. CHR. DCC LIV. JUNII V.

* *lege Acta S. Rudberti ad ann. 727.*

* *al.* Heremvvlfum

Rom. 15.

IX. *De tertia ejus Romam itione, & quomodo in reditu ad* ODILONEM *Bajoariorum Ducem invitatus divertit, & quatuor in Bajoariis Episcopatus erexit: ac in Francia sub Karlomanno & Pippino Ducibus celebratis Synodis orthodoxam Religionem restauravit.*

27. IGITUR hujus viri aliquantisper meritorum documentis excerptis, quanto se religionis regimine per cunctos ætatis suæ gradus indesinenter rexerit, brevi videlicet proferamus sermone. Quoniam quidem diutinus Sanctorum usus est, ut quotidie aliorum per exempla ad meliora se provehant, & decrescente dierum calculo, crescat in eis etiam intimi virtus amoris. Cúmque Ecclesiarum esset minima in Hessis & Turingiæ multitudo exstructa, & singulis singuli providerentur custodes; tum etiam tertiò propter familiarem sancti apostolici Pontificis totiúsque Clericatus communionem, discipulorum comitante cœtu Romam venit, ut apostolici videlicet Patris salubri frueretur colloquio, & Sanctorum se jam ætate provectus orationibus commendaret. At ubi post immensam itineris vastitatem domno Apostolico GREGORIO Juniori secundo [a] præsentaretur, benignè susceptus est ab eo, tantáque à cunctis tam Romanis quàm etiam advenis veneratione habebatur, ut multi ad salutarem ejus doctrinam confluerent. Francorum enim & Bajoariorum, necnon ex Britannia advenientium Saxonum, aliarúmque provinciarum, ingens sedulò ejus admonitioni adhærebat multitudo.

28. Cúmque non minimum anni spatium in his moraretur regionibus, & Sanctorum peragrando atque orando circuisset Reliquias; tunc quippe resalutato venerando viro ac Sedis apostolicæ Pontifice, cum muneribus & Reliquiis Sanctorum honorificè ditatus remeavit: Italiámque perveniens, Ticenæ * urbis ingressus mœnia, apud honorandum Longobardorum LIODBRANDUM Regem jam senio fessis membris requiescebat: & recedens non solùm invitatus Bajoariorum ab ODILONE Duce, sed & spontaneus visitavit incolas, mansítque apud eos diebus multis, prædicans & evangelizans verbum Dei, veræque Fidei ac Religionis sacramenta revocavit, & destructores Ecclesiarum populíque perversores abigebat. Quorum alii pridem falsò se Episcopatûs gradu prætulerunt, alii etiam presbyteratûs se officio deputabant; alii hæc atque alia innumerabilia fingentes, magna ex parte populum seduxerunt. Sed sanctus vir jam Deo ab infantia deditus, injuriam Domini sui non ferens, supradictum Ducem cunctúmque vulgus ab injusta hæreticæ falsitatis secta & fornicaria Sacerdotum deceptione coercuit, & provinciam Bajoariorum Odilone Duce consentiente in quatuor divisit parochias, quatuórque his partibus præsidere

* *Pavia*

[a] Is est Gregorius tertius, *Junior secundus* appellatus hoc loco & cap. 10. Hæc Romana Bonifacii profectio tertia contigit anno DCC XXXVIII, ex notandis ad Othloni lib. 1 cap. 28.

Ann. Chr. DCC LIV. Junii v. fecit Episcopos, quos ordinatione scilicet facta in Episcopatûs gradum sublevavit: quorum primus nomine JOHANNES, Ecclesiæ in opido quod dicitur *Saltzburg* Episcopatûs cathedram suscepit; secundus EREMBERCHT, qui Frisingensis Ecclesiæ Superspecularoris [a] tenuit principatum; tertius GOIBALDUS [b], qui Ecclesiæ civitatis Reginæ pastorale excubitoris subiit magisterium; quartus VIVILO, qui super Paraviensem * Ecclesiam sacræ indagationis obtinuit dignitatem. Cúmque omnia confirmato Christianitatis ordine rite agerentur, & Canonum essent jura in Bajoariis recuperata, jam ad proprias remeando rediit Ecclesias: populique sibi commissi curam gerens, caulásque gregum circumspiciens & excubias plebis providens, oves à nefandis luporum morsibus eripuit.

de Passavv

29. Cúmque KAROLI Ducis gloriosi temporale finitum esset regnum, & filiorum ejus KAROLOMANNI & PIPPINI roboratum esset imperium; tunc quippe Domino Deo opitulante ac suggerente S. Bonifacio Archiepiscopo Religionis Christianæ confirmatum est testamentum, & orthodoxorum Patrum synodalia sunt in Francis correcta instituta, cunctáque Canonum auctoritate emendata & expiata; & tam laïcorum injusta concubinarum copula partim exhortante sancto viro separata est, quàm etiam Clericorum nefanda cum uxoribus conjunctio sejuncta ac segregata: tantúsque in supradictis Ducibus divinæ caritatis per doctrinam S. Bonifacii fervor exarsit, ut plebem quidem à perversa inolitæ consuetudinis censura multùm liberarent, quæ proprio implicata arbitrio, & hæreticorum decepta suggestione, jura æternæ hereditatis amiserat. Adeo enim spiritualis in populo doctrinæ lucem hæreticorum suffocaverat secta, ut tenebrosa hæreticæ deceptionis caligo magnam plebis obtexerit partem: ex quibus quidem ELBERCHTUS * & CLEMENS à via veritatis populum, profana pecuniarum cupiditate seducti, jugi averterunt studio. Sed à S. Bonifacio Archiepiscopo, consentientibus Karolomanno & Pippino gloriosis Ducibus, ab Ecclesiæ unitate expulsi, juxta Apostolum traditi sunt satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat in die Domini.

* al. Aldebertus. confer Othlonum.

1. Cor. 5.

X. *Qualiter synodalia jura in Francia sæpius celebrans, in Fresiam prædicaturus perrexit.*

30. CONVENIENTIBUS in unum Episcopis & Presbyteris, Diaconibus atque Clericis, omníque gradu ecclesiastico, quos inclytæ recordationis Karolomannus Dux sub Regni sui imperio accersere fecit, quintum synodale factum est Concilium [c]: in quo Bonifacius Archiepisco-

[a] Id sonat Græcum ἐπισκοπῶ vocabulum, ut notum est.

[b] Alii scribunt Gaibaldum, cujus sedes olim Reginum dicta, nunc Radasbona seu Ratispona appellatur. Johannes Episc. Saltzburgensis inter Sanctos Benedictinos colitur, de quo vide elogium S. Rudberti Episc. ad an. 717.

[c] Concilium Suessionense intelligit, Childerici Regis anno II, Christi DCC XLIV celebratum, in quo *Fides Nicæna & judicia canonica aliarum Synodorum* confirmata can. 1. Adalbertus cum hæresi sua damnatus can. 2. Clementis cruciculæ igni addictæ can. 7. Abel Ecclesiæ Remensi, Ardobertus Senonicæ præfecti can. 3. Zachariæ Pontificis obtentæ litteræ in totius negotii confirmationem, apud Othlonum lib. 2 cap. 10, huic loco rectè quadrant. Innuit præterea Vvillibaldus, Bonifacium tum Maguntinæ civitatis Archiepiscopum fuisse: quod tamen ex alia Zachariæ epistola apud Othlonum lib. 2 cap. 7 relata aliter se habere manifestè colligitur. Verùm si Vvillibaldus hoc loco signat Concilium Suessionense, scrupulus occurrit, cur Carolomanni jussu convocatum dicitur, siquidem in vulgatis istius Concilii actis, solius Pippini fit mentio? Ceterùm ut quintum dicatur, quatuor alia sub Carolomanno habita præcessisse debuerunt, tametsi nulla supersit memoria nisi duorum, Germanici putà & Liptinensis. Quamquam Vvillibaldus, qui & ipse Synodo Germanicæ & Liptinensi interfuit, fidem si quis alius meretur. Et quidem duplex Synodus Germanica distinguenda videtur. Una Gregorio III Pontifice, in qua Bajoariorum Episcopos quatuor ordinavit Bonifacius: de cujus Synodi indictione ad Danubium exstant Gregorii litteræ ad Bonifacium apud Othlonum lib. 1 cap. 30. Altera Zachariæ pontificatu anno DCC XLII in qua capitula septem condita sunt, anno insequenti confirmata in Liptinensi, Othloni lib. 2 cap. 14.

pus Moguntinæ civitatis, ipso Karolomanno consentiente ac donante, ANN. CHR. DCC LIV. JUNII 5.
pontificatu præsidens, Romanæ Ecclesiæ Sedisque apostolicæ Legatus, quatuor primitus principalium Synodorum numerosa Canonum constituta, primùm missus à sancto & à venerabili Sedis apostolicæ Pontifice GREGORIO Juniore [a], à primo secundo; & Gregorio à secundo Juniore cum primo tertio, viro honorabili; ob salutare doctrinæ cælestis augmentum admonuit conservari. & quemadmodum in Nicæa Constantino Augusto orbis monarchiam gubernante Arianæ eversa est perfidia blasphemiæ; & centum quinquaginta Patrum, Theodosio seniore Constantinopoli imperante, congregatio, quemdam Macedonium Spiritum-sanctum Deum esse refutantem condemnavit; atque ducentorum Episcoporum unitas sub juniore Theodosio apud Ephesinam urbem adventata, Nestorium geminas in Christo personas profitentem, à catholica justo anathemate segregavit Ecclesia; necnon & Chalcedonensis Synodi sexcentorum triginta Sacerdotum conventio Eutychen Constantinopolitanæ urbis Abbatem & Dioscorum defensorem ejus, catholicæ Fidei rebellantes, juxta præfinitam Patrum sententiam anathematizavit [b]: ita equidem apud Franciam omni funditus eradicatâ hæreticorum perfidiâ & exstirpata iniquorum conjuratione, legis divinæ augebantur incrementa, & synodales generalium Conciliorum Canones recipiebantur; synodalisque spiritualis Concilii Episcoporum congregatio juxta præfinitam authenticæ constitutionis definitionem pariter conveniebat: quæ ob quotidianas bellorum suspiciones, & infestam circumvallantium barbararum gentium seditionem, qua extraneos alieni Franciam populorum prædones atrociter demoliri conabantur, vel minimè facta est, vel etiam tantæ erat oblivioni tradita, ut omni penitus obliteratâ præsentium sæculorum memoriâ jam nulla esset ratione cognita: quia mundus in se quotidie naturaliter seu detrimentum diminutionis saltim etiam recuperatus patitur; nec renovatus quidem per omnia suo evanescit dispendio, & ad prædestinatum anhelando finem festinat. Quapropter si qua in hac mortali hujus peregrinationis vita ad communem in hoc mundo infirmantium profectum ab spiritualibus medicinaliter sunt comperta auctoribus, etiamsi quandoque humanis inserta fuerint mentibus, magnæ sunt munitionis fortitudine à Catholicis conservanda & præfixa mentis immobilitate tenenda, ne vel oblivio humana obtepat, vel etiam mundanæ oblectationis illecebrosa delectatio instigante diabolo præpediat. Quam ob causam hic sanctus Domini Antistes hac sollertissimæ sollicitudinis curâ inspiratus, plebem à pestifera tortuosi serpentis persuasione eripere curavit, & Karolomannum Ducem ad congregandum supradictum Synodorum conventum sæpissime incitavit, ut tam præsentibus, quàm posteris spiritualis scientiæ sapientia patesceret, & aversa animarum circumventione cognitio Christianitatis innotesceret.

31. Cùmque quoddam canonicæ rectitudinis speculum omnibus ad exemplum gradibus bene vivendi opponeret, & evidens cunctis veritatis vestigium oriretur; jam sibi suæque infirmitati longævo ætatis senio decrepitus, salubre exhibuit consilium, & juxta ecclesiasticæ dispositionis normulam, pastorale populis prævidit magisterium: ut sive vivente illo, sive

[a] Sic legendum, non ut apud Serarium, ubi unius Gregorii mentio hoc modo: *Gregorio juniore cum primo tertio viro honorabili.* Nam Bonifacius primò quidem à Gregorio II Juniore dicto, deinde ab ejus successore Gregorio III, dignitatem Legati in Germania obtinuerat. Porro Junioris cognomentum Gregorio secundo, non tertio ab antiquis attributum probavimus ad annum 731. Lege Vualefridum in libro de rebus eccles. cap. 8.

[b] Mirum est nullam factam esse mentionem sexti Concilii adversus Monotheletas.

ANN. CHR. DCCLIV. JUNII V. etiam moriente, medicinali plebs Pastorum officio minimè careret, & duos bonæ industriæ viros ad ordinem Episcopatûs promovit, WILLIBALDUM & BURGHARDUM, eisque in intimis orientalium Francorum partibus & Bajoariorum terminis Ecclesias sibi commissas impertiendo, distribuit. & Willibaldo suæ gubernationis parochiam commendavit in loco cui vocabulum est *Eichstat* [a]; Burghardo verò in loco qui vocatur *Vvirtzaburg*, dignitatis officium delegavit, & Ecclesias in confiniis Francorum atque Saxonum atque Sclavorum suo officio deputavit; & usque ad gloriosum exitus sui diem incessanter artam regni cælestis viam plebibus patefecit.

32. Cùm verò Pippinus Domino donante regale Francorum, felix supradicti germani successor, Regnum susciperet, & jam aliquantulùm sedata populorum perturbatione in Regem sublevatus esset; cœpit anxius vota Domino devota persolvere, & synodalia confestim recuperare instituta, ac canonica à germano suo juxta exhortationem S. Bonifacii Archiepiscopi fideliter inchoata, instaurare ministeria *; eúmque habitu simul & honore præferre, & suis in Domino parere præceptis. Sed quòd sanctus vir infirmitate corporis prægravatus, synodalia Conciliorum conventicula per omnia adire non poterat; jam consultu atque consilio gloriosi Regis idoneum proponere ministrum supradicto gregi definivit, & LULLUM * suum ingeniosæ indolis discipulum, ad erudiendam tantæ plebis numerositatem constituit, & in Episcopatûs gradum provexit atque ordinavit, eúmque hereditati quam in Christo instanti adquisierat labore, implicavit, qui & fidelis in Domino comes peregrinationis ejus erat, & testis utrobique passionis & consolationis.

* al. mysteria

* Acta infrà

XI. *De passione S. Bonifacii.*

33. CUM autem servum suum S. Bonifacium Dominus de hujus mundi vellet tentatione eripere, & temporalis vitæ tribulationibus sublevare; tunc etiam Domino dispensante definitum est, ut ad Fresiam olim corpore, non quidem mente omissam, servis Dei secum migrantibus perveniret: ut ubi primitus prædicationis studium ingrediens præmiorum inchoaverat incrementa, etiam à sæculo rediens sumtus reciperet remunerationis. Sed miro quodammodo vaticinii præsagio, sequentem obitûs sui diem prædicto Episcopo Lullo prænuntiavit, & quali mundum fine demum relinqueret insinuavit, eique per ordinem de Ecclesiarum structura „ & populi doctrina proposuit dicens: Ego enim propositum pergendi iter „ complere cupio; ego me à desiderato proficiscendi itinere revocare non „ potero. Jam enim instat resolutionis meæ dies, & tempus obitûs mei ap„ propinquat: jam enim deposito corporis ergastulo æternæ retributionis re„ vertar ad bravium. Sed tu, fili mi carissime, structuram in Turingia à me „ cœptam Ecclesiarum ad perfectionis terminum deduc; tu populum ab er„ roris invio instantissimè revoca, tùque ædificationem Basilicæ jam inchoa„ tæ ad Fuldam comple: ibidémque meum multis annorum curriculis cor„ pus inveteratum perduc. Hisque completis sermonibus, adhuc ampliora „ hujuscemodi addidit verba, & ita inquiens ait: Fili, tuo cuncta pruden„ tissimè provide consilio, quæ in hoc nostro sint usui itinere copulanda. „ sed & linteum, quo meum decrepitum corpus involvatur, in theca libro„ rum meorum repone.

a Bonifacius & Zacharias Papa in litteris suis ab Othlono lib. 2 capp. 1 & 2 adductis, non meminerunt urbis *Eistat*, cujus loco scribunt *Erpesfurt*. Lege adnotata in lib. 2 cap. 1, & Vitam S. Vvillibadi infernis.

34. Cùm autem præfatus tantæ quoque religiositatis Antistes suspiria non ferens statim se in lacrymas dedisset; jam S. Bonifacius finito colloquio ad alia rediit, & diebus non multis interpositis ab accepto se minimè retraxit itinere; sed sumptis secum conviatoribus navem adscendit, ac per Rheni fluminis alveum penetrans, nocturna portuum navigio exquisivit loca: donec aquosa Fresonum arva ingrediens, trans stagnum quod linguâ eorum dicitur *Elmere* *, sospes pervenit, infecundáque divino germine litota inspiciendo circuit. Cúmque periculosum fluminum marisque, & ingentium aquarum evasisset discrimen, in periculum jam sine periculo incidit, gentémque paganam Fresorum visitavit [a], quæ interjacentibus aquis in multorum agrorum dividitur pagos: ita ut diversis appellati nominibus, unius tamen generis proprietatem prætendant. Sed quia longum est ut per ordinem replicentur, eos tantùm de nomine denudare studemus, qui ad narrationis nostræ seriem veraciter proferuntur: ut & locus & lingua telaram à nobis beati viri sanctimoniam æqualiter prodat, & quali hunc mundum fine desereret, aperiat.

ANN. CHR. DCC LIV. JUNII V.

* V. infrà num. 38.

35. Per omnem igitur Fresiam pergens, verbum Domini paganico ritu repulso & erroneo gentilitatis more destructo instanter prædicabat, Ecclesiásque nomine confracto delubrorum ingenti studio fabricavit; & multa jam millia hominum virorum ac mulierum, sed & parvulorum cum commilitone suo Coëpiscopo COEBANEO [b] baptizavit, quem ad subveniendum suæ senilis ætatis debilitati, Fresonibus injuncto Episcopo, in urbe quæ vocatur *Trecht* * subrogavit, cum Presbyteris ac Diaconibus, quorum hæc nomina sunt, WINTRUNG & WALTERI simul & ETHELHERI sacerdotali officio præditis; HAMUNT, SCIRBALD, & BOSA Levitarum obsequio deputatis; WACCAR & GUNDWACCAR *, ILLESEHERE & BATHOWLF monasteriali Monachorum ordine sublevatis. Qui etiam in tantum vitæ æternæ semen cum S. Bonifacio latè per populum divulgantes, Domino Deo patrocinante diffamaverunt: ut quibus juxta apostolicæ institutionis normam cor erat unum & anima una, eadémque esset & palma martyrii & remuneratio triumphi.

* al. *Trebet, Trebir*, modò *Vtrecht*

* *al.* Gundecar

36. Postquam igitur Fidei, ut prædiximus, per Fresiam illuxerat splendor, & felix sanctæ hujus vitæ appropinquaret finis; jam quidem secus ripam fluminis quod dicitur *Bordne* [c], quod est in confinibus eorum qui rusticâ dicuntur linguâ Ostar * & Westher, suorum tantùm stipatus clientum numero erexit tentoria. Sed quia festum Confirmationis neophytorum diem & nuper baptizatorum ab Episcopo manûs impositionis & Confirmationis populo prædixerat, jam longè latéque disperso ad propriam unusquisque reversus est domum: ut secundùm definitam sententiam sancti Episcopi universi prædestinato Confirmationis eorum die præsentarentur. Cùm autem prædictus dies illuxisset, & aurora lucis orto jam sole prorumperet; tunc etiam versa vice pro amicis inimici, & novi denique lictores pro novitiis Fidei culto-

* *anonymo* Astroche & Vvestroche

[a] Id semel & iterum à Bonifacio factum duobus supremis vitæ suæ annis, tradit Eigil Abbas in Actis S. Sturmii num. 15 ad ann. 779.

[b] Aliis Eobano, de quo in Observat. præviis diximus num. 9. de aliis in Appendice post Othlonum infrà. Canisius legit, *Chorepiscopo Oeban.*

[c] Buido seu Bordne, *Burde*, amnis olim Vvestrachios ab Oostrachiis, id est Occidentales Frisios ab Orientalibus dirimens, quos nunc Amasius fluvius disterminat, uti in Observatione 7 prævia ad Vitam S. Vvillibrordi adnotavimus. Vvillibaldo hac in parte consentit Fredegarii continuator cap. 19, ubi *Vvestrachiam & Oostrachiam* (sic enim legendum) *insulas Frisionum penetrasse* dicitur Karolus Dux Francorum, *& super fluvio Burdone castra posuisse.* Locus in quo S. Bonifacius martyrium passus est, vocatur in epistola pseudo-Liudgeri ad Rixfridum *vicus Dokom* seu *Dockum*, ab anonymo Dockinga, hodie urbs diœcesis Leovvardensis, olim *pago Ostracha*, id est Frisiis Orientalibus attributus. De Ecclesia eo in loco in S. Pauli & S. Bonifacii honorem exstructa, lege Appendicem nostram post Othloni librum 2.

ANN. CHR. DCC LIV. JUNII V.

ribus advenerant, hoſtiúmque ingens in caſtra vibrantibus armis haſtata atque ſcutata irruerat multitudo. Tunc repentè ex adverſo pueri è caſtris proſilientes utrobique ſe armis imperunt, & ſanctos contra inſenſatum, poſtmodùm Martyres, furentis populi exercitum defendere geſtiunt. Sed vir Dei ſtatim audito tumultuantis turbæ impetu, accerſito ad ſe Clericorum choro, ſumtis Sanctorum Reliquiis quas ſecum indeſinenter habere conſueverat, ex tentorio procedit; & confeſtim increpando, pueris pugnæ
» interdixit certamen, dicens: Ceſſate, pueri, à conflictu, pugnæque deponi-
» te bellum. quoniam Scripturæ teſtimonio veraciter erudimur, ne malum
» pro malo, ſed etiam bona pro malis reddamus. Jam enim diu optatus eſt
» dies, & ſpontaneum reſolutionis noſtræ tempus imminet. Confortami-
» ni igitur in Domino, & permiſſionis ſuæ gratiam gratanter ſufferte. ſpe-
» rate in eum, & liberabit animas veſtras. Sed & adſtantes tam Preſbyteros
quàm etiam Diaconos inferioríſque ordinis viros, Dei ſubditos ſervitio,
» patris admonens voce, ait: Viri fratres, forti eſtote animo, & ne terrea-
» mini ab his, qui occidunt corpus, quorum animam manentem ſine fine
» necare non poſſunt: ſed gaudete in Domino & ſpei veſtræ ancho-
» ram in eum defigite, qui extemplò perpetuò reddet vobis remune-
» rationis mercedem, & cæleſtis aulæ ſedem cum ſupernis Angelorum
» civibus condonabit. Nolite vos vanæ hujus mundi delectationi ſubji-
» cere, nolite caducis gentilium adulationibus delectari: ſed ſubitaneum
» hìc conſtanter ſubite mortis articulum, ut regnare cum Chriſto poſſitis
» in ævum.

37. Cúmque tali doctrinæ hortamento diſcipulos ad coronam martyrii affabiliter incitaret, confeſtim ſuper eos furens paganorum tumultus cum gladiis cunctáque militiæ armatura irruit, & felici Sanctorum cæde corpora cruentavit: ſtatímque mortali Juſtorum multata carne, tripudians gentilium turba victricem ſuæ damnationis prædam arripuit, caſtráque depopulans manubias diripiendo impertivit. Sed & thecas, quibus multa inerant librorum volumina, & Reliquiarum capſas abſtulit, magnam ſe ibi tam auri argentíque copiam credens ad naves, quibus quotidianus inerat Clericorum ac puerorum victus, & aliquantulum adhuc reſiduum ejuſdem ſtipendii vinum obſeratis, ut erant, vaſculorum clauſtris aſportavit: ac repentè adamari comperto liquoris hauſtu, cœpit guloſam ventris ſatiare ingluviem & vino madidum inebriare ſtomachum, tandémque de acceptis prædæ ſpoliis inito conſilio, mirabili omnipotentis Dei diſpoſitione tractare, & qualiter non viſum quidem aurum vel argentum inter ſe invicem diſpertiretur conſulere. Cúmque prolixiùs de tanta pecuniarum æſtimatione ſermocinarentur, jam jámque jurgiorum diſceptatio exorta eſt, & tanta diſcordia demùm inimicitiæ inchoata, ut furore etiam veſaniæ inſaniens turba in duas diviſa eſt factiones; & ad extremum arma quibus ſanctos antea Martyres jugulârunt, in ſeipſos crudeliter pugnando verterunt. Tunc itaque maxima inſanientis turbæ parte proſtrata, jam qui ſupervixerant ad lucrum animarum, vitæque damno adquiſitum, jacentibus adverſariis qui ſuper ſibi deſiderato cupiditatis theſauro obſiſtebant, gaudentes cucurrerunt: & confractis librorum repoſitoriis, pro auro volumina, pro argento divinæ ſcientiæ chartas repererunt. Sícque pretioſo auri argentíque pretio privati, codices quos invenerunt, alios per campi planitiem diſperſerunt, alios paludum arundineto inferentes, alios etiam in diverſis quibuſcumque locis abſcondentes projecerunt. Sed tam Omnipotentis gratiâ quàm etiam precibus S. Bonifacii ſummi Pontificis atque Martyris illæſi & intemerati, magno poſtea dilapſo temporis ſpatio inventi ſunt; &

ad

ad domum[a] in qua usque hodie animarum prosunt saluti, à singulis quibúsque inventoribus remissi. Carnifices autem super æstimatæ amissione pecuniæ contristati, domum reversi, majus domesticarum rerum post trium. inducias dierum damnum, sed & vitæ dispendium mortis recepto talione perceperunt: quia omnipotens mundi Conditor ac Reformator ulcisci se voluit de inimicis, & fusum per se Sanctorum sanguinem consuetæ misericordiæ zelo puniri, ac diu protelatam idolorum cultoribus iram novo recentis malitiæ furore permotus publicè ostendere. ANN. CHR. DCCLIV. JUNII V.

XII. *De sacri corporis in Fuldense Monasterium translatione.*

38. CUMQUE improvisa sanctorum Martyrum temporalis interemtio rexin per pagos ac vicos omnémque provinciam volitaret, repentè Christiani corporali comperta Martyrum morte, maximam congregantes expeditionem exercitûs confinium terminos promti postmodum futuræ ultionis bellatores expetunt; & revoluta supradicta dierum supputatione, infidelium sospites, sed indevoti hospites aggrediuntur terram, ac paganos eis è diverso obviantes ingenti strage prostraverunt[b]. Sed quia pagani primo populi Christiani impetui obsistere non valebant, in fugam versi magna etiam clade corruerunt: & terga vertentes, vitam simul cum intestina eorum supellectili & heredibus perdiderunt. Sicque Christiani, superstitiosorum ram uxoribus quàm etiam filiis necnon servis & ancillis deprædatis, ad propria redierunt. Fitque modo mirabili, ut superstites gentilium accolæ præsentibus confracti malis, æterna potiùs tormenta fidei fulgore illuminati devitarent; & præfati Antistitis doctrinæ documentum, quod eo vivente renuerunt, & eo jam moriente* divinæ increpationis moderamine perterriti susceperunt. Corpus verò beati Pontificis prosperis velis, ventorúmque flatibus trans fretum, quod dicitur *Elmere*[c], & aliorum Martyrum, pôst dies non multos perductum est ad supradictam urbem quæ dicitur *Trecht*; ibique conditum ac sepultum: donec à Maguntia religiosi & fideles in Domino Fratres à LULLO Episcopo, successore quidem hujus sancti Pontificis & Martyris Christi, directi navigio ad perducendum beati viri cadaver ad Monasterium, quod eo vivente construxerat, & secus ripam fluminis quod dicitur Fulda situm est, advenerunt. Quorum unus qui & auctor itineris comitatúsque aliorum exstiterat, singularem sanctimoniæ ac privatam castimoniæ continentiæque gerebat vitam, nomine HANDA, cui privatim præfatus Præsul legationis hujus nuntium sanctíque corporis advectionem cum Fratribus secum proficiscentibus imposuit, ut major sanctæ reverentiæ viro devotionis impenderetur honor, & plurimorum ampliùs testificatio in his quæ auditu vel visu perciperent prævaleret. Cúmque honorabiles tam sanctæ consociatatis Fratres ad præ-

Bonifacius post mortē gentiles ad fidem reducit. * mortuo

a Nempe ad Monasterium Fuldense, in quo inter sacra κειμήλια etiamnunc adservantur S. Bonifacii libri tres: primus, Canones novi Testamenti; secundus Martyris cruore rubricatus epistolam S. Leonis ad Theodorum Episc. sermonem B. Ambrosii de Spiritu-sancto ejusdémque libellum de bono mortis, libellum S. Fausti Confessoris, epistolam Agoelli ad Arminium de ratione Fidei, notitiam regionum & civitatum in quibus Apostolorum corpora requiescunt, aliáque id genus; tertius Evangelium ipsius S. Bonifacii manu (ut aiunt) exaratum complectuntur.

b Johannes de Beka rem factam tribuit Vvidekindo ulterioris Frisiæ Principi, qui Lavicam pertransiens, Comitatus de Oestergou & Vvestergou in vastam solitudinem redegerit, indigenis internecione deletis. Verùm ut notat Arnoldus Buchelius, nullus eo tempore apud Frisones Vvidekindus Princeps celebratur, nisi ad Vvidekindum Saxonum Principem respicias, qui post diutinum cum Karolo Magno bellum serius in Christum credidit. Pippini Regis Præfecto meliùs id tribuit Emmius de rer. Frisic. lib. 4. An ABBO Pippini Præfectus, de quo infrà num. 40, hujus rei auctor?

c *Flevi alveum* vocat Johannes de Beka, hoc est sinum maris Germanici inter Batavos & Frisios hodiernos, in quem Rheni alveus orientalis cum Isala apud Campenam urbem influit, quem lacum accolæ Mare australe appellant.

Ann. Chr. DCCLIV. Junii V.

dictam urbem pervenirent, tunc quippe aliquantula obviàm eis populi erat congregata collectio. Ejus denique urbis Præfecti eis audientibus, quemadmodum à glorioso Rege Pippino exivit edictum, intonuit interdictum; & ne inde prædicti Pontificis corpus amoveretur indictum est. Sed quia Omnipotentis magis quàm hominum convalescit fortitudo, mirabile statim ac memorabile cunctis adstantibus angelica magis quàm humana peractum cognitione auditum est miraculum, Ecclesiæque cloccum [a] in signum admonitionis sancti corporis humana non contingente manu commotum est; ita ut omnes repentino timoris pavore percussi, maximo timore obstupuissent, & Justi hujus reddendum esse corpus proclamarent. Sicque statim redditum est, & à prædictis sanctæ recordationis Fratribus cum psalmis hymnísque honorificè ablatum, ac sine remigantium labore tricesima obitûs sui die perductum est ad civitatem supradictam Maguntiam: miráque Dei omnipotentis providentiâ factum est, ut uno eodemque die sine statuto prædefinitionis die, quasi ad statutum prædestinationis diem, tam legati sanctum deferentes corpus, quàm etiam de longinquis longè latéque regionibus multi virorum ac mulierum fidelium ad sancti viri mortis obsequia convenerint. Sed & supradictus dominus Antistes tam venerandæ dignitatis successor, qui regali, illo tempore, præsens erat palatio, hujus omnino ignarus causæ, adventûs sancti corporis inscius, ad civitatem quam prædiximus, veluti sub uno eodémque horæ momento pervenit: tantáque omnibus aliunde advenientibus, vel etiam ejusdem urbis civibus & doloris incubuerat mæstitia, & gaudii exsuperabat lætitia, ut etiam tanti perfecta Pontificis temporanea morte corporis, & amissum carnaliter dolerent, & futurum sibi suísque in posterum perpetualiter patronum crederent.

Campana divinitus dat sonitū.

39. Quapropter geminis his causis existentibus compuncti cordibus, cum Presbyteris & Diaconibus, omníque gradu ecclesiastico, ad eum quem vivens prædestinaverat locum [b] perduxerunt, & novo in Ecclesia confecto sarcophago, ex more sepelientes posuerunt: omnibúsque rite peractis redierunt, & fidei robore confortati ad propria pervenerunt. Sed in loco ubi sanctum deposuerunt corpus, divina deinceps beneficia redundabant, & sancti viri precibus hi qui ad eumdem diversis infirmitatibus oppressi perveniunt locum, salubre tam corporum, quàm etiam mentium remedium consequuntur: ita ut alii jam toto corpore præmortui, penéque per omnia exanimes, ultimum tamen interim exhalantes spiritum, pristinæ redditi sunt sanitati; alii verò luminibus cæcitate pressis suum recipiunt visum: alii quidem diaboli laqueis adstricti, etiam mente sunt capti & insanientes, animi postmodùm detinent integritatem: & pristina dediti salute, laudantes glorificabant Deum, qui suum dignatus est servum tanto munere decoratum ditare, honorare, & præsentibus ac futuris sæculorum temporibus, patefactione corusca miraculorum ostensa, quadragesimo peregrinationis ejus anno revoluto glorificare; qui & Incarnationis Domini septingentesimus & quinquagesimus quintus * annus, cum Indictione octava, computatur. Sedit autem in Episcopatu annos XXXVI, menses sex, & dies sex, & sic ordine supradicto, die Nonarum Junii, martyrii triumpho remuneratus migravit ad Dominum, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

** de anno infrà*

[a] Hæc historia aliter omnino refertur ab Eigile in Actis S. Sturmii num. 15, ubi nulla clocci seu campanæ mentio. Quippe S. Bonifacii corpus dum illud ad majorem basilicam deferre vellent, Trajectenses, immotum loco hæsisse dicitur: ipsoque miraculo deterritis Trajectensibus, Fuldam translatum fuisse.

[b] Antequam sacrum corpus Fuldam deferretur, Maguntiacenses opidani illud sibi vindicare tentaverant, testante Othlono ex Vita S. Sturmii. De S. Bonifacii tumulo agemus in Appendice.

Ex cod. Ingolstadiensi desumta sunt à Canisio quæ sequuntur. ANN. CHR. DCC LIV. JUNII V.

40. Enumeratis igitur beati viri gestis, quibus in infantia & pueritia vel adolescentia & juventute aut etiam in senectute floruerat, ad ea quæ post emensam hujus mundi metam & felicem vitæ istius decursum mirabiliter ad annuendam mortalibus beati viri vitæ sanctitatem Domino cooperante peracta sunt redeamus, & memorabile quoddam miraculum populisque imitabile ad memoriam reducamus, quod & à glorioso Rege PIPPINO, sicut ipsis sibi referentibus, qui huic præsentes erant miraculo, compertum est, & ad nos usque per venerabilem virum LULL Episcopum delatum est, atque ita ipso nuntiante intimatum, quòd in loco ubi quondam pretiosus sancti Martyris effusus est sanguis, cum consilio plebis atque ingentis partis populi Fresonum structuram cujusdam tumuli propter immensas ledonis [a] ac malinæ irruptiones, quæ diverso inter se ordine maris æstu Oceanique recursu; sed & aquarum diminutione infusionéque commoventur, ab imo in excelsum usque construerent: super quem denique Ecclesiam, sicut postea gestum est, exstruere cogitabant, ac servorum Dei habitationem in loco eodem collocare. Sed cùm præfatum colliculi opus jam ex integro ædificatenr, & omne quippe ædificium ipsius structuræ complerent; etiam ad se teverti *, quòd incolæ habitatores loci ipsius de insulæ * penuria lymphæ, quæ per omnem Fresiam, maximam tam hominibus quàm etiam animantibus difficultatem gignit, inter se invicem disputarent; tum demum unus, Domino miserante, qui officium Præfecturæ secundùm indictum gloriosi Regis Pippini super pagum locúmque illum gerebat, & princeps operis ipsius erat, nomine ABBA *, sumtis secum collegis equum adscendit, ac circumagrato calce tumulóque inspecto tepentè cujusdam caballus pueri eximptoviso tantùm pedibus terræ impressis ruinæ penitus casurâ tentabatur, anteriotibúsque humo infixis cruribus volutabatur: donec ii qui agiliores sollertioréſque exstiterant descensis suis præproperè caballis, equum terræ inhærentem extraherent. Sed stupendum statim ac spectaculo dignum iis qui aderant ostensum est miraculum: & limpidissimus extra consuetudinem illius terræ fons [b] miræ suavitatis gustu indulcatus prorumpebat, & per incognitos penetrans meatus profluebat, ut rivus jam maximus esse videretur. Quo obstupefacti miraculo, exsultantes atque alacres domum reversi, ea quæ viderunt plebibus divulgaverunt.

Fons cælitus scaturit in loco martyrii.

* *f.* reversi

* insulsæ

* *f.* Abbo

CONCLUSIO AUCTORIS,

Quam Georgius Vvicelius in Hagialogio edidit ex ms. cod. Fuldensi.

EGO WILIBALDUS Episcopus, &c. Vitam & passionem BONIFACII conscripsi primùm in ceratis tabulis ad probationem LULLI & MEGENGAUDI, post eorum examen in pergamenis rescripsi, atque hoc in loco qui dicitur S. Victoris extra muros Moguntiæ, ubi LULLUS & RABANUS [c] vacabant orationibus, *&c.*

[a] *Ledon maior æstus i malina, minor æstus maris,* inquit Simeon Dunelmensis seu potiùs Turgotus in libro de gest. Regum Angl. ad ann. 793 in tomo 1 Hist. Britann. In Vita S. Condedi, cap. 6. Sæculo 2 legitur *marina malina & ledons* Machliniam Belgii urbem sic dictam *ob malinam & ledonem* scribit Theodoricus in Vita S. Rumoldi apud Surium. Lege Glabrum in lib. 3 cap. 2.

[b] Istius fontis meminit Johannes Gerbrandus in Chronici Belgici lib. 1 cap. 16

[c] Non HRabanus Maurus Monachus & Abbas Fuldensis, postea Archiepiscopus Maguntinus, qui Lullo desinente necdum natus erat, sed alius quidam cognominis, & fortean is ipse quem Lullus Moguntiacensis Antistes commendat epistolâ 62 inter Bonifacianas his verbis. *Similiter pro duobus latoris Megenfrith & HRABAN i. Missas unusquisque vestrûm cantet* Porro ædis S. Victoris muri semiruti hactenus supersunt, intra quos Vveossenavvensis parochia, teste Serario in Hist. Mogunt. lib. 1 cap. 32.

ANN. CHR. DCCLIV. JUNII V.

ALIA VITA,

Auctore OTHLONO Monacho Benedictino, qui post medium sæculum XI vixit.

Ex Surio & Henrici Canisii tomo 4.

PRÆFATIO AD MONACHOS FULDENSES.

Auctor diu reluctans, antiquam S. Bonifacii Vitam exornat.

1. PETITIONIBUS vestris, Fratres Fuldenses, prout scientiæ meæ permisit parvitas, parêre studui. Petistis enim ut S. Patris nostri BONIFACII Vitam præcipuo quidem eleganterique, utpote S. WILLIBALDI stilo antiquitus editam, sed in locis quibusdam ita infirmo intellectui obscuram, ut difficilè pareat quò ratio rendat; hanc ego sententia apertiori reserarem. Quam nimirum petitionem inprimis miratus, cur tot Patribus peritis tam inter vos quàm circumquaque commorantibus hucusque relictis, mihi imperito & liberalis scientiæ admodum ignaro tam arduum opus injungere vel excogitaveritis, pro nihilo duxi. Deinde cùm quidam ex vobis mihi referret, jam antea pro eodem opere laboratum fuisse apud S. LEONEM [a] Papam, ita ut nonnullos libros unde pleniùs ad hoc instrueretur Abbas EGBERTUS, scriptoremque ei simul Romam transmisisset; ipsosque libros eo defuncto & opere petito minimè explero ibi remansisse: tunc misertus talium apposui aliquando animam, volens scilicet implere petita, si ulla adstipularetur scientia. Cúmque diu velle mihi adjaceret, perficere autem in me non invenirem: dicebam vobis, quòd vellem, quodque nequirem. Sed vos, ut scitis, eadem crebrò repetistis, dicentes, si mihi tantummodo solida inesset voluntas, à Domino cætera præstari. Exhortatione ejusmodi sæpe incitatus, tandem tentavi vestros implere precatus, confidens in eo quammaximè qui dixit: *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud.* quique sicut in paucis sæpe victoriam præstans, sic etiam in imperitis peritiam tribuens, gratiæ suæ potentiam ostendit. Hæc autem ideo præmisi, ne quis me forsitan tantum opus ultro arripuisse per arrogantiam arbitratus diceret, magnæ præsumtionis esse causam, illa quæ à quolibet sancto viro utcumque fuerunt prolata, ab ullo deinceps quasi emendatore in aliud transferri. Quasi non ipsa sanctorum Prophetarum sanctissimáque Evangelii dicta multis obscuritatibus involuta, à nonnullis scriptoribus in aliam linguam, vel in apertiorem sententiam fuerint translata.

Psal. 80.

Auctoris integritas.

2. His itaque prælibatis contra detractores universos, quibus nihil est dulcius quàm alios lacerare, aliis laqueos ponere in via qua ipsi nolunt incedere; jam deinde Lectori pandere cupio, quia id mihi maximè fuit studii in opere isto, ut sententiam eamdem verbis apertioribus proferrem, exceptis his quæ ob sui difficultatem & obscuritatem investigare penitus nequivi. In tantum autem faciliora sequebar, ut sicuti probari potest, alicubi eadem verba ponerem. Quid enim nobis infimis, qui spectaculum facti sumus mundo, nodosa & perplexa oratio? Habeant amatores sapientiæ

[a] Intellige Leonem Papam IX, a quo Egbertus, qui & Eppo, ab anno MXLVIII ad LVIII Abbas Fuldensis, vetera monumenta quibus Patroni sui acta illustraret, postulavit. Hinc Othloni ætatem colligere licet.

ſecularis Tullium : nos imperiti & ignobiles, deſpecti & contemtibiles, ſequamur Chriſtum, qui non Philoſophos, ſed piſcatores elegit diſcipulos. — ANN. CHR. DCCLIV. JUNII V.

3. Inter hæc illud notum facio dilectioni veſtræ, quia cùm in ipſo libro, quem me explanare petiſtis, inſpicerem plurima tam miraculorum, quàm Epiſtolarum inſignia non haberi, quæ in aliis libris inveni ; molitus ſum ex ipſis colligere, & in locis quæ opportuna videbantur inſerere. Fortaſſis enim ille venerandus vir qui vitam S. Bonifacii inprimis ſcripſit, virtutes ejus multas epiſtoláſque neſciens prætermiſit. Sed mihi conſideranti litteras omnes quas de eo habetis, in nullis major tanti Præſulis auctoritas, quàm in epiſtolis ab ipſo vel ad ipſum directis videtur eſſe. Ibi namque apertiſſimè inſpicitur, quanta veneratione primitus fuerit ſuſceptus à Pontifice Romano, qualitérque eum ordinatum miſerit ad prædicandum cunctis Germaniæ populis ; quanto etiam labore eamdem Germaniam ad Chriſti Fidem converterit ; & quòd non ſolùm à paganis & hæreticis, ſed etiam à pſeudo-Chriſtianis & pravis Sacerdotibus eam velut à luporum morſibus eripuerit ; quantam gratiam à Francorum Principibus KARLOMANNO ſcilicet & PIPPINO obtinuerit, qui poſtquam eum Eccleſiæ Moguntiacenſi Præſulem decreverat, eamdem quæ priùs Eccleſiæ alteri ſubdita erat, pro illius amore ſimul & honore Metropolim totius Germaniæ apoſtolico Pontifice conſentiente effecerit. quot ſedes epiſcopales ſtatuerit, quæ privilegia quibuſdam Eccleſiis obtinuerit. Poſtremò & illud ibi ſpeculatur, quòd etiam vobis modò peropus eſt, quomodo corporis ſui locum, Cœnobium videlicet veſtrum, poſſeſſionibus & decimis ſpecialibus ſublimaverit. — Epiſtolis S. Bonifacii acta illuſtrat.

4. Tanta igitur auctoritas licèt à modernis quibuſdam Sacerdotibus adnulletur [a], continget tamen eis in teſtimonium damnationis, quòd ſcientes terminos antiquos & ſanctorum Patrum decreta non debere tranſgredi, ſummopere tranſgrediuntur, obliti verborum illorum quæ Dominus ad electos Paſtores vel Doctores in Evangelio dicit : *Qui vos audit, me audit ; & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Neque enim hæc verba de præcedentium temporum Rectoribus ſolummodo dicta ſunt, ſed etiam de illis qui uſque ad conſummationem ſæculi Eccleſiam ſuam ſunt recturi, non deſtructuri. Nam de deſtructoribus & perverſis paſtoribus Dominus alibi dicit : *Væ vobis legis peritis, qui tuliſtis clavem ſcientiæ, & ipſi non intraſtis, nec alios intrare permiſiſtis.* Et rurſum : *Væ vobis hypocritæ, qui decimatis mentam & anetum & cyminum, & graviora legis præcepta reliquiſtis, hoc eſt, judicium, miſericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Multa quoque in Ezechiele Propheta hujuſmodi Paſtoribus dicuntur. Sed ſi placet, interrogemus eoſdem Paſtores, quomodo velint ſua roborare, ſi præcedentium Patrum ſtatuta judicaverint eſſe deſtruenda : vel quomodo ædificium ſuperpoſitum ſtare poſſit, ſi fundamenta eis ſunt ejicienda. Fundamenta namque Eccleſiæ ſuæ primi Patres fuêre, ſicut ſcriptum eſt : *Fundamenta ejus in montibus ſanctis.* Quicumque igitur lapidum ſuperpoſitorum fundamenta talia ſequi dedignatur, de ædificio cæleſti eliminatur. Ad hæc etiam dicamus quoddam argumentum, quòd omnibus conſtat notum. Si quis itaque ditionis ſuæ ſilvam exſtipandam pro agri cultura aggreditur, quantæcumque longitudinis & latitudinis voluerit agros exinde ſibimet metitur ; aliis verò non eâ, ſed quâ vult menſurâ partitur, habens

Marginalia: Fuldenſibus decimas vindicat. — Luc. 10. — Luc. 11. — Matth. 23. — Pſal. 86. 1.

[a] Nicolaus Serarius hæc refert ad tempora Vvideradi Abbatis Fuldenſis, quando Hecelonis Hildeneshemenſis Epiſcopi factione Monaſterium Fuldenſe rebus fere omnibus ſpoliatum eſt, teſte Lamberto Scafnaburgenſi ad ann. 1063. at querela hæc de ſolis decimis rectiùs quadrat pſeudoſynodo Erpesfordenſi anno MLXXIII habitæ, ob exigendas decimas Turingorum, quæ res Turingos cum Saxonibus contra Regem exacuit, ut legitur in mſ. Chronico Magadaburgenſi.

ANN. CHR. DCCLIV. JUNII V. potestatem vnicuique prout vult dividere. Cùm ergo hoc ita esse sciatur ab omnibus, cur, rogo, ignoratur, quòd primi Principes Ecclesiarum, Apostoli scilicet, omnésque qui eorum vestigia sequentes, unicuique genti sacram Fidem primitus tradiderunt, exstirpatis errorum variorum silvis; in quibusdam populis ac provinciis potestatem habuerunt possessiones vel decimas quæ sibi contingebant, illi & illi Ecclesiæ donare: quandoquidem juxta sanctorum Canonum decreta decimas in quatuor portiones [a] dividentes, unam sibi, alteram Clericis, tertiam pauperibus, quartam restaurandis Ecclesiis tradiderunt? Numquid avaritiæ suæ tantummodo consulentes in distributione decimarum obliti sunt pauperum restaurationisque Ecclesiarum, sicut modò, prô dolor! cernimus agi? Canones enim sancti ex quorum auctoritate exiguntur decimæ, non solùm decimas dari, sed etiam inter varios jubent distribui: ut in urbibus quibuslibet & vicis xenodochia habeantur, vt paupetes & peregrini alantur. Sed tam sanctum, tam necessarium præceptum in plurimis locis non solùm minimè curatur, sed etiam pæne ignoratur. Nam solummodo illud legitur, quòd Episcopis decimæ sint tribuendæ. quid verò exinde agendum sit, vel si quidquam aliud curandum sit circa Monasteria, tam à Clericis (miserabile dictu!) quàm à laicis destructa, citràque judicia Christianæ religionis subversa, oblivioni seu ignorantiæ commendatur. Unde vereor, ne de præsentis temporis Rectoribus avaritia inexplebili corruptis Psalmista prophetizans dixerit: *Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in studiis suis.* (Psal. 13.) Cùm enim nihil dicendum sit corruptum nisi quod priùs fuit integrum, Rectores vel Pastores quique in hoc quidem dici possunt fuisse integri, quia à Deo sapientiâ omnimodâ ad judicium verum faciendum erant instructi: ideo autem corrupti, quia non secundùm datam sibi sapientiam, sed juxta lucri obtinendi quantitatem judicant. Atque utinam ipsi Pastores tantummodo dedignarentur pauperibus decimas dividere, & non alios quosdam, (Monachos dico, apud quos aliqua adhuc hujusmodi cura exercetur) prohiberent; moliti antiquæ traditionis decimas ab eorum jure auferre. Cur igitur S. Bonifacius, cui Deus tantam in omni Germania potestatem contulit, ut quovis vellet, Ecclesias Cœnobiáque fundaret, sedes Episcopales statueret, parochiásque earum divideret; non cuilibet loco, quem sibi specialiter elegit, possessiones & decimas aliquas donare potuit? Nonne per eamdem auctoritatem, qua moderni Pontifices militibus aliísque sæcularibus hominibus decimas dare solent, S. Bonifacius Monachis vel pauperibus erogare easdem potuit? Si reliqua ejus statuta videntur sancta, si omnia quæ Canonicis distribuit sunt laudanda; cur, quæso, hoc solum quod Monachis & pauperibus dedit, decernitur injustum? Heu, heu! quòd is cui plurima divitibus dare licuit, licentiam dicitur non habere pauperibus vel pauca erogare. Super hoc obstupescite, cæli, orbis quoque terrarum & universi qui habitant in eo doleant, quia mundus jam in maligno positus est, adeo ut vivere invideat, illos exstinguere audeat, qui ad hoc specialiter electi & segregati sunt de mundo, ut majori studio intercederent pro ipso.

5. Sed hujus querimoniæ interjectio jam finiatur, ut ad id unde recessimus, stilus revertatur. Dixi namque priùs, quod iterum dico; quia inter omnes litteras quas de S. Bonifacio habetis, epistolæ illius mihi præcipuæ viderentur. Unde quascumque huic operi necessaria invenire potui, in unum colligere studui, sperans aliquem æmulum, & tantæ auctoritatis ignarum

a Id etiam præcipit Gregorius Papa II, infrà in lib. I cap. 18. quod adhuc vigebat tempore Hincmari, ut patet ex ejus Capitulari cap. 16. Lege Conc. I Aurelianense can. 5.

lectorem exinde posse ædificari. Proinde & vos, Fratres Fuldenses, unicè peto atque admoneo, ut easdem epistolas intentione summa legatis, Deo supplicantes, ut per ejus preces, à quo vel per quem scriptæ sunt, quísque (ut in eis legitur) sanctam Ecclesiam in Germania positam maximo labore à pravis Sacerdotibus quondam eripuit; nunc etiam à similium potestate vos locúmque vestrum defendere dignetur. Duos autem libellos, adjuvante Domino, tam de vita sancti viri quàm de epistolis supradictis scribere gestio; in priori quidem referens quis fuerit, quidque ante acceptam Mogontiacensis Ecclesiæ sedem in sancta Ecclesia laboravit; in altero verò quid postea usque ad finem vitæ suæ gloriosum egerit. ANN. CHR. DCC LIV. JUNII V. Opus suum in duos libros dividit.

Quis sim qui vobis fero munus tale laboris,
Vos quoniam scitis, nolite, precor, date multis;
Ne persona mei vilis faciat mea sperni.
Sit magis hoc studium vobis deposcere Christum,
Ut sibimet placita maneant præsentia scripta.

INCIPIT LIBER PRIMUS.

CUM gens Anglorum sacræ fidei jugo per S. GREGORII Papæ apostolatum subdita, cujus suffraganribus meritis, in sanctorum virorum progenatione præ multis nationibus splendere cœpisset, multáque lumina sanctæ Ecclesiæ, quibus variæ cordium obcæcationes illustrarentur, protulisset; inter hujus mundi lumina sanctum quoque BONIFACIUM, velut luciferum quemdam, cæteris sideribus clariorem huic mundo edere meruit. Qui nimirum magna parentum sollicitudine nutritus, magnarum etiam virtutum per incrementa temporum amator est factus. Nam cùm adhuc parvulus esset, si quem fortè clericum vel laicum verbi divini notitiam deferentem audire contigisset; mox quantum ætatis suæ teneritudo prævaluit, quid sibi suæque qualitati exinde profectuosum foret, tractare cœpit. Cúmque ita meditatione diuturna sese ad superna erigeret, patri etiam ea quæ animo gerebat revelavit, & ut suæ consuleret voluntati rogavit. Audiens hæc autem pater ejus primùm obstupuit, deinde eum increpans, nunc minis, nunc verò blandimentis ad sæcularis vitæ curam impellere studuit. Ad hæc etiam ut ejus animum adhuc tenerum à concepti perfectione propositi faciliùs declinaret, promisit se post vitæ suæ tempora eum & prædiorum & omnium rerum suarum heredem facturum. Præterea protestatus est, lubricæ ætati humanæque fragilitati tolerabiliorem esse activam vitam quàm contemplativam, meliúsque esse inter mediocres vel extremos regni cælestis cives quemlibet studiis facilioribus contubernium quærere, quàm per maxima & pæne impossibilia perfectionis certamina incipere; deinde verò dum ea nequit percurrere, in via deficere. CAPUT I. Bonifacius puer ad vitam monasticam anhelans,

Sed puer sanctus virtute divina jam plenus, quanto magis eum pater revocare ad sæcularia studebat, tantò constantiùs in incœptis perdurare, & ad sacrarum litterarum notitiam pertingere anhelabat. Unde miro dispensationis judicio factum est, ut pater qui solus erat impedimento, repentina infirmitate correptus, pristinam mentis pertinaciam deponeret, puerúmque per legatos idoneos ad Monasterium, quod prisco nuncupatur vocabulo *Adescancastre* dirigeret, commendans eum WOLFHARDO venerabili ejusdem Monasterii Abbati, à quo protinus (sicut monasticus Ordo poscebat) benignè susceptus, Fratribus commendatus, universa Religionis munia quæ hujusmodi ætas permisit, bene cœpit, meliúsque de die in diem complevit.* II. patre tandem annuente eam profitetur.

ANN. CHR. DCC LIV. JUNII V. III.

Piè institutus ad aliud Monasteriū migrat studioū ergo. *Psal.* 83.

Postquam verò pueritiæ annos transscendit, in tantum se venerabilium institutis Fratrum, & sacræ lectionis subdidit exercitio, ut quibuslibet momentis augerentur in eo multarum insignia virtutum, impleretúrque in illo quod Psalmista de quorumdam profectu testatur dicens: *Ibunt de virtute in virtutem.* Denique cùm incessabili sacrarum scripturarum meditationi deditus, omnem regularis vitæ disciplinam sub præfati Abbatis gubernatione per annos plures custodiret, ibique tam pro desiderii sui quantitate quàm Doctorum penuria in lectione divina satiari nequiret; cum consensu Abbatis Fratrúmque suorum, ad Monasterium, quod usque hodie dicitur Nuiscelle, pervenit, & beatæ memoriæ WINBERTI Abbatis, qui venerabiliter eidem Monasterio tunc præfuit, magisterium elegit. Ubi tandem tam Grammaticæ artis metricæque subtilitatis, quàm spiritualis intelligentiæ desiderata eruditione potitus, adeò in hac pollere cœpit, ut ejus

Alios erudit.

scientiæ famâ undique divulgatâ, ad ipsum etiam alii causâ discendi confluerent. Verumtamen ex tantæ scientiæ dono sese nullatenus extollebat, nullum minoris ingenii spernebat: sed quanto majori vel litteratoriæ intelligentiæ vel aliarum virtutum excellentia à Deo præ ceteris promovebatur, tanto humilior, tanto devotior ad ejus compassionis & subjectionis

Eccl. 3.

studium sentiebatur, recolens jugiter illud Sapientis: *Quantò magnus es, humilia te in omnibus.*

IV. Sacerdos ordinatus anno ætatis 30.

IV. Cùm ergo eo quo diximus nisu, & ipse alios humilitate ac subjectione præveniret, & illum alii sapientiæ ejus rumore incitati vel ipsius saluberrimâ doctrinâ instructi, mutuo honore prævenirent ut patrem; universis in ejus laudem conclamantibus, atque ad singulos ecclesiastici Ordinis gradus eum promoventibus, tandem ad sacerdotalis officii dignitatem triginta aut eo ampliùs annos habens eligitur. Suscepta verò Sacerdotii dignitate qualem se exhibuerit in utriusque hominis contritione, ut Sacramenti cælestis dignus fieret participatione, meliùs colligitur ex operum suorum testimonio, quàm ullo verborum indicio.

Synodi statuta ad Archiepiscopū defert.

V. Eodem verò tempore regnante In West-Saxonum Rege, nova quædam seditio in partibus illis exorta est, pro qua compescenda statim prædicti Regis præcepto Primatúmque suorum consilio synodale servorum Dei statuitur Concilium. quò dum omnes convenirent, & dissensionis exortæ causam definirent, sapientibus quibusdam placuit, ut universa ibi definita ad Archiepiscopi venerabilis Cantuariæ civitatis, qui dictus est BERTHWALDUS, notitiam deferrent. Cui Rex unà cum omnium Clericorum atque laïcorum multitudine consentiens, sciscitatus est, quis potissimùm hujus legationis delator esse potuisset. Tunc præcipuus inter eos Archimandrita WINBERTUS, cujus superiùs mentionem fecimus; & WINTRA qui Monasterio *Vvessesburch* dicto præsidebat; & BEORWART, qui Cœnobium quod *Glestingaburch* nuncupatur regebat; necnon & alii multi venerabiles viri S. Bonifacium accitum adduxerunt ad Regem, dicentes, cum legationi tantæ idoneum. Moxque commissa à Rege legationis ejusdem causâ adhibitísque secum sociis

* *Id est* Cantuariā

profectus est ad *Cent* *, & Archiepiscopo prænominato sapienter, quemadmodum edoctus erat, omnia per ordinem intimavit: & post non multos dies reversus, præfato Regi ac prædictis servis Dei ex legationis commissæ responso strenuè peracto magnum universis contulit gaudium. Qua de re nomen ejus tam apud sæculares quàm apud ecclesiastici Ordinis viros celebre habebatur, adeo ut postmodum in eorum synodali sæpissime peteretur interesse conventu.

VI. Sed quia mens ejus Deo jam dedita, ab omni humano favore fuerat seque-

sequestrata, cœpit omnimodo tractare, qualiter parentum affiniúmque suorum consortia relinquere, & ad aliqua procul posita loca pro Christi nomine posset transmigrare. Cúmque hæc secum diurissimè tractaret, sollertissimeque deliberaret; tandem ad prædicti Abbatis notitiam detulit, & eum ad voluntatis suæ consensum magnâ precum instantiâ declinare studuit. Qui licèt talia admirans diu poscenti obstiterit, licentiámque hujusmodi negaverit; postremò tamen providentia divina prædestinante convaluit sermo petentis, & tantam Abbatis Fratrúmque suorum devotionem simul & curam adoptato itineri habere meruit, ut ei necessaria quæque pro viatico impenderent, variásque supplicationes cum lacrymis prolatas pro eo agerent, postulantes ut Angelus Domini bonus comes ejus ubique esset, cúmque ad prospera cuncta dirigeret. Ad hæc etiam duos Fratres, quorum corporali spiritualique juvamine sustentaretur, secum abire permiserunt. Sicque utriusque hominis supplemento suffultus, prospero cursu profectus est, pervenitque ad locum qui antiquo Anglorum & Saxonum vocabulo appellatur *Lundenvvic*: ac non multo transacto postliminio, transivit ad *Dorstet*, ibique aliquamdiu commoratus, debitas Deo persolvit die noctúque laudes. Sed quoniam per idem tempus hostilis dissensio exorta inter KAROLUM Principem gloriosúmque Ducem Francorum & RATBODUM Regem Fresonum, populos ex utraque parte perturbabat, maximáque pars Ecclesiarum Christi, quæ Francorum priùs in Fresia subjectæ erant Imperio, Ratbodi persecutione incumbente idolorum culturæ lugubriter reddebatur; ideóque vir Dei, perspecta tantæ perversitatis mole, ex illis partibus discessit, & pervenit ad *Trecht*; ibique etiam commoratus aliquantis diebus, advenientem Regem Ratbodum allocutus est, obsecrans, ut à tanta pravitate quiesceret. ANN. CHR. DCC LIV. JUNII V. Abbate ægrè consentiente in Frisiam trajicit.

VII. Reversus in patriam, Abbatis mortui locu recusat.

Post hæc verò peragratis illius terræ partibus, sollicitè exploravit, si alicubi in ea provincia prædicationis pateret locus. Cúmque diuturna inquisitione intelligeret, se frustra ibidem prædicando laboraturum: arida spirituali fertilitate arva reliquit, & ad natale solum transmigravit. Interea accidit, ut Monasterii sui Pater deposito carnis ergastulo vitam præsentem finiret. cujus obitu Fratres nimium contristati, sed à beato viro spiritualibus colloquiis lætificati, & ut regularis vitæ normam conservantes, Patrem quemlibet spiritualem eligerent, omnimodo instructi, omnes ipsum Sanctum, qui eo tempore WINFRID dicebatur, unicè precabantur, ut pastoralem super eos suscipere curam dignaretur. At ille altiora quæque in animo gerens, non eorum preces ullo superbiæ fastu despexit; sed quæ intentio sua esset humiliter pandens, quòd scilicet despectis cunctis patriæ facultatibus atque honoribus, pro Christi amore proque aliorum salute peregrinari vellet, cum omnium caritate & licentia Fratrum vota sua obtinuit. Et ut eisdem votis major auctoritas eveniret, adiit etiam ipsius loci Episcopum venerandum, nomine DANIELEM, petens quatenus ejus benedictione & litteris commendaticiis ad Romam profecturus uti mereretur. Quam petitionem Episcopus idem nutu divino instinctus benignè suscepit, efficaciter complevit. Nam Pastoris providi intentionem gerens, & bonæ indolis virum, nomine Stephanum, orbatæ congregationi præesse fecit; & hunc Dei famulum per longas peregrinationis vias ire cupientem ad loca desiderata cum litteris dimisit. Romam petit.

VIII. Tali igitur benedictione suscepta, protinus valedicens Fratribus, proficiscitur per longa terrarum spatia, pérque ignotas maris vias, donec collecta undique non modica multitudo servorum Dei eodem spiritu ferventium ad eum conveniret. Hi ergo omnes unanimiter per singulos dies

ANN. CHR. DCC LIV. JUNII V. mulras Sanctornm Ecclesias adierunt, obsecrantes, ut opitulante Deo tutiùs Alpium juga transscenderent, Longobardorúmque ferocitatem erga se leniorem sentire mererentur. Cúmque universa feroeissimæ gentis discrimina illæsi pertransirent, atque limina B. Petri Apostoli prosperè adirent; statim debitas Christo grates persolvunt, ibíque abolitionem peccaminum atque itineris sui felicem exitum deprecantes, sperata suffragia invenerunt. Nam postquam sanctus vir venerabilem Sedis apostolicæ Præsulem nomine GREGORIUM, qui ejusdem nominis secundus tunc habebatur, allocutus, ei adventûs sui causam manifestavit, & quali desiderio diutiùs desudâsset aperuit; mox idem Præsul hilari vultu intuitus in eum, inquisivit, an litteras ab Episcopo suo commendaticias detulisset. At ille concitus chartam ex more involutam proferens, dedit Apostolico. Apostolicus verò acceptis lectisque litteris, & comperto sancti viri desiderio, sedulum deinceps cum eo colloquium habuit, reverentérque eum ibi commorantem retinens, pro qualibusque Sanctorum Reliquiis postulabat, illi tradidit. Ad hæc etiam illi committens in cunctis Germaniæ populis curam prædicandi, tradidit epistolam, cujus exemplar tale invenitur.

A Gregorio Papa in Germaniâ dirigitur.

IX. *Gregorii epistola.*

» GREGORIUS *servus servorum Dei*, BONIFACIO *religioso Presbytero*. Exigit manifestata nobis religiosi propositi tui piè in Christo flagrantis intentio, & approbata sincerissimæ Fidei tuæ prolata relatio, ut ad dispensationem verbi divini, cujus per gratiam Dei curam gerimus, te comministro utamur. Experientes proinde, te ab infantia sacras litteras didicisse, profectúsque indolem ad augmentum crediti cælitus talenti prospectu divini timoris extendere, videlicet gratiam cognitionis cælestis oraculi in laborem salutiferæ prædicationis, ad innotescendum gentibus incredulis mysterium Fidei instanti conatu expendere; collætamur fidei tuæ, & adjutores effici cupimus gratiæ prærogatæ. Igitur quia præmissi conatûs pium affectum usque ad apostolicæ Sedis modesta provisione perduxisti consultum, ut membrum ex membro proprii corporis caput requirens, motum mentis probares, capitisque arbitrio humiliter te submittens & ejus directioni, justo tramite properans, solidati* compaginis plenitudo exsistas; ideo in nomine indivisibilis Trinitatis per inconcussam auctoritatem B. Petri Apostolorum Principis, cujus doctrinæ magisterio fungimur & locum sacræ sedis administramus, modestiam tuæ religionis instituimus, atque præcipimus, ut in verbo Dei (quo igne salutifero, quem Dominus mittere venit in terram, enitere videris) ad quascumque gentes infidelitatis errore detentas properare Deo annuente potueris, mysterium regni Dei per insinuationem nominis Christi Domini Dei nostri veritatis suasione designes: & per spiritum veritatis & dilectionis ac sobrietatis, prædicationem utriusque Testamenti mentibus indoctis consona ratione transfundas. Disciplinam denique Sacramenti, quam ad initiandos Deo prævio credituros tenere studeas, ex formula officiorum sanctæ nostræ Sedis apostolicæ, institutionis tuæ gratiâ prælibatâ volumus ut intendas. Quod actioni susceptæ tibi deesse perspexeris, nobis, ut volueris, intimare curabis. Bene vale. Data Idus Maii, imperante domino piissimo Augusto Leone secundo, à Deo coronato, anno tertio Imperii ejus, Indict. II*.

* *al.* soliditati

* anno DCC XIX.

X. *Frisiâ aditâ verbû Dei adnuntiat.*

His litteris acceptis à venerabili Papa, profectus est inde ad Longobardorum Regem LIUTPRANDUM, à quo honorificè susceptus aliquamdiu cum eo est hospitatus. Profectus verò exinde, ardua & prærupta Alpium juga transscendit, incognitósque Bagoariorum & Germaniæ terminos perlustrans, in Turingiam devenit, considerans & explorans in omnibus

ANN. CHR. DCC LIV. JUNII V.

instar prudentissimæ apis, ubi postmodum nectaream sanctæ Fidei dulcedinem colligere posset. Cúmque per aliquot dies in Turingia commoraretur, interim omnes illius provinciæ Principes verbis spiritualibus alloquens, ad sacræ Fidei agnitionem totiúsque Religionis tramitem revocavit. Sed & Sacerdotes, quos sceleribus variis deditos comperit, sermonibus evangelicis admonens, ad institutionis canonicæ normam correxit. Interea verò auditâ RATBODI Fresonum Regis morte, qui persecutionem magnam per idem tempus in Christianos exercuit, magno repletus gaudio in Fresiam navigando devenit: ibique verbi divini semina spargens, plurimos ab errore idololatriæ retraxit.

X. S. Vuillibrordo collaborans, Episcopus fieri recusat.

Sub eodem quoque tempore per venerabilem WILLIBRORDUM Trajectensis Ecclesiæ Præsulem buccina cælestis doctrinæ in Fresiam insonuit: cujus studio sanctus Dei famulus Bonifacius omnimodo congaudens & adhærens, per tres continuos annos laboravit cum illo, tam in destruendis fanis quàm in construendis Ecclesiis, omnibúsque negotiis divinis. Unde factum est, ut quia prædictus Pontifex ætate jam decrepita gravatus, suggerentibus discipulis, solatium suæ senectuti providere cupiebat, hunc Dei famulum ad episcopalis regiminis suscipiendum gradum regendúmque sibi commissum populum unicè obsecraret. Sed ille talia humiliter respuens, minimè se dignum esse episcopali gradu referebat; & ne sibi in annis adolescentiæ adhuc constituto tantæ dignitatis fastigium imponeret, precibus omnibus instabat; attestans etiam, quia, juxta canonicæ institutionis præcepta, necdum quinquagesimi anni ætatem, qui hujus gradûs culmini conveniret, plenitet reciperet. Prædicto verò Pontifice blandis illum verbis increpante & ad suscipiendum Episcopatûs ordinem instigante, diversísque pro hac spirituali contentione verbis invicem prolatis, hic sanctus vir in tanto agone positus, placitum tandem excusationis sermonem protulit, dicens: Onus regiminis, quod mihi indigno imponere cupis, sancte Præsul, « suscipere non audeo, quia à B. Gregorio Papa in Germaniam ob evangelizandi causam directus sum, ipsiúsque legationis gratiâ in has barbaras nationes adveniens, sponte me gubernationis imperio subjeci. Tantum ergo « mandatum præterire & aliud quodlibet negotium subire nullatenus præsumo. Unde, Pater venerande, obsecro ut in illas regiones ad quas à Præsule apostolico missus sum, eum tua gratia simul & licentia transire meteat. « Hæc audiens S. Willibrordus, data benedictione permisit eum abire.

XII. Hessones aliósque convertit ad Christum.

Ille verò exinde proficiscens, pervenit ad locum, cui nomen est *Amanaburg*, Deum ubique habens conviatorem, cujus etiam virtute atque protectione suffultus, quocumque perrexit, ubique sacræ doctrinæ notitiam dilatavit. Cúmque ingentem populum Domino in Fresia prædicando adquireret, multique ab ejus spirituali doctrina educati, ad agnitionem veritatis pervenirent, adeo ut supradictum locum, cui gemini præerant germani, DIETIH videlicet & DIEROROLF, Domino Deo auxiliante obtinens, collecta non pauca Fratrum congregatione, Monasterium construeret. Tunc etiam alias Germaniæ partes prædicandi causâ adiit, Hessones videlicet in Saxonum confinio positos. Quos cùm similiter à paganicæ superstitionis cultu magna ex parte converteret, multáque millia hominum Baptismatis Sacramento abluisset, misit quemdam ex suis fidelem nomine BINNAM ad Romam cum litteris, denuntians venerando Præsuli apostolico universa, quæ circa illum divina pietas egerit, quantáque multitudo hominum sancti Spiritus gratiâ illustrata, regenerationis lavacrum ab eo susceperit. Sed & de rebus variis quæ ad quotidianam regulæ ecclesiasticæ necessitatem populique noviter conversi curam pertinebant, prudenti inter-

Binnam mittit Romam.

ANN. CHR. DCCLIV. JUNII V. rogatione conscripsit. Prædictus verò legatus cuncta sibi commissa fideliter complens, apostolico Præsuli missas detulit litteras, aliásque ab illo super universis quæstionibus propositis continenter responsa Magistro suo deferens quantocius rediit.

XIII. Romam ipse à Gregorio vocatus, Cùm autem sanctus vir delatas legisset litteras, séque inter cetera invitatum ad Romam intellexisset; mox summum obedientiæ gradum contendens, clientum Fratrúmque circumseptus agmine Italiæ fines adiit, ac Romanæ urbis mœnibus inspectis, omnipotenti Deo condignas gratiarum laudes retulit, seséque beatorum Apostolorum patrocinio commendavit. Deinde comperto sancti viri adventu statim venerabilis Papa GREGORIUS illum ad se invitavit, & verbis familiaribus salutatum honorifico xenodochio deputavit. Adveniente verò opportuno collocutionis eorum die, ad Ecclesiam B. Petri Apostoli hic Dei famulus invitabatur. Ubi cùm se mutuis ac pacificis satiâssent colloquiis, Præsul apostolicus illum de Symbolo Fideíque catholicæ traditione inquisivit. Ad hæc vir Dei respondit dicens:
Fidei suæ reddit rationem. „ Quia, domne Apostolice, inquisitioni tantæ in communi sermone idoneus „ non sum respondere, quæso ut Fidei quam à me exigis conscribendæ tem„ pus mihi concedas; sicque mutis tantùm litteris denudatam agnoscere „ valeas. Quam petitionem cùm Papa benignè susciperet atque concederet, parvo dehinc tempore transacto vir Domini sanctæ atque catholicæ Fidei sententiam omni convenientia & eloquentia prolatam litteris præfato Principi obtulit. At ille lectis eisdem litteris, eum juxta se sedere fecit, & ut hujusmodi Fidem constanter retineret, diligenter edoceret admonuit: multa quoque de religione spiritalis vitæ cum illo conferens, ita ut interdum integrum pæne diem colloquendo ducerent. Ad extremum quot populi per devia idololatriæ vel facinorum priùs oberrantes, Fidei documenta prædicatione perciperent sciscitatus est.

XIV. Episcopus ab eodem ordinatur. Cúmque Apostolico de his omnibus satisfecisset respondendo, tunc ille intimavit sancto viro, quia Episcopatûs gradum sibi imponere voluisset, ut eo constantiùs errantes quoslibet corrigere, & ad viam veritatis convertere posset, quo majori auctoritate apostolicæ dignitatis fulciretur: essétque cunctis tanto acceptior in prædicandi officio, quanto plus clarescere, quià ad hoc à Præsule ordinatus esset apostolico. Quæ omnia vir Dei sagaciter
Psal. 108. perpendens, simúlque cavens quod scriptum est: *Qui noluit benedictionem, elongabitur ab eo*; benedictionis tantæ gratiam non recusavit. Adveniente ergo ordinationis ejus die, quæ erat pridie Kalendarum Decembrium, hoc est in natali S. Andreæ Apostoli, imposuit ei venerabilis Papa & Episcopatûs ordinem, & alterius nominis (quod est BONIFACIUS) dignitatem. nam antea WINFRID dicebatur. Deinde ut eum ad obedientiam sibi successoribúsque suis exhibendam, necnon ad omnem sacræ Fidei traditionem observandam artiùs constringeret, exegit & accepit ab eo juramentum, quod scilicet in antiquis exemplaribus invenitur ita scriptum.

„ IN nomine Domini Dei Salvatoris nostri JESU-CHRISTI, imperante
„ domino LEONE magno Imperatore anno septimo [a] post consulatum ejus;

[a] Sirmondus ex codicibus Remensi & Pithœano reponit *anno* VI. probátque eoquòd Leo Isaurus imperium inierit VIII Kalend. Aprilis, & mox, ut conjectura est, consulatum proximis Kalendis anno Christi DCCXVII obtinuerit Indict. XV. Bonifacius autem consecratus sit prid. Kalend. Decemb. Indict. VI. proindéque anno imperii & consulatûs Leonis VI, Christi DCCXXII. Sirmondo favet Marianus Scotus in Chronico. Verùm retinendus videtur annus Leonis septimus; & Indictio sexta non à die 25 Septembris, sed à Kalendis Januariis hoc loco numeranda. Quippe Bonifacius ex primo itinere Romano se recepit in Germaniam sub finem anni DCCXIX, tum Vuilibrordo adhæsit per annos tres. deinde Saxones & Hessones convertit ad Fidem. quo negotio minimùm intra unum annum expleto Romam evocatus, à Gregorio II episcopalem consecrationem accepit anno DCCXXIII. Certè Gregorius Papa in epistola cap. 17 referenda, data *Kalend. Decembris*, Leonis Imp. *annum* VII *& Indict.* VI apponit.

An. Chr. DCC LIV. Junii v. Professionem subjectionis exhibet Papæ.

sed & CONSTANTINI magni Imperatoris ejus filii anno quarto, Indictione sexta: Promitto ego BONIFACIUS, Dei gratiâ Episcopus, tibi, beate Petre Apostolorum Princeps, Vicarioque tuo B. Gregorio Papæ & successoribus ejus, per Patrem & Filium & Spiritum-Sanctum, Trinitatem inseparabilem, & hoc sacratissimum corpus tuum, me omnem Fidem & puritatem sanctæ Fidei catholicæ exhibere, & in unitate ejusdem Fidei Deo operante persistere, in quo omnis Christianorum salus esse sine dubio comprobatur: nullo modo me contra unitatem communis & universalis Ecclesiæ suadente quopiam consentire; sed, ut dixi, Fidem & puritatem meam atque concursum tibi & utilitatibus tuæ Ecclesiæ, cui à Domino Deo potestas ligandi solvendique data est, & prædicto Vicario tuo atque successoribus ejus per omnia exhibere. Sed & si cognovero Antistites contra instituta antiqua sanctorum Patrum conversari, cum eis nullam habere communionem aut conjunctionem; sed magis, si valuero prohibere, prohibeam: sin minùs, hoc fideliter statim domno meo Apostolico renuntiabo. Quòd si (quod absit) contra hujus promissionis meæ seriem aliquid facere quolibet modo seu ingenio vel occasione tentavero, reus inveniar in æterno judicio, ultionem Ananiæ & Saphiræ incurram, qui vobis etiam de rebus propriis fraudem facere præsumserunt. Hunc autem indiculum sacramenti ego Bonifacius exiguus Episcopus manu propria scripsi, atque ponens supra sacratissimum corpus [a] S. Petri, ita, ut præsumtum est, Deo teste & judice feci sacramentum, quod & conservare promitto.

XV. Litteris Papæ commendatur,

Postquam ergo hujusmodi promissionem jurando coram Gregorio Papa peregit, tunc & ipse eum in omnibus adjuvare, præferre, & venerari studuit. Nam libellum in quo sacratissima ecclesiasticæ institutionis jura pontificalibus digesta conventibus habebantur, ei donavit; præcipiens ut tam Clerus quàm ceteri populi suo regimini subjiciendi institutis talibus erudirentur. Sed & familiaritatem Sedis apostolicæ sibi omnibúsque sibi subjectis perenniter reservandam privilegio confirmavit: sicque eum litteris transmissis non solùm KAROLO Duci glorioso, qui per idem tempus Francorum Regnum gubernabat; sed etiam universis ecclesiasticis viris Principibúsque in Germania constitutis muniendum commendavit. Litterarum autem tunc missarum exemplaria, quia locus præsens exigit ut inserantur; hic jam inserere cupimus, primùm quidem quæ ad Karolum Ducem, deinde verò quæ ad ceteros Principes directæ sunt proponentes.

XVI. Primùm Karolo Duci Francorum,

DOMNO *glorioso filio* KAROLO *Duci*, GREGORIUS *Papa*. Comperientes te, in Christo dilectissime, religiosæ mentis affectum gerere, in multis opportunitatibus, debito salutis præmisso, notum facimus Deo dilectæ tuæ dignitati, præsentem Fratrem Bonifacium, fide & moribus approbatum, à nobis Episcopum consecratum, atque institutionibus sanctæ Sedis apostolicæ, cui Deo auctore præsidemus, Ecclesiæ generali sollicitudine informatum, ad prædicandum plebibus Germaniæ gentis ac diversis in orientali Rheni fluminis parte consistentibus, gentilitatis errore detentis, vel adhuc ignorantiæ obscuritatibus præpeditis, necessariò destinare. Pro quibus eum gloriosæ benevolentiæ tuæ omnimodo commendamus, ut eum in omnibus necessitatibus adjuvetis, & contra quoslibet adversarios, quibus in Domino prævaletis, instantissimè defendatis, certissimè retinentes, Deo vos exhibere, quæcumque huic promtissimo impenderitis favore:

[a] Hinc rectè colligit Serarius in lib. 5 historiæ Mogontinæ Notatione 15, Bonifacium fuisse ordinatum in Vaticano, ubi S. Petri corpus quiescit.

An. Chr. Dcc liv. Junii v. „ qui sanctis Apostolis suis, ad lucem gentium destinatis, suscipientibus eos „ se suscipiendum prædixit. quorum institutionibus per nos informatus præ„ missus Antistes, in sorte prædicationis procedit.

XVII. deinde Episcopis, &c. „ GREGORIUS *Episcopus, servus servorum Dei, universis reverentissimis & sanctissimis Fratribus Coepiscopis, religiosis Presbyteris seu Diaconibus, gloriosis Ducibus, magnificis Castaldis* [a], *Comitibus etiam vel cunctis Christianis Deum timentibus.* Sollicitudinem nimiam getentes pro speculatione credita, „ quia in umbra mortis aliquas gentes in Germaniæ partibus vel plaga orientali Rheni fluminis, antiquo hoste suadente, errare & quasi sub Religione „ Christiana idolorum culturæ eos servire cognovimus; aliquos verò qui necdum Dei cognitionem habentes, nec Baptismatis sacri undâ sunt loti, sed „ comparatione brutorum animalium pagani, Factorem non recognoscunt; „ necessariò pro utrorumque illuminatione, ad prædicandum rectæ Fidei verbum harum litterarum portitorem Bonifacium reverentissimum Fratrem „ nostrum Episcopum ad easdem partes dirigere studuimus, ut & illis prædicando verbum salutis, vitam provideat sempiternam, & si quos fortè vel „ ubicumque à rectæ Fidei tramite deviâsse cognoverit, aut astutiâ suasos „ diabolicâ erroneos repererit, corrigat, atque suâ educatione ad portum restituat salutis, eósque ex apostolicæ Sedis hujus doctrina informet, & in „ eadem catholica Fide permanere instituat. Cui hortamur ob amorem Domini nostri Jesu-Christi & Apostolorum ejus reverentiam, ut in omnibus solatia exhibeatis, eúmque in nomine Jesu-Christi recipiatis, ut

Joh. 13. „ scriptum est de suis discipulis: *Qui vos recipit, me recipit.* Providentes insuper necessaria itineris ejus, comitésque tribuentes, cibum etiam ac potum, vel si quid eguerit largientes: ut uno labore & socia voluntate opus „ sibi creditum pietatis & negotium salutis annuente Deo perficiatur, atque „ præmium laboris percipere mereamini, déque conversione errantium merces vobis adscribatur in cælis. Si quis itaque huic Dei famulo ad illuminationem gentium ab hac apostolica atque catholica Dei Ecclesia destinato, „ adsensum vel concursum præbuerit, exorantibus Apostolorum Principibus „ consortium mereatur sanctorum Martyrum Christi Jesu. Si quis verò „ (quod non optamus) adversari ejus labori conatus fuerit, aut contrarius „ exstiterit ministerio sibi credito, successorúmque ejus in eumdem laborem „ intrantium; ex sententia divina anathematis vinculo ligatus, perpetuæ „ damnationi subjaceat. Data Kalend. Decembr. imperante domno piissimo „ Augusto Leone, imperii ejus anno vii, sed & Constantini Imperatoris ejus filii anno iv, Indict. vi.

XVIII. Clero & plebi, „ GREGORIUS *Episcopus, servus servorum Dei, Clero & plebi dilectissimis filiis in Domino salutem.* Probabilibus desideriis nihil tarditatis præstantes, Fratrem jam Coëpiscopum nostrum Bonifacium vobis ordinavimus Sacerdotem: cui dedimus in mandatis, ne umquam ordinationes præsumat illicitas, ne bigamum aut qui virginem non est sortitus uxorem, ne-

Nota. „ que illiteratum, vel in qualibet corporis parte vitiatum, aut ex pænitente, „ vel curiæ aut cuilibet conditioni obnoxium notatúmque, ad sacros Ordines permittat accedere: sed si quos hujusmodi reperetit, non audeat „ promovere. Afros passim ad ecclesiasticos Ordines prætendentes nulla ratione suscipiat: quia aliqui eorum Manichæi, aliqui rebaptizati sæpius

* al. ornatum „ sunt probati. Ministeria atque ordinatum * Ecclesiæ, vel quidquid illud est

[a] Aliis *Guastaldis*, qui villas seu cortes regias procurabant, Gallis *Domestici* dicti.

An. Chr. DCC LIV. Junii v.

in patrimonio ejusdem, non minuere studeat, sed augere. De reditu verò Ecclesiæ vel oblatione Fidelium quatuor faciat portiones, quarum unam sibi ipse retineat, alteram Clericis pro officiorum sedulitate distribuat; tertiam pauperibus & peregrinis, quartam ecclesiasticis fabricis noverit reservandam, de quibus divino erit redditurus judicio rationem. Ordinationes verò Presbyterorum seu Diaconorum, nonnisi quarti, septimi, & decimi mensis jejuniis, sed & in ingressu Quadragesimali atque medio vespere Sabbato sacro noverit celebrandas. Sancti autem Baptismi Sacramentum non nisi in Paschali festivitate & Pentecostes noverit esse præbendum, exceptis his quibus mortis urgente periculo, ne in æternum pereant, talibus oportet remediis subvenire. Huic ergo Sedis nostræ præcepta servanti devotis animis obsequi vos oportet, ut irreprehensibile placidúmque fiat corpus Ecclesiæ, per Christum Dominum nostrum. Deus incolumes vos custodiat, dilectissimi Filii.

Has quidem duas suprà scriptas epistolas communiter omnibus Principibus in Germania constitutis; duas verò sequentes specialiter Turingis Principibus misit prædictus Papa.

XIX. Principibus Turingis,

VIRIS *magnificis* ASOLFO, GODOLAO, WILARIO, GUNTHARIO, ALBORDO, *& omnibus Deo dilectis Turingis fidelibus Christianis*, GREGORIUS *Papa*. Insinuatam nobis magnificæ fidei vestræ constantiam agnoscentes, quòd paganis compellentibus vos ad idola colenda, fide plena responderitis, magis velle feliciter mori, quàm fidem semel in Christo acceptam aliquatenus violare: repleri nimia exsultatione, gratias debitas persolvimus Deo nostro & Redemtori bonorum omnium largitori: cujus gratia comitante vos ad meliora & potiora optamus proficere, & ad confirmandum fidei vestræ propositum, sanctæ Sedi apostolicæ religiosis mentibus adhærere; & prout opus poposcerit sacræ Religionis, à memorata sancta Sede apostolica, spirituali omnium Fidelium matre, solatium quærere, sicut decet filios coheredes regni. Ministerio quoque præsentis Fratris carissimi Bonifacii, quem ad vos Episcopum consecratum in sorte prædicationis destinavimus, apostolicis institutionibus informatum ad instruendam fidem vestram, in omnibus volumus & hortamur obedientes ei consentire, ad complementum in Domino vestræ salvationis.

XX. & populo Turingorum.

GREGORIUS *servus servorum Dei*, *universo populo Turingorum*. Dominus JESUS-CHRISTUS Filius Dei, Deus verus qui de cælo descendit, homo factus est, pro nobis pati & crucifigi dignatus est, & sepultus tertia die resurrexit à mortuis, & adscendit in cælum; discipulis etiam suis sanctis ait: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti*; (Matth. 28.) ipse in se credentibus vitam æternam promisit. Cupientes ergo vos in perpetuum nobiscum gaudere, ubi finis nullus est, nec tribulatio, nec aliqua amaritudo, sed gloria sempiterna; idcò Fratrem nostrum sanctissimum Bonifacium Episcopum ad vos direximus, ut vos debeat baptizare & Fidem Christi docere, & ab errore ad viam salutis adducere, ut salutem habeatis & vitam sempiternam. Sed & vos ei in omnibus obedite, & sicut patrem vestrum, illum honorate, & ad ejus doctrinam corda vestra inclinate: quia illum non pro lucro aliquo temporali adquirendo direximus, sed pro lucro animarum vestrarum ad vos eum misimus. Diligite ergo Deum, & in nomine ejus Baptismum suscipite: quia Dominus Deus noster, quod oculus hominis numquam vidit, nec in cor hominis adscendit, præparavit Deus diligentibus se. Jam recedite

An. Chr. DCC LIV. Junii v. » à malis operibus, & bene agite. Non adoretis idola, nec immoletis car» nes, quia Deus non recipit ista: sed in omnibus secundùm quod vos Fra» ter noster Bonifacius docuerit, observate & agite, & salvi eritis vos & filii » vestri in sempiternum. Facite ergo & domum, ubi debeat ipse Pater ve» ster habitare, & Ecclesias ubi debeatis orare, ut Deus vobis indulgeat » peccata vestra, & donet vobis vitam perpetuam.

XXI. Altsaxonibus. » GREGORIUS *Papa universo populo provinciæ Altsaxonum.* Sapientibus » & insipientibus debitor sum, Fratres carissimi. Ideóque volens vos » scire, qualem sollicitudinem habeam pro vobis, & pro his qui verbum » exhortationis Fidei JESU-CHRISTI Domini nostri susceperunt, & qui adhuc » suscepturi sunt, ut consolentur corda vestra instructa in caritate & in omni » plenitudine sapientiæ; adnuntio vobis, quoniam propè est regnum Dei, » ut nemo vos ampliùs decipiat in sublimitate verborum, aut in quocumque » metallo salutem vestram quæratis, adorantes idola manu facta, aurea, ar» gentea, ærea, lapidea, vel de quacumque materia facta: quæ fallidica no» mina à paganis antiquitus quasi dii facti sunt, in quibus dæmones habitare Psal. 95. » noscuntur. quoniam omnes dii gentium, ut ait Scriptura, dæmonia sunt: » Deus autem noster cælos fecit. Quicumque autem in vobis susceperunt » Christum JESUM Dominum nostrum, in ipso ambulent radicati & super» ædificati & confirmati in fide, abundantes in gratiarum actione. Videte » ne quis vos ampliùs decipiat per Philosophiam & inanem fallaciam: astu» tiores enim sunt filii tenebrarum quàm filii lucis. Discedite ab idolorum » cultura, & accedite, & adorate Dominum Deum vestrum, qui fecit cæ» lum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt: & vultus vestri non eru» bescent. Unus enim Dominus hominum, volucrum, quadrupedum & » piscium, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Exspoliate vos ergo ve» terem hominem, & induite Christum novum, deponentes iram, indigna» tionem, malitiam, blasphemiam: turpem quoque sermonem nolite de ore » vestro proferre. Jam enim advesperascit dies sæculi, & tempus tenebra» rum appropinquat. Ideóque nolite esse otiosi, sed potiùs operamini opus » bonum, ut Christus habitet in vobis: & quodcumque facitis in verbo aut » in opere, omnia in nomine Domini nostri JESU-CHRISTI, gratias agen» tes Deo Patri per ipsum, respuentes gentilitatis sectam, scientes vos Do» minum habere in cælis. Orationi instantes, ad ipsum Dominum cor eri» gite: quoniam magnus est Dominus Deus noster & laudabilis nimis, & » terribilis super omnes deos, qui vult omnes homines salvos fieri, & ad » agnitionem veritatis pervenire. Hoc etiam commoneo, Fratres, ut qui» cumque ex vobis voluerit ad Christum converti, nullo modo eum prohi» beatis, nec vim ei faciatis sculptilia adorare. Ministrum quoque & con» servum in Domino, quem misi ad vos, Bonifacium ac Coëpiscopum » meum, ad hoc ipsum ut cognoscat quæ circa vos sunt, & consoletur corda » vestra cum exhortationis verbo, in Christo JESU Domino nostro susci» pite, ut à diabolica fraude liberati, mereamini adoptionis filiis aggre» gari.

XXII. Karolo Duce probante, Hessos aggreditur. Tantarum itaque litterarum auctoritate suffultus sanctus Præsul Bonifacius, proficiscitur in Germaniam: veniénsque ad præfatum Principem KAROLUM, litteras ei Romani Pontificis detulit, seséque illius dominio atque patrocinio subjiciens, cum consensu ejus in Hessorum metas, quibus & antea prædicare cœperat, perrexit. Illuc ergo adveniens, reperit plures ex eis relictâ Christianæ Religionis culturâ variis erroribus implicatos. Alii namque lignis & fontibus clam vel apertè sacrificabant, alii

verò

verò auruspicia & divinationes, præstigia & incantationes exercebant: quidam autem alia nefanda quædam sacrilegia intendebant, pauci in via veritatis quam semel acceperant persliterunt. Quorum etiam consilio arborem quamdam miræ magnitudinis, quæ prisco paganorum vocabulo appellabatur Arbor-Jovis, in loco qui dicitur Gesmere, servis Dei secum adstantibus succidere tentavit. Ad ejusmodi autem arboris incisionem magna paganorum multitudo concurrit, cupientes in sanctum virum, velut inimicum deorum suorum, inter ipsa incisionis opera irruere & interficere. Sed dum eadem paullulum incideretur, mox quasi nutu divino agitata, in quatuor partes disrupta est. Quo viso pagani qui illuc mente perversa convenerant, abjicientes omnem malitiam benedicentésque Deo crediderunt. Tunc sanctus Præsul consilio inito cum Fratribus, ex illa ingentis arboris mole Oratorium construxit, hócque in honorem S. Petri Apostoli dedicavit. ANN. CHR. DCCLIV. JUNII V.

His itaque peractis, ad Turingiam quoque profectus est, illiúsque populi Principes magna ex parte à Christiana Religione deficientes corrigere studuit. Postquam enim religiosorum Ducum dominatio in eis cessavit, cessare etiam Christianæ Religionis intentio cœpit; falsique quidam Christiani, quorum nomina sunt DROTHWIN & BERTHERI, CANBERETH & HUNRED, inter eos hospitantes, maximam hæreticæ pravitatis introduxerunt sectam. Qui scilicet fornicatores & adulteri cùm validissimum adversùs hominem Dei excitarent conflictum, veris verborum oppositionibus confutati, dignam recompensationis sortiti sunt sententiam. Nam excommunicati & expulsi sunt de Ecclesia. Cum autem prædicationis ejus fama undique emanaret, credentiúmque multitudo excrevisset; Ecclesiæ instaurantur, Monasteria ædificantur. Tunc etiam congregata servorum Dei multitudine, constructum est Monasterium in loco, qui dicitur *Ordorf*, sub honore S. Michaëlis Archangeli. Qui scilicet omnes apostolico more viventes, labore proprio victum vestitúmque adquisierunt. Cur autem in honore S. Michaëlis constructum fuerit idem Monasterium, breviter dicendum. Nam cùm S. Bonifacius prædicando & baptizando in Turingiam transiret, & prope flumen cui nomen est Oraha, tentoriis fixis pernoctaret; tunc per totam noctem lux magna de cælo sese protendens, locum ubi manebat Episcopus circumfulsit: in qua etiam luce S. Michael Archangelus adveniens, Episcopo apparuit, eúmque alloquens, in Domino confortavit. Mane itaque facto, laudans & benedicens Deum, ibidem Missarum sollemnia celebravit. Deinde in eodem loco prandium sibi parari præcipiens, sed à ministro suo audiens, cibum quo vesci posset se non habere, respondit: Nonne qui multitudinem populi in deserto quadraginta annis manna de cælo misso potuit pascere, mihi indigno servo suo non prævalet ad unius diei refectionem escam impendere? Hæc cùm dixisset, ut mensa sibi apponeretur præcepit. Interea quædam avis advolans, piscem talem qui ad unius diei refectionem sufficeret attulit, & ante mensam projecit. Quo viso sanctus Præsul Deo gratias retulit, piscémque allarum citò præparari jussit. Illo verò præparato & comeso, reliquias in flumen projici præcepit. XXIII. In Turingia falsos Christianos revincit. Ordorfensis Monasterium conditi Michaëli, quâ occasione.

Exinde cœptum carpens iter & Turingiam peragrans, diligenter investigavit, cujus ille locus esset, ubi visio tanta sibi apparuit. Compertóque quòd HUGO, qui dicebatur Senior, illius loci possessor esset, petiit ab eo, ut sibi dare dignaretur. At ille petita annuens, primus omnium Turingorum hereditatem suam tradidit venerando Præsuli; deinde verò ALBOT aliique plures contigua prædicto loco prædia tradiderunt. His igitur adeptis S. Bonifacius rediens, in eodem loco frutecta exstirpare, terrámque XXIV.

ANN. CHR. DCCLIV. JUNII V.

Unde hæc acceperit auctor.

incolere jussit, & jacto fundamento Ecclesiam construi fecit. Hæc autem in libro quodam antiquo scripta repetiens, ideo inserere decrevi, ut agnita causa unde Monasterium prædictum exstructum fuerit, & ipse locus, & fundator ejus angelica visitatione digni, sub veneratione majori habeantur.

XXV.

Cooperatores ex Britannia adsciscit.

Prædicans ergo & baptizans sanctus Præsul Bonifacius in Turingorum & Hessorum regionibus, perspexit messem quidem esse multam ibi, sed operarios paucos ad copiosam multitudinem credentium instruendam. Unde in provinciam patriámque suam mittens, exinde tam feminas quàm viros religiosos, scientiáque variâ imbutos plures venire fecit, suique laboris onus inter eos divisit. Inter quos erant præcipui viri BURCHARDUS & LULLUS, WILLIBALT & WUNNIBALT frater ejus, WITTA & GREGORIUS [a]: feminæ verò Religiosæ, matertera scilicet S. Lulli, nomine CHUNIHILT, & filia ejus BERATHGIT, CHUNIDRUT, & TECLA, LIOBA & WALTPURGIS soror Willibaldi & Wunnibaldi. Sed Chunihilt & filia ejus Berathgit valde eruditæ in liberali scientia, in Turingorum regione constituebantur Magistræ; Chunitrud in Bagoariam destinata est, ut verbi divini semina ibidem spargeret; Tecla verò juxta fluvium *Moin*, in locis *Kibbingen* [b] & *Ochsnofruti* nuncupatis collocavit; Liobam quoque ad *Biscofesheim*, ut illic multitudini Virginum congregatæ præesset constituit.

XXVI.

Gregorius III nuntios misit.

* *f* producta

Cúmque millia hominum tam per se quàm per suos provinciales ad Fidem sacram perductâ * Baptismatis undâ diluisset, jam defuncto beatæ memoriæ GREGORIO secundo Sedis apostolicæ Præsule, & tertio GREGORIO eamdem sedem obtinente, iterum B. Bonifacius Romam legatos misit, qui apud Præsulem prædictum prioris amicitiæ fœdera renovantes, omnem familiaritatis gratiam quam ab antecessore suo habuisset expererent, omnémque subjectionem apostolicæ Sedi debitam à se promitterent, conversionem quoque plurimorum in Germania habitantium intimarent. Postquam verò legati supradicti Romam venientes, venerabili Papæ talia denuntiabant, statim Deo gratias retulit: deinde non solùm omnia familiaritatis & amicitiæ jura à S. Bonifacio postulata promisit, sed etiam ea quæ minimè petiit, idem Archiepiscopatus Pallium direxit; Epistolam quoque continentem diversa, pro quibus interrogatus fuerat, Præsuli sancto remisit, cujus exemplar subsequenter inseretur.

Pallium ab eo accipit cum epistola.

» REVERENTISSIMO *& sanctißimo fratri* BONIFACIO *Coëpiscopo, ad illuminationem gentis Germaniæ, vel circumquaque in umbra mortis morantibus gentibus, in errore constitutis, ab hac apostolica Sede directo*, GREGORIUS *servus servorum Dei*. Magna nos habuit gratulatio lectis sanctissimæ fraternitatis tuæ litteris, cùm in eis relecta serie fuisset repertum, Domini nostri JESU-CHRISTI gratia plurimos te à gentilitate & errore ad veræ Fidei agnitionem convertisse. Quod quia divina institutione docemur in parabolis, cui quinque talenta credita fuerant, alia quinque fuisse lucratum, in talis commercii lucro cum tota plaudimus Ecclesia. Hinc jure tibi sacri Pallii direximus

a Paullo aliter Anonimus. *Alios ex gente sua, alios ex parte Francia, nonnullos etiam de finibus Hiberniæ elegit, quatinus adessent sibi cooperatores in vinea Domini. Ex quibus fuerunt hi:* VVIOBERTUS *ex parte Anglorum, beatus verò* GREGORIUS *ex nobili prosapia Francorum,* STURMI *verò venerabilis &* LUL, MEGINGOT, VVILLIBALDUS, *suúsque germanus* VVUNIBALDUS, *& alii quamplurimi.* Lege acta SS. Liobæ & Vvalpurgis infrà.

b Chitzinga appellatur in Vita S. Sturmii num. 14. nunc opidum situm ad Mœnum fluvium in Franconia, sub ditione Marchionis Ambacensis Lutherani.

An. Chr. DCCLIV. Junii v.

munus, quod B. Petri Apostoli auctoritate suscipiens induaris, atque inter Archiepiscopos [a] unus, Deo auctore præcipimus ut censearis. Qualiter autem eo utaris, ex mandato apostolico informatus agnosce. Itaque dum Missarum sollemnia geris, vel Episcopum te contigerit consecrare, illo tantummodo tempore eo utaris. Quia verò turbas Domini gratiâ in eisdem partibus ad rectam Fidem adseruisti conversas, ideóque nequire te occurrere omnibus quæ salutis sunt impendere aut intimare, cùm jam longè laréque gratiâ Christi, ejus Fides in illis propagetur; præcipimus, ut juxta sacrorum Canonum statuta, ubi multitudo excrevit Fidelium, ex vigore apostolicæ Sedis debeas ordinare Episcopos, pia tamen contemplatione, ut non vilescat dignitas Episcopatûs. Presbyterum namque quem præterito adseruisti anno ad nos venisse, nostróque judicio fuisse à suis nefariis absolutum actionibus; credas neque nobis confessionem aliquam fecit, nec à nobis ut suos expleat libitus, absolutus est. Sed si eum errori deditum reperetis, hunc apostolicæ Sedis vigore ut juxta Sanctorum Canonum censuram corrigas & emendes præcipimus, vel si quos forsan tales inveneris. Ille enim veniens, Presbyter sum, ait. & commendaticias ad filium nostrum Karolum litteras expetiit. Nullam illi aliam concessimus licentiam. quem vitari, si pravè conversatur, cum reliquis volumus, eosdémque quos à paganis baptizatos esse adseruisti, si ita habetur, ut denuo baptizes in nomine sanctæ Trinitatis mandamus. Inter cetera agrestem caballum aliquantos comedere adjunxisti, plerosque & domesticum. Hoc nequaquam fieri deinceps, sanctissime Frater, sinas, sed quibus potueris Christo juvante modis per omnia compesce, & dignam eis impone pænitentiam. Immundum enim est atque exsecrabile. Pro obeuntibus quoque consuluisti, si liceat oblationes offerri. Sancta sic tenet Ecclesia, ut quisque pro suis mortuis verè Christianis offerat oblationes, atque Presbyter eorum faciat memoriam. & quamvis omnes peccatis subjaceamus, congruit tamen, ut Sacerdos non nisi pro mortuis Catholicis memoriam faciat & intercedat. Non enim pro impiis, quamvis Christiani fuerint, tale quid agere licebit. Eos etiam qui se dubitant fuisse baptizatos, vel qui à Presbytero Jovi mactante & immolaticias carnes vescente baptizati sunt, ut baptizentur præcipimus. Progeniem suam unumquemque usque ad septimam generationem observare decernimus: & si valueris, devitandum doce, ne cui uxor obierit, ampliùs quàm duabus debeat copulari. De his verò qui patrem vel matrem vel fratrem aut sororem occiderint, dicimus, ut toto vitæ suæ tempore corpus dominicum non suscipiant, nisi in suo exitu pro Viatico; abstineant etiam se à carnis comessatione & potu vini, donec advixerint. Jejunent secunda, quarta, & sexta feria, ut sic deflentes possint diluere commissum scelus. Hoc quoque inter alia crimina agi in partibus illis dixisti, quòd quidam ex Fidelibus ad immolandum paganis sua venumdent mancipia. Quod ut magnopere corrigere debeas, Frater, commonemus, ne sinas fieri ultrà: scelus enim est & impietas. Eis ergo qui hoc perpetraverunt, similem homicidæ indices pænitentiam. At quoties Episcopum consecraveris, duo vel tres conveniant tecum Episcopi, ut Deo sit gratum quod geritur, & eis convenientibus ipsísque præsenti-

[a] Nota Pallii usum.

De caballorum esu & oblationibus pro mortuis, &c.

De pœnitentia homicidarum.

[a] Nempe Archiepiscopus vagæ & incertæ sedis, quod anno DCCXXXII contigit, Gregorio III suffecto in demortui locum anno superiori, quo Bonifacius nuncios suos Romam miserat. De sede Magontiacensi Bonifacio attributa lege caput 17 infra. Ad Pallium spectat id quod scribit Bonifacius in epist. 105 ad Cudbertum Archiepiscopum Cantuariensem. *Major nobis sollicitudo Ecclesiarum & cura populorum propter Pallia credita & recepta, quàm ceteris Episcopis qui proprias tantùm procurant parochias, incumbit.* Lege epistolam 6 ad populares suos, ubi se duorum Pontificum Romanæ Ecclesiæ benedictionem accepisse scribit.

An. Chr. DCCLV Junii V » bus confectes. Hæc te, Frater cariſſime, diligenter obſervare volumus, » & ſtudio pietatis cœptum negotium ſalutis exſequi, ut de lucro apportato » valeas à Domino Deo noſtro mercedem percipere in æterna beatitudine. » Privilegium verò juxta quod petiſti facientes, his junctum direximus, op- » rantes te Domini Dei noſtri præſidio de converſione errantium pleniſſi- » mum apportare lucrum. Deus te incolumem cuſtodiat, reverentiſſime » Frater.

XXVII. Monaſteria duo extruit. Redeuntes ergo nuntii, & gratioſa Præſulis apoſtolici dona ſcriptáque reportantes, lætiſſimum efficiunt S. Bonifacium. Unde & debitas Deo laudes gratiáſque agens, duas mox Eccleſias Domino conſtruxit, unam quidem in *Fridеſlar*, quam in honore Principis Apoſtolorum S. Petri conſecravit; alteram verò in *Hamanaburch*, quam in honore S. Michaëlis Archangeli dedicavit. Duo quoque Monaſteriola duabus ſubjunxit Eccleſiis, hiſque non minimam Deo ſervientium concionem ſubrogavit, ubi hucuſque laudis & ſervitutis divinæ officia peraguntur. Quæ poſtquam geſta ſunt, S. Bonifacius Bagoariorum terras, quibus per idem tempus HUGBERTUS Dux præerat, adiit, prædicationíſque ſtudium apud eos diligentiſſimè exercens, tanto divinæ æmulationis zelo armatus eſt, ut quemdam ſchiſmaticum hæretica pravitate plenum, nomine ERMWOLFUM, juxta canonum decreta damnâſſet *, atque ab Eccleſia expuliſſet. His peractis, rurſum ad eos qui ſub ſuæ gubernationis diœceſi commorabantur remeavit, circuiens ubique & inſtaurans quæ cura popoſcit Eccleſiarum.

* damnaverit

XXVIII. Romam tertiò profectus, Eo etiam tempore Romam ire decrevit, tam pro hoc ut apoſtolici Patris, cujus faciem necdum agnoverat, ſalubri frueretur agnitione ſimul & colloquio, quàm ut ſe SS. Apoſtolorum, aliorum Sanctorum in urbe Romana quieſcentium orationibus commendaret. Profectus [a] ergo illuc, multa comitante turba Francorum & Bagoariorum, necnon ex Britannia convenientium, præſentatúſque Apoſtolico, benignè ſuſceptus eſt ab eo: tantáque à cunctis Romanis veneratione habebatur, ut multi ad ſalutarem ejus doctrinam confluerent, illúmque diu ſecum retinerent. Poſthæc verò eùm remeare decerneret, muneribus & reliquiis Sanctorum pro quibuſcumque petiit datis, honorificè ditatus eſt à Præſule apoſtolico. Adhuc etiam ei epiſtolas quaſdam Epiſcopis, Abbatibus atque Principibus cunctis in Germania conſtitutis tranſmittendas dedit: quarum exemplaria ſubſequenter his inſeruntur.

donaria refert & litteras,

ad Epiſcopos, » GREGORIUS *Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, dilectiſſimis nobis omnibus* » *Epiſcopis, venerabilibus Presbyteris, religioſis Abbatibus omnium provinciarum.* Domino cooperante & ſermonem confirmante, præſens ſanctiſſimus vir » Bonifacius Frater ac Coepiſcopus noſter, à deceſſore noſtro ſanctæ recordationis Gregorio Præſule in Germaniæ partes miſſus prædicare verbum Dei, » poſt multum temporis orationis causâ liminibus ſacris beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli præſentandus advenit. Qui perfecta oratione ad acceptum laborem, Angelo Domini præveniente, à nobis eſt abſolutus. cui » veſtra omnium dilectio ſeu reverentia & religioſitas propter Chriſti amo- » rem juvamina impendere diligenter, dum & agnoſcitis, quæ Dominus

[a] Tertia hæc Bonifacii profectio Romana contigit hauddubiè anno Chriſti DCCXXXVIII circiter autumnum, reditus verò anno ſequenti, quo eùm Epiſcopos in provincia Bajoariorum inſtituiſſet, facti ſui approbationem à Gregorio Papa accepit IV Kal. Novemb. imperii Leonis XXIII, Indict. VIII, id eſt anno DCCXL, infrà cap. 31.

noster JESUS-CHRISTUS promisit, dicens: *Qui suscipit Prophetam in no-* AN. CHR.
mine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet; & qui suscipit Iustum in nomine DCCLIV.
Iusti, mercedem Iusti accipiet. Et si forsan quis ex vestris ministris sese ipsi Matth.
sanctissimo viro in ministerio exhortationis sanctæ catholicæque Fidei ad- 10.
jungere voluerit, nullo modo prohibeatis, carissimi; sed magis concursum
præbete, & ex vestro ovili adjutores ei tribuite, qui possint per Dei gratiam
sufficienter gentibus ministrare verbum prædicationis, ut omnipotenti Deo
animas lucrifaciant, ut & vestra communitas boni operis portionem sor-
tiatur, atque illi mereantur dominicam vocem audire: *Vos qui reliquistis* Matth.
omnes, & secuti estis me, centuplum accipietis, & vitam æternam posside- 19.
bitis.

GREGORIUS *Papa universis Optimatibus & populo provinciarum Ger-* XXIX.
maniæ, Turingis & Hessis, Bortharis & Nistresis, Vvedrevis & Lo- ad Optimates &
gnais, Sudvedis & Graveldis, vel omnibus in orientali plaga constitutis. populum Germaniæ,
Quoniam decessor noster sanctæ recordationis Gregorius Præsul nutu divi-
no motus, ad faciendam Deo plebem perfectam, præsentium portitorem
litterarum Bonifacium reverentissimum Fratrem nostrum ac Coepiscopum
ordinans, ad vos usque destinavit, eúmque regulam & normam apostolicæ
& catholicæ Fidei edocens direxit, & post temporum spatia orationis cau-
sâ ad limina beatorum Apostolorum sese præsentavit, & quæ ad salutem
animarum pertinent, à nobis exposcit imbui; nos Deo favente, ut sacra do-
cet Scriptura, eum educantes*, ad vos, carissimi, remeandum absolvimus; * id est
hortantes vos in Domino, ut dignè suscipiatis ab eo verbum exhortatio- erudientes.
nis, & Episcopos vel Presbyteros, quos ipse ordinavit per apostolicam sibi cōfer epist. seq.
datam auctoritatem, in Ecclesiæ ministerio recipiatis. Et si quos forsan
deviantes invenerit à rectæ Fidei tramite seu canonica doctrina, eósque
prohibuerit, à vobis nullo modo impediatur; & quod eis impositum fuerit,
obediendo propter Deum suscipiant. Nam qui temerator exstiterit ad obe-
diendum, sibimetipsi damnationem adquirit. Vos autem, carissimi, qui in
nomine Christi baptizati estis, Christum induistis; abstinete ab omni cultu
paganorum, non tantùm vosmetipsos corrigentes, sed & subditos vestros:
divinos autem & sortilegos, vel sacrificia mortuorum seu lucorum vel fon-
tium auguria, vel phylacteria & incantatores & maleficos, & observa-
tiones varias quæ in vestris finibus fieri solebant, omnino respuentes atque
abjicientes, tota mentis intentione ad Deum convertimini, ipsum timete,
adorate & honorificate, Sanctorum memoriis communicantes, ut ait Apo- Gal 6.
stolus. Si enim fides vestra, juxta Domini nostri dicta, fuerit sicut granum Luc. 17.
sinapis, dicetis monti huic, Transfer, & transferetur. Item ipse Dominus
& Salvator noster in suo sacro eloquio docet dicens: *Diliges Dominum* Matth. 22.
Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua.
Et iterum: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, & ego confitebor eum co-*
ram Patre meo qui in cælis est. Item alibi promittit, dicens: *Quodcumque* Ioh. 14.
petieritis Patrem in nomine meo, fiet vobis. Et, *Petite & accipietis; quærite* Matth. 7.
& invenietis; pulsate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, &
qui quærit invenit, & pulsanti aperietur. Et vos, carissimi, facite fructus di-
gnos, ut in die adventûs Domini nostri JESU-CHRISTI sidereas merea-
mini adipisci mansiones.

DILECTISSIMIS *nobis Episcopis in provincia Bagoariæ & Alamanniæ* XXX.
constitutis, WIGONI, LUIDONI, RUDOLTO, & WIVILO *seu* & ad Episcopos
ADDÆ, GREGORIUS *Papa.* Catholica sanctorum Patrum auctoritas ju- Bavariorum.

An Chr. DCC LIV. Junii V. „ bet, ut bis in anno pro salute populi Christiani seu exhortatione adoptio- „ nis filiorum Synodalia debeant celebrari, ut causarum canonicarum exami- „ natio provenire possit, atque, ut necessitas uniuscujusque poposcerit, pia „ educatio agatur. Unde secundùm Apostoli doctrinam admoneo & hortor „ vos, carissimi, per misericordiam Dei, ut dignè ambuletis vocatione qua „ vocati estis, ut ministerium vestrum perfectum sit coram Domino. Oppor- „ tunum namque est vos nôsse, Fratrem ac Coepiscopum nostrum præsentem „ Bonifacium, nostram agentem vicem, cum digno ac debito honore pro „ Christi nomine suscipere, & ministerium ecclesiasticum cum Fide catholica „ secundùm morem & normam sanctæ catholicæ & apostolicæ Dei Ecclesiæ, „ cui misericordia Dei prævenientе præesse videmur, sicut apostolica aucto- „ ritate à nobis destinatus est, ab eo suscipientes, dignanter teneatis, & gen- „ tilitatis ritum & doctrinam vel venientium Brittonum vel falsorum Sacer- „ dotum & hæreticorum aut undecumque sint, renuentes ac prohibentes ab- „ jiciatis, & ut populum vobis à Deo commissum piis admonitionibus edo- „ ceatis, & à sacrificiis mortuorum omnino abstineatis: & juxta quod fueri- „ tis à prædicto nostro Consacerdote edocti, ita catholicam & apostolicam „ doctrinam tenentes, Domino Deo Salvatori nostro placeatis. & in quo „ vobis loco ad celebranda Concilia convenire mandaverit, sive juxta Danu- „ bium, sive in civitate Augusta, vel ubicumque indicaverit, pro nomine „ Christi parati esse inveniamini: quatenus cognoscamus per ejus mandatum „ de vestro conventu, ut in die adventûs Christi JESU, cum fructu boni „ operis ante ejus tribunal adsistere mereamini dicentes: Ecce nos & pueri, „ quos dedisti nobis, Domine, non perdidimus ex eis quemquam. ut & vos

Matth. 25. „ dominicam vocem audire mereamini dicentem: *Venite, benedicti Patris mei,* „ *percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.*

XXXI. In Bajoaria tres Episcopos instituit.

Acceptis ergo talibus epistolis S. Bonifacius à Roma discessit, Italiámque perveniens, Ticinæ urbis ingressus est mœnia, & apud LIUTPRANDUM Longobardorum Regem aliquamdiu commorabatur. Inde verò digrediens, terras Bagoariorum ab OTILONE Duce invitatus visitavit, mansitque apud eos diebus multis verbum Dei prædicans, veræque Fidei sacramenta illic renovans. Inter quæ etiam destructores quosdam Ecclesiarum populique seductores abigebat, quorum alii falsò se Episcopatûs gradu prætulerunt, alii verò Presbyteratûs officio se deputârunt; alii etiam innumera perversitatis figmenta sequentes, magna ex parte populum seduxerunt. Sed sanctus Præsul cùm tantam Sacerdotum fallaciam atque malitiam aliter non posse prohiberi conspiceret, provinciam Bagoariæ, Otilone Duce consentiente, in quatuor divisit parochias, tresque magnarum virtutum viros eis præfecit, quos ordinatione facta in episcopalem gradum sublimavit: quorum primus nomine JOHANNES, in opido quod dicitur *Saltzburg*, cathedram episcopalem suscepit; secundus ERIMBERTUS [a] in Frisingensi Ecclesia regimen pontificale subiit; tertius GOWIBOLT [b] in Ratisponensi civitate, quæ metropolis Bagoariæ est, Pontifex constituitur. VIVILUS quoque à Præsule apostolico jam ordinatus, Pataviensi * Ecclesiæ prælatus est: sed ejus parochia quæ quarta erat, à S. Bonifacio, sicut ceteræ, divi-

* de Passavo

a Is nepos ac successor fuit S. Corbiniani, de quo suprà ad ann. 710. De Johanne in Vita S. Rudberti anno 717.

b Gaubaldum vocat Arnolfus ex-Comite Monachus in lib. 1 de Vita S. Emmerami cap. 1 apud Canis. to. 2 antiq. lect. qui Gaubaldus *sepulcrum aperuit B. Emmerami*. Addit Arnolfus lib. 2. *Ex eo tempore quo primùm à B. Bonifacio in Bajoaria ordinabantur Episcopi, vicissim sibi succedebant in eorum Episcopatu Monachi atque Canonici, ita ut si antecessor esset Canonicus, fieret successor Monachus*: quæ consuetudo ad sua ipsius tempora duraverit. Ex quo factum sit, ut eatenus Monachi S. Emmerami non alium Abbatem habuerint quam Episcopum.

debatur. His ergo Pontificibus constitutis & quæcumque tunc corrigenda erant in Bagoaria correctis, ad proprias redit Ecclesias. Post non multum verò temporis omnia quæ tunc in Bagoaria corrigendo gessit, litteris transmissis, Præsuli apostolico denuntiavit. At ille gesta ejus laudans, remisit hujusmodi scripta.

ANN. CHR. DCC LIV. JUNII V.

XXXII.

A Gregorio facti approbationem accipit.

REVERENTISSIMO & *sanctissimo Fratri* BONIFACIO *Coepiscopo*, GREGORIUS *servus servorum Dei*. Doctoris gentium egregii & B. Pauli Apostoli vox est dicentis: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Agnoscentes itaque in syllabis fraternitatis tuæ, quia de Germaniæ gentibus quas sua pietate Deus noster de potestate paganorum liberavit, & ad centum millia animas in sinu sanctæ matris Ecclesiæ tuo conamine & KAROLI Principis Francorum aggregare dignatus est; sed & in Bagoariorum provincia quæ à te acta sunt, agnoscentes, datori omnium bonorum Domino Deo nostro extensis ad cælum manibus gratias retulimus, quia januam misericordiæ & pietatis in illis partibus Hesperiis ad cognoscendam viam salutis aperuit, & misit Angelum suum qui præparavit viam tuam ante te. Igitur quia indicasti perrexisse te ad gentem Bagoariorum, & invenisse eos extra ordinem ecclesiasticum viventes, dum Episcopos non habebant in provincia, nisi unum nomine WIVILUM, quem nos paullo antè ordinavimus; & quia cum adsensu Otilonis Ducis eorumdem Bagoariorum seu Optimatum provinciæ illius tres alios ordinasses Episcopos, & in quatuor partes illam divisisti, id est in quatuor parochias, ut unusquisque Episcopus suam habeat parochiam; bene & satis prudenter peregisti, Frater, quoniam apostolicam perceptionem ex nostra vice implesti, & sicut tibi præcipimus, ita egisti. Itaque non desinas, Frater reverentissime, docere eos sanctam, catholicam & apostolicam Romanæ Sedis traditionem, ut illuminentur rudes & viam salutis teneant, per quam possint ad æterna præmia pervenire. Presbyteros autem quos ibidem reperisti, si incogniti fuerint viri illi à quibus sint ordinati, & dubium est eos Episcopos fuisse qui eos ordinaverunt; si bonæ actionis & catholici viri sunt ipsi Presbyteri, & in ministerio Christi omnique lege sancta educati; ab Episcopo suo benedictionem Presbyteratûs suscipiant, & consecrentur, & sic ministerio sacro fungantur. Illi verò qui baptizati sunt per diversitatem & declinationem linguarum gentilitatis, si tamen in nomine sanctæ Trinitatis baptizati sunt, oportet eos per manûs impositionem & sacri chrismatis confirmari. Nam Wivilus Episcopus à nobis est ordinatus. Hic si aliquid excedit extra canonicam regulam, doce & corrige eum juxta Romanæ Ecclesiæ traditionem quam à nobis accepisti. De Concilio verò ut juxta ripam Danubii debeas celebrare nostra vice, præcipimus fraternitati tuæ apostolica auctoritate te ibidem præsentari; & in quantum Dominus tibi vires dederit, prædicare verbum salutis non cesses, ut Religio Christiana in nomine Domini crescat & multiplicetur. Nec enim habebis licentiam, Frater, pro incœpti laboris utilitate, in uno morari loco: sed confirmatis cordibus fratrum & omnium Fidelium, qui rarescunt in illis Hesperiis partibus, ubi tibi Dominus aperuerit viam salutis, prædicare non desistas, & ubi locum inveneris, secundùm canonicam regulam Episcopos ordina ex nostra vice, & apostolicam atque canonicam traditionem eos tenere edoce. Ex hoc enim magnum mercedis præmium tibi præparabis, quoniam omnipotenti Deo nostro facies plebem perfectam. Non pigeat, dilectissime Frater, itinera carpere aspera & diversa, ut Christiana Fides longè latéque tuo conamine extendatur. Scriptum namque est: *Arta & angusta via est qua ducit ad vi-*

Rom. 8.

De Presbyteris ordinatis & baptizatis non rectè, quid agat.

Concilium celebrat.

Matth. 7.

An. Chr. DCC LIV. Junii V. » *tam.* Operare itaque, Frater, opus bonum quod cœpisti, ut in die Christi
» JESU merearis dicere: Ecce ego & pueri quos dedisti mihi, non perdidi
Joh. 18. » ex eis quemquam. & iterum: Domine, quinque talenta tradidisti mihi,
Matth. 25 » ecce alia quinque superlucratus sum. ut subsequenter merearis audire vo-
» cem Domini, dicentis: Euge, serve bone & fidelis, quia super paucà
» fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.
» Deus te incolumem custodiat, reverentissime Frater. Data IV Kalend. No-
anno » vemb. imperante domino piissimo Augusto LEONE, imperii ejus anno
DCCXL » XXIII, sed & Constantini Imperatoris ejus filii anno XX, Indict. VIII*.

XXXIII. Karolomanno annuente Synodum Liptinensem celebrat.

Per idem tempus KAROLO Duce glorioso temporalis vitæ cursum consummante, filii ejus KAROLOMANNUS, & PIPPINUS in patris successerunt Imperium. Sed quia ad nutum Karolomanni [a], qui majoris ætatis erat, omnia paterni Regni jura disponebantur; hunc S. Bonifacius adiens, Præsulisque apostolici scripta deferens, omnino poposcit, ut Christianæ Religionis culturam, quam pater ejus inpromtissimo animo cœpit & excoluit, ipse quoque pro Dei amore suique Regni stabilitate, necnon pro communi omnium sibi subjectorum salute eodem animo excoleret. His ille precibus quasi divino affatu compunctus, omnes sub imperio suo degentes, laïcos simul & Clericos, à Religione Christiana deviantes, tam regali quàm canonica auctoritate ad viam justitiæ revocare studuit. Præcipiebat enim, ut conventu synodali habito ibi omnia juxta canonum decreta corrigerentur, cujus nimirum conventûs synodalis statuta, quia non solùm sæcularibus, sed ecclesiasticis etiam Rectoribus ædificationem magnam conferre posse videntur, prout in antiquis exemplaribus scripta invenimus, hìc ponere volumus. sic enim scripta inveniuntur.

XXXIV. Synodus Germanica in Liptinensi confirmata.

» IN nomine Domini nostri JESU-CHRISTI, ego KAROLOMANNUS
» Dux & Princeps Francorum, anno ab Incarnatione Domini septingen-
» tesimo quadragesimo secundo, XI Kalend. Maii, cùm consilio servorum
» Dei & Optimatum meorum, Episcopos qui in Regno meo sunt, cum
» Presbyteris ad Concilium & Synodum [b] pro timore Christi congregavi, id
b » est BONIFACIUM Archiepiscopum, BURCHARDUM, [c] & REGIN-
c » FRIDUM, WITTANUM & WILLIBALDUM, DADANUM &
» ADDANUM cum Presbyteris eorum, ut mihi consilium dedissent, quo-
» mòdo lex Dei & Christiana Religio recuperetur, quæ in diebus præterito-
» rum Principum dissipata corruit; & qualiter populus Christianus ad salu-
» tem animæ pervenire possit, qui per falsos Sacerdotes hucusque deceptus
* Canon I. » est. * Itaque per consilium Sacerdotum religiosorum & Optimatum meo-
» rum ordinavimus per civitates Episcopos, & constituimus super eos Ar-
» chiepiscopum Bonifacium, qui est Missus S. Petri. Statuimus quoque per
» annos singulos Synodum congregari, ut nobis præsentibus canonum de-
» creta & Ecclesiæ jura restaurentur, & Religio Christiana emendetur. Frau-
» datas pecunias Ecclesiarum Ecclesiis restituimus & reddimus; falsos Pre-
» sbyteros & adulteros vel fornicatores Diaconos & Clericos de pecuniis

a Duo sub Karolomanno Concilia celebrata sunt, unum in Germania loco incerto, XI Kalend. Maii, anno Christi DCC XLII, alterum Kalendis Martiis anno sequenti apud Liptinas agri Camaracensis, in quo superioris Synodi canones relecti & approbati sunt, additis canonibus quatuor, quorum unum duntaxat refert Othlonus ultimo loco. Lege acta Synodi utriusque integra apud Sirmondum.

b Hinc revincuntur ii, qui Burchardum Wirtzburgensi, Wittanum Buriburgensi, Willibaldum Eisteteni sedibus præpositos à S. Bonifacio fuisse in Synodo Liptinensi aiunt: cùm Germanicæ Synodo (cujus hæc est præfatio) uno ante Liptinensem anno jam Episcopi interfuerint.

c Istius Synodi acta perstringit Bonifacius in epistola 105 ad Cudbertum Archiepiscopum Cantuariensem.

Eccle-

AN. CHR. DCC LIV. JUNII V.

Ecclesiarum abstulimus & degradavimus, & ad pœnitentiam coëgimus. * [CANON II.] Servos Dei per omnia omnibus armaturam portare, vel pugnare, aut in exercitum & in hostem pergere omnino prohibuimus, nisi illos tantummodo qui propter divinum mysterium, Missarum scilicet sollemnia adimplenda & Sanctorum patrocinia portanda, ad hoc electi sunt, id est unum vel duos Episcopos cum Capellanis * [*al.* & Presbyteris] Presbyteris Princeps secum habeat, & unusquisque Præfectus unum Presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus indicere * [*al.* judicare & indicare] pœnitentiam possit. Necnon & illas venationes & silvaticas vagationes cum canibus, omnibus servis Dei interdiximus, & ut accipitres & falcones non habeant. * [CANON III.] Decrevimus quoque ut juxta Sanctorum canones unusquisque Presbyter in parochia habitans, subjectus sit illi Episcopo, in cujus parochia habitat: & semper in Quadragesima rationem & ordinem ministerii sui, sive de Baptismo, sive de Fide catholica, sive de precibus & ordine Missarum, Episcopo reddat & ostendat: & quandocumque jure canonico Episcopus circumeat ad confirmandos populos, Presbyter semper paratus sit ad suscipiendum Episcopum cum collectione & adjutorio populi qui ibi confirmari debet; & in Cœna Domini semper novum chrisma accipiat ab Episcopo: & ut Episcopus sit testis castitatis, & vitæ, & fidei & doctrinæ illius. * [CANON IV.] Statuimus quoque ut secundùm canonicam cautelam omnes undecumque venientes ignoti Episcopi vel Presbyteri, ante probationem synodalem in ecclesiasticum ministerium non admittantur. * [CANON V.] Decrevimus, ut secundùm canones unusquisque Episcopus in sua parochia sollicitudinem gerat, adjuvante Gravione * [*id est* Comite] qui defensor Ecclesiæ ejus est, ut populus Dei paganias non faciat, sed ut omnes spurcitias gentilitatis abjiciat, sive sacrificia mortuorum, seu sortilegos vel divinos, sive phylacteria & auguria, sive incantationes vel hostias immolaticias, quas stulti homines juxta Ecclesias ritu pagano faciunt sub nomine SS. Martyrum vel Confessorum, Deum & Sanctos suos ad iracundiam provocantes [a]. * [CANON VI.] Statuimus similiter, ut post hanc Synodum, quæ fuit XI Kalend. Maii, quisquis servorum Dei vel ancillarum Christi in crimen fornicationis lapsus fuerit, in carcere pœnitentiam faciat in pane & aqua. Et si ordinatus Presbyter fecerit, duos annos in carcere permaneat, antea flagellatus [b]: si autem Clericus vel Monachus in hoc peccatum inciderit, post tertiam verberationem in carcerem missus, unum annum * [*Sirmondo* vertente anno] pœnitentiam ibi agat. Similiter & Nonnæ velatæ eadem pœnitentiâ teneantur, & radantur omnes capilli capitis ejus. * [CANON VII.] Decrevimus quoque ut Presbyteri vel Diaconi non sagis laïcorum more, sed casulis * [*id est* tunicis talaribus] utantur ritu servorum Dei: & nullus in domo sua mulierem habitare permittat. Et ut Monachi & ancillæ Dei monasteriales JUXTA REGULAM S. BENEDICTI vivere studeant. * * [CANON I. Conc. Liptin.] Statuimus quoque cum consilio servorum Dei & populi Christiani, propter imminentia bella & persecutiones multarum gentium quæ in circuitu nostro sunt, ut sub precario aliquam partem ecclesialis pecuniæ in adjutorium exercitûs nostri cùm indulgentia Dei aliquanto tempore retineamus, ea conditione, ut annis singulis de unaquaque casata solidus, id est duodecim denarii, ad Ecclesiam vel Monasterium reddatur, eo modo, ut si moriatur ille cui pecunia commendata fuit, Ecclesia cum propria pecunia revestita sit. Et iterum si necessitas cogat, ut Princeps jubeat, precarium renovetur, & rescribatur novum, & omnino reservetur, ut Ec-

a Sirmondus addit: *sive illos sacrileges ignes quos Nedfratres vocant; sive omnes quæcumque sunt paganorum observationes diligenter prohibeant.*

b Sirmondo, *flagellatus & scorticatus videatur. & post Episcopus adaugeat.* Addit similiter nonnulla in fine Canonis VII.

An. Chr. DCCLIV. Junii V.

„ clesiæ vel Monasteria penuriam paupertatémque non patiantur, quorum „ pecunia in precario præstita est: sed si paupertas cogat Ecclesiæ, domui „ Dei integra reddatur possessio. Similiter præcipimus, ut juxta decreta „ canonum, adulteria & incesta matrimonia prohibeantur, & emendentur „ Episcoporum judicio, & ut mancipia Christiana paganis non tradantur.

XXXV. Auctor in Monachorum osores invehitur.

Tantæ ergo religionis statura à Principibus neophytis tunc facta, si comparentur legibus his, quæ modò à quibusdam Rectoribus nostris à pueritia usque in senectam omni disciplina Christiana instructis proferuntur, facilè potest agnosci, quantum perfectiores fuerint illi neophyti istis Patribus doctissimis, qui non solùm apud Reges & Principes pro locorum sanctorum utilitate intercedere negligunt, sed etiam ipsi loca sancta sibi commissa omnino destruunt. O mores pravi cunctis omnino dolendi! ô miseranda nimis morum mutatio talis! cùm pueri senibus, cæci videntibus, imperiti peritis, laïci Clericis religiosiores inveniantur. Quondam namque in provinciis multis, ubi sanctæ Ecclesiæ vineâ noviter plantatâ necdum vel notitia fructuum spiritualium ad omnes pervenit, à plurimis sæcularibus viris dicebatur: Qui pro fragilitate nostra à consuetis mundi deliciis penitus nos continere nequimus, saltem vel alios continentes ad servitium Dei congregantes, illos nostris corporalibus subsidiis pascamus, ut & orationibus suis, aliisque spiritualibus subsidiis nos pascant ne pereamus. Nunc autem cùm omnium virtutum scientia & experientia aliqua & in libris prolata pæne ad omnium notitiam pervenit, nullúsque Christianorum dicere potest, Quia nemo nos conduxit; tam Clerici quàm laïci plurimi dicere solent: Quid prosunt tot Cœnobia vel tanta Monachorum agmina? Multo enim melius esset, ut prædia, quibus iidem Monachi inutiliter saginantur, servitio nostro præstarentur. Hæc quidem multi verbis, sed multo plures operum suorum attestatione ita esse fatentur: quasi malitia & irreligiositas eorum minùs à Domino puniatur, si nullus Monachus vel Religiosus in hoc sæculo inveniatur.

Matth. 20.

XXXVI. Karolomannum & Karolum M. laudat ab amore Monachorum.

At Karlomanno præfato longè alia mens erat, qui licèt ante S. Bonifacii prædicationem de Religione Christiana parum quid noverit, eo tamen admonente & exhortante citiùs in timore & amore Dei ita perfectus esse cœpit, ut humana simul & divina prudenter disponeret, nihilque sæcularia jura sine divini administratione servitii, ad quod cœnobialis monasticáque deputatur congregatio, proficere sciret. Similiter & KAROLUS MAGNUS filius scilicet fratris sui Pippini supradicti, qui à Roma usque in Fresiam, ab Ungaria usque in Britanniam, omnia Regna suo subegit imperio; cùm contra eadem decertaret, non aliter victoriam se adipisci credidit, nisi interim omnia Cœnobia in eisdem Regnis jam constructa supplemento aliquo adjuvaret. Si quis in his dubitet, legat in primis sua gesta, deinde circumeat Monasteria, quæ sub tempore suo fundata habuit Italia, vel Gallia, sive Germania: & inveniet ea aliqua Karoli largitate sublimata, quædam quidem privilegio libertatis, quædam verò prædiorum donis, nisi fortè ex subsequentibus Regibus seu Episcopis sint ablata. Multi namque Reges ejusdem Karoli successores, licèt in præclaris moribus ac studiis pluribus effulserint, in hoc tamen nimis deliquerunt, quòd Monasteria nonnulla, vel ipsi tam immensa obsequii sui exactione quàm prædiorum ablatione destruxerunt, vel Episcopis seu etiam laïcis quibusdam, nihil minus quàm monasticam Religionem curantibus, destruenda tradiderunt. At Karolus noster non solùm hæc minimè fecisse fertur; sed etiam econtra quondam ad Episcopatum pertinentia prædiis duplicibus redditis cum consilio communi ab episcopali ditione absolvit,

libertatéque regali sublimavit, prænoscens, ut reor, prophetiæ spiritu, (quod & nos cernimus, & anteriores nostri jamdiu impletum viderunt) loca sancta, quæ necessariis omnibus sufficienter erant redimita à suis institutoribus, tradita verò Episcopis; & in penuriam maximam & in destructionem totius disciplinæ regularis ventura fore. Sed hoc nequaquam idcirco dico, quòd omnia Cœnobia Episcopis subjecta destructa sciam, sed partem maximam. Quod tamen eo magis dolendum & miserandum videtur, quo minùs ab ignorantibus legis divinæ præcepta, sed à doctissimis agitur, qui commissa sibi destruentes Cœnobia, non solùm ipsi peccant, sed etiam laïcos peccare faciunt in eadem destructione. Quis enim laïcorum non putat sibi jam licere, quidquid Clericos cernit facere? Unde in his omnibus Karolum proponere possumus ad exemplum. Sicut enim inter Reges successores videlicet suos non est inventus similis illi qui conservaret legem Excelsi; ita nullus eorum post eum tantâ gloriâ tantâque potentiâ potitus est in hoc sæculo, meritóque de illo dicitur: Non recedet memoria illius, & nomen ejus requiretur à generatione in generationem. Quia ergo occasio talis se præbuit, ut commemoraremus quanta religio sub antiquis Principibus, quantáve fuerit destructio religionis ejusdem sub modernis; per hujusmodi opposita, quibus quid sit melius declaratur, aliquos etiam incitaremus ad meliora; nemo, precor, hæc indigna lectu & auditu decernat: sed potiùs attendens, si in tanta destructione reus existat, pœnitere & emendare studeat, dum veniæ tempus Domino præstante tenemus, ne fortè occupati die mortis quæramus spatium pœnitentiæ, & invenire non possimus. Sed de his satis dictum, revertamur jam ad incœpti sermonis exordium. ANN. CHR. DCC LIV. JUNII V.

Cùm ergo Karlomanni præcepto sanctíque Bonifacii consilio synodalis conventus haberetur, multi ibi non solùm Clerici quilibet hæretica pravitate decepti ab Ecclesiæ communione expellebantur; sed etiam Episcopi, qui pro aliqua capitalis criminis macula diffamari erant, deponebantur. Erroris autem totius qui tunc in Germania excreverat, maximi fuerant auctores duo hæretici, quorum unus CLEMENS, alter verò ALDEBERTUS * dicebatur. De quibus postmodùm cùm epistolas ad Zachariam Papam missas proferre cœperimus, dicetur congruentiùs: in his enim omnis mortifera eorum hæresis replicatur. Quidam enim Episcopus [a] nomine GEWILIEB *, Mogontiæ civitati prælatus, tunc deponebatur. Cur autem depositus fuerit, hic subsequenter enarrabo. In illis namque temporibus Saxones devastabant Turingiam regionem. Quamobrem populi ejusdem regionis confugientes ad supradictum Principem Karlomannum, quærebant ab eo auxilium. Qui mox pro eorum ereptione exercitum misit, in quo simul GEROLDUS Mogontiacensis tunc Episcopus, pater scilicet præfati GEWILIEBIS, jussus transivit. Cumque congressio facta fuisset bellantium & invicem semet ferientium, Geroldus Episcopus interfectus ibi inter alios occubuit. Deinde filius ejus Gewilieb, adhuc laïcus in palatio constitutus, pro sedando patris dolore, Clericatûs officio promovebatur, & ad regendam Ecclesiam Moguntiacensem post obitum patris subrogabatur. Post non multum verò temporis iterum Karolomannus exercitu congregato contra Saxones perrexit, secúmque eumdem Gewilieben duxit. Consistentibus autem utriusque populi exercitibus cis citráque ripam fluminis Wisaraha, præcepit Gewilieb puerum suum inter

XXXVII. Gewiliebe ob homicidium deposito sufficitur in sedẽ Maguntinam.

* al. Eldebertus

* al. Gewilieb, Sur. Gervilius

[a] Villibaldus omisit hanc historiam, Gewiliebis scilicet depositionem & Bonifacii successionem: quod utrumque anno DCC XLV contigisse colligitur ex lib. 2 capp. 7 & 9. Confer Notas ad cap. 10 Villibaldi.

ANN. CHR. DCCLIV. JUNII V. hostes pergere, illicque nomen ejus qui patrem suum occiderat diligenter inquirere. Cùmque puero jussa complenti responderetur à quodam, proximè illum adesse quem quæreret: Venire rogate, inquit, eum huc quantocius, quia secum sermocinari Senior * appetit meus. Quo veniente & utrimque alterius adventu denuntiato, mox præparatis equis ab utroque itur, & in medio amne occurrentibus atque colloquentibus ait Gewilieb Episcopus: Accipe jam ferrum, quo patrem vindico carum. Hæc igitur dicens, gladio mox perfodit illum. qui statim corruens ex equo, in flumine exhalavit spiritum. Cùmque sui talia agnoscerent, ab omnibus clamabatur, utrimque consertis cuneis summopere dimicabatur: superatisque Saxonibus Karlomannus cum suis ad propria remeavit, nemine id quod factum est à Gewiliebe in homicidii crimen imputante. Unde & reversus solitos episcopales sibi vindicavit usus. At sanctus Præsul Bonifacius inter cetera correctionis colloquia, hæc pariter in conventu synodali protulit, attestans nullum homicidii reatu pollutum debere episcopali sacerdotio fungi. Ad hæc etiam ei objecit, propriis oculis se NOTA. perspexisse, illum cum avibus canibusque jocantem, quod Episcopo nullatenus liceret. Audiens autem hæc Gewilieb, sentiénsque se nullo modo contra stimulum vel sæcularis potentiæ seu auctoritatis canonicæ, quæ mediante S. Bonifacio in omnes coràm positos deferebatur, calcitrare posse; judicio consentit communi, depositúsque est ab ordine episcopali. Quo deposito statim S. Bonifacius à supradictis Principibus, Karlomanno videlicet & Pippino fratre ejus, Ecclesiæ Moguntiacensi præficitur. Et ut ejus dignitas eminentior foret, decreverunt iidem Principes Ecclesiam Moguntiacensem, quæ priùs alteri subjecta erat, metropolim omnium in Germania positarum Ecclesiarum efficere: moxque legatione facta, illud à Præsule apostolico impetravêre [a].

*Gallicè Seigneur

XXXVIII. Episcopos tres instituit. Tali ergo auctoritate suffultus S. Bonifacius, cœpit undique quasi novus Archimandrita quæ divina sunt plantare, diabolica verò exstirpare, Cœnobia Ecclesiásque ædificare, Pastores cantissimos Ecclesiis eisdem præponere. Nam præter multos quos antea constituit Episcopos, in quibus erant venerabiles viri WILLIBALDUS & BURCHARDUS, quorum priorem in loco *Eichstat* nuncupato Episcopum; alium verò in urbe, quæ Wirzburg dicitur, Episcopum constituit; tunc GREGORIUM ad *Triech* [b] episcopali ordine consecratum direxit, LULLUM etiam in Magontia ipse adhuc vivens sibi subrogavit Episcopum. Multa quidem & alia tunc ab eo gesta sunt in Germania, quæ in epistolis tantummodo inveniuntur scripta. Unde libet inserere epistolas easdem, vel ab eo ad Zachariam Papam, qui per idem tempus Sedem apostolicam gubernabat; vel ab eodem Zacharia ad illum, seu pro illo ad quoslibet Germaniæ Principes transmissas, quas undecumque colligere possumus. Nam illas quas ad gentis suæ populos, id est Anglos transmisit, prætermittere volumus, ne legentibus aliquod tædium conferre videamur, maximè cùm nobis nostra sufficiant. Nostra autem dico, quæ pro patribus nostris, Germanis scilicet, salvandis scripsit, vel ab ullo scripta recepit: in quibus nimirum epistolis maximè potest agnosci, quantam curam & disciplinam, quantam paternitatem & pietatem habuerit circa omnes Ecclesiæ suæ

[a] Zachariæ litteras hac de re Othlonus refert infrà lib. 2. cap. 9.

[b] Sic corrige, cùm in editis legatur *Attriech*. Nec tamen ante Bonifacii passionem Gregorius præfectus est Trajecto inferiori, quod linguâ Gallicâ tum dicebatur *Trech* seu *Trecht*, ut ex Othlono ipso suprà lib. 1 cap. 6 discimus. Confer Willibaldum cap. 10 num. 33, ubi nullam de Gregorio mentionem facit. Lege Vitam S. Gregorii infra.

filios, quos ipse per Evangelium genuit: quódque juxta Apostolum, omnibus omnia factus sit, ut omnes lucrifaceret. Unde confidenter dico, quia quicumque filiorum ejus, Germanorum videlicet, agnito tanti Patris labore, vel ex scriptis, vel vulgaribus dictis, non eum quantacumque prævalet veneratione amplectitur, in honore quem parentibus exhibere jubemur negligens invenitur. Quòd si negligentia peccatum est, & peccatum omne punitur; negligentia ergo simul punienda creditur. Ad hæc etiam si juxta Apostolum patres quos carnis nostræ habuimus eruditores reverebamur, nonne multo magis obtemperabimus patri spirituum? Pater namque spiritalis non solùm Deus omnipotens dicitur, sed etiam omnes, quorum doctrinâ & exemplis ad agnitionem veritatis instruimur, ad stabilitatem religionis incitamur. Sicut & Abraham ob fidei obedientiæque suæ meritum, cunctis imitandum, Pater omnium dictus est Christo credentium: haud aliter sanctus Præsul Bonifacius omnium Germaniæ incolarum dici potest, pro eo quòd illos verbo sanctæ prædicationis primitus Christo genuit, exemplis confirmavit, postremò animam quoque suam pro ipsis posuit, qua caritate nemo majorem valet exhibere. Quæ cùm sit bonorum omnium origo & finis, nos quoque in hoc terminum ponamus libelli præsentis: quatenus ad tempus cessante labore, legendi lector & auditor vires possit reparare.

ANN. CHR. DCC LIV. JUNII V.
I. Cor. 9.
Bonifacius Germanis colendus ut Pater.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

IN priori quidem libello, prout ingenioli nostri parvitas permisit, útque scriptorum antiquorum testificatio edocuit, de conversatione, & peregrinatione, necnon prædicatione S. P. N. Bonifacii diximus. Jam libet, ut donante Deo possum, in hoc libello sequenti pandere, quantum post acceptum Moguntiacensis Ecclesiæ Præsulatum pro sancta Ecclesia laboraverit contra hæreticos vel falsos Christianos certando, qualique exitu felicem passionis suæ palmam compleverit. Sed illud superiùs cum epistolis tantummodo explanandum est, quia in his sufficienter & evidenter scriptum invenitur. nec decet, ut prætermittentes ea quæ satis prudenti aperta ratione prolata sunt, alia quasi meliora componamus: cùm hujus vitium nec in ipsis sæcularibus litteris, nedum in sacris agi conveniat. His ergo prælibatis, nunc ad ipsas quas promisimus epistolas scribendas transeamus, ponentes inprimis illam, quam & primò ad Zachariam Papam direxit epistolam. Quæ licèt ante Synodum subscriptam* directa fuerit, tamen quia ad sequentium epistolarum relationem ex parte respicit, & sub unius Præsulis tempore hæc omnésque quæ subsequentur scriptæ sunt, nos quoque simul scribere decrevimus.

PROLOGUS.

* l. suprascriptam cap. 30.

DOMINO *carissimo*, *summi Pontificatûs infulâ prædito*, *viro Apostolico* ZACHARIÆ, BONIFACIUS *servus servorum Dei*. Confitemur, domine Pater, quia postquam cognovimus per nuntios referentes, quòd venerandæ memoriæ Apostolatûs vestri præcessor GREGORIUS ergastulo corporeo absolutus ad Dominum migravit, quòd majorem lætitiam & majus gaudium nobis non audivimus, & expansis ad æthera palmis Deo gratias egimus, quòd clementem Paternitatem vestram altissimus Arbiter canonica jura regere, & apostolicæ Sedis gubernacula tenere concessit. Ergo non aliter quàm ut ante vestigia vestra geniculantes, intimis flagitamus precibus, ut sicut præcessorum vestrorum pro auctoritate S. Petri, servi devoti & subditi discipuli fuimus; sic & vestræ pietatis

CAPUT I. Bonifacius scribit Zachariæ.

AN. CHR. DCC LIV. JUNII V.

» servi obedientes, subditi sub jure canonico fieri mereamur, optantes catholicam Fidem & unitatem Romanæ Ecclesiæ servare; & quantoscumque audientes vel discipulos in ista legatione mihi donaverit Deus, ad obedientiam apostolicæ Sedis invitare & inclinare non cesso. Necesse quoque habemus indicare Paternitati vestræ, quia per Dei gratiam Germaniæ populis aliquantulùm perculsis vel correctis, tres ordinavimus Episcopos, & provinciam in tres parochias discrevimus, & illa tria opida sive urbes in quibus & ordinati sunt, scriptis auctoritatis vestræ confirmari & stabiliri precantes desideramus. Unam esse sedem Episcopatûs decrevimus in castello quod dicitur *Vuirtzburg*; & alteram in opido quod nominatur *Buraburg* [a]; tertiam in loco qui dicitur *Erpesfurt* [b], qui fuit olim urbs paganorum rusticorum. Hæc tria loca propria auctoritate Apostolatûs vestri roborari & confirmari diligenter postulamus, ut, si Dominus voluerit, per auctoritatem & præceptum S. Petri jussionibus apostolicis fundatæ & stabilitæ sint tres in Germania episcopales sedes, & ut præsentes vel futuræ generationes non præsumant vel parochias corrumpere, vel violare præceptum apostolicæ Sedis. Notum similiter sit Paternitati vestræ, quòd Karolomannus Dux Francorum me accersitum ad se rogavit, ut in parte Regni Francorum quæ in sua est potestate, faciam Synodum congregari: & promisit se de ecclesiastica Religione, quæ jam longo tempore, id est non minùs quàm per sexaginta vel septuaginta annos calcata & dissipata fuit, aliquid corrigere & emendare velle. Quapropter si hoc Deo inspirante veraciter implere voluerit, consilium & præceptum vestræ auctoritatis habere debeo. Franci enim, ut seniores dicunt, plusquam per tempus octoginta [c] annorum Synodum non fecerunt, nec Archiepiscopum [d] habuerunt, nec Ecclesiæ canonica jura alicubi fundabant vel renovabant. Modò autem maxima ex parte civitates & episcopales sedes traditæ sunt laïcis cupidis ad possidendum, vel Clericis scortatoribus & publicanis sæculariter ad perfruendum. Nam si per verbum vestrum hoc negotium Duce rogante supradicto amovere & corrigere debeo, præceptum & judicium apostolicæ Sedis cum canonicis [e] Ecclesiasticis præstò habere cupio. Si invenero inter illos Diacones quos nominant, qui à pueritia sua semper in stupris, semper in adulteriis & in omnibus semper spurcitiis vitam ducentes, sub tali testimonio venerunt ad Diaconatum; & modò in Diaconatu concubinas quatuor vel quinque vel plures noctu in lecto habentes, Evangelium tamen legere [f], & Diaconos se

pro Episcoporum à se ordinatorum confirmatione,

de corrigendis Clericis,

a De opido *Buraburg* seu *Buriburg* & primo ejus Episcopo Vuitta seu Albuino, dictum est in Vita S. Vuigberti Abbatis supra ad ann. 747.

b Vuillibaldus cap. 10 scribit *Erphat*, cui se fuisse præpositum dicit. Sic verò Anonymus: VVILLIBALDO *pastoralis officii regimen in loco qui appellatur Esfede commendavit.* Sigfridus Presbyter Misnensis in epitomes lib. 1 testatur Erfordiæ sedem episcopalem non fuisse constitutam: *Quippe Bonifacius Ecclesiam B. Virginis in Erfordia cathedralem esse constituerat, sed suasu litterarum propalium quod decreverat revocavit.* tamen ex Zachariæ litteris infra cap. 1 relatis rem aliter se habuisse intelligitur.

c Ante Synodum Liptinensem anno DCCXLIII à Bonifacio convocatam, celebratum est Concilium Cabilonense regnante Chlodoveo Dagoberti I filio: cui Concilio, quod nationale censeri potest, interfuerunt Francorum seu Neustrasiorum Episcopi complures. Habita est sub S. Leodegario Synodus Augustodunensis, quæ provincialis minimum fuisse videtur. Habita etiam Rotomagensis sub Ansberto Metropolita, cujus Synodi nulli extant canones.

d Successio Archiepiscoporum apud Francos per totum illud tempus pæne continua fuit, non tam diu interrupta, ut ex Pontificum Rotomagensium, Senonensium, & Remensium Indicibus conspicuum est. Explicanda ergo sententia Bonifacii de tempore præsenti, quasi dicat, *nec Archiepiscopos habent*, ut proinde necesse fuerit ab ipso institui & ordinari in dictis sedibus Metropolitanos, de quibus postea cap. 11.

e *Canonis* pro *Canones* usurpâsse videtur Bonifacius hoc loco, ubi mss. codices conveniunt omnes.

f Omittere non possum hoc loco id quod refert Vuillelmus Malmesburiæ Monachus in lib. 2 de gest. Reg. Angl. cap. 12, de quodam Diacono, qui cùm de nocte in peccatum carnis lapsus fuisset, die sequenti rogatus ab Henrico Magno Imperatore, nequidem exsilii interminatione ad cantandum in Missa Evangelium adduci potuit.

AN. CHR. DCC XLV. JUNII V.

nominare nec erubescunt, nec metuunt; & sic in talibus incestis ad ordinem Presbyteratûs venientes, & in iisdem peccatis perdurant; & peccata peccatis adjicientes, dicunt se pro populo posse intercedere, & sacras oblationes offerre: novissimè (quod pejus est) sub talibus testimoniis per gradus singulos adscendentes ordinantur & nominantur Episcopi. Si, inquam, tales invenero inter illos, rogo ut habeam præceptum & conscriptum auctoritatis vestræ, quid de talibus definiatis, & per responsum apostolicum convincantur & arguantur peccatores. Inveniuntur etiam quidam inter eos Episcopi, qui licèt se fornicarios & adulteros dicant non esse, sunt tamen ebriosi vel venatores [a], & pugnant in exercitu armati, & effundunt propria manu sanguinem hominum, sive paganorum sive Christianorum. Et quia servus & legatus apostolicæ Sedis esse dignoscor, unum sit verbum & meum hic & vestrum ibi, si contingat ut ad judicium auctoritatis vestræ pariter missos dirigamus.

& Episcopis nutantibus & venationi deditis:

Præterea de una te & consilium quærere, & licentiam petere necesse habeo, pro eo quòd venerandæ memoriæ præcessor vester, sicut audistis, in præsentia vestra mihi præcepit, ut Presbyterum ante obitum meum, Deo volente, in ecclesiastico ministerio heredem & successorem constituere deberem. Et hoc mihi, si Dei voluntas est, placet. Sed modò dubito, & nescio si fieri possit: quia postea frater illius avunculum [b] Ducis Francorum occidit, & adhuc ignoramus, qualiter ista discordia pacificari & finiri valeat. Sed obsecro, ut auctoritatis vestræ licentia sit, cum consilio servorum Dei de ista electione facere quod nobis in commune pro Ecclesiæ utilitate vel fructu spirituali & defensione Religionis optimum esse videatur: ut consensum vestrum habeam de hoc facere quod optimum mihi inspirare dignetur Deus; quia hoc non videtur posse fieri, si contrarius Princeps fuerit.

de eligendo sibi successore:

Præterea quærere & interrogare Paternitatis vestræ consilium debeo de quadam confusione, quæ nuper ad nos veniens, mentem nostram conturbavit, & Sacerdotibus Ecclesiarum verecundiam incutiebat. Nam laïcus quidam magnæ personæ ad nos veniens, dicebat sibi ab apostolicæ Sedis Pontifice sanctæ memoriæ Gregorio datam fuisse licentiam, ut in matrimonium acciperet viduam avunculi sui, quæ & ipsa fuit uxor consobrini sui, & ipsa illo vivente discessit ab eo: & ista viro, qui nunc eam accipere desiderans affirmat sibi licentiam datam, in tertia generatione propinqua esse dignoscitur. Hæc etiam votum castitatis Deo vovens, velata fuit, & iterum abjecto velamine maritata. Tale enim matrimonium supradictus homo sibi ab apostolica Sede affirmat esse concessum, quod non æstimamus verum: quia Synodus & Ecclesia, in qua natus & nutritus fui, id est in transmarina Saxonia, Lundonensis Synodus, quæ in primis à discipulis S. Gregorii, id est Augustino, Laurentio, Justo, Mellito Archiepiscopo constituta & ordinata fuit, talem copulam & matrimonium, maximum scelus & horribile flagitium ex auctoritate sanctæ Scripturæ judicabant. Quapropter Paternitas vestra hujus rei veritatem nobis indicare non dedignetur, ut Ecclesiæ Sacerdotibus vel populo Christiano inde scandala & schismata non oriantur: quia carnales homines & idiotæ Alamanni vel Bajoarii vel Franci, si juxta Romanam urbem aliquid fieri viderint ex his peccatis quæ nos prohibemus, licitum & concessum à Sacerdotibus esse putant, & nobis improperium deputant, sibi verò scan-

de matrimonio inter affines:

de corrigendis Romanorum vitiis:

[a] Venationem Clericis interdicunt canones: & in Synod. Romana adversus Johannem Papam XII jussu Othonis Imperatoris coactam, hoc crimini datum est Johanni, quòd venationem publicè exercuisset, teste Liutprando Diacono Ticinensi in Hist. lib 6 cap 7.

[b] Theudoaldum scilicet, Grimoaldi filium, excisum anno DCCXLI.

An. Chr. DCC LIV. Junii v.

dalum viræ accipiunr: sicut affirmant se vidisse annis prætereritis in Romana urbe & juxta Ecclesiam S. Petri in die vel nocte, quando Kalendæ Januarii intrant, paganorum consuetudine choros ducere per plateas, & acclamationes & incantationes * sacrilegas facere, & nullum de domo sua vel ignem vel ferramentum vel aliquid commodi vicino suo præstare velle. Dicunr quoque se vidisse ibi mulieres pagano ritu phylacteria & ligaturas in brachiis & cruribus ligatas habere, & publicè ad vendendum venales aliis offerre. Quæ omnia eoquòd ibi à carnalibus & insipientibus videnrur, hic improperium & impedimentum prædicationis & doctrinæ efficiunt. De ralibus air Apostolus increpans: *Dies observatis & tempora: timeo ne sine causa laboraverim in vobis.* Er sanctus Augustinus dixir: Qui divinationibus & aruspiciis & phylacteriis vel quibuslibet auguriis crediderit, etsi jejunet & oret, etsi jugirer ad Ecclesiam currat, etsi largas eleemosynas faciat, etsi corpusculum suum in omni afflictione cruciaverit, nihil ei proderit, quamdiu sacrilegia illa non reliquerir. Nam si istas paganias ibi Paternitas vestra in Romana urbe prohibuerir, & sibi mercedem, & nobis maximum profectum in doctrina ecclesiastica adquirer. Episcopi quoque & Presbyreri generis Francorum, qui fuerunt adulreri vel fornicatores acerrimi, quos in gradu Episcopatûs vel Presbyterii fornicationum nati filii arguunt, redeuntes ab apostolica Sede, dicunt sibi Romanum Pontificem licentiam dedisse, ministerium episcopale in Ecclesia usurpare. Contra quos conrendimus, quia apostolicam Sedem contra decreta canonum nequaquam audivimus judicasse [a]. Hæc omnia, domine carissime, propterea vobis nota fecimus, ut vestræ auctoriratis responsum talibus dare possimus, ut per cautelam vestræ doctrinæ oves Ecclesiæ non seducantur, sed lupi rapaces convicti & superati pereant. Interea munuscula parva vobis direximus, non quia digna sint Paternitate vestra, sed pro indicio caritatis, obedientiæ, & devotionis, id est villosam unam, & argenti & auri tantillum. Dextera Domini protegente incolumem valete & in Christo proficere Beatitudinem vestram in longitudine dierum optamus.

* Sur. cantiones

Gal. 4.

Aug. ser. 241. de temp.

de Sacerdotibus lapsis non restituendis.

Te Deus altithronus sancta conservet in æde
Sedis apostolicæ Rectorem tempore longo,
Mellifluâ gratum populis doctrinâ per orbem,
Perficiátque Deo dignum pia gratia Christi.
Splendida percipiat florens sua gaudia mater,
Atque domus Domini lætetur prole fecunda.

II. Zachariæ responsio

REVERENTISSIMO *& sanctissimo Fratri* BONIFACIO *Episcopo* ZACHARIAS *servus servorum Dei.* Susceptis sanctissimæ Fraternitatis tuæ litteris per DENEHARDUM Presbyterum tuum, quia te sospitem (ut semper cupimus) esse cognovimus, omnipotenti ac misericordissimo Deo nostro magnas retulimus grates, qui tibi in omnibus bonis prosperari dignatur. Magnam enim cordibus nostris infundis lætitiam, quoties nobis Sanctitatis tuæ scripta mittuntur, quando reperimus quæ ad salutem respiciant animarum: cùm quotidie in gremio sanctæ matris Ecclesiæ per tuam prædicationem novi populi adduntur. Ubi & tres Episcopos per loca singula secundùm seriem syllabarum tuarum te ordinasse cognovimus,

[a] Ex hac epistola & Zachariæ Papæ responsione non immeritò scrupulus animo occurrit, an pars vulgata epistolæ Gregorii Magni ad Secundinum quæ Sacerdotes ob lapsum depositos restituit, à Gregorii sententia sit profecta. Lege quæ ea de re in Præfatione sæculi superioris num. 49 observavimus.

qui

An. Chr. DCC LIV. Junii v. De Episcopis à Bonifacio institutis:

qui eidem populo, quem sibi Dominus Deus noster per tuam sanctitatem aggregare dignatus est, præesse debeant; & petisti ut per auctoritatem nostræ Sedis episcopales ibidem sedes firmentur. Sed tua sancta Fraternitas pertractet maturè, & subtili consideratione discernat si expedit, aut si loca aut populorum turbæ talia esse probantur, ut Episcopos habere mereantur. Meminisse enim debes, carissimè, quòd sacris canonibus præcipimur observare, ut minimè in villulas [a], vel in modicas civitates Episcopos ordinemus, ne vilescat nomen Episcopi. Sed nos tuis sincerissimis atque dilectis syllabis provocati, quæ poposcisti, absque mora concedimus, & statuimus per apostolicam auctoritatem episcopales esse illic sedes, & per successionem Episcopos teneri qui populis præsint, atque verbum prædicationis subjectis insinuent: unam quidem in castello *Vvirtziburg*; & alteram in opido quod nominatur *Buraburg*, tertiam verò in loco qui dicitur *Erpesfurt*: ita ut nulli post hæc liceat ea quæ à nobis sancita sunt violare, & auctoritate B. Petri Apostoli firma esse decrevimus.

de Synodo convocanda:

De eo autem quod nobis intimasti, quia te Carolomannus filius noster rogavit, ut in parte Francorum, in sua ditione constituta, Synodum celebrares, eoquòd omnis ecclesiastica regula seu disciplina ab eadem provincia funditus abolita est, nimis mærendum est, quòd per spatia tanta temporum ibidem Synodus Sacerdotum minimè celebraretur. Unde neque quid sit Sacerdotium ab eis qui se Sacerdotes esse existimant cognoscitur. Sed dum juvante Deo quæ à præfato filio nostro promissa sunt, ad effectum perducta fuerint, tuáque Fraternitas memorato Concilio consederit cum eodem excellentissimo viro; si quos reperetit Episcopos, Presbyteros aut Diaconos contra canones vel statuta Patrum excessisse, id est in adulterio, vel si plures uxores habuerunt, aut si sanguinem Christianorum sive paganorum effuderunt, vel etiam aliis capitalibus vitiis, quibus canones obviâsse reperit tua Sanctitas, nulla ratione apostolica auctoritate permittat Sacerdotio fungi. quia tales à suo tantùm ore falsò nominantur Sacerdotes, & deteriores sæcularibus esse noscuntur, qui se neque à fornicationibus, neque à nefariis matrimoniis abstinent, neque ab humani sanguinis effusione manus servant innoxias. Aut quid inde sentiunt, dicente Domino: *Sacerdotes mei semel nubant.* & Apostolus: *Unius uxoris virum*, &c. Et hoc ante susceptum Sacerdotium uti licitum est. Nam à die suscepti Sacerdotii etiam ab ipso proprio conjugio prohibendi sunt. Quomodo se Sacerdotio fungi considerant, qui talibus sceleribus involuti monstrantur, ut neque sæculares fideles his facinoribus obvolutos optemus? Quomodo non pertimescunt divina mysteria contingere, aut quomodo ad orandum pro peccatis populi accedere præsumunt, dum sacri canones neque purum Clericum, cui Sacerdotium non est, secundis copulari nuptiis permittunt? Isti verò econtrario non solùm post susceptum Sacerdotium se abstinere nolunt ab una uxore; immo luxuriæ dediti, pejora sæcularibus scelera committunt, ut plures uxores habere præsumant, quibus neque unam concessum est post susceptum ministerium attrectare. Sed & ista parvipendentes, atque Dominum ad iracundiam provocantes, majora committunt facinora, dum propriis manibus Christianos atque paganos necant: & fit ut qui in remissionem peccatorum debuerunt lavacrum regenerationis impendere, & Christi sacramenta donare aliis ne in æternum perirent; eorumdem sacrilegis manibus exstin-

de corripiendis Clericis: Levit. 21. 1. Tim 3.

[a] In Anglia sub Vvillelmo dumtaxat Rege factum est, *ut ex canonum decreto sedes Episcoporum ex villis ad urbes migrarent*, testante Vvillelmo Malmesburiæ Monacho in lib. 2, ubi de Episcopis Schireburnensibus in Hermanno.

AN. CHR. DCCLIV. JUNII V. guantur. Quis enim sapiens eos æstimet Sacerdotes, qui neque à fornicationibus abstinent, neque ab effusione humani sanguinis manus servant innoxias? Quisve eorum sacrificiis Dominum esse credit placatum? dicente Propheta: *Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus.* (Psalm. 5.) Istos ergo, ut præmisi, nec Sacerdotio fungi patiaris, neque divina contingere mysteria. Quidquid verò aliud eos contra ecclesiasticam regulam excessisse repereris, canones sive instituta Patrum præ manibus habeto, & sicut in eis edoctus fueris, discerne.

de successore eligendo: Quod autem tibi successorem constituere petisti, ut te vivente in tuo loco eligatur Episcopus; hoc nulla ratione concedi [a] patimur, quia contra omnem ecclesiasticam regulam esse monstratur. sed volumus, ut tibi ministret & sit in Evangelio Christi adjutor, dicente Apostolo: (1. Tim. 3) *Si quis bene ministraverit, gradum sibi bonum acquiret.* Nimis enim reprehensibile ac detestabile esse manifestum est, ut te vivente tibi alium substituamus. Sed hoc admonemus, ut quamdiu te divina jusserit clementia superesse, sine intermissione orare studeas, ut tibi Deus illum successorem concedat, qui ei possit esse placabilis; & populum quem ad suam gratiam per tuæ Sanctitatis industriam vocare voluit, irreprehensibiliter regere, atque ad viam vitæ perducere valeat. Nam quomodo hæc quæ poposcisti, si etiam voluerimus, concedere possumus, dum nos fragiles homines sub conditione mortis constituti, ignoremus quid superventura pariat dies, & quis è nobis prior de præsenti sæculo migret? Si autem eumdem divina voluerit clementia post tui transitus diem superesse, si eum aptum agnoveris, & in tua voluntate fuerit definitum; eâ horâ quâ te de præsenti sæculo migraturum cognoveris, præsentibus cunctis tibi successorem designa, ut huc veniat ordinandus. quod nulli alii concedi patimur, quod tibi caritate cogente largiri censuimus.

de incesto matrimonio: De illo verò, qui viduam avunculi sui, quæ & ipsa fuit uxor consobrini sui, & sacrum velamen habere monstrara est, & à beatæ memoriæ præcessore nostro sibi licentiam esse concessam divulgavit ut in perniciosum matrimonium adsumere debuisset: absit hoc, ut decessor noster ista (NOTA.) præciperet. Nec enim ab hac apostolica Sede illa permittuntur, quæ contraria esse Patrum sive canonum institutis probantur. Admonere & increpare eos, Frater carissime, ne cesses, quatenus à tam scelesto recedant matrimonio, ne in æternum pereant. Reminiscantur ergo se Christi sanguine esse redemptos, & non sponte se contradant diabolicæ potestati; sed magis omnipotenti Deo & Christo filio ejus Spirituique sancto, in cujus nomine ab illius antiqui hostis erepti sunt potestate. Labora igitur, sanctissime Frater, in eis, qui scriptum cognoscis: (Iac. ult.) *Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus à morte, & suorum operit multitudinem peccatorum.* Nos quoque ei pro hoc commonitoria scripta direximus.

de Kalendis Januariis Romanorum, &c. De Kalendis verò Januarii vel ceteris auguriis, phylacteriis & incantationibus, vel aliis diversis observationibus quæ gentili more observari dixisti apud B. Petrum Apostolum, vel in urbe Roma; hæc & nobis & omnibus Christianis detestabilia & perniciosa esse judicamus, dicente Domino: (Levit. 19. Num. 23.) *Non augurabimini.* Et iterum Scriptura dicit: *Non sint auguria in Israël, nec observatio in domo Iacob.* Igitur & à nobis cavendum esse censemus, ut nullis auguriis vel observationibus attendamus: quia omnia

[a] Quid rei hoc loco postulet à Zacharia Bonifacius, non satis constat. Forsitan postulabat alium suo loco designari Legatum, ut colligimus ex Zachariæ litteris infrà cap. 9. Nam anno datæ hujus epistolæ, id est anno DCCXLIII, nulli adhuc Sedi addictus erat, ex Notatione ad cap. 7 infra.

AN. CHR. DCCLIV. JUNII V.

hæc abscissa esse à Patribus edocti sumus. Sed quia per instigationem diaboli iterum pullulabant; à die qua nos jussit divina clementia (quamquam immeriti exsistamus) Apostoli vicem gerere, ilico omnia hæc amputavimus. Pari etenim modo volumus tuam Sanctitatem populis sibi subjectis prædicare. Nam & sanctæ recordationis prædecessoris atque nutritoris nostri domini Gregorii Papæ constitutione, omnia hæc piè atque fideliter amputata sunt, & alia quamplura, quæ diabolo suggerente pullulabant in Christi ovili: cujus instar pro illius populi salute dirigere maturavimus.

De Sacerdotibus lapsis non restituendis: NOTA.

De Sacerdotibus verò falsis qui falsa opinantur, qui etiam adulteri & fornicatores esse probantur, & sibi ab apostolica Sede indultum esse testantur, & econtrario sibi licentiam prædicationis largitam esse: hoc nulla ratione credat sancta Fraternitas tua; sed similiter in eis canonicam exerce vindictam, quemadmodum de his quibus superiùs à nobis edoctus monstraris. Non enim aliud te agere volumus, prætet quod sacri præcipiunt canones, vel etiam ab hac apostolica Sede instructus esse dignosceris.

de Episcoporum confirmatione.

Tuæ quoque Sanctitatis petitionem implevimus, mittentes tribus Episcopis tuis singulas confirmationis epistolas, quas per Sanctitatis tuæ manus eis largiri volumus: & KARLOMANNO filio nostro alia scripta direximus, ut adminicula quibus indiges, adimplere festinet.

NOTA.

Jam, Frater carissime, de omnibus superiùs comprehensis capitulis ut Dominus donavit respondimus ad amputanda omnia diabolicæ fraudis scandala. tua verò sancta Fraternitas si quid de cetero evenerit, ut sacri docent canones, studeat emendare in plebibus sibi à Deo commissis. Non enim aliud nobis convenit prædicare, prætet quod à sanctis Patribus sumus edocti. Si verò novi aliquid inimici astutia agente acciderit, quod tua sancta Fraternitas minimè per canonum instituta discernere possit; hoc nobis non pigeat insinuare, quatenus Deo juvante quæque ad emendationem novæ plebis esse possunt, tibi absque tarditate respondere curemus. Cognoscat ergo tua sancta Fraternitas ita dilectionem tuam haberi in nostris præcordiis, ut te præsentialiter quotidie videre desideremus, & ita te in nostro consortio habere, ut ministrum Dei & dispensatorem Ecclesiarum Christi. Confortare itaque in Domino, Frater carissime, & esto robustus, & labora in opere, ad quod te divina voluit clementia vocare. Magna etenim spes remunerationis exspectat, quam promisit Deus diligentibus se. Et nos licèt peccatores exsistamus, tamen Dei nostri immensam clementiam non cessamus exorare, ut qui cœpit in vobis, perficiat opus bonum usque in finem, & B. Petrus Apostolorum Princeps cooperetur tibi in omnibus bonis, qui ei parêre desideras. Deus te incolumem custodiat, sanctissime Frater. Data Kalend. Aprilis, imperante domino piissimo Augusto Constantino, anno XXIV imperii ejus, Indict. XI[a].

III. Baptismus an, & quà formâ vitiatâ iterandus. * de his infrà c. 9.

REVERENTISSIMO *& sanctissimo Fratri* BONIFACIO *Coepiscopo*, ZACHARIAS *servus servorum Dei.* VIRGILIUS & SIDONIUS*, religiosi viri apud Bajoariorum provinciam degentes, suis nos litteris visitantes, intimârunt, quòd tua reverenda Fraternitas eis injungeret Christianos denuo baptizare. Quod audientes nimis conturbati sumus, & in admirationem magnam incidimus, si habetur ut dictum est. Retulerunt quippe

[a] Addit Baronius ex Romana editione, *imperii ejus anno secundo*, scilicet anno XXIV, quo cum patre imperare cœpit; secundo verò quo solus. Baronius etiam monet legendum, *Indict.* X. Quamquam & mss. codices scribunt, *Indict.* XI, idémque legitur apud Sirmondum, cujus hæc lectio: *imperante domino piissimo Augusto Constantino à Deo coronato anno* XXIV, *imperii ejus anno secundo*, *Indict.* XI. Certè Synodus Liptinensis, quam Zachariæ Pontificis epistola hæc præcessit, habita est *Kalendis Martiis anno* DCCXLIII, Indictione XI currente.

An. Chr. DCC LIV. Junii v. » quòd fuerit in eadem provincia Sacerdos, qui Latinam linguam penitus » ignorabat: & dum baptizaret, nesciens Latini eloquii linguam, diceret: » *Baptiza te in nomine Patria & Filia & Spiritussancta:* ac per hoc tua reve- » renda Fraternitas jussérit rebaptizare. Sed, sanctissime Frater, si ille, qui » baptizavit, non errorem introducens aut hæresim, sed pro sola ignorantia » Romanæ locutionis infringendo linguam, ut præfati sumus, baptizans di- » xerat; non possumus consentire, ut ab eo baptizati denuo baptizentur. » quia, sicut tua bene novit sancta Fraternitas, quicumque baptizatus fuerit » ab hæreticis in nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti, nullo modo rebapti- » zari debet, sed per solam manûs impositionem purgandus est. Si ergo ita » est, ut nobis relatum est, nolo ampliùs à te illis prædicetur hujusmodi do- » ctrina: sed ut sancti Patres docent & prædicant, tua Sanctitas studeat con- » servare. Deus te incolumem custodiat, reverentissime Frater. Data Kalen- » dis Juliis, imperante domino piissimo Augusto Constantino, à Deo coro- » nato, magno Imperatore, anno vicesimo sexto, imperii ejus anno quarto, » Indictione duodecima*.

* Breve ro malè quartadecima

IV. Romana Synodus sub Zacharia contra Aldebertum & Clementem. Actio I. » IN nomine Domini nostri JESU-CHRISTI, imperante domino piissimo » Augusto Constantino Imperatore, anno VI^a imperii ejus, post consula- » tum ejus anno quinto, mense Octob. die vicesima-quinta, Indictione quarta » & decima, præsidente sanctissimo domino ZACHARIA Papa in patriar- » chio Lateranense, in Basilica quæ appellatur Theodoti; considentibus » etiam cum eo sanctis Episcopis EPHIPHANIO de Silva-candida, BENE- » DICTO Nomento, VENANTIO Præneste, GREGORIO Portuense, NI- » CETA Gabiis, THEODORO Ostiense, GRATIOSO Velitris; seu venera- » bilibus Presbyteris, id est Johanne Archipresbytero, Gregorio, Stephano, » item Stephano, Dominico, Theodoto, Anastasio, Georgio, Sergio, Jordane, » Leone, item Leone, Gregorio, Stephano, Eustachio, Procopio atque Theopha- » nio; propositis in medio sacrosanctis Evangeliis, adstantibus quoque Diaconi- » bus cunctóque Clero, GREGORIUS Regionarius & Nomenculator dixit: DE- » NEARDUS religiosus Presbyter, legatus Bonifacii sanctissimi Archiepiscopi » provinciæ Germaniæ directus ad vestrum sanctum Apostolatum, præ velo » est, & petit ingredi. quid præcipitis? Dictum est: Ingrediatur. Cúmque » ingressus fuisset, Zacharias sanctus Papa dixit: Ante hos dies litteras reve- » rentissimi Fratris nostri Bonifacii Archiepiscopi nobis detulisti, per quas » nobis quæ opportuna ei visa fuerant indicavit. Quid ergo denuo nostris » secretariis te ingredi postulâsti? Deneardus religiosus Presbyter dixit: Do- » mine mi, dum juxta vestri Apostolatûs præceptum dominus meus Bonifa- » cius Episcopus, famulus pietatis vestræ, in provincia Francorum Synodum » aggregaret, & repetisset illic falsos Sacerdotes, hæreticos & schismaticos, » id est Aldebertum & Clementem, Sacerdotio privans, unà cum Principi- » bus Francorum, retrudi fecit in custodiam. Illi autem non in pænitentia » degunt, ut judicatum est; sed econtrario adhuc populum seducunt. Pro » quo & hanc epistolam præfati domini mei quam manibus gero, vestro san- » cto Apostolatui missus offero, ut eam coram sancto Concilio legi faciatis. » Dictum est: Suscipiatur epistola, & coram nostra præsentia relegatur. Et » accipiens Theophanius Notarius regionarius & sacellarius, relegit in his » sermonibus.

V. Bonifacii epistola recitata. » *Excellentissimo Patri atque apostolico Pontifici* ZACHARIÆ *Papæ*, BO- » NIFACIUS *servus servorum Dei, optabilem in Christo caritatis salutem.* Postquam me ante annos propè triginta sub familiaritate & servitio apo-

a Ita Sirmondi & Canisii editio corrigunt Surianam, in qua legitur *anno* XXVI.

stolicæ Sedis, annuente & jubente venerandæ memoriæ Antistite apostolico « AN. CHR. DCC LIV.
Gregorio, anteriore vero constrinxi; quidquid mihi lætitiæ vel tristitiæ « JUN. 5.
acciderat, apostolico Pontifici solebam indicare, ut in lætis simul laudare- «
mus Dominum, & in tristibus ejus consilio roboraret. Ita & nunc mihi li- «
ceat vobis indicare, precor, sicut scriptum est: *Interroga patrem tuum, & « Deut. 32. 7.*
adnunciabit tibi; seniores tuos, & dicent tibi. Notum enim sit Paternitati «
vestræ, quia postquam indigno mihi mandâstis in provincia Francorum, «
sicut & ipsi rogârunt, sacerdotali Concilio & synodali conventui præesse, «
multas injurias & persecutiones passus sum à falsis Sacerdotibus, & adul- «
teris Presbyteris seu Diaconibus, & fornicariis Clericis. Maximus tamen «
mihi labor est contra duos hæreticos pessimos, & blasphemos contra Deum «
& contra catholicam Fidem. Unus qui dicitur ALDEBERTUS, natione «
Gallus est; alter qui dicitur CLEMENS, genere Scotus a est; specie quidem « a
erroris diversi, sed pondere peccatorum compares. Contra istos, obsecro, «
auctoritatem vestram, ut me defendere & adjuvare, & populum Franco- «
rum & Gallorum per scripta vestra corrigere studeatis, ne hæreticorum fa- «
bulas & vana prodigia ac signa præcursoris Antichristi sectentur, sed ad «
canonica jura & ad viam veræ doctrinæ convertantur, & ut per verbum «
vestrum isti duo hæretici mittantur in carcerem, nullúsque cum eis com- «
munionem habeat: ne fortè fermento doctrinæ illorum fermentatus aliquis «
pereat, sed segregati vivant, & juxta dictum Apostoli, traditi satanæ in « *1. Cor. 5. 5.*
interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini. Et si Ecclesiam non «
audierint, sint nobis juxta evangelicum præceptum sicut ethnici & publi- « *Matth. 18. 17.*
cani. Propter istos enim persecutiones & inimicitias & maledictiones mul- «
torum patior, & Ecclesia Christi impedimentum fidei & doctrinæ rectæ «
sustinet. Dicunt enim de Aldeberto, quòd eis sanctissimum Apostolum ab- «
stulerim, patronum & oratorem virtutúmque factorem & signorum osten- «
sorem abstraxerim. Sed Pietas vestra audiens vitam ejus, judicet ex fructu, «
utrùm vestimentis ovium indutus, intus lupus rapax fuerit, an non? In « Aldeberti deliria.
primæva enim * ætate hypocrita fuit, dicens quòd sibi Angelus Domini « * al. igi- tur
in specie hominis de extremis finibus mundi miræ, & tamen incertæ san-
ctitatis Reliquias attulerit, & exinde potuerit omnia quæcumque poposce- «
rit, à Deo impetrare. Hac ergo simulatione, sicut Apostolus Paulus prædi- « *2. Tim. 3.*
xit, penetravit multorum domos, & captivas duxit post se mulierculas «
oneratas peccatis, quæ ducebantur variis desideriis, & multitudinem rusti- «
corum, dicentium, quòd ipse esset vir apostolicæ sanctitatis. Præterea «
conduxit Episcopos indoctos, qui se contra præcepta canonum absoluté or- «
dinaverunt. Unde in tantam superbiam elatus est, ut se æquipararet Aposto- «
lis Christi, & dedignatus in alicujus Apostolorum vel Martyrum honore «
Ecclesiam consecrare, [in proprio honore dedicaret Oratoria, vel, ut ve- «
rius dicam, sordidaret. Ad hæc etiam b] improperans cur voluissent homi- « b
nes visitare limina SS. Apostolorum, fecit eis cruciculas & oratoriola in «
campis & ad fontes vel ubicumque sibi videbatur, & jussit ibi publicas ora- «
tiones celebrari, in tantum ut multitudines populorum spretis ceteris Epi- «
scopis & dimissis antiquis Ecclesiis, in talibus locis conventus agerent, di- «
centes: Merita S. Adalberti adjuvabunt nos. Ungulas quoque suas & ca- «
pillos dedit ad honorificandum & portandum cum Reliquiis S. Petri Apo- «
stolorum Principis. Tantis itaque flagitiis involutus, præsumsit quoddam, «

a Is esse videtur, de quo scribit Bonifacius in epistola 15 ad Eadburgam Abbatissam. *Super omnia, inquit, gravissimum, quod venenum insidias fratrum malitiam infidelium paganorum. Rogate ergo pium defensorem vita nostra, ut ubi debuerunt esse speciosi pedes portantium lucernam pacis evangelica, non invagantur tenebrosa errantium apostatarum vestigia.*

b Inclusa parenthesi desunt apud Sirmondum & in nonnullis mss.

An. Chr. dcc liv. Junii v. [a]

» quod maximum ſcelus & blaſphemia contra Dominum eſſe videtur. Ve-
» nienti enim populo & proſtrato ante pedes ejus, & cupienti confiteri pec-
» cata [a] ſua, dixit: Scio omnia peccata veſtra, quia mihi cognita ſunt occulta
» veſtra: ideóque non eſt opus confiteri ea. Securi ergo & abſoluti de pec-
» catis veſtris præteritis, revertimini ad domos veſtras cum pace. Hæc igitur
» atque his ſimilia, quæ ſanctum Evangelium hypocritas facturos eſſe teſta-
» tur, idem Aldebertus ſuo habitu & inceſſu moribúſque ſolet operari.

Clemētis errores.

» Alter autem hæreticus qui dicitur CLEMENS, contra catholicam con-
» tendit Eccleſiam, abnegans ſcilicet & refutans canones ſacros, tractatus &
» expoſitiones SS. Patrum, Hieronymi, Auguſtini, & Gregorii. Synodalia
» etiam jura ſpernens, affirmat ſe poſt duos filios ſibi in adulterio natos, eſſe
» poſſe legis Chriſtianæ Epiſcopum. Præterea Judaïſmum introducens, ju-
» ſtum judicat eſſe Chriſtiano, ut ſi voluerit, viduam fratris defuncti acci-
» piat uxorem. Ipſe etiam contra Fidem ſanctorum Patrum contendit dicens,
» quòd Chriſtus Filius Dei deſcendens ad inferos, omnes quos inferni carcer
» detinuit, inde liberâſſet, credulos videlicet & incredulos, necnon cultores
» idolorum. Multa quoque alia horribilia & contraria Fidei catholicæ de
» prædeſtinatione Dei affirmat. Quapropter precor, ut litteras veſtras de
» hoc hæretico mandare curetis Duci Karlomanno ut mittatur in cuſtodiam,
» ne ſemina ſatanæ latiùs ſeminans, una ovis morbida totum gregem pol-
» luat. Valere Sanctitatem veſtram & proſperis profectibus gaudere in lon-
» gitudine dierum optamus.

» Cúmque lecta eſſet epiſtola, Zacharias Papa dixit: Audiſtis, cariſſimi
» Fratres, quid in iſta epiſtola lectum ſit ex ſacrilegis illis, qui ſe ad ſuam
» condemnationem Apoſtolos nominare præſumſerunt? Sancti Epiſcopi &
» venerabiles Preſbyteri reſponderunt: Audivimus certè per omnia, non
» Apoſtolos, ſed miniſtros ſatanæ & præcurſores Antichriſti. Quis enim ali-
» quando Apoſtolorum vel quilibet Sanctorum ex capillis ſuis aut ungulis
» pro ſanctitate * populis tribuit, ut iſte perniciosus agere conatus eſt Alde-
» bertus? Sed hoc ſcelus à veſtro ſancto Apoſtolatu reſecandum eſt, tam de
» illo quàm etiam de tranſgreſſore Clemente, qui ſacros canones ſpernit,
» atque expoſitiones SS. Patrum, Ambroſii, Auguſtini, ceterorúmque re-
» ſpuit. Ambo itaque juſtam dignámque tranſgreſſionibus ſuis ſuſcipiant ſen-
» tentiam. Zacharias ſanctus Papa dixit: Quia jam tardior hora eſt, venturo
» ſecretario de conſcripta vita & oratione, quam ſibi exponit Aldebertus,
» vel de ceteris ejus geſtis, cùm nobis lecta fuerint, communi conſenſu, me-
» diante Deo, quid fieri debeat pertractemus.

* al. ſanctuaria populis tribuerit

Actio II. [b]

» [b] Cúmque in eodem die ſanctus Zacharias Papa ceterique Epiſcopi, nec-
» non Preſbyteri ſupradicti, aliique Clerici conveniſſent in prænominatam
» Baſilicam, Gregorius Notarius regionarius & Nomenculator dixit: Juxta
» veſtri ſancti Apoſtolatûs præceptum, quod in præterito ſecretario juſſiſtis,
» Deneardus religioſus Preſbyter adeſt præ velo. quid præcipitis? Dictum
» eſt: Ingrediatur. Cúmque ingreſſus eſſet, Zacharias ſanctus Papa dixit:
» Actus illius nefandiſſimi Aldeberti, ſive cetera ejus ſcripta quæ præterito
» ſecretario in manibus gerebas, coram præſenti Concilio porrige legenda.
» Et accipiens Theophanius Notarius regionarius & ſacellarius, legit vitam
» illius, cujus initium eſt: In nomine Domini noſtri JESU-CHRISTI, in-
» cipit vita ſancti [c] & beati Aldeberti Epiſcopi, ex electione Dei nati. De

[a] Hinc collige diſciplinam illius temporis in revelandis peccatis Sacerdoti, & quidem genibus flexis.

[b] Hîc finita actione prima Concilii incipit ſecunda, quæ in quibuſdam codicibus repetit exordium Concilii, uti apud Sirmondum: quod etiam in aliis Actionibus ſervatur.

[c] Sirmondo: *& beati Dei famuli præclari atque per totum ſpecioſi ex electione Dei nati, S. Aldeberti Epiſcopi.*

fimplicibus parentibus fuit procreatus, & de gratia Dei coronatus: quia dum in utero matris suæ esset, ibidem gratiam Dei accepit *: & antequam perveniffet beatiffima nativitas ejus, vidit genitrix ejus per visionem quasi egredientem vitulum de dextero latere suo. Qui nimirum vitulus designabat illam gratiam, quam acceperat ab Angelo, antequam exiret de vulva.

[AN. CHR. DCC LIV. JUNII V.]
[* *ita ex Sirmondo.*]

Cùmque hic libellus usque ad finem lectus fuisset, Zacharias sanctus Papa dixit: Quid ad hanc blasphemiam respondetis, sanctissimi Fratres? Epiphanius Episcopus Ecclesiæ sanctæ Silvæ-candidæ dixit: Domine Apostolice, ex divina profectò inspiratione morum est cor vestri sancti Apostolatûs, ut prædictum Bonifacium sanctissimum Episcopum & Francorum Principes commoneretis, in partibus illis post longa tempora Concilium congregare Sacerdotum, ne hæc schismata & blasphemiæ sancto vestro Apostolatui celarentur. Zacharias sanctus Papa dixit: Si quid adhuc habet Deneardus religiosus Presbyter nobis porrigere legendum, porrigat. Deneardus Presbyter respondit: Ecce, domine, epistola qua utebatur Aldebertus, & quam divulgabat esse JESU, sibique de cælo venisse. Et accipiens Theophanius Notarius legit, cujus initium tale erat: In nomine Domini incipit epistola Domini nostri JESU-CHRISTI Filii Dei, quæ in Hierosolymam cecidit, & per Michaëlem Archangelum inventa est in porta Ephraim, & per manus Sacerdotis nomine Icoræ * ipsa epistola fuit exemplata. Et transmisit ipse eamdem epistolam ad Germaniam * civitatem alio Sacerdoti Talasio, & ipse Talasius transmisit illam ad Arabiam civitatem alio Sacerdoti Leoban. & ipse Leoban transmisit epistolam istam ad Vetphaniam civitatem, & recepit eam Macrius * Sacerdos Dei, & transmisit in montem S. Archangeli Michaëlis, & per manus Angeli Dei pervenit ad Romanam civitatem ad sepulcrum S. Petri, ubi claves regni cælorum constitutæ sunt. Et duodecim Papati qui sunt in Romana civitate, triduanas fecerunt vigilias in jejuniis & orationibus: & cetera usque ad finem perlecta. Zacharias sanctus Papa dixit: Pro certo, carissimi Fratres, & prædictus Aldebertus in insaniam conversus est, & omnes qui hac utuntur commentata * epistola, parvulorum more absque sensu sunt, & muliebri errore insaniunt. Sed ne leviores ampliùs decipiat, indiscussam & absque sententia causam hanc relinquere non possumus. Sancti Episcopi & venerabiles Presbyteri responderunt: Ex divina illustratione cognoscimus cor sancti vestri Apostolatûs illuminatum, & quæ à vobis dicta sunt, ex administratione sancti Spiritus emanârunt. Et idcirco ut à vobis prævisum fuerit, in utrosque sententia promulgetur. Zacharias sanctus Papa dixit: Non ut à nobis solis prævisum fuerit, sed pariter cum sanctitate vestra, ut Domino placuerit, in futuro secretario est pertractandum.

[* *Sirmondo* Leoiæ]
[* *Sirm.* Hieremiâ]
[* *Sirm.* Machetius]
[* *Sirm:* scelerata]

[ACTIO III.]

Cùm autem tertia vice in eodem die Zacharias sanctus Papa, ceterique Episcopi, necnon Presbyteri supradicti, sed & alii Clerici convenissent in prænominatam Basilicam, Gregorius Notarius regionarius & Nomenculator dixit: Secundùm quod à vestro sancto Apostolatu præceptum est in præterito secretario, ut Deneardus religiosus Presbyter hic se vestris præsentaret obtutibus, præstò est præ foribus. quid præcipitis? Dictum est: Ingrediatur. Cùmque ingressus fuisset, Zacharias Papa dixit: Habes adhuc ex sacrilegorum illorum conscripto aliquid, quod coram Concilio proferre debeas ad legendum? Deneardus religiosus Presbyter respondit: Etiam, domine mi, orationem, quam sibi Aldebertus componere nisus est; & ecce in manibus eam gero: jubete eam suscipi. Móxque suscepta est & lecta oratio, cujus initium tale erat: Domine, Deus omnipotens,

AN. CHR. DCC LIV. JUNII V.

Pater Domini nostri JESU-CHRISTI, & A & Ω, qui sedes super septimum thronum & super Cherubin & Seraphin, pietas magna & dulcedinis satis est apud te, Pater sanctorum Angelorum, qui fecisti cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt: te invoco & clamo & invito super me miserrimo, quia tu dignus fuisti dicere: Quodcumque petieritis à Patre in nomine meo, dabit vobis. A te [a] peto, ad te clamo, à Domino Christo confido animam meam. Cúmque per ordinem legeretur, pervenit ad locum, ubi ait: Precor vos, & conjuro vos, & supplico me ad vos Angelus * Uriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michaël, Angelus Adimis *, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simihel. Dum verò hæc oratio sacrilega usque ad finem perlecta fuisset, Zacharias sanctus Papa dixit: Quid ad hæc, sancti Fratres, respondetis? Sancti Episcopi & venerabiles Presbyteri responderunt: Quid aliud agendum est, nisi ut omnia, quæ coram nobis lecta sunt, igni concrementur; auctores verò eorum anathematis vinculo percellantur? Octo enim nomina Angelorum, quæ in sua oratione Aldebertus invocavit, non Angelorum, præter Michaëlis, sed magis dæmonum nomina sunt, quos ad præstandum sibi auxilium invocavit. Nos autem, ut à vestro sancto Apostolatu edocemur, & divina tradit auctoritas, non plusquam trium Angelorum nomina agnoscimus, id est Michaël, Gabriel, Raphaël [b]. Zacharias sanctus Papa dixit: Optimè provisum est à vestra sanctitate, ut conscripta illius omnia igne concrementur: sed opportunum est, ut ad reprobationem ejus in scrinio nostro conserventur ad perpetuam confusionem. Nunc verò quia omnia peracta sunt, de utrorumque sententia, quorum superiùs mentio facta est, pertractandum est. Universum Concilium dixit: Aldebertus, cujus nobis actus & nefaria commenta lecta sunt, & qui se Apostolum censuit nominari, & capillos & ungulas suas populis pro sanctitate * tribuit, quíque sub obtentu Angelorum dæmones in suum auxilium invocat; sit ab omni officio sacerdotali alienus, agens pænitentiam pro commissis, & ampliùs jam populum minimè seducat. Sin autem in his erroribus perseveraverit, & populum ampliùs seduxerit, sit anathema, & æterno Dei judicio condemnetur; omnísque pariter qui ei consenserit & ejus doctrinam secutus fuerit, aut adjunctus illi fuerit. Similiter & Clemens, qui per suam stultitiam SS. Patrum statuta omniáque synodalia acta respuit, inferens etiam Christianis Judaïsmum, dum prædicat fratris defuncti accipere posse uxorem; insuper & Dominum JESUM-CHRISTUM descendentem ad inferos, omnes pios & impios exinde prædicat abstraxisse; ab omni sacerdotali officio nudatus sit & anathematis vinculo obligatus, paritérque Dei judicio condemnatus, & omnis, qui ejus sacrilegis consenserit prædicationibus.

* *Sirm.* Angele

* *al.* Adinus, *Sirm.* Inias

* *Sirm.* sanctuario

SUBSCRIPTIONES.

ZACHARIAS Episcopus sanctæ Dei Ecclesiæ catholicæ atque apostolicæ urbis Romanæ, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. EPIPHANIUS Episcopus Ecclesiæ Sylvæ-candidæ his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. BENEDICTUS Episcopus Ecclesiæ Nomentanæ his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. VENANTIUS Episcopus sanctæ Ecclesiæ Prænestinæ his gestis, &c. GREGORIUS Episcopus sanctæ Ecclesiæ Portuensis his gestis, &c. NICETA Episcopus sanctæ Ecclesiæ Gabinatis, &c. THEODORUS Episcopus sanctæ Ecclesiæ Ostiensis,

&c.

[a] Sirmondus. *Ergo ego te peto, quia in te confidit anima mea.*

[b] Et tamen nonnullæ Ecclesiæ retinent *Urielem*, cujus nomen in Esdræ lib. 4 capp. 4 5, & 10. qui liber cùm auctoritatem in Ecclesia non habeat, Urielis cultum ab antiquis repudiatum approbare non potest. In litania quadam principis Caroli Magni usitatâ exprimuntur *Orihel, Raguhel, Tobihel.* Lege eruditi viri Johannis Thiersi epistolam nuncupatoriam ad Dissertationem de voce *Paracleti.* Porro post hæc verba Sirmondus addit: *Alioqui de mysterio sub obtentu Angelorum, dæmonum nomina introduxit*

&c. GRATIOSUS Episcopus sanctæ Ecclesiæ Veliternensis, &c. JOHANNES Archipresbyter tituli sanctæ Susannæ, &c. GREGORIUS humilis Presbyter tituli S. Clementis, &c. STEPHANUS gratiâ Dei Presbyter tituli S. Marci, &c. STEPHANUS indignus Presbyter tituli S. Eusebii, &c. DOMINICUS humilis Presbyter tituli S. Priscæ, &c. THEODORUS humilis Presbyter tituli S. Laurentii, &c. ANASTASIUS indignus Presbyter tituli S. Mariæ, &c. GEORGIUS humilis Presbyter tituli SS. Joannis & Pauli, &c. SERGIUS humilis Presbyter tituli S. Potentianæ, &c. JORDANES indignus Presbyter tituli S. Sabinæ, &c. THEOPHANIUS humilis Presbyter tituli SS. quatuor Coronatorum, &c. LEO indignus Presbyter tituli S. Anastasiæ, &c. GREGORIUS indignus Presbyter tituli S. Balbinæ, &c. STEPHANUS indignus Presbyter tituli S. Chrysogoni, &c. EUSTACHIUS humilis Presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ, &c. * LEO humilis Presbyter tituli S. Damasi, &c. PROCOPIUS indignus Presbyter tituli S. Cyriaci his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit.

An. Chr. DCCLIV. Junii v.

** hic deest apud Sirmond.*

V. Epistola encyclica Zachariæ ad Episcopos.

DILECTISSIMIS *nobis* REGINFRIDO *Rotomagensi Episcopo*, DEODATO *Belvocanensi* [a] *Episcopo*, RAMBERTO *Ambianensi Episcopo*, DAVID *Spirensi Episcopo*, ÆTHERIO *Toroanensi* 1 *Episcopo*, HELISÆO *Noviomensi Episcopo*, TREUVARTO 2 *Camerocanensi Episcopo*, BURCHARDO *Vvirtzburgensi Episcopo*, FOLCRICO 3 *Tungrensi Episcopo*, GENEBAUDO *Laudensi* 4 *Episcopo*, ROMANO *Meldensi Episcopo*, AGILOLFO *Coloniensi Episcopo*, HATTONI 5 *Stratsburgensi Episcopo*, *& ceteris amantissimis Coepiscopis, Presbyteris etiam & Diaconibus, cunctisque orthodoxis Ecclesiarum Dei Clericis apostolicam doctrinam tenentibus*, ZACHARIAS *divinâ gratiâ præditus apostolicæ Sedis Pontifex, servus autem servorum Dei, in Domino salutem dicit.* Gratias ago Deo Patri omnipotenti & Domino nostro JESU-CHRISTO unico filio ejus, & sancto Spiritui, qui vestrûm omnium corda inflammare dignatus est per diffusam à se gratiam, ut in unitate fidei & vinculo pacis ambuletis, & sit splendor Domini Dei nostri super vos, dilectissimi mihi, & abundans gratia pacis & caritatis, ut sitis unum corpus spiritualis matris vestræ sanctæ catholicæ & apostolicæ Dei Ecclesiæ, in qua Deo auctore præsumus, implentes illud propheticum dictum: *Ecce quàm bonum, & quàm jucundum, habitare fratres in unum.* Quamvis enim pro itineris longitudine corpore simus absentes, in spiritu tamen dilectionis semper sumus vobis præsentes, habentes vos in visceribus nostris, & assiduè orantes, ut Deus & Dominus noster Jesus-Christus multo ampliùs confirmet corda vestra in exhortatione Evangelii, in ministerio quo fungimini, ut credita vobis plebs vestris piis admonitionibus adjuvante Domino à diabolicâ fraude liberata, persistat salva, vosque mereamini de eorum animabus in die Christi apportare lucrum. [b] Obsecro ergo vos, ut dignè ambuletis vocatione qua vocati estis, ut decet Sanctos, cum multa patientia supportantes invicem in caritate, solliciti servare unitatem spiritûs in vinculo pacis & caritatis: quia finis præcepti caritas est de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Gaudeo in vobis, carissimi, quoniam fides vestra & unitas

1 Sirm. Tarvanensi
2 a Treuvardo
3 Fulcario
4 Laudunensi
5 Heddo

Ps. 131, 1.

[a] Aliis *Belbocanensi.* Sirmondus legit *Bellovacensi*, & præponit RAIMBERTUM *Ambianensem*, qui *Lambertus* in codicibus à Canisio visis scribitur. FULCARIUS Tungrensis Episcopus apud Sirmondum Davidi Spirensi Episcopo præponitur. hæc verò epistola apud eumdem ante Concilium collocatur, quemadmodum & sequens.

[b] Addit Sirmondi editio: *Scriptum quippe est: Filii sapientiæ Ecclesia justorum, & natio eorum obedientia & caritas.*

An. Chr. DCCLIV. Junii v.

» erga nos pretiosa est & manifesta non solùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus, dum ad fautorem & magistrum vestrum à Deo constitutum B. Petrum Apostolorum Principem benignissima voluntate conversi estis: & in hoc laudabilis est fides vestra, quoniam idipsum sapitis, quòd oporter sapere [a]. Habetis itaque nostra vice ad confortandam dilectionem vestram sanctissimum Bonifacium Fratrem nostrum Archiepiscopum, apostolicæ Sedis Legatum, & nostram præsentantem vicem. Sit ergo constantia vestra adversus contentionem eorum qui adversa sapiunt, & non quæ Dei sunt: neque terreamini à facie eorum, sicut scriptum est, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potiùs eum timete, qui potest animam & corpus mittere in gehennam. (*Matth. 10.*) Fratres mei, in carne enim ambulantes, non secundùm carnem militemus. Arma enim militiæ nostræ non carnalia, sed spiritualia sunt, ad destruendam omnem exaltationem extollentem se adversus scientiam Dei. Confortamini itaque in Domino & in potentia virtutis ejus. Pax vobis & gratia à Deo & Domino nostro Jesu-Christo ministretur. Amplectimur & osculamur, ac si præsentes, caritatem vestram in unitate spiritûs, in vinculo pacis & caritatis Christi. Deus vos incolumes custodiat.

VI. *Alia encyclica de confirmatione Synodi à Bonifacio habitæ.*

» ZACHARIAS *Papa universis Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, Abbatibus, cunctis etiam Ducibus, Comitibus, omnibúsque Deum timentibus, per Gallias & Francorum provincias constitutis.* Referente nobis reverentissimo Fratre nostro Bonifacio Episcopo, quòd dum Synodus congregata esset in provincia vestra juxta nostram commonitionem, mediantibus filiis nostris Pippino & Karolomanno, Principibus vestris, peragenre etiam vicem nostram prædicto Bonifacio, Dominus inclinâsset corda vestra cum Principibus vestris in prædicationem ejus, ut omnibus commonitionibus ejus obedireris, & falsos & schismaticos & homicidas & fornicarios à vobis expelleretis Sacerdotes: omnipotenti Deo gratias egimus, & pro vobis sumus orantes, ut qui cœpit in vobis opus bonum, perficiat usque in finem. Obsecro enim omnes vos coram Deo, ut ejus commonitionibus firmiter obediatis. Ipsum namque vice nostra in partibus illis ad prædicandum constitutum habemus, ut vos Deo propitio ad viam perducat rectitudinis, & à cunctis facinoribus salvi esse possitis. Habuistis enim peccatis facientibus nunc usque falsos & erroneos Sacerdotes: unde & cunctæ paganæ gentes vobis pugnantibus prævalebant, quia non erat differentiæ inter laicos & Sacerdotes, quibus pugnare licitum non est. Qualis enim victoria dabitur, ubi Sacerdotes unâ horâ dominica tractant mysteria, & dominicum corpus consecrant pro animarum suarum redemtione; & postea Christianos quibus hoc ministrare debuerant, aut paganos quibus Christum prædicare debuerunt, sacrilegis necant manibus? & fit secundùm verbum Domini dicentis: *Vos estis sal terræ. quod si sal evanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet ultrà, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* (*Matth. 5.*) Dum hæc ita sint, & tales in vobis fuerint Sacerdotes, quomodo victores contra vestros inimicos esse poteritis? Nam si mundos & castos ab omni fornicatione & homicidio liberos habueritis Sacerdotes, ut sacri præcipiunt canones, & nostra vice prædicat præfatus Bonifacius Frater noster, & ei obedientes exstiteritis [*], (*ita Sirm.*)

[a] Item ista: *Et nunc Deo operante est aggregata Sanctitas vestra nostræ societati in uno pastorali ovili: & est nobis unus Pastor, qui à Pastore Pastorum Domino Deo & Salvatore N. I. C. Princeps Apostolorum & noster Doctor est institutus.* Sunt & aliæ varietates minutiores.

nulla gens ante vestrum conspectum stabit: sed corruent ante faciem vestram omnes paganæ gentes, & eritis victores. insuper & bene agentes, vitam æternam possidebitis. Vos autem, Fratres carissimi, qui estis veri Sacerdotes, vel sub regulari disciplina constituti, sic vos exhibete, ut decet Dei ministros & dispensatores mysteriorum Dei, ut non vituperetur ministerium vestrum, ne fiat in vobis quod scriptum est: *Erit sicut populus, sic sacerdos.* Nam si hoc fuerit, qualis vobis erit ab hominibus laus, aut qualis à Deo exspectatur retributio? Quamobrem sic vos corrigite ut veri Sacerdotes, & tales ad Sacerdotium provehite, ut & vobis & illis testimonium maneat bonum ab his qui foris sunt: quatenus ab hominibus laudem & à Deo præmium in æterna beatitudine percipere mereamini, eoquòd per vos ad rectam Fidem perducti sunt populi multi, innoxios habentes Sacerdotes. Ad Synodum quoque omni anno convenite, ad pertractandam unitatem Ecclesiæ, & ut si quid adversi acciderit, radicitus amputetur, & Ecclesia Dei maneat inconcussa. Bene valete.

AN. CHR. DCC LIV JUNII V.

Esa. 24.

VII. Item alia de eadem re & variis dubiis:

REVERENTISSIMO *& sanctissimo Fratri* BONIFACIO *Coepiscopo,* ZACHARIAS *servus servorum Dei.* Cùm nobis sanctissimæ Fraternitatis tuæ syllabæ delatæ fuissent, atque per singula legi fecissemus; reperimus in earumdem litterarum serie; quòd peccatis nostris facientibus dum dominici tritici semina quæreres elaborare ad augendam segetem spiritualem, subitò inimici superseminaverunt zizania, ut Sanctitatem tuam in bono opere impedirent. Sed tua sancta Fraternitas incessanter orationi instet pariter cum Fratribus qui tecum laborant, ut spirituali sarculo eradicare possis zizania. Hoc opus si tibi semper erit in voluntate, Deus sine dubio adjuvabit, ut beatus Gregorius Papa: Bonum opus, inquit, nobis sit in voluntate, nam ex divino adjutorio erit in perfectione. Unde, carissime Frater, confortare in Domino, & ipse erit adjutor tuus. *Greg. M.*

De incursione autem gentium quæ in tuis plebibus facta est, mærendum nobis est. Sed hæc adversitas nullatenus tuam Fraternitatem conturbet; quia & Romana civitas ex accidentibus facinoribus sæpius est depopulata, & tamen omnipotens Dominus dignatus est eam consolari. Sic etiam credimus, quia & vos consolabitur [a], si fideliter ad eum clamaveritis, & jejunium supplicationésque litaniarum in populis commissis agendas prædicaveritis. Nos quoque licèt peccatores exsistamus, precibus nostris & consacerdotum nostrorum in quantum possumus adjuvamus. *de jejunio & litaniis indicendis contra gentium incursiones:*

De Synodo autem congregata apud Francorum provinciam, mediantibus Pippino & Karlomanno excellentissimis filiis nostris, juxta nostrarum syllabarum commonitionem, peragente nostram vicem tua Sanctitate, qualiter egisses agnovimus, & omnipotenti Deo nostro gratias egimus, qui eorum corda confirmavit, ut in hoc pio opere adjutores exsisterent: & quia omnia optimè & canonicè peregisti, tam de falsis Episcopis & fornicariis & schismaticis, quàm etiam de reliquis nomine Sacerdotibus, contra canonum instituta agentibus, vel contra catholicam & apostolicam Ecclesiam, de quibus secundùm tuam relationem respondemus. *de Synodi confirmatione:*

De eo verò quod suggessisti, quia elegerunt unam civitatem omnes

[a] Aliis: *Sed populis tibi commissis, reverendissime Frater, prædica jejunium, supplicationes apud Deum litaniarum; & supereminens clementia ejus adjuvabit vos. Te autem, ut prædiximus, nullatenus adversa conturbent, sed in bono opere quod cœpisti, nullomodo deficias. Nos verò licèt immeriti & peccatores exsistamus,* &c.

AN. CHR. DCC LIV. JUNII V.

de Sede metropolitana Bonifacio attributa:

» Francorum Principes, pertingentem usque ad paganorum fines & in partes Germanicarum gentium ubi antea prædicâsti, quatenus ibi Sedem metropolitanam [a] perpetuo tempore habere debeas, & inde ceteros Episcopos ad viam instrueres rectitudinis, & postmodum tui successores perpetuo jure possideant; hoc quia decreverunt, nos læti suscepimus, eo quòd ex Dei nutu factum est. Quòd verò falsi Sacerdotes & schismatici hoc impedire conati sunt, eorum vanum agonem Dominus dissipabit, & illa faciet stabilita, quæ sanctorum Patrum statutis videntur concordare. Et quia ipsi Principes Francorum tibi etiam in hoc adjutores exstiterunt, retribuat illis omnipotens Deus adjutorii hujus præmium, & innumera largiatur bona.

de homicidis, adulteris, & pænitentibus ad Sacerdotium non admittendis:

» De illo etiam falso Episcopo quem dixisti, quòd adulterati Clerici & homicidæ filius, in adulterio natus, & absque disciplina nutritus esset, & quòd sui similes Sacerdotes consecravit; de hoc meminit tua reverenda Fraternitas, quòd etiam tibi sæpe scripsimus, ut nullus homicida, nullus adulter, nullus fornicator sacrum ministerium debeat tractare: sed neque ex pænitente quis, aut talis, qualem sacri canones prohibent esse Sacerdotem.

de baptismo & consecratione Ecclesiarũ:

» De baptizatis verò ab illis, seu Ecclesiis consecratis requirat tua Fraternitas, si aut Ecclesias in nomine Trinitatis consecraverunt, aut parvulos similiter baptizaverunt: & tunc consecratio Ecclesiarum & parvulorum baptisma sit rite confirmatum.

de Sacerdotibus depositis:

» Hoc etiam pariter retulisti, quòd illi, qui antè projecti sunt Sacerdotes, se à nobis absolutos esse apud Francorum provinciam divulgarent. Quod tua sancta Fraternitas nullo modo credat: quia impossibile est, ut si hoc fecissemus, non tuæ caritati per nostras indicâssemus litteras. Impossibile ergo nullo modo credas, quia non aliud prædicamus, & aliud agimus, aut aliud dirigimus, ut illi garriunt; sed auxiliante Deo, illud quod prædicamus, finetenus observandum censemus. Hoc autem Sanctitatem tuam firmissimè hortamur ut teneas, ut sanctorum Patrum institutis & consultis sacrorum canonum omni modo parêre studeas.

» Quod obsecrâsti, ut Francorum Principibus scriberemus, scias à nobis esse gestum. Per singula enim eis scripsimus ut petisti, ut tibi amici sint, & adjutores in dominico opere exsistant.

de censu Ecclesiis præstãdo: * al. reddendum Ecclesiis, &c.

» De censu verò expetendo, quòd impetrare à Francis ad reparandas * Ecclesias vel Monasteria plus non potuisti, quàm ut vertente anno ab unoquoque conjugio servorum duodecim denarii reddantur; ex hoc gratias ago Deo, quia hoc potuisti impetrare. Dum enim Dominus donaverit quietem, augentur & luminaria Sanctorum pro eo quòd nunc tribulatio accidit à Sarracenis, Saxonibus vel Frisonibus, sicut tu ipse nobis innotuisti.

de Sacerdotibus lapsis:

» De eis etiam qui postquam depositi sunt pro capitalibus peccatis de gradu sacerdotali, reperiuntur nec Clerici esse velle, nec Monachi sub pænitentia: sed pergentes ad palatium Regis Francorum, rogant ut eis loca tribuat Ecclesiarum vel Monasteriorum, ut dispergant Sanctorum lo-

[a] Nempe apud Coloniam Agrippinam, ut patet ex fine hujus epistolæ. quæ tamen res effectu caruit, Bonifacio translato in locum Gevvilíebi Archiepiscopi Moguntini, de quo suprà lib. 1 cap. 17 & in fine cap. 9. Ex hoc loco intelligitur, Bonifacium sub finem anni DCCXLV, quo data est epistola, (nam Indictio XIV à Septembri inchoata erat) nondum Ecclesiæ Moguntinæ addictum fuisse; sed tantùm sequenti. Nisi si eo tempore quo Zacharias epistolam scribebat, Franci mutato consilio jam Bonifacium prædictæ Sedi Moguntinæ præposuerant: quod quidem veri simile credimus. Certè anno DCCXLVIII jam aliquot annis Sedem istam rexerat, ut qui de successore cogitabat, infrà cap. 9. Confer lib. 1 cap. 37.

AN. CHR. DCC LIV. JUNII V.

ca. de his, inquam, quid fieri debeat, Francorum Principibus commonitoria direximus scripta.

De Aldeberto & Clemente:

In alia quippe tua epistola reperimus contineri omnia quæ contra te egerunt falsi & schismatici Episcopi, id est ALDEBERTUS & CLEMENS, in qua omnia acta eorum & impiissimum errorem singulatim indicasti. Nos autem congregatis consacerdotibus nostris, eorumdem pravorum sceleratissima acta in eorum præsentia legi fecimus: & cùm nobis coram Concilio lecta fuissent, pio studio omnes eadem schismatica dogmata & sceleratissimam vitam, quam sibi Aldebertus conscribi fecit, una voce decreverunt ut igne cremaretur. Sed nos hoc non fieri, rectum judicantes, pro eorum perpetua damnatione in scrinio sanctæ Ecclesiæ reservari mandavimus. Ad hæc etiam dignam sententiam contra eorum errorem scribi fecimus: cujus exemplar epistolæ ad tuam direximus Sanctitatem, ut lecta in provincia Francorum, omnis schismaticus audiens taliter à sancta & apostolica Ecclesia judicatum, à sensus sui pravitate resipiscat.

De Gevvilіebo Pôtifice Maguntino. *al.* Gevvilibo, Geolibo *de quo lib.* I *cap.* 37.

In tertia verò epistola tua intimâsti nobis de alio seductore, nomine GEWILIEBO *, qui antea falsò Episcopi honore fungebatur. Et quia sine consultu ad nos properat, hic dum advenerit, ut Domino placuerit, fiet. Tua autem reverentia ut auxiliante Domino cœpit, vice nostra peтimus perficere studeat. Volumus namque omni anno tempore apto in provincia Francorum Concilium te celebrare, ut frequentiâ Sacerdotum per instituta sacrorum canonum correctâ, illic nulla adversitas valeat pullulare: sed magis Ecclesiæ sanctæ unitas & disciplina apostolica ubique in illis partibus dilatata [a] exsistat, & non ampliùs populi per falsos Sacerdotes depravati demergantur in interitum. Dum verò Concilium aggregaveris, sic tua Fraternitas conflictum habeat cum Metropolitanis, & nullus sine commendatiсiis suscipiatur epistolis. Pro eadem quippe causa & pro omnibus utilitatibus sanctæ Ecclesiæ Francorum Principibus direximus litteras, ut jam præfati sumus. De civitate etiam illa, quæ nuper Aggripina vocabatur, nunc verò Colonia, juxta petitionem Francorum per nostræ auctoritatis præceptum nomini tuo Metropolim confirmavimus, & tuæ sanctitati direximus ejusdem metropolitanæ Ecclesiæ stabilitatem. Deus te incolumem custodiat, reverentissime Frater. Data pridie Kalend. Novemb. imperante domino Augusto Constantino, anno XXVII, imperii ejus anno V, Indictione XIV.

VIII. Zachariæ epistola de capitulis ad Pippiпū missis, & de hæreticis:

REVERENTISSIMO BONIFACIO *Coepiscopo*, ZACHARIAS *servus servorum Dei.* Egregius nos admonet Apostolus Paulus in eo quod ait: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Hinc est ergo quòd spirituale caritatis vinculum, etsi corpore absentes, spiritu tamen semper Fraternitati tuæ sumus præsentes, in nostris orationibus memoriam tui agere non desistimus, petentes immensam Domini nostri pietatem, ut ad peragendum suum te confirmet ministerium, quatenus in die adventûs ejus illam placabilem merearis vocem proferre: Ecce ego & pueri quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam. ut continuò cum ceteris Sanctis illa supernæ vocationis dicta audias: Venite, benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Agnoscas igitur, carissime, flagitâsse à nobis Pippinum excellentissimum Majoremdomus gentis Francorum per suum hominem, nomine ARDOBANIUM,

I. Cor. II.

[a] Sirmondo: *Cuncta populorum turba etiam in occiduis partibus verè Catholici esse possint.*

An. Chr. DCCLIV. Junii v.

religiosum Presbyterum, aliquanta capitula [a] de sacerdotali ordine, & quæ ad salutem animarum pertinent: simul etiam & pro illicita copula, qualiter sese debeant custodire juxta ritum Christianæ religionis; & statuta sanctorum Patrum inquisisse. Et quamquam de hoc jam experta sit tua sancta Fraternitas quæ à nobis sunt decreta; illius tamen votis aurem accommodantes, in brevi elogio conscripta apostolica documenta direximus: quæ ut in sacerdotali collegio pandantur, tuam Sanctitatem inibi evocari dedimus in mandatis. Cúmque pro hac re aggregatum fuerit Concilium, ad medium deducantur illi sacrilegi & contumaces ALDEBERTUS, & GODALSACIUS, & CLEMENS, ut eorum denuo subtili indagatione cribretur causa. Quos si deviantes à rectitudinis tramite usquequaque repereritis, & convicti fuerint nolle ad viam rectam converti; ut bonum atque placitum vobis videtur, cum Principe provinciæ disponite secundùm canonum sacrorum statuta. Si autem in superbia perstiterint contumaciter, proclamantes se reos non esse; tunc cum probatissimis & prudentissimis Sacerdotibus tribus vel duobus prædictos ad nos dirigite viros, ut profunda inquisitione coram Sede apostolica eorum inquiratur causa: & juxta quod meruerint, finem suscipiant. Age itaque, Frater dilectissime, in ministerio tibi commisso, ut ab omnipotenti Deo præmium recipiens, æternam vitam consequi merearis. Deus te incolumem custodiat, reverentissime Frater [b].

IX.
Idem variis dubiis respondet:

REVERENTISSIMO *Fratri* BONIFACIO *Coepiscopo*, ZACHARIAS *servus servorum Dei*. Sacris liminibus beati Apostolorum Principis Petri & nostris obtutibus præsentatus præsens BURCHARDUS, dilectus nobis Episcopus, Sanctitatis tuæ attulit affatus, per quorum scripta agnovimus, magnum te habere certamen in prædicatione Evangelii Domini nostri & exhortatione sanctæ Fidei, quam per B. Petrum & vas electionis Paulum ceterósque Apostolos traditam suscepimus. Quibus agnitis, omnipotenti Deo immensas egimus gratias, petentes ejus ineffabilem divinitatem, ut multo ampliùs confirmet atque corroboret cor Fraternitatis tuæ, & sospitem corpore annuat permanere, usquequo ejus divinitas te superstitem in hac jusserit esse vita, ad perficiendum ministerium tibi impositum, & ad portandum lucrum animarum in diem Christi JESU, ut illam merearis audire vocem desiderabilem, quam dicturus est Dominus diligentibus se: Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Erant autem inserta in eisdem tuis affatibus diversa capitula, de quibus judicium & consilium atque solatium Sedis apostolicæ tibi dirigi flagitabas.

de Baptismo:

Primum capitulum pro Synodo provinciæ, in qua natus & nutritus es, quam & in gentem Anglorum & Saxonum in Britannia insula primi prædicatores ab apostolica Sede missi, Augustinus, Laurentius, Justus & Honorius; novissimè verò tuis temporibus Theodorus ex Græco Latinus *, arte Philosophus & Athenis eruditus, Romæ ordinatus, Pallio sublimatus, ad Britanniam præfatam transmissus judicabat & gubernabat. In illa tale decretum & judicium demonstratum esse dignoscitur, ut quicumque sine invocatione Trinitatis lotus fuisset, sacramentum regenerationis non haberet. Quod omnino verum est: quia si mersus in fonte Baptismatis

* *Surio* Græco-Latinus.

[a] Hæc capitula exstant numero septem & viginti apud Sirmondum in tomo 1 Conciliorum Galliæ pag. 562.

[b] Sic desinunt codd. mss, at in exemplaribus epistolarum Zachariæ additur: *Data Nonis Ianuariis, imperante domino nostro piissimo Augusto* CONSTANTINO *à Deo coronato magno Imperatore, imperii ejus anno* VI, *Indict.* XV.

An. Chr. DCC LIV. Junii V.

quis sine invocatione Trinitatis fuerit, perfectè non est baptizatus. Quod autem per quosdam affirmari scripsisti, ut quamvis sceleratissimus quisque hæreticus vel schismaticus, aut latro vel fur, sive adulter, Baptismum juxta regulam à Domino impositam in nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti consecraret, sicque homini petenti ministraret; tamen, Christi esset Baptismum evangelicis verbis consecratum. & econtra licèt minister justus fuerit, & Trinitatem juxta regulam à Domino positam in lavacro non dixisset, verum Baptisma non esset quod dedit: utrumque Fraternitati tuæ notum est quid de illis sacrorum canonum series contineat, quod & tenere te firmiter hortamur. Scriptum quippe est dicente Domino: *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum.* (Levit. 11.) Quod suscepisti, Frater, à nostro præcessore sanctæ recordationis Gregorio, hujus apostolicæ Sedis Pontifice, in eo permane, & ab evangelica & apostolica doctrina nullo modo declines: sed indutus loricam fidei & galeam salutis, viriliter contra nequitiam diabolicæ fraudis resiste. Scriptum namque est: *Ecce dedi faciem tuam potentem adversus faciem eorum, & constantiam tuam confortabo adversus contentiones eorum, & erit fortior petrâ constantia tua.* (Jerem. 1.)

(a de falsis Sacerdotibus:)

Eos autem [a], quos reperisse se affata est Fraternitas tua, pseudosacerdotes multo majoris numeri quàm catholicos, qui numquam ab Episcopis catholicis fuerunt ordinati, illudentes populo, & ministeria Ecclesiæ confundentes, qui sine Episcopo proprio arbitrio viventes, populares defensores habentes contra Episcopos, ut sceleratos mores eorum non prohibeant, seorsum populum consentaneum congregant, & illud erroneum ministerium non in Ecclesia catholica, sed per agrestia loca & per cellas rusticorum, ubi eorum imperita stultitia celari possit, perpetrant; nec Fidem catholicam paganis prædicant, nec ipsi Fidem catholicam habent, nec quærunt ab eis quos baptizare student, abrenuntiationem satanæ: sed neque signaculo crucis Christi eos muniunt, quæ præcedere debent Baptismum, sed nec aliquam credulitatem unius divinitatis & sanctæ Trinitatis docent. Hos itaque ministros satanæ, & non Christi, ubicumque repereris, carissime Frater, congregato provinciali & sacerdotali collegio, à Sacerdotio depositos sub regula monachica & pænitentia submissos, vitam finire decernas: ut carne afflicti quandoque redeant ad viam salutis. Si verò non fuerint conversi, tuæ prædicationis merces non peribit. Confortare ergo in lege & in Evangelio Christi & prædicatione catholicæ Fidei, quia ipsa glorificabit te. Tribulatio enim corporis nostri, temporalis est & finem habet: merces autem quæ pro hac tribulatione à Deo præparatur, sempiterna est. Ideóque conferamus mortem Jesu in corpore nostro, ut & vita Jesu in corpore nostro manifesta fiat, sicut per ejus divinam edocti sumus doctrinam: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* (Matth. 5.) Conforta etiam dilectissimos nobis orthodoxos Episcopos, & Sacerdotes atque Levitas, ceterósque Clericos religiosos, Abbates & Monachos, paritérque gloriosissimos Duces cunctósque Optimates Francorum, ut nobis sint adjutores contra adversarios orthodoxæ Fidei, omnésque hæreticos & schismaticos: quatenus & ipsi de fructu boni operis gaudere mereantur in cælestibus regnis.

(de Samsonis Scotti errore in Baptismum:)

Scripsit quoque inter cetera reverenda Fraternitas tua, reperisse te quemdam Presbyterum genere Scottum, nomine SAMSON, errantem à via veritatis, dicentémque sine mystica invocatione aut lavacro regene-

a Hic multùm variant exemplaria litterarum Zachariæ ab Othloni lectione, quas tu confer si lubet.

AN CHR. DCCLIV. JONII V.

rationis posse fieri catholicum Christianum per episcopalis manûs impositionem. Hic autem qui dicit hoc, vacuus est Spiritu-sancto & alienus à gratia Christi, consortióque sacerdotali abjiciendus. Quis enim nisi baptizetur juxta præceptum Domini in nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti, & sic per manûs impositionem potest esse catholicus? Hunc nequissimum virum talia prædicantem ab Ecclesia sancta condemnatum expelle. Illos autem viros qui ab hæreticis baptizati sunt, & nescitur an in nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti sint baptizati; inquisita rei veritate, si ab hæreticis Sacerdotibus baptizati sunt, hos sine dubio juxta prædecessoris nostri beatæ memoriæ Gregorii Papæ & sacrorum canonum traditum tibi mandatum baptizari permittas, ne in æternum pereant, sed potiùs evangelica consecratione salventur. Intuiti autem sumus & volumen [a] à te directum universis Episcopis, Presbyteris, ceterísque religiosis de unitate Fidei catholicæ scriptum, quod valde nobis acceptabile esse cognoscas: quoniam per Spiritus-sancti gratiam in te diffusam hoc operari studuisti.

» Inter cetera Sanctitatis tuæ scripta petisti, ut Sacerdos à nobis dirigatur in partes Franciæ & Galliæ. quod implere omittimus, quia dum Deo propitio tua Sanctitas superstes existit, qui Sedis apostolicæ & nostram illic præsentas vicem, alium illuc dirigere necessarium non est. Quos autem repereris, amantissime Frater, habentes sanæ doctrinæ scientiam vitæque puritatem; hos mittere stude in quibus prævideris locis ad prædicandum verbum salutis. Concilia verò aggregatis Episcopis provincialibus, ubi tibi rectum videtur, celebrari procura, & quos deviantes inveneris, confunde facies eorum ignominiâ, ut sint coram omnibus sine honore. Suscepimus & chartam de vera & catholica Fide conscriptam, quam cum dilectissimis nobis Episcopis partis Francorum tua direxit reverenda Fraternitas. Hanc itaque relegentes, nimio gaudio sumus repleti, innumerabiléfque gratias agimus Deo omnipotenti, quia unanimitatem eorum ad societatem nostram revocare dignatus est. Nostra autem vice, carissime, omnes in osculo pacis saluta.

de Virgilio Presbytero:

» Intimatum est etiam à Sanctitate tua, quòd VIRGILIUS ille, nescimus si dicatur Presbyter, malignatus adversum te, eoquòd arguebatur à te erroneus esse à catholica doctrina, seminaret odium inter te & OTILONEM Ducem Bajoariorum, dicens quòd à nobis accepisset licentiam, ut unius defuncti ex quatuor illis Episcopis, quos tua illic ordinavit Fraternitas, diœcesim obtineret. Quod nequaquam verum est, quia mentita est iniquitas sibi. De perversa autem doctrina, quam contra Dominum & animam suam locutus est, quòd scilicet alius mundus & alii homines sub terra sint, aliúsque sol & luna: si convictus fuerit ita confiteri, hunc accito Concilio ab Ecclesia pelle, Sacerdotii honore privatum. Sed & nos scribentes prædicto Duci, evocatorias de prænominato Virgilio mittimus litteras, ut nobis præsentatus & subtili indagatione requisitus, si erroneus fuerit inventus, canonicis decretis condemnetur. Qui enim seminant dolores, metunt eos. Pro SIDONIO [b] autem & VIRGILIO [c]

[a] Quodnam sit istud volumen, incertum. fortè acta Synodi Germanicæ, postea apud Liptinas confirmatæ, de qua Bonifacius in epistola 105 ad Cuthbertum: *Isti confessioni universi consensimus & subscripsimus, & ad corpus S. Petri Principis Apostolorum direximus, quos gratulando Clerus & populus Romanus suscepit.* Quamquam Synodi hîc post pauca mentionem facit Zacharias, fortè Suessionensis, in qua Fides Nicæna aliorúmque Conciliorum universalium approbata est.

[b] An Sidonius ex Augiensi Monacho Constantiensis Episcopus? qui S. Othmarum Abbatem relegavit.

[c] Et tamen Zacharias suprà cap. 3 Sidonium & Virgilium religiosos viros appellat. Certè Virgilius inter Sanctos Ecclesiæ Saltzburgensis Antistites locum habet, uti videbimus inferiùs ad annum 780.

supra-

ſupradicto Preſbyteris, quod ſcripſit Sanctitas tua agnovimus. Et illis quidem, ut decebat, comminando ſcripſimus: tuæ autem Fraternitati credulitas pluſquam ipſis admittetur. Si autem Deo placuerit, vita comitante, Sedi apoſtolicæ eos miſſis litteris, ut prælatum eſt, evocabimus. Docuiſti enim eos, & non ſuſceperunt, & factum eſt in illis ſicut ſcriptum eſt in libro Sapientiæ: *Qui docet fatuum, quaſi qui conglutinat teſtâ * arenam.* Non ergo ad iracundiam provocetur cor tuum, Frater, ſed in patientia ubi tales repereris admone, obſecra, increpa, ut convertantur ab errore ad viam veritatis: & ſi converſi fuerint, ſalvâſti animas eorum; ſi verò in malitia permanſerint, mercedes laboris tui non perdes.

[An. Chr. DCC XLV. Junii V]

[* al. teſtam]

Alia denique ſcripta Fraternitatis tuæ continebant quod jam olim de Agrippina civitate ſcripſiſti, quia Franci non perſeverarent in verbo quod promiſerunt, & nunc moratur Fraternitas tua in civitate Moguntia [a]. Petiſti etiam, ut cum noſtro conſultu, ſuperveniente tibi ſenectute atque imbecillitate corporis, ſi invenire potueris idoneum virum ad Sedem pontificalem in qua præes, pro te valeas collocare. Pro qua petitione nos adjutore Deo conſilium damus tuæ Sanctitati, ut Sedem ſanctæ Eccleſiæ Moguntiacenſis, quam pro ſalute animarum accepiſti, nequaquam relinquas, ut impleas illud dominicum præceptum: *Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.* Si verò Dominus dederit juxta tuam petitionem hominem perfectum, qui poſſit curam animarum habere; illum ordinabis pro te Epiſcopum, eritque in Evangelio tibi credito ad miniſterium Chriſti portandum in omni loco, requirens & confortans Eccleſiam Dei. Oramus itaque Dominum & Redemtorem noſtrum, ut ſacris interventionibus ſanctæ ſuæ genitricis ſemper Virginis MARIÆ & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, orantem pro nobis Sanctitatem tuam ſoſpitem conſervare dignetur. Data Kalend. Maii, imperante piiſſimo Auguſto Conſtantino, anno XXIX imperii ejus, Indictione prima [b].

[de Sede Moguntiacenſi alteri non cedenda.]

[Matth. 24.]

REVERENTISSIMO *Fratri* BONIFACIO, ZACHARIAS. Legimus in libro actuum Apoſtolorum, Spiritum-ſanctum Apoſtolis præcepiſſe: *Separate mihi Barnabam & Paulum in opus ad quod adſumſi eos.* Propter hoc & beati Principis Apoſtolorum Petri illuminatam doctrinis ex inſpiratione divina tuam Sanctitatem in partes Germaniæ credimus deſtinatam, ut ad inſtar eorum idem Spiritus-ſanctus in eodem opere te adſumſerit ad illuminationem gentium. unde nimis exſultamus in Domino, & ejus petitioni immenſas referimus laudes. Dum verò & ſeries litterarum tuarum nobis panderetur per ſingula, multo ampliùs lætati ſumus in Domino, qui tibi ſuam gratiam ita largiri dignatus eſt, ut dura gentis corda lenires, & ad obedientiam ſacræ Fidei inclinares. Indicâſti etiam nobis, quomodo tetigiſſet Deus corda excellentiſſimorum filiorum noſtrorum PIPPINI & KARLOMANNI, ut tibi in prædicatione adjutores eſſe niterentur, quorum merces copioſa manet in cælis. De Epiſcopis verò Metropolitanis, id eſt GRIMONE [c], quem nos jam compertum habemus; ABEL quoque & HARTEBERTO *, quos per unamquamque Metropolim conſtituiſti: hos

[Zachariæ confirmatio de Archiepiſcopis ordinatis: Act. 13.]

[* al. Arberto]

[a] Id qua ratione factum ſit, diſce ex lib. 1 cap. 17. Quod dicit Zacharias de mutato Francorum conſilio, ex ſuperiori cap. 7 intelligitur. Lege cap. 14 infrà.

[b] Hæ notæ chronologicæ reſpondent anno Chriſti DCC XLVIII, quo Bonifacius jam Sedi Moguntiacenſi præfectus erat. id quod his litteris Zacharias confirmat. Aliò proinde ſpectat alia ejuſdem epiſtola infrà cap. 14 relata, nempe in novam Eccleſiarum acceſſionem metropolitanæ Sedi Maguntinæ à Zacharia factam in Bonifacii gratiam.

[c] Grimonem Rotomago, Abelem Durocortoro Remorum, Hartebertum Avarico Senonum præfecit Bonifacius, petita facultate à Zacharia ſuprà cap. 1. De Abele dictum eſt ſuprà ad annum 717 in Appendice ad Vitam S. Erminonis Abbatis. Lege epiſtolam ſeq. & cap. 22.

[An. Chr. DCC LIV. Junii v.]

» per tuum testimonium confirmamus, & Pallia ad eorum firmissimam stabi-
» litatem, ut in meliori proficiant statu, transmittimus. Qualiter autem mos
» Pallii sit, vel quomodo fidem suam exponere debeant hi qui Pallio uti
» conceduntur, litteris directis documus, informantes eos, ut sciant quid
» sit Pallii usus, & qualiter debeant subjectis prædicare viam salutis, & ec-
» clesiastica disciplina in eorum Ecclesiis inconcussa maneat, & Sacerdotium
» quod in eis est, non pollutum, ut antea fuit, sed mundum & acceptum
» Deo esse possit. Retulisti etiam nobis, carissime Frater, quod duos pseu-
» doprophetas in Francorum provincia reperisses, quos non pseudoprophe-
» tas, sed magis pseudochristianos appellare debemus, ex quibus unum *
» novum quidem Simonem, juxta tenorem litterarum tuarum reperimus,
» qui sibi & Sacerdotium vindicabat, & à luxuria se minimè continebat, se-
» duxitque populum per varias falsitates, ita ut cruces statuens in campis &
» oratoriola, illuc faciat populum concurrere, publicásque Ecclesias relin-
» quere: quique Sanctitatis nomine se vocari censuit, & in suo nomine Ec-
» clesias consecravit, affirmans se Angelorum nomina scire, quæ in tuis lit-
» teris nobis conscripta direxisti. quæ nomina nos non Angelorum, sed dæ-
» moniorum affirmamus. Alium * verò ita luxuriæ deditum intimâsti, ut
» concubinam haberet, & duos ex ea filios procreasset; & tamen Sacerdo-
» tium sibimet vindicaret: affirmans hoc justum esse juxta traditionem vete-
» ris Testamenti, ut defuncti fratris superstes frater ducat uxorem; & quia
» Christus resurgens ab inferis nullum ibi reliquisset, sed omnes inde abstra-
» xisset. Quæ omnia detestabilia & scelesta judicamus. Bene autem tua san-
» cta Fraternitas juxta ecclesiasticam regulam eos damnavit, & in custodiam
» misit, optiméque vocavit Antichristi ministros & præcursores. De cetero
» decerta, carissime, & viriliter age, & pervigil permane in ministerio Chri-
» sti, ut ampliùs sanctæ Ecclesiæ grex augeatur, & præmium æternæ retri-
» butionis crescat copiosum. [a]

[de Aldeberti & Clementis damnatione.]

[* Aldebertum]

[* Clementem]

[Zacharias queritur, cur pro solo Grimone Pallium petat Bonifacius.]

» REVERENTISSIMO *Fratri* BONIFACIO, ZACHARIAS *servus ser-*
» *vorum Dei*. Suscipientes sanctæ Fraternitatis tuæ litteras per præsen-
» tem gerulum, & relegentes quæ in eis continebantur, in ecstasim quam-
» dam incidimus & admirationem magnam, eoquòd nimis dissonare viden-
» tur ab eis litteris, quæ à tua directæ sunt Fraternitate per elapsum Augu-
» stum mensem: ubi nobis indicâsti, quòd Concilium adjuvante Deo & Kar-
» lomanno consensum præbente factum est, & qualiter falsos Sacerdotes qui
» divinum non erant digni attrectare ministerium, à sacro munere suspendi-
» sti; & quia tres Archiepiscopos per singulas Metropoles ordinâsses, rese-
» râsti, id est GRIMONEM in civitate quæ dicitur Rodoma; secundum vè-
» rò * in civitate quæ dicitur Remorum; tertium HARTBERTUM in civitate
» quæ dicitur Sennis, qui & apud nos fuit, & tua nobis pariter & Karlo-
» manni atque Pippini detulit scripta, per quæ suggessistis, ut tria Pallia
» tribus prænominatis Metropolitanis dirigeremus. quod & fecimus pro
» adunatione & reformatione Ecclesiarum Christi. Nunc autem denuo tuas
» suscipientes litteras valde sumus (ut diximus) mirati, eoquòd antea nobis
» ex petitione prædictorum Principum, pro tribus Palliis suggessisti, &
» postea pro solo GRIMONE. Sed volumus ut nobis indicet tua Fraternitas,
» cur tantæ rei facta sit permutatio. Reperimus etiam in litteris tuis, quæ

[*, scil. Abelem]

* a Addunt alii: *& cum Sanctis & Electis Dei (ut credimus) inveniaris particeps & Apostolorum consors. Deus te incolumem custodiat, reverentissime Frater. Datum Kalend. Julii, imperante domino* ARTABASDO *à Deo coronato magno Imperatore, anno tertio. &* NICEPHORO *magno Imp. anno tertio. Indict.* XI. Hinc patet epistolam istam præcessisse Concilium Romanum, de quo suprà cap. 4.

An Chr. dcc liv. Junii v. & cur Romanos simoniæ insimulet.

nimis animos nostros conturbaverunt, quòd talia nobis à te referantur, quasi nos corruptores simus canonum, & Patrum rescindere traditiones studeamus: ac per hoc (quod absit) cum nostris Clericis in simoniacam hæresim incidamus, expetentes & accipientes ab illis præmia, quibus tribuimus Pallia. Sed hortamur, carissime Frater, ut nobis deinceps tale aliquid minimè scribas: quia fastidiosum & injuriosum nobis videtur, dum nobis ingeritur, quod nos omnino detestamur. Absit enim à nobis & à nostris Clericis, ut donum quod per Spiritus-sancti gratiam suscepimus, pretio venumdemus: quia illa tria Pallia, pro quibus te suggerente (ut prædiximus) flagitati sumus, nullum expetentes commodum, tradidimus. insuper & chartas quas secundùm morem à nostro scrinio pro confirmatione & doctrina de nostro concessimus, nihil pro eis accipientes. Suggessisti etiam nobis per alia scripta tua, quòd in Bagoaria unum reperisses falsum Sacerdotem, qui affirmabat se à nobis ordinatum esse Episcopum. Sed tua Fraternitas optimè egit, dum ea non credens quæ falsò retulit, Sacerdotio illum privâsti. Sic etenim auctoritate B. Petri Apostoli præcipimus, ut quemcumque reperetis sacris canonibus deviare, nulla ratione patiatis sacrum ministerium tractare. Et quia sciscitatus es, si deberes in Bagoariæ provincia jus habere prædicationis, quam à decessore nostro habuisti concessam; nos quoque auxiliante Deo omnia quæ tibi largitus est decessor & prædecessor noster, non minuimus, sed augemus[a]. Nam non solùm Bagoariam, sed etiam omnem Galliarum provinciam, donec te divina jusserit superesse majestas, nostra vice per prædicationem tibi injungimus, ut quæ repereris contra Christianam Religionem vel canonum instituta ibidem detineri, ad normam rectitudinis studeas reformare[b].

Pseudo-sacerdotis depositionem probat.

XII.

Bonifacius per Lullum consulit Zachariã, de conversatione cum malis Sacerdotibus:

REVERENDISSIMO *Patri & dilectissimo domino, cum timore & honore venerando apostolicæ Sedis infulâ sublimato* ZACHARIÆ, BONIFACIUS *exiguus servus vester, licèt indignus & ultimus, tamen Legatus Germanicus devotissimus, optabilem in Christo immarcescibilis caritatis salutem.* Paternæ pietatis vestræ sanctitatem subnixis precibus obsecro, ut hunc Presbyterum meum, portitorem litterarum præsentium, nomine LUL, grato animo clementer suscipiatis. Habet enim secreta quædam mea, quæ soli Pietati vestræ profiteri debet, quædam quidem viva voce dicens, quædam verò per litteras ostendens. De quibusdam namque necessitatibus meis inquirere & interrogare, mihíque Paternitatis vestræ responsum & consilium ex auctoritate S. Petri Apostoli ad solatium senectutis repræsentare debet, ut his omnibus auditis & consideratis, si quæ sint quæ vobis placeant facta, Deo auxiliante studeam: si quid autem (ut timendum est) displiceat, ex præcepto sancti Apostolatûs vestri vel indulgentiam merear, vel dignam pænitentiam persolvam. Antecessor enim prædecessoris vestri venerandæ memoriæ Gregorius, dum me indignum ordinavit, & ad prædicandum verbum Fidei Germanicis gentibus misit, sacramento me constrinxit, ut canonicis & justis Episcopis ac Presbyteris in verbo, in facto, in consensu adstipulator & adjutor fierem. quod cum divina gratia implere studui. falsos autem Sacerdotes, hypocritas & seductores populorum, vel corrigerem ad viam salutis, vel declinarem, vel abstinerem à communione ipso-

a Hic mirari subit & Bonifacii libertatem intrepidam, & Zachariæ Pontificis lenitatem, qui à Bonifacio insimulatus simoniæ, auget gratiam, nedum minuit insimulatori.

b Alii addunt: *Dominus te incolumem custodiat, reverendissime & sanctissime Frater. Data Non. Novemb. imperante piissimo Augusto* ARTABASDO *à Deo coronato magno Imperatore anno tertio, Patriciatûs ejus anno tertio: sed &* NICEPHORO *magno Imperatore ejus filio anno tertio, Indict.* XI.

AN. CHR. DCC LIV. JUNII V. » rum. quod ex parte servavi, & alicubi implere non potui. Spiritualiter » autem implevi sacramentum, quia in consensum & consilium illorum non » venit anima mea. corporaliter autem ab eis omnino abstinere non potui, » dum veniens ad Principem Francorum, cogente Ecclesiarum necessitate, » tales ibi reperissem, quales nolui: sed tamen in sancta communione cor- » poris Christi illis non communicavi. Præcepit quoque mihi præfatus apo- » stolicus Pontifex, ut populorum, quoscumque visitâssem, conversationem » & mores apostolico Præsuli indicarem. quod in Domino confido me fe- *de Palliis Metropolitanorū:* » cisse. De eo autem quod jam prætetito tempore de Archiepiscopis & Pal- » liis à Romana Ecclesia petendis juxta promissa Francorum Sanctitati ve- » stræ notum feci, indulgentiam à vobis flagito: quia quod promiserunt, » tardantes non impleverunt, & adhuc differunt, & quid inde perficere vo- *In Fuldensi Monasterio Privilegii petit.* » luerint, ignoratur. Est præterea locus silvaticus in eremo vastissimæ soli- » tudinis, in medio nationum prædicationis nostræ, in quo Monasterium [a] » construentes, Monachos constituimus SUB REGULA S. PATRIS BENE- » DICTI viventes, viros strictæ abstinentiæ, absque carne & vino & servis, » proprio manuum suarum labore contentos. Hunc ergo locum per viros » religiosos & Deum timentes, maximéque per KARLOMANNUM Prin- » cipem Francorum justo labore adquisivi, & in honore S. Salvatoris dedi- » cavi. In quo loco cum consensu Pietatis vestræ proposui aliquantulum vel » paucis diebus fessum senectute corpus requiescendo recuperare, & post » mortem jacere. Quatuor enim populi quibus verbum Dei prædicavimus, » in circuitu loci hujus habitare noscuntur: quibus cum vestra intercessione, » quamdiu vivo vel sapio, utilis esse possum. Cupio quippe vestris oratio- » nibus intercedentibus, paritérque opitulante gratia Dei, in familiaritate » Romanæ Ecclesiæ & vestro servitio inter Germanicas gentes, ad quas » missus fui, perseverare, ac præcepto vestro obedire, sicut scriptum est: » Judicium patris audite, filii dilecti, & sic facite ut salvi sitis. & iterum: » Honora patrem tuum, ut veniat tibi benedictio à Domino.

XII. *Zachariæ responsio.* » REVERENDISSIMO *Fratri & Coepiscopo* BONIFACIO, ZACHARIAS » *Episcopus servus servorum Dei.* Benedictus Deus & Pater Domini no- » stri JESU-CHRISTI, qui dispersa congregat, & congregata conservat, » augétque fidem & fiduciam servis suis ad prædicandum Evangelium Do- » mini nostri, cum eodem Patre & Spiritu-sancto viventis in sæcula sæculo- *Joh. 11. & 14.* » rum. Ipse enim dixit: Qui credit in me, vitâ vivet, & non morietur: » quoniam ego sum via, veritas & vita. Laudamus igitur & superexaltamus » sanctum nomen ejus, læti quòd per sanctæ Fraternitatis tuæ litteras alla- » tas superstitem in hac vita & in Domino te valere cognoscimus: petentes » immensam Dei nostri pietatem, ut ad prædicandum Evangelii atque san- » ctæ Fidei sacramentum, te longævum conservet, suáque protectione à cun- » ctis adversantium insidiis te custodiat. Suggessit itaque Fraternitas tua in » suis apicibus, quòd prædecessor noster beatæ memoriæ Gregorius hujus » apostolicæ Sedis Præsul, dum ad prædicandum te misisset in Germaniæ » partes, verbo pollicitationis ab eo constrictus fuisses, ut orthodoxos Epi- » scopos ac Presbyteros, vel quosque reperire potuisses, in verbo exhorta- » tionis confirmares, & communicares eis: si quos verò seductores Episcopos » aut pseudopresbyteros, vel quosque reperire potuisses in verbo exhortatio- » nis perfectos, ampliùs confirmares & eis communicares. quod & factum est.

[a] Fuldense scilicet, ita dictum à præterfluente amne Fulda: cui Monasterio Zacharias Privilegium concedit epistola sequente. De Fuldensi Monasterio fusiùs agendum in Actis S. Sturmii ad ann. 779. Zachariæ aliud Privilegium pro libertate Fuldensis Monasterii Othlonus refert infrà.

ſi quos verò ſeductores Epiſcopos aut pſeudopreſbyteros, vel quoſque à re- « AN. CHR.
cto Fidei tramite deviantes reperiſſes, nulla tibi cum eis eſſet communio. « DCCLIV.
quod te, Domino auxiliante, uſque in præſens ſpiritualiter ſervâſſe con- « JUNII V.
feſſus es. Si autem cogente aliqua neceſſitate ad Principes gentis Franco- «
rum accedens, corporaliter ab eis abſtinere non valuiſſes, tamen in eo- «
rum conſilio & conſenſu communionis anima tua non fuerit coinquinata. «
Propter hoc ergo quod cum eis converſatus es non conſentiens iniquitati «
eorum, nullum tibi eſt detrimentum coram Deo: te enim prædicante, ſi «
obedirent, ſalvi eſſent. Si autem in iniquitate ſua permanent, ipſi peri- «
bunt: tu autem juxta Prophetæ dictum, ſalvâſti animam tuam. « Ezech. 13.

Quod de Principibus Francorum ſcripſiſti, quia in conſtitutione Epiſco- «
porum quibus Pallia miſimus, promiſſionem ſuam nondum impleverunt; «
illis magis quàm tibi imputandum eſt. Si enim impleverint verbum ſuum, «
habebunt ex eo laudem: ſi verò aliter egerint, ipſi videant. Nos tamen «
quod divina gratia largiente, gratìs accepimus, gratìs dedimus. Tua etiam «
bona voluntas mercede non privabitur. «

Petiſti & hoc, ut Monaſterium in vaſtiſſima ſolitudine & in medio gen- « Privile-
tium quibus prædicas conſtitutum, atque in honore Salvatoris noſtri dedi- « gium Fuldenſis Mo-
catum, ubi & Monachos SUB REGULA S. BENEDICTI degere feciſti, « naſterii.
nomini tuo Privilegio Sedis apoſtolicæ munire deberemus. Ideóque votis «
tuis adquieſcentes, deſiderium & petitionem tuam implemus. Congruit «
enim divini miniſterii prædicatorem optimúmque miniſtrum ad deſiderata «
pertingere, & inchoatum opus bonum uſque in finem perducere. «

Præterea prædictus gerulus tuus LUL cum ceteris ſuis comitibus, quæ «
injuncta fuerant à tua Sanctitate, tam verbo quàm ſcripto omnia innotue- «
runt: de quibus reſponſum dantes, tuæ reſcribere ſtuduimus Fraternitati. « Reſponſa
Continebatur enim in pittacio ab eis porrecto, quia nos flagitâſſes tibi in- «
noteſcere, quæ recipienda vel quæ reſpuenda ſint, in primis de volatilibus, « de eſcis vetitis:
id eſt graculis, & corniculis atque ciconiis, quæ omnino cavendæ ſunt ab «
eſu Chriſtianorum: [a] equi etiam ſilvatici multo ampliùs vitandi. De his «
igitur omnibus, ſanctiſſime Frater, ex ſacra Scriptura ſatis inſtrui poteris. «
De igne autem paſchali quod inquiſiſti, ita ſtatutum eſt à ſanctis Patribus, « de igne paſchali:
poſtquam pretioſo ſanguine Domini noſtri JESU-CHRISTI Eccleſia ejus «
dedicata eſt, ut quintâ feriâ Paſchæ, quando ſacrum chriſma conſecratur, «
tres lampades magnæ capacitatis ex diverſarum Eccleſiæ lampadum oleo «
collectæ, & in ſecretiori loco Eccleſiæ conſtitutæ cum magna diligentia «
ardeant, ita ut oleum ipſum ſufficere poſſit uſque ad tertium diem, id eſt « * al. de
Sabbatum. Tunc pro ſacri Baptiſmatis fonte ſumtus ignis lampadum re- « cryſtal-
novetur. De igne verò qui ex cryſtallis * ſumitur, ut adſeruiſti, nullam « lis autem ut adſe-
habemus traditionem. ruiſti, &c.

De his etiam, qui regio morbo [b] vexantur, inquiſiſti, ſive homines, ſive « de regio
equi ſint, quid faciendum ſit de illis. Si ergo homines ex nativitate aut « morbo: b
genere hujus morbi ſunt, extra civitatem converſari debent: eleemoſynam «
verò accipere à populo illis licet. Si autem contigerit magnum vel par- «
vum quemquam non à nativitate, ſed ſuperveniente ægritudine vexati, «
non eſt projiciendus, ſed, ſi poſſibile eſt, curandus. Attamen dum ad «
communionem venerit in Eccleſiam, poſt omnes accedere debet ad per- «

[a] Alii inſerunt: *etiam fibri & lepores & equi.* Ex quibus atque etiam ex canonibus Theodori Cantuarienſis Epiſcopi diſcimus, etiam tum animalium veteri lege prohibitorum habitam fuiſſe rationem.

[b] Hoc nomine lepram ſignificârunt antiqui. Rufinus lib. 10 hiſt. cap. 25 de Eunomio loquens: *V[illegible]rpore & animâ leproſus, & interius exteriúſque morbo regio correptus.* item lib. 2 adverſus Hieronymum. & Hieronymus ipſe adverſus Rufinum ſub finem: *Poſt aliquantum temporis computenus morbo regio.*

An. Chr. DCC LIV. Junii v.

cipiendum sacri muneris mysterium. Equi verò qui præfato morbo fuerint coinquinati, si curari non valuerint, in puteos & foveas projiciendi sunt, ne ejusdem contagione ceteri coinquinentur. Animalia autem, quæ à furentibus vel rabidis lupis & canibus fuerint lacerata, oportet ea à ceteris separari, ne furentes & mordentes cetera coinquinent[a].

Inquisivit & hoc Fraternitas tua, si liceat sanctimoniales feminas, quemadmodum viri faciunt, sibi pedes abluere tam in Cœna Domini, quàm in ceteris diebus. Hoc dominicum præceptum est, quod qui per fidem impleverit, habebit ex eo laudem. Etenim viri & mulieres unum Dominum habemus qui in cælis est.

de Gallorum benedictionibus:

Pro benedictionibus autem quas faciunt Galli, ut nosti, Frater, multis vitiis variantur. Nam non ex apostolica traditione [b] hoc faciunt, sed per vanam gloriam, adhibentes sibi damnationem. quia scriptum est: *Si quis vobis evangelizaverit præter id quod evangelizatum est, anathema sit.* Regulam itaque catholicæ traditionis, quam à sancta Romana Ecclesia, cui Deo auctore deservio, accepisti, omnibus prædica.

b Galat. 1.

de ætate ordinandorum Sacerdotum:

Inquisisti etiam, si ante trigesimum annum liceat Sacerdotem ordinare. Bonum & congruum est, carissime Frater, si fieri potest, ut provectæ ætatis & boni testimonii viri juxta sacrorum canonum decreta ordinentur Sacerdotes. Si autem minimè reperiantur, & necessitas exposcit; à viginti quinque annis & supra, Levitæ & Sacerdotes ordinentur, quemadmodum in lege Domini continetur. MILONI[c] autem ejúsque similibus, qui Ecclesiis Dei plurimùm nocent, ut à nefario opere recedant, juxta Apostoli vocem opportunè & importunè prædica. Si adquieverint admonitionibus tuis, salvabunt animas suas: si verò non obediunt, ipsi peribunt obvoluti peccatis suis. tu autem qui rectè prædicas, non perdes mercedem tuam.

Hoc simul inquisisti, post quantum tempus debeat lardum comedi. Licèt pro hoc à Patribus institutum nobis non sit, tibi tamen petenti consilium præbemus, quòd non oporteat illud mandi, priusquam desuper fumo siccetur & igne coquatur. Si verò libet ut incoctum manducetur, post Paschalem festivitatem erit manducandum[d].

de fornicatore Episcopo:

Episcopus autem condemnatus, de quo inquisisti, qui pugnator & fornicator exsistit, atque res Ecclesiæ post degradationem sibi vindicare nititur; hic omnino respuendus est. Quæ enim portio infideli cum fideli, aut quæ communio Christo & Belial?[e]

de ordinatis extra legitima tempora.

De ordinatione etiam Presbyterorum & Diaconorum, qui cogente necessitate & paupertate rogantium non legitimis temporibus ad te pervenerunt, si aliquam haberes offensionem inquisisti. Bene autem nosti, Frater, quòd sacri canones docent, aptis temporibus Sacerdotes ordinandos. Attamen in eo quod à te pro intentione bona actum est, à Domino Deo nostro indulgentiam postulamus.

de censu Ecclesiæ:

De censu etiam Ecclesiarum quid agendum sit, tibi dicimus. Nullam

a Addunt alia exemplaria: *Quòd si punctu sunt, ut suprà diximus, in foveam projicienda sunt.*

b An superstitiosas quarumdam muliercularum benedictiones intelligit? an potiùs ecclesiasticas benedictiones nonnullas, sicuti ignis eliciti ex crystallo? de quo suprà. Cur enim aliàs traditionem apostolicam opponeret?

c *Milo tonsurâ Clericus, moribus, habitu, & actu irreligiosus laicus, Episcopia Remorum ac Trevirorum usurpans, insimul per multos annos pessumdedit*, ut scribit Hincmarus epist. 6 cap. 19.

d Non quòd laridi siccati esum quovis tempore etiam Quadragesimali probet: sed ne recens & crudius aut quadam quasi sanie infectum manderetur, ejus usum post Pascha remittit. Cui Zachariæ consilio Turingi, Vvestfali, Hessi & alii, qui crudo etiamnunc larido libenter vescuntur, morem gerunt, ut Serarius observavit.

e Adde ex aliis exemplaribus: *Has SS. Patrum traditiones & sanctorum canonum instituta condemnaverunt.*

An. Chr. DCC LIV. Junii v.

itaque hæsitationem habeas, solidum de casa suscipere: quia ex eo poteris eleemosynam tribuere, & opus perficere sanctarum Ecclesiarum juxta canonum instituta.

de Presbyteris ordinatis in capitalibus vitiis:

Si quos verò Presbyteros, qui de laïcis promoti fuerunt, & antea capitalibus vitiis involuti, sed celantes ea ordinati sunt, postmodum autem manifestata sunt; hos à sacerdotali habitu privatos pœnitentiæ submitte. Non enim odit Deus peccantem & confitentem, sed peccantem & negantem.

de persecutione fugienda:

Hoc etiam inquisisti à nobis, si liceat persecutionem paganorum fugere, an non. Pro hoc igitur salutare consilium tibi damus. Si fieri potest, & locum inveneris, insta ad prædicandum illis. Si autem sustinere non valueris eorum persecutionem, habes præceptum dominicum, ut in aliam ingrediaris civitatem.

de Episcopo excommunicato:

Inquisisti etiam, quid faciendum sit de excommunicato Episcopo & apostolicam auctoritatem negligente. Hic ergo detestabilis est coram Deo & hominibus, & quicumque ejus condemnationi non communicaverunt, ipsi non condamnabuntur in die revelationis justi judicii.

de censu Slavorũ:

De Slavis quoque Christianorum terram inhabitantibus si oporteat censum accipere, interrogâsti, Frater. Hoc quidem consilio non indiget, dum res est manifesta. Si enim sine tributo sederint, ipsam quandoque terram sibi quasi propriam vindicabunt: si verò tributum dederint, norunt dominatorem esse illius terræ.

de signis crucis in canone.

Flagitâsti etiam à nobis, sanctissime Frater, ut in sacri canonis prædicatione quot cruces in locis quibusdam facere debeamus, tuæ significaremus Sanctitati. Quam petitionem libenter implentes, in rotulo dato prædicto Lul Presbytero tuo, quot signa sanctæ crucis fieri debeant, infiximus. In his igitur & in omnibus rebus Sanctitatis tuæ vota amplectentes, divinam clementiam deprecamur, ut suo te muniat & confortet auxilio, nósque annuat prosperitatis tuæ semper læta suscipere nuntia. Data pridie Non. Novemb. imperante domino Augusto Constantino [a], imperii ejus anno XXXII, Indict. V.

XIV.

Zacharias Bonifacio gratulatus, ei Moguntiam Metropolim cõfirmat.

Zacharias *Papa* Bonifacio *Episcopo sanctæ Ecclesiæ Moguntinæ perpetuam salutem.* Qualiter Dominus Deus noster sanctæ Ecclesiæ suæ propitiatus sit, & laboribus sanctissimæ Fraternitatis tuæ cooperator exstiterit, per singula edicere longum est. Tamen ut hæc quæ objicimus confirmemus, quæ ex parte te narrante perspeximus, enarramus. Igitur dum in Germania provincia Sanctitas tua ad prædicandum fuisset directa à sanctæ recordationis prædecessore nostro domno Gregorio Papa, & post inchoatum opus & ex aliqua parte ædificatum, Romam reversus ab eo Episcopus ordinatus, & ad prædicandum denuo remissus es; & elaborâsti, Deo prævio, nunc usque per annos XXV [b] in eadem prædicatione ex quo Episcopatum accepisti. sed & in Francorum provincia nostra vice Concilium egisti, & juxta canonum instituta omnes flexi sunt tibi obedire: & dum in his piis operibus occupata esset Sanctitas tua, hucusque cathedralem Sedem sibi minimè vindicavit. At ubi Deus prædicationem tuam auxit, obtinere voluisti, ut tibi episcopalem Ecclesiam vel successo-

[a] Alias *piissimo Augusto Constantino à Deo coronato magno Imperatore anno XXXII, imperii ejus anno XI, Indict. V.*

[b] Cùm hæc Zachariæ epistola scripta sit *Indict. V, prid. Non. Novemb.* id est anno DCC LI, Indictione à Septembri inchoatâ, (nam Zacharias Martio sequente defunctus est) hic legendum videtur per annos XXVIII. Bonifacius enim anno DCC XXIII ordinatus est Episcopus.

An. Chr. DCC LIV. Junii v. » ribus tuis confirmare debeamus, juxta eorumdem filiorum nostrorum » Francorum petitionem. Et idcirco auctoritate beati Petri Apostoli sancimus, » ut supradicta Ecclesia Moguntia * perpetuis temporibus tibi a & successo- » ribus tuis in Metropolim sit confirmata, habens sub se has civitates, id est » Tungris, Coloniam, Wormatiam, Spiratiam, & Trectis, & omnes Germa- » niæ gentis, quas tua Fraternitas per suam prædicationem Christi lumen » cognoscere fecit. His à nobis definitis, per hujus nostræ confirmationis » paginam in tua Ecclesia perpetuis temporibus pro sui confirmatione hæc » conservari mandamus. Data pridie Non. Novemb. imperante domino » Augusto Constantino, anno XXXII imperii ejus, Indict. v.

* *confer cap. 9 supra*

XV. Privilegiũ Fuldensi Monasterio concedit.

» ZACHARIAS *Papa* BONIFACIO *Episcopo, & per eum Fratribus in* » *Monasterio ab eo constructo.* Quoniam semper sunt concedenda quæ ra- » tionalibus congruunt desideriis, oportet ut devotioni conditoris piæ con- » structionis oraculum in Privilegiis præstandis minimè denegetur. Igitur » quia postulâsti à nobis, quatenus Monasterium Salvatoris à te constructum » in loco qui vocatur Bochonia, erga ripam fluminis Fuldæ, Privilegio Sedis » apostolicæ decoretur, ut sub jurisdictione sanctæ nostræ cui Deo auctore » deservimus Ecclesiæ constitutum, nullius alterius Ecclesiæ potestati sub- » mittatur. Pro qua re piis desideriis faventes, hac nostra auctoritate id » quod exposcitur, effectui mancipamus. Et ideo omnem cujuslibet Eccle- » siæ Sacerdotem in præfato Monasterio ditionem ullam habere aut auctori- » tatem præter Sedem apostolicam prohibemus: ita ut nisi ab Abbate Mo- » nasterii fuerit invitatus, nec Missarum sollemnitatem ibidem quisquam » præsumat celebrare. ut profectò juxta id quod subjectum apostolicæ Sedi » consistit, inconcussè dotatum permaneat. Locis quoque & rebus tam eis » quas moderno tempore tenet vel possidet, quàm quæ futuris temporibus » in jus ipsius Monasterii divina pietas voluerit augere ex donis & oblatio- » nibus decimísque Fidelium, absque ullius personæ contradictione firmitate » perpetua perfruatur. Constituimus quoque per hujus decreti nostri pagi- » nam, ut quicumque cujuslibet Ecclesiæ Præsul, vel quacumque dignitate » prædita persona, hanc Privilegii nostri chartam, quam auctoritate Princi- » pis Apostolorum firmamus, temerare tentaverit, anathema sit, & iram » Dei incurrens, à cœtu Sanctorum omnium extorris fiat: & nihilo minùs præ- » fati Monasterii dignitas à nobis indulta perpetualiter inviolata perma- » neat apostolica auctoritate subnixa. Data pridie Non. Novemb. imperan- » te domino Augusto Constantino, anno XXXII imperii ejus, Indictione » quinta *.

* *al. secunda*

XVI. Hucusque cum epistolarum serie sufficiat intimâsse, qualis labor, quan-

a Notanda hæc pronominis appositio. Non enim Zacharias Metropoleos dignitatem Moguntiæ primùm concedit, quam dignitatem urbs illa à primis temporibus obtinuit; sed eam Bonifacio ejúsque successoribus confirmat, seu ratam habet Bonifacii in Metropoli Moguntina sessionem & posterorum successionem. Zachariæ sententia intelligitur, tum ex ipsius verbis superioribus, *obtinere voluisti, ut tibi episcopalem Ecclesiam vel successoribus tuis confirmare debeamus*, quibus non novam Sedis episcopalis erectionem, sed certæ Ecclesiæ attributionem designat. tum ex alia ejusdem Zachariæ epistola supra cap. 7 relatâ: *De civitate etiam illa quæ nuper Agrippina vocabatur, nunc verò Colonia, juxta petitionem Francorum per nostræ auctoritatis præceptum nomini tuo Metropolim confirmavimus.* hoc addito quasi explicandi gratiâ. *& tua Sanctitati direximus ejusdem metropolitanæ Ecclesiæ stabilitatem.* Accedit quòd Bonifacius jam ante aliquot annos (ut constat ex cap. 9) impositus fuerat Sedi Moguntiacensi, quæ haud dubie Metropolis erat, utpote Bonifacii Archiepiscopi sedes. Quamquam Zacharias hac epistola Moguntinam Ecclesiam auxit attributâ ipsi Coloniâ Agrippinâ Germaniæ secundæ Metropoli: quâ postea detractâ & pristinæ dignitati restitutâ variârunt Moguntiacensium Suffraganeorum nomina & numerus. Lege Serarium in Hist. Mogunt. lib. 1 cap. 23. Ceterùm mirari subit, cur Zacharias enumerans Ecclesias Moguntiæ subjectas, Argentoratum seu Strateburgum Germaniæ primæ urbem prætermisit.

táve

ANN. CHR. DCCLIV. JUNII V.

tave cura S. Bonifacio fuerit circa omnes, quos ipse ad Christianitatis cultum convertit. Si quem verò moveat, quòd plurimæ epistolæ, quarum mentio fit in suprascriptis epistolis, hic pariter scriptæ non habentur; sciat illud hac de causa accidisse, quoniam nusquam eas invenire potui. Deinde in primis dicere volo, quanta KARLOMANNI Principis devotio fuerit circa Fuldense Monasterium. Rationabile etenim videtur eamdem devotionem intimare, non solùm ad declaranda tanti viri beneficia, verùm etiam ad profectum illorum, qui exemplis bonis ædificari merentur, paritérque ad confusionem eorum, qui licèt optima quæque sciant, videant, audiant; in nequitia tamen solita perseverant; ore tantummodo Deum confitentes, sed factis negantes: cordium aures ad sæcularis vitæ amorem reserantes, sed ad præcepta divina obdurantes. Princeps igitur prædictus, quamvis undique adjacentium provinciarum bello comprimeretur, non tamen ideo à procuratione sanctorum locorum servorúmque Dei retrahebatur: credens utique arma spiritualia, id est virtutes animæ, multo fortiora esse quàm corporalia, nullámque spem habens in multitudine absque spirituali fortitudine, juxta illud: *Non salvatur Rex per multam virtutem, & gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ.* Postquam ergo omnia Christianæ Religionis jura, ut in præcedentibus libri hujus scriptis agnosci potest, tam falsos Christianos quàm hæreticos expellendo, juxta S. Bonifacii consilium correxit, illius etiam vota in Monasterio Fuldensi noviter constructo implevit. Nam cùm Abbas STURMI illum locum, ubi nunc situm est idem Monasterium, cum Fratribus quibusdam incolere cœpisset, ejusdémque loci qualitatem S. Bonifacio denuntians satis laudavisset; tunc ille ad Karlomannum pergens, supplicitet obsecravit eum, dicens: Perpetua remuneratione tua omnipotentem Deum exoro, si mihi succurrere dignaris, ut in orientali Regno tuo Monasterium construere, monasticámque vitam instituere possim. Habemus enim in solitudine, quæ Bochonia nuncupatur, juxta fluvium qui dicitur Fulda, locum satis aptum famulantibus Deo repertum, qui ad vestram pertinet ditionem. quem scilicet locum à pietate vestra nobis concedi petimus, quatenus in hoc Christo servire queamus. Quo audito Karlomannus nutu Dei gavisus est, & convocans omnes palatii sui milites, petitionem Episcopi eis intimavit, atque coram eis locum postulatum tradidit Episcopo, dicens: Locum igitur quem petis, & quem juxta ripam fluminis Fuldæ situm adseris, totum quidquid in hoc sub mea potestate consistit, ab hodierna die in jus Domini trado, ita ut ab illo loco undique, ab Oriente scilicet & Occidente, à Septemtrione & Meridie, marcha [a] per tria milliaria passuum tendatur. Hac itaque traditione facta, misit etiam nuntios, qui omnes nobiles in regione *Grabfeldi* habitantes congregarent, eósque suppliciter rogarent, ut omnes qui infra marcham supranominatam aliquid proprietatis haberent, facerent quæ & Princeps fecisset, tradens videlicet in obsequium Domini Monasteriique à S. Bonifacio construendi. Cúmque à nuntiis præsignati omnes fuissent congregati, Principísque petitionem cognovissent; mox cum omni devotione, quidquid proprietatis ibidem habuerunt, Deo sanctóque Bonifacio, necnon Abbati venerando STURMI possidendum tradiderunt. Ut autem hæc traditio in perpetuum corroborata permaneret,

Non omnes Bonifacii epistolas invenire potuit Auctor.

Karlomanni munificentia in Fuldense Monasterium.

Psal. 32.

[a] Id est limes, unde Marchiones dicti, quòd limites Regni vel provinciæ custodirent. Hujusce donationis limites figuantiùs expressit Bonifacius in quodam instrumento, à se confecto *anno dominicæ Inc.* DCCXLVII, *principatûs verò nobilium virorum Karlmanni & Pippini fratris ejus anno* VI, *mense Martio* XXII, apud Brovverum in lib. 1 Antiq. Fuld. cap. 4. Confer Vitam S. Sturmii ad ann. 779.

ANN. CHR. DCC LIV. Karlomannus, cujus instinctu hæc omnia agebantur, jussit chartam suæ
JUNII V. traditionis scribi, quam ipse sigillo proprio firmare studuit.

XVII. Karlomannus vitæ monasticæ desiderio Regnum Pippino cedit.

Cùm igitur hæc & his similia idem Karlomannus faciens, in dilectione Dei & proximi magis ac magis proficeret, sed eamdem dilectionem non ea qua voluit integritate in sæculari habitu constitutus implere prævaleret, elegit optimam partem quæ non auferetur ab eo. Nam reliquit ampla terrenæ potestatis Regna, & ad Cassinum montem, in quo tunc artissima monasticæ vitæ disciplina habebatur veniens, Monachus ibi efficitur, Pippinu fratri committens munia Regni. Hic itaque acceptâ paternæ & fraternæ potestatis monarchiâ, quæ tunc Major-domus* dicebatur, eamdem devotionem, eamdemque sollicitudinem, quam & frater ejus, excoluit tam in divinis quàm sæcularibus negotiis, secutus per omnia S. Bonifacii consilia. Qua de re contigit, ut cùm se Deo qui deponit potentes de sede & exaltat humiles, submittere jugiter studeret, regalis potentiæ [a] excellentiâ obtineret. Tanta verò dignitate sublimatus, eodem modo quo & antea S. Bonifacium diligere simul & venerari studebat: unde etiam traditionem fraternam suis litteris roborare curavit. Quarum litterarum exemplar hic inserere cupio, ut Fideles quique inde instruantur, raptores verò iniqui videant & confundantur.

* Majordomatus

XVIII. Pippinus idem Privilegium.

» PIPPINUS *Rex Francorum, vir illustris*, BONIFACIO *Archiepiscopo & Legato Germanico ab apostolica Sede directo*. Quia veneranda Paternitas » tua nostram excellentiam postulavit pro Monasterio, quod à te noviter » constructum est in solitudine Bochonia juxta fluvium Fuldæ, in loco quem » beatæ [b] memoriæ Karlomannus germanus noster legitima donatione tibi » concessit, ut sicut ex auctoritate S. Petri Principis Apostolorum, pro quo » legatione fungeris, Privilegio Sedis apostolicæ sublimatus esse constat, ita » etiam nostræ auctoritatis Præcepto roboretur; placuit nobis petitionibus » tuis adsensum præbere. Et ideo hanc nostræ præceptionis seriem ob hono» rem Dei & venerationem S. Petri conscribi jussimus, per quam Privile» gium Sedis apostolicæ, à B. Zacharia tibi collatum, cum consensu Epi» scoporum cunctorúmque fidelium nostrorum, per omnia roburamus: præ» cipientes, ut nullus Sacerdotum in Regno divinitus nobis concesso, in » præfato Monasterio ditionem aliquam sibi vindicet, præter Sedem apo» stolicam: ita ut nisi ab Abbate Monasterii fuerit invitatus, nec Missarum » sollemnia ibidem quisquam præsumat celebrare: sed juxta id quod subje» ctum constat apostolicæ Sedi firmitate Privilegii, inconcussè roboratum » permaneat, locis etiam & rebus quas tam moderno tempore tenet vel » possidet, quàm quas futuris temporibus juri ipsius Monasterii divina pie» tas augere voluerit ex donis & oblationibus decimísque Fidelium, absque » ullius personæ contradictione firmitate perpetua perfruatur. Si autem quis» piam nostræ auctoritatis præcepto repugnare voluerit, sententiam aposto» licæ districtionis quæ in Privilegio expressa est experiatur. Ut tamen hoc » quod ob amorem Dei & venerationem S. Petri auctoritate nostra firma» vimus, stabile permaneat, manu nostra roboratum, & tam anuli nostri » impressione, quàm fidelium nostrorum adstipulatione subnixum.

XIX. Adalgeri donatio cælitus vindicata.

Eodem tempore contigit, ut quidam Clericus, nomine ADALGER, bonæ conversationis vir, S. Bonifacio adhæreret, eique fideliter ministraret. Post modicum verò temporis infirmitate gravi captus cùm se in ex-

[a] Et quidem à Bonifacio unctus in Regem, quod infra in Appendice demonstrandum.

[b] Hæc verba quibus Karlomannum superstitem Bonifacio fuisse innuitur, subditicia videntur. nam Karlomannum decessisse post Bonifacium constat ex ejus Elogio, quod referemus anno insequenti.

ANN. CHR. DCC LIV. JUNII V.

tremis hujus vitæ positum sentiret, cum consilio viri Dei, quæcumque prædia ex hereditate paterna habuit, ad S. Martinum tradidit. Sed eo defuncto fratres ejus, Asperth & Truttmunt, omnia quæ tradidit in locis subternominatis, id est ad *Amanaburg*, ad Brettenbrunum & *Selebeim*[a], in suam potestatem redigebant. Cúmque pro hac causa à defensoribus Episcopi admonerentur, responderunt se velle cum juramento affirmare, quod fratris prædia meritò sibi vindicarent. Cui juramento Episcopus se affuturum promisit. Adveniente ergo die statuto & congregata multitudine copiosa propinquorum suorum ut promissum juramentum complerent, advenit etiam vir Dei pariter. Cùm autem prædicti homines juramenti faciendi adjutores secum ad altare traxissent, dixit Episcopus: Vos soli jurate si vultis, nolo ut omnes hos congregatos perdatis. At illi nihil morantes, juramentum fecerunt. Quo facto Episcopus dixit ad illos: Jurâstis? Qui respondentes, Juravimus, inquiunt. Tunc Episcopus ait ad Aspertum: Major ursus te occidat. Deinde ad Truttmundum dixit: Numquam ex semine tuo videas filium vel filiam. Quod scilicet utrumque ut à sancto Episcopo prædictum est, eventus rei probavit. Nam post modicum temporis Asperto ad mensam sedente, venerunt qui dicebant ursum magnum discurrere per campum. At ille equo celeriter adscenso & venabulo arrepto cœpit ursum persequi, antequam præpararent se comites sui: in quo itinere equo delapsus, totúsque per membrorum compagines confractus interiit. Cùm autem servi illius ad illum properantes pervenissent, invenerunt eum jam mortuum. Truttmunt verò audiens sancti viri prophetiam in fratre suo esse completam, nimis expavit, & mox prædia injustè ablata ad altare S. Martini reddidit.

Ultio in contradicentes.

Post hæc igitur cùm S. Præsul Bonifacius verbi divini semina, quæ infra Germaniæ Galliæque confinia jecit, in cordibus credentium jam pullulâsse & fructum facere cerneret, necnon vicinam corporis sui solutionem prænoscens, sitiret omni modo, quando veniret & appareret ante faciem Dei; decrevit adire Fresonum populos, olim quidem ejus doctrinâ ad Christianæ Religionis culturam conversos, sed fallente diabolo iterum quosdam eorum ad pristinum gentilitatis errorem devolutos: ut aut eos Deo reconcilians ibi præsentem vitam fructuosa pace finiret; aut si hoc magis Deo placeret, pro ejus nomine quæcumque ibidem adversa & cruciamina sibimet occurrerent, usque ad mortem sustineret. Sed priusquam tanti discriminis iter arriperet, sciens non convenire, ut pro alienis ovibus salvandis laborans, proprias sibique commissas oves perire permitteret, S. LULLUM, qui fidelissimus prædicationis & laboris sui comes exstitit, cujúsque probitatem omni dignitate condignam satis agnovit, cum consensu venerandi Regis Pippini, necnon Episcoporum & Abbatum atque Canonicorum, omniúmque Procerum ad suam diœcesim pertinentium, pro se Episcopum elegit & ordinavit. Nam ab apostolico Præsule jam ante eumdem pro se ordinandum impetravit. Quo facto mox illum manu propria apprehendens commendavit cunctis Principibus ibidem congregatis, ut ei tamquam Patri obedirent, & adjutores ei in omnibus necessitatibus exsisterent. XX.

Bonifacius Frisiam repetit Lullo Maguntiæ substituto.

Deinde profectus ad eos, qui in Turingia & qui circa Rhenum habitabant, eadem faciebat. Novissimè verò ipsum Lullum admonens dixit: Quoniam resolutionis meæ tempus appropinquat, voluntas mea est proficisci ubicumque me divina gratia dirigere voluerit. Sed tu, fili carissime, XXI.

Ejus monita ad Lullum, & profectio.

a Locus iste vicinus Amanaburgo ac Monasterio Fritislariensi, in confinio Hassiæ & Turingiæ.

AN CHR. DCCLIV JUNII V. „ commissarum animarum curam age, tu populum ab errore revoca, tu inchoatam Monasterii mei Basilicam prope Fuldam perfice, ibidémque corpus meum, quocumque obiero, sepulturæ committito. Ad hæc etiam quæ itineri nostro jam necessaria sunt provide, & linteum quo istud decrepitum corpus post obitum meum involvatur, in rheca librorum meorum repone. Postquam loquendi finem fecit S. Bonifacius, B. Lullus, licèt ex imo pectore suspiria multa traheret, licèt ex nimio dolore lacrymatus fuisset, non tamen aliud quàm tantus Pater proposuit, suggerere præsumsit. Paucis itaque diebus transactis navim cum conviatoribus ad hujusmodi iter electis adscendit, & Rheni fluminis alveo defertur, donec aquosa Fresonum arva ingrediens in stagnum, quod lingua eorum *Almeri* dicitur, sospes perveniret. Ubi circumquaque pergens, verbum Domini cum fiducia prædicavit, Ecclesias ingenti studio construxit. Tantam autem gratiam Dominus famulo suo contulit, ut post paucos dies, multa millia virorum ac mulierum cum commilitone suo Chorepiscopo [a] EOBAN baptizaret. Hunc namque ad sublevandam senectutem suam, injuncto sibi Episcopatu in urbe quæ dicitur *Thret* subrogavit. Erant etiam ei fautores Presbyteri tres & totidem Diacones, quorum hæc sunt nomina, WINTRUNG, WALTHERI & ADALHERI, HAMUNT, SKIRBALT, & DERSO: VACCAR verò & KUNDEKAR, WILLIHERI & HADOLF ex monastico Ordine erant sequentes eum. Qui omnes unanimiter cum S. Bonifacio laborantes in prædicatione Evangelii, meruerunt consortes fieri in palma martyrii.

XXII. Bonifacius à Frisis circumventus, Nam cùm per latas Fresonum regiones prædicandi causâ discurrissent, venisséntque ad flumen quoddam, *Borthne* vocatum, quod est in finibus eorum qui rustica dicuntur lingua *Auster* & *Vvesteriche*; S. Bonifacius suorum tantummodo clientum comitatu stipatus, jussit ibi tentoria figi, cupiens videlicet in eodem loco eorum qui nuper baptizati erant, adventum exspectare confirmationis gratiâ. Dies enim appropinquabat, qui ad eamdem confirmationem statutus erat. Cúmque dies prædestinatus advenisset, & ortus sol altiores lineæ suæ gradus jam præoccupâsset; tunc omnes qui quasi filii à patre exspectabantur, indignam ad accipiendam sancti Spiritûs gratiam quæ ipso die per sacram confirmationem offerenda erat super illos, versa vice pro amicis inimici, pro noviriis Fidei cultoribus [b] novi lictores cum ingenti strepitu horrendóque armorum sumtu in castra Sanctorum proruperunt. Quo viso pueri ex castris prosilientes, armísque sese accingentes, Sanctos contra populi furentis multitudinem defendere gestiebant. Sed S. Bonifacius audito tumultuantis turbæ impetu, primò quidem ad munimenti spiritualis asylum confugit, sumens videlicet Sanctorum Reliquias quas secum indesinenter habere consueverat. deinde verò acciris ad se Clericis è tentorio processit, & pueros suos ad resistendum

verba facit ad suos. „ paratos compescuit dicens: Nolite, quæso, pueri mei, pugnare, nolite ad-
„ versariis nostris bellum inferre. quia sacræ Scripturæ verbis edocemur, ut
„ non solùm malum pro malo non reddamus, sed etiam bonum pro bono
„ exhibeamus. Jam enim diu optatus adest dies, jam tempus illud advenit,
„ quo de laboriosa hujus sæculi ærumna ad æternæ beatitudinis invitamur
„ gaudia. Cur ergo tantam gratiam, tantam gloriam à nobis secernere &
„ auferre vultis? Quin potiùs confortamini in Domino, & oblata gratiæ di-

[a] Legendum videtur *Coepiscopo*. Eobanus enim verè erat Episcopus, ut initio Vitæ observatum. Certè Vvillibaldus in Vita præmissa num. 25, Usuardus aliique Martyrologi Eobanum Bonifacii *Coepiscopum* vocant.

[b] Fallitur Othlonus, ut in Appendice num. 9 probabimus.

An. Chr. DCC LIV. Junii v.

vinæ dona nos gratanter ſuſcipere permittite. Sperate dumtaxat in Domino, & ipſe liberabit nos ab omnibus periculis. Hæc & ſimilia dicens, animos virorom ſuorum compeſcuit ab omni tumultu bellorum. Deinde etiam Clericos cujuſque ordinis patria liberáque voce admonens ait: O Fratres cariſſimi, ſi qua divini amoris cura, ſi qua admonitionis meæ memoria maneat in vobis, in hora oſtendite præſenti, recolentes illa dominica verba: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, quoniam animam non poſſunt occidere. Spei itaque veſtræ anchoram in Deo figite, quia poſt breve hujus vitæ ſpatium perpetuæ remunerationis vobis bravium conſortes faciet ſupernorum civium. Nolite, precor, diuturna inviƈtiſſimæ mentis bella in hac parviſſima perdere hora, nolite perverſis gentilium adulationibus implicari; ſed ſubitaneum quod nobis jam imminet mortis periculum pro illius amore qui pro nobis paſſus eſt, conſtanter & viriliter ſuſtinete, ut cum illo perenniter poſſitis gaudere.

XXIII. Martyrio afficitur cum ſociis, Sicarii rebus ipſorũ direptis,

Necdum verò hujus ſalutiferæ admonitionis verba à S. Bonifacio, diſcipulos ad coronam martyrii incitante completa ſunt, & ecce furens multitudo paganorum cum gladiis omníque infeſta armatura ſuper eos irruit, eorúmque corpora felici cæde cruentavit. Quod cùm feciſſent, confeſtim victricem damnationis ſuæ cauſam augentes, primò quidem ingreſſi ſunt caſtra, & omnia quæ illic erant repoſita tam in libris quàm in capſellis Reliquiarum ſuarum abſtulerunt, arbitrantes ſe in eis reperturos multos auri & argenti theſauros. deinde verò ad naves currentes, abſportaverunt etiam ea quæ de quotidiano Clericorum puerorúmque victu illic remanſerant. Ubi cùm aliquid vini inter cetera repeririſſent, cœperunt ex eo guſtare, furentémque animum inebriare. Poſt hæc verò tractare & conſulere ſtuduerunt, qualiter illum, qui putabatur inventus eſſe, auri & argenti theſaurum invicem dividerent. Cúmque prolixiùs de tantæ pecuniæ ſermocinantes diviſione nequirent rem pacifico conſenſu definire, tanta inter eos ſubitò diſcordia & diſceptatio exorta eſt, ut eodem furore, eadem veſania, eiſdem armis, quibus antea ſanctos Martyres jugulârant, ſemetipſos mutua condigna cæde necarent, juſto Dei judicio illis occurente & in tam reprobum ſenſum cadere permittente, ut eumdem gladium quem evaginaverunt ad interficiendos ſalutis ſuæ miniſtros, transfigerent in corda ſua. Hujuſmodi igitur ſtrage finita, qui ſupererant iterum de pecuniarum opinione gaudentes concurrebant, & fractis librorum repoſitoriis, pro auro volumina, pro argento, divinæ doctrinæ chartas reperiebant. Unde ſolitâ dementiâ arrepti, eoſdem libros quos invenerunt, alios quidem per campi planitiem, alios verò per paluſtria loca diſperſerunt, quoſdam autem in quibuſlibet locis incongruis projicientes abſconderunt. Verumtamen omnipotentis Dei gratiâ, ut clareſceret quanti eſſet meriti, cujus iidem fuerant libri, poſtea magno temporis ſpatio tranſacto reperti ſunt intemerati, & ad Eccleſias in quibus uſque hodie haberi poſſunt, à ſingulis inventoribus reportati. Inter eoſdem verò libros repertus eſt ſancti Evangelii liber, quem beatus vir pro ſanctitate ſua ſecum jugiter ferre ſolebât. Hic ergo quamvis gladio acuto, ut adhuc ab inſpicientibus probari valet, per medium inciſus fuerit[a], nullius tamen litteræ integritatem eadem inciſione perdidit. Quem (ut fertur) S. Boniſacius in illa hora qua ad caput ejus abſcindendum vibrabatur gladius, habens in manibus vel pro tutela capitis, ut multi ſolent; ſeu etiam pro clypeo ſpirituali quem in

mutua ſeſe cæde perimunt:

reliqui libros diſpergunt, poſtea repertos,

[a] Iſte codex cum aliis nonnullis, de quibus ſuprà, in ſacrario Fuldenſi hactenus adſervatur, teſtibus Serario & Brovvero.

ANN. CHR. DCCLIV. JUNII V.

libro tali esse credidit, percussori opposuit. In quo nimirum signo & miranda virtus Dei, & veneranda sanctitas B. Bonifacii potest agnosci. Mirabilius namque videtur, qnòd nulla incisi libri littera delebatur, qnàm si nullum incisionis stigma per ferientem gladium in libro reperiretur. Postquam ergo carnifices qui semanserant, nulla æstimatæ pecuniæ indicia invenerant, satis contristari domum sunt reversi, sumturi post trium dierum inducias dignas facinoris sui pœnas. Audita enim sanctorum virorum improvisa nece omnes Christiani qui in ejusdem regionis confinio habitabant, convenerunt, terrámque eorum qui Sanctos trucidârant, cum armata manu invaserunt. Quibus cùm pagani convenienres resistere vellent, sed minimè prævalerent; in fugam versi magnâ persequentium Christianorum virtute prostrati corruerunt. At Christiani victoriam in paganos obtinentes, omnem substantiam eorum abstulerunt; sicqne ad propria redierunt. Factúmque est, ut qui salutis suæ ministros trucidare non verebantur, duplici contritione contererentur. nam in vita præsenti cœperunt conteri, & postmodum æternæ damnationi snnt deputati.

& ipsi post triduum cæsi.

XXIV. Corpus verò beati Pontificis à Trajectensis Ecclesiæ Clericis raptum, post dies paucos ferebatur ad Trajectum, ibíque magna veneratione est sepultum. Quod cùm S. LULLUS comperisset, congregata multitudine venerabilium virorum, tam laicorum quàm Clericorum, intimavit eis & gloriosam S. Bonifacii passionem, & qualiter humatus esset apud Ecclesiam Trajectensem: paritérque referans omnibus in quo loco sanctus Præsul adhuc vivens sibi præceperat corpus suum sepelire, petiit ut pro Dei amore auxilium præberent, quatenus sancti viri jussa posset implere. Cúmque plurimi ad hujusmodi auxilinm se promtissimos exhiberent, elegit ex eis qui sibi aptissimi videbantur, & misit tam navigantes quàm equitantes ad prædictam urbem causâ auferendi corpus S. Bonifacii. Eisdem autem legatis omnimodo properantibus & pervenientibus ad Trajectum, cives illius loci audientes cur venissent, congregaverunt & ipsi seniores populi judicésque ad resistendum. Et quia multitudini advenientium congredi non posse viderunt, testati sunt à Rege PIPPINO [a] jussum fuisse, ne corpus S. Bonifacii inde auferretur. Verumtamen legati hoc magis fictum quàm verum arbitrantes, viribus totis in ea qua venerant causa instabant, virtute scilicet divina eos roborante & adjuvante, ut voti compotes exsisterent. Quod etiam ita esse rei probavit eventus. Nam cùm utrimque ageretur altercatio de corpore sancto, interea signum Ecclesiæ, quòd vulgo appellari solet glocca*, absque hnmano motn sonare cœpit. Quo audito incolæ omnes qui illic aderant, ad pugnam congregati, nutu divino perterriti obstupuerunt, & sancti viri corpus reddendum esse decreverunt: statimque redditum est corpus, & à venerabilibus prædictis legatis susceptum cum debito honore & sine remigantinm labore, tricesimo obitûs sui die, quasi ad hoc statuto, mnlti virorum ac mulierum procul habitantinm convenerant: qui nescientes adventum sancti corporis, gratiâ tantùm præstolandi seu occurrendi legatis illuc venire disposuerant. Sed & venerandus Præsul Lullus, qui legatis transmissis mox ad regiam curtem properârat, ipso die licèt ignarus de suorum reditu sanctique corporis adventu, simul advenit, Deo tantùm convenientiam ordinante, nt illis communiter advenientibus, quibus magna mæstitia ex amisso Patre & Doctore contigit, fieret etiam commune gaudium, cùm eum perennem patronum apud Deum habere posse agnovissent.

S. Bonifacii corpus primò Trajecti sepultū,

Fuldam transfertur.

* al. clocca al. clogga

[a] Pippini mandatum in gratiam Moguntinorum significatum esse tradit Eigil Abbas in Vita S. Sturmii num. 16.

Suscepto igitur thesauri tanti pignore fuerunt plurimi in urbe Mogontiacensi, qui censebant illic sepeliendum esse sancti viri corpus, ubi erat Episcopus: affirmantes hujusmodi jus esse omnium Ecclesiarum, ut quo quis Sedem episcopalem habuerit, illic quoque sepeliendus sit. In tantum autem quorumdam illud affirmantium prævaluit certamen [a], ut pæne eorum consilio S. Lullus consentiret, nisi cuidam venerabili Diacono, qui dicebatur OTPERTUS, apparuisset S. Bonifacius in visione dicens: Dic Episcopo Lullo, ut corpus meum absque omni ambiguitate ad Monasterii mei locum transferat. Cúmque hanc jussionem multi audientes minimè crederent, Præsul Lullus allatis Sanctorum Reliquiis, jussit Otpertum probare jurando, si vera esset ejus visio. At ille nihil dubitans, jussa implevit, visionem jurando probavit. Quod cùm factum fuisset, omnes non solùm ea quæ priùs renuerant de sancti corporis translatione fieri consenserunt, sed etiam adjutores esse cœperunt in his quæ hujusmodi cura poscebat. Quidam enim ad afferendas naves, ut celeriter trans Rhenum proficisci possent, propetabant; quidam verò litaniam, psalmodiam, aliáque divinæ laudis cantica sanctum funus sequentes dicebant. Cúmque turba una longiùs procedens, ultráque procedere non valens rediret; alia nihilo minùs turba de regione vicina accessit, gaudens illius sancto obambulare corpori, quem credidit & speravit sibimet apud Dominum suffragari. Quæ ibi lætitia & compunctio de tanti viri patrocinio plurimis fuerit exorta, hoc nequeunt nostra dignè depromere scripta. Unde etiam in quibusdam locis, ubi cum sancto corpore pernoctabant vel meridiabant, in ejus honore Ecclesias postea construebant. Tali itaque gaudio perductus est Monasterii Fuldensis loco, quo ipse sepeliri sæpius optavit, sæpiúsque id beato Præsuli Lullo peragendum commendavit. Qui & petitionem ejus complere summopere nisus, cum veneratione debita terræ quod suum erat reddidit, animam verò cælestibus gaudiis sociandam omnimodis precibus commendare curavit.

ANN. CHR. DCC LIV. JUNII V. XXV. Mogontiacensibus frustra obnitentibus.

In cujus venerando tumbæ loco, per ejus merita, multis quod fides congrua ad obtinenda ea quæ poscunt incitat, plurima eveniunt beneficia tam interioris quàm exterioris hominis. interioris quidem, cùm veniam delictorum suorum obtinuerint; exterioris verò, cùm infirmitatem vel debilitatem aliquam corporalem evaserint. Quæ videlicet utraque beneficia quotiescumque ibi non impetrantur, non imputandum est vel divinæ inclementiæ, vel invalido apud Deum S. Bonifacii patrocinio: sed potiùs his qui infidelitate capti non merentur exaudiri, attestante Evangelista qui de Domino nostro dicit: Quia non potuit ullas virtutes facere propter incredulitatem quorumdam. Cessant etiam interdum miracula tam pro servitutis divinæ negligentia quàm pro incorrigibili inhabitantium malitia; cessant & idcirco quia cùm aliquando per intercessionem Sanctorum eveniunt, non solùm laudes vel grates Deo debitæ Sanctísque ejus minimè referuntur, sed nec memoriæ commendantur. Habuit autem S. Bonifacius in Episcopatu annos XXXVI, menses VI & dies VI. Passus est unà cum sociis Nonis Junii, anno scilicet peregrinationis suæ XL, sed Incarnationis Domini septingentesimo quinquagesimo [b], regnante eodem, Domino nostro, cui laus & gloria per omnia sæcula sæculorum, Amen. XXVI.

Matth. 13.

[a] Ob illam contentionem Maguntiacensibus cesserunt exta S. Bonifacii, quæ hodie quoque apud illos in veneratione sunt, teste Serario in Hist. Mogunt. lib. 3 Notat. 47. Confer Vitam S. Sturmii num. 16.

[b] Adde *quinto* ex Vvillibaldo. Sed hæc de re pluribus agendum postea.

APPENDIX

De reliquis S. Bonifacii gestis, ætate, martyrii anno, sociis, & auctoribus; déque ejus cultu, Ecclesiis, Translatione & scriptis.

1. *CUM nonnulla S. Bonifacii gesta, aliáque ad ipsum pertinentia, à Vita scriptoribus prætermissa sint; juvat hoc loco corollarii instar ea subjicere.*

Danielis epistola notabilis ad Bonifacium.

2. *In primis commemoratione digna est Danielis Ventana civitatis apud occiduos Saxones Antistitis epistola, qua S. Bonifacio salubria quædam monita præscribit ad facilem Evangelii propagationem. Epistolæ summa est, Bonifacio non esse laborandum,* ut contraria iis quæ Germani de falsorum deorum genealogia credunt, adstruat: *quinimmo* concedat eos adserere, ut saltem modo hominum natos deos ac deas, potiùs homines non deos fuisse qui antè non erant, probet. Cùm verò initium habere deos coacti didicerint, interroget, utrùm initium habere hunc mundum, an sine initio semper exstitisse arbitrentur. Si initium habuit, quis hunc creavit? Si oppositum dicant, refutandi. *Hæc aliáque plura non absurdè prosequitur Daniel in epistola sua, quæ inter Bonifacianas ordine 67 reperitur.*

Bonifacii zelus.

3. *Bonifacii zelum & apostolicam verè libertatem arguit non solùm epistola ab Othlono lib. 2 cap. 11 relata, quâ intelligitur, Bonifacium apud Zachariam Papam de Romanorum simonia aliisque vitiis querelas deposuisse, id quod etiam ex cap. 8 constat; sed & alia Bonifacii ipsius epistola 19 editionis Serariana, in qua* ETHELBALDUM *Merciorum Regem de furtis, adulteriis, scortationibus & incestis, rerúmque ecclesiasticarum violatione objurgat: &* CUTHBERTUM *Cantuariensem Archiepiscopum monet aliâ epistolâ quæ 105 est, ut Sanctimoniales ob luxum ac pompam vestium castiget.* Et ne miraretur, *inquit Vvillelmus Malmesburia Monachus lib. 1 de Reg. Angl. cap. 4,* quòd alienum negotium ageret, cùm sua nihil interesset quomodo & quibus moribus Anglorum gens viveret; scire se à Gregorio Papa III *(lege II)* sacramento adstrictum, ne conterminatum gentium mores apostolicæ notitiæ subtraheret. Quapropter admonitionibus non succedentibus acturum se, ne hujusmodi vitia Papam laterent. Nec inanes, *subdit Vvillelmus,* esse potuerunt tanti viri epistolæ, quas ille legationis suæ & compatriatarum amoris intuitu vigilatis sensibus emittebat. Nam & Cuthbertus Archiepiscopus & Rex Ethelbaldus Concilium coëgêre, emendaturi superflua quæ ille increpâsset, *nempe Concilium Cloveshovia, cujus capitula 31 idem Auctor lib. 1 de gestis Pontif. Derob. perstringit. Sed & loco paullo ante citato refert* scriptum Ethelbaldi devotionis ejus index, in eodem Concilio factum, *quo* Ecclesiis ac Monasteriis libertatem *restituit, conceditque* immunitatem à publicis vectigalibus, pro amore cælestis patriæ & remedio animæ suæ. *Quæ sanè rectè facta Bonifacii admonitionibus ac zelo tribuenda sunt.*

An Carolum M. baptizavit. Pippinum ungit.

4. *Qui Carolum Magnum à Bonifacio baptizatum fuisse aiunt in villa regia* Ingelheim, *duobus à Maguntia miliaribus distante, rem omnino incertam dicunt. At Pippinum ab ipso unctionem regiam accepisse, explorata res est, tametsi à Vita Scriptoribus prætermissa. Idipsum enim attestantur Francorum Annales de rebus gestis Pippini & Caroli M.* anno DCC L. *uti & Eginhardi Annales: Fuldenses verò* anno DCC LII, *Aimoinus* anno DCC LI. *Præferendi Annales Francorum & Eginhardi, quibus Regino Abbas Prumiensis, Marianus Scotus, Sigebertus Monachus, aliique subscribunt. Neque opponas vulgatum Anastasium in Vita Stephani Papæ III, & Ludovici Pii Imp. epistolam ad Hilduinum, in qua (sicut & apud Anastasium) unctio Pippini* à Stephano Papa *facta dicitur his verbis,* propter altare quod ante sepulcrum S. Dionysii unà cum duobus filiis Carolomanno & Carolo in Regem Francorum unctus *dicitur. Ne, inquam, hoc opponas. Bis siquidem Pippinus, à Bonifacio primùm, deinde à Stephano Papa, inunctus memoratur in Annalibus Eginhardi, cujus hæc verba:* Anno DCC L, Hoc anno secundùm Romani Pontificis sanctionem Pippinus Rex Francorum appellatus est, & ad hujus dignitatem honoris unctus sacra unctione manu sanctæ memoriæ Bonifacii Archiep. & Mart. & more Francorum elevatus in solium Regni in civitate Suessona. *Et* anno DCC LIV, *Stephanus Papa* postquam à Rege Pippino Ecclesiæ Romanæ defensionis firmitatem accepit, ipsum sacra unctione ad regiæ dignitatis honorem consecravit & cum eo duos filios ejus Karolum & Karolomannum.

A Pippino litteras munificas accipit.

5. *Johannes Gerbrandus Carmelita in lib. 3 Chron. Belg. capp. 12 & 13 refert diplomata duo Pippini Regis, quibus res ab antecessoribus concessas Ecclesiæ Trajectensi confirmat in gratiam Bonifacii Archiepiscopi. Idem Auctor cap. 14 commemorat contentionem S.*

Boni-

Bonifacii cum Hilgero Episcopo Coloniensi, ipsiúsque Bonifacii ea de re epistolam ad Stephanum Papam. quod jam in Vita S. Vuillibrordi expendimus. ANN. CHR. DCC LIV. JUNII V.

6. Nunc locus esset, ut S. Bonifacii virtutes ob oculos poneremus. Jam zelum ejus superiùs ostendimus. Humilitatem testatur epistola 25 his verbis: Et quia ultimus & pessimus sum omnium Legatorum, quos catholica & apostolica Romana Ecclesia ad prædicandum Evangelium destinavit; ut omnino sine fructu Evangelii non moriar, pietatem Domini precamini, ut spiritu principali confirmet cor meum, qui me indignum Pastorem in populo vocari voluit, ut lupo veniente more mercenarii non fugiam, sed exemplo boni Pastoris agnos pariter cum matribus, Ecclesiam scilicet catholicam cum filiis & filiabus suis contra hæreticos & schismaticos vel hypocritas fideliter & fiducialiter defensare studeam. *Sollicitudinem ejus pro suis & populis recens ad Fidem conversis probat epistola 92 Verum his omissis ad mortis ejus tempus & auctores veniendum est.* Ejus virtutes.

7. Vuillibaldus tempus martyrii S. Bonifacii consignat anno Inc. Domini DCC LV, Indict. VIII, *post* episcopatûs annos XXXVI, menses VI, & dies VI. *Loco* episcopatûs *legendum est* apostolatûs: *tot enim anni effluxerunt à missione S. Bonifacii ad ipsius mortem, quæ missio quatuor annis episcopalem ejus ordinationem prævertit. Othloni lectio à Vuillibaldo non dissidet, nisi quòd librariorum (ut veri simile est) incuriâ pro anno quinquagesimo-quinto, scriptum reperitur in codicibus mss.* quinquagesimo. *His accedunt Adamus Bremensis Canonicus in historia capite 8. & Lambertus Scafnaburgensis in Chronico, uterque gravis auctor & ætate inferior. Et tamen Auctores subpares plerique martyrium S. Bonifacii* anno DCC LIV *adscribunt, nempe Eginhardus, Continuator epitomes venerabilis Bedæ, Hincmarus Remorum Antistes in Opusculi seu epistola 44 cap. 30; Annales & Scriptores Fuldenses, quorum primus Eigil in Vita S. Sturmii Abbatis: Annales Mettenses, & Bertiniani; item Marianus Scotus & Sigebertus. quibus subscribendum videtur, utpote Auctoribus gravissimis, subparibus, plerisque domesticis.* Mortis ejus tempus.

8. Sic igitur Bonifacii ætas componi potest. Anno circa DC LXX *Creditoni in Devonia natus est,* WINFRED *appellatus. Monachis Cœnobii Adescamcastrensis traditus est fere septennis. Apud Nutscellenses Monachos litteras didicit adolescens, Sacerdos factus anno ætatis trigesimo, Christi circa* DCC X. *Paullo pòst à Patribus in Concilio quodam apud Vuest-Saxones adunatis mittitur Cantuariam ad Berectvvaldum Archiepiscopum, oblaturus capitula in Synodo sancita. Anno fere* DCC XVI *in Frisiam primo trajecit, ut constat ex Caroli Ducis Francorum cum Radbodo dissidio tum temporis fervente, quod anno prædicto agitari cœpit. Belli tempus evangelicæ prædicationi haud idoneum ratus Bonifacius, vix dimidio anno expleto patriam repetiit. Anno* DCC XVIII, *seu abdicata seu recusata Abbatis dignitate, iterum Frisiam cogitat, & Danielis Episcopi litteris munitus ineunte autumno Romam petit, à Gregorio Papa II benedictionem accepturus. qua accepta, redeunte vere, cum Gregorii litteris* Idibus Maii, Leonis Augusti anno III, Indict. II, *id est anno* DCC XIX *datis, in Germaniam mittitur. Frisiâ adita cum Vuillibrordo exegit annos tres, pòst Turingis & Hessis quamplurimis Christianam Religionem persuadet. Quo nuntio accepto lætus Gregorius, Bonifacium ad se arcessitum episcopali ordinatione dignatur* Leonis Imp. anno VII, Indict. VI, prid. Kal. Decemb. *eumdémque Gregorius tertius archiepiscopali dignitate & Pallio donavit anno* DCC XXXII. *Ea dignitate auctus Bonifacius postea quam tertiò Romam profectus est, anno* DCC XLII *Synodum in Germania celebrat, ejúsque acta anno sequenti in Synodo Liptinensi confirmat. Tum anno* DCC XLIV *Concilium apud Suessionas cogit. anno postero Sedi Maguntiacensi incardinatur, qui fuerat hactenus indefinitæ Sedis Archiepiscopus. Pippinum in jamdicta urbe Suessionica Regem inungit anno* DCC L. *ac demum in Frisia pro Religione quam tanto studio vivens prædicaverat, mortem oppetiit senex, annorum circà quinque & septuaginta. Quæ omnia ex ipsius Actis & adjectis Notationibus conspicua sunt.* Ætas.

9. Othlonus ex Vuillibaldi contextu malè intellecto scripsit in lib. 2 cap. 21, Bonifacium à novitiis Fidei cultoribus, *qui ipso die Confirmationis sacramentum accepturi erant, martyrio fuisse affectum. Quod certè non sensit Vuillibaldus, sed loco neophytorum* inimicos *seu* paganos *dicit irruisse in Bonifacium die præstituto, quo neophytis manus impositio fieri debebat. Vuillibaldi mentem explicat Anonymus his verbis:* Evangelici sermonis præco totam tuba salutari intonuit Fresiam. Ast serpens antiquus omnium bonorum invidus & ab initio sæculi semper inimicus humano generi, quosdam instigavit de gente crudeli, qui necdum fuerant à diabolicis superstitionibus emancipati, suos videlicet satellites contra famulum Dei suósque commilitones. Dicebant enim se mori malle, quàm Martyrii auctores.

Ann. Chr. DCCLIV. Junii V.

patrios ritus derelinquere. Mox ut hæc athletæ Dei audierunt, cum proprio Pastore quantocius ad vicum qui vocatur Dokinga gaudentes ibant, in quo noverant carnifices cum cruenta multitudine congregatos, ut trucidarent Dei famulos. *Quamquam Martyres sancti non sese carnificum manibus objecisse, sed eas potiùs in se generosè admisisse, ab aliis auctoribus dicuntur Sunt qui dicant, istorum sicariorum progeniem hactenus exstare, albo capillorum globo in vertice notatam divinitus in diri sacrilegii signum.*

Socii Martyres.

10. *Socios Martyres ita designat Anonymus.* Illucescente igitur gloriosi certaminis die S. EOBANUS ejus cooperator & Coepiscopus, unà cum ceteris sociis videlicet Presbyteris, Monachis, Diaconibus quorum hæc sunt nomina: WINTRUNG & WALTHERE simul *&* ADELHERE sacerdotali gradu sublimati; HAMUND, SCIRBALD *&* BOSA levitici ordinis officio deputati, WACCAR *&* GUNDECAR, ILLSHERE & BATTHSWLF, monachicæ vitæ subditi, *&c. Eadem ferè nomina habent tum Vuillibaldus & Othlonus, tum H Rabanus Maurus & Notkerus Monachus in Martyrologiis: nisi quòd Othlonus pro* Bosa *legit* Bderso; *& pro* Illehere, Williheri; *&* Hadolf *pro* Barthewlf *seu* Batowlf, *H Rabanus verò & Notkerus* Hadowlfe. *Addit Anonymus:* Numerus quoque fuit sanctorum Martyrum, qui cum B. Pontifice Bonefacio passi sunt pro Christo, quinquaginta duo. Sed corpora supranominatorum Martyrum aliorùmque tredecim à Fidelibus in sarcophago collocata sunt, & in navim cum B. Pontifice Bonefacio immissa, felici gaudio cursùque prospero usque Trajectum pervenerunt. Illic verò cum hymnis & psalmis Dei suscepta fuerunt, & in Ecclesia quæ est in honore S. Trinitatis consecrata, cum omni timore & veneratione sepulta. Non post multos autem dies corpus S. Bonefacii ad Fuldense Cœnobium perlatum est. Alia quoque sanctorum Martyrum corpora, quorum propter desidiam & negligentiam oblivioni tradita sunt nomina, sed in libro vitæ proculdubio scripta, in eodem loco, ubi palmam martyrii susceperunt, à fideli populo suscepta sunt: in quo postea Christo propitio regalíque præcepto pro honore sanctorum Martyrum constructa est Ecclesia. His in locis, videlicet Trajecti, Fuldæ, Dockingæ, in signis & virtutibus per sanctorum Martyrum merita fideli populo divinitus præstantur beneficia. *Hactenus Anonymus, cujus lucubrationem in ms. codice Compendiensi legimus. In Beda epitome dicitur* Bonifacius cum quinquaginta tribus martyrio coronatus *fuisse. Numerum LII habent Huchaldus Elnonensis Monachus in Vita S. Lebuini, Johannes de Beka & Vuillelmus Heda in Chron. Traject. item Johannes Gerbrandus in Chron. Belg. cap. 16.*

Festus dies S. Bonifacii.

11. *Haud multo post martyrium S. Bonifacius sollemni cultu apud Anglos cultus est. cujus rei fidem facit Epistola Cuthberti Archiepiscopi Cantuariensis, inter Bonifacianas ordine 70, his verbis:* Hunc inter egregios & optimos orthodoxæ Fidei Doctores & amabiliter habemus, & laudabiliter veneramur. Unde in generali Synodo nostra, ubi & de ceteris omnibus quæ vestræ modò Sanctitati paucis depromimus, & pleniùs inter nos conferebamus, ejus diem natalitium illiúsque cohortis cum eo martyrizantis insinuantes statuimus annua frequentatione sollemniter celebrare, &c. *Lege epistolas 74 & 78. Nec ejus cultum neglexerunt Germaniæ Galliæve populi, qui S. Bonifacii diem passionis paullo post ejus mortem ritu festivo celebrârunt, ut constat tum ex epistola 5 Lupi Abbatis Ferrariensis, tum ex carmine quod Vualafridus Strabus in ejus natali cecinit.*

Gaudia præsentis, Bonifaci sancte, diei
Nos salvent, Domino dante tuis meritis.

S. Meinvvercus Padorbornensis Episcopus ineunte sæculo XI diem S. Bonifacii & sociorum ejus celebrari per totum Episcopatum Patherbronnensem annuâ observantiâ instituit. *Quin etiam eidem S. Martyri varia Oratoria & Ecclesias statim post ipsius mortem condiderunt, & religiosis votis frequentârunt.*

Ecclesiæ eidem dedicatæ.

12. *Prima fit* Ecclesia SS. Pauli & Bonifacii *in loco martyrii Dockingâ nomine exstructa, de qua Vvionius refert hos versus Alcuino adscriptos, qui tamen inter Alcuini epigrammata non exstant.*

Hîc Pater egregius meritis BONIFACIUS almis
Cum sociis pariter fundebat sanguinis undam,
Inclyta martyrii sumentes stemmata sacri.
Terra beata nimis Sanctorum sanguine dives!
Transvolat hîc victor miles ad præmia cæli.
Suadeo quapropter curvato poplite supplex,
Tu quicumque legis, terris his oscula fige,
Spésque tibi fiat lacrymis adscendere cælum.
Hic potuisset . . .

Ann. Chr. DCC LIV. Junii v.

Hic manet ille cruor cuncto pretiosior auro,
Membráque cælesti rore hæc * perfusa quiescunt.
Adjuvat hinc Paulus, Doctor Bonifacius inde,
Hæc illis quoniam constat simul aula dicata.

* f. hic

Dockinga sive Dockum, vulgò Dockem & Dockum *ad Burdonem amnem, Ecclesia adjuncto Monasterio (ut ex fine Vitæ à S. Vuillibaldo scripta discimus) evasit in opidum diœcesis Leovvardensis: ubi codex Evangeliorum S. Bonifacii manu exaratus custodiri dicitur.*

13. *Nec prætermittendum id quod Eginhardus in Annalibus, Annales Francorum veterrimi apud Chesnium to. 2 pag. 14, & Fuldenses ad annum* DCC LXXIV *commemorant de Ecclesia Fridislariensi. Quippe Carolo Magno in Italica expeditione adversus Desiderium Langobardorum Regem occupato*, Saxones, *ut scribunt Annales Francorum*, exierunt cum magno exercitu super confinia Francorum usque Buriaburg. Ipsi confiniales castellum sunt ingressi, & ipsi Saxones venerunt ad quamdam Basilicam quæ dicitur Fridislar, quam S. Bonifacius consecravit, atque per spiritum prophetiæ prædixit, quòd numquam incendio cremaretur. Cœperunt autem ipsi Saxones cum omnia intentione adversus ipsam Basilicam, quemadmodum eam per quodlibet ingenium * cremare potuissent. Et dum hæc agerentur, apparuerunt quibusdam Christianis qui erant in castello, similiter & quibusdam paganis qui in ipso loco aderant, duo juvenes in albis vestibus, qui ipsam Basilicam protexerunt, & non fuit concremata. *Addunt Fuldenses:* Unus tamen ex hostibus juxta Basilicam flexis genibus, additis lignis & igni incumbens, specie flantis repertus est mortuus. *Idem factum Regino commemorat. Confer Acta S. Vuigberti Abbatis ad ann. 747, cap. 19.*

Ecclesia Fridislariensis ab igne illæsa.

* Gallicè engin

14. Ecclesia *Parthenonis* in Cellis *appellati, qui Parthenon Fuldâ distat octodecim fere millibus passuum ad ortum solstitialem, juxta collimitium orientalis Franciæ & tractûs Hennebergici*, anno DCCC XV dedicata est ab Heistulfo Mogontiacensi Archiepiscopo, rogatu Ratgeri Fuldensis Ecclesiæ Abbatis in honorem Domini N. J. C. & S. Bonifacii Martyris, S. Johannis Bapt. SS. Petri & Pauli, Martini, Benedicti, Ceciliæ, *ut legitur apud Brovverum in lib. 2 Antiq. Fuld. cap. 12.*

Ecclesia in Cellis.

15. *Mitto alias Ecclesias seu Oratoria quæ S. Bonifacio, tum primævo illo tempore, tum procedente dedicata sunt, ut veniam ad celebrem Basilicæ Fuldensis dedicationem. Vbi primum S. Martyris corpus Fuldam translatum est*, portico seu arcuato opere inclusum, *inquit Brovverus lib. 2. Antiq. cap. 5*, medio Templo versus ortum solis in absida quievit, prope ab ara quam vivens condiderat vir sanctus, ubi tumulari mortuus optavit: atque distinctis intervallis hinc à Septemtrione Liobam, præstanti religione & exploratæ sanctitatis feminam, quæ Virginibus Bischofheimiensis Monasterii præfecta fuerat; inde Sturmin Abbatem ad australem plagam, pari item sanctimonia, in sua quemque absida conditum habuit. *quod etiam Candidus in Vita S. Sturmii Abbatis & Ruodolfus in Actis S. Liobæ suo loco referendis tradunt. Huc pertinent Versus HRabani Mauri Inscriptione 82*, in Ecclesia S. Mariæ juxta sepulcrum S. Bonifacii positi.

Ecclesia Fuldensis.

Postquam martyrium explevit Bonifacius almus,
Martyr & Antistes æthera celsa petens;
De Fresia huc vectus, cum theca hac rite locatus,
Sanguinis hic partem liquerat hinc abiens.
Desuper hunc tumulum HRabanus condere jussit
Ad laudem Sancti exiguus famulus,
Indignus Præsul, vernaculus attamen hujus.
Pro quo tu, Lector, funde preces Domino.

Anno DCC LXXVIII, *sicuti in Annalibus Fuldensibus legitur*, Monachi Fuldensis Cœnobii propter timorem Saxonum, adsumtis secum S. Bonifacii Martyris ossibus fugerunt de Monasterio per millia fere XIV. *Lege Vitam S. Sturmii num. 23 ad ann. 779. Reliquiæ sacræ in tumulum relatæ, novâ Basilicâ à S. Eigile exædificatâ, de qua in ejus Vita sæculo proximo, in crypta orientali reposita sunt, & super fornicis convexum locata ara in S. Bonifacii honorem dedicata, uti & principalis Ecclesia. quod ex vetusto Instrumento constat, relato à Brovvero lib. 2 cap. 3 in hunc modum:* Anno Dominicæ Inc. DCCC XVIII, Indict. XII, mense Novemb. prima die mensis, dedicatum est hoc Templum ab Heistolfo Archiepiscopo Mogontiacensis Ecclesiæ in honorem S. Salvatoris videlicet N. J. C. & in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ & S. Petri Apost. & ceterorum Apost. Domini & S. Johannis Bapt. & S. Bonifacii Martyris Christi & aliorum plurimorum Sanctorum, & translatum est ipsa die ab eodem Archiepiscopo & ceteris

Translationes S. Bonifacii.

Ann. Chr. DCC LIV. Junii V.

Episcopis atque Sacerdotibus corpus S. Martyris Christi Bonifacii post martyrium ejus expletis annis LXV, mensibus IV, diebus XXVI, in locum quem præparaverat ei venerabilis Abbas Eigil unà cum Fratribus ejusdem Monsterii magno studio & pia devotione. *Adservantur etiamnunc in eadem Basilica ejusdem Sancti Reliquiæ, caput quidem in scrinio peculiari, ossa verò alia in theca pretiosa. Adservantur item nonnulli ipsius libri, quos ad Vuillibaldi caput 12 notavimus; pastorale pedum, cingulum & anulus. De S. Bonifacio ista sint dicta.*

Ann. Chr. DCC LIV. Julii XXV.

HISTORIA TRANSLATIONIS
SANCTI GERMANI EPISCOPI
PARISIENSIS,

à Monacho Pratensi anonymo scripta, Caroli M. principatu.

Auctior & correctior ex codicibus mss.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Translatio quo tempore facta & scripta.

1. VENANTII FORTUNATI *libellum de vita* S. GERMANI *Parisiorum Episcopi exhibuimus in primo Sæculo Benedictino, rejectâ hanc in locum historia Translationis ejus, ut rationem temporum pro instituto nostro servaremus. Translatio hæc facta est ex sacello S. Symphoriani in basilicam sanctæ Crucis & sancti Vincentii ipsi cohærentem, anno ipso, quo Pippinus ab Stephano Papa unctus in Regem est, hoc est anno* DCC LIV. *tametsi annum præcedentem signat quidam vetus codex membraneus de paschalibus cyclis. Diem expressit Usuardus in sincero Martyrologio his verbis:* VIII Kalend. Augusti civitate Parisius, Translatio S. Germani Episcopi & Confessoris. *Eam verò translationem in litteras retulit anonymus quidam Monachus Cœnobii S. Germani de Pratis, ut vocant, prout facti narrationem ex ipsius Caroli Magni, qui puer septennis isti celebritati interfuerat, ore acceptam didicerat.*

Lantfredo auctore facta.

2. *Translationis auctor fuit* LANTFREDUS *Abbas, Pippinus Rex approbator & testis. Is est Lantfredus, quem Carolus Princeps Legatum direxit ad Hunoldum Aquitaniæ Ducem. cujus Abbatis decessores ac successores, tempúsque regiminis paucis declarare juvat, postquam nonnulla de Monasterii nostri origine & incrementis præmiserimus.*

Monasterium S. Germani.

3. *Monasterium sanctæ Crucis & S. Vincentii Childebertus Francorum Rex munificus, Chlodovei Magni filius, erexit dotavítque hortatu S. Germani Parisiorum Episcopi: Germanus ipse rebus suis auxit, tum sepulturâ & nomine suo postea illustravit. Delectus est Monasterio locus amœnus prope Sequanam infra urbem, in pratis suburbanis. unde nomen Cœnobio hæsit S.* Germani de Prato, *seu* de Pratis, *tametsi ab annis fere quadraginta ædes circumposita jam æquant urbem populosam. Tempus inchoati Monasterii fuit post annum* DXLII. *quo Childebertus ex Hispanica expeditione reversus.* Tunicam S. Vincentii *Cæsaraugustâ retulit, testante Gregorio Turonico Episcopo in lib. 3 cap. 29, indéque basilicæ S. Vincentio exstruendæ occasionem & consilium accepit. Basilicæ dedicatio* in honore vivificæ Crucis almíque Vincentii Levitæ & Martyris *anno diéque supremis Childeberti Regis, id est anno* DLIX, Kal. Janu. *à S. Germano facta dicitur in Vita S.* DROCTOVEI *Abbatis, qui primus Monachis inibi ab exordio collocatis præfuisse memoratur. Quam quidem sententiam præferendam existimo recentioribus Abbatum indicibus, in quibus* AUTHARIUS *Droctoveo anteponitur. Usuardus ejusdem Cœnobii Monachus medio sæculo* IX, *dedicationis istius memoriam inseruit Martyrologio suo in hunc modum:* X Kal. Januarii Parisius dedicatio basilicæ in honore sanctæ Crucis & S. Vincentii Martyris, & depositio domni Childeberti Regis. *Ubi vides Usuardum consentire cum scriptore Vitæ S. Droctovei, qui scriptor eodem anno eodémque die factam ait dedicationem, quibus Childebertus exspiravit. Basilicam verò etiam* sanctæ Crucis *nomine dedicatam fuisse*

constat ex litteris Chilperico Rege datis Baboni Abbati, *quarum primarium exemplar hactenus in Archivo nostro adservatur. Hujus prima dedicationis memoriam fere obliteravit ea, quæ ab Alexandro Papa III peracta est anno* MCLXIII, *die* 21 *Aprilis, quotannis hactenus celebrata.* Tunica S. Vincentii *ab Childeberto istic reposita, uti & egregia* crux. *cujus meminit Carolus Magnus in narratione Translationis, infrà cap. 3. Hinc Monasterio* sanctæ Crucis & S. Vincentii *vocabulum. Germanus Episcopus locum à Childeberto locupletatum & privilegiis decoratum ipse tum rebus suis, tum privilegio extulit. Exstat in censuali codice Irminonis Abbatis enumeratio prædiorum à Germano concessorum. Sunt autem hæc.* Mansus dominicatus in villa Vitriaco, & silva Pociolus quæ pertinet ad ipsam villam. *quod suum ipsius* alodium S. Germanus contulit ad luminaria Ecclesiæ sanctæ Crucis: quatinus omnibus annis persolvant ad ipsam Ecclesiam VIII sextaria olei aut XXII ceræ libras. Est ibi in confinio quædam alia possessio quæ dicitur Valliacus, aliáque procul quæ vocatur Galliacus, quas pater S. Germani ab ERMENFRIDO Comite emit, quásque prædictus sanctus Præsul contulit prædictæ Ecclesiæ: quatinus annis singulis in commemoratione natalitii patris seu genitricis suæ solvant ad sepulcra eorum cereos duos, librarum videlicet octo unumquemque, & ad refectionem Fratrum XX solidos. Addidit etiam prædictus sanctus Præsul excommunicationem coram XIX Episcopis, ut quisquis temeraria præsumtione hoc donum quod suæ contulit Ecclesiæ, ex propria videlicet possessione, auderet auferre, seu Episcopus urbis Autissiodorensis, in cujus constant diœcesi; seu Princeps Nivernensis, sub cujus constant ditione, cum Juda traditore damnationem percipiant. *Quibus subjungitur* dies depositionis patris ejus nomine Eleutherii Kal. Novembris: matris verò nomine Eusebiæ, V Kal. Januarii. *qui uterque parens in sacello S. Symphoriani sepultus est. Hæc paullum extra propositum refero, ne excidant. Floruere hoc in Cœnobio studia litterarum* Usuardo, Aimoino, Abbone, *aliisque magistris sæculo IX & X. Certè Olbertus Gemelacensis Abbas sub finem sæculi X*, Parisius aliquamdiu apud S. Germani operam dedit & studio, & sanctæ quæ ibi fervebat Religioni. *quæ verba leguntur in Chronico Gemelacensi tomo 6. Spicilegii.*

Ann. Chr. DCC LIV. Julii XXV.

3. *Viros pios qui hoc in loco vixerunt, invenio in veterrimo Necrologio non paucos: quos inter memorantur* Kalend. Janu. domnus Abba WILLELMUS, nimia religione sollicitus. V Idus Febr. FULBERTUS bonæ memoriæ Monachus S. Germani pro justitia occisus. XII Kal. April. depositio domni GAUZDINI pissimi Abbatis atque Sacerdotis. III Kal. Maii magister BENEDICTUS piæ memoriæ. XIV Kal Junii Rotmaldus Eremita & Monachus S. Germani, sanctitatis vir & Deo devotus. X Kal. easdem, depositio domni JOHANNIS bonæ memoriæ Monachi & Sacerdotis S. Germani. VII Kal. Septemb. depositio domni ALBÀRICI pissimi Abbatis. VI easdem Kal. RAINALDUS bonæ memoriæ Monachus. prid. Non. Septemb SIMON Sacerdos & Monachus bonæ memoriæ. VI Id. Octob. depositio domni LANDRICI sacristæ bonæ memoriæ. XVI Kal. Novemb. depositio INGELBALDI pissimi Abbatis Verziacensis Monasterii. III Kal. Decemb. GAODO Monachus & Sacerdos piæ memoriæ. *Quibus addendus* GUILLELMUS Episcopi, *mortuus anno* MCCCCXVIII, *tertio Idus Decembris, cujus corpus etiam nunc integrum in tumulo, non semel diebus nostris conspectum est.* Vul pii.

4 *Verum ut ad propositam S. Germani Translationem me referam,* LANTFREDUS *ejus auctor decessorem habuit, non* THEDELMARUM, *ut in vulgatis indicibus legitur, sed* BANONEM. *Id deprehendi lectione veterum instrumentorum hujusce Monasterii, ex quibus ordo ac series Abbatum istius sæculi ita ordinari debet.* Abbatum quorumdã ordo.

AUTHARIUS *Abbas exprimitur in litteris Theoderici Regis, quibus Theodericus confirmat donationem* Ecclesiæ sanctæ Crucis & S. Vincentii *factam à* Galterio *quodam ejúsque conjuge* Goda *de rebus suis in pago Bituricensi sitis.* Sunt autem hæc loca denominata. Fraxinum cum Ecclesiis, Caidunum cum Ecclesia domni MOVIALIS Confessoris super Chrosam fluvium, Graëgilidum, Dolum cum Ecclesia domni Germani, Agentonem cum Ecclesia, vel quidquid ultra Ligerim possidere videbantur. Ita videlicet ut post obitum Galterii, si Goda ejus conjunx superstes esset in corpore, Deo sacrata foret, & in Ecclesia domni Movialis cum puellis Deo sacratis quampluribus sibi associatis Deo serviret. *Istud diploma quod absque temporis nota in Chartulario legitur, de Theoderico Chlodovei secundi filio interpretor.*

WALDROMBRUS Abbas *fecit commutationem* cum Adalrico *de quibusdam rebus* in villa Maurilиaco *sitis* anno tertio regnum domni Childeberti Regis, *uti legitur in primariis litteris, quæ hactenus exstant. In Necrologio ab annis octingentis exarato:* X Kalend. Maii depositio Wandremari Abbatis, qui dedit Cellam super Sequanam S. Germano.

THEDELMARUS Abbas anno VII Childeberti Regis *laudatur in originali diplo-*

ANN CHR. DCC LIV. JULII XXV.

mate, quo Childebertus donationem Monasterioli Lemansi in pago Stampinse, *factam à* Gammone & Adalgude *ejus conjuge confirmat adversus* Aigathei *postulationem, qui mortuo Gammone locum illum evindicare contendebat impulsu Adalgudis tum Deo sacrata in Monasteriolo prædicto. Superest istius rei autographum, uti & sequentis.*

BABO Abbas anno V Chilperici Regis, *quo* Chulberta femina *testatur se* per venditionis titolum Monasterio sanctæ Crucis & domni Germani cessisse res suas in villa Bodasio & in villa Mantla: *eásque tempore famis precario recepisse. Ha littera inscripta sunt* Domno & in Christo venerabile Patri BABONE Abbati vel omni congregatione Monasterie vestri sancti Vincentii vel sancti Crucis & domni Germani, ubi ipse pretiosus Domnus in corpore requiescit. *Hujusmodi menda Notariis illius avi familiares.*

LANTFREDUS Abbas *ante annum* DCC XL, *quo in Aquitaniam legatus est à Carolo Principe ad Hunoldum. Exstat Caroli Magni Præceptum originale Lantfredo Abbati concessum pro libertate Monasterii S. Germani, datum* tertio-decimo Kalend. Novembris, anno quinto regni ejus, in Haristalio palatio publico. *Lantfredi obitus* anno DCC LXXV *signatur in vetusto codice ms. de paschalibus cyclis: dies verò in Necrologio* pridie Idus Februarii.

WICHADUS Abbas anno VI Caroli Regis *memoratur in primariis litteris Frodoïni Abbatis*, Filcherolas super fluvium Rosdon *concedentis* Basilicæ sancti Vincentii & sancti Germani, ubi præest venerabilis vir Wychadus Abba unà cum norma plurima Monachorum. *qui Vuichadus aliis* Guichardus Richardúsve *appellatur. In veterrimo Necrologio* Kalendis Novembris Wichadi Abbatis *depositio adnotatur.*

ROTBERTUS Abbas *obtinet à Carolo Rege Præceptum immunitatis à teloneis* VI Kalend. Aprilis anno XI & V regni ejus, *id est anno Christi* DCC LXXIX, in Heristalio palatio. *Item aliud quo Carolus concedit* Madriolas in pago Milidunensi, anno nono-decimo & tertio-decimo regni, Warmatiæ palatio. *Aliis demum litteris Carolus componit litem* inter HRotbertum Abbatem & Autbertum Comitem *excitatam ratione silva, qua* Mons Adraldi *dicitur*, in pago Milidonensi, anno XXISI regni sui. *Necrologium pervetustum reponit obitum* Frotberti Abbatis VIII Kalend. Martii.

HIRMINO *seu* Irmino Abbas *subscribit Testamento Caroli Magni* anno DCCC XI. *obtinet* Karoli-vennam *à Ludovico Augusto* anno tertio imperii ejus. *numeratúrque inter Missos ad quorum renuntiationem ipse Ludovicus Tornacensibus Canonicis amplioream aream concessit* anno imperii quarto, *apud Miraum in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 28. Necrologium ejus obitum notat* pridie Kalend. Maii.

HILDUINUS *senior Irminoni successit anno circà* DCCC XVISS. *Is præcavens Monachis adversus Abbatum laicorum violentiam, quadam prædia adsignavit in usus* Monachorum, *numero* centum viginti: *quam partitionem ratam habuere tum Ludovicus & Lotharius Imperatores, dato communi diplomate* Idib. Januarii, anno XVS imperii domni Ludovici, Indict. VII, Aquisgrani palatio; *tum Carolus Calvus, cujus hac de re Præceptum postea referre juvat. Ludovicus & Lotharius successores suos interpellant, ut statuta sua defendant & confirment*, qualiter futuris temporibus Fratres in Cœnobio supradicto REGULAM B. BENEDICTI servantes absque perturbatione liberè Deo deservire queant. *Hæc satis ad propositum.*

Hoc tamen addo quod in veterrimo illo Necrologio exprimitur VI Kalend. Maii depositio RADONIS Abbatis S. Germani, *qui in omnibus indicibus desideratur. Et* XVIII Kalend. Julii depositio GODALRSCI Episcopi S. Germani. *Forsan is est* Rado Abbas Vedastinus, *qui ex Monachis Germanensibus adsumtus sit: uti &* Godolricus Episcopus, *is qui Ebbonis Remorum Episcopi depositioni apud Theodonis-villam subscripsit anno* DCCC XXXV. *an Cœnobii nostri Episcopus proprius?*

CAPUT I.

Lantfredus Abbas de S. Germani translatione cogitat.

OPERÆ pretium reor nequaquam silentio præterire, qualiter beatissimus Germanus venerabilem sui corporis transpositionem præeuntibus voluit signis ostendere. Etenim cum ducentis circiter vel ampliùs annis in portico Ecclesiæ beati Vincentii Levitæ & Martyris jam quidem basilicâ factâ sanctum ejus corpus jacuisset humatum; anno vicesimo-tertio quo KAROLUS, Pippini senioris filius, Regni Francorum tenebat monarchiam, venerabilis vir LANTFREDUS præfati Monasterii Pater, divini spiritus incitamento succensus, qualiter tanto Patrono condigna deberet augeri veneratio; ut videlicet ejus sanctissima membra infra majoris Ecclesiæ aulam transferri debuissent, tacita cœpit mente tractare, atque devoto non destitit corde rimari. Sed quoniam piis semper conatibus impedimenta se mundi objiciunt, à supra scripto Principe legationis causâ in Aquitaniam mittitur. Interea Karolus moritur.

iisdem verò Abbas ab [a] Aquitaniæ Patricio, quasi explorator tribus femis annis invitus detinetur. sed tandem substituto in Regno PIPPINO juniore firmatâque inter Regna pace, Lantfredus absolvitur: qui reversus annis fere duodecim in restauratione Monasterii, quod eo absente dissipatum fuerat, occupatur.

Ann. Chr. DCCLIV. Julii XXV.

Legatus in Aquitaniâ.

II. Postea cœlesti monita tem exsequitor.

Sed licèt his & aliis causis præpeditus, tamen oe devotionis pristinæ posset oblivisci, recentibus & admirandis beati Germani rursus cœpit miraculis admoneri. Siquidem anno sequenti [b], ex quo apostolicæ Sedis STEPHANUS Pontifex ingressus Gallias, excellentissimi Pippini, quem idem unxit in Regem, [c] expetivit auxilium; cuidam feminæ hujuscemodi ostensa est visio. Putabat enim se quasi causâ orationis noctis tempore ad Ecclesiam beati pertexisse Vincentii; ubi dum veniens clausas Ecclesiæ januas invenisset, ante fores ejusdem orationi prostrata, audivit psallentium multitudinem infra eamdem Ecclesiam resonantem, atque omnem humanæ jocunditatis cantilenam modulationis suavitate superantem. Cùmque tanti miraculi auditu attonita, quid hoc esset cuperet agnoscere; subitò cujusdam præclari adspectus pueri ministerio conspicit Ecclesiæ sibi januas aperiri, tantique splendoris luce eamdem repleri, quæ etiam diei vinceret claritatem. Quam cùm ingressa fuisset, præcedente se puero respicit in partem sinistram, è regione sepulcri beati confessoris Germani: & ecce multitudo virorum angelicis vestibus indutorum, inter quos etiam præfulgidi adspectus conspicit virum, nivea senectutem canitie præferentem. Cui quasi recognito ait: Sanctissime Germane, multum jam temporis est, quo hæc quæ video, servus tuus Lantfredus fieri desiderabat. Et ille: Scio, inquit, nam hodie viginti anni sunt, ex quo illi, ut hinc me transferre deberet, ostendi. tu autem vade & dic ei, quoniam voluntatis ejus devotio mihi omnimodis placet: at verò exsequendi operis tarditas valde per omnia displicet. & si me hinc tandem transferre deliberat, retro beati Stephani altare me ponat. Quam visionem mulier cùm Abbati & Fratribus retulisset, duobus indiciis veram fuisse probarunt: sive quia numerum annorum sola Abbatis, inscia muliere, devotionis retinebat memoria; seu quia omni congregationi, quòd in altari sanctæ Crucis beati Stephani Reliquiæ essent, adhuc manebat incognitum, nisi eas postmodum sagax inquisitio prodidisset.

Tunc sæpe dictus Abbas gloriosissimum Regem Pippinum adiit, & tam ea quæ sibi præcedenti tempore ab ipso Sancto fuerant ostensa, quàm etiam illa quæ nuper ipsi feminæ fuerant revelata, fideli studuit narratione suggerere. Audiens autem hæc gloriosissimus & Dei cultor Rex Pippinus, gaudio gavisus est magno: convocatisque universis Regni sui Præsulibus, eis mysterium sibi revelatum innotuit; qualitérque tantum perficere negotium debuisset, solerti ab eis indagine perquisivit atque tractavit. Quorum consilio corroboratus qualiter illud expleverit, licèt ipse non viderim, tamen multis qui hæc viderunt narrantibus agnovi. Ex quibus omnibus unum mihi in hoc opere excellentissimum auctorem ponere placuit, domnum videlicet KAROLUM gloriosissimum Imperatorem: qui tunc puer septennis [d], operi pii genitoris interfuit, & ea quæ ibi vidit, admirandâ memoriâ retinebat, & admirandâ facundiâ fatebatur. Cujus verbis majorem fidem adhibui, quàm si ea quæ dicebantur ipse corporalibus oculis vidissem [e]. Aiebat namque (ut verbis ipsius eloquar) ad omnem circumstantium multitudinem stans ante altare sanctæ Crucis & S. Stephani: Videtis, ô populi, condignum decorem hujus Ecclesiæ? reminiscor certè illius temporis, quo nihil horum ornamentorum auri & argenti, excepta hac Cruce [f], hîc fabricatum erat. Domnus namque Germanus tunc in illa crypta quiescebat; & parum quiddam quod ibi modò habetur, pro magno computabatur. At ubi ipso Sancto demonstrante genitori meo placuit, ut hunc in orientali parte hujus basilicæ tumulari condignè satageret; libet mihi narrare vobis, vidisse me ibi tria miracula, qualia postea non vidi, nec anteriori tempore de aliquo Sanctorum facta relegi.

III. Pippino præsente.

Karolus factum narrat.

[a] *Ab Vnoldo ipsius Aquitaniæ Patricio*, ait Interpolator, id est Duce, Eodonis Ducis filio. qui Hunoldus seu Chunoaldus postea mutata veste Monachus factus est in Cœnobio quodam Santonum apud insulam Redis, ac demum ad sæculum uxorémque reversus.

[b] Id est anno DCCLIV. nam Stephanus Papa superiori anno in Galliam venerat. tametsi in codice ms. de paschalibus cyclis Translatio S. Germani anno DCCLIII reponitur.

[c] Interpolator addit, *contra gentem Longobardorum Romanam Sedem crudeliter opprimentem*.

[d] Rectè. nam Carolus Magnus natus est anno DCCXLVII, uti legitur in vetustissimis Annalibus Francorum in tomo 2 Chesnii editis pag. 7.

[e] Interpolator. *Vnde tot fere tam Episcoporum quàm Abbatum, sive etiam reliquorum totius Regni nobilium, hac eadem audientes, hactenus testes existentes, quot pene magnitudo ejusdem Ecclesiæ, ubi hæc stans loquebatur, capere poterat. Venit namque ut verbis, &c.*

[f] De hac cruce lege miraculum factum principatu Philippi Regis infrà post librum 2 Aimoini. quæ crux nescio quo casu deperdita est.

An. Chr. DCCLIV. Jul. XXV. IV.

Adveniente namque bonæ memoriæ genitore meo unà cum Proceribus Regni sui, adest optata dies [a], aperitur terra, levatur cum omni facilitate ipsum sanctum corpus cum suo sepulchro diligenter clauso: atque pariete Ecclesiæ perforato, intra aulam hujus, occidentali in parte cunctis exsultantibus deponitur; ibíque reliquum diei & sequentis noctis officium dignè celebrantes, crastinum præstolati sunt diem. Nec mora adest primo mane divæ memoriæ genitor meus; ego quoque, germanúsque meus, pedissequi ipsius, cunctique Proceres ipsius Regni, cupientes cœptum opus ad finem honestum usque perducere. Vectes autem præparati sunt longissimi, quibus superpositum deberet sanctum corpus à multis efferri, non propter ponderis gravedinem, quod jam experti erant à paucis posse portari; sed propter religiosum obsequium, quòd gaudebat se unusquisque vel ab aliis portantibus vectes contingere posse. Cum autem religione accedens ipse genitor meus & primates electi ab ipso, adprehenderunt sepulcrum, volentes perficere opus inchoatum. Sed ita multorum manibus levare nitentium perstitit immotum, ac si radicitus terris teneretur affixum. Et cùm ab his diu diversis machinis labor fuisset sine effectu expensus, cœpit ipse genitor meus omnésque Optimates illius contristari, séque metipsos vehementer reprehendere, quare eum de loco quem sibi vivens ad pausandum elegerat, in quo tot annorum curriculis jacuerat, levare præsumserint. Vocantúrque Episcopi, & interrogati dixerunt: Scit, ô gloriosissime Rex, serenitas vestra, beatissimum Germanum Episcopum esse. ideóque rectum nobis videtur, & hoc ipsum Sanctum delectari putamus, ut ab Episcopis sanctum ejus corpus transferatur. Omnibus autem hoc consilium collaudantibus & multa prece hoc ab eis fieri deposcentibus, remotis ceteris accedunt Episcopi, conantúrque à terra levare eum. Sed nihilominus ipsos vectes adprehendentes, aliquamdiu frustra laborantes, inpossibilitatem suam omnibus patefecerunt, sepulcro inmoto manente. Cunctis autem inpossibilitatem ipsum levandi expertis, rursum consuluntur Episcopi, dixerúntque: Certum est nobis, ô piissime Rex, beatum Germanum se hinc ad designatum locum transferri velle, tamen quia nec celsitudo vestra, nec humilitas nostra illud perficere potuit; opinamur quòd ipse Sanctus servientes sibi in hoc Monasterio Fratres de bajulatione sui corporis honorare velit: quò eos semper certiùs & amabiliùs in sanctitate ipsi servire delectet. Adsensi sunt omnes; jussique accesserunt ipsi Monachi ad Sancti tumulum, volentes eum à terra levare. Sed nulla arte id facere valentes; diu multúmque inaniter laborantes, fatigati inpossibilitatem suam & opere & voce fatentes cesserunt.

Piissimo autem genitore meo flente, cunctísque Optimatibus ipsius vehementer contristatis, exstitit quidam qui diceret: Si dignetur clementissimus dominus noster Rex audire verbum ex ore tantilli servuli sui, causas hujus inpossibilitatis puto me veraciter narraturum. Est in hoc pago Parisiaco villa vestra vocabulo Palatiolum [b], & in circuitu ipsius sunt villulæ istius Monasterii constitutæ. Ipsi autem fiscalini vestri ob fortitudinem celsitudinis vestræ valde sunt insolentes & temerarii, & multa mala contra hunc locum perpetrant, videlicet homines & pecora cædendo & occidendo; vineas & messes, prata & silvas devastando; atque in aliis modis familiam hujus Ecclesiæ persequendo & affligendo. Ideóque spero quòd hanc à larga munificentia vestra hic beatissimus his inpossibilitatibus exposcat Antistes. Quo audito piæ recordationis genitor meus, stupore attonitus magno, ait: Verè justa est in hac parte nostra tribulatio; & pia exstat beatissimi Germani erga nos admonitio: quia dum nos valde fuimus intenti hoc opus ociùs consummare, non avaritia nobis, sed oblivio hunc mærorem quem perpessi sumus noscitur induxisse. Et ponens vadium suum super sanctum tumulum: Accipe, inquit, ô beatissime Germane, villam nostram Palatiolum cum omnibus appendiciis suis tibi familiæque tuæ hactenus inimicam, amodò autem & deinceps perpetualiter profuturam; tantùm ut sacri corporis tui portitor dignus exsistam. simúlque cum hac voce mittentes tam ipse quàm Optimates ab ipso electi manus ad feretrum, tanta cum celeritate ac facilitate levaverunt, ac si nihil in se ponderis haberet. Viso autem tanto miraculo tam Episcopi quàm reliqui Clerici, quammagna poterant voce, *Te Deum laudamus, te Dominum confitemur*, præcedentes sanctum

[a] Nempe viii Kalendas Augustas, ut constat tum ex Usuardi Martyrologio, tum ex libro primo miraculorum cap. 17 infrà.

[b] In codice censuali Irminonis Abbatis recensetur secundo loco Palatiolum, *Palaiseau*, hoc initio: *Habet in Palatiolo mansum dominicatum cum casa & aliis casticiis sufficienter. Habet ibi de terra arabili culturas* vi, *bunaria* cclxxxvii, *ubi possunt seminari de frumento modii* ī ccc. (id est mille trecenti) *de vinea aripenna* cxxvi s, *ubi possunt colligi de vino modii* dccc, &c. Et in fine articuli. *Habet in Palatiolo mansos ingenuiles* cviii, *qui solvunt omnes anno ad hostem carra* vi, *ad tertium annum sogales* c viii, *ad alterum annum verveces cum agnis* c viii. *de vino in pastione modios* ccxl. *de argento in lignericia solidos* xxxv, *pullos* ccl, *ova* dccl. *de cap. solidos* viiii. Quo tempore vel quo pacto Palatiolum à Monasterio distractum sit, incertum.

fere-

feretrum jubilare cœperunt. Sed quis dignè referre queat lætitiam atque alacritatem totius populi? quomodo unusquisque gaudendo certabar humeros sub feretro sancto ponere? Multi autem quibus hæc facultas minimè dabatur, magnum sibi luctum ducebant, vel extremam partem vectium manu contingere posse. alii verò quibus & hoc minimè suppeditabat, vel vestes portantium se contingere posse gaudebant. An. Chr. DCCLIV. Julii xxv.

Ventum erat ad fossam in orientali parte hujus Ecclesiæ, quæ præparata tantum onus exspectabat suscipere: & ecce altera nascitur difficultas. Nam vectes super quos sanctum fuerat delatum corpus, ob longitudinem sui & brevitatem cryptæ, ipsum sarcophagum fossæ coaptari prohibebant. Juvat ergo paullulum subsistere, donec quid facto opus sit pleniùs possit videri. Consenserunt omnes, ut vectes à superiori parte inciderentur; quatenus ipse sarcophagus fossæ coaptari possit. sed his obstitit genitor meus dicens: Vereor ne dum secundùm vestram sententiam vectes reciduntur, sanctum sepulcrum his superpositum in aliquo, quod absit, lædatur. Tutius ergo consilium exinde quærere oportet. Et illo hæc dicente, nullo hominum tangente, sed cunctis in verbo Regis suspensis, repentè motus est sarcophagus de vectibus illis, & celeri lapsu cunctis stupentibus & præ timore ora tenentibus depositus in fossam sibi præparatam. In ipsa autem motione tantus odor miræ & inexpertæ suavitatis de ipso sepulcro evaporavit, totamque hanc Ecclesiam replevit, ut omnes inibi consistentes, quasi in ecstasi à dulcedine illa conversi, per dimidiam fere horam, nec aliquid sibi colloqui, nec se invicem respicere possint. Tum demum quasi de sopore evigilantes, ut data est copia fandi, intra se mutua cœperunt allocutione admirando conquirere, quid sibi actum esset: respicientésque ad fossam, ipsum sepulcrum, quod minutatim fractum esse timebant, vident sanum & integrum tam ordinatè & decenter compositum, ut nulli esset dubium, hoc ministerio Angelorum fuisse peractum. Cunctis verò stupentibus, ego utpote pueriliter ludens, casu ipsam fossam insilii *, ubi mox primum dentem de ore meo mutavi. VI.

* hucusque Senatius

Hactenus digesta serenissimo Cæsare domno Karolo narrante comperimus; nunc ad sequentia competenti disputatione vertatur articulus. Siquidem eodem ipso anno quo sacrum ipsius venerabilis Pontificis ordine corpus suprà memorato fuit translatum, quidam juvenis Italicæ regionis adeo fuerat membrorum officio destitutus, ut ei calcanea natibus quasi clavis inhærerent affixa; manus quoque retro mammillas hinc inde costis quasi quodam glutino necterentur; oculis verò & auribus, ipsique linguæ, annis circiter tribus, propria negarentur officia. Qui à piis parentibus dum pro recuperanda sanitate per multorum Sanctorum circumcirca veheretur Ecclesias, nec quidquam pristinæ à quoquam mereretur recipere sanitatis; aliquando randem in somnis admonetur, ut Galliam veniens, Beatum Germanum Parisiorum Antistitem sanandus inquireret. Qui certus de visione, adjutorio fidelium impositus sitarcio, comitante sibi puero, equo vehente Parisius pervenit, atque in Monasterio beati Petri Apostoli hospitio receptus, causam sui adventûs Clericis ejusdem Monasterii exposuit. In crastinum verò bajulatus ejusdem pueri officio, ad Ecclesiam supradicti Antistitis perlatus est: in qua cùm tota die jacuisset, vespere est receptus hospitio. Nocte verò sequenti, quidam Clericus senex eidem bajulo per visum apparuit dicens: Quare hunc debilem hesterno vespere ab Ecclesia detulisti? surge itaque & revoca eum in Ecclesiam, quoniam propter ignorantiam tuam peperci tibi. Qui statim diluculò consurgens, (erat enim sabbatum) ab hospitii domo præfatum ad Ecclesiam debilem revexit: eúmque ad caput beati Germani extra cancellos collocans usque ad vesperum custodivit jacentem. Cúmque post synaxim vespertinam fores Ecclesiæ juxta morem [a] essent claudendæ; custos Ecclesiæ cunctos ut ad hospitia sua redirent admonuit. quem flebili voce isdem exorans debilis ait: Oro te, ô beatissime Pater, ne me hac nocte hinc abire præcipias: quia per sanctum Germanum sanitatis mihi est recuperatio repromissa. qua etiam fiducia fretus, patria simul parentibúsque relictis, nequaquam de pollicitatione dubius, sed tanti Confessoris virtute securus, huc sanandus adveni. Permissu itaque custodis, nocte eadem, id est dominica, intra aulam Ecclesiæ, juxta parietem sepulcri sancti Germani, licentiam est adsecutus jacendi. Noctis verò tempore priusquàm Fratres ad vigilias surgerent, magnis cœpit clamoribus perstrepere, ita ut vocibus ejus quiescentes excitarentur Fratres: & ecce repentè cohærentia cœperunt membra resolvi, atque decurrente cruo- VII. Contractus erigitur.

[a] Huc spectat id quod ait Herricus Autisiodorensis Monachus in libro de miraculis S. Germani Episcopi cap. 46. *Factum est ut officiis vespertinis exactis generaliter, ut in Cœnobiis mos est, universa vulgi concio à septis Ecclesiæ custodum instantia depelleretur.*

Ann. Chr. dccliv. Julii xxv. re, paullatim crura & manus diuturno glutino coartata in pristinum vigorem resolvi. factúmque est, ut surgentibus Clericis a, & juxta morem diei dominici matutinorum officia consummantibus, is qui vespere æger manibus venerat delatus alienis, mane facto propriis jam sanos incederet vestigiis: & ita in eo est plenitudo restaurata salutis, ut uno eodémque tempore & oculi visum, & aures auditum, & lingua locutionem, & manus ejusdem operandi pristinum recepissent officium.

VIII. à Pippino muneratus. Nec multo pòst veniens præcellentissimus Rex Pippinus, atque tanti miraculi novitate gavisus, oratione peracta eumdem qui fuerat redditus sanitati, suis exorat obtutibus præsentari. quem cùm diutius fuisset intuitus, cœpit sciscitari ab eo, quid faciendi, vel quò commorandi voluntatem haberet. Is verò recuperatoris sui immemor & pristinæ mendicitatis amator, postulat sibi à Rege auxilium tribui, quatenus illuc unde venerat potuisset reverti. At verò piissimus Rex ei statim clementi animo duo argentea vasa paritérque equum dari præcipiens, præsago spiritu infit: Ego quidem voluntati tuæ libentissimè faveo; te autem hinc discedere velle, videtur mihi nec debere, nec perficere posse. Quam ejus sententiam divinitatis spiritu prolatam, sequentis mox signi adtestatio declaravit. Nam interpositis non multis diebus, sicut perversa mente conceperat, comitatus duobus Monachis, usque ad quamdam possessionem præfati Monasterii, cui Acmantum b vocabulum est, pertinaci obstinatione devenit: ubi eadem nocte utrisque Monachis qui eum deducebant, ne eum ampliùs ducere præsumerent, indissimilis apparuit visio. quam cùm facto mane eidem retulissent, & ipse in sua obstinatione persisteret, sequenti nocte intolerabilium dolorum vexatione percussus est. Qui obstinata mente dum in sua deliberatione perduraret, & toties correptus à perverso itinere pedem retrahere nollet; ne vias possit tenere nequitiæ, recidiva est orbitate cæcatus.

IX. Impotens recipit vires. Quidam etiam ex provincia Andegavorum, dum per annos fere duodecim, manuum ac pedum, sed & oculorum fuisset privatus officio, Turonorum civitatem adveniens, in Ecclesia beati Martini meritis ipsius Confessoris lumen oculorum recepit. Nocte autem sequenti cùm se sopori dedisset, in somnis admonetur, ut Parisius veniens, meritis beati Germani totius corporis sanitatem adquirere deberet. Qui certus de visione, Parisius adveniens atque in Ecclesia ipsius supradicti Confessoris pernoctans, universæ debilitatis molestiâ liberatus est, ita ut & manus pristinum operandi recepissent officium, & pedes diu contracti rectè ambulandi sortirentur effectum. In quo miraculo, dum isdem languidus à beato Martino solùm oculorum recepit salutem, quid aliud claruit, nisi quia & potuisset eum isdem venerabilis Confessor totius corporis restituere sanitati, & noluisset? ut videlicet patenter ostenderet, hunc beatissimum virum Germanum Antistitem inparem sibi in cælis nequaquam exsistere meritis, quem in curando languido suæ virtutis socium in terris non est passus habere dissimilem.

X. Contractus curatur. Sed & quidam Bituricensis territorii adolescens, qui erat à renibus usque deorsum omnium immobilia rigiditate membrorum, ita ut manibus innitens universum post se corpus trahendo instar vermium per terram repéret; quíque etiam illum, quem suprà memoravimus, à beatissimis Confessoribus Christi Martino & Germano nobiliter fuisse curatum, multis jam diebus veniendo præcesserat: anno eodem quo ejusdem eximii Confessoris sæpe dicti Germani sanctissimum corpus fuerat transmutandum, præcedente transitûs ejus sacratissima sollemnitate, stans in basilica ejusdem, vidénsque eum qui post se venerat, tam celeriter à beatissimo viro fuisse sanatum; conversus ad sepulcrum beatissimi Confessoris, querellosis lacrymis cœpit insistere dicens: O vir sanctissime Christi Confessor Germane, quam ob culpam meam, vel ob quod peccatum me tot diebus tuæ misericordiæ exspectantem auxilium sanare noluisti? & ecce huic nullam in exspectando moram sustinenti, potentiam tuam, qua plurimum apud Dominum te valere cognoscimus, demonstrans,

a Id est Monachis Cœnobii S. Germani. quo sensu etiam *Clerici* nomen usurpasse videtur Auctor suprà initio hujus capitis, ubi agit de Clericis Monasterii S. Petri, quod nunc S. Genovefæ dicitur. quo in loco Monachos à primordiis exstitisse constat, quibus successere Canonici sæculares circiter Caroli Magni principatum; his verò Canonici Regulares per Sugerium Abbatem inducti.

b Acmantum, *Esmans*, vicus prope Monasteriolum opidum ad Sequanam, vulgò *Montereau*, supra Lutetiam Parisiorum, hactenus juris Monasterii S. Germani, in libro censuali Irminonis describitur hoc modo: *Habet in pago Senonico in villa Acmanto mansum dominicatum cum casa & casticiis sufficienter*, &c. Eo in loco Guillelmus Briconetus Episcopus Meldicensis & Abbas Pratensis voluit sepeliri.

repentinam extemplo salutem contulisti. Eadem nocte dum se sopori dedisset, apparuit ei per visionem vir Dei dicens: Proxima veniente vespera sabbati, pervigilem in Ecclesia transigere noctem memento. Quòd si intra Ecclesiam jacendi tibi licentia denegatur, nihilo minùs in porticu ejusdem, sanitatis tuæ adventum præstolari curato. Fecit ergo ut sibi fuerat imperatum; & veniente nocte dominica, nihil de promissione dubitans, avidus salutis in porticu Ecclesiæ jacuit. Cùmque jam vicina esset hora vigiliarum, paullatim cœpit, appropinquante salute, somno gravari; cùm ecce apertis subitò oculis, vidit tres quasi canes teterrimos contra se stantes: confestimque excitans puerum, quem secum habebat, Surge, ait, & hos extra porticum ejice canes. Qui concitè surgens, lustrato atrio atque porticibus, quæsivit quidem canes; sed phantasmatis indicia non valuit reperire. Cùmque reversus paullulum quievisset, surgentibus ad vigilias Monachis & divinis officiis insistentibus, eidem debili sopore detento vir Domini Germanus manu baculum ferens apparuit, quo ejus membra debilia sensim contingens, ut sanus surgeret clementer imperavit. Denique statim eidem debili est cum eadem voce torpentium membrorum pristinus redditus usus: ita ut peractis laudibus matutinis exiens venerabilis vir LANTFRADUS Abbas cum Fratribus, in propriis gressibus sanum erectùmque cerneret, quem præcedente vespera contractum per terrámque repentem vermium more vidisset.

Ann. Chr. DCCLIV. Julii XXV.

XI. Vuibaldi Chorepiscopi paralysis sanata.

His breviter prælibatis, plurimísque à reverendissimis viris auditu cognitis prætermissis, ad ea quæ coràm positi ipsi vidimus, vertamus articulum. In pago Hasbanio, villa Leudico *, WITHBALDUS quidam nomine Chorepiscopus fuit, ita gravi paralysi percussus, ut à renibus & deorsum tota membra pedetentim mortua pendere vivo viderentur in reliquo corpore. qui semivivus taliter degens curriculum annorum bis octo in corpore, aliorum manibus in quodam artificioso sedili ex corio, propriorum explebat pedum officium. Itaque, sicut diximus, aliorum manibus devectus, cupiens proprii corporis recuperare salutem, multorum circumibat loca Sanctorum: tandémque aliquando pervenit ad sepulcrum sanctissimi Confessoris Germani, ubi per triduum cum reliquorum manibus laborioso artificio vidimus deportari. Expletáque ibi temporali devotione, similiter gratiâ orationis sepulcrum adiit beatissimi Confessoris Martini: ubi expleta devotione orandi, iter arripuit ad propria revertendi. Qui cùm aliorum, sicut suprà taxatum est, manibus super equum componeretur, sensit gùttam sanguinis cum quodam calore à renibus pedetentim per unam descendere coxam: quo statim gaudio repletus, sodalibus suis enarrare curavit. Sed in ipsa debilitate perseverans spemque diu prolongatæ salutis quodammodo degustans, ad sepulcrum beati Confessoris repedavit Germani. Factum est autem appropinquante eo Monasterium sæpedicti Antistitis, imminente jam hora vespertina, (erat enim sabbatum) ut diceret puero regenti equum suum: Accelera velociter, ne moram feceris, ut vespertina synaxi ad Monasterium beatissimi Germani pervenire queamus. In hac subitò voce, vox signi Monasterii vespertino officio invitantis auribus ejus insonuit: & in ipso sonitu largissima unda sanguinis à renibus ejus profluens, per coxas & tibias ad pedes usque descendit, cum tanta scilicet velocitate, ut statim pedes ejus tanto ante tempore immobiles, ex artificiosis sedilibus, quibus collocati tenebantur, summa velocitate exilirent. Unde ipso Episcopo celsa voce Deo gratias repetente, socii omnes in admirationem conversi, Monasterium usque gratulabundi perveniunt. quod cùm fuisset ingressus, qui aliorum manibus ante horam equo superpositus collocatúsque fuerat; pristino recuperato vigore basibúsque membrorum mirificè firmatis, proprio adnisu de equo descendens, super proprios lætabundus pedes stetit. More itaque solito occurrentibus sibi Fratribus omnibus, allocutus est dicens: Viri fratres, gratias agamus omnipotenti Deo, quia per merita beati Germani, opitulante divina gratia, modò facio quod me facturum jam nullus in orbe credebat. nam qui per sedecim annos semivivus alienis sum manibus vectus, nunc propriis me lætor vadere plantis. Ut autem ventum est ad sepulcrum suprà dicti Pontificis, quis narrare queat quanti in gratiarum actionibus tam ab ipso Episcopo, quámque à sodalibus ipsius imbres effusi sunt lacrymarum? sub omnique mira celeritate in integram restitutus sanitatem, remeans ad patriam, omne reliquum vitæ spatium in eadem quam acceperat sanitate duravit.

* Liege

teste Auctore.

XII. Muto & surdo facultas reddita.

In pago quoque Tarnense * fuit quædam paupercula enixa infantem: quem cùm non haberet unde nutrire posset, per nocturna silentia ante Ecclesiæ fores projecit. Mane autem facto adeuntes populi eamdem Ecclesiam, invenerunt vagientem

* an Tarvennense

Ann. Chr. DCCLIV. Julii XXV. puerum, ante fores Ecclesiæ projectum. Tunc quidam ex ipsis misericordiâ motus, eumdem puerum cum consilio & hortatu ceterorum ad nutriendum accepit, eo videlicet tenore, ut si ipse puer ipso nutritore adviveret, ipse nutritor eum in suum servitium diebus vitæ suæ retineret. Quem cùm ad domum suam portasset, enutrivit annis circiter septem. qui cùm jam ad hoc pervenisset, ut secundùm tempus loqui vel quæ sibi dicebantur intelligere debuisset, ita repertus est surdus & mutus, ut nullo indicio vel significatione aliquid posse loqui vel intelligere demonstrare potuisset. Unde nutricius ejus valde contristatus, spem omnem quam de servitio ejus frustra conceperat sibi videns ablatam, nihil de retributione divina cogitans, ipsum à se suáque domo semimortuum reppulit & eliminavit. Tunc quidam pauperculus, cui tota facultas onus asellus erat, quem de civitate in civitatem onustum ducens, quidquid in una vile emebat, carius vendere satagebat in altera; inveniens suprà dictum puerum expositum & jam pæne fame affectum, cum didicisset quæ circa ipsum gesta fuissent; partim causâ misericordiæ, partim autem spe servitii secum eum adsumens abduxit. Sicque factum est, ut exinde & deinceps sicut proprium servulum ipsum pasceret & vestiret; onera verò in scapulis ipsius jam fessi alleviaret aselli. Appropinquante autem die sacratissimæ depositionis beati Pontificis, contigit ut idem mercator de urbe Aurilianense tam cum suo asello quàm cum ipso adolescente sale onustis Parisius adveniret. ubi negotiatione peracta dum ad propria remearet, ipse divino quodam instinctu magistro relicto basilicam beati Confessoris Germani expetiit: ubi cum inter reliquum vulgus totam pervigilem duceret noctem, Fratribus matutinorum sollemnia ea more celebrantibus, ipse magnis primùm dentium stridoribus fremere cœpit. quem cùm circumstantes admirando intuerentur, cœpit sudare & pallescere, ac dentibus magis magisque stridere. Factâ autem morâ in hac anxietate, cum multo dolore ac labore lingua, quæ diuturna religatione muta manebat, cum impetu sanguinis ad loquendum resolvitur, auresque, quas natura in lucem surdas effuderat, ad audiendum laxantur. Mox igitur tam loquendi quàm audiendi receptis officiis, cœpit clamores & voces confusas emittere. Tantùm enim bruta quædam & incondita personabat: sed quid ipsæ voces exprimerent, nec ipse, nec alius intelligere valebat. Deductus itaque ad sepulcrum beatissimi Antistitis, ibi tam loquendi quàm audiendi perfectè possibilitatem accepit: sed quid diceret, vel quid alii sibi dicerent, penitus ignorabat. Erat enim hoc valde mirabile, ut cùm ipse nullius linguæ posset intelligere verbum, quidquid in quacumque lingua loqui audiret, poterat continuò ipsis similiter exprimere verbis. Unde factum est, ut tam

* auditu — audito * quàm locutione in brevi non solum ipsam rusticam linguam perfectè loqueretur, sed etiam litteras in ipsa Ecclesia Clericus effectus discere cœpit. Facta est autem magna dubitatio tam de terra nativitatis ejus, quàm etiam utrum baptizatus fuisset, an non. quarum rerum nec ipse umquam poterat audiendo cognoscere; verùm nec alter aderat, qui ipsum cognoscendo posset perhibere testimonium. Cúmque jam deliberatum esset, ut quia nulla super his indicia repperirentur, baptizari debuisset; ecce homo ille, qui eum, sicut suprà retulimus, more aselli tot annis circumduxerat; ipsum Monasterium adiens, hunc intra Ecclesiam repperit. qui cum mutuò se vidissent, unus admirari cœpit, alter timere. hic, quòd videbat suum quondam (ut ita loquar) asellum humanas & litteratas emittere voces: ille, quòd videbat dominum suum ut fugitivus & nuper elapsus se prosequentem. Sed tandem dominus ejus cognitis quæ circa ipsum per merita Pontificis gesta erant, benedicens Deum, glorificans beatissimum Germanum, lætior est effectus de ejus salute, quàm fuisset antea de oneris sui evectione. Adeo autem lætus effectus est, ut & de terra nativitatis ejus & de rudimentis infantiæ ejus, sed & de sacramento baptismatis ipsius, & omnibus quæ suprà de ipso retulimus, ipse nobis cum jurejurando eo tenore ut dicta foret adfirmaverit: & quem antè semivivum invitus perdiderat & æstimabat mortuum, nunc lætus voluntariè reliquit omnibus membris & corporis sensibus sanum.

XIII. Paralyticus sanatus. Sed & in ipsa nocte, qua hic surdus & mutus propria membrorum beato viro obtinente recepit officia, aliud miraculum Dominus dignatus est declarare in ipsa Ecclesia. Quidam enim rusticus fuit nomine Bertlaïcus de pago Biturico, qui germanum suum in pago Adatrense a commanentem gratiâ visitationis curavit adire. Ubi cùm aliquot demoraretur diebus, ita paralysi ægritudine est percussus, ut à renibus & deorsum nullum membrorum ejus proprium valeret adimplere officium. Hac autem

a Sic non rarò veteres appellant pagum Atrabatensem, *l'Artois*.

dissolutione quinquennio detentus, manuum exsecutione pedum officia *, repando Ann. Chr.
potiùs quàm ambulando, totius Galliæ studuit sæpius peragrare provincias; victûs DCCLIV.
scilicet supplementum ab hominibus arte medicationis adquirens; templa verò Sanctorum Julii XXV.
pro corporis salute rependo frequentans. Adveniente autem die sacratissimæ depositio- * adde su-
nis beati Confessoris Germani, contigit hunc inter reliquum vulgus ejusdem adire basili- pleus
cam. Ubi dum ipsam noctem pervigilem duceret, factâ horâ Monachi vigilias in honore beatissimi Pontificis more solito celebrare cœperunt. Rite autem nocturnali completo officio, cùm Evangelium juxta morem a legi inchoaretur, ipsa paralytici dissoluta membra pristino recepto vigore ad propriam cœperunt solidari compagem: & ubi antea per terram more vermium manibus nitebatur incumbens, super propria genua elevatus suis tentavit vadere plantis. deinde ad beatissimi viri perductus sepulcrum ibi plenissimè omnium membrorum se lætatur recepisse salutem. Mox autem in prædicto Monasterio omnibus diebus vitæ suæ pollicitus est beato se servitурum Germano.

Item in regione Wasconia, in civitate Wltrona, fuit quædam femina nomine Leut- XIV.
freda, ab ipsa nativitate tam manibus quàm etiam brachiis ita contracta, ut membra Item con-
tantùm corpori mortua inhærentia nullo naturali fungerentur officio. Quæ cum tanta tracta.
debilitate ad perfectam perveniens ætatem, nocte quadam sopore detenta, divina admonitione est jussa, ut ad sepulcrum beati Germani Parisiaci Antistitis sananda veniret. quæ de visione credula, propria tellure relicta, Parisius quàm celeriter potuit, beati viri venit ad aulam: in qua paucis diebus festivitatem beati præstolans viri, ipsa nocte sacræ Pontificis depositionis, dum nocturna melodia Monachi celebrarent, ipsa beati Pontificis obtinentibus meritis ab omni est infirmitate tam brachiorum quàm manuum restituta saluti. Sicque factum est, ut dum pro salute hujus populi grates Domino laudésque beato referrent Germano; cæcus quidam nomine Rantfredus de villa Vedrarias b è regione residens, primùm lacrymas cœpit vehementer effundere; b
deinde oculi diuturna cæcitate perculsi, post multam effusionem lacrymarum sanguinem emanare cœperunt. Cúmque ipsas lacrymas jam sanguine mixtas à facie manu tergendo siccaret, subitò adaperti oculi lumen ablatum paullatim recipere cœperunt. Sed & in hujus illuminatione populis stupore detentis, ecce in parte altera prædictæ basilicæ, homo quidam nomine Lantbertus, de villa Palatiolo, paralysi ægritudine detentus, qui ita tam renes quàm coxas, sive etiam tibias vel ipsos pedes à paralysi infirmitate dissolutos habebat, ut nullum ex eis naturali conditione suum movendo posset adimplere officium; auditis autem miraculis, quæ in superiùs nominatis divina contulerat gratia, cùm, ut consueverat, baculorum sustentatione progredi vellet, subitò ab ipsis renibus usque ad pedes largo influente impetu sanguinis, membra longinqua dissolutione tabefacta, paullatim pristina cœperunt recuperare officia. Quod cùm Ecclesiæ custodes cognovissent, tam ipsam feminam quàm ipsum cæcum, sive etiam istum paralyticum, omnes ad sepulcrum sanctissimi deduxerunt Confessoris: ubi usque auroram jacentes, plenissimè tam contracta manuum ac brachiorum, quàm cæcos lumen oculorum, sive etiam iste paralyticus pristinam omnium membrorum recipere meruerunt salutem: & qui aliorum officiis adjuti vespere Ecclesiam debiles fuerant ingressi, mane facto propriorum membrorum vegetatione recepta, ad propria incolomes sunt regressi.

Quantum enim properamus volentes finem attingere, tantò semper nobis se obji- XV.
ciunt virtutum insignia. Sed si cuncta meis tentavero percurrere scriptis, charta dies- Cæcato lux
que mihi nec mora deficient. Igitur in pago Laumcose c, in villa quæ dicitur Cori- restituta.
nio, fuit quidam rusticus nomine Ernoardus, qui dum tempore messis super plaustrum suum stans manipulos ab aliis sibi oblatos in eodem plaustro ex more componeret, quidam manipulum incautè in faciem ipsius jaciens, aristarum oculi terebrati aculeis, naturale amiserunt videndi officium. Qui cùm tanto fuisset munere cassus, in hac cæcitate perstitit annis circiter decem: & dum multa Sanctorum loca circumiret,

a Nimirum juxta præscriptum Regulæ S. Benedicti in capite II.

b Interpres Gallicus malè hunc locum vertit *Vverre en Bretagne*. hoc enim loco intelligitur vicus *Vedraria*, vulgò *Verrieres*, agri Parisiaci, ac juris Cœnobii S. Germani. Irmino Abbas in codice censuali: *Habet in Vedrarias de terra dominicata culturas quatuor, quæ habent bunuaria* CCLVII, *& possunt seminare modios* IC. *de vinea aripenna* XCV, *ubi possunt colligi de vino modii* IDC, *&c.*

c Carolus Calvus in diplomate inferiùs edito memorat Cubitum in pago Laumeose. In libro de miraculis S. Forannani Abbatis mentio fit villæ Calvi-montis in *pago Lomaco*, ~~vulgò de Logny en confins Campagne & Touraine~~.

ANN. CHR. DCC LIV. JULII XXV. ut lumen ademtum à Domino recipere mereretur: randem Turonis ad basilicam beatissimi Martini pervenit, ubi similiter dum misericordiam Domini exoraret, apparuit ei in visione quædam Deo sacrata dicens: O homo, si lumen oculorum pristinum recipere cupis, Parisius perge, ibi tibi Dominus meritis beati Germani lumen recuperabit ademtum. Qui jam utpote desperatus nequaquam visioni fidem accommodans, ad propria ut venerat mendicando reversus est. Nocte autem quadam dum in Choë castro quiesceret, apparuit ei quidam Clericus venerandam senectutem canitie præferens, dixitque illi: Vade Parisius ad domnum Germanum, & ibi te Dominus adjuvabit. Qui cùm nec huic secundæ visioni fidem accommodasset, sequenti nocte idem Clericus cambottam manu gestans, cujus superior pars usque ad medium aurea videbatur, & inferior ferrea, eidem cæco apparens ipsum de cambotta leniter percussit dicens: Cur non ambulasti ad sanctum Germanum, sicut præcepi? surge ita nunc, & ocius ad sepulcrum illius festinare memento, quia ibi oculorum tuorum recipies sanitatem. Mane autem facto cùm Clericis Ecclesiæ hanc uniformem trinam diceret visionem, quidam ex eis irridentes dicebant, quòd jam nullo modo fieri possit, ut ipse lumen cæli videret. alii verò quibus erat mens sanior, eum exhortari cœperunt, ut juxta imperatum sibi, cum spe recipiendæ salutis, citiùs ad basilicam domni procuraret ire Germani. quorum consilio roboratus, proprio solo relicto, tandem aliquando beatissimi pervenit ad aulam: in qua Fratribus vespertinam sinaxim celebrantibus, ipse bina manibus luminaria tenens accensa, retro cancellos sanitatis suæ præstolabatur adventum. Finita autem vespertina synaxi cùm Fratres se orationi prostrassent, ille utpote cæcus quid ageretur ignarus, aliis orantibus stabat erectus: & subitò quasi ambo pedes ei uno fuissent ictu resecati, cum magna vociferatione in terram corruit, ibique præ dolore nimio tantos emisit ab ore clamores, ut nimietas vociferationis orationes interrumperet Fratrum. Quibus rite finitis cùm à custodibus interrogaretur, cur tales voces emitteret; alia postponens interrogat, quò issent columbæ unde ipsam basilicam repletam vidisset. cunctisque negantibus inibi tunc nullam omnino fuisse colombam, ait: Ego cùm inscius quid ageretur, utpote cæcus, starem, divino ictu percussus ad terram corrui. mox autem multo dolore correptus, duas columbas maxillis meis insidere sensi, quæ cum unguibus suis oculos meos sulcando rimarent, repentè meritis beatissimi Germani lumen amissum recepi, sursùmque respiciens omnem hanc Ecclesiam albis conspexi repletam columbis. quæ quando vel qualiter hinc abierint, quámve partem petierint, mente confusus, & nimio splendore gavisus scire nequivi. Qui lumine oculorum plenè recepto, unde nuper cæcus manibus fuerat alienis adtractus, ad propria est incolumis beato Germano medente reversus.

Quæ sequuntur in primario exemplari, recentiore manu descripta videntur.

XVI. Demersus aquis ereptus. Præterea de angustiis ad se clamantibus idem venerabilis Præsul quàm sit proximus, licèt paucis, quibusdam tamen hic cogimur manifestare miraculis. Nam necesse est talibus nos, id est divinis admonitionibus ad Dominum Sanctósque ejus timendum rogandúmque semper accendi. Vir quidam ex nostris nobilis & potens genere, nomine ANAUSRATUS, cùm esset aliquando in Saxonia, contigit ut illic solus quoddam sibíque ignotum vadum pertransire deberet. Sed ut ventum erat jam utcumque ad alterius partem alvei, ecce tres illi subitò Saxones obvii adsunt parati, quatenus illum priùs etiam quàm ad litus exiret perimerent. Quem simul impellentes hastis, etsi illi vitam loricâ, immo protegente Christo minimè tulerunt; eum tamen ipso agili pulsu ad ejusdem fluminis fundum pæne usque depresserunt. erat enim aqua & terminus ripæ ibi profundior. Unde in hac ipsa propulsione undis adhuc coopertus, beatissimum sibi adesse Germanum invocans, non solùm surrexit, sed (quod est mirabilius) pariter cum suo equo & armis universis ita ab ipsius aquæ altitudine festinatò producitur, ut quando vel quomodo exoptatum tenuerit solum, fere nescius idem stupuerit. animo solùm advertit divinâ se clementiâ hujus beati viri meritis fuisse sublatum. Referebat etiam ita se eodem in loco adversus eos qui se convenerant decertasse, quatenus sic numquam nisi cælesti ejusdémque Sancti auxilio adjutus potuerit.

XVII. Alius igni. Estque hîc adnotare, qualiter olim quidam prædones ipsius Sancti quemdam hominem comprehendentes, in ignem projecerint. qui dum fideli ac pura cordis intentione exclamasset dicens: Libera, ô beatissime Germane, tuum innocenter damnatum servulum; protinus flammæ vis à sui ardore sic evanuit, ut nec ipsius quidem vesti-

ANN. CHR. DCCLIV. JULII XXV.

menta vapore* hinc inde revulso, tanti ignis adustione flagrarent. Sed qui intrinsecùs pervicaciæ flammis succensi ardebant, non eis semel hoc egisse sufficiens fuit. Ideóque rursus atque iterum id ipsum agentes, nihil aliud quàm antiquum stupendúmque nobis miraculum ad mentem reduxerunt. Nam is qui periclitari cogebatur incendio, divina ac ejusdem Sancti protectione vallatus, in modum (ut sic adrestetur) trium puerorum Chaldæorum quondam immanitate damnatorum tandem liber exivit.

XVIII. Manualdus Comes invasor punitur.

MANUALDUS verò quidam Comes dum in ejusdem beati villam, quæ nunc usque Kalaus nuncupatur, inrtasset, cœperunt hanc sui vastare comites, incolásque ipsius gravibus atque inhumanis tormentis afficere. Ad quem cùm venissent injusta * se pati clamantes, & quoad eos mitiùs ageret supplices exorantes, non solùm audire noluit, sed eos indignans respuit, pejora hinc illis futura promittens. Qui cùm ejecti sicque comminati ab eo exissent, verterunt se statim, ut est pauperum usus, ad Dei sanctíque Germani implorandum auxilium: quorum nec fides votis fraudatur. Porro à quo torquebantur, idem Manualdus ita totus paralysi dissolutus efficitur, quatenus illi sermo atque pedum mox omnis negaretur incessus. Unde illum causâ recuperandi quam non meruit incolumitatem, ad ejusdem Sancti sacra limina pòst nequiquam deportatum conspeximus. Nihil igitur sanitatis vel injuriarum remedii usque adeo recepit, donec in modico adsumtus vita deficeret.

XIX. Rumaldus itē Comes.

Simili nempe modo RUMALDUS Madriacensis [a] Comes in villa quæ dicitur Sicca-vallis [b] percussus obiisse dinoscitur. Hic autem cùm quibusdam Sancti hominibus perperam vim inferre minimè timuisset, atque in se reclamantibus autem pietatis inflectere nollet, ultio eum divina mox præterire nequivit. Itaque dum ad audiendam Missam procedere vellet, siquidem ea die venerabilis ejusdem instabat Pontificis sollemnitas; ilico cælesti attactus flagello, veluti succisis cruribus concidit, atque eodem in loco moriens exspiravit. Infelix! qui dum adviveret, saltem vel in momento prævidere distulit, quas fortè ad pœnas mortuus ivit: impletúmque in eo est illud Scripturæ verissimum, quia *qui avertit aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit exsecrabilis.* Prov. 28. 9.

XX. Emminus item. * Verneuil

Deinde EMMINUS Aquitaniorum quidam nobilium, cùm eodem in Regno ipsius viri Dei fiscum vocabulo Vernoilum * temerè invasisset, vidit eumdem quadam nocte ad se ita dicentem: Quid ergo has terras usurpare voluisti? & rursus: Nisi, inquit, eas dimiseris, cognosce quia in proximo debitum inde experieris perpetratæ jam culpæ flagellum. Quam visionis ac pietatis gratiam bis ita sibi ostensam, ut idem pòst deplorabat, nihili habens; tertiò cùm apparuisset vir Dei, eum in ventrem ex ea quam manu gestabat ferula percussit, ac deinde disparens abiit. Percussus verò statim nimia intestinorum vexatione corripitur. Itaque vocatâ atque sibi ejusdem loci reconciliatâ familiâ, cunctis præsentibus pollicitans dejerare cœpit, numquam se ad eumdem locum ultrà venturum, nisi fortè indeclinabilis causæ necessitas urgeret. tantùm ut à præsenti angustia illius pietate eripi mereretur. Quibus precibus ac hujusmodi sponsionibus vir mitissimus flexus, quod petebat indulsit. Nam ilico pax sanitatis viscera intrat dolentia, atque qui vexabatur homo, interiùs exteriúsque curatur.

XXI. & Georgius Comes.

Eamdem denique villam GEORGIUS & ipse Comes olim cum deprædari cœpisset, quidam plebium adeuntes Ecclesiam, mox signa sonare cœperunt. siquidem ejusdem Sancti digna illic à populis habebatur veneratio. quos ille amens utpote superatus irâ corripiens, flagris percuti fecit. Sed ut Domini Sanctorúmque ejus pietas, quàm semper se dignè invocantibus præstò sit evidenti demonstraretur indicio, cælestis hunc protinus vindicta subsequitur. Enimvero ex ea jam quam ibidem exercuerat ingurgitatus rapina, dum ad secessi locum urgente quidem causa vix pervenisset; statim, ut erat (quod absque dubio claret fatendum) fide & gratia Dei inanis, more Arrii cuncta viscerum mole effusa ventre vacuus resedit, habuitque meritò judicium sine misericordia, qui aliis dum potuit misereri noluit.

XXII. Judex enī Corboilensis.

In Corboilo [c] quodam vico Parisiacensi hoc notum ac terribile constitit miraculum. nam & eamdem villam quondam beati fuisse Germani adhuc rarus qui nesciat. ubi

[a] De pago Madriacensi in Neustria dictum est suprà in Vita S. Leutfredi Abbatis ad annum 737, quo in pago exstat vicus Sicca-vallis.

[b] In codice Irminonis legitur *Breve de Sicca-valle sive Foreste*, his verbis: *Habet ibi mansum dominicatum bene constructum* * *& aliis casticiis sufficienter & broilum muro petrino circumseptum, quem domnus Irmino Abba construxit.* &c. Ibi etiam dicuntur ingenui quidam S. Germano *ad luminaria* dedisse villam Nidalfam, *Neausle*, & alia alodia, *quia militiam Regis non valebant exercere*. Prope Nidalfam cernitur vicus S. Germani dictus.

* adde *cum casa*

[c] Nempe Corboilum vetus, *Corbeil le vieil*, supra Lutetiam Parisiorum ad Sequanam, cujus loci Ecclesia etiamnunc S. Germano sacra est.

ANN. CHR. DCCLIV. JULII XXV.

aliqui ex colonis ibidem degentis familiæ, severi cujusdam super se judicis crudelitate vexari, ad Ecclesiam illic ejusdem Sancti honore dicatam, tali coacti pressura confugiunt, ibique vulgò exspoliatum a verberantes altare, ita gementes crebriùs ac ipsa repetita voce clamabant: Quare, ô domine Germane, sic nostri tuorum oblitus es famulorum? surge, precamur, & libera nos. Quibus vocibus excitata confestim quæ nescit somnum sancta & pervigil pietas, statim reveta judex ille quo residebat ita insanire cœpit, quatenus nulli dubium esset, quin maligno ageretur ab hoste. Tenetur simúlque ligatus adstringitur, atque eam ad basilicam vi attractus perducitur. Deinde verò non modicam coram ibi positis sui amentiæ vexationem perpessus, tandem precibus ac votis pro se Sancto oblatis sensum recepit. neque ulla hinc eum cogebat necessitas iovitari à quoquam, quemadmodum sponderet, nil tale se deinceps acturum. Erat denique in eadem Ecclesia, ubi idem sanctus Sacerdos vivens dormierat, ita adhuc viride jacena fenum, quatenus saoe illis desecatum esse videretur diebus. Non enim fuerat qui hactenus illud inde efferre præsumeret.

XXIII. Perfugium in Ecclesiâ S. Germani.

Hæc quoque persimilis causæ despectu virtus inseritur. Cùm etenim quosdam è vicino civitatis carcere more sæpius solito sacer illius festivitatis dies excepisset, accidit ut unus eorum aliis aliam in partem evadentibus Monasterium hujus Sancti ad se liberandum eligeret, ubi consuetudo talis, (quemadmodum antiqua relatio ac moderni temporis frequeos adhuc habet exhibitio) ut nemo qui quemquam illuc fugientem, postquam videlicet vel prima ejusdem Pontificis attigetit limina, oon solùm tenere, sed nec etiam persequi audeat. Quò quidam tunc gestiens pervenire, equum adscendit, póstque fugientem velociter cucurrit. Quem dum ille jam jámque proximantem cerneret, atque insequentis se carnificis vultum recognosceret; magnis incipit vocibus beatissimi Germani implorare auxilium. Cui qui sequebatur, sic infelix eum affatus respondisse perhibetur: Serum est, ait, quod sanctus succurrat Germaous. neque enim idem cùm sit justus, nos aliquid injustè pati velle debet. Post quam vocem confestim equo in terram prolabente cecidit, coxámque sibi pæne io frusta comminuens fregit: eóque inibi tantisper quiescente atque (ut sic verbo ludatur) nascentis herbæ modum mirante, is qui cœperat aufugit, necnoo ad aulam sibi liberatoris condigoè gratias agens securus pervenit.

Alia complura miracula breviter notata hic omisimus.

a Sic Christianus Floriacensis Monachus ob armillas Ecclesiæ S. Benedicti subreptas petram ante sancti Patris sepulcrum positam *baculo percussisse* dicitur apud Adrevaldum. Lege Præfationem Sæculi 2 num. 48, & adde Franconis Episcopi Aquensis factum ex Gregorio Turonensi Episcopo in libro de gloria Conf. cap. 71.

DE MIRACULIS

SANCTI GERMANI

LIBRI DUO,

Auctore AIMOINO Monacho Pratensi sæculo IX.

Ex libris editis & codicibus mss.

INCIPIT EPISTOLA AYMOYNI MONACHI.

STUDIOSIS *in Christo piisque lectoribus salus & pax perennis ab* JESU *omnium dominatore dominantium.* Quoniam non saturatur oculos visu, nec auris auditu, siquidem pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia; hunc libellum miraculorum domni nostri Germani, elucentibus promicantem insignibus, per aliquorum manus minimè dubito revolvendum. Hæc priscorum temporibus Danorum, RAGENARII scilicet ejúsque sociorum, meritis ipsius sancti

cti Pontificis superno favore mundo concessa, ad aures usque serenissimi Regis KAROLI digna passim relatione pervulgata fluxerunt. quibus ille gavisus, veluti eorum pretiositate se regnante munificentior redderetur orbis; mandavit ea solerti diligentia notari, atque ecclesiastico jure catholicis paginis aggregari. Tunc namque memorati sancti Præsulis Cœnobio præerat domnus & Abbas vir venerabilis EBROÏNUS a, Pictavensis Ecclesiæ sedis Episcopus. Hic regali censura injunctum sibi negotium quomodo perficeretur incumbens, duobus hoc delegavit agendum ejusdem nostræ congregationis Fratribus, maturitate pariter ac scientia provectis: qui pro sui quisque sensus ubertate seorsum scribentes, ediderunt exinde singuli singula opuscula. Quod utrumque à præfato domno Antistite Ebroïno aliisque recitantibus approbati * placuit, sed alterum alteri utcumque præferri. Idcirco mansit amborum inusitatus labor usque ad tempus domni GOZLINI b ejusdem loci præcipui Patris. Quod cùm sibi jam aliquorum quidem post tempus annorum ita compertum fuisset; præcepit mihi non ut sapientiori, sed ut manuali potiùs Fratri, quatinus unum è duobus coadunarem corpusculum. tantùm ut si qua prorsus invenirem superflua, reciderem: quæve minus comta, florentioris stili venustate, nihil extra veritatem faciens, ponerem. Quod ego fateor non viribus, nisi cælitus datis, aut ingenio tumens arripui; sed magis obedientiâ tanto Primati debita fidens suscepi: merebárque mihi noxam criminis, si jubentis domini jussa prosequi negligerem.

ANN. CHR. DCCLIV. JULII XXV.

* f. non placuit

INCIPIT PROLOGUS AYMOYNI MONACHI.

SICUT laude dignos credimus eos, qui gesta vel miracula Sanctorum, quæ divina virtus per eos operari dignatur, ad ædificationem Fidelium scribere satagunt; ita absque dubio scimus culpari illos, qui præ desidia ac torpore mentis ea litteris tradere ad profectum negligunt futurorum. Jam veluti à somno cotidie ad amorem Dei studiumque bene vivendi excitantur plurimi, legentes in libris facta sanctorum Patrum, eorúmque acsi præsentia sacra cernentes miracula. Proinde unusquisque talenti donum habens timeat, ne fortè audiat quod ille malus servus, qui acceptam pecuniam ac malè humo defossam, ad Dominum sine usuræ lucris reportare non formidavit. Hoc non solùm sponte agendum, verùm etiam & cùm injungitur, summopere injungentis est imperio parendum. Plura quidem ac stupenda dignáque relatu omnipotens Deus per eumdem beatum Antistitem præteritis nostrísque dignatus est patrare temporibus, quæ ob inertiam silentio sunt pressa, atque per incuriam scriptorum omissa. Tunc verò ea quæ noviter cunctarum rerum Conditori gratiâ ejusdem sanctissimi viri placuit operari, auxiliante Domino & ipsius Sancti juvantibus meritis, jubente domno Rege EBROÏNO Antistiti ejúsque Monasterii Rectori, licèt incomto atque ineruditu, veraci tamen ac fideli sermone læti conamur perstringere: & ut veraciter sunt gesta, atque etiam in populo Nortmannorum jam vulgata, tam præsentibus quàm futuris legenda relinquere.

INCIPIT LIBER PRIMUS.

ANNO Incarnationis Domini JESU-CHRISTI octingentesimo quadragesimo sexto, Regis autem præcellentissimi KAROLI sexto; cùm Regnum Francorum post obitum domni HLUDOWICI Imperatoris varias divisum esset in partes, & peccata populi crescerent, sanguísque sanguinem tangeret; Deo permittente, flagitiis quidem exigentibus actum est nostris, ut exteræ nationes è propriis egrederentur sedibus, videlicet gens Danorum, qui vulgò Nortmanni, id est Septemtrionales homines appellantur: & superbo tumentique corde cum valido navium apparatu Christianorum fines intrarent. qui huc illúcque furentes, atque cum magna superbia cuncta gyrantes, cœperunt vastando per diversas insulas maris, donec nemine sibi resistente fluvium Sequanæ ingressi, Rotomaco * sorte incredibili applicarent. Cúmque in eadem civitate aliquantisper demorantes, regionis Principes (quod absque ingenti contritione cordis effari nequivimus) ad bellandum pigros timidósque adverterent; exeuntes à navibus, longè latéque diffusi, cœperunt utriusque sexus multitudinem truci-

CAPUT I. Anno 846 Nortmannorum adventus Parisios.

* Rom.

a Erat is summus Capellanus Caroli Regis, ut notavit Sirmondus ad Capitulare tertium Caroli Calvi in Verno palatio habitum præsidente Ebroino.

b Et is Caroli Calvi Cancellarius fuit post Ludovicum Abbatem, dein mortuo Carolo Episcopus Parisiensis, de quo rursus infrà.

Ann. Chr. DCCCLIV. Julii XXV.

dare, captivare, villas, Monasteria, Ecclesiásque depopulando cremare, totámque suæ libidinis immensitatem cum omni crudelitate in populum Dei debacchando exercere: quousque ad locum, qui vocatur Karoli-venna [a], ventis velísque suæ malignitati justo Dei judicio secundantibus, ultra spem securi navigando venerunt. Tunc gloriosus Princeps Rex Karolus, quia propter subitaneum eorum adscensum ex toto non poterat, convocata aliqua sui exercitûs parte, venit primùm [b] ad Monasterium macharii Dionysii, ut ejus orationibus fultus, securiùs contra Dei suósque pergeret inimicos. Deinde ut erat, uti adolescens, animo armísque strenuus, ad suprà dictum locum pugnaturus accessit; paratus non solùm dimicare, sed etiam pro Fide, próque defensione sanctæ Dei Ecclesiæ laudabiliter mori. Cujus adversarii cognoscentes adventum, deverterunt ad alteram prædicti fluminis ripam, ubi quædam parva tantùm pars populi erat: quibus confestim in fugam versis, in insula quadam ejusdem fluvii ad opprobrium Christianorum plus minùs undecim captivos sudibus suspenderunt, multósque alios per domos & arbores confixerunt, atque nonnullos per villas campósque miserabili insecutione trucidantes peremerunt: ipsóque sacratissimo Paschalis felicitatis sabbato Parisius pervenientes, vacuam penitus ipsam urbem quondam populosam, & omnia in circuitu illius Monasteria à suis habitatoribus deserta repererunt. Timor siquidem & metus universos invaserat, utpute merito iniquitatis divino nudatos auxilio, atque ideo mundanæ defensionis destitutos solatio. Quis, rogo, non doleret, antequam bellum committeretur, fugatum exercitum; antequam jaceretur sagitta, confossum, ante scuti collisionem, ignominiosè subactum? Universorum namque ordo penitus in Ecclesia confusus atque à bonitatis studio permutatus, hoc ipsa privatione boni usque ad exitii semitem digna sitis ultione promeruerat. At pius Pater justus, delinquentium semper corrector, correctorúmque clemens susceptor, non hoc intulit ut nos ob innumera delictorum nostrorum pondera crudelis damnaret, sed ut per immensam suæ largitatis benignitatem afflictos emendaret. Tunc prô dolor sacratissimum beati Germani corpus de suo effossum sepulcro, in possessionem quamdam ejusdem Ecclesiæ, quæ Cumbis [c] dicitur, delatum est. Sed quæ facundia quive sermo exponere potest, qualis dum hæc agerentur, quantúsque in eadem Ecclesia exstitit luctus? Senes itaque ac juvenes, pueri flebant & infantes, utpote nemo sese à lacrymis temperare valens. Similiter & aliorum corpora Sanctorum in eodem pago degentium extumulata, atque per diversa sunt loca deportata, exceptis dumtaxat membris macharii Dionysii sociorúmque ejus Martyrum: quæ licèt à suis fuerint abstracta sepulcris, propter tamen Regis præsentiam, non sunt tunc ad alia loca [d] transire compulsa. Statuerat quippe Rex populo videlicet à se labente, ut vel jam dicti sancti Martyris Monasterium defenderet, eoquòd divæ memoriæ genitor illius eum, cùm esset parvulus, eidem Sancto speciali traditione commendasset.

Delatio corporis S. Germani Cumbas.

II. Cereus extinctus reaccensus.

II. Hoc interea juxta narrationis ordinem insetatur, quòd dum sanctum ejus moveretur corpus, cunctipotens Dominus dignatus est ostendere. Nam dum in effossione ipsius, & quomodo portari deberetur unanimes intenti essemus; cereis pro reverentia accensis, casu accidit ut unus, quem puer incautè tenebat, è manibus ipsius labens rueret, toróque privatus exstingueretur lumine. quem cùm à solo idem puer cum omni velocitate levasset, lumen amissum ab altero mutuare cupiens, meritis tanti Patroni actum est, ut statim in manibus ejus cereus illuminaretur exstinctus. Quod

[a] Karoli-venna, id est Karoli piscatura. Carolus Calvus in diplomate pro Monasterio S. Dionysii apud Sirmondum in Notis ad Capitula: *Et solutum censum de venna, quæ est super fluvium Loch in pago Tellau*. &c. Karoli-venna locus erat prope *Rioilum*, à Carolo Martello piscaturâ instructus, ut constat ex litteris Ludovici Augusti, quas postea huic loco illustrando referemus. nec longè aberat Cella S. Germani, ex sequenti capite 6. Hinc colligimus fuisse locum illum, cui hactenus nomen hæsit vernaculè *Chalevanne* ad Sequanam, paullum supra opidum S Germani in silva Ledia: à quo loco non longè distat vicus Rotoialus seu Riolus, vulgo *Ruel*; & Cella sancti Germani, *la Celle*. In quodam Chartulario nostro Germanensi exstat *Arbitrium* ROBERTI *Abbatis S. Victoris datum anno* MCCLIII in gratiam Germanensium contra Dionysianos, de molendino Karoli-vennæ ante annos duos ab illis erecto. & in Dionysiano item Chartulario diploma Philippi tertii Francorum Regis, quo justitiam *altam & bassam apud Karoli-vennam* Monachis Dionysianis cedit.

[b] Vides jam tum in more positum fuisse, ut Rex Francorum bellum prœliúmve suscepturus, S. Dionysio coràm se suúmque exercitum commendaret. quod posteri religiosè observarunt. Lege caput 20 libri 2 de miraculis S. Dionysii infrà ad annum 784.

[c] Cumbæ villa, *Combes la ville*, vicus in pago Briegio, sexto miliari à Lutecia Parisiorum, olim de jure Monasterii S. Germani, in codice Irminonis Abbatis.

[d] Lege tamen translationem Reliquiarum S. Dionysii in libro 3 de miraculis S. Dionysii infrà ad annum 784.

quidem mirum, nec ab re tamen ducimus, si ibidem ignis divinus resplenduit, ubi, quamvis lugubrè, filius venerabatur lucis. Unde qui aderant universi gratias Deo referentes atque præclara Pontificis merita conlaudantes, cœperunt magis magísque in psalmodiis Deique laudibus esse devoti, quousque opus, licèt tristè, consummaretur honestè. ANN. CHR. DCCLIV. JULII XXV.

Num visio illa quæ aliquibus ipsius Monasterii Fratribus eadem nocte, qua beatissimum ejus corpus effossum est, antequam aurora subsequentis appareret diei, ostensa est, ut non dicatur omitti debet? Cùm ergo ad fluvium Sequanæ sua quæque ad naves fergentes, primâ ipsius noctis vigiliâ quidam perrexissent Fratres, indéque ad Monasterium jam remearent; apparuit eis secúmque etiam comitantibus famulis tam immensus claritatis splendor super eam Ecclesiæ partem, qua ejusdem sanctissimi viri corpus positum erat, ut claritati æquaretur diei, eadémque Ecclesia veluti igne supposito videretur cremari. Qui cùm intra se nimiùm mirarentur, & eorum corda hujuscemodi consideratione stupefacta hærerent, visio paullatim deficiens disparuit. Pervenientésque ad Monasterium sciscitati sunt, si aliquis Fratrum eâ horâ cum lumine super ipsam fuisset Ecclesiam. Nemine tamen qui fuerit reperto, cognoverunt visionem angelicam divina virtute meritis Sancti patratam, qui sua migratura ossa piósque cineres talis sibi claritatis concessâ gratiâ invisere curavisset. III. Visum.

Illud quoque insigne miraculum, quod ante biennium quo hæc acciderunt, cuidam Monacho ipsius Monasterii ætate moribúsque grandævo ostensum est, minimè oportet silere: cujus exempla actúsque eximii si sequantur, plurimùm prodesse poterunt ad salutem. Vidit isdem quadam nocte positus in sopore, beatum Germanum quasi suo egredientem de sepulcro, expeditum atque ad iter agendum præparatum. Qui veluti sciens eumdem esse beatissimum Dei famulum, interrogavit humili voce, quo tali processu abire disposuerit. At ille migraturum se ex eodem loco respondit. Quem rursus animo quidem timenti interrogans ait: Domine, & si tunc abieris, nos tantilli tui servuli quid postea faciemus? Cui quasi tristi vultu & cum magno mœrore, ut eidem Fratri videbatur, ait: Et vos ex isto migrabitis loco, attamen verè cognoscetis, quoniam & ego revertar, vósque miseratione divina simul cum tempore disposito remeabitis. Quam visionem verissimam fuisse, ea quæ consequenti fine sunt completa declararunt. IV. Aliud visũ.

Nec illud quod cuidam in eadem Ecclesia revelante Christo patefactum est, silentio prætereire debemus. quoniam dum prædicamus talia, excitantur audientium corda ad melliflua Sanctorum deposcenda suffragia. Quidam verò religiosus ejusdem Monasterii Frater, cùm alii Completorio peracto festinarent ad requiem, quo fessa post diei laborem corpora lectulis reclinarent; sese ille ante sepulcrum beati Germani peculiaris orationis causâ projecit. Cumque diu cælorum ac totius mundi Dominum pro suis exorans delictis, opem beati Germani cererorúmque Sanctorum intento corde Fidelibus cunctis deposceret, (jam enim frequens paganorum rumor ad nostras certissimè percrebuerat aures) ante quindecim fere dies adventus illorum hæc mirabilis sibi ostensa est visio. Nam ab oratione qui jacuerat surgens, apertis vidit oculis, ut olim totum mundum Pater BENEDICTUS, sepulcrum beatissimi Germani veluti patefactum, ipsúmque sanctissimum corpus indisruptis vestibus indutum, atque ministerio ut fuerat divino in ipso sarcophago ordinatè compositum. quemadmodum ipse post paullulum omnésque qui simul adfuimus, dolendum inspeximus. Sic Dominus suo dilecto sanctúsque Germanus ostendere voluit, quod in brevi peccatis facientibus nostris erat implendum. nec visio prius quàm visionis sequentia omnibus panditur. V. Item aliud.

In memorato denique Karoli-vennæ loco ipsi Normannorum populi se victores séque superiores esse conspicientes, dum adhuc morarentur, exeuntes à navibus Cellam nostram, quæ contra vel secus eumdem locum posita est, cursu propero festinantes intraverunt. Unde miraculum quod illic tunc factum comperimus, optimum si narretur putamus. Namque in eadem Cella [a] Ecclesiis Apostoli Petri almíque Germani ignem térque quatérque supponere nitentes cùm defecissent, eas incendere amborum meritis non valentes, claustra ejusdem Cellæ tandem egressi, horreum quod ibi erat juxtà positum cremaverunt: ex quo tantus flammarum globus aëris alta petens adscendit, qui quasdam arbores ultra etiam jam dictam Cellam virentes incenderet, ipsas VI. Oratorium S. Germani frustra nituntur incendere Normãni.

[a] *Cella Equilina* dicitur in codice Irminonis, quòd non longè sit à silva Equilina. Hæc est Cella, quam Vuandremarus Abbas S. Germano dedisse memoratur, hactenus de jure Cœnobii nostri, vulgò *la Celle*.

Anni Chr. DCCC LIV. Julii xxv. verò Ecclesias intactas integras ut erant relinqueret. Cùm insuper ventus australis validissimè flaret, totúmque ferè incendium eamdem in partem projiceret, ilico septemtrionalis è regione spirans intumuit: atque in alterius partis latus australem mira conversione reflectens, omnem vim pariter retorsit. Ita mirabilis Deus, qui famulos suos secum fulgentes in cælis semper mira communi pietatis gratia operatur in terris.

VII. Obsessio Parisiaca. Cùm igitur sabbato paschali diffusa navium classis Parisius, ut suprà relatum est, pervenisset, in crastinum cùm suos jam sol lucifluos emitteret radios propria totum illustrans lampade mundum, è navibus prorumpentes, ipsam civitatem, ut præmisimus, vicináque suburbana absque habitatoribus reppererunt: ingressíque Monasterium beatissimi Germani, Dei fanum residuúmque Ecclesiæ, quod securitatis damno remanserat apparatum, contaminatæ, pollutísque manibus cœperunt destruere. Sed quia Domino miserante nec ibi virtus defuit ejusdem sanctissimi Patris, minimè debent reticeri, quæ tunc illic totius mundi Creator ad laudem sui nominis gratiâ ipsius Pontificis ostendere dignatus est miracula. Miracula tum facta. Quæ quia nemo nostrûm interfuit, penitus ignorabamus: postea tamen à fidelibus missis Hludowici Bejuvariorum Regis, Kobbona videlicet aliísque quos ad Principem Nortmannorum Hurich nomine legationis causâ direxerat, ea cognovimus: qui nobis illa fideliter narraverunt, quemadmodum ipsi (ut testati sunt) coram Hurich præsentes ex parte viderunt, atque ex parte ab ipsis qui tunc in ipsa Ecclesia, quando hæc gesta sunt, simul aderant Christianis audierunt. Nam cùm trabes Ecclesiæ miserrimus ille populus, quia erant abiegnæ, & idcirco habiles navigio, incidere tentavissent; tres ex maligno eorum numero ante altaris crepidinem beati Stephani, invalidi totius virtutis robore ruentes ceciderunt, atque confracti incredulas Deóque odibiles animas aliis timore perculsis exhalantes, perpetuas descenderunt ad umbras, ubi edax vermis eorum non morietur, & nimius eorum ignis non exstinguetur.

VIII. Cúmque illud Dei templum à trabibus ita cessatum totúmque simul depopularetur Monasterium, accidit ut unus eorum etiam apud eos nefandissimus ad Confessionem domni Germani strictum gladium polluta gestans manu (mira quidem dicentur) deveniret, columnámque marmoream, quæ ibidem orantibus ad dexteram sita erat, tredecies totiúsque corporis adnisu veluti capulans hostem percuteret. Cui continuò ita manus dexteræ, qua columnam ipsam inciderat, virilitas evanuit, ut post illum diem (quemadmodum idem Kobbo vidit, qui & eas incisiones nobis ignorantibus præsens ostendit) usque ad infelicem ejus ex hac vita discessum semper immobilis aridáque & ut fuerat extensa permaneret: manubrium verò ferri ita manu compaginatum inhæserat, ut numquam ab ea aliquo ingenio vel arte nisi cum cutis parte avelli potuerit. Qui tamdiu nimia vexatione compatientis corporis cruciatus est, donec miserrimam finiret vitam, plenus indignationis & iræ, manibus dæmoniorum devectus ad tartareas sedes cocyti fœtidúmque lacum averni.

IX. Operæ pretium fore credimus, si & illud magnum narretur miraculum. Igitur dum ipsum sanctissimum Oratorium à crudelissima impiè violaretur turba, tanta subitò nebulæ est densitate repletum, ejusdémque obsceni violatores ita divini judicii cæcitate perculsi, quatenus illud metu ac tremore nimio pavefacti linquere cupientes, vix ostia vel fores per quas intraverant invenire valerent. sicque in oberrando diutiùs fatigati, tandem erumpentes quantocius effugerunt, tali ab illo die tantóque pervasi terrore, quo non ausi ulteriùs essent quacumque fœditate ipsam contaminare Ecclesiam. Insuper & ita dysenteriæ morbo exinde (ut est vulgatum) sunt afflicti, ut dum cotidie morerentur, nullus ex tanta multitudine se putaret evadere.

X. Interea simulato languore, legationis causâ dirigunt ad præcellentissimum Regem Karolum, ut eos cum pace fideles suscipiens, ad propriam dato Regni tributo redire permitteret patriam. His ita placitis, Rege quidem nolente, Principibus tamen quibusdam (ut fatebatur) muneribus læsis, Ragenarius Dux eorum, cunctíque Principes ad Regem, qui tunc in Monasterio macharii Dionysii residebat, adducuntur: per deos, pérque ea quibus maximè se protegi ac salvari putabant testantes numina vel arma, quatinus nequaquam ulteriùs vel fines sui Regni nisi fortasse auxiliatores intrarent aut contingerent. Qui ita dimissi atque pro sui evasione quam minimè speraverant gavisi, pariter quò venerant acceptâ auri argentíque impositâ summâ læti redierunt. sed revertentes, morbo quo in prædicta Ecclesia perculsi fuerant cotidie deficientes cruciabantur, cruciatíque nequissimas miserabiliter animas exspirabant, nemine quos secum habebant Christianorum hujusmodi plagam sentiente. In quibus omnibus Dei est consideranda potentia, ejusque pietas amplectenda, qui tam

misericorditer salvat innocuos, tamque terribiliter Sanctos suos mirificando punit profanos. Ann. Chr. DCCLIV. Julii XXV.

Quid in eadem Ecclesia, postquam major pars Fratrum ab exsulatu reversa fuit, gestum est, silentio premere non debemus. XI. Necdum enim sacratissima beati viri ossa ad proprium fuerant reportata sepulcrum. Unâ namque noctium, custodibus ejusdem Ecclesiæ dormientibus, antequam Fratrés ad referendas Deo laudes more solito excitarentur; auditur ab eisdem coram altari sancti Stephani strepitus dæmoniorum ingens, veluti hominum multitudo ad aliquid putaretur discurrens. Qui confestim surgentes, & cum lumine totam Ecclesiam circumeuntes cùm neminem reperissent, intellexerunt fraudem fallaciamque dæmonum fuisse; qui nimirum dolebant se expelli à sanctis sedibus templi, in quod, dum à perfidis permissum fuerat pollui, haud dubium quin aliquantulùm juxta illud, *Et pilosi saltabunt ibi*, intrandi licitum habuerint. *Esa.* 13. 21. Postquam autem sacri ejus cineres relati atque suo loco Christo favente sunt restituti; nihil tale in eadem basilica ipsius sanctitate promerente auditum est.

Siquidem Ragenarius Dux, auctórque totius memorati mali, ante profanum Horich Normannorum Principem cum ingenti superbia veniens, ostendit ei quod secum hinc absportaverat aurum argentúmque multum: dixítque quòd opinatissimam Parisius civitatem captam haberet; quódque mansionem Germani senis, quæ in eadem terra decentissima haberetur, intrasset; insuper & quòd omne Karoli Regnum sibi ratione tributi subjugatum haberet. XII. Ragenarii Ducis supplicium. Horich autem dum talia non crederet, jussit jam dictus Ragenarius partem incisæ trabis Monasterii domni Germani, seràmque portæ Parisiacæ urbis ante eum in testimonium adduci. Præterea retulit ei quàm bonam quámque fertilem uti omnibus repletam copiis invenisse terram: populum verò eam incolentem, ad dimicandum pavidum ac trementem: referebátque dicens, quòd majorem ibi mortui quàm viventes haberent virtutem, nullúmque invenerit sibi resistentem, præter Germanum senem mortuum. Hæc cùm diceret, tremens ilico ac pavens corruit in terram, atque terrifica cœpit voce clamare, Germanum coram adsistere, eumque se baculo quem manu gestabat graviter flagellare. Quod videntes Horich scilicet universique sibi adsistentes, ipséque Kobbo HLuduwici Regis illuc directus Legatus, ex hoc quod acciderat stupore nimio permoti admirati sunt. Isdem verò Ragenarius sic humiliatus ac repentè contritus, aliorum manibus citò sublatus recessit. qui maximis per triduum tormentis ignominiosè afflictus, præcepit tandem unam auream suæ similitudinis statuam fieri, atque per eumdem Kobbonem Germano seni deferri, spondens se, si evaderet, Christianum deinceps futurum, Deumque Christianorum indubitanter crediturum. sed quia non erat ex ovibus Christi, idcirco quod petebat, obtinere non meruit. Ita prorsus inflatus, quemadmodum nobis idem Kobbo manifestum fecit, ac totus turgidus exstitit, ut nec auditus, nec visus, nec odoratus, vel gustus in ejus corpore discerni potuerit. Sicque diffusis ad postremum visceribus medius crepuit, vitámque miserrimus mane finivit. Statua verò sacris oblationibus indigna, à quibus delegata fuerat retenta, veluti immundissima à mundissimo cordium inspectore refutata remansit.

Sed adhuc qualiter qui residui fuerant ex hac defecerint vita, prosequendo narremus. XIII. & aliorum Normannorum. Ab eo sanè die, quo Monasterium almi Præsulis Germani ingressi sunt, donec pœnaliter cuncti interirent, ita, ut diximus, turgenti sunt (Kobbone teste) viscerum inflatione perculsi; quatenus omnis eorum cœtus etiam in patria quotidie moriens periret, præter quos Horich postea jussit occidi. Timens etenim ipse ejúsque Optimates & populus pariter universus hujuscemodi morte pessima damnari, præcepit omnes qui residui erant, exceptis paucis fuga lapsis, quos nec mortis credimus evasisse exitium, decollari: eorúmque capita veluti satisfaciens morbo, Christiano qui captivus illic erat populo tradi. Nam ita clades ingrassata Deo permittente sæviebat in plures, ut pæne quicumque morbidum tangeret, extemplo eodem adtactus morbo & ipse deficeret. Insuper jussit cunctos captivos qui Christianitatis vocabulo censerentur, in Regno suo perquiri, eosque cum libertate & honore absque alicujus contradictione in suam patriam reverti. qui etiam hæc & alia ultra quàm sint inserta dicebant. Nos tamen ea quæ à videntibus percepimus, solummodo ponere disposuimus; magnum satis habentes, quòd victoriam quam populi multitudo communi obstante crimine ex inimicis habere non potuit, beatus Germanus inclytus meritis, gloriosus miraculis, apud Deum tali donatus triumpho obtinere promeruit.

Ann. Chr. DCCLXV. Julii XXV. XIIII. Cumbis puer totus impotens sanatus.

Quæ verò duce Christo hucusque signorum dulcedinem sequentes processimus, nunc ordinem quo ipsius beatissimi corpus relatum sit dicere aggrediamur, his præmissis quæ in villa Cumbis accedentibus infirmis, ejus patrocinius donata cognovimus: quæ quo magis narrantur, eo ampliùs juvat à præ narrationis tramite non discedere. Igitur cùm quidam puer Dagenus nomine, ex familia ejusdem Monasterii, surdus & mutus, omniúmque membrorum officio destitutus, ad præfatam villam auxilio parentum deportatus fuisset, ita est subitò meritis ipsius gloriosi Pontificis pristinæ redditus sanitati, ut & loqueretur pariter & audiret: & qui paralyticus manibus devectus venerat alienis, ovans ac lætabundus tribus in se miris ostensis, propriis jam cœpit ire vestigiis. Namque à terra post paullulum incolumis surgens, cum magna cordis alacritate illis qui aderant aiebat: Ecce ecce adest beatus Germanus, per quem me totum Deo gratias agnosco curatum.

XV. Puellæ duæ febre liberatæ.

Nec illud omitti debet, quod Christus ad laudem & gloriam famuli sui largiri dignatus est, quod etiam audientibus proficere credimus. Fuerunt itaque in eadem villa duæ puellæ, longo tempore sic febribus valde vexatæ, ut vix jam pedibus incedere valerent, quibus nec ulla medicinæ ars eatenus potuerit subvenire. Quæ cum fiducia magna ad eamdem Ecclesiam in qua sanctissima ejus membra posita erant pergentes, petierunt à custodibus, ut saltem sub tanti Pontificis venerabile corpus eis transitus præberetur. At illi fidem illarum plenam considerantes, promiserunt eas sicut humili petebant prece transire. Nec fides præmium distulit. Ita sanè ipsius sancti corporis transito feretro ab eadem infirmitate mox curatæ sunt, ut nullam exinde molestiam per idem tempus ulteriùs paterentur. Ergo mirabilis Deus in Sanctis suis, qui non solùm eos in præsenti gratiarum donis mirificat, verùm & post mortem tantis beneficiorum muneribus eorum meritis languentibus præstitis miraculorum glorificat signis.

XVI. Relatio corporis sacri.

Post hæc verò cum ejus sacratissimum corpus à supradicta villa Cumbis ad Monasterium reportaretur; quod tunc in via actum est manifestare placet in populis. Tanti denique Præsulis beatissima membra Monachis cum laudibus & hymnis ad proprium referentibus locum, contigit ut cereus qui præferebatur ardens, validissimo flante vento, etiam in laterna in qua positus erat, extingueretur. Dúmque cum

Cereus in via cælitus reaccensus.

equo ad villam quis propter ignem qui rursus debuisset accendi ire voluisset, cælitus effulsit, ut omnibus qui aderant, tamquam extinctus non fuisset, in eadem laterna rutilans appareret. Unde ad hujus rei testimonium in eodem loco à Fidelibus

a crux lignea [a] ponitur: ut quod ibi tunc gestum est, quódque priusquam ad Monasterium perveniretur geminatum miraculum, à transeuntibus futurisque non ignoretur generationibus.

XVII. Restituitur corpus sacrum.

Ventum est autem non paucis sanatis infirmis cum magnificentia & honoris obsequio ad Teodasium [b] ejusdem Sancti villam: unde sequenti die comitantibus cursum virtutum prodigiis gratanter egressi, venerunt psallentes rectoque itinere gradientes usque ad fluvium qui vulgò dicitur Biber [c]. Quo transmisso venerabilis Præ-

b c ful & Abbas ipsius Monasterii domnus EBROINUS obviàm venit, multíque utriusque sexus, diversi gradus & ordinis cum crucibus & cereis, reliquóque sanctissimo apparatu cum eo; plebs quoque civitatis villarúmque circumquaque non modica, cum omni alacritate ac devotione cordis universi currentes. Nam Clerici magna cum voce Deum laudantes, singultu interdum quatiente psallebant: populi autem nunc præ immenso gaudio lacrymas fundentes, nunc verò præ cordis jubilo exsultantes, innumeras Deo gratias referebant. Nec uberior mæstitiæ fletus in transmigratione, quàm lætitiæ exstitit in reversione. Præfatus itaque Antistes, aliique ad hoc delecti Sacerdotes nobilesque viri, sacratissimum ejus corpus propriis humeris vicissim gestantes, reliquis omnibus ante & post feretrum cum laudibus & hymnis tripudiantibus bajulantiúmque vestes attingere festinantibus, ad propriam deportaverunt Ecclesiam. Cúmque ad primam Monasterii portam pervenissent, cœperunt hymnum *Te Deum laudamus, te Dominum confitemur*, cælo resonante ante ipsum decantare, ponentes eum super altare sancti Stephani in eadem Ecclesia principali. Ubi tamdiu mansit, donec translationis ejus festus dies, quæ octavo Kalendas Augustas celebratur, adveniret. Tunc accedens memoratus Abbas domnus Ebroïnus

[a] Crux ista inter Quinciacum & Villam-novam S. Georgii collocata dicitur.

[b] Teodasius, *Thiais*, vicus hactenus Cœnobio Pratensi subjectus, altero miliari supra urbem, haud procul à Sequana, *Theodaxium* vocatur in codice Irminonis.

[c] Biber amnis, vulgò *la riviere de Bievre*, Sequanæ miscetur ad urbem.

Episcopus, tulit illum, & collocavit in suo sarcophago cum metu & nimia diligentia, benedicentibus universis qui aderant ac laudantibus Deum. Ann. Chr. DCCLIV Julii XXV.

XVIII Visum.
Denique postquam ejus sacratissimum corpus in suo est collocatum sepulcro, illam visionem silendo præterire non debemus, quæ cuidam Fratri nostro in eodem Cœnobio quadam nocte revelata est. Videbantur enim illi in sopore posito omnes Fratres ipsius Monasterii stantes in choro vestibus induti sollemnibus, loquentes ad invicem quasi de his quæ acciderant malis: respicientésque contra orientalem ejusdem Ecclesiæ partem, viderunt beatissimum Germanum veluti in habitu militari ante altare sancti Stephani galeatum atque mirificè loricatum stantem, & uti ex campo certaminis armigeratum fessúmque venientem: adspiciensque cunctos, interrogavit usitato gentis nomine, ubi essent vel quò abissent Normanni ipsius templi violatores, patriæ dissipatores, qui sua aliorúmque Sanctorum membra effodi compulissent. Cui humili satis (ut decebat) responso dixerunt, quia recessissent. Tunc venerabilis Pater, Bene, inquit, & Deo gratias respondit. Deinde in sedili quod ante memoratum altare paratum erat, ut eidem videtur Fratri, residens, vocavit eos, jussitque ut sese ad deponendum ea quæ portabat arma militaria juvarent. Interea quod adspiciebatur defecit. Nos verò tali habitu talique visione præfiguratum animadvertimus, quod jam veraciter factum esse cognoscimus, ultionem dumtaxat à sancto viro ex inimicis cælitus reportatam: cujus interrogatio eorum perditionis declaratio fuit. In armorum quoque deponendorum adjuvatione colligimus, quòd eum, immo nosmetipsos bene juvando adjuvare debeamus, ne talia nobis aut illi pro nobis ultrà proveniant.

Nunc igitur paullisper considerare libet, quàm metuenda sint omnipotentis Dei judicia; quanta sit longanimitas atque justitia piissimi Creatoris nostri, verè terribilis in consiliis suis, patiens & æquissimus in universis operibus suis: qui si iratus servis suis negligentibus fuerit, citò illis pœnitentibus placatus reconciliabitur, atque visibilibus sive invisibilibus prostratis hostibus, pacem contritis corde cum victoria dabit. Sic de populo Israëlitico sæpe legimus; sic nostris temporibus frequenter audivimus; sicque in nobis ipsis ejus pietatis gratiâ experti sumus. Ipse est enim Deus repellens & destruens, irascens & miserans; commotorúmque contritiones sanans. Attendendum etiam beatissimus Germanus quantum sit glorificandus, quantúmque venerandus, qui sic misericorditer juvat ad se cum fiducia confugientes, sicque terribiliter justis, quod est fatendum, meritis percutit adversantes. Et quia longum ac difficile est per singula ejus virtutes retexere, maximè cùm & antequam nasceretur ita dilectus gratusque Deo ut Johannes in utero matris exsultans inventus sit, cui virtus miraculi famulatrix exstiterit; placet in ejus laude hoc in loco paucis ludere versibus, sitque prioris libelli finis. XIX. Epilogus.

Hic est Germanus, voluit quem mater in alvo
  Perdere, præsumtis haustibus artifetis.
Sed quia vitali fuerat respersus olivo,
  Non potuit sanctum commaculare malum.
Nam fuit egregia genitus de stirpe parentum,
  Qui quondam terris, nunc super astra nitet.
Optat enim fragili si quis dum carne manebat
  Nosse fuit qualis, hic sua gesta legat.
Et cælos postquam conscendit, quanta per ipsum
  Gesserit Omnipotens, promere lingua nequit.
Linquitur hoc illi bibulas qui solus arenas,
  Ac pelagi guttas dinumerare valet.
Hortor enim cunctos, maculat quos actio vitæ,
  Hujus opem precibus poscere sæpe piis.
Debilis ad cujus venit si turba sepulcrum,
  Inde means rediit sana favente Deo.

Cui nunc & semper gratias agamus, qui nos meritis hujus fidelissimi sui Præsulis de tot tantisque malis eripuit, quique nobis cotidie innumerabilium donorum beneficia ejus suffragiis præstat, faciens magna & mirabilia sine numero: cui sit honor & potestas, decus & imperium per infinita secula seculorum, Amen.

ANN. CHR. DCCLIV. JULII XXV.

INCIPIT PRÆFATIO LIBRI SECUNDI.

QUIA prioris libelli metas, optatum propinquantes portum, Christo sermonis vela regente attigimus; acceptum ducimus ea modò miraculorum subnectere signa, quæ postea Dominus per ejusdem Pontificis merita gloriosa dignatus est pandere. Illa quoque quæ rursus in ipsius Sancti nostráque peregrinatione sunt facta, non incongruè addenda censerentur, nisi fortè pudoris esse viderentur. scilicet qui castigationis divinæ posthabitis eruditionibus, tempus emendationis necnon & fructum correctionis parvipendentes, ad hoc iterum prolapsi sumus, ut longiorem demum exsulationem dignissima expulsione pateremur. Sed absit ut vel nostra tacendo inaccusata pallietur iniquitas; aut cælestis qua sanaremur, nobis clementer adhibita quò non præconetur, reticeatur benignitas; vel etiam tanti Pontificis humanæ saluti largita virtutum gratia immemorata transsiliatur.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

CAPUT I. Mulier cõtracta sanatur. * d'Hyesme

SANCTI verò corpus dum revectum, atque ordine suprà digesto suo est in loco restitutum, accessit ex pago Oximensi * quædam paupercula mulier, nomine Hirmintrudis. Hæc per novem annorum curricula contractionis calamitate oppressa, de loco ad locum, nisi aliorum manibus delata, nequaquam incedere valebat. Cúmque eam Dominus per gloriosum Antistitem Germanum curare voluisset, nocte quadam superveniente, vidit duas sanctimoniales virgines præclaris vultibus coram se adsistere, deferentes sibi panem & lac, signum futuræ sanitatis, hortantésque ut comederet. molestiâ namque infirmitatis fatigata obdormierat. Cúmque comedisset ex his quæ attulerant, dixerunt illi: Surge & quomodocumque potes, Parisius ad sepulcrum beati Germani ire festina: cujus munere noscas te ex propria corporis debilitate curandam. Quæ longo ægritudinis vinculo de sua desperata salute, putavit se vano somni phantasmate deludi. Idipsum & parentes quibus hæc retulerat, dicebant. Sed alia iterum nocte prædictæ virgines eidem apparentes, cum quadam indignatione, blando quidem sermone eam allocutæ dixerunt: Gaude, in proximo est enim ut cureris. Et quare quò tibi præcepimus non isti? vade igitur saltem nunc, nec moram feceris. Porro expergefacta mulier, auxilio tandem fratris asello levatur; sicque ante tumulum tanti Patroni delata exponitur. Permissa itaque est in atrio ejusdem Ecclesiæ ipsa nocte requiescere. Sed priusquam mediæ noctis spatium transmitteretur, evigilans, quasi quodam medicamine delibuta, per seipsam aggreditur Ecclesiam, Fratribus jam ex more vigiliarum sollemnia celebrantibus. Interea membra sibi malè cohærentia cœperunt resolvi, atque in antiquum mox officium reverti. quæ pro anxietate cordis corporisque relaxatione magnas instituit voces emittere, ut omnes qui aderamus audivimus: factóque mane, illi Domino beati Germani precibus miserante propriis concessum est ambulare vestigiis. sicque per iter quo venerat rediens, omnibus bonum sibi largitum narrabat.

II. Item homo contractus. * de Bayeux

Nec illud præterire debemus quod simili modo factum contigit miraculum. Nam inter ceteros ex diverso properantes, venit quidam juvenis ex pago Bajocasino * vocabulo Hildemodus, qui ita renibus contractus tribus continuò exstiterat annis, ut eo ipso dolore genuum ac tibiarum seu pedum privaretur officio: isque multa venerabilium Sanctorum circumiens loca, quò pristinam illorum suffragiis recuperaret sospitatem, à nullo prorsus destinatus est sanari. Suprà dicta autem sanctissimi Pontificis imminente celebritate, à quodam venerabili viro per soporem est admonitus, ut Monasterium ejusdem sanandus adiret. Qui nihil de visione dubitans, eo die qui eamdem præcedit sollemnitatem, nono Kal. Augustas, cum ascellaribus venit ante sancti Patris sepulcrum, jaciens se pronus in terram. Cumque diutiùs pro sui recuperatione Deum beatissimumque Præsulem intentissimè exoraret, subitò cœpit coram oculis omnium illic adstantium membra prolixâ ægritudine torpentia gemens extendere. Nec mora. statim namque surrexit benedicens Deum, sanctumque glorificans Germanum: & non solùm ipse, verùm & qui præsentes eramus, omnisque frequentia populi qui convenerat, pariter benediximus Domino, qui talia meritis sui Confessoris dignabatur concedere.

III. Item puer.

Illud quoque quod divina bonitas eodem vespere ad famam nominis tanti viri ostendere voluit, reticeri non debet quin inter cetera narretur miraculorum insignia. Fuit

quidam

quidam puer (ut putabatur) duodennis, de pago Aurelianensi & familia beati Patris BENEDICTI, qui de matris vulva in lucem renibus contractus ac genibus proruperat; nec aliter se ullo modo movere poterat, nisi manibus nitens semivalidum promoveret corpusculum. insuper & ita ab ineunte ætate, officio loquendi privatus adoleverat, ut more ipsius lingua potiùs strepitum, quàm verborum exprimeret sensum. Qui cùm ad beati CARONIS * Martyris sepulcrum, qui juxta opidum situm est Karnotinum *, à quolibet gratiâ pietatis deportatus fuisset, interventu ipsius sancti Caronis pedes ejus, contractione genuum perseverante, à posterioribus solummodo sunt disjuncti. Inde verò ad patrocinia almi Patroni nostri quandoque perductus, obtentu misericordiæ permissus est ad sancti Pontificis Confessionem manere. Cùmque jaceret Fratribus jam in Ecclesia vespere psallentibus, cœperunt mox nervi atque nodi à nativitate contracti corporis resolvi, necnon & ad usum ambulandi divina miseratione per beati viri suffragium aptari: qui cum fide venienti impetrare potuit, quod natura vitiata negaverat.

ANN. CHR. DCCLXV. Julii xxv.

* S. Chéron

* Chartres

IV. Cæcus lumé recipit.

Non enim debent esse (quod longè à Fidelibus sit) oneri, quæ Christus suis sanctis amicis dignatur largiri. Nam qui gesta virtutésque eorum qui jam cum Domino in cælesti regnant Hierusalem audire renuit, ipse procul dubio sibi testis existit, quia nondum ad illorum perfectè suspirat consortium. Contrà verò qui recolit, legit vel audit; ille utique, licèt in terris adhuc positus, concivem illorum se evidenter esse demonstrat in excelsis. Igitur ex quadam possessione ipsius beati viri, quæ in pago Pinciacensi a sita Prunidus dicitur, fuit quidam homo nomine Adoardus, ita oculorum privatus lumine, ut illi continua nox esset, nec quidquam lucis haurire posset. Hic ad sancti Pontificis festivitatem manibus, utpote cæcus, aliorum deductus, ad sacra Missarum sollemnia inter reliquos qui convenerant devotus adstabat: & ecce subitò antequam Evangelium legi inchoaretur, cœpit ab ejus oculis magnus quasi lacrymarum fluxus mirum in modum manare. Cumque diu hoc ageretur, & ipse rivulorum fontem de suis maxillis crebra manûs adhibitione extergeret; superno mox respectus intuitu, incipit paullulum splendoris inspicere. deinde gratias agens toto devotionis affectu, solo prostratus obnixè precabatur, ut sibi jam partim reseratum lumen pleniùs redderetur. Nec ejus sunt preces apud altissimum cordis inspectorem sanctumque frustratæ virum. Statim namque exauditus, pristinum recepit visum: Missarumque peracta sollemnitate, venit jam clarè videns ante poliandrum * beatissimi Confessoris glorificans Deum, qui sibi ejus precibus, per tot annorum curricula luminis adeptam reddiderit dignitatem.

* id est sepulcrum

V. Nortmannorum altera insectatio,

Ut igitur castigantia nos inæstimabilis divinæ bonitatis miseratio evidentiùs prædicetur, illa quæ rursus in ejusdem Sancti ac nostra peregrinatione (ut meminimus) facta sunt miracula persequamur, etsi non sermone verborum copiâ phalerato, virtutum tamen speciositate colendo. Non post multos denique annos, iteratis sæpius malis, suscitavit nobis Deus sævissimam earumdem gentium persecutionem qua nos meritò affligeret, afflictósque ut pietatis pater ad emendationem compelleret. Nam quemadmodum prospera à recto tramite per mentis elationem aliquando deviant, ita & adversa per contriti cordis humilitatem ad nostri nos custodiam revocant. Sola enim vexatio intellectum dabit auditui. Hujus itaque persecutionis orto flagello, Sanctorum circumquaque jacentium corpora non solùm à sepulcris instaurato dolore effossa, verùm etiam & ad proprias possessiones sunt hac illácque devecta. Cumque paratum fuisset quo sanctissimi corpus Germani ad superiùs dictam villam Cumbis iterum ferri deberet, illud nos quod tunc ibidem gestum est miraculum dicere juvat. Quidam autem nostrûm, nomine ADALARIUS, Monachus & Sacerdos, sic per tempus continua renum fatigatione debilis factus exstiterat, quo nullo modo per se vel ad modicum, nisi uno & præsertim duobus sustentatus baculis, incedere valeret. Quibus adductus venit ad Ecclesiam inter reliquos gemens: accedénsque ad sancti Præsulis corpus jam ad efferendum feretro aptatum, studuit unus nec tardior quidem esse portantium. Et hoc divino suffragante auxilio precibus Sancti sublevatus relicto, immo (ut ipse pòst aiebat) oblito baculorum officio vicissim peregit, usquedum ad præfatam Cumbis villam vinculo infirmitatis solutus pertingeret. Quo in loco beati corporis gleba super altare venerandum exposita, ipse gratias agens ad omne quidquid voluit sanus evasit.

& sacri corporis iterata delatio.

a Pinciacum, *Poissy*. locus sexto miliari infra civitatem Parisiorum, S. Ludovici Regis natalibus illustris, à quo non longè distat Prunidus, *Prunay*. Pinciacensis pagus longè extendebatur. Complectebatur siquidem villam *Magedon*, recentioribus *Meudon*, paullo infra eamdem civitatem, ex codice Irminonis; *Surisnas* vulgò *Suresnes* ex diplomate Caroli cognomento Simplicis, &c.

ANN CHR. DCCLXV. JULII XXV.

VI. Dæmoniacus liberatus.

Deinde contigit post aliquod evolutum temporis spatium, ut illuc quispiam dæmonio plenus adduceretur, quem quatuor ferme viri tenere vix possent. Maligna quippe vigebat virtute, eratque ex ipsius Sancti familiæ colonibus, atque de villa suprà memorata Pruoido. Advenit ergo manibus violentorum impulsus, tergiversatione reluctante hostis, Justi præsentiam nimiùm formidantis. Itaque multas illi adjurationes juxta consuetudinem exorcismi quidam nostri fecerunt, dantes insuper & haustum aquæ benedictæ. Sed ut in eo potiùs apostolici viri meritum præfulgens panderetur, universis ab eo tandem quiescentibus accessit ultima ejusdem exorabilis medicina. qua depulsa callidi pervasôris morbida fœditate, omnis in eo incolumitas sensûs vigore restituto informatur. Iniquissimo siquidem habitatore projecto, liber exivit captivus ab angue: remansitque non solùm quatuor, sed uno minùs homine valens.

VII. Contracta curata.

* Nostre Dame de Moussy

Adducitur & quædam femina utramque manum gestans aridam. Hæc olim pro qualibet sibi adhæsibili infirmitate ad sanctæ Mariæ * basilicam, quæ ibi propè sita est, annuale votum juxta suæ paupertatis modulum ex dimidii denarii quantitate constituerat. Sed adveniente dominicæ Resurrectionis die, emit inde, blanda diei subripiente occasione, edulium carnis, atque comedit, parvipendens melius non vovere, quàm post votum vota non reddere: statimque ut sole clauso gratiâ soporis cubilis sui secreta petivit, ita manibus voti violatricibus ea in nocte contrahitur, quemadmodum emortuo in eis operandi officio, palmarum intima ungues producti penetrare viderentur. Quæ mane facto veniens, dum ante altare in quo sanctum quiescebat corpus statuta fuisset, sic post modicum emendato delicto, ut fuerat priùs, sana regreditur: nec gloriosa domina gloriosum dedignata est Germanum consortem seu reparatorem sui habere miraculi.

VIII. Cæco lux reddita.

Ut autem taceamus de reliquis ea tempestate per eumdem Sanctum in eodem loco patratis miraculis; dicatur nunc illud de quodam cæco mirabiliter curato, qui dum alieni gressus solatio fuisset adtractus, suam illic per dies exorando præstolabatur salutem. Nam & solitus erat alia nescio quadam intercorrente infirmitate, multas crebriùs quàm subitas cum gemitu doloris effundere voces. Unde aliquando quasi importunus, & qui Ecclesiæ silentiis esset inquietus, à quibusdam correptos, nimis mærens aliorsum ire disponens recessit; destinavítque animo, ut ad quamdam Ecclesiam in villa Ruoilo a in ipsius Sancti honore dicatam, quia prope erat, diverteret; ibíque dum tempus sui venirer miserendi maneret. Quod cùm prævio se ducente fecisset, antequam ejusdem basilicæ januam intraret, lumen oculorum recepit: moxque tanta cælitus sibi data visitatione jocundus, ad eumdem Sanctum videns laudesque vociferans Cumbis revertitur. Fuit itaque gaudium Fratribus universisque inibi conversantibus, atque per omnes circumquaque non modica admirationis lætitia. Hi ergo à quibus exasperatus recesserat, pænitentes aiebant, se & alios tali facto commonitos, ad pauperum debiliumque importunitates patientes esse debere.

IX. Helagia vegetatur.

Hinc HELAGIAM, generosi sanguinis feminam, inter reliquos illoc venisse sanandam, simulque sanatam redisse videamus. Hæc ita suffocationis molestiâ per prolixi temporis cursum elanguerat, ut nec saltem divinis aliquando interesse cupiens officiis, dum solius tantùm legeretur Evangelii lectio, durare pedibus stando valeret. neque hanc Dominus piis Sancti carere voluit beneficiis. Quæ diebus plurimis alieno portatu subvecta, eam in qua ipsius erat corpus frequentans Ecclesiam, cum cereis necnon & aliis oblationibus piissimum ex animo venerabatur patronum. Cumque terminus quo ejus devotionis labor remunerari deberet, divinitus jam præfixus incumberet; statim cælesti perfusa medicamine, tanta corporis valentia ante ejusdem Sancti præsentiam donatur, quatinus Deo ipsique beatissimo gratias agens reparata saluti exsultans rediret.

X. Nortmanni Cœnobiú S. Germani diripiunt.

Dignum ducimus quod in sequentibus rythmo continetur recolendum interserere miraculum. Nortmanni verò apud eumdem locum qui dicitur Oscellus b, in quadam Sequanæ insula residentes, Parisius sæpe, dum prorsus placebat, navali excursu veniebant. Redimebantur ergo omnia in circuitu vicina Monasteria, ne illorum sævitiâ impositis ignibus cremarentur; studebantque prætera vicissim equis, quatenus aliquos nobi-

a Interpres Gallicus hunc locum interpretatur de vico *Ruyan* diœcesis Senonicæ, cujus tamen vici Ecclesia S. Juliano vota est. Neque explicandus videtur hic locus de Riolio vico pagi Pinciacensis ad Sequanam, cujus vici fit mentio in diplomate Ludovici Augusti, infrà. nam istius loci Ecclesia S. Petro sacrata dicitur.

b Istius loci meminit Carolus Calvus in libello proclamationis adversus Wenilonem Senonum Archiepiscopum. *Deinde contra paganos*, inquit, *ad insulam loci qui Oscellus dicitur perrexi.*

ANN. CHR. DCCCLIV. Julii XXV.

lium gratiâ pecuniæ capere possent. Unde veluti ex mitissimi viri domni HLudowici a Abbatis redemtione, non modicum & incomparabile adquirebant lucri negotium. Et quantiescomque tale quid agere disposuissent, dissimulabant se multis diebus ante, nullatenus quoquam ire, ne cui illorum furtivus innotesceret adventus. Proinde decreverant mutua silentique consideratione Parisius sive ad nostrum aliquando percurrere locum; omnésque ibidem sub malefida securitate commorantes insperaté decipere. Restiterant siquidem in eodem Monasterio qui ipsum custodirent Fratres fere viginti. Quibus matutinale orto jam crepusculo Paschalis sacrosanctæ festivitatis officium celebrantibus, adsunt Nortmanni, qui Parasceve die equis adscensis iter arripuerant veniendi. Quos quidam nostrorum equites paullisper pervenientes, eorum eis quamvis serò malignum nuntiaverunt adventum. Illis autem non credentibus, sed magis laudibus divinis insistentibus, pagani sine mora insequentes venerunt, cunctósque ut erant in Ecclesia circumcinxere psallentes. Tunc, quod magnum fuit declinandi subsidium, clausis in eorum oculis Ecclesiæ portis, omnes sese in quæque latibula vel puteus immergentes absconderunt; quo non ex omnibus nisi unum equo sidentem, tanti Præsulis suffragantibus meritis interficerent. Itaque fugientes, ante conspectum ipsorum ibant. Nec aliter inquam verissimè, nisi ut quidam illorum ante enudatos etiam gladios, cùm esset dies, inlæsi transierunt. Quibus ita angelica administratione salvatis, interfectis prænuntiis atque aliis in circuitu & in medio Monasterii ex familia plurimis, omnia veluti spurcissimi invasores quæque in Ecclesia vel extra invenerant diripientes; cum proventus exsultatione, cellario Fratrum igne supposito, reversi sunt. Tunc universi de qualibuscumque quibus se abdiderant egressi latebris, concurrente etiam hinc inde populo civitatis, subverterunt tantum Spiritus-sancti gratiâ ignis ardorem, jam ad cuncta consumenda, spatia altiora petentem. Neque, quod postea nostris iteratò contigit delictis, locus tunc penitus crematus disperiit.

Monachis cælitus servatis, cæsis famulis nonnullis.

XI. Ceterùm ut sit memoria Justi cum laudibus, ad ea quæ in Novigento b villa nostra super Maternam fluvium sita dum ibi moraretur, dúmque inde reverteretur facta didicimus, sed non ad cuncta vertamus sermonem. Nam si eamus per singula, exuberans erit modus in pagina. Contigerat ergo terrore paganorum ultra Parisius jam & castelli Milidunis * terminos excurrentium, sanctissimum corpus ab Acmanto * quò nuper delatum abierat, illuc transferri. Homo igitur ex eadem villa ita infirmus per annos ut vix incedere posset, totóque corpore nulla sibi subveniente medicina debilitatus adveniens, candelam secum detulit, munus fidei, pretium sanitatis. Sed antequam illam accedere conatus quod cœperat peregisset, quæsitum, videntibus qui aderant universis, è cælo respectus donum percepit. Ergo si regni cælorum inæstimabilis magnitudo cujuslibet quantitate pretii emi potest, multo magis vera fide sanitas corporis. Tantum enim Christianus accipit, quantum credit. Confestim siquidem oblato munere sanatur, atque domus suæ limina gaudens revisit.

Delatio corporis Novigentum.

* Melun

* Esmans

XII. Erat ibidem sanè concursus infirmorum hinc inde confluentium plurimus: quorum causas ut sic breviter colligam, cæci gaudebant videntes, claudi ambulantes, curati diversi febricitantes, atque plurimi variis corporum contagiis liberati gratias agebant lætantes: singulisque largiebatur remedii gratia, prout digni inveniebantur medicantis clementiâ. Ita quoque dumtaxat ut qui vespere debilis adveniret, mane facto sæpissimè incolumis exiret. Inter quos puerulus de pago Stampensi * insanus defertur: habebat enim contractione nervorum membra damnata. qui à matre deportatus, deprecatur ipsa obnixè, ut se cum puero ea nocte in eadem basilica, in qua sancti Præsulis corpus venerabatur, remanere liceret. Deinde hora ejusdem noctis adveniente (ut putabatur) jam media, puer matre nesciente solus adsurgens, per eamdem Ecclesiam pedum cohæsione utcumque soluta ambulare tentabat. Evigilat mulier, gauderque de nati visa salute: sicque ipsa atque sequenti nocte eodem in loco transacta, totus post biduum sospes effectus, genitrice jocunda recessit.

Miracula varia.

* d'Estâpes

a Quidam imperitus in codicibus mss. hoc loco reposuit HILDUINI, advertens nullum id nominis Ludovicum Abbatem eo tempore Cœnobio S. Germani præfuisse. At retinendum nomen HLuduvvici seu Ludovici Abbatis Monasterii Dionysiani, qui ab Nortmannis captus ac pretio dato liberatus est. Lege Vitam S. Faronis in Sæculo 2.

b Novigentum Artaldi appellant, vernaculè *Nogent l'Artaud*, in pago Briegio ad Maternam seu Matronam fluvium, habetur in codice Itminonis, nuper prædio vulgò dicto *Amblainvillers* commutatum.

ANN. CHR. DCCLIV. JULII XXV.

XIII. Relatio corporis.

In eadem denique Novigento villa quæ & quanta fuerint (ut paullo suprà retulimus) sanitatum charismata ejus bonitatis munere advenientibus exhibita, fine crimine fatemur nos ignorare. quàm verò fuerint innumera, ille qui dedit cooperator piissimus, solus novit JESUS. Ideo ad id quod ardet animus transeuntes, ejus reversionem mente hilari exponere festinemus. Fratres igitur qui illic aderant sanctissima ejus corporis membra custodientes, unà cum ipso loci ruinas saltem invisere festinantes egressi; Nortmannis jam amico pacis fœdere Regno eductis, iter reversionis læti suscipiunt: fuitque eis in revertendo navalis congruus apparatus. Unde Maternæ fluvium pariterque Sequanam enavigantes, venerunt citra Biberis ac Sequanæ confluentia portum facientes: eductùmque sacrarissimum corpus à navi, excepimus illud multi utriusque sexus & ordinis ibidem congregati, ut miraretur vix Clericos ad eum tollendum accedere posse. Nam ex sui quondam Episcopii domo, Canonici primi uti Pontifici adsistentes exceptionis peregere ministerium, hujus antiphonæ congruam jubilantes melodiam: *O quàm venerandus es, egregie Germane Confessor, qui terrena contemsisti, & cæli januam exsultans petisti; modò victor fulges in virtute celesti. ideóque supplices te exoramus, ut intercedas pro nobis ad Dominum Deum nostrum.* Factáque genicularione, ac oratione dominica & Missâ pro universis sollemniter dictâ, ex Monasterio sancti Petri necnon & beatæ Genovefæ virginis religiosè accedentes Clerici, eumdem sequentes ordinem cœperunt sancto humeris suscepto corpore hanc psallere antiphonam dicentes: *Iste est Germanus Pontifex maximus, qui per supernam gratiam divina dans miracula, promissa sumens munera, vivit perenni gloria.* Deinde nos uti decebat servulos currentes, salutationis novum habentes hymnum, reverenter adfuimus: surgentésque à solo quo dignissima ejus reverentia prostrati jacueramus, post orationem & collectam, jam cuidam contractæ feminæ ac cæcis duobus collato sanitatis beneficio, quo unaquæque videlicet exceptio proprio decoraretur miraculo, ita concrepantes intulimus.

Ave Præsul benedicte, ave nunc piissime,
O Germane venerande, Pater & eximie,
Plebis temet cum fideli comitatu is agmine,
Veni jam, veni benigne, redi Pastor optime,
Oves proprias require, ac paci restitue,
Nec tristari ultrà sine de sublato pignore.
Deplorabat te cessisse dominum Lutecia,
Se plangebat & lugebat caruisse gloriâ,
Quam adplaudet recepisse jam tuâ præsentiâ.
Heu quàm flebant & gemebant servi tui Monachi,
Et caterva populorum cuncta nimis propria,
Cùm fuisses exsul loco à tuo sanctissime!
Quis illorum sermo valet planctus fari cordium,
Atque simul expedire fletus amarissimos,
Quod Sacerdos pietatis pulsus esset impiè.
Qui si cessit feritati paganorum rigidæ,
Necnon loco vel ultrici flammæ; tamen adfuit
Votis dignis famulorum præsens in periculis.
Unde juvat nos adire illud dictu nobile,
Quod stupendum & mirandum inferat miraculum;
Pro quo dignæ Confessori referantur gratiæ.
Itaque dum inluxesset Paschæ dies splendida,
Dúmque laudes celebrarent matutinas Monachi;
Circumdantes se paganos miro ludunt ordine.
Nam ut cunctos gloriantur se cepisse miseri,
Utque gyro mox vallarunt omnes fere proximo;
Te precante liberantur propè capti servuli.
Dumque nullus sese putat habere superstitem,
Gladiatam evasisset qui Danorum aciem;
Omnes se de locis mergunt abditis incolumes.
Cerneres tunc lacrymantes non loquentes invicem,
Dum de necis quasi fauce se viderent surgere.
Vota solùm cordis dabant tacita dignissimè.
Unus tantùm præpeditur cæcæ mortis obice,

Atque telo perforatur hnstis velocissimè, ANN. CHR. DCCLIV. JULII XXV.
Ne tantn summus careret Pontifex libamine.
Salye clemens, hinc precamur, salve Præsul agie,
Omnem Clerum te colentem cum devoto populo
In præsenti ut mereamur uti prece commnda,
Hincque celsi paradisi regnum nobis obtine,
Qun simul tecum psallamus Patri laudes Domino,
Atque toti Trioitati cnnsonantes Angelis,
Sanctus, Sanctus, Saoctus, Dnminus Deus exercituum,
Cæli tuæ pleni manenr atque terra glotia.
Osanna qui benedictus in excelsis venerat.
Gloria sit Deo Patri atque laus Altissimo,
Hnnor, virtus & potestas Jesu Christo Domino,
Digoitas & unus apex sit quoque Paraclitn, Ameo.

Quo ad finem usque ita completo, fuimus jam licèt ex adverso proximi partim adustæ, necnnn & permultum dissipatæ civitati. cujus demnlita facies nos omnes in dnlntem adducens, competenter exegit psallere: *Adspice, Domine, quia facta est desolata civitas plena divitiis, sedet in tristitia domina gentium, non est qui consoletur eam, nisi tu Deus noster.* Multi namque canentes, plures verò cernebantur plorantes: sicque processimus in pratum [a] usque, quod sub ipso est Monasterio. Eramus verò mærentes, quòd postea quàm propriam intraveramus tellurem, nullas ot antea ostensas oo-veramus virtutes. sed ecce subitò ex tanta pnpuli multitudine, unus procurrens accessit. Habebat enim causâ pænitentiæ ferri circulum in brachio, ut snlet fieri, artissimè obvolutum. Jàmque reinpus increverat, ex quo illi casu propriam occidenti matrem, hujusmodi pœna accesserat. Qui vociferans & tanti viri pietatem sibi adjutricem expnstulans, ut manom ad feretrum, quo Sancti sacrum bajulabatur corpus, pallium saltem desuper cnntingere cupiens protendit, ilico ferrum de brachio exsiliens mirandum crepuit, ita ut in aëra sursum evnlana videretur à multis. Quæ res nns universos hilariores efficiens, nonnullos etiam io lacrymas præ gaudio mnvit. Sed & carò armillæ hujusmodi asperitate io profundum exesa, quod gestum erat pretiosum pandebat miracolum.

Homo ob interfectā matrē ferro religatus solvitur.

XIV. Alia miracula.

Advenerat & quædam mulier adjumentis fidei comitata, quæ à cunabulis ita nuncupata, dicebatur Electa. Hæc prorsus, ut nobis quasi eadem adhuc infirmitate dnlens aiebat, ita per decem annorum curricula manus dexteræ ariditate cnntabuerat, quò nullo modo vel ad os eam porrigendi pnsse habuerit. Accedens itaque cœpit magnæ humilitatis precibus supplicare, quemadmodum sibimet tantùm sub ejusdem sancti corporis feretro, ut eramus io ambulandn, transitus concederetur. At ubi vix intromissa (erat enim cnmpressin pnpuli multa) transisset, sic illius aridæ manus debilitas extemplo curatur, quatenus omni receptn vigore, snlitum propriæ actionis exerceret nfficium. Hanc namque vidimus incnlumem, & Mernldum qui venerat cæcus, necnon & Aldegundem videntes.

XV. Restitutum corpus anno 863.

Pervenimus ergn psallentes nimia lassitudine ac snlis ardore fatigati horâ quasi sextâ ad Monasterii januam. Annus autem circuli resurgentis Christi nctingentesimus sexagesimus tertius; dies verò mensis qnarto-decimo Kalendas computabatur Augustas. Tunc hymno *Te Deum laudamus* incœptn intravimus Ecclesiam, deponentes idem sacro-sanctum corpus super ipsum in quo priùs jacuerat sepulcrum. Deinde cnneinentes antiphnnam, *Laudem dicite Deo nostro omnes Sancti ejus, & qui timetis eum pusilli & magni, quoniam regnabit Dominus Deus noster omnipotens. gaudeamus & exsultemus & demus gloriam ei.* facta nratinne ac pro omni qui convenerat cœtu peracta Missarum celebritate, intulimus illud in sancti Symphnriani cryptam, ubi primùm migrans [b] qoieverat, atque pnst ejosdem sancti Martyris altare in præparato sibi tumuln venerandum pnsuimus. Unde evnlutis temporum spatiis, atque Mnnasterio jam ex parte reædificato, adveniens glorinsus sempérque pius Rex KAROLUS ejúsque regni consors RICHILOIS Regina, simulque pater & pastor noster domous GAUZLI-

[a] Hinc Monasterium dictum *S. Germani de Prato*, non tamen ante sæculum XI, si bene adverti, recentiùs *de Pratu*.

[b] Ergo id quod scribit Auctor anonymus in libro Translationis superiùs edito, S. Germani corpus humatum fuisse primitus *in porticu Ecclesiæ S. Vincentii*, explicandum est de sacello S. Symphoriani, quod hactenus extat in atrio Ecclesiæ.

Ann. Chr. DCCLIV. Julii XXV. nus [a] Abbas & Inoelvnus Episcopus, aliique Præsules sive Regni sui Principes, retulerunt eadem sanctissima membra cum laudibus & hymnis ad proprii locum sepulcri. Ubi auxiliante Deo & Domino nostro Jesu-Christo, sociâ Spiritus-sancti gratiâ, multi usque hodie venientes ejusdem sancti Pontificis meritis sanantur infirmi ad gloriam & laudem sanctæ & individuæ Trinitatis in sæcula sæculorum, Amen.

[a] In codice Irminonis Abbatis exstant litteræ donationis paullo recentiori manu scriptæ, quibus Brunardus quidam ingenuus tradit *duos mansos propria hereditatis sua beatissimo Prasuli Germano, sitos in villa ipsius sancti Pontificis nomine Ceisiaco in pago Stampinse, eo tenore, ut de reditu & censu quod exinde exierit, queat lumen haberi ante sanctum ejus sepulcrum. Actum Parisius anno regni x Karoli, Kal. Aprilis, Abbate Gozlino.* Ex quibus apparet, Gozlinum jam præfuisse Monasterio anno DCCCL. Hic subjiciendum est diploma Ludovici Augusti cognomento Pii, quo discimus situm Karoli-vennæ, cujus meminit Aimoinus superius initio libri I de miraculis S. Germani, ex ipsa originali membrana descriptum in hæc verba.

DIPLOMA LUDOVICI AUGUSTI
pro Karoli-venna.

In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu-Christi HLudovicus divina ordinante providentia Imperator Augustus. Quicquid ob amorem Dei pro oportunitate servorum Dei agimus, hoc nobis ad æternam beatitudinem obtinendam pertinere confidimus. Igitur notum sit omnibus fidelibus nostris præsentibus scilicet & futuris, quia ob emolumentum animæ nostræ quamdam piscariam, quam olim proavus noster bonæ memoriæ Karolus in pago Pinciacense, in villa quæ vocatur Rioilus, in fluvio videlicet Sequanæ fieri jussit, ad Monasterium sancti Germani, ubi sanctum & venerabile ejus corpus requiescit, & ubi Hirmino vir venerabilis pastorali fungitur officio, ad subsidium Monachorum in eodem sancto loco Deo famulantium libentissimè concessimus,
[a] id est jus piscandi una nocte & per hos apices confirmavimus, ea scilicet conditione, ut illam nocturnam [a] quam Monasterium sancti Dionysii exinde accipit & sancti Petri Monasterium, nullatenus eis à quoquam subtrahatur: sed eadem Monasteria omni tempore pro sua portione restaurationi vennæ atque emendationi admioiculum præstent, prout necesse fuerit. Reliquum verò in integrum eidem venerabili sancti quidem Germani cessimus Monasterio. Jubemus quoque atque decernimus, ut de memorata piscaria nullus prædictum Monasterium ejúsque procuratores inquietare nostris futurísque temporibus præsumat, neque aliquam contrarietatem ex ipsa eidem Monasterio facere, aut aliquid inde abstrahere pertemptet: sed amodo & deinceps ita liberè teneant ipsi Monachi hanc Karoli-vennam, quemadmodum genitor noster Karolus serenissimus Imperator & Augustus, avus etiam noster Pippinus, atque proavus Karolus, qui eamdem construere jussit capturam; nos quoque eamdem tenuimus actenus. scilicet uti omni tempore sit salva undique ab omnibus obstaculis aqua, sicuti apud nos adhuc extat. Nec fiant unquam ulla opera huic vennæ nocitura nec antè vel retrò. siquidem cujuscumque potestatis sint litrora nostra, tamen est regalis aqua. Ergo super hanc cessionis auctoritatem hoc nostrum regale præceptum fieri jussimus, per quod decernimus atque jubemus, ut nullus quilibet Christianitatis cultor audeat vel præsumat nostræ salutis donativum infringere, neque per violentiam, neque per ullum calliditatis præjudicium Karolivennæ nocitutum: sed potiùs sine ulla subtractione vel diminutione atque dampnatione liceat Monachis sancti Vincentii sanctíque Germani cum omni integritate hoc munus quod eis conferimus, ad nostram requiem sempiternam perpetualiter possidere & frui. Ergo hæc nostræ auctoritatis præceptio ut firmiter continuationis vigorem obtineat per succedentia annorum curricula, manu propria subter roborantes anulo nostro eam jussimus insigniri. Signum HLudovici serenissimi Imperatoris. Durandus Diaconus ad vicem Helisachar recognovi. Data tertio Kal. Septemb. anno Christo propitio XII. imperii domni HLudovici piissimi Augusti, Indictione decima. Actum Aquisgrani palatio regio in Dei nomine feliciter, Amen. *cum sigillo cereo.*

Nec ab re erit etiam referre hoc loco diploma Caroli Calvi pro confirmatione partitionis, quam Hilduinus Abbas senior fecerat in gratiam Monachorum Pratensium: cui partitioni etiam addit de suo Carolus, qui ob sua in hoc Monasterium beneficia meruit inseri Necrologio nostro pervetusto in hæc verba: II *Non. Octob. Karoli quoque secundi Imperatoris ac loci benefactoris.* En ejus diploma ex primario exemplari, simile illius, quod Carolus ipse pro Monasterio Dionysiano concessit anno DCCCLXII apud Dubletum.

PRÆCEPTUM KAROLI CALVI

ANN. CHR. DCCLIV. JULII XXV.

pro partitione prædiorum in usus Monachorum Cœnobii S. Germani.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Karolus gratiâ Dei Rex. Si ea quæ prædecessores nostri superna dignatione illuminati ac suorum fidelium devotis admonitionibus instigati, pro statu & utilitate Ecclesiarum sive servorum Dei statuere decreverunt, nostris confirmamus edictis, hoc nobis procul dubio ad æternam beatitudinem Regnique nostri tutelam profuturum esse credimus, atque exinde Deum retributorem in posterum habere confidimus. Igitur notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ ac nostris præsentibus scilicet & futuris, quòd vir venerabilis GOZLINUS Abba Monasterii almi Confessoris Christi Germani & S. Vincentii Martyris, necnon & Monachi ejusdem congregationis devotissimi oratores nostri suggesserunt serenitati nostræ, ut pro Dei amore & futuro ejusdem congregationis suffragio, ne aliquâ successorum suorum negligentiâ Ordo in ea monasticus futuris temporibus perturbaretur, ut sæpe manifestum est contigisse, super quasdam villas necessitatis eorum per propriæ confirmationis præceptum genitoris nostri HLUDOVVICI serenissimi Augusti eidem congregationi jam olim deputatas, super alias etiam à memorato fideli nostro Gozlino Abbate pro eorum stipendiis, quæ annuatim in cibo & potu accipere debebant, nostro consensu & auctoritate illis collatas, firmitatis nostræ præceptum fieri juberemus, per quod tam ea quæ præ manibus habere videbantur, quàm etiam ea quæ à nostra largitate in præsenti illis confirmabantur, firmiùs ac securiùs per succedentia tempora tenerent ac possiderent. Nos verò necessariis illorum petitionibus clementiæ nostræ aurem accommodantes, veluti postulaverunt, fieri adjudicavimus, confirmantes eis regali testamento has villas, quorum hæc sunt vocabula: in pago Parisiaco Antoniacum, & Spinogilum & villulam Caticantum. in Senonico Acmantum. in Milidunense Matriolas, quam inclytæ memoriæ avus noster KAROLUS ad ligna subministranda clementer memorato contulerat Cœnobio. Novigentum etiam in Meldensi. & in Pinciacensi Cellam, quæ dicitur Villaris, & Villam nihilominus supra mare, videlicet ad vestimenta & calciamenta eorum & perplures necessitates in diversis Monasterii officinis subplendis, dormitorii scilicet, cellarii, domûs infirmorum, piscatorum quoque ac pernecessaria medicinæ adjumenta; & ad viginti modia saponis, picémque emendam ad vasa vinaria componenda, & ad ceteras loci necessarias utilitates à Decano procurandas; & insuper ad reconcinnandam vel recooperiendam domum infirmorum, cellariique & reliquarum officinarum habitacula, ex antiqua constitutione Decano deputata. insuper ad refectiones in dominicis diebus & deputatis sollemnitatibus Sanctorum Fratribus administrandas. Pro stipendiis autem victualibus quæ eis à parte Abbatis persolvi debebantur, sicut in præfato genitoris nostri præcepto continetur ac nostro, delegamus eis unà cum consensu & voluntate memorati Gozlini Abbatis omniúmque Fratrum ejusdem congregationis has villas infrà scriptas: *Calan* in pago Stampiose cum integritate & hospitiis suis quæ sunt in Alba-terra; villulam quoque Rubram in eodem pago, Teodaxium nihilominus in pago Parisiaco, cum omni integritate; & Banniolum in pago Senonico, cum hospitiis quæ sunt in villa quæ vocatur Campiniacus; Cubinium etiam in pago Laumense. Acceperunt autem Fratres has villas pro modiis frumenti mille sexcentis viginti, & pro centum octoginta leguminum modiis, & pro casei pensis centum sexaginta, & pro modiis viginti adipis, & pro viginti sestariis butiri, & pro quatuor sestariis mellis, & duabus ceræ libris omni mense, pro modiis etiam salis centum, & pro braciis viginti per duodecim modia, & pro orto qui tam hieme quàm æstate necessarius eis habetur: quoniam hæc omnia ab Abbate minùs plenè illis persolverentur. Statuimus quoque ut ex istis stipendiariis villis per succedentia tempora dormitorium Fratrum & cella Noviciorum recooperiatur: reliqua verò Cœnobii ædificia de Abbatia reficienda & recooperienda sunt, exceptis supradictis à parte Fratrum reemendandis. Vinum autem in potum cotidianum refectionis ex Teodaxio & Villa-nova tam de vineis dominicis quàm pascionibus Fratribus dari censuimus. Sin autem ex eisdem vineis ad numerum duûm milium modiorum non pervenerit, tunc idem numerus ex reliquis Abbatiæ villis in Fratrum & hospitum usus in refectorio edentium juxta veterem consuetudinem ab Abbate compleatur. Duobus etiam Fratribus in eadem Villa-nova laborantibus, quæ dari ibidem consuetudo fuit, dentur, & torcularia juxta solitum reemen-

ANN. CHR. DCC LIV. JULII XXV.

dentur, & vasa vinaria præparentur, vinúmque ex more ad Monasterium deferatur. Vineas quoque in sæpe fata villa defiximus ab eisdem excoli & vindemiari, à quibus olim culti fuerunt & vindemiati, sive sint indominicati, sive in beneficium quibuslibet dati. De melle quin etiam carrada una ex modiis octo cum solita cera, sicut de villa Lucarias persolvitur, usibus Fratrum ab Abbate tribuatur. Prædia denique bonorum hominum largitione sibi donata unà cum clauso secus Monasterium sito eisdem Fratribus stabili jure concessimus. Refectiones denique Missa S. Germani quinto Kal. Junii, & dedicatione Ecclesiæ, vel ANNIVERSARIO CHILDABERTI Regis & festivitate S. Vincentii, Cenâ Domini, seu vigiliâ sancti Paschæ, & de volatilibus cum pulpastis in Natale Domini tribus diebus, & in Pascha similiter tribus, inrefragabiliter eis ab Abbate ministrari sufficienter decrevimus. Karitates etiam in eisdem festivitatibus ex antiquo more bis ipsis à parte Abbatis dentur. De supradictis verò villis statuimus, illis in reliquis Nativitatis Domini & Paschæ diebus volatilia cum pulpastis à Decano subministrari, excepto quod Thesaurario & aliis ministerialibus facere constitutum est. Item ordinamus ipsis alias refectiones à Decano præberi, videlicet de *Calan* IN FESTIVITATE TRANSLATIONIS S. GARMANI, & de Teodaxio in sollempnitate S. Dionysii. Præterea decrevimus, ut de villa quæ vocatur Bosparium in pago Laudunensi, quam eisdem Fratribus per regiæ auctoritatis præceptum, ad locum refugii, pietatis nostræ clementia misericorditer contulerat, in Idibus Junii, quando Deus nos nasci in mundo voluit; & VIII Idus Junii, quando Rex Regum nos ungi in Regem sua dignatione disposuit, refectio eis à Decano specialiter exhibeatur: quæ commemoratio post obitum nostrum in depositionis diem, cùm me Dominus viam universæ carnis ingredi jusserit, convertatur. Omnes igitur has villas in hoc nostro præcepto superiùs nominatas cum Ecclesiis & appendiciis suis, cum reditibus ac mancipiis, cum precariis seu beneficiis exinde datis, cúmque omnibus ad se pertinentibus, ipsius congregationis Fratribus ad multiplices eorum necessitates supplendas, regali auctoritate per nostræ confirmationis præceptum stabili ac perpetuo jure concedimus atque firmamus, præcipientes regia potestate & per sanctam inviolabilem Trinitatem atque examen tremendi judicii, Angelorúmque ac Sanctorum omnium reverentiam conjurantes, ut nemo Abbatum per successiones quod nostro roboratum est edicto subtrahere vel minuere audeat, aut ad usus suos retorqueat, vel alicui quiddam in beneficium inde tribuat; sed neque servitia ex eis exactet, vel paraveredos aut expensas ad suas vel ad hospitum susceptiones recipiat, sive mansionaticos inde exigat, sicut nec consuetudinis umquam fuit. Suprà scripta autem AD CENTUM VIGINTI MONACHORUM sunt ordinata, ex quo nil umquam cuiquam Abbatum licebit subtrahere: augere verò, si fortè voluerit, multiplicatis ad usum eorum opibus, accumulentur divini servitii cultores. Qui verò nostro tempore aliter facere præsumpserit, & post discessum nostrum sive quamdiu advixerimus, hanc nostram confirmationem violare voluerit, à Deo cujus exstitit contemptor, pœnis æternalibus se damnandum cognoscat. Ad corroborandum etiam nostræ celsitudinis præceptum super eodem privilegium episcopale per semet à cunctis Ecclesiæ filiis æternaliter observandum fieri ac firmari decrevimus. Et ut hæc auctoritas quam ob Dei amorem & remedium animæ nostræ statuimus atque roboravimus, firmiorem obtineat vigorem, & deinceps inconvulsa perdurare queat, manus nostræ conscriptione eam subter firmavimus, & de anulo nostro sigillari jussimus. Signum KAROLI gloriosissimi Regis. GAMMO Notarius ad vicem GOZLANI recognovit. Data XII Kal. Maii, Indictione V, anno XXXII regnante Karolo gloriosissimo Rege, & in successione HLothari Regis anno III. Actum Monasterio S. Dionysii in Dei nomine feliciter, Amen.

NOTA.

APPENDIX

De aliis translationibus & miraculis S. Germani.

Translatio in urbem ob Normannos.

1. CUM *Lutecia Parisiorum iteratò à Nortmannis impeteretur anno* DCCC LXXXVI, *tunc cives S. Germani Patroni sui auxilium implorare, ad ejus tumulum confluere: ex quo sacrum ejus corpus refossum in urbem delatum est. Id cecinit Abbo nostri Cœnobii Monachus in libro* I *de obsidione Parisiaca.*

Tunc trepidant cives, cunctique vocant celebrandum
Germanum. Miserere tuis, Germane, misellis.

Concur-

Concurrunt matres, pariter juveoésque puellæ Ann. Chr. DCCLXV. Julii XXV.
Ad Sancti tumulum, suffragia poscere grata.
Hic jacuit suimet jugiter venerabile corpus,
Nobiliúsque Monasterium cunctis fuit illud.
Hinc propriis fuerat famulis gestatus in urbem.

Nempe in Ecclesiam S. Germani Veteris *appellatam: in qua Sancti brachium in hospitii mercedem relictum est. Tunc*

Efficitur bostar * Germani Antestitis aula, * stabulum
Completur tauris, suculis, simísque capellis.

2. *Idem Auctor in libro 2 miracula recitat duo, facta adversus duas feminas Nortmannicas, quæ aquam è puteo S. Germani in usus suos hauserant. Is puteus hactenus visitur in Ecclesia Germanensi, febricitantibus quondam frequentatus, quibus ejus aqua benedictione signata sæpius medicamento fuêre. Situs est in apsida orientali, eo fere in loco, quo S. Germani corpus à Lantfredo Abbate depositum est. Quæ omnia intelliguntur ex subjectis Abbonis versibus libri 2.* Miracula duo ad puteum.

Cujus * adaccubitat puteus vestigia, cujus * Germani
Qui potabit aquas extemplo febre laborans,
Auxilio Sancti fidens capiet medicinam.
His panem cupiens quædam componere, jussit
Vi sibi Scotta Danum deferri. Namque Sacerdos
Templa tucos, puteum vendebat egris * pretio amplo. * ægris
Depositus flammæ panis, mox ipse figuram
Sanguinis accepit rubeam. Pòst altera fortè
Scitur vi conans latices hausisse cruorem.

3. *Gozlino Parisiorum Episcopo tempore obsidionis è medio sublato, simúlque Henrico Duce quem Carolus Crassus auxilio miserat; Nortmannis strenuè restiterunt Ebbolus Gozlini nepos, Germanensis Abbas, & Odo Comes, eósque ad solvendam obsidionem compulerunt. Id factum anno* DCCC LXXXVIII, *quo S. Germani Reliquiæ ex urbe in pristinum locum reductæ, & in pretiosam thecam reconditæ, insculptis in ea sequentibus versiculis:* Relatio corporis ex urbe.

Hic positum sancti multis venerabile corpus
Germani, loculo nunc custoditur in isto.
Audeat ornatus aliquis hinc tollere nullus,
Perpetuâ metuit qui non nisi morte perire,
Inferni cæcas audet adire tenebras.
Subveota caosa, Christo tribuente salutem,
Ferri quo possit, fuerit quocumque ferendum.
Hunc in honore tuo loculum, Germane, rogavit
EBBOLUS Abba pius fieri, donísque replevit.
Hîc etiam, HENRICE Pater, tua dona refulgent.
ODO Comes vernat, multi quoque Christicolarum.

Fuit is Odo seu Eudo Comes, postea Rex dictus, filius Rotberti Andecavorum Comitis, viri Saxonici generis, in bello Nortmannico exstincti. Quis fuerit Henricus iste, an Dux qui ab Carolo ad ferendam Parisiis opem missus est, non constat.

4. *Guillelmus cognomento Episcopi, Abbas pissimus, cujus corpus incorruptum hactenus in tumulo persistere diximus, anno* M CCCC VIII *eamdem thecam elegantiori opere refici curavit. Ad hoc viginti sex marcæ aureæ, quibus constat thecæ pars superior, è veteri capsa desumtæ. additæ argenti deaurati marcæ ducentæ quinquaginta ad compingenda latera. fundus industriè cælatus argento præterea conflatus est. Guillelmus vero ne Ebboli primarii opificis (quæ viri modestia erat) memoriam obscurare videretur, prædictos versus in thecam restituit, quatuor hisce additis:*

Annis milleno quadringentis quoque nono,
Hoc opus impletum, fulgenti decore repletum,
Cœpta sequens aliàs Guillelmus Præsulis Abbas
Ad decus Ecclesiæ vestiit ipse piè.

Superest etiamnunc egregium illud opificium, uti & tabula majoris altaris argentea; utrumque Guillelmi pietatis monumentum. Reliquum est ut miraculum quoddam sæculo XI *factum referamus ex codicibus mss.*

ANN. CHR. DCCLIV. Julii XXV.

MIRACULUM FACTUM ANNO MLXI,

in vigilia Translationis sancti Germani quondam legi solitum.

MIRACULIS quæ Dominus Deus pro meritis beatissimi Germani Parisiensis Antistitis hucusque copiosa operari non desinit, adjiciendum censemus illud, quod contigit PHILIPPI Magni Francorum Regis successivis temporibus. Is siquidem Philippus, Henrici Regis filius, dignitatem regalis principatûs patre sepulto suscepit annis adhuc in puerilibus. Prædictus itaque Rex adulatorum consiliis, utpote juvenis, nimis credulus, Basilicam S. Germani quæ prope Parisius est, satis irreverenter ingressus est: quatinus de thesauris Ecclesiæ, quos ibi CHILDEBERTUS Rex ad decorem domus Dei multos congregaverat, cupiditatibus & voluntatibus suis satisfaceret. Igitur præcepit crucem auream, quæ post altare beati Vincentii Martyris locata erat, deponi, ut aurum & lapides pretiosos inde absportaret, suisque satellitibus absportata distribueret. Est enim ipsa crux operis ac ponderis incomparabilis, gemmis exquisitissimis venustata, utpote quam dicunt de Hispaniis allatam, & in præfatam Ecclesiam ex regalibus munificentiis illatam. Cujus pretiosissimi donarii laudem ipsa res adhuc testatur: & dum superstes erit, ipsum opus mirificum, & auri pondus immensum testabitur. Imperante & præsente Rege deposita est cui superetat crux de columna, & super tapetum unum in Ecclesiæ pavimento collocata. Aderant artifices cum suo apparatu ex Regis edicto deletioni crucis instantes. Nec minùs intererant Ecclesiæ illius Monachi condolentes, sanctum Vincentium & beatissimum Germanum præcipuè invocantes. Monachorum alii capsulas, in quibus Sanctorum continebantur pignora, humi deposuerunt, & voce flebili & corde suspirioso Dei misericordiam everberabant. Huic tam exsecrando spectaculo aderat STEPHANUS urbis prædictæ Præfectus, homo multùm irreverens & infrunitus, cujus instinctu nefario rem totam aggressus erat Rex Philippus. Præsumtuosis autem conatibus, Deo gratias, confestim obstitit benignissimus Deus. Sicut enim relatum est, his qui adstabant videntibus, quædam nebula sancta sanctorum Ecclesiæ illius obnubilare visa est. Rex autem à proposito suo continuò destitit, & pavore quodam perterritus ab his temerariis ausibus de cetero se cohibuit. Ut etiam divinæ vindictæ non anceps, immo evidens daretur experimentum, Stephanus Præpositus oculorum acie statim privatus est: & quousque vixit, tali condigna redargutione multatus est. Compulsus est igitur miser in seipso recognoscere, quia consiliator adulativus pro terreni Regis amore consilium suum in cælestem Regem non debuerat arroganter erigere. Lamentum itaque Monachorum versum est in gaudium: crux quoque cum omni reverentia in statu pristino sublimata, & plebs Parisiensis ex hac Domini visione lætificata. Miraculum siquidem istud celebre habitum est, & inter multos sollemniter divulgatum est. Nos autem posteris nostris id scriptum transmittimus ad laudem & gloriam Dei, & ad recensendam memoriam Patroni nostri beatissimi Germani, cujus precibus & meritis incessanter adjuvemur, Amen.

Sequebatur in ms. codice Sermo de laudibus S. Germani, ab Aimoino (ut videtur) compositus, quem hic edere non visum tanti est.

SANCTI CAROLOMANNI

Ann. Chr. DCC LV. Aug. XVII.

DUCIS FRANCORUM, ET MONACHI CASINENSIS,

ELOGIUM HISTORICUM.

Principes multi apud Casinum Monachi.

1. CASINENSE *Monasterium, ut tempore S. P. Benedicti Romanæ nobilitatis schola & palæstra fuerat; sic post instaurationem à Petronace factam, Principum ipsorúmque Regum diversorium evasit, & opportunum à sæculi turbinibus asylum. Primus inter primos* CAROLOMANNUS *Francorum Dux, ne dicam Rex; istuc sese recepit: cujus exemplum sequuti* RATCHISUS *Langobardorum Rex,* GISULFUS *ex nobili Beneventanorum Ducum prosapia ducens originem,* GUAIFERIUS *Princeps Salernitanus, aliíque, quos enumerare longum esset.*

Carolomānus quas Franciæ provincias rexerit.

2. CAROLOMANNUS, CAROLI *Majoris-domus Franciæ cognomento Tuditis ex* CHROTRUDE *seu* ROTRUDE *priore conjuge filius natu-maximus, patris testamento Austriam, Sueviam seu Alamanniam, Turingiámque regendas accepit anno* DCC XLI. *quo etiam Pippinus frater germanus Neustriæ, Burgundiæ ac Provinciæ præfectus est; Gripponi parte aliqua Neustriæ, Austriæ Burgundiæque relicta. Hunc postea seu invisum, seu turbas agitantem Carolomannus & Pippinus Lugduno* Clavato obsident, comprehensum in Novo-castello Arduennæ proximo custodiri jubent. Sonichildis mater Calæ Monasterii parietibus inclusa. Erat per id tempus Gallia sine Rege. nam Theoderico anno* DCC XXXVII *mortuo*, interregnum *ferunt productum od annum* DCC XLII; *quo Carolomannus, & Pippinus Childerico Regis nomen imposuerunt, servata sibi potestate. Raró tamen ab illius temporis Scriptoribus dicti sunt* Reges *sive Carolomannus, sive Pippinus ante annos decem, quàm hic Rex à Francis salutatus est.* Duces & Principes Francorum *nominari mos erat. Audi Annales Fuldenses :* Anno DCC XLI Carlus anno ducatûs sui XXVIII moritur Parisius, & apud S. Dionysium sepelitur. cujus filii Carlmannus & Pippinus sub obtentu Major-domatûs totius Franciæ Regnum suscipiunt & inter se dividunt. Rex *tamen dicitur Karolomannus in historia elevationis S. Hucberti Episcopi Leodicensis, & apud alios Auctores nonnullos.*

* Laon

Rex aliquando dictus.

Varia bella conficit.

3. *Dum hanc dignitatem gessit Carolomannus, varia bella confecit. Hunoldum Aquitaniæ Ducem Pippino fratre adjuvante vicit fugavítque. rebellantes non semel perdomuit Alamannos, itidémque Odilonem Bajoariorum Ducem, quem in gratiam recepit. Saxones dissidentes in suam potestatem revocavit. Hæc breviter dicta sint de bellicis Carolomanni factis, quæ rerum Francicarum tractatoribus fusiùs enarranda relinquimus.*

Ecclesiæ res curat.

4. *Mirum quantum rei Christianæ & ecclesiasticæ curam habuerit piissimus Princeps. Argumento sunt Concilia variis in locis eo procurante habita. Primum occurrit Concilium Carolomanno auctore in Germania celebratum anno* DCC XLII; *cujus hæc Præfatio :* Ego Karlomannus Dux & Princeps Francorum, anno ab Incarnatione Domini DCC XLII, undecimo videlicet Kalend. Maii, cum consilio servorum Dei & Optimatum meorum, Episcopos qui in

ANN. CHR. DCC XV. AUG. XVII. Regno meo sunt, cum Presbyteris ad Concilium & Synodum pro timore Christi congregavi, *&c. Anno verò insequenti* in synodali conventu qui congregatus est ad Kalendas Martias in loco qui dicitur Liptinas *agri Camaracensis, Synodi Germanica acta confirmavit, novaque confici curavit. Huc spectant Zacharia Romani Pontificis epistola dua ad Bonifacium, nimirum inter Bonifacianas epistola 138 & 142, qua tamen ordine 143 debet numerari.*

Loca sancta donis afficit. 5. *Eluxit etiam in eo pia in loca sancta munificentia, quam Othlonus in lib. 1 de Vita S. Bonifacii cap. 36, & lib. 2 cap. 16 ceteris Principibus proponit in exemplum. Nam Carolomannus* locum juxta ripam fluminis Fuldæ situm, ad tria miliaria passuum *concessit Bonifacio ad condendum Fuldense Monasterium, & missis nuntiis nobiles incolas rogavit*, ut omnes qui infra marcham suprà nominatam aliquid proprietaris haberent, facerent quæ & Princeps fecisset. *Praterea apud Folcuinum de gestis Abbatum Laubiensium cap. 6 in Spicilegii tomo 6 fit mentio donationis ab ipso Principe facta Laubiensi Monasterio*, apud Liptinas villa publica, quo facit Februarius dies sex, anno secundo regnante Hilderico. *& S. Burchardo Vvirtziburgensi Episcopo* villam Michelnstat *concessisse dicitur apud Egilvvardum. Porro* Carolomannus Rex *seu Princeps*, anno regni *seu major domatûs* sui tertio *interfuit elevationi corporis S. Huberti Leodicensis Episcopi, cui varia dona ac pradia tribuisse memoratur. Lege historiam Translationis S. Huberti Saculo insequenti ad annum 746.*

De sæculo fugiendo cogitat, cur. 6. *His rebus piè fortiterque gestis Carolomannus saculi fugam cœpit meditari. Varias secessûs causas referunt Auctores. Vvalafridus Strabus id factum ait* ob amorem regni cælestis & causâ vitæ quietioris. *In Annalibus Francorum ab anno 726 ad 796 productis, quos Philippus Labbeus ex codice Masciacensi edidit in tomo 2 nova Bibliotheca, leguntur hac verba:* Anno DCC XLVI Carolomannus intravit Alamanniam, ubi fertur quòd multa millia hominum ceciderit: unde compunctus Regnum reliquit. *Et certè ex continuato Fredegarii Chronico patet, Carolomannum anno sexto regni sui Alamannis bellum intulisse*, & cum magno furore, *quòd contra ipsum* fidem fefellissent, peraccessisse in eorum patriam, & plurimos eorum gladio trucidâsse. *Et tamen addit Continuator, ipsum* devotionis causâ ac divino instinctu succensum *Regno sese abdicâsse. En verba:* His ita gestis, *nempe Alamannica expeditione confecta*, sequenti curriculo annorum Carolomannus devotionis causâ instinctu succensus, Regnum unà cum filio suo Drogone manibus germani sui Pippini committens, ad limina beatorum Apostolorum Petri & Pauli Romam in Monachorum ordinatione perseveraturus advenit.

quo anno. 7. *Ex eodem Continuatore satis intelligitur, Carolomanni secessum contigisse anno septimo regni, hoc est anno* DCC XLVII. *quod aliis argumentis confirmari potest. Hunc annum signant Annales Fuldenses:* Anno DCC XLVII Carlmannus relicta quam tenebat potestate Romam vadit, ibique mutato habitu religiosè victurus, in Casinum ad S. Benedictum secedit, & Monachus efficitur. *Eadem fere Hermannus Contractus ad eumdemmet annum, quem etiam exprimit Lambertus Monachus Scafnaburgensis. Nec audiendi sunt, qui hunc secessum ad annos superiores revocant. Quippe Carolomannus charta cuidam de finibus & terminis Fuldensis Monasterii apud Brovverum invenitur subscripsisse* anno dominicæ Inc. DCC XLVII, principatûs verò anno VI, mense Martio, 22. die.

S. Galli Monasterium invisit. 8. Carlomannus, *testante Vvalafrido Strabo in libro de miraculis S. Galli cap. 11*, dum causâ quietioris vitæ Romam tenderet, ad S. Galli Monasterium causâ orationis accessit.... Cùmque vellet ibidem degentibus

aliquod ſuæ largitatis conferre ſolatium, ſed retractaret à negotiis ſe Regni disjunctum explere non potuiſſe quod voluit; fratri reſcripſit, ut ſui amoris intuitu eidem Monaſterio aliquod regiæ largitatis ſolatium dignaretur impendere. quod Pippinus præſtitit. ANN. CHR. DCC LV. AUG. XVIII.

9. *Poſthac* Carolomannus pro amore cæleſtis regni, *inquit Herkempertus*, terrenum relinquens regnum, Romam adiit, & à Zacharia Papa factus eſt Monachus: & poſt aliquantum temporis ad B. Benedicti quod Aquinenſium finibus ſitum eſt, profectus eſt Monaſterium. *Herkemperto praivit Eginhardus in Annalibus ad annum 746.* Karolomannus Romam profectus, dimiſſa ſæculari gloria habitum mutavit, & in monte Soracte Monaſterium in honorem S. Silveſtri ædificavit: ubi quondam tempore perſecutionis quæ ſub Conſtantino facta eſt, latuiſſe fertur. Ibique aliquamdiu commoratus, meliori conſilio hoc loco dimiſſo, ad Monaſterium S Benedicti in Samnio provincia juxta Caſſinam arcem conſtitutum Deo ſerviturus venit, ibique monachicum habitum ſuſcepit. *Immo jam monaſticum habitum à Zacharia Papa acceperat. Quocirca obſervare opera pretium eſt, tunc in more poſitum fuiſſe, ut plerique Reges ac Principes, ſæculo nuntium remittere volentes, à Romano Pontifice tonſuram veſtéſque religioſas ſuſciperent. Id teſtantur Offa, Coënredus, & Ina Reges Britannia inſula. Teſtatur & Ratchiſius Langobardorum Rex, qui* divino inſtinctu, *uti ſcribit Herkempertus, & ex eo Leo Marſicanus*, regalem relinquens dignitatem, devotè cum uxore ad B. Petri Principis Apoſtolorum pervenit limina: Clericúſque effectus, *id eſt tonſurâ donatus*, monaſtico indutus eſt ſchemate cum uxore & filiis. Et ille quidem cum filiis ad B. Benedicti Cœnobium profectus eſt, ubi ſub artiſſima vitæ diſtrictione vitam finivit: uxor verò ejus Taxia nomine cum teptivida prole ſua ſimiliter mutato habitu, &c. *Eum ad modum Carolomannus Zacharia manibus tonſus, veſtem monaſticam induit, & in montem Soractem ſe recluſit. Anaſtaſius Bibliothecarius in Zacharia addit, Carolomannum* ad B. Petrum cum aliquantis ſuis adveniſſe fidelibus, ſeſéque eidem obtuliſſe Apoſtolo: atque in ſpirituali habitu ſe fore permanſurum ſpopondiſſe, Clericatus jugum ab eodem ſanctiſſimo ſuſcepiſſe Pontifice. *ubi Clericatus nomine, monaſticum ſtatum intelligit: quo ſenſu paſſim alibi hoc vocabulum uſurpatur, ut aliàs oſtendimus. Subdit Anaſtaſius:* Et inter alia multa dona obtulit B. Petro Apoſtolo ante confeſſionem, arcum argenteum majorem penſantem libras ſeptuaginta. Et poſt aliquantum temporis ad B. Benedicti quod in Aquinenſium finibus ſitum eſt, profectus eſt Monaſterium, in quo & ſuam finiri vitam jure profeſſus eſt jurando. *Hinc corrigas Annales Mettenſes alióſque nonnullos, qui Carolomannum primò Caſinum adiiſſe, ibíque Monachum factum adfirmant.* Romæ fit Monachus. NOTA.

10. *Si quis verò adhuc dubitare pergat, Carolomannum non Clerici ſæcularis, ſed Monachi habitum geſtâſſe in Monaſterio Soractenſi, legat epiſtolas duas Pauli Papa ad Pippinum Francorum Regem. In prima qua apud Cheſnium in tomo 3 Hiſt. Franc. inter Pontificias epiſtolas duodecima eſt, Paulus concedit Pippino* Monaſterium B. Silveſtri cum aliis tribus ei ſubjacentibus, id eſt B. Stephani, atque beatorum Andreæ & Victoris cum omnibus eis generaliter & in integro pertinentibus, pro ſuſtentatione peregrinorum & alimoniis fratrum noſtrorum Chriſti pauperum, atque Monachorum illic nunc & in poſterum ſpiritalem vitam degentium. *In alia epiſtola qua ordine 16 eſt, Paulus innuit, idem Monaſterium à Pippino reſtitutum Eccleſia Romana fuiſſe, cui antea Carolomannus jam illud ſubjecerat. Denique id diſertis verbis tradit Eginhardus in Vita Caroli Magni cap. 2.* Frater ejus Karolomannus, *inquit*, incertum quibus de cauſis, tamen videtur quòd amore Monachos in monte Soracte fuiſſe.

Ann. Chr. DCC LV. Aug. XVII.

conversationis contemplativæ succensus, operosa temporalis Regni administratione relicta, Romam se in otium contulit: ibique habitu permutato Monachus factus, in monte Soracte apud Ecclesiam B. Silvestri constructo Monasterio cum Fratribus secum ad hoc venientibus per aliquot annos optata quiete perfruitur.

Carolomannus cur Soractem deserit.

11. *Quid causa fuerit, ut Carolomannus montem Soractem reliquerit petieritque Casinum, aperit idem Auctor & ex eo Adrevaldus in lib. de Mirac. S. Benedicti cap. 14.* Monasticæ *quippe* vitæ normam adeptus, in monte Soracte apud Ecclesiam B. Silvestri exstructo Monasterio cum Fratribus secum ad hoc convenientibus nonnullo tempore optata quiete perfruitur. Sed ex Francia multi nobilium ob vota solvenda Romam cùm sollemniter commearent, & eum velut dominum quondam suum præterire nollent; otium quo maximè delectabatur, crebra salutatione interrumpentes, locum mutare compellunt. Nam cùm hujusmodi frequentiam suo proposito officere vidisset, relicto monte in Samnium provinciam ad Monasterium S. Benedicti situm in castro Casini secessit, atque ibi quod reliquum fuit mortalis vitæ, religiosè conversando complevit.

Casini variis modis probatur,

12. *Casinensi Monasterio etiam tum præerat* PETRONAX *Abbas, qui variis modis Carolomanni patientiam probavit. Alii alia de eo referunt. Regino ait suo tempore exemplum* de sancto viro *circumferri solitum. Nempe Carolomannus frequenti popularium salutatione in Soractensi Monasterio laudibúsque hominum pulsatus, noctu universis inscientibus aufugit uno comite sibi fidissimo, & ad Casinense Monasterium pervenit: ubi demissis postulationibus Abbatem exoravit, ut sibi homini Franco, omnium sceleratissimo potestatem faciat isto in loco agendi pœnitentiam vitæ prioris. Abbas eum unà cum socio in cellam Novitiorum admitti jubet, & barbaræ gentis hominem artissimè probari. Post*

in culina.

annuam probationem factis sollemnibus votis societati Monachorum adjunctus, dum culinæ vice sua humillimè fungitur, sed artis culinariæ ignarus in multis offendit, coquus mero fervens ei colaphum impingit. Carolomannus nihil motus, Tibi, *inquit,* Frater, ignoscat Deus & Carolomannus. *Iterum eidem eamdem ob causam sese pulsanti eadem precatus est. Cùm verò tertiò atrociter à coquo cæderetur; Francus alter peregrinationis comes, rei indignitate commotus, rapto pistillo coquum repercussit, exclamans:* Nec tibi Deus parcat, serve nequam, nec Carolomannus ignoscat. *Id ubi rescivit Abbas, Francum custodiæ mandari jubet, ac sequenti die coram omnibus eductum interrogat, cur Fratrem ministrum pulsavisset.* Quia, inquit, vidi servum nequiorem omnibus, virum meliorem & nobiliorem omnibus quos in terra conversari scio, non solùm verbis dehonestare, sed etiam plagis afficere. *Irati Monachi quòd hominem peregrinum ceteris prætulisset, percontantur quis ille esset, qui bonitate & nobilitate omnes antecederet. Ille necessitate compulsus respondit:* Iste est Carolomannus quondam Rex Francorum, qui pro Christi amore Regnum & gloriam mundi dereliquit. *Quo audito Monachi tremefacti ex sedibus consurgunt,* veniam postulant de contemtu, *ut qui ejus dignitatem ignoravissent. Ille contrà humi prostratus negat hæc vera esse, se non Carolomannum, sed peccatorem esse & homicidam: hoc effugium à populari suo excogitatum, quò facti pœnas evaderet. Sed tamen* cognitus ab omnibus, cum magna reverentia est observatus. *Id Regino fusè narrat, iisdémque verbis commemorant Annales Mettenses. quod aliis æstimandum relinquo.*

In ovium custodia.

13. *Leo Marsicanus in Chronici Casinensis lib. 1 cap. 7 tradit, Carolomannum à Zacharia tonsum,* post aliquot dies *ad B. Benedicti Monasterium ab eodem fuisse transmissum:* ubi sub tegimine prædicti Abbatis, (*Petronacis scilicet, non Optati, ut in Annalibus Mettensibus*) cum omni humilitate &

ANN. CHR. DCC LV. AUG. XVII.

devotione Domino serviens, per aliquot degult annos. *Atque ut ipsius animum probaret Abbas, pascere eum oves jubet. Cui ministerio dum ille sedulò dat operam, fortè in latrones incidit: quos ab ovium rapina compescere pro viribus tentat, vir pristinæ suæ fortitudinis haud oblitus. Illi hominem minimè repugnantem exspoliant, nudúmque destituunt. Sic nudus in Monasterium reversus, Abbati & Monachis quid sibi acciderit narrat. Tum Abbas experturus, vera an simulata esset patientia, acriter eum cœpit increpare,* segnem ac stultum *appellans. Quod cùm Carolomannus modestè & nullo reddito verbo tulisset, pecoris curam resumere jubetur. Fortè quondam oves citato cursu agens, ut ad horam constitutam occurrere posset; claudicantem oviculam humeris imposuit, & in caulam cum aliis revexit. Abbas viri patientiam & demissionem admiratus, eum à custodia pecoris cessare jussit, & horto excolendo insudare praecepit. Utra narratio, Reginonis an Leonis, immo an utraque vera sit, non facilè quis dixerit. Homines quantumvis nobilitate ac dignitate præstantes, vilibus quibusque ministeriis in Cœnobiis addictos fuisse, pluribus exemplis constat. Certè Adalardus, Caroli Magni consobrinus, dum Corbeiæ Monachus ageret, in horti cultura laborare solitus erat. Ut mirum non sit, Carolomannum, etiamsi notus fuerit, apud exteros id egisse, quod Adalardus Regis consanguineus apud populares lubentissimè tulerit. Taceo id quod in quibusdam Francorum Annalibus à Philippo Labbeo editis tomo 2 novæ Bibliothecæ refertur de anserum custodia Carolomanno commissa.*

An venerit in Galliam; pro recuperandis S. Benedicti Reliquiis.

14. *Carolomannus Casinensium Monachorum impulsu litteras petiisse à Zacharia Papa ad Pippinum Regem dicitur, quò S. P. Benedicti Reliquias in Galliam translatas; Casinum reduci juberet: iisque acceptis ad Pippinum ea de causa accessisse. Profert Zacharia litteras Adrevaldus in libro de miraculis S. Benedicti cap. 15, additque, negotii curam Pippini jussu demandatam Remigio Rotomagensi Antistiti, qui ab efferendis Sancti Reliquiis divinitus impeditus sit. Carolomannum in Galliam accessisse Stephano Papa tertio constat: an verò accesserit Zacharia adhuc superstite, non constat. Nam Francicarum rerum scriptores veteres unam Carolomanni reversionem in Franciam agnoscunt. Obtinuerit à Zacharia litteras Carolomannus pro repetendo S. Benedicti corpore: sed eas ad Pippinum perferendas legatis commisit, uti ex ms. historia Episcoporum Rotomagensium probavimus Sæculo 2 ad præcitatum Adrevaldi locum. Unum hîc remoram facit, scilicet Remigium necdum tum superstite Zacharia præsedisse Ecclesiæ Rotomagensi; quam anno* DCC LV *regere cœpit. Verùm id licèt præstiterit ante acceptam dignitatem, quod à Pippino jubebatur; potuit tamen scriptorum oscitantiâ tribui jam Episcopo, quod necdum Episcopus fecit, sed aulicus & Regis frater. Hic est* REMEDIUS *Pippini germanus,* cujus Monachos Simeoni scholæ Cantorum Priori contradidit Paulus Stephani Papæ III successor, ad instruendum eos in psalmodiæ modulatione, quam ab eo adprehendere tempore quo Simeon in Francia exstitit nequiverant. *Exstat ea Pauli epistola apud Chesnium in tomo 3 Hist. Franc. ordine 43 inter Pontificias.*

Venit in Franciam Aistulfi impulsu.

15. Anno DCC LIII, *inquit Eginhardus in Annalibus*, Stephanus Papa venit ad Pippinum Regem in villa quæ vocatur Carisiacus, suggerens ei, ut se & Romanam Ecclesiam ab infestationibus Langobardorum defenderet. Venit & Carolomannus frater Regis, jam Monachus factus, jussu Abbatis sui, (Optati) ut apud fratrem precibus Romani Pontificis obsisteret. Invitus tamen hoc fecisse putatur: quia nec ille Abbatis sui jussa contemnere, nec Abbas illius præceptis Regis Langobardorum qui ei hoc impetraverat, audebat resistere. *Et Anastasius Bibliothecarius in Stephano III.* Interea nefandissimus Aistulfus Carolomannum fratrem benignissimi Pippini Regis à Monasterio B. Benedicti, in quo devotè per

ANN. CHR. DCC LV. AUG. XVII.

revolutum temporis ſparium monachicè degebat, diabolicis ei ſuaſionibus ſuadens, Franciam provinciam ad objiciendum arque adverſandum cauſæ redemtionis ſanctæ Dei Ecclesiæ, Reipublicæ Romanorum direxit. Dúmque illuc conjunxiſſet, *id eſt perveniſſet*, nitebatur omnino & vehementiùs decertabat ſanctæ Dei Eccleſiæ cauſam ſubvertere. Sed propitiante Domino minimè valuit ſui germani Chriſtianiſſimi Pippini Regis Francorum in hoc firmiſſimum cor inclinare, &c. *Anaſtaſius hic aliter ſentit atque alii fere hiſtorici, qui Carolomannum aiunt quidem in Franciam veniſſe, ſed invitum: nec quidquam, uti juſſus fuerat, adversùs Stephanum Papam molitum fuiſſe.*

Filii ipſius tonſi.

16. *In veterrimis Francorum Annalibus ab anno 708 ad 800 apud Cheſnium editis tomo 2 Hiſt. Franc. hæc leguntur:* Anno DCC LIII Papa Stephanus venit ab urbe Roma in Franciam, & Karolomannus poſt eum: & filii ejus tonſi ſunt. *Eadem verba leguntur in Chronico Fontanellenſi cap. 15. (in editis 14.) ubi de Vvidone Abbate. An plures Carolomannus habuerit filios, non omnino certum. Forſitan Auctores modò citati filios Carolomanni fratris Caroli Magni à Regno excluſos, & in Italiam abductos à matre, Carolomanno patruo attribuunt. Certè de unico hujus Carolomanni filio mentio fit in Bonifaciana epiſtola 42. & Fredegarii Continuator meminit unius Drogonis, qui ſi tonſus eſt, id factum ut paterni Regni exſors fieret. Niſi ſi tonſionis nomine intelligenda eſt prima deciſio capillorum, quæ ſollemni ritu tum fiebat, teſtante Paulo Vvarnefridi in lib. 6 de geſtis Langob. cap. 53. ubi dicitur* Carolus Princeps Francorum Pippinum filium ſuum ad Liudprandum direxiſſe, ut ejus juxta morem capillum ſuſciperet. Qui ejus cæſariem incidens, ei pater effectus eſt.

Carolomannus obit.

17. Anno DCC LV, *ut præferunt Eginhardi Annales*, Karolomannus Monachus frater Regis, qui cum Bertrada Regina in Vienna civitate remanſit, priuſquam Rex de Italia reverteretur, febre correptus diem obiit. Cujus corpus juſſu Regis ad Monaſterium S. Benedicti, in quo monachicum habitum ſuſceperat, relatum eſt. *Anaſtaſius in Stephano adfirmat, Carolomannum Viennæ in Monaſterio obiiſſe.* Tunc pari conſilio, *inquit*, iſdem ſanctiſſimus Papa cum denominato Francorum Rege conſilio inito, juxta id quod præfatus Carolomannus Deo ſe devoverat monachicam degere vitam, in Monaſterio eum illic in Francia collocaverunt: ubi & poſt aliquantos dies divina vocatione de hac luce migràvit anno Domini DCC LV. *Quo in loco etſi annus Incarnationis in Anaſtaſii textum irrepſiſſe videatur; certus tamen ex Eginhardo & aliis calculus efficitur. Plura in civitate Vienna Allobrogum erant Monaſteria, ſicuti in Vita S. Clari Abbatis vidimus Sæculo 2. in quonam illorum deceſſerit Carolomannus, incertum. Ex his corrigas Petrum Bibliothecarium & Annales Fuldenſes, in quibus Karolomannus Lugduni obiiſſe fertur. Herkempertus tradit*, Carolomanni corpus in locello aureo ab eodem germano cum aliis muneribus ad dictum Monaſterium in Caſino remiſſum fuiſſe: *id quod ex eo Leo Marſicanus accepit.* Noſtro

Corpus relatum Caſinum.

Inventum.

ævo, *ait Angelus de Nuce in caput 7 lib. 1 Chronici Caſinenſis*, Carolomanni oſſa ſub ara maxima inventa ſunt in urna onychina. *Quæ Inventio in Martyrologio Benedictino memoratur* XV *Kal. Aprilis, obitus verò* XVI *Kal. Septembris. Quamquam in vetuſto Necrologio Flaviniacenſi mors Carlomanni* prid. Nonas Decembris *reponitur his verbis:* Obiit Karlomannus Monachus, frater Pippini. *At ſive Auguſto menſe deceſſerit, ſive Decembri; ſine dubio mortuus eſt poſt Bonifacium Maguntinum Antiſtitem, qui Nonis Iunii affectus martyrio eſt eodem anno* DCC LV, *ut quidam Auctores tradunt; ſeu potiùs anno præcedente, ut probant Eginhardus, Annales Fuldenſes & alii. Hinc colligo in privilegium Bonifacio à Pippino Rege conceſſum irrepſiſſe verba*

illa

illa, quibus Karlomannus bonæ memoriæ *appellatur apud Othlonum in libro secundo de vita S. Bonifacii cap. 18. In quodam diplomate, quod Pippinus ipse Fulrado Abbati Dionysiano pro Exona villa tribuit anno regni* XV, *id factum dicitur eo pacto, ut melius delectet ipsos Monachos pro se & pro* bonæ memoriæ germano *ipsius* Karlomanno attentiùs deprecari. Ann. Chr. DCCLV. Auc. xvii.

18. *Carlomannus* sanctus *dicitur apud Reginonem Monachum Prumiensem, nec scio an alibi hoc nomine donetur apud veteres. Vuion nomen ipsius inseruit fastis Benedictinis. tametsi Casinates nullo ecclesiastico officio ejus memoriam colunt. Non omittenda verba Annalium Mettensium ad annum* DCCLIV. Eodem anno beatæ memoriæ Karlomannus Monachus Vienna civitate, in qua cum Bertruda Regina infirmus remanserat, post multos in infirmitate dies migravit ad Dominum. Carlomannus sanctus.

19. *Monachos Casinates nonnullos legationis socios habuit Carolomannus: quos cùm in Gallia retineret Pippinus, Optatus Casinensis Abbas repetiit per Stephanum Papam. Huc enim spectant postrema ipsius Stephani verba in epistola quadam ad Pippinum.* Hoc præcelsæ & à Deo custoditæ excellentiæ vestræ innotescimus, quia petiit nobis OPTATUS religiosus Abbas vestri Monasterii S. Benedicti pro Monachis suis, qui cum tuo germano profecti sunt, ut eos absolvere jubeas. sed qualiter tua fuerit voluntas, ita de eis exponere jubeas. *Eos cum loculo Carolomanni Casinum repedâsse veri simile est.* Monachi Casinates repetuntur.

20. *Dum Simplicius Caffarellus Abbas Casinensis sanctuarium basilicæ novo opere novâque arâ exornare vellet, in fornice subterraneo reperit corpora Sanctorum Simplicii & Constantini Abbatum, adeóque Carolomanni Principis: quam inventionem Martyrologio nostro inscriptam* IV Kal. Aprilis *superiùs diximus. Dum ornando sanctuario incumbunt operæ, ne cæmentariorum imprudentiâ aut casu aliquo violarentur exuviæ sacræ, interim in sacrario adservatæ sunt: perfecto demum opere subtus aram honorificè recondita Kal. Octobris anni* MDCXXVIII. *Ejusce rei historiam fusè & eleganter descripsit Marcus Antonius Scipio Monachus congregationis Casinensis in libro de Elogiis Abbatum sacri istius Monasterii, ex quo hanc de Carolomanno inscriptionem referre non pigebit.* Inventio Carolomanni.

CORPUS S. CAROLOMANNI REGIS ET MONACHI CASINENSIS,
QUEM CLARIOREM REDDIDIT CELLA QUAM REGIA,
CUCULLUS QUAM PURPURA, PEDUM QUAM SCEPTRUM,
OBEDIENTIA QUAM IMPERIUM:
E MONASTERIO VIENNENSI (UBI CÙM APUD PIPINUM FRATREM,
FRANCORUM REGEM,
AD ITALIÆ PACEM PROCURANDAM LEGATIONE FUNGERETUR,
VITA FUNCTUS EST) HUC TRANSMISSUM,
ET AD SS. PARENTIS BENEDICTI PEDES POSITUM,
SIMPLICIUS CAFFARELLUS HUJUS SAC. COENOBII ABB. CXXVIII.
UT QUI HONORIS INSIGNE REPULIT VIVENS,
RECIPERET MORTUUS, SOLEMNI POMPA ELEVATUM,
IN ORNATIOREM LOCULUM REPOSUIT KAL. OCTOB. AN. MDCXXVIII,
PONTIFICATUS S. D. N. URBANI OCTAVI ANNO VI.
PHILIPPO IV. HISPANIARUM REGE CATHOLICO REGNANTE.

Ann. Chr. DCCLVI. Apr. XVII.

VITA SANCTI VVANDONIS ABBATIS FONTANELLENSIS IN GALLIA,

Ex Chronographo Fontanellensi subpari in Spicilegii tomo 3.

*Vvando Abbas, * le Tallou*

1. VVANDO Presbyter, à patre BALDRICO nomine progenitus, territorio *Tellau* * ortus, regimen adsumsit Cœnobii ab anno dominicæ Incarnationis DCCXLII [a], qui est annus primus Principatus CAROLOMANNI & PIPPINI, præsidente Romanæ Ecclesiæ anno primo ZACHARIA Apostolico. Igitur idem vir religiosus Wando, dum de Trajecto castro, ubi ad exsilium ductus fuerat, cum permissu ac jussione gloriosissimi Principis Pippini teverteretur; pignora reliquiarum beati Servatii Confessoris adsumens [b] secum detulit: veniénsque in hunc locum ædificavit basilicam in honore ipsius Confessoris Christi juxta Ecclesiam beati Principis Apostolorum Petri ad meridianam ejusdem Ecclesiæ plagam. In qua solarium [c] condidit, ita ut per gradus sursum adscenderetur: collocavítque ibi altare unum, in quo de reliquiis prædicti Confessoris posuit. Quo in loco ob meritum ejusdem almifici Confessoris Christi plurimæ à Domino patratæ constant fore virtutes. Nam ut è plurimis unum proferam, lampas quæ coram ara hujus basilicæ dependebat, postquam in ea semel positum fuit, sponte liquorem olei in usu lucernæ nullo quippiam adjiciente per plurimos manavit annos, donec quidam latomus, sicut relatione cujusdam venerabilis senis didici, qui tunc temporis in hoc degebat Monasterio, furtim inde abstulit: sicque deinceps ob piaculi hujus facinus manare desiit.

S. Servatio Oratorium condit,

ubi ipse illæsus ab igne servatus.

2. Aliud quoque memorabile miraculum huic operi inserere commodum duxi. Quodam denique tempore, id est anno dominicæ Incarnationis DCCLVI, qui erat PIPPINI Regis annus quintus, Ecclesia beati Petri per culpam incuriæ igne cremata est. Hæc autem beati Servatii Confessoris basilica contigua erat illi. Cúmque furentium flammarum globi alta peterent, aliqui ex Fratribus ad ipsum virum religiosum Wandonem, qui in eadem sanctissimi Servatii basilica residebat, accedunt, monebántque ut egrederetur, metuentes, quia adhærebat ei quæ incendium patiebatur, ne similiter igne concremaretur. Tunc idem vir Domini respondisse fertur: Si potuerit, me quidem sanctus Servatius ac basilicam istam, quam devoto pectore ædificavi, ab his ignibus defendi faciat. sin verò, sponte cum ipsa temporale subire non recuso incendium. In

[a] Priùs ab anno DCCXVI in annos tres subrogatus fuerat in locum Benigni Abbatis ab Ragenfrido pulsi, ex dictis supià ad annum 723, ubi de Benigno Abbate. ubi etiam de Vvandonis exsilio apud *Vvilteburg* seu *oppidum Vvilterum*, *lingua Gallica Trajectum*, vulgo *Vtrech*, ad Rhenum.

[b] Nempe ex Trajecto superiori, *Mastrich*, ad Mosam, ubi sepultus S. Servatius.

[c] Sic non rarò superius conclave seu tabulatum exprimunt Scriptores veteres. Exemplis id confirmare possem, si res postularet. De solariolo in Actis S. Austrulfi Abbatis infrà post hanc Vitam.

eadem denique basilica, sicuti dixerat, orationi insistens remansit: exustáque sancti Petri basilicâ, hæc illæsa permansit obtentu beati Servatii Præsulis. Erat namque idem Wando amator Ecclesiarum, sempérque de lege Domini meditationem agere volebat. Ann. Chr. DCC LVI. Apr. XVII.

3. Anno igitur HILDEBERTI Regis secundo ad conversionem veniens sub HILDEBERTO Abbate, ex propria hereditate contulit jure possidendi huic Cœnobio in pago *Vimnau*, super fluvio [a] Vimina in loco qui vocatur Quatuor-Molas, tertiam partem de Cora, de Haismedisvilla tertiam similiter partem, de Buxido nihilominus tertiam partem, de Pyto similiter; de Baliolo [b] in pago *Tellau* tertiam similiter partem; necnon & de illis vineis quæ sunt in pago *Tellau* super fluvio Visrona. Huic venerabili Patri dedit Ragenfridus intarta [c] fiscum qui vocatur Wintlana, anno secundo HILPERICI Regis, qui erat dominicæ Incarnationis DCC XVII, Indictione XV, sub die quinto Kalend. Octobrium, feriâ secundâ. Plurimæ namque res Ecclesiæ nostræ in hujus administratione accreverunt. Dimisit autem in Ecclesia S. Petri offertorium argenteum cum patena, capsam auro decoratam, & alia ornamenta diversa; codicum etiam copiam non minimam, quod dinumerare oneri esse videtur. Sed aliquos ob memoriam illius inserere placuit, id est codicem unum Romanâ litterâ scriptum, in quo continetur expositio brevis trium Evangelistarum, id est Johannis, Matthæi & Lucæ. Arnobii Episcopi & Rhetoris sermo de Adam qui perierat. Ruffini ex historia ecclesiastica, de Spiridione Episcopo: ejusdem de muliere captiva, ex eadem Chronica ab eodem translatum, quæ Hiberorum gentem ad Christi fidem convertit. Fides Nicæni Concilii. Exhortatio S. Macharii ad Monachos. Item Rufini sermo de jejunio & oratione. Vita & Passio S. Felicis Nolanæ urbis Episcopi. Epistola sancti Leonis Episcopi Nolensis ad Marcellum Presbyterum ejusdem Ecclesiæ. Regula Sanctorum Patrum Serapionis & Macharii, & alterius Macharii & Paphnutii. Regula sancti Augustini Episcopi. Epistola beati Augustini ad Felicem & Hilarium. Epistola sancti Hieronymi de castitate. item epistola beati Hieronymi ad Nepotianum. item epistola ejusdem ad Evangelium Presbyterum, de Melchisedech. item idem ad Rusticum. Epistola sancti Clementis Papæ ad beatum Jacobum Apostolum. item codicem beati Augustini, in quo continetur de pœnitentia. item historiam Apollonii Regis Tyri in codice uno. historiam Jordani Episcopi Ravennatis Ecclesiæ, de origine Gotthorum. item codicem, in quo continetur Regula sancti BENEDICTI [d] & sancti Columbani, & Martyrologium. item codicem, in quo continentur capitula nonaginta novem de Evangeliis Matthæi & Lucæ, exposita ab Aurelio Augustino. item sermo ejusdem de Incarnatione Domini. item in eodem libro differentiarum spiritualium & carnalium Isidori

Fontanellæ prædia côcedit, & codices plurimos.

a Fluvius seu amnis Vimina is esse videtur, qui à vico *Visme* ortus, dein aquis Bresellæ fluvii se immiscet ad Gammachium opidum. ad quem amnem exstat vicus *Fresse-menles*, à quo non longè distant *Aigneville*, *Cauroy*. *Buz*. qui hic designari videntur, omnes in pago Vimnacensi, *le Vimeux*, ad Picardiam attinentes.

b Balliolum vicus, uno miliari distans è Novocastello pagi Caletensis opido, alius à Balliolo in Picardia altero fere miliari ab urbe Abbavilla. uterque vernacule *Bailleul* dictus. Lege V. C. Carolum Fresnium in Notis ad Nicephorum Bryennium.

c Id est rebellis, à voce Græca *ἀντάρτης* quæ tyrannum significat. Sic restituendum esse hunc locum me monuit V. C. Hadrianus Valesius, cùm in editis legatur *in Tarta*. Eodem modo etiam restituendus locus alter Chronographi Fontanellensis, qui in cap. 3. Ragenfridum *intartam* vocat. Papias *intarta*. *perversus*. Lege Anastasium vulgatum in Deusdedit Papa. & Vitam S. Martinæ die 1 Januarii apud Bollandum cap. 1.

d Hinc patet, utramque Regulam aliquando in nonnullis Monasteriis observatam fuisse. Regulam enim cujusque Monasterii unà cum Martyrologio in uno codice componi solitam, sciunt rerum monasticarum periti.

Ann. Chr. DCC LVI. Apr. XVII.

junioris [a] Hiſpalenſis Epiſcopi, in quo ſunt capitula quadraginta duo. item in eodem definitio dogmatum eccleſiaſticorum Gennadii Preſbyteri Maſſilienſis. item in eodem expoſitio Fidei catholicæ S. Hieronymi Preſbyteri. item ſancti Athanaſii [b] Alexandrinæ urbis Epiſcopi de eadem re. item in eodem libri quatuor Evangeliorum expoſitionem continentes editam à Sedulio viro ſcholaſticiſſimo [c] ad Macedonium Preſbyterum. item in eodem capitula tredecim ex libro ſententiarum Iſidori. item in ipſo homiliæ tres beati Papæ Gregorii ſuper Ezechielem propheram. item in eodem epiſtola ſancti Leonis Papæ ad Flavianum Conſtantinopolitanæ urbis Epiſcopum adverſus hæreſim Eutychetis Preſbyteri.

Podagrâ laborans,

4. Laborabat autem idem egregius Pater frequenter podagrico dolore. in infirmate tamen poſitus, ſicut & ſemper facere conſueverat, Dominum attentiſſimè collaudabat, ſciens ſcriptum eſſe: *Flagellat Dominus omnem filium quem recipit.* (Hebr. 12. 6.) & illud: *Quem amat dominus, caſtigat.* Tranſactis autem ſeptem circiter poſt ſuſcepti regiminis curam annis, luminibus oculorum præ nimio ætatis ſenio privatur. Tunc unà cum conſenſu ac generali Fratrum voluntate eligit pro ſe venerabilem virum nomine Auſtrulfum, qui erat Præpoſitus hujus Cœnobii, regiminis loco ſubrogandum. Quo facto, miſſa petitione ad Pippinum Principem, obſecrat uti ſuam & Fratrum electionem comprobans, ſua ex auctoritate idem Auſtrulfus Cœnobio huic præficeretur. quod ita & factum eſt. Ipſe verò venerabilis Pater Wando bonis operibus inſiſtens, in Eccleſia B. Petri ſedulò reſidens, agonem ſuum triumphatori Chriſto, jejunando, orando, vigilando commendabat. Quantum verò fetvens in Præceptis Domini adimplendis exſtiterit, quotque virtutum ſpeciebus adornatus fuerit, imbecillitati meæ proſequi ponderoſum foret. Teſtantur plurimi qui illum viderunt: ideo non neceſſe æſtimo univerſa de eo inſerere, ne legentibus nauſeam feciſſe videar. Victimam quoque hoſtiæ ſalutaris, quamdiu capitis habuit lumina, immolabat quotidie.

Auſtrulfū ſubrogat in locū ſuum.

Miſſam quotidie celebrat.

5. Anno denique Hildeberti Regis ſecundo, ut ſuprà taxavimus, ad converſionis gratiam venit, fecitque in monachico voto annos ferme ſexaginta. quibus expletis, decrepitæ jam ætatis ſenio confectus, præſentis vitæ debitum complens ad æternam migravit requiem anno ab Incarnatione dominica circiter DCC LVI, qui erat Pippini Regis annus quintus, Widoniſlaici verò Abbatis annus primus. ſepultúſque eſt in Eccleſia beati Petri juxta beatos Chriſti Confeſſores, in apſida ejuſdem baſilicæ ad meridianam plagam. Nam Bertgaudus Monachus, qui eum ſepulturæ tradidit, referre erat ſolitus, quoniam dum eum poſuiſſet in ſarcophago more mortuorum, ſubitò converſum fuiſſe, ſeque dextero in latere collocaviſſe, ſicuti moris eſt vivorum in ſtatu agere; vivĕntíſque effinxiſſe ſpeciem. Rexit iſtud Cœnobium primò annis quinque [d], ſecundò, id eſt poſt reditum ſuum de exſilio, annis ferme ſeptem. Tranſiit XV. Kalend. Maii.

Obit anno 756.

[a] Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus, Leandri frater, non raro Junior appellatur, ut diſtinguatur ab alio Iſidoro ſeniore.

[b] Jam ergo ſæculo octavo vulgatum Athanaſii Symbolum magno Athanaſio adſcribebatur.

[c] Hoc eſt doctiſſimo. Eo enim ſenſu *Scholaſticus* paſſim uſurpatur apud antiquos Auctores.

[d] Et tamen in capite de geſtis Benigni Abbatis dicitur Benigno ſubrogatus dumtaxat per annos tres. In Kalendario vetuſti Breviarii Fontanelleoſis ſignatur *commemoratio* VANDONIS *Abbatis* XV Kal. Maii.

M O N I T U M

in vitam sequentem.

ETSI *Austrulfus Vvandonis successor ante Vvandonem obierit ; fatius tamen visum est ipsius Vitam antecessoris sui Actis subjungere eo ordine, quo in Chronico Fontanellensi exhibentur in cap. 13. quod quartum-decimum esse debet.*

VITA VENERABILIS AUSTRULFI

ANN. CHR. DCC LIV. SEPT. XIV.

ABBATIS FONTANELLENSIS

IN GALLIA.

Ex Chronographo Fontanellensi subæquali in Spicilegii tomo 3.

1. AUSTRULFUS vir venerabilis, à patre SINDULFO matreque WILBERTA vocabulo, ortus territorio Curtriacensi [a], Abbas constituitur, sicut suprà adnotatum est, unà cum consensu ac electione Fratrum, annuente ordinationi eorum pio Principe Pippino. quod factum esse constat sub anno dominicæ Incarnationis DCC XLVII. Hic egregius Pater amator hujus Cœnobii ac fortissimus Rector exstitit, curámque maximam de statu Regulæ & observatione legis Dei habuit. Denique tempore prædicti Patris Wandonis præposituræ ordinem cum magna gessit moderatione ac cautela, Fratribúsque suis sufficientem alimoniam semper implere studuit, verbíque divini pabulum sedulè ministravit, suísque in actibus imitandus omnibus apparuit. Unde factum est, ut pro hujusmodi meritis sinceræque conversationis exemplis Abbatis proméritus sit honorem. quo in culmine constitutus ita se omnibus exhibuit inreprehensibilem, ut castos hujus actus omnes imitari vellent. nam quicumque illum docentem videbat, aliter operantem non redarguebat. *Is Vvandoni subrogatus.*

2. Sub hujus ergo tempore, ut videri potest, magnum miraculum conditor mundi omnipotens Deus ac pretiosum thesaurum populis illis in pago Coriovallensi residentibus ostendere dignatus est. Nam Comitatum ejusdem pagi tenente RICHWINO Comite, vas quoddam ad instar parvi fari in medio maris juxta locum qui vocatur Portus-Ballii [b], super aquam ferri visum est : sicque paullatim appropinquando in ipso emporio constitit. Quod cernentes vicini, more vulgi mirari cœperunt, quidnam hoc fore vellet. deinde ad Comitem accedunt, rem novam pandunt : sicque unà cum Comite religiosos quosque viros ac Sacerdotii dignitate fulgentes ad hoc inauditum spectaculum invitant. Qui propiùs accedentes cum grandi pavore, fide tamen majori inspiciunt in latere *S. Georgii reliquiæ ejus tempore repertæ.*

a Curtriacum seu Curtracum, *Courtray*, urbs Centronum in Flandria ad Legiam fluvium, *le Lys.*

b Portus-Ballii ad Oceanum, *Portbail*, in Constantino, *le Cotantin*, inferioris Normanniæ pago.

Ann. Chr. DCC LIV. Sept. XIV. ejusdem turriculæ ostiolum cerâ firmatum. Quod reseratum introspicientes, repererunt codicem pulcherrimum quatuor Evangelia continentem, Romanâ litterâ optimè scriptum, membranis mundissimis honestâque formâ confectum. Juxta quem inveniunt & capsam, quam aperientes repererunt partem ex pretiosissima maxilla beati Georgii Martyris cum aliis plurimis pignoribus diversorum Sanctorum, insuper & salutiferi ligni crucis dominicæ, quod in eadem capsa litteris singillarim declaratum erat. Deinde indicto jejunio quid agendum sit deliberant. Expleto namque ipso jejunio plaustrum præparant, cui prædictum farum imponerent, ut quò Domini decrevisset voluntas perferretur. duabus quoque vaccis eidem plaustro applicitis, summi Arbitri præstolabantur nutum. Nec mora, eædem vaccæ concito gradu cum ipso plaustro populis exspectantibus atque prosequentibus, sine ductore ac ullius bubulci administratione ad eum locum, qui usque nunc Brucius vocatur, pervenerunt. Erat autem possessio cujusdam illustris viri. Ibi namque ut Ecclesia construeretur in honore beati Georgii Martyris, omnibus placuit. Comes tamen prædictus primus in hoc negorio erat, qui unà cum populis sibi subditis condidit in eodem loco basilicam in honore beati Georgii Martyris: duæque aliæ Ecclesiæ, id est una in honore beatissimæ matris ac perpetuæ Virginis Mariæ, altera in sanctæ Crucis est fabricata honore: ubi divina præstante clementia, obtentu Sanctorum quorum pignora sacratissima cum particula pretiosi capitis sancti Georgii Martyris Christi servantur, tanta fiunt usque ad præsens miracula, ut nisi à Fidelibus qui noverunt Dominum plurimas in Sanctis suis operari virtutes, fidem excedant. Est autem idem vicus in ardui montis planitie situs, cui ab australi plaga fluvius adjacet, qui vocatur Undua, distans ab eo loco plus minùs millia duo. Turriculæ autem illius formam, in qua eædem reliquiæ conditæ erant, quia vidi, etiam descripsi. Est autem formæ quadratæ, ex quatuor videlicet angulis ab imo adsurgens: & ita opus omne paullatim minuendo in latitudine, in summo angustum redditur, ut pyramidem in altitudine reddat, uniúsque mali parvi conclusione solidetur. Habet quoque in medio sui solatiolum [a], in quo codex ille evangelicus cum capsa illâ servabatur, cui desuper aptum est laquear. Eminet in altitudine pedum circiter octo, in latitudine plus minúsque trium. De qua verò parte aut loco, aut qualiter in ipsum pagum pervenerit, ab universis incolis ejusdem loci usque ad præsens habetur incertum.

Ædificata in S. Georgii honore Ecclesia.

Reliquiæ unde advectæ.

3. Invenitur autem in gestis beati Zachariæ Papæ, qui nonagesimus tertius à beato Petro Apostolo Romanam rexit Ecclesiam, ita per ordinem scriptum: „ Hujus temporibus magnum thesaurum Dominus Deus noster in „ hac Romana urbe per eumdem almificum Pontificem propalare dignatus „ est. In venerabili itaque Patriarchio sacratissimum beati Georgii Marty„ ris isdem sanctissimus Papa reconditum in capsa reperit caput. In qua & „ petacium pariter invenit litteris exaratum Græcis, ipsum esse significanti„ bus. Qui sanctissimus Papa omnino satisfactus, ilico aggregato hujus Ro„ manæ urbis populo, cum hymnis & canticis spiritualibus in venerabili „ Diaconia ejus nomine sita in hac Romana civitate, regione secunda ad

[a] Id est parvum tabulatum. nam solarium non raró pro tabulato seu conclavi superiori usurpatur. In cap. 8 Concilii Mettensis apud Sirmondum tomo 3. *In locis non consecratis, id est in solariis sive in cubiculis propter infirmos vel longius iter à quibusdam Presbyteris sacrificium offerebatur. quod omnimodis interdictum est.* Vuillelmus Malmesburiæ Monachus in lib. 2 de gestis Regum Anglorum cap. 9. *Solarium totum repentè cum axibus & trabibus dissiluit & concidit.* Lege Ordericum lib. 6 pag. 630.

velum aureum, illic deduci fecit. Ubi immensa miracula & beneficia omnipotens Deus ad laudem nominis sui per eumdem sacratissimum Martyrem operari dignatur. Unde remur aliquos venerabiles viros, aut de Britannia, id est gente Anglorum, qui maximè familiares *apostolicæ Sedi semper exsistunt; aut de Germania, vel de quacumque provincia, ad quam intrandam mare transeundum est, tunc temporis in Romana adfuisse urbe, præfatásque reliquias ab ipso Pontifice acceptas, dum domum redire vellent, in mari correptos naufragio, aut qualicumque discrimine, sicque ipsa pignora amisisse, nutúque Dei in ipsum territorium advecta fore: ubi usque nunc à fidelibus populis summa excoluntur veneratione. Consequenti quoque tempore quidam paterfamilias nomine BERNEHARDUS, quia possessio ejus erat, in qua ipsa basilica prædicti Martyris sita videtur, huic Cœnobio eam contradidit, sicque in ditionem hujus loci pervenit. Hæc de advectione reliquiarum beati Georgii Martyris, prout auditu didici, vel in scriptis ejusdem Pontificis inveni, aut etiam ipse vidi; quia tempora convenientia inveni, memoriæ mandare curavi. Nam eodem quo advectæ sunt tempore, & Zacharias Apostolicus, & Pippinus Princeps, & Richwinus Comes exstiterat. ideo nulla de hoc est dubitatio. Nam & codicem illum evangelicum, ut scriptura ejusdem insinuat, in Romulea urbe scriptum constat.

An. Chr. DCCLIV. Sept. XIV.

4. Huic egregio Patri Austrulfo edidit gloriosus Rex Pippinus privilegium quoddam sacræ suæ auctoritatis, in quo præcepit, ut nullus Judex neque exactor Reipublicæ gentis Francorum ad causas audiendas ac freda exigenda, nec fidejussores accipiendos, nec ad ullam exacturam gerendam, potestatem hujus Cœnobii ingredi audeat: sed sub perenni sua defensione ac protectione secura in æternum ab omni querimonia valeret permanere. quod Privilegium in scriniis hujus nostri Cœnobii pro munere sacro adhuc conservatur. Editum est anno dominicæ Incarnationis DCCL, die VIII Iduum Juniarum, Vermeria * Palatio regio. Quo anno idem gloriosus Princeps Pippinus ex consultu beati Zachariæ Papæ urbis Romæ à Bonifacio Archiepiscopo unctus, Rex constituitur Francorum, ablato Principis nomine. unde rumor potentiæ ejus & timor virtutis in universas transiit terras. Et HILDERICUS Rex Merovingorum ex genere ortus, depositus, tonsúsque, ac in Monasterio S. Audomari, quod dicitur *Sithiu* trusus est. Cujus filius nomine THEODERICUS in hoc Monasterio anno sequenti Clericus effectus collocatus est.

Austrulfus privilegium obtinet à Pippino.

* *Verbery*

5. Hic namque venerabilis Pater post suscepti regiminis annum sextum, accensus igne divini amoris, partibus Romulεæ urbis ad limina beatorum Apostolorum Petri & Pauli iter disposuit: convocatísque Fratribus, devotionem quam animo conceperat liquidò promsit. Tunc omnes unius vocis clamore hæc contradicunt, dicentes se numquam eum deserturos. Econtra ille causâ suæ salutis & illorum, corpore humi prostratus, profecturum se velle proclamabat. Quid multa? videns universa caterva Fratrum flebilibus ejus precibus se obviare non posse, conticuit, piísque Patris petitionibus cessit. Demum benedictione perceptâ, omnibus Fratribus pacis osculum dedit, sicque iter suum direxit, deducentibus eum plurimis lacrymarum imbre perfusis. Perveniens autem Romanæ urbis ad arces tempore Stephani Papæ, vota sua omnipotenti Deo ac beatis Apostolis ejus reddidit: ac sic à mœniis ejusdem urbis iter convertens, patriam ac locum suæ nativitatis repetere satagebat.

Romam petit.

6. Perveniens autem ad Monasterium S. Mauricii Martyris & sociorum ejus in Agaunum, ibidem à febre quam diu protraxerat ingravatus, con-

Agauni moritur.

Ann. Chr. DCCXIV. Sept. XIV. ſortiis humanis ſubtractus obiit in Chriſto XVIII Kalend. Octobrium: ibique digno in loco honorabiliter ſepulturæ traditus eſt. Hæc de eo narrare erat ſolitus bonæ recordationis HARDOÏNUS [a], cellæ ſancti Martyris Saturnini Preſbyter, qui ſub ejus tempore hoc in Cœnobio Clericatûs ſuſcepit habitum. Tenuit autem hujus Cœnobii regimen annis fere ſex [b].

a De Hiluino agemus Sæculo inſequenti ad annum 811, quo deceſſit.
b Anno proinde DCCLIII regimen ceſſit Vvidonilaico, obiitque anno inſequenti. De eo in vetuſto Breviario Fontanellenſi mentio nulla.

Circa An. DCCLVIII. Nov. III.

VITA SANCTI PIRMINII

ABBATIS ET CHOREPISCOPI

IN ALAMANNIA,

Auctore (ut videtur) WARMANNO tum Monacho Augienſi, poſtea Conſtantienſi Epiſcopo ſæculo XI.

Ex mſ. codice Cheſniano & Chriſtophoro Brovvero.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ ſcriptores. * S. Pirmin

1. GUILLELMUS *Eiſengreinius in Catalogo teſtium veritatis, & ex eo Molanus ad Vſuardum, duos indicans ſcriptores Vitæ S.* PIRMINII *, *quem alii* Pyrminium *&* Pirmenium *pingunt. Primus auctor eſt* WARMANNUS *Comes à* Dilingen, *ex Monacho Augienſi Epiſcopus Conſtantienſis, qui obiit anno* MXXXIV. *Alter* HENRICUS *Comes à* Kalwe, *Augienſis Abbas ab anno* MCCX *ad* MCCXXXVII *eamdem Vitam ſuo ſtilo elaboravit.* Warmanno *tribuenda videtur ſubjecta lucubratio, quam Chriſtophorus Brovverus in Vitis illuſtrium Sanctorum Germaniæ* OTHLONO *Monacho adſignat, codicis manu deſcripti fide, an ſuâ ipſius conjecturâ. Rationes ob quas à Brovveri ſententia recedere viſum eſt, hæ ſunt. Warmanni ætas rectè congruit cum tempore* LIUDOLFI *ſeu* Ludolfi *Archiepiſcopi (ut cum Brovvero opinamur) Trevirenſis, cui hæc ſcriptio nuncupata eſt. quippe qui teſte Hermanno Contracto vivendi finem fecit anno* MVIII. *At verò Othlonus Monachus circa finem ſæculi* XI *florebat, ut ex prologo Vitæ S. Bonifacii ab ipſo ſcripta intelligitur. Deinde hujus Vitæ Pirminianæ conditor nonnulla de S. Bonifacio commemorat, quæ cum ipſius Othloni narratione Bonifaciana pugnant, ut ad cap. 22 advertemus infrà. Præterea longè gravior & maturior eſt Othloni ſcriptio de S. Bonifacio, quàm hæc de S. Pirminio. Denique in mſ. codice Andreæ Cheſnii quo uſi ſumus, nulla exſtat Auctoris inſcriptio, nec ulla erat* in originali volumine, *quod Trithemius in Breviario hiſtoriæ Francorum laudat.*

Memoria in ſacris faſtis.

2. *S. Pirminii memoriam ab Vſuardo, Floro, Vvandalberto & Adone prætermiſſam celebravit HRabanus Maurus in Martyrologio his verbis:* III Nonas Novemb. depoſitio S. Permenii Conf. *Eumdem laudat in epigrammate 105, hac inſcriptione præfixa:* Verſus juxta corpus Permenii ſcribendi. *qui verſus ita ſe habent.*

Permenius Præſul, Chriſti Confeſſor, & ipſe
Hanc ædem inhabitat, conſecrat atque locum.
Qui propter Chriſtum præſentia gaudia mundi
Spernens, pauperiem elegis * atque ſibi.
Deſeruit patriam gentem, ſimul atque propinquos:
Ac peregrina petens, æthera promeruit.

* elegit

Gentem

Gentem hîc Francorum quæsivit dogmate claro,
Plurima construxit & loca sancta Deo. Circa An. DCC LVIII. Nov. III.
Hîc quoque nunc pausat deponens corporis artus,
Atque anima sursum regna beata tenet.
Adjuvat & quosque qui dignè celestia quærunt,
Ritèque conservat ipse suos famulos.

Sepulcri locum signanter exprimit Vualafridus Strabus Monachus & Abbas Augiensis in carmine ad Grimaldum Capellanum de obitu Vuettini Monachi Augiensis, quod carmen edidit Henricus Canisius in antiquarum lectionum tomo 6, ex quo hæc depromere juvat.

Rhenus ab Ausoniis quo ducitur Alpibus, æquor
Miscet, in occiduis diffusus partibus; ingens
Illius in medio suspenditur insula fluctu,
Augia nomen habens; jacet hanc Germania circa.
Hæc solet egregias Monachorum gignere turbas.
Primus in hac sanctus construxit mœnia Præsul
Pirminius, ternisque gregem protexerat annis.
Hujus quisque velit sanctam cognoscere vitam,
Ipsa sepulcra petat, satis ipse probabit in Hornbach.

De Horenbacensi Monasterio agendum infrà. Sic verò Pirminii successores in Augiensi regimine memorat Vualafridus.

Postea septenis præsedit cursibus Eto.
Tum sequitur binis laudandus Geba Sacerdos.
Bina Ermenfredus tum lustra peregerat Abba.
Sidonius ternis-denisque ibi præfuit annis.
Viceoos binósque receperat inde Johannes.
Quinque Petrus sortitur item venerabilis annos.
Quatuor inde tulit Waldonis lustra potestas,
Tempore sub quorum juvenis velut aurea surgit
Stella, *&c.*

Nimirum Hetto, *postea Abbas, cujus laudes prosequitur, annúmque regiminis novenum-decimum illigat anno decimo imperii HLudovvici Cæsaris. Eumdem ferè calculum servat Hermannus Comes de* Woringen, *dictus Contractus, & ipse Monachus Augiensis, nisi quid Johanni tres annos supra viginti adsignat. His per opportunum excursum relatis, nonnulla observanda veniunt de S. Pirminii patria, Episcopatu, & Monasteriis.*

3. *Pirminii patriam reticet Vita scriptor, nec satis indicat HRabanus Maurus, qui Pirminium* patriam gentem & propinquos deseruisse, *&* gentem Francorum quæsivisse *adfirmat. Nobis ariolari non vacat.* Patria ignota.

4. *Nec certior de ejus Episcopatu sententia. Auctor Subjectus queritur in Prologo, quòd posteri de Pirminii gestis parum sollicìti, nihil de ipsius infantia, adolescentia & juventute scriptum reliquerint.* Pauca dumtaxat, *inquit,* quæ sub pontificatûs tempore gessit, obscurè exarata reperimus: ipsa evidentiùs atque operosiùs exprimere studebimus. *Expressisset sincerè, uti ea exarata invenerat! Sic igitur caput primum orditur à Pirminii pontificatu.* Pirminius, *ait,* obtinuit sedem Episcopatus in castello Meltis. *Hinc Pirminium alii* Meldensem *Episcopum, alii* Mettensem *fuisse dicunt. Sanè* hunc Præsulem de Galliæ finibus advenisse *Romam, habet Vita scriptor cap. 5. Et tamen in Indicibus Pontificum utriusque Sedis nullus Pirminio locus. quem tamen sine dubio haud ignorâsset Paulus Vuarnefridi, illorum temporum scriptor, qui librum de Mettensibus Episcopis composuit. nec Vsuardus Monachus Cœnobii S. Germani apud Parisios, Meldicæ urbi vicinus, proximo post Pirminium vivens sæculo, eum in suo Martyrologio omissurus fuisset. certè non Ecclesia Meldicensis ejus festum diem insuper habuisset. Vnde præferenda est auctoritas Hermanni Contracti, viri æquè gravis ac nobilis, qui paullo post Vuarmannum floruit medio sæculo XI, cujus hæc verba ad annum 724.* Sanctus Pirminius Abbas & Chorepiscopus, à Berchtoldo & Vehi Principibus ad Carolum *(Tuditem)* ductus, Augiæque insulæ ab eo præfectus, serpentes inde fugabat, & cœnobialem inibi vitam instituit tribus annis. *Ex quibus intelligimus, Pirminium Abbatem & Chorepiscopum fuisse, priusquam Augiam insulam peteret, an postea, incertum. tametsi eum alicubi antea fuisse Abbatem, veri similius est: Monachum Cœnobii S. Mauri ad Ligerim fuisse tradunt Trithemius & alii recentiores.* Episcopalis dignitas.

Circa an. DCC LVIII. Nov. III. Monasteria.

5. Plurima loca Deo construxit *vir sanctus, uti HRabanus testatur. Nomina recitat auctor in Vita cap. 14, eadem prorsus, quæ habentur in fragmento historico, quod Christophorus Urstitius chronico Alberti Argentinensis præfixit, & ex eo Andreas Chesnius in tomo 1 Hist. Franc. edidit, in hæc verba:* Sequenti anno, *nimirum* DCC XXIV, *S. Pirminius* in Augia insula serpentes fugavit; & cœnobialem vitam ibi instituens, ETHONEM postea Argentinensem Episcopum, qui etiam Etenheim Cœnobium construxit, pro se Abbatem constituit: ipséque Alsatiam, Alemanniam, atque Bavariam alia constructurus Cœnobia petiit, quorum nomina sunt hæc: ALTAHA, PHEVERS, MURBACH, SCUTTERE, SENGENBACH, SWARZAHE, WISSENBURG, HORENBACH, MORSMUNSTER, NUWILRE. *Et Hermannus Contractus ad ann 731.* Tria Cœnobia, id est Altaha, Morbach & Favarias, ex Augensibus Fratribus instructa sunt, duodenis ad singula Fratribus deputatis, & totidem Augiæ remanentibus. *De singulis pauca dicenda.*

Augiense,

6. *Augiense Monasterium in insula Rheni* Auva & Ouva *vocabulo situm paullo infra Constantiam, ab insula* Insulanense, *ab insula nomine* Auva & Ouva, *à fundi datore* Sintlacis-owa, *ab opibus* Richenaw & Richenow *appellatum. distingui debet ab* Augia Majore, *quæ ad lacum Brigantinum sita est. Prioris Monasterii fundamenta posuit S. Pirminius ad annum* DCC XXIV, *teste Hermanno. quod ex Valafridi carmine superiùs relato facilè deduci potest. Multa sanctitate & religione locus floruit; multâ item Monachorum nobilitate, præstantiâ & doctrinâ. Istic religiosæ vitæ rudimenta hausit S.* MEINRADUS: qui cùm eam attigisset ætatem qua aptari posset litterarum studiis, à patre ducitur ad insulam, quam veteres Sindlochesaugiam vocabant, à nomine cujusdam Presbyteri, (*immo Comitis*,) qui Sindloch appellatus, primò in ea habitacula Monachorum construxit, & secum Pirminium cum sociis ad habitandum eò induxit jussu Berchtoldi nobilissimi Alamannorum Ducis, temporibus Pippini (*Caroli Majoris-domus*) Regis Francorum, *ut in S. Meinradi Actis videbimus Saeculo proximo. Ex eodem Monasterio prodierunt Archiepiscopi tredecim, in quibus S.* WOLFGANGUS *Ratisponensis sæculo* X; *Episcopi quatuor supra triginta, quorum nomina Johannes Ægonius Prior Gabrieli Bucelino communicavit ex sui Monasterii Necrologiis aliisque tabulis. Hos inter non ultimum tenet locum* ETO *seu* HETTO, *qui &* Heddo & Addas, *Pirminii discipulus & successor, ex Abbate Argentoratensis Episcopus, in epistola Gregorii Papæ II ad Bajoariorum & Alamannorum Episcopos directa memoratus: & alius* HETTO *seu* Hatto & Heyto *Abbas & Episcopus Basileensis, qui* cum Hugone & Haione Comitibus Constantinopolim missus est *à Carolo Magno anno* DCCC XI, *referentibus Valafrido in præcitato carmine, & Hermanno in Chronico: cujus Heytonis seu Ahytonis Capitulare editum est nuper in Spicilegii tomo 6. In eodem loco floruerunt plures viri litterati, in primis* WALAFRIDUS STRABUS, & HERMANNUS CONTRACTUS, *scriptis suis clarissimi. Certè Valafridus in carmine sæpe laudato celebrat* TUTTONEM *Augiensem Monachum,* cui Magistro se parêre *gloriatur. & in præfixa ad* Grimaldum *epistola*, Erlebaldum dominum *seu Abbatem*, Tattonem præceptorem suum *agnoscit. Habuit etiam præceptorem HRabanum Maurum, cui Abbati Fuldensi epigrammata quædam inscribit. Ipsum etiam in S. Galli Monasterio operam dedisse litteris aiunt. Porro S. Meinradus jussu Erlebaldi Abbatis Augiensis* ad cellulam quamdam ad jamdictum Monasterium pertinentem, sitam juxta lacum Turicinum, *directus est*, ut ibidem scholæ præesset. *Ex eodem Cœnobio eductus est* OTWINUS *ad sedem Hildenesheimensem, qui anno* DCCCC XCVI *obiisse dicitur. Alios prætereo. Perstat etiamnunc Augia Dives, at mensa. (ut aiunt) Abbatis mensæ Constantiensis Episcopi unita est.*

Altahense duplex,

7. Altahense *Monasterium duplex*, Superius & Inferius, *ædificâsse dicitur Pirminius:* Inferius *quidem amplissimum, in Bajoaria inferiori ad Danubium situm, constructum* in honore S. Mauricii; Superius *verò ad ripam itidem Danubii. Otilone Duce locum utrumque ac sumtus subministrante. Utrumque hactenus perseverat, ut ex Metropoli Saltzburgensi discimus. Lambertus Scafnaburgensis revocat Monasterii Altahensis initium ad annum* DCC XLI. *quod de Inferiori videtur intelligendum, in quo floruerunt SS.* GODEHARDUS *Hildenesheimensis postea Episcopus, & sub eo S.* GUNTHERUS, *S. Stephani Hungarorum Regis cognatus; & S.* THIEMO, *dein Archiepiscopus Saltzburgensis, de quibus in Saeculo* VI *Benedictino agemus.*

Fabariense,

8. Fabariense *Monasterium, vulgò* Pfeffers, *diœcesis Curiensis, nunc Benedictinæ congregationis Helveticæ, plurimi illustrarunt Sancti, à Gabriele Bucelino laudati in parte 2 Topographiæ Germanicæ, de quorum sanctitate & gestis certiora monumenta*

expectamus. In his post S. Pirminium memorantur SS. ALDELBERTUS, BALDEBERTUS *Abbates, S.* WIGGERUS *Episcopus, S.* FINTANUS, *& alii plures.* Circa An. DCC LVIII. Nov. III.

9. Murbacensis *Monasterii conditionem tribuunt Eberhardo Suevia Duci & Alesatiæ Comiti, inceptámque aiunt anno* DCC XXVI. *Id congruit S. Pirminii ætati, qui forsan ad loci initium seu profectum aliquid contulit. Perstat ad hoc usque tempus istud Monasterium in superiori Alesatia, diœcesi Basileensi, ad montana Vosagi situm, ex quo eductus est S.* SIMPERTUS, *cujus Acta in Saeculo proximo referenda. Istic etiam Monachi plures ab Hunnis necati. Lege Gabrielem Bucelinum loco modò citato.* Murbacense,

10. Schurteranom *Cænobium in diœcesi Argentinensi, Mortenaugia tractu, situm ad Rheni ripam, auctori S. Pirminio tribuit Vita scriptor, eùmque secutus Trithemius in Historia Francorum. at Paulus Voltius Abbas Hugonis-curiæ Offoni Angliæ Regi, à quo* Offonis-cella *primùm, dein* Schuttera *à præterlabente fluvio dictum sit, adsignandam originem putat, uno ante Pirminium sæculo, qui tamen locum ad S. Benedicti normam revocaverit. Adi Franciscum Guillimannum de Episcopis Argentinensibus in Amando, & Bucelinum. In divisione facta inter Carolum* Calvum *& Ludovicum fratrem,* Offoois-villa, *fortè* Cella, *Carolo obtigit, apud Chesnium in tomo 2 Hist. Franc. pag. 454.* Schutteranense,

11. *De* Gengenbacensi *&* Swarzahensi *nihil occurrit notandum. Virumque in Alesatia situm, & à Rushardo Alesatiæ Duce constructum Pirminio hortante.* EMILO Abba *&* ALFRAM Abba de Kenginbach *memorantur inter Fratres conscriptos Cœnobii S. Galli apud Goldastum in parte 2 rerum Alamannicarum.* Weissenburgense, *potentissimum olim Cœnobium, sæculo proximè elapso Ecclesiæ Spirensi unitum est. Ejus primordia referunt ad Dagobertum, incrementa ad S. Pirminium.* Gengenbacense, Svvarzahense, & Vveissenburgense,

12. Horenbaceose *seu (ut Vitæ conditor scribit)* Horbacense *Monasterium, in loco nomine* Gamundeo ob duorum confluentiam rivulorum *appellato ædificatum est ope Vvernheri prænobilis Franci, in confinio diœcesium Trevirensis & Mettensis: ubi S. Pirminius sepulturam habuit, qui loco incrementum dedit & nomen,* S. Pirmin, *quod opidum uno tantùm miliari distat ab arce & opido Biponte, vulgò* Zweybruch. *Monasterio ab hæreticis direpto & pessumdato, corpus S. Pirminii aliò illatum est, ut postea videbimus. In epistolis S. Bonifacii Episcopi & Martyris duæ exstant epistolæ, una ordine 84, quam* LULLONO Maguntino Antistiti *scribit* DOTO *seu* DODO servus servorum Dei *Abbas,* & omnes Monachi S. Petri Apostolorum Principis degentes sub norma sanctæ Regulæ: *aliam numero 113.* Domino & Patri RIOULFO Archiepiscopo *Lulli successori scribunt* AMALARDUS & WIDO omnisque congregatio S. Petri ex Monasterio Horbach. Horenbacense,

13. Mauri-Monasterium, *vulgò* Maursmunster, *&* Nova-villa, Neuwiler, *utrumque in Alesatia. Et primum quidem à S. Leopardo conditum, ut ferunt, hactenus subsistit: alterum Canonicis mutavit.* Mauri-Monasterium & Nova-villa.

14. *His Monasteriis à Pirminio aut erectis, aut excultis, addit Hundius in Metropoli Salisburgensi* Manseum, *vulgò* Mansee, *aliis* Lunælacense *dictum, à S. Pirminio erectum ope Otilonis Ducis in honorem S. Petri & S. Michaëlis; &* Pfaffenmunster, *aliis* Monasteriense *in Bajoaria, primò prope Straubingam opidum, nunc Straubingæ mœnibus inclusum. Et Trithemius in Compendio Annal. lib. 1 Amerbachii Cœnobii diœcesis Vvirtzsburgensis inter Neccarum & Mœnum fluvios siti originem adscribit Pirmenio, qui & discipulum illic suum* AMATOREM *seu* AMOREM *primum Abbatem reliquerit. Monasterium hoc à Richardo Fuldensi Abbate restitutum, & S. Simplicio dicatum fuisse procedente sæculo* XI, *adfirmat Brovverus in lib. 1 antiq. Fuld. cap. 20, & lib. 2 cap. 10. Hæc satis.* Alia.

INCIPIUNT CAPITULA IN VITA S. PYRMINII.

Proœmium operis. Denotatio negligentiæ scriptorum.

CAPUT I. QUÒD B. PYRMINIUS *in Meltis castello primùm sedens Episcopatum obtinuerit.*

II. *Quòd ab Alemannia* SINTLAZ *eum adierit, prædicationis quoque ejus efficaciam miratus fuerit.*

III. *Quomodo eum rogaverit suæ genti medelam prædicationis inferre.*

Circa An. DCC LVIII. Nov. III.

IV. *Quòd beatus vir hoc recusat, nisi apostolica jussio urgeat, paritérque ire Romam deliberant.*

V. *Quomodo beatus vir Sintlacem Romæ prævenit, orationique institerit.*

VI. *Quomodo per baculi ipsius staturam sanctitas ejus Apostolico claruerit.*

VII. *Quomodo eidem Apostolico causam sui adventûs retulerit.*

VIII. *Adventus Sintlacis, & quomodo Papa utrorumque fervori congratulatus fuerit.*

IX. *Quòd ad* THEODERICUM *Regem epistolam direxerit de recipiendo S. Pyrminio in diœceses Episcoporum Franciæ sive Germaniæ.*

X. *Quomodo vir Dei in Alemannia prædicans, à Sintlace sit interpellatus de domo orationis.*

XI. *Quomodo in insulam propè visam veniens, omnem venenatorum turbam inde fugavit.*

XII. *Quomodo eam excolens, amœnam & fructiferam fecit, Cœnobiúmque fundavit.*

XIII. *Allocutio salutaris ad insulam.*

XIV. *De eo quòd alia etiam Cœnobia fundaverit.*

XV. *De eo quòd* WERINHERUS *in Franciam de Alemannia eum venire rogaverit.*

XVI. *Deliberatio ipsius cum beato viro de construendo inibi Cœnobio.*

XVII. *Quòd vir almus modicum primò fecit sibi tugurium in honorem sanctæ Dei Genitricis, donec à rustico deductus sit in Gamundinum.*

XVIII *Quòd ipse emundans locum, ædem ibi construxerit.*

XIX. *De vacuatis chrismate ampullis subitò impletis. gratulatio plebis ex perpetuo miraculo.*

XX. *De eo quòd Vverinherus posterique ejus plurima prædia ad ipsum locum condonaverint.*

XXI. *Quomodo Cœnobium* Wisaburg *ad spiritualem gratiam promoverit.*

XXII. *Adventus S.* BONIFACII *Archiepiscopi ad B. Pirminium, ipsorúmque congratulatio.*

* id est campanam

XXIII. *De eo quòd S. Bonifacius in itinere Fresiano ancillam Dei vas fusile* rogavit.*

XXIV *Quòd ad Fresiam veniens, multos ibi ad Fidem Christi converterit.*

XXV. *De eo quòd alii Fresonum impii Præsulem sanctum sociósque interfecerint, sique mox mutuò trucidaverint.*

XXVI. *De reportatione corporis sacri, & de spontaneo sonitu fusilis.*

* Fuldam

XXVII. *Adventus ipsius primò ad Moguntiam, inde ad Vuldam*, & miraculum de concessa ciborum copia.*

XXVIII. *De taciturnitate campani quod Vvido Horbacensi Cœnobio abstulerat, redditáque ejus sonoritate per B. Pyrminii merita postquam retulerat.*

XXIX *De eo quod B. Pyrminius post abscessum S. Bonefacii ab activa se suspendit, & in solam contemplativam intendit.*

XXX. *Exhortatio ejus ad Fratres in hora exitûs sui.*

XXXI. *Transitus ejus ad Christum, corporisque sacri collocatio.*

PROLOGUS AD LIUDULFUM ARCHIEPISCOPUM.

IN omni creaturarum multimoda universitate opifex earum Deus magnificus atque mirabilis perpenditur; & cùm solus lucem habitet inaccessibilem, ideóque ab homine nullo qui mortali regitur carne, videri possit; per ea tamen quæ condidit, æstimari se concedit. In quibus omnibus dum potens & mirificus evidenter appareat, perspicaciùs, pulcriùs, atque dulciùs in sanctis hominibus magnificentia ipsius irradiat. Hi denique voluntati ejus morem gerendo, præceptorum disciplinæ semet penitus submittendo, Conditorem suum adsciscunt sibimet intimum habitatorem: húncque habentes cooperatorem, quàm mirandus, quàm potens, quàm bonus Israël sit Deus, ceteris clarius ostendunt. Quod egregius Prophetarum David ingenio sagaci

contemplans, *Mirabilis*, inquit, *Deus in Sanctis suis, ipse dat virtutem & fortitudinem.* ac si diceret: Vos qui Sanctorum virtutes admiramini, magis illum qui dat contemplamini. Idem in ultimis psalmorum, ubi omnem creaturam in Dei laudes ordinat, electè atque singulariter canendo invitat: *Cantate Domino canticum novum: laus* enim *ejus* præcipua *in Ecclesia Sanctorum.* Et iterum: *Laudate Dominum in Sanctis ejus.* Hymnus quoque trium puerorum, immanissimæ fornacis divinitus igne sopito concelebratus, omnia Domini opera ad ipsum benedicendum ordine incitat. Incipiens namque à summis, id est Angelis & cælis, descendit ad infima, id est terram & maria, inque his nascentia atque habitantia. Quibus omnibus decursis ita claudit: *Benedicite spiritus & animæ Iustorum Domino, benedicite Sancti & humiles corde Domino.* ac si hujusmodi verbis cantilenæ vim exponat: Omnia quidem opera Domini benedicendum illum significatis, quem in vobis miramur; ineffabiliter tamen Sancti & humiles corde præbetis mirabilem, quem vobis promeruistis cooperantem. Idcirco nullum oportet ambigere, quin in Deum transmittatur honor qui Sanctis exhibetur, & omnis qui gesta & virtutes eorum scribit aut prædicat, operantem in eis Dominum magnificat.

Circa An. DCC LVIII. Nov. III. *Psal.* 67. *Psal.* 149. *Psal.* 150. *Daniel.* 3.

Hujusmodi ergo rei consideratione animatus, simúlque Fratrum benignissimorum atque in Christi caritate fervidorum petitione pulsatus, vitam & actus sanctissimi Patris eximiique Pontificis PYRMINII describere conabor. Nam etsi temeritatis verear elogium, quòd linguâ minùs limatâ, eloquio inculto, verborum inops, tam reverendæ dignitatem materiæ aggredi præsumo; tamen fiducia robur ingerit, quæ de Dei gratia nullo modo desperare permittit. Ipse enim cordis scrutator & examinator plus rusticitatis benevolentiam, quàm periti sermonis probat affluentiam. Unde etiam regni sui Evangelium magis incultis piscatoribus, quàm facetis commisit Oratoribus. Quod tamen opus tibi, reverendissime Archipræsul LIUDOLFE*, considerandum & examinandum committo: quia fides & veritas te composuerunt, ceteræque virtutum catervæ tam firma tutela muniunt, ut livore cateas, & ab omni ventositate immunis exsistas. Precor ergo ut si qua fuerint insulsè prolata, in melius fingas, superflua reseces: nec antè in aures publicas prodire sinas, quàm justi examinis librâ perpensum, tuæ sagacitatis fuerit limâ probatum. Quamvis enim mihi non insit cornea fibra, potius tamen judico à prudentibus corrigi, quàm adulatorum falsiloquio commendari.

* al. Ludolfe

Sed jam tempus est ad explicanda memorati Præsulis gesta vertere stilum: cujus quæ fuerint ab ineunte ætate rudimenta, quibus in adolescentia sanctitatis rutilaverit floribus, vel quibus per omnem juventutem usque ad promotionem Pontificatûs excreverit virtutum insigniis; nimiùm culpanda scriptorum incuria notare neglexit. Pauca dumtaxat, quæ sub Pontificatûs tempore gessit, obscurè exarata reperimus; ipsa (si Christus opem dederit) evidentiùs atque operosiùs exprimere studebimus. Verumtamen quòd magnifica fuerint in sanctitatis fervore, quæ scriptores non fecerunt cognita; manifestavit quam post operatus est miraculorum eminentia. Nam ipse qui ait: *Ego glorificantes me glorificabo*; à consequentibus donavit argumentari, quanta fuissent quæ præcesserunt. *Hierem.* 30.

Circa An. DCC LVIII. Nov. III. Caput I. IGitur vir beatissimus Pyrminius obtinuit sedem Episcopatus in castello Meltis appellato, tempore quo Theodericus [a] Rex Francorum sceptra tenebat. ubi tanto vigore tantáque sapientiæ ubertate eloquiique dulcedine veritatis semina spargebat, ut quisquis eum audierat, compunctionis rore debriatus, ad reddenda pietatis germina efficeretur fecundus. Nam non solùm vicinos, verùm etiam longè remotos mirifica prædicationis ejus efficacia famâ vulgante attraxerat: & sicut apes ad alveare melle refertum, ita ad eum confluebant examina populorum, saporatissimi verbi ipsius dulcedinem haurire gestientium.

II. Erat autem eodem tempore quidam vir inter Alamanniæ Primates opinatus, nomine Sintlaz, divino cultui studiosa devotione intentus; qui loca Sanctorum circumquaque sistentia lustrando, precúmque vota ubertim solvendo, animæ suæ lucra summopere quærebat. Cúmque hujuscemodi officio sedulus instaret, contigit eum ad locum quo sacratissimus Pontifex Pyrminius mansitabat devenisse. Cujus dum infatigabilem in Dei famulatu vidisset sudorem, quódque non magis nocte quàm die requiei quidquam concederet; simúlque considerans morati nobilitérque educati ordinem Cleri, necnon & totius sibi commissi convenientiam populi, admiratione grandi perculsus est, ob magnicè dispositam sapientissimi Salomonis familiam. Cùm verò prædicationis sermoni ejus aures mentémque adhiberet; tum suavitatis affluentia, tum ex efficaci in excolendis cordibus potentia, supra modum attonitus, vice Æthiopum Reginæ, non habebat ultra spiritum.

III. Quapropter eum secretò aggressus, ita est allocutus: O serve Dei fidelissime ac mysteriorum ejus dispensator prudentissime, beati qui adsistunt tibi assiduè, oris tui gratiam sentire meriti, de inopia illorum eruti de quibus scriptum est: *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* (Thren. 4.) quia tu vividus Pastor, pervigili cura creditum cælitus talentum ipsis dispensas, quos pabulo vitæ crebrò satias, lucis exemplo indesinenter ædificas. Væ autem meæ gentis sterilitati, cui nullus cælica propinat fluenta; cujus Rectores torpori indulgent, negligentiæ manum dant, Christo nihil lucrari meditantur: quia sibi viventes, pecuniam Domini sui sanctæ usuræ accommodare non conantur. Quò si tu ire atque aliquid gratiæ quâ tu redundas irrorare velis, centuplo auctum in futuro præmium provenire tibi gaudebis. Audi, quæso, ut annuas supplicanti, ariditatique nostræ pro cordis affectu compatere. nam nisi celeri ope subvenire contendas, nostrates cunctos possidebit iterato errore paganismus. His à præfato viro prælibatis, comites illius conquestione immensa eadem replicabant.

IV. At vir eximius consulto sagacissimi animi secreto ita respondit: Pia equidem sunt, ô viri Deo devoti, quæ postulatis; sed in omni re, sicut ipsi nostis, plurimum valet cautela consilii prudentis. Sancitum profectò constat canonibus sacris, ne quis sibi aliquid arroget in alterius diœcesi Pontificis. Et quomodo me cogitis illuc migrare, quò neque à Præsulibus illarum partium sum evocatus, neque ab apostolicæ Sedis Antistite destinatus? Quare, quem persuadere certatis, ut ego mihimet cælestis accumulem bravii lucra, vos eadem intentione, mecum laborare delectet, quatenus itineris Romani laborem simul aggredientes, à summæ Sedis culmine desiderati operis censuram studeamus perquirere. His dictis, animos eorum ad consentiendum sibi reflexit. Sintlaz domum repe-

[a] Nempe Theodericus Dagoberti tertii filius, qui ab anno DCCXXI ad XXXVII regnavit.

dabat; ac ea quæ itineri conducto forent necessaria parare satagebat. CIRCA AN. DCC LVIII. NOV. III.

Beatus Pyrminius nimio pietatis zelo stimulatus, acri fervore instabat, ut opus Domini, quod aggredi fuerat persuasus, consummaret; ad apostolicáque properans limina, longè antequam præfatus vir, venit in urbem Romanam. ubi dum apud quemdam hospitii humanitatem impetrâsset, quotidie orationis incenso faciem Domini placare consuevit: atque dum hujuscemodi studio frequenter insisteret, die quadam B. Petri Apostolorum Principis domum ingressus, cunctas ibi consistentes aras contriti cordis immolatione fumigabat. Ubi quoque ab apostolico Præsule primò eum videri contigit, qui à ceteris perquirens secretò si nossent quis esset, aut unde venisset; responso didicit, hunc Præsulem esse, & de Galliæ finibus illuc advenisse. At Apostolicus: Multùm, inquit, desipitis, quòd aliunde venientes minùs cautè observatis. à talibus denique plura sæpe perperam gesta fuisse percêpimus. V.

VI. Interim beato Pyrminio singula perlustrante altaria, accidit eum ad sacratissimam B. Petri tumbam devenisse. Ubi eùm orationis gratiâ genua flectere in voto haberet, pedum pastorale limpido commisit pavimento. Qui nulli adhærens materiæ attrectabili, tamdiu (mirum dictu!) immobilis perstabat, donec ab oratione surgentis recipientisque manui se ultrò immitteret. Quod ideo fieri miraculum provida Christi voluit clementia, ut liquidò pateret, quanta apud se meritorum polleret sublimitate, qui erat ignotus patria & gente: hócque voluit Evangelium ejus initiari signo, quod cumulato dispensaturus erat lucro. Motus autem hoc Apostolicus [a] eventu, intimam cœpit habere pænitudinem, quòd ante ostensionem hujuscemodi signi, ullam de beato viro mali gessisset suspicionem: celeritérque ad ejus se provolvens vestigia, hujusce reatûs obnixè postulavit indulgentiam. Cúmque vir beatus humiliter eum susciperet, dulcibus osculis sanctisque amplexibus magnopere se commendantes mutuò, ad miscenda pietatis colloquia pariter consederunt.

VII. Vetùm ubi se plurimùm cælestis vitæ recreaverunt pabulis, cœpit Papa beatum consulere Pyrminium, qua de causa illò venire disponeret. At ille cuncta ordine pandit; quomodo videlicet egregius vir Sintlaz de Alamannia ad eum in Franciam devotionis causâ venisset, suæ gentis defectum referret, quia Doctores ejus dormitarent, commissos negligerent; denuoque in paganismum casuram, nisi aliquis divino zelo instinctus succurrere properaret. quomodo etiam idem Sintlaz semet id opus aggredi suaderet, suique eum responsum accepisse, quòd non esset licitum aliorum Præsulum parochias discutere sive corrigere, nisi aut illorum rogatu, aut apostolicæ auctoritatis jussu: pariterque condicerent Romam properare hac de causa. Addidit quoque se mirari oppidò, quænam prædictum Sintlacem præpediret occasio, quòd non adesset ex condicto.

VIII. Talia referenti beato Pyrminio, Sintlaz sui ingerens præsentiam, cunctis ejus adsertionibus testificatus est, tum votivo adventu, tum veraci relatu. Tunc Papa perpendens in Sintlace sincerissimæ intentionis fervorem, in beato autem Pyrminio fidei constantiam, animi industriam, sapientiæ plenitudinem, sermonis affluentiam; ineffabili exsultabat gaudio, ac intimo cordis laudes Christi parturit jubilo, qui ad lucranda populorum agmina, talium cooperatorum inflammare dignatus est pectora: ve-

[a] Is erat Gregorius secundus, ut colligitur ex tempore, quo Pirminium accessisse in insulam Augiam diximus in Observationibus prævüs.

Circa An. dcc lviii. Nov. iii. tirúsque se negligentiæ nævo notari, corámque Deo reum detineri, si quod ipsum decuit agere omitteret: acciros utrosque sanctæ exhortationis animavit eloquio, suæque auctoritatis roboravit indicio, ut opus quod divina inspiratione inchoaverant, fiducialiter certarent implere.

IX. Denique epistolam cum beato viro absque dilatione per venerabilem virum Sintlacem ad Regem Francorum THEODERICUM [a] direxit, monens, suadens, & imperans, ut respectu divinæ remunerationis, viri Dei votum pia opitulatione duceret ad effectum: edocens hoc ita demum sagaciter fieri posse, si cunctis tam Alamanniæ quàm Franciæ Præsulibus convocatis, imputaret neglectûs ipsorum desidiam, reatûs notificaret pondus: quod nequirent evadere, nisi beatissimum Pyrminium ad suas diœceses ducerent, pessumdatíque gregis damna restaurare flagitarent. Porro Rex epistolâ pervisâ honorificè ab Apostolico suscepit directos, ac cuncta quæ mandata sunt, libenti animo perficere curavit. Nam coadunatis Episcopis ceteráque Cleri ac plebis catervâ, missum à Papa Sintlacem videlicet in medio stare jussit, palámque referre, quomodo Papa reverendus illorum Pontificum inertiam doleret, quomodo labefactati populi dispendia lugeret, suáque juberet auctoritate, ut inclytus Pyrminius ab eis gratanter susciperetur, gemendæ jacturæ futurus efficax restaurator. Pontifices talibus auditis compunctionis stimulo sunt salubriter accensi, virúmque Dei in sua adsciscentes, omnem opportunitatem ac libertatem se ei paraturos spoponderunt, ad peragenda quæ divinitus sunt instituta & ab Apostolico imperata. Accepta igitur tam congruæ occasionis facultate, vir Dei primò ad Alamannorum gentem proficisci disposuit: quò dum pervenisset, veluti cælitus imber diffusus, omnium ad se venientium corda fecundissimo salutaris verbi rore maritavit: commoránsque in loco qui vocatur SINTLACIS-OWA, venienti viam paravit Domino, prava mutans in directum, & aspera in vias planas; & ex duris impolitísque lapidibus filios Abrahæ quadrans.

X. Cúmque non modicum tempus in hujusmodi exercitio desudaret, vir eximius Sintlaz, cujus etiam filium Pater sanctissimus de sancti lavacri fonte levavit, humiliter adiit eum, dicens: O Sacerdos inclyte, in tuo adventu omnia mortua reviviscunt, arida virent & florent, tellus nostra germine vitalis fructus gravida facta est. rogamus nunc, ut pio consilio suggeras, quo in loco, postquam hinc forsan discesseris, construere queamus domum orationis.

XI. At beatus Pyrminius: Videre, inquit, videor, insulam prope quam celeriter navigando quimus attingere. properemus ad eam. fortassis ibi benignus Dominus suam nobis exprimet gratiam. Respondens autem prædictus vir ait: Absit, absit hoc, domine mi, quia in illa insula serpentium exstat vermiúmque horrendorum possessio, nec hominis ulla ibi poterit esse habitatio. Tunc Pater almus: Quid, inquit, loqueris modicæ fidei? nonne Christus retulit sibi donatam esse omnem potestatem in cælo & in terra? nonne electis suis concessit ambulare super aspidem & basiliscum, & conculcare leonem atque draconem? His auditis supradictus vir beato viro annuere, ipsíque navigii opportunitatem præbere non tardavit. Mox autem ut Sacerdos sanctus insulam attigit, omnis illa vena-

[a] Non dissentiunt qui Pirminium accessisse aiunt ad Carolum Martellum, penes quem erat summa rerum, Theodorico sola Regii nominis appellatione relicta. Certè Bartholomæus Scobingerus in Additionibus ad Joachimum Vadianum apud Goldastum observat, Carolum dotasse Monasterium Augiense ex bonis fiscalibus circumjacentium locorum pagorúmque, in primis regia villa *Erfmuotingen*, ex cujus vineis voluit præstari vinum in usum sacrificii. id quod constat ex litteris conditionis Monasterii, fundati *in honorem B. Mariæ Virginis & Apostolorum Petri & Pauli juxta Regulam S.* BENEDICTI.

torum

torum turba, veluti nimia contrarietatis vi urgente, fugiendo inſulam deſeruit: tantáque multitudo eorum abire viſa eſt, ut tribus diebus ac noctibus tota ſuperficies maris, per quod natando tranſierunt, cooperta videretur: nuſquam verò poſtea comparuit. Circa An. DCC LVIII. Nov. III.

XII. Tunc egregius Chriſti agricola, tam horribili hoſtilitate anathematizata ſociatíſque fidelium adminiculis, ſtirpes inutiles, ſpinas, tribulos, fruticúmque inculta præcidere curavit; nec deſtitit donec omni fœtori atque uligini abſceſſum pararet, ſoli verò ac jocundo aëri locum faceret: atque ita ſub celeri dierum momento facta eſt apta hominum habitatio, ubi antea conſtiterant immanium viperarum cubilia. Deinde in Chriſti honore Oratorium conſtruere aggreſſus eſt, ad quod plures fidei ardore animati, prædia ſua conferre decreverunt. præcipuè tamen devotiſſimus Sintlaz, qui in ambitu ipſius loci multa hereditario jure poſſidebat, Chriſti domicilium amplificare ſtudebat: ubi poſtea plures coadunati ſæculi hujus transfugæ, Religionis ſanctæ facti ſunt aſſeclæ, procelloſi mundi vitantes inquietudinem, tutiſſimi portûs obtinent ſtationem.[a]

XIII. O quondam ſterilis & horrida, nunc amœna & fertilis Owa; olim vepribus & ſpinis obſita, nunc fructiferis arboribus fecunda, vineis uberibus ſpecioſa, ut paradiſus emicas ſemper delicioſus. Gaude, & lætare immenſo cordis jubilo, grates Chriſto indeſinenter referendo, qui te per talem & tantum Patronum ſic exaltavit, ſic glorificavit. Eras quondam cubile draconum, nunc In te oritur viror calami & junci: via ſancta eſt in te, per quam non tranſibit mala beſtia. quondam ſonabant in te ædes habentes ululæ, nunc filii Sion commorantes & exſultantes in Rege ſuo, ſuaviſſimum præcinunt alleluia. Pro quibus jocunda & lætabunda in corde tuo juxta propheticum drama ſermocinari poteris: *Quis mihi genuit iſtos? ego ſterilis & non pariens: & iſtos quis enutrivit?* Ego deſtituta, ſed in manibus Domini ſabaoth deſcripta, in cujus oculis muri mei permanent ſemper. Iſte ergo primus locus eſt, quem venerabilis Sacerdos conſtruxit ad laudem Chriſti & ad commodum congregationis Chriſto famulantium: in quo ab ipſo tempore uſque in finem ſæculi cæleſtes foventur alumni, cæleſtis Hieruſalem futuri cives æterni. *Iſa. 49.*

XIV. Poſt hæc verò nullo modo deſiſtens à ſancti fervoris propoſito, cùm prædicationis inſtantia, tum ſignorum virtutúmque magnarum efficacia id comparavit, ut patrimonia ſua Fidelibus plurimis conferentibus, alia quoque nobilia ædificaret Cœnobia, quorum nomina hæc ſunt: ALTAHA, SCUTERA, GENGENBACH, SUARZAHA, MURBACH, MORESMUNSTER, NOWENWILARE[b]. Quod non ſine magna miraculorum patratione effici poterat: quamvis, quæ illa miracula, vel quot & quanta eſſent, ſcriptorum deſidia notificare neglexerit. Verùm his omiſſis moveamus ſtilum noſtrum texere, quibus beneficiorum geſtis Horbacenſe Cœnobium ordiտus fuerit atque conſummaverit.

XV. Fuit igitur vir quidam WERINHERUS nomine, alta Francorum nobilitate propagatus. Hic cor ſuum inclinaverat ad faciendas juſtificationes Domini propter retributionem mercedis æternæ. Hic nempe odoratus odorem ſuaviſſimæ opinionis beati Pyrminii, quàm fervidus ſcilicet deſu-

[a] Huc referendum id quod ſcribit Hermannus Contractus ad ann. 727. *S.* PIRMINIUS poſtquam Augiam per tres annos rexit, *ob odium* CAROLI (Tuditis) *à Theodebaldo* GOTIFRIDI *Ducis* (Alamanniæ) *filio ex Augia pulſus*, ETONEM *pro ſe conſtituit Abbatem, & ipſe Alſatiam alia inſtructurus Cœnobia petiit.* Et ad ann. 732. ETO *Augia Abbas à Theodebaldo ob odium Caroli Muranciam relegatus; ſed eodem anno, pulſo Theodebaldo, à Carolo reſtitutus eſt.*

[b] De Monaſteriis à S. Pirminio conditis actum eſt in Obſervationibus præviis.

Circa An. DCC LVIII. Nov. III. daret in prædicationis opere, quàm efficax esset in animarum lucrificatione, quàm sedulus in ædificandis Monasteriorum habitaculis, quámque studiosus in coadunandis Religiosorum catervis, & quòd nimio zelo Regulam S. BENEDICTI observare quosque accenderet; pietatis æmulatione repletus, legationem direxit, rogans obnixiùs Præsulem eximium ad se venire dignari. Cui servus Dei morem gerere non renuit, quia Deo placita eum procurare perpendit; veniénsque cum omni honore ab eo susceptus est.

XVI. Cúmque aliquamdiu simul morarentur, præfatus vir sic eum allocutus est: Pater sanctissime ac Sacerdos venerande, cujus merita longè latéque magnarum virtutum sunt testificatione notificata; tibi summissiùs supplico, ut quod æstuanti corde parturio votum, desideratum adjuves adipisci effectum. Habeo namque, divina largiente gratia, plurima in circuitu consistentia prædia, ex quibus aliqua in Dei honorem & ad commodum ipsi servientium conferre cupio, ut videlicet aptus quæratur & eligatur locus, in quo Dei famuli continuò manentes, idoneum ei possint persolvere servitium. Hanc rem tuis initiari consiliis volo, te duce, te instructore, ad ultimum, te ipso fabricatore perfici exopto.

Cui Pater almus: Non nos, inquit, tam pio subtrahimus operi; immo ultrò præbemus promtos & paratos ad obsequendum tuæ voluntati; quia sentimus, Deo inspirante, agitari.

His dictis, præcipuus athletarum Christi adversus omnem robustus difficultatem, à nullo, licèt grandi, temperabat labore: quia summæ præventus benedictionis dulcedine, acriter invigilabat ad comparandam de pretioso lapide coronam.

XVII. Quærens itaque inibi locum orationibus, sacrisque exercitiis opportunum; modicum primò constituit tugurium, ad evitandas dumtaxat solaris æstus molestias aptum. Contigit autem rusticum quemdam adoriri eum, ac dicere: O Pater eximie, quem cuncti novimus hujus negotia declinare sæculi, deliciarum luxus fugere, divitias spernere, animarum lucris deservire, eáque solummodo quæ Dei sunt die noctuque curare; si suggestioni meæ exiguitatis adsensum præbere dignatus fueris, conciliatam tuis desideriis propalabo mansionem. Est denique in contiguo locus, quem ob duorum confluentiam rivulorum GAMUNDIUM appellant: hunc si velis invisere, divino cultui dignum duces mancipatum iri, poterísque in ipso, tam tuæ sanctitati, quàm nostræ saluti modis omnibus prospicere.

XVIII. His perceptis Pater almus non destitit ad indagandum ipsum locum pergere. Quo considerato dum tesqua peragraret inculta, offendit venatorum illustris viri, prædicti videlicet Werinheri magalia; illáque introïens, & sursum manibus erectis, Davidici modulaminis versum præcinuit dicens: Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo quoadusque Dominus Jesus, in jussu & voce Archangeli & in tuba Dei descender de cælis, ac cum ceteris resurgentibus ejus gratia usis rapiar in nubibus obviàm ipsi in aëra. Post hæc à sordidis venatorum usibus emundans locum, sicuti ferventibus animis efficaciùs obsequuntur quælibet inchoata opera, celerrimè construxit orationis ædem, quam in honore & memoria sanctissimæ Dei Genitricis perpetuæque Virginis MARIÆ consecrare non distulit. Tunc Fidelium devotione sibi alacriter opitulante, pulcherrimum construxit Cœnobium; ubi sæculo huic renuntiantes, Deóque se ex integro mancipantes commodissimis uterentur habitaculis. Mu-

Psalm. 131.

tata sunt ergo in brevi prava in directa, inculta in amœna, fœda in speciosa: & quo priùs fiebat venario animalium ad delicias transitorii luxûs præbendorum, ibi felici caprura postca trahebantur animæ cælestis convivii dapibus saturandæ. Impletum videtur vaticinium carminis Esaiæ, nobilissimi inter Prophetas, ita præcinentis: *Lætabitur deserta & invia, & exsultabit solitudo lætabunda & laudans; quia gloria Libani data est ei, decor Carmeli, & Saron.* Aperiuntur enim nunc ibi oculi cæcorum, patent aures surdorum, salit claudus ut cervus, aperta fit lingua mutorum, quoniam scissæ sunt in deserto aquæ, & torrentes in solitudine. Circa An. DCCLVIII. Nov. III. Isa. 35.

XIX. Sanctissimus igitur vir more solito ardentissimè instabat prædicationis officio, omniùmque ad se venientium corda mellifluâ debriavit sophiâ. Unde multitudo utriusque sexûs numerosa, non solùm ex illa provincia, verùm ex aliis etiam regionibus, sanctæ opinionis odore attracta confluere non cessabat; quæ non solùm exhortarionis ejus virtutem desiderabat, verùm etiam salutiferæ impositionis Confirmatione ungi flagitabat. Sed quia locus erat artus, duorum videlicet fluminum concursibus adstrictus, præsertim cùm Religionis cœtui ægrè ferret femineum sexum misceri; cessit ad priora loca rabernaculorum, quatenus ibi commodiùs atque opportuniùs postulatum expleret ministerium. Cúmque huic ferventiùs insisteret, Sacerdotis sui benevolentiam cælestis gratia glorioso illustravit miraculo. Nam cùm sanctæ Confirmationis opus ob nimiam multitudinem prolixiùs exerceret, contigit oleum sacratissimi chrismatis evacuatis ampullis jam deesse. Unde angustiatus vir eximius, Curre, inquit ministro, velociùs; ampullas depôrta ad Cœnobium, ut eas iteratò implens referas nobis sancti liquaminis usum. Ille ut jussis morem gereret, agili motu arripuit ampullas; sed mox ut eas est intuitus, offendit sancto liquore usque ad summum ditatas. Hic in promtu est considerare, quàm fidelis Dominus in verbis suis exsistat. Sic enim promisit obsecutoribus suis: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Matth. 28. Invenit profectò cor servi sui juxta cor suum, cui dignatus est cooperari. Elucent merita Præsulis almi, per quæ mirabilis & magnificus ostenditur Deus. Exprimitur quoque evidentiùs misericordissima & efficacissima Spiritus-sancti potentia, quæ fidem nostram adhuc instruit & ædificat, ut certissimè credamus, eum nos invisibilis gratiæ unctione à peccati nævo lavare; qui visibilis olei liquore exhaustas ampullas voluit & valuit replere. Ideo nos jugiter aptare & conformare oportet apparatæ Deitatis gratiæ, quia nullo modo vult deserere, quos sibi promtos cernit exsistere. Contemplans igitur minister tam evidentis miraculi virtutem, non distulit manifestare sancto Pontifici exhibitam gratiam. Aderat adhuc maxima plebis concio, quæ tanti signi admiratione perculsa, non est facile dictu, quanta mentis jubilatione, quanta corporis exsultatione præconia Christo solvebat. Funduntur ex intimis præcordiis grata suspiria, tripudiant lætifico gestu corpora cunctorum, non valentium invenire, quibus moribus exprimant percepta gaudia. Præsul autem venerandus hujuscemodi verbis Domino gratificabat: Domine Deus omnipotens, qui es factor non exsistentium, reparator pereuntium; tu tempore prisco esurientem in deserto populum cælesti manna recreâsti, sitientem de petra manante rivo potâsti; tu iterum tempore recentiori quina hominum millia, quinis panibus binísque piscibus satiâsti. tibi gratias referimus, laudes præcinimus: eoquòd in præsentiarum non dedignatus es nostræ quoque exiguitati, tuæ largifluæ bonitatis signa monstrare,

CIRCA AN. DCC LVIII. NOV. III. impendens subitò oleum, quod non exstitit, ut mundares & sanctificares quod immundum & perditum constitit. tibi honor & gloria in sæcula sæculorum. His dictis Præsul almifluus non cessavit confirmare cunctos qui supervenerant. Nam eo copiosiùs & devotiùs affluebant, quo se cælitus dato nectare initiandos sciebant: nec antea sanctum potuit peragi ministerium, quàm consummato diei tempore immineret vesperum. Quo minitante noctis tenebras effundere mundo, universi sacra benedictione muniti remeabant ad propria, pleni gaudii refectione ditati.

XX. Illustrissimus autem vir Wernherus quæ pii cordis deliberatione spopondit, omni alacritate implere curavit. Nam & ampliora quàm voverat solvere certaverat, ut non solùm obligationis minimè fieret reus, verùm dein superadditis erogatorum numeris, æternum remuneratorem sibi potiùs faceret debitorem. Inter plurima denique quæ liberali animo depromserat, obtulit quoque maximos limites in saltu qui Vogesus dicitur: in quo villa exstat, habens vocabulum Pyrminisllusna, eoquòd ibi provisores gregum Cœnobii sancti viri primò sua metari sunt tuguria. Subsequenti etiam tempore directi sunt à Præpositis atque ab aliis sanctissimi Monasterii ministris, tam servilis quàm liberæ conditionis viri, qui loca prædicti saltûs perscrutantes, necnon inutilia ejus arbusta exstirpantes, plurimarum paravere commoda villarum: in quarum ambitu quæque excolentes diu infertilia, gratissima ex eis reddidêre novalia: quorum redditibus utentes in præfato degentes Cœnobio, tam carnali quàm spirituali tripudiant beneficio. Æmulantes autem liberalissimum præfati Wernheri exemplum posteri ejus quamplutimi, multique alii benignitatis affectu repleti, ad sustentandas vineæ Domini vites ultrò se suaque præbuerunt. Denique ex utriusque præfati saltûs partibus plurima condonavêre prædia, quorum nomina ponere supersedemus. Proinde pensanda mira gratiæ supernæ dispensatio, quomodo se diligentibus his qui secundùm propositum vocati sunt sancti, omnia cooperari tribuit in bonum. En cernere possumus, qualiter iste Præsul Deo devotissimus ad præparandos cælestis usuræ fructus instigat excolere culturæ terrestris usus: & dum summorum intentus meditatur lucrum, infimorum accipit famulitium. Quæ licèt transeundo finem habeant, his tamen qui eis recta usi sunt intentione, fructificant semper manentis gaudii diuturnitatem. Quid verò his præparent qui in eis aliter quàm à Deo sit constitutum, versari gestiunt, ex adverso colligi potest. Rationales quidem animæ in id conditæ sunt ordinis, ut famulantem infimorum habeant usum, summorum verò appetant fructum. Hunc ergo observantibus ordinem, omnia cooperantur in bonum. Econtra qui summa pro nihilo pensant, imis autem delectantur ut summis; omnia cooperantur in malum. Et ratione id cadit; ut illis in præmio cumuletur vitæ æternitas, istis in supplicio perpetuæ mortis atrocitas; illis exsultationis immensitas, istis mæroris immanitas: illis honor perpes & gloria, istis opprobrium indeficiens & ignominia. Obsecrare nunc juvat, te beatissime Christi Sacerdos, ut piis apud eum obtineas interventibus, quo sua nos illustret gratia, quæ terrenos in nobis affectus interimat, cælestium appetitus incitet & augeat: quidquid transitoriæ facultatis se subjicit, ad usum dispensare doceat, non ad fructum; teque ducem & prævium nostrum sequentes, per temporalia quæ nobis præparasti commoda, æterna procuremus præmia.

XXI. Post hæc Præsul egregius iter suum ad locum jocundissimum, qui voca-

tur Wizaburc * destinavit, ibique gratiam qua redundabat plurimis impertiens, à sæcularis vitæ scoria purgatos, religiosæ disciplinæ excudit æmulos. Hic quoque sicur in reliquis ejus constructionibus efficaci comparatione adstitit Christus, qui corda multorum eo ignivit stimulo, ut prædia possessionésque amplissimas eidem loco subrogarent: præparatúmque est in brevi Cœnobium Dei servitio aptissimum, & sæculo renuntiantibus tutissimi statio portûs; ubi non paucis Fratribus spiritalis exercitii fervore coadunatis, honestissimam atque discretissimam B. BENEDICTI Regulam observare Pater almus instituit: & sic ad Hotbacense Cœnobium reversus est per suam semitam, quæ ob piæ privilegium memoriæ ad inpræsentiarum vocatur sancti Callis Pyrminii.

CIRCA AN. DCC LVIII. Nov. III. * al. Vrtzeburg

Ex hujuscemodi ergo piorum operum ardoribus fama beati viri longè latéque percrebuit, adeo ut eximius Antistes BONEFACIUS a, qui tunc Moguntinæ metropolitanæ videlicet urbis sedi præerat, & à primævæ ætatis pueritia digno exsequi studuit opere quod præfiguravit in nomine; visitandi eum gratiâ adire disponeret, & ad ipsum Gamundii locum venire non omitteret. Quem beatus excipiens Pyrminius, magno gratulabatur affectu, quòd à tanto meruit visitari Sacerdote. Æstimare datur, quanta in utrorumque cordibus exstitit lætitia, quàm copiosæ exsultationis affluentia, ex sancti Spiritus manans inundantia, dum uterque alterum concessa participat gratia, uterque docet & dictit, uterque Christum indit & haurit: & quanto prolixioribus mutuò se donant colloquiis, tanto strictioribus in Christi amore connectuntur vinculis. Felices judicandi, qui tantorum Antistitum intuebantur amplexus, fide & veritate gravidos, puritate conditos, sanctitatis vigore fecundos: quorum oscula dulcissima, caritatis nectare redolentia, sancti Spiritus irrorabant charismata. Amoris itaque divini instinctu aliquantulum temporis pariter transigere decreverunt, ut à salubertima collationis efficacia de statu Ecclesiarum sanctarum, de uniendo in vera pacis concordia ritu plebium commissarum multa proponerent, utilissima quæque deliberarent. Hinc salutiferæ exhortationis munere ditati, immo fraternæ consolationis manu roborati, lætissimo congratulabantur affectu. XXII.

Sanctus autem Bonefacius Deo multimodis gratificans, quòd in beato Pyrminio ampliorem vulgato reperisset gratiam, mutua benedictione data & recepta rediit ad sua. De cujus meritorum vivacitate aliqua huic inserere opusculo animus parturit: quibus decursis, terminum materiæ nostro consecrabimus Pyrminio. Præfatus namque Sacerdos, ut athleta bellicosus, in Christi militia decertans, se gnaviter exserere, ferocissimam gentem Fresonum aggredi conamen habuit; vt si quos ibi spurcissimo dæmonum cultui subtrahere posset, suavissimo Christi jugo subderet. Erat quippe adhuc magna ipsius gentis pars veræ Fidei extorris, fœdissimis paganismi ritibus dedita, & barbarica immanitate multimodis efferа atque profana. Cùm autem illuc per Rheni fluminis alveum jam proficisceretur, contigit eum ad quemdam devenisse locum, in quo piorum operum commorabatur femina, quæ & ipsi grata præbuit hospitii commoda. Hæc etiam habuit capellam mansioni propriæ contiguè adhærentem, in qua orationis pensum jugiter solvere consueverat. Ibi quoddam pendebat vas fusile, mediocris videlicet ponderis, (vulgaris hoc usus scillam nominat) quod miræ sonoritatis dulcedine audientium sensus afficiebat. Illud vir almus, si quando XXIII.

a Othlonus in Vita S. Bonifacii istum congressum prætermisit, refértque alio prorsus modo factum de cymbalo, cujus meminit hic Auctor capp. 23 & 28. adeo ut Othlonus hujus Vitæ scriptor dici non possit.

Circa An. DCC LVIII. Nov. III. à propositi operis labore Deus se remeare concederet, sibi dari à prædicta Deo dedita postulavit. Verùm illa sciens nil tanti viri precibus negare oportere, liberalissimo mentis affectu revertenti se præbituram fore spopondit.

XXIV. Miles verò Domini strenuus inde profectus, sicut animo proposuit, Fresiam venit: ubi tenacissimo fidei trilice armatus ac insuperabilis fiduciæ galea munitus, limatissimo evangelicæ veritatis cuspide hostes acerrimos terebrandos aggreditur. Proinde superus Imperator agonizanti opitulans militi, multorum cordibus infixit salutaris verbi spicula, quorum acumine salubriter saucii, lucis fomite succensi, prioris nebulam detestantur erroris, ac intima compunctione devicti canere incipiunt: Sagittæ tuæ acutæ, Regum potentissime. Deinde sinistræ partis abdicant consortium, dexteræ adsciscunt contubernium; ac in omnibus sacri Præsulis obsequuntur dogmati. Qui eos efficiens almo Baptismate candidatos, perfectam Christianæ Religionis observantiam perdocuit, pervigilique insistens cura effecit, ut qui antè fuerant infestæ hostilitatis armigeri, electæ civilitatis fierent manipli.

XXV. Alii verò Fresonum, qui Babylonicæ conspirationis castra deserere noluerunt, potiúsque sub Nembroth militare, quàm Christi jugo subdi censuerunt, declinantes in obligationes, invidiæ se squamis armant, pessima construunt molimina, tempus opperiuntur opportunum, quo virum Dei sibique adhærentes invadere atque obterere valeant. Conceptum itaque vipereo semine scelus celeriter parere gestiunt. Nam conglobato impiæ societatis agmine, Antistitem sanctum omni crudelitatis rabie insequi properant. Quem pii operis exsecutionibus instare offendentes, sine mora unà cum pluribus ipsi adhærentibus trucidant. Quod ideo mira Dei dispensatio fieri permisit, ut famulum suum insigniret triumpho martyrii; & in die justi examinis severiùs puniret contemtores oblatæ salutis. Ille namque trucidatus in terra, limatior cæli fulget in aula. Momentaneam passus est pœnam, per quam perpetis gloriæ nactus est palmam. Isti verò miseri

Matth. 26. 52. ignorantes scriptum, *Omnis qui accipit gladium, gladio peribit;* perpetrati sceleris horrore omni hora torquentur, commissi piaculi conscientiâ tamdiu confunduntur, donec ipsius scripturæ sententiam suis operibus interpretati sunt. Denique hoc ex divina ultione promeruerunt, ut proprii furoris tabie conversa in semetipsos insurgerent, ac se invicem mutuò extractis gladiis perimerent. Quibus nullus superfuit, uno excepto, qui ab hujusmodi pernicie exemtum se putavit; sed alio mortis genere ulciscentem manum non effugit. Nam morbo intercutis invasus, totus cœpit scaturire vermibus, donec artubus miserabili peste resolutis, digna consummatus morte cunctis perpendere daret, quod Deus ultionum Dominus retributionem reddit superbis, & quod vindictam expetit à Deo sanguis Sanctorum qui effusus est.

XXVI. Post hæc quicumque beati viri familiarium superstites necis exstiterant, cohortabantur quos pietate possessos repererant, ut se benignitatis solatio adjuvarent Præsulis almi Reliquias componere, & ad regionem ex qua illuc venerant reportare. Ejus rei dum eos divina gratia compotes efficeret, sacra ossa recolligunt, feretro imponunt, hymnidicis concentibus canori, per eamdem viam quâ venerant remeare cœperunt. Cúmque itineris tantum exegissent, ut per diei unius intervallum eò venire facultas esset, quò Dei ancilla Beala beato viro accommodabat hospitium; ecce tintinnabulum quod habebat desponsum, nulla re quæ videri posset impellente, ultrò se cœpit agitare, plectríque sui pulsu monita solitam sonitûs dulce-

dinem propinate; nec ante (mirum dictu!) reboare quievit, quàm beatæ Reliquiæ in ipsum deportatæ sunt Oratorium, in cujus cacumine fuerat appensum. Verè Deus omnipotens angelica id agitari jussit administratione, ut perspicuè intelligere daret, quàm suavibus anima illa in cælo frueretur melodiarum cantibus, cujus in terra defuncto corpori animatæ materiæ agaulizaret sonus. CIRCA AN. DCC LVIII. NOV. III.

XXVII. Pro tanti ergo signi beneficio laudibus Deo celebratis, ossa venerandi Præsulis Moguntiam deportabant, ad suæ videlicet diœcesis sedem. Ibi adunato copioso Cleri plebisque cœtu, ad Wldam usque cum omni honore transtulerunt: ubi, sicut ipse corpore vivens jusserat, eum cum hymnis & psalmodiis collocaverunt. Ut autem pius Dominus exprimeret meritorum Martyris sui vigorem, multitudinem populi, qui ob prolixum iter oppidò fatigatus erat, magno gratiæ suæ relevavit impendio. Nam rivus ibi decurrens tantam subitò fertur eructuasse piscium copiam, ut quamvis innumerabilis caterva adesset, omnibus tamen satiem plenam inferret: cunctorúmque corda grandi stupor percelluit admiratione, quòd ipse qui olim in deserto ex duobus piscibus satiavit quinque millia hominum, nunc eodem benignitatis fonte redundante, subitò propter Antistitis sui dilectionem, tantam fieri jussit piscium copiositatem, quæ maximæ turbæ mederetur indigentiæ. Tanto igitur munere Dei refecti, tam vivaci Martyris intercessione muniti, in sua quique sunt regressi. Condonantur quoque in ipso loco extunc usque inpræsentiarum multa beneficia quærentibus, poscentibus & confidentibus in beati viri suffragia, præstante Domino nostro JESU-CHRISTO, cui perpes gloria manet in sæcula.

XXVIII. Ex occasione siquidem adventûs S. Bonefacii ad B. Pirminium, extra inchoatæ materiæ semitam digressi sumus. Attamen non offendet ista digressio, cùm ad nostrum redeuntibus Pirminium, occurrit referendum per ipsius declaratum merita simile miraculum. Wido nempe de stirpe suprà memorati Wetinheri progenitus, Cœnobium Horbacense propria tenens in ditione, devotus erga id nimiùm exstitit: qui & plurima conferens donaria, Oratorii Sancti faciem structuris eminentioribus ornavit, amplo auri & argenti splendore polivit, & ubicumque facultas suppeditavit, sagaciter & strenuè promovit. Verùm aliquando non boni consilii vertigio actus, contra hæc agere non est reveritus. Quoddam itaque campanum, quod ob electæ materiæ massam & rite mixti metalli temperaturam, magnam sonoritatis habuit elegantiam; Oratorio almo auferri, & ad locum qui Locus-villare nominatur, præcepit transferri. Sed quia in hoc perperam atque contra S. Pirminium egerit, celeriùs recognovit, non experientiâ ultionis, sed clementi eventu signi mirabilis. Nam prædictum fusile postquam in loco prædicto est suspensum, nullum omninò valuit edere sonum, penitúsque mutum manens & inhabile, perstrinxit omnes grandi stupore. At ubi præfatus Wido tremore & horrore perculsus ad almum illud referre jussit Cœnobium, juxta pristinæ suavitatis dulcedinem, jocundum cunctis & delectabilem recepit & edidit sonum. Hinc evidens viri beatissimi divulgata est sanctitas, hinc certior spes & fiducia major fidelibus exorta est ad ejus poscenda suffragia, cujus apud Deum tantum cernunt ponderare merita. Hinc ejus vegetatior tutela Cœnobio, cujus res non audent appetere, quas norunt tam robusto protegi defensore.

XXIX. Qui patronus eximius postquam ab eo recessit B. Bonefacius, alacriùs in sancto fervebat opere; & quasi antea nil egisset, quæ retrò sunt obliviscens, in anteriora se extendit omni vigilantia & strenuitate. Cúmque jam locorum à se constructorum provectus bene vidisset compositos atque

Circa An. DCC LVIII. Nov. III. stabilitos, filiósque suos quos absque numero genuerat, vitalium operum perpendisset edere fetus; tempus esse taxans à practicæ laboribus desistere, in theoricam totam mentis convertit aciem; ac multifariam Liæ sollicitudinem devitans, toto animi fervore in Rachelis flagrabat amore. Hujus cupitis amplexibus jam gliscens adhærere, non noctibus, non diebus adolere cessabat orationis thymiama, crebræ lacrymarum effusioni subjiciens alimentum ab irriguo superiori. Hujuscemodi intentioni deserviens agone infatigabili, perpendit jam tempus imminere, quo immarcessibile desudationis suæ præmium recipere deberet.

XXX. Tunc accersitis in unum cœtibus filiorum, nonne hac brevi videtur eos exhortari admonitione? Nostis, Fratres dilectissimi, quomodo à primo mei ad vos tempore adventûs, providentiam vestræ salutis exsecutus fuerim, nil mei mihi reservaverim, nil pepercerim, vestrum meditans profectum, vestram versans utilitatem. Nune igitur, quomodo opitulante Christo certamen bonum certavi, cursum consummavi, fidem impertitæ gratiæ servavi, vestrum decrevi commonefacere studium, ut eum qui vos ad suam invitavit gratiam, firma fide colatis, spe ad ipsum certa tendatis, in ejus caritate fervida, bonorum operum exsecutione proficere studeatis. Recolite, quòd ad sustentandos vos & in Dei servitio corroborandos, possessiones amplas & prædia vobis providi. Adstitit enim mihi superna gratia, & ad hæc eroganda multorum animaverat corda. Consulite vobismetipsis, consulite, ut per terrena quæ vobis præparavi commoda, æterna procuretis lucra animarum vestrarum. Nam si (quod absit) egeritis contrà, credite mihi, credite, mutabitur in dispendium, quod proficere debuit in emolumentum. Scrutamini igitur scripturas divinitus allegatas, in quibus considerare poteritis, quid facere jubeat Deus, quid prohibeat; quid summum sit bonum, quid medium, quid infimum; quo uti oporteat, quo frui & delectari conveniat. Sedeat vobis animo, præcipuè in humilitate versari, patientiam amplecti; & in fraternitatis amore absque fuco simulationis manere. His si attenderitis, erit vobis Sanctorum omnium intercessio præsentior, Christus placabilior, optatorum proventus efficacior, donec mereamini in cælesti regno æternæ felicitatis compotes fieri.

XXXI. His dulciter prolatis, artubus corporis jam se in primordia sui resolventibus, animam cælesti Viatico armavit, atque omnigena virtute redimitam, ac meritorum divitiis plenam, tertio Nonas Novembris [a] sidereis sedibus immisit. Cujus exitus, licèt non eveniret sanguinis effusione, martyrii tamen non caret honore: qui semetipsum penitus abnegans, omni vitæ suæ tempore mortificationi crucis Christi carnem subigebat, ac totis animi incessibus Christum sequebatur. Nempe si crudelitas persequentium fortassis immineret, gaudens supplicia quamvis immania subiret. Non ergo Abraham ideo obedientià minor, neque Isaac immolationis merito indignior, quia de cælo veniens Angelus prohibuit effici, quod voto affectabatur impleri. Corpus autem sanctissimi viri à Fidelibus est collectum, & in sui Cœnobii Oratorio cum omni reverentia conditum [b], ubi jugiter sanitatum beneficia absque numero impenduntur. Denique cæci lumen recipiunt,

[a] Incertum quo anno, quem Hermannus Contractus non signat, nec quivis alius veterum Auctorum. Si Pirminius S. Bonifacio supervixit, uti ex superioribus colligitur, facilè pervenit ad annum DCC LVIII.

[b] Corpus S. Pirminii, operâ Schwicardi Comitis ab Helffenstein, asservatur hodie in Templo Soc. JESU OEniponti in Bavaria, ut legitur in Basilea sacra pag. 94. In Ducatu Luxemburgensi, non procul à vico Vvilz, sacellum exsistit S. Pirminio sacrum, Abbatis Monasteriensis apud Luxemburgum possessionibus adnumeratum, quod circumpositi incolæ voti causâ frequentant, præcipuè pro parvulis phtisi laborantibus, teste Johanne Bertelio Abbate Esternacensi in Historia Luxemburgensi.

claudi

claudi gressum, surdi auditum; & quocumque iniquitatis genere veniunt viriati, compotes incolumitatis effecti redeunt læti, obtinentibus hoc Præ- sulis sacratissimi meritis apud potentissimum restauratorem totius boni auctorem JESUM-CHRISTUM Dominum nostrum, cui cum Patre & Spiritu-sancto manet una Deitas, par potestas, incomprehensibilis majestas per infinita sæcula, Amen. CIRCA AN. DCC LVIII. Nov. III.

VITA SANCTI OTHMARI ABBATIS DURGAUGENSIS SEU SANCTI-GALLENSIS, ANN. CHR. DCC LIX. Nov. XVI.

Auctore WALAFRIDO STRABO Augiensi Abbate sæculo IX.

Ex Goldasto & ms. codice Chesniano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. SANCTI OTHMARI *nomen non uno modo pingebatur apud antiquos. In chartis à Melchiore Goldasto vulgatis in tomis 2 & 3 rerum Alamannicarum, legitur* Audemarus, Audomarus, Autmarus *&* Otmarus Abbas Durgaugensis *seu* Monasterii S. Galloni, *quem alii* Gallonem, *vulgò* Gallum *appellant. Utriusque Vitam, sanctorum scilicet Galli & Othmari, litteris mandavit* WALAFRIDUS STRABUS *Abbas Augiensis*, ad petitionem Gozperti Abbatis *Sancti-Gallensis, uti Hepidannus in Annalibus testatur cum ipso Vualafrido in prologo suo: qui Vualafridus* anno DCCC XLIX *excessit è vivis, & quidem* XV Kalend. Septemb. *ex S. Galli Necrologio apud Goldastum.* Othmari nomen, & Vitæ scriptor.

2. *Hujus fere æqualis* ISO *Cœnobita Monasterii S. Galli duobus libris translationes & miracula S. Othmari exaravit. Is multis laudatur ab Ekkehardo Juniore in libro de casibus S. Galli cap. 2. ubi* Notkerum Balbulum, Tutilonem & Ratpertum discipulos *habuisse dicitur. Apud Hepidannum verò*, anno DCCC LXXI Iso Magister obiit prid. Id. Maii. *quem itidem annum signat Hermannus Contractus. Exstant etiam hymni duo apud Canisium in tomo 5 antiquarum lectionum pag. 757 & 767, unus à Notkero Medico, alius ab Anonymo conditus in S. Othmari honorem.* Miraculorum scriptor. Hymnographi.

3. *Statim à suo ipsius obitu Othmarus* sanctus *habitus est. Hinc post sepulturæ annos decem corpus ipsius* è Stein *insula revectum est in S. Galli Monasterium. Non tamen ante annum* DCCC LXIV *honoratus est publico cultu, quem Salomon Constantiensis Episcopus ipsi decrevit post sollemnem è tumulo levationem. Ekkehardus cap. 1 de casib. S. Galli scribit*, B. Othmarum auctoritate Romana in Sanctum levatum. *Quod vereor ut dixerit habita ratione sui temporis, nimirum sæculi* XI, *quo Romani Pontificis suffragium in levandis è terra Sanctorum corporibus solebat exspectari. nam Iso Monachus testis & historicus translationis à Salomone factæ, Romani Pontificis intercessisse auctoritatem non memorat in lib. 1 cap. 2 & sequentibus. S. Vuolfgangus Ratisponensis Antistes S. Othmarum præcipua devotione coluit, uti in Sæculo V Benedictino videbimus.* Sanctitas declarata.

4. *Notkerus Medicus & Monachus Cœnobii S. Galli. in hymno à se composito Othmarum* Martyrem *prædicat his versibus:* Martyr dictus.

Principum sævas doluit rapinas.
Inde raptorum studiis gravatus,
Martyris palmâ meruit superna
Scandere regna.

Ann. Chr. DCCLIX. Nov. XVI.

Nimirum eo tempore familiare erat, ut homines innocentes violenta qualibet morte ab aliis affecti, Martyres appellarentur. Verum etsi pro justitia vitam finivit in exsilio S. Othmarus, non tamen continuò Martyr *appellandus. quem sanè titulum apud solum Notkerum ipsi attributum legimus.* Cuonradus Camerarius instituit lumen ante aram S. Othmari omni nocte arsurum, *at in Necrologio Gallensi legitur* VIII Id. Octobris.

Monasterii S. Galli instruit,

5. *Monasterium S. Galli in diœcesi Constantiensi situm ad lacum Acronium, olim dictum* Durgaugense, *eoquòd situm esset in pago* Durgaugia, *quem etiam* Arbonensem *vocant; istud, inquam, Monasterium, fama & amplitudine hactenus celeberrimum, sua debet primordia & incrementa Othmaro Abbati, qui Cellam exiguam à S. Gallo conditam & pene destitutam amplificavit, & necessariis instructam ædificiis Monachis Benedictinis adsignavit, factus & ipse Monachus, cùm antea fuisset Presbyter secularis. Sanè Pippinus Rex dum Othmaro Cellam S. Galli commendavit, ipsi concessit* libellum quem Benedictus Pater de Cœnobitarum conversatione composuerat, *testante Vvalafrido in lib. de Mirac. S. Galli cap. 11, ubi priscum Cellæ S. Galli statum describit. Nec dubium quin eo animo à Pippino id factum sit, ut novum Monasterium institutis Benedictinis informaretur.* Et Kero *Sancti-Gallensis Monachus, regnante Pippino Caroli Magni patre, S. Benedicti Regulam Alamannicè reddidit in gratiam Monachorum imperitorum, uti apud Goldastum legitur in tomo 2 rerum Alamannicarum. Hinc frequens mentio* Regulæ S. Benedicti *in historia Ekkehardi Junioris, cui præivit Hartmannus sæculo 10, ejusdem Cœnobii Monachus, in Litania metrica tomo 5 Canisii pag. 732 relata, his versibus:*

ad normam Regulæ S. Benedicti.

O dilecte Dei radians virtute corusca,
Sancte Othmare Pater, junge preces pariter.
Summe Dei cultor, Monachorum Rector & Abbas,
O Benedicte sacer atque benigne Pater,
Istud Cœnobium cœtúmque tibi famulantûm,
Nostráque sanctificans cuncta tuere simul.

Donationes sancto Othmaro factæ.

6. *Variæ donationes S. Othmaro factæ leguntur apud Goldastum in tomis 2 & 3 rerum Alamannicarum: ubi Othmari nomen variè exprimitur, ut suprà monuimus.*

Viri pii & illustres Cœnobii S. Galli.

7 *Floruêre in illo Cœnobio complures viri pii & illustres, in his præter Othmarum sancti* Eusebius Scottus *sæculo* IX; Notkerus *cognomento* Balbulus, *anno* DCCCCXII *mortuus*, Wiborada *femina Reclusa*, Foillanus Scottus beatæ memoriæ *sæculo* X, *de quibus suo loco. Viri scientiâ pro temporum captu præditi* Iso Magister, Tutilo, Ratpertus, Ekkehardi senior & junior, Hepidannus, Burchardus, Bertholdus, *aliíque Sancti-Gallenses Monachi, ut missos faciam plurimos episcopali & abbatiali dignitate conspicuos, qui ex eadem palæstra prodierunt. His adnumerandus est* Notkerus *Leodicensis Episcopus, uti aliàs probabimus. Ibidem etiam viguerunt* scholæ interiores *pro Monachis*, exteriores *pro laicis, de quibus actum est in Præfatione. Notare juvat hoc loco*, Aginonem venerabilem Patrem Episcopum & Rectorem Monasterii S. Galloni *nominari in quadam Ruakeri charta, data* anno XXIV *regni Caroli Magni apud Goldastum in Notis ad caput 14 historiæ Burchardi de casibus ejusdem Cœnobii. quo tamen tempore Vverdo Abbas loco præfuisse dicitur.*

Scholæ.

INCIPIUNT CAPITULA IN VITA S. OTHMARI.

Prologus *ad Fratres Monasterii S. Galli.*

INCIPIT PROLOGUS.

Initis duobus libellis quos de vita & virtutibus B. Galli Confessoris juxta fidem quæ vel scripto, vel dicto ad nos usque pervenerat, verè potiùs quàm lepidè composuimus; jubentibus vobis, Fratres carissimi, qui in Cœnobio ejusdem sancti Patris constituti, fervoris ejus quem in Dei rebus habuit, sancti strenuitate propositi specimen exhibetis, libet subnectere eam relationem, quæ de S. Patris Othmari studiis & virtutibus per ejus merita ostensis vestra adsertione & cura litteris est mandata vetacibus. quæ cùm sit veritate plena, ratione perspicua, non ob aliud à nobis est iterata, nisi quia carissimus Frater Gozbertus qui idem opusculum edidit, cujus caritati quidquam negare nec volumus, nec debemus, id ut fieret postulavit, immo præcepit, quem etiam in hac occupatione instantissimum ergodioctem [a] sine tædio læti sustinuimus. Itaque Lectori credulo sufficiat hæc abbreviatio nostra; incredulus autem qui fuerit, ad eam conscriptionem quam sequimur recurrens, multiplici adstipulatione testium conventus ad fidem, si gratus est, segnis non erit.

Igitur Othmarus genere Alamannorum oriundus, in ætate puerili à fratre suo Rætiam [b] Curiensem perductus est, & in servitio Victoris earumdem partium Comitis multo tempore constitutus: & litterarum scientiâ sublimatus, virtutum sectator morúmque laudabilium possessor, Sacerdotii gradum conscendit, & à supradicto Comite benignè retentus, cuidam titulo S. Florini Confessoris prælatus est. Cúmque morum ejus probitas & sanctæ vitæ munditia longè latéque plurimorum aures rumore dulci respergeret, Waltramnus quidam qui sibi vastitatem eremi, in qua S. Gallus cellulam construxerat, velut à parentibus hereditario ad se jure transmissam vindicavit, eumdem Othmarum à Victore supradicto ad præficiendum eidem cellulæ postulavit: & voti compos effectus, cellulam cum omnibus quæ ad eam pertinebant, illi sollemniter commendavit. Atque ut sui melius desiderii convalesceret

Caput I.

[a] Græcè ἐργοδιώκτην, id est exactorem operis, monitorem: qua voce usus est Hieronymus in Epitaphio Nepotiani.

[b] Rætia Curiensis seu prima, cujus caput urbs Curia, *Chur*, ad Rhenum, Comitatum Tirolensem complectitur. alia secunda dicta ab urbe Curia ad Danubium usque porrigitur, à Bajoaria Lico fluvio discreta.

Ann. Chr. DCCLIX. Nov. XVI. a utilitas, ad PIPPINUM [a] Regem profectus, eumdem Abbatem ipsi præsentavit, & locum cui eum pridem præfecerat, proprietatis jure Principi contradidit, omni instantia deposcens, ut regia auctoritate ex integro Othmarus Abbas eidem præficeretur loco. Cujus petitioni jam dictus Princeps adsensum præbens, locum sibi traditum viro venerabili commendavit, & regularem inibi vitam instituere jussit. At ille regressus, confestim boni Mandritæ studium in ipso exsecutus initio, undique versum congrua Monachis habitacula construxit, & ipsius sacri loci statum ad utilitatem divini servitii studiosissimè reformavit. Religiosos etiam quosque ita liberalitate sua ad devotionis studium invitavit, ut ex quorumdam donationibus possessiones ipsius Cœnobii admodum dilataret, & infra paucos annos complures ad sacræ militiam vitæ attractos magisterio suo & cura decentissimè gubernaret.

II. His prælibatis, vitæ ejus sanctitatem liceat summatim perstringere, ut liquidò cunctis clareat, quibus profectuum gradibus ad hanc gloriam sit evectus. Erat denique parsimoniæ sectator eximius, creberrimo macerans jejunio corpus, ita ut in præcipuis jejuniorum diebus ex consuetudine bidui abstinentiam continuaret frequentiùs. Et his contra tentamentorum jacula clypeis præmunitus vigiliis amabat, & assiduitate orandi spiritalia nequitiæ repellebat. Summæ autem humilitatis gratiâ præcipuè præditus, in tantùm voluntariam paupertatem diligebat, ut terrenam gloriam omnibus fugeret modis. Cui etiam hæc erat consuetudo, ut si quòquam pro utilitate Monasterii eum tendere necessitas poposcisset, vilis miti dorso veheretur aselli. Erát inter cetera tanta in eo pauperum sollicitudo, ut eorum curam per se potiùs quàm per alios exhibere studeret. In eo verò misericordiæ opere, quod eleemosyna dicitur, vix cuiquam habebatur secundus. Nam ad suscipiendos leprosos, qui à ceteris hominibus sejuncti manere semotim consueverunt, hospitiolum haud longè à Monasterio extra eas mansiones quibus ceteri pauperes recipiebantur constituit, & eis curam per se omnimodis impendebat ita sollicitè, ut nocturnis etiam horis Monasterio sæpe digressus, curam infirmitati eorum miro devotionis adhiberet obsequio. Capita siquidem eorum pedésque abluens, purulenta suis manibus vulnera detergebat, & victui necessaria ministrabat, illam semper animo revolvens sententiam, quam justus Judex misericordibus
Matth. 25. prolaturus est dicens: *Quod uni ex minimis fratribus meis fecistis, mihi fecistis.* Sicque factum est, ut cunctorum qui eum noverant veneratione sublimis, Pater pauperum appellaretur à pluribus. Quem tam pleniter misericordiæ studium possederat, ut si quem pauperum nuditatis injuriâ torpentem conspiceret, plerumque suis exutus vestibus, miseri contegeret
b artus, ita ut interdum sine tunica, solâ cappâ [b] contectus ad Monasterium remearet. Maluit enim per præsentis pompæ contemtum ad indumentum incorruptionis æternæ pertingere, quàm per boni operis amissionem futuræ nuditatis opprobria sustinere.

III. Quodam etiam tempore ad PIPPINUM Regem veniens, honorificè

[a] Immo ad Carolum Pippini Regis patrem, ut patet tum ex ipso Walafrido in lib. de Mirac. S. Galli cap. 11, tum ex Hepidanno Monacho in libro de casibus S. Galli, & Hermanno Contracto in Chronico, ubi Othmarus *anno* DCCXX *Cellæ S. Galli primus Abbas constitutus, cœnobialem ensibi vitam instituisse, & quadraginta per annos nobiliter rexisse* dicitur. Porro Victor *consilio cujusdam Ducis nomine Nebi persuasus ad præfatum Principem Carolum cum eodem Duce properavit, ipsique eamdem Cellam proprietatis jure contradidit, & ut Othmarum Presbyterum eidem loco præficeret exoravit*, inquit Walafridus. Quamquam ex libro 1 Isonis de miraculis S. Othmari cap. 5 discimus, Othmarum per Victorem primò quidem ad Carolum, deinde Carolo mortuo ad Pippinum filium fuisse deductum, ut in concessi loci possessione confirmaretur.

[b] Id est cucullâ, uti discimus ex epistola Theodemari Abbatis Casinensis ad Carolum Magnum.

ſuſceptus eſt, & inter alia largitaris ejus beneficia, ad neceſſitates Fratrum ſuorum ſublevandas argenti libras [a] ſeptuaginta percepit. Sed mox ut ad ſua rediret, egreſſus maximam ejuſdem pecuniæ partem præ foribus palatii pauperibus erogavit. Paucos autem ſolidos vix à Fratribus qui ſecum erant compulſus retinuit, quibus poſtmodum quoddam territorium Monaſterio vicinum coëmit. Dominicorum enim non immemor mandatorum, ſui cauſâ de craſtino non cogitabat, ſciens Monachum victu & tegumento contentum eſſe debere: & ideo paupertatem ſibi potiùs ſuiſque delegit, quàm rerum tranſeuntium poſſeſſionem ſuperfluam, expeditis mentibus oneroſam. ANN. CHR. DCC LIX. NOV. XVI.

IV. Igitur cùm jam Dominus meritis ejus digna rependere decreviſſet, callidus univerſæ bonitatis inimicus bonis ejus actibus invidens, ejúſque exemplis aliorum vitam dolens proficere; quietem quam in Chriſti ſervitio, licèt non parum laborando poſſedit, perturbare contendit. Sed quamvis flatibus temporariæ adverſitatis pulſata, radicem petræ veritatis habens infixam, paradiſi cedrus inconvulſa permanſit. Nam WARINUS [b] & RUADHARDUS, qui tunc temporis totius Alamanniæ curam adminiſtrabant, diabolo ſuadente immaniſſimo avaritiæ morbo præventi, res Eccleſiarum ſub ſua poteſtate ſitarum magna ex parte in proprietatis ſuæ dominium per vim contraxerunt. Qui cùm ſibi de poſſeſſionibus B. Galli perplura eodem violentiæ auſu vindicâſſent, vir Dei Othmarus non poſſeſſionibus terrenis inhians, ſed cœnobialis vitæ in eodem loco rerum ingruente penuria defectum præmetuens, Pippinum Regem adiit, ipſique tyrannicam eorum præſumtionem expoſuit, pariter proteſtatus grave eum crimen incurſurum, ſi eorum actibus conſentiendo faveret. Qua pro cauſa benevolus Princeps utrumque conveniens, interminatus eſt eis, gratiâ ſuâ illos omnimodis carituros, ſi non Eccleſiæ Dei quæ injuſtè abſtulerant, abſque tergiverſatione reſtituerent. At illi patriam repetentes, vitio rapacitatis infecti & beſtiali ſævitia efferati, juſſionem regiam neglexerunt: virum etiam Dei Othmarum, cùm pro hac re iterum Principem adire vellet, miſſis poſt eum clanculùm militibus, vinculis injectum per vim reduci fecerunt; necnon & LAMBERTUM quemdam, qui Fratribus ejus profeſſione connumeratus erat, non vitæ ſanctitate, perſuaſerunt, ut ei ficta quadam machinatione crimen luxuriæ impingeret, id elaborantes, ut ſanctitate ejus hujuſmodi ſuſpicionibus infamata deponendi eum occaſionem invenirent. Quâ cauſâ plurimi tam doloſæ factionis ignari ad concilium [c] ſunt evocati.

V. Itaque vir venerabilis, caſtæ [*] integer vitæ ac morum maturitate grandævus, in medio concilii collocatur, & in ejus accuſationem Lambertus falſitatis miniſter coram omnibus præſentatur: acceptáque loquendi licentiâ veritatis oblitus, falſitatis adſertor dixit ſe quamdam feminam noſſe, quæ à viro beato vim pollutionis fuiſſet perpeſſa. Ad quod fertur

[*] al. caſtitate.

[a] Vvalafridus in lib. de Mirac. S. Galli cap. 11 auctor eſt, Pippinum rogatu Carolomanni fratris multa S. Othmaro donaria conceſſiſſe, in his codicem Regulæ S. Benedicti & campanum: & Cœnobii S. Galli prædia diplomate confirmaſſe.

[b] Litteræ Scalcomanni cujuſdam relatæ apud Goldaſtum in tomo 2 rerum Alamannicarum, ordine 45, datæ leguntur *in anno primo Carlomanni Regis ſub* ROADHARTO *Comite.* & aliæ Vvinîberti ordine 43, datæ *die dominico. VI Idus Octob. anno X regnante domno Pippino Rege Franc. ſub Vvarino Comite*, itidémque aliæ ordine 67. Vvarinus Comes adhuc erat *anno* XV Caroli Magni ex charta 19. Confer caput 15 Vvalafridi de Miraculis S. Galli Sæculo 2. Stumpſius Vvarinum Hegoviæ, Ruadhardum Turgoviæ Comites facit; Goldaſtus in Notis ad Ratperti caput 2, Cameræ nuntios appellat, ex Ekkehardo de caſib. S. Galli cap. 1 ante medium.

[c] Nempe anno DCCLIX, teſtante Hepidanno his verbis: SIDONIUS *Epiſcopus Conſtantienſis & Abbas Augiæ B. Othmarum de adulterio accuſavit, mox miſſum in exſilium.*

Ann. Chr. DCC LIX. Nov. XVI.

nullum dedisse responsum. Cúmque plurimis respondere cogeretur objectis, hujusmodi dicto temperavit eloquium: Fateor, inquiens, me supra „ modum peccâsse in multis, de hujusmodi autem objectione criminis se„ creti mei inspectorem Deum invoco testem. Illis autem ut hujus facti se excusatione purgaret, attentiùs ei instantibus, mente securus, conscientiâ liber, tacitus perduravit. Et quia accusandi licentiam apud Judices patere cognovit, maluit pro sinceritate sui pectoris divino, quàm humano pro excusatione criminis placere Judicio. Mox ergo ut cunctis clarescetet ipsius castimoniam falsò fuisse infamatam, Lambertum ultio divina corripuit. Nam febrium vexatione pervasus, paullatim resoluto membrorum vigore contrahi cœpit. Sicque omnibus membris status sui amittentibus rectitudinem vel formam, capite ad terram more quadrupedum inclinato, non solùm deformitate figuræ terribilis, verùm etiam viva voce in Sanctum peccâsse omni tempore fatebatur.

VI. Consilio autem iniquè inchoaro & iniquiùs terminato, vir Dei Othmarus apud villam Potamum [a] palatio inclusus est. Quò cùm nullus intrare vel colloqui cum eo permitteretur, aliquot dies absque corporalis sustentaculo victûs transegit. Cúmque diuturna vexatione famis laboraret, PERAGOSUS * quidam è Fratribus ejus noctu advenite solebat, & ei victûs solatia ministrare. Postmodum verò GOZBERTUS [b] quidam, vir potens, dum sibi virum Dei commendari ab iniquis Principibus impetrâsset, in quadam Rheni fluminis insula nomine *Stein* juxta prædium suum custodiæ illum deputavit: ubi idem sanctus Pater spirituali tantummodo exercitio, id est orationibus ac jejuniis vacans, eo liberiùs Domino deservivit, quo ab humana frequentatione curisque sæculatibus fuerat absolutus. His & similibus notæ devotionis insistens operibus, exacto non multi temporis spatio, ab his mundanæ perturbationis angustiis ad cælestis latitudinem gaudii, decimo-sexto * Kalendarum Decembrium die commigravit [c], & corpus ejus in eadem insula tumulatum multis deinceps diebus ibidem sine corruptione permansit. [d]

* *Surio* Pagozus

* *Chesnio* *maie* XVII

VII. Evolutis autem post transitum ejus decem annis, Fratres illius per visionem à Domino commoniti sunt, ut corpus cari Patris ad Monasterium reducerent. Hoc patefacto divinæ voluntatis consilio, undecim ex eisdem Fratribus noctu ad locum in quo sancti viri exuviæ servabantur deveniunt, & sepulcrum aperientes, corpus ejus ab omni corruptione illæsum reperiunt, excepto quòd pars extrema pedis unius quam aqua abluebat, tantùm colore mutato quasi tabida videbatur. Et congruo satis miraculo prima sanitatis ejus indicia claruerunt, ut videlicet tam

[a] Potamum olim oppidum, teste Ekkehardo infrà citando, palatio regio illustre, (à quo Potamicus lacus nomen traxit, alias Acronius & Brigantigus dictus) destructum est ab anno DCCCCXVII. quo in loco postea sibi reædificata arx *Bodmen* seu *Podmen*, quam hodie incolunt nobilissimi Bodmeni, uti Goldastus in Ekkehardi caput 1 adnotavit. Hinc non longè distat locus *Stein*, situs juxta emersum Rheni è lacu Veneto, ubi Othmarus diem supremum obiit.

[b] Apud Goldastum in tomo 3 rerum Alamannicarum pag. 54 & 55, legitur donatio Gautzperti facta *Audomaro Abbati Durgauginsi de Monasterio S. Gallonis VI Kalend. Novemb. anno III regnante Pippino.*

[c] *Expletis non minùs quadraginta annis regiminis sui*, inquit Vualafridus cap. 15 de miraculis S. Galli; & quidem *anno septimo regni Pippini*, ex Isone infrà lib. 1 cap. 5. proinde anno Christi non DCCLVIII, ut apud Hepidanum, non DCCLX, ut apud Albertum Stadensem Abbatem; sed anno DCCLIX, ut rectè apud Hermannum Contractum legitur. Certè Johannem Othmari successorem, ex Monacho Augiensi, Cœnobio S. Galli præfuisse anno DCCLXI, immo anno DCCLX, patet tum ex charta 44 apud Goldastum, data *die dominico, V. Nonas Maias regnante Pippino*, id est anno DCCLXI; tum ex alia charta 59, data *anno octavo Pippini Regis die 13 Januarii*, in gratiam Johannis Abbatis, quod convenit anno DCCLX.

[d] Omittit hoc loco Vualafridus interitum Sidonii Constantiensis Episcopi, ob direptas res Monasterii S. Galli, ex cap. 18 de miraculis S. Galli repetendum.

illæsum à corruptione corpus illius inveniretur, quàm liber ipse fuerat à crimine, cujus oppositione superatus videbatur ad tempus. Hac itaque devoti Fratres rerum novitate perfectiùs instructi, corpus honorificè sumtum rati imposuerunt, & accendentes candelas, unam ad caput, alteram collocaverunt [a] ad pedes. ANN. CHR. DCC LIX. NOV. XVI.

VIII. Cúmque deserto litore incertis se profundi viis commisissent, & summâ instantiâ remigio insistentes sub omni celeritate cuperent remeare; continuò tanta vis pluviæ & ventorum prorupit, ut vix effugium se crederent habituros. Sed mira omnipotentis Dei dispensatione & (ut credimus) sancti viri meritis actum est, ut ipsa etiam elementa, quæ nobis insensibilia videntur, famulantia sui Creatoris imperio, quanti viri Reliquiæ ibidem veherentur sentirent. Nam pelagus circumquaque imbrifera tempestate commotum, undas in altum suspendens, nihil omninò remigantibus molestiæ intulit, sed in quamcumque partem navis devenit, rejectis flatibus tumentes in se fluctus depressit. Et ita omni ex parte undarum molibus, imbrium effusionibus, ventorúmque flatibus non parvo dimotis spatio, quasi sepe quadam scapha cingebatur, ut ne una quidem pluviæ gutta, quæ hinc inde vehementer inundabat, in illam descenderet. Cerei quoque qui in beati Patris obsequium ardentes ad caput pedésque fuerant collocati, lumen primæ accensionis nequaquam amiserunt, quoadusque corpus ejus ad Monasterium deferretur.

IX. Aliud adhuc restat miraculum, quod in eadem sacri corporis translatione devotis Fratribus Dominus patefecit. Nam cùm ex nimia remigandi instantia fessi, adveniente refectionis hora ad recuperandas alimento corporeo vires, laudibus Domini præmissis consedissent, tandémque felici convivio intermisceri porûs solatia commonerent; unus ministrorum intulit, nihil ibi jam potuum superesse, præter quod in flascone parvo servabatur, unde vix unicuique quippiam ad gustandum potiùs quàm ad bibendum præberi potuisset. Illi verò miraculorum Domini, quomodo paucis panibus multitudinem hominum paverit numerosam, facientes mentionem; ex eodem parvo quod habebant, cunctis qui aderant cum caritate distribui fecerunt. Et mirum in modum cœpit in eodem vasculo ita liquoris haustus crescere, ut continua effusione nihil minui videretur, quoadusque bibentes poculorum copiâ vincerentur. Ergo pro tei novitate obstupefacti, largitori omnium bonorum Domino, qui eis tam mirabiliter sufficientiam præbuit, debitas gratiarum actiones cum laudibus persolverunt. Statímque ut iter cœptum itidem aggressi sunt, in vasculo potus cessavit. Cúmque optati litoris portum subissent, Fratribus qui obviàm cum Dei laudibus venerunt, quæ gesta fuerant ex ordine retexerunt: celebraróque in commune gaudio, sancti viri corpus magno sumtum cum honore ad Monasterium transtulerunt, & inter aram S. Johannis Baptistæ & parietem in sarcophago posuerunt. Ubi etiam postmodum ipsius facientibus meritis memoriâ digna Dominus dignatus est manifestare miracula.

X. Denique quodam tempore surdus & mutus cum quibusdam de vicinis locis orationis causâ Monastetium adeuntibus venit. Et quia à primæva ætate & locutionis & auditus carebat officiis, tabellas duas collo dependentes gestabat, quarum collisione & sonitu misericordiæ opus, quod voce nequibat, precabatur. Is cum suis conviatoribus Ecclesiam ingressus, dum eos singulis altaribus particulas ceræ, sicuti pauperum est con- NOTA.

[a] Id factum anno DCC LIX rectè statuit Hermannus Contractus.

ANN CHR. DCC LIX. Nov. XVI. suetudo, imponere conspiceret; ad viri Dei sepulcrum accedens, tabulas quas gestabat desuper posuit, seséqoe quasi oraturus ante illud prostravit: & protinus alto sopore depressus, ut ipse postmodum retulit, senem quemdam facie niridum, monachico habitu gloriosum, quasi è tumulo vidit procedere dicentem sibi: O homo, cur hic sopore deprimeris? Cúmque ad interrogata nihil penitus respoodere potuisset, senior ad eum dixit: Surge, & incommodorum quibus hactenus laborâsti, remedium à me tibi impetratum scias. Ergo tabulis istic dimissis confestimque Monasterio decedens, donum à Deo tibi concessum in hoc loco oemini pandas. Qui cùm evigilans surrexisset, sub magna festinatione Monasterio digressus, inclinato jam die vesperi ad cujusdam RATGOZI potentis viri hospitium divertit. Cúmque ab illo interrogaretur unde veniret, per ordinem exposuit, ubi, quando & quomodo sanitatis donum fuisset adeptus. At ille narrationi ejus non credens, teneri eum & custodiri praecepit, ipséque veritatem rei certiùs inquisiturus, eadem nocte ad Monasterium venit, & tabulas super tumulum positas reperit. Conviatores quoque sanati cùm invenisset adhuc ejusdem facti ignaros, diligenter ab illis inquisivit, si talem hominem Monasterium pergentes in comitatu habuissent: & continuò ex eorum narratione vera esse quae domi audierat deprehendit. Quae res & praesentibus citiùs innotuit, & ad nos usque relatione veridica pervenit.

XI. Presbyter quidam ex ipsa congregatione nomine TANCO, dum in eadem Ecclesia custodis officium gereret, nocturnae quietis tempore pro reficiendis luminaribus Basilicam solitus introire, tribus vicibus paene omnia reperit exstincta. Ad sancti aorem viri sepulcrum perveniens, ardentem cereum juxta illud invenit, sciénsque luminis illius administrari caelitus spleodorem, exstinguere non praesumsit. Ut verò discessit, lux quae per se venerat, per se etiam subtracta est. Ubi & ad majoris indicium miraculi, ignis quidem in candela solitò rutilabat, cerae verò nihil per hunc ardorem minui videbatur. Haec idem venerabilis Presbyter saepius sua relatione confirmans, omne dubitationis argumentum ab hoc facto veritatis ratione depellit.

XII. Quodam etiam tempore dum ejosdem Ecclesiae tecta vetustate dilapsa necessariò restaurarentur, quidam ex ipsius Monasterii familia tegularum quas ad fastigia Basilicae deferre debuerat, onere praegravatus, de ipsa tecti altitudine supra viri Dei corruit sepulcrum: móxque immensum aliud lignorum pondus corruentis impulsum attactu in ipso eum casus exitio desuper operuit. Cúmque adstantes occurrerent, ut ei quem jam exanimem crediderunt, funeris debita persolverent; sublato lignorum pondere aliquantisper, nullos membrorum motus ostendens jacuit: ac deinde per longa suspiria halitum resumens, absque ulla laesione surrexit incolumis, & ad incoepti operis laborem rediit gaudens. In hoc ergo miraculo haud dubiè sancti Patris merita claruerunt, cùm & altitudo tecti unde supradictus homo ceciderat, non minùs quadraginta pedum mensurâ à terra esset suspensa, & pondus însequens corruentem quod ad multorum hominum oppressionem sufficeret, operire praecipitem, ooo conterere potuisset.

XIII. Alio tempore caecus quidam adveniens, hospitio pauperum necessitatibus praeparato susceptus est: & nocte eadem cùm Ecclesiam vellet adire, puerulus qui ei ducatum praebere debuerat, ob nimiam frigoris asperitatem officii sui negavit juvamen. Cúmque nimis doleret, quòd tantae sollemnitati interesse non mereretur, (erant quippe dominicae diei vigiliae) adole-

scens quidam ita membris omnibus contractus, ut non aliter quòquam incedere quàm manibus reptando potuisset; cùm in eodem loco quiescere, ejus dolori compassus de lecto se protraxit, & quali potuit solatio cæci vestigia rexit. Ut ergo Ecclesiam intraverunt, utili errore ad sepulcrum Othmari venêre. Putabat etenim isdem benivolus cæci præcessor in ipso angulo aliquod ostium patêre, per quod cryptam eidem loco vicinam intrare potuissent. Iraque ex improviso in sarcophagum viri Dei quia paullo altiùs eminebat à terra impingens, subitò resiluit, & ad terram protinus concidit, totiúsque Ecclesiæ spatia horrentibus implevit clamoribus. Cæcus verò hæc audiens, ductorem suum insaniâ æstimans agitari, prout poterat aufugere studuit. Misericors autem Dominus totius boni auctor & amator, quia viderat debilem puerum ultra vires opus pietatis exhibere voluisse, beati Othmari etiam meritis id obtinentibus benevolentiam ejus dono sanitatis remunerare dignatus est. Nam protinus in statum suum membris restitutis, cæcum quem paullo antè manibus reptans ad Ecclesiam traxit, firmatis jam gressibus per cetera in eodem ambitu orationis loca deduxit: & quia aliquamdiu postea in ipso Monasterio mansit, ita omnibus etiam qui huic facto minùs interfuerant, idipsum declaravit, ut de eo nulli deinceps licuerit dubitare. ANN. CHR. DCC LIX. NOV. XVI.

XIV. Quidam de numero scholasticorum ab eodem beati Othmari tumulo particulam ceræ furtim subtraxit. Regressus autem ad hospitium cùm parvipenderet quod commisit, statim manifesta Dei correctione stultitiæ suæ errorem confusus agnovit. Nam cùm eamdem particulam de sinu proferret, in lapidis duritiam eam reperit commutatam. Cúmque temeritati obstinationem junxisset, multo tempore hoc factum à cunctorum agnitione abscondit, præter eum videlicet qui & earumdem rerum tunc erat conscius, & hoc in tempore miraculi quod retulimus relator exstat fidelissimus.

XV. Alio quoque tempore Clericus quidam advenit, cui utriusque manus officium miserabili prorsus modo fuerat denegatum. Nam contortis in volam digitis unguibúsque ad ossa usque palmarum immersis, nimiis sine intermissione cruciabatur miser doloribus, ita ut etiam quædam partes manuum putrefactæ gravem longiùs fœtorem emitterent. Is cùm non longè beati viri tumulo consisteret, subitò cœperunt digiti ejus singulatim ex ordine erigi, & ad naturalium concordiam actionum redire. Ipse verò qui pro concesso sanitatis dono gaudere debuerat, doloris magnitudinem clamore horribili testabatur, & eâdem horâ, manibus ad integrum restitutis, postmodum sanus abscessit.

XVI. Quid nuper quoque circa ejusdem viri sancti sepulcrum gestum sit, quando Ecclesia B. Galli reædificandi causâ destruebatur, arbitramur non esse silentio supprimendum. In eadem Basilica juxta aram B. Johannis Baptistæ arca quædam parieti contigua non magnis lapidibus opere cæmenticio in quatuor lateribus constructa, superiùs autem tabulis, quarum grossitudo trium vel quatuor erat digitorum, in transversum positis cæmentóque desuper litis cooperta videbatur, in qua sancti viri corpusculum paullo altiùs à pavimento [a] sublevatum tabulâ ligneâ tantùm sup-

[a] Nota morem antiquum adservandi Sanctorum Reliquias. Sic Monachi Lindisfarnenses corpus S. Cuthberti è terra levatum, *novâque in theca recondituum, supra pavimentum Sanctuarii posuerunt*, inquit Beda in lib. 4 Hist. cap. 30. Legendus idem Auctor lib. 4 cap. 3, ubi describit locum sepulcri S. Ceaddæ Episcopi, *tumbâ ligneâ in modum domunculæ factâ coopertum, habentem foramen in pariete, per quod solent hi qui causâ devotionis adveniunt, manum mittere*, &c. Eadem fere de tumulo S. Venerandi Episcopi scribit Gregorius Turonensis Episcopus in lib. de gloria Conf. cap. 37. ibidemque cap. 44 Tranquillus Episcopus sepulcrum super terram habuisse perhibetur. In hunc fere modum hactenus visuntur monumenta S. Bernardi & S. Malachiæ apud Claramvallem. Corpus S. Othmari *ad dexteram partem altaris* fuisse collocatum, tradit Iso Monachus in lib. 1 miraculorum cap. 5, quod Beda etiam de SS. Aidani & Ceaddæ Reliquiis adfirmat in Hist. lib. 3 capp. 17 & 23.

ANN. CHR. DCCLIX. NOV. XVI. positâ jacebat. Æstimantes igitur multi corpus sancti Patris sub terra positum, arcæ verò constructionem ad designandum tantummodo sepulturæ locum cæmentatam; ideo tumulum remanere intactum posse credentes, muros Ecclesiæ machinis aggressi crebris arietum ictibus ruere compulerunt. Qui cùm ex omni parte magnæ altitudinis essent, magnis machinarum impulsibus pariter pæne corruentes, sepulcro viri Dei superferrentur, mirum in modum nullam arcæ particulam læserunt. Quæ evectis cineribus sic intacta ex omni parte reperta est, ac si nullo cadentium impetu parietum impetita fuisset. Postea verò dum quidam saxum haud grande super eam incautè jecisset, protinus quadam ex parte confracta est. Tandem itaque cognito quòd in ea Reliquiæ sancti Patris haberentur, cum magno eas honore inde transtulerunt, & in Ecclesia B. Petri post altare posuerunt a.

XVII. Paucis deinde diebus exactis, quidam Frater dum nocturnas vigilias præveniens idem Oratorium orandi gratiâ quadam nocte fuisset ingressus, totóque affectu precibus insistens ad altare direxisset intentum; nescio quam à dextris altaris in angelicæ claritatis nitore vidit stare personam, sacerdotali quidem habitu præfulgentem, facie autem ad Orientem versa, gestu corporis intentissimæ orationis specimen exhibentem: vestimenta verò ipsa tanti fuisse nitoris adseruit, ut humanæ infirmitatis reverberarent obtutus. Cúmque hæc diu conspiceret, & utrùm propiùs deberet accedere anxia mentis agitatione trutinaret; persona quæ apparuerat se subtrahens, eum miraculo & stupore consternatum reliquit. Non est igitur incredibile, eumdem venerabilem virum præsentiæ suæ visione declarare voluisse, dignè circa translationem suam fraternæ devotionis iteratam fuisse sollertiam.

a Nempe anno, non DCCCXXIX, ut Hepidanno videtur; sed insequente, ut colligitur ex consecuta Translationis historia. Certè Basilicæ sancti Galli instaurationem anno DCCCXXX fuisse inchoatam docet Ratpertus cap. 6. & Iso Monachus in lib. 2 de Mirac. S. Othmari cap. 5 scribit hanc Translationem factam fuisse XV *Kalend. Maii, in die sancto Parasceves*, id est anno DCCCXXX. quo Pascha in XV Kalend. Maii incidebat.

DE MIRACULIS S. OTHMARI
LIBRI DUO,
Scripti ab ISONE Cœnobita S. Galli sæculo IX.

PRÆFATIO AUCTORIS.

Ucusque virtutes & miracula ob sanctitatem beati Othmari Abbatis cælitus declarata WALAFRIDUS Abbas vir doctus & sapiens, qui in litterarum scientia apud nostrates illustris ante alios habebatur, seniorum in Cœnobio S. Galli conversantium relationibus seu etiam scriptis veritatis ratione plenissimis fidem accommodans, luculento satis sermone & veraci adsertione conscripsit. Sed quia nos Fratres in eodem Cœnobio Deo militantes post harum descriptionem virtutum multa miraculorum insignia circa corpus ejusdem viri divinitus manifestata esse cognovimus, aliqua ex his ad laudem & gloriam omnipotentis Dei stili officio memoriæ commendare curavimus: quatinus hinc liquidò ab omnibus sanum sapientibus colligatur, quàm dignè ab hominibus honorificeerut in terris,

qui tam manifesta signorum attestatione quotidie glorificatur in cælis. Non tamen ejus amore ducti aliqua in dubium venientia vel etiam falsitari obnoxia; sed ea tantùm litteris titulare disposuimus, quæ & luce clariùs constant actitata, & multorum narrationibus veraciter noscuntur esse probata. ANN. CHR. DCCLIX. NOV. XVI.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI I.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI II.

RELATIO ISONIS COENOBITÆ S. Galli, de sublevatione corporis S. OTHMARI Abbatis.

CUM beati viri corpusculum, ab accessu popularis turbæ remotum, in Oratorio Principis Apostolorum per multa annorum spatia quiesceret, plurimis signorum ostensionibus manifesta sanctitatis ejus indicia circa ejus tumulum frequenter ostensa apparuerunt. Nam multi ex nostræ congregationis Fratribus, qui nocturnæ celebrationis vigilias prævenire solebant, causâ orationis idem Oratorium ingressi, cereos ardentes vitreasque lucernas sponte sua incensas frequenter se ibidem invenisse affirmabant. Angelorum etiam inter se choros ducentium suavissimus ibi concentus audiebatur: quorum præsentiam rara luminis claritas prosecuta est, ut fenestræ ipsius Ecclesiæ maxima splendoris illustratione clarescerent, locáque in vicino posita fulgoris sui immensitate perfunderent. Dulcissima quoque odoris fragrantia sæpius ibi narratur adspersa, quæ & naribus odorantium incognita, & sui jocunditate satis odorifera habebatur. Quibus profectò omnibus patet vir iste quanti apud Deum sit meriti, juxta CAPUT I.

ANN. CHR. DCCLIX. NOV. XVI. cujus ſepulcrum cereis atque lucernis ſponte ſua irradiatis angelicæ modulationis dulcedinem immenſa luminis magnitudo conſequitur, & incognita odoris fragrantia mortalium olfactu ſentitur.

II. Talibus igitur miraculorum indiciis vir Dei Othmarus poſt altarium S. Petri honorificè ſepultus, annis triginta [a] quatuor & centum nonaginta quatuor diebus in pace quievit. Sed cùm jam omnipotens Deus lucernam lucis operibus accenſam hominúmque negligentiâ diu in occulto poſitam ad exemplum atque illuſtrationem Fidelium ſuper candelabrum ponere, ac ſplendore ſanctitatis ejus omnibus in domo Dei manentibus luminis ſui gratiam vellet adminiſtrare; cœtus Fratrum in Cœnobio S. Galli ſub regulari cenſura Chriſto devotè famulantium aſſiduas colloquiorum ſermocinationes de meritorum ejus excellentia facere cœpit. Hujuſcemodi verò colloquiis iidem Fratres ſeſe invicem cohortantes, divino, ut credimus, nutu pariter omnes deſiderare cœperunt, ut ſancti viri corpuſculum ad beati Galli [b] Eccleſiam, quæ jam Deo opitulante decenter adornata refulſit, iteratò reduceretur. Dictante autem æquitatis ratione, cùm hoc ſuo tantùm conſilio facere non [c] præſumerent, vitæ ejus libellum qui noſtrorum ſollertiâ anteceſſorum multiplici teſtium adnotatione olim conſcriptus ad nos pervenerat, venerabili Epiſcopo SALOMONI legendum contradunt, ſuæque voluntatis affectum, quo omnis ejuſdem loci congregatio fervebat, aperiunt, ejus per omnia judiciis ejúſque obedire parati conſiliis. Benivolus autem Pontifex perſpectis vitæ ejus exemplis, multimodas gratiarum actiones bonorum omnium Auctori perſolvit, quòd bellatorem ſuum pro zelo juſtitiæ fortiter dimicantem tam apertis miraculorum oſtenſionibus declaravit. Remoto etiam dubietatis ſcrupulo, de ſanctitate illius quamvis certus extiterit, nihil tamen temere nihilque de ſeipſo inordinatè ſua ſola auctoritate voluit diffinire: ſed more ſuo prudenti uſus conſilio, cauſâ eccleſiaſticorum dogmatum annualem Synodum ſollemniter indicit, & Preſbyteros ac Diaconos diverſique ordinis Clericos apud Conſtantienſe oppidum convenire præcipit. Quibus in unum collectis venerandus Pontifex in medium ſurgit, factóque ſilentio vitæ ipſius ſanctimoniam, quæ jam multos ibidem reſidentes dulci rumore aliquantulùm permulſerat, ſparſim pro tempore coram omnibus recitavit. Quo facto cùm maxima Clericorum copia in viri Dei laudibus acclamaret; primò Augienſis Cœnobii Abbatem, qui etiam tunc temporis cum quibuſdam Fratribus nobis valde cariſſimis illò confluxerat, ac deinde omnem illius conſilii Clerum Epiſcopus commonuit, ut triduani jejunii abſtinentiam facientes, totius boni fontem in commune precarentur, quatinus pietatis ſuæ munere his in rebus ſuæ voluntatis diſpoſitionem dignaretur perficere. Quibus dictis Epiſcopi ſententiam Synodus collaudat, ſeque libenter ita facturam eſſe conclamat.

III. Inito itaque hujus Synodi conſilio ac peracto trium dierum jejunio, venerabilis Præſul ad idem Monaſterium cum ſuis perveniens, ſeniorem noſtrum GRIMALDUM [d] Rectorem ipſius Monaſterii ac HLUDOVI-

[a] Nempe à Tranſlatione anno DCCCXXX facta in Baſilicam S. Petri, ſuprà cap. 16. nam quæ hoc loco refertur, anno DCCCLXIV facta eſt, teſtantibus Hepidanno, Hermanno & aliis.

[b] De novæ Baſilicæ S. Galli dedicatione ante annum DCCCXL facta legendus Notkerus in Martyrologio XVI Kal. Nov. & Ratpertus cap. 6, à quo nonnihil de anno diſſidet Hepidannus.

[c] Nempe Concilium Maguntinum anno DCCCXIII ſtatuerat cap. 51, *ut deinceps corpora Sanctorum de loco ad locum nullus præſumat transferre ſine conſilio Principis vel* (id eſt &) *Epiſcoporum & ſanctæ Synodi licentia.* Utrumque præſtitit Vulcandus Leodicenſis Epiſcopus in S. Huberti tranſlatione.

[d] Præfuit ab anno DCCCXLI per annos triginta & unum Grimaldus Abbas ſæcularis, ſub quo Harmotus Monachus Proabbatis geſſit officium, ſucceſſor poſtea factus. Lege Ratpertum cap. 8 & ſeqq.

ci Regis Archicapellanum de hac re tractaturus aggreditur. Post amicæ vero salutationis officia cùm mutuis inter se colloquiis vitæ illius rigorem ac miracula ob indicium sanctitatis ejus frequenter ostensa commemorarent, Monachos ejusdem Cœnobii in unum convenire præcipiunt: simúlque cum eis residentes, sanctum corpus de tumulo, in quo eatenus jacebat, auferendum atque in sancti Galli Ecclesia collocandum pari voto ac communi consilio omnes unanimiter decernunt. Venerabilis etiam Abbas Grimaldus quorumdam animos metu ac formidine sentiens esse permotos, confidentior ceteris effectus, infirmantium mentes consolando roborat, & paternæ affectionis studio trepidantium corda informat, adstruens ex divinæ voluntatis dispositione procedere, quòd tam multi de eodem tumulo sancti viri corpusculum desiderarent auferre. Præsul autem præclarus cùm Abbatem tam fiducialiter in his rebus gerere conspiceret, HARMOTUM * Decanum [a] unà cum ceteris Fratribus secum adsumsit: & ad sepulcrum accedens, lapidem superpositum removere, ipsúmque sarcophagum in quo thesaurus pretiosi corporis jacebat, præcepit aperire. Quo facto membra sanctitate plena inspiciens, Monachos letaniam cantare, precibúsque devotis hortatur insistere. Deinde venerandas sancti Patris exuvias humiliter deosculans, cum omni reverentia de tumulo sublevavit, & in lectica, quæ illarum receptui paullo antè compacta fuerat, reposuit. Sub capite autem & circa pectus viri Dei quædam panis rotulæ, quæ vulgò Oblatæ [b] dicuntur, ita illæsæ atque ab omni corruptione extraneæ ab eodem Episcopo inveniebantur, ut in nulla omnino parte colorem vel speciem sui amittentes, adspicientium oculis infra spatium ipsius hebdomadæ viderentur esse confectæ. Quo verò ordine quóve in tempore eò loci pervenerint, nobis quidem incognitum, Deo autem novimus esse manifestum. Hoc tamen omnes pro certo scimus, quòd per triginta quinque annos nullus mortalium ejus sepulcrum aperuit, antequam præsens Episcopus ministerii sui fretus auctoritate, ejusdem congregationis Fratribus hoc faciendum injunxit. Idem tamen Episcopus venerabiliter eas adsumens sacro corpori apposuit, ipsúmque corpus cum summa cautela obvolutum in lectica superiùs dicta honorificè commendavit.

ANN. CHR. DCCLIX. NOV. XVI.

* al. Hamodum

IV. Post hæc igitur facto intervallo quasi horæ unius, Præsul devotus hortatu Grimaldi Abbatis debito cum honore sanctum virum ex eodem Oratorio jubet transferri. Tunc verò omnis illa Monachorum congregatio albis continuo vestibus induta, dulci modulatione in Dei laudibus prorumpens, beati viri corpus lætabunda prosequitur. Sicque per numerosæ multitudinis populos quos amor translationis ejus attraxerat, magno cum honore deductus Ecclesiam S. Galli ingreditur, ac juxta ejus altare in dextera parte deponitur. Episcopus autem animadvertens frequentiam populorum, qui diversis ex partibus illò convenerant, aliquid de sanctitate ejus velle audire, cùm propter frigoris subreptionem faucium raucedine impeditus ipse ad eos loqui non potuisset, quemdam Archipresbyterum ambonem [c] conscendere, ac vice sui sermonem ad populum facere jussit: ita videlicet ut Presbyter ipse altiori paullulum loco consistens ea tantùm pro-

[a] Is postea Grimoaldo Abbati successit anno DCCCLXXII, laudatus apud Ratpertum Monachum in libro de casibus ejusdem Monasterii capp. 9 & 10. postea Inclusus, teste Anonymo Sancti-Gallensi in lib. 2 de Vita Caroli Magni cap 15.

[b] De Oblatis seu Oblationibus quas hostias vocant, actum in Præfatione ad istius Sæculi tomum primum.

[c] Balbus in Catholico: *Ambo pulpitum, ubi ex ambabus partibus sunt gradus, & idem dicitur Ambo Ambonis.* malè. Rectius ἀπὸ τοῦ ἀμβαίνειν, adscendere. Historia Tripartita in lib. 10 cap. 4, *residens super ambonem, ubi solebat priùs consuetè facere sermonem, &c.*

Ann. Chr. DCCLIX. Nov. XVI. ferret, quæ sibi Episcopus in vicino positus dicenda insinuaret. Aliquantis ergo vitæ ejus exemplis ac virtutibus coram populo breviter recitatis, Missarum sollemnia peraguntur, populúsque ad sua cum gaudio revertitur: Episcopus verò ipsa nocte mansit in Monasterio. Mane autem facto, Fratres in unum colligit, atque inter alia sacræ institutionis documenta de sancti viri meritis certus exsistens, confidenter præcipit, ut superveniente depositionis ejus die vigilias ac Missarum sollemnia honorificè perficiant, diémque illum tam ipsi quàm omnis familia infra Monasterium instituta in honore B. Othmari feriando cum gaudio spiritalis lætitiæ festivum possideant. His omnibus ita ut retulimus peractis, Præsul benignus orationibus Fratrum ac benedictione munitus, Monasterium lætus egreditur.

V. Quo verò temporum statu, vel sub quibus Regni Principibus hæc gesta fuerint, si quis piè quærendo cognoscere cupit, in hac nostræ conscriptionis serie facilè poterit invenire quod quærit. Ipsa enim temporum statuta hoc in loco ideo conscripsimus, ut & legentium fidem custodiant, & majorem apud posteros vigorem sui adnotatione scriptis exhibeant. Igitur beatus Othmarus primis temporibus Caroli Patris Carlomanni & Pippini à Waltramno nobili ac potente viro ad ejusdem Caroli præsentiam adductus, cellulam S. Galli gubernandam ab illo suscepit, ejúsque possessiones per multa annorum spatia in diversis rebus nobiliter augmentando dilatavit. Defuncto autem Carolo, non post multos annos filius ejus Carlomannus divino (ut putatur) amore omissis sæcularis pompæ deliciis, germano suo Pippino Regni gubernacula reliquit, & primò Romæ in monte Soracte apud Ecclesiam sancti Silvestri constructo Monasterio regularis vitæ institutis libera colla subdidit, ac deinde in Samniam Provinciam ob secretioris vitæ amorem secedens, in Monasterio sancti Benedicti, quod est situm in castro Casino, reliquum vitæ tempus religiosè conversando complevit[a]. At verò Pippinus pater Caroli Imperatoris per auctoritatem Stephani Romani Pontificis deposito ac detonso[b] Rege Hildrico, anno ab Incarnatione Domini septingentesimo quinquagesimo quarto, Indictione septima, ex Præfecto palatii Rex constitutus, solus Francis imperare cœpit. His ita gestis præfatus vir Waltramnus, ad cujus possessionem cellula sancti Galli quasi hereditario jure pertinere videbatur, comperto quòd Pippinus ex Francorum consensu in Regni sede fuerit collocatus, virum Dei Othmarum, sicut cap. I. vitæ ejus superior libellus edocet, iteratò adsumens ad palatium perduxit, atque ejusdem loci titulum ipsi Othmaro à Rege commendari postulavit. Quo facto sanctus vir multis regiæ largitatis muneribus pro ejusdem loci instructione susceptis, gaudens & tripudians ad Monasterium rediit. Septimo autem anno regnante Pippino Warini & Ruadhardi potentiâ injustè oppressus, plenus dierum, plenus etiam sanctitate me itorum de angustiis hujus vitæ eripitur, & pro bonorum studiis operum ad æternæ beatitudinis gaudia perducitur. Evolutis post hæc decem annis, à suis Monachis ad Monasterium translatus inter aram S. Johannis Baptistæ & parietem Ecclesiæ in dextera altaris parte honorificè commendatur: ac deinde interpositis non minùs sexaginta annis, decimo-septimo Kalendas Maii, in die sancto Parasceve Paschæ ad Oratorium S. Petri deducitur.

[a] Excepta ultima vitæ periodo, quam Viennæ in Gallia absolvit. Lege ipsius Elogium ad ann. 755.

[b] Childerici dejectio ac Pippini inauguratio per Bonifacium ex consulto Zachariæ Pontificis Romani facta fuerat ante duos annos quam à Stephano Papa cum duobus filiis Carolo & Carolomanno inungeretur.

Post hæc autem tricesimo quinto anno, Incarnationis autem Domini octingentesimo sexagesimo quarto, Indictione decima tertia, sub piissimo Rege LUDOVICO, Translationem quam suprà descripsimus, Grimaldus Regis Archicapellanus atque ipsius Abbas Monasterii cum Salomone Constantiensis Ecclesiæ Præsule, quartâ feriâ sub octavo Kalendarum Novembrium die peregit. Et, ut nos sollerti studio indagare potuimus, à septimo Pippini anno, quo vir sanctus de hujus sæculi angustiis commigravit, usque ad hanc Translationem, centum & quatuor [a] anni computantur. ANN. CHR. DCC LIX. Nov. XVI.

VI. Descriptis temporibus in quibus res superiùs memoratæ gerebantur, nunc ad miracula veniamus, quæ post Translationem quam retulimus, circa Reliquias S. Othmari omnipotentis Dei virtute manifestata esse cognovimus. Venerandis sancti Patris exuviis ad Basilicam S. Galli præfato ordine deportatis, continuò in ipsa nocte Episcopo adhuc infra Monasterium posito magna odoris suavitas in Basilica S. Galli circumquaque diffusa, maximè juxta B. Othmari corpus quasi in modum nebulæ volitando redundare comperta est. Cujus odoris fragrantia cùm continuatis tribus diebus ac noctibus ibidem duraret, non tamen ab omnibus potuit sentiri: sed quidam nostræ congregationis Fratres, qui etiam religiosiores esse videbantur, suavitatem illius degustabant, & religionis suæ auctoritate hujus rei veritatem apud ceteros commendabant. Quibus etiam odor ipse quamvis incognitus atque eatenus inexpertus exstiterit, dulcedinem tamen balsami partim, ut adserunt, poterat imitari.

VII. In proximo quoque sabbato, id est quarto die à beati viri Translatione, sanctum corpus post aram S. Johannis Baptistæ interim collocatur, donec nova Basilica sub ejus honore dedicanda ipsius habitationi ædificaretur. Eadem ergo nocte dominica, Ecclesiæ custos cùm nocturnæ celebritatis vigilias consurgendo præveniret, more solito Basilicam ingressus, cuncta ejus luminaria pæne exstincta reperit. Cujus vestigia Presbyter quidam nostræ congregationis latenter subsecutus, cancellos Basilicæ egreditur, ibique coram sacro corpore oraturus prosternitur. Consurgens verò ab oratione lucernam vitream sponte sua inibi adspexit incensam. Quo viso attentiùs orationi incubuit, egressúsque de Oratorio, nemini luminis illius administrationem tam citò indicare decrevit. De custodibus quoque Ecclesiæ nullus eamdem lucernam exstinxit, quia alius ab alio eam incensam esse existimavit. Illa verò clariùs ceteris resplendens, tota dominica die quasi per singula horarum spatia majori semper luminis perfundebatur abundantia. Presbyter autem cui illa cælestis administratio luminis primitus manifestabatur, tanti signi miraculum metuens silentio opprimere, finita jam vespertina synaxi ceteris hoc Fratribus indicavit. Tum multi nostrorum lumen ipsum cupientes videre, propiùs accedunt, & prout illis visum fuerat, ignem ipsum qui quasi à medio noctis tempore ardere non destitit, nihil omnino ex liquore olei consumsisse deprehendunt. Deinde cùm ipsa lucerna quasi vehementiùs ardere cœpisset, oleo paullatim decrescente lux eadem semper se ipsa major exsistens, ac tota sequenti nocte universam S. Galli Basilicam fulgoris sui immensitate perfundens, incensionem sui quasi ad octavam diei horam in secundam feriam protraxit. Tunc enim custos Ecclesiæ cernens eam aliquantulùm minorari, finitâ jam Missâ funem quo lucerna dependebat incautè laxan-

[a] Immo fere centum & quinque anni. nam Othmarum anno DCC LIX obiisse constat ex anno septimo regni Pippini, cujus exordium Isso malè reponit anno DCC LXIV.

Ann. Chr. DCCLIX. Nov. XVI. do submittit, sicque lux ipsa decessit. Tum verò mirum in modum sub plombo cui papyrus[a] imponebatur, cernetes ignem ejus unius digiti mensuram ex oleo consumsisse, & eidem plumbo super se posito nihil omnino dispendii vel læsionis intulisse. Ubi quid stupendum, quidve potiùs sit admirandum non facilè intelligere possum: hoc videlicet quòd lux ipsa per se irradiata exstitit, an illud quòd tam diu ardens nihil ex liquore olei minoravit, vel etiam id quòd ignis ipse plumbi mollitiem super se positam caloris sui potentiâ non resolvit.

VIII. Post hujus ostensionem miraculi, adveniente depositionis ejus festivitate, vespertinæ celebritatis vigilias sollemniter peragere studuimus. Quibus rite peractis quidam de ministris Ecclesiæ coronam, quæ ob ejus festivitatis gaudia coram sancto corpore incendebatur, exstinxit. Et cùm lucernam quæ in medio ipsius coronæ pendebat iteratò vellet incendere, sponte sua subitò eam adspexit esse irradiatam. Quod multi non solùm ex nostra familia, verùm etiam ex scholasticis atque hospitibus qui tunc temporis Monasterium adierunt, se vidisse restant sunt. Cujus incensionem luminis in hoc etiam cælitus administrari apparuit, quia cùm nullus mortalium eam reficeret, tamen ante alterius noctis medietatem acceptæ lucis gratiam moderatè ardendo non amisit.

IX. Devota quoque Fratrum congregatio jussionibus Episcopi obtemperans, cùm Dei laudibus insistendo nocturnalis officii sollemnia decenter perageret, diémque ipsum omnes infra Monasterium constitutos in honore S. Othmari feriari decerneret; ex ministerio Cellarii tres lignorum opifices qui in artis hujus peritia ceteris etiam videbantur esse præstantiores, ex præceptoris sui jussu in cellam quæ est supra Monasterium constructa laboraturi succedunt, ibíque dolium quoddam vetustate & incuriâ dissolutum conjungere incipiunt. Collectis verò in unum tabulis cum primò fundum illius satis difficile coadunarent, easdem tabulas diligenter adsignatas in circuitu erigere cœperunt, nec ullo penitus ingenio per totam fere diem laborantes eas constabilire prævaluerunt: mirúmque in modum semper à stationis suæ loco resilire, omnémque artificiosæ manus copulationem videbantur respuere. Tunc ipsi opifices inclinata jam die videntes laborem suum in nullo proficere, injustè se egisse cognoscunt; & post vesperam ad Monasterium redeuntes, prostrati in Ecclesia suam sibi stultitiam non imputari, veniam precando, deposcunt.

X. [b] Adolescens quidam de pago qui vocatur Elizazia[b] progenitus, qui à nativitatis exortu, sive (ut cautiùs loquar) à recordationis suæ tempore nusquam se panem manducâsse adseruit; ad Monasterium deveniens, neque panem manducans, neque aliquid ex eo umquam degustans, dimidium fere annum ibidem permansit. In cibo quoque vel potu si quippiam panis etiam nescius deglutivit, statim cum admixtione sanguinis, quod acceperat, invitus evomuit. Hic ergo à B. Othmari festivitate octava die Basilicam S. Galli ingressus, cùm orando altaria circumiret, ad S. Othmarum perveniens ejus suffragiis sese adjuvari tota intentione precatur.

[a] Sic antiqui vocabant ellychnium in lampade vitrea adhiberi solitum. Paulinus in Natali 3.
Clara coronantur densis altaria lychnis.
Lumina ceratis adolentur odora papyris.
Et Gregorius Magnus in lib. 1 Dial. cap. 5. *Omnes lampades Ecclesiæ implevit aquâ, atque ex more in medio papyrum posuit.* Clarius Aldhelmus in prosaico libro de Virginitate, ubi de S. Narcisso Episcopo agit in hæc verba: *Tum vir Deo deditus liquidas fontium lymphas exorcizans & sacra benedictionis ubertate fecundans, stupendo virtutis spectaculo pinguescere fecit: ita dumtaxat ut latex lucernarum fundibulis infusus in olei crassitudinem fermescens verteretur, & papyrus in centro positus, velut fomes arvinâ vel sevo madefactus, solito clariùs lucesceret.* Denique Gregorius Turonicus Episcopus in lib. 3 de miraculis S. Martini cap. 50, *reperit duas candelas ex cera & papyro formatas.*

[b] Goldasto Elisaza, id est Alesatia, *l'Alsace*, pagus seu regio cis Rhenum, Vosago proxima.

Tum

Tum primò nimietate frigoris in pectore concutitur, ac deinde in modum ebrii capitis gravitate nimiòque stupore circumdatur. Et cùm ad gradus sacro corpori contiguos per quos crypta intratur deveniret, tanto panis desiderio anxiari cœpit, ut continuò de crypta rediens, Presbyterum quemdam in ipso Monasterio commorantem panem sibi dare deposceret. Idem verò Presbyter cùm pro certo sciret eum antea panem non manducâsse, Basilicam parvulam in honorem sanctæ Dei Genitricis dedicatam ingressus panem benedicit, illique primò parvam frustulam quasi pro benedictione manducandam porrigit. Quam cùm ille stans juxta altare deglutiret, confestim cruentata de ore ejus exsiliens post ostium Basilicæ in pavimentum cecidit. Stupefactus verò Presbyter quid strueret, vel cur panem eatenus sibi denegatum manducare vellet interrogat. Et cùm primitus illum juxta corpus beati Othmari ejus desiderio invasum perdisceret, porrecto sibi pane festinanter ait: Ad eum locum tendito, in quo primùm panis cœpisti habere desiderium. fortassis enim Deus illo in loco suæ pietatis tibi conferre dignabitur auxilium. Cujus præceptis pauperculus obediens ad Ecclesiam tedit, & antequam illò perveniret, panem quem à Presbytero acceperat, manducando consumsit. Ingressus verò Ecclesiam, celeriter miraculo divulgato, à multis nostrorum panem accepit, & coram sancti viri corpore sedens satis avidè comedit. Qui hucusque apud nos constitutus, consueto hominum more panem sine tædio manducat: atque hoc miraculum divina pietate in se esse peractum viva voce proclamat. ANN. CHR. DCC LIX. Nov. XVI.

Quidam pauperculus ex Gallorum Provincia genitus, qui sinistrum genu cum pede flaccido & in sinistram partem detorto contractum atque à terra sublevatum à nativitatis suæ exordio, ponderi potiùs quàm subsidio deportabat; duobus sustentaculis inter ascellas suffultus, domus Fidelium eleemosynam quæritando circumire solebat. Hic itaque eodem anno transactis Nativitatis dominicæ sollemniis in pago qui dicitur *Linzgovve* constitutus, virum quemdam venerabilem sacerdotali stola indutum & vultûs honestate præclarum sibi in somnis adsistere, hisque se vocibus affari adseruit: Si meam, ô paupercule, mansionem adires, baculum tibi donatem, cujus adminiculo sustentatus, per inepta viarum discrimina meliùs incedere prævaleres. Cui ille, Domine, ait, mansionem tuam nescio, & in quibus eam partibus quærere debeam penitus ignoro. Ipse verò: Ad eum lacum, inquit, stagni hujus transfretate, illisque in locis sollerter eam investigare curato, pro certo sciens si illò perveneris, quòd pro baculi receptione gaudebis. Et ut faciliùs eam invenire valeas, noveris me in domo alterius adhuc positum esse, ac propriæ mansionis habitaculum nondum habere. Hac visione pauper ille commotus, transgresso lacu ad cujusdam Presbyteri domum quadam die serò pervenit, eadémque nocte prædicti habitus virum iteratò sibi adsistentem, & cur tamdiu in veniendo tardaret interrogantem adspexit. Ad cujus interrogationem cùm idem debilis ob ejusdem loci ignorantiam suæque debilitatis incommoda antea se non potuisse venire fateretur; ille pedem ejus nisi celeriter ad eumdem locum adiret, sese abscisurum comminabatur. Hujuscemodi ergo jussionibus idem pauper obedire paratus, reddita mortalibus die, Presbytero viam dictante ad Monasterium properat, ibique nocte ipsa, quæ etiam tunc dominica habebatur, in vigiliarum celebrationibus devotè pernoctat. Facto autem mane, post recitatum in publica [a] Missa XI.

[a] Conventualem sive sollemnem vocamus hanc Missam, quæ *publica* antiquis dicebatur, in libro de miraculis S. Benedicti, num. 19, Sæculo 2; privata verò *minor* nonnumquam vocabatur, in libro de miraculis S. Columbani cap. 7.

Ann. Chr. DCCLIX. Nov. XVI. Evangelium, cùm ad gradus quos sacro corpori contiguos esse memoravimus deveniret, nervorum atque venarum juncturæ rupta cute, ac mox subsequente sanguine franguntur, & membra diu contracta divinæ operationis effectu subitò corriguntur. Quorum tensionem atque fracturam æger ipse ferre non prævalens, in ipsis gradibus corruit, horrendísque vocibus perstrepens omnes in Ecclesia stantes perterruit. Quorum plurimi concurrentes eum continuò sustulerunt, cognitóque miraculo omnipotenti Deo debitas gratiarum actiones retulerunt. Pauper autem ipse eductus de Ecclesia, per temporum momenta convaluit, & post aliquot dies sanus Monasterio discessit.

XII. Post sanitatis hujus miraculum, exacto trium hebdomadarum spatio, mutus quidam in vicino territorio natus atque nutritus, quem multi nostrorum à primæva ætate locutionis officio noverant esse privatum, in dominica itidem die in Monasterium aggressus, ad corpus S. Othmari accessit, & quoddam lini globulum piæ devotionis intuitu ejus arcæ superposuit. Quo facto, subitaneo quodam impulsu cum ecstasi mentis terratenus dejectus, dissolutis linguæ retinaculis sanguinis copiam ex ore profudit. Quem suis ipse manibus ne in Basilicæ pavimentum caderet suscipiens, continuò extra Ecclesiam projecit. Sicque ingenti formidine atque terrore pervasus, nemini quod sibi evenerat innotescens, cum omni festinatione Monasterio digreditur, & ad mansionem suam citò perveniens, collata sibi loquendi facultate suos ibidem notos cum gaudio alloquitur. quem ut ipsi loquentem suisque interrogationibus respondentem audierunt, non minima admiratione permoti hoc miraculum ceteris indicando celeriter divulgaverunt. Tum verò ex ejusdem loci incolis plurimos utriusque sexûs in unum convenire, & ob concessam muto loquelam obstupescere, ipsúmque in illorum mediò positum quomodo sibi contigerit, & ubi vel quando lingua ejus soluta fuerit, cerneres enarrare. Sequenti autem die Clericus quidam ex eodem loco illum adsumens ad Monasterium reduxit, & hujus rei veritatem per ordinem nobis indicavit.

XIII. Eodem anno vir quidam, civis Aurelianensium, puerulum omnibus pæne membrorum juncturis contractum atque conglobatum, piæ devotionis intuitu parvo vehiculo impositum, modò trahendo, modò coram se impellendo, tum etiam propriis humeris gestando Romam perduxit. Paucis dierum curriculis ibidem exactis inde revertitur, atque (ut ex ejus ore didicimus) Alamanniam petere, & S. Galli Monasterium adire noctu in visione commonetur. Cui ille visioni annuere desiderans, laborioso satis conatu juga Alpium superat, & quadam die imminente jam vespera diu desideratum lassus ingreditur Monasterium. Qui etiam in ipso itinere quot molestias quótve incommodorum pertulerit angustias, testes fuerunt humeri, quos vectibus ejusdem vehiculi adeo attritos esse comperimus, ut multi nostrorum callos in eis duratos esse perspicerent. In primo igitur Basilicæ ingressu ad corpus B. Othmari perveniens, puer ipse tendentibus sese compagum retinaculis vehiculo decidens in pavimentum provolvitur, & vocibus horrendis tecta Ecclesiæ complens, nimio se dolore urgeri insolito clamoris strepitu protestatur. Senior autem noster Grimaldus his diebus in Monasterio positus cùm ipsa hora præ foribus Basilicæ infra claustrum consisteret, audito hujusmodi strepitu Salomonem Episcopum unà cum Augiensis Cœnobii Abbate, qui ipso die ibidem convenerant, secum adsumens, Ecclesiam intrat, causámque tam horrendi atque insoliti clamoris interrogat. Quid plura? Abbates cum Episcopo propiùs accedunt, flebili ululatu puerum huc illúcque in pavimento volutari cernunt, séque ipsum

propriis unguibus cogente molestia lacerare & quasi discerpere perspiciunt. Post longam hujuscemodi vexationem sinistra manus in volam contracta extenditur, incurvara cervix erigitur: sinistrum quoque genu cum pede ad tibiam supinato laxatur, & planta pedis dextri ab ipsis natibus quibus impressa fuerat, fracto genu cum sanguinis effusione prosiliens, Episcopo etiam adstante hymnumque *Te Deum laudamus* canente corrigitur. In processu ergo temporis puer ipse ambulare cœpit, & modò in Monasterio novis utens gressibus, hujus miraculi idoneus testis exsistit. ANN. CHR. DCCLIX. NOV. XVI.

PRÆFATIO AD LIBRUM SECUNDUM.

SANCTI Patris nostri miracula hactenus à nobis vili sermonum schèmate prolata, quamquam lectoribus benevolis ad declaranda sanctitatis ejus præconia sufficere non dubitemus, tamen quia Basilicæ in ejus honorem ædificandæ paullò superiùs mentio incidit, qualiter peracta ejus constructione sanctus vir in eam translatus fuerit, quibúsque miraculorum ostensionibus sanctitatem ejus divina clementia ibidem postea manifestaverit, ne oblivione depereant, successoribus nostris breviter contradere libet, non pompòsa verborum complexione supervacuam laudantium gloriam aucupantes, sed dictorum tantummodo simplicitate veritatem rerum quærentibus ostendere cupientes. Neque enim nostræ, sed illius nos gloriæ potiùs studere condecet, qui Electis suis primò bonum velle, deinde tribuit inchoare, tum etiam vires implendi suggerere, ac postremò digna eos mercede remunerans, sanctitatem eorum virtutibus & signis patenter dignatur ostendere. Quapropter ipsum per omnia totius boni fontem bonorúmque omnium largitorem in beati Patris nostri miraculis laudare desideramus, Davidicum illud dicentes: *Non nobis, Domine, non* Psalm. 113.
nobis, sed nomini tuo da gloriam.

POST Translationem igitur suprà memoratam, evolutis trium pæne annorum spatiis, cùm beati Othmari Basilica studiis devotè eam ædificantium decenter jam perfecta fuisset, senior noster GRIMALDUS Ludovici Regis Archicapellanus, præfatum Constantiensis Ecclesiæ Præsulem ad peragenda consecrationis ejus sollemnia Monasterium itidem venire rogavit. Quod dum fama vulgante populis in vicino positis compertum fuisset, videlicet quòd sanctus vir de Basilica S. Galli in suum deportandus esset Oratorium, sacris ejus exsequiis interesse cupientes, Monasterium catervatim adire cœperunt. Episcopus autem die statuto superveniens, Ecclesiam sub ipsius nomine sollemniter dedicavit, ac deinde sacrati corporis membra aggressus, quasdam ex eo particulas pro reliquiis deinceps condonandis seorsum reposuit; cetera autem manu sua honorificè involvens, in sarcophago novo collocavit. Illas quoque Oblatas, quas narrationi superiori in ejus tumulo retulimus fuisse repertas, eatenus incorruptas atque omnimodis illæsas perdurâsse miratur, & quasdam ex eis involutas sacro itidem corpori superposuit; alias verò pyxide recondens, superventuris temporibus pro sanctitatis ejus testimonio conservare præcepit. Post hæc autem nobis omnibus sacris vestibus sollemniter paratis, Præsul ipse data in altum oratione Presbyteros qui adstabant, virum Dei foras deportandum levare commonuit. Nec mora, cum crucibus & cereis atque thuribulis sanctus vir ab Ecclesia deportatur, eadémque horâ mutus quidam ejus, ut credimus, meritis loquendi officio muneratur. Cujus CAPUT I.

ANN. CHR. DCCLIX. NOV. XVI.

tamen persona, utpote vilis, quia nobis eatenus incognita exstiterat, ideo miraculum quod in se patratum referebat, primò credere dissimulavimus. Sed cùm ex pago, qui vocatur *Arigevve*,[a] se fuisse adsereret, à parentibus ejus aliisque qui eum bene noverant, nostrorum postea inquisitione verum hoc esse didicimus. Tum verò omnes nos laudes ac melodias canendo, comitante numerosa populorum multitudine, debita cum veneratione corpus cari Patris prosequimur. In prato autem Orientem versùs constituto paullulum presso gradu terratenus prostrati adoravimus, surgentésque pias ejus exuvias singularim subire, ac superjecta velamina devotione humili cœpimus osculari. Quo facto cum veneratione maxima ad Monasterium properantes, sanctásque ejus Reliquias in suam Basilicam introducentes, gratias Deo qui tantam nobis lætitiam conferre dignatus est, debita cum laude retulimus. Quanti ibi jocundantium fletus, quantique exsultantium oborti fuerint singultus, nequaquam enarrare valemus: quippe qui nec ipsas Dei laudes crebris singultibus intercepti absque lacrymis proferre potuimus. Præcipuéque venerandus Pater noster Grimaldus tripudiantium lætitia motus à lacrymis se continere nequivit, agens Deo gratias quòd suis temporibus in loco etiam sibi commendato tantum decus taliaque omnipotentis Dei beneficia videre promeruit. Ad hujus quoque lætitiæ cumulum Augiensis Cœnobii Abbas cum quibusdam ipsius loci Fratribus eâdem horâ supervenit; Fratrésque ex Monasterio quod CAMPIDONA vocatur, ab Abbate suo missi, hujusmodi exsequiis talibúsque se interesse gaudiis gratulabantur. Episcopus autem interea sacras pii Patris exuvias in arca saxea recondens, altario [b] supposuit: sicque Missarum celebratione sollemniter peracta benedicens populum abire permisit. Facta sunt autem hæc anno Incarnationis dominicæ octingentesimo sexagesimo septimo, sub piissimo Rege LUDOVICO, suprà memoratis Principibus pastoralis officii functione curam Ecclesiarum Dei strenuè agentibus, octavo Kalendarum Octobrium die, quartâ feriâ, Indictione prima [c]. Die verò sequenti, ut honor beati viri latiùs etiam augmentaretur, memoratus Præsul ex Reliquiis ejus quas pridem hujus rei gratiâ seorsum eum posuisse retulimus, primò sibi tulit, deinde Abbati ex Augia & Fratribus de Campidona, ceterisque religiosis utique ac venerabilibus viris aliquas ex eis particulas, prout sibi visum fuerat, commendavit, nobis præsentibus omnes eos sollicitè commonens, ut per omnia honorificè dignéque eas tractare curarent. Quibus peractis, beati Michaëlis Archangeli Ecclesiam consecravit: multósque sacro chrismate confirmans, salutatis Fratribus lætus cum suis Monasterio discessit. Altera autem die Abbatem ex Augia Fratrésque ex Campidona cum laudibus & cantilenis [d] extra Monasterium prosequentes, post fraternæ dilectionis colloquia, dato pacis osculo ad sua cum gaudio remeare permisimus.

[a] Goldasto *Aragovve*. Huc facit Hapidannus in Vita S. Vviboradæ lib. 2 cap. 9. *in pago qui Erigevve nuncupatur, quem Ararus fluvius ex uno latere præterfluit, ex altero Rhenus.* Hinc Ekkehardo dicitur *pagus Araris*, vulgò *l'Ar*, quam modò Arolam vocant Latini.

[b] Nota morem recondendi Sanctorum Reliquias sub altare Lege Præfationem ad Sæculum 2.

[c] Inchoata scilicet Indictione prima à die 24 Septembris. quo modo explicanda Indictio tertiadecima suprà in lib. 1 cap. 3.

[d] Sic viros pios antiquitus excipiebant deducebántque cum canticis sacris, præcipuè verò Episcopos Athanasio Alexandrino ad Tabennensium Monasterium accedenti obviàm processit Pachomius cum Monachis suis, eúmque suscepit *cum psalmis & hymnis*. Monachis etiam mos erat sollemni pompa excipiendi Abbates ex longinquo diuturnóve itinere redeuntes. In vetustis Corbeiensis Monasterii Actibus: *Abbas Romam profectus, vel in alias terras, per annum moratus, cùm redierit, recipitur omnibus cappis generaliter indutis cum processione.* Ita ferè Udalricus in libro 1 Consuetudinum Cluniacensium cap. 3, à quo Corbeienses ritus suos mutuati sunt.

Finita relatione qualiter vir beatus in suam translatus fuerit Basilicam, ne fastidioso fortè Lectori protractus in longum sermo turbata mente rugam frontis ingereret, aliqua ex sanctitatis ejus indiciis quæ ipsius clarescentibus meritis ibidem postea manifestata fuisse perspeximus, in calce hujus conscriptionis strictim ac succinctè subjungere curavimus: non utique omnia quæ vel ipsi facta vidimus, vel ab aliis veraciter patrata esse comperimus huic opusculo inserentes; sed ex multis pauca, atque à nobis perspecta in unum colligere volentes. Cuncta enim hæc facilè enarrari posse non credimus, præsertim cùm in locis plurimis non ad nos tantùm, sed ad alios quoque pertinentibus, quæ sacris ejus pigneribus ditabantur, tam multa quotidie miraculorum signa effulserint, ut nec verborum facundiâ proferri, nec stili instantiâ absque labore valeant comprehendi. Quapropter his interim omissis, ad ea tantùm nos scribenda convertemus, quæ & nobiscum omnimodis facta cognovimus, & apud livoris expertes attestationi sanctitatis ejus sufficere posse confidimus. ANN. CHR. DCC LIX. Nov. XVI. II.

Quidam paterfamilias multorum apud nos cognitione notissimus, servum quemdam habuit, qui operis quippiam faciens casu pedem vulneravit. Pes verò ipse protinus in tumorem versus, adeo venarum contractione debilitatus est, ut ambulandi facultate penitus privaretur. Hanc ob causam sustentaculum quoddam genuculo supponens, gressum quem pedis infirmitas denegabat, per annum ferme integrum arte fulciendo sublevare curabat. Is cùm ad B. Othmari suffragia venisset, ante ejus altare prostratus oravit, confestimque soluto pede relictóque sustentaculo sanus abscessit. III.

Nec multo pòst alius quidam pedem cum tibia altiùs à terra levatum, ad posteriora contractum, non ad subsidium itineris, sed ad ponderis potiùs gravitudinem ferebat. Hic die quadam baculis suffultus Monasterium devenit, & B. Othmari Oratorium ingressus coram altari ejus stando cùm oràsset, pes ipse cum tibia solutus protenditur, sonitúmque in modum fracti cujusdam ligni crepitando emittens corrigitur. Nec mora suo restitutus loco ferentem se ferebat, portantémque se grata mercede remunerans deportabat. IV.

Sub ipsius anni spatio Sanctimonialis quædam de opido quod Basula * dicitur, ante annos quatuor utrisque luminibus orbata, sororis suæ ducatu ad Monasterium tendendo pervenit, ibique tribus fere hebdomadibus cæcitatis tenebris adhuc involuta permansit. Annuo autem cursu accedente festivitate, qua catholica per orbem Ecclesia sancti Spiritus adventu lætatur, in sabbato quod præcedens eam ipsi quoque imminet, cùm multitudo populi more solito orationis causâ Monasterium adiret; Sanctimonialis ipsa inter alios qui venerant, horâ diei quasi quartâ ante beati viri tumbam oratura prosternitur, ibique aliquantisper orando lumen quod amiserat recepit, multísque in unum convenientibus perspicuitate hujus miraculi magnæ admodum lætitiæ causa fuit. V.

* al. Basilea, Basle

Expliciunt miracula S. Othmari Abbatis.

ANN. CHR. DCC LX. JANU. XV.

DE SANCTO CEOLVVLFO REGE NORTHUMBRORUM, DEIN MONACHO LINDISFARNENSI IN BRITANNIA.

1\. NORTHUMBRIA, *amplum Saxonica Heptarchia Regnum, Britanniæ insulæ complectebatur partem illam, quæ ab Humbro fluvio versùs Scotiam porrigitur, in duo aliquando divisum,* Deirorum & Berniciorum. *Nunc verò Northumbria Comitatus multo angustior. Eo in Regno piè vixerunt Reges* Edwinus, Oswaldus, Oswinus, *& ipse Osvvini interfector* Oswius, *præcipuè quidem* CEOLWLFUS, *qui teste Matthæo Monacho Vvestmonasteriensi patrem habuit* Cutham, Cuthwinum *avum*, Lethcwaldum *proavum, abavum* Egwaldum, Aldhelmum *atavum, tritavum* Ogam *Idæ filium.* Anno DCC XLVIII, *teste Beda in lib. 5 Hist. eccl. cap. 24*, mox peracto Pascha, hoc est septimo Iduum Maïarum die, Osric Rex Northanimbrorum vitâ decessit, cùm ipse Regni quod vndecim annis gubernabat, successorem fore Celwlfum decrevisset, fratrem illius qui ante se regnaverat Coënredi Regis. Cujus regni & principia & processus tot ac tantis redundavêre rerum adversantium motibus, vt quid de his scribi debeat, quemve habitura sint singula finem, necdum sciri valeat.

Ceolwlfus Osrico succedit.

2\. *Ceolvvlfum studiis sacris delectatum fuisse testatur Beda venerabilis, dum huic Historiam ecclesiasticam à se editam nuncupavit his verbis* : Gloriosissimo Regi CEOLWLFO BEDA famulus Christi & Presbyter. Historiam gentis Anglorum ecclesiasticam quam nuper edideram, libentissimè tibi desideranti, Rex, & priùs ad legendum ac probandum transmisi, & nunc ad transscribendum ac pleniùs ex tempore meditandum transmitto : satisque studium tuæ sinceritatis amplector, quo non solùm audiendis Scripturæ sacræ verbis aurem sedulus accommodas ; verùm etiam noscendis priorum gestis sive dictis, & maximè nostræ gentis virorum illustrium, curam diligenter impendis. Sive enim historia de bonis bona referat, ad imitandum bonum auditor sollicitus instigatur ; seu mala commemoret de pravis, nihilominus religiosus ac pius auditor sive lector, vitando quod noxium est ac perversum, sollertiùs ad exsequenda ea quæ bona ac Deo digna esse cognoverit, accenditur. Quod ipsum tu quoque vigilantissimè deprehendens, historiam memoratam in notitiam tibi simul & eis quibus te regendis divina præfecit auctoritas, ob generalis curam salutis latiùs propagari desideras. *Ex quibus discimus Ceolvvlfi religionem, & pium studium ad procurandam commissi sibi populi salutem. Id quod rursus testatur Beda in epistola ad Egbertum Eboracensem Antistitem, à Vvaræo nuper edita ; in qua eum ad instaurandos Ecclesiæ mores exhortans,* Habes, *inquit*, vt credo, promtissimum tam justi laboris adjutorem, Regem videlicet Ceolwlfum, qui & pro insita sibi dilectione religionis, quidquid ad regulam pietatis pertinet, firma protinus intentione adjuvare curabit, & maximè illa quæ tu, cùm sis propinquus illius amantissimus, bona cœperis, ipse, vt perficiantur, opitulari curabit.

Litteras sacras amat.

Subditorum salutem curat.

3\. *Ceolvvlfum ex Beda historia profecisse,* finis beatus Regis ostendit, *inquit Henricus Huntindoniensis. Nam vt Vvillelmus Malmesburiensis scribit*, citra

Regno abdicato fit Monachus.

Ann. Chr. DCC LX. Janu. XV.

gravitatem Christianam æstimans terrenis negotiis immori, post octo annos regni Regem exuens, in Lindisfarnensi Cœnobio monachicum habitum accepit. quo loci quantâ meritorum gratiâ conversatus sit, testatur celebris juxta B. Cuthbertum sepultura, & multa supernè demissa miracula.

quo anno.

4. Anno septingentesimo tricesimo septimo Ceolwlfus sua voluntate attonsus, Regnum Eadberto reliquit, *sicuti in Bedæ Epitome continuata legitur. Unde corrigas Vvillelmum Malmesburiensem Monachum, qui regni annos octo ipsi tribuit: cùm ab anno* DCC XXVIII *ad* DCC XXXVII *principatum tenuerit Ceolvvlfus. Certè apud Simeonem Dunelmensem in Historia de gestis Regum Angl.* anno DCC XXXVII Regnum Northanimbrorum Ceolwlfus dimisisse, & Monachus apud Lindisfarnensem insulam factus fuisse *dicitur. Corrigas etiam Ranulfum Cestrensem, qui* in Monasterio Bedæ *Ceolvvlfum Monachum factum fuisse adfirmat. Audi Turgotum in lib. de Ecclesia Dunelmensi cap. 1.* Post dormitionem Bedæ in Christo anno tertio, Rex Ceolwlfus relicto Regno & curis mundialibus, voluntariâ paupertate secutus est pauperem Christum, ut cum illo quandoque ditaretur in gloria, Eadberto filio patrui sui in Regnum Northanimbrorûm ei succedente. Intravit autem Lindisfarnense Monasterium, S. Cuthberto secum conferens thesauros regios & terras, id est Bregesne & Werewordc cum suis appendiciis, simul & Ecclesiam quam ibidem ipse ædificaverat. Alias quoque quatuor villas, Wndecestre, Huvittingaham, Eadfingham, Easwlfigham. *Corrigendus denique videtur Matthæus Vvestmonasteriensis & alii nonnulli, qui Ceolvvlfum bello* captum, attonsum ac remissum in Regnum fuisse *tradunt. Nisi si bis tonsus est Ceolvvlfus, primò scilicet ab hostibus in bello captus; dein sponte sua in Monasterium Lindisfarnense ingressus. Matthæus mox laudatus Ceolvvlfum octavum ex Rege Britanniæ Monachum fuisse dicit. At nonum fuisse probavimus in Elogio S. Inæ ad ann. 730.*

quo in Monasterio.

Dat prædia.

An bis tonsus.

Piè decedit.

5. Acceptâ tonsurâ, *addit Turgotus,* in præfato Monasterio monachicam cum Monachis vitam ducere, & post imperium regni terrestris cælesti regno gaudebat militare. ubi gloriosè conversationis consummans terminum sepultus est. Sed succedente tempore ab ECGFRIDO ejusdem loci Antistite (ut pòst dicemus) ad Northam translatus; decursis posthæc multorum annorum curriculis, caput illius Dunelmum translatum unà cum aliis Sanctorum Reliquiis in Ecclesia S. Cuthberti quem semper amaverat, venerabiliter est locatum. *Hactenus Turgotus.*

Transfertur.

Quo anno obierit.

6. *Quamdiu in Lindisfarnensi Monasterio vixerit Ceolvvlfus, quove anno decesserit, non una est omnium sententia.* Anno DCC XXXIX, ut quibusdam placet, ex hac vita migravit ad Christum, *teste Matthæo Vvestmonasteriensi. Præferenda videtur auctoritas Chronici vulgati nomine Ioannis Bromtonii, cujus hæc verba:* Ceolwlfus Rex Northumbriæ exemplo dictorum Regum Monachus effectus religiosus, per XXII annos Creatori suo in vitæ munditia sua deservivit. *Hinc obitum ejus cum Florentio Vvigorniensi revocemus ad annum* DCC LX. *diem 15 Ianuarii signant recentiora Martyrologia Anglicana & Benedictina.*

Lindisfarnensibus Monachis vinum conceditur.

7. *De Ceolvvlfo Simeon Dunelmensis in Historia de Regib. Angl. ad annum 854, & post eum Rogerius Hovedenus hæc tradunt:* Hoc Rege jam Monacho facto efficiente, data est Lindisfarnensis Ecclesiæ Monachis licentia bibendi vinum vel cervisiam. Ante illud tempus nonnisi lac vel aquam bibere solebant, secundùm antiquam traditionem S. Aidani primi ejusdem Ecclesiæ Antistitis & Monachi, qui cum illo de Scotia venientes ibidem donante Rege Oswaldo mansionem acceperant, & cum magna districtione futuræ vitæ servientes degere gaudebant. *Hinc intelligas, Summotum Monachorum quantumvis piè viventium consuetudine Religionem non rarò à primaria severi-*

Ann. Chr. dcc lx. Janu. xv.

tate degenerare. De Benedictina Regula observatione in Lindisfarnensi Monasterio diximus ad Vitam S. Cuthberti Episcopi in Sæculo 2.

Ceolvvlfi cultus & translatio.

8. *Ceolvvlfus ab antiquis Sanctus habitus & cultus est. Egredus siquidem procedente sæculo nono Episcopus Lindisfarnensis*, ædificatâ in Northam Ecclesiâ, eâque in honorem SS. Petri Apostoli & Cuthberti Pontificis, necnon & Ceolwlfi Regis & pòst Monachi dedicatâ, transtulit illò corpus Deo dilecti Ceolwlfi, *inquit Turgotus in lib. 2 de Ecclesia Dunelmensi cap. 5. Northam est Dunelmensium opidum juxta Tuvedam fluvium ad ipsa Scotiæ confinia: quo in opido prædicta Basilica Ceolvvlfo sacra etiam nunc subsistit, teste Cambdeno. Caput Sancti Dunelmum translatum diximus num. 5 ex Turgoto. In detectione corporis S. Cuthberti anno* M XLIV *facta*, ossa sanctorum Bedæ & Celwlfi, qui apud Lindisfarnum Monachus & Sanctus, in singulis saccis lineis reperta, *ut Vuillelmus Malmesburiensis auctor est in fine libri 3 de Pontificibus Anglorum.*

Ann. Chr. dcc lxi. Dec. xviii.

VITA SANCTI VVUNEBALDI
ABBATIS HEIDENHEIMENSIS PRIMI,

Auctore Sanctimoniali Heidenheimensi, ipsius consanguinea & æquali.

Ex tomo 4 Henrici Canisii, & Surio.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ Scriptores.

1. HUjus *vita auctor est, non* S Walpurga, *sanctorum Vuillibaldi Eistetensis Episcopi & Vuunibaldi Abbatis soror, ut ex num. 22 compertum est; sed alia* Sanctimonialis Heidenheimensis *ipsorum* consanguinea. *quod amplius declarabimus ad Acta S. Vuillibaldi ab eadem Sanctimoniali exarata, ad ann. 781. Ejusdem S. Vuunebaldi gesta brevi compendio etiam excepit* Adelbertus *Abbas Heidenheimensis in Relatione historica, de qua infrà. In Actis sanctorum Vuillibaldi & Vualpurga non pauca de fratre Vuunebaldo attexuntur. Lege Sigfridi Presbyteri Misuensis Epitomen in tomo 1 Hist. Pistorii.*

Memoria celebris.

2. *In vetustis Martyrologiis nulla S Vuunebaldi mentio. Nec mirum. siquidem paucos Sanctos qui medium sæculum octavum excesserint, in illis habere locum reperias. Atqui S. Vuunebaldus tam explorata fuit sanctitatis, ut post annos ab obitu sexdecim ipsius corpus è terra levatum sit, pluribúsque miraculis illustratum. Cujus rei fidem adstruit* B. Liudgerus *in vita S. Gregorii Abbatis Trajectensis, ad ann. 781 referenda, his verbis:* Necnon & germanus prædicti Willibaldi, nomine Winnibaldus, Presbyter, magistro meo beato Gregorio valde carus, & ipse locum & regionem suam sanctè & feliciter illustravit: qui post obitum suum quid vivens fecerit, magis miraculis ostendit.

Monastica professio.

3. *Monachum Benedictinum fuisse S. Vuunebaldum constat. at ubi monasticam vestem induerit, non item. Adelbertus Abbas in Relatione sua, in Turingia id factum adfirmat his verbis:* Peractis omnibus quæ tunc in regia curia tractanda erant, sanctus Archiepiscopus Bonifacius valefaciens Regi, in Turingiam transivit, & ibi S. Wunebaldo habitum monasticæ Religionis tribuit, & ad Sacerdotii gradum promovit. *Hæc Adelbertus hausit ex Sanctimonialis scriptione subjecta, num 8. ubi post suum in Turingiam adventum S. Vuunebaldus* monachalis vitæ normam sequendo, & mente & moribus adimplevisse *dicitur*, & ad sacerdotalis ordinis primatum fuisse promotus. *Quæ verba Vuunibaldum à S. Bonifacio Monachum initiatum fuisse non evincunt. Certè ex aliis Sanctimonialis ipsius verbis intelligimus, id Romæ contigisse. Nam in sequenti lucubratione num. 2 dicitur Vuunibaldus patria prætulisse Romanam peregrinationem, quoniam in*

externis

externis Barbarorum finibus vitam ducere monachicam desiderabat. quod postea devotè implevit. *Id ampliùs declaras in vita S. Vuillibaldi num. 10. Ibi, scilicet Roma,* duo germani felicem monasterialis disciplinæ vitam sub sacræ legis moderamine ducebant. *Sic Coenredus Rex Merciorum dimisso principatu* venit Romam, ibique attonsus ac Monachus factus *est, teste Beda in lib. 5 Hist. cap. 20. quod etiam præstitisse* Sigheri Rex Orientalium Saxonum *eo loci dicitur. Istic* annos septem *Vuunibaldus* susceptâ tonsurâ *monasticâ perstitisse memoratur, in Lateranensi Patriarchio, an in alio Monasterio Benedictino, incertum. Quidquid sit, Benedictinis Institutis, uti & frater Vuillibaldus, semper addictus fuit, & Heidenheimense Monasterium à primordiis addixit. Nam & Regulam S. P. Benedicti manu descriptam è Casinensi Monasterio acceperat, à Canonicis usque ad Monachorum restitutionem adservatam, ut in Appendice videbimus: & S. P. Benedicti amore supremos vitæ dies Casini agere statuerat.*

Ann. Chr. DCCLXI. Dec. XVIII.

4. *Heidenheimense Monasterium in diœcesi Eistetensi,* pago Suala, *seu tractu* Sualefeldensi *positum, præcipuè S. Vuunebaldo Abbati suam debet originem. Istic Cœnobium duplex ædificatum: viris Vuunebaldus, Vualpurga soror virginibus ab initio præfuerunt. Audiendus hac de re Adelbertus Abbas in Relatione historica de restitutione ejusdem Monasterii Benedictinis factâ, Eugenii Papæ III auctoritate.* B. Wunebaldus, sicut conversationis ejus testatur historia, locum qui *Heidenheim* dicitur, in media Swalaveldia situm, tunc temporis saltuarium silvestrémque nimium, primitus ut ibi Monasterium faceret, investigat, investigatumque à vicinis quorum fundus ille erat, pretio redemit, emptumque spinis, tribulis, repribusque purgavit, primúsque omnium hominum, juxta fontem qui ibi exoritur saluberrimum jugísque aquæ, domicilium habitationémque erexit. Ipse namque paucis admodum cum Monachis juvantibus, unà cum sorore sua sacratissima virgine Walpurga, suis manibus tribulos & spinas eruebat, vepres secabat, locúmque illum à tesquorum squalore emundabat, & Monasterium quod usque hodie ibi est, adnisu auxilióque B. Bonificii Moguntini Archiepiscopi, adminiculóque fratris sui Willibaldi Confessoris Christi & Aureacensis Episcopi, illic construxit, Monachósque ex una parte ejusdem Monasterii congregavit: in alia verò parte sanctissimam virginem Walpurgam, sororem scilicet suam, cum Sanctimonialibus sibi subjectis Deóque devotis collocavit. Ipse quoque a S. Bonifacio Archiepiscopo, sanctóque Willibaldo Episcopo, S. Bonifacii Suffraganeo, illic in Abbatem est consecratus, Patérque Monasterii decem post consecrationem annis, magnis virtutibus claruit, Monachósque unà cum Sanctimonialibus sibi subjectis in certamine Reguláque B. Benedicti plenissimè instruxit. *Mortuo Vuunebaldo, solis Sanctimonialibus locum cessisse adfirmat idem Auctor.* B. Wunebaldo, *inquit,* de hoc mundo ad cælestem remunerationem evocato, Monachisque illis qui sub eo erant, illum ad eamdem remunerationem partim sequentibus, partimque quasi oves sine pastore errantibus, beata Walpurga ex consultu beati Bonifacii Archiepiscopi (*mendum. nam Bonifacio superstes fuit Vuunebaldus*) sanctique Willibaldi fratris sui consensu, hereditarióque jure in loco eodem fratri suo unà cum Sanctimonialibus successit, totúmque locum illum cum omnibus utensilibus suis uni illi congregationi vindicavit, Regulámque eamdem quam sub fratre suo priùs exercuerant, usque ad annum post obitum fratris sui sedecimum religiosissimè excoluit. *Vualpurga mortua, locum vertisse ad Canonicos sequentia probant.* Cùm verò & ipsa ad sponsi sui Christi talamum ex hujus exilii tenebris esset accersita, & virgines quas hîc habuit prudentes cum lampadibus cum ea introissent ad nuptias; GERHOHUS Episcopus, qui tunc Aureacensi cathedra subnixus erat, qui etiam (ut dicitur) S. Willibaldi filiaster erat, oblitus Religionis quam S. Wunebaldus cum sorore sua S. Walpurga ex consensu præceptóque S. Willibaldi fratris sui Episcopi sanctissimè inchoaverant, Canonicos in eodem loco constituit, & eorum necessitati pro qualitate abundantiæ illius Monasterii, & ut ratio dictavit, providit. Religio ergo à Sanctis illis sanctissimè inchoata paullatim evanescere cœpit, Abbatiáque in Præposituram conversa venalis habebatur: patrimonia pauperum ad pretia constituta sunt. Præpositura namque ad pensam libræ vendebatur, quæ vix pro XL talentis emebatur. Cœpit ergo simonia illius claustri dispensare rem publicam: successitque simoniæ in adjutorium, ubi minùs valebat, violentia & supplantatio. Decania quoque in qua rigor correctionis esse deberet, cuiquam levissimo timidissimóque tradebatur, ne liberam corrigendi ceteros haberet vocem. *Duravit hæc malorum lues* usque ad tempora Lotharii Imperatoris, cui Conradus Rex successit in Regno: donec GEBEHARDUS II, *qui Aureacensi seu Eistetensi Ecclesiæ ab anno* MCXXV *ad* MCXLIX *præfuit,* cœpit de reformanda antiquitus ibi habita Religione cogitare . . . Ne quid tamen irrationa-

Heidenheimensis Monasterii origo & status.

ANN. CHR. DCCLXI. DEC. XVIII.

bile inciperet, & fine ecclesiastica auctoritate perficeret; dominum Apostolicum Eugenium super hujus negotii qualitate consuluit, qui tunc Remis, quæ est metropolis Galliæ, Concilium celebravit; Metropolitanum quoque suum, Heinricum scilicet Moguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopum, qui & hodie est, consuluit. *Annuente Eugenio* ADELBERTUS *Michelfeldensis Abbas restituenda Heidenheimensis Cœnobii primæva disciplinæ præponitur. Eberhardo Bambergensi Episcopo post Gebehardi Eistetensis Episcopi mortem in id aduitente adversùs Burchardum Gebehardi successorem, qui ob contumaciam à Bernardo Presbytero & Gregorio Diacono, Cardinalibus ab Eugenio missis, è Sede exturbatus, locum fecit Conrado successori, cujus ope Cœnobium Heidenheimense Adelberto Abbati & Monachis Benedictinis, omni lite seclusâ, restitutum est, prout latè commemorat Adelbertus Abbas in sua Relatione apud Gretserum edita in lib. 2 Commentariorum in Vitam S. Vuillibaldi. Monasterium istud post fortunas adeo varias incidit in manus Lutheranorum unà cum opido* Heideoheim, *quod hodierno Comitatui Vuittembergensi attribuitur.*

PRÆFATIO. I.

ORIGINEM vitæ exordiísque virtutum B. WUNEBALDI Christi Confessoris atque Abbatis ordinare edissereréque me libet: & licèt opacâ mentis ignaviâ præpedita, tamen aliqua de ejus vitæ conversatione intimando per nigros paginarum tramites pandere explanaréque conamur. Et quæ nuper aliqua per ordinem glomerando de gestis venerandi viri WILLIBALDI Episcopi composuimus, nunc ad alia fratris sui gloriosæ vitæ colloquia properando pedem inante passivarim * protendendo gradiamur, non audacitati propriarum confidens virium, quòd de istis tanti viri virtutum sublimitatibus disputare aliquid inciperem; sed quia Christo cooperante & sermonem confirmanto propensiùs edisserere volumus, qualiter infantialis seu pueritialis transmeatis annorum curriculis ad adolescentiæ nondecem annorum ætatem citatus cælebs usque pervenit: & tunc ille strenuus spretis atque despectis puerilibus incentivorum lasciviis illecebrosisque vitiorum petulantiis, magnâ dispensationis * clementiâ, accessionéque Episcopi nostri ad celsiora vitæ æternæ meritorum provectibus inhiando properabat: & sic ad maturam ætatem sexaginta annorum calculo almis atque illustribus, bonisque vitæ moribus pollendo, ad felicem vitæ provectus est terminum.

* f. passuatim

* supple divinæ

Annos 19 natus, Romanum iter aggreditur

2. Cúmque illuster ille celebertimúsque Christicola nondecem annorum ætate jam grandævus, facie decorus, fide robustus, almi Dei adminiculo fratrisque exhortatione, propinquorum amicorúmque suorum carnalium affectum postponens, præsertímque propriam hereditaris patriam cum noverca, fratrum, sororúmque suarum clientela contemnens, ignotas peregrinationis prædas, probare penetraréque maluit, quàm præsentis vitæ hujus falsis divitiarum florere prosperitatibus. & sic in externis * Barbarorum finibus vitam ducerem onachicam magna mentis devotione quotidie anhelando desiderabat: quod postea devotè implevit. Post hæc itaque cùm sagax ille votiva voluntatis adimplere optaret desideria, statímque Domino dispensante adoptatum & diu desideratum inchoaverunt iter. Et sicut in alia fratris ejus textura subtiliùs intimando enartavimus, & nunc iterando rememoramus, statim ille suaviter suorum sociatus est comitatui patris & fratris: & sic agiliter cum sumturis atque stipendiis ad loca venerunt venalia, quod est mercimonium [a], & statim illi cum consilio & consulto nautarum naviculatia adepti fuerant loca: & ociùs * tunc illi marginem scandentes, navem competebant. Cæruleáque lympharum invaserunt liquida, usquedum tumida æquorum timida, congelida gurgitum garrula, fluctuum spumosa, syrtium superabant salsa. Ast tunc plenis & prosperis ventorum flatibus arida ter-

* al. extremis

cum patre & fratre.

* al. Oceani

a Nempe ad mercimonium seu portum vocabulo *Hambirb* sive *Hamwich*, ex alia Vita.

rarum gradiebantur gramina. & sic ovantes & læti, voti compotes, perfectas omnipotenti Deo impendebant gratias, quòd prosperè super spumosa undarum æquora & periculosas ponti procellas portum videre meruerunt. Et sic castra metantes ibidem, paullisper lassata de itinere requiescebant membra, usquedum vegetati ac roborati votivam cœpti itineris iterum gradiebantur viam: multisque in itinere Sanctorum sacris se commendabant patrociniis, & plures per viam cum sociis Sanctorum perierunt Basilicas, pia postulantes illorum præsidia, ut ruri alienas peragrarent barbarorum villas. Tunc illi properantes profecti sunt. timebant enim ne autumnale sibi deficeret tempus, & priùs gelida hiems aurâ vitiosâ * & nebulosâ horridè irruens congelesceret, antequam illi almam Apostoli adire specularique meruerunt Basilicam B. Petri. Et tunc illi pergentes per vasta Gallicaniæ rura & per spatiosam Italiæ tellurem usque ad urbem quæ vocatur Lucca, & sicut alibi in alio scriptum libello ordine adserimus, patrem suum ægrotantem & jam seminecem obtuletunt illuc: & sicut prædestinata istud fore fecerunt fata, vitam finivit illic, & terrâ humatus illic requiescit ad sanctum Frigidianum.

ANN. CHR. DCCLXI. DEC. XVIII.

* al. invita & nebulata

Luccæ patrem sepelit.

3. Cúmque illi confestim per campestria camporum incerta, per densa saltuum solitaria, per concava vallium, per innormia collium cacumina, per immensa Alpium ardua usque ad nivata atque nebulata rupium saxa desudantes scandere conarentur, & protinus passivantes super Alpium oneos [a], usquedum Condonei * amplos militum intraverunt terminos. Nec longum postea quod illi cum comitatu contribulium ac collegarum cœtu clara civium cernentes urbis Romanorum mœnia, statim gratulabundi gloriosam intraverunt Basilicam S. Petri Apostolorum Principis, remissionem peccatorum Omnipotentem postulantes, ut illius parmati patrocinio perennem vitæ obtinerent palmam. Tunc ille beatus agilis, & adhuc cælebs, omnipotentis Altithroni magnâ ditatus erat prærogativâ & cælesti instigatus gratia, tonsuram accipere & Dei servitio se subjugare studuit: & sic sollers saluberrimam sapientiæ exorsus est auctoritatem, ut ille sacræ lectionis ingenio assiduè inhærendo, subsummatim divino se subdidit exercitio, & superni roris humido irrigatus, germen in eo jam tunc fructiferum florere cœpit virtutum: & sicut nos jam priùs in altis voluminum paginis per scripta pandimus, sic & nunc iterata recapitulemus.

* sic Gretsero; Canisio idonei.

Romæ tonsurâ donatur.

4. Magnâ correptus est ille corporis infirmitate: quia sic illic fore * solet, congruis æstatis temporibus quòd magna febris fatigatio & flagelli purificatio advenas illuc venientes visitare seu gravare solet. Ast sic per centenos & millenos morientium phalangas magnâ clade comprehensas præda rapere & ad carnale perficere properat, scriptum est quòd mors non tardat. Tunc illi duo germani Willibaldus & Wunebaldus infirmi inter se alternantes, alter ambulabat quando alter jacebat, ut adjuvaret ambos. Et tamen ille vir Dei sensu sophyrus [b], agone argutus, almi Dei adminiculo psalterium in ægritudine tam imbecillis & tam infirmus indagando discebat: & statim iterum cùm quando vegetata illius fore cœperunt membra, & virtus in eo valescebat, alias Scripturarum paginas perlegendo scrutabatur. Ast ita de die in diem meliorando, Deo militando, alios monendo proficiebat, ut magis jam didascalus quàm discipulus esse poterat. Sed & ille magno mentis amore & honoris dignitate inter omnes habebatur contribulium collegas, & ambo pariter pandebant in prudenti illius pectore

Ibidem infirmatus.
* esse

Scripturas sacras discit.

[a] Eamdem vocem pro radicibus montis usurpat hæc Sanctimonialis in Vita sancti Vvillibaldi num. 18. tametsi hoc loco pro Alpium cacuminibus posita videtur.

[b] Id est sapiens, qua voce non semel usa est Auctor in Itinerario S. Vvillibaldi.

amoris suavitatem mansuetam, & zelum rectitudinis robustum.

Ann. Chr. DCC LXI. Dec. XVIII. Post annos 7 in patriam revertit.

5. Cúmque transactis temporum intervallis, & septem annorum curriculis, mens illius heri agilis Saxonicam iterum propriæ nativitatis terram visitare volebat, & ob hoc præcipuè, ut si ullum de sua genealogia ad sacram divinæ servitutis militiam exhortari atque secum ducere potuisset. Et citò tunc secundùm suæ voluntatis arbitrium propriam hereditatis patriam visitando intravit: & statim cum magno gaudio susceptus ab amicis, diligenter incipiebat illos alloquendo & docendo fratres & sorores, & alios de suo genere propinquos exhortari & persuadere, ut in recto itineris tramite ambulando de solida veritatis via pedem retrahendo ne deviarent, sed de labentis mundi hujus limine ad angustam paradisi portam per artam & asperam agonithetum viam ire scandeteque tentarent. Et sic admonendo atque instigando, propinquorum atque cognatorum vicos & domos permeavit, eorúmque mentes multorum de sæcularibus negotiationum curis ad divinæ institutionis formam regendo provexit.

Romam rursus petit.

6. Et tunc iterum licentiâ postulatâ, cum consilio amicorum & cum juniorum subsidiis, fratre [a] suo comite, sacra iterum S. Petri perquirere properabat præsidia. Post hæc itaque electus ille Christi athleta secunda vice ad Romam sanctique Petri Basilicam veniebat, & illic aliquanta temporum intercapedine manens, providæ circumspectionis gravitate sollicitus, pudicam continentiæ vitam divinaliter ducendo, quotidie ad meliorem spiritualis vitæ disciplinam & sæcularis vitæ sapientiam proficiebat.

Bonifacii consanguinei hortatu,

7. Cúmque fidelis ille atque felix Christi famulus S. BONIFACIUS præclaram ac illustrem S. Petri Ecclesiam perquirebat, sacrisque illic orationum munimentis Domino sanctóque Petro se commendabat, & subsummatim investigare cœpit, quales reperire posset, ut illis evangelici sermonis consortium commendâsset. Statímque multos contribulium suorum, & nihilominus alios imbutos atque eruditos sacerdotalis infulæ Presbyteros secum pergere invitabat, & ad sacri verbi obsequium ut illi fierent cooperatores rogabat. Protinúsque tunc dum sciscitaretur venerandum virum Wunebaldum illic manere, statim alloquendo [b] invitabat illum, ut adminiculum tanti laboris & solatium Episcopatûs in divini verbi administratione illi foret: quia carnali propinquitate & sanguinis copulatione illi fuerat sociatus atque glutinatus. Statímque ille agilis Christi vernaculus S. Bonifacio responsum reddidit, almísque exhortationum eius oraculis consensum seu effectum perficere promisit. Post hæc itaque non multa transacta temporis supputatione, sanctus ille vir Wunebaldus petitum atque instigatum à S. Bonifacio transitum incipere properabat, confestimque fratrem suum proprium, sed & alios ejus cognatos atque amicos sobriis salutationum verbis compellavit atque licentiam postulavit. Et tunc ille cum aliquanto collegarum [c] comitatu inchoaverat iter. Cúmque petrexerunt illi per ardua Alpium alta, per prærupta montium, per plana camporum, per lata Longobardorum limina, per varias Bajoariorum villas, per Germaniæ terminorum tellures usque in Turingiam, & illic venientes paullisper lassata de itinere requiescebant membra. Et sic paullatim quando tempus evenerat congruum, sanctum Episcopum alloquendo venerabiliter salutando compellabat. Statimque ille cum magno dignitatis honore ab eo susceptus, salubribus verborum alterna-

cum fratre in Turingiam accedit.

[a] Alium sine dubio intelligit à S. Vuillibaldo, qui ad loca sancta profectus erat. Hic frater anonymus cum Vvunebaldo in Germaniam accessisse dicitur infrà num. 7.

[b] Id contigisse videtur anno DCC XXXVIII, quum Bonifacius ad Gregorium III profectus est.

[c] SS Vvillibaldi & Vvunebaldi comes itineris dicitur fuisse S. SEBALDUS, Norimbergæ Patronus, qui in eremo annos quindecim exegisse, & Norimbergensibus Christianam fidem persuasisse fertur. Colitur XIV Kalend. Septemb.

tionibus illi inter se sermocinabantur, & de divinis voluminum scripturis sacra inter se indagabant mysteria. ANN. CHR. DCCLXI. Dec. XVIII.

8. Cúmque transacto aliquanti temporis spatio sacer ille atque perfectus barilion [a] regularem monachalis vitæ normam sequendo, & mente & moribus adimplevit, & secundùm canonicam rectæ constitutionis formam ad sacerdotalis ordinis primatum divinis dotatus donorum muneribus à S. Bonifacio in Presbyteratûs consecratus est gradum. Et adprimitus quidem septem Ecclesiarum commendatum erat illi sacræ moderationis regimen, ut illis præesset, & saluberrimam vitæ panderet viam: & sic diuturna meditationis speculatione, & assidua Scipturarum recitatione, primordialia Prophetarum vaticinia, aliásque Sanctorum expositiones manu aptas habere solebat, ut de illarum imitatione scripturarum aliquid exsequendo conservaret, ac præcipuè evangelicam dominicæ traditionis historiam & quotidianâ semper habuit memoria, & illa quæ mente meditabatur, Dei gratiâ in ore prædicando & in opere faciendo compleverat. Presbyter ordinatus, præficitur Ecclesiis 7.

9. Evolutis itaque aliquantis annorum spatiis, cùm Bajoariorum incertos probare vellet incolas, ut latiora & spatiosiora evangelici sermonis sata pullularent; non invitus, sed sponte OTILONEM Ducem inquisivit, protinúsque ab illo magno susceptus fuit honore, magnáque ditatus est ab illo donorum dignitate in regione, in possessionibus atque in alia pecuniarum opulentia. Nec longum postea quòd ille almus Dei cultor canonicæ institutionis Sacramenta renovans, multósque potentium & divitum, sed & alios inferioris gradûs mediocres injustæ copulationis conjugio nuptos, & nihilominus fornicariè pollutos variísque paganorum præstigiis, quantum potuit, à pravitate prohibuit morum. Similiter & aliis superioris gradus divitibus ac sæculari dignitate prælatis potentibus numquam adulando cedebat, ne uspiam oleum peccatoris impinguaret caput ejus: sed quanto quis divitior elatus magnanimitate tumidúsque laude pomposus erat, tanto austerior & rigidior non parcendo, sed severus zelando, jura rectitudinis exercere non formidavit, quia scriptum est: Qui potentis gradum accipit, & veritatem loqui pavescit, gravi multatur culpæ sententia. Omnibus æqualiter potentibus & pauperibus, divitibus atque egenis sanctæ exhortationis dogma exhibuit, & per humilitatem omnibus pari modo divina partiebatur, potentes non formidando, & pauperibus compatiendo: quia omnes homines natura æquales genuit, sed varietate meritorum disjungebantur. Tunc ille sacer Dei famulus sub Otilone Duce, in illa regione quæ vocatur *Nortfilise* *, proprium habitationis habebat locum: & ab illo tempore quo illuc veniebat, magno mentis conamine diurnaliter desudans, illos quos sub sua habebat potestate & sermonem ejus audire voluerunt & capere poterant, ad meliora provexit. Sed secundùm Evangelii vocem ubi dictum est: *Intrantes in domum, salutate eam, & siquidem domus digna est, pax vestra super eam erit; si autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertetur*: sic & ille in nonnullis terrarum locis prædicando introïvit, ut si quis dignus fuisset accipere sementem sermonis evangelici, de fructibus meteret, & centuplum acciperet vitæ præmium. Bajoariorum mores reformat, nullo personarum delectu. * al. Nordfilula. Matth. 10.

10. Posthæc itaque transacto trium annorum calculo, reciprocis vestigiorum gressibus priorem Germaniæ intravit tellurem: & venerabiliter à sancto Bonifacio susceptus, ad urbem quæ vocatur Maguntia veniebat, & ibi manens magna prælatus erat sæcularis vitæ dignitate, & multo majore præditus fuerat perennis vitæ prærogativâ. Rumore rectæ conversationis inter omnes habebatur illos: quia multos Francorum nobiles & ignobiles, viros ac feminas, per saluberrimam & per divinam Post annos tres ad S. Bonifacium se recipit.

[a] Eadem vox infrà num. 13. & in prima Vita S. Willibaldi num. 31 *parilion*.

Ann. Chr. DCC LXI. Dec. XVIII.

Erga subditos rectè se gerit. Greg. M. in Pastor.

æterni amoris dispensationem, aliis diversarum dapium dogmata & evangelici nectaris melliflua impendebat mysteria; aliis qui arcana Dei ista per ingenium percipere non poterant, sicut fragilibus & carnalibus lac & leniora ciborum, id est plana & communia compositionum verba dicebat, „ quia scriptum est; Pro qualitate morum diversa exhortatio debet esse „ Doctorum. Quosdam increpatio dura, quosdam exhortatio corrigit blanda. Et tam magna discretionis moderatio in illo erat contra delinquentes, ut rigorem correptionis ore proferret peccanti, sed pietatem compassionis clementer custodiret in corde; & omnia omnibus factus est, ut omnes lucrifaceret Deo. Cùm ille vir Dei venerandus atque perfectus magnam abstinentiæ tolerantiam clam in occulta cordis cogitatione absconsam tenebat, qui illius sic utebatur ut lateret; & illam sic in opere complevit coopertam, ut nulli, prout fore possit, nisi sola superni Judicis contemplationi, cujus oculis omnia nuda & aperta sunt, nota claruisset. Sed mens humilis & Deo devota numquam de bonorum dignitate elata, nec jactantiâ extollebatur humanâ, nec laude lætabatur labendo, nec reprehensione pravorum impulsus agitabatur in ira, nisi quando perniciosa protervorum opera exsecrando emendare non poterat. Tunc zelando, irascendo contra perversas peccatorum pravitates, sicut dignus didascalus zelum rectitudinis gerebat in corde, & semper in facie peccatoribus ostendebat per timorem; & semper in una solidatus secta, mentem edomando efficaciter perduravit.

Abstemius.

11. De vino & escarum dapibus multa fari non est opus: quia nisi sic infirmitate cogebatur corporis, parvo vini potu uti solebat, ut jam pæne non bibendo, sed probando, majorem pareretur gustando continentiam, quàm alter non recipiendo. Tandem quippe tunc mens ejus magnâ sollicitudinis curâ in corde volutando cogitare cœpit, an uspiam quidem locum intentioni suæ aptum investigare posset, ubi satam Evangelici sermonis segetem per laboris sui exercitium usque ad messem proferre, manipulósque portare & in horreum congregare potuisset. Tum ille de urbe Magontia promtus ac paratus proficisci cœpit; & ideo potissimùm, quia „ vini ubertas illic fieri solet, timebat, ne secundùm Scripturam, vini „ opulentia monachalis vitæ frangeret disciplinam.

Monasterii locum vini expertem quærit.

Adito fratre,

12. Cúmque inde perrexisset, venit ad Monasterium quod dicitur *Eichstat* ad fratrem suum Episcopum WILLIBALDUM: & ibi inter se disputantes, & sollerter voluntates consiliabantur, qualiter suæ voluntatis arbitrio effectum perficere atque implere potuissent. Tunc illi strenuè pergentes venerunt ad illum locum qui vocatur *Heidenheim*: atque ilico requirentes locum aptum illic repererunt, quem Dominus prædestinavit sancto suo Confessori Wunebaldo, sanctúmque suum corpus ibi requiescere volebat. Nec mora fuit post hæc quòd Dominus virtutem suæ pietatis meritáque Christi Confessoris clarere volebat, quæ usque tunc celata coram hominibus, & clara coram Deo, pandebantur patula. Statimque tunc egregius ille almi Dei agonithetus cum consultu atque consilio Episcopi emebat agrum illum qui nominatur *Heidenheim*, in propriam possessionem sibi, & aliam partem postea regionis alii homines dabant illi in redemtionem animæ suæ, optantes &. desiderantes communionem temporalium cum illo partiri, ut ille in futuro perpetua illis præstari postularet. Illa regio quam ille percipiebat, inculta * erat & silva per totum. Sed confestim ille Dei famulus agrestia silvarum loca suo labore latans * arbores cædebat, vepres truncabat, tribulos secabat, urticas & carduos eruendo rura renovabat, & paucas adprimitus ibi habitationis

Heidenheim loco comparato,

* al. agrestum

* dilatans

casulas instruendo collocavit. Ast tunc ille subsummatim, ut fore poterat, Ecclesiam fabricavit & Monasterium [a] construxit, & exemplo (sicut supra diximus) cum suis junioribus sibi subditis monachalem regularis vitæ disciplinam, quam jam olim in ipsa juventutis pubertate devotâ mentis instantiâ adoptando seu desiderando supernæ pietatis suffragio cohortatus inchoaverat, & tunc perferre ac perducere usque ad felicem vitæ suæ exitum Christo cooperante decreverat, & sic patrando perficiebat.

Ann. Chr. DCLXI. Dec. XVIII.

Monasterium construit.

13. Denique cùm belligerosus atque beatus barilion terram Sualaveldorum inhabitare cœpit, plurima paganicæ pravitatis præstigia, multos diabolica fraude deceptos idololatriam colentes ibidem invenit. Alii namque aruspicia observantes, alii divinationes dæmonum dicentes, alii incantationum frivola facientes, alii nigromanticas, sed & alia multa quæ nunc longum est enumerare, populariè, publicè, perniciosè perficiebant profani. Et nihilominus alii qui injustæ copulationis conjugio conjuncti contra legem Domini vitialiter victitabant, fornicali spurcitia polluti. Sed & etiam nonnulli cum suis propriis propinquis & affinibus, & cum propria fratris sui uxore in conjugio nupti fuctant: & (quod his adhuc pejus est) multi qui sacerdotali ordinatione Presbyteri sacro altari deservire debuerant, immunditiæ & fornicationi magis quàm divinæ servitutis sollertiæ se subdiderant, refrenati sunt. aliique laïcorum & Clericorum concubinarum injustæ copulationis societate contaminati erant. Istis omnibus iste contradicendo eósque increpando disjungebat, & cum magna laboris instantia die noctûque certando contra indefessos diaboli cooperatores conflictum habebat: & licèt lugubre, tamen discidium & dissensionem inter illos faciebat qui injustè sociabantur. Tunc alii qui ista sectabantur sacrilegia, magnâ dementiæ causâ contra illum fremendo insidias illi tendebant, & sæpe ad occidendum seu ad comburendum multoties per maleficia illum perdere volebant. Sed vir Dei nec minis malignantium, nec falsis adulantium frivolis mente agitatur nec mutatur: sed semper constans & fide robustus in Domino, non desinebat docendo plebem ab erratica paganorum pravitate persuadendo educere. Et sic longè latéque per populos sacra dogmata seminando, non parvum Domino populum adquisivit, & juxta suavissimam Domini vocem prudentiam apprehendit serpentis, qui per zelum rectitudinis & vigorem correptionis opera pravorum perniciosa corripiendo corripiebat, arguendo erudiebat, suadendo sedabat. Astutiam arripuit serpentis, qui contra atroces satanæ insidias scuto fidei & loricâ justitiæ, lanceâ lectionis, gladio jejunii, clypeo continentiæ, variisque virtutum telis contra mille nocentes diaboli artes die noctûque certando dimicabat. Simplicitate columbæ sic fruebatur, ut ille qui priùs zelo rigoris ardebat, postea clemens leniter laxando mitialiter demulcebat: & secundùm scripturam, secundùm qualitatem audientium formari debet sermo doctorum; sic faciebat ille, & multis compassione fuit proximus, & in necessitate fratet, & per blandum suæ pietatis affectum docibiles ad rectam veritatis viam dirigendo ducebat, quia scriptum est: Non diligenter auditur qui non diligitur. Et iterum: Et diligenter auditur qui diligitur.

Incolas ab erroribus & flagitiis revocat,

Simplex ac prudens.

Greg. M. in Past.

14. Cúmque venerandus ille Christi vernaculus sic de anno in annum

[a] Nimirum *septuagento quinquagesimoque anno*, ut præfert rude epigramma à Gretsero relatum in lib. 1 Observ. cap. 7. *Crevit locus ille*, inquit Philippus Episcopus in Vita S. Vvillibaldi cap. 26, *per merita S. Vvunebaldi & S. Vvalpurgis Virginis: & sicut interiùs orationibus & divinis obsequiis Sanctorum est adornatus, ita brevi tempore in exterioribus Fidelium oblationibus est amplificatus. Nec immeritò. Nam omne Monasterium quod in spiritualibus bene regitur, in temporalibus per omnia prosperatur: quod verò in spiritualibus malè regitur, in temporalibus pessimè gubernatur.* Egregia sententia!

Ann. Chr. DCCLXI. Dec. XVIII

Monachos suos bene regit & pascit.

proficiendo virtutibus, properando pedem inante ad superiora graduum celsiùs & celsiùs conscendebat; statimque illuster ille & prudens populi pædagogus monachalium apum apud examen quod Dominus sub sua tribuit potestate, sine paupertate & nuditate, sine murmuratione cùm divinis tum sæcularis vitæ alimentis ubertim alendo pascebat, & sub magna doctrinarum industria alloquendo, exhortando, catervatim ad alvearium congregavit vitæ æternæ: & non sicut mercenarius, sed sicut pastor perfectus, acribus luporum morsibus circumeundo obstabat, & intus intra ovilia & Christi gregis caulas convocando atque erudiendo introducebat. O ineffabilis opificis pietas Conditoris, qui super longa locorum stadia, super gelidos aquarum latices, de occidentalis occasûs plaga ad orientalem ortum Solis suo gregi gubernatorem, suo populo Pastorem præbere prædestinavit, qui populum sibi commissum sub curæ pastoralis peritia paullatim, ut prævius Procerum pater, ad numerosa æternæ vitæ arva præeundo perducebat! Denique post hæc cùm sacer ille atque perfectus prudénsque Dei famulus magisteriali dignitatis indoli subditis, & non solùm subditis, sed etiam aliis quos è vicino [a] cognatos aut domesticos habebat, præesset, & omnibus (sicut suprà diximus) sacra paginarum patula panderet, ita ut rarò aut numquam divinæ laudis in ipso cessaret modulatio, aut in psalmis, aut in lectionibus, aut in doctrinarum studio disserendo; sive manducando, sive bibendo, sive aliud agendo, semper sacra in suo pectore permanentia claruerunt oracula. & sic clara cælorum regna per artum & celeberrimum cælestis vitæ callem omnibus aperiendo patefecit.

Morbo correptus triennio ante obitum,

15. Post hæc itaque transactis temporibus & annorum curriculis venerandus ille atque beatus vir Wunebaldus magnâ arreptus est corporis infirmitate, & ægritudo jam tunc magis per membra invalescebat. Et non solùm tunc, sed etiam olim à primo juventutis flore per multa annorum spatia valde constrictos atque retentos habebat corporis artus: & jam tunc tribus annorum intervallis antequam de mundo migraret, tam infirmus, tam imbecillus habebatur, ut pergere non potuerit nisi vix ad villas quæ juxtà erant ibi sitæ. Et una vice pergebat in Francos ad MEGINGOZUM [b], & inde veniebat ad Fuldam, ubi requiescit S. Bonifacius:

Megingozum adit & Fuldenses.

statim movebat illum valde infirmitas ejus, & ibi jacebat tres hebdomadas, ita ut jam tunc obitûs sui diem imminere æstimaret. Et post tres hebdomadas meliùs habere cœpit: & inde pergebat & venit ad villam unam, & ibi manebat unâ hebdomadâ. qui non poterat adhuc pergere inde, quia ægritudo ejus valde affligebat illum: & ibi erat unâ hebdomadâ. Et tunc, prout poterat, venit ad urbem quæ vocatur *Vvirzburgh*, & ibi alloquebatur Episcopum Megingozum, & ibi manebat tres dies: & iterum tunc ad propria remeavit.

Casinum cogitans,

16. Cúmque mens jam in eo devota & multo agilior quàm corpus perferre poterat; magna mentis devotione cupiebat ut ad S. BENEDICTUM pergeret, & ibi vitam finiret. Et citò postea misit nuntium suum ad S. Benedictum, & rogabat Abbatem & omnem congregationem, ut cum illis consortium vitæ & communionem illi habere licitum foret. Et

[a] Huc spectant donationes ab eo factæ, de quibus ita Adelbertus. *Tradidit Elvvangensi Cella, quæ tunc temporis pauper & modicam divitiis erat, quædam prædia satis bona & famosa, quorum unum* Kasvvang *vocatur. & alterum nomen habet* Gunzenbauzeo. *Similiter etiam eodem tempore villam quæ Altheim vocatur,* S. Solæ *Confessori hilaris dator contradidit . . . Fuitque illo tempore Heidenheimensis Ecclesia asylum & portus omnium laborantium*, &c. De S. Sola infrà ad ann. 790.

[b] Megingozus Vvirtziburgensi Ecclesiæ Franciæ Orientalis post Burchardum præfectus est, de quibus ad ann. 751.

Ann. Chr. DCCLXI. Dec. XVIII.

illi statim cum magna dignitatis reverentia illum accipere & secum habere promittebant: & nihilo minus diligenter rogabant ut veniret. Et tunc ille interim venerandus vir prompta mente paravit se, ut illuc transiret. Cúmque ista cogitaret ipse, & in sua mente volutaret, fratrem suum proprium & alios sapientes atque prudentes viros qui illi in familiaritate & in divina amicitia consocii fuerunt, illos rogabat ipse ut ad se venirent & consilium darent. Cúmque congregarentur & colloquerentur adinvicem, & ille indicavit occultas cordis sui cogitationes, ut secundùm Scripturam in ore duorum vel trium firmum staret consilium. Tunc illi ociùs causam infirmitatis opponentes sic dixerunt, quòd illis meliùs esse videretur propter infirmitatem & imbecillitatem corporis qua retentus constringebatur, ut cœptum mansionis habitaculum quod incipiebat, & per laboris lassitudinem sponte in agresti adquisierat silva, non relinqueret, sed inhabitaret: & adoptivos natos quos ille per matrem Ecclesiam & suam industriam Domino adquisivit, non orbaret; sed sicut inchoavit, ad felicem vitæ summam suâ proveheret normâ; & tandem ille coronatus, virtutibúsque beatificatus ad vitæ æternæ perveniret bravium. Sicque illum compescentes, ad propria remeabant.

consilio habito cum suis,

in suo Cœnobio remanere suadetur.

17. Post hoc non fuit longum, quòd ille venerandus vir tam valde infirmus fuit, quòd jam Ecclesiam adire non poterat: sed in uno latere caminatæ a ejus jussit altare componere, & ibi quando per infirmitatem poterat, sacra Missarum sollemnia celebravit. quia priùs quando ægritudo illa non fuerat impedimentum, aut rarò aut numquam dies transiit, quin Missam faceret. Tùnc itaque lassata jam corporis membra quæ ille sæpe per secretam morum mortificationem ad instar martyrii affligere solebat, in jejunio, in oratione, in vigilia pernoctans, præsertimque in voluptatum reluctatione & in aliis plerisque occasionibus quarum omnium solus Deus est cognitor; jam affecta ac confecta * propè mortem manifestabant. Tunc tandem cùm Dominus servum suum de sæculi hujus sollicitudinibus & de temporalibus vitæ hujus laboribus ad æternæ retributionis mercedem perducere sublevaréque volebat, fratrem suum venire rogabat ad se. Cúmque ille Episcopus noster S. Willibaldus in sexta feria primo mane diei veniret, introivit, & sic illum diem novissimum pariter in hoc sæculo perducentes commorabantur.

Missam in dies celebrat.

* al. constricta

Vvillibaldum arcessit.

18. Tunc quippe cùm ille mortem propè instare videret, dixit: Filioli mei & Fratres, omnia vestra providentes cum prudentia pariter agite. Vitam vestram & mores vestros ad Dei voluntatem componite: caritatem vestram inter vos & Fidem rectam atque catholicam in omnibus servate. Monasterialis vitæ disciplinam quam ostendimus & docuimus vos, & Deo promisistis, in omnibus servare properate. Regularis vitæ constitutionem & obedientiæ vinculum quod mihi promisistis, & quo ego vos obligatos habebam, illo vos absolvo; & rectæ institutionis formam quâ vos Deo subdidistis, illo vos non absolvo, nec meum est vobis laxare; sed omni modo, prout vires vobis sufficiant, Deo reddite. Omnium verborum aut factorum quæ in mea obedientia aut neglexistis, aut oblivioni tradidistis, indulgentiam à me accipite: & quidquid vobis per me contrarium accidisset in verbo, aut in facto, aut in aliqua causa; remissionem nobis omnium tribuite, & Deo commendati in pace perseverate, & mihi prædestinatum iter ad pergendum de hoc sæculo cum licentia &

Ad suos verba facit.

a Caminata, cella cum camino Monachus S. Galli in lib. 1 de reb. gestis Caroli Magni cap. 33 *Expletis vero hymnis matutinalibus ad caminatam reversus.* &c. & cap. 5, *Caminatam dormitoriam*, fortè Dormitorii.

An. Chr. DCCLXI. Decemb. XVIII.

» reconciliatione concedite: quia nunc propè imminet dies exitûs mei, quo » anima mea de ergastulo corporis ad remunerationem militiæ & ad labo- » rum requiem per pia Patris præsidia, sicut ipse mihi concedere digne- » tur, debet pervenire. Et hic salubribus & sobriis verborum salutationibus tristem & luctuantem Fratrum multitudinem in pace compellavit: & sur- » sum elevatis in cælum oculis ad superiora intuens dixit: In manus tuas, » Domine, commendo spiritum meum. Et sic sedens coram lectulo sanctum exhalavit spiritum.

Animam agit.

Sepelitur.

19. Tunc illi tollentes eum lavaverunt, & portaverunt ad Ecclesiam, & illic totam noctem cum psalmis & hymnis & canticis Dominum laudabant, & divinis munerum oblationibus illius de mundo transitum comitabantur & Domino commendabant. Et mane facto ponebant illum in sarcophago novo, & sepelierunt eum in Ecclesia. Illud sarcophagum in quo posuerunt illum, multos annos antequam de mundo migraverat, fuerat excisum: & sic stetit intus, & exspectaverat diem exitûs sui.

20. Ille vir venerandus Christi Confessor diem obitûs sui antequam de mundo transiret, ille ipse præscivit & prædixit junioribus, & quomodo illum sacerdotali indumento deberent vestire, omnia prædixit. Et sic requiescebat unâ hebdomadâ ante Natalem Domini: & tunc fuit sabbatum post vesperam, XIV Kalend. Januarii, & tunc erat ille LX annorum ætate, & fuit Abbas fere decem annos.

Mortis tempus & ipsius ætas.

Hujus historiæ fides.

21. Compertam atque conscriptam atque ex brevitate transcursam vitam B. Wunebaldi Christi Confessoris à sorore [a] ejus & ab aliis venerandis viris, qui illi per familiaritatem & amicitiam *conjuncti fuerant, præsertímque ab eis qui illi in discipulatu & magisterio subditi fuerant, relatione didiceram. Ista verò quæ nunc capitulamus atque disputamus, oculis nostris vidimus, & alia in nostris temporibus facta reperimus mirabilia, quæ magna Dei dispensatione facta Dominus per suam gratiam & merita Christi Confessoris comparere, hominibúsque præparare dignatus est.

Missæ pro eo celebratæ.

* al. alius Presbyter

22. Postquam sanctum corpus ejus septem diebus in terra humatum habebatur, quotidie discipulus ejus Presbyter, quem ipse erudiendo docebat, atque imbutum in Presbyteratûs consecrare fecit gradum; ille & alii* Presbyteri cum eo totam septimanam illam quotidie, prout illis vires sufficiebant, Missarum sollemnia celebrando cantare non desinebant. Cúmque una die valde diluculo unus intraret in Ecclesiam Missam facere, januam aperuit, & citò intravit. Tum magnum & mirandum suavissimi odoris nectar obviàm illi quando aperuit januam veniebat, & per totam Ecclesiam quasi fumi vapor calidus conspergebatur. Quod cùm ille sentiret, statim exivit foras videre aliquem hominem, qui cum eo testis & adsertor esset fidelis de illa causa. Tunc ille progrediens foras vidit ibi homines stantes, & indicavit illis: & illi intrantes non potuerunt cognoscere neque fragrare, nec ullus nisi ipse solus.

Odor ad tumulum.

Lumen.

23. Sed & sæpe accidebat in ipsa Ecclesia, ubi corpus jacebat Confessoris Christi, ut lumen quod intus erat, sine manibus hominis incenderetur.

[a] Nimirum anno DCCLXI, qui litera dominicali D præditus erat. Consentit vetus epigramma Heidenheimense, in quo Vvunibaldus dicitur *septingento quinquagesimóque anno* construxisse Monasterium Heidenheimense, cui præfuit *Abbas fere decem annos*, hîc. Adelbertus Abbas diem obitûs signat XV *Kalend. Januarii*, adeo ut ipsius humatio sequenti die, id est XIV *Kalend. Janu.* ut hîc præfertur, facta dicenda sit. Certè natalis ejus dies 18 Decembris in tabulis Eistetensibus & Benedictinis inscribitur.

[b] Intelligit Vvalpurgam, cujus Acta dabimus infrà ad ann. 750. Hinc apparet, istius scriptionis auctorem alium esse à S. Vvalpurga.

ANN. CHR. DCC LXI. DEC. XVIII.

Curatio consanguineæ.

24. Similiter & alio tempore evenerat, quod una de sua parentela, sui avunculi filia, quæ plus quàm duos annos magno dolore constricta tenebatur in dextra manu & in brachio illo, sic ut jam paralytica & pæne arida fieret. Tunc illa properans venit ad illum locum sepulturæ ejus. Nec longum fuit posteaquam illuc veniebat, quòd pristina illi restituta erat sanitas: & sic in istis primùm apparebat, quòd postea Dominus majora per ipsum ostendere volebat. a Multáque alia signorum prodigia quæ nunc longum est omnia per ordinem intimare, ibi ostensa claruerunt: quæ constat quòd Dominus suæ pietatis solatio affectûque sui Confessoris perficere dignatus est.

Ecclesia Heidenheimensis à Vvilibaldo aucta.

25. Post aliquot annos Episcopus noster WILLIBALDUS cum cuncta popularis multitudinis copia, cum juniorum subditorum agminibus Ecclesiam fabricare componeréque disposuit, ubi sanctus Christi Confessor in corpore requiescebat, majorem quàm priorem: ut sicut ille vir virtutibus veneratus mirabilibus, magnificatus faustúsque fulgebat, ita jam tunc in augusto almóque Tonantis Templo celeberrimæ creverint divinæ laudis modulationes. Tum illi congregati celeriter cum Clero civiúmque cœtu definitum domui locum libraverunt. Et tunc confestim adprimitus illi fodientes fundaverunt lapides, locaverunt fundamenta, & cum finitimis firmando fabricaverunt. Confestim Christo cooperante, Domino Deo dispensante, sanctique Confessoris suffragante patrocinio, illa glocca in Ecclesia sine manibus hominum, sine omnium adminiculo se commovere cœpit: & sic illi attonantis sonitum audientes nullum viderunt. Sed omnes ut viderunt & audierunt, dabant gloriam Deo. Similitérque illi fabricantes proficiebant, usquedum fere trium annorum spatio almum Altissimo Oratorium construendo constituerunt. Postquam illud sublimatum in alto est erectum, sacro sæculorum Satori seu omnium Salvatori sacratum, in ipso die post anni curriculum, quo priùs sanctum Christi Confessoris corpus levatum integritate honoratum reperiebant, ipso, inquam, die priùs post annum unum S. Willibaldus Ecclesiam illam sancto consecravit sæculorum omnium Satori.

Signum Ecclesiæ nullo movente dat sonum.

Mulier farinam Monachorum furata punitur.

26. Post hæc itaque fertur, quod alio tempore evenitet ad ipsum Monasterium S. Wunebaldi, quòd de illo vico Præfecti illius qui ibi prope Monasterium situs est, venit una ancilla sua molere granum domini sui. Cúmque illa veniebat ad Monasterium, alius homo fuit adhuc molens farinam Monachorum illic propè habitantium; & illa moram faciens exspectabat quando locum haberet. Cúmque ille abiret, illa ambulabat & molere cœpit. Postquam illa moluit, esuriebat tulitque de farina domini sui, & fecit sibi panem; & manducavit. Quod cùm fecisset, timens tremere cœpit, quia modius domini sui diminutus plenus non erat: & furata est de farina Monachorum, & replevit quod priùs demsit. Postquam autem illa molere cœpit, duorum modiorum quod intus misit intra molam, nihil exivit foras nisi parvum aliquid. Cúmque illa molendo magnas temporis inducias consumeret, usquedum omne granum quod habuit molæ immisit, & nihil venit foras. Tunc illa timida & tremefacta gemere cœpit, quia nescivit quod evenerat: & statim indicavit molendinario quod acciderat. Tunc illi consiliantes inter se quid facerent, prono vultu in terram se prostraverunt, & orabant Dominum

a Addit Adelbertus Abbas: *Unde & beata illa mulier pro gratiarum actione sacrum velamen in Heidenheimensi Cella suscepit: & in sancta conversatione temporalem vitam transcurrens, transitorium cursum feliciter in Domino consummavit.* Hinc veri simile putamus esse ipsammet Sanctimonialem, quæ hæc Acta litteris mandavit, quæ nomen suum ob modestiam dissimulaverit.

ANN. CHR. DCCLXI. DEC. XVIII. ſanctúmque Christi Confeſſorem Wunebaldum, ut ſuæ bonitatis clementiâ illos adjuvare dignaretur. Et confitens poſtea peccatum quod geſſerat, orationis effectum petitionúmque partatum obtinere meruerunt: & poſtea ſtatim exivit foras ſecundùm conſuetudinem. Ideo non eſt dubium, quòd ille vir venerandus pietate Conditoris ſuæque ſanctitatis potentiâ facinora, quæ priùs vivendo abominaverat in perverſis, tunc coronatus in cæleſtibus verterat in vivis pravè * agentibus.

* al. bene

Æquinoctio autumnali, 27. Igitur tranſactis temporis induciis & annorum curriculis, cùm jam Dominus virtutem ſuæ virtutis meritáque ſui Confeſſoris clarificare pandeкéque procuraret, cùm geminata & triplicata Spiritus-ſancti gratia præclarus atque perſpicuus auroræ ortus cum ſole prorumperet, dieſque conceptionis S. Johannis Baptiſtæ illuxiſſet, & nihilominus æquiparante dierum ſeu noctium menſura, quod æquinoctium autumnale vocatur, quod denuo in anno ſolet fieri, hoc eſt primùm creſcente die & iterum decreſcente: ſed & S. Wunebaldi Christi Confeſſoris atque Abbatis integritatis oſtenſio, quæ per piam & venerandam Omnipotentis prædeſtinationem clara & comperta cunctis patula pandebatur. Cùm prædictus, inquam, illuſtratus atque inclytus æquinoctii dies per virreas camporum planities oriendo illuxiſſet, intravit Epiſcopus in Eccleſiam ſuis cum Diaconibus

corpus ipſius levatū, unóque Preſbytero: ſtatímque illi tegmen tugurii ſancti venerandique viri, quod olim per XVI annorum ſpatia exceptis XIII hebdomadis in tellure tectum tenebatur, movere foderéque cœperunt. Cúmque illi foderent, ſtatim properantes velamine nares ſuas tegere cooperiréque tentaverunt. En fruſtra faciebant quod nares velabant: nectar neſciebant quod intus latitabat in limo. Cúmque illi fodere cœpiſſent, Epiſcopus exivit foras, & alii duo intus manebant, quorum alter ſacerdotali dignitate Preſbyter erat, & alter Clericus: illi ſacrum Christi Confeſſoris corpus inquirere inveſtigaréque cœperunt. Cúmque illi fodientes ad antrum veniſſent, ſtatim illum reperientes integrum atque illæſum reperiebant, & nihil ibi

* al. rumata niſi omnia proſpera omniáque tuta in terra tumulata * comparuerunt. Tunc illi extemplo illum moventes de ſepulcro, ſuis manibus lætantes &

integrum repertum, gaudentes voti compotes leviter de terra levaverunt toto corpore integrum omnibus membris munitum, ita ut nec capillus de capite ejus minueretur. Epiſcopus autem hæc omnia ſuſtinendo foras manebat, quia multùm ambiguitate timidus erat, incerta futurorum fata neſciens, ſollici-

* al. rumato tudinéque ſuſpectus de ſui fratris corpore tamdiu in terra tumulato*, qualis ipſe poſt tam longa temporum intervalla hominibus apparere concederetur. Sed tu, ô Epiſcope, mentis mæſtitiam triſtitiámque depone: quia ille Dominus qui quondam Lazarum quatriduanum funere fœtidum reſurgere reviviſceréque fecit, idem nunc ſolidatum atque ſanctificatum Wunebaldum in ſepulcro ſervabat. En tuus germanus quem tu putridum putâſti, ille tutus in terra tenebatur in tumba, & ſine fine coronatus in cælo. Tunc illo elevato Epiſcopus intravit * in Eccleſiam.

* Caniſ. addit cum ſuo Clero

28. Cúmque hora diei tertia completa fuiſſet, Epiſcopus noſter S. Willibaldus ſacerdotali veſtiebatur indumento, ut ſacra Miſſarum ſollemnia fidelibus finitimorum phalangibus canendo celebraret. Nec longum fuit, celebratis Miſſarum ſolleinniis; ſtatim illam porticum [a] quæ fabricata atque

Sanctuario dedicato, parata in orientali plaga tenebatur, hoc eſt ſanctuarium, almis orationum benedictionibus Christo commendando ſanctum Domino conſecravit Templum. Non omnis illa Eccleſia adhuc edita ſubtilitérque in ſublime fuerat

[a] Hic *porticus* impropriè ſumitur pro *ſanctuario* ſeu orientali baſilicæ parte, in qua majus altare erigi ſolet.

Ann. Chr. DCCLXI. Dec. xviii.

erecta: sed una tantùm porticus in orientali plaga præpropero tenebatur opere, ut illic almus Altissimi athleta conderetur in crypta. Postea Episcopus & cunctus satrapum senatus, & nihilominus civium cuneus inttantes tumultuabantur & lætabantur visione, quòd Sanctum Christi Confessorem visibiliter publicè coràm prolatum perspicere metuerunt. Intraverunt itaque supplicitet, & Sanctum suffragio rogabant, suæque sanctitatis suffragio suas commendaverunt animas. Ecce omnibus patens & nulli erat latens, sed omnibus ad videndum seu ad palpandum paratus, corpore integro, crine firmato, eum nunc orate intercessorem ac patronum, quem olim habuistis doctorem atque dispensatorem. Intelligite & almum honorate Wunebaldum, sanctum & cum Deo veneratum. Tunc ille venerandus atque pius populi speculator intravit, & Sanctum salutavit, signum atque pacis proprio porrigebat fratri, osculando, gratulando; Dominúmque glotificando. Osculabatur ergo fratrem ipse Episcopus & soror ejus *, quæ post obitum beati viri Monasterium habebat: sed & aliæ amicæ ejus atque juniores, quas ille * erudiendo docebat, omnes illum osculabantur ovantésque compellabant. Tunc illi extollentes levaverunt illud corpus, & posuerunt eum in tumba, & portabant ad monumentum novum. Cúmque sursum levatus fuisset in excelsum, Presbyteri atque Diaconi seu Monachi tumultuantes circa tumbam condensabantur: & qui non poterat ad eum contingere, conabatur, ut saltem una manu ad eum pertingendo perveniret. Cúmque illi psallentes cælestiáque modulantes portarent eum ad sepulcrum, omnis plebs cantantes Kyrieeleizabant, qui consonantes canentium vocibus, qui jocundis juvenum modulationibus, qui suavibus Sanctorum sempiternis modulationibus garrulè concinendo crepitabant eleganter, clangentes clamabant, multisque vocibus quasi uno ore psallentes glorificabant Deum. Tunc omnis plebs cum magno honore portabant S. Wunebaldum, & posuerunt eum in monumento novo, in illa porticu de qua suprà diximus: & statim postea Missam cantavit Episcopus ad summ caput. Cúmque Missa esset peracta, & sancta sollemnia celebrata, omniáque venerabiliter completa; gratias agentes Deo & S. Wunebaldo, remeabant unusquisque ad * propria.

ab omnibus honoratum,
* Vualpurgis
* illa
novo loculo,
in crypta reconditur.
* al. ad suas macellas.

29. Crastina die eàdem fere horâ qua pridie portabatur Sanctus ad sepulcrum, una femina veniebat illuc, cujus alterum latus totum aridum torpebat. Cúmque illa venisset & sedisset ad sepulcrum sancti Confessoris Christi, subitò saucia ejus membra crepitare cœperunt & reviviscere: & sic paullatim gelidi atque feminces ejus artus calefiebant, atque morbo funditus excluso statim pristinæ restituta sanitati, in eodem loco sacrum velamen adsumsit.

Mulier paralytica sanatur.

30. Alio quoque tempore evenit, ut unus homo vinctus duceretur, qui pro suis sceleribus erat puniendus. A duobus ducebatur, & ambulabant juxta Monasterium illud. Tunc ille miser mente mæstus, corpore ligatus, pia suffragia Sancti illius petere desiderabat, licentiámque suos deprecabatur ductores Ecclesiam intrare. Tum ille ingrediens flebilis & supplex Dominum deprecabatur per sanctum Confessorem suum, opem ferre fesso suósque solvere nexus. Confestim Christi Confessor eum orantem atque flentem erigere jubebat, & statim vincula quibus erat ligatus, sine manibus hominum, Dei gratiâ & S. Wunebaldi, de manibus ejus cadebant: & sic ille solutus geminis manibus sancto crucis signo suam signabat faciem. Tum ille lætus & hilaris Dominum laudabat, & gaudens pergebat qui tristis venerat. *

Reus catenatus solvitur.
* Hucusque exemplar Gretsers.

31. Sed & alii multi qui ex primævo primordio contracti atque curvati

Aa iij

ANN. CHR. DCC LXI. DEC. XVIII. * *f. consternati*

morbóque lassati illic portabantur, statim erecti ad statúmque firmati suis plantis progradiebantur foras qui intus portabantur. Sed & alii multi qui variis corporum infirmitatibus comtemati * sanctum quæsierunt corpus, tunc pristinæ restituti fuerunt saluti, & deinceps divinis redundabant donorum remediis, & lætantes laudabant latè Tonantem, qui S. Wunebaldum sibi Confessorem consecravit, miracula monstravit, virtutibus beavit. Ideo gaudet nunc sancta Ecclesia, mater miranda, talem adoptans adoptivum natum, quæ nova constructa novo honorata est Patrono.

32. Lætare nunc tu Episcopus [a] omnisque tua populatio tecum, qui talem meruerunt præmittere intercessorem. En nunc vos divini verbi interpretes sacrique doctores, Sanctum sectate, vitâ & moribus & exemplo imitate, qui sacerdotalis infulæ prudens ac pius, simplex ac sobrius Christi athletus, magno Regi militans nunc donativum accepturus est.

[a] Hinc suspicari quis posset, Vitam istam à Sanctimoniali scriptam esse vivente etiam tunc Vvillibaldo, quem hoc loco alloquitur. Quod tamen secus se habere constat ex Præfatione in hanc Vitam, quam ad Gretseri varias lectiones correxi.

APPENDIX

De S. Wunebaldi Reliquiis, Translationibus, & Oratoriis.

1. POST *primariam illam S. Vvunebaldi Translationem à S. Vvillibaldo factam, ipsius Vvunebaldi Reliquiæ in Ecclesia Heidenheimensi religiosè adservata sunt ad seculum usque* XII, *quo* ipsum Monasterium & (quod sine lacrymis effari non possumus) *inquit Adelbertus in præcitata Relatione*, ipsam tumbam S. Wunebaldi auro & argento pretiosam & artificioso opere decoratam, & altaria infra Monasterium posita, ignis conflagratione & turbine Deus minui & deleri permisit. *Quam desolationem ipse Adelbertus tum temporis Abbas resarcire studuit.*

2. Anno Domini MCCCLVIII, *ut ex Henrico Rebdorffensi Freherus refert in tomo I Scriptorum Germaniæ,* in octava Pentecostes S. Wunibaldi Confessoris in Heidenheim facta est translatio in novum chorum, *&c.*

3. *Aliam Reliquiarum S. Vvunebaldi translationem referam ipsissimet Gretseri verbis.* In Chronico Constantiensi quod clarissimus vir D. Johannes Pistorius evulgavit. S. Wunebaldi ex Franconia Scheram (quod illustrissimi Christophori Truckfessii in Waldpurg opidum est) importatæ ab eodem Barone Reliquiæ, id est totum corpus, ubi jam miraculis inclarescunt. Ego verò, *reponit Gretserus*, tantùm de sacro D. Wunibaldi capite ex hæreticorum faucibus erepto Scherámque translato audieram, testante illud etiam R. P. Carolo Stengelio Augustæ ad D. Udalricum Ord. D. BENEDICTI Professo, qui togatu generosi illius Baronis elegantem commentariolum de S. Wunibaldo conscripsit, tametsi Baro ille priùs ad S. Wunibaldum adiit, quàm commentariolus lucem adspiceret. Utinam miracula Scheræ per S. Wunibaldi Reliquias edita, authenticè confirmata, aliquando ad laudem cum primis Dei, tum etiam S. Wunibaldi publicentur. *Hæc Gretserus Observationum in Vitam S. Vvillibaldi lib. 2 cap. 2. Nobis Stengelii scriptionem videre non licuit. Aliquot item S. Vvunebaldi Reliquiæ Furnos Flandriæ opidum delatæ.*

4. *Adelbertus Abbas etiam testatur,* Virgam pastoralem S. Wunebaldi argento circumtectam in testimonium primæ institutionis in sinu altaris usque ad suum ævum fuisse reservatam. Sed & Regula S. BENEDICTI, *inquit,* à Casino monte deportata, & alii libri ecclesiasticæ ædificationi necessarii, quos pius Confessor in asino suo ad Heidenheimensem Cellam advexerat, licèt propter vetustatem inutiles, tamen propter reverentiam prædicti Patris usque adhuc apud nos habentur.

5. *Ad Oratoria S. Vvunebaldo sacra quod attinet, Conradus Eistetensis Episcopus, quo agente Heidenheimensis Monasterii restitutio Benedictinis perfecta est,* dolens vicem S. Wunebaldi, quòd in loco fratris, *id est in urbe Eistetо,* nullam ædiculam, nullam aram sui tituli haberet; Capellam in proprio domate fabricavit, & eam supradicto Confessori S. Wunebaldo intitulavit & consecravit, *uti Adelbertus Abbas refert.*

HISTORIA TRANSLATIONIS

S. STREMONII EPISCOPI ARVERNENSIS

IN MONASTERIA MAUZIACENSE ET ICIODORENSE.

Ann. Chr. DCC LXIV. Febr. 1.

1. ICIODORUM * *locus apud Arvernos ad confluentes Bessa * amnis in Elaverem * fluvium, sexto miliari supra civitatem Arvernorum, illustratus est passione ac sepulturâ sancti* STREMONII *seu* Astremonii, *recentioribus* Austremonii *, *primi Arvernorum Episcopi*; vicus *primùm teste Gregorio Turonensi Episcopo, dein opidum Monasterio S. Stremonii insignitum. Eo loci Stremonius ab Vrbico Episcopo sepultus; erecta in ipsius honorem Oratoria, à Vvandalis postea sæculo V ineunte destructa, tum à Theoderici Regis copiis procedente sæculo VI. Neglectum inde Sancti sepulcrum, cui restituta per Cautinum Diaconum, postea Episcopum reverentia. Accedente demum clade tertia, qua per* Wandalos *nescio quos facta dicitur, cùm incultus resideret locus, S. Stremonii corpus in Cœnobium Volvicense seu Vulvicense ab Avito Episcopo translatum est: tandem verò per Pippinum in Mauziacense Monasterium, excepto capite, quod Iciodorensi instaurationi occasionem dedit. Hæc uno conspectu ob oculos posita excepimus tum ex Gregorio Turonico Episcopo in libro de gloria Confessorum cap. 30, ubi* Stremonium *vocat; tum ex narratione translationum ejusdem Sancti, quæ apud Labbeum edita est in tomo 2 Bibliotheca nova. Nunc verò fusius agendum est de translationibus factis Mauziacum & Iciodorum, postea quàm de translatione Volvicensi pauca præmiserimus.*

Iciodori sepultus Stremonius.
* Issoire
* le Besse
* l'Allier
* S. Austremoine

2. *Cùm Præjectus Arvernorum Episcopus, qui* in Iciodorensi schola *institutus dicitur, cæsus ab æmulis fuisset, ita ut vidimus Sæculo 2 ad annum* DC LXXIV, *in ipso loco, qui* Volvicus * *seu* Wivicus *appellabatur, erectum est ab Avito ipsius successore Monasterium, præfecto* GODONE *Abbate Præjecti consanguineo. Atque ut Volvico splendorem adderet Avitus, eò plures Sanctorum Reliquias invexit, in his S. Stremonii corpus Iciodoro acceptum. Ipsius translationis narrationem rudi minerva exponit Anonymus apud Labbeum. Nimirum Avitus, id nominis secundus Arvernorum Episcopus, cælesti (ut fertur) monitu* adiit locum, quo sanctissimum corpus quiescebat: *urnâ apertâ illud inde levavit. Monachorum & Clericorum turma comitante effertur quidquid in tumulo repertum est Reliquiarum, pervenitúrque* in quoddam puellarum, immo pullarum Monasterium, in honorem Mariæ & Marthæ sororum constructum: *cujus loci Monachæ in Sanctum irreligiosiores cælitus punitæ. Dehinc Avitus præcepit Clericis & laicis*, ut sancti Martyris glebam ad locum qui vocatur Wivicus deferrent. Vigilata igitur nocte una & vigiliis ex more celebratis, cum gaudio & tripudio corpus sancti Martyris auferentes, adduxerunt ad Cœnobium quod vocatur Wivicus, ubi sanctus Martyr & Pontifex Præjectus jacet humatus: & juxta ipsius bustum S. Austremonium locandum decernunt. *Volvicus Abbatia quondam, nunc Prioratus Mauziaco subjectus, medio fere itinere jacet inter Clarum-montem Arvernorum caput & Mauziacum Monasterium, quod à prædicta urbe decem millibus distat in Septemtrionem. Eo postea regnante Pippino invecta S. Stremonii Reliquia, cujus translationis historia ex Labbeana Bibliotheca repetenda est.*

Volvicum Reliquiæ translatæ.
* Volvis

3. Est locus antiqua nobilitate valde eximius & religione præclarissimus, ab Arvernica urbe decem distans millibus, vocabulo Mausiacus: quem locum antiquis in temporibus CALMINIUS construxit, Romuleæ urbis Senator egregius, quémque beati Petri Apostolorum Principis pariterque almi Martyris Caprasii insignivit pigneribus, auxitque muneribus, & amplificavit agrorum possessionibus, datis simul & præclaris prædiis cum servorum mancipiis. Quem locum præfatorum Patrum sub honore sacrari jussit, scilicet ut quorum sacrosancta continebat pignera, ipsorum interventu & auxilio suffragaretur per sæcula.

Mauziaci primordia.

4. Sed postquam almus Martyr Austremonius illuc favente Domino est delatus, transiit ad gloriam ipsius sancti nominis & vocabulum ejusdem Cœnobii. Cujus sacri

Stremonii Reliquiæ eò allatæ.

Ann. Chr. DCCLXIV. Febr. 1. Archiſterii inerat Rector æternæ & felicis memoriæ Lantfridus cognomine, qui tam Deo quàmque hominibus omnimodis ſtudebat placere : ſicque imitari ſatagebat Martham, ut nequaquam negligeret Mariam. Ejus cordi omnipotens Deus immiſit ſalubre conſilium, ut cum ſibi credito Monachorum grege adiret Regem ſereniſſimum, dominum utique Pippinum, ſuppliciter exorans eum, quatenus ei aliquem ex primoribus ſanctorum Martyrum Arvernæ civitatis ad ſuum ei liceret transferre Monaſterium. Præfatus autem Rex tunc temporis Arvernis civitate morabatur, magnâ ſuorum Procerum comitatus catervâ, & tam Germanorum quàmque Arvernorum ſtipatus frequentiâ. *Et poſt nonnulla interpoſita de quodam viſo Pippini :* Rex audita petitione Abbatis alacer effectus, cum omni illa regia magnificentia, Epiſcoporum quoque & Abbatum ac Clericorum haud exiguo numero, Wlvico advenit, & de Sanctorum corporibus illic tumulatis ſciſcitatus, didicit beatum Auſtremonium doctorem & magiſtrum Arverniæ ruris exſtitiſſe, & ejus incolas ad Fidei rudimenta convertiſſe, & ab Iciodorenſe Cœnobio huc delatum fuiſſe. Qui ſtatim gaudio magno repletus divinóque ſpiramine tactus, ſtatim jubet Abbati, ut celerem nuntium Fratribus dirigat, ut quantocius properent, & cum Dei juvamine beatum ſibi deferant Martyrem. Qui ſtatim cum ingenti exſultatione feſtinantes, & ad indicium regiæ auctoritatis Joseph ipſius Regis Apocriſiarium, qui poſt ejus diſceſſum Abba exſtitit Tiernenſis Cœnobii, ſecum habentes, noctem illam pervigilem ducunt : & ſanctiſſimi Martyris thecam reſerantes, ipſius ſacratiſſimum corpus ad transferendum educunt. Cùm ergo illud aperiretur mauſoleum, tanta exinde fragrantia eſt exorta, ut omnium aromatum excederet ſuavitatem. In craſtinum Rex inclytus diademate inſignitus, & nobiliſſimo oſtro tectus, cum ſuo illo magnifico comitatu lætus adcurrit, totáque protinus regio obviàm venit : adferentéſque inde ſanctum Martyrem, cum plauſu & nimia alacritate populorum deferunt. Auguſtiſſimus verò Rex, ad inſtar David Regis qui olim ante Arcam Domini ludebat, oblitâ regali purpurâ, præ gaudio omnem illam inſignem veſtem lacrymis perfundebat, & ante ſancti Martyris exſequias exſultabat, ipſiúſque ſacratiſſima membra propriis humeris evehebat. Erat autem hiems. Janus quippe tunc Februo locum dabat, & alterno tunc ſucceſſu vicem ipſe ſumebat. Cúmque læti & alacres iter carperent, ſubitò tantæ denſitatis nix cœpit elabi, ut totum rus Arvernicum operiret. &, quod eſt mirabile dictu, per omne illud itineris ſpatium quo ſanctum corpus portabatur, nil omnino nivis cecidit. Credo ut oſtenderet Dei gratia, ſalutem illi evenire regioni beati meritis Martyris, & non ut impedimentum generaret populis. Cuncti ergo ægroti, & hi quibus natura negaverat lumen, ut ſancti Martyris loculum tangere meruerunt, ſalutem priſtinam receperunt. Denique ventum eſt ad Cœnobium, cui vetuſtus conditor Mauziaco nomen indidit, eo quòd inter aquas conditus ſit. Eſt namque idem locus in tantum fertilis & amœnus, ut pæne nullius rei videatur indigus. Ibi ergo Deo favente tunc beatus Auſtremonius cum magno eſt honore locatus : in quo loco hactenus tanta ejus vigent beneficia, quanta nullus mortalium explicare valet lingua. quæ ſi
anno 764. ſcriberentur per ſingula, forſan reor quòd à pluribus ducerentur apocrypha. Anno ab Incarnatione Domini noſtri Jesu-Christi DCCLXIIII, Indict. II, regnante
l. XIIII verò domno Pippino anno XXIIII, acta eſt hæc Tranſlatio. Eodem tempore imperabat Romanis Conſtantinus, filius Leonis Imperatoris. *Dies tranſlationis prima Februarii fuiſſe videtur, ex ſuperioribus.*

5. *Anonymus alter qui eamdem tranſlationem memoria prodidit, nonnulla addit haud ſpernenda. nempe* Adebertum *Arvernorum Epiſcopum ſollemnis pompæ auctorem fuiſſe, & ſancti Stremonii caput* Rotgerio *Duci conceſſum : aliáque lectu non indigna, quæ ipſius Auctoris verbis huc attexere juvat.*

6. Notiſſimum manet univerſis, beatum Auſtremonium primum Arvernorum Epiſcopum, apud vicum qui dicitur Iciodorus, vitam illuſtri conſummaſſe martyrio. Gens autem Wandalica ipſum poſt longum temporis deſtruxit locum. Poſt cujus deſtructionem beatus Avitus Claromontenſis Epiſcopus oraculo inſtructus angelico, corpus beati Auſtremonii ab Iciodoro tranſtulit Wlvicum. à quo loco Pippinus inclytus Rex Francorum ad petitionem Lantfredi Abbatis Mauziacenſis, Adeberto Claromontano Epiſcopo præſente, poſtea deportavit Mauziacum : ubi pro reverentia
* an ſcaccos beati Martyris plurima reliquit inſignia, ſcilicet cachos * cryſtallinos & lapides pretioſos & auri plurimum, de quo fieret vas, in quo corpus beati Auſtremonii reconderetur. Itaque Adebertus Epiſcopus Claromontanus, qui cum Lantfredo Abbate corpus ejuſdem Martyris Mauziacum tranſtulerat, in ultimis agens, credens ſe apud

Deum

Deum ejusdem Martyris meritis juvari, in Ecclesia Mauziacensi tumulari voluit in testimonium veritatis.

Ann. Chr. DCCLXIV. Febr. I.

7. *Conditionis Mauziacensis* à Calminio Senatore Romanorum, *hoc est Gallorum Transligeranorum*, & Namadia *ejus conjuge facta principatu Theoderici Regis Chlodovei junioris filii; necnon Translationis prædicta fidem faciunt littera Pippini Regis edita in auctiori Gallia Christiana.*

8. De capite verò ejusdem gloriosi Martyris hoc certissimum habemus, quòd eo tempore quo domnus Rex Pippinus corpus sæpe fati Martyris ex Wlvico ad Mauziacum transferebat, ROGGERIUS Aquitaniæ Dux ab eodem Pippino Rege caput ejusdem Martyris loco maximi muneris extorsit, & ad castrum sui juris, quod Petra-incisa * dicitur, transtulit. Qualiter verò ipsum caput apud Iciodorum delatum sit, breviter pandimus.

Caput Roggerio Duci concessum.

* *Pierre-encise*

9. Præfatus Dux Roggerius Monasterium maximum in honore Domini Salvatoris construxit, quod Karrofulum *, ob honorem Karoli nuncupatum: cui loco castrum supradictum, quod Petra-incisa dicebatur, in quod caput beati Austremonii transtulerat, in perpetuum possidendum concessit. Denique irrumpentibus paganis apud Pictavorum pagum, delati sunt thesauri Monasterii sancti Salvatoris Karrofensis ab ejusdem Monasterii Monachis apud Arvernos ad castrum quod Petra-incisa dicebatur, eoquòd munitus esset locus & suæ propriæ possessionis.

Petræ-incisæ repositum.

* *Charoux*

10. Rotharium Comitem *Carrofensis Monasterii conditorem, ejúsque* conjugem Eufrasiam *laudat Theodulfus Aurelianorum Episcopus in Carminum lib. 3 cap. 8. cujus Monasterii origo fuse describitur in auctiori Gallia Christiana. Hactenus in solo Pictavensi subsistit ista Abbatia, cui Andrense Monasterium à Balduino Morinorum Comite subditum est, uti legitur in Chronico Andrensi, tomo 9 Spicilegii. Anonymum prosequentem iterum audiamus.*

11. Evolutis verò multis annorum spatiis, Monachi qui pro custodia thesaurorum missi fuerant, inierunt consilium, ut ex filiis pagensium qui sibi viciniores erant monachareot: quatinus sibi succedentes in eodem castro Monasteria in perpetuum haberent. Transacto longo temporis spatio Monachi supradicti de hoc mondo migraverunt, uno tantùm superstite GISLEBERTO nomine. Tunc Bernardus, unus de iis quos monachaverant & enutrierant, adeptus est thesaurorum custodiam. Exinde cœperunt tractare, quomodo se & suos sodales à subjectione Abbatis & Monachorum Carrofensium possent abstrahere. Igitur supervenit festivitas beati Austremonii: & præfati Monachi inierunt consilium, ut si possent, præfatum castrum everterent, & Monasterium Iciodorum olim à sancto Austremonio constructum reædificarent, & suprà dictos thesauros cum iis quæ ad ipsum castrum pertinebant, sub ditionis suæ potestate redigerent. Rogaverunt autem præfatum Gislebertum, quem sibi Abbatem præfecerunt, ut adirent visitandi gratiâ locum, in quo olim inclytus Martyr Austremonius jacuerat humatus; & caput ipsius ferrent, ut cum honore diem festum celebrarent. quod & factum est. Tunc ergo pretiosi Martyris caput, quod Dux Roggerius in caput aureum miro opere fabricatum recondiderat, à prædicto castro, quod nunc sanctus Ivonius * appellatur, apud Iciodorum delatum est cum suprà dictis thesauris. *Dein recitato quedam visa, quod* in libro miraculorum plenius reperiri *ait Auctor, subdit.*

Iciodoro illatum.

* *S. Ivoine*

12. Igitur peracta sollemnitatis die præfatus Bernardus petiit à Gisleberto Abbate, ut in eodem loco basilicam miræ magnitudinis in honore præfati Martyris reædificarent. Post paucos dies Gislebertus prædictus Abbas cum Bernardo & ceteris Monachis castrum supradictum cœpit destruere, & ex lapidibus ipsius castri Monasterium ædificare. Quo ædificato petierunt à domno BERNARDO Episcopo, qui tunc Ecclesiæ Claromontis præerat, ut ipsam basilicam in honore sancti Austremonii & sancti Petri dedicaret. quod & factum est, *nimirum anno circà* DCCCC L.

Iciodorense Monasterium restituitur.

13. His ita gestis non multum post tempus Gisleberto Abbate defuncto BERNARDUS successit, post Bernardum GERARDUS, quem interfecerant Monachi ejusdem loci, & in turre quam ipse construxerat sepelierunt. cui Girardo successit ROBERTUS Abbas Cantinobensis. Hujus tempore Hugo Decanus Iciodorensis suprà dictum castrum cœpit reædificare. Defuncto Roberto adeptus est Abbatiam HUGO. quo migrante GAUBERTUS qui apud Mauziacum in schola fuerat educatus, ejusdem Iciodorensis Ecclesiæ regimen suscepit. Hujus tempore error Iciodorensium Monachorum, qui beati Austremonii corpus se habere inaniter garrivit, pullulavit. quod quomodo & quare acciderit, huic inserere scripto operæ pretium duximus.

Abbates primi.

Ann. Chr. DCC LXIV. Febr. I.

Lis de corpore S. Stremonii.

14. Iste Gaubertus, sicut diximus, apud Mausiacum nutritus & educatus fuit. Sed quia post domnum MANCIONAM Abbatem Mausiacensem eidem Ecclesiæ Mausiacensi Abbas substitui voluit, nec valuit; spe sua frustratus, postea Monasterii Iciodorensis Abbas fuit. Et quia ab Ecclesia Mausiacensi repulsam passus fuerat, ad se ulciscendum totius nequitiæ suæ arma convertit. Nam cùm certissimè sciret, beatum Austremonium olim à domno Pippino Rege Mausiacum translatum & ibi contineri; non est veritus quorumdam Sanctorum corporibus titulos in nomine beati Austremonii imponere, & mendacium suum quibusdam ficticiis & falsis memorabilibus adstruere, &c. Hoc rumore Mausiacenses omnes tam Monachi quàm Clerici quàmque laïci permoti, & hoc ad opprobrium Ecclesiæ Mausiacensis fieri arbitrantes; quamvis de gleba beatissimi Austremonii certissimi sint, & hoc omnes pæne Arvernorum Ecclesiæ testentur, quæ in antiquissimis scriptis translationem olim à domno Pippino Rege factam contineant; verentes tamen Ecclesiam Mausiacensem glorioso Patroni sui nomine & beatâ ipsius famâ, quæ ubique venerabilis habetur, privari; præfatis Iciodorensium fallaciis obviare decreverunt, & quantus thesaurus de corpore beati Austremonii apud ipsos maneat, palam ostendere.

Mauziaci ostensum corpus,

15. Exinde domnum ROBERTUM Claromontensem Episcopum humili postulatione rogaverunt, ut ad ipsorum Ecclesiam accedere dignaretur, & quantus thesaurus de corpore beati Austremonii penes ipsos absconditus maneret, diligenti oculo non refugeret intueri. Quorum precibus præfatus Episcopus annuens, locum Mausiacensem petiit, & vas in quo corpus beati Martyris Austremonii positum erat, aperiri jussit: & ipsum corpus (sicut ab inclyto Rege Francorum Pippino lineis & sericeis linteaminibus involutum & reconditum fuerat, & desuper corrigiis studiosissimè ligatum, ne solvi de facili posset; insuper ipsas corrigias impressione sigilli Pippini Regis & aliorum duorum sigillorum munitas, ut tanti Regis opus authenticum permaneret) in rei certitudine invenit. Episcopus verò ut vidit à parte sigillorum fiscellam illam, in qua beati Austremonii corpus continebatur, non sine damno sigillorum posse reserari; ab altera parte corrigias scindi jussit, ut ossa beata intus latentia suo circumstantiúmque conspectui oculo ad oculum apparerent. quod & ita factum est. Episcopus itaque ipsa beati Austremonii ossa pretiosa oculis inspexit, manibus tetigit, & digitis attrectavit. Huic tam praclaræ ostensioni corporis beati Austremonii adfuit W. Præpositus Claromontensis avunculus dicti Episcopi, & W. Abbas Ecclesiæ Mausiacensis, & ARNALDUS Abbas sancti Illidii *, & DURANTUS Abbas sancti Andreæ, & AMALARDUS Abbas Riomensis *. Adfuerunt etiam de præcipuis Monachis Ecclesiæ Mausiacensis quamplures, & cum ipsis etiam Clericorum, militum & laïcorum nonnulli. Hæc demonstratio facta fuit subtus majus altare in inferiori crypta, quæ vocatur Confessio. Igitur ossa gloriosi Martyris Austremonii dictus Episcopus & Abbates prænominati in vas illud, unde fuerat adsumta, sagaci studio reposuerunt honorificè, & illud vas diligentissimè fuit reconsignatum, quousque in aliud vas multo pretiosius tempore opportuno venerabiliter transponatur. Actum est hoc anno ab Incarnatione Domini M C XCVII, IV Idus Aprilis, Luna XIX, feria V septimanæ paschalis sollemnitatis, CÆLESTINO Romanæ sedis exsistente Pontifice, ROBERTO Arvernorum Præsule, PHILIPPO Francorum Rege, WILLELMO Mausiaci Abbate. Erubescant igitur & sileant omnes suggillatores & adversarii Mausiacensis Ecclesiæ: quia quidquid studuerunt doli vel fraudis contra ipsam machinari super corpus beati Austremonii, velint, nolint, ipsum venerabile corpus habet, possidet & veneratur. quod evidentissimis veritatis præconiis ad laudem & gloriam beati Austremonii & salutem populi Christus disposuit sic fieri, cui honor & gloria cum Patre & Spiritu-sancto per omnia sæcula sæculorum, Amen.

** S. Allire*

** de Riom*

anno 1197.

Iciodori & Mauziaci status.

16. *Iciodorum Monasterium hactenus perseverat sub Ordine S. P. Benedicti, recens Congregationi S. Mauri unitum: in quo sancti Stremonii caput etiamnunc adservatur: corpus verò Mauziaci. Hæc Abbatia etiam in hunc diem persistit, à Philippo primo Francorum Rege commissa sancto Hugoni Abbati Cluniacensi rogatu Roberti Comitis anno* M XCV. *Isti Abbatiæ præter* LANTFREDUM *Abbatem primum Translationis sancti Stremonii auctorem, præfuit & alius* LANTFREDUS *sæculo* IX, *ut patet ex subjectis litteris Chartarii Brivatensis, quod V. C. Antonius Herovallius nobis liberaliter communicavit.*

Lantfredus alter Abbas Mauziacensis.

INTER quos caritas illibata permanserit, pars parti beneficia opportuna præstat: quia nihil sibi de rebus propriis censuit minuandum, quod econtra recipit in augmentum. Ideóque placuit pro utilitate utrarumque partium, venerabilem BERNARDUM gratiâ Dei Comitem, necnon & uxorem suam ERMENGARDEM, seu LANTFREDO Abbate ex Cœnobio Manciaco, qui est in patria Arvernica in aice * Riomense constructus in honore beati Petri Apostolorum principis & sancti Caprasii Martyris, ubi moderno tempore beatus STREMONIUS Martyr, primus Arvernorum Episcopus & prædicator corpore requiescit, unà per consensum Monachorum ibi consistentium, ut res congruas tam ecclesiasticas quàm exalodes * unà cum consensu & præceptione gloriosissimi ac excellentissimi Regis KAROLI & RODULFI Episcopi inter se commutare & concambire debuissent. quod ita & fecerunt. Prior namque dedit Lantfredus Abbas cunctáque ejus congregatio partibus Bernardo Comiti & uxori suæ Ermengardi ex rebus sancti Petri & sancti Caprasii in Comitatu Brivatensi in vico Brivate * cellulam unam in honore sancti Præjecti dedicatam, ipsam cellulam cum curtis & mansis & ortis & exiis & prata ii, & campum i, ipsi Ecclesiæ adhærentem & ararria i, vel quantumcumque ad ipsam casam Dei aspicit vel aspicere videtur; & in alio loco ubi dicitur villa Maceriaco mansos iiii, & vineam i cum arartiis, cum ortis & campis & pratis cultum sive incultum, quæsitum vel quicquid adinquirendum est, vel quantumcumque ad ipsos mansos aspicit vel aspicere videtur, hoc est ab ipso vico usque ad castellum, vel quicquid ex ratione præscripti Monasterii legaliter obtinetur; totum & cum omni integritate dederunt Lantfredus suprà nominatus Abbas suique Monachi Bernardo Comiti & uxori suæ Ermengardi. Similiter in compensationem hujus rei meriti supradictus Bernardus Comes & uxor ejus Ermengardis pariter consentientes dederunt partibus Lantfredi Abbatis suisque Monachis ad opus sancti Petri & sancti Caprasii, Ecclesiam quæ est in honore sanctæ Mariæ constructa Jussiaco villa, cum mansis & ortis & pratis & vineis & arartiis. Similiter & in villa Lubitiaco mansum & ortum cum ararria i, & pratellos ii. item & in villa Dignaciaco campos ii. hæc omnia superiùs nominata, quantumcumque ad Ecclesiam ipsam aspicit, vel quantumcumque DONATUS quondam Clericus visus fuit habere, vel quidquid Bernardus Comes & uxor ejus visi sunt per attractum ibi adquisivisse; totum & cum omni integritate dederunt prædicto Monasterio suisque Rectoribus: ita tamen ut unusquisque de hoc quod recipit, post hac die faciat jure ecclesiastico quicquid voluerit. Et est præscripta Ecclesia in eadem patria Arvernica in vicaria Randanense. De reperitionibus verò in commutationibus pæne inserere necesse non est: sed tamen per studii firmitatem, si umquam tempore par contra parem suum præsentium sive futurorum de eisdem duabus commutationibus uno tramite conscriptis ullam calumniam generare præsumserit, sua peritio nullum habeat effectum: sed insuper componat duplum tantum, quantum ipsa res meliorare valuerint, & hæ commutationes omni tempore inviolabiles permaneant cum omni integritate. Factæ fuerunt commutationes istæ die sabbato in mense Januario anno XXIIII, regnante gloriosissimo KAROLO Rege Francorum sive Aquitanorum. sig. Lantfredo Abbate, sig. Ingilbertus præpositus.

ANN. CHR. DCC LXIV. FEBR. 1.

Commutatio facta inter Bernardum Comitê & Lantfredum Abbatem.

* Sic passim in illo chartario aice pro pago

* f. & alodes

* Brioude

17. BERNARDUS *iste erat Arvernorum Comes tempore* CAROLI *Regis cognomento Calvi, &* RODULFI *Bituricensis Archiepiscopi, qui in his litteris laudatur.* DONATUS *verò Clericus is mihi esse videtur, de quo mentio fit in Actis S. Benedicti Abbatis Anianensis Sæculo insequenti.*

Circa An. DCCLXV. Febr. XV.

VITA SANCTI VVALFRIDI
ABBATIS PALATIOLI IN TUSCIA PRIMI,

Auctore ANDREA ejuſdem Monaſterii Abbate tertio.

Ex Februarii Bollandiani tomo 2.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vita. 1. *A*CTA *ſancti* WALFRIDI *ſeu* WALTFREDI, *Abbatis Palatioli in Etruria ſeu Tuſcia primi, litteris mandavit* ANDREAS *ejus diſcipulus, & poſt Gimiſium Vvalfridi filium ſucceſſor. ea verò ex mſ. codice Cœnobii ſancti Maximini apud Treviros eruit & Notis illuſtravit Godefridus Henſchenius in tomo 2 Februarii Bollandiani, ex quo eadem huc retulimus. Andreas filius fuit* GUNOUALDI, *civis Lucenſis, cognatiac ſocii ipſius Vvalfridi, ex Vita num. 3. idémque* beatus *prædicatur in titulo Vitæ præfixo.*

Memoria. 2. *Vvalfridi mentionem faciunt Regino Abbas Prumienſis in Chronico, & ex eo Chronographus Saxonicus ſeu Magdeburgenſis ad annum 752 in hæc verba:* WALTFREDUS Abbas claruit in Italia. *& Trithemius in lib. 3 de viris illuſtribus Ordinis S. Benedicti cap. 281.* Walefridus Monachus & Abbas Cœnobii Palatioli, quod dudum eſſe deſiit, vir ſanctus & Deo dilectus, fertur ſanctitatis magnifica reliquiſſe indicia, quæ ſtudioſi lectores poſſunt inquirere. cujus feſtum agitur XV Kal. Maii. *immo* XV *Kal. Martii, qui dies notatur infrà num. 7. Vnde corrigenda Martyrologia Benedictina, in quibus idem erratum ac apud Trithemium. ſi tamen hic Vitæ locus ſanus eſt. Kalendarium mſ. Vſuardo adnexum, quod eſt de Sanctis Ordinis S. Benedicti apud Bollandum, eumdem ſignat diem, nempe* XV Kal. Martii.

Monaſteria. 3. *Vvalfridus cum ſociis ædificavit Monaſteria duo, virorum & puellarum, ex Vitæ num. 4 & 14, ubi utrinſque ſitus deſignatur. Palatiolum virorum jam* dudum eſſe deſiit *teſte Trithemio, uti & aliud Sanctimonialium. De neutro quidquam reſcire non potui ex Vghello. Cave ne confundas Palatiolum iſtud cum alio Palatiolo Parthenone apud Treviros, de quo ad annum 731. In mſ. codice Maximiniano ſubjectæ Vitæ præfigitur hic titulus:* Incipit Vita vel obitus beatiſſimi Walfridi Abbatis, qui fuit oriundus de civitate Piſa, moderno tempore inſtituta à beato Andrea venerabili Abbate Monaſterii ſiti in Monte-viridi.

Prologus. 1. MULTIS ſiquidem relationibus fateor me per experimentum cognoviſſe hujus ſancti viri miracula vel acta, quæ geſta ſunt nuper in Monaſterio meo, & à multis relata ſunt Fratribus; nos verò ſub brevitate, juvante Domino, exponere conamur. Igitur illo tempore, regnante HAISTOLFO Rege in Italia, hoc primum miraculum relatum eſt nobis. Multi quidem diſcipuli poſt Patres vel ſuorum magiſtrorum obitum remanentes, vitam illorum vel ſancta miracula ad ſupernum amorem deſcribere conati ſunt: quia ſæpe bona audientes, vel nova miracula ad amorem Dei humana corda accendere ſolent. Et quoſdam de multis legimus, qui talia audientes, de ſæculo exierunt, & Chriſti ſervitio ſe mancipaverunt. Sicut Antonius adhuc puer cùm eſſet, & Eccleſiam ingreſſus fuiſſet, Luc. 14. 33. audiens ſanctum Evangelium legi, dicente Domino diſcipulis ſuis: *Niſi quis renuntiaverit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus;* ipſe hoc audiens, non ſolùm res, ſed ſemetipſum relinquens, ſecutus eſt Chriſtum.

Porro ista audiens, majora horum intellexit ab ipso promissa, qui supra hæc mandaverat, ut est illud: *Et omnis qui reliquerit patrem, matrem, fratres, sorores, uxorem aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Iste amor illum trahit ad vitam, qui diligit vitam.

Circa Ann. DCCLXV. Febr. XV. Matth. 19. 29.

2. Namque illo in tempore Rex magnus HAISTULFUS Italiæ, Tusciæ, Spoletanæ, Beneventanæ provinciæ principabatur, anno regni ipsius fere plus minùs quarto, antequam Regnum ipsum in manibus magnorum Regum Galliarum vel Francorum, Domino permittente, traderetur; fuit illis diebus quidam vir illustris WALFRIDUS, sæcularis habitu, sed vir christianissimus & timens Deum. Qualiter autem ad summæ sanctitatis gratiam pertigisset, subsequamur; vel unde ortus fuerit, pleniùs indicemus. Igitur ex Tuscia provincia ortus, de civitate quæ nunc Pisa nominatur, quæ antiquitus Alphæa dicta erat, pro eo quod urbs ipsa in typo litteræ posita fuisset, quæ apud Græcos alpha [a] nominatur. Quamquam sæcularis & magnus in vita, & sua persona decorus, mente purus, fide rectus, sermone nitidus & suavis, divitiis locuples, in pauperibus largus, in suis misericors, in proximos fidelis, in caritate perfectus, dilectione plenus, ad justitiam rectus, in judicio verax, sapiens in verbis, litteris imbutus, conjugem diligens, in ea dominicum complens præceptum, quemadmodum Apostolus dicit: *Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam.* Quæ mulier sic ab eo dilecta est, ut præter ipsam solam conjugem, numquam eum aliam feminam novisse manifestum sit. Cui ex ea Dominus quinque filios dedit, qui toti perfecti, & ad summum sunt studium perducti. Nam pater ubi pompas hujus sæculi adspexit suum nauseare animum, mutuò inter se sua cum conjuge quærere cœperunt, ut istud triste desererent sæculum, & Deum possent sequi. Sed ille pius & misericors Deus qui ista in cordibus illorum accenderat, ipse suum per hominem ad eos misit Angelum, qui talia & horum similia in suo gerebat pectore.

Vvalfridus illustris Tuscus, in conjugio castus; Ephes. 5. 25. habuit filios quinque.

3. Nam erat quidam vir sanctissimus nomine & opere FORTIS, de insula quæ Cyrnus dicitur, quæque vulgariter Corsica nominatur, & ipse nimis dives in rebus & in famulis famulabúsque, qui ad eum caritatis amore sedulò venire consueverat: & inter se invicem de regno Dei disputantes, qualiter se in Monasterio collocarent, tractabant, secuti illum qui dixit: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum.* Tunc adsumto secum & tertio viro perfecto, cognato ipsius Walfridi, qui GUNDUALDUS dicebatur, de urbe Luca, qui & ipse erat dives in multis facultatibus, cui unicus erat filius, nomine ANDREAS, qui tertius in regimen Monasterii Pastor successit. Hi tres caritate conjuncti, firmati fide, cœperunt anxiè quærere, huc illúcque pergere, ubi pro divino amore colla sua submitterent, atque alienæ se subjicerent potestati Domino servituri. Sed Dominus qui tres illos conjunxit amore, illorum conspexit devotionem: quique se solos salvare sciebant, à Domino erat futurum, ut ab eis plurimi salvarentur.

De sæculo fugiendo tractat cum aliis. Matth. 18. 20.

4. Ecce autem talia in suis cordibus tractantes, factum est ut quadam nocte dormiens supradictus [b] Episcopus, magnopere ducens per visionem, quasi avis volans ad locum deductus est, qui nunc usque hodie Palatiolus,

Monasterium in Viridi monte construunt,

[a] Alii malunt ab Alphæis, qui è Pisa Achaiæ castello, quod Alphæo alluitur fluvio, profecti, Pisanæ civitati originem dederint. quod Ferdinandus Ughellus conjicit ex Virgilii libro 10. & Henschenius post eum. Laurentius Veronensis, Pisanæ Ecclesiæ Diaconus, apertè suffragatur in lib. 1 carminum de rebus gestis in Majorica per Pisanos, apud Ughellum in fine tomi tertii.

[b] Forsan legendum, *supradicta urbis Episcopus*; Pisanæ an Lucanæ? potiùs dixerim Lucanæ. nam urbs hoc loco designata à Cœnobio puellarum distabat viginti milliaribus, ex notandis infrà. Atqui Lucæ tum præerat Vvalprandus Episcopus, apud Ughellum in tomo 1 Italiæ sacræ.

Circa An. DCCLXV. Febr. XV.

secus Viridem-montem positus, dicitur, qui in prædio supradictæ personæ pertinens erat: in quo loco fontem qui Sanctus dicebatur reperit, qui miræ magnitudinis emanabat aquas, qui & hactenus ad Fratrum officium ibi profluit: sed illo in tempore inter frutecta [a] & magnis condendis sistebatur locis. Sed post hæc expergefactus Episcopus, omnia per ordinem retulit ad suos, qui confestim equos adscendentes ad locum quantocius potuerunt, festinantes venerunt. qui locus à supradicta urbe sexaginta fere distat miliariis. quò cùm venissent, viso loco gaudio sunt repleti. In quo loco Oraculum construxerunt ad honorem beati Petri Apostolorum Principis: ejúsque ibidem recondentes Reliquias, simul & multorum Sanctorum pariter sunt ibi honorificè tumulatæ. quo in loco de die in diem magnum ædificaverunt Monasterium sibi ipsis ad habitandum. Nam & aliud simili modo construxerunt Oraculum in loco qui dicitur Pytiliano, situm secus fluvium Versiliam [b], in honore Domini Salvatoris; necnon & beatæ MARIÆ semper virginis & sancti Petri Apostoli; & aliorum multorum Sanctorum Reliquias ibidem pariter recondentes similiter in suo prædio, longè ab altero supradicto non minùs quàm octodecies [c] miliaria aut quinque suprà. In quo Monasterio suas conjuges devotissimè cum aliis nobilissimis feminis intromiserunt: quæ sacras ac religiosas vestes per manus Sanctorum accipientes, capita sua sancto velamini submiserunt; & datâ sibi Regulâ, colla regulari disciplinæ manciparunt. Et hi supradicti viri cum suprà memorato Episcopo de suis facultatibus sua Monasteria mirificè dotaverunt: è quibus relictis suis conjugibus revertentes ad priorem cum gaudio refestinant locum. Hæc videntes de suis parentibus multi sæculum cœperunt relinquere, & Monasterio se sociare.

aliud pro uxoribus suis.

Vualfridus Abbas factus regit Monachos sexaginta.

5. Factus est prædictus Walfridus Abbas, habens secum sanctam Regulam, seu & MAGNUM peregrinum Monachum ex Monasterio sancti Vincentii [d], doctum & miræ conversationis virum, qui ei & Fratribus disciplinæ magnum præbuit exemplum. Cœpit prædictus Abbas miræ vitæ cursum peragere, sanctæ conversationis habitum custodire, curam Monasterii gerere, suam & Fratrum animas custodire. Et quidem non post multum tempus tanta de illorum conversatione sanctitatis exiit opinio, ut pæne infra paucos annos non minùs quàm fere sexaginta efficerentur Monachi. Sed cùm ipse sanctissimus Pater in multis se affligeret jejuniis & orationibus seu vigiliis; malignus spiritus adfuit, & eum magnis impugnationibus de spiritu fornicationis stimulare cœpit. Sed miles Christi qui hæc patiebatur, ampliùs pugnare cœpit, & suis spiritualibus Fratribus confiteri. Hæc agens Deum fortiter rogabat, ut à se impugnationem hanc repelleret, & vitium pollutionis à sua carne abscinderet. & ecce quadam nocte Angelum ad se venire conspiciens, confestimque pugna ab eo recessit, & ultra suæ carnis pollutio nulla fuit, usque dum servus Dei vitam finiret. qui dum plenè sex annis vixisset, hoc testatus est. sed in vita sua patefacere noluit, cavens ne vana gloria in ejus corde adscenderet, & caussam sui certaminis perderet. Veniens itaque ad exitum vitæ, discipulis narravit

Carnis impugnationem vincit.

[a] Hunc scribendi modum probant manu descripti codices omnes. Nempe à *frutex fruticetum*, per syncopen *frutectum*, recentioribus *frutetum*. In verbis subsequentibus, *& magnis condendis*, menda est

[b] In mare Tirrhenum influit Versilia prope Cerviam paludem, quam inter & Versiliam interjacet arx Motronis in ditione Lucensi. Vesidiam vocat Cluverius in lib. 2 Italiæ antiquæ cap. 1.

[c] Id est octoginta quinque. Eumdem enim loquendi modum usurpat Auctor infrà num. 14. Ergo à Cœnobio puellarum ea urbs quam hic designare vult Auctor, distabat miliariis ampliùs viginti. (nam sexaginta à Monasterio virorum aberat) quæ distantia Lucæ respectu Versiliæ fluvii competit, non Pisis.

[d] An S. Vincentii ad Vulturnum fluvium in Samnitium provincia, de quo in Actis S. Paldonis ad annum 720, & iterum infrà in Actis sancti Ambrosii Autperti ad annum 779.

miraculum: ut tali in Patre facto signo esse firmi deberent discipuli in Domino. Circa An. DCCLXV. Febr. XV.

6. Jam, ut cœpimus fateri, juvante Domino, in suo servo facta miracula usque ad finem, ut valemus, integrè fatebimur, dicente Domino per Prophetam: *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud.* Jam dictus Pater non minùs secum quàm sexaginta fere habens Monachos prudentes & perfectos in Dei servitio, contigit unà cum Fratrum consilio, ut unus ex filiis plus à patre dilectus, GIMFRIDUS nomine, qui suprà adhuc infantulus à parentibus Hieronymus vocabatur, ad Diaconatûs honorem perduceretur. quo perductus aliquamdiu mansit: deinde ad Presbyterii pervenit honorem. Cui grave cùm esset onus portare, instigante diabolo, fugam petiit. Monasterio egressus, secum homines, caballos, chartas Monasterii abstulit. Pater verò more solito ad vigilias surgens, filium requirens, ut solitum sibi fuerat obsequium præstare, non invenit. Intelligens autem quod fecerat, expletis vigiliis matutinísque laudibus, jam clara die, orto jam sole cum Fratribus residens, more solito sanctam lectionem legit, & verbum prædicationis suis discipulis fecit. Inter hæc quid de filio eadem nocte contigisset aperuit. Nam electos de Fratribus viros prudentes post filium misit, ut si possent, eum ad Monasterium reducere deberent. qui pater plus animam quàm affectum filii sitiebat: & filium deplorans orationémque faciens, ut suum sibi Dominus filium redderet precabatur. Nam factum est, ut ipse die tertio inter Fratres residens, irato animo dixisset filio nominatim: Quia turbasti me, fili Gimfride, & te Dominus turbet; & tale in te signum ponat, quod quoadusque vixeris, ante oculos habeas. Et tunc eadem die, eadem horâ à militibus comprehensus, secundus ejus digitus manus dexteræ fere medius ei amputatus est. qui quamdiu vixit, ita permansit. Et ipse quidem cum Fratribus, qui eum sunt persecuti, domum rediens, colligentésque diem vel horam, factum esse repererunt, quando pater per commotionem animi contra filium irascebatur. Et tamen ipse post patrem magnus & egregius Pastor effulsit, & regimen Monasterii triginta annis peregit. Et hoc Dei pietas fulsit, ut in se ipse cognosceret, qualiter in aliis sibi commissis misereri debuisset, sicut de Petri Apostoli legimus negatione, qui Pastor Ecclesiæ futurus erat. *& reliqua.* Gimfridi filii apostatæ reditum à Deo impetrat.

7. Sed quando voluit Deus servum suum à labore quiescere, sicut ipse promisit dicens: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam*; ei de suo obitu voluit indicare. Nam cuidam de suis Patribus per Angelum contigit, ut quasi in excessu mentis ad paradisum deductus sit, sedes aureas vel gemmatas multas ibidem adspiciens; alias vacuas, & alias in se sessores habentes. Sed de una quidem, quam inter vacuas sedes plus omnibus speciosè fabricatam esse conspexerat, Angelus ait: Vides hanc sedem præ ceteris speciosam? Abbati tuo Walfrido debetur: & in Pascha præsenti veniens, ipse super eam sedere debet. Sed cùm hæc Pater audisset, expavit dicens: Et quis mihi hanc rem credere potest? Et Angelus ait ad eum: Hoc erit signum, quia Monachum talem in Corsicam direxistis, & Clericus ille quem secum habuit, defunctus est, & damnum maximum pertulit, quia ipse in aquis interiit. Et Presbyter in se rediens omnia Abbati suo retulit: & infra paucos dies nuntius venit, & sicut Presbytero per visum revelatum fuerat, de Clerico contigit. nam mense Augusto hanc visionem Presbyter vidit: Abbas verò mense Februario, quinto-decimo Kalendas Martii vitam finivit, ut sedem acciperet quæ per Angelum in Presbytero ei fuerat revelata. Mortis præscius, quæ accidit 15 Febr.

Circa An. DCCLXV. Febr. XV. designato sepulturæ loco,

8. Factum quippe est, ut decimo veniens in anno, postquam erudierat Monachorum agmen non minùs quàm sexies decem Monachos; ipse verò dolore lateris attactus, die septima ad se Fratres convocans, & eos docens de verbo vitæ & regno Dei, & in se factum miraculum narrans, quod in vita latuit, in morte aperuit; ut de morte magistri sibi in Domino essent discipuli, & Fratribus præcepit dicens: In medio claustro Monasterii ibi me sepelite. Nam tabulam insertam cerâ ferri sibi jussit: in qua tabula ipse suis manibus sepulcrum designans, & super sepulcrum modicum cænaculum, in quo cænaculo in utrasque partes arcus haberentur: ut transeuntes Fratres sui memoriam fecissent. Hæc explens & Fratres singillatim exosculans, benedicens jussit sibi corpus Domini nostri Jesu-Christi adferri. quo accepto gaudens & gratias agens, orationem fudit, Fratribúsque benedicens, sancta illa anima carne soluta est [a]. Factúmque statim est, ut spiritum emisit, tanta eâdem horâ angelica psalmodia psallentium audita est, ut non solùm à Fratribus audiretur, verùm etiam à pastoribus ipsius Monasterii animantia foris pascentibus audiretur. Sed & nobiles homines non minùs longiùs à Monasterio politi quàm pæne triginta miliaria, se has laudes audisse testati sunt. Et tamdiu illa psalmodia permansit, donec penitus corpus sancti hominis sepulturæ traderetur. Nam completo à Fratribus funeris officio psalmodia recessit. Sed quid ad ejus sepulcrum, Domino annuente, pòst evenerit, indicemus.

sumto Viatico moritur.

a Angelica psalmodia audita.

Adhelmo dentium dolor herbâ levatus.

9. Monachus quidam erat, nomine Adhelmus, magnus vitâ, qui nimium dolorem dentium suorum patiebatur, qui dormire nec cibo aliquo vesci poterat. ad sepulcrum Sancti veniens, ibique corruens eum rogare cœpit, ut sibi remedium præstaret. Inter hæc sopori deditus Monachus, & prædictus Pater apparens dixit: Herbam quam primitus foris sepulcrum meum repereris, eam carpe & bibe; & sanus efficieris. Ipse evigilans, extrà exiens, herbam invenit, quæ verbago appellatur, quæ à multis septemnervia vocatur: eámque colligens & in mortariolo terens, vino mixto bibit. qui statim ut eam accepit, ab eo dolor recessit, & molaris in suo permansit loco.

Nuncius febre liberatus.

10. Contigit etiam & alia vice, ut quidam vir juvenculus Monachus, quem nomine & facie scimus, nam Nuncius dicebatur, vexaretur acriter à febribus, qui pæne ardere in suo corpore putabatur. Sed nocte surgens, ut potuit ad sepulcrum hominis Dei venit, eúmque cum juramento rogabat dicens, ut si sanctus Dei esset, sibi auxilium præstaret. Qui diu in terra prostratus & sepulcrum exosculans, de terra surgens ambulare cœpit, jam ad lectum sanus rediens, nec ulteriùs illa febris eum invadere præsumsit. Qui mane surgens, sibi quid contigisset, Fratribus omnibus indicavit. Igitur Abbas, qui tunc Monasterio præerat, cujus superiùs mentionem fecimus, dilectissimus inter sancti hominis filios Gimfredus, magnus vitâ, & sapientiâ doctus, cùm hæc tanta miracula de Patre agnovisset suo, cognoscensque ex Deo esse, conatus est aliquos philosophicè factos versiculos, ad laudem ipsius superiùs sepulcrum in pariete describere. sed mox ut gradus adscendit, & scribere cœpit, ilico à febribus correptus recessit. Sed à febre liberatus, iterum rescribere voluit: sed tunc majores in eum febres expressæ sunt. Intelligens ergo quia Pater in hac vita vanam fugit gloriam, ita post mortem non sibi placere: ita ab eo correptus est scriptor, & post hæc ulteriùs scribere

Versus his de miraculis scripti, à Sancto rejecti.

a Nimirum anno circà DCCLXV. siquidem Walfridus Cœnobii fundamenta posuit anno ferè quarto Haistulfi Regis ex num. 2, illudque rexit annis decem. Porro Haistulfus anno DCCL in annos sex Langobardis imperavit.

scribere non præsumsit. Sed ipse Pater habens apud Deum meritum, virtutes operari non cessat. *Circa An. DCCLXV. Feb. XV.*

11. Frater quidam erat vir religiosus, qui gravem renum dolorem patiebatur. qui ut potuit ad sepulcrum hominis Dei venit, psallere cœpit, eúmque anxiè rogare, ut sibi adjutorium præstaret, & à renum dolore quem patiebatur liberaret. Qui stans in oratione defixus, in terram se dejiciens; sursum deinde se elevans, jam sanus & absque ullo dolore à sepulcro egressus est. *Alii renum dolor ablatus.*

12. Præterea Frater quidam erat, qui suæ negligentiæ usu ducebatur, & nocturnis vel meridianis temporibus extra cucullam[a] illicitè jacere præsumsit, eique per visum apparens fortiter increpavit: & ubi suam haberet cucullam inquirebat. Et dum ipse per somnium ubique quasi angustians cucullam quæreret, ab eo ferulâ quam tenebat manibus cæditur, & sic fortiter, ac si nervis* ab aliquo cæderetur. Nam mane surgens Fratribus narravit, Abbatem qui præerat veniam petiit, cum juramento adfirmans, quòd sic omnia sui corporis membra dolerent, quasi nervis acriter verberatus fuisset: & à die illo hoc vitium Monachus penitus ultrà non incurrit, ut Pater qui vivens eorum curam gerebat, mortuus apud Deum semper de eorum salute curam haberet. *Monachus extra cucullam dormiens cæsus.* *[a]* ** Bollando veridis*

13. Nam verum hoc esse sanctissimo de Patre quod narramus, ut curam animarum Fratrum tam mortuus quàm vivens haberet, vel de sanctitate & merito apud Deum non dubitet quisquam. Monachus quidam ex ejus Monasterio defunctus est: sed negligentem quia duxit vitam, pœnalibus deputatus est locis. Infra paucos itaque dies quidam sæcularis homo, vicinus Monasterio, qui etiam ejusdem pertinens erat, sed simplex & rusticus, contigit ut moreretur. qui de corpore exiens ad paradisum deductus veniens, sanctissimum Abbatem cum Monacho transire velociùs conspexit. qui se ducentes interrogans, dixit, ut quis ille esset sibi innotescerent. eique aiunt: Iste est Abbas Walfredus sanctus. His verbis inter se conferentibus, ipse jam rediit hilari vultu gaudens. Cùm hæc sæcularis ille adspiceret, dixit ubi fuisset, & quid fecisset inquisivit. cui supradicti sui ductores dixerunt: Monachus ille qui modò ex ejus Monasterio defunctus est, pro suis delictis inter tormenta est deputatus. Pro hoc sanctus Abbas Dominum deprecatus est, ut sibi eum concederet, à pœnalibus locis erueret, & ad sanctorum consortium Monachorum suorum secum in paradiso sociaret. Pro hoc ipse Pater lætus regreditur: quia secum Monachus qui perierat reducitur. Et sæcularis ille ad corpus rediens, hæc omnia ad quosdam Monachos retulit, adfirmans quòd sic certiùs vidisset: & quamdiu vixit, ita tenebat. *Monachus à Purgatorio liberatus.*

14. Manent usque hodie duo Cœnobia ab eo constructa, puellarum atque virorum: in quibus quotidie ampliatur numerus Fratrum atque Sororum ad laudem Domini nostri Jesu-Christi. Sed qualiter amplietur numerus Fratrum & Sororum, & salva consistant ipsa Monasteria, vel cujus sint meriti apud Deum omnipotentem; crebriùs est revelatum à Domino quibusdam Fratribus. Nam de numero Fratrum & Sororum *Monasterii utriusque status.*

[a] In Actis S. Bernardi Abbatis Clarevallensis lib. 2 cap. 8, id de Eugenio Papa tertio ejus discipulo observatur, quòd Pontifex factus numquam sine cuculla ibat & cubabat. Varia fuit apud veteres cucullæ significatio, primaria quidem pro capitis operimento, apud Menardum in caput 62 Concordiæ Regularum; traducta dein ad id omne quod κουκούλλιον seu capitis tegumentum haber adnexum, ut ad cappam seu vestem superiorem; & ad scapulare apud Smaragdum in Regulæ caput 55. Lege epistolam Theodemari ad Carolum Magnum. Hinc observa nefas etiam olim Monacho fuisse in lecto residere sine cuculla, sive id scapulare fuerit cum capucio, sive id quod Rochetum vocant.

Circa An. DCCLXV. Febr. XV.

quòd ſint ampliati narrabimus. Sex decies, ut ſuprà legimus, fuiſſe in tempore primi Abbatis, homines ſanctos: interito verò Abbate, cujus ſuperiùs mentionem fecimus, non minorem ibidem manere numerum Monachorum, quorum bis octo decies numerum eſſe cognovimus. Et in alio ſuprà dicto Monaſterio feminarum non minùs quàm novem fere decies, & ſuprà illas quæ illic effectæ ſunt Monachæ, ſimiliter & terria * manens in Abbatiſſæ officio. Nam, ut præfati ſumus ſuperiùs, ſalvationem de prædictis Monaſteriis narremus. Monaſterium illud virorum poſitum quidem longiùs à mari videtur pæne miliaria triginta à portu, qui Populonius dicitur, ubi corpus quieſcit humatum ſancti Cervonii [a] Confeſſoris atque Pontificis; & de alia parte longè à mari fere plus minùs miliaria [b] duodecim: in quo nullus reperitur portus, in quo ſe naves ſalvare poſſint. Et ipſa via quæ adſcendit ad Monaſterium, arta & anguſta nimis videtur. Et illud aliud Monaſterium non plus à mari longiùs videtur manere quàm duo miliaria, ad radicem montis poſitum, eminens ſuprà fluvium Verſiliæ. Sed ſic clauſæ manent ipſæ Sorores hactenus, ut nec una ex illis poſtquam intraverit poſſit exire: ſed illic in clauſtro ſui Monaſterii ut defuncta fuerit ſepelitur.

*f. Ætheria

Utrumque à Mauris ſervatum illæſum.

15. Contigit autem tempore KAROLI Cæſaris Auguſti, necnon & Pontificis LEONIS urbis Romæ, quòd gens nefandiſſima Maurorum ex Mauritania cum claſſe multa exiret, & per marinas aquas iter habens huc illúcque per inſulas pergeret. Eccleſias & aras Dei ſuffoderunt, & igni cremaverunt, & captivos multos deduxerunt: ſed & de illis Francis & Langobardis multi interierunt. Sed nec ſic erubeſcebant filii ſcelerati, & inſonuerat illorum terror & malitia in longinquis regionibus in tantum, ut prædicti Fratres & Sorores de Monaſteriis egredi debuiſſent. Sed omnipotens Deus qui ſalvat confidentes in ſe, ipſe cuidam Fratri de ipſo Monaſterio voluit per ſuum Angelum revelare, quid Abbas agere cum Fratribus debuiſſet. Erat quidam Frater, qui in obedientia ſibi injuncta extra Monaſterium manebat longiùs non minùs quàm decem miliaria, ad Eccleſiam B. Jacobi fratris Domini. cui per viſum quidam ſenex ſplendidiſſimus, vultu præclarus, ante ſpatium noctis mediæ ad lectum ſtetit, eique dixit: Surge & quantocius potes ad Monaſterium perge, quia Abbas cum Fratribus magnam pro Mauris illic ducit triſtitiam. Et ad hæc Frater ille reſpondens ait: Certè, Domine, verum eſt. Et iterum Angelus ad eum ait: Vade, dic Abbati tuo & Fratribus, ut cuncti pariter cum letaniis pergant ad ſepulcrum Walfridi Abbatis, & ipſum deprecentur, ut pro vobis apud omnipotentem Dominum intercedat: quia tale ejus eſt meritum apud Deum, ut ſi ipſe pro vobis interceſſerit, nullus vobis Maurus nocebit. Hæc dicens diſparuit. Monachus verò ſurgens Eccleſiam ingreſſus eſt, & prout potuit, ſuum officium fecit. Quod complens mox equum adſcendit, & quàm citò potuit ad Monaſterium venit, Abbati ſuo omnia retulit per ordinem. Abbas verò hæc audiens flere cœpit præ gaudio, & Fratribus præcepit ſtatim letanias agere, ſanctum Evangelium, cruces cum reliquiis ſanctis ſecum omnes deducere, & ad ſepulcrum hominis Dei venire, & diutiſſimè illuc cum fletibus Dominum deprecari, & ipſum ſanctiſſimum Patrem inter Sanctos invocare, ut interceſ-

[a] Populonio urbe quondam epiſcopali exciſa corpus S. Cerboni ſeu Cervonii, ſecundi Populonienſis Epiſcopi, unà cum ſede Maſſam tranſlatum eſt, ex Ughello tomo 3.

[b] Hæc ſi conferas cum numero 4, ubi Monaſterium virorum à Cœnobio virginum miliaris octoginta quinque, à Luca urbe ſexaginta ſummotum fuiſſe dicitur; intelliges Palatiolum non longè à Maſſæ urbis agro & Umbrone fluvio ſitum fuiſſe.

ſor pro illis exſiſteret, quatenus à ſupradicta tribulatione fierent ſecuri. Circa An. DCCLXV. Febr. xv.
Peracto itaque die illo officio, alio die compleverunt ſimiliter: tertiò verò die fecerunt ſimiliter.

16. Sed cùm omnes primo mane ad ſepulcrum hominis Dei venirent, letanias facerent, de cælis emiſſa tonitrua conſpexerunt, & cælum contemplantes arcum eâdem horâ apparuiſſe viderunt: ſed quid hæc ſigna ſignificarent neſciebant. Completâ letaniâ, eadem die & eadem horâ nuntius venit, qualiter Mauri illi, qui ſe Monaſterium prædaturos cenſuerant, interfecti ſunt. Nam ter quaternas naves plenas hominum numero ſexcentorum ſeptuaginta, qui ad portum venerunt Populonium [a], Deo contrario ſibi, volentes venire Monaſterium deſtruere. Sed omnipotens Deus qui ſervis ſuis pridie antequam quid facere deberent innotuerat, ut ſcriptum eſt: *Et in ſervis ſuis conſolabitur*; ſic à Deo electi non plusquàm quadraginta pugnatores homines inventi ſunt, qui illis nefandiſſimis reſiſterent, ne venire poſſent ad Monaſterium. Sed eodem die quo ipſi ad prœlium procedere debuerant, Fratres, omnes ad ſepulcrum Walfridi venerunt, cœperúntque omnes letanias facere, & ipſum inter Sanctos Dei attentiùs invocare: viderúntque ſubitò de cælis emiſſa tonitrua, & arcum apparuiſſe ſuper eos, qui in certamine ſteterant contra eos. Pugnaverunt Mauri cæſi. enim ipſi à prima hora diei uſque fere ſeptimam: & ceciderunt ex paganis vulnerati non minùs quadringenti octoginta, & reliqui qui in navibus remanſerant fugerunt; etiam & de ipſis cum navibus plurimi perierunt. De Chriſtianis autem hominibus nec unus quidem cecidit, nec læſus fuit: ſed omnes ovantes de triumpho, cum illorum ſpoliis & armis ad ſuas redierunt domos, agentes Chriſto gratias, qui ſuis cultoribus talem dignatus eſt dare victoriam, & ſuorum famulorum, Monachorum videlicet Monacharúmque animos à timore impiorum liberare meritis & interceſſionibus beatiſſimi Walfridi, ſicut Fratri illi per ſuum Angelum revelare dignatus eſt JESUS-CHRISTUS Dominus noſter, cui eſt honor & gloria cum Patre & Spiritu-ſancto in ſæcula ſæculorum, Amen.

[a] Id factum anno DCCC IX ex Annalibus Francorum Eginhardi, Bertinianis, aliiſque, ubi *Populonium Tuſcia civitas magna à Græcis, qui* O.ιϛιῶται *vocantur, deprædata* fuiſſe memoratur, & *Mauri de Hiſpania Corſicam ingreſſi, in ipſo ſancto paſchali ſabbato civitatem quamdam diripuiſſe, & præter Epiſcopum ac paucos ſenes atque infirmos nihil in ea reliquiſſe*. Ita Eginhardus, cui illuſtrando conducit Andreæ auctoritas.

ANN. CHR. DCCLXV. MART. XI.

HISTORIA TRANSLATIONIS
S. GORGONII MARTYRIS
IN MONASTERIUM GORZIENSE,

à Monacho Gorziensi anonymo descripta medio sæculo x.

Ex ms. cod. Bibliothecâ Remigianæ apud Remos.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Gorza. *Auctor historiæ.*

1. GORZIA*, *inclytum quondam Ordinis Benedictini Cœnobium in Gallia, ad amnem cognominem haud procul à Mosella fluvio, sexto miliari supra Mediomatricum* civitatem, sua debet primordia S.* CHRODOGANGO *Mettensi Episcopo: incrementa verò S* GORGONII *Martyris Reliquiis, istuc Româ per eumdem Pontificem advectis. Translationis narrationem anonymus quidam Monachus Gorziensis composuit pontificatu Adalberonis Mettensis Episcopi eo nomine primi, id est medio sæculo x, ut patet ex cap. 8 & sequentibus, in quibus miracula auctoris tempore patrata recitantur. Historiam hanc è ms. codice Abbatiæ S. Remigii apud Remos accepi beneficio R. P. D. Claudii* Bretagne *Prioris mihi colendissimi, qui in multis auxiliares copias operi nostro suppeditavit.*

Translationis memoria.

2. *Translationis istius mentionem faciunt HRabanus & Notkerus in Martyrologiis* pridie Idus Junii. *HRabanus quidem his verbis:* Romæ viâ Aureliâ miliario v, passio Martyris Cyrini, Naboris & Nazarii, quorum Naborem simul cum Gorgone Martyre transtulit à Roma in Galliam HROOTGANGUS Mettensis Episcopus permittente Paulo Papa Romano, anno dominicæ Incarnationis DCC LXV, & collocavit prædictus Episcopus S. Gorgonem in Monasterio quod dicitur Gorzia; sanctum verò Naborem in Monasterio alio quod dicitur Nova-cella, sanctum quoque Nazarium in Monasterio quod dicitur Lauresham*: ubi signa & miracula in sanitate infirmorum & debilium sæpius fiunt. *Eumdem annum signant Notkerus, Marianus Scotus, Annales Fuldenses, Auctor istius historiæ, & monumenta Gorziensia, in quibus Translatio facta dicitur* IV Idus Martii. *Fuit is S. Gorgonius Martyr Nicomediensis, Gorziæ cultus* V *Idus Septembris, alius à S. Gorgonio itidem Martyre, cujus Reliquias Turones in Majus-monasterium Româ transtulit Rainaldus Abbas anno* DCCC XLVI, *ut suo loco dicemus.*

Gorgonii duo.

Reliquiarū pars Mindæ.

3. *Procedente tempore pars Reliquiarum S. Gorgonii in Saxoniam translata est in Ecclesiam Mindonensem: cujus urbis Episcopus* MILO *Vitam S. Gorgonii à se repertam Gorziensibus Monachis direxit cum subjecta epistola, quam è ms. codice Vsicensis Monasterii à me aliquando exscriptam huc referre juvat.*

Epistola Milonis.

SANCTÆ *Gorgiensis Ecclesiæ venerabili Abbati & cuncto Monachorum Cœnobio sibi commisso* MILO *Episcopus, servorum Dei famulus.* Quòd me quidem olim vestræ regionis fines ingressum non solùm honorificè suscepistis, verùm etiam omnem humanitatem speciali dilectione mihi generaliter exhibuistis; si opere, sicut volo, dignas grates vobis rependere nequeo, solum id quod valeo eo studiosiùs devota mente facere desidero, quo me in aliquo hujuscemodi negotio defecisse cognosco. Nam licèt in divina pagina legatur, quòd exhibitio operis probatio sit veræ dilectionis; tamen cogente necessitate quandoque facultas bonæ operationis defecerit, si voluntas integræ devotionis permanserit, nullum ex hoc detrimentum caritas habebit: quia si quid defuerit ex operatione, id totum implet caritas pro bona voluntate. Igitur ut præfatus sum, non meis meritis, sed gratiâ fraternæ caritatis honorabiliter à vobis susceptus, tanta detentus sum familiaritate, ut omnino me non hospitem, sed

quasi unum ex ipsis Fratribus esse putarem. Unde inter ipsa sacra eloquia vestra, quæ mihi videbantur quodammodo afflatu Spiritus-sancti ignita, & quasi ex ipso fonte salutaris scientiæ salientia; passionem & miracula sanctissimi ac beatissimi communis Patris nostri Gorgonii vos non habere cordetenus doleretis, idque, sicut dignum erat, gravibus suspiriis ægrè toleraretis: ego quoque super hoc non minori cura sollicitus, mecum tacitus cogitavi, quid de hac re fieri potuisset. Et cùm adhuc prædictam S. Martyris Passionem non haberem, pro communi nostra utilitate quærere præposui, sicubi potuisset inveniri; idque ne deleretur oblivione, tenaci memoriæ commendavi. Post hæc itaque cùm reversus venissem ad patriam, plurimas librorum percucurri paginas, & favente Domino quasi ex optato citiùs reperi, quod priùs me non habere vehementer extimui; scilicet v Idus Septemb. sanctorum Martyrum Gorgonii & Dorothei sollemnitatem per singulos annos fuisse natalem: quorum quoque Passionem sub eodem Kalendarum numero inveniam, brevi quidem sermone succinctam, sed à me avidius acceptam vestræ caritati dirigere destinavi: ut eo tenaciùs vera dilectio quasi glutine fidei ad unguem usque perducta inter nos jugiter valeat permanere, quo ego vobis sanctæ caritatis dulcedine copulatus, sed & singularis amicitiæ fœdere complexus, gratum quid vobis & amicabile videar obtulisse.

ANN. CHR. DCCLXV. MART. XI.

Passionis libellus istic inventus.

4. *Deinde sequebatur initium Vitæ S. Gorgonii in hæc verba:* Magnum summopere studium nobis esse debet, *&c. Et in fine Vitæ & Translationis ex urbe Nicomedia Romam factæ, hæc sequebantur.* Post hæc iterum longo intervallo temporum Reliquiæ S. Gorgonii per Rodegangum venerabilem Ecclesiæ Mettensis Episcopum transferuntur ad Gorgiense Cœnobium. Inde postea crescente in Saxoniæ partibus Christiana Religione, pars earumdem Reliquiarum in Saxonia attribuitur: ubi isdem S. Gorgonius genti Saxonum & Ecclesiæ Mindonensi patrocinatur. *Huc spectat istius historiæ caput 13 infrà. Milo Mindonensi seu Mindensi Ecclesiæ præfuit ab anno* DCCCCLXXXIV *ad* XCVI.

5. *De S. Nazarii in Lauresbamensi Monasterio, & S. Naboris Reliquiis in Hilariacensi collocatis, nihil hîc dicendum occurrit. Lauresbamense Monasterium anno* DCCLXI *condere cœpit* CANCOR illustris Rhenensis pagi Comes cum matre sua WILLISWINDA, vidua Ruperti Comitis, in insula quæ appellatur Aldenmunster, *non procul à Vvormatia civitate, illudque* Rutgango Mettensis Ecclesiæ Archiepiscopo ad instituendam inibi monasticæ professionis militiam tradiderunt. *Illic præfectus* GUNDELANDUS *Abbas Chrodegangi frater germanus, quò amplificatâ basilicâ corpus S. Nazarii decentiori loco reposuit anno* DCCLXXVII, *ut in Chronico Lauresbamensi legitur. quo tempore plurima facta dicuntur miracula, de quibus* libellus *exstare fertur*, à majoribus prosaico & metrico stilo compositus. *Istic sepulti Ludovicus Germaniæ Rex, & filius ejus cognominis. Istud Monasterium tandem Præmonstratensibus Canonicis cessit* anno MCCXXXVII, *ut scribit Trithemius in Historia Hirsaugiensi. Monasterium verò S. Naboris, vulgò* Saint Avol, *Mettensis diœcesis, hactenus subsistit, Benedictinæ S. Vitoni Congregationi unitum. De eo exstat Alcuvini epigramma 164.*

6. *Gorziensis Monasterii fundamenta Chrodegangus* in pago Scarponensi *posuisse fertur* anno VI Childerici Regis, *id est anno Christi* DCCXLVIII. *Ecclesia in honorem S. Petri & S. Stephani primùm dedicata, postea S. Gorgonii dicta est. Floruerunt illa in Cœnobio quamplures viri pii & illustres, de quibus agendum in Actis B. Johannis Abbatis Gorziensis Sæculo quinto Benedictino. Scriptor libelli de gestis B. Adalberonis II Mettensis Episcopi ibidem educati,* Gorziam *vocat* felicem locum, non minùs, *inquit*, ex eo qui inpræsentiarum præest, & sanctissimè dulcissiméque prodest, IMMONEM *scilicet Abbatem piissimum*; quàm ex his qui jam beati ad cælestia transmigrarunt: quorum vita inclyta & gloriosa proprios libros expetunt, & gesta verè memoranda otium satis longum ad scribendum requirunt. *Alii alias laudes Gorziæ tribuunt, quos inter Sigebertus Monachus Cœnobii Gemmelacensis, quod ex Gorziensi per S. Vvigbertum Abbatem originem sumsit. Floruisse eo in loco studia litterarum docet inter alios Baldericus in Chronici Cameracensis lib. 1 cap. 101. Tandem ut se habent res humanæ, Abbatia illa Gorziensis, quæ sanctorum Monachorum seminarium fuerat, in superioris sæculi motibus primùm quidem ab hæreticis infessa anno* MDXLII; *tum anno insequenti à Theodonis-villa præsidiariis militibus direpta & cremata; dein anno* MDLII *ab Henrici II Francorum Regis copiis ad solum pene subversa, demum anno* MDLXXX *in collegium duodecim Canonicorum redacta est, S. Gorgonii Reliquiis, quæ Mussipontem thecâ spoliatâ delatæ fuerant, Gorziæ restitutis*

Gorziæ conditio & status.

Sigeb. in Vita S. Vvigberti.

ANN. CHR. DCCLXV. MART. 21. *anno* M D X C V, *uti fusius in Chronicis Benedictinis refertur ad annum 752.* Gurgitense *Monasterium appellatur in libro de vita S. Adalberonis Episcopi Mettensis.*

Chrodegangi memoria. 7. *Chrodegandus vir sanctus laudatur à Paulo Vvarnefridi in libro de gestis Pontificum Mettensium, ubi duo Monasteria,* Gorziense *scilicet & aliud* in pago Mosellensi, *ædificasse dicitur* sub Regula S. P. BENEDICTI, *cui maximè addictus fuit, ut probant tum ipsa Monasteria, tum Regula Canonicorum ab eo ex Regula ipsa majori ex parte collecta. Sunt qui eum in Trudoniano Monasterio à puero eductum fuisse existimant: tametsi Paulus ait eum* in aula majoris Caroli, *Tudtis scilicet,* educatum *fuisse.* Obiit prid. Nonas Martias, *inquit Paulus,* in diebus Pippini Regis, requiescit in Gorzia Monasterio, quod ipse à fundamentis exstruxit. *In brevibus Annalibus Chesnianis tomo 3 Hist. Franc. pag. 8, anno* DCC LXVI, domnus Frotgandus *seu HRotgangus* Episcopus obiisse *dicitur. Colitur pridie Nonas Martii, ad quem diem exstat ejus Elogium apud Bollandum. Laudatur ab Alcuvino in epigrammate 176.*

PROLOGUS AUCTORIS.

DESCRIPTORUS miracula Patroni nostri beati GORGONII, quæ visu & auditu comperi, ineffabilem Dei omnipotentis clementiam mecum hortor ut exorent, qui suasores hujuscemodi exstiterunt rei, ut scilicet ipse
Psal. 80. 11. qui linguas infantium facit disertas, & per Prophetam dicit, *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud;* aperiat cordis mei plenarium intellectum, & repleat secundùm jam memoratum Prophetam omnia interiora mea suæ dono affluentiæ. Quod me consequi non diffido tam meritis eximii Patroni nostri, quàm precibus eorum quos præfatus sum: quoniam, ut ait beatus Ambrosius, difficile est multorum preces non exaudiri. Nemo ergo captus lepôre sæcularis eloquentiæ huc adeat ob hoc, ut hîc quid simile quæsiret, quoniam non inveniet, eoquòd ignorem eam: & si utique ad plenum illam comprehendissem, hîc inserere detrectassem, pro eo quòd à
1. Cor. 1. 19. Domino improbetur dicente Scriptura: *Perdam prudentiam prudentium, & sapientiam sapientium reprobabo.* itémque beatus Paulus Apostolus hoc ipsum comproba-
Ibid. 3. 19. vit: *Si quis vult,* inquiens, *inter vos sapiens esse, stultus fiat ut sit sapiens.* Solùm ille accedat, qui ferventi corde Patronum nostrum collaudare satagit, ac velut apis prudentissima flosculos virtutum quibus proficere queat, ad augmentationem animæ suæ colligere curat. Si quis igitur quidpiam utilitatis repererit, meritis sancti Gorgonii adscribat: si quid ignaviæ, errori meo ignoscat. Non enim exorsus sum opus hoc animo temerario, sed ferventi in ejus amore laudis præconio, cujus pia intercessio sit apud Dominum omnium nostrorum optata remissio peccaminum. Amen.

CAPUT I. AGGREDIAR ergo tandem cum Dei adjutorio, atque ipsius prece evolvere
Chrodegangus Gorziæ conditor. quædam ejus gesta, quæ nobis ostendere dignatus est mirifica. Temporibus CHILDARICI Regis, exstitit quidam Mediomatricæ civitatis Episcopus, nomine CHRODEGANGUS. Hic repletus amore illo, de quo dicit beatus Gregorius, Numquam est amor Dei otiosus, operatur enim magna si est; plurima & laudabilia patravit opera, quæ scire qui cupit, gesta Pontificum legat Mettensium, ibíque ple-
Psal. 70. 14. niùs instruetur. Ut ergo illud Psalmistæ compleret, *Adjiciam Deus super omnem laudem tuam,* Monasterium construxit in loco qui vocatur Gorzia: prædiisque quamplurimis non modici pretii ditavit ob remissionem suorum criminum, ut idem in apo-
a Litteris suis res Monasterii firmat. legiis suis scribit, quæ penes nos hactenus diligenti custodia a servantur. In quibus non solùm laïcis, verùm & fratribus suis Coëpiscopis omnem prorsus abstulit facultatem sub horribili omnipotentis Dei interminatione, quidquam Monachis Gorziensibus auferendi eorum quæ ipse dederat, vel in futurum prædicti Monachi valerent adquirere, seu Fideles pro remedio animarum suarum illuc collaturi erant; quique quietem eorum in Dei servitio perturbare molirentur. Dixit quoque illos qui contrarii ejus sententiæ essent, dummodo neminem vellet aut deberet maledicere, invitandos ante tribunal metuendi Judicis, ut sibi conquerantur cum beato Petro Apostolorum Principe ac sancto Gorgonio de his, qui dehonestantes Deum ac Sanctos ejus præfatos, in quorum tutela eumdem dedit locum, perturbatores atque destructores

a Has Chrodegangi litteras refert Meurissius, quibusdam in locis depravatas.

Ann. Chr. DCCLXV. Mart. XI.

ſanctæ Religionis fuêre. Quod ſucceſſores ejus Præſules aliqui parum, prò dolor, caverunt, qui exſtirpatores (ut ita dixerim) totius Religionis extiterunt. Qui pœnas quidem in oculis hominum partim luêre; qualiter verò in futuro ſint ſæculo, novit ſupernus Arbiter: de quorum miſerrima converſatione melius eſt ſilere quàm loqui. Sed redeamus, hoc triſte deponentes, ad priorem piæ recordationis vitam.

II. S. Gorgonii corpus iſtuc transfert, a

Cùm omnia impleſſet memoratus Chrodegangus Antiſtes erga Religionis opera, quæ ſancto ejus volvebantur deſiderio; cupiens ſæpe dictum locum abundantiùs cæleſtibus ditare theſauris, quem affluenter terrenis repleverat; Romanum adiit [a] Apoſtolicum PAULUM nomine, poſcens ſibi dari pignora aliqua Sanctorum, quæ has inſignirent partes regionis. Qui concitus volente Deo ejus annuens precibus, tradidit ei tria corpora ſanctorum Martyrum, GORGONII, NABORIS, & NAZARII. Sanctum Naborem Martyrem Hilariaco delegavit Monaſterio; ſanctum autem Nazarium cuidam religioſæ feminæ tradidit, quæ in prædio ſuo ultra Rhenum quod dicitur *Lorſan* collocavit, eoquòd idem prædium ſuum unà cum filio ſuo, ſancto Stephano tradidiſſet; beatum verò Gorgonium penes ſe ſtatuit in loco qui dicitur Gorzia, anno ab Incarnatione Domini DCCLXV [b], ubi ſe quoque, cùm vocaretur à Domino ex hac ærumnoſa vita, ſepeliri fecit. anno 765. b

III. Ab Agaunenſibus furtim ſubductum, a

Igitur B. Gorgonius miraculorum quid egiſſet priſcis temporibus ignotum eſt, eoquòd ſimus juniores tempore: ſed hoc ſolùm nobis volans fama detulit, quia cùm deferretur à ſancto Pontifice Chrodegango, tranſitâ Auſoniâ, per quam eum Dominus multis virtutum glorificaverat portentis, in qua etiam villas prædiaque adquiſierat quamplurima; cives acciti fama deſiderióque ejus accenſi qui hæc illi contulerant, venerit plebs Fidelium cum comitantium ad S. Mauricii collegium. Quò cùm hoſpitarentur, Clerici fama ſublimi quæ longè latéque prolata erat Martyris Chriſti inretiti, acceſſerunt clanculo ad ſcrinium quo tegebantur pretioſa oſſa: aperientéſque eum, ſigillum cum omni diligentia ingenioſè ne perpendi poſſet inciderunt, furantes eum, ſigillúmque ipſum continuo reſtituerunt in loco ſuo. Igitur poſtquam requieverant, advertentes quantùm ſibi viſum fuerat, ſublatis pignoribus ſacris diſceſſum eſt. Confecto itinere diei unius nihil miraculi accidit, ſimiliter ſecundo addito & tertio. Archicapellanus hoc videns dixit ſociis: Quid eſt, fratres, quod agitur? fortè Deum unà cum Patrono noſtro offendimus, qui lætificabat nos aſſiduè ſuis jocundis miraculis. Redeamus ſubtiliter noſtras ad conſcientias, confiteamur alterutrum humiliter, ſi quid deliquimus negligenter, pro quo beneficiis ſuetis forſan caremus. Diligenter autem exquirentes ſe mutuò, minimè invenerunt accidiſſe culpæ ſuæ nævo. Accedentes igitur, aperto ſcrinio ſigillum mox diſſiliit haud ab aliis tactum, ſuóque ſe invenerunt fraudatos peculio. Indicantur lacrymabiliter Epiſcopo quæ acciderant: at ille graviter gemens, PIPPINUM Regem tunc temporis mæſtus adiit, auribus regiæ majeſtatis ingerens quæ ſibi accidiſſent non ſperata incommoda. Cui Rex ait: Nunc hiems horrida imminens reptare quid prohibet: tranſacta hieme, ſumtis Fratribus veſtris Coepiſcopis, Virdunenſe, Tullenſe, ac Duce Regni, adite præfatum locum, jubendo vobis reddi quæ veſtra ſunt: ſi contemſerint, ſumite ſanctum Mauricium cum ſociis ſuis, ac repedare in patriam ovantes habendo eos. Factum eſt ut Rex juſſerat, reditúmque eſt ad ſanctum Mauricium cum manu valida. Panduntur edicta Regis, inquiſitum eſt diligenter, negatum fortiter. Tunc venerabilis Præſul ſic concionatus eſt ad eos: Quia intuliſtis nimis prolixæ diſpendium viæ confectæ, inſuper ſancita Regis contemnitis; faceſſo quæ mihi idem Rex imperavit. Continuóque arrepta ſecuri, cum ſociis qui ſecum venerant pavimentum Eccleſiæ cœpit confringere, quod illi minimè autumabant eos audere agere. Cernentes verò hoc, ſummiſſis vocibus humiliter petiêre inducias ſe licere inquirere. Votis autem eorum devotus Pontifex promto annuens animo, intermiſit quod cœperat. Mane facto reddunt theſaurum furatum: quem ſuſcipiens Præſul, cum grandi tripudio ab eadem egreditur Eccleſia. Mox igitur ut valvas Eccleſiæ attigit, cæco oculos amiſſos reddidit.

dein juſſu Pippini reſtitutum.

IV. Hinc multis emenſis terrarum ſpatiis perveniunt ad villam Watingiſi nomine nuncupatam. Cúmque adveniſſet tempus ſumnii, locaverunt ſancti Martyris glebam in

a In Chronico Laureshamenſi dicitur id poſtulaſſe *per Legatos* Chrodegangus: Paulus verò ei tranſmiſiſſe Nazarium, Naborem & Gorgonium *per Vvilliharium Sedunenſem Epiſcopum.*

b Eumdem annum præferunt illius temporis Auctores, ut ſuperiùs obſervatum. quamquam breves Annales Cheſniani in tomo 1 Hiſt. Franc. pag. 8, tranſlationem quidem referunt anno DCCLXV, depoſitionem verò Gorziæ anno DCCLXVIII.

Ann. Chr. DCCLXV. Mart. XI. Vvaringisi in villa nostra depositum, ubi Ecclesia erecta.

medio campo, ubi ad caput ejus una tantùm spina mensurâ cubiti erat, in quo lignum Domini quod Clerus secum vehebat suspenderunt. Quæ spina tantæ altitudinis una eadémque nocte excrevit, ut revertentes Clerici ob lignum Domini quod ibidem obliti fuerant, nullo modo valerent stantis ad terram culmen altitudinis ejus attingere, sed potiùs quibusdam machinis factis ad ipsam scanderent. Cujus miraculi devotione in eodem loco Ecclesiam construunt, atque ex nomine sancti Gorgonii ædificatam dedicant: ubi virtutes ipsius hactenus pollent. Nec dubitandum est cum pluribus his effulsisse prodigiis per tot annorum curricula, qui tam brevi spatio temporis diebus nostris tot enituit signis: sed vecordiâ eorum & incuriâ, ut reor, qui, prô dolor, ingrati fuêre tam Deo quàm proprio Patrono, recessit à memoria posterorum: adeo ut nec vestigium alicujus indicii possit inveniri. At nos imitatores illorum esse formidantes, quædam audemus licèt inculto eloquio.

V. Tum delata in monte Vitonis,

Igitur post hæc dum delata fuissent ejusdem beatissimi Martyris Gorgonii reverenda ossa in prædium duorum fratrum inlustrium, vocitatum Mons-Vitonis, locata sunt in prato quod tunc temporis exstiterat, in quo nunc est Ecclesia fundata ob pretiosam memoriam ipsius. Itaque factæ excubiæ celebratæ sunt nocte, ut decebat, devotè. Casu verò acciderat, & magis (ut credi potest) disponente Deo, fratres adesse utrosque. Laborabatur ut surgeret, sed potens non erat levari illum. Quod prudenter advertens unus fratrum: Hereditarios, inquit, iste vir socius Dei noster vult esse; & ego libens adsentio ac auctoritate mea confirmo. Interim quidem dum vivo, honore prædii mei fruar; post mortem verò meam portionis meæ hereditarius feliciter exstet. Respondens alter dixit: Quamdiu vult jaceat sibi *, meus numquam particeps erit. Vix verba finierat, móxque à dæmone tamdiu tortus in terram volutatus est, quousque invitus daret, quod priùs sponte dare detrectaverat. Tunc demum liberato eo à dæmonio, ilico levi motu etiam Martyr Christi elevatus est, gaudentium humeris ad locum destinatum vehendus.

* f. ibi

VI. deinde Nomantum,

Erat equidem sæpe fatus vir Dei immitium & duricordium castigator citissimus, ac post correctionem reparator eximius. In eodem siquidem itinere, quod subnectimus, stupendum accidit miraculum. Dum devenirent latores sancti pignoris ad locum Nomantum nomine, deposuerunt ibidem onus pretiosum. Inerat autem huic sancto Martyri moris, ut quemcumque affectasset locum, non priùs posset levari venerabile corpus ejus, quousque idem locus cum omnibus appendiciis ejus ditioni subjiceretur. Igitur advenientes mane quo cœptum carperent iter, glebam levare satagebant sancti Martyris: sed nullius sequebatur efficacia conaminis. Gnari autem hujus difficultatis, protinus adeunt loci dominum, qui fortè illis diebus ibidem morabatur: morem pandunt, voluntatem propalant, quid tali recubitu suo beatus Martyr portenderet instruunt. At ille vento superbiæ turgidus, respondit se nihili pendere quamdiu jaceret, nec hac occasione quidquam illi ullo modo cedendum eorum quæ sui juris erant. Continuò effrenatum os ultio divina insequitur. Nam ut hæc verba finivit, os ipsius horribiliter ac turpiter distortum est, adeo ut auribus ejus viderετur proximare. Sentit tunc miser quem concitasset ad perniciem sui. Statim autem beluina mens ejus propriam resumens conscientiam, humiliter obtulit pretioso Martyri, quæ priùs inani gloria elatus pertinaciter negaverat: móxque incolumitati pristinæ restitutus, gratiarum rependit actiones, Sanctúsque cum omni facultate adsumtus ad destinatum perfertur Cœnobium. Hæc sunt jocunda & mirifica omnipotentis Dei opera, per quæ dignatur glorificare servos suos in hujus vitæ politia, comprehendendo sapientes in astutia eorum. Vir enim iste putavit se servo Dei, utpote defuncto posse resistere; sed vigil de cælo custos ejus, immo omnium Fidelium, verbere proprii corporis hunc non solùm multavit, verùm etiam bonum quod sponte non curavit impendere, coactivè compulit gerere.

tandem Gorziæ depositum.

VII. Hungarorum tempore Metas delatum.

Ea tempestate qua Ungarii [a] pervagabantur has regiones, Wigerico Præsule civitati Mettensi præsidente, fugerunt Monachi ad civitatem eamdem, sua omnia secum tollentes: inter quæ pretiosissimum pignus sancti Gorgonii evehentes, locaverunt in Ecclesia S. Salvatoris, eoquòd septione murorum necdum munitus esset ambitus Monasterii. Erat tunc temporis quidam venerabilis ac religiosus Sacerdos, rector & custos ejusdem Ecclesiæ. Hic accensus sancto desiderio, aggressus est quemdam

[a] Galliam Hungari infestarunt non semel. *Anno* DCCCCXIX *Italiam partémque Franciæ, Regnum scilicet Lothari deprædantur.* quò spectat iste locus. nam eo tempore Vvigericus ex Abbate Benedictino Episcopus Mettensem Ecclesiam regebat.

Mona-

Monachum, quem ego ipse puerulus valde senem vidi centenarium, ut ferebatur, poscens sibi dari reliquias de eodem corpore, quò dignus mereretur fieri benedictione tam grandi. quod ilico spondere illi non distulit. Venientes autem simul ambo constituta die, quò pactionem mutuò firmatam clanculo gererent; confestim ut glebam attigerant sancti Martyris, quasi exanimes effecti ceciderunt in terram pæne mortui, nullum penitus sensum aut calorem aliquem habentes. Cúmque post trium vel quatuor horarum spatium in se reversi fuissent, experti sunt in se virtutem Martyris. Iterum autem post paullulum cùm jam convaluissent, quasi immemores pristinæ castigationis, rursus venerabilis Presbyter ait ad præfatum Monachum: Ecce sacrorum membrorum ejus benedictione perfrui dignus non fui: saltem nunc vel aliquam portionem scrinii quo ejus sacra continentur ossa, dare non differas. At ille, ut reor, vile æstimans fore quod petebatur, rursus idem adiit scrinium, admovénsque manus tangere jam dictum scrinium, eodem modo ut priùs in terram ceciderunt, & facti sunt velut mortui. Quo facto sanctus Martyr talem ceteris incussit terrorem, ut nullus deinceps eum inquietare præsumeret. ANN. CHR. DCCCLXV. MART. XI. Reliquiæ Presbytero petenti cælitus negatæ.

VIII. Adelbero pro loci restitutione Deum rogat. Temporibus itidem memorati Præsulis Mettensium, cùm domnus ADALBERO [a] juvenili adhuc vernaret ætate, tactus divino instinctu nudis pedibus ab civitate Monasterium Gorziense gratiâ orandi adiit: qui altaria cuncta perlostrans, sagaci industria invenit fimum tam asinorum quàm reliquorum animalium in circuitu altarium. Tunc suspirans graviter & ingemiscens amarè, cum lacrymis pergit ad tumulum beati Martyris Gorgonii, prostratúsque in terram oravit cum lacrymis diutissimè, inter quas orationes hanc ultimam dixit: Deus omnipotens, si umquam promeritus fuero habere Pontificatus honorem, hunc locum desertum & horribiliter profanatum reparare in pristinum restaurabo statum. Quod fidelis sponsor ac verax qualiter impleverit, facilius est oculis deprehendere, quàm linguâ perstringere. Exaudivit enim has preces omnipotens Deus, & suffragantibus meritis prædicti Martyris adeptus est cathedram episcopalem. [b]

VIIII. Cæco lumen restituitur. Post non multum autem temporis erat anniversaria sollemnitas ejusdem Martyris, & ipse domnus ADALBERO favente Deo jam Præsul venit interesse sacris sollemniis. Surgentibus verò Monachis ut laudes persolverent nocturnales, quidam cæcus qui lumine oculorum caruerat jam duodecim annis, sanctum poscebat Gorgonium misereri sibi. Et ecce dum sumitur antiphona ad Invitatorium canendum, cæco reparantur lumina diu negata. Quod cernens Episcopus, in gaudium attollitur maximum, laudes Deo persolvens ac sancto Gorgonio; suméns que pallium quod secum detulerat, sancto superposuit tumulo.

X. Adelbero divinitus correptus, tandem prædium quoddam Gorziæ restituit. Instigante humani generis inimico qui felicibus omnium invidet actibus, maximè bonorum; accendit ex ira gravi præfatum Præsulem Adelberonem adversus locum Gorziensem. dolebat enim se quammaximè à loco diu possessis ac prævalidè sibi sociato eminus fugari. Unde satagebat versipellis, cunctarum persecutor virtutum, multipliciter tenerarum plantas arborum, antequam radicarentur profundiùs, radicitus evellere: fuissétque voti sui compos effectus, ni clementissimus Dominus bonorum omnium dator & fautor manum ereptionis suæ quamprimum sibi servientibus porrexisset. Jam enim transactis tribus ferme annis, ex quo exosum habere cœperat eumdem locum, adeo ut Monasterium saltim videre ac ipsos Fratres fastidiret; deliberaverant iidem ipsi relicto loco Treverum usque maturaturum iri. quod ilico contigisset, nisi eisdem omnipotens Deus sæculum fugientibus portumque Monasterii tutum quærentibus restitisset, atque ad famulandum sibi sanctoque Gorgonio habilem concederet facultatem. Odii autem ac discidii hæc causa fuit. Petierant sæpedicti Monachi reddi sibi villam Wariogisi dictam cum appendiciis ejus, quam olim sibi famulantibus sanctus adquisierat Gorgonius. Prædones enim & vastatores sanctæ Dei Ecclesiæ locum eumdem, velut crudeles lupi ovem arreptam in frusta; sic ipsi omnia Monachis à sanctis Dei viris pro fructu animarum suarum collatis in varia sciderant. Tenebat igitur villam illam unus fratrum ejus carior ceteris: quapropter audire non poterat ut quis eam requireret. Hujuscemodi ergo dum agitantur perturbationibus, ecce intempestæ noctis silentio quidam eum adiit vir venerando habitu, pulcherrimo adspectu, splendore mirifico, & talibus aggreditur dictis: Bonum quidem bene cœpisti, sed

[a] Idem in Actis B. Johannis Abbatis Gorziensis graviter ab Auctore æquali descriptis refertur de Adelberone seu Adalberone primo, qui Gorziæ instaurator fuit.

[b] Nimirum anno DCCCCXXIX, expulso Bennone Wigerici successore, uti Frodoardus in Chronico testatur. qui Adalbero vixit ad annum DCCCCLXIV.

ANN. CHR. DCC LXV. MART. XI. lassus prope defecisti. Sit ergo tibi sollers cura emendandi, ne sit tui causa excidii. Profectò nisi te correxeris, in lapsus alios unde te eximere non poteris incideris. His dictis evanuit. At ille cœpit pavescere, pallescere, tremere. Convocato itaque Camerario a sibi fidissimo, orto die ait ad eum vultu mæstissimo: I fidentissime festinantissimus Gorziam, & adscisce Abbatem citissimè. qui dictis senioris sui parens, celerrimè adscenso equo properare volebat versus Gorziam; cùm repente invenit eum & quosdam Fratrum ad portam civitatis, præstolantes exitum civitatis, eoquòd claves detinerentur adhuc penes custodem urbis. Qui lætus admodum factus: Eia, inquit, congratulor vobis, quia laborem meum qui mihi nunc contingeret relevastis. debebam enim versus vos tendere. ergo adite seniorem meum citissimè, quia vos exspectat, desiderans vos videre cupidè. Mandatum igitur sibi destinatum cùm implesset Camerarius, studiosissimè redit Abbas. Illo introgresso ruens Episcopus ad pedes ejus, se reum, se culpabilem proclamans, Deum offendisse, patronorum itam liberalissimorum, sanctorum videlicet Petri, Pauli, Gorgonii incurrisse, cum fletibus ingeminabat. Post hæc inquit: Præcedite iter meum, quod absque scrupulo horâ diei tertiâ subsequetur, præstolantes me communiter cum omni Fratrum agmine. Nolite, Abbas inquit, iter arripere, quia dies jejuniorum sunt præcipui, quos violare non est possibile. Qui respondens: Nequaquam, ait, retardari valet mea subsecutio, quia divina urget * jussio. Proficiscitur ergo ad Monasterium, ut statutum fuerat. Veniens autem usque ad locum qui Crucis dicitur, discalciatus venit usque ad locum nudis pedibus incedens, atque in conventu Fratrum pedibus cunctorum provolutus, pro obstinatione sua se culpabilem reddidit. Statímque baculo suo villam cum omnibus appendiciis suis reddidit: ac continuò advocans ministerialem suum sub interminatione divinæ animadversionis obstrinxit, ut si non vellet percelli maledictione & ultione Dathan & Abiron, Ananiæ quoque & Saphiræ, omnimodis tangere non præsumeret quidquid ibidem collectum fuerat usibus diversis profuturum. quod justum ipse fideliter complevit. Denique impleta est sententia sapientis Salomonis dicentis: *Cùm placuerint Deo viæ hominis, inimicos quoque ejus convertet ad pacem.* Verè enim seniorum illorum viæ Domino complacuerant, qui precibus crebris Deum sic pulsabant, ut inimicos eorum converteret ad pacem tam perfectam, ut qui priùs nec reddere quæ illorum erant voluerant, neque audire saltim si quis eos necessitatis suæ causâ interpellare præsumeret; ipsis jam diffisis utrumque Domino impetrante absque dilatione annuerent.

* urget

Prov. 16. 7.

XI. Item aliud. Alia item vice importuni valde crebrò instabant præfato Episcopo seniores Monasterii sæpedicti, quoniam urguebat eos penuria sibi insita, poscentes obnixis precibus reddi sibi Langei-villam, ac ea quæ *Molins* sui juris erant. At ille, ut silex durissimus, nullis movebatur sermocinationibus. Videntes ergo se nihil proficere, reliquerunt eum, suam omnem querelam commendantes Altissimo. Aliquantulum temporis fluxerat, & accersiens Abbatem ac quosdam primores Fratrum, Tenere inquit, quod diu requisistis attentiùs sine ulla efficacia. gratias mihi nullas rependite, sed S. Petro qui mihi hac nocte cum horrore vehementi hæc ingessit dicta: Bonum quidem cœpisti, sed minimè perfecisti. ideóque divina ultione, si te non proficuè correxeris, citissimè ferieris. Ista vobis indicavi, ut sciatis cui rependere gratias debeatis. Hic finem loquendi fecit. Verè Dominus memor promissorum suorum compleverat quod dixit: *Primùm quærite regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.*

Luc. 12. 31.

XII. Idem accidit in Bosone Comite. Comes quidam BOSO nomine, ampla persona, nobilis genere, villam nostram in Campania nomine *Vuasnau* invaserat. ad quem quidam seniorum nostrorum ierat in *Vitry* b castello constitutum pro eadem causa interpellandum. Deductus igitur in ejus præsentia, exposuit indigentiam quam patiebantur Fratres maximam, putans compati illum debere. Sed ille econtrario obduruit intriusecùs, factus velut lapideus. Dixit itaque legatus Comiti: Si nobis non reddideritis, clamabimus nos. At ille respondit: Ad quem? num ad Regem? in veritate mihi Rex pro minimo est: Dux GISLEBARTUS sic mihi est, acsi servus meus vilissimus. Cui senior: Si tacemus

a Marzilinum Cubicularium vocat scriptor Vitæ B. Johannis Abbatis Gorziensis; Abbatem verò Einoldum.

b *Victoriacum Campaniæ castrum* nominatur in Vita Johannis Abbatis Gorziensis, in qua istud factum etiam à Johanne patratum fusiùs refertur. & in Chronico Frodoardi *Heribertus Comes Victoriacum Bosonis* castellum cepisse memoratur anno DCCCC XXIX. Nunc vetere in vicum redacto Victoriacum opidum novum, vulgò *Vitry le François* exstructum cernitur haud procul à Matrona in pago Perticensi, *le Partou*. De clavo dominico Victriaci quondam adservato legesis librum de miraculis S. Bercharii Abbatis num. 13 in Sæculo 2.

terreno auxilio, convertemur ad majus supplementum. Qui ait: Quod est illud? respondit senior: Deus omnipotens factor & refactor meus ut vester, atque accipiens personam vestram ut meam. At ille subjunxit: Tace & festina ociùs repedare, ne cum magno dedecore faciam te vitam tuam transigere. Respondens autem uxor illius: Absit, ait, absit, ut hanc umquam incurras infamiam, & generi vestro hoc dedecus inuratis, ut aliquam servo Dei injuriam inferatis. quin potiùs sinite eum salvum & incolumem ut venit discedere. Ergo his dictis discessum est. Ille utraque gravi infirmitate invasus est per octo dies continuos, sublata ei omni facultate manducandi, bibendi, dormiendi. Fecit autem se deferri Lingonas medendi gratiâ: sed infirmitas divinitus immissa non minuebatur, quinimmo augebatur. Tunc pro legato sibi nuper directo dirigit ocius ut ad se accelerare festinet. qui statim missus est addito sibi socio alio seniore. Cùmque venissent coràm, dixit ad legatum priùs missum: In proximo cùm me adisses, minimè credere poteram petitionem tuam tam citiùs adfuturam. Tene ergo (porrigens illi baculum) sine cunctatione quod nuper tantoties te expetente expetitum pro humilibus ac votis supplicibus contumeliosa verba rependimus, immo injuriosa inferre facta machinati sumus. Dixit, & illos gratulabundos reddidit, sibi autem invaletudinem pedetentim allevari gavisus est: ac redeunte salutifera esurie, qua diebus octo mæstus (ut suprà diximus) caruerat, cibos sibi deferri petiit: quibus aliquantulùm refectus, cubitum se collocavit, atque somno diu negato aliquantisper incubuit, mane quoque usque in horam ferme tertiam somnum protelavit. Cùmque excitatus requisisset si Monachi jam venissent, responsum est amarè præstolari utrosque: & ille absque retardatione jussit eos pariter introduci. quibus introductis sic eos prior alloquitur: In veritate comperi sanctum Gorgonium apud Deum majoris esse potentiæ, quàm mei in terris fastus superbiæ. Unde deinceps me Advocatum habetote, si placet, fidissimum, quem hactenus habuistis pervasorem atrocissimum; & quidquid perdideritis, ego cocto auro restaurabo. Dixit veraciter, & adimplevit usque in diem obitûs sui valenter, adimpleta Psalmistæ sententia dicentis: *Hæc mutatio dexteræ Excelsi.*

Fama volans populos sermone replebat, quòd sanctus Gorgonius hîc minimè totus haberetur, sed potiùs ultra Rhenum in Episcopio, suo a nomine decentissimè insignito medietas haberetur. Qua sollicitudine stimulati, Præsul videlicet ADELBERO, Abbas loci aliique seniores quamplurimi, quærebant si Deo forsitan placitum esset dignoscere veritatem. Quapropter pariter conglobati communi decreverunt consilio, quatinus triduano jejunio panis & aquæ affligentes corpora sua, notitiam abditæ sibi rei explorarent, statuentes insuper tempus & diem quo hæc adorirentur. Factùmque est veniente tempore constituto post Completorium, recedentibus omnibus aliis, nominatæ tantùm personæ conveniunt, albis se induunt. post hæc omnibus seris diligenter obstructis, luminaribus toto Monasterio accensis altario appropiant: deinde incipientes summa cum devotione litanias ad finem usque explent. Omnibus rite completis accedens Episcopus ad scrinium, primùm extulit illud, secundò autem admovens manus prædicto scrinio quo tegebantur pretiosa pignora, quódque sigillis plurimis (ut audivimus) insignitur; cùm sumsisset cultellum, ac primum incideret sigillum, tantus pavor omnes invasit ac tremor, ut putarent se ilico mori. Recessit ab illis omnis fortitudo, consilium, fiducia: nec poterat quisquam alii dare audaciam præsumendi, cùm penitus cunctos pariter involveret calamitatis formido & anxietudinis. Sigillum ut fuerat ex parte dissolutum præ timore, ut dictum est, sic dimittentes, ocius studuerunt resignare ut invenerant, putantes se continuò ibidem exanimari. Fugerunt ergo, minimè valentes scire quod Deo placuit esse occultum b. Hoc tantùm deprehenderunt, depositum ibi thesaurum Christo carum, quem humanus oculus non est dignus habere intuitu. Verùm etiam recognoverunt suæ miseriæ imbecillitatem, attendentes illud quod beatus Gregorius dicit, in tanta nos dejectione heu dirutos, ut hoc ad quod creati sumus, nec cernere saltem valeamus. Sed utinam succurrant, sicut expedit, merita & preces ejus miseriæ nostræ, quem nobis Deus dare dignatus est in hoc ærumnoso sæculo patronum ac defensorem, Amen.

XIII. S. Gorgonii corpus an integrum exploraturi, cælitus prohibentur.

Exstitit quidam ab ineunte ætate mutus de Augustodunensi civitate, qui sæpissime Sanctorum perlustraverat loca multorum, poscens suffragiis illorum & meritis tandem jam sibi opitulari. Inter quæ ad ultimum venit ad sanctum Gingulfum: cui no-

XIV. Muto vox reddita.

a Nempe in Ecclesia Mindonensi, ut dictum est in prævia Observationibus num. 4.

b Postea tamen Henricus Abbas idem scrinium reseravit anno MLXXXVIII, in eóque invenit S. Gorgonii caput & præcipuas corporis ejus partes, quas in pretiosiorem thecam recondidit.

ANN CHR. DCCLXV. MART. XI.

ćte indicatum est, ut ad sanctum Gorgonium properaret. qui mane facto sciscitando, ut moris est ignaris viarum, iter acceleravit versùs Gorziam, quemadmodum fuerat ei revelatum. Quò demorans aliquantis diebus, custodi religioso viro plurimùm cotidianis diebus importunus extitit, ut valebat, nutibus signorum, quò sibi liceret aliqua nocte jacere in Ecclesia. qui tandem tædio victus permisit eum jacere sub gradibus, quibus ad altare adscenditur. Ecce autem intempestæ noctis silentio dormientibus cunctis insonuit fragore miro scrinium beati Martyris, adeo ut idem custos à sonitu illo timore perculsus expergefactus fuerit. Tum, sicut pòst mutus retulit, videbatur ei, quasi quidam trunculus à lecto beati Martyris veniens mitteret in ore ejus digitum indicis, atque linguam scinderet à palato. cui plurimum sanguinis profluxit ab ore super eosdem gradus, videntibus cunctis Fratribus: ac deinceps Deum glorificans & patronum nostrum sanctum Gorgonium, liberam habuit loquendi facultatem. Qui cùm redire vellet in propria, veniens ad Arnoldi-villam, iræ stimulis accensus servum suum nescio qua de causa durè verberibus afflixit. Confestim igitur ut priùs potestate loquendi privatus est: sed citò salubri consilio reperto rediit ad misericordiam præfati Martyris, & denuo reddita est ei loquela. Deinde gratanter ad sua revertens, nobis postea visus non est.

XV. Prædium Gorziæ ab Adelberone ægrè restitutum.

Sub eisdem ferme temporibus erat quidam veteranus miles a senioris nostri domni Adelberonis Præsulis, infestus valde Religioni nostræ, eo quòd teneret plurimum terræ de Abbatia nostra. Accidit ergo ut appropinquante vitæ ejus termino migraret ex hoc mundo. Casu autem accidente, quin potiùs, ut credimus, Deo volente, erat tunc penes nos idem senior noster. Erat verò jam vespera cùm ei nuntiata fuerat mors militis, cænaque ejus jàm parata. quem ilico adiit quidam seniorum nostrorum pro quadam villa nostra optima, quam inter alia plurima etiam idem miles tenuerat. Sed ille mirificè iratus, mitéque præ ira (ut sibi moris erat) in nigredinem versus, (sicut enim plerique ab ira rubent, ita plerique nigrescunt) non solùm nullum petenti dedit responsum, verùm etiam omnibus senioribus petentibus, ut postposità irâ dignaretur aliquid gustare; ita contra omnes poscentes obduruit, ut nullum prorsus audire vellet, sed incœnatus frendens irâ dormitum iret. Contristatis igitur omnibus nobis de ejus tristitia; (mallemus enim despendium habere maximum quàm ejus contristatum videre spiritum, timentes ne fortè ob hoc odio haberet locum, quem multùm antè dilexerat) S. Gorgonius solità sibi pietate nos absque meritis nostris consolatus est. Nam senior noster tota nocte in lecto decubans neutrum facere poterat, nec vigilare bene, nec dormire. Torquebatur, anxiabatur phantasmaticis visionibus, inquietabatur in lecto, hoc illúcque vertebatur, repausationis quies nulla dabatur. Tandem in se reversus surrexit à lecto, adsumtóque baculo suo perrexit in Monasterium, reddens villam per eumdem baculum sancto Gorgonio: & procidens in terram, veniam postulabat à Sancto ut sibi ignosceret, quòd tam obstinato animo petentibus restitisset. Dimisso ergo baculo ad caput S. Gorgonii, ad proprium rediit stratum: deinde reliquum noctis in summa quiete peregit dormiendo, nulla re penitus inquietante. Facto itaque mane, accito eodem seniore qui priùs eum de præfata villa interpellaverat unà cum Abbate, jussit sibi deferri baculum suum quem ad caput sancti Gorgonii posuerat. qui cùm delatus fuisset, accipiens illum dedit Abbati Monasterii dicens: Ecce habetote villam, pro qua serò petieratis: gratiásque rependite sancto Martyri, non mihi, quoniam non sponte mea, sed ipsius cogente impulsu hoc ago. Itaque præfatus senior qui plurimis verborum contumeliis se arbitrabatur impeti, talem dumtaxat audivit contumeliam. In tantum denique nostrum dilexit locum, ut cùm omnis pæne civitas infesta ei esset pro nobis, ipsum tamen meritis Patroni nostri suffragantibus à proposito caritatis amore numquam solverit, sed insuper omnibus invincibilem præbuit. cui, ut petimus, die ac nocte tribuat Dominus summæ gaudia vitæ, Amen.

XVI. Dæmoniacus liberatur.

Quidam juvenis de Monte-falconis atrocissimo vexabatur dæmonio. Hic per loca Sanctorum diversa deductus minimè liberatus est. non quòd merita Justorum impetrare hoc digna non essent; sed potiùs illi servabatur cui Dominus annuerat, juxta illud Apostoli: *Vnicuique nostrùm data est gratia secundùm mensuram donationis Christi.* ita sancto Gorgonio hoc peculiarius datum est signum. Venerat quidem diebus Quadragesimæ ad Memoriam Martyris Christi à dæmone terribiliter tortus, hebdomadâ ferme integrâ penes nos immorans. Tollebat voces, quin potiùs clamores ad cælum truces, horrendos, confusos diebus ac noctibus: Deum non reverebatur nec in Ec-

Ephes. 4.13.

a Amedeus is est, in eadem B. Johannis Vita memoratus.

Ann. Chr. DCCLXV. Mart. XI.

clesia dum solvere debitum Fratres conveniebant pensum: quin immo augebat clamores vocum, fremere dentibus, quosque mordere, dilaniare, ferire, & spuere contra ipsa veranda altaria non cessabat. Prostratus toto in terram corpore verrebat tam fortiter pavimentum Ecclesiæ manibus propriis, quasi essent lapideæ. Surgente eo à terra, debacchante in se maligno spiritu confringebatur & convolvebatur, quasi anguilla vel murænula, adeo ut plerumque videretur quasi cervix naribus illius adhærere. Erat miseriæ videre, quomodo furiis infestantis inimici repletus, cruciamenta quæ corpori suo miser ingerebat, minimè quasi sentiret. An sentiebat, qui dolores plurimos corpori suo irrogans, ut alterius delitans repudiabat augendo. Quid multa? replentur in his cruciatibus dies hebdomadæ restante uno: tandem misertus Dominus orationibus sancti Gorgonii annuendo sanavit miserum. Nam die quadam Missa celebrata, Fratribus aliquibus abeuntibus, plerisque restantibus, ille vesanus hac illácque bacchando per Ecclesiam dum discurreret, pervenit demum ad stationem Abbatis, ubi ex more dependebat coronula argentea cum candela: quam arripiens, rupta catenula argentea inter manus suas acsi plumbum complicavit, pedibusque suis conculcandam projecit, quousque eidem manibus vi auferretur. statímque sanctus Martyr quasi diceret, Reddam bona pro malis, qui si non dixit verbis, factis comprobavit, adimplens jussa Domini dicentis, *Orate pro persecutoribus, benefacite his qui oderunt vos*, restituit eum integræ incolumitati. Liberatus dæmone, dolores corporeos quos illi contrahere hostis humani generis impulerat, acerrimè sentiebat: unde & planctus tantos emittebat, qui proderent incommoditatis quam pertulerat immanitatem. Gratias ergo liberatori rependens, reversus in sua, nobis ulteriùs minimè paruit. *Matth. 5. 44.*

XVII. *Item alius.*

Alius idem dæmoniacus à provisoribus suis Monasterio sæpe dicto deductus est, qui sibilis diebus ac noctibus perstrepebat horrificis, illum nimírum imitans serpentem lubricum, qui Adam protoplastum in paradiso devicit, atque corporeæ mortis sententiam cum omni stirpe suo Domino justè inferente suscepit. Hic post biduum curatus est. Non immemor itaque sui, corrigiâ discinctus collum suum circumdedit, atque per eumdem se sancto Gorgonio famulum contradidit, multo suavius jugum Domini fore sentiens quàm satanæ atrocissimi, qui priùs eum cruciaverat tortionibus fortissimis. Hic ergo sedulè, quamdiu in hac carne deguit, debitum tot annis pensum suo exsolvit benignissimo adjutori.

XVIII. *Monachus febricitans convalescit.*

Duo hîc adnecto exemplaria, ut manifestem quantam sollicitudinis largitatem circa clientes suo exercuerunt sancti Dei viri, beatus videlicet Petrus Apostolorum Princeps ac sanctus Martyr Gorgonius, unum mulcendo devotos, aliud terrendo reprobos. Quidam Fratrum ejusdem Cœnobii gravi torquebatur febrium æstu. Deficiens autem tam somno quàm ægritudine, in terram procidit ante gradus altaris, omnipotentem Dominum pro sua infirmitate supplicaturus, tum quoque intercessorem sanctum advocans Martyrem. qui inter ipsa verba orationis dum obdormisset, vidit in somnis quasi ursum ab ore suo egredientem. Ilico expergefactus visum Fratribus indicavit, se autem ardore illo febrium carere gavisus est.

XIX. *Alius loco fugere volens divinius retinetur.*

Alius item Frater machinamenta fugæ diu meditans iter aggressus est, duo damna Monasterio inferens, primum quòd Deo se subducens apostatavit ab ipso; secundum quòd equum optimum secum abduxit. qui aliquamdiu foris moratus, ignoratur utrum inspirante Deo an necessitate cogente, ad Monasterium repedavit. Receptus igitur juxta præceptum Regulæ, non ex animo, ut adverti poterat atque pòst patuit, de priori transgressione, ac irritæ sponsionis pænitudinem gerebat: verùm lassitudine resocillatus, iterum argumenta fugæ cum amaritudine animæ suæ diutissima, ut perpendebatur, nutibus illius diversis confabulatus moliebatur. His factionibus pravis diebus ac noctibus cogitationum suarum cumulos augmentabat; cùm ecce fluxerant dies sollemnitatis Martyris Christi. Tertia verò die jam transacta, una noctium cùm se sopori dedisset, videbatur ei quasi staret in Ecclesia sancti Petri in choro: & repentè vidit per principalem fenestram quasi introeuntem senem venerandi vultûs, quem antecedebat juvenili ætate florens quidam quasi minister. quem adorsus prior senex: Tu, inquit, serve nequam, quid nunc fraudulenta iterum machinaris conamina? jam pridem hinc fugisti & tibi peperci: & nunc iterum eadem meditaris? absit, absit ut tibi nunc impune ignoscatur. At ille respondit: Non, senior, non ista tractavi nec volui patrare. quid mihi imputatur unde inculpabilis sum? At ille subjunxit: Quid infelix verba mendosa prosequeris? nonne intuitus meus cordis tui secreta videt & rimatur? Hæc enim nunc corde volutas, ut fugere valeas: sed nequaquam tibi cedet in prosperum. unde terræ provolutus, lue tibi pœnas pro hoc flagitio irrogandas, quoniam

Ann. Chr. DCC LXV. Mart. 21.

non potest remanere inultum: priùs enim tibi indulsi, sed modò nequaquam parco. Hæc dicens præcepit sibi adstanti scuticam accipere, quod est verber ex corio factum: atque illo prostrato plagas multas inferre. Illo fortiter clamante se numquam ampliùs talia cogitare aut opere patrare, in his clamoribus visio discessit: & quæ putabatur phantasma esse, vera inventa est. Facto mane advocans Thesaurarium: Audite, inquit, qualia ludibria hac nocte passus sum. Et incipiens omnem revelationis visum ea ordine prodidit, ut suprà texuimus, subnectens ad singula irrisoriè: O qualia deliramenta phantasmatum, quæ nobis communis ingerit inimicus. His dictis eum languor pariter & mors invasit: tribulatus enim quatuor mensibus, in fine quarti mensis, cùm jam imminere cerneret diem obitus sui, necessitate compulsus indicavit Abbati omnia: tandémque finem vitæ fecit. Hæc dixi pro his qui Dominum curare & appendere cogitationes nostras omnes aut non credunt, aut minimè pavent.

XX. Hungari à loci direptione cælitus arcetur.

Orta aliquando tempestate seditionum inter Principes hujus Regni, quidam contra fidem suam, id est Christiani nominis agens, misit legatos, & adduxit Hungariorum gentem. quæ gens perfida dum regiones circumquaque sitas pervagaretur, devenit tandem nostrum ad locum a. Erat enim fortè muri tertia pars diruta, pro eo quòd castelli exiguitas à senioribus ampliabatur. altitudo muri novi paullulum surrexerat, interruptio tamen murorum vasta patebat aliquibus in locis, adeo ut equitando usque ad fores Monasterii absque obstaculo aliquo currere valerent. Hebdomadâ fere integrâ perspicaciter ab illis in circuitu cotidie lustrabatur mane, meridie, vespere: sed tamquam grande piaculum, si proximè accederent, peractum cavebant, aut quasi columnam ardentem in qua ipsi arderentur continuò, si approximarent, vitabant. Dubium nullo modo erat, quia si venirent, & litem ponere vellent, absque recrastinatione illud caperent, ni impediret ejus oratio, cujus & illa fuit repulsio. Abbas loci torquebatur, anxiabatur, pavebat, manibus plaudebat, mæstus querebatur dicendo: Perdidi omnes Fratres juvenes quos Deo nutrivi. utinam pridem induxissem illos sepionibus murorum Metteusium, ut remanerent post nos Christo servientes! Si nos senes soli trucidaremur, nihil esset dispendii. Exaudivit omnipotens Deus has voces lacrymabiles, & nos à communibus hostibus eripuit non aliter, quàm si essemus in medio campo locati, ut illi in circuitu nostro minimè nobis auderent propinquare. Hæc dixi, ut ostenderem orationes defensionum sancti Gorgonii præstantiores esse ullis munitionibus maceriarum, etiamsi ferreæ essent. Et revera prævius illorum deducens eos, Dux b videlicet LOTHARII Regni illius temporis, infestissimus nobis erat: qui nullatenus nos impune reliquisset, si non eum divina manus intercedentibus Patroni nostri Martyris Christi meritis à nobis eum arceret. Recedentibus illis, ut Dominus propalaret & Ducis illius in nos odium, & defensionem nostram spiculis orationum S. Gorgonii; tertiò exercitum suum omnem adunari fecit, ut super nos repentè insciis nobis irrueret. qui quoties vesperi talia videbat, ut sine cunctatione diluculo nos obsidendos nossent, veniente mane acrior illum adeo cura coërcebat, ut funditus nostri oblivisceretur. Quod nus vitæ tempore ipsius latuit, sed Deus occultorum cognitor perpetuò incognitum esse noluit. Nam unus militum ipsius præ ceteris dilectus eidem nos adiens, cùm suffragia peteret tam spiritualia quàm carnalia, hæc eadem confessus est, pronuntians verè quòd Deus illo in loco esset, ubi tantum defensionis tutamen requiesceret. Quod, ut dixi, omnino antea nesciebatur: & si sciretur, non facilè crederetur.

XXI. Item alius miles.

In eisdem quoque diebus exstitit alius quidam miles præfati Ducis insidiari nobis satagens: cujus nequitiam tutamina sancti Martyris more solito repulerunt. Nam posthabitâ murorum custodiâ qua jam bene munitum erat, & aliquantulùm seditione frigente, præsertim etiam cùm de præfato milite nulla suspicio haberetur, nec de aliquibus aliis; venit ipse clanculo intempestæ noctis silentio nullo penitus in muro [illegible]nte, nec uno saltim puerulo, ut per scalas conscenderet murum, facturus mala quæ corde volutaverat perverso, si Dominus fineret. Cúmque medium valli transscenderet, vidit equus & eques tale, quod inantea ire nec valeret, nec vellet. Nam equus calcaribus vehementer exagitatus moveri loco non poterat. Ipse quoque festinavit retro repedare velociter, quia illud solum poterat, qui muro propinquare nequibat: eoquòd videretur ei quasi desuper à muro saxa crepitantia minitaret. quo pavore per-

a Id factum videtur anno DCCCCXXXVII. Lege Frodoardi Chronicum. Auctoris ætatem hinc disce.

b Gislebertus scilicet, de quo suprà cap. 12. Frodoardus ad annum 939, & scriptor Vitæ S. Johannis Gorziensis Abbatis.

territus sub omni festinatione Venderas [a] fugit, & languore correptus in lectum decidit, atque humiliter petiit propter Dominum mitti sibi, cui sua panderet. Missus est continuò unus è Fratribus, cui omnia quæ suprà retulimus confessus est, quæ penitus nos latebant: subjungens manifesta sibi revelatione indicatum, quia nisi benedictionem ex parte Monasterii sumeret, sanitatem omnino promereri nequiret. quod & factum est. Mox enim ut benedictio missa est, panis videlicet casei ac vini; confestim cibo sumto, recuperatis viribus, languore discedente in pristinum robur convaluit, ac deinceps professus est illi loco fidelem perpetuò se futurum. Ann. Chr. DCCLXV. Mart. XII.

Ecclesiastica refert historia res his pæne simillimas. Refert enim, quòd in confinio Persidis Romanique Imperii civitas insignis haberetur. Erat tunc discidium inter Romanos & Persas pro eo, quod subjici per se Romanis vitabant. Cives illius urbis Dominus omnipotens mirabiliter perculit, & mirabiliùs extemplo lætificavit. Convenerant Persæ Romanis tandem urbem auferre, suæque ditioni subjugare. Facto itaque vespere quo mane obsidenda erat, murus omnis civitatis corruit. quo periculo viso cunctus populus, unà cum Episcopo preces ad Dominum cum lacrymis fudit. Postquam diu clamatum est, adveniente nocte, recedente plebium multitudine, toto se corde ad Deum supplicandum contulit: & ecce diluculo surgentes reperetunt omnem muri ambitum restitutum. Gavisi ergo plurimùm, omnipotentem Dominum pro impensa misericordia glorificaverunt. Phalanx igitur hostium quantocius ad obsidendam urbem properabat: quâ per gyrum obsessâ cunctipotens Christus, qui misericordiæ suæ donum illis stillare cœperat, perfecit usque ad ultimum. Nam elephantorum nares tanta culicum replevit copiositas, ut omnino stare ibidem nequirent, sed potiùs fugarentur hac & illac. Ipsi etiam Regi Persarum visus est homo armis aureis terribiliter fulgens super murum stare, urbémque defendere. Erat enim nuntius summi Dei ad tuitionem missus fidelis populi. Ille autem Rex contrariæ partis Romanum ratus esse Principem: Fugiamus, inquit commilitonibus suis, quia conduxerunt adversum nos Imperatorem Romanum. Quibus hoc modo fugatis, Dominus suos mirabiliter ac misericorditer ab angoribus exemit. Illos ergo sine muri obstaculo dum libuit protexit. Nos etiam similiter vallo precum sancti Gorgonii absque lapideis parietibus potenter sepsit. Nonne satis sine muro, qui tertia illius parte carebamus, præsertim quoque interruptionibus apertis biparentibus maximis? Elephantos illos agitatione culicum fugavit: equitem insidiari nobis cupientem non dissimili modo repulit, cùm videretur ei quasi conquassaretur à muro injectis lapidibus, cùm, ut suprà diximus, nec unus saltem in muro staret puerulus. Mirabilis prorsus Dominus in Sanctis suis, misericordissimus in peccatoribus mihi simillimis. XXII. Exemplum ex historia ecclesiastica.

Alio tempore exstitit quidam contractus, qui non aliter ire poterat, nisi cum scamellis, quæ usque nunc in testimonium miraculi foribus appendent Monasterii adfixi. Advenerat festivitas senioris nostri, & præfatus contractus cum reliqua vulgi multitudine confluxerat, Dominum pro sui incommoditate interventu beati Martyris supplicaturus. Factúmque est: & ecce Fratribus nocturnalem synaxim inchoantibus jam dictus æger magnis cœpit vocibus clamare. Sciscitantur Fratres nutu signorum, quid sibi vellet illa ipsius tam gravis exclamatio. Respondit: Nonne videtis, quomodo mihi nervi extenduntur, qui gravem nimis, & pæne intolerabilem mihi ingerunt cruciatum? Nec mirum. priori enim statui reparandi nervi absque tortionibus ipsius fieri nequibant, quoniam diutina curvatione fuerant marcidi. Quem amore factæ in se virtutis Abbas aliquamdiu tenuit, cúmque acsi consanguineum fovit proprium. qui infelix loco adsuefactus, horrea Fratrum noctibus ingressus, furtum continuare maturavit. Quod audiens Abbas eum abjecit cum magno dedecore, quem priùs tenuerat & aluerat paterno amore. Adimpletum est in eo Psalmistæ præconium dicentis: *Homo cùm in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Hæc ergo ideo inserui, ut significarem in quantam humanum genus heu devolutum est fecem. Cùm enim beneficiis respondere debuisset divinis, quæ tam per se quàm per famulos suos dignatur exhibere, hoc miserabilis non facit: sed potiùs pro benevolentia malitiam exhibet, inobedientiam scilicet, contemtum & superbiam. Cinis quoque ac pulvis vilissimi irritare Dominum altissimum, ac magnitudine immensum minimè formidant, molibus suorum interiti criminum: quin potiùs augent contemtum in Dominum, ut & hic qui pro sanitate sibi XXIII. Contractus erigitur. Psal. 48. 13.

a Vindena, *villa regia in territorio partim Metensi, partim Tullensi*, ex qua ortus B. Johannes Abbas Gorziensis, de quo in Sæculo quinto Benedictino.

Ann. Chr. DCCLXV. reddita latrocinii intulit dispendium. Quapropter omnes hortamur caveant illud Sapientissimi: *Qui reddunt mala pro bonis, non recedet malum à domo eorum.*

Mart. xi. **Prov. 5. 7.** **XXIIII.** **Dux Franc. sanatus.** Recenti præterea tempore Dux [a] Francorum validam incurrit ægritudinem. Hebdomadâ enim integrâ & eo ampliùs graviter febri vexatus ac dysenteriâ, omnem amiserat facultatem alicujus sumendi eduli, mortem sibi imminere pavitans. Hac necessitate urgente, diebus Epiphaniorum merita sancti adiit Gorgonii, petens humiliter sibi subveniri. Votis his sanctus Gorgonius autem accommodans, interventu suo dedit ei vesperi posse cibnm cum delectatione sumere, quod priùs multis posse diebus destiterat, ut dictum est: & continuò repletus cibo, quod subsequens est complevit, scilicet dormiendi copiam. Cùm subitò mane consurgens totus validus ac incolumis, gratias reddidit omnipotenti Domino. quin etiam non sui oblitus, pallium sancto tradidit Gorgonio conspicuum ob memoriam præstitæ sibi sanitatis: alacer denique & incolumis in crastino ad domum propriam repedavit.

XXV. **Varia miracula ab Auctore omissa.** Longum est per singula differere, quæ & quanta Dominus per Patronum nostrum virtutum propalavit prodigia. Hoc tantùm subnectimus, quia nobis cernentibus cæcis plurimis visum reddidit, claudis gressum, mancis manuum restaurationem, dæmoniacis liberationem; phreneticis, caducis, sensu fraudatis pristinam sanitatem, ac celerem morborum omnium curationem. quam prolixitatem fastidii caosa devitamus, cùm eadem eodem modo toties repetere naoseæ sit legentibus & audientibus, licèt sanatis sit exhilarationis tripudium. Sed etsi nihil horum fecisset athleta Domini Gorgonius, sufficeret supérque abundaret, quæ potior & carior Domino est, curatio videlicet animarum, quam hîc perstringere pro tempore ratum duximus: ut qui aliqua medicamina carnalia enodavimus, saltem aliqua spiritualia succinctè transcurrere non differamus.

XXVI. **Gorziæ florens status, unde.** Cùm enim hic locus esset spoliatus omnibus subsidiis tam spiritualibus quàm corporalibus, & cùm exterminaret aper ferus, ac singularis depasceret; Dominus virtutum omnium conversus respexit de cælo, & vidit, & visitavit vineam istam, atque de omnibus sæculis istuc congregavit, de Græcia videlicet, Burgundia, ac de penitus totis divisis orbe Britannis, Mettensibus, Tullensibus, Verdunensibus: atque unam Fidelium turmam consocians, fecit fratres non solùm carne, sed & spiritu; cor unum & animam unam retinentes in Domino. Cùm essent pauci numero, pauca eis suffecerunt quæ & pauca habuerunt: quando verò crevit multitudo, auxit etiam Dominus meritis S. Petri atque Gorgonii facultates non solùm in possessionibus extrinsecùs, verùm etiam in thesauris diversis intrinsecùs. Altaria quæ diu profanata fuerant asinorum porcorúmque stabulis, muri quoque fictiles absque coopertura, insigniti sunt venustate & honore, prout Domino placuit. Viri pauperes Dominum pauperem sequentes, simpliciter ambulantes ditati sunt virtutibus, quod Dominus magis acceptat, spiritualibus. Plerique etiam curationes corporum in meritis susceperunt: qui autem fraudulenter incedentes depravaverunt vias suas, nec sancto Domini famulo Gorgonio condignam exhibuerunt servitutem, diversis mulctari sunt flagellis. Alii dæmonibus coërciri, alii intestinis ruptis, alii sanitate medii corporis amissa, alii à lumbis deorsum incensi igne incorporali. Bonitatis verò sectatores ante diem sui exitùs promeruerunt à Domino vocari, audientibus illis Fratribus qui digni inventi sunt audire: alii verò in secreto mentis sui didicerunt, quando ex hoc carois ergastolo educerentur. Vidimus eos verè solum Dominum desiderantes, æterna vocibus moribúsque inquirere, diebus ac noctibus illò suspirare, caduca omnia nihili pendere; vilissima quæque, & quæ nos modò respicere vix (ut ita dicam) volumus, illi pro magoo suscipere, veneranter adimplere, acsi ipse Dominus visibiliter consignaret, illud fideliter
Luc. 14. 11. memoriæ commendantes ac opere exercentes: *Qui se humiliat exaltabitur.* & illud:
Eccli. 3. 20. *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Domino invenies requiem.* At
Auctoris egregia apostrophe. nos, prô dolor, interiùs tumentes, magnósque nos arbitrantes, volumus in futuro exaltari à Domino, cùm nolimus pro eo vel ad modicum humiliari. Sed caveamus illud nobis tempore uniuscujusque vocationis nostræ à Domino dici: Non fecisti quod jussi, quid impudenti fronte requiris quod promisi? Locus enim hic, sicut & alia loca, humilitate crevit; nec destruetur nisi superbiâ: quia revera per eamdem priùs destructus est. Ergo Domini omnipotentis clementiam, interventu Sanctorum atque omnium Fidelium Christo famulantium humiliter imploremus, ut qui stillam inenar-

[a] Fortassis Everardus, qui eo tempore *Franciæ, Austrasiæ, & quorumdam trans Rhenum locorum Ducatum tenuisse* fertur in Vita S. Johannis jam citata.

rabilis

rabilis misericordiæ suæ super hunc irroravit locum, tam gratuito suæ affluentiæ dono, quàm labore prædecessorum nostrorum, nec malibus depereat nostrorum peccaminum, sed magis augeat, & dilatet in dies terrenis affluentiis, quódque optabilius spiritualibus deliciis, sicut scit ipse: nec provocatus malis nostris se subtrahat nobis fons misericordiæ Dominus noster JESUS-CHRISTUS in ablutione peccatoris & menstruæ, et continens in ira misericordias suas, quidquid delinquimus deleat, & extergat flagello disciplinæ paternæ: neque ut nequissimos servos perpetuam tradat ad pœnam, sed misereatur ut filiis, de quibus ipse per scripturas suas dignatus est dicere: *Quem diligit Dominus, corripit; flagellat autem omnem filium quem recipit.* Ita nos quoque in hac ærumnosa vita Dominus corripiat flagellando, ut excussis ab anima nostra omnium nævis sordium, velut secernuntur grana, cùm excutiuntur fortiter aristæ, & quasi aurum in fornace probatum & purgatum facti, mereamur in illo desiderabili Beatorum collegio ovantes adsciscì, ubi abstersis omnibus lacrymis, mors clamor & luctus ultrà non erunt; sed pax perpetua, lux indeficiens, gaudium ineffabile de perpeti contemplationis piissimi Redemtoris nostri JESU-CHRISTI & sanctorum Angelorum atque omnium Electorum, qui ab initio mundi creati sunt. Ad quod nos citiùs perducere dignetur Dominus omnipotens, qui in Trinitate perfecta vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

ANN. CHR. DCCLXV. MART. 21.

Hebr. 12. 6.

VITA SANCTI ALTONIS

CIRC. ANN. DCCLXX. FEBR. IX.

ABBATIS IN BAJOARIA SUPERIORE,

Auctore Monacho Altomonasteriensi anonymo, sæculo IX. ex num. 9. & 11.

Ex tomo 2 Metrop. Salisb. & Februario Bollandiano.

OBSERVATIO PRÆVIA.

SANCTUS ALTO *Scottus in Hibernia natus, in Bajoaria superiore ædificavit Cœnobium ex suo ipsius nomine dictum* Altenmnoster, *situm in diœcesi Frisingensi, inter Augustam Vindelicorum & Monachium: de cujus Cœnobii statu leges adnotata infrà.*

1. BEATUS igitur ALTO nobilissima Scotorum stirpe progenitus, juxta Teutonicam nominis sui etymologiam ab ipsa puerili ætate seniles maturósque annos agebat; postponens scilicet brevissimam affectuum carnalium voluptatem, & attendens jugiter ad perpetuam spiritualis vitæ jucunditatem. Non illum amplæ possessionis gloria, non parentum vel propinquorum gratia ab intentione retraxerat incœpta: sed in lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditatus est die ac nocte. Cúmque maturitate hac in proposito suo magis proficeret, & evangelicæ perfectionis ardor in animo fervesceret; admonitus à Domino per visionem, Abrahæ Patriarchæ exemplum secutus, ut relinqueret terram suam & cognationem, transiretque in longinquam Germanorum regionem. Hanc igitur dominicam admonitionem implere festinans, patriæ terrenæ relinquens habitationem, ut aliquam percipere mereretur cælestium mansionum, de quibus Dominus noster in Evangelio dixit: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* Progrediens itaque, ut dictum est, vir Dei ex patria venit in Bavariam infra australem plagam Germa-

Alto Scotus prænobilis.

Dei monitu venit in Bajoariam.

Iohan. 14. 2.

Circ. An. DCC LXX. Febr. IX.

niæ positam: ubi in silvam quamdam ingressus, cœpit illic fieri colonus, victum sibi inde adquirens, ne quem gravaret, circumquaque discurrens, memor Apostoli dicentis: *Non manducavimus panem gratis ab aliquo, ne quem vestrûm gravaremus.* Et Psalmistæ qui dicit: *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es & bene tibi erit.*

1. Thess. 3. 8. Psal. 127.

Silvam à Pippino concessam exstirpat.

2. Cùm autem ibidem conversatus, multorum aures dulci respergens fama, ad PIPPINUM etiam Francorum Regem CAROLI Magni genitorem, qui eo tempore regnans provincias quamplures suo subjugavit Regno, deferebatur notitia. Qui quoniam peregrinorum pauperum Deóque famulantium curam gessit, magnam silvæ illius partem, in qua S. Alto habitavit, sibi potestate habita tradidit. Unde factum est, ut, quem Rex tanta donatione venerabatur, à plurimis tam longè quam propè positis honoraretur: certaréntque Fideles & religiosi quilibet de Alemanniæ & Bavariæ partibus, in quarum confinio situs est ipse locus, qualiter ipsum visitarent, eique de substantiis suis ac facultatibus ministrarent. Hujusmodi ergo beneficiis undique suffultus, maximam silvæ traditæ portionem exstirpavit, & in planitiem frugiferáque jugera coæquavit.

ubi Monasterium construit.

3. Deinde cùm post aliquot annos ex manuum suarum labore aliorúmque sibi subvenientium supplemento terra exculta messem copiosam edidisset, paritérque ex oblatione Fidelium quotidie ad eum confluentium substantia rerum victualium feliciter excrevisset; cœpit vir Dei sollicito corde tractare, qualiter hæc omnia ad honorem illius, à quo sibi noverat attributa, posset retribuere. Hæc eo tractante, construxit habitacula servitio divino apta, necnon Monasterium Religiosorum, & spiritualis vitæ amatores adsumsit, secúmque habitare fecit. Quapropter usque in diem hodiernum locus ipse dicitur ALTONIS-MONASTERIUM.

S. Bonifacius dedicat Ecclesiam, a

4. Quo constructo sanctus Præsul BONIFACIUS, qui eo tempore in Germania verbi divini propagator eximius habebatur, visionis divinæ nutu quodam admonebatur, ut S. Altonis Monasterium [a] celeriter pergeret consecrandum. Cúmque ille adveniens, more solito vellet ita consecrare, ut mulier nulla deberet illud intrare; postulavit B. Alto ne tali pacto suum Oratorium consecraret, dixit maximè opus viris sæpius ad opera varia procul egressis, ut uxores eorum domi remanentes orent pro se suisque viris. Cujus petitioni consentiens mox S. Bonifacius, Ecclesiam quidem consecrando tam feminis quàm viris fecit esse communem; sed fontem quemdam in eodem loco juxta Ecclesiam positum ea benedixit ratione, ut mulieri nulli liceret ad eum accedere & haurire. Quæ nimirum utraque usque ad nostræ ætatis perseverabant tempora. Sed quomodo sub temporibus nostris horum quædam imminutata fuerint, subsequens ratio declarabit.

feminis & viris communem, fonte excepto.

S. Alto moritur. b Liber de ipsius gestis perditus.

5. Oratorio ergo constructo, ut dictum est, atque consecrato, sub incœpto sanctæ conversationis proposito permansit, & obiit [b] ibidem S. Alto multis refulgens virtutibus atque signis: quæ referuntur litteris tradita, sed postmodum (prô dolor!) furtivè ablata. Unde & nemo debet mirari, cùm paucula virtutum insignia deprehenderit hic enarrari.

Monasterium à Comite Guelfo direptū,

6. Post obitum verò B. Altonis, præpotens quidam ex Alemannia, parens videlicet illius Comitis, qui vulgò nomen quoddam est sortitus, quod

a Id est Ecclesiam seu basilicam, ut ex sequentibus constat. Ita sæpe Monasterii nomen usurpatum advertimus, & feminis in Monachorum Oratoria passim negatum ingressum more solito, hic.

b Nimirum v Idus Februarii, ut ex tabulis Altomonasteriensibus probat Raderus in Historia Boiorum, quo die in Ecclesia Frisingensi fit S. Altonis commemoratio. Annum mortis certis indiciis destitutum reponimus ad annum Christi DCC LXX.

Latinè exprimitur CATULUS [a], nescio qua traditione quáve lege vindicantes sibi ejus Monasterium, omniáque quæ ad hoc pertinebant, pro hereditario jure possidebant. Qua de re accidit, ut cùm tanti loci possessores pompæ sæcularis & curæ familiaris studiosi fuissent magis quàm divinæ servitutis, locum eumdem paterentur annullari, nullâque venditione congrua visitari. CIRC ANN. DCC LXX. FEBR IX.

7. Hoc igitur modo, hac negligentia S. Altonis Monasterium per multa habebatur curricula annorum: donec sub Comitis prædicti Catuli tempore cuidam venerabili viro per visionem apparuit idem S. Alto dicens ei: Vade, & dic illis senioribus, sub quorum corporaliter requiesco potestate, (ego sum Alto) quoniam valde molestum est mihi, quòd sub negligentia corporis mei locus jam diu habetur, quódque nulla servitutis divinæ cura ibi exercetur. Si ergo hæc emendaverint, magnum exinde præmium se percepturos noverint: si autem neglexerint, noverint procul dubio, quoniam super eos ventura erit magna ultio. Facta igitur visione tali, continuò surgens is eni revelata est, suæ intimat uxori. At illa una de stultis mulieribus, parum curans de cælestibus præceptis, respondit ei dicens: Non mihi videtur utile, talia tantæ dignitatis hominibus indicare, quoniam nihil aliud quàm odium exinde conseeuturus eris. Cujus obtemperans vir consilio, siluit de injuncto sibi mandato. Post paucos verò dies iterum in visione S. Alto eidem viro dixit: Quare jussionem meam contemsisti? vade modò & adnuntia quæ tibi præceperam: alioquin aliqua passurus es aspera. Verumtamen, sicut antea, eadem distulit jussa. Altonis monitu bis térque iterato,

8. Tertia aurem vice Monachus quidam visus est adstare eidem homini, dicens illi: Dominus meus misit me ad te, ut interrogarem quare toties ejus spreviffes mandata? At ille, Quis est, inquit, dominus tuus? Respondit Monachus dicens: S. Alto dominus meus est, & ipse me misit ad te. Et ut ita agnoscas esse flagella quæ tibi ipse minando vicibus duabus prædixit ventura, modò senties illa. Móxque inter hæc increpationis verba ferire incipiens, verberibus nimiis afflixit. Deinde ei dixit: Si igitur ideo hactenus distulisti S. Altonis implere mandata, quia non habuisti signa, quibus fides esset adhibenda, fidei jam signa tene, & mandata ejus concitus imple.

9. Quibus visis evigilans homo, nihilque ulrrà hæsitans de præcepto, perrexit, & Comiti prædicto hæc omnia sibi indicta denunciavit. Qui statim credens, & obediens visionis hujus mandato, nisibus totis illud adimplere curavit, adeo ut prædiis nonnullis donatione publica traditis, Monachisque etiam congregatis Abbatem venerandum nomine RUDOLFUM his omnibus regulariter prælatum efficeret. Sed postquam idem Rudolfus S. Altonis Monasterium annis plurimis strenuè gubernans, ex hac adsumtus est vita, successerunt ei tantummodo duo Abbates, EBERCHARDUS videlicet probitate rara insignitus, necnon HENRICUS Abbas etiam Monasterii hujus, cui & adhuc sagaciter præest [b], præsenti vita potitus. Horum autem memoriam idcirco hic inserui, ut omnia quæ de S. Altonis revela- instauratur à Comite, Abbate constituto. [b] Auctoris ætas.

[a] Canum, luporum, & vulpium catulos Teutoucè appellant *Guelfones* seu *Vvelfones*. unde nomen accepit prænobilis familia Guelfonum ab auspicio rei militaris, quòd prædicta animalia sint Marti dicata. Guelfonum originem deducunt à Bajoariæ Ducibus Regibúsque. Vvelfus, Judithæ Augustæ Ludovici Augusti uxoris frater, Eticonem filium genuit, Etico Henricum, qui S. Altonis Monasterium restituit. Henricn filii fuêre Conradus Constantiensis Episcopus. Etico II & Rodolfus: ex quo natus Guelfo, quem Guelfonem primum vocant Bajoarii, auctor instaurationis hoc loco recitatæ; vel potiùs (ut aliis placet) Guelfo alter, hujus ex filio Rodulfo nominis secundo nepos, labente sæculo x.

[b] Hinc Auctoris ætatem disce & ex num. ultimo, ubi vixisse se testatur superstite adhuc Irmentrude Vvelfonis relicta, ejus qui Monasterium instauravit.

Circ. Ann. DCC LXX. Febr. IX.

tione super Monasterii sui renovatione facta tetuli; tam præsentium quàm futurorum notitiæ pateant, magísque credibilia fiant.

Itha Monasterio favet.

10. Inter hæc etiam pariter commemorandum est, quòd venerabilis ITHA, scilicet mater prænominati, pro institutione tali, devotione tanta apud ipsum intercedendo laboravit, ut pro divini officii augmento suas delicias suámque familiam minui gauderet, & in eodem S. Altonis Monasterio sepulturam suam fieri decerneret. dixisse quoque fertur: Quia ideo forsitan genus omne parentum & propinquorum nostrorum instabile minúsque longævum hactenus fuit, quòd S. Altonis Monasterium sub tanta negligentia relinquetetur. Emendemus ergo in melius, quod ignoranter peccavimus.

& Irmentrudis.

11. Eâdem verò Ithâ defunctâ, ibique quò decreverat sepultâ; defuncto quoque viro filióque eorum Catulo prædicto, veneranda matrona IRMENDRUT dicta, parentibus nobilissimis orta, ejusdem scilicet Catuli per annos jam multos vidua, adhuc disponente Deo in vita præsenti posita, (qua etiam opramus ut perfruatur, mundóque periclitante per eamdem Deus succurrendo misereatur) hæc, inquam, matrona cùm viro filiísque suis defunctis, ad solius hereditarem atque potentiam omnis eorum possessio devenerit, tali devotione, tantáque humilitate Christo se subjecit, ut non solùm ea quæ ab antecessoribus suis ad S. Altonis Monasterium donata sunt, non minueret, sed etiam plurimùm augeret. a

a Sic desinit codex apud Hundium in Metropoli. Paulo post prædicta, Monachi Altomonasterienses in Parthenona Altorfium, Monachæ Altorfium incolentes in Altonis Monasterium translatæ sunt. Dein Guelfo tertius in arce sua, quam sub annom M LIII conflagrâsse tradunt Crusius & Bruschius, Monasterium condidit, quod *Vinearum* seu *Vveingarten* appellavit, inque illud transtulit Monachos ex Altorfio Cœnobio, quod in parochialem Ecclesiam mutavit. Demum anno Christi M CCCC LXXXVII S. Altonis Monasterium quod catenus cùm Monachis, tum Sanctimonialibus Benedictinis paruerat, rursum vetustate collapsum restituit Princeps Boiorum, & in illo *viginti quinque Monachos & sexaginta Moniales Ordinis S. Birgitta* collocavit, ut fidem faciunt litteræ Innocentii VIII in Metropoli Salisburgensi editæ.

Circ. Ann. DCC LXX. Apr. XXII.

VITA SANCTÆ OPPORTUNÆ VIRGINIS ET ABBATISSÆ MONASTERIOLI IN NEUSTRIA,

Ab ADELHELMO Sagiensi Episcopo scripta vertente sæculo IX.

Ex Surio & ms. cod. Ecclesiæ collegiatæ S. Opportunæ Parisiensis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ & mirac. scriptor Adelhelmus.

I. LIBELLOS *duos, alterum de vita, alterum de miraculis S.* OPPORTUNÆ *seu* Oportunæ *Virginis, condidit* ADELHELMUS *Sagiensis Episcopus; utrumque edidit Laurentius Surius contracto libro secundo, nos utrumque integrum restituimus ad exemplar manu descriptum Ecclesiæ collegiatæ S. Opportunæ, quod nobis vir humanissimus Jacobus Grillardus; ejusdem Ecclesiæ Canonicus communicavit.* Adelhelmus *seu* Adalhelmus, *vir pius, quem alii corruptè* Adelinum *vocant, floruit sub finem sæculi* IX, *& Sagiensi Ecclesiæ præfuit post* Hildebrandum, *quem non semel in miraculorum descriptione laudat. Porro Hildebrandus Concilio Suessionensi interfuit anno* DCCC LIII. *Pontigonensi subscripsit anno* DCCC LXXVI. *isque ipse est, qui sævientibus in Gallia Normannis S. Chrodegangi Sagiensis Episcopi & S. Opportunæ ejus sororis translationes curavit, ut postea*

dicemus. Hinc corrigas Catalogum Sanctorum, Beatorum, ac Piorum, Martyrologio Ciac. Ann.
Gallicano subjectum : in quo S. Adelinus S. Opportunam visitasse, divinoque corporis DCCLXX.
Domini Sacramento refocillasse *dicitur.* Apr. XXII.

2. *Qua occasione huic scriptioni operam dederit Adelhelmus, exponit ipse in Prologo miraculis præfixo. Quippe cùm æmulos pateretur sua ipsius episcopali consecrationi adversantes, voto se obstrinxit, scripturum se vitam & miracula S. Opportunæ, si Episcopus tandem ordinari victis adversariis posset. Tum rei compos, at promissi immemor, à Normannis venditus & exsilio in Britanniam insulam deportatus, vero redintegrato patriæ & sedi suæ restitutus id demum præstitit. In quodam ms. codice Thuanea Bibliotheca signato n. 63 legi* Benedictiones quasdam *in Dominicis post Natale Domini, quas* jubente gloriosissimo Archiepiscopo domno Francone Adelhelmus captivus Episcopus studuit componere. *Fortassis Adelhelmus noster, jubente Francone Rotomagensi Archiepiscopo, qui sedere cœpit circiter annum* DCCCCX. *Quod si ita est, Adelhelmus Hildebrando proximè non successit, aut certè bis exsilium passus est, nempe ante & post inaugurationem.* (Qua occasione.)

3. *In antiquis Martyrologiis mentio S. Opportunæ nulla. Hæc laudatur in Actis S. Chrodegangi Sagiensis Episcopi ipsius fratris, quam Herardus Turonensis Pontifex Hildebrando Sagiensi Antistiti direxit. Nam in ms. codice Uticensi post Acta ista & libellum de miraculis ipsius Chrodegangi, déque translatione tum ex Monasteriolo in Ecclesiam Sagiensem, tum ex ea Ecclesia in cellam S. Serenici Paniciarias usque, subjunguntur hi versus :* (S. Opportunæ memoria.)

> Hæc carus caro dona transmittit amicus. *
> Suscipe grataoter, cùm sint felicia votis,
> HILDEBRANDE sodes. Præsul Turonensis HERARDUS
> Perpetuò vigeas valeásque poscit in ævum.

4. *Sancta Opportuna Monasteriolum illustravit meritis suis vivens, mortua Montiacum & Luteciam Parisiorum miraculis. De Montiaco & Lutecia in libro miraculorum, hic de Monasteriolo paucis agendum. Monasteriolum Parthenium agri Sagiensis in Neustria hodierna, nobis ignota est originis. Veri simile, id excitatum fuisse ab S. Ebrulfo Abbate Uticensi, qui* q[uin]decim Monasteria virorum seu mulierum regulariter instituisse *fertur in Actis propriis Sæculo 2 Benedictino. Eo in numero etiam reponendum videtur Almaniscense, in quo hactenus S. Ebrulfi adicula ostenditur. Excisum est Monasteriolum à tempore Normannorum, adeo ut vix ulla ejus vestigia, immo nec fere situs deprehendi possit. In his Actis num 7 dicitur fuisse* Sagiensi urbi vicinum, in saltu Algiæ * situm. *Et Sanctus Chrodegangus Opportunæ frater Româ reversus,* ad quoddam Cœnobiolum eidem urbi vicinum Monasteriolum dictum secessisse perhibetur, quo reverenda cohors ejusdem sancti viri salutaribus instituta doctrinis degebat Sanctimonialium : *indéque* Almanniscas Cœnobium visitare disponens, *in via casus fuisse. Hinc manifestò intelligitur, Monasteriolum distinctum quondam fuisse à Parthenone Almaniscensi. Adde, quòd Monasteriolum hoc loco non est nomen appellativum, sed proprium, ut patet ex num. 7. & utrique sua erat Abbatissa, Monasteriolo Opportuna, Almaniscis Lambildis. Quamquam utrumque in Almaniscas traduci ac confundi video à recentioribus : quibus ut ne subscribam, cogit Adelhelmi & Scriptoris Vitæ S. Chrodegangi auctoritas. Illud tamen movet, quòd* Pratum salsum, *de quo infra post librum de miraculis ab Adelhelmo scriptum, vix ducentis passibus ab Almaniscis distare dicitur. Ex quo intelligitur, Monasteriolum fuisse vicinum Almaniscensi* * *Parthenoni, qui hodie quoque in aditu Algiæ superest, aut certè Almaniscense Cœnobium post Normannorum tempestatem restitutum fuisse eo in loco, ubi quondam Monasteriolum situm erat. Id confirmatur auctoritate Roberti de Monte in Tractatu de Abbatiis cap. 23 in hæc verba :* Fecit etiam, immo restauravit prædictus Comes ROGERIUS, *Vicecomes Oximensis,* Monasterium feminarum apud Almanachias, ubi olim sancta Opportuna fuerat Abbatissa, antequam Normanni in Regnum Francorum venirent.

(Monasterioli aliud ab Almaniscis.)

* *la forest d'Auge*

* *Almaneches*

Circ. Ann. DCCLXX. Apr. XXII.

PROLOGUS AUCTORIS.

1\. Gloriosæ ac Deo dilectæ virginis Opportunæ hodie feſtivitatem celebrantes, Redemtorem noſtrum Jesum Christum collaudemus, qui in Sanctis ſuis ſemper mirabilis eſſe dinoſcitur: & non ſolùm per viros viam juſtitiæ nobis patefecit, verùm etiam per feminas & juvenilis ætatis puellas exempla religionis & bonæ imitationis cunctis ſe amantibus oſtendit. Deo enim noſtro ſemper cura eſt de omnibus, & neminem horum vult perire, quos redemit proprio ſanguine. Nam ſanctos in ſanctitate hortatur permanere, & peccatores à malis operibus diſcedere, & bonis actibus inhærere, ut ad cæleſtem patriam valeant pervenire. Quod virgo ſacratiſſima intelligens Opportuna, divina gratia inſpirante, ab ipſa infantia Domino ſervire conſtituit, ut mereretur cum electis & prudentibus virginibus in cælo regnare. Quæ poſita in hujus terræ peregrinatione, ſemper plus cæleſtia quàm terrena ſtuduit diligere. Ejuſdem igitur dominæ noſtræ Opportunæ interceſſionem unanimiter deprecari debemus, antequam de vita & converſatione morum ejus aliquid tractemus, ſive antequam quidquam de miraculis quæ per merita ejus Dominus operatus eſt, diſputemus: ut Christi adjutorio & ejus aſſiduis precibus ab omnibus malis eruamur, videlicet ab inſidiis diaboli & à laqueis ac variis hujus ſæculi impedimentis: & vita noſtra, intercedente beata Opportuna, maneat ſecura inter proſpera hujus vitæ & adverſa, quæ affligitur gravium peccatorum conſcientia. Concedat etiam nobis Domini noſtri pietas, actus jam dictæ dominæ noſtræ Opportunæ & virtutum ejus magnificentiam ſcribendi facultatem, ad præſentium & futurorum utilitatem: qui aperit os mutorum, & facit diſertas infantium linguas. Quique temporibus Balaam ad loquendum, angelicis terroribus os aperuit tremefactæ aſinæ, repleat parvitatem noſtram eloquio miſerationis ſuæ, & donet mihi indigno ſuo famulo aliquid dignè narrare in laudem dilectæ ſuæ, dominæ noſtræ Opportunæ. Et ſi non pro meis meritis, tamen pro utilitate diem feſtum B. Opportunæ celebrantium, diſtillet in nobis vel parviſſimam ſui roris guttam, qui temporibus Moyſi de petra juſſit exire largiſſimam aquam: ut ſicut tunc populus ſitiens ſatiabatur aquis illius petræ, ita & hæc plebs, quæ modò huc advenit pro amore dominæ noſtræ Opportunæ, gaudens recedat cum ſua jucunditate, audita virtutum ejus revelatione.

2\. Nunc vobis, dilectiſſimi filii, prout Dominus miniſtraverit, narraturi ſumus, quanta divina gratia in famula ſua, virgine Opportuna, operari dignata eſt mirabilia. Sed vos non pigeat audire, quod in ea Dominus perficere voluit: quia dum ancillam ſuam glorificat, nos ad ejus invitat exempla: ut operum illius imitatores effecti, ei mereamur in cæleſtibus ſociari, & veſtigia virginis imitando, atque præcepta dominica obſervando, poſſimus cum illa cæleſtis regni perfrui gaudio. In paucis quæ dicuntur, majora intelligite: quia quibus pauca non ſufficiunt, plura prodeſſe non poſſunt. Majora enim de domina noſtra Opportuna oportet credere, quàm poſſit noſtra locutio demonſtrare.

INCIPIT VITA.

Opportuna Oximenſis, 3. Sancta igitur Opportuna, meritis & nomine digna, vitam diligens ſervare angelicam, Domino Deo vovit virginitatem ſuam. atque ut liberiùs Domino deſerviret, & ab omnibus ſæculi curis vacare

posset, pompas & divitias mundi abjiciens, quarumdam Sanctimonialium feminarum collegio, tali quo infrà dicturi sumus, juvante Domino, sociata est modo. Nam parentes ejus nobilitatis genere pollentes, & regalis prosapiæ apice florentes, inclyti Oximensis pagi super omnes qui ibidem morabantur homines, duo luminaria mundo genuerunt, beatum videlicet CHRODEGANDUM, Sagiensis Ecclesiæ (cui ego Domino disponente deservio) Episcopum, & dominam nostram OPPORTUNAM, cujus hodie patrocinia veneramur, sororem ejus almifluam. Sed beata Opportuna, in annis puellaribus constituta, nobilis erat genere, sed nobilior fide: decora & pulcra facie, sed pulcrior mente & operatione: castissimum semper retinens vultum, habitu manebat pudica supra omnes coævas, quæ tunc morabantur in terra. Circ. An. DCC LXX. Apr. XXII. * al. Grodogrando

4. Cúmque esset mentis & corporis elegantiâ adornata & omnibus gratissima, multi præpotentes viri, divitiis & variis opibus referti, in matrimonium eam sibi conjungere satagebant. Promittebant ei auri & argenti immensa pondera, demonstrabant delectabilia mulierum ornamenta, gemmis & margaritis redimita: offerebant servos & ancillas, & diversæ facultatis prædia, quæ illicere potuissent animum puellæ, nisi illustrata fuisset cælesti gratia. Has omnes provisiones ipsa ceu quisquilias quasdam & purgamenta contemsit mundi, ut munda & casta posset pervenire ad talamum cælestis Sponsi. Nam quanto majora illi promittebant dona, tanto magis animus puellæ ab amore illorum recedebat: considerans in Deo pretiosiora esse munera, quæ summo studio quandoque obtinere desiderabat. nuptias detrectat.

5. Enimvero in tantum fixa in obsequio divini amoris manebat, & paullatim adeo in bonorum operum crescebat exercitiis, ut si adfuisset gladius persecutoris, sponte pro Domino bibitura fuerit calicem passionis. Quia verò duo sunt martyrii genera, unum in occulto, & alterum in publico; non deerat illi corona martyrii, quæ quotidie in corpore crucem perferens Christi, sapienter devicit oblectamenta carnis, mundi & diaboli. Fortis enim bellatrix Christi, armis dominicis munita incedens, videlicet scuto fidei & lorica justitiæ & gladio Spiritus-sancti, noluit aliquando ea deponere, donec virtute divini adjutorii omnes hostis antiqui insidias devinceret, & cum triumpho victoriæ, laureata serto justitiæ, Deum deorum in cælesti Sion videret. Noluit apparere inermis, ne sauciaretur diabolicis sagittis. Numquam in ea diabolus quod voluit invenit: quia Rex fortis & potens in prœlio Dominus, cui toto corde serviviт, & quem totis visceribus dilexit, ab omnibus inimici insidiis eam illæsam custodivit: quia à mandatis ejus numquam recessit, frequenter cum Psalmista decantans: *Judica, Domine, nocentes me, expugna impugnantes me, etc.* Martyr affectu. Psal. 34.

6. Quadam autem die ipsa dilecta Dei Opportuna cum multa Fidelium turba, patre quoque & matre secum pergentibus, Ecclesiam intrans, audivit Dominum in Evangelio dicentem: *Vade, vende omnia quæ possides, & da pauperibus: & veni, sequere me, & habebis thesaurum in cælo.* Quæ omnia diligenter auscultans, & secum velut mundum animal ruminando pertractans, ad genua patris & matris provoluta, in hæc verba prorupit: Eia, mi dulcis pater & amabilis mater, per tremendum & amandum ejus nomen, cujus verba modò sonuerunt in auribus nostris, attestor, ne mihi ampliùs quæratis sponsum in terris, quia jam sponsum habere cupio Dominum meum JESUM-CHRISTUM in cælis; sequar jam vestigia dominæ meæ beatæ MARIÆ Dei genitricis, nec ullius filii admittam copulam, nisi illius quem virgo concepit, virgo peperit, & virgo permansit. Hujus ego matris Christum sponsum eligit annuentibus parentibus. Matth. 19.

CIRC. AN. DCCLXX. APR. XXII. deprecabor gratiam, ut me ancillam suam nuptiis Filii sui faciat dignam, ut eum filio suo conjuncta fuero, matri & filio, sponso & Domino meo sine alicujus perturbationis obstaculo serviam in æternum. Multum pater & mater beatæ Opportunæ super his mirantes, & tandem pro constantia filiæ suæ læti exsistentes, Deo omnipotenti gratias egerunt immensas, qui in filia ipsorum radicem hujus bonæ voluntatis plantare dignatus est, deprecantes unanimiter, ut his quæ plantavit, incrementa boni operis condonaret. Cúmque fideles qui aderant, respondissent, Amen, beata Opportuna ab oratione erecta, læta patrem respiciens, dixit: Jam filia Christi facta audiam vocem ejus, & inclinabo aurem meam ad eum, & obliviscar populum meum & domum patris mei, quia concupivit rex speciem meam, & ipse est Dominus Deus meus, & adorabo eum.

Velum & monasticũ habitum suscipit. 7. Interea appropinquat dies, quo B. Opportuna episcopali benedictione velamen consecratum capiti suo imponat, & abjectis jucunditatis & sæcularibus ornamentis, induatur vestibus sacræ Religionis. Itaque depositâ regiâ purpurâ, multum lætatur vili circumamicta tunica. Tunc stipata multitudine parentum & frequentia sequentium hominum, pervenit ad quoddam Cœnobium, Sagiensi urbi vicinum, quod est in saltu Algiæ situm, & vulgò visitato nomine nuncupatum Monasteriolum. In eo itaque loco digna Deo puella Opportuna omnibus sæculi rebus valefaciens, & soli Deo vacare cupiens, accepto sanctæ conversationis habitu, cœtui sanctarum conjuncta est feminarum Domino ibidem famulantium. Visum est etiam quibusdam Sanctimonialibus, quòd dum beata Opportuna idem Cœnobium ingrederetur, Angelus Domini eam custodiens præcederet. Dignum quippe erat, ut quorum vitam imitari disposuerat, ab eis custodiretur. Habitans autem inter sacratas virgines, non sicut rudis, sed ut perfecta conversabatur, & omnibus diebus vitæ suæ talis fuit conversatio illius, ut à nemine posset reprehendi. Virtutibus studet. Brevi autem tempore repleta est Scripturæ sacræ doctrina, quia die ac nocte meditabatur in lege Domini. Humilitatis & obedientiæ gratiâ super omnes eminebat, quia majoribus serviebat ut matribus, minores diligebat ut sorores. Erga omnes erat obediens & mitis, secum revolvens Matth. 11. divinum præceptum: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* Quanto enim clarior erat nobilitate generis, tanto magis se cunctis subdebat humi- Eccles. 3. litate, sciens scriptum: *Quanto major es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam.*

Abbatissa creatur. 8. Cumque his & aliis abundaret virtutibus, accidit ut Mater, quæ ceteris præerat Sororibus, migraret ad Christum. Tunc Sanctimoniales omnes uno consensu & pari voluntate elegerunt dominam nostram Opportunam, ut inter eas culmen prælationis obtineret. At illa cùm multum contradicere vellet, sed pro veneratione obedientiæ non valeret; petiit trium dierum inducias, ut pro hac re Dominum deprecaretur. Quod cùm factum fuisset, revelatum est illis, quòd B. Opportuna digna esset honore prælationis. Deinde Mater & Abbatissa super omnes constituta, majori corpus Rigidè vivit & piè. suum cœpit domare abstinentia. Nam frequenter tota nocte in Dei laudibus vigilabat, & sæpe in die à cibis omnino abstinebat. Feriâ quartâ & sextâ nihil manducabat; aliis diebus ad vesperum panem hordeaceum cum aqua & aliquo cibo vilissimo sumebat. Die dominico parvissimis pisciculis vescebatur, non propter ventris ingluviem, sed propter diei dominici venerationem. Nec tamen ipsos sumebat usque ad satietatem, sed tantùm ad corporis recreationem. Si quando quæpiam ex Sororibus eam interrogaret, dicens: O dulcis Mater, quare tam frequenter abstinendo corpus maceras? sic respondebat: Adam de paradiso ejectus est, quia pomum vetitum manducavit;

Circ. An. DCCLXX. Apr. XXII.

ducavit; & nos illuc redire debemus jejunando. De potu vini & eſu carnium quadrupedum non oportet nos quidquam dicere, quæ ipſa nolebat attingere. Et tamen cùm ab his ipſa abſtineret, Sanctimonialibus omnia ſufficienter miniſtrabat: ipſas enim & ſpiritualibus & corporalibus cibis decenter alebat. Super omnia infirmos & pauperes diligebat, & eis tamquam Chriſto miniſtrabat, reminiſcens verbi evangelici: *Infirmus fui, & viſitaſtis me.* &, *quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Balneis non utebatur, cilicium ſemper abſconſè ferebat. Ita erat veſtita hieme, ſicut æſtate: nec pro frigore adjiciebat, nec pro calore detrahebat. In lecto quando jacebat, unum ſagum tantùm habebat, & illud ciliciοum: ſed in die, propter frequentiam hoſpitum ſupervenientium, pretioſo regebatur opertorio lectulus ejus. Fluxu madebat lacrymarum, dicens cum Pſalmiſta: *Lavabo per ſingulas noctes lectum meum, &c.* Nullus eam vidit iratam, ſed ſemper tranquillam & blandam. Delinquentes Sorores verborum caſtigatione emendabat. Quòd ſi aliqua in duritia mentis permaneret, tamdiu pro ipſa Dominum deprecabatur, donec ad emendationem adduceretur. Neminem cædebat, ſed dulciter omnes regebat, & clementiam ſui pectoris declarabat ſuavitate ſermonis. Ipſa enim quæ proferebat verba, ſale ſapientiæ videres eſſe condita.

Matth. 25.

Pſal. 6.

Suas regit prudenter.

9. Non eſt æquum audientibus longa narratione adferre faſtidium. Nam ſi bona omnia & virtutes quas B. Opportunæ divina pietas conferre dignata eſt, dicere voluerimus, antè dies iſte quàm oratio noſtra finem habebit. Inter cetera verò talem illam habebat conſuetudinem, ut ſi quid impetrare voluiſſet, orando apud Dominum obtineret: & ſi ab aliquo lædebatur, aut aliquis ei moleſtiam feciſſet, orando cuncta mitigaret. Quòd ſi latro de ditione vel rebus ejus aliquid furtim abſtuliſſet, tamdiu eum oratione ſua ligabat, donec ablata reſtitueret. Si autem lupus, aut vulpecula ſive aquila aliquam beſtiarum raperet, ſola juſſione reſtitui faciebat. Et quod tunc manens in corpore operabatur, hoc nunc vivens cum Chriſto eodem favente operatur. quod multis modis experiens, modò cognoſcit & narrat Gallicana & Neuſtria terra, quæ gaudent mirantes virtutum ejus inſignia; quæ per famulam ſuam operatur divina clementia.

Precibus omnia obtinet.

10. Porro cùm eſſet in jam dicto Monaſterio, & præeſſet ibi Sanctimonialibus, factum eſt ut venerabilis frater ejus Chrodegandus, Sagienſis Eccleſiæ Epiſcopus, ob amorem cæleſtis patriæ, Romam ad limina beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli & diverſa loca Sanctorum cauſâ orationis vellet peragrando circumire. Cúmque ſecum diſponeret hoc agere, vellétque tali in opere ſeptem annorum curricula tranſigere, ut laborando, peregrinando & orando poſſet delictorum veniam & gaudia æterna obtinere; diſpoſita Eccleſiæ ſuæ adminiſtratione, cœpit miſericordiam Dei invocare, ut cuſtos ejus eſſe dignaretur in concepto itinere. Accerſito itaque quodam viro, diaboli amico, pleno totius nequitiæ dolo, qui priſtinus amicus eſſe ſimulabatur, & erat ei affinitate conjunctus, & præſes erat Oximenſis pagi, & vocabatur CHRODOBERTUS *, videntibus cunctis qui aderant, commendavit ei defendendum omnem locum & Epiſcopium ſuum, ita cum eo loquens: O dulcis amice Chrodoberte, committo fidei & amicitiæ tuæ omne officium Eccleſiæ meæ, & omnem facultatem & ſupellectilem ſubſtantiæ meæ, donec Domino volente redire potero, ut Domini miſeratione & mea oratione ſimúlque tua defenſione grex mihi commiſſus ab inimicorum hominum ſervetur incurſione. Benedicens deinde dominus Chrodegandus omnem plebem, & exhortans ut in mandatis divinis perſiſteret, valedicens etiam ſimulatori Chrodoberto, perfuſus lacrymis, cœpit iter agere longæ peregrinationis.

Chrodegandus Romam iturus,

Eccleſiam ſuam commendat Chrodoberto,

** al. Godobertus*

Circ. Ann. DCC LXX. Apr. XXII. qui homo rapacissimus & sedis invasor. 11. Sed quia scriptum est, *Simulatores & callidi provocant iram Dei*; &, *Simulator ore decipit amicum suum*; post recessum domini Chrodegandi noluit prædictus Chrodobertus esse defensor loci, sed magis invasor & deprædator populi. More namque luporum cœpit commendatas sibi oves non defendere, sed dilaniare cœpit, substantiam earum auferre, & neminem sinebat quietè vivere. Postponens itaque omnem amicitiam, & pro nihilo ducens affinitatem, postquam res Ecclesiæ cunctas crudeliter diripuit, contra decreta antiquorum Patrum & instituta omnium canonum, dum adhuc dominus noster Chrodegandus viveret, & Domino in peregrinatione deserviret, eidem Ecclesiæ Sagiensi fecit se Episcopum ordinari. Tum verò non accepta justa benedictione, sed repletus divina maledictione, non sicut pastor agebat, sed ut mercenarius iniquus; sola lucra terrena quærens, animarum salutem parvipendens. ardentiùs enim mammonæ, quàm Domino serviebat.

Post annos septem reversus, 12. Cùm hæc agerentur, soror beati Antistitis, miseriis & calamitatibus afflictæ Ecclesiæ condolens, assiduè Dominum deprecabatur, ut ab hac oppressione Sagiensem familiam liberaret, & fratrem suum ei sanum videre concederet. Superna itaque pietas quæ clamantes ad se exaudit, citò quod sancta Opportuna precabatur, ad effectum perduxit. Nam vertente anno septimo peregrinationis domni Chrodegandi, & incolumem sorori suæ eum ostendit, & ab omni peccatorum contagio mundatum per martyrii palmam ad cælestia regna evexit, & de manu tyranni Chrodoberti plebem suam liberavit. Nempe cùm rediret B. Chrodegandus, multorum relatione didicit tyrannidem scelerati Chrodoberti. Cognita igitur illius nimia cupiditate & crudelitate, memor dominici præcepti, dicentis: *Diligite inimicos vestros, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos*; obnixè Dominum precatus est, ut peccatis Chrodoberti parcendo veniam daret. Postea verò eumdem per nuntios blandè admonuit, ut à nequissima invasione & inaudito scelere animum revocaret. Noluit enim primùm ad Sagiensem Ecclesiam pergere, sed ne locum daret diabolo, diverrit ad jam dictum Monasteriolum; ubi soror ejus sollerter Domino deserviebat. Cùm venisset autem nuntius digni Deo Præsulis ad jam dictum tyrannum, ille simulans se gaudere de reversione amici, fraudulenter talia remisit ei mandata: Noveris, dulcissime Pater, quoniam viri de longinquis patriis advenientes te ab hac luce migrasse dixerunt. Sed quia sospes reversus es, omni tuæ sedis & pontificatûs potestate recepta, utere ea longo tempore feliciter. Non enim in uno Episcopio decet duos Episcopos residere. Precamur itaque, ut simul loquentes pristinis uramur amicitiis, sicut expetit ordo caritatis & mutuæ dilectionis. Festinabat nuntius dicta impii Chrodoberti nuntiare antibus domini Chrodegandi. Sed ubi Episcopus cum sorore sua verba audivit fraudulenta, talem B. Opportuna, spiritu prophetiæ repleta, responsionem dedit: Seias, frater, quia molliti sunt sermones ejus super oleum, & ipsi sunt jacula. Cognoscentibus autem illis, quia appropinquabat tempus vocationis B. Chrodegandi, & quia Deus vellet eum numero sanctorum Martyrum & Episcoporum per effusionem sanguinis conjungi; cœpit tamquam pius pastor iter arripere, ut animam suam pro ovibus sibi à Domino commendaris posset ponere.

invasorem monet de restituenda sede.

cui ille annuere simulans,

de Chrodegandi nece tractat cum ejus filiolo. 13. Sed lupus rapax Chrodobertus secum pertractans, quia si pastorem interficeret, securè postea oviculas dilaniaret, cœpit more Pharisæorum & Judæorum qui Dominum crucifixerunt, intra se quærere, quomodo sanctum Episcopum posset sic interficere, ut immunis populo videretur ab ejus sanguine. Nec defuit ei consilium traditoris Judæ: quia ut Judas, plenus

etat diabolicæ persuasionis suggestione. Habebat siquidem secum virum malignum, qui fuerat B. Chrodegandi filius spiritualis, quem de unda baptismatis sacri levaverat, & loculos ipsius, sicut Judas Domini, deferebat: & eumdem scelestum virum divitiis & honoribus alliciebat, ut si beatum Chrodegandum interficeret, majorem gratiam præ ceteris sibi adstantibus obtineret. Acceptis itaque auri & argenti, terrarum equorúmque muneribus, jurando promisit, se B. Chrodegandum interfecturum. Hoc ergo Chrodoberto magnum peperit gaudium. CIRCA AN. DCCLXX. APR. XXII.

14. Quadam igitur die cùm B. Chrodegandus vellet Alamanniscas [a] Cœnobium pergere, ut cum venerabili LANTHILDE * sibi affinitate conjuncta de divinis sermonibus colloqueretur; dum transiret per Nonantum prædium, vidit eum filius diaboli Chrodobertus per fenestram cænaculi. Tunc advocato sancti Chrodegandi filiolo præcepit, ut ad necem sancti Pontificis properaret, si dicta munera obtinere vellet. Qui sponte properans, ad sanctum Chrodegandum accessit, & repletus diri draconis astutiâ, torvis & crudelibus oculis sanctum virum adspiciens, mortiferum venenum sub lingua aspidea & antro cordis retinebat. Quod videns B. Chrodegandus, & calliditatem animadvertens, sereno vultu dixit: Quid est hoc, fili? ut quid pestiferæ cogitationes virulentum animum tuum conturbant? an ignoras, quia ego sum spiritualis pater tuus Chrodegandus? quid moraris? fiat quod permittit Domini voluntas. Ipse autem truculentus & audax, osculari se ab Episcopo petiit. Tunc gloriosus Chrodegandus elevans oculos in cælum, & sciens jam imminere horam mortis, oravit ad Dominum, & dixit: Domine JESU, piissime Redemtor, suscipe spiritum meum quem dedisti, & custodi gregem quem commendasti mihi peccatori. Utinam merear cum eis regnare in cælis, pro quibus non dubito sustinere passionem in terris. Cúmque de cælis exauditam esse deprecationem suam audiret, mox percussori suo in simplicitate cordis osculum dabat libentissimè. Ille autem evaginato gladio, sanctum Dei Pontificem bis in sincipite percussit. Cujus venerandi capitis percussionum cicatrices, quasi à Medicis sanatæ, modò nobiscum Domino donante manent & apparent. Sic dilectus Deo Pontifex & Pastor bonus noster Chrodegandus vitam in terris finivit, & angelicis cœtibus spiritus ejus in cælis conjunctus est tertio Nonas Septembris. Quia in modico fidelis fuit, nunc in gaudium Domini ingressus, supra multa est constitutus. Qui autem eum interfecit, in eodem loco à dæmone arreptus, nec data munera obtinuit, & ad inferna, heu prô dolor! celeriter descendit. Chrodobertus quoque auctor miseræ calamitatis, divinæ percussionis ultione turpiter & quidem brevi vitam finivit: quia non potest bene mori, qui malè vixerit.

à quo fecuri percutitur Chrodegandus.

* al. Lanhilde, Lanchilde

Nota.

Cædis auctores puniti.

15. Quidam autem hæc videntes religiosi viri & vicini, cum psalmis & cereis conati sunt corpus sancti Chrodegandi proprii Episcopi de terra erigere, ut juxta consuetudinem ecclesiasticam illud mandarent sepulturæ. Sed tanto pondere hæsit in terra [b] ut à nemine illorum posset moveri. Quo comperto, sancta Lanthildis cum Sanctimonialium agmine acriter lugendo & flendo cœpit illuc pergere. cui similiter contigit. nam nulla ratione, corpus sanctum potuerunt de terra levare. Relatio igitur tanti do-

Corpus primò immobile.

[a] Alamanniscæ, Parthenon agri Sagiensis, vulgò *Almenesches*. hactenus exsistit sub Regula S. P. Benedicti, ad rivulum in Ornam influentem situs, à quo non longè distat Nonantum opidulum, vernaculè *Nant*.

[b] Nihil hoc de miraculo legitur in Vita S. Chrodegangi ab Herardo Turonensi Archiepiscopo scripta: sed recitata ipsius nece hæc subinferuntur: *Tanta de absente Pastore mæstitia, quanta fuerat de præsente lætitia, beata Opportuna sorore antefata studente ad antedictum Monasteriolum defertur: ibique corpus Beatissimi tumulo novo, competenti honore reconditur, & juxta sanctum altare ejusdem Ecclesiæ tumulatur.*

Circa An. DCCLXX. Apr. XXII.

loris ad B. Opportunam pervenit, quòd scilicet frater ejus injusta factione Chrodoberti jugulatus jaceret in terra, & à nullo posset inde levari. Quæ in Ecclesia existens, cum omnibus Sanctimonialibus sibi subditis Domino commendabat animam fratris: & à Sacerdotibus Missarum officiis celebratis, Deo obtulit sacrificia sincerissimæ orationis. Didicerat enim Spiritu-sancto sibi revelante, jam fratrem suum ad cælum migrasse cum palma martyrii. In ipsa quoque divina revelatione Dominum deprecata fuerat, ut corpus fratris sui tamdiu immobile in terra jaceret, donec pro ejus anima congruas Domino preces funderet, & dehinc propriis ulnis in Ecclesiam ad locum sepulcri deportaret. Orabat amita sancta Lanthildis, ut corpus sancti Chrodegandi Episcopi & Martyris à terra elevaretur [a]; precabatur neptis B. Opportuna, ne corpus fratris moveretur. In ambabus erat sanctitas, sed in domina nostra Opportuna fervebat caritas fraterna. Vicit itaque S. Opportunæ orationis assiduitas, ut sciamus, quoniam omnia præcellit caritas. Dignum namque erat, ut B. Opportuna, quæ fraternæ mortis dolore torquebatur, gratiâ exauditæ deprecationis à Domino consolaretur. Suscepto itaque nuntio tanti doloris, mortem fratris referentibus amarissimis B. Opportuna perfusa lacrymis dixit: Domine mi JESU-CHRISTE amator & dispensator fraternitatis, permitte me simul gaudere cum fratre meo in cælestibus regnis. Bonum est enim & jucundum habitare fratres in unum. Precor, Domine, ut quos conjunxit in terris fraterna nativitas, tua nos in cælis conjungat benignissima pietas.

per S. Opportunam mærentem fertur Monasteriolũ.

16. Deinde oratione completa, ad fraterna perrexit funera. Et respiciens exanimum fratrem, semiviva cecidit in terram, & sanctis manibus creberrimè pectus percutiens dicebat: Circumdant me ex omni parte inæstimabiles angustiæ, quia destituta sum fraterno solamine. Heu me, quid modò faciam? Heu me peccatricem, quò me vertam, aut quid dicam? Subveni, Christe. ubi erit deinceps consolatio mea? Nimirum ipse mihi frater, ipse pater & mater & dominus meus exsistebat, & in omnibus adjutor meus erat. Inter acerbos dolores & luctus varios venerabilis Lanthildis & omnes qui aderant, sanctam Opportunam mærentem dulcibus verbis consolari studebant, dicentes: Cessa, dilecta Deo Opportuna, desine jam Martyrem Christi, fratrem tuum flere, quem citissimè, sicut desideras, videbis cum Christo feliciter regnare. Intermitte modò pro illo lacrymas fundere, cujus sacra intercessio nobis poterit apud Deum prodesse. Nulli enim dubium, quia qui pro inimicis & interfectoribus suis oravit, nostri quoque memoriam habebit. Quanto enim Christo plus adhæsit, tanto majora nobis beneficia præstabit: quia licèt sit nobis absens corpore, tamen suis amatoribus non deest sancta intercessione. Hæc B. Opportuna audiens, corpus fratris inter ulnas suscepit, & quem multi & fortissimi viri nequiverunt à terra levare, ipsa cœpit sola sine labore portare. Igitur B. Chrodegandi corpus cum multitudine populi, diversi ordinis Clericis & lamentantibus Virginibus, cum cereis & resonantibus psalmis, perducitur ad jam dictum Monasteriolum, ibique debito honore, agente B. Opportuna conditum sepelitur [b]: ubi etiam per multa annorum curricula per ejus merita multa virtutum insignia operata est divina clementia, cui est laus & honor per infinita sæculorum sæcula, Amen.

17. Post obitum igitur sancti Martyris & Pontificis Chrodegandi, Do-

[a] Nulla fuisset contentio inter amitam & neptem, si utraque in eodem Cœnobio vixisset.

[b] S. Chrodegangus seu Chrodegandus ibi jacuit per annos fere centum, donec per Hildebrandum Sagiensem Episcopum, grassantibus Normannis, in Ecclesiam Sagiensem, deinde in alias translatus est, uti in ejus Actis ab Herardo Turonensi Episcopo scriptis legitur.

minus noster JESUS-CHRISTUS cœpit famulam suam Opportunam insignibus virtutum miraculis glorificare. Quis enim dignè valeat explicare, qualis & quàm fervens demum in Dei servitio permanserit? Nam in lege Domini sine fatigatione quiescebat, & nulla turpi conversatiône inquinabat corpus suum. Et quia à consuetudine peccandi omnimodis se retrahebat, maximam à Domino in curandis infirmis est gratiam adepta. Nam multi ad eam variis modis oppressi venientes, per orationes ejus à Domino sanitatem recipiebant. Claudis per invocationem gressus restituebat, cæcis visum reformabat, & ab obsessis corporibus dæmonia ejiciebat. Cum flentibus flebat, & omnibus, quibuscumque poterat, consolationem adhibebat. Omnes quippe, qui ad eam aliqua oppressi calamitate aut gravati adversa valetudine, vel furis aut raptoris damno afflicti veniebant, gaudentes, desideriorum suorum vota consecuti, revertebantur. In ipsa semper erat jugis oratio & assiduus gemitus. Corpore integra persistens, mente & operatione semper cælum intendens, beati Pauli Doctoris gentium imitatrix effecta, dicentis: *Nostra autem conversatio in cælis est.* Tota mentis virtute spernebat gaudia hujus vitæ & cuncta delectamenta sæcularium voluptatum, modis omnibus desiderans conjungi agminibus cælestium virtutum. Orabat namque, ut posset dissolvi & esse cum Christo. Antequam autem anniversarius dies obitus fratris sui appropinquaret, nimiis vigiliis & jejuniis corpus affligens, suppliciter Dominum deprecabatur, dicens: Redemtor mundi, cui ab infantia deservivi, quique me hucusque custodisti, fac me ancillam tuam cum Martyre tuo fratre meo Chrodegando velociter in cælum suscipi, ut tecum gaudeamus in æternum, cui servivimus in hac mortali peregrinatione. Intelligens autem se à Domino exauditam, & sciens imminere diem optatæ vocationis suæ, convocavit Sorores, quibus non tantum præerat, quantum proderat, & talibus eas allocuta est verbis: Dulcissimæ Sorores & amantissimæ filiæ, satis dignum & congruum videtis, ut pro concessis nobis à Domino beneficiis gratias illi secundùm virium nostrarum quantitatem referamus, & pro negligentiis & multimodis peccatis nostris veniam ab eo & indulgentiam implorare satagamus. Quidquid enim boni in nobis est, ab illo accepimus: quia sine ipso nihil boni facere aut cogitare possumus. In illo namque vivimus, movemur, & sumus. Quid enim nos sumus, nisi corruptibiles creaturæ? & quid post mortem erimus, nisi pulvis & cinis? Certè caro nostra quam modò nimis diligimus, & cui quantum possumus divitias & delicias præbemus, cùm in terra sepulta fuerit, à vermibus consumetur. Jam floremus & superbimus in mundo: post mortem erimus putredo & vermis. Et quod cum dolore nimio profiteor, impiis erit in inferno perpetua damnatio. Hæc, dilectissimæ filiæ, convenit omnibus Christi sanguine redemtis in memoria habere, quia exhortatur nos Scriptura dicens: *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Deinde ante pedes filiarum prosternens se, ream se & peccatricem confessa est, dicens: Noveritis, Sorores, quia appropinquat hora temporalis mortis meæ. & ideo cum omni humilitate benignitatem vestram deprecor, ut mihi pro amore Dei dimittatis, si aliquam ex vobis læsi, aut si vobis molesta fui, & si aliquid indecenter contra Regulam de rebus vestris, quas mihi commendastis, egi. In his enim & aliis multis me peccasse agnosco. Et idcirco pro illius amore parcite mihi, qui dixit: *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater cælestis peccata vestra.* Talia beatæ Opportunæ adstantes Sorores audientes verba, diutissimè præ repentino dolore conticuerunt: & deinde eam à terra levantes, & sermoni singultus varios & lacry-

Circa An. DCCLXX. Apr. XXII.

Opportuna miraculis potens,

optat dissolvi.

Philipp. 3.

Ad suas verba facit.

Eccles. 7.

Veniam ab eis petit.

CIRCA AN. DCCLXX. APR. XXII. mas intermiscentes: Mater, inquiunt, dulcis Opportuna, nobis multa bona præstitisti, & nos numquam læsisti. si autem in aliquo deliquisti, parcat tibi & indulgeat pietas Christi, quem semper amasti.

Eas ad bona opera hortatur. 18. Postquam autem illa cunctis Sororibus secundùm petitionem earum indulsit, taliter residens inter illas cœpit loqui: O Sorores carissimæ, diligenter attendite verba exhortationis meæ novissimæ. Sicut duo sunt opera, bonorum scilicet & malorum: ita duo sunt retributionum loca, justorum & impiorum. Attendite ergo, ut bona operantes & à malis caventes, in retributione justorum inveniamini. cujus bonæ operationis radices tres sunt præclaræ & magis insignes, fides, spes & caritas, &c. Precor ut cùm ab hac luce post diem duodecimum migravero, sepeliatis me juxta sepulcrum Martyris Christi domni Chrodegandi Episcopi.

Morbo correpta, visitatur à SS. Cæcilia & Lucia. 19. His & aliis sanctis alloquiis confortans Sorores, cœpit B. Opportuna gravi corporis infirmitate detineri, & febris molestiâ prægravari. Cùmque membra corporis lectulo dedisset, & omnes artus ejus vis morbi infestaret, tamen ab ore ejus laus Dei nullatenus recedebat. Exacta autem quadam nocte, dum jam aurora diei sequentis inciperet, in domo ubi quiescebat, maximi luminis splendor apparuit, & suavissimi odoris mira fragrantia efferbuit. Tunc dilecta Deo Virgo vidit beatam Cæciliam & sanctam Luciam causâ visitationis ad se venire. quas cùm vidisset, blando sermone ita salutavit: Avete, sorores, Cæcilia & Lucia. quid præcepit ancillæ suæ gloriosa virgo Maria, cælestis regina, & omnium virginum domina? Respondentes sacræ virgines Cæcilia & Lucia, dixerunt: O splendidissima sponsa Christi Opportuna, exspectat adventum tuum intacta virgo Maria, ut filio ejus conjungaris in cælo, quem totis visceribus dilexisti in mundo. Ornata coronâ gloriæ tuæ & accensa lampade, debes ire obviàm Sponso & Sponsæ. Post lætitiam autem tam præclaræ visionis & visitationis, ecce in sinistro angulo domûs adstitit terribilis dæmon & nimis ferox, in specie nigerrimi Æthiopis, cujus capilli & barba distillabant quasi picem calidam & liquidam. Oculi ejus erant quasi ferrum ignitum, quod de fornace multis scintillis emicans producitur. De ore & naribus ejus flamma exierat & vapor sulphureus. Quem videns B. Opportuna, imperterrita dixit: Præcipio tibi, diabole, auctor totius malignitatis, ne ab hoc loco movearis. Tunc omnes Sanctimoniales advocans, & denuntians eis, quàm terribilis ibi adest inimicus, dixit eis: Ecce spiritus immundus & totius malitiæ repertor, qui omnibus diebus nos impugnabat, Domino adjuvante ab ancilla Christi victus confunditur. Precor itaque, amantissimæ Sorores, ne ejus suggestionibus & incentivis cogitationibus adquiescatis. Tunc conversa ad eum, dixit: In nomine Domini recede à me, ferox & truculente inimice Christi, quia non me ancillam Christi superabis, sicut Evam primam feminam superasti. Ex hac ergo visione & S. Opportunæ admonitione de cetero Sanctimoniales ferventiores in Dei servitio exstiterunt.

Dæmonem videt intrepida.

Viatico munita, 20. Cúmque jam prægravante corporis infirmitate duodecimo die, sicut ipsa domina nostra Opportuna prædixerat, sciret adesse horam vocationis suæ, præcepit Sacerdotibus pro animæ suæ commendatione Missarum sollemnia celebrare. jussit etiam, ut omnes Sanctimoniales à majore usque ad minorem Domino offerrent libamina. quod cùm factum esset, jussit dominicum corpus adferri & sibi dari. Quo accepto, dixit: Corpus tuum, Domine, proficiat mihi ad salvationem animæ meæ. Et dum Clerus in exitu sanctæ illius animæ, & adstantes Sanctimoniales psalmos decantarent, & ipsa cum eis decantaret; respiciens ad ostium domûs, dixit his

qui psalmos decantabant: Ecce advenit domina mea B. Virgo MARIA, cui vos commendo, quos in hoc sæculo ampliùs non videbo. Extendente autem ea brachia, quasi Matrem Dei vellet amplexari, sancta ejus anima carne est soluta[a], & vivit cum Christo per æterna sæcula. Cúmque omnes unanimiter quasi propriam deflerent matrem, sepelierunt eam juxta sepulcrum fratris sui, sicut ipsa vivens deprecata fuerat: ibique Dominus noster JESUS-CHRISTUS per merita amborum multa miracula operatus est longo tempore, quamdiu corpora eorum ibidem quievêre. Posteaquam verò corpus beatæ & admirandæ Opportunæ ab eo loco à fidelibus viris translatum est, quocumque accessit, & quocumque in loco, prædio, castello aut villa depositum fuit, permultæ virtutes per ejus intercessionem effectæ sunt, præstante Domino nostro JESU-CHRISTO, cui est laus, honor, virtus & potestas cum Patre & Spiritu sancto per infinita sæcula sæculorum, Amen.

CIRCA AN. DCC LXX. APR. XXII. visâ B. Mariâ obiit. [a]

Sepulta juxta fratrem.

* Ego humilis ADELMUS, Sagiensem supra plebem Episcopus, adjuvante Domino descripsi Vitam beatæ Opportunæ.

* Hæc apud Surium.

[a] De anno certa non potest ferri sententia. Chrodegangus ejus frater fodisse dicitur circiter annum DCC LXV, cui uno dumtaxat anno supervixit Opportuna, cujus obitum reponimus anno DCC LXX.

LIBER MIRACULORUM,

Ad ms. cod. Ecclesiæ collegiatæ sanctæ Opportunæ restitutus.

PROLOGUS ADALHELMI.

1. DOMINO *miserante* ADALHELMUS, *Sagiensium plebium humilis Episcopus, necnon B. Karilefi*[a] *Monachus & servus, omnibus Christi sanguine redemtis gaudium vitæ præsentis & gloriam æternæ beatitudinis.* Adjuvante Domino descripsi Vitam dominæ nostræ Opportunæ & conversationem & obitum ejus: nunc verò per auxilium S. Trinitatis narrare cupimus miracula; quæ in diversis locis per eam operata est pietas superna. Partim ergo de iis scribemus sicut vidimus, & partim quæ ab aliis audivimus. Vivebant * enim adhuc multi, qui cæci & claudi, muti & dæmoniaci, per intercessionem & merita ejus à Domino curati sunt. quorum narrationi satis fidem credulitatis adhibere possumus: quia cicatrices infirmitatis ostendunt signa sanitatis. Sciat autem omnis Lector, quia non sequemur ordinem narrationum in expositione virtutum: sed priùs ea quæ vidimus, & quæ in eodem loco ubi nunc sanctum corpus ejus veneratur, qui vulgò dicitur Monciacus [b], operata est, narrare disponimus. Quare itaque ego hebes & insipiens, ausus sum incipere: si placet, audite.

Auctor visa & audita narrat.

* al. vivunt

2. Antequàm Episcopatum hujus Ecclesiæ obtinerem, narrabantur mi-

[a] Anisolense S. Karilefi Monasterium apud Cenomannos antiqui appellabant. Legè Vitam S. Siviardi Abb. suprà ad ann. 729, & Acta vetusta Episcoporum Cenomannensium, in quibus *domnus* ALBANUS *ejusdem Monasterii Abbas* Ecclesiam S. Karilefi *à fundamento renovasse, &* in eam *corpus domni Karilefi* per FRANCONEM secundum, Cenomannicum Episcopum, principatu Ludovici Augusti transtulisse fertur.

[b] Monciacus, vulgò *Mouchy le neuf*, diœceseos Parisiensis, Silvanectum versùs, vicus est habens Prioratum S. Opportunæ Monasterio S. Martini à Campis Ordinis Cluniacensis subjectum: quem in locum S. Opportunæ Reliquiæ primùm ex Monasteriolo translatæ sunt infrà num. 8. postea Luteciam, excepto capite, quod Monciaci hactenus adservatur.

Circa An. DCCLXX. Aet. aetat. XXII. racula ejus, & à nullo ſcribebantur. Vocatus autem Epiſcopus & nondum effectus, cùm quidam offerrent munera, ut decus oſtenſæ benedictionis à me auferrent; & locum honoris ſibi vindicarent; humiliter votum vovi eidem dominæ ſanctæ Opportunæ, quòd ſtuderem miraculorum & vitæ ejus piſticus * ſcriptor exſiſtere, ſi mihi dignaretur auxilium impendere, quo poſſem inſurgentes æmulos devincere. Dominæ itaque Opportunæ interceſſionis auxilio, potitus ſum optatæ benedictionis privilegio: ſed gemens fateor, & pænitens confiteor peccatum negligentiæ meæ. Accepta namque benedictione, pro nihilo duxi votum promiſſionis meæ. Quia verò omnipotens Deus peccata noſtra aut in præſenti punit, aut futuro reſervat punienda; propter peccatum commemoratæ negligentiæ meæ, in ipſo anno ordinationis meæ traditus ſum manibus crudeliſſimæ gentis Nortmannicæ: qui me captivum ligantes quaſi vile mancipium, vendiderunt trans marinas regiones. Hoc igitur factum eſt exigentibus peccatis meis, ut ſcirem quia non debet ſuperbire terra & cinis; & quia meliùs eſt non vovere, quàm vota non reddere. Poſt multa itaque Nortmannorum ludibria, & quæ mihi intulerunt creberrima verbera; poſt diverſa maris fluctuantis & procelloſi pericula, poſt nimiii frigoris & nuditatis & diræ famis, necnon longioris itineris impedimenta, cùm placuiſſet pietati & miſericordiæ Domini & Redemtoris noſtri, quæ peccatores ſolita eſt confortare, ut mihi concederet redire in terram nativitatis meæ; ſcire convenit fraternitati veſtræ, quantum mihi profuit interceſſio beatæ Opportunæ. Super fluvium Somenæ ad opidum quod dicitur S. Valerici [a], cùm voluiſſemus devenire, violentia marinæ acceſſionis anticipari & oppreſſi qui mecum erant, in jam dictum fluvium Somenæ de equis ceciderunt, inter quos & ego miſerulus cecidi. Cúmque mihi jam nulla ſpes eſſet vivendi, taliter clamare cœpi: Sancta Opportuna & beate Kateleſi, liberate pereuntem ſervum veſtrum. Quorum adjutorio, cùm non haberem peritiam natandi, ad ripam fluminis adjutrice ipſa beata Opportuna, ut mihi viſum eſt, deveni. Hujus itaque ſanctæ Opportunæ inſigne miraculum dignum judico ſcribere primum.

Marginalia: *Narrat cauſã ſuſcepti operis.* — * *fidelis* — *Nortmannis venditus exſulat.* — *E naufragio per Sanctam ereptus.*

INCIPIUNT MIRACULA.

Contracta erigitur. 3. DEINDE aliud quod mecum multi viderunt, ſcribere non tardo. Quidam vir nomine Adalbodus, uxorem ſuam debilem ad Eccleſiam beatæ Opportunæ deportabat: cujus miſeræ feminæ genuum poplites greſſus ambulandi denegabant, quia nervis ſiccatis crura coxis adhæſerant, & extendere tibias ad uſum eundi nullatenus poterat. Quodam die cùm inundatio pluviarum fecit magnum lutum platearum, & miniſtri Eccleſiæ depulſarent ſigna ad officium veſpertinale; illa miſerabilis femina quaſi teptando & genua vix trahendo per medium lutum ad Eccleſiam, ut poterat, feſtinabat. quam qui aderant videntes taliter incedere, lacrymas cœperunt pro illa fundere. Cúmque eam vellent inter brachia ad Eccleſiam deferre, dixit eis: Sinite me ita incedere, ut domina mea videat Opportuna afflictionem ancillæ ſuæ. Quæ ingreſſa Eccleſiam, in ipſa nocte per virtutem ſanctæ Opportunæ à Domino recepit ſanitatem. tamen diutiſſimè decucurrit à capite ejus immenſitas ſudoris, oſtendens eam habuiſſe acerbitatem graviſſimam doloris. Statímque concurſus factus eſt populorum Dei laudantium miſericordiam, qui ſic magnificare dignatus eſt virginem ſuam Opportunam. Vocatur autem eadem femina Aldecudis quæ nunc rectè ambulat & glorificat Deum.

[a] Ita reponit Surius. In mſ. codice legitur *Vaeria.* an *Valeriacum?* opidum S. Walarici, vulgò *saint Valery*, ad oſtia Suminæ in Oceanum. Lege Acta S. Walarici Abbatis, in Sæculo 2.

4. In

4. In villa quæ dicitur Vituriacus, erat vir quidam nomine Otolgrinus, qui ita erat omnium membrorum officio destitutus, ut neque manus posset ad os ducere, neque etiam salivam de ore sine adjutorio alterius projicere. Qui cùm rogaret se perduci à parentibus & amicis ad beatæ Opportunæ Oratorium, videntibus cunctis qui ad celebrationem Missæ dominica die convenerant, quasi semivivus in Ecclesia est positus. Præcepimus autem ut pro recuperanda ejus sanitate Domini misericordiam deprecari studerent. Post paucos autem dies sanus effectus orationibus sanctæ Opportunæ adjutus, gratias egit deferens vota sua devotus. Circa An. DCCLXX. Apr. XXII. Impotens vegetatur.

5. Illud quoque signum non debemus tacere, quod per eamdem dominam nostram Opportunam JESUS-CHRISTUS nobis præsentibus dignatus est perpetrare. Hostis generis humani diabolus quamdam feminam invasit, cujus membra per singula diei & noctis momenta diversis modis, heu, prô dolor! torquendo dilaniabat. Vir autem ipsius feminæ eam valde diligens sollerter custodiebar, & per multa Sanctorum loca eam deducebat, ut per deprecationem Electorum Dei ab oppressione inimici mereretur liberari. Cùm diutiùs inimicus jamjamque quasi hereditarium vas possideret, & variis cruciatibus miserrimam feminam turpiter (quod dici dolendum est) affligeret; vir ejus audita opinione gloriosæ virginis Opportunæ, scilicet quòd intercessio vim soleret effugare dæmoniorum; devotus cum prædicta uxore auxilium virtutis ejus expetiit. quò perducta cùm esset, sentiens diabolus quòd per merita beatæ Opportunæ Dominus vellet nequitias ejus conterere; per os illius feminæ taliter cœpit clamare: Væ, væ, Opportuna, væ mihi, inveterata Opportuna, quæ mihi in Gallia & in Neustria semper fuisti contraria. sæpe oratio tua destruxit machinamenta mea. insidiabaris enim mihi, & priùs vivens, & nunc mortua. Mihi quoque qui inter ceteros dolens & orans adstabam, per os ipsius mulieris multa convicia dicebat. Noli sperare, rudis & neophyte Episcope, quòd tua virtute ab hac mea egrediar potestate. Nihil enim te timeo, sed virtutem adversatricis meæ Opportunæ formido, & te inutilem servum esse ejus cognosco. Adstantes autem Sacerdotes & Clerici & vulgaris populus qui ad hoc lugendum spectaculum convenerant, nullatenus ab oratione cessabant: sed sine intermissione cum lacrymis Dominum deprecabantur, ut precibus placatus famulæ suæ Opportunæ, cum virtute suæ potentiæ elideret apertas inimicitias fraudis diabolicæ. Infusa autem ipsa femina benedictæ aquæ adspersione, & signata signo crucis dominicæ, cùm legerentur super eam orationes huic operi congruentes, & pervenrum fuisset ad locum ubi dicitur, *Adjuro te, draco, in nomine Agni qui ambulat super aspidem & basiliscum, qui conculcat leonem & draconem*; mox spiritus immundus crudeliter eam vexans, ita ut ungulis & dentibus propria dilaniaret membra, terribili voce clamat: Scias, vetula Opportuna, quia nunc egrediar, sed citò revertar. Quod cùm dictum fuisset, ipsa femina pacificè resedit, & oculos cum manibus ad cælum erexit, & ad cornua altaris accedens se in servitium beatæ Opportunæ permanere promisit, sumtóque benedictionis pane ad hospitium perrexit. Evolutis autem aliquibus diebus vir ejus eam optans perfrui sanitate, gaudio repletus voluit ad propria redire. Cúmque jam à villa exiret, & cœptum iter carperet; ecce diabolus cum multitudine satellitum in specie luporum atque canum super prædictam feminam irruit. Ipsa autem clamans: Domina Opportuna, libera ancillam tuam; & usque subtus altare fugit, & dicebat, quia usque ad ostium Ecclesiæ lupi & canes eam sequebantur: ibique diuriùs nobiscum orans, sine læsione reversa est. In tali itaque prosperitate quindecim dies permansit, & fine

Arreptitia liberatur, teste Auctore, præmissis exorcismis, voto continentiæ lacto. A dæmone rursus impetita, sed non læsa,

Circa An. DCCLXX. Apr. XXII.

aliqua turbatione ubicumque voluit, absque vexatione pertexit. Cúmque hoc vir ejus videret, obrulit[a] pecunias Clericis Ecclesiæ, ut licentiam haberet sociandi se uxori suæ. Quod ego audiens nec promisi, nec prohibui: ne si permitterem, viderer voluntati sanctæ Opportunæ contraire: si autem contradicerem, arguerer à nescientibus, quòd causâ cupiditatis humanæ vellem disjungere amorem nuptialis copulæ. Ipse autem vir more solito volens ad eam ingredi, cognovit eam nequiùs quàm priùs à dæmonio vexari. Nam urgente diabolo, manus & brachia turpiter agitabat: túneque lingua à faucibus exsiliens, ita ut terminum oris & labiorum claustra nimis excederet, & nuda tota ab hominibus videretur, inaudiram contra Omnipotentem loquebatur blasphemiam. Cùm verò vir ejus non posset eam solus adducere ad consuetum Oratorium beatæ Opportunæ virginis, cives condolentes afflictionibus mulieris & ejus mariti doloribus, inter ulnas proprias quasi pæne mortuam projecerunt ante dominæ nostræ Opportunæ Ecclesiam: ibique terræ diutiùs inhærens, neque vox in ea audiebatur, neque halitus sentiebatur, sed defunctam esse protestabantur.

tertiò ob fractũ votum correpta,

Lectis ergo orationibus quæ energuminis conveniunt, & postea inchoatis psalmis à quibusdam, qui psalluntur in agenda oratione mortuorum; post longa horarum spatia illa femina quæ putabatur mortua, quia illa moritur quæ peccaverit anima; tunc magnas dare cœpit voces in Ecclesia clamans: Domina Opportuna, adjuva me ancillam tuam, quia ero de cetero tua devotissima famula, resuscita me à morte corporis & animæ. Cùm vir ejus blandis sermonibus eam deliniret, & interrogaret quid ei visum fuisset, respondit dicens: Domine mi Helberte, (sic enim vocabatur vir ille) modò à maximo & truculento lupo devorata fui. & cùm me vellent integram homines per pannos cum ignitis tridentibus in foveam sulphuream projicere, per Dei gratiam liberata sum adjurotio dominæ meæ sanctæ Opportunæ. Qualem vis uxorem, quia ampliùs me non poteris habere? Hæc autem femina Olbiregis vocatur. quæ quamdiu vixit, Domino cum omni devotione corporis & mentis puritate famulabatur, & longo tempore pòst superfuere multi, qui ea quæ narrare volumus se vidisse restabantur.

denuò liberatur, voto iterũ facto.

Sagienses à Nortmannis vexati,

6. Plebs Sagiensis Ecclesiæ, exigentibus peccatis, à crudelissima gente Nortmannorum miserabiliter affligebatur. Ipsa enim ferocitas paganorum assiduis deprædationibus & flammarum incendiis, virorum ac mulierum, pupillorum ac viduarum, infantium & senum jugulationibus cunctam regionem devastabat. Jam itaque inclytus Rex LUDOVICUS[b], frater gloriosi & magni domini CAROLI nostri Imperatoris, Regis serenissimi, (cujus beneficiis sumus quidquid sumus, cujus vita semper à Domino gubernetur) auditis insignibus beatæ Opportunæ virtutibus, causâ refugii supradictum prædium Monciacum condonaverat eidem dominæ Opportunæ & illustrissimo viro HILDEBRANDO, Sagiensis Ecclesiæ Episcopo sanctissimo. Idem ergo Hildebrandus timore prædictæ persecutionis Nortmannicæ partem Clericorum in Monciacum villam venire jussit cum sanctissimo corpore dominæ Opportunæ. Cúmque Clerici victui necessaria non haberent, panem enim & vinum parumper habebant; timore famis

Nota.

Monciacũ deferunt corpus S. Opportunæ.

[a] Nota voti reatum pretio dato à Clericis remissum dissimulante Episcopo.

[b] Is est Lodovicus Germaniæ Rex, Caroli Calvi Imperatoris frater, mortuus anno DCCC LXXVI. Carolus Romæ VIII Kalend. Januarii ejus anni coronatus est Imperator, & ipse anno insequente exstinctus prid. Non. Octob. Carolo Adelelmus hoc loco faustos dies adprecatur. Hic videri quibusdam possit, libellum istum ab auctore jam Episcopo fuisse compositum anno DCCC LXXVII, ante obitum Imperatoris. Id si probatur, Hildebrandus Adelelmi antecessor obiisse dicendus est paullo post Concilium Pontigonense, mense Julio anni DCCC LXXVI habitum. quamquam nonnulla infrà huic calculo obstare videntur.

& nuditatis tristabantur. Jussis itaque Pontificis obedientes, cum corpusculo sanctæ Opportunæ cœperunt pergere. Quod audientes diversorum habitatores locorum, virorum ac mulierum, occurrerunt Clericis deprecantes, ut sanctum corpus mererentur ferre propriis ulnis. Nondum ergo in prædicto Monciaco Ecclesia erat constructa, sed in cujusdam hominis domo Gozlini quondam beatissimum corpus posuerunt. In ipso ergo die quidam homo cæcus adveniens, per orationem beatæ Opportunæ visum recepit. Quo etiam die ex diversis partibus infirmi advenientes, omnes sanitatem corporum receperunt. Nam quisquis ejus feretrum eo die potuit tangere, per merita beatæ Opportunæ sanus effectus est à quacumque teneretur infirmitate. Tradunt etiam multi qui tunc vivebant, quia à sexta hora illius diei usque dum sol occumberet, inter claudos & dæmoniacos, mutos & surdos plusquam sexdecim homines sanitatem recepissent. Quod videntes habitatores vicinorum locorum, prædictum locum venerari cœperunt. Et quanto magis virtutes per intercessionem beatæ Opportunæ exercebantur, tanto majora dona à fidelibus viris in eodem loco offerebantur. Quorum sumtibus in honorem sacræ Virginis Ecclesiam construxerunt, ubi nunc beatæ Opportunæ merita multi venerantur: quia præstante Domino quidquid ibi cum recta fide quæritur, invenitur. Ægri sanitatem recipiunt, & peccatores veniam consequuntur.

[ANN. CHR. DCCLXX. APR. XXII.]

[Ibi cæcus lumen recipit.]

[Plures alii sanati.]

[Ecclesia istic constructa.]

7. Prætereundum quoque non est, qualiter beata Opportuna quamdam feminam superbiæ & levitatis spiritu repleram ad humilitatis viam & divini timoris convertit notitiam. siquidem ad laudem Dei pertinet quidquid in Sanctis suis operatur. scriptum est enim: *Mirabilis Deus in Sanctis suis.* Erat quædam matrona nomine Altrudis, cujus ancillæ cùm audissent à multis virtutes quas Dominus per beatam Opportunam operabatur; quodam die sabbato horâ diei nonâ transactâ ad Oratorium ejus pervenerunt. Cùm eas domina illarum perquirens didicisset quò abissent, stimulis iracundiæ percita taliter fertur dixisse: Quia vacant otio ancillæ meæ, ideo vadunt perquirere ossa mortuæ nescio cujusdam feminæ. Cùm eas redire in domum suam fecisset, & verberare voluisset; ut ostenderet Dominus, quantum beatæ Opportunæ meritum apud eum valeret, citò ancillis supradictæ Altrudis adjutorium præbere dignatus est. Nam immensus dolor viscerum Altrudem ira invasit, ut flagellum de manu ejus ceciderit, & tamdiu torqueretur, donec ad Ecclesiam beatæ Opportunæ se portare fecit, ubi se culpabilem reddidit, & sanitate recepta multum postea Clericis Ecclesiæ illius profuit, quia quæ necessaria illis fuerunt administravit. Hæc videntes circà manentes feminæ, promtiores fuerunt in servitio beatæ Opportunæ. Cùm enim ea quæ dicimus vera sint, omnia credimus, quia neque nostra insipiens, neque alterius docilis lingua enarrare valet omnia, quæ per beatam Opportunam Dominus operatus est miracula.

[Psal. 67. 36.]

[Matrona ancillis piis injuria plectitur, cum sanatur.]

8. Audire si placet, qualis beata Opportuna contra odientem locum suum exstiterit. Quia enim in hoc sæculo mali permixti sunt bonis, ipsique mali semper invident bonis; cùm quidam vir, nomine Anastasius, videret Ecclesiam in honore sanctæ Opportunæ esse constructam, dolens potestatem ejus crescere, diabolicâ invidiâ promotus cœpit familiam affligere. Cùmque religiosi unà ei dicerent, ut pro amore sanctæ Opportunæ cessaret ab hac levitatis præsumtione, cum juramento testatus est dicens: Sciatis omnes qui in hac habitatis villa, quia antequam moriar, illic ubi nunc est Ecclesia sanctæ Opportunæ constructa, ibi faciam fabarum sata, & erit ibi leguminum copia. Hujus blasphêmiæ celeriter adfuit vindex intercessio sanctæ Opportunæ. Statim enim ut à domo exiit, cum

[Blasphemus punitus.]

Circa An. DCCCLXX. Apr. XXII.

quodam juvene nomine Helboldo rixari cœpit. qui Helboldus inermis erat, sed tantùm baculum, quem vulgus furcam vocat, in manu portabat. Cúmque Anastasius in armis confideret, & his eum interficere voluisset; ab eodem juvene percussus cùm ipso die moreretur, omnibus qui aderant dixit, quòd ultione beatæ Opportunæ interierit, & ipsa eum vulneraverat. Moriens itaque confessus est quòd non bene fecerit, quòd vivens electam Dei virginem, familiam ejus affligens, despexit.

9. Sæpius placet beatæ Opportunæ miracula referre, ut ostendamus, qualiter fideles suos & devotos & servientes sibi eadem domina nostra studet defendere in præsenti vita, ut unanimes ejus laudanda beneficia deprecemur, ut hæc quæ manens & regnans cum Christo fidelium suorum non obliviscitur, in hac terra adjutorium nobis præstare dignetur, ut cum illa esse mereamur in æternæ beatitudinis gloria: & omnes qui ejus miracula diligenter audierint & firmiter crediderint, sive scribere jusserint, & ejus vitam secum scriptam habuerint, defendat eos omnipotens Deus ab incursione cunctorum periculorum, & ab insidiis visibilium & invisibilium inimicorum.

Alius hospita sanctæ injorius lumé amittit,

Eo tempore quo exercitus fortissimi Regis BOSONIS [a] circumquaque deprædationes faceret, contigit ut quidam miles ejus Monciacum villam ad prædandum invaderet, dum vixit ille sanctæ Opportunæ servulus, ad cujus domum primùm devenit prædator rapacissimus: & ipse famulus vocabatur ERCHENTEUS. Cúmque prædator qui ceteris præerat, ad januam ejus venisset; interrogavit cujus conditionis homo erat. Erchenteus respondit: Servus sum dominæ meæ Opportunæ virginis. Tunc jussit prædator omnem domum ejus perquirere, & substantiam ejus auferre. Cúmque diceret Erchenteus: Noli, domine mi, familiam sanctæ Opportunæ deprædari; percussit eum prædator telo, quod in manu portabat. Cúmque sanguis à capite ejus flueret, & Erchenteus auxilium dominæ nostræ Opportunæ invocasset, dicens: Sancta Opportuna, si non me adjuvetis, de cetero servus tuus non ero; statim prædator cæcus effectus cecidit de caballo in terram. Postea manibus fidelium suorum ad Ecclesiam deportatus est, & se peccasse humiliter confessus est. Donavit quoque equum suum Clericis Ecclesiæ & duas libras denariorum; & Erchenteo, sicut ipse dixit, solidos decem. Et post paullulum cùm Missa celebraretur, subtus altare [b] jacens visum recepit,

postea recepit.

adhuc tamen virtutem corporis non recepit. Tamen postquam promisit, quia ab omnibus sociis defenderet familiam sanctæ Opportunæ, & de circumpositis villis omnes prædatores jussit exire; tota corporis virtute recepta sanus & lætus reversus est ad propria. Factus est itaque fortissimus defensor Ecclesiæ sanctæ Opportunæ, qui priùs exstiterat prædator & afflictor ipsius familiæ.

Alii homini boves restituuntur.

10. De parvis etiam rebus dicenda sunt miracula, ut de minimis laudetur divina potentia. Quodam tempore furatus est latro boves hominis cujusdam rustici. Cúmque rusticus boves suos quæreret, & minimè reperisset, cum loris detulit boum juga in beatæ Opportunæ Ecclesiam. Postquam verò vovit, quòd si aliquando ipsos boves haberet, medietatem B. Opportunæ daret, & medietatem retineret; egressus de Ecclesia vidit boves

[a] Is est Boso cui Carolus Imperator, cognomento Calvus, Romam secundò profecturus anno DCCCLXXVII Provinciam dedit, & coronâ capiti impositâ Regem appellari jussit, testante Reginone: quique in conventu Mantalensi Rex Burgundiæ dici voluit anno DCCCLXXIX. Lege acta istius conventus apud Sirmondum.

[b] Hinc patet, sub altaribus loca fuisse camerata, seu cryptas, in quibus Fideles orationi vacabant. Lege Præfationem hujus Sæculi tomo I præfixam.

suos accurrere cum ruptis vinculis ligneis, unde fuerant ligati: & donans quæ promiserat, reversus est lætus sicut desiderabat.

Circa An. DCCLXX. Apr. XXII.

11. Dicunt etiam, quòd si aliquis aliquod pecus ibi vovisset, illud pecus sponte veniat frequenter sine ductore ad Ecclesiam beatæ Opportunæ. Quibus diebus & isto tempore multi quod perdiderant, promissis votis & equos & boves & vestimenta sua invenerunt. Hujus rei gratiâ multa à fidelibus viris ad prædictum locum deferebantur munera.

Aliis alia.

12. Nec illud oporteret silere, quæ Parisius civitate per eam Dominus dignatus est perpetrare. Erat quidam homo nomine ADALARDUS, jam per triginta annos claudus effectus. Hic cùm fuisset nobilis genere, longa occupatus membrorum debilitate pauper efficitur pecuniæ. Cúmque Parisiaca plebs in nativitate beatæ Opportunæ ad Ecclesiam ejus de nocte conveniret, inter alios prædictus Adalardus adfuit. Quem cùm multitudo populi non sineret Ecclesiam ingredi, virtute qua potuit ante altare pervenit. Qui postquam aliquamdiu oravit, sanus effectus divinam in beata Opportuna virtutem collaudavit. Quo viso LUDOVICUS Rex cum suprà scriptis donis prata juxta Montem-Martyrum & campellos insuper prope portam ejusdem civitatis Ecclesiæ attribuit. Quæ suscipiens bonæ memoriæ HILDEBRANDUS Sagiensis Episcopus Ecclesiæ, qui eo tempore Ecclesiæ beatæ Opportunæ Parisiensis regimen habebat, præfati Regis nutu in sustentamentum Canonicorum præfatæ Ecclesiæ [a] servientium stabilivit.

Parisiis claudus erigitur.

13. Revoluto anno cùm rursus nativitas beatæ Opportunæ Parisius devotissimè à fidelibus viris coleretur, omnipotens Deus evidens & clarum est dignatus perficere miraculum. Namque cùm crastina die Missa sollemniter celebraretur, inter plurimos infirmorum cuneos qui per merita beatæ Opportunæ auxilium divinum exspectabant in recuperanda sanitate, adstabat ibi quædam femina quæ jam longo tempore oculorum lumen amiserat. Cúmque adstantes homines secundùm consuetudinem Christianitatis inter se pacis oscula darent, prædicta femina cæca quemdam hominem quem palpando propiùs contingere potuit, osculata est. Post osculum autem statim visum recepit, & eidem homini cui osculum dederat, dixit: Rursum mihi præbe, frater, quia nunc quando me osculatus es, eram cæca, & modò video per beatæ Opportunæ merita. Quo etiam die multi variis infirmitatibus oppressi adjuvante Domino sanitatem receperunt.

Mulieri cæcæ restituitur visus.

NOTA.

14. Quodam igitur die multi congregati deferentes vota sua, veniebant ad Oratorium sanctæ Opportunæ: inter quos pauperrima femina ambulans cùm nihil haberet quod secum ad Ecclesiam deferret, vidit aviculam nomine Acredulam, quam vulgus vocavit Alaudam. quam videns plenâ fide dixit: Domina Opportuna, si tibi placet, veniat hæc avis ad me, ut habeam quod tibi possim deferre. Statim avicula super eam resedit, & ipsa femina eam super altare posuit.

Alia offert aviculam mirè captã.

15. Cùm jam finem narrandi facere voluimus in sacræ virginis Opportunæ mirabilibus, à multis narrare audivimus, qualiter se vindicaverit de quodam Presbytero nomine ALIMARO, spiritu blasphemiæ repleto, in Silvanectensi castro. Nam cùm per merita beatæ Opportunæ innumerabiles infirmi in castro Silvanectico tempore UBOLDI gloriosi Comitis reciperent sanitatem, omnes Silvanectenses habitatores locum ubi requiesce-

[a] Parisiacæ scilicet, in qua proinde jam tum erant Canonici. Hanc donationem Ecclesiæ sanctæ Opportunæ factam confirmavit Ludovicus VII infrà, num. 17. Hoc in articulo duo notanda. unum, montem illum qui Parisiacæ urbi ab aquilone imminet, Montem-Martyrum fuisse appellatum sæculo IX. alterum, Parisiis eodem tempore jam S. Opportunæ exstitisse Ecclesiam, cujus *regimen* Hildebrandus Sagiensis Episcopus habuerit.

CIRCA AN. DCCLXX. ARA. XXXI. bat corpus ejus, cœperunt venerari. Tunc quidam Sacerdos Alimarus zelo invidiæ ſtimulatus, dixit hominibus ad eumdem locum venientibus: Sciatis quia in hoc loco nullum ſanctitatis corpus virginis habetur, ſed illuſio & phantaſma eſt hoc quod colitur. Quod audiens Deo religioſus & carus nunc factus Epiſcopus ROBERTUS [a], dixit: Eia infelix, qua temeritate talia dicens præſumſiſti? ſcias proculdubio quod in proximo tibi à Domino monſtrabitur, ſcilicet quòd hoc loco verè corpus Deo amabilis Opportunæ colitur. Ipſo die ſecundùm verba domini Epiſcopi Roberti divina ultio ſubſecuta eſt. Nam cùm idem blaſphemator quoddam cœnaculum vellet adſcendere, fractis cervicibus ipſo die eſt mortuus. Nam ſpiritum ultimum trahens, deportatus ante altare, profeſſus eſt ſe propter verba blaſphemiæ animam reddere, ut oſtenderetur à Domino meritum ſanctæ Opportunæ.

[a] Si iſtud miraculum ab alio Auctore adjectum non eſt, legendum videtur *Adebertus* ſeu *Ausbertus*. qui Concilius Pontigonenſi & Trecenſi ſubſcripſit annis DCCCLXXVI & LXXVII. Nullus enim Rotbertus adnumeratur Epiſcopis Silvanectenſibus ante principatum Rotberti Regis, qui annis fere centum poſt Adalelmum horum miraculorum ſcriptorem regnare cœpit. niſi Rotbertus alius in Epiſcoporum Silvanectenſium indice omiſſus eſt.

ALIA MIRACULA.

Ex mſ. cod. Eccleſiæ collegiatæ S. Opportunæ.

Ob aſinum raptum, 16. EO tempore quo domina noſtra Opportuna Sanctimonialibus præerat Abbatiſſa, contigit quadam die famulum cum aſino qui ejuſdem loci negotiis deſerviebat, ſilvam quæ ipſi Abbatiæ & circumjacentium & vicinorum opidorum incolis ad ligna dumtaxat igni deputanda quotquot quique volebant communis erat, aggredi. Qui cùm ſolito more aſino onuſto regredi vellet, quia (ut vulgò dicitur) ſemper bonis nocere mali nituntur; ecce ipſius ſilvæ cuſtos, quem lucarium vocant, advenit, qui invidiæ & præſumtionis ſpiritu. aut certè turpis lucri cupiditate agitatus, eumdem aſinum iniquè comprehenſum incarcerat, & per aliquot dies cuſtodiri mandat. Quo comperto beata virgo Opportuna ad eum feſtinavit: quem in quodam prato ad eumdem pertinente, ipſiúſque Abbatiæ proximo repertum humillimè (ut ei conſuetudinis ſemper erat) his verbis affata eſt: Cùm nihili obnoxius in lignis uſui noſtro deferendis noſter aſellus cenſeatur, non eſt æquum eum carcerali cuſtodia mancipatum teneri. quamobrem obſecto, ut liberum illum digneris nobis reddere. Ad quam ipſe ſtolidus ridiculoſè reſpondit: Cùm pratum iſtud ſale in ſuperficie undique fuerit reſperſum, reddetur vobis. Quod audiens beata Virgo, aliquantiſper propter injuſtitiam commota rediit. Non tamen ſolitum in talibus auxilium, divinum ſcilicet, oblita eſt invocate, in quo fiduciam habuit, & non in homine: ſed aures Dei ilico precibus cœpit pulſare. Et quia ſcriptum eſt: *Si quis fecerit voluntatem Dei, hunc exaudit Deus;* quod priùs ut impoſſibile illuſio negaverat, veritas ipſa ad exitum perduxit. etenim idem pratum divinitus ſale adſperſum eſt. Itaque ut in craſtino qui hoc ſpectaculum viderant, ipſi lucario retulerunt, non adquievit dictis eorum: ſed rem ipſam viſurus, pratum uſque perrexit, ibíque quod audierat oculis conſpexit. Stupore quoque territus cogitabat, qualis eſſet iſta viſio. Tandem verò animadvertit quod dixerat beatæ virgini Opportunæ ſe pro aſino roganti: & ilico ſe reum iniquæ detentionis ipſius aſini cognovit, atque ſatisfacere quamprimum ſtuduit.

[Margin notes: pratum ſale divinitus reſpergitur. — Ioh. 9. 31.]

Asinum enim mox ad Cœnobium remisit, & pratum quod sale coopertum viderat, Sororibus ipsius Cœnobii in jure hereditario perpetuo legavit, veniámque pro præsumtione sua humiliter postulavit. In hujus autem rei memoriam ipsum pratum ab incolis usque hodie apud nos Pratum-salsum [a] vocatum est. *Circa An. DCCLXX. Apr. XXII.* *Pratum-salsum hinc dictum.*

Hic omissum miraculum de ave resuscitata & aliis claudis effectis.

17. Nec oblivioni tradendum est, qualiter anno gratiæ millesimo centesimo quinquagesimo quarto Ludovicus Rex Francorum Christianissimus & Dux Aquitaniæ, Ecclesiæ sanctissimæ virginis Opportunæ in urbe Parisiorum sitæ census & decimas campellorum & pratorum juxta Montem-Martyrum & portam ipsius civitatis, quos vulgus Maresia vocat, eidem domino pertinentes contulit. Ipsi enim campelli ob aliud insigne (ut visum est *) ipsi Ecclesiæ fuerant donati. Quod ita contigisse narratur. Quidam siquidem illis diebus peregrinationis causâ simul ad præsentem Ecclesiam venerant. Dum autem redire ad propria concito gressu optarent, & breviori via uti quærerent, per loca in ipsis campellis seu maresiis hominibus invia descenderunt. Sed prout scriptum est, *Cor hominis disponit viam, Domini autem est dirigere gressus*; cùm brevius iter quærerent, in longum incommodum inciderunt. In ipsius namque montis declivo basilisco obviaverunt, qui alterum eorum solo visu, ut suæ naturæ congruit, occidit. Quem ad jamdictæ Virginis subsidium deferentes, atque pro eo vota cum precibus fundentes, vitam eidem reddi obtinuerunt. Cujus rei relatione Rex præfatus inductus, eosdem campellos ipsi Ecclesiæ liberè possidendos dereliquit. *Anno 1154.* *S. Opportunæ cēsus dati ab Ludovico Rege.* ** num. 11* *Prov. 16. 9.* *ob mortuū suscitatum.*

DE RELIQUIIS S. OPPORTUNÆ.

Ex Officio ecclesiastico collegiatæ ejus Ecclesiæ Paris.

1. CAROLO quinto Francorum Rege, coruscantibus in dies sacræ virginis Opportunæ virtutibus, omnes illius opem in infirmitatibus implorabant, sacráque pignora possidere magis ac magis desiderabant. Qua pietate ductus vir venerabilis Hugo de castro-Girardi, ejusdem S. Opportunæ Ecclesiæ Parisius Capicerius, brachium illius dextrum à Johanne de Puteo Abbate Cluniacensi impetravit: quod Aimericus de Magniaco Parisiensis Episcopus è Regis basilica seu turriculis, ut vocant, ubi modò regalis platea visitur, Rege comitante, sollemni supplicatione in præfatam Ecclesiam die dominica infra Octavam Epiphaniæ Domini anno millesimo (trecentesimo) septuagesimo quarto devotè adportavit. in cujus memoriam statuit, ut quotannis dies festus duplex de B. Opportuna virgine cum sollemni brachii supplicatione in perpetuum fieret. *Parisiis susceptio brachii,* *anno 1374.*

2. Sacrum illius caput in Prioratu de Monciaco quiescit, demta cranii aliquantula portione, quam Sanctimoniales Almanniscæ cum brachio sinistro possident. Altera maxilla colitur apud Insulam-Adami in Prioratu S. Godegrandi fratris sui. Lutecia Parisiorum costam ejus miraculosam cum brachio dextro & alia portione capsa inclusa veneratur: reliquum verò corpus apud castrum Vindocinense * in S. Georgii sacra æde quiescit, illuc refugii causâ Anglis Neustriam devastantibus exportatum. *Aliæ ejus Reliquiæ.* ** Vendosme*

[a] Vocabulum hactenus loco hæsit, quò sacra supplicatio quotannis die festo sanctissimæ Trinitatis cum Reliquiis S. Opportunæ dirigitur, ut me monuit venerabilis vir Mauricius Marcus, Ecclesiæ Sagiensis Canonicus.

Ann. Chr. DCC LXXII, Julii X.

DE S. AMALBERGA VIRGINE, ET DE RODINO EJUS FRATRE, MONACHO CASINENSI.

Vita cur omissa.

1. LIBRUM *de gestis S.* AMALBERGÆ *virginis novem & viginti capitulis à quodam Anonymo descriptum exhibuit nobis ms. codex Bibliotheca Bigotiana; sed eum tot fabulis respersum incertisque narrationibus, ut satius visum sit quadam ex eo decerpere, quàm librum integrum exhibere. Aucloris anonymi atatem nullo indicio conjicere licuit. Sequebatur in codice Bigotiano* tomellus domni RADBOUDI* sanctæ Trajectensis Ecclesiæ Episcopi, de vita & meritis paradoxæ virginis Amalbergæ, *unà cum historia de* adventu *ejus Reliquiarum in Gandavense Monasterium S. Petri, & officio Virginis proprio. de quibus postea, quàm Anonymi lucubrationem expenderimus.*

* al. Ratbodi seu Ratboldi

Amalbergæ patria & parentes.

2. *In capite 1 Anonymus agit* de nativitate & infantia beatæ Virginis, *qua* vitæ sumsit exordia in pago Ardenna, in patrimonio villa Rodingi nuncuparo, tempore quo divæ memoriæ PIPPINUS unà cum fratre CARLOMANNO honestè agebat in sceptris. *Ejus* pater CHRISTIANUS, mater verò EVA *nuncupati dicuntur*, à sanguine magnorum Regum Regnique Principibus originem ducentes. *Fabulosa videntur ea qua refert Auctor iste de consanguineis Amalberga, qua* beatissimis Gertrudi, Aldegundi, atque Waldetrudi propinquitatis agnatione proxima *fuisse, &* Beggam amitam *habuisse fertur cap. 10. Fuit quidem Amalaberga, filia sororis Pippini Majoris-domus, cognomento Landinensis, consobrina beata Gertrudis Abbatissa Nivialensis & sancta Begga; mater verò sanctg Gudila. at Amalaberga illa, qua forsan huic fabula dedit locum, annis centum vixit ante Pippini & Carolomanni principatum.*

Gesta ejus quædam.

3. *In capite 2 Amalberga nostra* adhuc puella propriis manibus Oratoriolum in viridario parentum construxisse *perhibetur; & capite insequenti, puero ob furtum contracto sanitatem restituisse. Dein sanctus Willebrordus dum* Asternacum Monasterium *à se conditum visitatum iret; per Ardennam iter agens*, ad illustris Christiani domum divertisse, *& Amalbergam optimis monitis instruxisse memoratur capite 4. quibus accensa Virgo tradita est* beatæ LANDRADÆ, quatenus eam sacris erudiret litteris, virtutúmque informaret exemplis. *Praerat autem Landrada Cænobio virginum, quod ipsa in* Beila regio saltu *construxerat, in loco* Belisia *dicto, unde nomen Cænobio Belisiensi, ex capite 5. Landrada virgo & Abbatissa Belisiensis prima & auctor ea est, cujus res gestas Theodoricus Abbas Trudonianus amplificavit apud Surium, & ipsa annis ampliùs quinquaginta Caroli atate superior. Capitis sexti argumentum est*, quòd ab inclyto Rege Pippino in conjugium filio suo sit adoptata Amalberga, *in Cænobio licèt Belisiensi degens. quam renitentem Carolus ipse*, adsumto secum RODINO fratre beatæ Virginis, *inviserit, & ad conjugii copulam frustra pellexerit. Sed ille cùm immanem bestiam* in contigua villa Gersbellia *pratereuntibus infestam interemisset, virginem ad consensum sui pertrahere tanto molimine aggressus est, ut ea* in Oratorium Dei Genitricis confugerit,

gerit, Carolo fores Ecclesiæ confringere volente. *Carolo in patris aulam re-* Ann. Chr. dcc lxxii. Julii x.
verso, Amalberga sibi consulere volens, cœpit. Andanam pergere ad beatam Beggam, *potiùs ad Monasterium S. Beggæ, quæ falsò ejus* amita *dicitur hîc capite 10. Sed* parentibus almæ Virginis è medio factis, Hunrodus quidam in aula Regis inter nobilissimos primus *hoc prænoscens, eam intercepit, & relictam* orphanam, quasi ex jure propinquitatis in substitutione pupillari suscipiens in sua, in domum genitricis suæ nomine Riqueræ invitam atque reluctantem traduxit, ut opportunè filio Regis eam traderet. *Pippino mortuo, Francorum Principes de nuptiis Caroli cum Amalberga consilium iniisse dicuntur capite 12. Sed ipsa à Rodino fratre submonita venit* ad locum cui Achoïus vocabulum est, ubi venerabilis soror ejus tunc morabatur: *& velo capiti suo imposito, fugam capessivit. Miraculis variis in itinere patratis, quæ Auctor à capite 14 ad caput 25 describit, Carolus capite insequenti ex Aquitanico adversus Hunoldum prælio reversus,* Tornacum castrum *tetendisse, & Amalbergam trans mare fugere meditantem,* in villa Materna pagi Bracbatensis *delitescentem convenisse fertur. Verùm illa à* Walduelfo *Presbytero, qui in ejus comitatu erat, præmonita, in loci Oratorium S. Martino absepositum confugisse: quo Carolus* temere irruperit, eique martyrium, *hoc est brachii luxationem,* intulerit. *sed mox à Domino sanatam. His gestis Carolo* Valentianas castrum *profecto in facti pœnam inflicta febris: qui per Fulradum Abbatem Virgini* in villa Tempseca *degenti cum muneribus missum sanitatem impetravit. Denique Amalberga è vita* migravit anno incarnati Verbi septingentesimo septuagesimo secundo, Indictione decima, vi Idus Julii, anno ætatis trigesimo primo. *Sepulta* in Ecclesia, quam ipsa in honore Dei Genitricis construxit apud sui juris villam Tempsecam, positáque ad dexteram altaris.

4. *Quæ hactenus de Caroli cupitis cum Amalberga nuptiis relata sunt, nullo Scriptorum veterum nituntur testimonio. Ratbodus quidem Trajecti ad Rhenum Episcopus, anno uno ante initium sæculi decimi mortuus, consimilia refert de Amalberga: sed Regem ejus procum haud nominat in homilia de hac Virgine composita, quæ sic se habet, paucis resecatis.*

Quotiescumque, dilectissimi Fratres, Sanctorum Dei memoriam Ratbodi homilia de ea.
ad laudem & gloriam nominis ipsius agimus, toties à peccatorum nostrorum sepulcris resurgimus. Reviviscit enim tunc quodam modo fides nostra, & rediviva innovatur dulcedine vox nostra per officia labiorum nostrorum .·.·. Ecce autem occurrit nobis hodierna die hujus rei aptissimum tempus, in quo paradoxæ virginis Amalbergæ memorabilem vitam annua festivitate recolimus: quæ in hac peregrinatione Deo & hominibus gratissima exstitit, cùm splendore geminæ pulcritudinis, tum etiam merito pudicitiæ virginalis. Hæc cùm esset primis orta natalibus, & propter nimium corporis decorem omnibus amabilis, elegit se ornare virtutum gemmis potiùs, quàm vestibus pretiosis; vilémque se & despicabilem statuit humanis ostendere oculis, quò pretiosa atque honestissima conspectibus appareret divinis. Non auro utebatur & margaritis, quia sciebat Christum sponsum suum non his fuisse usum in terris. Non purpuram diligebat aut byssum, quoniam non ignorabat propter hujusmodi multos demergi in abyssum. Non delectabatur rumusculis frequentiæ popularis, quia secretum locum noverat esse amicum mæroris. Porro autem his contemtis, longè aliter factitabat. Nam pro cognatis & amicis sæculi, diligebat pauperes Christi. pro auro atque margaritis, ornabatur sententiis doctrinæ spiritualis. pro byssinis purpureísque vestibus, cinere & cilicio utebatur. pro frequentia populari quam penitus respuebat, in excu-

Ann. Chr. DCC LXXII. Julii x.

biis templorum Domini circa sacra altaria orando, vigilando jugiter motabatur. Verùm quo modo aut quali ordine ad tantam disciplinæ cælestis pervenerit summam, non est silentio transeundum propter exemplum bonum & propter meritorum ejus dignum narratione præconium. Erat hæc pudicissima puella in hereditate patrum suorum temporibus Francorum Principum, quos quidem à Carolo Magno Carolidas possumus appellare, qui ob multiplices victorias & admiranda in Christiana Religione studia, hic solus inter ceteros vocabulum promeruit, ut meritò Magnus & Optimus diceretur. Horum (ut dictum est) in diebus sancta & Deo placita virgo Amalberga, defunctis jam parentibus, in possessione quæ ei secus Scaldem * fluvium latissima ex progenitorum successione proveneraт, cum unico fratre suo religiosissimè commanebat, jejuniis & orationibus serviens die ac nocte, eleemosynásque plurimas & largissimas faciens cum maxima hilaritate, habens semper in memoria illud Apostolicum: *Hilarem datorem diligit Deus.* Cúmque esset speciosissima usque adeo, ut reliquas omnes sua pulcritudine superaret; propter honestissimi corporis prærogativam pæne incurrit pudicitiæ detrimentum. Nam cùm ejus opinio ad Regem provinciæ pervenisset, is continuò ipsius amore captus, cœpit cum illa indesinenter de nuptiis per internuntios agere. Postquam autem sensit voluntatem suam à beata Virgine quæ se meliori sponso, id est Christo devoverat, omnimodis reprobari; quod blandimentis & potestate regia non valuit, per insidias & quædam latrocinia clanculo nisus est attentare. At illa contra hæc omnia, orationum clypeos & cælestis armaturæ frameas obtendebat. Quadam verò die cùm beatissima puella intra domesticos parietes sola resideret, psalmósque more solito caneret, puer familiaris repentè per posticum irruit, proclamans & nuntians Regem cum satellitibus suis adesse pro foribus. Tunc ipsa nihil sui oblita, Oratorium quod domui adhærebat, celeri cursu ingressa est: ubi se ilico cum gemitu & lacrymis ad orationem prostravit, flebili voce obsecrans, ut eam Dominus de imminenti periculo liberaret. Tum verò Rex nimiùm temerarius, post eam in Oratorium intrans, cœpit illi multis adulationibus blandiri, honorésque promittere temporales, quò vel sic illam persuasionibus adquiescere faceret. Verùm ipsa sponsum quem elegerat nullo modo derelinquere volens, jacebat immobilis, & ita solo defixa, ac si quibuslibet radicibus implicita teneretur. Postquàm autem Rex cuncta vaniloquia adhibuit, nihilque se proficere vidit, regiam auctoritatem vertit in sævissimam tyrannidem; arreptáque ejus manu, violenter illam foras trahere conabatur. Sed cùm etiam ita nullus eum sequeretur effectus, tandem puellæ brachium fortiter excutiens, summáque vi contorquens, fracto virginalis humeri osse, quasi qui se vindicasset, abscessit. Tunc illa, ut erat tenerrima, ob vulneris sui gravissimum dolorem, coram Domino aliquantulùm quidem flevit. Tamdiu autem oravit, donec sponsus suus Christus adesset, eámque sanitate integra restauraret. Ex illa die nullum sæcularem passa amatorem, liberè in sponsi sui Domini nostri Jesu-Christi dilectione permansit. O felix commercium! ô nimiùm prudens electio! ubi Rex terræ pro Creatore cæli & terræ contemnitur, ubi Deus pro homine adamatur, ubi pro isto cælestes divitiæ conquiruntur. O beatissima virgo! si multùm tibi sublimitas generis obfuit, at multo magis tua spontanea dejectio, & carnis propter Deum contritio profuit. si splendor tuæ pulcritudinis periculum incurrit, at contemtus regiæ majestatis perenni te gloria coronavit. si ad horam passio contristavit, at tibi inde contubernium Martyrum, &

* l'Escaut

& requies sempiterna pervenit. Ecce nunc omnibus quæ in hac vita desiderasti perfrueris, quoniam Rex regum & Dominus dominantium concupivit speciem tuam. túque, ô augustissima Regina, adstitisti à dextris ejus in vestitu deaurato, circumdata varietate, &c. ANN. CHR. DCC LXXIV. JULII X.

5. *Ex hoc homilia satis intelligitur, Rotbodum ignorasse nomen illius proci, qui Amalbergam persequebatur; nec putasse eum fuisse Carolum Magnum, de quo paullo antè dixerat, nominaturus eum rursus hoc loco, si ab eo id commissum rescivisset. Nisi si parcere voluit nomini Caroli Magni, cujus abnepotes eo quo Ratbodus scribebat tempore in Francia regnabant. Amalberga pingi solet cum pedo & insignibus Abbatissæ, habens sub pedibus piscem, quem sturionem vocant. Certè dum in villa Materna moraretur, habebat in comitatu Sanctimoniales, in his* GENEVIAM laudabilis memoriæ, *cum quibus ipsa in Oratorio S. Martini divina officia persolvebat, ut legitur in capite 21 de fugatis ab agro avibus sementem devorantibus*, quas communi vocabulo, *inquit Anonymus*, gantas appellari placet. *Quòd verò piscis appingitur, causa repetitur ex capite 18. Cùm enim fugiendo Amalberga quondam resideret* in fundo Vilvort, advocans abram suam, jussit ut herbam, quam vulgò crisonium vocant, circa irrigua Sennæ fluminis, *qui Bruxellam præterfluit*, decerperet. *Quod cùm illa exsequeretur, piscis immanissimus* quasi ad devorandum eam dato saltu enatavit prope siccam. *Exclamanti ancillæ Amalberga imperavit, ut* apprehenderet branceam seu branchiam ejus. quod & factum est.

6. *Post multos annos quàm S. Amalbergæ corpus quievit Tempsicæ ad Scaldim, ubi hactenus vacuum ejus sepulcrum ostenditur;* loculus ille omnibus Christianis honorabilis, in quo sacrum ejus jacebat corpus, cunctis mortalibus, excepto uno solo ipsius Virginis vernaculo, erat incognitus. *Hunc* Fratres Trucinensis Monasterii *primùm;* post hos similiter Fratres de Cœnobio S. Bavonis *inani labore perquisierunt.* Non longè ab his inventus quidam fidelis servus & prudens, qui se ad tantum opus longè alia ratione mancipavit. Is cùm esset in Monasterio B. Petri Apostolorum principis, proprio quidem nomine ROTBERTUS, ecclesiasticis autem studiis vitæque honestate omnibus notus; sapienter admodum intellexit à divina pietate esse quærendum, quod humanis argumentationibus nequaquam poterat inveniri. *Peracto triduano jejunio ac sacro corpore frustra quæsito,* cùm vernaculum sanctissimæ virginis, *hoc est ejus prædii forsan procuratorem, (nam nemo ex ejus domesticis eatenus superstes esse poterat.)* cùm, *inquam*, vernaculum *illum* subinde interrogassent, ubi id quod quærebant repositum esset, neque blandimentis aut præmiis, uti hoc revelaret, extorquere valuissent; unus è Fratribus, THIETWALA nomine, locum sepulcri sibi ostensum esse proclamavit. Rotbertus, dignæ memoriæ Abbas, posito intra navim thesauro, commonuit Fratres, ut fugæ quantocius consulere non differrent. At illis jussionem Patris exsequi cupientibus, senserunt se repentè divino nutu contra vim fluminis ferri. *Populo civitatis Gandavensis in occursum confluente,* primus omnium, uti decebat, venerabilis Episcopus REGINHELMUS adesse non distulit, *qui tum Tornacensi & Noviomensi Ecclesiæ præerat, ordinatus anno* DCCC LXII. Post hunc BALDUINUS Comes, *cognomento Ferreus*, gener Caroli potentissimi Regis, *cujus filiam Iudithàm nomine in matrimonium duxerat*, se præsentem cum summa devotione exhibuit. *Amalbergæ Reliquiæ superiori sæculo à furentibus hæreticis igni traditæ sunt. Translationis festum S. Amalbergæ in Gandavensi Monasterio S. Petri celebratur* VI Kalend. Novemb. *aliæ ejus Translationes apud Molanum memorantur* Kalendis Maii, & XIII Kal. Junii. Translatio Gandavum.

7. *Amalberga fratrem habuit* RODINUM, *cujus nomen Ratbodus prætermi-* Rodinus ejus frater.

ANN. CHR. DCC LXXII. JULII X. *fit. Is in aula educatus*, cùm administrationem rerum publicarum inter primos ut nobilissimus gereret, tamen sub obtentu militiæ devotè inserviebat Religioni Christianæ, *ut legitur in cap. 6. Sororem ex ædibus Hunrodi, qui eam Carolo uxorem reservabat, clam subtraxit.* His ita gestis, *inquit Anonymus cap. 24*, Rodinus sciens se in terrores tribunicios incidisse, simúlque metuens, ne fortè Rex iram furoris sui in eum effunderet; parabat imminentia sibi declinare pericula, atque remedia temporum quærere. Et abiens ad Regem Carlomannum, fratrem videlicet Regis Caroli, qui tunc temporis morabatur Remis civitate, magnificè ab eo susceptus atque aliquamdiu ab eo est detentus. Evolutis autem paucis diebus, cum consilio atque consensu ipsius excellentissimi Principis Carlomanni, ac benedictione WLFARII sanctæ Remensis Ecclesiæ Archipræsulis, inclytus Christi miles Rodinus Romam se contulit, ibíque in monte Soracte cingulo militiæ deposito Clericatúsque habitu adsumto abiit ad Samnium provinciam ad Monasterium S. BENEDICTI, situm in castro Casino: ibique Monachus effectus, cursum vitæ præsentis cœnobiali tramite religiosissimè consummavit. Nam & patrimonia sua quibus in Regno Francorum clarissimus atque ditissimus, utpote Regum sanguis, pollebat, sacris locis per testamenti seriem priùs partim contradidit, partim pro commutandis pauperum refrigeriis distribuit. Hæc verò, *inquit Anonymus*, de venerabili Rodino dicta abeant in sua. *Vulfarius Remensem Ecclesiam post Tilpinum regere cœpit paullum ante annum octingentesimum. Remis habuit Synodum anno* DCCC XIV, *teste Frodoardo in lib. 2 historia cap. 18. Aut ergo seriùs Amalbergæ obitus differendus est, aut Rodini secessus non statim ab ejus obitu contigit; aut certè non sub Vulfarii, sed Tilpini Remorum Episcopi pontificatu reponenda. Ebbone Remis præsidente florebat in Monasterio Remigiano* Monachus quidam nomine RADUINUS, *genere Langobardus, apud Frodoardum in ejusdem lib. cap. 19. & Ludovici Augusti principatu* RODOINUS *Præpositus in Cænobio S. Medardi apud Suessionas, is qui sancti Sebastiani reliquias Româ in Galliam advexit, ut suo loco videbimus. Ex hac temporum convenientia suspicio injicitur, an* HUNRODUS *superiùs nominatus fuerit* HUNROCUS seu UNROCUS *ille Comes, qui pacem Carolum inter & Hemmingum Danorum Regem initam cum aliis firmavit anno* DCCC XI. *quíque (ut opinor) idem postea in Cænobio Bertiniano Monachus effectus est, ut legitur apud Iohannem Iperium cap. 13 parte 3.*

8. *In Vita S. Liudgeri Episcopi mentio fit alterius* AMALBERGÆ, *Alfrici nobilis cujusdam viri filiæ, quæ ob recuperatam luminis & sanitatis gratiam Sanctimonialis in Parthenio* Afenidi *effecta est.*

VITA SANCTÆ LIOBÆ
VIRGINIS ET ABBATISSÆ
BISCHOFHEIMENSIS IN GERMANIA,

Auctore Rudolfo Monacho Fuldensi sæculo IX.

Ex secunda editione Suriana.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. NOn uno modo effertur S. Liobæ nomen. *Rudolfo appellatur* Truthgeba cognomento Lieba vel Lioba, eoquòd esset dilecta. *In epistolis S. Bonifacii non rarò laudatur, vocatúrque* Leobgytha *epist. 25, 31, & 46. Exstat etiam una S. Liobæ epistola inter Bonifacianas ordine 36, cujus hæc inscriptio:* Domino reverendissimo & summæ dignitatis infulâ prædito Bonifacio, atque in Christo carissimo & mihi affinitatis propinquitate connexo, Leobgytha, ultima leve jugum Christi portantium famula, perennem sospitatis salutem. *Qua in epistola Lioba patrem* Tinne *ante annos octo denatum Bonifacio commendat, matrémque adhuc superstitem cognomento* Ebbam, quæ tibi, *inquit*, consanguinitatis nexibus copulatur. *Et quidem Lioba, teste Rudolfo cap. 10,* materno sanguine jungebatur *Bonifacio. at Bonifacii neptem fuisse, quod recentiores nonnulli adfirmant, nullus veterum prodidit.*

Liobæ nomen.

Affinitas cum S. Bonifacio.

2. *Sancta Liobæ Vitam à tribus ipsius discipulabus &* Magone *Cœnobita Fuldensi in schedulas relatam collegit redegitque in ordinem Rudolfus Monachus itidem Fuldensis, auctor gravis, cujus hoc elogium in Annal. Fuld.* Anno DCCCLXV Ruodolfus Fuldensis Cœnobii Presbyter & Monachus, qui apud totius pæne Germaniæ partes Doctor egregius, & insignis floruit Historiographus & Poëta, atque omnium artium auctor nobilissimus habebatur, VIII Idus Martii diem ultimum feliciter clausit. *In historia Petri Bibliothecarii apud Chesnium in tomo 3 Hist. Franc. Ruodolfi obitus anno DCCCLXVI ponitur. Huic Ludovicus Ludovici filius conscientiæ suæ latebras apertas habuit, & concionantem audire solitus, etiam scholasticis Fuldæ præfectum regia liberalitate coluit, uti Brovverus in lib. 1 Antiquitatum Fuldensium cap. 14 observavit. Vitæ S. Liobæ ab se scriptæ, & quidem jussu H Rabani Mauri (quod in subjecto Prologo testatur) meminit Rudolfus in Actis ipsius H Rabani, quæ ipse itidem litteris mandavit. Ex eo Johannes Gerbrandus Liobæ gesta perstringit in Chronici Belgici lib. 3 cap. 3.*

Vitæ scriptores.

3. *S. Liobam celebrat H Rabani Martyrologium his verbis:* In Germania depositio Leobæ Virginis, quæ in Britannia insula ex Saxonum gente nata, virginitatis propositum in Monasterio posita nobiliter servavit. Postea verò à S. Bonifacio Archiepiscopo Magontiacensis Ecclesiæ in Germaniam advocata, ut famulas Dei in Monasteriis Germaniæ divinis scripturis instrueret. Ubi non solùm multa miracula vivens fecit, immo post obitum in Bochonia silva, hoc est in Monasterio Fulda juxta decretum S. Bonifacii sepulta, non paucis miraculis sanctitatem suam declaravit. *H Rabanus item in Epigrammatis 131, 135, & 138, mentionem facit altarium S. Liobæ dedicatorum.*

Memoria.

4. *S. Lioba Sanctimonialium in Germania institutarum antesignana & Apostola haud immeritò dici potest. Eam ad præscriptum Regulæ Benedictinæ vixisse, probat tum sancti Bonifacii præceptoris Benedictina professio, tum Vitæ caput 12. ubi meridianam in æstate quietem, haud dubiè ex Regula S. Benedicti cap. 48, fertur præscripsisse discipulabus suis, quas in varios Parthenones distribuit.*

Lioba Virginum Benedictinarũ in Germania dux.

Circ. Ann. DCC LXXII. Sep XXVII.

PROLOGUS AUCTORIS.

Auctor ab aliis scripta narrat,

1. SCRIPTURUS Vitam beatæ & venerabilis LIOBÆ virginis, sponsum illius Christum Dominum Deum & Salvatorem nostrum invoco: ut qui ei contra adversarias potestates virtutem & victoriam tribuit, mihi quoque ad narranda meritorum ejus præconia sermonem largiatur. Ego enim gesta illius omnia non didici; sed pauca quædam à viris venerabilibus ad meam notitiam pervenerunt, qui quatuor discipularum ejus, AGATHÆ videlicet & TECLÆ, NANÆ & EOLIBÆ, fideli narratione comperta, singuli pro captu ingenii sui, sicut sibi tradita sunt, litteris mandare, & ad exemplum posteris relinquere studuerunt. Ex quibus vir religiosus MAGO Presbyter & Monachus, qui ante quinquennium defunctus est, prædictis feminis admodum familiaris exstitit, & crebrò ad eas veniens, sermonem de utilitate animæ cum illis habere consueverat. Hic itaque nonnulla gestorum illius memorabilium ab eis agnoscens, breviter quidem adnotare curavit, sed nimis obscura reliquit. quia dum succinctæ brevitari studuit, in nonnullis locis ita dubia reddidit, ut quamvis cognoscendi præferrent imaginem, non referrent tamen intelligendi vigorem. Quod nimirum ideo contigisse opinor, quia rerum cognoscendarum avidus, ne audita memoriam fugerent, primùm ea strictim litteris mandavit, ut postmodum ordinata per otium libelli serie pleniorem in eis legentibus viam intelligentiæ efficeret. Et inde factum est, ut confusa omnia & sparsim in schedulis adnotata reliquerit, quia inspetata morte præventus, ad ordinanda illa prolixioris vitæ spatium non habuerat. Quapropter ego non mea præsumtione, sed imperio venerandi Patris ac præceptoris mei HRABANI Abbatis provocatus, cuncta quæ ab illis breviter scripta & in schedulis sparsim memoraverant, in unum colligere studui; & tam ex eis, quæ ibi adnotata reperi, quàm quæ ex aliorum relatione didici, ordinato breviter libelli textu, rerum gestarum seriem scire volentibus pandere curavi. Sunt enim plerique adhuc in corpore manentes viri religiosi, qui non solùm eadem ipsa, quæ ab aliis scripta commemoraverant, uno sermone sicut à majoribus audierant, referunt; verùm etiam nonnulla alia memoratu digna adjicere solent, quæ supradictis adnotationibus copulare, & huic opusculo inserere congruum judicavi: ut non tam incœpta aliorum ordinanda atque complenda suscepisse, quàm propria quodammodo scripta condidisse videat. Porro de fide dictorum nemini Fidelium arbitror esse ambigendum, quando ea & probitas referentium commendat personarum, & virtutes miraculorum quæ divinitus ad ossa ejus mortuæ frequenter fieri solent, vera esse liquidò manifestant. Sed priusquam ad narranda vitæ morumque ejus insignia veniam, non absurdum videtur, si de magistra illius & spiritali Matre quæ eam in Christo genuerat, & cælestis vitæ studiis imbuerat, ex multis referam pauca quæ didici: quatenus lector agnitis tantæ feminæ virtutibus eo faciliùs discipulæ gestis fidem accommodet, quo eam à tam nobili magisterio disciplinæ spiritalis primordia sumsisse cognoverit.

HRabani jussu,

pluribus testantibus,

Integra fide.

Tettam Abbatissam primò laudat.

INCIPIT VITA.

Caput I.

Monasteria duo utriusque sexûs in Anglia, promiscuo sexui interdicta,

IN Britannia insula, quam natio Anglorum inhabitat, locus quidam antiquo gentis illius vocabulo Winbrunno vocatur: quod Latinè interpretatum vini fons dici potest: qui propter nimiam claritatem & saporem eximium quo ceteris terræ illius aquis præstare videbatur, hoc nomen accepit. In quo duo Monasteria antiquitus à Regibus gentis illius constructa sunt, muris altis & firmis circumdata, & omni sufficientia sumtuum

rationabili dispositione procurata, unum scilicet Clericorum [a], & alterum feminarum: quorum ab initio fundationis suæ utrumque ea lege disciplinæ ordinatum est, ut neutrum eorum dispar sexus ingrederetur. Numquam enim virorum congregationem [b] femina, aut virginum contubernia quisquam virorum intrare permittebatur, exceptis solummodo Presbyteris, qui in Ecclesias earum ad agenda Missarum officia tantùm ingredi solebant, & consummata sollemniter oratione statim ad sua redire. Feminarum verò quæcumque sæculo renuntians earum collegio sociari volebat, numquam exitura intrabat, nisi causa rationabilis vel magnæ cujuslibet utilitatis exsistens eam cum consilio emitteret. Porro ipsa congregationis Mater quando aliquid exteriorum pro utilitate Monasterii ordinare vel mandare necesse erat, per fenestram loquebatur, & inde decernebat, quæcumque ordinanda aut mandanda utilitatis ratio exigebat. Circ. Ann. dcc lxiii. Sep. xxviii.

Huic ergo loco post nonnullas Abbatissas & spiritales Matres prælata est virgo religiosa nomine Tetta, genere quidem secundùm sæculi dignitatem nobilis, (soror quippe Regis erat) morum autem probitate & sanctarum spectamine virtutum multo nobilior, quæ utrumque Monasterium magna discretionis arte regebat. Omnia enim bona & sancta exemplis magis quàm verbis ostendebat, & quæcumque saluti animarum docuerat esse contraria, in suis actibus non agenda monstravit. Rigorem etiam disciplinæ quâ locus ille præ ceteris semper viguit, tanta sollicitudine tenuit, ut numquam feminarum ad Clericos pateretur accessum: virgines verò cum quibus ipsa indesinenter manebat, adeo immunes à virorum voluit esse consortio, ut non tantùm laïcis aut Clericis, verùm etiam ipsis quoque Episcopis in congregationem earum negaret ingressum. Hujus plurima feruntur virtutum insignia, quæ veneranda virgo Lioba discipula ejus memoriter & jucundè referre solebat. de quibus duo tantùm, ut ex iis cetera conjici valeant, commemorare curavi. II. etiam Episcopis.

Erat in illo Virginum Monasterio Sanctimonialis quædam, propter disciplinæ studium & artioris vitæ observantiam, quâ ceteras præire videbatur, sæpe Præposita ordinata, frequenter autem Decana ex more constituta. Hæc dum nimis incautè atque indiscretè disciplinam exerceret in subditis, omnium fere, & maximè juvenum in se odia concitavit. Quarum illa tristitiam & concinnata adversum se maledicta, quæ sua mansuetudine interdum lenire potuit, contumaci corde despexit, & usque adeo contra eas rigida perseveravit, ut nec in ultimo vitæ suæ tempore commotionem cordis earum ulla satisfactione amovere curaret. Defuncta est ergo in hac pertinacia, & sepulturæ tradita, tumulúsque super sepulcrum ejus congesto terræ aggere compositus est. Nec tamen conquievit animus juvenum odientium eam, quin statim ut adspicerent locum in quo sepulta est, maledicerent crudelitati ejus; immo adscendentes tumulum & quasi funestum cadaver conculcantes, in solatium doloris sui amarissimis insultationibus mortuæ exprobrarent. III. Præpositæ ob rigidiorem censuram Sororibus invisæ, etiam post mortem,

Quod cùm Mater congregationis venerabilis Tetta comperisset, temerariam juvencularum præsumtionem correptionis vigore compescens, perrexit ad tumulum, & mirum in modum conspexit terram quæ desuper congesta erat subsedisse, & usque ad semipedis spatium infra summitatem sepulcri descendisse. Quo viso vehementer expavit: intellexit enim ex de- IV. Tetta Sororibus increpitis,

[a] Hoc est Monachorum. Lege Præfationem Sæculi 3 §. 2. ubi *Clericorum* nomen Monachis vindicatum.

[b] Id non tantum de claustralium ædium penetralibus intelligendum, sed etiam de Ecclesiis seu templis, ut patet ex sequentibus.

Circ. An. DCCLXXII. Sap. xxviii. fectu terræ, pœnam sepulturæ; & severitatem justi judicii Dei perpendit, ex detrimento sepulcri. Convocatis ergo omnibus in unum Sororibus, cœpit eas increpare propter crudelitatem illarum & duritiam cordis: quòd ob factam sibi injuriam essent implacabiles, & propter momentaneam disciplinæ amaritudinem, perpetes haberent discordias: & cùm sit Christianæ perfectionis pacificum esse etiam cum pacis inimicis, illæ è contrario non solùm inimicos non diligerent, sed etiam Sororem quam viventem contra præceptum Domini odissent, studio impietatis mortuam exsecrarentur. Admonuit autem eas de cetero ab inimicitiis abstinere, injurias amplecti, faciles esse ad indulgentiam; & sicut sibi vellent debita à Domino dimitti, ita invicem offensiones ex corde relaxarent. Post hæc verba pro defuncta Sorore eas obsecravit, ut quidquid ante mortem in quamlibet earum peccâsse videbatur, ex animo remittentes, secum pariter orationi incumberent, & pro absolutione illius divinam clementiam invocarent. Cúmque omnes unanimiter exhortationibus ejus annuissent, indixit eis triduanum jejunium, monens unamquamque psalmodiis & vigiliis ac precibus sanctis pro ea studiosiùs insistere. Die autem tertia, expleto jejunio, cum omni congregatione virginum basilicam intravit, & illis litanias facientibus, & nomen Salvatoris invocantibus, ipsa cum lacrymis ante altare, pro anima defunctæ Sororis rogatura, prosternitur. Cúmque in oratione persisteret, fossa sepulcri, quæ priùs pæne vacua videbatur, humo excrescente, paullatim cœpit repleri; ita ut uno eodémque momento & ipsa ab oratione resurgeret, & terra sepulcrum complanaret. Qua de re manifestè ostenditur, quòd cùm monumentum visibiliter ad priorem statum rediit per orationes sanctæ Virginis, defunctæ animam virtus divina invisibiliter absolvit.

animam Deo commendat.

V. Alio quoque tempore contigit, ut Soror cui Oratorii cura commissa erat, cùm post Completorium cubitum itura, fores Ecclesiæ obseraret, claves universas ipsa nocte nesciens perderet. Erant enim pro diversitate rerum in thesauris Ecclesiæ repositarum perplures; & aliæ quidem argenteæ, aliæ autem æreæ vel ferreæ, ligaturâ fabrefactâ sibimet connexæ. Cùm autem ad nocturnas vigilias signum pulsatura surrexisset, & claves ad pandendas Ecclesiæ januas non reperisset, accenso lumine loca omnia quæ spem inveniendi pollicebantur, diligenti investigatione lustravit: & quasi semel quæsisse non sufficeret, rursus eadem geminata inquisitione reperivit. Cúmque hoc sæpius faceret, & nihil inquirendo proficeret; ad Abbatissam quæ Sororibus adhuc quiescentibus more solito vigiliis insistens nocturnæ orationis tempora præveniebat, pertexit, & tremens ac pavore perculsa, ad pedes ejus provoluta est, eique culpam negligentiæ suæ humili satisfactione patefecit. Quod tùm illa audîsset, statim intellexit diaboli insidiantis hanc esse machinationem: & convocatis Sororibus, nocturnas vigilias ac matutinorum sollemnia in alia æde complevit. Quibus peractis, protinus se unà cum eis in orationem dedit, & antiqui hostis malitiam virtute sanctarum precum sine mora detexit. Orantibus enim illis ante fores Oratorii, vulpecula ex improviso mortua apparuit, in cujus ore claves quas perdiras dolebant, universæ repertæ sunt. Tunc venerabilis Mater sumtis clavibus jussit aperire januas, & cum universis Sanctimonialibus quæ tum fere quingentæ aderant, Ecclesiam intrans, omnipotenti Deo in hymnis & laudibus gratias reddidit, qui famulas suas in se confidentes misericorditer exaudisset, & malignum hostem digna confusione dejecisset. Ille enim qui dixit, *Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis Altissimo*; per tumorem superbiæ suæ bestiis adsimilatus est: & qui subjici Deo per humilitatem noluit, per humiles ancillarum Dei orationes in vulpecula detectus confusus apparuit.

Oratorii claves amissas oratione reperit.

Esa. 14.

apparuit. Hæc de venerabili matre Tetra, ejúsque virtutibus dicta sufficiant: nunc ad explicanda ejus spiritalis filiæ Liobæ gesta, secundùm propositum stilus vertatur. Circa An. DCC LXXII. Sup. XXVIII.

Igitur parentes ejus natione Angli, genere quidem nobiles erant, & studiosi ambo in religione & observantia mandatorum Dei. Pater ejus Dimoa, mater verò Ebba vocabatur. Sed cùm essent steriles & infecundi, absque liberis diu manserunt. Cùm autem pertransissent dies plurimi, & eis jam senibus atque ætate provectis spes generandæ prolis abesset; mater ejus per somnium vidit, se quasi signum Ecclesiæ, quod vulgò klockum vocant, in sinu suo habere, idque immissa manu tinniens extrahere. Experrecta itaque nutricem suam jam vetulam vocavit, & ei somnium quod videtat revelavit. Cui illa prophetico spiritu: Adhuc, inquit, ex utero tuo videbimus filiam, quam ut Domino jam nunc voveas oportet, & sicut Anna Samuël omnibus diebus suis in templo Dei servitutum obtulit, ita hanc ab infantia sacris litteris erudiram, in sancta virginitate quamdiu vixerit, illi servire concedas. Quod cùm voluisset mulier, post non multos dies concepit & genuit filiam, quam vocavit Truthgebam, cognomento Liebam [vel Liobam,] eoquòd esset dilecta. Hoc enim Latinè, cognominis hujus interpretatio sonat. Adultam itaque Deo consecravit, & supradictæ Matri Tetræ divinis studiis imbuendam tradidit: nutricem verò suam pro eo quòd tanta sibi gaudia futura prædixerat, libertatis præmio remuneravit. VI. Lioba ex sterilibus parentibus nata. Tetræ Abbatissæ cōmittitur.

Crevit ergo puella, & tantâ Abbatissæ cunctarúmque Sororum curâ erudiebatur, ut nihil aliud præter Monasterium & cælestis disciplinæ studia cognosceret. Non enim jocis delectabatur ineptis, nec jungi passa est inanibus juvencularum fabulis; sed Christi desiderio flagrans, ad legendum vel audiendum verbum Dei animum semper habebat intentum, & audita vel lecta memoriæ commendans, utilitatem præceptorum vitâ & institutione servabat. Cibi autem & potûs ita temperavit usum, ut contemtis deliciis & escæ lautioris illecebris, his tantùm quæ dabantur, contenta, nihil amplius requireret. Orabat assiduè, sciens scriptum in Apostolo, sine intermissione Fidelibus orandum esse. Quando non legebat, operabatur manibus ea quæ sibi injuncta erant. Didicit enim scriptum, quod qui non operatur, nec manducet. Lectioni tamen atque auditioni sanctarum Scripturarum magis quàm labori manuum operam impendit; summopere studens, ne lecta vel audita ex ejus animo laberentur, sed præcepta Domini custodiens, memoriam eorum in exsecutione operum semper habere consuevit. Sicque vitam suam instituens, ab omnibus prioribus * puro diligebatur affectu, & ab omnibus discens, omnibúsque obediens, proprias singularum gratias imitando captabat. Hujus continentiam, illius jucunditatem sectabatur: istius lenitatem, illius patientiam, alterius autem mansuetudinem mirabatur. Hanc vigilantem, illam verò legentem studuit æmulari. Caritati præcipuè operam dabat, sine qua reliquas virtutes nihil esse sciebat. VII. Piis exercitiis dedita, 1. Thess. 5. 2. Thess. 3. lectionem labori præfert. * f. Sororibus Sorores æmulatur.

Cùm his & aliis hujusmodi virtutum studiis per singulos dies animum VIII.

a Tinne appellatur à S. Lioba seu Leobgytha in epistola ad S. Bonifacium, mater verò Ebbe. qua in epistola Lioba parentes suos ita Bonifacio commendat: *Rogo tuam clementiam ut memorare digneris prioris amicitiæ, quam jamdudum cum patre meo copulâsti, cujus vocabulum est Tinne in occiduis regionibus, quo nunc ante octo annorum curriculum ab hac luce subtractus est, ut pro anima illius preces offerre Deo non renuas: necnon & matris mea memoriam commendo tibi, qua est cognominata Ebbe, qua tibi, ut melius nosti, consanguinitatis nexibus copulatur, & adhuc laboriosè vivit, & diu validè ab infirmitate oppressa est. Ego unica filia sum ambobus parentibus meis.*

Circa An. DCC LXXII. Sep. XXVIII. Ex somnio discit eximia facta à se patrāda.

ad cælestia roboraret, quadam nocte per somnium vidit quasi purpureum filum de ore suo descendere. Quod apprehensum manu cùm extrahere conaretur, prolixiùs cœpit extendi; & velut ex interioribus viscerum procederet, paullatim crescebat in majus, & augmenta sui capiebat. Cùm autem exuberante materia, colligendo manum impleret, & filum nihilominus ex ore dependeret, globum ex eo rotundo schemate volvendo formavit. In cujus confectione cùm nimis laboriosè desudaret, præ angustia somno soluta est, cœpitque intra se tacitè cogitare, cupiens somnii cognoscere discretionem. Intellexit enim sibi non sine causa visionem apparuisse, sed aliquid ei latentis inesse mysterii. Erat ergo in eodem Monasterio Soror quædam maturæ ætatis, quæ ex eventu rerum quas sæpe prædixerat, prophetiæ spiritum habere noscebatur. Cui illa quidem somnium de sua persona referre noluit, sed uni ex discipulabus suis totum per ordinem sicut viderat revelavit, præcipiens ut iret ad eam, & exposito quasi sibi apparuisset somnio precaretur, ut quidquid in eo intelligeret, suo manifestaret eloquio. Perrexit itaque puella, & fecit sicut à magistra fuerat instructa. Cúmque omnem somnii tenorem quasi ex propria persona exposuisset, Soror illa futurorum præscia cum indignatione respondit: Vera quidem visio est, & bona futura portendens, tu autem cur tibi talia apparuisse mentiris? Hæc enim non tibi conveniunt, sed electæ Dei & dilectæ. (Liobam scilicet virginem, cognominis suavitate significans.) Illi, inquit, hæc ostensa sunt, cui merito sanctitatis & sapientiæ talia congruunt: quoniam multis profutura est tam verbo prædicationis, quàm bonæ operationis exemplo. Filum enim quod per os ejus ex visceribus prodiit, doctrina sapientiæ est, vocis ministerio ex illius corde procedens. Quod autem manum implevit, hoc significat, quia omnia quæ ore docuerit, operibus exæquabit. Porro globus qui volvendo conficitur, & rotunditate sui volubilis est, mysterium exprimit verbi divini, quod per os actúsque prædicantium volvitur, & nunc per activam vitam in imis versatur, nunc per contemplativam in sublimia erigitur; nunc se per compassionem proximi humiliat, nunc per dilectionem Dei exaltat. His quidem indiciis Deus magistram tuam verbo & exemplo multis profuturam ostendit: effectus autem procul ab hoc loco in aliis nationibus erit, quò eam proficisci oportet. Hanc igitur interpretationem somnii veram fuisse, rerum probavit eventus.

IX. A S. Bonifacio in Germaniā evocatur cum aliis.

Igitur eo tempore, quo cælestis vitæ studiis beata virgo Lioba in Monasterio floruerat, sanctus Martyr BONIFACIUS à Gregorio Romanæ Sedis Antistite qui Constantino in Pontificatu successit, Episcopus ordinatur, & ad prædicandum verbum Dei Germaniæ populis mittitur. Ubi cùm messem quidem multam & pronos ad Fidem populos reperisset, operarios autem qui sibi collaborarent in agro dominico paucos haberet; in terram Anglorum, unde ipse ex parentibus ortus erat, legatos & epistolas misit, atque ex diverso Clericorum ordine nonnullos accersivit doctos lege divina, & ad prædicationem verbi, vitæ merito morúmque probitate idoneos, quorum adminiculo injunctam sibi legationem non segniter administravit. Magnam enim Germaniæ partem doctrina salutari virtutúmque miraculis Christo adquisivit. Nam cùm quotidie populorum frequentia Fidei sacramentis imbueretur, divinus sermo non solùm in Ecclesiis, verùm etiam per pagos & castella diffundebatur in tantum, ut & Fideles catholici assiduis exhortationibus firmarentur, & depravati viam correctionis agnoscerent, & pagani fide instructi, certatim ad gratiam Baptismatis convolarent.

Circa An. DCC LXXII. Sep. XXVIII.

X.

Videns itaque vir beatissimus Ecclesiam Dei crescere, & certantibus studiis ad vota perfectionis accendi, duplicem viam ad profectum religionis instituens, Monasteria construere cœpit, ut ad Fidem Catholicam populi non tam ecclesiasticâ gratiâ, quàm Monachorum ac Virginum congregationibus raperentur. Volens ergo utriusque professionis ordinem regulariter observari, idoneum utrique magisterium studuit adipisci, misitque in Casinum montem STURMI* discipulum suum, virum genere & moribus nobilem, ut in Monasterio quod B. Pater BENEDICTUS instituit, disciplinam regularem & vitam moresque monasticos agnosceret, Pastórque futurus, discipulus fieret, atque in subjectione disceret, quomodo aliis præesse debuisset. Similiter & in patriam cum epistolis [a] legatos direxit ad TETTAM Abbatissam, cujus in præcedentibus mentio facta est, deprecans, ut ad solatium suæ peregrinationis atque ad auxilium legationis sibi injunctæ transmitteret ei Liobam virginem, quam fama sanctitatis & doctrina virtutum tunc per longinqua terrarum spatia divulgârat, & laude celebri multorum ora repleverat. Ejus itaque abscessum Mater congregationis molestissimè quidem ferebat: sed tamen quia divinæ dispensationi resistere non potuit, beato eam viro, sicut rogaverat, cum honore direxit, ut somnii quod olim viderat, interpretatio vera fuisse probaretur. Quam, cùm venisset, vir Deo plenus cum summa veneratione suscepit, diligens eam non tantum propter affinitatem, qua sibi ex materno sanguine jungebatur, quantum propter sanctitatem vitæ & sapientiæ doctrinam, qua plurimis & verbo profuturam noverat, & exemplo.

* de eo ad ann. 779

XI. Bischofheimense Cœnobium rectè instituit.

Igitur sicut desideraverat, Monasteriis custodiam & regularis disciplinæ normam instituit. Et Monachis quidem Sturmi Abbatem prætulit: Liobam verò virginem spiritalem Virginum matrem esse decrevit: statuítque ei Monasterium in loco qui vocatur *Bischoffsheim* [b], ubi non parvus ancillarum Dei numerus collectus est, quæ ad exemplum beatæ Magistræ, cælestis disciplinæ studiis instituebantur, & in tantum doctrinâ ejus proficiebant, ut plures ex illis postmodum Magistræ fierent aliarum: ita ut nulla, aut etiam rara, in illis regionibus essent Monasteria feminarum, quæ non discipularum ejus magisteria desiderarent. Erat enim magnarum virtutum femina, & ita in arrepti propositi vigore roborata, ut nec patriæ, nec suorum meminisset affinium; sed omne studium erga id quod cœperat exercebat, ut videlicet semetipsam Deo irreprehensibilem exhiberet, & omnibus sibi obtemperantibus in verbo & conversatione forma salutis exsisteret. Cavebat semper, ne alias doceret, quod ipsa non fecisset. Nihil quippe arrogantia, nihil superbia de ejus sibi moribus usurpavit; sed sine personarum acceptione omnibus se affabilem ac benevolam exhibuit. Erat adspectu angelica, sermone jucunda, ingenio clara, consilio magna, fide catholica, spe patientissima, caritate diffusa. Et cùm lætam semper faciem præferret, numquam hilaritate nimia resoluta est in risum. Maledictionem ex ejus ore nullus umquam audivit; iracundiæ illius sol testis numquam occubuit. Cibi autem & potûs usum, cùm aliis summa humanitate exhiberet, ipsa sumsit. Unde & caliculus ejus, unde bibere solebat, pro quantitate sui, Dilectæ parvus, à Sororibus vocabatur.

Abbatissas aliis suppeditat.

[a] Inter editas Bonifacii epistolas nulla ad Tettam scripta exstat. In epistola 55 ad Monachos Glastomenses Viethberthus Bonifacii loco scribens, *Mandate*, inquit, *Matri mea Tettan atque congregationi ejus prosperum iter nostrum.* De aliis S. Liobæ sociabus è Britannia accessitis lege librum 1 Othloni de Vita S. Bonifacii cap. 25.

[b] Istius Parthenonis sola nunc supersunt vestigia in opido Bischofheimio ad Tuberam amnem diœcesis Maguntinæ, teste Brovvero in lib. 2 Antiq. Fuld. cap. 10. Fit mentio capp. 14 & 15 fluvii præterfluentis, qui cap. 18 *Tubera* dicitur.

Circa An. DCC LXXII. Sep. XXVIII.

XII. Lectionis amans,

Lectionis ſtudio tanta diligentia incubuit, ut niſi orationi vacaret, aut alimento vel ſomno corpuſculum reficeret, numquam divina pagina de manibus ejus abſcederet. Nam cùm ab ipſis infantiæ rudimentis Grammatica & reliquis liberalium artium [a] ſtudiis eſſet inſtituta, tanta meditationis inſtantia ſpiritalis ſcientiæ perfectionem conabatur adſequi, ut conſentiente cum ingenio lectione, duplicato naturæ & induſtriæ bono, eruditiſſima redderetur. Veteris enim ac novi Teſtamenti codices ſagaciter perluſtrans, divina præcepta memoriæ commendabat. Sed & dicta ſanctorum Patrum, & decreta Canonum, totiúſque eccleſiaſtici Ordinis jura, plenitudini perfectionis adjecit. Diſcretionem in omni actu ac diſpoſitione ſua magnopere ſervavit, & rerum faciendarum finem ſemper attendit; ne fortè inconſultè cœpta, poſtmodum imperfectione ſua pœnitentiam ſibi generarent. Et quia ad orationis ſtudium & lectionis induſtriam, mentis intentionem ſciebat eſſe neceſſariam; in vigilando, ſicut & in ceteris virtutum ſtudiis, modum tenere conſuevit.

ſomnum meridianū ſuis præſcribit,

Nam licèt ſemper modicum, tota tamen æſtate [b] poſt prandium tam ipſa quàm cunctæ ſibi ſubjectæ Sorores pauſabant, nec ulli earum indiſcretè vigilare volenti conſenſit. Dixit enim, ademto ſomno ſenſum adimi, maximè legendi. Sed & illi, ſive in nocte, ſeu meridie dormienti, ſanctam Scripturam juxta lectum ejus legi ſemper mos erat.

in ſomno etiam lectioni intenta.

Quod officium puellæ juniores ſine moleſtia per vices implebant: & mirum dictu, nullum ſermonem aut etiam ſyllabam in legendo tranſire poterant, quin ſtatim ab illa, quamvis dormiente, corriperentur. Nam ſicut eædem ipſæ quibus id officii deputatum erat, poſtea fatebantur, ſæpe cùm eam graviter ſoporari conſpicerent; ex induſtria tentando, in lectione fallebant, ſed numquam irreprehenſæ evadere poterant. Nec tamen mirum, quia dormiens falli non valuit, cujus cor poſſidebat, qui non dormiet, Iſraël cuſtodiens; & quæ cum ſponſa in Canticis canticorum dicere potuit: *Ego dormio, & cor meum vigilat.*

Cant. 5.

XIII. Humilitati & hoſpitalitati ſtudet,

Virtutem verò humilitatis tanto ſtudio cuſtodivit, ut cùm merito ſanctitatis & ordine magiſterii ceteris eſſet prælata, omnium ſe ultimam fore corde crederet, voce proferret, & habitu demonſtraret. Hoſpitalitatem autem peculiari obſervatione tenuit. Omnibus enim ſine ulla exceptione perſonæ domum præbuit, & convivium jejuna Mater exhibuit. Pedes omnibus manibus ſuis lavit, dominicæ inſtitutionis cuſtos & magiſtra. Dum hæc gereret Virgo Chriſti, quibus omnium in ſe provocabat affectum, inimicus omnium Chriſtianorum diabolus impatienter ferens tantas in ea virtutum glorias, & tam præclara diſcipularum ejus augmenta profectuum,

diabolo fruſtra Monachas tentante,

ſordidis eas cogitationibus & carnalis concupiſcentiæ illecebris inceſſabiliter impugnabat, tentans ſi quamlibet earum ab arrepti vigore propoſiti potuiſſet avertere. Sed cùm conatus ſuos orationibus atque jejuniis caſtè viventium frangi conſpiceret, ad alia ſe callidus inſidiator argumenta convertit, ut ſaltem vel bonam earum famam vitiando corrumperet, qui integritatem, perverſa ſuggerendo, violare non poterat.

XIV. miſellæ feminæ partu in fluvium projecto,

Erat ergo ibi quædam paupercula debilitate contracta, quæ ad portam Monaſterii jacebat, eleemoſynam accipiens, cui quotidie à menſa Abbatiſſæ ſtatutus dabatur victus, & à ſingulis Sanctimonialium veſtes, & alia quælibet neceſſaria pro divini amoris intuitu præbebantur. Contigit autem poſt dies aliquot, ut decepta ſuggeſtionibus diabolicis, turpitudinem for-

a Etiam artem poëticam, de qua in citata modò epiſtola: *Iſtam artem*, inquit, *ab* EADBURGA *magiſterio didici, quæ indeſinenter legem divinam rimari non ceſſat.*

b Ex Regulæ S. P. Benedicti præſcripto, qui cap. 48 ſomnum meridianum à Paſchate ad Kalend. Octob. ſuis concedit.

nicationis incurreret. Cúmque intumescente utero conceptum fetum celate non posset, crimen admissi sceleris simulata infirmitate contexit. Instante autem partûs tempore, progenitum infantulum panniculis involvit, & in stagnum fluminis, quod per medium loci ejus influebat, nocturno tempore exposuit, malis videlicet mala adjiciens. Nam stupro homicidium, & aquæ contaminationem conjunxit homicidio. Die autem facto cùm ad hauriendam aquam mulier quædam venisset, conspecto infantili cadavere factum exhorruit, femineóque accensa furore villam omnem inordinato clamore complevit, & sanctis Virginibus eum indignatione improperans ait: O quàm casta congregatio, quàm gloriosa conversatio Virginum, quæ sub velo positæ filios pariunt, matrum pariter ac Presbyterorum fungentes officium, eosdem quos genetaverint, ipsæ baptizant: Non enim, ô cives, molendi usibus tantùm hanc stagnâstis aquam, sed novo huic & inaudito baptismati nescientes præparâstis. Nunc ergo rogate eas, quas Virginum appellatione sublimare soletis, ut tollentes cadaver de flumine, nobis aquam reddant usibilem. Videte, videte, quæ ex Monasterio desit, & eam scelus hoc perpetrâsse cognoscite. Ad hanc vocem plebs tota commota est; omnis ætas, omnisque sexus quasi ad spectaculum uno agmine cucurrit, vidénsque nefas, facinus exhorret, ac Virgines sacras detestatur.

Circa An. DCC LXXII. Sep. XXVIII.

Sanctimonialibus adscribitur crimen.

Cùm autem Abbatissa audito tumultu rem gestam comperisset, convocatis Sororibus causam exposuit, nullámque ex eis præter Agatham deesse cognovit, quæ ante paucos dies à parentibus suis vocata, pro quadam necessitate ad domum eorum cum licentia perrexerat. Hanc itaque misso nuntio sine mora revocavit, tantæ infamiæ notam diutiùs ferre non valens. Quæ cùm venisset, causámque sceleris sibi imputari cognosceret, respiciens in cælum, ingemuit, & ait: Deus omnipotens qui omnia nosti antequam fiant, & quem nullum latet secretum, quique Susannam in te confidentem de falso crimine liberâsti, ostende misericordiam tuam super hanc congregationem in tuo nomine collectam, & ne patiaris eam propter peccata mea fœdo rumore maculari, sed illam, quæcumque hoc nefas commisit, ad laudem & gloriam magni nominis tui, dignare & detegere & publicare. Quo audito Mater venerabilis de ejus puritate jam secura, præcepit omnibus Oratorium ingredi, & extensis in crucis modum brachiis stare, quoadusque singulæ Psalterium totum ex ordine psallendo complerent; & deinde per tres vices in die, hoc est tertiâ horâ, sextâ & nonâ, vexillo crucis elato, cum litaniis Monasterium circuire, & pro purgatione sua divinam misericordiam invocare. Quod cùm fecissent, & in hoc ordine jam bis expleto, horâ nonâ omnes Ecclesiam intrarent, cunctúsque populus pariter congregatus adesset, beata virgo Lioba perrexit ad altare, & stans ante crucem, quæ jam tunc tertiò portanda parabatur, extendit manus in cælum, & cum gemitu ac lacrymis precabatur, dicens: Domine JESU CHRISTE Rex Virginum, integritatis amator, invictissime Deus, ostende virtutem tuam, & libera nos ab hac infamia, quia improperia improperantium tibi ceciderunt super nos. Hoc cùm dixisset, mox miserrima paupercula illa, antiqui hostis & captiva pariter & ministra, dæmonio repletur, & quasi flammis circumdata, nomen invocat Abbatissæ, criménque quod commiserat confitetur. Tum verò in cælum clamore sublato, plebs omnis obstupuit miraculo; ancillæ Dei flevêre præ gaudio, & in commune ab omnibus uno ore meritum Liobæ virginis & Christi Salvatoris potentia prædicatur. Factum itaque est, ut nomen virginale, quod diabolus sinistrâ famâ obruere conatus est, magis claresceret, & celebriùs ubique laudaretur. Misera tamen illa purgari non meruit, sed usque ad finem vitæ

XV. Liobæ orationibus detecta auctor.

Circa An. dcc lxxii. Sep. xxviii. ſuæ jus in ea poteſtatis ſuæ inimicus obtinuit. Plura quidem ſigna per famulam ſuam Deus ante jam fecerat, ſed eorum notitiam ſecreti obumbratio ſuppreſſit. hoc autem in Germania primum factum eſt: & ideo celebre, quia publicum fuit.

XVI. Incendium aquâ benedictâ reſtinguit. Alio autem tempore, cùm ad tradendam diſcipulabus ſuis lectionem divinam more ſolito conſediſſet, ex una parte villæ fortuitum exarſit incendium, quod conſumtis domibus, quæ vel paleis, vel paluſtri tegebantur arundine, ad Monaſterium in quo Virgo ſancta cum famulabus Dei manebat, flabris ſtimulantibus ferebatur; & graſſante igne, non ædificiis ſolùm, verùm etiam jumentis atque hominibus ipſis interitum minabatur. Tum verò trepidantis populi confuſus clamor attollitur, concurſus omnium ad Abbatiſſam convolat, rogant ut periculo quod inſtabat, precibus ſanctis occurreret. Illa autem ut erat mentis patientiſſimæ, turbatis omnibus, fidei præſumtione nihil movebatur; ſed juſſit, ut ex ſuperiori parte fluminis quod per medium Monaſterium currebat, hauſtam ſibi aquam in concha celeriter adferrent. Quam ſine mora allatam, ſale quod à S. Bonifacio benedictum indeſinenter ſecum habebat, adſperſit dicens: Ite, & hanc aquam in flumen refundite, omniſque populus ab eo loco deorſum hauriat, & contra impetum ſævientis incendii certatim mittat. Quod cùm feciſſent, omnis illa ignium violentia, quaſi cælitus immiſſo imbre ita reſtincta eſt, ut nihil ædificiorum poſtea prorſus attingeret. Quo miraculo plebs omnis attonica ad laudem Dei convertitur, qui per fidem & orationes famulæ ſuæ tam ſublimiter eos à tanto diſcrimine liberavit.

XVII. Tempeſtatem ſedat. Illud etiam virtutibus ejus adnumerandum eſſe non dubito, quod cùm die quadam tempeſtas ſæva atque aëris nimia perturbatio fuiſſet exorta, fulgura facta, ventique vehementes undique ferebantur, & tenebrarum caligo cælum diémque nubium nocte ſubduxit; coruſcationes quoque valde terribiles, & fulgura crebrò demiſſa terrorem nimium mortalibus inferrent; populus omnis pavore concutitur, ac primùm pecora ne pereant, intra tuta domorum cogunt. Deinde ingraveſcente diſcrimine mortiſque ſævitiam minitante, cuncti deſperatione vivendi in Eccleſiam confugiunt, & obſeratis undique foribus, terribile judicium Dei quod imminere putabant, pavidi præſtolabantur. Quibus turbatis & voce confuſa concrepantibus ſancta Virgo occurrens indicit patientiam, pollicetur ſecuritatem, ſeúmque eos orationi incumbere adhortatur, & ſine mora toto corpore ante altare ipſa proſternitur. Interea ſævit tempeſtas, & ventorum furorem domorum tecta non ſuſtinent, crebríſque fulminum ictibus terra tremiſcit; tenebrarum quoque denſitas & continua coruſcationum per feneſtras irruptio, maximum timidis horrorem ingeminat. Tum populus omnis tanti terroris immanitatem non ferens, ad altare cucurrit, & beatam Virginem ab oratione excitat periculis opponendam, primáque eam TECLA [a] conſanguinea ejus his verbis adorſa eſt: O dilecta, dilecta, in te ſpes populi hujus, in te votorum ſumma conſiſtit. Surge ergo, & pro nobis Dominam

B. Mariæ interceſſione. tuam ſanctam Dei Genitricem invoca, ut ejus interceſſione, ab hujus tempeſtatis diſcrimine liberemur. Ad hanc vocem illa ab oratione ſurrexit, & quaſi ad colluctationem vocaretur, cappam qua erat induta, abjiciens, fores Eccleſiæ confidenter aperuit: atque in limine conſiſtens, ſigno ſanctæ crucis edito, furenti tempeſtati nomen ſummæ majeſtatis oppoſuit; extenſíſque manibus in cælum, tetro clamore Chriſti clementiam invocavit, & per interceſſionem ac merita ſanctæ MARIÆ virginis, propitium eum po-

[a] S. Bonifacii epiſtola 23 cariſſimis Sororibus LIOBGYTHÆ & TECLÆ, necnon & CYNEHILDÆ inſcribitur.

pulo suo velociter adesse precabatur. Confestim igitur adest Divinitas, tonitrua conquiescunt, venti contrarii ad dissipandam nubium densitatem ministeria convertunt, omnisque illa aërum tenebrositas mox in duas partes divisa & in semetipsam relapsa, tranquillitatem & serenitatem apparente sole reduxit. Ita virtus divina & ancillæ suæ sibi fideliter servientis merita declaravit, & populis inopinatam securitatem depulso timore concessit. Circa An. DCCLXXII. Sep. XXVIII.

Hoc etiam quod inter gesta ejus clarum fuisse ac memorabile constat, præterire silentio impium puto. Quædam namque ex Sororibus Monasterii ejus, nomine Willeswind, vitæ merito & morum probitate laudabilis, magna corporis infirmitate vexabatur. Morbo enim laborabat, quem medici hæmorrhoïdem vocant, & profluente sanguine per secreta naturæ, gravissimo intestinorum dolore cruciabatur. Crescente igitur languore & per dies augmenta capiente, vires corporis deficiunt, adeo ut nec se in latus aliud vertere, nec de lectulo surgere, nec pedibus incedere sine alterius sustentatione potuisset. Cúmque jam præ fœtoris magnitudine in communi cella Monasterii manere non posset, parentes ejus qui in vicino habitabant, petitâ & acceptâ licentiâ, feretro eam imposuerunt, & trans flumen quod vocatur Tubera, in domum suam portaverunt. Nec multo pòst invalescente morbo venit ad extrema: & cùm jam ultima corporis parte præmortua, solus vitalis flatus palpitaret in corpore, invitatur à parentibus Abbatissa, non ut visitaret infirmam, sed ut precibus suis Deo transitum ejus commendaret. Quæ cùm venisset, accedens ad lectum, quem multitudo vicinorum plangens vallaverat, jussit auferri velamen. (erat enim ex more cadaverum jam linteo cooperta.) Quo ablato, pectus ejus manu contrectans: Nolite, ait, flere, quia anima illius adhuc in ipsa est. mitténsque ad Monasterium, jussit cochlear parvum quo ipsa ad mensam uti solebat, cum festinatione adferri, & allatum sibi lac benedixit, atque in os jacentis guttam cum cochleare stillavit. cujus tactu intrinsecùs guttur & vitalia ita convaluerunt, ut statim & linguam ad loquendum & oculos ad videndum moveret: tantáque celeritate remedium cæleste succurrit, ut sequenti die cibo confortata vires reciperet, atque ante diem septimum pedibus propriis ad Monasterium ambularet, de quo priùs in lectica portabatur. Pluréque postea vixit annos, atque in regione Turingorum post obitum venerandæ Virginis, usque ad tempora Ludovici Regis Francorum sana & incolumis in Dei servitio mansit. XVIII. Sororē hæmorrhoide liberat,

Talibus ergo virtutum signis fides in populis succensa fervebat, & crescente religione crevit simul & mundi contemptus. Multi enim nobiles & potentes viri filias suas Deo in Monasterio sub perpetua virginitate servituras tradiderunt, multæque matronæ relicta sæculari conversatione castitatem profitebantur, & suscepto velamine sacro, monasticam vitam elegerunt. Quibus Virgo sancta ad summa virtutum veniendi, & verbo viam præbuit & exemplo. XIX. Plures discipulas ad se trahit.

Interea B. Bonifacius Archiepiscopus in Frisiam ire parans, gentémque paganicis ritibus deditam atque infidelitatis morbo decubantem cælesti medicina visitare decernens, vocavit Lul discipulum suum, qui postmodum in Episcopatu successit, & ei singula prout voluit commendavit. Et generaliter quidem illi curam credentium populorum ac prædicationis instantiam structurámque Ecclesiarum à se per diversa loca inchoatarum injunxit, specialiter autem de Monasterio Fuldensi, quod cum auctoritate Zachariæ Papæ & cum favore Carlomanni Regis Austriæ in vastissima solitudine saltûs Boconiæ ipse construxerat, præcepit, ut quia Mona- XX. Bonifacius Lullo Episcopo inter alia commendat Liobam.

Circa An. DCC LXXII. Sep. XXVIII.

chi locum illum inhabitantes pauperes erant, & necdum alia habebant servitia, sed solo manuum suarum labore victitabant; ædificium fundatæ jam ibi Ecclesiæ ad perfectionis terminum deduceret, atque post mortem suam corpus ejus illic sepeliendum transferret. Cúmque hæc & alia hujusmodi ei mandata dedisset, accersitam ad se Liobam virginem exhortatus est, terram peregrinationis suæ non deserere, nec in adsumti propositi vigore lassescere; sed quotidie bonum quod cœperat, omni studio ampliare, dicens ei, corporis fragilitatem non esse considerandam, nec prolixa ætatis spatia computanda, nec arduum virtutis finem, nec gravem existimandum perveniendi laborem: præsertim cùm hujus temporis spatia ad æternitatem comparata, brevia sint, & non sint condignæ passiones præsentis temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Commendavit autem illam Lul Episcopo & senioribus Monachorum supradicti Monasterii qui aderant, monens eos, ut cum honore & reverentia curam

Cum ea sepeliri cupit, concessa eidem cuculla.

ejus agerent, suæque voluntatis esse affirmans, ut post obitum ejus corpus illius ad ossa sua in eodem sepulcro poneretur: quatenus pariter diem resurrectionis exspectarent, qui pari voto ac studio in vita sua Christo servierant. Quibus dictis dedit ei cucullam suam, rursus eam admonens atque contestans de non relinquendo peregrinationis suæ loco. Et sic præparatis omnibus quæ in itinere erant necessaria, in Frisiam perrexit. Ubi cùm non parvam gentis illius portionem Christo adquisisset, labores suos glorioso consummavit martyrio, corpúsque ejus translatum est Fuldam, & ibi, sicut antè præceperat, digno honore sepultum.

XXI. Lioba Regibus & Summatibus honorata,

Beata autem virgo Lioba immobilis in opere Dei permansit, non terram hereditate cupiens, sed cælum, unde ad finem propositi cum omni labore tendebat. Seminabatur verò de ea fama laudabilis, & odor sanctitatis ac sapientiæ, cunctorum in se traxit amorem. Erat enim omnibus, qui eam noverant, & ipsis quoque Regibus honorabilis. Nam Pippinus Rex Francorum, & filii ejus Carolus & Carlomannus, omni eam veneratione coluerunt, & præ ceteris maximè Carolus, qui post mortem patris, defuncto fratre, cum quo & ipse paucis annis regnaverat, Imperii gubernacula solus obtinuit; vir sanè Christianissimus, & verè Imperio dignissimus, atque omnibus retro gentis illius Regibus fortitudine & sapientia meritò præferendus: qui ita Fidem catholicam diligebat, ut cum omnibus imperaret, Dei famulos & ancillas sublimi humilitate veneraretur. Hic itaque religiosam Dei Virginem ad se frequenter invitatam cum magna reverentia suscepit, & dignis muneribus honoravit. Sed & Regina Hildegardis puro eam venerabatur affectu, atque ita ut animam suam diligebat: voluitque ut assiduè secum maneret, quatenus ad viam vitæ verbis ejus proficeret & exemplis. Sed illa ut veneni poculum, ita palatinum detestabatur tumultum. Amabant eam Principes, suscipiebant Proceres, Episcopi cum exsultatione amplectebantur. Et quia erat in Scripturis eruditissima atque in consilio provida, verbum vitæ cum ea conferebant, & instituta ecclesiastica sæpe tractabant. Illa verò omnem sollicitudinem erga id quod cœperat exercebat: & Monasteria puellarum, quasi ductrix spiritualium tironum visitans, certantibus studiis æmulantes ad perfectionis gloriam provocabat.

XXII. Fuldensis Ecclesia illi soli patet. a

Interdum etiam & ad Monasterium [a] Fuldensium Monachorum causâ orationis venire solebat, quod nec priùs, nec postea ulli umquam feminarum concedi potuit: quia loco illi ex quo à Monachis habitari cœptus

a Basilicas antiqui non rarò *Monasteria* appellabant, uti hoc loco, quod sexcentis exemplis constat.

est,

est, femineus negabatur ingressus. Tantùm autem huic soli concessus est propter hoc, quòd sanctus Martyr Bonifacius eam senioribus eorum commendavit, corpúsque illius ibi sepeliendum decrevit. cujus tamen adventus hoc ordine moderabatur. Relictis enim in vicina cella discipulabus ac pedissequis suis, ipsa cum una ceteris maturiore Monasterium diurno tantùm tempore intravit: & post orationem completa cum Fratribus collatione, noctibus semper ad discipulas suas, quas in cella dimiserat, revertebatur. Cùm autem senuisset & provectioris jam esset ætatis, ordinatis omnibus quæ sub cura sua habuit Monasteriis, cum consilio Lul Episcopi venit in locum qui vocatur *Schonersheim*, quatuor millibus à civitate Moguntia ad Africum distans: ibíque cum famulabus Dei secum commorantibus mansitavit, jejuniis & orationibus Deo serviens nocte & die. Interea morante Rege Carolo in Aquensi palatio, misit ad eam Regina Hildegardis, deprecans ut ad se venire non gravaretur. Desiderabit enim videre eam, antequam de corpore migrâsset. Quod illa quamvis molestè ferret, propter antiquam tamen familiaritatem consensit. Perrexit ergo, & cùm ea qua solita est à Regina gratulatione esset suscepta, mox ut audivit causas pro quibus invitata est, redeundi licentiam postulavit. Cúmque propensiùs rogaretur ut aliquot dies ibi maneret, abnuit, ac solito affectuosiùs in amicam irruit, os, frontem, oculos deosculans, inhærens amplexibus, hujusmodi verbis salutatam reliquit: Vale in æternum, domina & soror dilectissima. vale animæ meæ portio pretiosa. Christus creator & redemtor noster tribuat, ut nos in die judicii sine confusione videamus. ceterùm in hac luce mutuo numquam ab hac die conspectu fruemur.

Circa An. DCC LXXII. Sep. XXVIII.

è Schonersheimensi Monasterio Aquasgrani accersitur ab Hildegarde.

Reversa est igitur ad Monasterium, & post paucos dies corporis incommodo correpta decidit in lectum. Cúmque ingravescente languore instare cerneret tempus dormitionis suæ, vocavit TORTHBERTUM venerabilem Presbyterum natione Anglum, qui ei indesinenter adhærens, cum reverentia semper & amore serviebat: & accepto corporis & sanguinis Christi Viatico, hominem exuit, ac Creatori suo animam quam dederat, mundam & immaculatam cum gaudio restituit. Obiit autem mense Septembri, quarto Kalendas Octobris [a]: corpúsque ejus Fuldenses Monachi susceptum, cum prosecutione nobilium personarum venerabiliter ad Monasterium suum transtulerunt. Recordati sunt itaque seniores eorum dixisse S. Bonifacium, quòd suæ esset voluntatis, ut corpus illius ad ossa sua poneretur. Sed quia metuebant sanctum sepulcrum beati Martyris aperire, consilio inito, sepelierunt illud ad plagam septemtrionalem altaris, quod ipse sanctus Martyr Bonifacius ædificatum, in honorem Domini Salvatoris nostri & sanctorum duodecim Apostolorum ejus dedicaverat. Post annos autem non paucos, à Rectoribus loci illius Ecclesia augustiùs ædificata cùm futuræ consecrationi pararetur, EIGIL Abbas cum licentia AISTULFI Archiepiscopi ossa ejus transtulit, & in australi porticu juxta Memoriam [b] S. Ignatii Martyris posuit, ubi sepulcro condita, miraculis vivit & gloriâ. Multi enim fide pleni, ad tumulum ejus divina beneficia sæpe experti sunt: ex quibus quædam quæ ad præsens animo occurrunt, sobriè & fideliter legentibus pandere curavi.

XXIV. *Viatico percepto moritur.*

Fuldæ sepulta.

Loco mutatur.

[a] Quo anno, non satis constat. Anno circà DCC LXXII obiisse colligimus ex familiaritate quam habuit cum Hildegarde Caroli Magni uxore, quæ anno DCC LXXXIII decessit, nec ante annum DCC LXVIII Carolo nupsit.

[b] Memoria nonnumquam Reliquias Sanctorum, aliquando altaria ipsis dicata, hic & duobus capp. seqq sacellum significat.

Circa An. DCC LXXII. Sep. XXVIII.

XXV. Catenatus ad ipsius tumulum solvitur.

Quidam namque vir ferreis circulis per lacertos ad nudum corpus tam angustè constrictus erat, ut ex utraque parte caro supercrescens, ferrum propè obtegeret. Ex quibus unus de altero brachio antè jam deciderat, cujus vestigium cicatrix obducta manifesto retulit indicio. Hic ergo in Ecclesiam veniens, Memorias Sanctorum per singula altaria orando circuivit. Cúmque venisset ad sepulcrum sanctæ Virginis, & ibi orationi incumberet, occulta quædam vis circulum ferreum expulsis clavis extendit, ac de brachio cum non modico sanguine ejecit. Ille autem gaudens & exsultans gratias referebat Deo, quòd cum per merita beatæ Virginis absolvere dignatus sit, quem propter peccata [a] usque in illum diem nexus ferrei ligaverunt.

XXVI. Homo tremulis membris sanatur.

Alter verò de Hispania erat, qui peccatis exigentibus pœnæ tali addictus est, ut horribiliter quateretur tremore omnium membrorum. Cujus passionis incommodum, sicut ipse retulit, in Ibero flumine contraxit. In qua deformitate oculos civium suorum non sustinens, ubicumque ei ire visum est, per diversa Sanctorum loca vagabatur. Peragrata itaque omni Gallia atque Italia, Germaniam ingressus est. Ubi cùm nonnulla Monasteria causâ orationis adisset, Fuldam venit, mansitque ibi tribus diebus, in hospitali peregrinorum susceptus, Ecclesiam frequentans & orans, ut jam sibi placaretur Deus, ac pristinam restitueret salutem. Cúmque die tertia Oratorium intrâsset, altaria cuncta orando circuiens, ad Memoriam sanctæ Virginis ex more pervenit; & oratione ibi completa, cryptam occidentalem, super quam corpus S. Bonifacii Martyris quiescit, ingressus est, ac prostratus in oratione, dormienti simillimus jacuit, non tamen tremens, sicut etiam per somnum solebat. Quod cernens vir venerandus Firmanus Presbyter & Monachus, qui propter infirmitatem suam ibi sedebat & stare non poterat, obstupuit, & quibusdam eum erigere volentibus prohibuit, potiúsque eventum rei exspectandum esse judicavit. Interea subitò surrexit homo, & non tremebat, quia sanatus erat. Interrogatus ergo à Presbytero (quoniam linguæ ejus, eo quòd esset Italus, notitiam habebat) retulit se per excessum mentis vidisse virum veneranda canitie, stola pontificali indutum, quem comitabatur puella quædam in habitu nonnaiceo, quæ se apprehensum erigeret, & Pontifici ad benedicendum offerret. Cujus pectori cùm Pontifex signum Crucis Christi imprimeret, nigerrima avis instar merulæ de sinu illius per capitium tunicæ egressa, mox ut terram contingeret, in gallinam conversa sit; ac deinceps in speciem deformis ac teterrimi homunculi transformata, per gradus aquilonaris introitûs cryptam egressa sit. Hanc autem sanitatem quin sanctæ Virginis orationes & merita beati Martyris à Domino obtinuerint, nulli Christiano dubitare fas est. Qui licèt non in uno sepulcro, uno tamen loco [b] quiescentes, eadem pietate qua dum pariter in carne vixerunt, miseris subvenire solebant; nunc in cælesti claritate cum Christo manentes, eorum intercessionem quærentibus patrocinari non cessant. Multa quidem & alia signa Deus per sanctæ Virginis orationes sæpe operatus est, quæ ne fastidium prolixitate narrationis lectori faciam, prose-

Nota.

[a] Id genus pœnitentiæ ob gravia crimina tum temporis Sacerdotes imponebant. Lege Præfationem Sæculi 2 §. 4 num. 41, librum de miraculis S. Bertæ, & Vitam S. Vvillibrordi circa finem.

[b] Hinc patet, hanc S. Liobæ Vitam à Rudolfo scriptam esse priùs, quàm S. Liobæ Reliquiæ à HRabano Mauro in Montem sancti Petri transferrentur. Qua de re legendus idem Rudolfus in Vita HRabani sæculo insequenti. Ibi hodiéque, inquit Brovverus in lib. 1 Antiq. Fuld. cap. 5, in cryptoporticu cenotaphium exstat cum Virginis memoria, præsenti sæpe & prodigioso pellendis infantium morbis auxilio: sed recepta demum ossa in securiora, olim temporis in ædis primæ sacrario tumbæ inclusa adservantur.

qui omitto. Hæc autem duo quia plerique Fratrum adhuc viventes se vi- Circa An.
disse celebri sermone testantur, & ego ipse eo tempore quo fiebant, illic DCC LXXII.
aderam, propter certitudinem conscripsi, ad laudem & gloriam nomi- Sep. XXVIII.
nis Domini nostri JESU-CHRISTI, qui glorificantes se glorificat, & Testes miraculorum.
servientibus sibi non tantùm regna cælorum, sed etiam in hoc sæculo honoris tribuit nobilitatem: cui est gloria cum Patre & cum Spiritu-sancto per infinita sæcula sæculorum, Amen.

VITA S. AMBROSII AUTPERTI ABBATIS MONASTERII S. VINCENTII AD WLTURNUM IN BENEVENTO,

Ann. Chr. DCC LXXVIII. Julii XIX.

Ex Chronico ejusdem Monasterii scripto sæculo XI.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. AUTPERTUS *seu* Autbertus, *ipse est* AMBROSIUS AUTPERTUS, Autpertus idem qui Ambrosius Autpertus.
aliis Ansbertus, *cujus exstant libri decem in Apocalypsin. Id antequam demonstremus, juvat quædam præmittere de ejus Vita, quam nobis exhibet Chronographus Monasterii sancti Vincentii ad fluvium Vulturnum in Benevento: quo de Monasterio dictum est in Vita sancti Paldonis ab ipso Autperto scripta, suprà ad annum 720. Porro Chronographus iste vivebat sæculo* XI, *ut patet ex ipsius Chronico edito apud Chesnium in tomo 3 Hist. Franc.*

2. *Autperti nomen non exstat in fastis Benedictinis, neque in Romanis, Ferrariive catalogo. eum tamen* sanctissimum *vocat Chronographus iste, qui res ab eo gestas propiùs inspexit. Consentit Ferdinandus Ughellus in tomo 6 Italiæ sacræ, ubi* sanctum Autpertum *dicit. Sanè ejus pietatem ac sanctimoniam probant lucubrationes ab eo relictæ, de quibus hic agendum.* Autperti memoria.

3. *Paulus Warnefridi in lib. 6 de gestis Langob. cap. 40 agens de primordiis Cœnobii S. Vincentii juxta Vulturnum, laudat* scripta viri eruditissimi Autberti ejusdem Monasterii Abbatis, *quæ de primis loci institutoribus composuit. Chronographus etiam hic editus plures ejus lucubrationes enumerat sectione 7. in his* librum de conflictu vitiorum, *eum fortasse qui Augustino perperam tribuitur, Ambrosio verò in pluribus mss. exemplaribus, forsan errore nominis. nam Autpertum nostrum etiam* Ambrosium *vocatum constat. Hoc enim nomen præfert expositio ejus in Apocalypsin.* Doctrina & scripta.

4. *Ista expositio edita est primum Coloniæ anno 1536, tum in tomo 9 Bibliotheca Patrum sub nomine* Ambrosii Aosberti Galli Presbyteri, viri facundissimi: *quem* Monachum & Presbyterum Ordinis S. Benedicti *appellat Trithemius, eúmque cum Bellarmino & aliis* anno Domini DCCC XC claruisse *adfirmat Verùm integro sæculo aberrant à vero calculo, uti observarunt viri piissimi juxtà ac doctissimi, qui Officium de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento ex lectionibus Patrum concinnarunt. Id quod rectè probant ex clausula expositionis in Apocalypsin, quæ in editis libris sic se habet:* AMBROSIUS, qui & Ansbertus, (*rectiùs* Autpertus *seu* Autbertus) ex Galliarum provincia ortus, intra Samnii verò regionem apud Monasterium Martyris Christi Vincentii maxima ex parte divinis rebus imbutus; non solùm autem, sed & sacrosanctis altaribus ad immolanda Christi munera traditus, operante beata & inseparabili Trinitate, suffragantibus etiam meritis beatæ Mariæ virginis, temporibus PAULI Pontificis Romani, necnon & DESIDERII Regis Langobardorum, sed & ARECHISI Ducis ejusdem provinciæ quam incolo, hoc opus confeci atque complevi: quódque propter facilitatem ipsum intelligendi, SPECULUM PARVULORUM vocavi. *Atqui Paulus I, ut rectè observant, Sedi Romanæ præfuit ab anno* DCC LVII *ad* DCC LXVII, *eo scilicet tempore quo* Is auctor expositionis in Apocalypsin.

Ann. Chr. DCCLXXVIII. Julii XIX.

Desiderius in Italia rerum potiebatur. Eam Autperti commentationem repræsentat egregium atque vetustissimum Bibliothecæ Corbeiensis apographum duplex. Prioris inscriptio ista est: Incipit epistola Ambrosii Autperti ad Stephanum urbis Romæ Episcopum pro libris suis. *Exordium epistolæ sic:* Beatissimo Stephano Ambrosius Autpertus Presbyter, *&c. Is est Stephanus tertius, Pauli successor, cujus auctoritatem Autpertus adversus obtrectatores scriptionis suæ jam vulgatæ imploravit. Posterioris partis hic titulus:* In nomine sanctæ Trinitatis, incipit expositionis Autperti Presbyteri in Apocalypsin pars secunda. *quæ incipit à libro quinto. In fine deest clausula illa, quam suprà ex editis codicibus retulimus.*

Homiliæ de Transfiguratione, &c.

Legimus & homiliam ejusdem Auctoris in duobus æquè vetustis membraneis libris, factam in Evangelium de Transfiguratione, præmisso hoc titulo: Incipit homelia Autperti Presbyteri de lectione Evangelii secundùm Matthæum, qua Dominus in monte coram tribus discipulis transfiguratus perhibetur. *Et adductis Evangelii verbis:* Incipit homelia ejusdem lectionis habita ad Monachos in Monasterio S. Vincentii. Solet nonnumquam evenire, immo pæne semper evenit, ut in domibus Regum ac Principum vasa aurea vel argentea quilibet vilis emundet atque despectus. Quid autem sunt corda Electorum in sancta Ecclesia, quàm quædam, ut ita dixerim, vasa regalia, *&c. Hæc homilia nusquam typis vulgata est, uti nec aliæ duæ, quas manu descriptas habemus, unam de Purificatione, alterum de Adsumtione B. Mariæ. Primæ inscriptio & exordium ita est:* Sermo de lectione S. Evangelii, editus à domno Auberto Presbytero atque Abbate in Purificatione S. Mariæ. Si subtiliter à Fidelibus quæ sit hujus diei festivitas perpendatur, *&c. Alterius verò sic:* Sermo Autberti Presbyteri in Adsumtione S. Mariæ. Adest, dilectissimi Fratres, venerabilis dies omnium Sanctorum sollemnitates præcellens, *&c. Quæ in sermone quæ fuerit Autperti sententia de Adsumtione Deiparæ, ex fragmento quod in fine hujus Vitæ referemus, intelliges. Sunt homilias aliquas Evangeliorum* pulcra sermonum declaratione edidisse *Autpertus dicitur infrà num. 7. In his verò operibus* Presbyter *passim, semel tantùm* Abbas; *semper* Autpertus Autbertúsve, *aliquando* Ambrosius Autpertus *in libris mss. appellatur. Et quidem necdum Abbas erat, quum Apocalypsin commentatus est. siquidem Pauli Papæ tempore condidit eam expositionem; Abbas verò fuit Hadriano Pontifice, ut patebit inferius.*

Studia ejus.

5. *His præmissis de Autperti lucubrationibus, juvat nonnulla deflorare ex ejus commentariis in Apocalypsin, quæ ad facta ipsius illustranda conferunt plurimum. Quibus studiis addictus fuerit vir sanctus, declarat initio libri 8 in hunc modum:* Rarissimos tractatorum fidelium invenimus, quos non sæculi litteratura priùs imbuerit, quàm ad divinas transierint enodandas Scripturas; quósque de Ægypto exeuntes non Ægyptiorum divitiæ locupletassent, ut Hieronymum, Augustinum, Cyprianum, Hilarium, Ambrosium, & alios multos. quod tamen mihi ultimo omnium evenisse minimè cognosco. Non enim oneratus divitiis exivi de Ægypto: quia nequaquam me in schola mundanæ sapientiæ erudiri contigit. Nihil mihi Plato, nihil Cicero, nihil Homerus, nihil Virgilius, nihil Donatus, nihil Pompeïus, nihil Servius, nihil Sergius, nihil Priscianus contulit. Sed si quid fortasse habere videor, hoc de horreo dominicæ prædicationis à Christo accepisse me fateor. non quò mihi & eorum scientia fuerit denegata: sed quò plus delectatus sim verbis humillimi piscatoris, quàm superbissimi oratoris; plus divinis intenderim, quàm humanis eloquiis. *Ex quibus intelligimus, Autpertum se totum dedisse lectioni, meditationi, ac prædicationi sacrarum Scripturarum: quo nomine etiam Sanctos Patres intelligit, quos identidem citat, præcipuè Augustinum & Gregorium Magnum.*

Prædicatio.

6. *Prædicationis item studium commemorat suum initio libri 9.* Johanni, immo etiam Ecclesiæ in Johanne dicitur: Accipe librum & devora illum. Quibus utique verbis memetipsum loquendo percutio, qui accepto intelligendi ingeniolo, plerumque nulla cogente necessitate per inania diffluo; plerumque etiam sub obtentu prædicationis divinæ sæcularibus viris plus quàm decet familiaritate conjungor. Cui contraria opponitur sententia quâ dicitur: Sapientiam scribe in tempore otii; & qui minoratur actu, ipse percipiet eam. Sed in uno horum quæ dixi, occurrit nobis magna consolatio, quia quo propter multorum utilitatem caritate exigente ad ima descendimus, eo valenter ad summa intelligenda consurgimus .·. Inter hæc autem necesse est, ut cùm familiari Scripturarum meditatione ad officium egredimur prædicationis, atque ab officio prædicationis ad familiarem rursum Scripturarum meditationem revertimur; sollicita inquisitione nosmetipsos discutiamus, & quæ vel quanta sint, in quibus aut proficimus, aut detrimentum passi sumus, sagaci intentione per-

ANN. CHR. DCCLXXVIII. JULII XIX.

pendamus: quatenus hinc inde & formidine & spe animum pulsantibus, nec elatio per præceps impingat, nec rursum desperatio in profundi voraginem mergat.

Scriptiones.

7. *Qua ratione ad scribendum impulsus sit, ipse aperit in ipso libri exordio.* Quòd si à me quæritur, cur postquam omnes ecclesiastici Scriptores siluerunt, hoc agere præsumo, cum humilitatis satisfactione citò respondeo: quia ad hoc ipsum divinâ gratiâ impulsum me esse cognosco. Si autem de vita tractatoris indigna conqueritur, potiùs ego quàm alii in hac parte me reprehendo. Sed non est Deo indignum, per hominem, etsi peccatorem, tamen utcumque Christianum, sua verba depromere, qui dudum per sacrilegos & impios prophetavit. *Et in fine libri 10.* Sed obsecro, mi Domine, doctor Angelorum & hominum, ne in talium numero computes eum, qui emendatiorem vitam cum salubri doctrina arripere quærit. Et quia hoc ipsum nisi à te acceperit, facere non potest; qui tribuisti scientiæ donum, quæso ut tribuas etiam voluntatem, studium atque virtutem operandi bonum. Quod si voluntas, studium, virtúsque operandi bonum non prosequitur scientiæ donum; satis mihi est, Domine, stultum hebetémque esse. Neque enim ideo patriam parentésque reliqui, ut mihi scientiæ dona largireris, sed ut perfectione virtutum ad vitam æternam perduceres. Nolo certè hanc commutationem. Quòd si utraque non mereor, doctrinam scilicet atque operationem: aufer, quæso, doctrinam, tantùm ut tribuas operationem virtutum. *Utinam ii qui studiis sacris intendunt animum, simili instinctu moveantur omnes! Quod velim præcipuè attendant nostri, qui litteris incumbunt.*

Observantia in Patres.

8. *Quàm sanctis Patribus fuerit addictus Autpertus, pluribus in locis attestatur, præcipuè in fine libri 10 his verbis:* Quantum itaque ad fidei attinet rectitudinem, ita in singulis sententiis cauta servatur expositio, ut si fortè me voluerit in his reprehendere, reprehendat etiam (ut de multis paucos commemorem) Hieronymum, Augustinum, Ambrosium, atque NOSTRUM GREGORIUM. *Ubi observa, Gregorium ab eo dici* nostrum, *hoc est Benedictinum. quod ante me adverteras, litterísque mihi significaverat V. C. Emericus Bigotius.*

Obtrectatores.

9. *Etsi is erat Autpertus, non tamen invidia expers fuit. Cùm enim vulgasset libros suos in Apocalypsin, continuò passus est obtrectatores, quibus objecit Stephani Papæ auctoritatem, qua se ipse munire conatus est. Exstat ea de re ejus epistola ad Stephanum, in qua defendit* totius Ecclesiæ libertatem, *ut scilicet unusquisque prout desuper accepit, sine alterius controversia volumina condat: eumque adfirmat* damnandum *censeri*, quisquis hanc libertatem spiritûs abolere conatur. *Et infrà:* Nuper in Apocalypsim Johannis decem edidi libros. & quamquam sufficeret mihi, quia sanctarum Scripturarum testimoniis veræ fidei congruentibus roborati erant, quia præcedentium tractatorum sensu vigebant; humilitati tamen meæ prospiciens peto, ut vestro etiam decreto profuturi fitioi maneant. quod videlicet nullum præter me alium tractatorem fuisse reperio. Sed non ideo libertas succubuit, quia humilitas semetipsam liberè prostravit. *Quibus in verbis illud observatu dignum est, Autpertum fuisse primum, qui Romani Pontificis decretum in suorum librorum confirmationem requisierit.*

Papæ approbatio primùm petita.

Notarii opera.

10. *Postremò adeo non refugiebat studiorum vigilias, ut etiam ipse susciperet Notarii laborem. Sic enim ait in oratione ad Deum:* Et quia in hoc tam laborioso opere Notariorum solatia deesse mihi videntur; obsecro, Domine, ut nec manus verborum characteres formans, aut visus exterior verba litteris formata conspiciens, impedimentum præstent cordi intus secreta mysteriorum rimanti; sicque cordis intentio vigilet intrinsecùs, quatenus officium manûs nequaquam torpeat extrinsecùs. *Idem repetit initio libri 5. Mirum est sanè, tanto viro (quod etiam venerabili Beda & Paulo Diacono accidisse legimus) defuisse sodalem vel unum, qui excipiendis ejus sententiis ac dictis calamum ac manum porrigeret.*

11. *Hæc ideo fusiùs præmisimus. quod non satis notus hactenus fuerit Ambrosius Autpertus; nec subjecta Chronographi relatio sufficiat ad factorum ejus commendationem.*

Magni Monachi æqualis Autpertus.

12. *Quo tempore Autpertus in Vincentiano Monasterio florebat, ibi etiam degebat* MAGNUS, doctus & miræ conversationis, *ut legitur in Actis sancti Vualfridi Abbatis Palatioli suprà ad annum 765. cui Vualfrido in instituendo Cœnobio suo adjutor exstitit Magnus.*

Ann. Chr. DCCLXXVIII. Julii XIX.

Auctor ex veterum scriptis & dictis hæc refert.

1. QUÆ de sanctissimo Abbate AUTPERTO sequuntur, operæ pretium reor aliquantulùm prolixiùs enarrare. Equidem non ambigo me meritis ipsius apud Deum posse juvari. Cujus originem, actus, vel adventum in hoc sacro Cœnobio Christi Levitæ Vincentii, partim vetus scriptura tradidit, partim verò sicut venerabilium Patrum fidei relatione didici pariter comprehendens, & ad laudem Dei nostri omnipotentis scribens, posteris perfectionem rectæ Religiosis ac exemplum proferimus perseverantiæ justi laboris pro Dei amore decertantibus in sacri Cœnobii institutis: ut quicumque adspiciens, hujus contempletur nobilitatem, séque quantociùs à sæculi convertat vanitate; hujus attendens prudentiam & caritatem, avidiùs Christi sectetur humilitatem; & eo magis si sæculi divitias alacriter studuit calcare, de sibi promissa in cælis à Domino gaudeat felicitate. Si pauper verò propriam abrenuntians voluntatem sub jugo sanctæ Regulæ Deo se professus est militare, noverit se jam non de crastino debere cogitare: sed meminerit quoniam & humiles spiritu Dominus dignabitur salvare.

Autpertus Gallus,

2. Hic quidem sanctissimus Pater, Galliarum provinciis oriundus, parentibus admodum Christi religione & sæculi dignitate clarissimus, ut luciferi solis radius Christianitate conspicuus enituit. Qui nimirum cùm puellares ageret annos, litterarum studiis traditus, totis viribus innocenter Christi mandata custodiens, tam divinæ quàm mundanæ philosophiæ verus Christi philosophus efficaciâ adeptus est. Post quod in regali aula divæ memoriæ CAROLI Imperatoris adsumtus, cùm à cunctis diligeretur, maximéque ab eodem Imperatore Carolo, sive ejus genitore pio PIPPINO, cœpit ejusdem Imperatoris magister & institutor esse prudentissimus, ipsiúsque imperialis aulæ Archicancellarius [a] supra ceteros haberi strenuissimus. Et cùm à cunctis veneraretur atque attolleretur sibi jure dignis laudibus præcipuisque obsequiis; tamen ille pii pectoris simplicitatem & puræ caritatis sinceritatem custodiebat attentiùs.

Caroli M. Archicancellarius,

Carolum hortatur ut invisat Monachos S. Vincentii.

3. Sed cùm his temporibus Monasterium beati Martyris Vincentii super Vulturni fluminis fontem à sanctis Patribus PALDONE, TUTONE, & TASONE esset constructum, magnáque ibi sanctorum Deo famulantium congregatio permaneret, quæ præcipuis pæne tunc temporis Italiæ Monasteriis præferretur; factum est, ut eorum sanctæ Religionis opinio longè latéque fragrans, etiam ipsius clementissimi Imperatoris Caroli pervenniret ad aures. Qui ductus divino amore, præcipuéque suasus ab eodem suo venerabili Magistro & Archicancellario Autperto, primitus quidem hujus opinionis veritatem explorare voluit, misso ad idem Monasterium suo Apocrisiario. dehinc magnâ stipatus catervâ potentum Romam veniens, ad primi Principis Petri limina oraturus, & ut Ecclesiarum populi & patriæ excidium ulcisceretur; peractis necessariis rebus, cum maxima multitudine tam religiosorum Episcoporum vel Abbatum, quàm sequentium Comitum ac Marchionum, ad idem dignatus est accedere Monasterium. ubi qualiter dignissimè à sanctis Patribus susceptus, quámque ipse ibidem humiliter sit ingressus; in libro [b] vitæ eorum pleniùs continetur: quod ex præcepto domni Tasonis Abbatis à venerabili PETRO Presbytero & Monacho sacri Cœnobii satis lucidè descriptum est.

Nota.

[a] Ut Caroli fuerit præceptor, certè Archicancellarius non fuit Autpertus, qui priùs Monachus erat, quàm Carolus capesseret Francorum imperium: ut constat ex clausula expositionis in Apocalypsin superiùs relata.

[b] Iste liber, ut quidem putamus, adhuc in tenebris latet. quem utinam aliquis vel typis vulgaret, vel ad nos transmitteret.

4. At cùm idem sereniſſimus Imperator poſt dona magnifica quæ ibidem contulerat, póſtque firmatis regali præcepto longè latéque poſſeſſionibus, ſanctorum Patrum veſtigiis proſtratus, illorum ſe diutiùs orationibus commendans, ſumtis benedictionibus feſtinanter vellet reverti; vir Domini Autpertus contemplatus piæ converſationis exempla in ſanctis Patribus admodum mirabatur, jámque ejus animus hiſce ſimilem fieri delectabatur. Hoc denique evoluto tempore [a], Carolus Imperator Beneventum aggreſſus diutina obſidione cives vexabat: ſed ei ad capiendum omnino urbs difficilis erat. Interea ARICHIS ipſius civitatis Princeps pia conſideratione civium ſaluti conſulens, daris obſidibus duobus liberis cum eo paciſcitur. Inde rediens Imperator, B. BENEDICTI Monaſterium petiit, orationibus ſervorum Dei ſe commendans, plutima ibi dona largitus eſt, & imperiali Præcepto quæque poſſederant confirmavit, adjungens & alia multa. Ad Monaſterium quoque Chriſti Martyris Vincentii datis ex parte ſua magnis muneribus, tam venerabilem virum Autpertum, quàm & magnificum ÆTHERIUM [b] imperialis æquè aulæ Magiſtrum reverenter tranſmiſit, qui ſua pia vota fideliter Deiſervis deferrent.

ANN. CHR. DCC LXXVIII. JULII XIX. Autpertus piis Monachorum exemplis motus, [a]

& devoto iſtuc à Carolo miſſus, [b]

5. Tunc ergo venerabilis Dei famulus Autpertus ductus amore ſanctæ Religionis, imperialibus veſtigiis ſemetipſum proſternens, orat ſe jam Deo militaturum relictis mundanis tumultibus in B. Vincentii Monaſterio uſque ad finem vitæ libentiſſimè perſiſtere velle, ac pro ipſius Imperatoris ſalute Deo ſe donari propoſuit. Quod Imperator audiens, multis effuſis lacrymis pro devotione viri, licèt magnis ejus videretur deſtitui ſubſidiis, tamen poſtulatus à multis annuit impetratis. Hujus exemplo plurimi ex aula regia militiæ cingulum deponentes, in ſancto propoſito Religionis ei adhæſerunt, & omnia quæ habere videbantur, acſi non viſa, pro Dei amore penitus dimiſerunt.

ibi manere permittitur,

cum aliis aulicis.

6. Sanctæ igitur Religionis habitum vir Dei indutus, omnibus ſe inferiorem ita intimo credebat ſui cordis affectu, ut nihil omnino ſcire * vellet, præter quæ ab Abbate dabantur quotidiani victûs neceſſaria, quæ quidem & ipſa ceteris partibus ſumere videbatur. Et cùm eſſet in aula regia admodum delicatus, ita ſeipſum divinis mancipabat obſequiis, ut nulla illi hora vacua præteriret, qua vel inſiſteret orationi, vel in lectione divina ejus animus verſaretur.

Monachus piè vivit.

* *l.* habere

7. Denique, ut comperimus, plurimos ſanctarum Scripturarum libros expoſuit. Nam Leviticum Moyſi, Cantica Salomonis, Pſalterii flores melliflua ſuavitate, quæ in his divina maneant arcana ſacramentorum, quæve uniuſcujuſque fidelis diſciplina morum, ſive Chriſti obſervatio mandatorum, ſuorum ediſſerens patefecit documento verborum. Librum quoque de conflictu vitiorum [c], ſed & homilias aliquas Evangeliorum

Libros ſcribit.

[c]

[a] Hic temporum ordinem perturbat Auctor. Carolus teſte Eginhardo Arichiſum impugnavit anno DCC LXXXVI. & (ſi Leoni Marſicano in Chronici Caſinenſis lib. 1 cap. 12 credimus) Caſinum profectus eſt anno DCC LXXIV. Quamquam potiùs accedo Paulo Warnefridi ſeu cuivis alii Auctori, cujus ſupplementum ad Hiſtoriam Langobardorum exſtat apud Marquardum Freherum in corpore Hiſtoricorum Franc. in quo hæc verba: *Anno DCC LXXXVII Carolus Rex Romam veniens, in terram Beneventi profectus eſt. Monaſterium S. Benedicti adiit.* Lambertus Scafnaburgenſis conſentit. Et tamen Autpertus jam pluribus antè annis monaſticam vitam amplexus erat, ex dictis.

[b] In exemplo ad nos tranſmiſſo legebatur *Alcuinum.* at præferenda hæc Cheſnii lectio. In epiſtola Pauli Papæ ad Carolum Magnum, quæ apud Cheſnium in tomo 3 Hiſt. Franc. eſt ordine 44, dicitur *Itherius cum ſuis concomitibus & reliquis Caroli Miſſis pro exſequendis faciendiſque juſtitiis, in partes Beneventani Ducatûs profectus eſſe.*

[c] An ille qui inter ſubdititia Auguſtini opera exſtat hoc nomine in tomo 9, qui etiam in pluribus mſſ. codicibus S. Ambroſio tribuitur, ſuprà. Librum ejus de geſtis Paldonis, &c. dedimus ſuprà ad annum 710 qui liber laudatur à Paulo Warnefridi in lib. 6 de geſtis Langobardorum cap. 40. ubi Autpertum *eruditiſſimum virum* appellat. De commentario ejus in Apocalypſin & de homilia in Transfiguratione habita dictum ſuprà. Cetera adhuc latent.

Ann. Chr. DCCLXXVIII. Julii XIX.

pulcra suorum edidit declaratione sermonum. Vitam etiam beatorum Patrum Paldonis, Tatonis, & Tasonis, cum historia sui Monasterii plena relatione describens, cunctis in exemplum Monachis ita proponit, ut divinæ munere Trinitatis, tam præcipuè caritatis, quàm amore pro Christo paupertatis; tres illos Fratres, speculum ostendat esse normamque vivendi. Testatur hoc etiam venerandus Paulus Diaconus in historia, quam de Longobardorum adventu tunc temporis in Italiam descripsit, ubi eumdem virum eruditissimum Autpertum, & ejusdem Monasterii Abbatem fuisse commendat.

à B. Maria obtinet loquendi facilitatem.

8. Fertur prætetea, quia cùm quadam die idem fidelissimus Pater Autpertus in Ecclesia beatæ Dei genitricis Mariæ prolixè Domino preces funderet, & eamdem Dei Genitricem sedulo interpellaret oratu, ut sibi linguæ disertitudo largiretur, (fuerat quippe aliquantulùm impeditioris linguæ) tunc subitò soporatus ante sacrum altare, adesse sibi conspicit in visione beatissimam & gloriosissimam mundi Dominam perpetuam Virginem Mariam, læta facie & ultra solis splendorem rutilantem, quæ quasi annuens deprecanti, tetigit labia ejus: cùmque de pavimento surgere jubens, deinceps suæ laudis vota persolvere, ac præconia attollere, ut ipsa jam desideraverat, monet, seque illi semper præsentem adesse promisit. Lætus ergo de visione surgens, quæ fuerat jussus, ore facundo cœpit persolvere laudes, & carmina digna reddebat alacri corde.

Johanni Abbas sufficitur.

9. Hic Pater sanctus cùm in eodem venerabili Monasterio pretiosi Martyris Christi Vincentii per plures annos Domino deserviret, jámque cunctis in exemplum foret rectè vivendi; defuncto ejusdem sanctæ congregationis venerabili Abbate Johanne, licèt invitus & renitens, sacri regiminis locum post sanctum Paldonem septimus [a] ipse suscepit. Namque extunc susceptam gregis curam ita dignè agere satagebat, ut cunctis aperto cælestis Regis thesauro veras divitias mundanis opibus præferendas fidei devotione agiliùs capere, non solùm sermonibus, sed etiam sibi subjectos suis doceret moribus, & forma fieret gregi, sicut beatus docet Apostolus. Hic namque à dignæ memoriæ Carolo Imperatore inclytum sui Monasterii Præceptum [b] obtinuit hujusmodi:

Litteras accipit à Carolo Magno in gratiam Monasterii sui.

» IN nomine Domini Dei nostri Jesu-Christi, Carolus divina ordi-
» nante clementia Francorum Rex. Cùm petitionibus Sacerdotum & ser-
» vorum Dei quæ ad nostras aures insinuaverint adnuimus, & eas cum Dei
» auxilio ad effectum perducimus; non solùm regiam consuetudinem
» exercemus, sed etiam tam ad præsentis vitæ prosperitatem, quàm ad fu-
» turæ beatitudinem non minimi emolumenti addimus. Idcirco notum sit
» omnibus Fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, & nostris præsentibus scilicet ac
» futuris, quia vir venerabilis Autpertus, Orator noster, Abbas S. Vin-
» centii Levitæ & Martyris Christi, quod situm est in territorio Beneven-
» tano super fluvium Vulturnum, à nobis illuc destinatus nostram exoravit
» clementiam, ut Præcepta Regum ac Ducum Longobardorum Aystul-
» fi, Desiderii, atque Gisulfi, nostræ confirmationis Præcepto
» confirmaremus, adjungentes illi quidquid nobis aptum & congruum esse
» videretur. Cujus petitioni propter amorem Domini nostri Jesu-Christi

[a] Nimirum Paldoni successère Tato, Taso, Atto, Herempertus, & Johannes, quibus suffectus Autpertus anno DCCLXXVI, postquam *plures annos* Domino istic deservierat.

[b] Istius diplomatis fit mentio in prædicta Martyrum historia, referenda in Sæculo proximo ad annum 882.

&

& pro animarum nostrarum remedio, juxta quod rogaverat, prædicta Præcepta, scriptiones, vel offertiones concedimus & confirmamus, declarantes ipsas hereditates nominativè infra hos fines: de ipsa Zittula * quomodo adscendit per ipsum Sangrum, usque ad Montem-malum, & quomodo conjungit cum monte Aceze, & revolvente eodem monte Aceze usque in fluvium Melfa; & quemadmodum decurrit ipsa Melfa usque ibi, conjungit cum parvo flumine qui dicitur Mellarinus, & abhinc in verticem montis qui est super urbem, & mons ipse appellatur Barbola, & supercilium ejusdem montis usque in Montem-Arcanum & Montem-Marthæ montémque Casale, eósque ultra montes extrinsecùs circumdantes, in hortum usque riaginis quæ nominatur Bavennola, * & quemadmodum decurrit ipsa Bavennola usque in fluvium Vulturnum, & quomodo Vulturnus conjungit cum fluvio Vantra, & sicut Vantra conjungit cum fluvio Foruli, & quomodo Forulus percurrit usque in viam antiquam, & inde conjungit cum Biurio * qui nominatur Gizzoli, & inde vadit in rivum, in quo non semper aqua decurrit; & sic vadit usque in Sangrum. Et omnia castella infra hos fines, & villas, & silvas positas cum Ecclesia B. Petri Apostoli posita in loco Trite [a], Ecclesia S. Mariæ in Apianice; Ecclesia S. Mariæ in duabus Basilicis; & Ecclesia S. Mariæ in Caneto *, Ecclesia S. Mariæ in Palene; Ecclesia S. Mariæ in Quinque-millia, cum omnibus illorum pertinentiis. ea videlicet ratione, quatenus prænominatus Abbas & sui successores de omnibus jam præfatis tam in hoc Præcepto, quàm in aliis scriptionibus, habeant potestatem tenendi, justè commutandi, ordinandi, instruendi, vel quidquid justum fuerit faciendi. Et nullis sit deinceps licentia infra prædictos fines aliquam contrarietatem seu molestias partibus inferre præfati Cœnobii per inclytos * fines, neque per possessiones parentum, seu per aliam quamlibet rationem, excepto per vetissimas chartulas, cum quibus se causatores legaliter defendere queant, justásque consignationes utiliter consignatas. Præcipimus præterea præfatum Monasterium cum omnibus præfatis Monasteriis ac Cellis, rebus quoque ac familiis ibidem adspicientibus, & cum Fratribus & Monachis ibidem Deo famulantibus, sub nostræ tuitionis munburdum omni tempore permanere. Quod si quislibet contra hanc nostram concessionem vel confirmationem insurgere, vel molestias inferre tentaverit, sciat se compositurum auri purissimi libras duo millia, medietatem sacro nostro Palatio, & medietatem eidem venerabili Monasterio. Et ut hæc nostra largitio firmiorem obtinere possit vigorem, & per curricula annorum inviolabilem atque incommutabilem obtineat firmitatem, & à Fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ credatur & diligentiùs conservetur, manu propria subterscripsimus, & anuli nostri impressione signari jussimus. Signum domini Caroli serenissimi Regis. Data XII Kal. Maii, XIII Indictione, anno dominicæ Incarnationis DCCLXXV [b].

[Margin: An. Chr. DCCLXXVIII. Jul. XIX. — * al. Zezula — * al. Ravennola — * al. Bivio — * al. Canneto — * f. indictos]

10. Expleto itaque in sancto regimine venerandus Abbas Autpertus anno uno, mensibus duobus & diebus XXV, justi operis palmam percipiens, feliciter migravit ad Christum anno Incarnationis dominicæ septingentesimo septuagesimo octavo, Indictione secunda *, die decimo nono Julii, in beati Petri Ecclesia digno sepulcro locatus.

[Margin: * l. prima]

[a] Chesnio mendosè *Irita*. In historia Martyrum præcitata Desiderius Rex Langobardorum fertur *ex jussione Principis Apostolorum Petri Monasterium ædificâsse in honorem nominis ipsius in valle Tritana juxta Siler fluvium*, &c.

[b] Neque Indictio, nec annus Incarnationis apponi tum solebat, sed annus regni. Alia suspectæ omnino fidei diplomata hîc inserta omisimus, Chesnium secuti. *Unum erat Caroli Magni*, si Deo placet, in quo recitatur inventio corporis S. Peregrini monitu cælesti ab ipso facta, quæ Carolo tertio Regi tribuitur in tomo 6 Italiæ sacræ col. 139 & 140.

Ann. Chr. DCC LXXVIII. Julii XIX.

APPENDIX

De Autperti obitu, translatione, & sermone in festo Adsumtionis.

1. HADRIANUS *Papa I in epistola ad Carolum Magnum, quæ ordine 72 est inter Pontificias in tomo 3 Chesnii, meminit obitûs S. Autperti seu Autberti his verbis :* Ad nostrum judicium canonicè simúlque regulariter contentiones inter Monachos venerabilis Monasterii S. Vincentii & Abbates ejusdem Monasterii, scilicet AUTBERTUM & POTHONEM, discuti atque examinari vestra direxit præcelsa regalis Excellentia. Ipse quippe præfatus Autbertus Abbas dum callem itineris peragraret, repentina morte occupatus, minimè nostris apostolicis valuit se manifestare præsentiis. *Præcesserat hanc alia Hadriani epistola, ordine tamen 79, ex qua discimus, Pothonem falsò læsæ majestatis accusatum apud Carolum. Hadrianus pro eo deprecatur, tum à Carolo causæ arbiter factus, actores ipsúmque Pothonem Romam advocavit. Mirari subit, cur duo tunc temporis in Monasterio S. Vincentii Abbates fuerint, Autpertus & Potho. an Autpertus jam senior dignitatem Pothoni cesserat? an potiùs Potho. ob iniquas licèt* Abbatum *criminationes dejectus est, eique suffectus Autpertus? In Indice relato apud Ferdinandum Ughellum, Autperti successor ponitur* HAINARDUS, *& hujus post annos tres & menses decem* POTO.

2. Post ultimam desolationem Ecclesiæ, *inquit Chronographus, ubi de obitu Josue Abbatis,* cùm fama celebri didicissemus aliquos ad corpus Josue divina sæpe sensisse beneficia, illius ossa & venerabilis AUTPERTI & aliorum Patrum antiquorum hoc in loco attulimus, atque in sarcophago grandi posuimus, cum domni Abbatis Hilarii corpore. *Hilarius devixit anno* M XLIV. *de quo aliàs.*

3. *Hoc loco referre juvat fragmentum Sermonis sancti Autperti de beata Maria Adsumtione, qui Sermo in codice Cluniacensi hanc præfert inscriptionem.*

INCIPIT SERMO AUTBERTI PRESBYTERI de Adsumtione sanctæ MARIÆ.

ADEST, dilectissimi Fratres, venerabilis dies omnium Sanctorum sollemnitates præcellens. adest, inquam, dies præclara, dies inclyta, dies in qua è mundo migrasse creditur virgo MARIA. Et ideo cum magna exsultatione laudes insonet universa terra, tantæ Virginis illustrata excessu. quia & indignum valde est, ut illius recordationis sollemnitas non sit in maximo honore, per quam meruimus suscipere vitæ Auctorem. satísque perpostetum judicandum est, ut cùm sanctorum celebramus victorias Martyrum, illorum sollemnitatem illi non præferamus, quæ huic mundo edidit Principem Martyrum. In hac siquidem die competenter Sponso illi cælesti proclamat virgo Maria: *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria adsumsisti me.* Hodie, inquam, & ipsa à sponso, filio, & Domino congrue audit : *Jam hiems transiit, imber abiit & recessit. Surge, proxima mea, sponsa mea, columba mea, & veni.* Hæc idcirco dicimus, Fratres, quia sicut jam in consuetudine Christi suscepit Ecclesia, hodierna die ad cælos adsumta fuisse traditur virgo Maria. Sed quo ordine hinc ad superna transierit, nulla catholica narrat historia. Non solùm autem respuere apocrypha, verùm etiam ignorare hæc eadem * Dei Ecclesia. Et quidem sunt nonnulla sine Auctoris nomine de ejus Adsumtione conscripta, quæ, ut dixi, ita caventur, ut ad confirmandam rei veritatem legi minimè permittantur. Hinc sanè pulsantur nonnulli, quia nec corpus ejus in terra invenitur, nec Adsumtio ejus cum carne, ut in apocrypha legitur, in catholica reperitur historia. Quibus dicendum est, quia si Moysi corpus ab homine non invenitur in terris, cum quo locutus est Deus facie ad faciem; illius quærere dementia est, per quam idem majestatis Deus incarnatus effulsit in terris. Neque enim dignum est de corporis ejus notitia sollicitum quempiam esse, quam non dubitat super Angelos elevatam cum Christo regnare. Sufficere debet tantùm notitiæ humanæ, hanc verè fateri Reginam Angelorum, pro eo quòd Regem peperit Angelorum. Sed nec invenitur apud Latinos aliquis tractatorum de ejus morte quidpiam apertè dixisse. Nam cùm illum Evangelii versiculum, in quo Simeon dicit ad Domini Matrem, *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius,* beatæ recordationis tractaret Ambrosius, ait : Nec historia, nec littera

* *supple* solet

docet, Mariam gladio vitam finisse. Hinc & Isidorus: Incertum est, inquit, per hoc dictum, utrum gladium spiritus, an gladium dixerit persecutionis. Sed quid de his, de quibus loquor, dicam? cùm nec ipse qui hanc ante Crucem Domini accepit in suam, id est Johannes Evangelista, de hoc posteris aliquid retinendum scriptis mandarit. Nullus enim hoc fideliùs mandare potuit, si illud Deus manifestare voluisset, quàm ille utique, qui hanc nutriendam suscepit, nec contra morem filius matrem reliquit. Restat ergo ut homo mendaciter non fingat apertum, quod Deus manere voluit occultum. Vera autem de ejus Adsumtione sententia hæc esse probatur, ut secundùm Apostolum, sive in corpore, sive extra corpus ignorantes, adsumtam super cælos credamus. His igitur præmissis loquamur aliquid in laudibus sacratissimæ Virginis. Sed quid nos tantilli, quid actione pusilli, quid in ejus laudibus referamus? cùm etsi omnium nostrûm membra verterentur in linguas, eam laudare sufficeret nullus. Altior enim cælo est, de qua loquimur; abysso profundior, cui laudes dicere conamur. Deum enim quem omnis creatura non capit, ipsa immaculato utero clausum gestavit. Hæc est enim quæ sola meruit Mater & Sponsa vocari. Hæc primæ mortis damna resolvit, hæc homini perdito redemtionem adduxit. Mater enim generis nostri pœnam intulit mundo, Mater Domini nostri gaudium attulit mundo. Auctrix peccati Eva, auctrix meriti Maria, *& cetera fere ex Augustino in sermone 18 de Sanctis.* ANN. CH. DCC LXXVIII. JUL. XIX.

3. *Ex hac homilia colligimus, primò* Adsumtionis *vocabulum tempore Autperti jam tum in usu Ecclesiæ fuisse. Secundò Auctorem ita sententiam suam moderari, ut nihil de corporea Deiparæ Adsumtione definiat: sed ut* sive in corpore, sive extra corpus, adsumtam super cælos credamus. *Quæ etiam sententia fuit Adamnani in lib. 1 de locis sanctis; & Anonymi, qui Itinerarium S. Vuillibaldi litteris mandavit, infrà, tametsi aliter sensit Sanctimonialis ejusdem Itinerarii auctor.*

VITA SANCTI STURMII ABBATIS FULDENSIS PRIMI,

ANN. CHR. DCCLXXIX. DEC. XVII.

Auctore S. EIGILE Fuldensi Abbate quarto.

Ex Vitis illustr. & SS. virorum Christophori Brovveri & Surio.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. QUANTÆ *auctoritatis esse debeat liber de vita* S. STURMII, *quem antiqui* Sturmin, *recentiores quidam* Sturmionem *appellant; nemini dubium esse poterit, qui Auctoris gravitatem, pietatem, ætatémque perspexerit. Quippe* EIGIL *Fuldensis Abbas quartus, ab anno* DCCCXVIII *ad* DCCCXXII, *vir pius ac sanctus, litteris mandavit gesta præcipua Præceptoris sui,* in cujus discipulatu, *ut ipse in Prologo suo adfirmat,* plusquam viginti annos conversatus fuerat, *cui & morienti adfuit. Quin etiam opus suum censuræ Fuldensium Monachorum subjecit non semel.* Nam lectionem libri illius, quem de vita supradicti Abbatis & origine Monasterii *Fuldensis,* Christi gratia largiente composuit, Fratribus ad mensam recitari præcipit, *teste Candido Monacho in ipsius Eigilis Actis:* quatenus hi eadem mirabilia divinæ operationis audientes, gratias divinæ majestati referrent, & omnis jucunditas ipsius festivitatis in ejus laude personaret. Vitæ scriptor.

2. *Ubi nomine* festivitatis *intellige anniversariam pro Sturmio commemorationem, quam Eigil Abbas instituit. Sic enim Candidus rem narrat:* STURMI primus Abbas & fundator Monasterii Fuldæ, quem S. Bonifacius præceptor ejus ERSMITAM suum vocitare solebat, morbo atque senectute lassatus cœpit infirmari. qui etiam non pòst multo temporum intervallo senex & plenus dierum in pace migravit de luce temporali ad lucem (ut credimus) sine fine durantem. Simili consilio atque devotione idem EIGIL, bonæ voluntatis vir, anniversariam Sturmis primi Abbatis fundatoris Monasterii Fuldæ memoriam, & omnium Fratrum nostrorum de hac luce defunctorum, ut Commemoratio annua.

Ann. Chr. DCCXXIX. Dec. XVII.

natale S. Ignatii Martyris Christi (XVI *Kalend. Januarii, quo Sturmius decesserat*) propter intercessionem tanti Patroni, in Missarum celebratione, psalmodiis & oratione sancta celebrare sancivit. Hujus rei siquidem constitutio dum cunctæ congregationi perlecta esset, ac deinde si placeret interrogatum fuisset; respondebatur ab omnibus: Placet. Sed ne cui fortasse hæc celebratio superstitiosa & cassa esse videatur, legat Collationes sanctorum Patrum, & ibi reperiet hujus festivitatis exemplum. *nimirum in Collationis 19 cap. 1. qua de re in Præfatione egimus. Ex his intelligitur, illas annuas preces pro Sturmii aliorúmque Fratrum salute fuisse institutas. nam serius in Sanctorum numerum relatus, nec festivam celebritatem, nec locum in antiquis Martyrologiis, ne quidem HRabani Mauri, habuit: donec anno* MCXXXIX *Innocentius Papa II in Concilio Lateranensi sollemnes ipsi honores approbata sanctitate decrevit litteris Chuonrado Abbati Fuldensi scriptis, quas post Vitam referemus.*

Sturmius à Stirme diversus

3. *Sancti Sturmii mentionem fieri in Bonifaciana epistola 17 putant Brovverus & alii, ubi defuncto Vvigberto Abbate Fritislariensi Bonifacius ejusdem Cœnobii ministeria ita disponit, ut* STIRME in coquina sit. *Et quidem S. Sturmius vitæ monasticæ rudimenta Fritislariæ hausit. at anno* DCCXLVII, *quo S. Vvigbertum Abbatem decessisse probavimus, jam Abbas Fuldensi Monasterio præerat Sturmius, ut patet tum ex ipsius Actis, tum ex quadam Bonifacii charta de finibus & terminis Fuldensis Monasterii scripta, apud Brovverum in Antiq. Fuld. lib. 1 cap. 4. cui* Sturmi Abbas *subscribit* anno dominicæ Incarnationis DCCXLVII, mense Martio. *ut proinde alius ab ipso fuerit* Stirme *Monachus Fritislariensis, quem Bonifacius coquinæ præfici mandavit.*

Fuldense Monasterium egregiè institutum.

4. *Explicari oratione non potest, quid laudis mereatur S. Sturmius, qui Cœnobium Fuldense tam religiosè instituit rexitque. Ea enim erat Monasterii disciplina, ut teste Bonifacio Sturmii adjutore in litteris ad Zachariam Papam, in eo degerent* Monachi sub Regula S. P. BENEDICTI viventes, viri strictæ observantiæ, absque carne & vino & servis, proprio manuum suarum labore contenti. *quod institutum Pippinus Rex paullò pòst temperâsse dicitur infrà num. 13. Addit Rudolfus Monachus in Vita S. Lioba superiùs relatâ laudabilem istius Cœnobii morem:* quia loco illi ex quo à Monachis habitari cœptus est, femineus negabatur ingressus. Tantùm autem huic Liobæ concessus erat, quia S. Bonifacius Martyr senioribus eam commendarat, corpúsque ejus ibi sepeliendum decreverat.

Templi ingressus feminis negatus.

Quod caput inde majores tam sanctè coluêre, *inquit Brovverus in lib. 1 Antiq. Fuld. cap. 8,* ut Privilegiis à Martino Papa, sæculo IX, Abbati Hadamaro; & à Silvestro sæculi X ætate Erkembaldo; & à Johanne, Richardo subinde, aliisque ab aliis Pontificibus postea concessis, & nominatim insertum sit, & religiosè à posteris observatum. *Id quod probat tum de Lotharii Regis uxore, cui die sancto Pentecostes sacris interesse in primario Monasterii templo non licuit: tum etiam de conjuge Friderici Imperatoris,* cui, quia Regina in comitatu ejus erat, urbem Fuldam intrare non licuit. *Porro advertit Brovverus, emollitâ semel illâ disciplinâ per Bonifacium Papam IX rogatu Johannis Merlavii Abbatis,* anno MCCCXCVIII templum Fuldense fulmine de cælo tactum VII die Junii conflagrasse. id quod in pœnam violatæ disciplinæ accidisse, posteri crediderunt.

Scholæ istic institutæ.

5. *Omnino verè laudabile institutum in eodem Monasterio viguit, Scholarum scilicet erectio à Sturmio facta in gratiam juventutis: ex quibus tot clarissima lumina prodierunt, ut ex hoc capite repetendum sit præcipuum avitæ Fuldensium gloriæ ornamentum. Scholæ verò jam inde à Sturmii ætate non obscuræ clarum in Eigilis Abbatis Vita exemplum profert Brovverus. nam Candidus* scholam *ait* fuisse congregationi, ubi lex divina jugi exercitatione disceretur & doceretur, *nimirum ex S. P.* BENEDICTI *instituto, cujus æmulatione Bonifacius in Fritislariensi aliisque Monasteriis ab se constructis* Magistros infantium, *ut ipse in epistola 17 loquitur, instituit. Porro ex Fuldensi Academia, docente aliquamdiu istic Alcuino, prodiêre* Haimo, Usuardus, *non tamen Martyrologii auctor,* Freculfus, HRabanus, Liutbertus, Walafridus Strabus, Servatus Lupus, Rudolfus, Aserchus & Ruodbertus, Modestus & Candidus, Gerungus, Meginfridus, *aliique innumeri: immo ipsa quanta quanta fuit* Hirsaugiensis Academia *apud Nemetas, cui* Liutbertus *Albini HRabanique discipulus initia dedit,* Gerungus *incrementa. Legendus Christophorus Brovverus in luculento opere de Antiquitat. Fuld. cap. 9 & seqq. ubi disertè ac eruditè tractat hoc argumentum: quod etiam in Præfatione nostra hîc agitavimus.*

Viri illustres.

Sancti ac pii.

6. *Verùm nihil æquè Fuldense Monasterium commendat & illustrat, quàm pietas ac sanctitas hominum, qui istic floruerunt: ut interim taceamus viros dignitate illustres ad*

infulas exinde raptos, quorum è numero Pontifices novem Maguntia sibi vindicavit. Ibi piè ac sanctè vixerunt STURMIUS *ceterorum dux & antesignanus sæculo* VIII. EIGIL *&* HRABANUS MAURUS *sæculo* IX. BARDO *cognomento* Chrysostomus, *uterque Maguntinus Archiepiscopus, sæculo* XI. *de quibus agendum suis locis.*

Ann. Chr. DCC LXXIX. Dec. XVII.

7. *Perstat etiam nunc vigetque Fuldense Monasterium, opido ac ditione propria auctum, situm in Buchonia pago olim* Grapfeldt *appellato, ad amnem Fuldam seu Vuldam. Francia orientali ac Vvederavia contermino: cujus Monasterii Abbas, Augustæ Archicancellarius, Abbatum Germaniæ primas, spiritalem in subditos jurisdictionem exercet. Istic nuper honores cum Lutheri erroribus deposuit, vestémque monasticam adsumsit illustrissimus Marchio Badensis, alios honores brevi accepturus, jam Fuldensis & Campidonensis Abbatum Coadjutor. Albericus in Chronico ex Vvillelmo Malmesburiensi & Helinando Monachis observat, Fuldensem Abbatem habere istud* privilegium ex antiquo, ut in magnis festivitatibus sedeat ad dextram Imperatoris. *Lege discidium hac de re apud Lambertum Scafnaburgensem ad annum 1063.*

Fuldæ status.

8. *Complura Cœnobia Fuldensis Abbatia sibi subjecta habuit, servátque etiamnunc nonnulla, quorum indicem exhibet Brovverus in lib. 2 Antiq. Fuld. cap. 10. In eo tamen indice quædam omisit, in his Parthenona Milizensem, cujus attributio Fuldæ ab Einhilde Abbatissa facta legitur* anno DCCC. Caroli Regis Francorum XXXI, *ut constat ex diplomate lib. 2 Traditionum Fuldensium, egregio sanè optimæ antiquitatis instrumento, quæ Traditio ordine 38 in lib. 2 reperitur. Erat hæc Einhildis seu Emhildis Abbatissa conditrix istius Monasterii Milizensis. id quod patet ex Traditione antecedente, in qua hæc verba:* Ego EMHILT Abbatissa, propriæ hereditatis meæ terram in diversis locis .·.· concedo pro animæ meæ remedio omnipotenti Salvatori nostro Deo, & sanctæ Dei genitrici Mariæ atque ancillis Dei, quæ in Monasterio meo ad Milize die noctúque Domino Deo sub REGULA S. BENEDICTI deserviunt, & stabilitatem ibi habent promissam .·.· cum Monasterio suprà posito, quæ ego ipsa proprio labore construxi atque ædificavi, omnia ad integrum .·.· sana mente sanóque consilio, ut suprà dixi, dono, trado atque transfundo omnipotenti Salvatori nostro Deo & sanctæ Dei genitrici Mariæ & ancillis Dei, quæ in isto Monasterio rectè & regulariter SECUNDUM REGULAM MONACHORUM Deo fideliter sine ulla falsitate deserviunt .·.· quam donationem ego nunc testibus coràm adstantibus trado Domino Deo & S. Mariæ ad illas S. Mariæ Reliquias quæ propriè meæ sunt, quæ ego ipsa conquisivi, & quæ in ipsa capsa mea propria sunt & Chrismale, ad quas ancillæ Dei quæ in hoc eodem Monasterio Domino Deo deserviunt, votum primitus sanctitatis & monasticæ conversationis & Religionis ordinem promiserunt, &c. Actum anno Inc. DCC LXXXIII, Caroli Regis Franc. XVI, *cui diplomati* S. WILLIBALDUS *Eistetensis Episcopus subscripsit.*

Monasteria Fuldæ subjecta.

PROLOGUS AUCTORIS AD ANGILDRUTHAM.

1\. ASSIDUE & amore divino accensam & sancto indesinenter studio repletam, ô Virgo ANGILDRUTH, semper agnovi. Idcirco petitionibus tuis parui. Poscebas enim, ut initia & vitam sancti ac venerabilis Abbatis STURMI tibi exponerem, ac primordia Monasterii sancti Salvatoris, quod ab eo fundatum atque constitutum est, quódque alio nomine appellatur Fulda, conscriberem: causas quoque ejusdem Cœnobii conjicerem, & sincerè narrarem. Feci secundùm parvitatem ingenii mei quod postulâsti; & quemadmodum à viris satis fidelibus, immo vasis [a] Christi, illius viri principia & conversationem; & fundamina prædicti Monasterii agnovi, huic ut potui libello ingessi: necnon & earum rerum diversitates, quas istius sæculi cursus indesinenter paritur, sicut ipsorum relatu vel meo obtutu expertus sum, similiter inserui. Nam & ego

Angildrutha petente scripsit hanc Vitam

[a] Id est Virginibus seu Sanctimonialibus, quibus forsitan Angildrutha Abbatissa præerat, in Bischofsheimensi, an Kizzingensi Parthenone vicino. Paulus Apostolus mulierem *vas* appellat 1 Thess. cap. 4 vers. 4. Donatus Vesontionensis Episcopus Regulam ab se concinnatam inscribit Sanctimonialibus Jussanensis Cœnobii, quas *vasa Christi pretiosissima* vocat, & Concilium Cabilonense secundum cap. 52 præcipit Abbatissis, ut se virginésque sibi commissas observent *ut vasa sancta in ministerio Domini preparata.*

Ann. Chr. DCC LXXIX. Dec. XVII. EIGIL in discipulatu illius plusquam viginti annos conversatus eram, & sub ipsius Cœnobii disciplina ab infantia usque in hanc ætatem nutritus & eruditus sum. *Eigil Abbas Sturmii discipulus.* Quapropter nonnulla eorum quæ scripsi, vidisse me testatus sum. En habes quod poscebas putativum nomini tuo dicatum, tibique tuendum derelictum. Tu invidorum maledictis responde; tu me magis benivolum quàm præsumtuosum defende; tu me apud Christum verum sponsum tuum sanctis orationibus tuis sustenta.

INCIPIT VITA.

Sturmius Noricus nobilis, à Bonifacio adductus, a

2. TEMPORE quodam sanctus ac venerandns Archiepiscopus BONIFACIUS Noricam [a] regionem ingressus, cùm Sacerdotes & universos Ecclesiæ ordines ad catholicam imbueret Fidem, cunctósque ibidem hæreticorum errores ab Ecclesiis repelleret; Christi populos quoque gentis illius, licèt essent Christiani, ab antiquis tamen paganorum contagiis & perversis dogmatibus, veracibus Christi doctrinis cohiberet; cœperunt ei certatim nobiles viri in servitium Domini nutriendas suas offerre subules. tunc etiam puer STURMI precatu parentum ab eo susceptus: qui Noricâ Provinciâ exortus, nobilibus & Christianis parentibus generatus & nutritus fuit. Qui carnali quidem relicta cognatione nostræ redemtionis secutus*, peregrinationis viam cum Episcopo pariter à quo erat susceptus, flente universa parentela, gratanter arripuit. ** adde consilium* Cúmque pluribus provinciis peragratis ad Friteslar Hessionum in regionem sancti viri Cœnobium tandem pervenissent, nobilem puerum suo cuidam Presbytero, nomine WIGBERTO [b], sanctus commendavit Episcopus. *à S. Vvigberto instituitur in sacris studiis.* Adhibitâ tunc omni diligentiâ Presbyter sanctus puerum Sturmen ad Dei omnipotentis servitium instituere studuit. Psalmis tenaci memoriæ traditis, lectionibúsque quamplurimis perenni commemoratione firmatis, sacram cœpit Christi puer Scripturam spirituali intelligere sensu: quatuor Evangeliorum Christi mysteria studiosissimè curavit addiscere; novum quoque ac vetus Testamentum, in quantum sufficiebat, lectionis assiduitate in cordis sui thesaurum recondere curavit. Erat quippe, ut scriptum est, *Psal. 1.* meditatio ejus in lege Domini die ac nocte; profundus in sensu, sagax in cogitatione, prudens in sermone; pulcro adspectu, gressu composito, honestis moribus, vitâ immaculatâ. Caritate, humilitate, mansuetudine, alacritate, omnium in se traxit amorem.

Presbyter ordinatus, mira operatur.

3. Post non longum temporis Presbyter omnium voluntate, omniúmque consensu servorum Dei ordinatus, cœpit mystica dicta Christi circumquaque temporibus opportunis, populis instantet prædicare. Sacræ etiam virtutes per divina sancti Spiritus charismata fiebant ab eo plurimæ. Quoties per sancta orationum studia in Dei nomine immundorum spirituum habitationem à peccatoribus Christianis expulit? Quoties per impositionem manûs, per humilem orationem ab adversis valetudinibus sanavit ægrotos? Quoties serpentinis infecta corda venenis, doctrina salutari subveniens, letale virus quod pestiferè latebat, medendo curavit? Discordes, pace rupta, ad concordiam caritatis redire ante solis occasum imperavit; patientiam, animi mansuetudinem, spiritûs humilitatem, cordis longanimitatem; fidem, spem atque caritatem, omnes habere docuit.

[a] Bajoariam scilicet, Tassiloni Duci subjectam, *Noricum* antiquis appellatam. De ea Paulus Vvarnefridi in lib. 3 de gestis Langobardorum cap. 31. *Noricum provincia quam Bajoariorum populus inhabitabat, habet ab Oriente Pannoniam, ab Occidente Suaviam, à Meridie Italiam, ab Aquilonis verò parte Danubii fluenta.* Hinc Carolo Magno occasio mittendi Sturmii ad Tassilonem reformandæ pacis gratiâ, quòd id faciliùs exsecuturus videretur homo popularis. Et Bajoarios sæpe invisit Bonifacius, Hucbertum Ducem fautorem expertus in reditu ex Romana peregrinatione facta anno DCC XXXII. quo forsitan secum Sturmium adduxit in Germaniam.

[b] Nempe S. Vvigberto Abbati Fritislariensi primo, cujus Acta exhibuimus ad annum 747.

4. Cúmque pæne tribus annis sic Presbyteratûs sui prædicando ac baptizando officium gereret in plebe, cælesti illi inspiratione cogitatio incidit in cor, ut artiori se vita & eremi squalore constringeret. Hujus cogitationis jugem memoriam singulis momentis & horis gerebat in pectore, donec divina admonitione instructus, viro Dei Bonifacio Archiepiscopo, quod animo occultè conceperat, spiritali Magistro revelavit. Quo comperto vir sanctus à Deo hanc inspirationem descendisse intellexit, gaudénsque, quòd Dominus illum per suam gratiam admonere dignatus est, tali studio devotissimus fautor garanter exstitit. Adjunctis ergo ei duobus comitibus, omnibúsque diligenter instructis, oratione facta, & benedictione super eos data, Pergite, ait Episcopus, in hanc solitudinem, quæ Bochonia nuncupatur, aptúmque servis Dei ad inhabitandum exquirite locum. Potens est enim Deus parare servis suis locum in deserto. Perrexêre itaque illi tres ad eremum: ingressique solitudinis agrestia loca, præter cælum ac terram & ingentes arbores pæne nihil cernentes, devotè Christum poscebant, ut pedes illorum in viam pacis dirigeret. Die tertio pervenerunt ad locum, qui usque hodie *Hersfelt* [a] dicitur. Visis exploratisque ibidem locis circumquaque positis, Christum sibi locum illum ad inhabitandum benedici poposcerunt: atque in loco illo ubi nunc Monasterium situm est, parva arborum corticibus tecta instruunt habitacula, manserúntque illic tempus non modicum, sacris jejuniis & vigiliis atque orationibus Deo servientes.

Ann. Chr. DCC XXXIII. Dat. XVII. Post annos tres, solitudinis amore, Bonifacio probante,

cum duobus sociis secedit in eremum Hersfelt.

5. Post aliquantum verò temporis sancto studio repletus Sturmi, egressus de eremo ad sanctum Archiepiscopum Bonifacium perrexit; eique & loci positionem, & terræ qualitatem, & aquæ decursum, & fontes & valles, & omnia quæ ad locum pertinebant, per ordinem exposuit. Quod vir sanctus Bonifacius Archiepiscopus diligenter audiens & prudenter secum pertractans, Eremitam suum [b] omni caritatis affectu suscepit, secúmque habitare aliquantispet imperavit. Post colloquium autem dulce quod habuit cum Magistro, & ubere sacrarum scripturarum consolationes, Episcopus taliter locutus est: Locum quidem quem repertum habetis, habitare vos propter viciniam barbaricæ gentis pertimesco. Sunt enim, ut nosti, illic in proximo feroces Saxones. Quapropter vobis remotiorem & inferiorem in solitudine requirite habitationem, quam sine periculo vestri colere queatis. Tunc vir beatus Sturmi cognitis omnibus, quæ ei fuerant à Beato imperata, sacris ejus doctrinis imbutus animóque confortatus, de inquisitione loci sollicitus, ad eremum alacriter perrexit. Qui cùm ad suos pervenisset socios, in prædictis eos reperit habitaculis suum anxiè præstolari adventum. Quos cùm vidisset, ab Episcopo verbis pacificis illos salutavit, eósque multùm & de adventu suo, & de Episcopi narratione consolatus est. Cúmque per ordinem eis verba sancti exposuisset Episcopi, adsumtis secum duobus Fratribus, adscenderunt navem superiora petentes loca: per alveum Fuldæ fluminis navigio pergere cœperunt, lustrantes ubique loca ad omnium torrentium vel fontium ora. Navim egressi, perambulantes circumquaque & considerantes terram, montes, colles, superiora

A Bonifacio locū alium quærere jussus,

varia lustrat loca.

[a] Hoc loco Christophorus Brovverus immeritò arguit Trithemium, qui Hersfeldensis Monasterii initia Lullo, regimen Sturmio Abbati primo tribuit. Illud movet Brovverum, quòd Hersfeldensis Basilicæ ad annum DCCC XXX fundamenta primùm jacta sunt, teste Lamberto loci domestico: putátque Hersfeldensis Abbatiæ initia serius coaluisse, Carolo Magno jam florente, & reliquiis S. Vvigberti eò Fritislariâ translatis. Verùm ipse Lambertus Hersfeldensis Monasterii initia disertè reponit anno DCC XXXVI. tametsi augustioris basilicæ fundamenta in honorem S. Vvigberti jacta sunt anno DCCC XXX, post annos XCIV à Monasterii origine. Lege Acta S. Vvigberti Abbatis suprà, & Elogium S. Lulli infrà, ubi plura de Monasterio *Herolfesfelde* dicto, & S. Vvigberti translatione istuc facta.

[b] S. Bonifacius Sturmium *Eremitam suum* vocare solebat, teste Candido in Vita S. Eigilis Abbatis.

Ann. Chr. DCCLXXIX. Dec. XVII. & inferiora explorantes, ubi Dominus servis suis in solitudine ad inhabitandum aptum demonstraret locum; tertio demum die ad locum perveneruut, ubi flumen, quod dicitur Ludera, intrat in Fuldam. Inde reversa nave, cœperunt ad propriam remeare Cellam, nihil tale reperientes quod eorum placuisset obtutibus, præter quod paullisper demorati sunt in loco qui dicitur *Rohenbah*, ubi eis visum fuerat posse servos Dei utcumque esse: non tamen per omnia æstimantes venerando Episcopo placuisse. Qui cùm per ejusdem fluminis alveum renavigarent, post non longum tempus ad sua paupercula pervenerunt habitacula: tum Christum ibi omni tempore deprecantes, ut eis desideratam ostenderet eremi habitationem, ubi secundùm præceptum B. Bonifacii Episcopi possent jugiter Domino securi deservire. Sic in Domini servitute die noctùque jejuniis, vigiliis & orationibus perseverantes, Domini Dei sui memoriam non amittebant, dicentes in

Psal. 15. corde suo: *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commovear.* Laus quoque Christi continua in ore pariter &

Psal. 33. corde ipsorum resonabat, implentes illud Psalmigraphi: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo.*

A Bonifacio arcessitus. 6. Tunc sanctus Episcopus Bonifacius memor Eremitæ sui Sturmi, quódque de inquisitione loci habuisset peractum admirans, nuntium misit qui illum rogaret concitè ad se venire. Quò dum properè nuntius venisset, reperit eum in suprà memoratis insistere habitaculis. Cui honorificè salutato; Venerandus, ait, Pater noster Episcopus multùm te videre desiderans, rogavit ut ad eum, si non graveris, venias: habet enim necesse multa tecum conferre. Auditis itaque ejus sermonibus vir studiosus Sturmi humile responsum reddidit, dicens: Christo Deo gratias ago, quòd meæ parvitatis memor tantus Pontifex, ad me in hanc solitudinem suum nuntium destinare dignatus est. Vocatísque ad se Fratribus præcepit advenienti nuntio caritatis officium impendere. Qui diligenter ejus præceptum implentes, ei mensam posuerunt, cibos quos habuerunt offerentes. Quo refecto Fratres ei abeundi licentiam poposcerunt. Tunc vocato ad se vir Dei nuntio, gratias ei fatigationis suæ referens, dixit: Sanctum Bonifacium Pontificem à nobis servis suis pacificis salutato sermonibus, eique dicito, quòd post te quantociùs potero properabo. Benedixitque illum, & abire permisit. Sequenti verò die, petita à Fratribus benedictione vir Dei Sturmi statim profectus est, arreptóque itinere, ad *Selcheim*, ubi sanctum comperit Episcopum, properavit. Die autem secundo quo profectus est, ad Episcopum

Friteslariæ ipsum convenit. ambulando pervenit, & in loco eum superiùs dicto *Frideslar* invenit. Cúmque indicatum sancto fuisset Episcopo, Eremitam suum Sturmen adfuisse, statim illum præcepit ad se duci. Cúmque adductus fuisset ante eum, ad terram se humiliter prostravit, & salutato Pontifice, se benedici poscebat. Cui benedicto & resalutato, ad se accedere eum jussit, & osculato eo, juxta se sedere præcepit; & cum omni caritatis affectu in adventu illius lætatus est, rogavitque eum, ut aliquantulùm propter ejus amorem & præsentiam

Nónihil de jejunio ibi remittit. sibi à constituto jejunio indulgeret. Quod vir Dei cum magna agens discretione, propter reverentiam summi Sacerdotis & Magistri adsensit. Totum sanctum, inquit, credo, quod à vobis mihi fuerit imperatum. Mensa posita in præsentia Episcopi fuit, susceptis coram eo cibis, quos ille præcepit honestè comedere. Cui refecto ferculóque levato, surgens Episcopus adduxit secum in secretiorem locum solitarium suum, ubi diutissimè de spiritalibus tractavere rebus, & de conversatione multùm disputavere. Erat quippe Pontifex sanctus nimiùm animo intentus (quod postea claruit) monachicam in solitudine instituere conversationem. Unde etiam tunc inter

cetera

cetera colloquia percontatus est, quid de exploratione loci habuisset actum. Cui adveniens Anachorita Sturmi respondit: Navigavimus, inquit, sursum per alveum fluminis Fuldæ; per plures dies nihil tale reperimus, quod vobis laudare præsumamus. Intellexit sanctus Episcopus prædestinatum à Deo locum necdum fuisse revelatum. * Prophetica voce locutus est ei, dicens: Locus quidem in ista solitudine à Deo paratus est, quem quando vult Christus servis suis ostendet. Quapropter noli de inquirendo cessare, sciens & credens, quòd eum absque dubio ibi reperies. Sic eum certum de loci inventione factum, & ad monasticæ vitæ amorem incitatum, & de spiritali contra zabulum certamine multùm imbutum, ad dilectam remeare permisit eremum. Qui cùm suam pervenisset ad cellam, quæ in loco superiùs jam comprehenso *Hersfelt* fuerat constructa, salutatis Fratribus quos ibidem reperit, præceptum ac promissum sancti exposuit Episcopi. ANN. CHR. DCC LXXIX. DEC. XVII. *suppl. ideo ad suos reversus,

7. Cúmque parumper penes ipsos fessus respirasset, stravit asinum suum, sumtóque viatico solus profectus est, iter suum Christo, qui est via, veritas & vita, commendans, solus omnino sedens super asinum, per vastissima deserti loca pergere cœpit. Tunc avidus locorum explorator, ubique sagaci obtutu montuosa atque plana perlustrans loca, montes quoque & colles vallésque adspiciens, fontes & torrentes, atque fluvios considerans pergebat. Psalmos verò in ore retinens, Deum gemitibus, animo ad cælum levato, orabat; ibi tantummodo quiescens, ubi eum nox compulit habitare. Et tunc quando alicubi noctabat, cum ferro quod manu gestabat, sepem cædendo ligno in gyro composuit ad tutamen animalis sui, ne feræ quarum perplura ibi multitudo erat, illud devorarent. Ipse autem in Dei nomine signo crucis Christi fronti impresso securus quiescebat. Sic vir sanctus armis spiritualibus perornatus, loricâ justitiæ totum corpus induens, scuto fidei pectus muniens, caput galeâ salutis protegens, gladio verbi Dei accinctus, ad certamen contra diabolum processit. Tunc quadam die, dum pergeret, pervenit ad viam, quæ ad Turingorum regionem mercandi causâ ad Magontiam pergentes ducit, ubi platea illa super flumen Fuldam vadit. ibi magnam Sclavorum multitudinem reperit, ejusdem fluminis alveo .·. lavandis corporibus se immersisse. Quorum nuda corpora animal, cui præsidebat, pertimescens, tremere cœpit, & ipse vir Dei eorum fœtorem exhorruit. Qui more gentilium, servum Domini subsannabant, & cùm eum lædere voluissent, divinâ potentiâ compressi & prohibiti sunt. Unus autem ex illis, qui erat ipsorum interpres, interrogavit eum quò tenderet. Respondit, in superiorem partem eremi se fore iturum. asino insidens eremū circuit. Obvios habet Sclavos.

8. Sicque vir Dei per horrendum solus pergens desertum, præter bestias quarum in eo fuit abundantia, & avium volatum & ingentes arbores, & præter agrestia solitudinis loca nihil cernens; tandem quarto die prætergrediens locum ubi Monasterium situm est, superiora petens, ubi flumen, quod dicitur Gysilaha, Fuldæ alveo se immiscet; deinde paullo superiùs progressus, ubi semita fuit, quæ antiquo vocabulo Ortessueca dicebatur, post occasum solis pervenit; ibique se & asinum suum munire propter nocturnos incursus satagens. Cùm autem ibidem se nocturnis castris munire curaret, audit procul sonitum aquæ, quod utrùm feræ an homo fecisset, ignorabat. Stans silenter, intentis auribus auscultabat: audit iterum sonitum aquæ. Tunc quia vir Dei clamare noluit, cavam ferro quod manu ferebat, pulsavit arborem, intelligens hominem esse, nutu Dei. Ille verò cùm audisset sonitum pulsantis, illuc properans proclamavit. Qui cùm appropinquâsset, videntes alterutrum mutuò se salutaverunt. Cúmque eum homo Dei interrogâsset unde veniret, respondit, se de Wedereiba venire, domini feras, &c. & hominē noctu.

Ann. Chr. dcc lxxix. Dec. xvii.

sui Orcis equum in manu ducere. Collocantes itaque se ibidem, pariter nocte illa manserunt. Erat quippe, ille homo locorum in solitudine peritissimus. Cúmque illi vir Domini quod animo gestabat, & quid gereret revelâsset, cœpit ei locorum nomina indicare, & torrentum & fontium fluenta denuntiare. Qui cùm tunc in illo fuissent loco, qui antiquo vocabulo *Ahloh* nuncupatur; mane surgentes inde, alterutrum se invicem benedixerunt: & statim vir sæcularis ad *Grapfelt* per viam suam pergere cœpit.

Mane iter persecutus,

9. Servus autem Domini statim inde reversus, Domino Christo iter suum & spem omnem commendans, per desertum more suo pergere cœpit solus. Qui eùm *Aloha* gradiebatur, & ei illic terra displiceret, venit ad torrentem, qui usque hodie *GreZibach* dicitur: visisque illic loci positionibus & terræ qualitatibus, paullisper remoratus est. Inde regressus pusillùm, ad benedictum & à Domino jamdudum præparatum pervenit locum, ubi nunc sanctum situm est Monasterium. Quò cùm pervenisset, statim sanctus vir Sturmi immenso repletus gaudio, alacer & exsultans ibat. Intellexit enim per merita & orationes sancti Episcopi Bonifacii talem sibi locum esse à Domino revelatum. Tunc circumquaque iens per singula quæ adspiciebat, Domino gratias referebat. Quanto longiùs & latiùs gradiebatur, tanto ampliùs gratulabatur. Cúmque ibi loci pulcritudine delectatus, non modicum diei spatium gyrando & explorando exegisset, benedicto loco & diligenter signato gaudens inde profectus est.

locū optatū reperit.

Bonifacio adito rem narrat.

10. Igitur vir Dei secundò ad *Hersfelt* perveniens, socios ibi suos sanctis insistere precibus reperiebat: loci repertionem quibus referens, eos illuc profecturos secum properare imperavit. Subieò ipse petita à Fratribus oratione, ad *Selebim* [a] petiturus Episcopum, profectus est. Ad quem cùm ambulando post dies paucos pervenisset, atque ab eo benignè esset susceptus, repertum ei locum laudando referre cœpit. Æstimo, ait, dilectum tibi locum nunc esse repertum. Cúmque ei loci illius statum & qualitatem terræ & aquæ decursum, quæ usque hodie Monasterio sufficiunt, revelâsset, satis alacrem reddidit Episcopum: paritérque gratulantes & Domino gratias referentes, suave colloquium inter se de vita & conversatione Monachorum diutissimè habuerunt.

Bonifacio post sacra monita in palatium eunte,

11. Post dulces sermones sanctus Episcopus, retento parumper penes se solitario suo, diligenter eum sanctis instruere curavit sermonibus, & sacris scripturæ sententiis, ad monasticæ vitæ amorem incitare. Sic enim uberiore doctrinarum fonte irrigatum, & plurimis sanctæ Scripturæ admonitionibus confortatum, ad eremum eremitam suum Sturmen abire sanctus permisit Episcopus. Ipse verò ob confirmationem reperti in eremo loci ad palatium Regis profectus est. Sturmi autem postquam ad suos pervenit in solitudinem socios, & se ad locum quem repererat, cum Fratribus voluisset conferre, & non [b] jam tunc ex quo in eremo habitare cœperat, anno ab *Hersfelt* regressus est; invidus omnium bonarum rerum diabolus pertimescens servorum Dei in solitudine conversationem, malorum hominum mentes instigabat, ut sanctum servis Christi contradicerent locum. Sancti verò servi Dei cùm pravorum hominum obstinationes, immo zabuli ad-

Sturmius ad suos reversus, adversarios patitur.

[a] Locum Amanaburgo & Monasterio Fritislariensi in Hassia vicinum concesserat Bonifacio Adalgerus Clericus, apud Othlonum in lib. 2 cap. 18.

[b] Legendum videtur *novo*. diu siquidem Hersfeldensem solitudinem incoluêre socii Sturmii, dum iste res superiùs memoratas exsecutus est. Unde satis illis fuit temporis, ut Monasterium rudi (ut tantorum hominum frugalitas ferebat) artificio delinearent. Certè ab anno DCC XXXVI, quo a Lamberto initia Hersfeldensis Cœnobii locantur, ad DCC XLIV, quo Fuldense Monasterium constructum est, novenorum fere annorum numerus intercedit.

verſitates ferre necdum poſſent, diverterunt inde, & ſeceſſerunt in locum qui dicitur *Chrihlari*.

Ann. Chr. DCC LXXIX. Dec. XVII.

Bonifacio Karlomannus cōcedit locum Eiloha,

12. Sanctus quoque Bonifacius Epiſcopus, ut præfatus ſum, ad KARLMANNUM Francorum Regem perrexit, & humiliter ſapientérque ad eum locutus eſt. Ad perpetuam, inquit, remnnerationem veſtram cogito, ſi Deus omnipotens voluerit, & veſtrum adfuerit auxilium, in orientali Regno veſtro Monachorum vitam inſtituere, & Monaſterium fundare, quod præteritis temporibus ante nos nemo inchoavit. Unde nunc veſtrum in hoc pium poſcimus adminiculum, quatenus vobis immarceſſibile munus coram altiſſimo Rege Chriſto in futuro & infinito maneat regno. Habemus enim in ſolitudine quæ Boehonia nuncupatur, juxta fluvium qui dicitur Fulda, locum aptum ſervis Dei inhabitandum repertum, qui ad veſtram pertinet ditionem. Nunc veſtram pietatem poſcimus, ut nobis locus ille donetur, quatenus in eo per veſtram defenſionem Chriſto ſervire queamus. Quo audito, Rex nutu Dei gaviſus eſt, & congregans omnes Principes palatii ſui, petitionem Epiſcopi collaudans indicavit, atque coram eis Epiſcopo ſancto locum quem poſtulaverat tradidit, dicens: Locus quidem quem petis, & qui (ut adſeris) *Ethloha* * nuncupatur, in ripa fluminis Fuldæ, quódque in hac die proprium ibi videor habere, totum & integrum de jure meo in jus Domini trado, ita ut ab illo loco undique in circuitu, ab Oriente ſcilicet & Occidente, à Septemtrione & Meridie, marcha * per quatuor millia paſſuum tendatur. Porro Rex juſſit chartam ſuæ traditionis ſcribi, quam ipſe propria manu firmavit. Et miſit nuntios ſuos, ut congregarent omnes viros nobiles, qui in regione *Grapfelt* [a] commoraſſent, ut eos Regis ſermonibus rogâſſent, ut omnis quicumque in loco illo aliquid proprium videretur habere, quemadmodum fecit Rex, ita & ipſi tradendo facerent. Cúmque ad condictum diem omnes fuiſſent congregati, advenientes Regis nuntii, Omnes vos, inquiunt, Rex ſuis ſalutare præcepit ſermonibus, poſcebátque & imperabat, ut omnis qui aliquid proprietatis viſus fuiſſet habere in loco qui dicitur *Eihloha*, ſervis Dei inhabitandum totum traderet. Qui cùm hoc audiſſent, nutu Dei ſtatim cum omni diligentia, quidquid ibidem habere potuerunt, viro Dei Sturmi totum tradiderunt.

* Aiclocha.

* id eſt limes

Regis hortatu alii alia donât.

Sturmius Cœnobium Fuldenſe cōdit anno 744.

*Chrichlar

13. Igitur hac traditione undique firmata & loco illo de jure hominum in jus Domini tradito, beatus Sturmi in *Dryhlar* * perrexit ad Fratres. Inde non poſt multos dies ſurgens, adſumtis Fratribus ſecum ſeptem, commigravit ad locum, ubi nunc ſanctum ſitum eſt Monaſterium, & anno Incarnationis Chriſti ſeptingenteſimo quadrageſimo quarto, regnantibus in hac gente Francorum duobus Fratribus KARLMANNO atque PIPPINO, Indictione XII, menſe primo, duodecimo die menſis ejuſdem, ſanctum & à Deo dudum prædeſtinatum ingreſſus eſt locum. Dominum Chriſtum illum ſemper tueri, & ſuâ invictâ potentiâ defendi * implorabant, ſanctis Domino pſalmodiis & jejuniis vigiliiſque & orationibus, die noctúque famulantes, ſilvas cædere, & locum mundare proprio labore, in quantum prævaluerunt, ſtudebant. Expletis autem duobus menſibus, venerandus ad eos Archiepiſcopus Bonifacius congregata hominum multitudine perrexit: conſpectis cunctis loci illius commodis, & utilitatibus immenſis exploratis, in Spiritu-ſancto exſultabat, grates Chriſto referens & laudes, quòd ſervis ſuis talem in eterno tribuere dignatus eſt habitatio-

* defendere

Bonifacio probante & locum non ſemel inviſente,

[a] Sic vaſtæ ſolitudinis Boconiæ exſtirpatores accolas Graveldos vocat Gregorius II in epiſtola ipſis directa, apud Othlonum in lib. 1 cap. 29.

Ann. Chr. DCCLXIX. Dec. XVII. nem. Hominibus verò qui cum eo venerunt in locum, ubi ei & servis Dei pariter cum eo visum est Ecclesiam ponere, & fruteta quæque cædere imperavit. Ipse se in montem qui usquehodie Mons Episcopi appellatur, contulit, ubi jugiter Dominum orabat, & ibi sacris libris scrutando insudabat, & propter hoc monti vocabulum indidit. Post unius septimanæ impletionem, dirutis innumeris silvis & arboribus, & rase [a] ad calcem faciendam composita, Episcopus benedictis Fratribus & loco Domino commendato, cum operariis cum quibus venerat, inde migravit. Altero autem anno sanctus Episcopus iterum illuc properans, ad novellum Cœnobium pervenit suum; quod jam tunc, propter meatum fluminis, Fulda vocari inchoaverat. Visis Fratribus salutatisque, penes ipsos complures explevit dies: in quibus novellos Monachos suos instruere curavit, & monasticæ Regulæ disciplinas secundùm sanctæ Scripturæ traditionem statuere apud ipsos non cessabat. Qui cùm Fratribus sacras exposuisset Scripturas, & quòd nusquam vinum Monachorum legeret esse; consensu omnium decretum est, ut apud illos nulla potio fortis [b] quæ inebriare possit, sed tenuis cervisia biberetur. Quod post plures annos, crescente familia, propter ægrotos & imbecilles, tempore Pippini Regis synodali decreto immutatum est. aliqui tantùm * ex Fratribus usque ad finem vitæ suæ se à vino & ceteris fortibus potionibus abstinuerunt. Post non multum secretè habito cum Sturmi colloquio, quo eum qualiter præesse ceteris deberet docuit; & post uberrima documenta & monita, quibus Fratres qualiter obedire & subesse deberent imbuit; salutatis ipsis Christóque eis commendatis, inde profectus est. Sic verò solebat sæpe illos visitare ipse; & per singulos annos, quantis vicibus licuit, propter episcopalem curam, quam plurimam habebat in populo, venire & morari apud locum illum, & propriis manibus operari studebat, & sæpe in dilecto sibi monte superiùs dicto mysticas scrutando Scripturas & Christum familiariter orando insidebat.

Vini usus interdictus Monachis. [b]

* f. tamen

quibus præfectus Sturmius.

In Monasteria Italica lustrat, ut discat perfectam Regulæ praxim.

14. Porro cùm Fratres Regulam sancti Patris Benedicti inhianter observare desiderâssent, & ad monasticæ disciplinæ normam sua corpora mentésque toto animo inclinâssent; consilium utile inieunt, quatenus aliqui ex ipsis ad magna alicubi mitterentur Monasteria, ut Fratrum ibi concordiam & conversationem regularem perfectè discerent. Quod cùm sancto fuisset indicatum Episcopo, prudens illorum collaudavit consilium, & hanc legationem studioso Sturmi injunxit. Qui præparatis itineris necessariis, adsumtis secum duobus Fratribus, quarto ad locum prædictum ingressionis anno, Romam profectus est, atque in illa terra cunctis Monasteriis lustratis [c], & omnium mores ibi Fratrum consistentium traditionésque Monasteriorum ad plenum discens, integrum annum apud illa Monasteria perseverans; secundo inde anno, repletus quibus viderat virtutibus regressus est. Cùm ad hanc Domino opitulante terram perveniret,

a *Raso* Germanis *wasen*, inquit Brovverus. Id genus cæspitis Galli nostrates vocant *des Tourbes*, quod genus sic parant. Evulsos è pingui solo cæspites ad solem desiccant, tum desiccatos igni admoto fomentum & materiam adhibent, sive ad calcem faciendam, sive ad domesticum usum.

b Hinc Bonifacius in epistola ad Zachariam Papam, apud Othlonum in lib. 2 de Vita S. Bonifacii cap. 12. *Monasterium construentes, Monachos constituimus sub Regula S. P.* Benedicti *viventes, viros strictæ observantiæ, absque carne & vino & servis, proprio manuum suarum labore contentos*. Lege Zachariæ Privilegium ibid. capp. 13 & 14. Pippini verò cap. 17. Ex his patet Monasterium Fuldense ab ipsis primordiis Regulæ Benedictinæ fuisse addictum: nec aliam causam Italici itineris Sturmium habuisse, quam *ut conversationem regularem perfectè disceret*, infrà, quam Fritislariæ jam hauserat adolescens.

c In his Casinense, quod tum Petronace Abbate è ruderibus emergere & essorescere cœperat.

ANN. CHR. DCC LXXIX. DEC. XVII.

correptus morbo apud *Chitzzinga* [a] Monasterium, hebdomadas quatuor ægrotavit. Tunc ex infirmitate convaluit, & ad Episcopum Bonifacium, qui tunc fortè in Turingia fuit, perrexit. Quo viso nimiùm Episcopus gavisus, & Domino adventûs sui gratias referens, multùm ab illo de regionibus quibus venerat, percontatus est. Et dum eum prudenter mores gentis illius & disciplinas Monachorum referre agnovit: Vade, inquit, & novellum Monasterium Fuldam, ad instar morum Monachorum, quorum ibi vitam contemplatus es, quantum quiveris, instituas. Statim vir beatus Sturmi petita ab Episcopo oratione perrexit ad eremum, gratúsque suis ad videndum Fratribus, die quarto advenit: quibus ea quæ in Italiæ partibus & Tusciæ provinciæ Monasteriis à sanctis Patribus didicerat, & verbis prudentibus promsit, & exemplis in semetipso monstravit. In omni enim disciplina quam Fratribus posuit, priùs semetipsum exercere curavit, ne fortè quispiam de illo dicere potuisset: Cur hæc, quæ doces, ipse non facis? Desiderium tunc ingens inerat Fratribus, ad omnia quæ eis dicta vel ostensa fuerant, Sanctorum exemplis semetipsos toto adnisu aptate, & Regulam sancti BENEDICTI, quam se implesse * promiserant, ad omnia observabant. Annos sic plurimos in sanctis moribus degentes, Monasterium adventatione multorum crescebat, quoniam multi ad serviendum Domino se ibi & suas possessiones tradiderunt. Crescente ita familiâ Christi, & loco multiplicari inchoante, fama illius bonis in universas provincias diffunditur, & rumor eximius per longè posita Monasteria ad omnium sanctorum Fratrum pervenerat aures. Cùmque plurima illic Monachorum congregatio sub SANCTÆ REGULÆ disciplina districtam duceret vitam, sanctus eos visitare Episcopus per plura studuit tempora: misertúsque illorum paupertati, aliquas ei villulas ad exquirenda cibi necessaria tribuit.

[quam Bonifacio jubente tradis Fuldensibus,]

[artioris disciplinæ studiosissimis.]

[* impleturos]

[his numero & famâ crescentibus dat prædia Bonifacius,]

15. Anno decimo postquam ad sanctum commigravit locum sanctus Archiepiscopus Bonifacius, inito cum Rege & ceteris Christianis consilio, ad ulteriora Fresonum loca paganico ritu * dedita ingressus est, ingentémque ibi multitudinem hominum Domino docendo & baptizando adquisivit. Inde post multum temporis migrans, sospes ad suas in Germaniam pervenit Ecclesias. Sequenti verò anno [b] iterum ad aquosa Fresonum pervenerat arva, cœptum opus prædicationis implere desiderans. Quò cùm pervenisset, & die quadam ad suam doctrinam populum convocâsset; venerunt unusquisque de loco suo, non quasi humiliter ad verbum Domini audiendum, sed spiritu maligno inflati, cum infestis armis ad sacra sermonis Domini festa proruunt; & sanctum Christi Antistitem ferro trucidâtunt, omnémque ejus comitatum gladiis necaverunt. Episcopo verò & ceteris quampluribus cum eo martyrio coronatis, ex superiore Fresonia, à [c] *Trech* scilicet Cœnobio fideles venientes Fratres, rapuerunt corpora sanctorum Martyrum, & ibi in sepulcris alia posuerunt; alia verò adsumentes secum, sancti videlicet Bonifacii Episcopi, & sanctorum qui cum eo pariter passi sunt Presbyterorum & Diaconorum; & unius Episcopi no-

[qui secundò in Frisia profectus,]

[* mutui]

[martyrio efficitur cum sociis.]

a *Inter Monasteria Virginum quæ S. Bonifacius construxit*, inquit Trithemios in fine Chronici Franc. *adhuc eminet Monasterium in opido Kitsingen juxta Mogonum*, (Mœnum fluvium, infrà Moyn vernaculè appellatum) *cui præfuit S. virgo Hadelonga, quam Teclam nominavit, ex Anglia oriundam*. Trithemio præivit Othlonus in lib. 2 cap. 25. Verùm opidum hoc Franciæ Orientalis in manus traditum Principis novitiæ Religionis, id est Marchionis Ansbacensis, hoc decus etiam virginitatis amisit, inquit Brovverus.

b Id est anno undecimo à condito Monasterio Fuldensi, qui annus XIX Christianæ DCC LIV respondet, siquidem ineunte anno DCC XLIV Sturmios locum incolere cœpit, suprà num. 13. Et tamen Vvillibaldus S. Bonifacii martyrium illigat anno Christi DCC LV. Lege Appendicem ad Vitam S. Bonifacii num. 7.

c Sic corrigimus libros editos, in quibus legitur *ad Trech. Cœnobio*, &c.

Ann. Chr. DCCLXXIX. Dic XVII. Trajecti corpus ipsius sepultū. a

mine Eoban, cujus corpus adsumentes, caput ejus ab hostibus abscisum reperire non poterant. Quò cùm pervenerunt, sancti Episcopi Bonifacii in minore quæ eis vicinior erat Ecclesia cum grabato [a] quo à navi ferebatur statuerunt; cetera Martyrum corpora sepulturæ tradiderunt. Tunc omnes loci illius habitatores concilium grande inierunt, quatenus penes eos in loco illo sancti Martyris Bonifacii corpus deinceps omni tempore quiesceret, magnum utpote adminiculum sibi fore, si tanti Martyris protectio tueretur. Jejuniis & orationibus indictis, ut sanctus Martyr apud eos sibi manere dignaretur, Dominum orabant, & locum ei ad quiescendum honorificè in basilica majore præparabant. Sanctus verò Martyr ad locum in solitudine, quem ipse sibi nutu Dei eligebat *, corpus suum deferri voluit: quod statim claruit. Quod dum vellent ad alteram portare Ecclesiam, & ibi in sarcophago ponere, accedentes manus suas in feretrum miserunt, nec levare potuerunt [b]. Multo plures alii se adjungentes, nec sic quidem feretrum, in quo sanctum cadaver jacebat, movere quiverunt.

* elegerat

immotum redditum, b

Magontiā transfertur:

15. Intellexerunt ergo ejus non esse voluntatem, ut in eodem loco maneret: sed eum ad Mogontiam civitatem debere deferri pronuntiabant. Protinus grabatum absque ulla difficultate levantes, ad flumenque portantes & puppi imponentes, per Rheni alveum navim trahere, & superiora petere cœperunt. Quo audito Sturmi de Fulda Cœnobio in eremo constituto cum festinatione obviàm venire curavit, & cum eis pariter perrexit, donec prospero & levi transitu ad Mogontiam urbem pervenerunt. Sacerdotes statim & omnis Clerus urbis illius accedentes, sancti Martyris corpus adsumentes, in basilicam suam cum honore posuerunt. Universi tunc Sacerdotes & Clerici & populus omnis consona pariter voce dicebant, fas non esse, ut sanctus Dei Martyr alium deferatur in locum: sed ubi episcopalem sedem vivens habuit, ibi etiam oportere eum corpore quiescere. Insuper etiam de palatio à Rege nuntius venit, qui dicit Regem imperâsse, ut sancti Martyris corpus in civitate eadem, si ipsius esset voluntas, poneretur. Sturmi verò & qui cum eo de eremo convenerunt, constanter dixerunt, quòd sanctus Episcopus plerumque apud eos manens, & locum eis ubi corpus suum posuissent * demonstrârit, & quòd absque dubio ibi in solitudine voluisset corpore quiescere. Interea verò dum in hunc modum contenderent, & Lullus Episcopus civitatis illius omnimodis voluisset prohibere, ne beati Martyris corpus ad solitudinem perveniret; nocte per visionem cuidam Diacono [c] sanctus adstitit Episcopus: Cur me, inquiens, tardatis ad locum meum Fuldam deferre? surgite, ait, citò, & properè me in solitudinem, ad locum quem mihi prædestinavit Deus, perducite. Qui consurgens, visionis quæ ei fuerat ostensa ordinem, primò Sturmi, deinde primatibus cunctis narravit. Nimio tunc omnes terrore correpti, ultrà sancti Martyris inde transitum contradicere timuerunt. Lul tamen, qui illic erat Episcopus, revelationem sancti Martyris credere priùs nullatenus voluit, quàm is qui visionem viderat, manum sacro altari imposuisset, & cum juramento hoc quod viderat confirmâsset. Tum verò secundùm Domini potentiam, cujus voluntati contrairi non potest, beati Martyris corpus cum summo honore levatum est, atque cum spiritali carmine ad flumen portatum & navi impositum, & usque ad

* ponerent

dein Fuldā. c

a Id est *feretro*, uti paullo infrà mentem suam explicat Auctor. quo sensu hæc vox passim ab auctoribus mediæ ætatis usurpatur.

b Nihil simile à Vvillibaldo Othlonóve scriptum in Actis S. Bonifacii legitur.

c Orpertum vocat Othlonus in lib. 2 de vita S. Bonifacii cap. 24.

Hohheim villam quæ in ripa *Moyn* consistit, navigio transvectum est. Inde verò post dies paucos, id est tricesimo passionis ejus die, ad Cœnobium Fuldam, sanctum Sacerdotis deportaverunt cadaver, & in novum sepulcrum posuerunt. Postera die Lullus Episcopus, cum Clericis & reliqua turba cum qua venerat, inde migravit. Venerandus tunc Sturmi Abbas cum suis Fratribus Christo gratias referebant, quòd tantum Patronum, sanctum videlicet Bonifacium Dei Martyrem, juxta se habere meruerunt. Cœpit deinde post adventum sancti Martyris sanctus & electus à Deo crescere locus, & magnus apud omnes haberi, & Monasterium augeri: utpote quoniam multi nobiles certatim & concitè properantes, se suaque omnia ibi Domino tradiderunt. Sic cotidie sanctus Monachorum numerus crescens [a] in Domino confortabatur, & sanctæ conversationis disciplinam indefessa & incessabili perseverantia Fratres ibi Domino servientes tenuerunt. Quanta verò miracula ibi tunc fiebant, quantàque adhuc cotidie fiunt, aliis plus peritis ad scribendum derelinquo.

ANN. CHR. DCCLXXIX. DEC. XVII.

Monasterium hinc celebre factum.

16. Sturmi autem amabilis omnibus in Monasterio & foris in populis mirandus, ministerium suum studiosissimè exercuit, prius semper semetipsum exemplum proponens ceteris: quod verbis docuit, factis antè monstrabat. Lullo tantùm fama ejus bona displicuit, & semper propter invidiam [b] adversùs eum faciebat. Qui cùm verbum Domini instanter ubique prædicâsset, & eum diligenter omnes auscultâssent; hostis humani generis invidus tantam in plebe utilitatem non sustinens, discordias inter Fratres seminare cœpit, & trium falsorum Fratrum mentes instigabat, ut fallaces causas componerent: Sturmen verò Dei servum, & fidelem universis, apud Regem PIPPINUM accusarent. Hi cùm talibus suasionibus diaboli essent seducti, malo inter se consilio inito, in Lulli Episcopi suffragium confisi perrexerunt ad Regem, & beatum virum apud illum accusabant, crimen nescio quod de inimicitia Regis objicientes ei. Cùmque vir Dei Sturmi illuc esset præsentatus, illorum falsitatem patienter sustinens, noluit se magnopere inde excusare: sed, Ecce testis meus, ait, & conscius meus in excelso; & Dominus Deus auxiliator meus, & ideo non sum confusus. Tunc pravorum prævaluit voluntas, jussitque Rex Pippinus beatum tollere virum, & in exsilium cum paucis suis mittere Clericis [c], id est ad magnum Cœnobium quod dicitur Unnedica [d]; ubi ab Abbate, qui illi Monasterio tunc præfuit, & ab omnibus Fratribus benignè & honorabiliter est susceptus, & ibi per biennium amandus omnibus exsulabat. Quod cùm de Fuldæ Cœnobio audivissent Fratres, & eis nuntiatum esset de Abbate suo, qualiter abstractus erat ab eis; nimiùm permoti, & ultrà quàm dici possit, conflictati sunt. Magna quippe tunc erat conturbatio in domo Dei. Alii volebant de Monasterio exire, alii ad palatium pergere, alii jejuniis & orationibus Deum omnipotentem exorabant, ut ipse eis per suam misericordiam subveniret. Tunc rumor eximius omnium aures & ora pariter compleverat, quòd beatus Sturmi Abbas à Cœnobio Fulda esset per consilium Lulli Episcopi ablatus. Omnes pariter graviter hoc ferebant. Non erat in ista orientali plaga Ecclesia, quæ non ejus plangeret exsilium.

Sturmius incurrit Lulli invidiam & Fratrum calumniam apud Regē,

cujus jussu exsulat biennio.

Fuldēsibus turbatis.

a Ante S. Sturmii obitum, *quadringentorum circiter Monachorum, exceptis pulsantibus & aliis minoribus personis, quorum numerus multiplex erat valde in ipso Monasterio. Pater exstitit & præceptor*, inquit Liudgerus in Vita S. Gregorii Abbatis Trajectensis num. 10, infrà.

b Id paullo asperiùs dictum in S. Lullum. Lege ipsius Elogium ad annum 786.

c Id est Monachis, ut aliàs notatum in Vita S. Liobæ & in Præfatione Sæculi 2 §. 2.

d Suspectam habet vocem Brovverus, cui divinare religio, uti & nobis. *Venedica* tamen & *Inda* adfines voces suggerit. ast Indense Monasterium necdum conditum erat.

*Ann. Chr. dcc lxxix. Dec. xvii. In ipsius locum Lullus substituit Marcum, *f. jurisdictione *supple familiarem rejectum à Fuldensibus,*

17. Lullus interim obtinuit apud Pippinum Regem, munera injusta tribuendo, ut Monasterium Fulda in suum dominium donaretur: acceptáque superdictione*, Abbatem ibi qui sibi per omnia obtemperaret, constituit quemdam*.·. suum, qui dicebatur Marcus. Sed quoniam Fratres animos suos ab illo propter prioris amorem avertebant; erat eis quasi extraneus, & non conveniebant mores ipsorum. Quâ inconvenientiâ morum, licèt corporibus simul habitâssent, mentibus ab invicem disjuncti erant. Cúmque in tali discordia degerent, & Fratres semper meditarentur, qualiter iterum per Dei gratiam Sturmen Abbatem suum adsciscere potuissent; Marcum quem inviti, Lullo faciente, super se Abbatem acceperunt, ejus ulteriùs controversiam ferre non valentes, bonum consilium inierunt, & eum abjecerunt, & ne illorum ulteriùs Abbas fieret, unanimiter contradixerunt. Quo amoto, omnes Fratres de Monasterio voluerunt exire, & ad Regis Pippini palatium pergere, Abbatem suum à Rege Sturmin postulare. Quod cùm Lullus audiret, mitigare eos blandis persuasionibus studuit, promittens eis, ut ipsi sibi de propriis Fratribus inter se Abbatem qui eis placeret constituerent. Quod cùm omnibus placuisset, Fratres bonum ex ipsis omnino Fratrem, & verè Dei servum, omnibus bonis moribus ornatum elegerunt, nomine Preszoldum, quem ab infantia sua beatus Sturmi edocuit, & multùm amavit illum. ipsum super se Abbatem ordinaverunt, ad hoc tantùm, ut illi cum ipso & ipse pariter cum eis cotidie tractarent, quemadmodum cum adjutorio sancti Martyris Bonifacii & cum omnipotentis Dei gratia ad hoc pervenire potuissent, ut pristinum suum Magistrum Sturmen à Rege Pippino sibi concedi postularent. Ipse verò Preszoldus tempus non modicum Fratribus præfuit, & eos cum caritate adunatos habuit, cum eis pariter die noctúque mente pertractans, quemadmodum Christo favente, Magistrum & Abbatem suum Sturmen revocare ad se per Regis Pippini voluntatem possent.

qui annuente Lullo alium elegerunt.

Fratrû precibus,

18. Porro cùm Preszoldus de Patre & Magistro suo Sturme profundè cogitaret, & sancti Fratres cum eo de absentia ejus multo mærore afficerentur; Dei omnipotentis præsidium continuis precibus postulabant, ut ipse cui nihil impossibile est, per suam invictam potentiam præstaret, quatenus ad eos illorum Magister venire permitteretur. Quod cùm per se diutiùs fecissent, & omnes orientales Ecclesias, per omniáque Monasteria servorum & ancillarum Dei in circuitu orationes incessabiles essent ad Deum pro eo; consolator humilium Deus preces exaudivit supplicantium. Et quia hoc constituit ut postularetur; precibus fidelium annuens, suscitavit cor Pippini Regis, ut de beato Sturme cogitare cœpisset, & eum de exsilio, ubi erat, ad palatium suum adduci honorificè, præciperet. Qui cùm adductus ad palatium concitè fuisset, & ibi in Capella Regis per plures esset dies Deum orans, exspectans quid ei Rex imperâsset; contigit quadam die, ut in venationem Rex pergeret, ac ut solitus erat, ad orationem primo diluculo veniret, & ceteri servi [a] Dei post vigilias matutinas quiescerent. solus Sturmi vigilabat, & ingressum Regis observans, januas ei Ecclesiæ aperuit, & cum claro lumine ad orationem ante eum ibat. Rex verò cùm ad sacras aras Deum Regem humiliter exorâsset, » erexit se, & alacri obtutu Sturmen intuitus: Dominus, dixit, congregavit » nos modò. &, quid hoc fuit, quod Monachi tui apud nos te accusave- » runt, nescimus; & unde irati fuimus contra te, ignoramus. Sturmi verò » constanter ait: Licèt à peccatis immunis non sim; contra te tamen, ô

Pippini jussu revocatur Sturmius.

Nota.

[a] Id est Monachi qui in palatio degebant, quibus Abbas, Palatinus dictus, præerat.

Rex,

Rex, delictum non feci. At ille: Sive, inquit, umquam aliquando contra « An Chr.
me nequiter cogitaveritis, aut iniquè aliquid gesseritis, Deus tibi totum di- « DCCLXXIX.
mittat, & ego ex meo corde ignosco; & deinceps esto, ait, in gratia, & « Dec. xvii.
in amicitia mea omni tempore. Tollénsque manu sua de pallio suo filum, « eique re-
projecit in terram, & dixit: Ecce in testimonium perfectæ remissionis « concilia-
filum de pallio meo projicio [a] in terram, ut cunctis pateat, quòd pristina « tur.
deinceps adnulletur inimicitia. Ita pacati firmitérque in amicitia fundati, «
Rex iter quod cœperat, arripuit.

19. Igitur post tempus breve, Prefzoldus, & reliqui Fratres de Mona- Fuldæ resti-
sterio Fulda, competientes quòd amandus illorum Magister Sturmi in tuitur,
gratia & in amicitia domini Regis esset receptus, cogitaverunt ad palatium ire, & Regem deprecari pro Magistro: miserúntque ad palatium, postulantes à Rege Abbatem suum eis dari. sicut omne quod Deus voluit fieri, facilè & absque labore evenit. Rex verò petitiones Fratrum benignè suscipiens, venerandum Sturmen Abbatem ad illos se mittere promisit. quod per multas orationes servorum & ancillarum Dei fieri credimus. Post non multum temporis spatium Rex vocari ad se Sturmen jussit, eique Monasterium Fuldæ quod prius habuit, ad regendum commendavit, absolutúmque ab omni dominio Lulli Episcopi, ad Cœnobium Fuldæ eum à Lulli do-
cum omni honore ire præcepit, & cum suo Privilegio quod beatus Za- minio ab-
charias Papa, summus apostolicæ Sedis Pontifex, dudum sancto tradidit solutus,
Bonifacio, Monasterium regeret: (quod privilegium usque hodie in Monasterio Fratres conservatum habent.) quòd etiam causam suam & Monasterii defensionem à nullo alio quæreret nisi à Rege, imperavit. Accepta à domino Rege potestate, cum Privilegio supradicto quod de manu Regis [b] acceperat, ad suum perrexit Cœnobium. Divulgatum tunc statim fuit per cunctas has provincias, Sturmen venturum fore ad terram hanc, & ubique servis Dei & ancillis per universa Monasteria mox ejus de exsilio re- à suis fe-
ditus innotuit: qui omnes Christo immensas referebant grates. Fratres stivè ex-
verò cum appropinquâsse eum Monasterio cognovissent, sumserunt cru- ceptus.
cem auream & Reliquias Sanctorum, & obviàm ei à Monasterio longiùs processerunt: salutatóque illo & his qui cum eo venerunt, cum spiritali carmine eum ovantes Monasterium introduxerunt, & Dominum suum laudaverunt, qui eis diu optatum dedit Abbatem: & facta est lætitia magna inter eos.

20. Ipse verò Sturmi studio magno deditus, quemadmodum initium Monachis
faceret, cœpit Fratrum emendare vitam & mores corrigere, & ministeria emendatis
illorum monastica constituere. Templum, id est Ecclesiam, quod tunc Cœnobium
habebant, ornare, & domos omnes Monasterii recentibus columnis & ornat,
grandibus trabibus, novisque tectorum structuris corroboravit. Post autem non longum temporis cogitans, qualiter adimpleri potuisset quod SANCTA REGULA præfatur, ut artes diversæ intra Monasterium conti- S. Bened.
nerentur, ne fortè propter aliquam necessitatem foris vagandi Fratribus Reg. cap. 66.
opus fieret; congregatis quantis potuit fossatoribus, & ut ipse erat acer ingenio, explorato passim cursu fluminis Fuldæ, non parvo spatio à Mo- amnē Ful-
nasterio, ipsius amnis fluenta à proprio abduxit cursu, & per non modica dam istuc
fossata Monasterium influere fecit, ita ut fluminis impetus lætificaret Cœ- deducit.

[a] Insignis locus de symbolo condonandi injuriam, & quidem fere singularis.

[b] Exstat Pippini Regis hac de re diploma, sed Bonifacio superstiti inscriptum, apud Othlonum in lib. 2 cap. 17. Zachariæ verò cap. 14. In lib. 3 Antiq. Fuld. cap. 8 legitur Privilegium Sturmio à Stephano Papa concessum in confirmationem immunitatis Fuldensis, in quo Stephanus præcipit, ut Sturmius *Fratres suos secundùm Regulam S.* BENEDICTI *dirigat.*

Ann. Chr. DCCLXXIX. Dec. XVII. S. Bonifacii tumulum decorat. — nobium Dei. Quantum illud opus Fratribus profuit, quantámque utilitatem adhuc cotidie ministret, & cernentibus & utentibus manifestum est. Super sepulcrum verò beati Martyris Bonifacii auro argentóque compositam statuit arcam, quam nos solemus Requiem [a] appellare, quam (ut tunc moris erat) pulcro opere condidit: quæ usque hodie super tumulum ipsius Christi Martyris cum altari aureo, perseverat.

Experitur Pippinum munificum, — 21. Verùm quia vir justus & Deo perfectus, apud universos magnus, & maximè apud Pippinum Regem habebatur; impetravit suis apud ipsum Regem sermonibus, (habebat enim locum familiaritatis non modicum) ut fiscum, id est *Omunstat* [b], cum omnibus, quæ in illa villa antiqui Reges possidebant, ad supradictum sæpius Monasterium in suam eleemosynam condonaret, atque per conscriptam chartam, sicut mos fuit, firmaret. eóque mortuo filium Karolum. — Mortuo autem Pippino anno ab Incarnatione Domini septingentesimo sexagesimo octavo, sui verò regni vigesimo tertio, KARLUS filius ejus patri successit in Regnum. Cùm ergo ipse Rex juvenis cunctos, qui patris sui priùs honoribus præditi erant, grandibus muneribus in gratiam suam provocaret; accersivit quoque venerandum Abbatem Sturmen, illúmque intimis amicitiis sibi conjunxit: quem cum multis sæpe honoribus atque regalibus munificavit donis. Quodam tempore immisit Dominus in cor ejus, ut pro intuitu retributionis æternæ tractare cœpisset: vocatóque ad se Sturme Abbate, consilium cum eo iniit, & *Hamelenburc* [c] cum omnibus quæ ad illum fiscum pertinent, potestativa manu de jure suo in jus Domini & S. Bonifacii ad Cœnobium Fuldæ tradidit. Quam traditionem Fratres gratanter suscipientes, Domino pro illius incolumitate preces usquehodie fundunt. Vixit deinceps sanctus Sturmi in gratia venerandi Regis Karoli omne tempus vitæ suæ.

Legatus ad Tassilonē. — 22. Illis quoque temporibus suscepta legatione, inter KAROLUM Regem Francorum & THASILONEM Noricæ provinciæ Ducem, per plures annos inter ipsos amicitiam statuit. Regnante feliciter domino Rege Karolo, annos quaruor Saxonum gens sæva & infestissima cunctis fuit, & paganis ritibus nimis dedita. Saxonibus à Karolo M. conversis ad Christum, — Rex verò Karolus Domino semper devotus, cùm ipse Christianissimus esset, cogitare cœpit, qualiter gentem hanc Christo adquirere quivisset. Inito servorum Dei consilio, poposcit, ut precibus Dominum votis suis annuere obtinerent. Congregato tam grandi exercitu, invocato Christi nomine, Saxoniam profectus est, adsumtis universis Sacerdotibus, Abbatibus, Presbyteris, & omnibus Orthodoxis atque Fidei cultoribus, ut gentem, quæ ab initio mundi dæmonum vinculis fuerat obligata, doctrinis sacris mite & suave Christi jugum credendo subire fecissent. Quò cùm Rex pervenisset, partim bellis, partim suasionibus, partim etiam muneribus, maxima ex parte gentem illam ad Fi-

[a] Hinc derivatum videtur Gallicum vocabulum, *Poesle*, quasi dicas *Pausationem* seu *Requiem*, ad significandas honorarias umbellas, quæ Magnatum tumulis imponuntur. Et quidem veri simillimum est, ciboria, tepas, fredas antiquorum, seu ædiculas quatuor columnis nixas, nonnunquam ex panno aureo aliísque id genus textis compositas fuisse. Quò spectat Bedæ lib. 3 cap. 11, ubi de S. Osvvaldi Regis Merciorum agens reliquiis, *vexillum*, inquit, *ejus super tumbam auro & purpurâ compositum apposuerunt.* Signantiùs Gislebertus Lunicensis Episcopus in epistola 30 inter Hibernicas Usserii, *ciborium altaris umbellam* interpretatur, mendosè in editis *cimbarium* legitur.

[b] In Traditionum libro num. 23 exstat hujusce donationis exemplum III *Idus Februarii Aurelianis civitate facta.* Inter alia Pippinus inducitur sic loquens: *Donamus nos devoteque contradimus pro anima nostra remedio, & fratris nostri* CARLOMANNI *commemoratione ad Fuldense Monasterium . . . quoddam predium Omenestat nuncupatum in pago Moynecgovve, cum omnibus terminis & appendiciis suis*, &c. Hæc Brovverus in hunc locum.

[c] Charta donationis, teste Brovvero, exprimit *locum fisci nostri juxta fluvium Sala*: item vicinam villam *Dietpach & Hunfeldium*, quæ jam opidulum.

dem Christi convertit. Et post non longum tempus totam provinciam illam in parochias [a] episcopales divisit, & servos Domini ad docendum & baptizandum potestatem dedit. Tunc pars maxima beato Sturmi, populi & terræ illius, ad procurandum committitur. Suscepto igitur prædicationis officio, curam modis omnibus impendit, qualiter non parvum Domino populum adquireret. Sed temporibus instabat opportunis, factis eos sermonibus docens, ut idola & simulacra dereliquerent, Christi Fidem susciperent, deorum suorum templa destruerent, lucos succiderent, sanctas quoque basilicas ædificarent.

Ann Chr. dcc lxxix. Dec. xvii.

a pars Sturmio committitur

23. Quo cùm multum temporis prædicando & baptizando cum suis Presbyteris peregisset, & per regiones quasque singulas Ecclesias construxisset; iterum postea Saxonum gens prava & perversa à Fide Christi devians, vanis se erroribus implicavit, congregatóque exercitu ultra fines suos egressa est, & usque ad Rhenum vastando & depopulando cuncta pervenit. Cùmque inde reversi essent, infesta cæde quoscumque invenire potuerunt, trucidàrunt. Quorum cùm exercitus in Loganacinse, quod prope supradictum Cœnobium jacet, consedisset; conspiraverunt, ut lectam virorum multitudinem de exercitu ad ipsum Monasterium mitterent, & cuncta quæ reperirent, igni comburerent, & servos Dei ferro trucidarent. Quod cùm comperisset sanctus Sturmi, statim vocatis ad se Fratribus, periculum quod eis imminebat, innotuit, & consilium dedit, ut sancti Martyris corpore adsumto, ad *Hamelanburg* properâssent. Ipse verò vir Dei Sturmi foras in Wederciba perrexit, studium habens, si quo modo posset pravorum conspirationem cohibere. Nos autem Fratres discipuli ejus, adsumto sancti Martyris corpore de sepulcro, in quo annos [b] viginti quatuor positum fuerat, à Monasterio cum universis famulis Dei proficisci cœpimus. Mansimus prima nocte ad proximam Cellam, ubi Fuldæ alveo Fledenæ fluenta se miscent. Inde surgentes mane, ad ulteriorem pervenimus Sinnam, ibique fiximus tentorium, in quo sacratissimum Christi Martyris statuimus corpus, & in circuitu milites Christi castra metati sunt. Ubi cùm in tabernaculis tres exegimus noctes, quatro jam die legati nostri venerunt, qui referebant, de parte & gente nostra nonnullos congregatos contra Saxones bellum inire, eósque victos ad proprias aufugisse terras. Quod cùm audivissemus, sacra beati Martyris ossa sustulimus, & gaudentes ad Monasterium unde digressi sumus, revertebamur; & Dei Martyris sancta sepulcro quo priùs inerant ossa humavimus [c], Christo Domino gratias referentes, quòd pace concessa nostro Monasterio inhabitare sineremur.

Saxonibus apostatis Fuldam diripere gestientibus,

S. Bonifacii corpus subtrahitur,

b

hostibus fusis mox relatum.

c

24. Tunc iterum Rex Karolus, ad confirmationem inchoatæ Fidei Christianæ, cum exercitu ad illam terram perrexit, & venerandum Sturmen infirmum, jam senectute fessum, in *Heresburg* ad tuendam urbem cum sociis suis sedere jussit. Dispositis secundùm voluntatem suam universis Rex cùm rediret, sanctum virum paucos dies post reditum suum in supradicta urbe sedere impetravit. Quo expleto ad Monasterium vir Dei rediit, habito secum Medico domini Regis Karoli, cui nomen WINTARUS, qui ejus subveniret infirmitati. Dum verò quadam die, artis suæ ei nescio quam potionem

Sturmius iterum in Saxonicam expeditionem profectus graviùs infirmatur.

a Metropolitani provincia ἐπαρχία, Episcopi παροικία, primarium sedium ut Patriarcharum διοίκησις olim dicebatur ex Conc. Antioch. can. 9. *Parochia* antiquis magis placet pro diœcesi Episcopi, quàm *Parœcia*. Certè Parochos, inquit Nonius Marcellus, à *Græco tractum est nomen*, *quòd vehicula præbeat*. Nam præbenda omnia παρέχειν dicuntur. Nunc vulgò *Parochia* strictiùs sumitur pro qualibet diœcesis episcopalis particula, cui singularis Curio præest.

b Concordant huic calculo Annales Fuldenses, qui id factum anno DCCLXXVIII referunt.

c Et tamen arca, seu ciborium, super S. Bonifacii tumulum erecta fuerat à Sturmio suprà num. 20. Non ergo Sanctorum corpora in superiora ciborii parte, siquidem fere solidum erat; sed in ipso tumulo humari tum solebant, ut in Præfatione Sæculi a §. 4 fusiùs probatum.

Ann. Chr. DCC LXXIX. Dec. XVII.

infuderat, cum qua minuere debuit infirmitatem; sed ita auxit, ut validiùs & acriùs ei lues acerba augeretur. Et anxius dicere cœpit, quòd ei Medicus qui minuere morbum debuerat, malum grande irrogâsset. Currere citiùs ad Ecclesiam jubet, omnes gloggas [a] pariter moveri imperavit, & Fratribus congregatis obitum suum citò adfuturum nuntiare præcepit, & pro se enixiùs orare postulavit. Congregata priùs omni familia, domum in qua ipse jacebat, eam introduci fecit, atque omnem congregationem his

Pulsatis signis,

ad suos verba facit,

» verbis adorsus est: Vos, inquit, ô Fratres, studium meum cognovistis,
» qualiter usque in hodiernum diem pro vestra utilitate & pace laboravi, &
» hoc maximè curavi, qualiter istud Monasterium post obitum meum perse-
» verare in voluntate Christi valeret, & vos istic Domino servire sincerè
» cum caritate quieretis, ô Filii. Nunc verò in concepto proposito omnes dies
» vitæ vestræ perseverate. Deum altissimum pro me orate, & si quippiam
» pravè apud vos egi, vel aliquem injustè offendi, ignoscite mihi: & ego
» cunctis ex intimo corde omnia convicia & omnes contumelias meas ignosco,
» necnon & LULLO, qui mihi semper adversabatur. Post ista & alia nonnulla bona verba, Fratribus valedicens, dimisit eos. Egressis ergo Fratribus, cœpit vir sanctus acriter languescere, & ad suprema perurgeri. Erat universis mœror, & tristitia magna animos obsidebat Fratrum, qui solius Dei, lacrymabili voce, misericordiam implorabant, & obitum sancti ac venerandi Abbatis sui Sturmi maximis Domino commendabant precibus.

iis intercessionem poscentibus promittit.

25. Altera autem die, id est XVI Kal. Januarii, ingravescente languore ad extrema deductus est. Circumstantibus verò nobis & videntibus ejus
» celerem fore exitum, aliquis è nobis exorsus est: Pater, inquit, nos non
» ambigimus, te ad Dominum migraturum, & ad vitam pervenire perennem.
» quapropter Paternitatem tuam deprecamur, ut nostri memorari digneris,
» & ibi pro discipulis tuis Domino preces fundere, quomodo justum confidi-
» mus nobis profuturum, quòd talem præmittimus Patronum. Qui, subitò
» intuens nos: Exhibete, inquit, vosmetipsos dignos, & tales estote in ve-
» stris moribus, ut tite valeam pro vobis orare: & ita faciam quod postu-
» latis. Post verò verba hæc, sancta illa anima carne soluta est, & de ergastulo corporis erepta, bonis meritis repleta migravit ad Christum, cujus in perpetuum permanet regnum, Amen.

[a] Sic campanas vocabant. Vvillibaldus, & Othlonus in Vita S. Bonifacii sub finem *gloccas* & *cloggas* appellant: & Bonifacius ipse in epistola 9 *cloccam*. tametsi jam *campana* vocabulo usus fuerat Beda in lib. 4 cap. 23. ex quo aliisque colligimus, pæne singulare esse id quod hoc loco scribitur de pulsatis Ecclesiæ signis sub extremos Sturmii exspirantis agones. Lege Præfationem huic Sæculo præfixam.

APPENDIX.

De anno mortis, canonizatione, & Reliquiis S. Sturmii.

1. ANNO DCC LXXIX, *ut legitur in Annalibus Fuldensibus quibus subscribit Marianus Scotus,* STURMI Abbas Fuldensis Cœnobii moritur, cui successit BANGOLF ejusdem Monasterii Monachus. *Anniversarias Sturmii preces Eigil vita scriptor & post Bangolfum & Ratgarium successor instituit, teste Candido in ipsius Actis, easque posteri persolverunt, donec Innocentius II in Concilio Lateranensi anno* MCXXXIX *sollemni ritu Sturmii sanctitatem approbavit litteris datis, quarum hoc exemplum.*

INNOCENTIUS *servus servorum Dei, dilecto filio* CHUNRADO *Abbati, & Monachis Fuldensis Monasterii, salutem & apostolicam benedictionem.* Dignum valde est & omni laude dignissimum, ut quos Rex regum & Dominus dominantium honorare dignatur, eisdem ab hominibus devota reverentia impendatur. Nos igitur

audita vita laudabili B. STURMIS Confessoris, cognitis etiam ex parte miraculis, quæ per ejus merita Dominus operatur, attestatione Fratrum nostrorum qui de partibus Teutonicis advenerant; in plenaria Synodo quæ apud Lateranum est per Dei gratiam congregata, communicato consilio Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum atque Abbatum, eumdem beatum virum inter Sanctos & Electos honorari præcepimus: & diem depositionis ejus cum gaudio sollemniter celebrari. Vestra itaque, Filii carissimi, interest, ita ejusdem Confessoris obsequiis ad honorem Dei omnipotentis addictos exsistere, ita matris nostræ sanctæ Romanæ Ecclesiæ decreta veneranda servare, ut locus vester tam apud Deum, quàm apud homines, laudem & gloriam mereatur, & vestra devotio æternæ vitæ præmia adsequatur. Data Laterani XIII Kalend. Maii. ANN. CHR. DCC LXXIX. DEC. XVII.

2. *Innocentii litteras promulgavit Johannes Vvirtziburgensis Episcopus, instituto festo S. Sturmii cum largitione Indulgentiarum anno* M CCCC XXXIX, *litteris datis in hunc modum.*

IOHANNES *Dei & apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Herbipolensis, dilectis nobis in Christo filiis in Fulda, Hunefeld, Rasdorsf, Salmunster, Borsla, Hamelburg, Bruckenavv, Geysa, Vache, Lengefeldt, Saltzungen, Herbstein, Luternbach, & Siltz, necnon & aliis per districtum & jurisdictionem Monasterii & Archidiaconatûs Fuldensis Plebanis & Viceplebanis, ceterisque Clericis ac opidanis, incolis opidi Fuldensis, ceterisque utriusque sexûs hominibus, in opidis, locis, & villis, dominio temporali Monasterii Fuldensis Ordinis S.* BENEDICTI *nostra diœcesi subjectis commorantibus, salutem in Domino sempiternam.* Ad ea per quæ divinus nostris diebus augmentetur cultus, pervigili cura sollicitâque meditatione, quantum honestum, decens & congruum est, libenter intendimus, eisdémque nostrum favorem, auxilium & auctoritatem libenter impertimur. Quoniam Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM in Sanctis suis laudare testante Psalmista jubemur, Psalmo ultimo, *Laudate Dominum de cælis*, &, *Gloriosus Deus in Sanctis suis, & in majestate mirabilis*; cujus ineffabilis altitudo providentiæ nullis inclusa limitibus, nullis terminis comprehensa, recti judicii censurâ, cælestia pariter & terrestria ordinat & disponit. Qui Deus etsi cunctos ejus ministrans magnificat, aliisque decorat honoribus, & cælestis efficit beatitudinis possessores; illos tamen, ut dignis digna rependat, potioribus attollit insigniis dignitatum, & præmiorum uberiori prosequitur retributione, quos digniores agnoscit, & commendat ingentior excellentia meritorum. Sícque alma mater Ecclesia, ejus sacra vestigia insequens & exemplo ducta laudabili, licèt universos in regno cælesti constitutos studiis honorare sollicitù, & honoris efferre præconiis non desistat; gloriosissimos tamen Apostolos, Evangelistas & Confessores Fidei principes & athletas Dei electos, qui viventes in carne, ipsam Ecclesiam sublimiter suis sanctissimis disciplinis erexerunt & illustrarunt, ipsámque suis moribus & virtutibus veluti lucernæ super candelabrum in domo Domini positæ, errorum tenebris profligatis decoraverunt, ac ipsorum decoris sermonibus & actibus ampla ipsius catholicæ Ecclesiæ fabrica, velut gemmis vernantibus rutilat, & gloriosiùs illuminata coruscat, & tamquam sidus irradiat, summis attollere vocibus, & laudibus personare præcipuis, & specialibus disponit honoribus venerari. Sedis apostolicæ etiam circumspecta providentia, quæ actibus intenta salubribus, & operibus exposita pietatis, libenter & sollerter exsequitur, dignè præmissa considerans, & debita meditatione perlustrans, ad divini nominis honorem, gloriam & exaltationem catholicæ Fidei, animarum fidelium salutem, eosdem in Ecclesia universali honorificentiæ potioris impendiis judicavit attollendos, ut ab ea tanto propensiùs honorari se sentiant, quanto ipsam præ ceteris extollentiùs illustrârunt. Verùm quia olim felicis recordationis sanctissimus in Christo Pater INNOCENTIUS Papa secundus, auditis laudabili vita, virtutibus & meritis multifariis, quibus beatus STURMIUS Abbas Monasterii prædicti Fuldensis variè redimitus & exornatus; quique plura opera sancta, in Dei Ecclesia, & præsertim Fuldensi Monasterio & circumjacentibus terris perfecit, & de omnibus prædictis informatione, sub attestatione fide dignorum recepta, in Synodo plenaria Romæ apud Ecclesiam Lateranensem celebrata, fretus desuper consilio Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum & Abbatum, eumdem beatum virum inter Sanctos & Electos Dei honorari, atque diem sui obitus XVII Decembris, ipso die sancti Ignatii Episcopi & Martyris, cum gaudio sollemniter, ob omnipotentis Dei & sanctæ matris Ecclesiæ honorem, per suam bullam celebrari & festivari præcipit; quam nos

Ann. Chr. DCCLXXIX. Dec. XVII.

ſanam, iotegram, non vitiatam, oon eancellatam; ſed omoi prorſus vitio carentem vidimus, & io noſtris manibus habuimus, cujus tenor de verbo ad verbum ſequitur, & eſt talis: Innocentius, &c. *ut ſuprà.* Nos igitur piis ducti conſiliis, dignîſque ſtudiis, motivis & rationibus excitati atque moti, dignum, decens & congruum valde judicantes, ut quos Rex regum, Dominus dominantium honorare dignatur, eiſdem ab hominibus devota reverentia meritò in hac valle impendatur; & præcipuè in mente revolventes, quòd in Eccleſia & Monaſterio Fuldenſi prædictis, dies obitûs præfati beati viri Sturmis ſub duplici officio celebratur, feſtivatur, & veneratur; & membra à capite, ſubjectos à ſuperioribus ſuis non liceat neque honeſtum ſit diſcrepare & diſcedere; immo io his quæ ſancta & boneſta, & pro ſalute animarum per ſanctos Patres edita piè noſcuntur, debeant & teneantor ſequi & ſe conformare; vos omnes & ſingulos tamquam Fidei Chriſtianæ zelatores rogamus, oe notam perfidiæ alicujus incurratis, & in Domioo Jesu-Christo exhortamur & vos invitamus, & quantum valemus præcipimus, ut ſingulis annis ſollemniter & devotè hanc diem obitûs beati Sturmis primi Patris veſtri & Abbatis Eccleſiæ Fuldenſis, dominæ veſtræ in temporalibus, venerari, feſtivare & celebrare non tardetis. Quin immo, primis Veſperis, Miſſæ ſollemni, & aliis officiis divinis ſollemniter peragendis, ipſo die obitûs S. Sturmis, cum orationibus veſtris, eleemoſynis & aliis piis miſericordiæ operibus, interſitis. Et ut eo ferventiùs & faciliùs inclinari ad colendum, celebrandum & feſtivandum ipſum feſtum valeatis, quo uberioribus donis ſpiritualibus vos refectos conſpexeritis, animare vos volentes; omnibus verè pænitentibus, qui hanc diem celebrare, feſtivare & venerari ſtuduerint, & ſedulas orationes effundere, & largitiones pias facere curaverint, & divinis officiis interfuerint, in remiſſionem omoium ſuorum peccatorum, de omnipotentis Dei miſericordia, ac BB. Petri & Pauli Apoſtolorum, & SS. Martyrum Kiliani & ſociorum ejus Eccleſiæ noſtræ Herbipolenſis Patronorum ſuffragiis in Domino confiſi, quadraginta dies indulgentiarum de injunctis pænitentiis miſericorditer in Domino relaxamus. Si quis verò hanc paginam violare præſumſerit, omnipotentis Dei maledictionem, & BB. Kiliani & ſociorum ejus & noſtram indignationem ſe noverit incurſurum. In quorum omnium præmiſſorum robur, firmitatem & teſtimonium hanc litteram noſtri ſigilli muniminis appenſione juſſimus communiri. Datum & actum in caſtro noſtro montis Mariæ Virginis, aono Domini milleſimo quadringenteſimo triceſimo nono, die dominica, quæ fuit penultima menſis Novembris.

3. *Sancti Sturmii reliquiæ hactenus in Fuldenſi Eccleſia adſervantur, caput quidem ſeorſim argentea in effigie, cetera fere partes in loculo peculiari, quas anno M DC XIII, die Martii 12 inſpexiſſe ſe adfirmat Brovverus, quum in gratiam Sereniſſimi Ducis Bajoariæ Vvillelmi aliquot Sanctorum tumbæ reſeratæ ſunt. Addit Brovverus obſervatum à ſe, hujus Sancti corpus prægrandibus fuiſſe contextum oſſibus, quorum complura ex templi ruina apparebat exportata.*

VITA SANCTÆ VVALPURGIS ABBATISSÆ HEIDENHEIMENSIS IN GERMANIA,

Circ. An. DCC XXC. Febr. XXV.

Auctore WOLFHARDO Presbytero Hasenrietano sub finem sæculi IX.

Ex tomo 4 antiq. Lect. Canisii & Bollando.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. SANCTA WALPURGIS, *seu* Walpurga, *aliis* Walburgis Galburgisve, *Abbatissa Heidenheimensis, distinguenda est tum à* Walpurge *Virgine Vuestfalica Cœnobii Heresiensis seu Nienheersensis, de qua in Actis S. Remberti Bremensis Archiepiscopi Saeculo sequenti; tum à S.* Werburga *Vulferii Merciorum Regis & S. Ermenilda filiâ, nonnullis Vualpurgâ dictâ, cujus Vitam superiùs exhibuimus ad ann. 715. Hac de qua hoc loco agere instituimus, plures meruit scriptores, qui ipsius rebus gestis describendis & illustrandis contulerunt operam, præter auctores qui de SS. Vuillibaldo & Vunebaldo ipsius fratribus scripserunt.* Vvalpurgix.

2. Primus *occurrit, non S.* WILLIBALDUS *ipsius frater, à Centuriatoribus designatus, cujus tamen nullum de S. Vualpurga reperitur monumentum; sed* WOLFHARDUS *Presbyter Monasterii Hasenrietani seu Hasereusis Ordinis S. Benedicti in diœcesi Eistetensi, conditi à Carolo Magno, quod postea Arnulfus Imperator ad saeculares Canonicos transtulit. Scriptionem suam Vuolfhardus nuncupavit* ERCHANBALOD *Eistetensi Episcopo ab anno (ut aiunt)* DCCCLXXXIV *ad* DCCCCII. *cui scriptioni postea tres libros miraculorum adjecit, promisso insuper Dialogo de S. Vualpurge in libri 4 Præfatione, quem an composuerit, dubium est.* Secundus Auctor ADALBOLDUS, *anno* MVIII *ordinatus Trajecti inferioris Episcopus, teste Vuillelmo Heda in lib. de Vltrajectinis Episcopis.* Tertius MEDIBARDUS *seu* Medingaudus, *obscuri nominis & temporis Poëta, sancta Vualpurgis gesta rhythmicè celebravit, cujus hic versus in sua Præfatione:* Vitæ hujus scriptores.

Prosam Wolfhardus, rhythmum fecit Medibardus.

Quartus ALDABARTUS *Abbas Heidenheimensis eadem perstrinxit in sua Relatione historica, de qua egimus in Vita S. Vunebaldi ad ann. 778.* Quintus *Philippus ex Abbate Barisiensi Ordinis Cisterciensis creatus Episcopus Eistetensis anno* MCCCVI. *His auctoribus succedunt* Sanctimoniales *Cœnobii S. Vualpurgis intra muros Eistetenses, quæ ex aliorum lucubrationibus epitomem fieri curarunt*, arte impressoria, stilo vero, ordine & forma ex originali antiquissimo libro sui Monasterii, non nova cupientes, sed vetera ad plurimorum memoriam reducere cupientes: cùm plerumque apud Cœnobium S. Walpurgæ Ordinis almi Patris S. Benedicti, in quo corpus ejusdem virginis S. Walpurgæ requiescit, Legenda & Vita ejus sine numero expostuletur. *Hanc Vitam cum libris quatuor miraculorum à Vuolfhardo scriptis anno 1594 typis mandavit illustravitque Petrus Stevartius Doctor Leodicensis, Eistetensis Academiæ Præfectus. Eamdem cum aliis tum à Canisio, tum à Gretsere vulgatis recensuit & commentariis eruditis explicavit Godefridus Henschenius in Bollandiano Februario, quibus Lectiones de S. Vualpurge legi solitas in nonnullis Ecclesiis adjecit. Nos unum Vuolfhardum hic exhibemus, omissis quibusdam hinc inde miraculis: qua de re Lectorem admonuimus suis locis. Alia qui volet, adeat Bollandum ad 25 Febr. apud quem ceteros Auctores reperiet præter Aldeberti Relationem, quæ apud Gretserum lib. 2 Observat. in Vitam Vuillibaldi edita est. Legat etiam Stevartium, legat & Johannem*

Circ. Ann. DCC XXC. Febr. XXV. *Spagnolium Doctorem Theologum. Cœnobii Remigiani apud Remos nuper Archipriorem qui S. Vualpurgis Vitam gallicè edidit.*

Memoria. 3. *Celebris fuit memoria S. Vualpurgis sæculo IX, ut constat tum ex ipsius reliquiis varia per loca distributis, tum ex Oratoriis ipsi dedicatis: de quibus in Appendice ad Vuolfhardum agemus, tum denique ex ipsius miraculis apud Eistetenses, Mouvenheimenses & Tilenses in Ducatu Gelriæ. cujus rei argumenta præstat Vuolfhardus & epistola duplex Custodis Tilensis ad* ADELBOLDUM *Trajectensem Episcopum ab anno* M VIII *ad* M XXVII. *in quibus epistolis apud Bollandum editis varia S. Vualpurgis miracula Tilæ facta commemorantur.*

4. *Quæ desunt historiæ S. Vualpurgis, supplenda sunt ex Actis sanctorum Vunebaldi ad annum 771 & Vuillibaldi ad annum 781.*

PRÆFATIO AD ERCHANBOLDUM Episcopum.

DOMINO *beatissimo Deoque verè dignissimo* ERCHANBALDO *Pontifici*, WOLFHARDUS *Presbyter suus, in ipso qui est via & veritas & vita, viam, veritatem & vitam deposcit invenire.* Exigis à me, Pater per sæcula memorande & Præsul nominatus in orbe, ut signa atque portenta quæ per opinatissimam nunc in sæculo Christi virginem WALPURGAM nostris temporibus divina peregit elementia, curâ diligentissimè indagatâ ad laudem & nomen vivificæ Trinitatis, necnon ad excitandos animos dominicæ plebis, prout eadem contulerit liberalis & deifica Trinitas, sedulus adnotare decertem. Gravis siquidem gravi scelerum pondere prægravato à te mihi imponitur sarcina: quoniam peccatis obnoxio horrendum est tractare de sacris, & miscere aliena non propriis. Verùm quoniam, gloriosissime Pontifex, virum desideriorum te fore comperio, & cum Daniele Propheta semper nova de abditis indagare curiosiùs cerno; artor nimis, & immensis circumquaque seprus angustiis, quid eligam penitus ignorans, primùm oppilatam pudore mentis faciem obfirmo; quoniam indignum me esse non ambigo. dein obedientiæ normam primam humilitatis adspiciens formam, si jubentis dicta superba aure contemnam, timeo ne legem prævaricationis incurram. tum ad memet clavum retorquens, imperitiæ infirmitate languesco; inde imbecillitati, necne scrupulositati meæ vires haud proprias, sed olympiacas objicio. Rursus, si aggredi, licèt trepidus, pertentavero, ne à lectore philocompicâ [a] noter infamiâ, perhorresco, dum omissis philosophicis ac præclaræ indolis viris, qui in Prophetiis calami nomine designantur, ego qui nec viridis junci extimo vocabulo mereor titulari, incomto arduum opus exordiar stilo: & dum mundialium plurimorum indomita superbia quæ Sanctorum vias ac vitas calce proterit petulanti, & mira eorum si qua audierit, pediculosa aure percipit, audiens me inaudita, & tamen veracissima in patulo proferre prodigia, canino incipiat dente corrodere, & verissimis falsa præferre. His atque aliis innumeris vallatus angustiis, quia sum refertus contagiis acsi ericius spinis, ut verbis Salomoniacis loquar, frequentiva meditatio mentis meæ est afflictio carnis. Quocirca ad arcem confugiens, his verbis clamabo ad Dominum: Domine, labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam: ut ipso adjuvante, cuius sum licèt labilis carnis conditio, jussionis tuæ persolvatur exactio. Commendo ergo me iterum atque iterum meritis Virginis & tuis, Pater, precibus indefessis, quo mihi eundi impetrent callem, & felici itinere perducant ad calcem.

Eccl. 12, 12.

[a] Id est fastuosa, κόμπος fastus, φιλόκομπος fastuosus. Lege carmen Fridegodi de rebus gestis S. Vuilfridi ad annum 709.

INCIPIUNT

INCIPIUNT CAPITULA.

Circ. An. DCCXXC. Febr. XXV.

I. *De origine S.* WALPURGIS *Virginis.*
II. *Qualiter B. Vvalpurgis post obitum fratrum suorum Abbatissa facta est.*
III. *De eo ubi lux calestis emicuit in diversorio Virginum.*
IV. *De eo ubi Virgo Christi moribundam puellam ad vitam reparavit.*
V. *Vbi B. Vvalpurgis migravit à saculo.*
VI. *Vbi apparuit* OCCARIO *Episcopo.*
VII. *Vbi fines Eistatenses adiit.*
VIII. *Vbi apertum est mausoleum Virginis.*
IX. *De eo vbi caducus Reliquiis Virginis obviavit, & curatus est.*
X. *De alio caduco curato.*
XI. *De Abbatissa* LIUBILA *podagrica.*
XII. *De quodam à nativitate contracto.*
XIII. *De cereo calitus illuminato.*
XIV. *De matre & filiâ curatis.*
XV. *De muliere paralytica curata.*
XVI. *De quodam claudo curato.*
XVII. *De muliere cujus crus confractum est.*
XVIII. *De sex signis in una muliere factis.*
XIX. *De muliere curva & erecta.*
XX. *De quodam fastidioso curato.*

INCIPIT VITA.

IGITUR postquam felix gens Anglorum pet apostolatum memotandi Papæ GREGORII, qui, etsi non aliarum gentium, ipsius tamen & esse Apostolus meruir, & dici, ab infidelitatis tenebris eruta pium nomen Christi & Christianitatem cœpit amplecti; quasi fructuosæ arbotis tadix ad humotem gelidi matmoris surculata emisit propaginem, & acsi ex sutculo primæ & otiginariæ juventutis in fide, maximam crevit in atborem, ministtante illi viredinem evangelicæ fluento doctrinæ. Ex hac multæ subductæ ita etevêre, ut se Oceani pelagus transponentes, & mito germine pullulantes, nostris efficetentut saltibus altiores. Hujus eminentis arbotis ramus beatus exstitit BONIFACIUS orthodoxus Antistes, qui ob fidei cunctis imitabile metitum fines pattios & dulcia rura postponens, dum ignotum exsulando adiir callem, summi Pontificii Magontiæ infulatu suscepto, alienam in nobis quasi ptoptiam cœpit habere tellutem. Ejusdem flotidæ atque frondosæ arbotis Britannicæ rami ad nos usque exstitêre protensi duo beati cum castissima sotore virgine Christi WALPURGA Christi Confessotes WILLIBALDUS & WUNEBALDUS, qui similitet ob amotem cælestis patriæ petegrinari cupientes, ipsum qui peregrè profectus est in regionem longinquam, accipere sibi regnum & reverti, & ipsi præcincti lumbos castitatis regmine, lucernas bonorum opetum in manibus portantes, secuti sunt Regem. Quorum prior post multam tenuis cotporis macerationem, quâ se per multa diversarum regionum afflixerat spatia, obedientiali norma sibi ingesta, otdinante eum prælibato piæ memotiæ Antistite Bonifacio, Pontificii pervenit ad culmen, & Eistatensis Ecclesiæ Pastor fidelis sottitus est gregem: ibique cælestem & angelicam inter homines vitam ducens, veniente hora dominicæ vocationis, oves quas rexerat, summo Pastori salutari Domino consignavit, & ad ipsum metcedem tecepturus fine beatissimo evolavit. Alter verò totum se Christi servitio mancipans, mundana omnia corde liquidissimo tespuit, & locum qui dicitur *Heiden-* CAPUT I.

Circ. Ann. DCCXXC. Febr. XXV. *heim*, sibi ad incolendum delegit, ibique oratione se munivit, spe roboravit, fide armavit; & eamdem, quam cum fratre susceperat monachicam vitam, strenuè bajulavit, multósque ad bene vivendi regulam prævius invitavit. Deinde cùm tempus supernæ remunerationis advenit, cæli januas jam securus intravit, molémque exterioris hominis in prælibato Heidenheimensi loco condendam reliquit, in ultima dominici examinis die ipsam & non aliam cum Sanctis aliis recepturus. Tum ille, quem superstitem hac dimisit in vita, Willibaldus scilicet Præsul egregius, quem propter sacrosancti sui Præsulatûs apicem fratri in ordine scribendi prætulimus, licèt post fratris beatissimum finem aliquantos vixerit annos, germani proprii corpus exanime cutâ diligentissimâ condere curavit, &, ut dignum tanto viro fuerat, peregrinum jam à sæculo & civem Angelorum cum hymnis & canticis sepelivit.

II. Hactenus memoriam beatorum germanorum, Willibaldi scilicet & Wunebaldi, paullulum exarando percurrimus; ut sciret plebs Christo devota, viros cælestis militiæ & angelicæ vitæ, unius ejusdemque meriti habuisse sororem, Walpurgam videlicet sponsam Christi & virginem. Nunc quia ad eamdem ipsa patrocinante calamum flectere nitor, de his satis dixisse sufficiat. Post discessum igitur beati Wunibaldi miræ sanctitatis viri, Walpurgis virgo imitabilis piè viventibus, universis collectis Sanctimonialibus verè quibus potuit Christo devotis, in loco prænominato *Heidenheim*, dominicis instantissimè incœpit inhærere mandatis, relictis atque calcatis mundialibus omnibus rebus ceterísque plurimis ac innumerabilibus istius mundi transitoriis pompis. Noctibus igitur atque diebus in oratione persistens, vigiliis atque jejuniis semper incumbens, castum à primæva originis viredine corpus custodiens, seipsam totam Domino commendabat attentiùs, ut quam munierat fide, casto conservaret & corpore: sicque Dominum protectorem semper in cunctis operibus ac prævium habuit, & quodcumque petiit, impetravit.

III. Contigit namque ut in ipso quod frater ejus edidit Monasterio *Heidenheim* dum ipsa Christo sedulò serviens moraretur, & peracta vespertina synaxi, revertente ipsa de Ecclesia ad solitum diversorium, noctem proximam cæcæ tenebræ minarentur, ac quidam custos ejusdem Ecclesiæ nomine Gonmeradus, lumen prævium stolidus negaret petenti; illa, ut est mos sanctarum mentium, injuriam sibi illatam patienti animo gestans, Sanctimonialibus, prout ratio dictaverat temporis, mensam cænandi gratiâ adeuntibus, incænata lectisternia petiit. tum mirum in modum in communi earumdem Sanctimonialium dormitorio tanta lux usque ad pulsum matutinalis officii coruscavit, ut eadem præ nimietate sui fulgoris terræ intima penetrare videretur. Stupentibus itaque quæ viderant sacratis Deo universis & præ gaudio exsultantibus cunctis, ad matrem Walpurgem convenêre devotè, & visum lucis terrificæ narravêre. At illa se totam convertens ad Dominum, lacrymis fusis istam prorupit in vocem: Tibi, Domine, cui ancilla humilis deservire decrevi à cunabilis, collato de munere gratias refero, qui ad excitandos famularum tuarum mihi cohærentium animos, me indignam luminis tui solamine visitare dignatus es, & tetri horroris caliginem crassam misericordiæ tuæ radiis evacuâsti: & id non meis meritis valet adscribi, verùm gratuitæ tuæ munificentiæ pietatis, & precibus mei & tui devoti famuli fratris.

IV. Præterea virgo memorata & semper in ore tenenda Walpurgis exitum fratris sui Wunibaldi, ut sexui moris est feminarum, graviter pectore gerens, contigit, ut quadam vespera, nullo ex Monasterio vel leniter sen-

tiente, egrediens ad domum cujuſdam divitis deveniret, & ante fores ejuſdem quaſi peregrina quædam & ignota ſola conſiſteret. Quò dum eam dominus domûs ſive familiæ, intrinſecùs famulatûs officia præbens, ſenſiſſet adſtantem, quæque foret perſona, neſciret; æſtuante patrefamilias enim domeſticis univerſis, ne rabidâ canum ſuorum audaciâ, qualiſcumque eſſe videretur perſona, dilaniando diſcerperetur, juſſit ut quæ quidem eſſet, ocius indicaret. Tum illa, Nequaquam, inquit, me tui, quod veteris, canes inſano dente contingere quibunt, nec Walpurgam (ſic enim nuncupor) mordere valebunt. Ipſe nempe, qui me ad domum tuam perduxit incolumem, ad locum unde veni reducet valentem; & qui me ad tuum te ignorante pertulit atrium, ipſe domui tuæ medicinæ conferret donum, ſi totis viribus eumdem credideris Medicum medicorum. Quo audito, vir illuſtris à loco, quo ſederat, ilico proſilivit, & animo conſternatus, quare ad oſtium nobilis perſona & omnipotentis ancilla conſtiterit, requiſivit. Illa verò non ſine cauſa ſe veniſſe adſeruit. Tum vir memoratus cum omni veneratione eam in domo excepit, & omnem famulatum debitæ ſervitutis exhibuit. Ubi ventum eſt ad noctis moras ſoporis ſilentio temperandas, ſacram Virginem non alicubi pauſare volentem in cubiculum languentis filiæ trepidus introduxit. erat enim languor cordis jam penetrans fibras, & intercepto vitalis flatûs anhelitu, mortis compendium parato itinere portas oris hiantis adire tentabat. Tum pater ejuſdem puellæ labiis palpitantibus mugiens ejulabat, & natæ cariſſimæ amaris lacrymis funebria præparabat. Mater verò intimo cordis arcano jam præ præmortua, & pendula in planctu, voce dimiſſa exhalantis filiæ oppetiebatur egreſſum, cui jam luctuoſa familia paraverat buſtum. Verùm Domini clementiſſima miſeratio qui occidit & vivere facit, percutit & ſanat, à morte minaci languidam revocavit, & orante per totam noctem Virgine ſancta, in craſtinum puella ſana ſurrexit. Quo parentes viſo miraculo laudes omnipotenti Deo reddiderunt. Dein ei plurima xenia adhuc tremuli offerentes, & ex aſſe ejus ſe ſanctis orationibus commendantes; illa Chriſtum mira gerentem habens, pecuniam reſpuit, & ad Monaſterium unde venerat repedavit: & quanto magis divinam in ſe clementiam vigere conſpexit, tanto ad artioris vitæ ſe gradus extendit.

Hæc duo tantùm præclara miracula quæ Virgo beata peregit in vita, V.
huic inſerere dignum putavi opuſculo, quæ noſtram ad memoriam pervenêre, ne ad alia quæ hactenus Dominus per eam operatus eſt, & operatur quotidie ſignorum prodigia, ipſo Domino largiente fideliter tranſiens, eadem omiſiſſe culparer. Stultum nempe videtur rei veritatem à calce narrando incipere, & ſic ad titulum capitis pervenire. ideóque priùs acta ſtilo currente deſcripſi, ut ſequentia Virginis interceſſionibus etiam valeant adoorari. Dum igitur ſacra virgo Walpurgis totam ſe in Dei amore firmâſſet, & mundum cum ejus concupiſcentia ſuperâſſet, fide plena, moribus inſignis, caritate referta, ſapientiâ decorata, caſtitate gemmata, miſericordiâ redimita, humilitate fulcita, & omnibus virtutibus adornata, vocanti Domino, mortis accepto compendio, acceptura remunerationis præmium obviavit, & ex hujus mundi lacrymoſâ voragine felici fine deceſſit [a], & in eodem quo in ſancto propoſito Chriſto ſervierat Monaſterio, haud ſine maximo lamentantium ejulatu, officium ſepulturæ mortalis accepit. Ibidem

[a] Nimirum v *Kalend. Martii hoc eſt in craſtino S. Matthia Apoſtoli*, inquit Philippus Eiſtetenſis Epiſcopus tum in ipſius Vita *tum* in Actis S. Vvillibaldi cap. 31. & quidem ante S. Vvillibaldum, à quo juxta S. Vvunebaldum eccleſiaſticæ ſepulturæ commendata dicitur; anno proinde circa DCCLXXX. Lege Appendicem infra.

Acta SS. Ord. S. B. Sæculum III. * Oo ij

Circ. An. DCCLXXX. Febr. XXV.

Circ. An. DCCLXXC. Febr. XXV. ergo aliquantum corporis à compaginatione quiescens, suis, quos superstites in mundo reliquit, beatis intercessionibus auxilium præbuit, & ut mater filios educavit.

VI. Parvo denique interjecto tempore, quo sacræ Virginis cineres in eodem loco tellus avara retinuit, contigit decedentibus prioribus ejusdem Ecclesiæ Pastoribus, OTKARIUM [a] venerabilem virum Eistetensem cathedram meruisse. Qui dum minùs quàm deposceret honestatis ratio, idem Monasterium quo beatæ Sanctimonialis ossa tegebantur, excoleret; quadam nocte corporis quiete sopitum, dum tetræ ei tenebræ silentium ministrarent, hujusmodi eum alloquio Virginem compellâsse narratur: Cur, inquit, Ockari, qui Præsul dici & esse meruisti, domum Dei in qua corporis sopore quiesco, & sepulcrum in quo carne reposita ultimum judicii diem exspecto, inhonestè hactenus tractare voluisti? Nam servorum huc coëuntium lutulentis pedibus quotidie calcor, & indecentibus vestigiis premor. Sciens igitur scito, quoniam tale aliquod indicium pandam, quo non rectè te erga me & domum Dei egisse comperias. Sed si teum te fore cognoveris, veniam merearis. Quod modico explicito tempore rei probavit eventus. Nam statim in proximo, dum erecti essent parietes ejusdem fabricæ prominentes, & trabium spatiosa compago sequenti die parentibus muris deberet apponi; subitò facto jam noctis silentio, murus aquilonaris terratenus sese revolvens, præcipitium egit horrendum, terrorémque haud nimium tam domesticis curæ familiaris, quàm cunctis circumquaque manentibus inauditum incussit.

VII. Facto autem mane cùm ad hujusmodi spectaculum omnes pavidi convenissent; custos qui tunc ibidem REINFRIDUS inerat, calle directo prælibato Præsuli tremulis labiis nuntiavit. Qui intelligens visionem quam priùs in somnis viderat, esse completam, cum suis illò usque tetendit, atque cum omnibus pæne comprovincialibus Ecclesiam repolivit, quam etiam sacro chrismate dedicavit. Dein cùm in orbem transissent dies, memoratus Antistes Archypresbyteros WLTONEM & ADALUNGUM illuc sedulus destinavit, OMMONEM quoque cum Sanctimoniale LIUBILA ex Monasterio *Movvenheim* [b] cum eis abire præcepit, ut sacros cineres Virginis cum summa diligentia elevarent, ac cum hymnis ac psalmorum concentibus ad Eichstatense Cœnobium deportarent. Hi verò jussa felicia prospero itinere complentes, resonantibus in cælum campanarum melodiis & concrepantibus undique catervatim spiritualium euphoniis, pia viscera rure in quo hospitata fuerant, flentes præ gaudio exsulerunt, & ad jam dictum Monasterium [c] devexerunt. Quod factum est XI Kalendas Octobris. Eâ verò cum debito honore illò delatâ, diebus interjacentibus ternis, corpus sanctum Wunibaldi Confessoris egregii ad locum etiam unde Sororis tulerat cineres, idem Antistes reportari præcepit, id est VIII Kalendas Octobris.

VIII. Postquam autem B. Walpurgis fines Eichstatenses per semetipsam visere dignata est, & fratris rura revisens, ab omnibus gaudenter excepta; con-

[a] Otkarius sive Otgarius, Orgerusve, sextus Eistetensium Episcopus, in catalogo Episcoporum Eistetensium Democharis, Bruschii, & Gretseri dicitur S. Vvalpurgam cælitum numero adscripsisse concesso & jussu Hadriani Pontificis: qua de re infrà in Append. numero 1. Otkarius Eistetensi Ecclesiæ præfuit medio sæculo IX. Henschenius in Commentario prævio ad hanc Vitam, num. 24 arguit Democharem, Bruschium & Gretserum, qui Otkarii pontificium ab anno DCCCLVIII ad DCCCLXXXI definiunt, quòd Otgarius jam Episcopus anno DCCCXLV [illegible] an ersuerit Synodi M[illegible]untinæ [illegible] annum DCCCLXX pervenerit, si annis dumtaxat XXIII rexit Ecclesiam [illegible]tetensem.

[b] *Movvenheim* seu *Monheim*, mod[illegible] civitatula sub ditione Comitis Palatini Neoburgici, non procul à Vrendinga Bajoariæ & Pappenhemio cui Monasterio præerat *Leubila*, Philippo *Nrabila*.

[c] In Ecclesiam S. Crucis, quæ postea S. Vvalpurgis dicta est, uti in Appendice videbimus.

tigit volvente temporum climate, ut memorata Sanctimonialis Liubila à propinquis & affinibus, necnon & ab aliis circummanentibus ita foret artata, ut etiam vi sive ingenio à materna eam propè expellerent hereditate. Verùm illa totis viris reluctante, incidit ei divinitus salubre mentis consilium, ut à venerabili Erchanboldo Pontifice, qui adhuc Eichstatensis sedis infulâ decoratur, sanctas Virginis Reliquias licèt anxia postularet: ut si divino munere concedente ejus mereretur ditari cineribus sanctis, proprii solatia juris Deo & Virgini consignaret, & in manu Pontificis donativa in perpetuum traderet. Quod quia à Deo sumsit initium, ab ipso finis meruit obtinere augmentum. Et licèt priùs tentando difficillimum videretur, felix tamen & desiderabile votum felicem sumsit effectum. Accepto prætetea idem Episcopus super hoc negotio Regis & regalium virorum consilio, Virginis patrocinia [a] sancta se daturum esse promisit. quod & opportuno postea tempore fecit. Circa An. DCCXC. Febr. XXV.

Auno ab incarnatione Domini nostri Jesu-Christi octingentesimo IX.
nonagesimo tertio, Indictione tertia, regnante felici prosperitate Arnulfo serenissimo Rege, apertum est mausoleum B. Walpurgis Virginis in Basilica, in qua locata fuerat tempore Otkarii Episcopi. Mittens igitur prudentissimus ac sagacissimus in omnibus negotiis Erchanboldus Episcopus religiosos Archipresbyteros cum aliis boni meriti suos, ossa dicata sacræ Virginis jussit exquiri, & inventa diligenter attrectari, summáque cum reverentia partita recondi, ita ut optatæ diu Reliquiæ darentur Liubilæ, & thesaurus ejusdem corporis per sæcula suæ servaretur Ecclesiæ. Hi denique, ad quos jussio pervenit Antistitis, eamdem ocius licèt simplici corde titubantes accelerare curàrunt. Cúmque se totos dominicæ miserationi committerent, & in psalmis & hymnis sine cessatione persisterent; fodientes invenerunt cineres amplectendos beatæ Matris nostræ Walpurgis, quasi lympha tenui madefactos, ut quasi guttatim ab eis roris [b] stillæ extorqueri valerent. Qui licèt tanta essent humiditate referti, nec pulviculus tamen manibus contrectantium quoquo pacto valuit adhærere. Sublata demum pro qualitate incomparabilis thesauri desiderantissima portione, reliquum loco restituerunt suo. Quis verò mæror, quæve angoris tristitia Eistatenses invaderet cives, cùm tanta pignora partirentur, putantium dominam Walpurgam sibi penitus ablatam; qui verum agnoscit ut veritas poscit, verissimus fateatur. Ego autem illis qui nesciunt, ut & populares ignari videntur, verba consolationis impendo, dum tantùm Reliquias esse sublatas vera ratione confirmo. Hæc ita gesta ipse mihi scribere desideranti narravit, qui terribili huic rei dum ageretur interfuit, & datas Reliquias apto locello recondidit.

Interea dum tanta optata muneris patrocinia cum magna exsultantium X.
gloria deferrentur ad jam dictum locum Monasterium puellarum *Movvenheim*, ubi ventum est ad villam S. Bonifacii quæ dicitur *Mulinheim*, quidam caducus puer onerato sacro pondere feretro obviavit, & sub eodem positus, ipsam quam quæsierat sanitatem recepit. Tunc subitò, ut commeantes hodiéque fatentur, tanta vis in eodem loco fragravit odoris, ut nares portantium, præeuntium, & sequentium feretrum vix ferre potuissent. Eodem die priusquam Ecclesiam ad quam ferebantur Reliquiæ Virginis inferrentur, parvulus quidam, nomine Rudolfus, qui adhuc vita incolumi restituta tripudiat, eadem quam suprà taxavimus passione quas-

[a] Sic passim. Sanctorum Reliquias appellant Auctores mediæ ætatis.

[b] Sudhcidium hoc, ut vocant, seu oleum sanctæ Vvalpurgis ex sacris ipsius reliquiis hactenus emanare dicitur, ut infrà in Appendice num. 3.

Circ. Ann. DCCLXC. Febr. XXV. ſatus, & à matre illò uſque perductus, dum feretrum attigit, omnium membrorum ſanitatem recepit, & ad domum unde venerat hilaris recurrit.

XI. Poſtquam verò ejuſdem Virginis xenia ſacroſancta in Baſilica quæ ſita eſt in honorem Opificis & Salvatoris Domini noſtri JESU-CHRISTI, cum populi laude plenaria ſunt ſuper altare [a] locata; nocte ſequenti dum memorata Sanctimonialis Liubila, quæ in iſto Monaſterio tunc erat, & adhuc permanet Abbatiſſa, cum aliis Deo ſacratis feminis in ipſo opido propter traditionem quam fecerat B. Willibaldo jure hereditario ejuſdem Monaſterii, ſicut lex Sualaveldica [b] continet, moratura tribus in domo extranea noctibus ſopori membra dediſſet, gravique incommodo podagræ quateretur; adſtitit ei quidam veneranda canicie Clericus, qui eam ita compellans ait: Liubila, cur dormis? quare non ſurgens ad Eccleſiam pergis? Cui illa, ut hactenus adſerit, ſimilis dormienti reſpondit: Ut quid nunc ad Eccleſiam eundum eſt, cùm ſigna matutinalia necdum pulſata ſint? Ego quippe nec illic inceſſu pedum pergere valeo, niſi manibus aliorum delata exſtitero. Qui ait: Vade celeriter, ne moreris, quia B. Willibaldus Eccleſiam cum multo agmine petit, qualiter ſanctam ſuam ſororem reconditam habeas, à te curioſè perquirere volens. Quæ ſtatim, acſi nihil incommodi pertuliſſet, exſurgens, & de loco ad locum exſiliens, Baſilicam ad quam tendebat, ſaniſſima ingreſſa eſt, Deóque ſimul grates & Virgini pro adepta ſoſpitate rependit.

XII. Quidam pauper nomine Leibolfus, ex utero genitricis parientis ita contractus & curvus eſt natus, ut quaſi monſtrum aliquod cerneretur à cunctis, qui dum inter plures, qui ad patrocinia Virginis convolabant, in eodem Monaſterio victûs pariter & remedii quæreret ſolatium, quadam nocte dum lectiſternia dormiens premeret, beata virgo Walpurgis ei per viſum apparuit, & ut ad Eccleſiam pergeret imperavit. Quo reſpondente ſeſe algoris caniciem perhorreſcere, & glaciales injurias formidare, ideóque nec à loco quietis audere ſaltem exſurgere; illa ad eum blandis eloquiis inquit: Vadens vade, miſelle, celeriter, quoniam ego à te illo quo nunc premeris algore deterſo, fervidam membrorum compaginem miniſtrabo, & hujus in recompenſatione mercedis, ſcabella [c] mihi quibus adhuc curvis artubus uteris, donare debebis. Qui licèt ſegnis Eccleſiam introivit, & paullulum commoratus, inde ad Hoſpitale, unde venerat, anxius rediit. Surgente verò optata diei aurorâ, iterum Baſilicam adiit, & ante feretrum Virginis beneficium accepturus acceſſit. Circa tertiam verò horam, ſubitò palpitando ſe volutare cœpit & in pavimento reflectere. Cùm ecce tripediæ quibus ſua uſus eſt in vita, divinitus è manibus, acſi evulſæ, ante altare projectæ ſunt, ſicque membris omnibus ſolidatis atque erectis, ſtetit & ambulavit, qui priùs natibus miſerabiliter repens, prioris vitæ curſum laborioſum impleverat. Idem namque ſanus & valens in miniſterio ejuſdem uſque hodie deſervit Eccleſiæ: ut cunctis liquidò demonſtretur, qualis cujúſve meriti apud Deum hæc ſancta ſit Virgo, quæ hujuſmodi & ſimilia impetrare meretur.

XIII. Hoc igitur patrato miraculo ADELBERTUS Alamanniæ Comes illuſtris illò uſque devotus advenit, cereum non modicum detulit, & altario pronus impoſuit, pro ſe ſuiſque ſuppliciter Dominum & Virginem exo-

[a] Et tamen ſancta Walpurgis ob eam cauſam aliquando miracula facere deſtitit, teſtante S. Odone Abbate Cluniacenſi in lib. 2. Collat. cap. 28. infrà in Appendice num. 5. Lege Præfationem huic Sæculo præfixam.

[b] Sualaveldia pagus ſeu tractus, in quo Heidenheimenſe Monaſterium, modò ad Wurtembergenſem Comitatum ſpectat.

[c] *Tripedias* vocat infrà. *Scabellorum* etiam ſeu *ſcamellorum* meminit Adrevaldus in libro de Mirac. S. Bened. cap. 36 Sæculo 2

ravit; sicque benedictione potita ad propria remeavit. Suscipiens autem camdem candelam Liubila, quia præfato Comiti familiarissima est & cara, candelabro erexit, & inaccensam tunc fortè reliquit. Quarto verò die cælitus lumen accepit, tribúsque diebus & noctibus in ea lumine perdurante, quarto nemine emungente, exstincta est. Horâ autem qua divinitus [a] comas radiantis ignis ablambuit, videlicet nonâ, ita se sponte ostia obstruxêre Ecclesiæ, ut nullus infra duarum fere horarum spatii quantitatem patula habere mereretur & pervia. Deinde is qui obstruxit Christus apparuit, & patentia intrare volentibus fecit. Circ. An. DCCXXC. Febr. XXV.

Duæ prætarea Virginis præsidia requirentes illuc devenêre mulieres, mater cum filia, utraque manuum curvedine inhonesta, de vico qui dicitur Vvemedinga [b]. Hæ dum erectis in cælum oculis cordis auxilium ab ipso, qui fecit cælum & terram, supplici devotione deposcerent, & Missarum sollemniis interessent; divina meritis Virginis eis adfuit virtus, & in exordio festivi Missæ concentûs mater adepta est sospitatem, laudans Deum & Virginem. Tum nata parentis dubios in tremulo pectore animos gestans & fluctivaga mente consistens, ineffabile ei de matris reddita sanitate tripudium intulit, de sua verò nodosa contractione gemebat. Videbat jam suam quam natura dederat genitricem obpansis manibus cæli benedicere Conditorem, verùm adhuc in se misellam cernebat regnare curvedinem. Hæc dum sæpius nutabunda mente reflectens consisteret, finito ejusdem Missæ canore, ab ipso qui se initium & finem voluit propalare, & ipsa sanitatem meruit obtinere. Tunc eadem mater cum filia, Moniales cum Matre Liubila, necnon & adstans omnis communis sexûs familia, exsultantibus animis cum hymnis & canticis reddiderunt Domino laudes in cælis, qui solutionem tribuit compeditis, & erectionem largitur allisis. XIV.

Delata est ad idem Monasterium mulier quædam, nomine Reginswindis, quæ ipsius est vicina Ecclesiæ, ita membris omnibus destituta, ut nisi vehiculo, duobus videlicet deferentibus, lacertis insertis & altrinsecùs oneratis, quoquo pacto illò pervehi potuisset. Quæ ante altare fereтrum adhuc Virginis continens, à suis diligenter exposita, gratam, Walpurga interveniente, à Domino statim adepta est sanitatem, & omnes qui interfuêre, audierunt Largitori salutis eam gratias referentem. XV.

Fuit quidam vir de vico vocamine *Megenshaim* [c], nomine Vvolfgerus, qui pedem unum super alterum ita congexum habuerat, ut infra septem annorum lacrymosum illi circulum sedens, numquam cibi edulium sumere potuisset. Mirum enim in modum pes vicino & comiti pedi inhæserat, & residendi quietem morbus insaniens claudicanti negaverat. Is ad jam dictum sacræ Virginis arcisterium opportuno temporis climate veniens, & non incessu pedum ambulando, sed quasi cum baculo miserè saliendo, spatiosa interjacentia rura perlustrans, totum se illius piæ miserationi contribuit, statímque salutem ambulandi recepit. XVI.

Est vicus in Francia *, qui ab incolis appellatus est Bergila, ubi quædam exstitit femina, quæ Engilswindis est nuncupata. Hæc dum à loco ad locum equitans, pro opportunitate negotii adjacentis festinare voluisset, equo quo jam casura in proximo residebat, lapsu agili & horrendo perlapsa est. Crure namque pavidi corporis hujusmodi præcipitio ruinæ confracto, & artuum omnium bajulo eidem miserè minutato *, quæ alienis conata XVII.

* Franconia

* al. immutato

a Fortè *Divinitas*. Sic enim Philippus: *Hora autem qua divina virtus comas radiantis* (ignis) *abstersit*, &c.

b *Vvendingen*, non inelegans civitas in finibus Bajoariæ, teste Stevartio.

c Aliis *Megenlechesheim*. Stevartius conficit legendum *Merasheim* vicum prope *Monheim* in diœcesi Eistetensi.

Circ. Ann. DCCCXC. Febr. XXV. est incessibus uti, duorum annorum vergente reflexu propriis haud meruit frui. Tandem miserator & misericors Dominus injuriis miseræ solita pietate compatiens, Virginis suffragantibus meritis, metam lacrymosi ei præstare voluit doloris. Dum igitur lucifugæ noctis teterrimum chaos diei gratiam molestâsset, & membra languentia eadem strato singultuoso componeret, ac palpebris tremulosis quietis saltem gratiam degustâsset; adstitit ei domina Walpurgis, quæ nobis à Domino condonata est venialis, veniam munifica repromittens, si dubieratè semotâ fidem panderet cordis. Vade, inquit, muliercula, gratiæ ignara salutis, & archiatrum tuæ stude perquirere sectionis: & dum eum ad hujusinodi officium liberalem inveneris, de secata tibia intus abstractis officulis, salutis à Christo postmodum gratiam impetrabis. Tum illa ut audivit suæ remedium sospitatis, totis nisibus Omnipotenti grates rependens, suffragium accelerans adiit archiatri. Complens denique visionis jussa salubris, & ossibus minutis evulsis, pristinæ gratiam indepta est sanitatis. At ubi vidit divinæ ei miserationis subsidium adfuisse, lætabunda & laudans incessu pedum Virginis Monasterium adiit, rei gestæ seriem patulè peroravit, & oblationibus quas detulit altari impositis, etiam partem confracti cruris ad indicium veridicæ adsertionis ostendit, ibique sui corporis vehiculariam partem relinquens, partem revocavit ad patriam. Quam ancilla Christi Liubila partem adsumens, argento fabricare præcepit, & in eadem Basilica suspendit, ut si quis hoc audiens incredula mente perstiterit, illò veniens, oculos suæ cæcitatis aperiat: & dum viderit partem feminei corporis muro dependere fabricatam, saltem confusus abscedat, & sua de stoliditate veniam deprecans erubescat.

Cetera omissa.

LIBER SECUNDUS

Complectens aliquot miracula anno DCCCXCIV patrata in Parthenone Mowenheimensi.

OPERÆ pretium duxi, quoniam mira, quæ per suam famosissimam Christus quotidie operatur & operatus est Virginem, jamdudum tenui chartula colligere cœpi, ut ea quæ sunt indaganda requiram, & diligenti apposita vigilantia, prout vires suppetunt, indagata perstringam. Non quo quisquam, ut reor, talia ac tanta, quæ hactenus patrata sunt in præfato Monasterio Virginis suffragantibus meritis, ac diebus pæne singulis patrantur prodigia, ex asse valeat explicare: quippe cùm tanta sint numeri quantitate ut vix valeant promi eloquio linguæ. verùm ut sponsio humilis, Patris præcepto pareat imperantis, & pedetentim lepidi viam carpat & cœpti itineris, ut, quò tendit, Trinitatis opificæ ditigatur auxiliis. Curiosum ceterùm Lectorem, secundum incipiens libellum admoneo, ut barbarismorum fœdam congeriem in hoc opusculo floccipendat, & veritati in vulgari eloquio fidei aurem apponat, & quod hic invenit, simpliciter perlegat, & acsi in sterquilinio margaritam exquirat: sicque sit, ut & sua fideliter tollat, & nostra incontaminatus omittat. Ceriferæ namque sæpius apes, licèt obstrusis vasculis hyblæa mella diffundant, cloacis tamen squalentibus insidere non recusant.

INCIPIUNT

INCIPIUNT CAPITULA. Circa An. DCCCXC. Febr. XXV.

ANNO ab Incarnatione Domini nostri JESU-CHRISTI octingentesimo nonagesimo quarto, Indictione tertia [a], Regni quadrimodi [b] ARNULFO retinente dominium, anno octavo quo obtinuit principatum, Eistettensem procurante ERCHANBOLDO famoso Episcopo Præsulatum; quædam votiva complens desideria mulier, cum eo quem nuptialis copula ei dederat viro, Dominum qui propè omnibus se est invocantibus in veritate, deprecatura, jam cunctis pæne cognitum adiit Monasterium nostræ & multorum Fidelium Matris. Ubi dum pro commissis à primæva viredine facinoribus universis rea tunderet pectora pugnis, ac sæpius sæpiúsque interventiones piæ quæreret Virginis, benedictione solita munerata, vehicularia petiit adjumenta. Viam ergo qua venerat lætissima carpens, & de his omnibus quæ audierat & viderat plurima, mente revolvens, in prima reversionis mansione, risile [c] quo super aurem orale confixerat, casu perdidit accidente, ipsa qualiter perdidisset, penitùs nesciente. Hæc dum viro suo factum clanculè fateretur dispendium, ille concorporalem sibi & gratissimam conjugem mox improvidâ notavit incuriâ, & leni modulatæ vocis increpavit eloquio, cur more lascivientium puerorum illud quod secum tulerat, perdidisset incauta. Tum illa ad præsidium rediens quod priùs requisierat Matris, inquit: Si tuæ, domina Walpurgis, misereri dignaris ancillæ, & vocem audire disponis indignæ, damnum mihi rei reparato præsentis ademtæ. Hæc dum verba perorâsset, jacens ante simul discumbentes eos pariter paténsque apparuit risile, non aliud, non mutatum, verùm idem quod ei priùs auxilium præbuit capitale, *&c.*

II. Quia igitur suprà portitoris priùs cæci memoriam egimus, dignum est ut qualiter gratiam visionis meruerit enarremus. Dum ergo idem ipse (Ratfridus namque adhuc vivens vocamine nuncupatur) priùs cæca caligine premeretur, & geminis orbibus mala albuginaria, quæ vulgò perulas nuncupamus, obnoxia pateretur, nullúmque omnimodis intuitus lumen gestaret in capite, quo vel exiguæ lucis igniculum videre potuisset, duas ad Monasterium veniens illic hebdomadas percomplevit. Contigit interea ut quadam die pro se misello Dominum & Virginem precaturus Ecclesiam introisset. Cúmque Missarum sacrosancta sollemnia usque ad

[a] Legendum *tertia decima*, quæ Indictio à die 24 Septembris incœpta est anno DCCC XCIV.

[b] Scilicet *Bajoaria* cum Pannonia, Boëmia, Moravia, quod fuerat Carolomanni parentis; *Francia Orientalis* cum Turingia, Saxonia, Frisia, quod fuerat Ludovici patrui; *Alamannia*, quod fuerat Caroli Crassi itidem patrui; & *Lotharingia*, quibus Regnis præfectus est Arnolfus Carolo Crasso abdicato anno DCCC XCVII, uti Henschenius observavit.

[c] Risile, an rasile, videtur esse acus oblongior, qualem hodie usque gestant mulieres Remenses ad caput scalpendum & crines discriminandos; *orali*, id est capitis tegumento infigi solita.

Circa An. DCC XXC. Febr. XXV.

Evangelii dominici euphoniam traherentur, præfatus cæcus apposita dextero, quam etexerat, manu oculo, perulam caliginosam, quæ in eam divinitus cecidit, Sanctimonialibus quæ Missæ canore intererant, gaudens ad intuendum devexit, & in uno oculo visum recepit, ibidémque pro collato munere debitum famulatum impendit.*

* Hic quinque miracula omissa.

VIII. Pauper quidam famosi Comitis Adalberti, nomine Frideradus, quem oculis corporalibus videntem adspexi, & de mensula paupertatis meæ panis portionem porrexi, ab ipso primordio quo eum genitrix sinu exposuit genitali, cæcitatis obscuratus est fœditate. Qui cùm jam in matura ætate, tetra caligine pressus, priores tenebras ferret ad senium, propria ducatum ei præbente sorore, limina Walpurgis adiit benedictæ. Quo dum fatigatus jam itinere pervenisset, petiit ut ante altare Virginis duceretur, quatenus opportuna quæ secum tulerat munuscula super illud imponens, veniam de peccatis consequi mereretur. Deductus ergo ad aram, ubi mausoleo Virginis propiavit, lassescentibus omnibus continuò membris, rogavit ut potuit, se ociùs ab altari téduci, aptúmque sibi sedile requiri. Quod dum protinus fieret, paullulum tremebundo corpore requievit. Tum subitò dilapsus in terram, cœpit pallida membra saxosa volutare tellure, & quasi ultimum clausurus diem, sese creberrimè in pavimento reflectere. Deinde cùm potiùs ab adstantibus de funere ejus tractaretur, quàm de luminis quam quæsierat dignitate; nil umquam videntes ocelli, sanguinis madefacti cruore, guttatim in terram stillare cœpêre, ac pavimentum ubertimè cruentare. Cúmque eadem quæ tunc inerat hora transisset, diu negatum metuit visum, & tam ipse quàm omnes qui aderant, Altissimo gratias retulerunt.*

* Et hic duo prætermissa.

XI. Vulgata igitur opinione celeberrimæ Virginis & pæne per orbem universum longè latéque diffusa, Reginensis* quoque urbs quondam regalis & inclyta, suos ad idem Monasterium transmisit cives, pro modulo affectûs priùs deliberati & consciæ facultatis, placituras Altissimo eulogias deferentes. Qui voto potiti optabili, cum magno Basilicam intravêre tripudio. Ubi dum apertis scriniis cordis & corporis quædam altario illis & introeuntibus cunctis exposito, quædam etiam xenia ab ara liquidissimi pectoris mitterent polo, experta luminibus auribúsque pro qua venerunt ratione, acceptáque quam quæsierant benedictione, quia eis tardior hora incubuit, in vicino Monasterii castrametati sunt, die altero ad propria reversuri. Verùm opacæ noctis silentio veniente, somnóque januas luminum jamjámque quiescentium clementiùs adeunte, fures qui à furvo, id est nigro traxere etymologiam priscam, cujusdam Alamanni, vocamine Rathatii, cernentes fatigata ex itinere Reginensium membra sopóre nimio prægravata, nullóque vigilante custode per distenti latitudinem campi jumenta fore* dispersa; duo quorum cæca obscurior nocte cupido cor jam tetrum intraverat possidendum, unús clanculè apprehenso capistro, alter arrepto renum cingulo, cassam duorum equorum diripuêre capturam. Raptâ igitur iidem inefficaci latrunculi prædâ, adscensísque quæ ceperant procaci temeritate jumentis, iter ad patriam remeandi arripuere gaudentes. Sed is qui se in Sanctis suis gloriosum atque laudabilem cunctis ostendit, gaudium præsumtionariæ aviditatis in ruborem mærorémque convertit, ut mundialis controversia stoliditatis palam agnosceret, quid Christi in cælis & in terris omnipotentia valeret. Nam rapaces alieno portati vehiculo, equitandi peritiam vanis exercuêre vigiliis, crassisque in tenebris circa Monasterium Deo amabile, omni nisu atque conamine tura paterna calcare procul dubio æstimantes, dum domos proprias læta altrinsecùs fa-

* Ratisbone

* esse

bulatione adire quasi agiles voluissent, facta rosea matutinalis temporis luce, in proximo culturali sacræ Virginis à semetipsis inventi sunt arvo. Quis autem eos terror invaderet, quæque verecundia totos per omnia possideret, difficile est mente tractare, verbis exprimere, ac pagina festinanti ad alia adnotare. Tandem cupidi quoquo pacto ad se reverti, miraculum per sanctæ intercessionem Virginis agnovêre patratum: & rubore tremoreque ineffabiliter castigati, qui priùs alienis conati sunt furtivisque frui vehiculis, ad propria tepedârunt gressibus propriis, relictis in quibus antea gavisi fuerant equis. Quo dominicæ ostentationis signo omnes qui viderunt vel audierunt, mirati sunt: sed ampliùs hi qui jussu divino jumenta perdita recipere meruerunt. Agentes sanè unicæ Trinitati gratissimas laudes, Ratisponenses hi qui venerant cives, tam pro adquisita quam quæsierant Ecclesiæ benedictione, quàm pro signi admirabilis munere, redierunt ad propria, narrantes fideliter de his omnibus, quæ gesta erant in via. *

Circa An. DCCCXC. Fiebr. xxv.

* Hic omissa claudi curatio.

LIBER TERTIUS

Complectens miracula ibidem anno DCCCXCV patrata.

VOLVENTE temporum instantium adhuc lacrymabili serie, varientur etiam pariter mentium humanarum multimodæ qualitates. Quo constat, non semper hominem agere valere, quod ei adjacet velle: verùm cùm labitur exterior mundus, inclinatur & interior animus variis ictibus terebratus, ut ab affectu concepto jam priùs frequentiùs concidat, in quo dudum fixo gradu stabat. Sicque fit, ut corpus dum quod non appetit percipit, obtineat detrimentum; & animi affectus promtus habeat præmium.

Exigente namque tuæ, Pontifex venerande, dominationis imperio, pro tenuissimi capacitate ingenii duos jam pridem miraculorum semper mente & ore retinendæ Matris Walpurgis libellos succincto populariæ orationis perstrinxi commento. Verùm multipartitis anfractuum sæcularium occupationibus pressus, pæne duorum decursis bebdomadibus circumrotantium temporum, ad initium tertii pervenire nec quivi, nec merui. Nunc autem quia meta secundi jamjam initium postulat tertii, ipsum utinam habere merear ducem, cordisque exigui benignissimum directorem, qui suâ sapientiâ os aperuit muti, & linguas infantium facit esse disertas.

INCIPIUNT CAPITULA.

* Hæc omissa.

Circa An. DCCCXC. Febr. XXV. Caput I.

MEMORANDÆ dominicæ Incarnationis anno octingentesimo nonagesimo quinto, quædam è familia beatorum Martyrum Gordiani & Epimachi, Campidunensis scilicet Monasterii puella, à nativitate cæca, nomine Guntrada, dum gratiam in loco celebri Domini audiret famosam, cœpit etiam & ipsa totis anhelare præcordiis, ut ad sacrarium venire mereretur beatissimæ Virginis. Cujus dum membra soporem felicissimæ quietis modicum degustâssent, adfuit in ipso dormitionis articulo qui eam ita compellans air: Cur misera geminis orbata luminibus, furvis ita sopita quiescis in tenebris, & non magis blandæ lucubrationis domestica, de salute tecum ruminando conquiris pernecessariæ sospitatis? Nam licèt te consueto more matutinalis atque diurna lux gratanter excipiat, cæcam tamen haurit* à tenebris, orbam remittit ad tenebras. Verùm si tetrum à te repellere niteris chaos, & distensas cæli cupis cernere nubes, necnon & virentes contemplari tellures; importuni soporis segnitiem mitte, solitæ quietis cassam ignaviam reprime, & ad Monasterium *Monheim* ducatu concito perge. Et cùm felici illuc gressu perveneris, priùs actas & niridè coctas atque in buxula obtrusas altario Oblatas a impone, sicquê totam te rerum Opifici & Virgini trade. Cùm autem easdem ara locaveris oblatiunculas, binæ è vicino venientes gallinæ ipsas voraci comedent dente, talique edulio pastæ, altaris excubiis desudabunt. His ita dictis, verbisque cum salutifera visione subductis, residuum quod supererat noctis puellula lætabunda peregit. Noctis verò horrore finito, cùm jam vasti æquoris Oceani lymphæ lautas Titanis arvis remitterent comas; à lecto in quo membra sopori tradiderat, hilari mente prosiliens, sumtus itineris adquisivit, comitem ac præviam puellam adsumsit, & callis ignata felicis iter arripuit. Sicque per devia transiens rura, Monasterio, quod nutabunda quærebat, meruit propinquare. Sed priusquam illius terminos adiisset, reminiscens suæ saluberrimæ visionis cælitus nuntiatæ, oblatas decenter excoxit, in buxula reposuit, viámque carpere cœpit. Ubi verò ventum est ad diu optatum Basilicæ aditum, die celeberrima Palmarum ad vesperam finiente, cum intimo cordis gemitu Oratorium introivit, seséque in terram prosternens, atque à tetris luminum cavernis salsa lacrymarum flumina fundens, ut jussio visionis attentiùs imperarat, ex asse uni se Domino & salutiferæ Virgini commendavit. Cúmque diu longa protraheret in oratione suspiria, tandem à pavimento in quo jacuerat, humilis exsurrexit, ad aram accessit, oblatas quas detulerat tremulis digitulis superingessit, & haud longè modicùm ab eadem se pausatura semovit: cùm ecce duæ quas creverat in visione gallinæ, id est Sanctimonialibus* geminæ, stantes juxta altare, impositas abstulêre oblatas, rem pro qua cæca venerat, sollicitè requirentes. Quibus ipsa ejusdem rationis ordinem retexuit, & ad calcem usque perduxit. Finito eloquio linguæ, adfuit solamen statim ex Virgine. Nam Omnipotens de cælo semper prospiciens super filios hominum, ut videat si est intelligens aut requirens Deum, statim super credulam de cælo respexit, & vacuatis luce luminibus solis radios ministravit. Expavescens ergo de lumine, quia cernebat quod non viderat antè, illuminatori suo Christo & interventrici Virgini cum ceteris adstantibus gratias egit, & sana discessit*.

* *Canis. fortè haustis*

* *f.* Sanctimoniales

* *Hic tria omissa.*

V. Pari etiam modo, dum GISILA matrona pernobilis, uxor BUR-

a Etiam S. Radegundis teste Fortunato in ipsius Vita Sæculo 1 num. 16. *Oblationes suis manibus faciens, locis venerabilibus incessanter dispensavit.* Lege Præfationem primo hujus Sæculi tomo præfixam, ubi de Oblatis.

CHARDI, WALACHONIS[a] Comitis filii, quæ antea matrimonio juncta fuerat Comitis MEGINGAUDI[b], orationis causâ, ut solita est, Cellam Virginis adiisset, in primis pro se suisque omnibus Domino supplicavit: dein erigens se, & signo dominico muniens, eas quas secum detulerat obtulir eulogias. Ubi ventum est ad pauperum Christi eleemosynam partiendam, datis cibi stipendiis congruentis, dum etiam pocula sedula ministraret, vas quod hannipa[c] nominatur, quo mixtio agebatur, inter manus propinantium ita exinanitum est atque subductum, ut nullus adsistentium ullo modo scire potuisset, quanam ratione perditum esse videretur. Sciebat sanè, conscientia propria teste, propinatrix, nec quodam casuali more fore dilapsum, nec à manu dispensatrici esse direptum, neque aliqua fraude subductum. Verùm animo æstuabat obliquo; quoniam nil tale viderat, nil simile auditu perceperat. mirabatur, quia oculatim quod priùs manibus vectitabat, jam nullo furante vel rapiente carebat. Quid plura? Ubi horæ diei protensa est dilatio, spes quoque recipiendi vasculi mirè subducti pariter sublata est. Igitur completis pro quibus venerat causis, ad sua disposito itinere redire conati sunt. Dúmque de pluribus, ut mos iterantium est, inter se sermocinarentur & quærerent, vasis quoque perditi mentio adfuit copiosa. Tum subitò eminus quidam illorum adspiciens, vidit idipsum in medio viæ itinere vas jacere expositum immutatum. Quod tollentes, & dominæ jam dictæ cum nimia admiratione adferentes, unà cum eadem gratias retulere gaudentes. A quo statim Joco ad Cœnobium remiserunt, ut ibi mirabiliter servaretur, ubi Christus per Virginem mirabilia operatur.

Circa An. DCC XXC. Febr. XXV.

Vicus quidam in Bajoaria regione, pago *Chelesgevve, Adaloltesloch* nuncupamine vocitatus, multis, mihi quoque ista fideliter scribenti plenissimè cognitus, in quo quædam adhuc in vita superstes est muliercula, nomine Asnia, in qua superna miseratio, suffragantibus Matris nostræ meritis, quinque evidentissima operari dignata est signa. Nam labili & tremulo corpore tota caduca, insuper obsistente obice inflexibilis linguæ miserabiliter muta, ad cunctis notum Monasterium est adducta, ut ibi inveniret remedium, ubi multi quæsitum invenêre præsidium. Cúmque inibi lacrymosas ad Dominum funderet preces, vox in sublimi audita est supplicantis, & sociata lacrymis sanitate corporea, incolumis mulier remeavit ad propria. Sed insipidæ multorum rusticanorùm ac sæcularium mentes, dum dona à Domino & præmia consequuntur indebita, non ad laudes nec ad dignas gratiarum se præparant actiones: quin magis pro dignis munus se cæleste percepisse æstimant meritis, aut certè nullis præcedentibus meritis, sed solùm divinæ auxilio miserationis. ita in bono deficiunt opere, ut nequaquam stabiles inveniantur in fide. Quod hujus mulierculæ fortuitus probat eventus, dum rei gestæ narratur auditus. Veniens namque domum tota restituta saluti, infra decem ferme hebdomadarum circulum, nullas, ut opinor, debitas Altissimo retulit grates. quin potiùs segnitiæ temporalis incuriâ pressa, mentem lubricam ad caduca reflexit, & haud obliviscendæ VI.

a Hinc corrigit Henschenius Anonymum Erfordensem de Lantgraviis Hassiæ, qui Anonymus Burchardi patrem dicit fuisse Ludovicum, & avum alterum Ludovicum, quem tradit à Carolo Crasso anno DCCC LXXXV constitutum Lantgravium Turingiæ: cui tum præfuisse Popponem probat Henschenius ex Annalibus Fuldensibus, Reginone & aliis. De Burchardo infrà cap. 10.

b Megingaudus Comes, Odonis Regis nepos, ab Alberico ejúsque sociis in Monasterio S. Sixti quod vocatur Rotila, dolo interfectus est V Kalend. Septemb. anni DCCC XCII, ex Annalibus Mettensibus.

c Galli nostrates *un hanap* appellant vas pocillatorium ansâ instructum, Germanicè *hennaps*.

Circa An. DCCXXC. Febr. XXV. propriæ oblita est sanitatis. Unde post explicatam prælibati temporis quantitatem, dignatus Deus omnipotens salubri castigatione suam commonere ancillam, ne tanti muneris felicissimo dono ingrata fore videretur; quadam nocte hujusmodi visionis eam aggressus est voce: Cur, inquit, muliercula, jam enim Domino grata, de perceptis tantis beneficiis cælesti gratiæ hactenus exsistere voluisti ingrata? Redi igitur ad mentem tuam omni dubitatione submota, & quid in te deifica virtus sit operata, nubilo cordis deterso recogita; undéque tibi salus indignæ provenerit, curiosissima animi scrutatione pertracta. Et cùm incunctanter tuæ tenebras ignorantiæ diligenti examinatione discusseris, surgens concito gradu, ad *Monheim* Monasterium perge: ibique competenti completa oratione, à Dethilda custrice Ecclesiæ ad operandum propriis manibus aliquid operis accipe, ut scias de reliquo tuæ dominæ debitum impendere famulatum, à qua insperatæ salutis meruisti commercium. Quod si non feceris, scias te proculdubio aliquam in tuo corpore invenire molestiam, ut ipsa vexatio *intellectum auditui conferat, quem lenis admonitio non regebat, *&c.*

**Et hic nunc omissum.*

VIII. Interea dum hæc agerentur, quidam ignoti tres à nativitate advenêre cæci & pauperie urgente mendici, corporis & luminis solatium requirentes, & lacrymosis singultuum vocibus postulantes. Quos cùm materfamilias Liubila cum devotis Deo famulabus humaniter suscepisset, & victûs alimoniam misericorditer ministrâsset; visum est eis ut suffragia Virginis attentiùs implorarent, quatenus visum à primæva origine inexpertum ejus meritis & precibus adipisci mererentur. Motibus igitur quibus poterant in Ecclesiam intravêre, & facta oratione votiva, tangi sibi cæca lumina oculorum de cambuta[a] Virginis petiêre. Quod dum factum esset, sensim visus incognitus pervenit ad orbes, & irradiati radiis jubaris lucem crevêre gaudentes. Id omnes qui vidêre & audiêre, mirati sunt, & ei qui solus mirabilia magna fecit, gratias non modicas retulerunt.

IX. Quadam die dum ego ad idem Monasterium aliquid novi ac desiderabile audire cupiens advenissem, & fideli animo si quid auditu dignum exsisteret quod ad notitiam perveniret requirerem; adfuerunt duæ ex Virginis famulabus Diethildis & Ruathildis, quæ meæ satisfacerent voluntati, mihíque cum cautione & chartula residenti, inter alia hujuscemodi retulêre miraculum. Accidit namque, aiunt, ut multorum moris est quærentium Dominum & suorum interventiones Sanctorum, ut quidam orationis causâ idem Oratorium adiissent. Intrantes verò in Ecclesiam, dum adoraverunt viventem in sæcula, etiam beatissimæ Walpurgis pronis vultibus quæsiêre suffragia. Completóque pro quo venerant voto, insuper accepta benedictione quæ comes in eundo exsisteret animæ; viatici quoque corporalis eulogiam à matrefamilias accepêre. Erat enim tempus abstinendi à carne: & idcirco ea quæ manus largientis invenerat, secum animo devoto tulêre, scilicet, panem, caseum atque cervisiam. Dum ergo ab eis piscis quæreretur, & negante qualitativi temporis vice minimè adipisci potuisset, onerati sarcinâ superiùs exaratâ, iter cœpere redeundi ad propria. Cúmque plurima fabulantes comitantium more incederent, ventum est ad locum, ubi grata & virentia jumentis gramina pro temporis congruentia invenirentur. In quo exonerato eorumdem pondere jumentorum, de Dei donis ac datis & benedictionibus Virginis percepturi sese in fenum viride prostraverunt. Tum is qui eorum sarcinis manum im-

[a] Scipio seu baculus S. Vvalpurgis serico inclusus, Coloniæ in monte S. Vvalpurgis, quæ Patrum Societatis Jesu Ecclesia est, adservari dicitur.

mittere familiariùs consueverat, sistarcias [a] evidenter aperiens, .•. miro Circa An.
admodum modo invisum antea & intactum adspexit & sustulit piscem, DCCXXC. Feb. XXV.
&c.

X. Duo à regione Turingia Burchardi Comitis milites, Deitharius atque Heio, sacræ Virginis quæsiêre præsidia, adducentes secum feminam quamdam humanæ modulis loquelæ carentem, ut ibi Domino miserante mereretur accipere gratiam, ubi multi multiplicem consecuti sunt veniam. Quo dum prospero itineris calle, alacri corde venissent, desiderio potiti priore, suis pro piaculis indulgentiam, fusis à fundo pectoris precibus petierunt. Dein allata munuscula altario imponentes, mulierem etiam mutam, quam secum à patria adduxerunt, animo devoto & credulo corde Omnipotentis largifluæ miserationi & Virginis commendaverunt munificæ pietati. Illa etiam quia lingua non potuit, humiliari spiritus contritione indulgentiam postulavit. Peractis pro quibus venerant causis, ad sua redire conati sunt, eamdem secum mutam mulierculam ad patriam revehentes. Cúmque de ejus exquisita & non inventa salute tristes ad propria repedarent, quadam nocte cùm lassa omnes quieti corpuscula tradidissent, ipsa quoque somnifero pausaret in lectulo, adfuit ei quædam elegantis speciei miræque venustatis puella, quæ ei flatu placidissimo insufflavit in aures. Quæ statim evigilans, & de eadem felici visione curiosa meditatione pertractans, ligatæ ei solutum est vinculum linguæ, & modulos promtæ cœpit exercere loquelæ, referens debitas munerum largitori laudes, qui locatis secum in superis Sanctis plurima valere donavit in terris. Unde comites & universi qui audiêre mirati, lætísque meatibus proprias revisêre tellures. Sed prudenti animo cogitantes non decere tam evidens miraculum reticeri, notum per suos Monasterio sacræ Virginis facere studuerunt, ut Dei famulabus & omnibus fideliter audientibus fieret cognitum, quod in eadem femina divinitus est ostensum. * *Item duo hic resecata.*

LIBER QUARTUS

Complectens alia miracula ibidem patrata.

Volueram hujus opusculi brêviloquio metam imponere dissoluram: verùm concurrentium jugiter mirabilium rerum atque signorum desiderabilis novitas iterum iterúmque ad scribendum impellit atque provocat, & ut perfecto opere ad finem usque perducam, frequenter invitat. Non enim in initio galeati militis prœliantis virtus adscribitur, verùm in fine efficacis victoriæ virtus cum favore à referentibus propalatur. Dignum est enim ut laus prædicetur in fine, & finis decoretur in laude, Domino dicente: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Matth. 24. 13. Quapropter libelli quarti, Christo favente, exordium capiam, ut & transcursis stilo currente gloriosis sacræ Virginis miraculis, ad promissum dialogum veniam, & in eo pro ingenioli quantitate admisso sudore decertem. Si quid ergo in hoc opusculo invisum & inauditum Lector invenerit, pia mentis intentione percurrat, & Dominum solum mirabilia facientem agnoscar. Non enim membranis adnotata essent, si mirabilia non fuissent. Legimus namque, quia signa non fidelibus, sed infidelibus data sunt. 1. Cor. 14. 22. Unde credimus in novissimis temporibus atque periculosis

[a] Græcis σπυρίς commeatum annonámque significat: Latinus *sitarcia*, corruptè *sistarcia* sumitur pro cista aut canistro vel mantica, quâ edulia comportantur, 1 Regum cap. 9 v. 7.

Circa An. DCCCXC. Febr. XXV. multa inaudita operari Christum per suam amabilem Virginem velle prodigia, ut bestiales innumeræ in sæculo hominum mentes, quæ prædicantium converti despiciunt verbis, salrem inauditis inclinenrur ex signis. Quisquis ergo legere & audire desiderat, cordis si est rubiginem tollat; & dum me vera scribere experimento didicerit, credar, sciátque me non signorum esse fictorem, verùm fidelissimum exceptorem, ut pro hoc labore liberari merear à peccatis, precibus & interventionibus Virginis.

INCIPIUNT CAPITULA.

CAP. IV. SI de omnibus, qui illic incessu pedum potiti sunt claudis voluero texere orationem, anrè deficiet dies, quàm signorum evidentia plurimorum. Verumtamen ea quæ ad memoriam veniunt, non æstimo silentio conticenda, quoniam, ut legimus, Dei narranda sunt opera, cujus sunt inexquisita judicia. Ideóque quamdam feminam Manswindam ad menrem reducere festinemus, ut ipsa quoque quàliter curata sit enarremus. Ex villa namque quæ dicitur Trurhinga adveniens, & medelam corporis animæque in Monasterio quærens, (erat enim pedum debilirare deformis & inhonesta) diutiùs ad cælum orationis voces è pectore lugubri destinavit, &, ut sui Omnipotens misereri dignaretur, prolixo precatu flagitavit. Cui mox divina virtus & miseratio adfuit, & gressum quem perdiderat, integerrimum reparavit.

V. In ipsa villa in qua Monasterium celebre situm est, puer vocabulo Beretgisus erat, in quo vivifica Triniras ipsum idémque operari dignata est signum. Fuit enim per tres annos gressuum ambulatione privarus, ita ut ad nullius fructuosi operis exercitium habilis esse videretur. Quem tollens nimiâ referta mæstitiâ genitrix, nuncupamine Ratila, ad basilicam detulit salutarem, ibíque ante oculos divinæ majestatis exposuit, & ejus inenarrabilem miserationem cum lacrymis & gemitu postulavit. Videns itaque de excelso cælorum habitaculo Dominus mulieris fidem, curàvit infantem, & matris precibus fecit ambulantem. Quo audito, domina utriusque infantulum tradidit eidem Ecclesiæ jure perpetuo possidendum, ut ibi quamdiu adviveret, servitii jura impenderet, ubi vires ad famulandum recipere meruisset.

Similiter Romanus quidam adveniens, & in porticu aquilonari cum carruca in qua delatus fuerat miserabiliter jacens, sequenti die postera ambulandi meruit facultatem.

VI. a Accidit præterea quodam tempore, ut HILDEGARDA[a] domina, paci-

a *Hæc coram Arnulfo accusata, regiis possessionibus privata, exsul in Monasterio Chemissen vixit: in gratiam recepta, sua majori ex parte recepit*, inquit Regino ad annum 894.

fici

fici Regis Ludowici filia, orationis gratiâ cum Luitpoldo famosissimo Comite ad jam dictum Monasterium devenitet. Non ergo immemor beneficiorum sacræ Virginis, præsertim cùm sciret & crederet multa ibidem facta esse, & pæne quotidie fieri miracula; adduxit in comitatu sequenti ab ortu originario mutum, ut si dispositione superna gratissimum directi faminis donum mereretur percipere, audita apertiùs crederet, dum visa fidem auditis darent. Luitpoldus quoque, ut suspicor, non dispari desiderio tactus, commeantem secum detulit claudum. Ubi dum eadem nocte quiescerent, matutinali veniente synaxi, omnes in Ecclesiam celeriter festinârunt. Cúmque Dei famulæ inibi servientes dominicos cœpissent concrepare concentus, adstantibus etiam his qui secum detulêre prædictos debiles, mutus soluto vinculo plectri, clara cœpit loquelas emittere voce, & mirabilem Deum in Sanctis suis cordis jubilo collaudare. Et non solùm ille, verùm etiam omnes qui officio matutinali intererant, omnipotentem Deum collaudabant. Cernens ergo ille, quia, ut desideraverat, ita rei eventus impleverat; magno exhilarati cordis repletus tripudio, elevatis in cælum manibus, gratias omnipotenti retulit Deo. Sequenti denique ejusdem felicis horæ momento, & Liutpoldi prætaxati Comitis sustifer claudus cœpit exsilire gaudenter, ac Salvatorem suum benedicere congruenter. Idem etiam Comes venerabilis, ut cognovit suum, quem detulerat, claudum exsilientem & laudantem Deum, lætitiâ cordis exsultans, mirificum benedixit Dominum. Circa An. DCCCXC. Febr. XXV.

Ut ergo jocunditas gratulantium duorum cumulantiùs augeretur, duo evidentia & aperta miracula tertium roboravit. Nam quædam cujusdam clauduli mater, cùm vidisset præeuntia signa duo esse patenter ostensa, & ipsa suum, quem exposuerat lamentabili editu natum, subintulit ad curandum. Sic præcedentibus curatis duobus, postremò adstantibus universis sanatus est tertius. His ternis duo præcipuè desiderantes visis miraculis redierunt ad sua, ista narrantes è plurimis. *

* Hic tria prætermissa.

X. Quodam itaque contigit tempore, ut pro admonendis atque in Dei timore roborandis Dei ancillis, ipsum Monasterium, juxta morem frequentiùs consuetum, probus piúsque Pontifex Erchanboldus visitaret, & in eis sanctæ prædicationis creditam mellitis labiis ferret annonam. Cúmque adhuc in eadem Cella consisteret, & pro lucrandis Christo animabus attentiùs desudaret; quidam à partibus Franciæ cum agmine Clericorum & pauperum flamina devehentium, & *Kyrie eleison* voce canora canentium, à nativitate cæcus pauper advenit, & nisibus quibus potuit, in Basilicam cum conviatoribus introivit. At ubi fixis genibus in oratione fibram etiam cordis erexit, & pius Dominus suam aurem placidam propitius inclinavit, fusámque pauperis precem audivit, lumen quod natura negaverat, sua mira potentia condonavit. Quo viso, Præsul & omnes qui adfuêre miraculo, laudes in excelsis reddiderunt Deo.

XI. Non incongruum videtur, si sequens præcedenti æquiparetur miraculo, cùm cæcus ille fuerit, qui, ut diximus, patenter ibi lumen accepit; orbus & iste, de quo series texitur, qui etiam in eadem Ecclesia diem videre promeruit. Transeunte namque festiva sollemnitate Paschali, dum albatia sequens adveniret hebdomada, Adalbertus Comes nominatus, à turre Francorum illustrium Monasterium petiit. Ubi dum divinum Officium stans in Basilica cum suis audiret, incognitus quidam adfuit cæcus, & inter ceteros stetit adductus. Nec mora, facta ad Deum prece humillima, lux ejus noctem fugavit ab oculis, cernentibus & mirantibus qui aderant universis. Cúmque talem in se agnovisset virtutem, Creatori re-

CIRCA AN. DCCXXC. FEBR. XXV.

paratorique suo retulit laudem: rediénsque sanus & incolumis ad patriam, illud quod in se divina peregit dignatio, ubicumque potuit, divulgavit.

Cetera omissa.

APPENDIX

De sanctæ Walpurgis canonizatione, festis diebus, oleo, reliquiis, & locis sacris.

Canonizatio.

1. SANCTIMONIALES *Eistetenses in Vita S. Vvalpurgis aiunt, ipsius* canonizationem *per Erchanboldum Eistetensem Episcopum* obtentam à Sede apostolica: quæ quidem canonizatio facta est, *inquiunt,* ipso die Apostolorum Philippi & Jacobi, in quo usque hodie celebratur festum canonizationis ejus. Cujus rei gratiâ eodem die, omni anno, processio sollemnis ab Ecclesia cathedrali per Episcopum & Canonicos fit ad Ecclesiam parochialem S. Walpurgis, ibique Officium divinum summa cum celebritate à Canonicis perficitur, eisque reliquiæ seu stillicidium (*id est oleum*) ejusdem sanctæ Virginis ad potandum ministratur. *At Bruschius & ex eo Gretserus in catalogo Episcoporum Eistetensium scribunt, S. Vvalpurgem ab Otkario Episcopo Calitum numero adscriptam fuisse, nutu ac jussu Hadriani Pontificis. Et quidem Otkarius curavit S. Vvalpurgis corpus è terra levari. quo ritu Sanctorum canonizatio tum temporis celebrabatur. Et tamen* elevatio *S. Vvalpurgis facta est* XI Kalend. Octob. *non vero* Kalendis Maiis *seu* festo Apostolorum Philippi & Jacobi. *quo nihilominus die* festum Canonizationis ac Translationis ejus communiter celebratur, *inquit Philippus Episcopus in ipsius Vita. Vt ut sit, ad* elevationem *S. Vvalpurgis ab Otkario factam intervenisse Romani Pontificis consensum, non exprimit Vvolfhardus: certe non Hadriani, qui post Otkarii mortem Sedi Romanæ impositus est anno* DCCCLXXXIV.

Festi dies.

2. *Pluribus festis diebus colitur S. Vvalpurgis. Natalem ipsius* V Kalend. Martii *consignant Philippus & Sanctimoniales Eistetenses, ipsoque die celebrat Eistetensis Ecclesia. Elevationem* XI Kalend. Octobris *factam, tamen* IV Idus Octob. *celebrant nonnulli, aliam Translationem* Kalendis Maiis. *Quin verò* reliquiæ S. Walpurgis per totum mundum, *ut scribunt Sanctimoniales Eistetenses, hoc est* ad diversas per totum Francorum Regnum provincias, *ut in Lectionario Trajectensi, dispersæ sunt; fit ut quoque Ecclesia die illas excepit, celebritatem in ipsius honorem instituerit.*

Oleum.

3. *De oleo è S. Vvalpurgis reliquiis emanante Philippus agit his verbis:* Pro finali conclusione adnotare decrevimus, quòd sanctum corpus gloriosæ Walpurgæ Virginis in altari publico ejusdem Monasterii (*de quo infrà*) cautè ac reverenter longè præfatus Antistes Erbertus (immo *Otkarius*) recondidit: ubi miracula usque in hodiernum diem continuata feliciter crebrescunt. Nam de membris ejus virgineis, maximè tamen pectoralibus, sacrum emanat oleum, quod gratiâ Dei & intercessione B. Walpurgæ Virginis cæcos illuminat, surdos audire facit, & gressum claudis reddit, cunctisque debilibus optatum effectum devotè petentibus misericorditer indulget. Quam etiam gratiam curationis ipsi experti sumus. Nam gravi infirmitate ægrotantes, ad excidium vitæ devenimus: & rememorantes gratiam quam B. Walpurgis suis dilectoribus indesinenter ostendit, præcepimus de oleo sacrosanctæ suæ emanationis nobis copiosiùs adferri, & desiderabili haustu phialam plenam ebibimus, orantes in hæc verba, *&c.* Eadem die criticavimus*, & brevi pòst tempore sanitati omnimodè restituti sumus. Hoc quoque sciendum, quòd horâ celebrationis Missarum cùm Sacramentum corporis & sanguinis JESU-CHRISTI in altari conficitur in quo recondita est, frequentiùs necnon uberiùs oleum de sacro corpore ejus distillat. Unde hæc hora pro receptione ejusdem olei diligentissimè observatur. Et si phialæ in quibus sacrum oleum recipiendum est, non directè vel perpendiculariter distillationi supponantur, guttæ ejusdem olei sibi cohærent dependentes ad modum botri vel favi mellis, nequaquam in alium locum decidentes. Sed postquam negligentia corrigitur, & vasa in quibus mundè sacrum oleum recipi debet, distillationi aptantur, eisdem sine omni cooperatione illabitur. Per quod apertè monstratur, ut in vasa munda recipi debeat, quia ab immundis locis vel vasis omnino se præservat. Et sæpe compertum est, quòd receptum in vase etiam mundo, si immundè vel irreverenter teneatur, vel ad locum ubi peccata illecebræ perpetrari consueverunt deportetur, omnino evanescit, vel orificium

* *id est sudorem sanitatis indicem emisimus.*

Circa An. DCCXXC, Febr. XXV.

vasis ipsum oleum nequaquam ad effectum sanationis egreditur. Ex scriptis etiam colligimus & certa relatione fide dignorum intelleximus, quòd civitas Eistetensis unà cum tota diœcesi, ecclesiastico interdicto quodam tempore supposita fuerat, propter quasdam damnosas injurias, quas Episcopus qui tunc præerat, à Baronibus terræ & incolis sustinuit. Extunc liquor sacræ emanationis stillare cessavit, usque in diem qua Ecclesia restituta esset indemnitati. Et idem venerabilis Episcopus cum universitate civitatis indicto jejunio nudipes & absque laneis ad Monasterium B. Walpurgis adscendit, devotè ac subnixè cum universitate populi sui supplicans, ne effectu tantæ benignitatis, sicut est emanatio sacri liquoris, inampliùs civitas privaretur. Et accedens ad altare dictus Pontifex, Missarum sollemnia adstante populo devotè peregit, & in confectione Sacramenti & ejusdem perceptione sacratissimus liquor, qui infrà spatium unius anni nequaquam distillaverat nec ullo modo se ostenderat, adeo abundè erupit, ut ampullam dimidiæ pintæ capacitatis vel unius serici * adimpleret. *Addit Philippus*, quòd etiam idem sacrum oleum tantæ munditiæ ac meracitatis exstitit, ut sine omni corruptione & fœda maculationis feculentia per ducentos annos servatum consimilis puritatis inveniretur cum illo, quod hodierno die de stillicidio ejusdem sacræ emanationis susceptum est. *Eadem fere testatur Sanctimoniales Eistetenses. De hoc oleo singularem Tractatum edidit Gretserus, Ingolstadii anno 1610 editum, in quo leguntur hec verba cap. 7.* Condita sunt lipsana B. Walpurgis Virginis Eistadii in summi altaris lapide duro, solido, excavato & supernè concluso, eo ipso loco quo à sacrificante Sacerdote corpus & sanguis Domini immolatur: ita ut probabile sit, hanc tumbam fungi vice sepulcri, quale in omnibus aris consecratis ex ipso consecrationis ritu & præscripto visitur. Infra prædictum lapidem est cavitas seu foramen quadratum, in quo destillat stillicidium de lapide superiore, qui sacra Virginis ossa tenet. Videas guttas modò majores, modò minores, pisi aut nucis avellanæ magnitudine de lapide supino dependentes, quas omnes excipit latè patens argentea concha. *Varia miracula refert Gretserus & ex eo Bollandus, quibus supersedemus. Istius olei mentionem facit Vuolfhardus in lib. 1 cap. 9.*

* f. seriæ, quod est vas vinarium oblongum fidile.

Reliquiæ in Parthenone Eistetensi,

4. *Reliquiarum S. Vualpurgis magna pars servatur in Parthenone Sanctimonialium Benedictinarum, in editiore urbis Eisteti loco, ubi olim templum S. Crucis stabat: quod postea eò translatis Sanctæ Reliquiis, à S. Vualpurga nomen accepit. Hujusce Monasterii primus conditor est Otkarius sextus Eistetensis Ecclesiæ Episcopus, quem Translationis auctorem fuisse superiùs legimus: instaurator & amplificator Heribertus Episcopus XV. cui Leodegarius seu Leutgarius munificentiâ suâ adfuit, Monacharum in eodem loco restitutor, uti ex Philippo aliisque refert Gretserus in Observat. lib. 1 cap. 19. Etiam quamdam sanctarum reliquiarum portionem obtinuerunt Sanctimoniales Movenheimenses, ex lib. 1 Vuolfhardi cap. 9. ad quas plurima referuntur facta miracula libris tribus subsequentibus. Particulæ item earumdem reliquiarum Furnis, Antverpiæ, Coloniæ Agrippinæ, aliisque in locis, prout latè docet Henschenius in Commentarii previi §. 6 & 7. ubi etiam de variis templis S. Vualpurgi consecratis agit. In quadam ms. Historia Francorum hæc leguntur anno secundo Rodulfi Regis Francorum, Christi DCCCCXXIV.* Eo anno corpus S. Remigii & quorumdam aliorum Sanctorum corpora Hunnorum metu intra Remensis civitatis mœnia à suis Monasteriis sunt delata: cum quibus etiam S. Galburgis Reliquiæ, ad quas sæpe fiunt miracula, sunt ibidem positæ.

Movenhimensi, & alibi.

Basilicæ & Oratoria,

5. *In templis S. Vualpurgi dicatis celeberrimum est Parthenonis Eistetensis, de quo suprà. Cestræ in Britannia insula* Cœnobium *erat S. Walburgæ, ab* Hugone Consule, *id est Comite Cestrensi constructum, teste Orderico Vitali in Hist. lib. 8 pag. 671.* Tilæ *in Ducatu Gelriæ ad Vuahalim fluvium basilica Vualpurgina & collegium Canonicorum in ea institutum, anno MCCCXV* Arnhemium *in oppidum ad Rhenum translatum est. Alia duo templa* Zutphaniæ *in Gelria, &* Groningæ, *quæ urbs est Frisiæ occidentalis primaria. Nec prætermittendum hoc loco id quod S. Odo Abbas Cluniacensis de quodam Oratorio S. Vualpurgis commemorat in lib. 2 Collationum cap. 28.* Est Ecclesia, *inquit*, B. Gualburgis in hac vicina nobis regione, in qua miracula fiunt. Contigit autem, sicut domnus Berno Abbas refert, ut ejusdem S. Gualburgis Reliquiæ super altare aliquot dies manerent. Sed mox miracula cessaverunt. Tandem verò ipsa Virgo cuidam ex infirmis apparens; Idcirco, inquit, non sanamini, quia Reliquiæ meæ sunt super altare Domini, ubi majestas divini mysterii solummodo debet celebrari. Quod cùm ille custodibus referret, tulerunt capsam, & protinus miracula fieri cœperunt. *In palatio Attiniacensi ad Axonam Carolus Calvus extru-*

" NOTA.

Circ. Ann. DCC XXC. Febr. XXV.

xit S. Vualpurgis Oratorium, quod unà cum ipso palatio à Nortmannis eversum est. Pace & quiete Gallis restituta, alia eidem Virgini ædificata est Ecclesia, quam Hugo Campaniæ Comes à Philippo Francorum Rege ob connubium cum filia ejus Constantia initum accepit in dotem, ac postea anno M C II *donavit Cœnobio Molismensi, cui hactenus Prioratûs titulo subjacet: prout ex Vita Gallica S. Vualpurgis ab Spagnolio edità intelligimus. Distat hæc Ecclesia & vicus S. Vualpurgis dictus, vulgò S.* Wiubourg, *altero miliari ab Attiniaco villa quondam regia. Denique in diœcesi* Argentinensi *Theodoricus Comes Montis-Pelgardi construxit Cœnobium Monachorum Benedictinorum, in honorem S. Vualpurgis, quod postea Fridericus I Imperator amplificavit.*

Ann. Chr. DCC XXC. Nov. XXVII.

VITA SANCTI VIRGILII

EPISCOPI SALTZBURGENSIS

IN BAJOARIA,

Auctore anonymo, S. Eberhardi Episcopi itidem Saltzburgensis discipulo, medio sæculo XII.

Ex tomis 2 & 6 antiq. Lect. Henrici Canisii.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. HANC *lucubrationem anonymo S. Eberhardi discipulo adscriptam edidit Henricus Canisius in tomo 2 antiquarum Lectionum, eamdemque postea recensuit tomo 6. Sed quia hæc lucubratio res gestas S. Virgilii non satis explicat, quædam ex probatis Auctoribus hic præmittenda sunt. Martyrologia de eo silent.*

Virgilius Abbas, 2. *In primis verò Arno Saltzburgensis Episcopus, Caroli Magni æqualis, in Adnotatione seu Indiculo suo, ubi de Cella S. Maximiliani, Virgilium* Abbatem *Monasterii S. Petri appellat his verbis:* Urso Capellanus Ottonis * precit *, ut ei ipsas res, *hoc est medietatem possessionis à duobus fratribus concessa ad cellam S. Maximiliani*, ex integro datet ad beneficium. & ita Otilio fecit, & tulit hoc per vim de Monasterio Saltzburgoé. Cœpit autem VIRGILIUS Abba hanc ipsam quetere * ad Otilionem Ducem: & Otilio voluit illud comparare cum eo quod habuit ad Lausom, & hoc Virgilius nullatenus consensit. & ita Otilio permansit retinendo injustè, quod de Salzburg Monasterio retraxit.

* Otilionis * petiit, * queri

à S. Bonifacio accusatus, 3. *Hic est Virgilius, de quo S. Bonifacius conquestus est apud Zachariam, ut patet ex ejus rescripto inter Bonifacianas epist. 140.* Hoc intimatum est, inquit, à tua fraterna sanctitate, quòd Virgilius ille (nescimus si dicatur Presbyter) malignatur adversum te, pro eo quòd confundebatur à te, erroneum se esse à catholica doctrina, immissiones faciens Otiloni Duci Bajoariorum, ut odium inter te & illum seminaret. aiens quòd & à nobis esset absolutus, unius defuncti ex quatuor illis Episcopis, quos tua illic ordinavit fraternitas, diœcesim obtinere. quod nequaquam verum est, quia mentita est iniquitas sibi. De perversa autem & iniqua doctrina, quam contra Deum & animam suam locutus est, si clarificatum fuerit ita eum confiteri, quòd alius mundus & alii homines sub terras sint; hunc accito Concilio ab Ecclesia pelle Sacerdotii honore privatum. Attamen & nos scribentes prædicto Duci, evocatorias de prænominato Virgilio mittimus litteras: ut subtili indagatione requisitus, si erroneus fuerit inventus, canonicis sanctionibus condemnetur. *Ex his verbis duo colligimus. unum, Otilone adhuc superstite Johannem Virgilii decessorem mortuum fuisse, nec sedisse annos* XXI, *ut in Metropoli Saltzburgensi legitur; cùm ipsius demortui sedem Virgilius Zacharia Pontifice*, Indictione prima, *hoc est anno* DCC XLVIII, *ambiisse*

memoretur. Alterum, causam discidii Bonifacium inter & Virgilium fuisse sententiam de Antipodum populis, quam Virgilius tuebatur, alii verò eatenus ut erroneam cum Lactantio rejiciebant. Addit Zacharias : Pro Sidonio autem supradicto & Virgilio Presbyteris, quod scripsit sanctitas tua agnovimus. Illis quidem, ut condecebat, comminando scripsimus : tuæ autem fraternitati plus credulitatis quàm illis admittetur. *De eodem Virgilio intelligenda videtur alia Zacharia epistola ad Bonifacium, qua inter Bonifacianas est ordine 143 in editis, qua tamen 144 esse deberet. nam dua sub eodem numero 142 in editis habentur.* ANN. CIR. DCC XXC. Nov. XXVII.

4. *Rediit postea in gratiam Virgilius, an vivo Bonifacio incertum. Concilio Dingolvigensi subscripsit Episcopus anno* DCC LXXII *apud Baronium. Sanè ejus sanctimoniam & integritatem nemo meliùs prædicaverit, quàm Alcuinus in subjecto epigrammate 231.* postea purgatus.

Præcursor Domini magnus Baptista Johannes,
Atque pius Præsul pariter Martinus & ipse
Nominibus sacris ista junguntur in ara,
Ante pedes quorum lacrymas hic funde, viator.
Quæ cernis veniens lector* inclyta tecta, *f. ô lector
VIRGILIUS fecit Domini deductus amore,
Egregius Præsul meritis & moribus almus :
Protulit in lucem quem mater Hibernia primùm,
Instituit, docuit, nutrivit . . . amavit.
Sed peregrina perens Christi jam propter amorem,
Delicias mundi & patriam contemsit amatam.
Per mare, per terras, partes pervenit in istas,
Multiplicare studens tota virtute talentum
Doctrinæ, populis & spargere semina vitæ.
Vir pius & prudens, nulli pietate secundus.
Maximus Ecclesiæ Princeps, & claviger aulæ
Cælestis, Christus proprios huic tradidit agnos.
Hanc regat ætherio clementer nomine Petrus,
Cum Sanctis pariter quorum hic corpora pausant,
Qui precibus populum Christi tueantur amicis.
Tempora deposcant nobis & prospera vitæ
Præsentis, necnon æterni gaudia regni.

5. *In his versibus plura notanda occurrunt. primum, Virgilium genere Scottum seu Hibernum fuisse. secundum, S. Petri Ecclesiam ab eo fuisse magnificentiùs erectam. tertium, S. Martinum ea in Ecclesia cultum fuisse, antequam persuasio de S. Martini Episcopi Turonici corpore istuc (ut aiunt) delato induceretur. Lege qua de illa translatione referuntur apud Canisium in tomo 6 pag. 1221, & librum de prima translatione corporis S. Theobaldi Eremitæ Vicentini in Sæculo sexto, ubi* corpus Martini præcipui Confessoris in Turonis direptum *fuisse perhibetur. Lege etiam ea qua de S. Rudberto Saltzburgensi Episcopo dicta sunt ad annum 717.*

PROLOGUS AUCTORIS.

1. AD præsentem beatissimi Patris nostri Virgilii memoriam superna beatorum spirituum curia & cælestis mater nostra congratuletur Ecclesia : quæ dum tantæ prolis felici feliciter adsumtione donatur, multorum multo feliciùs per eam filiorum cotidie adquisitione multiplicatur. Exsultet & supernæ felicitatis filia in hujus adhuc peregrinationis exercenda militia, quæ Patronum jam sibi videt in cælis, quem Pastorem habebat in terris : quem sicut in via ducem sociúmque laboris acceperat, sic per ejus suffragia particeps ipsius consolationis in patria fieri non desperat. Præcipua verò ac singulari lætitia ad tanti viri præconia, nostra specialiter concurrat Salzburgensis Ecclesia, quam ab idololatriæ nuper purgatam erroribus primus ipse in Carinthia verbo prædicationis excoluit, sanctitatis exemplo fecundavit, & miraculorum insignibus mirabiliter adornavit, &c.

Ann. Chr. DCCXXC. Nov. XXVII. Virgilius Hibernus,

2. Beatissimus igitur VIRGILIUS in Hibernia insula de nobili ortus prosapia, litterarum studiis ita animum applicuit, ut inter doctos sui temporis atque climatis doctissimus haberi potuisset. Morum etiam honestate nihilominus clarescere studuit, ut tamen non virtute relicta, invidiam quorumlibet placando, dictum illud exoptabile in se dignè meruisset transferre: *Dilectus Deo & hominibus*, &c. Ut itaque Dominus misericordiam suam à progenie in progeniem ostenderet, servum suum Virgilium, strenuum utique dominicæ vineæ plantatorem & futurum Carinthiæ Apostolum, de natali solo Hiberniæ in Franciam misit: ubi ab illustri Francorum Rege Pippino, qui Major-domus dicebatur, apud Carisiacum* honestè exceptus fuit. Et quia litterarum scientia cum morum honestate in ipso exuberavit, Rex eum sicut tubam evangelicæ prædicationis libenter audiendo, secum fere duobus annis propter Dei amorem retinuit.

in Franciam venit ad Pippinum. * Cressy

Episcopus Juvavensis creatur.

3. Temporibus verò Ottilonis Ducis Bavarorum, qui tunc cum tota Norica provincia subjectus fuit prædicto Regi Francorum, Salzburgensis Ecclesia, quæ ab antiquo vocabulo à Juvando dicta fuit Juvavia, proprio carebat Episcopo. Sed Rex Pippinus, Princeps per omnia Christianissimus, ad incrementum Ecclesiæ non modico suspirans desiderio; Episcopatum Salzburgensem pro debito regiæ magnificentiæ sancto concessit Virgilio, cúmque prænominato Duci Noricorum, utpote amico carissimo, transmisit summo cum honore excipiendum. Vir itaque Domini dissimulata ordinatione ferme duorum annorum spatiis habuit secum laboris & coronæ participem Episcopum comitantem de patria, nomine DOBDA, ad persolvendum episcopale officium. Postea ad instantiam populi, necnon assidua Coepiscoporum suorum exhortatione inductus, ab ipsis unctionem episcopalem suscipere consensit, ordinatúsque est à provincialibus Præsulibus anno nativitatis Domini DCCLXVI*, XVII Kal. Julii.

* al. LXVII

Ut se gerit.

4. Deinde prout commissæ dispensationis auctoritas exigebat, quod ore die noctúque docuit, operis exhibitione implere non cessavit, in vigiliis, in jejuniis, & in caritate demum non ficta. Ea etiam quæ ad exterioris pertinebant utilitatem provisionis, tanto sollicitiùs studuit promovere, quanto status Salzburgensis Ecclesiæ tunc nuper initiatus & exiguus, postea Deo cooperante, ut liquidò apparet, religione & possessionibus famosissimus, id expostulare videbatur.

Monasterium ædificat.

5. Quippe fabricam Monasterii immenso opere & egregia dispositione à fundamento construxit, corpúsque S. Rudberti quod post obitum suum in Ecclesia B. Petri Principis Apostolorum requievit, unà cum sede episcopali quæ in prætaxata Ecclesia similiter per aliquot annos extiterat, divina commonitus inspiratione transtulit in eum videlicet locum, in quo usque ad præsentia tempora perduravit.

Episcopi sedem transfert.

Sclavos à Dagoberto subactos,

6. Temporibus verò gloriosi Regis Francorum DAGOBERTI, SAMO nomine quidam Sclavus, manens in Quarantanis, fuit Dux gentis illius, qui venientes negotiatores Dagoberti Regis jussit interficere, & regiâ exspoliavit pecuniâ. Quod cùm comperit Dagobertus Rex, misso exercitu suo damnum quod ei Samo contumaciter intulerat, justa præcepit ultione puniri: & sic demum Regis servitio subacti sunt.

quorũ Dux Boruth.

7. Non multo pòst tempore cœperunt Huni eosdem Quarantanos hostili seditione graviter affligere: fuitque Dux tunc eorum BORUTH nomine, qui Hunorum exercitum contra eos videns, interim Bavaris nuntiare fecit, rogans eos sibi in auxilium venire. At illi cum magna festinatione venientes expugnaverunt Hunos, & obfirmaverunt Quarantanos, servitutique eos Regum subjecerunt, similiter & confines eorum. Duxerúntque inde obsides

secum in Bavariam, inter quos erat filius Boruth nomine CARASTUS, quem pater ejus more christiano nutriri & baptizari postulavit. quod ita factum est. Similiter de CHETIMARO filio fratris sui fieri rogavit. Mortuo autem Boruth, jussu Francorum Regis, Bavari CARASTUM Christianum factum petentibus eisdem Sclavis remiserunt, & illi eum Ducem fecerunt. Sed postea ille anno tertio defunctus est. Iterum autem permissione domini Pippini Regis, ipsis populis idem petentibus, CHETIMARUS Christianus Ducatum suscepit; suggerente verò quodam Presbytero, nomine MAJORANNO, qui à S. Virgilio in Juvavo Monasterio manûs impositionem acceperat, quem secum propter doctrinam christianæ Religionis retinuit, ad Juvavense Monasterium specialiter caput suum in servitium Dei [a] declinavit, singulis annis quoad vixit, in signum subjectionis suæ aliquod obsequium illuc persolvendo.

Ann. Chr. DCCLXC. Nov. XXVII. — *postea Carastus Christianus, item Chetimarus,*

8. Peractis autem aliquantis temporibus, prænominatus Dux Karantanorum petiit S. Virgilium Episcopum visitare populum gentis illius, eósque in Fide firmiter confortare. Quod tunc ille minimè implere valuit: sed sua vice misso suo Episcopo nomine MODESTO, ad docendam illam plebem, & cum eo Watonem, Reginbertum, & Gozarium, atque Latinum Presbyteros suos, & Ekihardum Diaconum cum aliis Clericis, dans ei licentiam consecrare Ecclesias, ordinare juxta Canonum definitionem, nihilque sibi usurpare quod decretis sanctorum Patrum contrairet. Qui venientes Karantanis, dedicaverunt ibi Ecclesiam S. MARIÆ, & aliam in Liburnia civitate & in aliis quamplurimis locis: ibique Modestus Episcopus permansit usque ad finem vitæ suæ. Eo igitur defuncto Episcopo, postulavit iterum Chetimar Dux Virgilium Episcopum, si fieri potuisset, ad se veniret. quod ille renuit, orta seditione quod carnicula * dicimus: sed [illegible] consilio dimisit ibi LATINUM Presbyterum. Et non multo pòst [illegible] seditione exivit inde ipse Latinus Presbyter. Eá verò sedatá misit [illegible] Virgilius Episcopus Madelhohum Presbyterum, & post eum Warmannum * Presbyterum. Mortuo autem Chetimaro & orta tertia seditione, aliquot annis nullus Presbyter ibi erat, usquedum WATUNC * Dux eorum misit iterum ad Virgilium Episcopum, & intentè postulavit, ut ad confortandam in Fide prædictam terram aliquos destinaret Presbyteros. Petitioni igitur memorati Ducis & incremento sanctæ Ecclesiæ consulens, misit Heimonem * & Reginbaldum Presbyteros atque Majorannum Diaconum cum aliis Clericis, viris utique religiosis & honestæ conversationis. Et non multo pòst misit iterum ibidem eumdem Heimonem & Dupliterum ac Majorannum Presbyteros aliósque Clericos cum eis. Iterum misit eis Gozarium, Majorannum, Erkenbertum & Augustinum Presbyteros: post eos Rembaldum, Reincharium Presbyteros, item Rembaldum, Guntharium.

Ipse ad Fidem adducit per suos. — * al. carinula — * al. Vrafgmannum — * al. Vualtunc — * al. Hermonem

9. His ita gestis, ad exstirpandam funditus & eliminandam si qua vigere visa est barbaricæ superstitionis idololatriam, atque ad confortandam penitus in Fide, frequenti prædicatorum diligentiâ plantatam suæ diœcesis Ecclesiam providens, ac providâ circumspecti Pastoris vigilantiâ per villas & provincias verbum vitæ ubertim seminando, diu desiderabiliter optatam ovibus suæ propriæ visitationis præsentiam exhibuit. O quanta Principum cujuscumque regionis obviàm illi cum pompa procedentium exsultatio! quàm laudabilis spiritalium virorum vicissim stipatim, immo certatim dominum & patrem suum invitantium devotio! quorum pro-

Diœcesim suâ visitat.

a Hoc loco venit in mentem id quod Arnolfus in lib. 1 de mirac. S. Emmerami cap. 12 scribit de quibusdam, *qui capita cum manibus religiosè altari S. Emmerami imponentes, professi sunt se Martyri perpetuos censuales.*

Ann. Chr. DCC XXC. Nov. XXVII.

fectò petitionibus vir ille sanctitatis & gratiæ plenus, omnibus omnia factus ut omnes lucrifaceret, zelo pietatis obediens, Ecclesias consecravit, & per Karinthiam sensim transeundo ad fines Hunorum, ubi Dravus influit Danubium, quò etiam postea tempore ARNONIS primi Arebiepiscopi territorii Salzburgensis termini Chronicis attestantibus extendebantur; saluberrimæ visitationis usus officio pertransiit, palmitésque cælestis vineæ propagando, Clericis ad sacros Ordines promovendis, ut singulos arbitrabatur dignos, benedictionis suæ manum imposuit.

Obiit anno 780.

10. Inæstimabilis igitur sanctitatis & meriti beatus Dei Præsul Virgilius, feliciter & strenuè laboris sui cursu consummato, post emensas pelagi mundani tempestates, ad metam hujus peregrinationis & ad portum salutis JESUM-CHRISTUM declinans, dissolutionem sui corporis juxta necessitatem conditionis humanæ imminentem sibi divinitus revelatam longè antè præscivit. Rediens itaque celeriùs & memoratam civitatem suam intuitus, amarissimè fundendo lacrymas, hunc visus est decantare versiculum: *Hac requies mea*, &c. Celebrato denique divini Sacramenti mysterio, leni morbo correptus, anno dominicæ Incarnationis DCC LXXX[a], 4 Kalend. Decembris obdormivit in Domino. cujus corpus in latere meridiano Monasterii, cujus ipse duodecim annis fabricator, & in tertiodecimo consecrator exstitit, prout tantum decuit Pontificem, honorificè fuit repositum: jacet autem spiritus ejus civium consortio gaudet supernorum.

FRAGMENTA

Ex libro donationum Ecclesiæ Saltzburgensis in tomo 6 Canisii pag. 1147 capp. 5 & seqq.

Otilo victus, * supple exagitatur

11. In illis temporibus OTILO Dux ab æmulis suis * hujusmodi causâ. Fratres duo Carlomannus & Pippinus Reges Francorum Otilonem Ducem Bajoariæ rebellare conantem bello superant. Fuit autem cum domino Pippino Rege in Francia multis diebus. Inde reversus & accepto Ducatu suo, tradidit ad Juvavensem sedem villam quæ vocatur *Metminheim* & manentes suos XX cum territorio & silva & molendinis cum omni appendicio suo. Dedit in eremo ejusdem loci appendente locellum qui dicitur *Eselwanch* & lacus duos, & ad *Parnsee*, & in his locis venationem & piscationem.

In Ecclesiâ munificus.

Urso dat Cellam S. Maximiliani, b

12. In peregrinatione Otilonis Ducis, fuit cum eo quidam Presbyter Capellanus ejus, URSUS[b] nomine, qui de illa genealogia erat supradictorum hominum de Albina, quos THEODOBERTUS Dux tradidit Deo & sancto Maximiliano ad *Pongon*, quando dominus Rudbertus Episcopus illam ibi Ecclesiam dedicavit. Et quia propter Sclavos crudelissimos paganos eadem cella multis erat temporibus desolata; idem verò Presbyter venit ad Otilonem Ducem, & petiit dari sibi in beneficium, hoc ipsum quod Theodobertus Dux, ut prædictum est, dedit sancto Maximiliano & domino Rudberto Episcopo ad sedem suam. Et Otilo Dux nescius erat, qualiter dominus Rudbertus eumdem locum ad *Pongou* primò cœpit con-

a Sic legendum, tametsi in recensione per Canisium facta numerus Kalendarum ad annos adjunctus est, ac mendosè repositum DCC LXXXIV, rectiùs in priori editione anno DCC LXXX, uti & in libro de miraculis infrà, ex quo discimus hôc loco reponendum esse *quinto Kalend. Decemb.* quo die S. Virgilius in Fastis Benedictinis colitur.

b De eo Arno in Adnotatione suprà in Observationibus præviis.

struere,

struere, & Ecclesiam ibi ædificavit & consecravit, concedentibus Ducibus THEODONE & THEODOBERTO filio ejus. Sed & hoc nescivit, quòd Theodobertus Dux ipsos homines ibidem tradidit, & ipsam cellam cum omni traditione sua confirmavit sancto Rudberto Episcopo ad sedem Juvavensem episcopatûs sui: dedítque Orilo Dux, ut prædictum est, Urso Presbytero suo hoc ipsum ad Albinam, & ipsam Cellam in beneficium. ANN. CHR. DCC XXC. Nov. XXVII.

13. Postea verò cùm Virgilius peregrinus, donante Otilone Duce, suscepit tegimen ipsius Juvavensis sedis & episcopatûs, cognitâ supradictâ causâ venit ad Orilonem Ducem, & dixit ei omnem hanc causam ab initio per ordinem: rogavítque secundùm justum judicium hoc reddere sancto Petro ad ipsam Sedem. Sed Otilo noluit eumdem Presbyterum suum contristare, neque tollere ei illud beneficium. Tunc autem cœpit Virgilius Episcopus medietatem inde quærere propter illum servum suum sancti Rudberti, Tonazanum nomine, qui hoc ipsum primò cum Ledi vicino suo invenit. Hoc igitur Orilo Dux reddere noluit, sed comparare hoc voluit à Virgilio Episcopo cum eo quod habuit ad *Louffi*. Sed Virgilius hoc omnino renuit, & dixit Presbytero: Quo ampliùs tu illic laboraveris, & quo plus ibidem de tuo dederis, eo ampliùs habebit sanctus Petrus atque sanctus Rudbertus. Nam si tu illis hoc injustè abstuleris, sicut nunc factum habes ad tuam perniciem, non ad tuam utilitatem; venient dies, cùm illud reddetur per bonorum hominum & Deo fidelium voluntatem ac potestatem. Illam tamen medietatem quam quæsivit Episcopus; non potuit ei Orilo Dux contradicere. Porro Virgilius Episcopus jussit ibi domum suam ædificare, & omnem medietatem de eo, quidquid ad ipsam Ecclesiam venerat, in omnibus quibuslibet causis S. Rudberto conquisivit, & suos Presbyteros ibi jugiter manere fecit, qui hoc providebant: & ideo magna contentio sæpissime contigit. Idem autem Ursus Presbyter unà cum adjutorio Otilonis Ducis fecit ibi aliam Ecclesiam, cum qua voluit ipsam medietatem S. Petro à Juvavensi potestate abstrahere, & unum vacantem Episcopum nomine LIUTI ibidem advocavit, qui ipsam discordiæ Ecclesiam consecravit. Quo cognito Virgilius Episcopus excommunicavit eam, & appellavit eam Discordia: & omnibus Presbyteris contradixit, ut nemo ibi cantaret Missam, nec aliud officium Dei. Et ita excommunicata permansit, quousque Virgilius Episcopus vixit.

Virgilio frustra renitente.

Ecclesia ibi constructa ab eo excômunicata.

14. Hæc omnia Virgilius Episcopus à viris valde senibus atque veracibus diligenter perquirere studuit, posterísque ad memoriam scripta dimisit. Quidam verò ex eis, qui ista illi dixerunt, discipuli [a] S. Rudberti fuerunt, & juniorum ejus quidam filioli, ex quibus erat ISINHARDUS vir nobilis & filiolus beati senis CHUNIALDI Presbyteri, & MATERNUS, DIGNOLUS quoque discipulus sancti Rudberti, atque JOHANNES, alii quoque, qui hoc à senioribus audierunt, hæc ita omnia narrantes. Ex quibus Dulcissimus [b] Presbyter, Orhmarus frater ejus Presbyter, Madelhoch Presbyter, filius MADELGORI Cancellarii Theodonis Ducis; Ruffolus Presbyter, Amandus Presbyter, Latinus frater ejus, Ebo Presbyter, Paldo Presbyter, Rembertus Presbyter, Heimo Presbyter, item Vitalis Presbyter, Salomon Presbyter; Benedictus Diaconus, Syndonius Diaconus, Johannes Subdia-

Testes à Virgilio citati.

a Si Rudbertus anno DCXXVI mortuus est, ut putarunt hactenus omnes; qui Virgilius, anno DCCLXVI consecratus Episcopus, ejus discipulos videre potuit?

b De Dulcissimo hæc leguntur in eodem libro Donationum cap. 2. *Ledi quoque & Urso frater ejus commendaverunt domino Rudberto Episcopo nepotes suos nomine Vurtnbarium & Dulcissimum ad discendas litteras & officium Dei ad Juvavensem sedem suam, &c.*

Ann. Chr. DCCXXC. Nov. XXVII. conus, Wolfhardus Subdiaconus; Arnhalmus Monachus, Germanus Monachus, Tazzo Monachus, Emicho Monachus; & isti laici, UGO Comes, IMMIN Comes, HEIMO Comes; Gerhardus Judex, Sigibaldus Judex; Anno, Eber, Rudloch, Salaho, Johannes, Egilolf: omnes isti nobiles & veraces viri fuerunt.

Otilo dictã Cellã amplificat. 15. Præfatus quoque Dux Otilo divino compunctus amore, cœpit ædificare & ampliare Ecclesias Dei, & servos diligere: ipsam Cellam sancti Maximiliani, quam beatus Rudbertus Episcopus primò per concessum Theodonis Ducis construxit, quámque idem Dux ad Juvavensem sedem tradidit, cœpit Otilo Dux diligere, & in amorem Dei ampliare. Congregari autem ibidem fecit Clericos & Deo servientes, pro remedio animæ suæ.

ex cap. 11. Cellæ Ottingæ initia. 16. Cella quæ dicitur Ottinga, temporibus domini Pippini Regis & Tassilonis Ducis nepotis. Guntherius quidam Comes in pago *Chiemingen*, in propria hereditate sua construxit Ecclesiam pro amore Dei & animæ suæ salute, ad servitium Dei & Sanctorum ejus: convocavitque illuc S. Virgilium Episcopum eodem anno, quo ad episcopium ordinabatur; dixitque ei se velle ibi Monachos congregare & Abbatem illis constituere, & sua proprietate eis tantum ibidem contradere, ut victum & vestimenta habere valerent: & quidquid ibidem cum proximis suis augmentare cum justitia potuisset, ad Dei servitium & Sanctorum ejus promtissimè hoc faceret. Tunc itaque Virgilius Episcopus requisivit ab eo, in cujus dominio voluisset ut ille Abbas esset & Monachi, quos illic congregâsset. Et ille primitus ei hoc dicere noluit. Dixitque ei Episcopus: Neque ego tibi Ecclesiam consecro, nec Monasterium, nec Abbatem, nisi secundùm Canones sciam, ad quem locorum illorum rectitudo & donatio constare debeat. & voluit inde abire. Denique idem Comes Guntherius divino compunctus amore cognovit, quòd Episcopus secundùm Canonum statuta incedere vellet: promisit se hoc ipsum quod ibi constructum habuit ad Monasterium perficere velle, & cum omni proprietate sua eamdem Ecclesiam si consecrâsset, ad Salzburgensem sedem episcopatûs & ad illam * dominationem pleniter per omnia secundùm Canones tradere velle, & per omnia inde ita facere, sicut Virgilius Episcopus illum doceret. Et tunc demum consensit Virgilius Episcopus, & consecravit ipsam Basilicam in honore S. Stephani, & omnem locum hunc. Quo facto Guntherius tradidit per pallium altaris Virgilio Episcopo ipsam Ecclesiam cum omnibus, quæ ibidem antea perdonavit tradere. Commendavit autem hoc pleniter Monasterium in manus Episcopi ad regendum secundùm Canones, sicut & ceteras Ecclesias diœcesis suæ, ut ipsum cum Sede semper esset. Potestatem verò Episcopo dedit regendi ipsam familiam, Abbatémque ibi ordinare & Monachos de ipsa sede a ibidem ponere, sive Canonicos. Tunc quoque tradidit ibidem de suo proprio villam quæ dicitur *Holzhuss*, cum mansis septem, & cum omnibus rebus ad eamdem villam pertinentibus. Deditque aliam villam juxta lacum Chieminge, Usinga vocatam, cum mansis septem. Postea verò unà cum consilio & consensu Tassilonis Ducis petiit dominum Pippinum Regem, qui concessit ei tributales viros de suo ministerio manentes * quatuordecim ibidem ad firmamentum: qui & ita fecit. Interea verò ipse & uxor ejus

* illius

Nota.

* f. moventes

a Vides Monachos etiam tum in Ecclesia cathedrali fuisse. Nunc Cella Ottinga post varios casus est Collegium Canonicorum sæcularium in opido Ottinga, vulgò *Ottingen*, ad Ænum fluvium, *Inne*. Lege Hundium in Metropolis parte 2 de Monasteriis, ad vocabulum *Oting*.

Hadeburch dederunt ibidem ambo pariter hereditatem ejusdem Hadeburgæ, *&c.* [a] ANN. CHR. DCC XXC. Nov. XXVII.

[a] Lege caput 13, in quo *Virgilius Episcopus castellum ad Suuicherum ad Leussi comparasse* dicitur, & alia quædam ab Helmone & Fridebetto.

LIBER MIRACULORUM.

Ex ejusdem Canisii tomo 6 pag. 1178.

1. ANNO verò dominicæ Incarnationis MCLXXXI, decimâ quartâ Indict. XIV Cal. Martii, sub Alexandro Papa III, apostolatus ipsius XXI & ultimo; regnante serenissimo Principe FRIDERICO Romanorum Imperatore Augusto, anno regni ejus XXVIII, & conregnante sibi filio ejus HEINRICO Romanorum Rege gloriosissimo; Ottone de *Vvitelinspach* inclyto Duce Bavariæ Ducatum tenente; supramemorati fabrica Monasterii, quæ schismatis persecutione conflagrante ante aliquot annos diruta & diruenda deperierat, sumtibus & jussu præclarissimi pastoris CHUNRADI Salzburgensis tunc Archiepiscopi, apostolicæ Sedis tunc in Alamannia Legati, Cardinalis Presbyteri S. Marcelli, Sabinensis Episcopi, modò autem Moguntinensis Archipræsulis, dum à fundamentis cœpit ædificari, sancti Spiritus cooperante gratia & divinæ majestatis suffragante clementia, corpus beati Virgilii, quod ob immensi temporis antiquitatem ab omnibus ignorabatur, contigit revelari.

Monasterium Salzburgense restitutum anno 1181.

S. Virgilii corpus tectum.

2. Quadam die factum est, ut lapides è muro elapsi, aliquantulùm intro spectandi aditum transeuntibus præbuissent: diligentiùs aliquibus hoc ipsum considerantibus, concavitatis patuerunt indicia, & picturæ vetustioris deaurata illic visa sunt schemata. Porro Canonicis hujus rei novitatem perquirentibus, & latiùs ejusdem muri aperturas parefacientibus, inventa est B. Virgilii, octavi post S. Rudbertum Salzburgensem Episcopum, tumba & depicta imago, ejusdémque imaginis hujuscemodi epigramma:

Virgilius Templum construxi schemate pulchro.

Et prætterea dies obitus ejus V *Calend. Decembris.*

Idem verò dignus Deo Pontifex, ut in Annalibus nostris reperimus, majoris Ecclesiæ, in qua & sepultus fuit, primus exstitit fundator, & B. Rudberti ac sedis episcopalis in ipsam Ecclesiam, qua nunc est, pius translator. Tempus etiam quo dictus Pontifex obierat, anno Incarnationis Domini DCLXXX in eisdem Annalibus invenimus.

3. Ad tantæ igitur rei spectaculum plurimis novarum rerum cupidis (ut fieri solet) confluentibus, non pauci à doloribus diversis sunt allevati. Cunctis autem qui accurrerant viri Dei Reliquias venerantibus, juvenis quidam Diaconus & Ecclesiæ ejusdem Canonicus, inter ceteros dictum locum patefaciens, ille vana curiositate magis quàm pia devotione accedens, præsumtuosè effossa humo manum sinistram venerandis ossibus injecit, omnibus eum redarguentibus & prohibentibus, & in prosperum hoc ipsum (sicut rei probavit eventus) successurum non fore adserentibus. Verùm ille hæc omnia corde obstinato parvipendens, nihil de sanctarum violatione Reliquiarum, quæ tot annis intactæ ac decenti veneratione absconsæ latuerant, curabat. Interea fama inventionis sancti Præsulis crebrescente, mulier de civitate *Salzburg*, cùm in partu multis diebus laborans pericli-

ANN. CHR. DCC XXC. Nov. XXVII.

taretur, per revelationem nocturnam admonita, candelam ad mensuram sui corporis, super famuli Dei sepulcrum transmisit, candeláque incensa statim puerum enixa convaluit.

Diaconus Sancto injurius, à dæmone arripitur.

4. Sanè Diaconus ille, quem præmisimus, horum miraculorum incredulus, oblationes Fidelium, quæ jam pia devotione à plurimis illuc deferebantur, rapere, & usibus suis attrahere non timuit. Nec eâ temeritate contentus, mulierculam ibidem orantem, ipse sanctas Reliquias subsannans, irreverenter præsumsit repellere. Justè igitur divina ultione statim correptus à dæmone, oculis terribilibus, ore hianti circumquaque discurrens, Sacrarium introivit, primámque vexationis suæ & vesaniæ notam in quodam Presbytero, Ecclesiæ Thesaurario, quem tunc fortè solum illic repererat ostentans, ipsum Presbyterum pugnis, alapis cæsum unguibúsque diutissimè laniavit. Superveniente autem uno ex mansionariis Ecclesiæ, cùm Presbyter præfatus è manibus arrepticii sublatus, interius Sacrarii cubiculum ostio post se clauso confugisset; ipse arrepticius dæmone plenus, ad sui ipsius internecionem cœpit armari: & cùm jam alium non videret in quem furorem suum effunderet, vestibus omnibus exutus, utpote nullum vulneribus habens obstaculum, rasorium corripuit, plurimísque ictibus valido conatu pectus cœpit transfodere, Presbytero & mansionario prædicto intuentibus, & præ pavore nimio accedere aut inhibere eum non audentibus. Verùm cùm pectus & manus vulneribus multis cruentâsset, nec tamen usqnequaque (Deus ipsum ad majorem & evidentiorem famuli sui Virgilii ostentationem reservavit) præcordia perforâsset; collapsus ad terram, toto conatu collum & guttur incidere tentabat. Tunc itaque Presbyter & mansionarius qui priùs ab eo refugerant, collapsum & in terra volutantem videntes, audaciter erumpentes super ipsum irruunt, ferrúmque de manu ejus eripiunt. Jam verò plurimi clamore excitati, ad ipsum juvenem concurrere cœperunt: sed ipse elapsus in tenebris, quia erat crepusculum, cursu velocissimo turrim conscendit, & negotio perambulante in tenebris, tum ad alia necis suæ convertitur argumenta, funémque campanæ laquei vice collo circumdans de fenestra turris exsilivit. Duo autem è pueris evestigio ipsum insecuti, ubi turrim adscendebant, pendentem eum & palpitantem invenerunt, retractúmque Dei gratiâ juvenem à laqueo absolvunt, & inter manus trahentes ad inferiora deducunt. Porro cùm ad viciniam sepulcri B. Virgilii esset adductus, intra semetipsum frendens cœpit obniti, & retrorsum labi & corruere, manúmque ne oculis sanctum videret sepulcrum admovere. Reportatur igitur ad Sacrarium, concurrit Clerus universus, psalmi, exorcismi, letaniæ sine intermissione dicuntur. Cùm in ipsis letaniæ precibus nomen sancti Virgilii inculcaretur, malignus ille inhabitator, qui vas illud possederat, auditum sancti nominis non sustinens, frendens & dentibus horribiliter stridens, rugitum teterrimum emittebat, juvenémque infirmum crudeliter discerpebat. Evidenter itaque cunctis qui aderant, quòd ob illatam sanctis ossibus injuriam ita vexaretur conjicientibus, ad tumulum præfati caput & membra terribiliter quatiens, spumámque ejectans refertur, sonantibúsque campanis plebs totius civitatis convenit. Admotus autem sepulcro, ipsum sepulcrum conspuebat, dæmónque jam apertè incendium, quo à S. Virgilio pateretur proclamans, ac manum sepulcri violatricem tentans & gestiens dentibus corrodere; nisi ipsa manus abscinderetur, se non exiturum testabatur. Tum verò tantus ab utroque sexu clamor exortus est, ut vox continuata cum lacrymis non posse finiri videretur. Effertur deinde ab Ecclesia, & in lecto reponitur. Ubi dæmon à Sacerdotibus per tremendum

sibi ipse manus infert.

ANN. CHR. DCCXXC. Nov. XXVII.

judicium & his ſimilibus adjuratus, cur vas Dei in ſuam redegiſſet poteſtatem, in hæc verba prorupit: Ego non ſponte, ſed coactus veni, candelas & alias oblationes à viri Dei ſepulcro ego abſtuli; & niſi quantociùs hæ reſtituantur, magiſter meus cum ſeptem nequioribus intrabit ſpiritibus, & in perpetuum hîc manebit. Cùm verò candelæ diu quæſitæ, rurſum ad dæmonis indicium inventæ eſſent & allatæ, addidit idem dæmon corpus miſerabile ſcopis [a] numero parificatis candelatum cædendum, ipſique juveni poſt redditam ſanitatem, diebus viginti jejunandum. Poterat autem in afflicto juvene, in quo regnabat & dominabatur iniquitas, videri miſeria, & unde non præſentes, ſed & abſentes non parvum potuiſſent percipere terrorem. Scopis enim allatis, candelis etiam relatis & incenſis in Eccleſia, juvenis præmemoratus ad ſepulcrum beati Præſulis totius multitudinis precibus & lacrymis comitatus refertur. Ubi dum ſcopis, ſicut oſtenſum fuit, diutiùs cæderetur, adſtantéſque univerſi auxilium & miſericordiam beatæ Dei genitricis MARIÆ, necnon & ſanctorum Nicolai, Rudberti, Virgilii præcipuè, ſuſpiriis intimis expoſcerent; ſpiritus ille nequam cum ſtrepitu & ſibilo non modico aufugit, multis circumſtantium diſceſſum ejus & impetum ſentientibus.

Scopis cæſus liberatur.

5. Liberatus ille à dæmonio & refectus ſacramento vivifico, ad lectum ſemivivus reportatur. Ibi per triduum mutus permanens, indiciis manuum & ſcriptis intentionem animi expoſuit quod lingua non potuit: quia taciturnitas hæc, ſicut poſtmodum patuit, incredulitatis pœna fuit. Admonitus verò à reverendis Sacerdotibus, ut fidem circa ſe geſtis adhiberet, & S. Virgilium miraculis clareſcere crederet; manu & ſcripto renuit, & quamdiu renuit, uſum loquendi non recepit. Tandem cùm mutus & animo & corpore deficiens in proximo moriturus crederetur, rurſúſque dominico ſacramento communicâſſet, & Sacerdos ſubintuliſſet, Si credis Virgilium Dei famulum, aperiat os tuum qui aperuit os Zachariæ Prophetæ; ſubitò gutture & linguâ reſolutâ, Credo, exclamavit, ſtatímque loquendi uſum cum ſanitate priſtina recepit.

Euchariſtiâ bis refectus,

mutus factus uſum recipit.

6. Cùm autem eo modo ſanatus reſpiraſſet, Monaſteria etiam & Eccleſias ſingulas, gratias Deo & Sanctis agens circuiſſet; quia fex ejus nondum fuerat exinanita, ad priſtinum reverſus eſt reatum, Sanctique illius meritis ſine intermiſſione in vicinia ſepulcri & in conſpectu populi exprobrans, iteratò meruit caſtigari, quia caſtigatus noluit emendari. Interrogatus enim, ſi circa ſe geſtorum meminiſſet, contumeliosè ſubjunxit, ſe ſepulcrum ſancti Pontificis, ſi non ab interrogatione quieſcerent, profanaturum & omnimodis everſurum. Nec mora quaſi percuſſus ad terram decidit, & ab adſiſtentibus elevatus, aliquantulùm convaluit. Nec contentus eo, cùm unus ex Canonicis infirmus ad ſepulcrum ipſa nocte fuiſſet delatus, ipſe juvenis cum reliquis Canonicis pro infirmi ſalute illò oraturus occurrit: verùm temerariè & cum ſubſannatione ut infirmum ſanaret oravit, alioquin ſe non crediturum aliquos meritis ipſius Sancti liberari. Sed & his ſimilia adjiciens non orando, ſed ſubſannando, opem allato infirmo flagitabat. Confeſtim igitur tumulo ſupereminens, tectum cum fragore maximo ita intremuit, ut lapidibus grandinis concuſſum eſſe videretur. Juvenis etiam ille qui à dæmonio liberatus, & pro ſua quoque frequenter præſumtione caſtigatus, adhuc in ſua pertinacia permanebat, jam denuo percuſſus coram omni plebis multitudine proſtratus, incendio ſe conflagrare & mori

Iterum in crimen & pœnam relapſus,

[a] Scopas non rarò ita uſurpat Petrus Damiani tum in cap. 8 de vita Eremitarum, tum in Opuſc. 14 de Origine Fontis-Avellanæ. *Dantur*, inquit, *ex more tria millia ſcoparum pro unius anni pœnitentia, ſive 25 pſalteria, aut 25 Miſſæ.*

Ann. Chr. DCC XXC. Nov. XXVII.

proclamabat. Deportatus itaque ab Ecclesia, tamdiu intolerabili dolore est detentus, donec se in Sanctum Dei peccâsse confitens, ad plenum credidit, & ad plenum liberatus est. Curatus autem demum, ea quæ priùs celaverat, vexationis scilicet suæ ordinem exposuit: quòd nimirum tempore illo, quo (sicut prædictum est) mulierem de sepulcro Sancti repulit, spiritus ille immundus cum vento vehementi in specie vespertilionis os ejus intravit. Deinde cùm tempus curationis ejus adesset, beatum Nicolaum, quem ipse specialiter venerabatur, & præterea sanctum Virgilium advenisse, velúmque nigerrimum & longissimum & nigerrimum utrosque ab ore ejus protraxisse, sanctúmque Nicolaum subintulisse: In fratrem nostrum graviter peccâsti, verumtamen pro tua apud Deum intercessimus sanitate.

tandem fit sanior.

7. Et quoniam omnibus se invocantibus consuetæ pietatis opem beatus Dei famulus singulis pro necessitatibus suis semper exhibuit, quiddam mirabile & satis memorabile subnectendum est, quod Monachus quidam de *Rottenhaklach*, diutino languore scapulæ laborans, dum in comitatu Abbatis sui quodam tempore iter ageret, prætaxata passione graviter correptus, acceptâ viâ defecit, viribus corporis destitutus. Ceterùm juxta monachicæ Regulæ [a] rigorem fortè diem, in quo flagella carnis Monachi de more suscipiunt, adesse contingit, & cum ceteris qui tunc aderant etiam ille morbidus coram domino Abbate prosternitur castigandus: partem quoque dorsi, videlicet saniorem plagis exponens, cùm bene exaratam sensisset, alteram quoque cui pepercerat, in honore S. Virgilii flagellari suppliciter postulavit. post cujus petitionis effectum plenariæ salutis adeptus est præsidium. O prædicanda & laudanda Christi pietas, quæ tanta celebritate merita beati Virgilii longè latéque declaravit, ut ejus fama omnes eis maximas nationes impleverit! Si ergo fidei constantiâ, vel recuperandæ salutis gratiâ Saxones atque Boëmi ad tumbam viri Dei de longè invitantur, mirari non oportet.

Monachus scapulis dolens, miré curatur.

Nota. [a]

Plura alia hic omissa minutiora miracula.

[a] Id est juxta morem illius temporis. nam flagellatio in S. P. Benedicti Regula, præterquam in contumaces ac pueros delinquentes, nulla præscribitur. Antiquum ejusmodi flagellationum in Ordine nostro usum docet Synodus Aquisgranensis anno DCCC XVII habita, in qua statuitur cap. 14, *ut nudi pro qualibet culpa coram Fratribus obtutibus non flagellentur.* quas tamen flagellationes alius ab alio semper excipiebat, non statis diebus, ut hoc loco, sed ubi culpa exigebat.

VITA SANCTI GREGORII

Circ. Ann. DCC XXCI. Aug. XXV.

ABBATIS ET RECTORIS ECCLESIÆ TRAJECTENSIS AD RHENUM.

Auctore S. LIUDGERO Mimigardevordensi Episcopo, ipsius discipulo.

Ex Vitis illustr. virorum Christophori Brovveri Soc. JESU.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. VITAM S. GREGORII *Abbatis, administratoris Ecclesiæ Trajectensis* ad Rhenum, à S.* LIUDGERO *Episcopo Mimigardevordensi ipsius discipulo scriptam fuisse, docet in primis* ALTFRIDUS *Episcopus in S. Liudgeri Actis.* Erat S. LIUDGERIUS, *inquit*, in scripturis sacris non mediocriter eruditus, sicut in libro ab eo composito de vita venerabilium ejus Doctorum, GREGORII scilicet & Albrici, apertè probatur. Sed & primordia sancti Bonifacii adventûs atque ordinationis quæ fuerant in alio opusculo, *scilicet S. Vvillibaldi*, prætermissa, pulcro sermone ipse conscripsit. *Quæ omnia S. Liudgerus exsequitur in subjecto libro, quem Christophorus Brovverus anno 1619 vulgavit, Notationibúsque illustravit: cujus libri aliquot fragmenta jam ediderat Nicolaus Serarius in Historia Moguntina lib. 4. S. Gregorii gesta perstringunt* Joannes de Beka *&* Vvillelmus Heda *in Historia Trajectensi*, *&* Johannes Gerbrandus *in Chronici Belgici lib. 6.* Vitæ Scriptores. * Vtrecht

2. *Gregorium Monachum ac Monachorum Patrem seu Abbatem fuisse argumenta non pauca persuadent, tametsi in subjectis ipsius Actis nulla monasticæ professionis mentio fiat. Quippe is adolescens rudis & litterarum expers S. Bonifacio adhæsit, institutusque videtur in monasticis rebus, sive in comitatu Bonifacii & sociorum Monachorum, sive in Cœnobio Ordorfensi, quod primum S. Bonifacius ædificasse dicitur; sive in Fritislariensi. Nam in Monasteriis ab ipso conditis pueros fuisse educatos, patet ex epistola 17, in qua jubet, ut post mortem Vvigberti Abbatis Fritislariensis* Wigbertus Presbyter & Megingordus Diaconus magistri sint infantium. *Certè Gregorius in Ecclesia Trajectensi Abbas & Pater fuit Monachorum, quos ipse instituebat informabatque. Sic enim Auctor libri de vita S. Liudgeri apud Brovverum cap. 6. Gregorius Liudgerum* paterna in Monachorum Monasterio sollicitudine erudiisse *fertur. Quo spectat etiam illud Altfridi in eadem Vita:* Illi, *parentes scilicet Liudgeri*, commendaverunt eum viro venerabili GREGORIO, discipulo & successori S. Bonifacii Martyris Domino nutriendum: qui libenter eum suscepit, & competenti sagacitate pueri studiosè illum erudiebat. Crevit itaque Liudgerus proficiens in timore Domini: & deposito sæculari habitu, *(notanda hæc verba)* in Trajecto Monasterio totum se contulit ad studium artis spiritalis. Unde Patri Gregorio & ceteris tanto dignior & acceptior, quanto fuit & monasticis eruditionibus illustrior, *quas tamen Casini necdum vivente Gregorio didicerat, sed in Cœnobio Trajectensi. Et quidem Monachos in Trajectensi Ecclesia à Sancto Villibrordo institutâ primùm exstitisse, dubitare nos non sinunt antiqua Principum Francorum instrumenta in gratiam ejusdem Ecclesiæ, à Johanne de Beka & Vvillelmo Heda relata: quæ licèt in nonnullis interpolata, suspecta sanè iis in locis esse non debent, in quibus* Monachorum Ecclesiæ Trajectensis *fit mentio. siquidem jam à multis sæculis Monachi cesserunt Canonicis, à quibus ea in gratiam Monachorum subornata fuisse suspicari non licet. Dubitat nihilominus Brovverus,* num simile quid fuerit *in Ecclesia Trajectensi*, quale de sancto Anschario Bremensi Episcopo legitur, qui Bremæ congregationem sanctorum virorum instituit: qui, ut Adamus memoriæ prodidit, habitu quidem usi canonico, Regulâ vivebant monastica, genere quodam miscellaneo medióque. *Verùm Adamus Bremensis Canonicus Clericos Bremenses nusquam Monachos, (quod de Trajectensibus dicitur) sed* Canonicos *ap-* Gregorius an Monachus.

Circ. An. DCC XXCI. Aug. XXV.

pellat. Certè Johannes à Leidis in Chronici Belgici lib. 4 cap. 4, referens diploma Caroli Magni pro Ecclesia Trajectensi, exprimis utrumque nomen Monachorum & Canonicorum. *Lege adnotata superius ad Vitam S. Vuillibrordi.*

Non Episcopus, sed Abbas.

3. *Ceterùm Gregorius numquam Episcopus aut Archiepiscopus fuit, contrà quàm Scriptores Trajectenses Johannes de Beka & Vuillelmus Heda sentiunt; sed* Presbyter *dumtaxat &* Abbas. *Quippe S. Liudgerus in vita sequenti num. 20, Gregorium morbo extremo correptum*, Abbatem & Præceptorem *suum vocat. Consentiunt Altfridus aliique scriptores in Actis S. Liudgeri.* Non enim fuerat, *inquit, Altfridus*, idem Gregorius ad [illegible] episcopalem ordinatus; sed Presbyterii perseveravit in gradu. *Et Anonymus apud Brovverum:* Commendaverunt Liudgerum cuidam Gregorio grandium meritorum viro, qui discipulus simùlque successor S. Martyris Bonifacii, Trajectensi sedi Presbyter Episcopi vice præfuit. *Huc spectat Lulli Mogontiacensis Episcopi epistola, quæ est inter Bonifacianas 45, inscripta* GREGORIO, duplici Presbyteratûs Abbatisque honore decorato, *in qua Lullus, tametsi* ætate junior, *egregia dat monita Gregorio, quem* carum collegam & præceptorem pium *vocat: in his*, ut in hac temporali potestate & terrestri ditione, qua auctore Deo, *inquit*, jam nunc uteris, dominicæ sententiæ semper memor sis, sonantis: Regnum meum non est de hoc mundo, *&c.*

PROLOGUS AUCTORIS.

1. SACRARUM Scripturarum præceptis monemur, ut diligamus Dominum ex toto corde, diligamus & proximum tamquam nos ipsos: & ut illos proximos nostros veraciter arbitremur, qui spiritalibus magis intenti sunt quàm carnalibus, atque ad eorum se promissa usque in diem novissimum piis operibus præparare non cessant: quos non carnalis generatio extollit inaniter, sed spiritalis regeneratio fructificare facit & proficere. Caritas ista quamvis omnibus domesticis catholicæ Fidei quæ per dilectionem operatur, maximè tamen sanctis Patribus & Præpositis nostris exhibenda est, sicut sanctus Apostolus adhortatur dicens: *Rogo vos, fratres, ut noveritis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino & monent vos, ut habeatis illos abundantiùs in caritate propter opus illorum. pacem habete cum eis.* Quæ est ista notitia, qua Præpositos nostros plus ceteris nosse præcipimur, nisi ut eis & viventibus debitum honorem, & obsequium sincera intentione impendamus; & eorum pia & profutura exempla post obitum illorum non solùm à memoria nostra numquam recedant, sed ea etiam ad aliorum ædificationem indesinenter sermonibus repetere & dilatare non cessemus? quatenus id veraciter fieri valeat, quod idem Apostolus alio loco de ipsis spiritalibus patribus nostris hortatur & dicit: *Quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem.* ut qui in præsenti mortalitate vestigia illorum & exempla & mente retinemus & actu, in futura immortalitate, secundùm Evangelii dictum, gaudium Domini nostri simul cum eis mereamur intrare. Ad illud pervenientes, dum largiente gratuita gratia Christi intraverimus felicitatem perennem, nemo tollet à nobis in sempiternum: quoniam ad illud in initio, pio Conditoris proposito conditi sumus, & post lapsum primi hominis in mortem, Redemtoris nostri misericordi visitatione ad idem revocati, ad quod perventuri in die novissimæ necessitatis, si certissima spe in diebus mortalitatis hujus, & hortamenta sequimur spiritualium Patrum, & semper nobis maxima gaudendi causa sit ipse Deus. Igitur quoniam ut dixi clarè testimoniis sanctæ Scripturæ, spiritalibus Patribus honorem meritò impendendum, & post præcepta dominica eorum jussis nihil præferendum; paucis jam aperire curabo, ob cujus reverentiam & dignam memoriam, hanc præfatiunculam præmiserim, pauca de innumeris

Patribus spiritualibus maximè caritas & recordatio debetur.

1. Thess. 5.

Hebr. 13.

Matth. 25.

meritis benefactis ejus donante gratia Christi & meritis ipsius suffragantibus scribere incipiens. Circa An. DCC XXCI. Aug. XXV.

INCIPIT VITA.

1. EST enim mihi sermo iste de domno GREGORIO Abbate & præceptore meo ab infantia: qui de nobili stirpe Francorum [a] progenitus, nobilitate morum & sapientiæ documentis nobilitatem sæculi ornavit ac superavit. Quam utique spiritualem nobilitatem & prudentiam adsecutus est à sancto Martyre BONIFACIO Archiepiscopo & Magistro suo: qui in diebus nobilissimi Principis Francorum Regis KARLI de Britannia & gente Anglorum clarissimum quoddam sidus Franciam veniens, sub Regibus KARLMANNO & PIPPINO ejusdem Regis Karli gloriosissimis filiis, quasi sol rutilans in sanctitate, expandit radios virtutis suæ & prædicationis, omniaque propè Regna vivens in corpore largissimis dapibus doctrinæ suæ reficiens, & fide melioravit & vitâ. Atque post transitum suum de hoc mundo per sanctum martyrium, eadem Francorum Regna per electa grana discipulorum suorum, in exemplum dominici seminis fructificare fecit, & proficere usque in hodiernum diem. Inter quos B. Gregorius columna Ecclesiæ Dei inventus est: qui in diebus religiosissimi Regis Pippini succedens Magistro, genti Fresonum missus est Prædicator. cui Magistro & Bonifacio Martyri B. Gregorius hoc modo adhærere cœpit & discipulatum ejus subire.

Gregorius nobilis Francus, auctoris præceptor, a

S. Bonifacii discipulus & successor:

3. Cùm ipse electus Dei Bonifacius Martyr post tredecim [b] annos peractæ in Fresonia prædicationis, quibus in Australi parte laci Almari [c], pauper evangelicus & propemodum solitarius sanctam sessionem suam tribus in locis peregisset, quorum vocabula locorum sunt hæc. Primus vocatur Wyrda [d], in ripa fluvii Rheni, ubi septem annis habitavit. Secundus vocatur *Attingohem* juxta amnem Fehta [e], ubi habitavit annis tribus: quo in loco primum cœpit habere discipulum nomine GEMBERTUM. Tertius locus appellatur Felisa, qui propior erat gentilibus & paganis, ubi tribus similiter annis mansit. Post hos, inquam, tredecim annos dum admonitus à Deo ad Hassos & Turingeos orientales regiones Francorum iter agere cœpisset luctandorum Deo populorum causâ, pervenit ad Palatiolum [f] Monasterium Virginum prope Treveris civitatem, in ripa fluminis Mosellæ, cui tunc præerat Abbatissa nomine ADDULA, religiosa valde & timens

quem post prædicationem in Frisia, b c d e

in Palatiolo Parthenone, f

a Trevirum fuisse aiunt. Patrem habuit Albericum infrà num. 3 memoratum, qui in Testamento Adelæ Abbatissæ Palatioli superiùs ad annum 734 relatu, ipsius Adelæ filius dicitur; Adela verò filia Dagoberti Regis, Austrasiorum scilicet, uti Henschenius interpretatur. Certè ADDULA hîc num. 3 Alberici mater, Gregorii avia appellatur. Porro apud Vvillelmum Hedam in Historia Trajectensi Gregorius matrem habuisse fertur S. Vvastradem, in Ecclesia Susterensi diœcesis Leodicensis humatam, cujus festum celebratur XII Kalend. Augusti. De Gregorii fratribus infrà num. 13.

b Nisi hos annos computes à prima S. Bonifacii profectione in Frisiam, hic numerus constare non poterit. siquidem in secunda profectione per tres annos dumtaxat moratus est in Frisia Bonifacius, antequam in Turingiam se conferret, ut constat ex ipsius Actis suprà ad annum 754.

c De lacu Almari seu Ælmari lege adnotata ad Vitam S. Bonifacii suprà pag. 25.

d Vverda opidum, nunc Cæsaris Insula, ad Rhenum, medio itinere inter Coloniam & Vvalsaiam, Reliquiis S. Suidberti Episcopi decoratum, distinguendum à Vorda opido Batavorum ad Renum itidem situm. De aliis Vverdis (quod nomen insulam significat) dictum in Elogio sancti Suidberti ad annum 713.

e Felisa amnis non procul Vollenhovio opido influit in Flevum lacum, qui Frisios à Batavis dirimit.

f In prælaudato Testamento Adela dicitur accepisse locum Palatiolum à Pippino Majore-domus permutatione facta, ibique condidisse Monasterium in honorem S. Mariæ Virginis & Apostolorum Petri & Pauli, in quo *Monacharum cœtum disciplinâ & Regulâ S. BENEDICTI viventium aggregavit.* Iste locus ab urbe distans passuum circiter tria millia in Septemtrionem, nunc mœnibus auctus, Canonicorum collegio cessit.

Circa An. DCC XXI. Aug. XXV. Matth. 25. Gregorius ex lectione laudatus, hortantem secutus est, Iohan. 7. Addulâ aviâ invitâ. Cant. 8.

Deum. Quæ cùm vidiſſet athletam Dei peregrinum & egentem, gratulabunda ſuſcepit eum in hoſpitium ſuum, implens dominicam adhortationem: *Hoſpes eram, & collegiſtis me.* Cùmque ille ſacer ſanctus viator Bonifacius ſecundùm ſolitum morem ſuum Miſſarum myſteria peregiſſet, ut propemodùm omni die agere conſuevit, ſederunt ad menſam, ipſe ſcilicet & ancilla Dei Addula Abbatiſſa cum familia ſua. Cœperunt autem ad ipſum ſanctum convivium plus quàm epulas, ſolatium ſanctæ Scripturæ expetere, quo fieret fides audientium accenſa, ſpéſque & caritas renovata in Deum, qui vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Tunc quæſitus eſt Lector, & juxta Dei voluntatem inventus eſt electus puer Gregorius, qui per idem tempus nuper à ſchola & palatio reverſus, ſub laico adhuc habitu quaſi quartum-decimum aut decimum-quintum agens ætatis annum, Dei inſtinctu venit ad aviam ſuam, id eſt ad matrem patris ſui ALBRICI ſupradictam Abbatiſſam Deum timentem Addulam: datúſque eſt ei liber. qui acceptâ benedictione, cœpit legere, & juxta modum ætatis ſuæ bene perlegere. Intelligens verò Magiſter ſagacem mentem pueri bonámque indolem, cœpit eum conſummata lectione his verbis moderatè laudare & dicere: Bene legis, fili, ſi intelligis quæ legis. Ipſe autem adhuc temporis ſapiens ut parvulus, & loquens ut parvulus, ſe ſcire profeſſus eſt quæ legebat. Dic mihi, inquit, quomodo intelligis quæ legis? Ipſe verò repetebat ab exordio lectionem ſuam, volens legere ſicut priùs. Præceptor autem ſanctus diſtulit eum paullulum, & dixit: Non ita, fili, quæro ut dicas mihi lectionem tuam, ſed ſecundùm proprietatem linguæ tuæ, & ſecundùm naturalem parentum tuorum loquelam ediſſere mihi quæ legis. Hac ille ratione convictus, confeſſus eſt, quia non poſſet facere. Sanctus verò ait Bonifacius: Vis, fili, ut ego tibi dicam? Volo, inquit. Tunc B. Bonifacius: Repete, ait, ab exordio lectionem tuam, & diſcretè lege. Quod dum faceret, exorſus eſt ſanctus Magiſter, & clara voce cœpit prædicare & Matri & omni familiæ.

4. Quæ prædicatio ex quo fonte proceſſerit, claret in converſione Gregorii ingenioſi pueri & ſagacis, quia non ab humana facundia, quæ frequenter ad tempus deludit; ſed ex Spiritus-ſancti gratia, ſecundùm promiſſum Evangelii, in modum fluminis aquæ vivæ de ventre fluxit doctotis: & cor prudens ac docile pueri Gregorii tanta virtute & velocitate penetravit, ut ad unam incogniti eatenus Magiſtri exhortationem & prædicationem oblivilceretur & parentum & patriæ. ipſaque horâ, dum compleſſet Magiſter ſanctus prædicationem ſuam, nolens ab eo ultrà disjungi, ivit ad aviam ſuam prædictam Abbatiſſam venerabilem Addulam, dicens, ſe velle cum homine pergere, & ad diſcendos divinos libros diſcipulatum ejus ſubire. At ipſa carnali affectu conſtricta, ilico repulit eum, & omnimodis hoc fieri poſſe tenuit: quia utique non noſſet hominem, neque quò iret. Sed ſicut ſcriptum eſt: *Aquæ multæ non potuerunt exſtinguere caritatem;* puer Gregorius in propoſito ſuo permanſit, & dixit ad Addulam aviam ſuam: Si non vis mihi dare equum ut equitare poſſim cum eo, pedibus ambulando abſque dubio vadam cum illo. Sic ergo altercando de ignoto itinere diutiùs diſceptabant ad invicem: ſed tandem prævaluit caritas electi pueri Gregorii, & ut dignum erat, carnalem amorem vicit dilectio ſpiritalis. Videns ergo famula Dei Addula, quia prudens erat femina, animum inflexibilem pueri, dedit illi pueros & equos, & dimiſit eum ire [a] cum ſan-

[a] Id contigit anno Christi DCC XXII, quum Bonifacius dimiſſo in Friſia Vvillibrordo, ad Haſſos & Turingos ſe converterit, Gregorio jam annum quartum-decimum prætervecto, qui proinde anno Christi DCC VIII natus eſt.

cto Magistro in opus quod compleverunt simul usque ad sanctum martyrium ejus. Intelligis, Lector, pius & prudens, quem secutus sit electus puer Gregorius in hoc facto, ut inconsultis parentibus omnibúsque propinquis, & ipsa quæ præsens erat resistente avia, tam subitò mutaretur. Idem enim spiritus videtur mihi in hoc tunc operari puero, qui Apostolos Christi & dispensatores mysteriorum Dei ad illud inflammavit, ut ad unam vocem Domini relictis retibus & patre sequerentur Redemtorem. Contemtis igitur parentibus & patriâ, omnibúsque retro relictis quæ carnaliter blandiri poterant menti adolescentis, secundùm Psalmistæ dictum beatus puer Gregorius propter verba labiorum Dei secutus est vias duras. Durum namque erat & valde asperum, ut qui in patris domo multùm divitiis in jocis & deliciis erat nutritus, unum peregrinum & pauperem hominem sequeretur, nesciens quò iret; & in tantum ei obediret, ut omnes alios homines & potentes sæculi & proprios parentes tamquam surdus non audiret, dummodo illius præceptis obsecundaretur in omnibus. Quanta enim auctoritas lucebat jam tunc in futuro Martyre Bonifacio, æstimare quis poterit, quæ cor pueri tam subita immutatione incitavit? aut quis ardor caritatis ad obediendum ignoto Magistro mentem juvenis inflammavit, ut subitò oblitus sui, secutus sit Christi pauperem, omnis mundanæ substantiæ inopem? Non hoc fecit amor auri & argenti, non cupido prædiorum & superba jactantia, quorum nihil erat in causa: sed hoc fecit artifex summus, unus atque idem spiritus Dei, qui omnia operatur in omnibus dividens singulis prout vult.

Circa An. DCCXXII. Aug. XXV.

Psal. 16.

5. Tunc Electi Dei iter desideratum peragentes venerunt Turingiam. Porro ad augmentum boni sui, & ad comprobandam mentis eorum constantiam & longanimitatem, in tanta paupertate invenerunt populum illum, ut vix ibi ullus haberet unde viveret, nisi de longinquo parum quid colligeret, ut ad modicum tempus sustentaret penuriam suam. Nam tota illa regio in confinio paganorum rebellium posita, illo tempore incensa erat, & hostili manu vastata. Quæ tamen penuria nequaquam terrere poterat ministros Christi, ut ob id subterfugerent, quo minùs adnuntiarent eis omne consilium Dei: sed juxta exemplum apostolicum cœperunt laborare manibus suis quæ opus erant sibi & eis qui cum illis erant, atque cum illo populo in tentationibus suis firmiter permanere, & circumquaque prædicando invitare ad cælestia regna. In his ergo studiis perseverantes, secundùm formam primitivæ Ecclesiæ erat eis cor unum & anima una: & augebat Deus quotidie multiplici numero, qui salvi fierent in idipsum.

Turingiam adit cum eo, à Saxonibus vastatam.

1. Cor. 4.

Actor. 4

6. Tunc fama sancti magistri & futuri Martyris Bonifacii cœpit dilatari per omnia orientalia Regna Francorum. Cœpit quoque & electus adolescens Gregorius in discipulatu ejus proficere ætate & sapientiâ, & in tantum amabilis fieri magistro, ut quasi unicum filium eum diligeret, jam adjutorem fidelem illum habens in omni opere bono. Hic autem tantus profectus Electorum Dei non est initiatus per opulentiam & mundanas delicias, neque per securitatem & prosperitatem vitæ mortalis; sed in fame, & nuditate, & laboribus multis. In quibus omnibus & opere manuum vivere cogebantur, & nonnumquam vicinam paganorum persecutionem ob metum mortis cum populo simul in civitatem fugere, ibique in arcto pane & angustiis per dies plures habitare, donec collecta multitudine sua cives manu validiore eos iterum effugarent. Hoc ergo certamen quoniam per innumeros vicos inter paganos & Christianos gerebatur, ideirco hinc & inde magna pars regionum illarum redacta erat in solitu-

Virtutibus, maximè patientiæ studet.

Circa An. dccxxi. Aug. xxv.

dinem. In tam forti autem & periculosa in diebus illis decertatione, in tanta pugna & perturbatione dimicantium populorum, electus Pastor Bonifacius numquam cessare potuit à custodia & instructione gregis sui: verùm tanto fuit constantior & paratior pro ovibus suis animam suam ponere, quanto rabiem luporum frequentiùs vidit & atrociùs imminere. Similiter & fidelis discipulus ejus Gregorius adjutor infatigabilis in opere Dei cum magistro permansit in custodia & educatione gregis Christi, factus secundus Pastor.

Auctoris digressio in segnes & mercenarios Pastores.

7. Eo usque autem hæc ita gerebantur, donec per gratiam Christi triumpharet christiana manus, & pax plena Dei Ecclesiis redderetur. Et erant magis ac magis crescentes ac proficientes in opere Domini, sicut inpræsentiarum cernitur, considerantibus regiones illas. Sed quid nos miseri, pigri & inertes in pace Ecclesiæ Dei dicturi sumus, qui non gregis lucra, sed commoda nostra semper quærentes, vix umquam in custodia ovium, contra rabiem luporum vel unum latrarum minimi sermonis emittimus? qui, sicut dixi, in pace Ecclesiæ pigri sumus & somnolenti in custodia gregis, in lucris verò carnalibus nimiùm strenui & pervigiles. Isti autem de quibus loquimur, in tanta perturbatione & bellorum certamine, non solùm in sui intima & casta custodia mundis cordibus permanserunt; sed etiam in lucro gregis & discipulorum documentis tanta benedictione Dei dilatati sunt, & propriâ vigilantiâ per Dei adjutorium multiplicati.

Bonifacius cum suis apud Carolum laudatus & ab eo arcessitus,

8. Tunc priores & prudentiores Francorum, qui electum Dei Martyrem Bonifacium, ejúsque discipulos venerabilem Gregorium & socios ejus in tanta virtute operum & fortitudine constantiæ nosse & intelligere potuerunt, cœperunt eis & sua offerre diligentiùs de die in diem, & laudem tantæ beatitudinis & unitatis apud Regem Francorum seniorem KARLUM non celare. Cœpítque & ipse Rex virum Dei Bonifacium velle videre, jussítque eum venire ad se. Qui cùm venisset, non statim in initio honore sibi condigno receptus est à Rege, sed sic competenter dilatus: quia fuerant quidam pseudo-doctores & adulatores, qui famam sancti viri & discipulorum ejus obfuscare & impedire conati sunt apud Regem [a]. Verumtamen ex illo die crevit amor & honor hominum Dei & discipulorum ejus apud omnes, qui fidem illorum & vitam scire & investigare interiùs desiderabant: & juxta dictum Evangelii, justificata est sapientia à filiis suis.

sed ob calumniatores despectus, [a]

Luc. 7.

redit in Turingiā.

Redierunt Electi Dei iterum ad sua, & in cœpto opere sine ulla hæsitatione permanentes in Turingis & in Hassis, ubi tunc temporis maximè opus erat doctrina illorum ob vicinitatem paganorum & indoctam plebem. Ibique cœperunt ab offerentibus propter amorem Dei & salutem animarum suarum modica loca territoriáque suscipere, & in eis Ecclesias construere, & in hoc quoque opere, sicut & in prædicatione sua, cum benedictione Dei multùm proficere: de quibus locis est unus in Turingia, nomine *Erpesford*, & alius in Hassis, *Frideshlar*, cum ceteris nonnullis, quos initiaverunt Electi Dei, & excoluêre cultu divino. Tunc creverunt loca divitiis, crevítque numerus discipulorum; ac virtute operum proficiebat. Crevit etiam beatus adolescens Gregorius cum suo Magistro in omni operum virtute & decore sapientiæ divinæ, secundùm formam Magistri, à quo di-

Ecclesias construit.

a Et tamen Carolum Tuditem favisse Bonifacio, & eum in conspectum admisisse, constat ex epistola ipsius Caroli, quæ est inter Bonifacianas 12, *Episcopis. Ducibus. Comitibus. Vicariis. Domesticis.* aliisque Regni Francorum Optimatibus directa cum hoc exordio; *Cognoscatis qualiter Apostolicus vir in Christo Pater Bonifacius Episcopus ad nos venit. & nobis suggessit, quòd sub nostro mundeburgio vel defensione eum recipere deberemus*, &c. quod tamen etiam commendatitiis Gregorii Papæ ad Carolum litteris tribuendum est.

dicerat. Et sic in his omnibus, secundùm Psalmistæ dictum, qui Electis Dei legem dedit in virtute operum, dedit & benedictionem in multiplicatione & profectu discipulorum: & sic ibant de virtute in virtutem quotidie in melius proficientes & crescentes in omni opere bono.

Circa an. DCC XXCI. Aug. XXV. Psal. 83.

9. Interea, dum hæc ita geruntur ab electis Dei Bonifacio & discipulis ejus, successerunt in regno patri Karolo religiosi filii CARLMANNUS & PIPPINUS, patre debitum universæ carnis persolvente & transeunte de hoc mundo. Tunc pii filii patri succedentes in regnum, quia eis undique per gratiam Christi major quies erat largita bellorum quàm fuisset patri, cœperunt in regno suo, inspirante Deo, religionis officia intentiùs quærere, & meliorare. Cœpit & hoc audire B. Bonifacius futurus Martyr, & discipuli ejus: cœperúntque freqnentiùs approximare palatio quàm fecissent, & loqui cum Regibus, & prædicare secundùm datam sibi à Deo gratiam populum Dei in ipso palatio. Et in tantam gratiam venerunt apud Reges supradictos & omnem populum Francorum, ut omnes una voce dicerent & concordarent, B. Bonifacium dignissimum esse episcopatu & omni honore, exceptis illis pseudo-doctoribus[a] & adulatoribus, quos superiùs dixi: qui & eum interficere aliquando moliti sunt; sed non dimisit eum Dominus protector ejus venire in malevolas manus eorum, donec adnuntiaret, secundùm dictum Psalmistæ, brachium & potentiam Dei generationi quæ ventura erat. Igitur ipsi soli cœperunt contradicere, & cum blasphemare quantum potuerunt, atque adfirmare, non esse eum dignum episcopatu, quòd peregrinus erat. In tantum erant tunc sanioris consilii laïci quàm Clerici, videntes sapientiam Dei & gratiam esse in homine illo, ut quo ampliùs perversissimi illi, non dico Episcopi, quibus nomen illud datum est immeritò, cum vituperare conati sunt, tanto ampliùs diligeretur ab omnibus, & laudibus efferretur, quoadusque in certamen venirent coram Regibus & coram universo Senatu populi Francorum. Sed quid opus est dicere de illa disceptatione quam habuerunt tunc ad invicem, illi scilicet perversissimi, quos nominare nolo, ex una parte; & S. Bonifacius ex altera cum discipulis suis Gregorio & sociis ejus; dum confusi, & refutati ab omni Senatu & ab ipsis Regibus, inde discederent adversarii, & S. Bonifacius futurus Martyr ad hoc perveniret, ut absque ullius contradictione, una omnium voce eligeretur in episcopatûs sublimissimum gradum, & Maguntia metropolitana Ecclesia ei daretur à Regibus providenda & regenda [b]. Ex eo die quantum claruerit sapientia ipsius omni Regno Francorum, quantásque Synodos cum religiosis Regibus ad correctionem populi postea instituisset, non in isto opusculo modò dicendum est, dum in modum solis effulserit in templo Dei, ac prædicatione sua & exemplis omnes nebulas effugârit infidelitatis & hæreticæ pravitatis: quoniam & ista omnia in libello de passione ipsius scripto plenè & lucidè manifestantur.

Carolo Martello mortuo, anno 741.

Bonifacii crevit auctoritas.

Falsis doctoribus adversantibus ipsius promotioni, Psal. 70.

Maguntinus Antistes designatur.

10. Ad hæc autem universa non modicè adjutus est ab electis discipulis suis, post Magistrum clarissimis prædicatoribus & columnis Ecclesiæ Dei: quorum unusquisque civitatem & regionem suam, sicut Lucifer mane oriens, illuminavit exemplis. Et doctrinâ suâ B. GREGORIUS Trajectum *, an-

Adjutores habet Gregorium & alios.

* Utrecht

[a] Fortean Clemente & Aldeberto, pessimis hæreticis, de quibus in Actis S. Bonifacii, nisi quòd Auctor etiam Episcopos notat infrà. an Virgilium? quem Bonifacius apud Zachariam accusavit invasi episcopatûs, ex lib. 2 Othloni cap. 9. & Clemens se Episcopum venditabat, ibid. cap. 4. Huc spectat Concilium Romanum ibidem; & Suessionense, in quo Aldebertus & Clemens damnati anno DCC XLIV.

[b] Id factum esse anno DCC XLV aut insequenti, probavimus in Vita S. Bonifacii, ad lib. 2 Othloni cap. 7.

Circa An. DCC XXCI. Aug. XXV.

tiquam civitatem, & vicum famosum *Dorstad* [a] cum illa inradiavit parte Fresoniæ, quæ tunc temporis Christianitatis nomine censebatur. Idem usque in ripam occidentalem fluminis quod dicitur *Lagbeki*, ubi confinium erat Christianorum Fresonum ac paganorum, cunctis diebus Pippini Regis. LULLUS Moguntiam metropolitanam civitatem cum maxima parte Christianorum Fresonum, qui in parochia urbis illius consiterunt, incoluit. MEGINGODUS, venerabilis Pater & pastor gregis sibi commissi, civitatem *Virzeburg* cum suis adjacentiis in sua sorte sale sapientiæ & doctrinæ suæ condivit & custodivit. WILLIBALDUS, electus Dei Antistes, episcopatum quod nuncupatur in *Hehstedi* [b], in parte proxima nobis Baguariorum; idem in *Nordgoe* simili modo, ut pius Pater à fundamentis illud erigens melioravit & custodivit. Necnon & germanus prædicti Willibaldi, nomine WINNIBALDUS, Presbyter, Magistro meo B. Gregorio valde carus, & ipse locum & regionem suam sanctè & feliciter illustravit: qui post obitum suum quid vivens fecerit, magis miraculis ostendit. STURMI verò venerabilis Abbas, unus ex numero illo Electorum Dei, quantum profecerit in eremo sua post martyrium sancti Magistri, Bocauna silva in testimonio est: quæ priùs omnimodis inculta erat ac desertum, nunc autem ab oriente usque ad occidentem, à septemtrione usque ad meridiem, Ecclesiis Dei & electis palmitibus Monachorum repleta est. Qui etiam Sturmi Abbas hoc meruit privilegium à Deo & sancto Magistro præ condiscipulis suis, ut ipsum locum quem Magister sanctus elegit ad sepulturam corpori suo, possidere mereretur & initiare, & sanctum corpus ejus martyrizatum in eodem suscipere: & in tantum provehere & glorificare eumdem locum, ut ante obitum suum de hoc mundo, quadringentorum circiter Monachorum, exceptis Pulsantibus [c] & aliis minoribus personis, quorum numerus multiplex erat valde in ipso Monasterio, posito juxta fluvium Fulda, Pater exstiterit & præceptor. Duo autem ex illis Electis Dei, WIGBERTUS & BURGHARDUS, ante Magistrum migrârunt à sæculo. Sed non sunt illi absque palma electionis suæ, dum ad regna cælestia Magistrum præcedere meruerunt, & in regionibus suis pro Sanctis Dei habentur & coluntur ab omnibus, qui vitam illorum & virtutem cum Deo nosse potuerunt. Cernis, ô Lector intelligens & diligens, quanta charismata in uno homine fuerint; & quid pauper ille, qui solitarius dudum in Fresoniæ partibus fuerat, per tempus ostensionis suæ fecerit ad fructum Ecclesiæ Dei. Non autem ipse hæc per se potuit, sed secundùm Apostolum, *gratia Dei cum eo fecit hæc universa, & stabilivit*. Igitur quia paullulum propter communem laudem discipulorum sancti Magistri Bonifacii à proposito itinere narrationis elapsus sum, nunc iterum ad id redeam unde digressus sum.

I. Cor. 15.

Bonifacio Romæ ordinato Episcopo,

II. Tunc B. Bonifacius Martyr futurus, lubentibus religiosis Regibus, cum consensu omnis Senatûs populi Francorum, missus est Romam ordinandus in episcopatûs gradum ad Gregorium Papam tertium [d] à primo; ibique ei nomen suum modò omnibus notum & divulgatum, simul cum

[a] Nunc opidum situm ad Rheni ripam, eo in loco ubi è veteri Rheno profluit Lecca, hîc *Lagbeki* dictus. *Beech* enim vel *Bach*, Teutonicis flumen, prænomen Leccam vel Leggam admittit, ut rectè Brovverus monet.

[b] Alii *Eichstat* appellant. Lege Acta S. Vvillibaldi & aliorum hîc nominatorum suis locis.

[c] Id est Novitiis. Lege Maefienum in lib. 4, tract. 2, Disquisit. 1 in Regulam S. Benedicti. Quamquam Adelardus Abbas Corbeiensis *Clericos Canonicos Monasterii*, *Pulsantes* vocat in Statutorum lib. 1 cap. 3.

[d] Hic duplex menda. Neque enim Bonifacius à Gregorio tertio, sed ab ejus decessore cognomine ordinatus est Episcopus; neque primùm in episcopali ordinatione nomen accepit Bonifacius: quod utrumque ex S. Bonifacii Actis constat. Certè alia quædam facta præposterè narrat Auctor, ut refutatio pseudo-Sacerdotum suprà num. 9, quæ longè post Bonifacii ordinationem facta est.

benedictione & gradu episcopatûs, ab facundiam linguæ & gratiam labiorum à Deo sibi donatam, inditum est ab apostolico Pontifice BONIFACIUS, qui antea WINFRIDI vocabulo censebatur. Sicque sanctus vir, & gradu decoratus & nomine, coram omni Clero & familia B. Petri Principis Apostolorum & coram ipso Gregorio Papa prostravit se, & oravit, ut propter Deum & amorem S. Petri ibidem ilico in ipsa Ecclesia cum supplici devotione pro se flecteret genua omnis Clerus qui præsens aderat, & unanimiter omnes orarent Dominum, beatúmque Petrum intercessorem invitaret & auxiliatorem orationis suæ, ut bono fine & Deo placabili terminare mereretur & concludere dies suos. Qui etiam omnes, inspirante Deo, unanimiter cum summa devotione inclinantes se coram Reliquiis B. Petri Principis Apostolorum, compleverunt petitionem ejus, sacra oratione & Pastoris & gregis fusa ad Deum. Quæ oratio cum sanctis meritis ipsius conveniens quantum valuerit apud Deum omnipotentem, testatur sanctum martyrium ejus peractum in diebus senectutis, etiam tunc nimiæ imbecillitatis corporis sui, dum in decrepita ætate positus, vivere in hoc mundo non valeret diutiùs. Ecce quomodo sapiens architectus & electus Dei Pontifex Bonifacius, non super fluidam arenam humani consilii & superbæ contumaciæ, sed super tutissimam petram divini consilii & apostolicæ humilitatis ædificavit domum suam. Et idcirco, dum venirent flumina humanæ adversitatis ac perturbationis, flaréntque venti diabolicæ tentationis & calliditatis, & impingerent in domum ejus, non potuerunt eam movere: quia secundùm Domini dictum, fundata erat super firmam petram, quæ petra erat Christus. Noster modò intercessor & certissimus patronus apud Deum, consideravit perpendens, in quanto periculo & miseria, humana constituta sit infirmitas. Non in semetipso posuit fiduciam suam, juxta morem superborum partis adversæ: sed ad humilitatem apostolicam & filiorum Dei recurrit, in largitatem divinæ misericordiæ & devotam supplicationem Ecclesiæ Dei solidavit spem suam. Sic enim & Apostoli Christi, eorúmque successores & coheredes in regno Dei, in omni labore & tribulatione sua, oratione Ecclesiæ Dei sine intermissione adjuti, omnia potuerunt implere quæ eis præcepta erant à Domino. Eia Præsules & Prædicatores populi Dei, eodem honore & pari gradu in hoc sæculo decorati, adspicite & intelligite, & adsumite exemplum justi hominis: ut cùm vocati à Deo & electi ab Ecclesia Dei, non muneribus obcæcati, ad gradum episcopatûs & ad regimen sanctum accesseritis, juxta formam ejus vos instituere, fructúmque adferre valeatis permansurum in vitam æternam.

Ciac. An. DCCXXII. Aug. XXV.

Matth. 7.

12. Et in illo quoque itinere, dum sanctus Martyr Bonifacius Romæ, sicut superiùs dictum est, sacto gradu sublimatus est, B. Gregorius Præceptor meus, electo Magistro infatigabilis comes permansit; intrans, & egrediens, & pergens ad imperium ejus, sicut semper solebat in omni opere bono. Et non solùm in hoc eodem itinere, meritum humilitatis & obedientiæ suæ peregit, ut dignum est juniores subdi senioribus & majoribus suis in omnibus; sed etiam plura volumina sanctarum scripturarum, largiente Domino, illic adquisivit, & secum inde ad profectum proprium discipulorúmque suorum non modico labore advexit domum. Sed & pueros duos cum consensu Magistri in discipulatum suum, MARCHELMUM [a] videlicet & MARCUVINUM de gente Anglorum, secum inde adduxit. De quorum seniore Marchelmo religiosissimo & sancto viro, ut dignum est, donante

Gregorius ubique comes adhæret.

[a] duobus secum discipulis adductis.

a Hic est Marchelmus, S. Suidberti Episcopi comes ac discipulus, cui spuria de S. Suidberto commenta tribuuntur sub nomine Marcellini, ut in S. Suidberti Elogio demonstratum.

Circ. Ann. DCCXCI. Aug. XXV. Deo, suo loco aliquid pleniùs dicam. Tunc felix comitatus, Magister videlicet sanctus & discipuli ejus electi, & propriis meritis & intercessione omnis Cleri ac familiæ S. Petri commendati Deo & Sanctis ejus, reversi sunt domum, crescentes & proficientes ex illo die in omni opere bono; docentes & instruentes in via Dei, quâ ipsi ibant, non solùm populum & Proceres Francorum: sed etiam ipsos Reges religiosos sale sapientiæ divinæ non mediocriter condierunt. Et sic in consensu & unanimitate Regum, & cuncti populi per omne Regnum Francorum cœperunt quotidie magis magisque detrimenta fieri diabolo, & incrementa Ecclesiæ Dei; hæreticæ pravitates non apparere, & catholica Fides in omnibus rutilare, ac Religio munda & immaculata longè latèque clarescere.

Necis fratrũ suorum auctoribus parcit. 13. Sed quia adhuc usque communiter & mixtim, nunc de sancto Magistro & Martyre Bonifacio, nunc de B. Gregorio electo discipulo ejus, modica quæ potui ex magnis, de sancta eorum conversatione ob utilitatem audientium & exemplum futurorum litteris commendare curavi; deinceps specialiter B. Gregorii facta & virtutes, & salutiferæ prædicationis documenta, quibus erudiri licèt indignus, & interesse merui ab infantia, paucis aperire non negligam. Et primò, dignum & memorabile opus ab eo evangelicè peractum, intimandum existimo, quod de remissione & indulgentia inimicorum mirabili caritate & posteris profuturo exemplo implevit. Fuerunt ei fratres nobiles & eximii de patre generati, & de matre ejus nati alii fratres, & tempore & viribus secundùm sæculi dignitatem minores: quibus necesse erat in obsequio esse majorum. Factum est autem, ut aliqui ex majoribus fratribus honorati à Rege, mitterentur in longinquiora Regna Galliarum; illuc & subsequi, & inhærere necesse erat junioribus. Dum verò post spatium temporis peracti, & parentes visitare placeret & patriam; acceptâ licentiâ à senioribus suis, duo uterini fratres præceptoris mei Gregorii cœperunt ire, & propositam carpere viam, ut ad Franciam, id est naturale solum, pervenire potuissent. Qui dum irent in via, juvenili audacia ampliùs securi quàm oporteret, in quadam silva, latronum crudeli manu circumdati & occisi sunt. Quod statim tam lugubre nuntium dominos eorum celari non potuit, qui in illis diebus principatum non modicum ipsis in locis habuerunt. Quod ut audierunt, miserunt circumquaque satellites suos, qui eosdem latrones & carnifices exquirerent & comprehenderent. Qui & inventi & comprehensi, & ligati statim adducti sunt. & licèt digni haberentur omni pœna, & crudelissima morte interfici; tamen ob reverentiam & amorem fratris eorum domni Gregorii, cogitabant, ut eum aliquid in hoc consolarentur post mortem carorum, si ipsos homicidas & interfectores eorum ad ejus dominium & præsentiam pervenire facerent, ut ad satisfactionem & mitigationem doloris sui, quali vellet morte ipse eos interfici juberet. Quod & fecerunt; duos ex illis præsentati jubentes, carnaliter dumtaxat cogitantes secundùm stultam sapientiam sæculi hujus, quæ inimicis piè parcere non novit. Ipse verò, ut erat vir spiritalis, doctus à Domino JESU-CHRISTO & sancto Evangelio ejus, in quo didicerat

Matth. 5. scriptum: *Diligite inimicos vestros; benefacite his, qui oderunt vos, ut sitis filii Patris vestri qui in cælis est*, spiritaliter eos & gratanter suscepit; cogitans utrimque, & de sua salute sempiterna, & de fratrum interfectorum absolutione: exemplóque posteris profuturo, & jussit eos absolvi, & balneari, vestibus indui mundis, atque cibis refici. Tunc ad seductis præcepit dicens: Ite in pace; & cavete, ut non ulteriùs tale malum perpetretis, ne deterius vobis aliquid contingat. Et jussit in pace deduci, admonens paterna caritate, ut à ceteris propinquis suis cautè se custodirent. Quid nos modici

* modici & infirmi ad hæc dicturi sumus, qui nec minimi verbi læsionem absque ultione, ubi facultas suppetit, ferre valemus? dum de perfectis talia cognoscimus, pensemus, ubi nostra infirmitas prostrata jaceat, quæ numquam tale aliquid vel mente concepit: ut flere magis libeat, quàm aliquid dicere. Forsitan obtinebunt nobis veniam lacrymæ apud pium judicem Deum, qui in meritis fiduciam habere non possumus. Circ. An. DCC XCI. Aug. XXV.

14. Sed & hoc silentio minimè regendum est, quod Marchelmo venerabili viro narrante didici, cujus superiùs memoriam feci: quia post martyrium sancti Magistri, à quo per gratiam Christi & meritum sanctitatis ejus omnes confines nationes illuminatæ sunt, ipse quoque B. Gregorius à STEPHANO apostolicæ Sedis Præsule & ab illustri & religioso Rege PIPPINO suscepit auctoritatem seminandi verbum Dei in Fresonia: in qua primus S. WILLIBRORDUS, cognomento Archiepiscopus, in conversione gentis illius initiavit rudimenta Christianæ Fidei cum discipulis suis. Deinde senescente eo in opere Dei, & stabilito episcopatu in loco qui nuncupatur Trajectum & alio nomine *Vviltaburg*, & migrante ad Dominum de hac luce, successit S. Bonifacius idem Archiepiscopus & Martyr, quem oculis meis ipse vidi candidum canitie & decrepitum senectute, plenum virtutibus & vitæ meritis. Quo tempore in ejus discipulatu, sicut superiùs memoravi, B. Gregorius præceptor meus ab ineunte ætate fuerat enutritus, cui & successit [a] pius heres ejusdem genris Fresonum Pastor & Predicator ordinatus à Domino, & à Principibus supradictis Ecclesiæ Dei. Eademque caritate, sicut & fidei firmitate, qua prædecessores sui, sanctus videlicet Willibrordus Archiepiscopus & Confessor & Bonifacius Martyr atque Archiepiscopus, largâ & mellifluâ eruditione populum irradiavit simul cum Chorepiscopo & adjutore suo ALUBERTO [b], qui de Britannia & gente Anglorum veniebat, magnis vitæ meritis pollens: & eàdem benevolentiâ juxta vires Domino studuit animarum lucra adquirere.

Stephani Papæ licentiâ verbum Dei Frisiis prædicat.

Auctor S. Bonifacium vidit.

15. Quod etiam & in discipulorum multiplici benedictione ditatus est B. Gregorius, nemo dubitat à Deo ei datum fuisse, qui ejusdem electi viri & vitæ meritum pensare voluerit, & pretiosissimum sapientiæ ejus thesaurum investigare. Propterea & hoc dignum esse memoriâ videtur, qualiter discipulos suos simul cum eis communi vita conversando, ut pater filios educarit & dilexerit, singulisque tanto caritatis glutino jungeretur, ut apostolicum illud sanctum & præclarum testimonium non tantùm ex ore proferret ad ædificationem audientium, sed opere & veritate ad imitandum cunctis ostenderet, quod de vocatione & electione omnium gentium à B. Petro Apostolo dictum constat: *Quomodo in omni gente, qui timet Deum, & operatur justitiam, acceptus est illi.* Non enim ex una qualibet gente ejus erant discipuli congregati, sed ex omnium vicinarum nationum floribus adunati; & tanta familiaritate & mansuetudine lætitiaque spiritali illuminati sunt, ut luce clariùs daretur agnosci, quia de uno patre spiritali & de matre omnium caritate generati sunt & coadunati. Quidam enim eorum erant de nobili stirpe Francorum, quidam & de religiosa gente Anglorum; quidam verò & de novella Dei plantatione diebus nostris inchoata Fresonum & Saxonum; quidam autem & de Baguariis, & Suevis, vel de quacumque natione & gente misisset eos Deus: quorum minimus ego sum, modicus & infirmus alumnus. Quibus omnibus undecumque, quasi ad unum ovile collectis, pius Pater & Pastor Gregorius & spiritalia

Discipulos rectè informat Gregorius,

Actor. 10.

Ludgerum in iis,

a Non tamen ordinatus Episcopus, ut patet tum ex Actis S. B nifacii, tum ex Observationibus præviis ad hanc Vitam.

b De Aluberto Gregorii Chorepiscopo in communi missa Trajectensium cura, plura leges in Actis sancti Liudgeri Sæculo proximo ad annum 809.

Circ. An. DCCXXI Aug. XXV.

nutrimenta doctrinarum & eloquiorum Dei, & corporalia alimenta eadem devotione procuravit & donavit: & ita inspiratus à Deo exarsit in amore & institutione discipulorum, ut nullus pæne præteriret dies, quo non primo mane paterna sollicitudine consedens, singulis quibusque venientibus, prout quisque quæsivit, poculum vitæ propinaret, & irrigaret eloquio Dei.

Discipulos habuit Episcopos & doctos.

16. Ipsorum quoque discipulorum ejus plurimi tam nobiles erant, tantòque prædiri ingenio & doctrinâ Dei, ut ad arcem episcopatûs [a] & meritò vocarentur, & venirent; plurimi verò eorum, æqualiter edocti & disciplinati, etsi non tanto gradu sublimati sunt, meritis tamen non erant exigui, sed scientiâ & caritate Dei eximii. Operæ pretiom & dignum esse videtur, ut quoquo modo valeam, singulorum testimonia, suis in locis & signa caritatis non abscondam. Interim tamen de B. Gregorio, quæ cœperam, pauca de multis, ad profectum audientium proferre conabor: quoniam peccati reus esse pertimesco, si de cognitis, & tam profuturis bonis, vel extrema quædam narrare non incipiam.

Eleemosynam aliásque virtutes exercet. Eccl. 31. 1. Tim. 6.

17. Erat enim vir ille venerabilis, secundùm Sapientiæ dictum, qui post aurum non abiit, nec speravit in thesauris pecuniæ: ideo stabilita sunt bona illius in Deo, & eleemosynas ejus divulgat Ecclesia Sanctorum. Noverat utique scriptum; & opere noverat & veritate, non sermone casso: *quia radix est omnium malorum cupiditas.* & idcirco eam quasi immane præcipitium & inferni foveam exhortuit, & præcavebat in omnibus. Sicut enim cupidi pecuniarum, & avari qui animam suam venalem habent, timent ne prodant & perdant lucra terrena; sic metuit vir ille sanctus, ne fortè abscondendo ea & custodiendo perderet cælestia. Et idcirco quotiescumque auri & argenti in potestatem ejus aliquid devenerat, statim expendere curavit, & pauperibus distribuere, ut vir evangelicus secundùm Evangelii mandatum faceret, & thesaurizaret sibi thesauros in cælo, ubi nec ærugo nec tinea demolitur, & fures non effodiunt nec furantur. Et quoniam totam spem suam tam firmiter & expeditè collocavit in cælestibus, nihil eum nocere potuit nec irretire, quod de terrenis & caducis delectabile esse videbatur in mundo. O virum venerabilem & electum, mansuetum & pium, cælestibus semper intentum, & de caducis & terrenis minùs curantem: quod & habitu monstrabat & actu. Nullum in eo locum invenit superstitio vestium & ciborum, non jactantia, & detractio: sed uno eodémque æquali cum cæteris vestimento & victu semper contentus erat: & ex hac linguæ & vitæ munditia foris innotuit, quantæ puritatis dilectione cor ejus interiùs plenum erat. Ex simplici verò vestimentorum usu atque ciborum, monstravit exemplo auditoribus suis, quod sermone docuit ex præceptis Dei & Sanctorum ejus. Nam legerat scriptum beato Petro Apostolo admonente: *Non in veste pretiosâ.* & Coapostolo ejus Paulo adhortanre dicerat, quoniam *esca & potus non est regnum Dei; sed justitia, pax, gaudiúmque in Spiritu-sancto.* De potu verò ejus quid dicam? in quo ei tantum erat temperamentum, ut vix umquam, secundùm Apostoli dictum, modico vino uteretur, quod non esset aquâ mixtum. Et non tantùm in semetipso hoc adimplevit apostolicum dictum; sed & omnes sibi subjectos vehementer semper admonuit, ut numquam ebrietatis malum incurrerent, sed velut inferni foveam præcaverent atque vitarent. Et de vitiorum omnium destructione virtutúmque ædificatione in sua prædicatione propheticum illud frequenter proferre solebat: *Posui te ut evellas & destruas, & disperdas & dissipes, & ædifices & plantes;* volens auditores suos omnes dictum hoc in-

Matth. 6. Veste vulgari usus. 1. Petr. 3. Rom. 14. Sobrietati deditus. 1. Tim. 5. Jerem. 1.

[a] Idem testatur Altfridus in Vita sancti Liudgeri num. 8. quos inter numerandus ipse Liudgerus.

telligere, quia numquam virtutum decor & bonorum operum ædificium surgit, nisi vitiorum labes & immunditia destruatur. Sed & apostolicum illud gloriosum & omni laude dignum testimonium, propter incitamentum caritatis Dei & proximi atque desiderium regni cælestis, frequentissimè in conclusione prædicationis suæ solebat aptare: *Quòd oculus non vidit, nec auris audivit, neque in cor hominis adscendit quæ præparavit Deus diligentibus se.* Sciens igitur prædicator pius his duobus testimoniis, prophetico scilicet & apostolico, intentis auditoribus multum conferri per charisma absconditum Spiritus-sancti, quod & Prophetam implevit & Apostolum; & idcirco tam sedulò in cælesti prædicatione sua hoc usus est oraculo & hortamento virtutum. Circ. An. DCCXXCV. Ann. XXV. 1. Cor. 2.

18. Et quoniam superiùs uno operis testimonio, quod tam religiosè vir Dei Gregorius secundùm dominicam orationem de remissione implevit, multa bonorum operum insignia demonstrantur; libet & illud referre, qualiter fecit in quotidiana conversatione sua de omnibus obtrectatoribus suis, qui ei aliquando detogabant propriis vitiis instigati: qualiter eos non quasi pro detractoribus exhorruit & odivit, sed quasi amicos & adjutores semper amavit & adiit; & secundùm Psalmistæ dictum, tamquam surdus eos non audiens, & quasi murus non aperiens os suum, benignè cum eisdem conversatus est, nihilque eis negavit, quæ amicis impendere debuit. Unde hoc ei, nisi gratia superna largiente, præ munditia mentis egregiæ venire potuit, quòd tamquam parvulus tam obliviosus injuriarum, tam tenax virtutum fieri valuit? Sagitta enim sermonis Domini non tantùm ejus corporis aures tetigit, sed etiam cordis aures veraciter penetravit, & illuminavit: ubi in Evangelio, parvulo ad se vocato, adhuc rudes Apostolos suos, & cum ipsis simul omne hominum genus viam regni cælorum qualiter intrare debeant admonuit, dicens: *Amen dico vobis, nisi conversi fueritis & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Hoc ergo & cum familiaribus & cum extraneis non semel exercuit, sed assiduè, nisi ubi districtio disciplinæ & correctionis inter subjectos aliud exigebat. Sed dum vir iste tam humilis & patiens, pro amore divino tam contemtibilia & suæ personæ indigna & ferre voluit æquanimiter, & potuit; evenit hoc, quod in diebus ejus pæne omnibus qui eum noverant incognitum non erat: quia pæne omnes hi qui tanto viro honorem debitum impendere noluerunt, ultione divina percussi sunt, & ad cognitionem sui, licèt coacti & inviti, reducti. ut palam daretur intelligi scire volentibus, quia sub divina custodia fortiter intus protegebatur, quamvis interdum ante oculos hominum superborum ferre videretur indigna opprobria. Sed qui hoc attendere voluerit & imitari, non mediocriter ei proficiet ad introitum regni cælestis: dum omnes, qui eamdem viam præcesserunt, talia paterentur, secundùm dictum & formam Apostolorum, qui ibant flagellati à conspectu concilii gaudentes & dicentes, quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum. Obtrectatoribus suis benignus, Psalm. 37. Matth. 18. vindice Deo. Actor. 5.

19. Verùm quia inter virtutes maximas opus eleemosynarum ab ipso Domino & Redemtore nostro est ordinatum, & omnes Scripturæ sanctæ novi Testamenti & veteris hoc opus salutiferum laudant & glorificant; de largiflua eleemosynarum datione B. Gregorii ad memoriam posteritatis & imitationis exemplum pauca sunt proferenda. Floruit enim vir ille virtutibus aliis multis, sed maximè in eleemosynarum sacra purificatione fuit semper intentus, in tantum ut nihil sibi auri, nihil argenti præter Ecclesiæ necessaria ministeria umquam reservare voluisset. Sed & de alia substantia sua, eadem benignitate largus habebatur & dilatatus, pauperibúsque Christi Eleemosynæ præcipuè deditus.

[Circa An. DCCXCI. Aug. XXV.] semper proficuus, & pius: nihilque sibi ex ea, excepto victu quotidiano & vestitu simplici, voluit reservare, ponens spem suam totam magis in tremendi examinatione judicii, quàm in præsenti locupletatione thesaurorum & divitiarum mundi. Ideóque tam facilè pro amore Christi omnia largiri potuit quæ habebat, ex cujus ore & exemplo eadem didicerat quæ faciebat: [Lucæ 11.] *Quod superest vobis date eleemosynam; & ecce omnia munda sunt vobis.* Consideravit eadem fide & caritate sanctos Patres in veteri Testamento à Deo donatos, eadem spe remunerationis sempiternæ de eleemosynarum operibus fructuosis semper fuisse sollicitos: unde & in Psalmo sanctus Propheta pro beatitudinis testimonio hujus operis devotionem posuit dicens: [Psal. 40.] *Beatus, qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.* Sed & alius Propheta de eodem opere sancto laudabiliter canit & dicit: [Eccles. 3.] *Sicut aqua exstinguit ignem, ita eleemosyna exstinguit peccatum.* Dominus quoque ipso pro hoc opere in die tremendo Sanctos suos [Matth. 25.] gratiâ suâ & benedictione sempiterna effert & extollit dicens: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi: quia esurivi, & dedistis mihi manducare; sitivi, & dedistis mihi bibere; nudus fui, & operuistis me*, &c. Talia B. Gregorius de utroque Testamento, in quibus doctissimus erat, intelligendo & penetrando præcepta & divinam Scripturam, legem vertit in opera: & non auditor obliviosus factus, sed factor operis, in lege Dei semper erat. Eia milites Christi, audite & intelligite, & adsumite exempla Patris hujus rectissima & præclara, ut vobis etiam adhuc in corpore viventibus, & intuentibus ac diligentibus ea, inde crescat gratia Dei, largiens vulnerum nostrorum remedia, unde illi creverunt tantarum virtutum ornamenta.

[Paralysi decumbens tribus annis,] 20. Talibus successibus & vitæ meritis beatus Abbas meus & Præceptor Gregorius, dum semper in melius crescendo proficeret, & propè jam ad septuaginta annorum ætatem tam carus Deo quàm cunctis hominibus pervenirer; adfuit dies, in qua militem suum Dominus adhuc meliorando subvehere vellet ad sublimiora, & remunerationis ei præmia largiri, quæ meritis ejus debebantur & operibus fructuosis. Tactus itaque est ea molestia corporali in sinistro latere, quam paralysin Medici vocant: & crescente eadem molestia & ingravescente per dies singulos, secundùm Scripturæ [Hebr. 12.] testimonium, flagellavit Deus filium suum in hac peregrinatione, quem è vicino erat recepturus ad patriam cælestium mansionum. tribus enim annis ante obitum suum, arreptus est illa infirmitate. Sed erat languor talis, ut [Subditorū profectui vacat.] in primis & ambulare posset, vel manu deduci ad profectum proprium & subditorum suorum; & loqui quæ ad ædificationem pertinebant. Quod utique agere non est oblitus; sed sicut semper solebat, tradere non destitit auditoribus suis libros divinæ legis & monita salutis æternæ. Nam & condiscipulis melioribúsque meis in eadem molestia plures tradidit libros; & [Ludgero dat S. Augustini Enchiridion.] mihi modico LUDGERO librum S. Augustini tradidit, quem Enchiridion, id est Manuale ipse nuncupavit.

[Viribus destitutus,] 21. Hæc ita agendo beatus homo Gregorius, à profectu spiritualium successionum in ipsa ægritudine sua numquam desinendo, auxit per singulos dies sanæ mentis sapientiâ, licèt imbecilli corpore, quod sibi suisque ad ingressum regni cælestis & gaudium proficeret sempiternum. Tertio tandem anno inchoatæ ægritudinis, quasi auri massæ quod per ignem transit, corporis fatigatione purgatus ad id pervenit, ut ubicumque opus erat, inter discipulorum manus portare necesse esset. Et nec tunc quidem vir venerabilis ab opere Dei umquam cessavit: sed aut divinos libros legere coram se, aut pro eadem mentis suæ exercitatione ad cælestia psalmos can-

tare assiduè fecit; sicque ad extrema perducto imbecilla membra corporis, quæ jam tunc lecto semper sustentare necesse erat, candida facta sunt ac nitida ad instar lactis vel lanæ albæ, ut innotesceret videntibus in quanta munditia spiritus intus haberetur coram oculis Dei. Tunc cœperunt conqueri & contristari qui ibidem adfuerunt utriusque sexûs necessarii amici, tam de ejus transitu citiùs imminente, quàm de tardatione electi filii ejus Albrici, in quo totius domûs[a] spes magna incubuit: qui tunc temporis in Italia erat regali servitio occupatus, & nemini notum quando esset venturus. Hæc audiens Pater Deo dilectus Gregorius, cœpit condolere mærentibus, de seipso securus, & de filio sollicitus: & consolatus eos cœpit, sicut frequenter sanus corpore antè solebat inter communia colloquia, propheticum illud proferre ac dicere: Nolite timere, non transibo, inquit, antequam ipse veniat. Quod quàm veraciter spiritu prænosceret, rei probavit eventus. Nam triduo vel quatriduo ante transitum ejus, venit diu optatus & electus filius ejus Albricus inopinatè, cunctis nescientibus, excepto Patre spiritali, qui ejus adventum longè antè prædixit.

Circa An. DCCXCI. Aug. XXV.

ad Albrici reditum ex Italia reservatus, [a]

22. Tunc continuos illos tres dies aut quatuor in communi utilitate & totius familiæ salubri negotio dum ducerent, sano sensu quæcumque desiderabant invicem conferentes; venit ei dies extremus mortalitatis hujus, ad ingressum regni & perpetuæ saluti prædestinatus. Circumsteterunt eum discipuli ejus, desiderantes adhuc quamvis infirmum Patrem diutius secum habere, & de eo optando dicere ad invicem: Non moritur hodie, non moritur hodie. Ipse verò, viribus adsumtis, quibus valuit: Hodie, inquit, volo licentiam habere. Et his dictis, jussit se ante Oratorium sancti Salvatoris à discipulis portari, & ostium aperiri: ibique oratione facta & communione sacri corporis & sanguinis Domini accepta, adspiciens ad altare, mente cælestibus intentus, ad Dominum perrexit[b], cui tanto tempore sincera mente servivit, præstante eodem Domino nostro Jesu-Christo, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

animam agit ante Oratorium Salvatoris,

Viatico accepto. [b]

[a] Nempe stirpis ac generis sui, ex quo prodiit Albricus in commissa Trajectensium cura post Gregorium successor, & Episcopus, ut ex Actis S. Liudgeri constat, ubi Albricus Gregorii nepos dicitur.

[b] Anno scilicet ætatis LXXIII. (nam septuagenarius paralysi correptus, tribus annis superstes vixit ex num. 20.) Christi verò DCCLXXXI. Siquidem annum quintum-decimum agens, Bonifacio adhærere cœpit anno DCCXXII ex notatis num. 4. Diem signat Molanus in Additionibus ad Usuardum VIII Kalend. Septemb. In Annalibus Leodicensibus à Vuilelmo Heda citatis sepultus dicitur Gregorius cum matre S. Vvastrade in Susterensi Cœnobio nobilium Virginum Benedictinarum diœcesis Leodicensis. Repugnat Johannes de Beka in Alberico, quem in æde sacra S. Salvatoris (quæ tum primaria erat Trajecti Ecclesia ex dictis in Observationibus ad Vitam S. Vvillibrordi) Gregorio consepultum fuisse adfirmat. Sanè in Oratorio S. Salvatoris extremum spiritum reddidisse perhibetur supra.

Ann. Chr. DCCXCIV. Julii XVI.

SANCTI FULRADI ABBATIS
MONASTERII S. DIONYSII IN FRANCIA, ET FRANCORUM REGIS ARCHICAPELLANI,
ELOGIUM HISTORICUM.

Fulradi duo.

1. FLORUERE *in Gallia* FULRADI *duo unus post alium, uterque Abbas. primus Monasterii S. Dionysii prope Luteciam Parisiorum: alter Cœnobii S. Quintini apud Augustam Veromandorum. prior Pippini ejúsque filii Caroli Magni; posterior Ludovici Augusti cognomento Pii principatu. De primo hîc agere instituimus, præmissis nonnullis rebus de Monasterio Dionysiano, cui is præfuit.*

Monasterii Dionysiani initia.

2. *Insigne veréque regale S. Dionysii Monasterium Dagobertus Magnus Francorum Rex quinto ab urbe Parisiaca lapide ædificavit, eóque loci Monachos instituit, qui Agaunensium perpetuum psallendi ritum observarent. Hic ritus ibidem perseveravit ad tempus Aigulfi quinti (ut putant) Abbatis, à quo abrogatus fuisse dicitur apud Fredegarium & Scriptorem libri de gestis Dagoberti; postea restitutus, ut patet ex diplomate Pippini Regis*, dato VIIII Kal. Octob. anno XVII regni in ipso Monasterio S. Dionysii, *quo bonorum confirmatio à Pippino fit* eo scilicet ordine, ut sicut tempore anteriorum Regum ibidem in ipsa sancta Basilica psallentius per turmas fuit institutus, sicut Ordo sanctus edocet, die noctúque perenniter in ipso sancto loco celebretur. *Præterea, teste Audoëno in lib. 1 de vita S. Eligii cap. 32*, Eligius fabricavit mausoleum sancti Martyris Dionysii, & tugurium super ipsum marmoreum, miro opere de auro & gemmis: cristam quoque & species in fronte magnificè composuit. axes quoque in circuitu throni altaris auro operuit, & posuit in eis poma aurea rotundilia atque gemmata: operuítque & lectorium & ostia diligenter de metallo argenti: sed & tectum throni altaris axibus operuit argenteis. Fecit quoque & repam in loco anterioris tumuli, & altare extrinsecùs ad pedes beati Martyris fabricavit. tantúmque illic suppeditante Rege suam exercuit industriam, atque ita suum desudit specimen, ut pæne singulare sit in Galliis ornamentum, & in magna omnium admiratione usque in hodiernum diem. *Demum* Dagobertus *post suam ipsius mortem* sepultus est in Ecclesia S. Dionysii, *inquit Fredegarius*, quam ipse priùs condignè ex auro & gemmis & multis pretiosissimis speciebus ornaverat. *Eumdem sepulturæ suæ locum elegerunt posteri Francorum Reges fere omnes: adeo ut Dionysiana Basilica evaserit commune Regum Christianissimorum conditorium.*

Situs & primarii cultores.

3. *De isto Monasterio ejúsque basilica ita loquitur Audoënus in libro 1 de vita S. Eligii cap. 32, aliíque mediæ ætatis Auctores, quasi in ipsa Parisiorum civitate situm fuerit. Verùm familiare illis Auctoribus est, ut urbis cujusque nomine etiam suburbana, id est loca urbi vicina comprehendant, uti fusè & eruditè demonstrat Hadrianus Valesius, qui Monasterio Dionysiano primariam sedem primariósque cultores, Monachos scilicet, vindicavit in disceptatione de Basilicis capp. 8 & 9, & in defensionis parte posteriori capp. 5 & 6. Cujus argumentis*

Ann. Chr. DCC XXCIV. Julii XVI.

quidquam addere non sinit viri clarissimi diligentia, qui hoc in argumento nihil prætermisit. Sanè insuper unicum mihi occurrit testimonium ex Vita beati Adalberonis Mettensis Episcopi, in qua vir pius donaria pretiosa Ecclesiis multis in his S. Dionysio Parisius, S. Remigio Remis, transmisisse perhibetur suo tempore, hoc est ante medium sæculum decimum, quo & Remigiana basilica mille circiter passibus ab urbe Remorum distabat, modò pomœrio urbis inclusa; & Dionysiana, nemine secus sentiente, eo ubi nunc cernitur in loco sita erat. Istius Monasterii dignitas brevi observationum nostrarum compendio contineri nequit. alia otia suúmque volumen exigit grandis materia. Id unum hoc loco juvat adnotare, Sigobertum Reclausum basilicæ S. Dionysii Martyris Romam ad limina S. Petri & S. Pauli missum à Carolo Tudite fuisse, uti legimus in Appendice Chronici Fredegariani. Ad Fulradum veniamus, cujus res gestas Godefridus Henschenius erudito commentario illustravit in Februario Bollandiano.

4. Fulradum in Alesatia provincia natum fuisse probant amplissima ejus possessiones in eo pago consistentes, quas Monasterio Dionysiano contulit, nempe Monasterium Lebraha, cella S. Hippolyti, aliáque prædia, de quibus postea dicemus. Accedit quòd Carolomanno in Austria regnanti adhæsit, & (sicuti aiunt) in Monasterio Lebrahensi voluit sepeliri. Parentes suos hactenus ignotos, RICULFUM & ERMENGARDEM, nominat in suo ipsius testamento, quos clarissimos fuisse constat, tametsi de illis nihil ad nostram pervenit memoriam. Certè dignitas Archicapellani, à Fulrado administrata, nonnisi summatibus & primariis viris concedebatur. Fratrem habuit GAUSTBERTUM, sororem WALDRADANAM, utrumque laudatum in prædicto Testamento, quod inferiùs ex autographo referemus. Fulradi patria & parentes.

5. Quantum apud Pippinum Regem valeret Fulradi auctoritas, discimus ex S. Bonifacii Episcopi Moguntini epistola 92, carissimo Consacerdoti Fulrado Presbytero inscripta, quâ eum rogat, ut suis verbis gloriosum & amabilem Regem Pippinum salutet, & illi magnas gratias referat de omnibus pietatis operibus quæ secum fecit, & ut imminentem sui ipsius obitum ei indicet; discipulos commendet, Lullum in primis, quem sibi Episcopum substitui postulat. Nec minoris erat ponderis apud Romanos Pontifices Fulradi nomen. Nam teste Hadriano Papa in litteris ad Tilpinum Remorum Antistitem, sanctæ memoriæ Bonifacius Archiepiscopus & amabilissimus Fulradus, Franciæ Archipresbyter, tempore Zachariæ & Stephani multum laboraverunt, ut Pallium Abeli Archiepiscopo Remensi transmitteretur. idémque ipse Fulradus Tilpino Pallium ab Hadriano concessum detulit, ut ex prædictis litteris constat. Auctoritas.

6. Hinc est quòd varias legationes ad Romanos Pontifices obivit: quo munere feliciter defunctus est. Prima cum Burchardo Vvirtzburgensi Episcopo ab eo suscepta est anno DCC XLIX, ut Zacharias Papa de Francorum principatu in Pippinum conferendo consuleretur. Idem etiam Stephano Papa in Galliam accedenti obviam à Pippino missus, eumdem postea Romam reduxit. Romà cum litteris Papa ad Pippinum reversus, iterum istuc proficiscitur, ut Pentapolim & Æmiliam, quas Aistulfus Pippino compellente restituere Pontifici Romano promiserat, ipse in manus Stephani resignaret. quod & præstitisse, obsidibus & clavibus Stephano datis, auctor est Anastasius vulgatus. Aistulfo exstincto Desiderius cùm per Ratchisi factionem Regnum Langobardorum obtinere non valeret, misso Fulrado cum valida Francorum manu, conatus adversariorum compressit. Denique Fulradus apud Hadrianum Papam egit, Pontifex ut Pallium Tilpino Remorum Archiepiscopo per se mitteret. Eumdem etiam ad Hadrianum Papam legatum à Carolo fuisse cum Adone Abbate, constat ex epistola 61 codicis Legationes.

ANN. CHR. DCC XXCIV. JULII XVI.

Carolini. In his omnibus quanta semper integritatis fuerit, probant litteræ Stephani & Pauli Pontificum Romanorum ad Pippinum Regem.

Archicapellani dignitas.

7. *His in litteris aliisque honoris causâ nuncupatur* Pippini Consiliarius, Capellanus palatii, Franciæ Archipresbyter, *id est summus palatii Capellanus: cujus officium erat* omnem palatii Regum Francorum Clerum sub cura & dispositione sua *habere, uti Hincmarus ex libro Adelardi Abbatis Corbeiensis docet in Opusculo 14. Hinc Fulradus Alcuino* Pastor sacræ capellæ *appellatur. Id muneris Pippino regnante consecutus, etiam Caroli Magni principatu retinuit, ut patet ex Hincmari loco citato. tametsi Guillelmus Peiratus in commentario de palatinis Capellanis condito, suspicatur mendum irrepsisse in Hincmari textum, censetque Fulradum hanc dignitatem administrasse tempore Pippini & Carolomanni: at* Carolomanni *loco errore amanuensium suffectum vocabulum* Caroli Magni. *Certè in diplomatis non paucis Fulrado concessis à Carolo Magno, nusquam (si non me fallit memoria) Fulradus* Capellanus *vocatur.*

Abbatis munus.

8. *Antè verò quàm id muneris obtinuisset Fulradus, jam Abbas erat Monasterii Dionysiani. Legi varia diplomatum exemplaria, in quibus Fulradus Abbas exprimitur: nec tamen quo signanter anno regimen prædicti Cœnobii inierit, adsequi licuit. Iam Abbatem eum fuisse anno nono Childerici Regis constat ex quodam Pippini Majoris-domus Placito, cujus hæc verba:* Cùm resedisset inluster vir PIPPINUS Majorem*-domus Attiniaco in palatio publico ad universorum causas audiendum vel ad recta judicia terminandum, ibique veniens Fulradus Abba de Monastherio domni Dionysii, ubi ipse preciosus Domnus in corpore requiescit, advocatâ RAGANE Abbatissâ nomine legitemo interpellabat, repetebat ei, eo quòd ipsa Ragane vel Agentes in partes sui Septemolas res sancti Dionysii post se malo ordine retenebat injustè .·. in pago Tellau, quem CHEREBALDUS & conjux sua AILBERTA per eorum restamentum ad casa sancti Dionysii condonaverant, *&c.* Datum quod fecit mensis Junius dies viginti, annum nono regni Childerico Rege. *Hoc in diplomate, quod primaria manu descriptum cum aliis permultis in Archivo Dionysiano adservatur, notatu dignum est sigillum cereum diplomati adfixum, in quo exhibetur effigies Christi Domini stantis, hinc inde Angelos duos habentis, unum ad dextram cum cereo, alterum ad sinistram cum thuribulo. Erat ergo Fulradus Abbas* anno nono Childerici Regis, *id est anno* DCC L. *tametsi Bonifacius epistolam 92 inscribit* Fulrado Presbytero, *non Abbati, ob eam quam sæpe retuli rationem, quòd ii scilicet Abbates qui Presbyteri erant, passim omisso Abbatis nomine Presbyteri appellarentur. Exstat & aliud diploma* datum anno secundo Pippini Regis, *quo in diplomate* Fulradus Abbas *dicitur.*

* *sic*

Privilegia per eum obtenta.

9. *Is varia obtinuit privilegia in gratiam Monasterii Dionysiani & aliorum ab eo pendentium. Egregium illud est quod Stephanus Papa secundus, aliis tertius vocatus, Monachis Dionysianis tribuit facultatem habendi proprium Episcopum, qui episcopalia munia in ipso Monasterio & in cellis ei subjectis exerceret. Hocce privilegium, quod mutilum exhibet Sirmondus in tomo 2 Conciliorum Galliæ, integrum ego cum aliis viris clarissimis Claudio Fresnio Cangii domino, Antonio Vione Herovallio, & Iohanne Baptista Cottelerio legi in primaria charta, cujus exemplum hîc ad amussim reddere visum est haud otiosum.*

Stephani privilegiũ de proprio Episcopo Monasterii Dionysiani.

STEPHANUS *Episcopus servus servorum Dei*, FULRADO, *Deo amabili Presbytero & Abbati venerabilium diversorum Monasteriorum Deo auspice fundatori, & per seriem omnibus successoribus ejus vicissim Abbatibus in perpetuum.* Quoniam semper sunt concedenda quæ rationibus optantur congruis, oportet ut devotio conditoris sancti oraculi in præstandis privilegiis

à

à nobis augeatur. Igitur quia postulasti à nobis, dilectissime noster fili, quatinus in Regno Franciæ, ubi & ubi tibi placitum fuerit, in turis atque mœniis diversorum locorum, sive in his quæ tuæ proprietatis sunt, in his etiam quæ per emptionis paginam tibi advenerunt, sive in rebus parentum tuorum, vel undecunque tibi advenerint, Monasteria construendi licentiam tribueremus, ipsaque Monasteria sicut à te sine refragatione de aliquo Judice vel reclamatore constructa sunt, ità libera sub jure sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui Deo auctore deservimus, à nobis firmata privilegiorum in futuro permaneant. His igitur quàm piis desideriis faventes, ac nostra benedictione id quod petis effectui mancipantes, per hanc apostolicam auctoritatem tibi ceterisque successoribus tuis Abbatibus Cœnobii sanctorum martyrum Dionysii, Rustici & Eleutherii, licentiam & potestatem concedimus ædificandi Monasteria, ubicúmque in Franciæ Regno volueritis, sive in locis proprietatis vestræ, sive in his quæ per comparationis seriem, vel concessionem Regum, vel parentum vestrorum dono, vel undecunque, vel ubicunque vobis quolibet justo modo obvenerint. Et quoniam ad preces CHLUDOVEI, filii Dagoberti Regis, domnus LANDERICUS Parisiacæ urbis Episcopus, à sua & omnium successorum potestate deinceps, cum consilio suorum Canonicorum & fratrum suorum Coepiscoporum regionis illius, Cœnobium vestrum & omnes ad eum servientes Clericos quorumcunque ordinum in procinctu vestri Monasterii absolvit; nos etiam idem, & habere vobis Episcopum per singulare privilegium concedimus, qui de vobis ab Abbate vel à Fratribus in Monasterio vestro electus, & à Fratribus nostris Episcopis de illa regione consecratus, illa vestra Monasteria à vobis ædificata provideat, & vice nostri nominis ubi & ubi fuerint regat, & prædicationi tam in ipso vestro Monasterio, quàm in sibi subjacentibus deserviat. Ut autem alicujus Ecclesiæ Episcopus vel Sacerdos illa Monasteria à vobis ædificata aliquo cupiditatis vinculo deceptus invadat; & illi Episcopo quem tu vel successores tui elegerint & ordinare fecerint, per invidiam aut per quamlibet occasionem aliquam contradictionem inferat, omnino prohibemus: sed sint reliqua vestra Monasteria sub apostolica ditione, sicut & ipse sanctus locus constitutus est, ad quem ipsa omnia prædicta Monasteria pertinere videntur. Hoc autem Christi Dei & Domini nostri & beati Petri Apostolorum principis, & nostra qua prævalemus auctoritate promulgantes sancimus, ut ista quæ dictavimus ita roborata permaneant, & nemo Episcoporum de quacumque Ecclesia Presbyterum vel Diaconem ordinare, vel aliquod ecclesiasticum ministerium celebrare, vel Concilium convocare in prædictis Monasteriis audeat, nisi ille quem Abbas illo in tempore existens, ad hæc officia peragenda invitaverit. Tuas autem & tuorum Monasteriorum causas tu atque tui successores per tempora quæ ventura sunt, ad nostram & apostolicam audientiam reportare & reclamare per nostram præceptionem licentiam habeas: & cùm veneris ad nos, vel Legatos tuos miseris, nullus interea te vel illos videlicet tuos successores condemnare valeat, vel res tuas quoquomodo invadere præsumat. Si quis autem vel Rex, vel Episcopus, vel aliquis de potestatibus hujus sæculi, contra istam nostram auctoritatem facere voluerit, & de nostra & apostolica auctoritate aliquid fraudare temptaverit, habeatur sicut sacrilegus, nec habeat partem, neque societatem in regno Christi & Dei; sed sit anathema maranatha in perpetuum: qui autem nostram hanc & apostolicam auctoritatem conservaverint, benedictione cælesti repleantur à Domino Jhesu Christo in sæcula sæculorum. Bene valete. Datum IIII Kal. Martias, imperante

Ann. Chr. DCC XXCIV. Julii XVI.

Acta SS. Ord. S. B. Saculum III. *

Ann. Chr. DCCXCIV. Julii XVI.

domno piissimo Augusto Constantino à Deo coronato magno Imperatore, anno decimo octavo imperii ejus, sed & Leone majore Imperatore ejus filio anno quatro, Indictione decima.

Hadriani confirmatio.

10. *Istud privilegium habendi proprium Episcopum, anno* DCC LVII *concessum, confirmavit Hadrianus Papa I, facultate data*, ut penitus liceat ibidem habere Episcopum, sicuti à priscis temporibus, *inquit*, & usque hactenus fuit. *Hadriani litteras edidit Sirmondus in tomo 2 Galliæ Conciliorum, quales omnino exstant in ipso autographo à me lecto & collato cum editis. Ex his Hadriani verbis colligitur, jam ante multum tempus, quàm Stephani privilegium ratum haberet, fuisse in Ecclesia Dionysiana Episcopum proprium, immo ante obtentum ab Stephano privilegium: quo in numero censendus videtur* TURNOALDUS, *dictus* Episcopus & custos basilicæ S. Dionysiii *in Chilperici Regis diplomate, cujus exemplar hactenus integrum habetur. censendus etiam* HERBERTUS *Episcopus ejusdem loci, de quo in lib. 2 de miraculis S. Dionysii cap. 6 infrà.*

Stephani aliud privilegium. *f. domum

11. *Præterea Stephani Papæ aliud privilegium exstat etiam apud Sirmondum, quo itidem Fulrado* diebus vitæ suæ *concedit* hospitale positum infra basilicam B. Petri, quod tenuit Ratchis Monachus; necnon & domnum * positam juxta Monasterium B. Martini, quam tenuit Nazarius Monachus. *Nec mirum quòd Stephanus Papa ita erat affectus tum erga S. Dionysii Cœnobium, tum erga Fulradum Abbatem. Meminerat quippe commorationis suæ* apud venerabile Monasterium *istud, & recepta inibi sanitatis meritis Apostolorum & S. Dionysii. qua de re exstant ipsius Stephani litteræ apud Sirmondum.*

Monasteria & Ecclesiæ à Fulrado conditæ.

12. *Cellas seu Monasteriola nonnulla condidit Fulradus, Lebrahense scilicet & Cellam S. Hippolyti, eáque Reliquiis S. Alexandri & S. Hippolyti munita ac prædiis ditata Monasterio Dionysiano attribuit. Et tamen* Cella in valle Lebrath *ædificata per Carolum Magnum dicitur in Chronici Senoniensis lib. 2 cap. 9, his verbis:* In ipsa etiam valle, in inferiori loco, quia spatiosior erat, famosissimus Imperator Carolus Magnus Cellam in honore B. Dionysii ædificavit, in qua corpus sanctissimi Papæ Alexandri & Martyris à Roma delatum collocavit, & eam magnis redditibus ampliavit. cujus etiam Ecclesiæ pavimentum diverso colore marmoreo artificiosè, sicut hodie in aliqua parte sui apparet, substravit. quæ adhuc Cella ad Monasterium B. Dionysii pertinere dignoscitur. *At Cellam S. Hippolyti à Fulrado conditam fuisse* in sua *ipsius* proprietate, *constat ex diplomate Caroli Magni dato regni anno sexto. Utramque hanc Cellam cùm in precarium tradere vellet Ludovicus Abbas Dionysianus, rem detulêre Monachi ad Episcopos Vermeriæ congregatos anno* DCCC LIII, *exhibito Testamento*, quod sanctæ recordationis Abba Fulradus *de illis condiderat*, necnon & privilegio quod exinde sancta Sedes apostolica per beatum Stephanum Papam eidem Monasterio super præfato Testamento fecerat. *Quibus inspectis Patres id fieri prohibuerunt*, definientes juxta sacram & divinam auctoritatem atque secundùm Testamentum præfati piæ recordationis Fulradi, necnon & secundùm decretum aposto-

licæ Sedis, nullo umquam tempore jam dictum Monasterium S. Alexandri cum rebus ibi pertinentibus à majore Monasterio S. Dionysii quocumque ingenio divellendum, nec beneficiario, nec precario jure distrahendum. *Monasterium Lebraha in Alesatia, in valle Leporum, vulgò* Lebekaw, *ad amnem Leberam quandam situm, inter Selestadium & opidum Markircham, modo eversum jacet, eóque loci opidulum ultimis bellis miserè labefactatum superest cum aliqua parte Ecclesiæ. cujus loci* Prior Johannes Boreas, B. Dionysii Monachus, *notatur in Necrologio Argentogilensi* x Kal. Martii. *Ecclesia verò S. Hippolyti, vulgò S.* Bilt, *prope Selestadium hactenus visitur. Locus olim* Fulrado-villare *appellabatur. S. Hippolyti corpus in Monasterium Dionysianum translatum est ante multos annos. Ad hæc Fulradus alias Cellas ædificavit, aut certè restituit, nempe S. Privati in ditione Salonensi, diœcesis Mettensis, quam Cellam* Fulradus in sua proprietate infra Haitebertingas super fluvium Braiha in Ducatu Alamannorum, in Comitatu Hurma novo opere *construxisse fertur in quodam diplomate Caroli Magni. In libello de translatione corporis S. Viti in Saxoniam, referendo Sæculo insequenti, laudatur Fulradus, quòd* corpora beatorum Martyrum Alexandri & Hippolyti transtulerit *Româ, simul* & corpusculum beatissimi pueri ac Martyris Viti, *quod* in prædio suo posuisse *dicitur, &* Ecclesiam nomini ejus fabricasse. *Aliam Cellam suo ipsius nomine appellatam in Vosago exstruxit, ubi collocavit S. Cucuphati Reliquias, postmodum Dionysianæ basilicæ illatas: cujus Cellæ aliarúmque meminit in suo Testamento, quod postea producemus.* ANN. CHR. DCCLXXXIV. JULII XVI.

13. *His aliísque rebus gestis clarus Fulradus ad superos migravit anno* DCCLXXXIV, *& quidem* XVII *Kal. Augusti. Annum signant fragmentum veterum Annalium à Chesnio editum in tomo 2 Hist. Franc. pag. 21, & Chronicon Moissacense in tomo 3. diem verò Necrologium Argentogilense his verbis:* XVII Kal. Augusti obiit domnus Fulradus nostræ congregationis Monachus & Abbas. *tametsi die 17 Februarii obiisse dicitur apud Jacobum Dubletum, qui S. Fulradi corpus in Monasterio Lebraha seu S. Alexandri sepultum fuisse fatetur, ubi hactenus ejus memoria colitur. Patres Synodi Vermeriensis jam laudati* piæ & sanctæ recordationis Abbatem *vocant Fulradum, cujus epitaphium scripsit Alcuinus in hunc modum.* Fulradi obitus & cultus.

Epitaphiũ.

Presbyter egregius valde & venerabilis Abba,
Strenuus actu, opere; pectore, mente pius;
Corpore FULRADUS tumulo requiescit in isto,
Notus in orbe procul, noster in orbe Pater.
Inclytus iste sacræ fuerat Pastórque capellæ:
Hic decus Ecclesiæ promtus in omne bonum.
Hæc domus alma Dei magno est renovata decore,
Ut cernis, Lector, tempore quippe suo.
Iste pios Patres magno dilexit amore,
Relliquias quorum hæc domus alma tenet.
Credimus idcirco cælo societur ut illis,
In terris quoniam semper amavit eos.

His versibus innuere videtur Alcuinus, Fulradum sepultum fuisse in basilica Dionysiana, quam ipse instaurasse perhibetur in sequenti libro de miraculis S. Dionysii, quem unà cum sociis suis Patrum *nomine forsan hîc designavit Alcuinus. Ex eo loco, si id ita est, translatum fuit corpus Fulradi in Monasterium Lebraha, & quidem (ut suspicari licet) die 17 Februarii, qui dies depositionis postea creditus est, qui fuerat translationis aut elevationis.*

14. *Fulrado in regimine Abbatiæ Dionysianæ successit* MAGINARIUS teneris ab annis nutritus *à Fulrado, teste Alcuino, qui ejus iisdem epitaphium* Successores.

Ann. Chr. DCC XXCIV. Julii XVI.

composuit : ex quo intelligitur, Maginorium perparvo tempore rexisse ovile, *& in medio ætatis flore correptum* sub pedibus Magistri *sui* requiem *seu tumulum habuisse. quod sanè argumento est, Fulradum in æde S. Dionysii primitus jacuisse, uti & Maginarium. Hunc excepit* FARDULFUS *Abbas, Desiderii Langobardorum Regis antea familiaris, eóque subacto per Carolum Magnum in Franciam exsul abductus : de quo exstant versus apud Chesnium in tomo 2 pag. 645, & Alcuini epigramma 117. Is est* FARDULFUS, *mendosè* Ardulfus, *per quem* detecta fuit *Pippini* conjuratio *adversus Carolum patrem; quíque* ob meritum fidei servatæ, Monasterio S. Dionysii donatus *est anno* DCCXCII, *teste Eginhardo in Annalibus. Fardulfus successorem habuit* WALTONEM, *Vualto* HILDUINUM, *ut constat ex libro sequenti miraculorum.*

Disciplinæ restitutio in Monasterio Dionysiano.

15. *Tempore procedente lapsa est monastica disciplina in Cœnobio Dionysiano, quam restituere conatus est per Benedictum Aniana Abbatem Ludovicus Augustus, qui demum istud opus feliciter exsecutus est* anno XVIIII imperii *sui. Ejus rei diploma exstat apud Sirmondum, in quo testatur Imperator,* Aldricum Metropolitam Senonicum cum suffraganeis suis, necnon & Ebbonem Metropolitam Durocortorum cum suis ad memoratum Monasterium venisse; & habito conventu, quòd idem Monasterium Ordini monastico constructum, dedicatum, & rebus ditatum fuit; & in eo ipse Ordo usque ad tempus quo sceptra imperialia ipse suscepit, ibidem utcumque viguerit, manifestis indiciis Regúmque antiquis & modernis Præceptis & Episcoporum privilegiis ac Fidelium donationibus palam cunctis est factum. *Hinc patet Monachos à condito Cœnobio usque ad id tempus istic perstitisse, tametsi plurimi defecerant à recta disciplina. Certè in Nevelongi nobilis Hasbaniensis litteris, datis* IV Non. Aprilis, anno XXXVII regnante Karolo Rege, & anno V *imperii ejus, hoc est anno* DCCC V, *quarum litterarum primarium exemplar vidi ac legi; in his, inquam, litteris Nevelongus* Abbati FARDULFO & congregationi basilicæ domni Dionysii res proprietatis suæ sitas in pago Hasbanio, in loco qui vocatur Hasca super fluvium Lachara, *concedit* in luminaria & in stipendia Monachorum.

Societas cum Remigiano.

16. *Paullo pòst, id est anno* XXV *imperii ejusdem Ludovici, Monachi Dionysiani ad meliorem frugem revocati, societatem piorum operum ac suffragiorum inierunt cum Cœnobitis Remigianis urbis Remensis, qui ex ipsis propagati erant. Istius societatis litteræ vulgatæ sunt in tomo 4 Spicilegii, ubi Monachorum Dionysianorum nomina exprimuntur, quos inter* HLUDOVICUS Imperator, *item* HLudovicus Rex *numeratur. itémque* HINCMARUS Diaconus & Monachus, *factus postea Remorum Archiepiscopus; &* GODOFREDUS Episcopus, *is scilicet qui ex privilegio Stephani & Hadriani Pontificum Monasteria & Ecclesias Abbatiæ subjectas procurare debebat; aut certè Episcopus certæ sedis ex collegio Dionysiano adsumtus. Utriusque prædicti monumenti hoc loco meminisse haud ab re visum est.*

Viri illustres.

17. *Floruere in eo Cœnobio quamplures viri illustres, in his* SUGERIUS & MATTHÆUS de Vindocino *Abbates; uterque Regni administrator, ille sub Ludovico VII, hic sub Ludovico IX Rege sanctissimo. Quidam alii viri pii ac præcipui ex Necrologio Argentogilensi recensendi sunt post librum tertium de miraculis sancti Dionysii infrà.*

Testamentũ Fulradi.

18. *Superest ut referamus Fulradi Testamentum, cujus duo exemplaria Auctoris propria manu signata, prolixius unum, alterum brevius reperi in Archivo Monasterii S. Dionysii. Et quidem alterius Testamenti meminit Fulradus in fusiori Testamento, quod referre integrum sufficiet cum suis mendis, quales in ipso autographo commissæ sunt ex vulgari ejus ævi Notariorum idiomate, quæ Romanisca seu corrupta Latina lingua dicebatur.*

ANN. CH. DCCLXXV. Julii XVI.

TERMINUM vitæ pertimesco, quando de hunc sæculum ero migraturus, ut aliquid de peccatis meis per confessionem & largitatem de proprias pecunias meas, quæ ad Ecclesiarum & ad loca sanctorum beatorum Martyrum Dionysio, Rustico, & Eleutherio, ubi ipsi Domni corpore requiescunt, in loco qui dicitur Cadolago, ubi plurima servorum Dei turma laudes Christi die noctúque adesse videntur, ut in alimonia eorum & susceptionem hospidum, vel in elemosina senodicorum pauperum, viduarum, orfanorum, & in lumen Ecclesiarum conferre debeam, ut Dominus per suam misericordiam & intercessionem Sanctorum, & orationes & pauperum mihi in pace & misericordia debeat recipere, qualiter portionem merear habere in vita Beatorum. Ego FULRADUS acsi indignus Sacerdos vocatus, filius RICULFO & ERMENGARDE quondam, dono donatúmque in perpetuum esse volo omnes res proprietatis meæ, quicquid de successione parentum meorum mihi obvenit, vel de dationibus Regum seu de comparato vel commutationes vel traditiones, quantumcumque mihi & germano meo GAUSTBERTO traditum fuit, & quicquid ipse germanus meus Gaustbertus mihi tradidit, & villas denominatas, quæ Theudericus mihi tradidit. id sunt, Blitthario-villa cum appendiciis suis; Auricas*, Macheta cum appendiciis earum; Gamundiis cum appendiciis suis. Similiter quantumcumque Hartbertus in ipsa loca habuit: & Cocalingas, Villare, & quæ Hermenlindis mihi tradidit. similiter Sechingast Faginulvincas cum integritate. similiter Fredishaim, similiter Hundinishaim & Mauchinhaim & Benisthaim, quæ CHRODHARDUS mihi tradidit cum appendiciis earum. similiter villas & loca quæ Wido mihi tradidit, Guirmari, Audaldo-villare, Radberto-villare, Grutsinhaim, Ansulfeshaim, Scaferishaim, & reliquas res per loca diversa tam in Alisacius, quàm quæ in Mordinnavia, quæ mihi Wido tradidit, & per mea præstaria modò, seu usufructuario aliquas habet, Waltario-villare, Tornugo-villare Victorniagas, Adimartia * villa, Destrago, Hagtaddo-villare, Watnugo curte, Filicione curte, Sicramno curte, quantumcumque in Alisacius & Mordenavia & Brisegavia*, quicquid mihi traditum fuit, & datum per strumenta cartarum. similiter in Saloninse & Scarponinse, & Calmontinse, & Blesiuse, & Rosalinse, quicquid in ipsos pagos visus sum habere tam terris, mansis, campis, pratis, silvis, vineis, cultis & incultis, aquis aquarúmve decursibus, mancipiis, servis, ancillis, litis, undecumque moderno tempore vestitus sum; totum & ad integrum greges cum pastoribus, & omne subpelectile ad partes sancti Dionysii à die præsente, pro animæ meæ & genitore meo RICULFO, & genitrice mea ERMENGARDE, & germano meo GAUSTBERTO, & BONEFACIO, & sorore mea WALDRADANE, & progenealogia mea: ut per intercessione S. Dionysii cum sociis suis mereamur adapisci vitam æternam. Similiter Salona, ubi ædificavi Ecclesiam in honore sanctæ MARIÆ, ubi requiescunt sanctus Privatus Martyr, S. Ilarius Confessor, quicquid ibidem datum fuit de conlata populi, & ipse populus mihi tradidit; omnia & ex omnibus, sicut per Testamentum meum confirmavi, à partibus S. Dionysii ipsa Cella debeat aspicere, tam illas commutationes, quæ cum ANGALRAMNO Episcopo feci, quámque & reliquas commutationes. similiter & alia Cella quæ dicitur Audaldo-villare, ubi sanctus Ipolytus requiescit; & tertiam Cellam infra vasta Vosgo ædificavi, ubi sanctus Cocovatus requiescit super fluvium Laima, quæ dicitur Fulrado-cella. similiter quarta Cella infra Alamania, quæ dicitur Arebertingas, ubi sanctus Veranus requiescit. similiter quinta Cella, quam Adalongus mihi tradidit, quæ dicitur Adalongo-cella, ubi sanctus Jorgius re-

* al. Adartorta

* Brisgovv

ANN. CHR. DCC LXXIV. JULII XVI. quiescit. similiter sexta Cella, ubi sanctus Vitalis requiescit, super fluvium Nettra, quæ Hasti mihi tradidit, quantumcumque ad ipsas aspicere videntur, & conlata populi ibidem delegavit, tam terris, mansis, campis, pratis, silvis, pascuis, aquis aquarumve decursibus, vineis, farinariis, greges cum pastoribus, servis, ancillis, litis, aurum, argentum, codices, eramen*, ornamenta Ecclesiarum, patellas ad salo faciendum in vico Bodatio seu Marsallo unà cum sessis eorum, sicut dixi, & omne subpellectile, quantumcumque ad ipsas Cellas repertum fuerit, totum & ad integrum à die præsente ad partes sancti Dionysii delegavi: & dum ego vixero ipsas res in mea potestate habere debeam, post meum quoque discessum absque ullius Judicis contradictione à partibus sancti Dionysii debeant revertere, & nullus heredésque meorum potestatem habeant contra hanc traditione mea agere. Et si conaverit, inferat unà cum sociante fisco auro libras L, argento pondus C coactus exsolvat, & quod repetit evindicare non valeat cum stipulatione subnexa. Actum publicè Haristalio, anno nono & quarto regnante Carolo gloriosissimo Rege Francorum & Langobardorum, atque Patricio Romanorum. Ego FOLRADUS Capalanus S. In Dei nomine MAGINARIUS consensi & S. Signum † TEUDRICO. HAMERADO † consensi. Signum † WLFARDO. Signum † HADRATTO. Signum † GISLAMARO. Signum † HILDRADO Comite. Signum † BALDULFO. Signum † EHRODONE. Signum † HAINRICO. Signum † ANSELMO Comite palatii. Signum † FOLRADO. Signum † HARTGERO. Signum † HARIHARDO Comite. Signum † RICGAVIO. Signum † TEUDULFO. Signum † HILDRADO. Signum † ERLEBERTO. Signum † GUNDACCRO.

* eramen, forsan signa Ecclesiæ seu campanas ex ære

Anno nono & quarto regnante domno Carolo gloriosissimo Rege Francorum & Patricio Romanorum. Actum publicè Haristalio. Ego ADARULFUS rogitus & ordinatus à domno Fulrado scripsi & subscripsi.

19. *Hoc in testamento notandum primò* CHRODARDUM, *cujus in eo fit mentio, esse ipsummet Chrodardum Comitem, cujus habetur exemplar venditionis partim lacerum in Archivo Dionysiano, inscriptum* Fratri Folrado Abbati emtori, *actum in villa quæ dicitur* Mareleia publicè, XVI Kal. Aug. anno XVI regni domni gloriosissimi Pippino Regis *quibus in litteris Chrodardus Comes quædam prædia Fulrado vendit*, sita in Ducato Alamannorum in pago Brisagaviensi. *Secundò* THEODORICUM *Comitem, è subscribentibus unum, fuisse Caroli Magni propinquum, ex Annalibus Eginhardi ad annum 782. Tertiò annum hic signatum coincidere in annum Christi Domini* DCC LXXVIII, *qui erat nonus Caroli regnantis apud Francos, quartus ejusdem apud Langobardos. Quartò in extremo inferiori margine autographi insertam esse festucam. qua designari existimo traditionem per festucam, usitatam apud antiquos.*

20. *Fulradi Elogio subjicere juvat libros tres de miraculis S. Dionysii, quæ Fulrado Abbate ejusque successoribus Maginario, Fardulfo, Vualtone, & Hilduino patrata sunt. ex quibus libri duo priores rogatu* SAMUELIS *Monachi (ut puto) Dionysiani, laudati in fine libri secundi, scripti sunt à Monacho Dionysiano anonymo, Caroli Calvi principatu ineunte: tertius verò exeunte, ut patet ex delatione corporum cap. 5 relata, cui Auctor interfuit.*

INCIPIT PROLOGUS

De virtutibus & miraculis macarii Areopagitæ Dionysii sociorumque ejus.

Auctore Dionysiano Monacho anonymo, qui vixit Caroli Calvi principatu.

Ex mss. codicibus Dionysiano & Victorino.

PLORIMA miraculorum Dei, quæ in diversis locis præclarè gesta feruntur, duabus ex caussis litteris non esse mandata existimo: aut quia sui frequentiâ viluerunt; aut quòd ea qui accurato illustrare possent eloquio, penitus defuerunt. Quippe sapientiæ studium multos apud nos neglectum est annos; liberaléque artes diu sunt intermissæ. Signa autem quæ à temporibus KAROLI famosissimi Imperatoris, qui disciplinas adeo excoluit, ut earum ipse quarumdam munere sagacissimè fungeretur, latè micuerunt, negligentiâ magis quàm inertiâ teguntur. Indignum id quidem divina majestate, ac nostra devotione crediderim. Siquidem cùm rerum gestarum seriem, nonnulla etiam ne ipso quidem relatu digna, multa præterea fabulosa, nescia Dei operosè vetustas tradiderit, ut ea adhuc studiosè legamus, sive rerum magnitudine, sive scriptorum lepore provocati: quanto magis nos veræ Fidei cultores, quæ hoc tempore Dei nostri exercet potentia, ad laudem ipsius, seu futurorum ædificationem, & ardentissimè debemus inquirere, & comperta sagacissimè in libros conferre? Itaque cùm multa memoriæ digna præclarissimos Martyres Christi Dionysium, Rusticum & Eleutherium, tam in loco ubi eorum ossa sita sunt, quàm extra, latè divinitas ostenderit, quæ adhuc celebri fama partim audita, partim etiam visa vulgantur, pauca ex his in unum digessi: & quamvis innumera per tot annorum curricula obsoleverint, dedi tamen operam, ne omnia deperirent oblivione. Nec arbitretur quis me dubia, sed quæ à dignissimis fide viris audierim, aut quæ ipse viderim edidisse. Non enim Deum aut Sanctos ejus credo artifici mendacio delectari, sed veritate, in qua Religionis nostræ summa consistit. Ergo narrationis nostræ hoc erit exordium.

INCIPIT LIBER PRIMUS.

CAPUT I. *De milite pallam holosericam de Monasterio B. Dionysii violenter efferente, quod nefas gravis ultio subsecuta est.*

QUIDAM Primorum SIGEBERTI a Regis aliquando ad Basilicam beatissimi Martyris Dionysii venit, non ut pro admissis veniam posceret, sed ut admissa augeret. Quippe quia templum copiosis comtum ornamentis audierat, aliquid indè asportare cupiebat. Absentibus itaque custodibus venerandam Basilicam ingressus, holosericam pallam, auro, gemmis atque margaritis decoratam, quæ sanctum tegebat sepulcrum, præsumit, & (indignum dictu) audet efferre. Regressus ergo nescio qua adactus necessitate navim ingressus est, & inter alios quidam suorum, cujus præ ceteris probata ei erat fides, ferens ducentos aureos de collo pendentes. Hic ergo haut longè à litore acta navi, nullo impactus in aquam decidit, eúmque undarum violentia, incertum quibus finibus, ita abscondit, ut nullâ deinceps nautarum industriâ quiverit inveniri. Territus itaque ipse postulat relictum litus repeti, ne & ipse pari casu debitas penderet pœnas: móxque præfatam pallam velocissimè loco restituit, veniam sui reatus efflagitans. Quod quamvis fecerit, ultione tantùm sacrilegii incumbente, antequam volveretur annus vitam finivit.

a Sigibertus is est Chlotharii primi Francorum Regis filius, ut patet ex Gregorio Turonico Episcopo, qui duo prima hic descripta miracula refert in lib. 1 de gloria Martyrum cap. 72.

Ann. Chr. DCCXCIV.

II. *De milite qui dum auream columbam capere nititur, propriâ lanceâ transfigitur.*

ALTER scelestis pedibus supra sanctum sepulcrum calcare ausus, auream columbam a lanceâ deponere satagebat: cùm repentè elapsus, Deo sacrilegium ulciscente, eâdem lanceâ latera trajectus, allisisque testiculis occidit. Nec putandi sunt sancti Martyres ævum in cælo agentes hominibus quod in terra contempserint aurum præferre: sed ideo Deum in paucis eorum, immo suas ulcisci injurias, ne sacrilegia impune agentium exemplo multorum infectæ animæ in perpetuum pereant.

III. *De quodam qui de quadam Ecclesiâ B. Dionysii fecit stabulum equorum, & inde graviter castigatus, postea Monachus effectus est.*

FULRADUS quondam Cœnobii beatorum Martyrum Abba, cuidam nomine ANDRAMNO villam, quæ Bernegium dicitur, jure beneficii largitus est. Nam præter famulatum quem illi devotus exhibebat, portionem hereditatis suæ Cœnobio contulerat. Porro in eadem villa Ecclesia sita est, beati Dionysii reliquias continens. Hac ille novus dominus velut communi domo cœpit uti, inque ea accipitrem assiduè contra fas ponere; porticum verò quæ ei erat contigua, in stabulum equorum redigere. Temeritas consuetudinem obtinuerat, cùm beatus Dionysius talia diu non ferens, dignâ prorsus invectione correxit. Erat ejusdem villæ colonus, cui erat nomen Madalwino. Qui cùm quadam nocte sopore membra laxasset, visus sibi est memoratam Ecclesiam expetisse, atque in ea Missarum sollemnia quæ celebranda essent præstolari. Videt interea introire senem Clericum pontificalibus vestibus exornatum, ferentémque in manu baculum à capite arcuatum in ima reflexum, qualibus antiquiores Pontifices usos fuisse, ad Memorias eorum suspensi declarant: eúmque à se sciscitari quid ibi ageret. se verò respondisse, ut sacramentis interesset de more venisse, atque ita loci Presbyterum sustinere. Approbat senex viri devotionem, & parum mutata vultûs tranquillitate; Vides, inquit, ut me Andramnus despiciat, ut stercoribus avium suarum reliquias nostras inficiat? Tum librato quem manu gerebat baculo accipitrem ictu petiit, mortuumque in terram dejecit. Limen verò domûs egressus, queritur ab Andramno suæ domus vestibulum in stabulum commutatum equorum; eique rursus interminans, quem præstantiorem ibi equum invenit, baculo percussit, ictúmque mors secuta est. His gestis foras digreditur, & veluti adstantem eumdem Andramnum invenit. Cui torvo vultu cur se despiciat, suámque, immo Dei domum fœtidam stercoribus reddat objiciens, suram leniter tangit, & ne ultra talia admittere audeat interdicit. Sic portam visus est egredi, & insequente memorato Madalwino in adversam silvam concedere, & reflectens oculos, sequaci ut ad domum propriam rediret imperare. Expergefactus homo rem narrat uxori. Illa visionem laudare, utque domino eam nuntiet suadere. Surgit itaque, adit dominum, eúmque magnâ tibiæ molestiâ reperit laborare. Ita (mirabile dictu) somnium res vera facta erat. Sollicitatum se visione quam ei exponere vereretur adseverat. Jubet ille nihil metuens dicat, somniatori nihil sinistræ visionis succenseri eventu oportere. Cúmque quod viderat enarrasset, tremefactus ingenti pavore Andramnus, cuidam suorum, qui fortè adstabat, imperat accipitrem adferat, & equi qua diligentia adserventur maturè renuntiet. Interim tibiam solvit, calciatus denique jam erat, & locum quo visus fuerat attactus, nigrefacta carne putrefieri repperit. Sic cuncta qua visa erant indubitanter acta probata sunt. Et insuper tumescente tibia & dolore in superiores partes cruris porrecto, gressus diu viro negatus est. Quem licèt post multum tempus recepit, non tamen deinceps pristinam sanitatem adeptus est, perseverantiâ infirmitatis Deo tum illum, tum etiam qui nosse possent admonente, ne prædia Ecclesiarum populentur aut negligant; præter visibiles, alios ea habere dominos & rectores. Siquidem ipse Andramnus rei magnitudine perterritus, ad Cœnobium clarissimi Martyris Dionysii sociorúmque ejus se contulit; ibíque attonsus comam, quod negligenter admiserat diligenter confitendo deflens, reliquum vitæ suæ tempus sub religioso habitu gessit.

Nota.

a Id genus aureæ columbæ ciboriis seu turritis Sanctorum sepulcris imponebantur cum cruce, ad eum fere modum quo galli gallinacei species cum cruce in templorum nostrorum summo campanili exhibetur. Tale quid factitabant Langobardi, teste Paulo Warnefridi in lib. 5 cap. 34. *Si quis enim suorum aut in bello aut quomodocumque extinctus fuisset, consanguinei ejus intra sepulcra sua perticam figebant, in cujus summitate columbam ex ligno factam ponebant, qua illuc versa esset, ubi eorum dilectus obisset.*

IV.

Ann. Chr. DCC XXCIV.

IV. *De milite qui receptus hospitio, operimenta tecti jussit foco imponi, qui paullo pòst malè interiit.*

MILES quidam PIPPINI Regis aliquando ad Cœnobium beatorum Martyrum divertit, & benignè receptus abiegnam domum in qua hospitaretur accepit. Horâ fortè noctis terriâ, ligna foco subjicienda defuere. quippe quæ data fuarant, in longum protractâ vigiliâ jam defecerant. Itaque hospes famulum qui ei ad serviendum delegatus fuerat cœpit urgere, injuriis eum afficiendum nisi fomenta igni sufficeret comminans. Quo negante se ampliùs quàm expenderat accepisse; jubet suis operimenta tecti vellant, & foco continuando subjiciant. Id cùm illi maturiùs quàm feliciùs exegissent, omnes secedere foras jubet: quibus egressis sese in ignem congestum injecit. Quod cùm ejus ministri sensissent, certatim irruentes dominum igne eripiunt, eúmque iteratò incendia repetere laborantem turbati detinent. Inter hæc frigidam sibi superfundi aquam deposcit, toto se corpore ardere ingeminans. Aquâ itaque perfusus negat se quippiam refrigerii consecutum, sed quod tecto beati Dionysii aliquid detraxisset, inextinguibilia pati incendia miserabili voce prosequitur. Viri ergo tam tristi fortuna perterriti, domo eum humeris efferunt, & ante vestibulum basilicæ deponunt. Ubi instar carbonis omni corpore nigrefacto, mærentibus illis oppetiit. tamen propter generis nobilitatem, in Ecclesia principis Apostolorum Petri humatus est. Hujus rei memoria multos diu temeritate cohibuit, ab his qui viderant non ibi tantùm, verùm & longè latéque vulgara.

V. *De quodam qui claudus à nativitate per triginta annos, in Ecclesia beati Dionysii sanatus est.*

TEMPORE memorati PIPPINI Regis quidam à nativitate claudus, cui erat nomen Otboldo, circuitis per triginta annos Sanctorum Memoriis, quadam die carrucâ impositus ad Cœnobium beati Dionysii perlatus est. Is ad ejus templum deductus, ante altare quod primùm in honore Domini Salvatoris dicatum est, cùm oraret, suffragantibus Martyribus & Deo miserante subita donatus est sanitate. Hujus necessitatem FULRADUS Abba miserans, (siquidem nec genus nec patriam noverat) & sanitatem à Deo intercessione beati Dionysii collatam complectens, eum inter stipendia Monasterii quotidiana sumentes constituit. Ita attonsus, & jussis majorum pro viribus fideliter paruit: & quos dies vixit, Deo & beato Dionysio pro captu gratias egit.

VI. *De rustico cujus manui furcilla adhæsit, quia Dominicâ triturabat, qui Sanctorum meritis sanatus est.*

EODEM fere tempore quidam incola vici, qui beatorum Martyrum veneratione magnificè insignis habetur, post horam nonam dominici diei annonam excutere ausus est. Inde purgare eam cùm aggressus esset, furcillæ quâ id satagebat sinistra ejus manus adhæsit tam validè, ut nullus digitorum saltem emoveri aliquo posset conamine. Cerneres miserum opus quod cœperat dissimulare, avidius velle, idque divinam non finere ultionem. Postera die accessit ad HERBARTUM Episcopum, (Moris quippe ei fuit Ecclesiæ aliquamdiu Episcopos [a] habere.) eíque peccata sua confessus est. Jubet Episcopus furcillam utrimque præcidi, evocatísque Fratribus ut pro eo Dominum precarentur obtinet. Sic unà cryptam beati Dionysii ingredientes, pro eo cùm Fratres devotè orarent, Sanctorum meritis sparsis digitis resoluta [b] manus amissum plenè recepit officium. Finitimis magnum id pavorem incussit, & ut vacare à simili opere dominicis diebus deberent, diu apud multos effecit. NOTA. a b

VII. *Miraculum suprascripto consimile.*

TALE quid cuidam etiam alii contigit. Nam cùm ad Monasterium beati Dionysii pergeret, reperit avenâ onustum plaustrum, quæ ad idem Monasterium vehebatur.

a Hinc patet, nonnullis Monasteriis à jure communi exemtis proprios fuisse Episcopos, id quod de Dionysiano probant insuper litteræ Stephani & Hadriani Pontificum ex dictis suprà tum in Elogio Fulradi, tum in hujus Sæculi præfatione

b Quæ sequuntur ad caput 14, in exemplari Dionysiano avulsa, supplentur ex Victorino.

ANN. CHR. DCC XXCIV. Porrigens ergo manum, mergitem violenter abripere voluit: sed continuò acceptus manui ejus adhæsit. Summo igitur cum rubore ad basilicam Sanctorum venit, ibique dies multos cum mergite postquam fecit, pristinam sanitatem Sanctorum intercessione adeptus est. Merges deinde ante vestibulum appensus hujuscemodi temeritatem multo tempore cohibuit.

VIII. *De casu superioribus consimili.*

IN dissimili re similis fortuna alii processu temporis evenit. Siquidem ad sæpe dictum tendens locum gregem vervecum Cœnobii in via offendit, concupiscentiâ, ut exitus indicavit, ductus, dum ex eo arietem cornu apprehendit, in equum cui insidebat illum levare atque subducere gestiens, ilico cornu manui adhæsit. Jamque se volentem nec valentem dimittere aries in terram deposuit, equum per diversa palantem vinctum quis reperit, nec ejus dominum requisivit. Furem ergo furto prodente, uterque ad Ecclesiam deducuntur: post tres dies alterius sospitas prece Martyrum redintegratur, alterius carnes cibus custodum efficiuntur, & cornu ad testimonium rei gestæ ante fores basilicæ appensum multo tempore visum est.

IX. *De claudo ab origine sanato.*

QUIDAM Saxo transmarinus ex eis qui Angli dicuntur, in communi luce sine communi gressûs officio fusus, post longa tædia ætatis admonitus per quietem est Parisiacam in Gallias regionem quærere, in qua præclarus Martyr Dionysius cum sociis suis digna veneratione coleretur, certus eorum intercessiooe desperatam penitus incolumitatem se recepturum. Refert propinquis somnium, utque eorum ministerio quò vocatus sit deferatur efflagitat. Sic propinqui ejus avidi sanitatis, compositum corbe eique immisso vecti præfatum ab origine claudum adferentes, sanandum Martyribus in conspectu omnium qui aderant exponunt. Propinquis ergo rei exspectatione suspensis, optatam diu tandem recepit incolumitatem, & quorum fuerat pietate devectus, de sanctisque Martyribus gratulans, comes in redeundo effectus est.

X. *De Comite qui prata Sancti violenter depascens, graviter flagellatus interiit.*

BERTRANDUS quidam Comes iter faciens tempore æstivo, divertit temere in pratum fonti, qui vulgari vocabulo Tricina dicitur, contiguum, ibíque figi jussit tentoria. Quod cernens famulus Monasterii qui illud adservabat, accessit ad Comitem eâ reverentiâ qua Majores famuli adeunt: dixitque pratum sancti Dionysii esse, & insuper Fratribus delegatum, non esse æquum, aut opinionem sancti Dionysii contemni, aut quæ Fratrum essent inconsultè invadi. Allusit ad verbum Bertrandus, non egere eâ herbâ S. Dionysium, qui in cælo olim cum Domino regnaret. illi potiùs timendum ne verberibus affectus prato denuo tolleretur. Ille pavore correptus propere Fratribus rem defert. Itaque claves Ecclesiæ per custodem Comiti dirigunt Fratrem: communis precario refertur, exeat de prato, præsertim cùm passim herba reperiatur; sibíque videri contra religionem eum egisse, quòd ad beati Dionysii basilicam orandi gratiâ non declinasset. Custos quæ injuncta fuerant cum perorasset; Claves, ait Comes, non adfers, ut earum timore abscedam. quare scias nec me exiturum, nec equos opportuna hîc pascua habentes, hinc quò fame pereant abducturum. Contrà custos: Qui ita hactenus, inquit, sancto Dionysio restiterunt, non eis prospere cessit. Tum Comes ingenti furore ut abscederet imperat, adjungens nisi maturaret, summis eum adficiendum injuriis. Quo recedente, sese ad dormiendum (meridies quippe erat) composuit. Cùmque obdormisset, visus est ei quidam Clericus baculum manu ferens qui sibi diceret, in suos domesticos quare talia præsumsisset, suóque prato sine licentia uteretur; qui etiam verbis verbera adjiceret. Hac in somnis depressus angustiâ, vociferari Comes cœpit. Concurrentes autem sui vix eum evigilare fodientes latera coegerunt. Jubet ergo terrentem sui admoneant, eúmque qui sibi tam crudeles plagas inferret intiment. Illis negantibus aliquem se præter ipsum videre, adfirmans eos mendaces sibi adjutorium ferre nolentes, quippe cùm is de quo diceret ante se staret; tandem intelligens quem offendisset; Sancte, inquit, Dionysi, remove hæc flagella à me, & miserere mei. Interea jubet homines & equos suos excedere prato: ipse verò inter has quas retuli voces vitâ excessit. Corpus verò ejus in Ecclesia sancti Marcelli extra Monasterium concedentibus Fratribus conditum est. Hinc animadvertendum, quàm invisum Deo

sit genus omne superbiæ; & eum in hominibus, non vires & potentiam, sed naturam & singulorum merita intueri. ANN. CHR. DCC XCIV.

XI. *De milite qui temere depascens segetem B. Dionysii, & equum amisit, & ipse graviter attritus, & postea sanatus est.*

JOHANNES quidam, miles PIPPINI Regis, Parisio digressus carpebat iter per viam, quæ in vicum sanctorum Martyrum ducit. Et quoniam hinc inde agri Monasterii messibus albere cœperant, equum suum in alia intendens contraria, depascere segetem permittebat. Occurrit ei fortè Monasterii famulus, queritur segetem conculcari. Tum miles; Sanctus Dionysius, ait, scio quòd hac segete non vescetur. Vix verba finierat, cùm repente equus in terram mortuus corruit: ipse verò gressûs officio privatus est, adeo ut ne moveri quidem loco, nedum ambulare pedibus posset. Nuntiatum est id Pippino Regi, qui haud longè à Monasterio aberat: & quia hominem plurimum diligebat, talia passum indoluit. Misit itaque ei argenteum vas, quod S. Dionysio offerret, jubens sic ad ejus sanctam domum protinus deferretur. in qua cùm tradito vase oraret, plenissimam consecutus est sanitatem, ut omnes manifestè intelligerent, & labores suorum B. Dionysium curare, & petentibus, si velit, absque dilatione posse suffragium ferre. Vas autem hactenus in thesauro Ecclesiæ B. Dionysii permanet.

XII. *De quodam mente capto sanitati reddito.*

QUIDAM homo mente captus, nomine Berningus, lustratis multis Sanctorum locis, nihilque remedii consecutus, templum sanctorum Martyrum dum ingressus fuisset, olim emotam mentis sospitatem continuò recepit: & mirum in modum, quem diu observata ars medicaminibus non potuerat, Martyrum salutaris intercessio in momento curavit.

XIII. *De eo qui columnam ligneam rapiens, à dæmonio raptus, & postea liberatus est per merita Martyrum.*

COLUMNAM prætereà quidam ex proxima Cœnobii villa, quæ Wasconis [a] dicitur, ligneo muro, quo FULRADUS Abba ambitum Monasterii porrexerat, detractam ad domum proximam vexit. At ubi incisam igni aptavit, continuò maligno spiritu arreptus est, & cœpit terribili voce accitos ita hortari: Ite, ligna domini nostri Dionysii furtim subducite, ut pariter ludere valeamus. Vinctus autem postera die ad limina Sanctorum adductus est, & sex continuò mensibus vexatus, ita ut si quos posset attingere, morsibus laniare gestiret, dicens: Ut socii mei sitis, ligna gloriosorum Martyrum ut ego furamini. Tandem oratione Sanctorum spiritu immundo fugato amissum mentis statim recepit. Hinc ergo colligendum, quantum à communibus quæ Deo voto Fidelium oblata sunt, distent, quando ne parvum vitium inolesceret, tam diutinâ pœnâ ad correctionem multorum punitum est.

XIV. *De eo qui clavum unum furatus de Ecclesia, siti urebatur, & furto reddito sanatus est.*

CUM basilicam Sanctorum, diruta priore quæ cœpta à PIPPINO Rege, augustius a KAROLO [b] Regni successore consummata est, opifices architectarentur; unus clavorum, quibus tecto tabulæ adfigebantur cecidit, susceptúmque eum quidam Herlebertus intra fasciolam tibiæ recondidit: tribusque horis exactis cùm jam quod fecerat oblitus esset, gravissima siti corripitur. Cumque ad puteum qui Ecclesiæ est vicinus accessisset, haustam aquam ori apposuit, sed eam recipere faucium spiramina non valebant. Itaque siti ingravescente, multisque eventum mirantibus, ingressus Ecclesiam memoratus Herlebertus Presbyterum vocabulo WIDRIUM obvium habuit, eique quid pateretur exposuit. At ille: Vide, ait, fili, ne alicujus furti pœna à te exigatur. Ille qui criminis conscius non esset, primò negare, dein paullulum in memoriam prioris actûs revocari. ita demum Sacerdoti causâ expositâ, clavum ab eodem NOTA [b]

[a] Ignotus hodie iste locus, qui tamen Dionysiano oppido contiguus erat. de eo iterum infra in cap. lib. 2.

[b] Meminit istius instaurationis Carolus in suo ipsius diplomate de Luzarca villa, dato v Kal. Martias, anno VII regni sui.

Ann. Chr. dcc xxciv. reddere jussus, útque ad puteum regredi deberet admonitus, sitim quæ contigerat salubri aquæ potione fugavit.

XV. *De quodam qui de summitate turris in terram corruit, sed inlæsus inventus est.*

a BASILICÆ fabricâ completâ, impositáque turri a, in qua signa (ut moris est) penderent; FULRADUS venerandus Abba, qui operi magnanimiter institerat, dum diu desideratum opus consideraret, adspexit necdum lignorum summota instrumenta, quibus nixi artifices prædictæ turris cacumen erexerant. Tum cuidam nomine Airrado sibi adstanti imperat, ut velociter adscendens, eadem jam inutilia instrumenta deponeret. Id cùm ille accelerasset, vinculum quo in alta sublimitum nectebatur lignum, ictu inconsiderato præcisum dissolvit. Lignum quod vi tenebatur resiliens, eumdemque Airradum percutiens de tanta altitudine ante basilicam sancti Petri in terram præcipitavit. Ita eo in terra deposito, cùm & alii plures, tum etiam ipse Abba accurrit, auctorem se ejus mortis esse proclamans. At verò ille inlæsus adsurgens sese videntibus magnum stuporem incussit. Creditum est id sanctum Dionysium obtinuisse, ne fabrica suæ domûs alicui intulisse videretur exitium.

XVI. *De quodam qui tigillum paupercula transiens collo imposuit, sed deponere non potuit nisi per auxilium Martyrum.*

b Nota. BERTRADA b clarissima Regina matre magni Karoli vitam in Monasterio beatorum Martyrum degente, quidam famulorum ejus, nomine AUTBERTUS, per eam quæ Major-villa * dicitur, transiens, vidensque inibi tectum situ putrefactum, tigillum inde abripuit, & collo impositum ad Monasterium devectare cœpit. Insecuta mulier cujus erat domicilium, querula voce obtestabatur, ne de villa quæ se ebat efferret. Cujus prece contemta cùm vicum ingressus jam esset, obriguere subitò illius & brachia & manus, nec deponendi tigilli facultas fuit. Quo audito pia Regina jussit eum ex continenti ad Ecclesiam duci Sanctorum. Sequenti die procedens ipsa Fratres Monasterii evocat, & viro venerabili BENJAMIN *, qui tum eorum primus videbatur, omnem legitimam emendationem admissi spondet, rogans ut pro absolutione viri (necdum quippe tigillum pridie collo impositum deposuerat) Dominum precarentur. Quibus voluntatem Reginæ libenter explentibus, viro integerrima libertas opitulante Martyrum auxilio reddita est. Regina his visis glorificavit Deum & sanctos Martyres ejus, & muneta templo devotissimè auxit.

* Merville

* infrà cap. 17.

XVII. *De quodam qui fasciculum segetis furatus de agro sanctorum Martyrum, deponere non potuit, donec furtum confessus est.*

EST ager Cœnobio vicinus, qui cùm aliquando operosè cultus lætiorem segetem produxisset, & furum insidias sollicitè custos adhibitus sui præsentiâ summoveret; quidam nomine, non etiam tunc opere Christianus, noctu opportunitatem ratus, ad agrum memoratum abiit, & illicitè fasciculum ex segete componens collo aptavit, & ad domum propriam quæ in vico erat redire cœpit. Vix quantum jactus est lapidis processerat, & ecce videt Clericum contrà in via stantem per sublustrem noctis umbram. Hisque eum compellans: Cur, ait, furto Martyrum asportas annonam? Quo negante, & quia de suis laboribus esset adserente, agrum Clericus ex quo messem furaretur insinuat. Ille ausus tum etiam adserenti contraire, reflexis in sinistram vultu & oculis, cùm agrum de quo veniret ostendere conaretur; ilico mendacii & furti obnoxius, ora qua verterat immobiliter tenere coactus est, dextra insuper manu qua fasciculum ambiebat, divina ultione in superioribus juncta. In hac confusione & angustia pervigili ibi acto, dùm illuxisset, evocat ad se custodem, quid pateretur insi-

a Turris hæc post renovatam ab Sugerio basilicam hactenus persistit.

b Bertrada obiit anno DCCLXXXIII, ex vetustis Annalibus Francorum, & quidem IV Idus Julii, ex Necrologio Argentogilensi. Annales Mettenses scribunt anno præcitato BERTAM (nam & hoc nomine vocabatur) obiisse IV Idus Julii & sepultam esse in Cauciaco. hoc est in basilica S. Stephani Monasterii Cauciacensis, vulgò Choisy, prope Compendium ad Axonam fluvium. sed inde translatam Parisius sepultam esse juxta virum suum in Ecclesia S. Dionysii Martyris ubi ejus tumulus juxta Pippini mariti sepulcrum hactenus cernitur.

nitur. Adductus ergo ad basilicam Martyrum, tres ibi ita exegit dies. Inde candelam ad Memoriam beati Dionysii cùm obtulisset, Thesaurarius [a] Ecclesiæ BENJAMIN, cujus paulln antè * meminimus, ei cereum accensum de altari misit, móxque incolumitatem adeptus est. Ita quod passus fuerat prodens, & expertam sanitatem divulgans, non modò sibi, verum & aliis quàm priùs fuerat utilior factus est. ANN. CHR. DCCXXXIV. * cap. 16.

XVIII. *De milite qui persicum de horto Sanctorum rapiens & famulum percutiens manu aruit, sed satisfaciens sanatus est.*

MILES quidam magni Imperatoris KAROLI, natione Bajoarius, ad sanctum locum tendebat; jamque in vico positus, quia via quæ ad basilicam Martyrum duceret, per medios Fratrum hortos patebat, vidit comminus persicum maturos fructus habentem, accessitque ad eam ut aliquod sibi persicum legeret, jocundo eorum allectus visu. Hortolanus contrà, Leonastus vocabulo, querula voce prohibere, Fratrum fructus inconsultè à nonnullo fas esse præsumi. In hac ergo sententia ad eum accedens, fructus eripere conabatur. Miles indignitatem personæ non ferens, pugno eum percussit. Tum verò hortulanus: Sancti Dionysii, inquit, fructum violenter aufers, & me innoxium insuper cædis? Fico manus militis quæ persicum ambiebat obriguit, ita ut eam explicare nullo nisu valeret. Qua ultione perfusus confert se vestigio ad memoriam Martyrum, reum se non solùm voce, verùm etiam pœnà protestans. Nec mora equum cui insedetat, & quas manu gerebat armillas offert, & multatæ manûs confestim muneta recipit. Tum alacris; O beate, inquit, Dionysi, magnus es quidem potentià, & in devotos bonitatis pietate insignis, sed non minùs in contrarios animosus. Hoc miles eventu correptus sospes abiit: persicum in vestibulo domûs de pariete suspensum, multos annos rei gestæ dedit indicium.

XIX. *De duobus quos ultio secuta est in Ecclesia, quia furtum fecerant: qui confessi liberati sunt.*

TEMPORE MAGENARIS Abbatis, qui Fulrado feliciter decedente, Cœnobio suffectus est, civis quidam Parisiacus ad Sanctorum memoriam orandi studio venit. Ibi re ertendo iniquâ depravatus concupiscentiâ, obicem ferreum, quo fores vestibuli fulciebantur, sub veste occuluit, sicque extra vicum processit. Tum huc illúcque circumspiciens & neminem videns, collo imposuit, & cùm se urbem petere cogitaret, ad atrium Sanctorum regressus est: & quia onus deponere non valebat, ibi pondere ferri gravatus noctem sic duxit pervigilem. Semper tamen se ambulare credebat. Postera die custodes eum ita stantem repperiunt, multisque insigni spectaculo intuentibus receptum vectem suo loco restituunt. Simile quid ejusdem Abbatis tempore cuidam Clerico contigit. ISAMAN vocabatur, erat verò natione Hispanus. Nam venit cum sociis instante sacratissimo die Cœnæ Domini in templum Sanctorum ut oraret, & ab altari primo in honorem Domini & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI dedicato, cujus & suprà * meminimus, cereum absconditè accipiens, foras exire voluit, sed non permittebatur cum furto. Cùm igitur egressum, non fores quæ apertæ erant, sed sola culpa latrocinii negaret; quidam custodum egredi eum jubet. Siquidem alii qui confluxerant, jam recesserant. Tum ille exitum sibi negari unà & peccandi facultatem confessus, cereum ostendit, seque dum id facinus indulgeatur, nequaquam ultra quid acturum simile pollicetur. Cereo autem restituto, copiam abeundi ilico promeruit. * cap. 4

XX. *De eodem quòd reliquias sanctorum Martyrum aut linteum flamma quæ cetera combusserat non combussit.*

INSIGNIS non tantùm gloriâ, verùm & potentiâ KAROLUS, cùm bellum adversus Saxones susceptum, contra quam gentem à Francis diu animoséque pugnatum est, memorabili industria administraret, sui præsentià vires exercitus acuens; FARDULFUM qui Magenario luce excedente Cœnobio Sanctorum regendo succes-

[a] In litteris Ædelvvlfi Anglorum Regis, datis anno DCCC LVII, anno regni ejus XIX, in Lundonea civitate. HUMORAUS Thesaurarius Monasterii S. Dionysii memoratur.

Ann. Chr. DCCXCIV. ferat a, inter alios qui ad ferendum pondus prœlii & gentis audaciam comprimen-
dam cunctis undique confluxerant, contigit adfuisse. Hic pignora beatorum Marty-
a b rum b secum ferri fecerat, & custodes Clericos qui secum proficiscebantur delegave-
Nota. rat, uti eis vicissim sibi succedentibus debita exhiberetur religio. quorum quidam vocabulo Rothardus, adhibita eis candelâ, incertum qua urgente necessitate, obserato domunculæ ostio abiit. Sollemnis ara cum lignea tabula erat, quæ linteo adoperta modum altaris effecerat. In eam itaque candela decidens tota conflagravit, sed ne linteum quidem quo tabula celabatur adustum. Præclarum sanè & stupendum miraculum, lineam vestem igne superposito non torreri. Cerneres reliquiarum obtentu linteum naturam mutasse, & alimentum focis amicum merito Martyrum repentè duratum. Supervenientes cum custode & alii, exustâ candelâ reliquias & linteum integra repperêre: cinis ejus tantùm quod contigerat indicabat. Levatum ergo linteum excutientes, cùm nec integritatem, nec candorem amisisse probassent, ingenti gaudio exsultantes rei gestæ ordinem ad Fardulfum Abbatem deferunt. Quâ cognitâ, unà cum eis sollemnes Deo & sanctis Martyribus gratias egit.

XXI. *De eo quòd sex homines & undecim equi mortui sunt, Deo vindicante injuriam sancti Dionysii.*

Bosulfus, ipsius Abbatis Clericus, reliquias beati Dionysii secum in Italiam quondam tulit, & constructâ Ecclesiâ in honorem ejusdem præclarissimi Martyris, & de sua hereditate ditatâ, eas posuit in ea Fidelibus profuturas. Quadam die Pippini Regis Italiæ homines pratum, quod ipse eidem Ecclesiæ contulerat, introierunt. Quod cernens, acceptis isdem reliquiis pertexit ad eos, utque discederent in amore Dei & beati Dionysii, cujus esset pratum, veneratione obsecravit. Illi consuetudine humani, immo superborum ingenii, qui nihil præterquam quod vident pertimescere solent, velut effeta & inutilia precantis verba contemsêre. Itaque subitò Deo contemtûs injuriam vindicante, sex ibi homines mortui & undecim equi exstincti sunt. Quæ res satis apertè monstravit, nec invadendas res esse Ecclesiæ, nec Dei Sanctorumque ejus, cum justa est, obtestationem esse temnendam.

XXII. *De puero qui furatus vasculum in Ecclesia beati Dionysii graviter ægrotabat, & furto reddito sanatus est.*

Sollemnis dies beatorum Martyrum imminebat, ad quem devote celebrandum frequens populus affluebat. Ut autem sacra Missarum celebratio peracta est, ex more caritatis studio Clericorum cœtus qui undique convenerant, uti corpora cibo reficerent invitati sunt ab eodem Abbate. Cum his ergo laicali habitu puer intromissus, non sine sui pœna fictile vas est furatus. Nam illud concupiscens abdidit, & reversus ad domum matris detulit. Eadem nocte gravissima febre correptus, laborare ea ægritudine vehementissimè cœpit. Ingravescente ergo molestia mater doloris anxia, illacrymans quærebat à puero, si forte causam tanti languoris nosset. Nescio, ille ait, sed superiori nocte venit ad me quidam Clericus, & furti me argueos, quam gerebat manu me virgâ percussit. Tum illa; Dic inquit, fili, si aliquid surripuisti. Minimè quidem puer, sed tantùm fictile vas à Monasterio sancti Dionysii huc detuli. Mater intelligens ob eam rem filium ægrotare, linteum & candelam in vota sumens, unà cum puero ad Monasterium venit: & reddito vase votisque salutis, continuò filii meruit sospitatem.

a Nimirum anno fere DCCXCIV, ut colligitur ex Annalibus Eginhardi, ubi in editis apud Chesnium is dicitur Ardulfus librarii errore, ex dictis suprà in Elogio Fulradi num. 14.

b Hinc patet S. Dionysium, quem prisci quique Francorum Reges *Patronum suum specialem* vocare solent in diplomatis Cœnobio Dionysiano concessis, jam tum in bello audisse ut Galliæ defensorem; ob idque ipsius Reliquias per Monachos delatas in castra fuisse. Sane Carolus Calvus in procinctu prœlii apud Caroli-vennam initi cum Normannis, adiit sepulcrum B. Dionysii, ut per eum cælestem opem flagitaret. & anno MCCXIV Franci Philippo Rege adversus Ottonem Imperatorem dimicantes, *beatum Dionysium Francorum Apostolum in cordis angustia* invocasse dicuntur in libro de Triumpho S. Landeberti Episcopi Leodicensis Steppis obtento, cap. 15. De Sacerdotibus in castra causâ religionis deductis exemplum est Constantini Magni apud Eusebium in lib. 3 de ejus vita cap. 56. de portatoriis, id est Reliquiis Sanctorum in castra portandis, lege canonem a Synodi Germanicæ apud Liptinas confirmatæ, relatæ suprà ab Othlono in lib. 2 de vita S. Bonifacii cap. 1.

ANN. CHR. DCCXCIV.

XXIII. *De reliquiis beati Dionysii, quæ manum perjurare volentis bis subterfugerunt.*

EJUSDEM Abbatis tempore, homo quidam vocabulo Wanilo, in servitium beati Dionysii quærebatur. Re ad LANTBERTUM Comitem delata, juramento secundùm legem libertatem se posse tueri Wanilo respondit. Statuta ergo die adfuêre Comes & Monasterii Præpositus, nomine AGLEBOLDUS, habens secum partem digiti sancti Dionysii, auro instar manûs affabre composito inclusam. Proferuntur Comitis reliquiæ, super quas homo juramentum persolveret. Contrà Agleboldus Præpositus rogat supra manum quam attulerat juret. Consentiente Comite atque Judicibus, in clypeo cum aliis reliquiarum patrociniis indicatrix veritatis manus componitur. Ad quam dum applicare manum juraturus Wanilo vellet, sacrilegum tactum evitans (mirabile dictu) aurea manus longè resilivit: ut verò ille manum amovit, divina virtute acta reliquias continens aurea manus ad priorem locum reversa est. Cumque adhuc homo in proposito perseverans manum rursum applicuisset sicut priùs, cessit iterum aurea manus. Sic illo tum & Judicum, tum etiam suâ sententiâ convicto, virtutem sancti Dionysii in commune omnes qui aderant summis laudibus extulêre, per quem Dominus tam celebre miraculum ostendisset. Manus prædicta inter alia præcipua ornamenta ad Memoriam Martyris appensa, hodiéque à pejerandi ausu obstinatos quosque deterret. NOTA.

XXIIII. *De matrona quæ loquelam perdidit, quia ancillæ dare veniam noluit, quæ confugerat ad Ecclesiam beati Dionysii de Strata.*

MEMORATI Abbatis homo nobilis, cui erat Beldela nomen, habuit uxorem quæ Angilrada dicebatur. Hujus ancilla corruptore admisso dominam timens, ad Ecclesiam beati Dionysii quæ Strata [a] dicitur confugit, die qua beati Johannis nativitatis festivitas agebatur. Presbyter loci, nomine Martioianus, claves basilicæ adsumens, ad dominam adulteræ pro ea intercessurus abiit. Matrona visum Presbyterum ad convivium vocat. Ille abnegare, donec exponeret quam ob causam venisset. Qua annuente, claves Ecclesiæ profert, pro fugitiva ad quem confugisset memorans sedulò rogat. Matrona cùm Presbyterum vehementi deprecatione se urgere vidisset, mota animo numquam eum ne verbum quidem indulgentiæ auditurum à se juramento firmavit. Protinus ergo loquendi officium perdidit, & ore illud quod petebatur, nec prorsus aliquid omni vitæ suæ tempore edicere valuit: & quam loquendo & potuerat & noluerat, tacendo culpam ancillæ ignovit.

XXV. *De muto cui redditus est usus loquendi.*

POST Fardulfi obitum WALTO [b] gubernandi Cœnobium beatorum Martyrum curam suscepit. Hujus tempore quidam vir, nomine Erinenarius, in pago Aurelianensi ortus, qui diu loquendi officio caruerat; cùm proximam sanctorum Martyrum festivitatem audisset, cum aliis quos Christianus ad eam colendam provocabat affectus, ad eorum venerabile templum pervenit. Vigiliæ à Fratribus devotissimè agebantur, & ipse copiosissimè quæ confluxerat multitudini permixtus, divinarum laudum fruebatur auditu. At ubi beati Zachariæ hymnum Fratrum caterva insonuit, lingua diu suo munere vacans Sanctorum intercessione usum naturalem recepit. Credo, Deus antiquum innovans miraculum, ut ortu Baptistæ Johannis diu obstrusa organa multatæ vocis parentis Zachariæ in hunc hymnum resolvit; ita merito sui Martyris sub ejusdem concentu, qua causa incertum, tamen privata communi munere labia reseravit. Siquidem ille castissimam in desertis egit vitam; hic inter tela horrentia paganorum elegit propter Deum ducere peregrinam. Ille Salvatorem in terra ambulantem digito

[a] Hactenus nomen retinet, vulgò *saint Denys de l'Estrée*, in vico Catulliaco, nunc oppido S. Dionysii adhærens: qua in Ecclesia hactenus beatorum Martyrum trina cenotaphia visuntur.

[b] Corrigendi ergo vulgati indices Abbatum Dionysianorum, in quibus Fardulfo subjicitur Hilduinus, Vualtone penitus expuncto, quem Decanum dumtaxat fuisse perperam fingunt. Fuerat is Cœnobita, dein Abbas Sancti-Gallensis, testante Ratperto in libro de casibus Monasterii S. Gall. cap. 4. Sed ab Eginone Constantiensi Episcopo inde ejectus, *cum consensu Caroli Imperatoris ad vicinum Monasterium, quod Aura nominatur, commoraturus devenit: ubi postea Abbas electus atque ordinatus, ad ultimum Monasterium S. Dionysii suscepit regendum.*

Ann. Chr. DCCXCIV. demonstravit devotus: hic eum devicta morte cælo terrâque regnare cum verbis, tum etiam evidentibus miraculis, infidelibus testatus est. Extremæ fœditatis stuprum Johannes redarguens inmeritam subiit capitali sententia mortem; Dionysius cùm fornicantes erga deorum, immo dæmonum cultum ad Creatoris agnitionem sedulò reflectere conatus est, ab obnitentibus persecutionem passus pertulit vitæ mortalis dispendium, cælíque lucratus est regnum. Ambo Deo accepti, ambo senatui cælestis curiæ adscribi dignissimi.

XXVI. *De muliere contracta sanitati restituta.*

EJUSDEM Abbatis tempore quædam femina ex vicina Cœnobii villa, quæ Cava a dicitur, nomine Grimoildis, quæ olim ambulandi usum amiserat; impendente Martyrum die natali, non absque recuperandæ salutis fiducia aulam ingressa est. Cumque ante sanctum altare se traheret, virtus divina ad laudem suorum Martyrum adfuit, eámque pristinæ saluti stupentibus in medium omnibus restituit. Non ab ea posthac scamellorum quæsita suffragia, non ipsius baculi experita solatia: sed plenè omni liberata debilitate, beatissimis Martyribus gratulans firmo gressu remeavit ad propria.

XXVII. *De Fratre latrunculo, qui per mensæ ruinam deprehensus est.*

EA tempestate quidam in Monasterio erat, vocabulo Airoardus. Is adolescentiæ laborans ætate, & occupationibus liberalibus liber, totum se indulserat voluptati. Nulla eum honestatis cura saltem obducta celabat, nec verò aliquis innatus animo pudor intuentibus commendabat. Studium præterea cùm & in aliis vitiis, tum etiam erga singularem latrocinandi cautelam exacuerat. Cúmque pro his sæpe conventus verbis promitteret, factis omnem penitus emendationis spem denegaret; etiam quid occultè gereret, (siquidem post generalem Fratrum refectionem furtim panem foras efferre consueverat) declaravit. Erat tum lignea mensa ante fores refectorii statuta, satis fidum latrunculo illi reperta perfugium. Quippe sub eam quæcumque sublegere poterat congerebat. Quadam die refectorium egressus, consueto more panem ibi abscondit, & fraudem simulationis versutiâ subprimens, cum aliis foras egressus est. Brevissimum horæ intervallum effluxerat, & ecce creditor tam fidæ adservatrici adfuit, séque ad resumendum cùm aptavisset depositum, ruit mensa, suísque pondere furem, ne quid moliretur dissimulare posse, oppressum detinuit. Pendere jam tum pœnas reum judicio cessante humano videres, quem divina animadversio illicita subinde exaggerantem veluti in nervum conjecerat. Itaque digno pondere constrictus, nec seni* suscipere aliquo prævalens, damnatorum voces dignásque pœnas luentium edere cœpit. Quæ cùm brevì multos Fratrum accivissent, satis constitit omnibus furem judicio proditum, & ne quis talia contra fas jûsque auderet, speciali eventu generaliter interdictum. Senserit aliquis quod volet: mihi beati Dionysii virtus non adfuisse videtur, ne tot dies crimen admittenti impune cederet, & alii hujus improbitate inducti paria tentavissent.

* f. se inde

XXVIII. *De puerulo submerso & incolumi reperto.*

QUIDAM etiam puerulus, Jacob nomine, nutriebatur à patre suo vocabulo Adalulfo, cui vestium lavandarum in Monasterio injuncta fuerat cura. Memoratus itaque puer cùm in angusto ponte, qui in ulteriorem partem continuabat iter, luderet, casu in aquam decidit, nec obniti violentiæ undarum prævaluit: (siquidem quinque tantùm erat annorum) sed usque ad vertiginem molendini tractus, indéque Deo opitulante perlapsus est. Ita à quibusdam in publico sublicióque ponte consistentibus visus, & (mirabile dictu) incolumis favore (ut creditum est) Martyrum repertus ab undis levatus est.

a Hactenus istud nomen servat ager quidam Monasterio vicinus, vulgò *les Caves*. nam vicus eo loci non amplius exstat.

PRO-

PROLOGUS SECUNDI LIBRI.

PRIMUS libri miraculorum beati Dionysii lectoris animum levare volens, finem hic feci. Et rectè hunc primum dixerim, quamvis in præsenti alterum tantummodo subjiciam: quoniam ad memorati viri declaranda merita, multa divinitus credo subsequentur, quæ sive à mea parvitate, sive à quibuslibet qui hoc suscipere à me tentatum volent officium, aliis libris debeant explicari. Eorum tantùm hic primus erit, quo initia Monasterii quatuórque Abbatum sibi vicissim succedentium tempora complexus sum. Nunc quæ restant auxiliante Domino videamus.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

CAPUT I. *De quodam insano per Martyres sanato.*

REGIMEN præfati sæpenumero Monasterii, post Waltonem[a] HILDUINUS emeruit: cujus multa contigêre diebus, quæ partim in hunc libellum contulimus, partim brevitati studentes legentium æstimatione reliquimus. Vir quidam nomine Bernarius morbo maniaco depressus, penitus sensum amiserat, & velut infrenis belua occurrentes appetere, & laniare dentibus gestiebat. Hic ad Memoriam gloriosorum Martyrum deductus, intra dies paucos largiente Domino, ad sanctorum Martyrum gloriam, pristinam in se consecutus est sospitatem.

II. *De quadam paralytica sanata.*

QUADAM femina, nomine Berdnndis, omni pæne corporis sanitate destituta, ad templum beatorum Martyrum parentum officio delata est, ibique miseram miserantibus sacris Martyribus gressu donata, & ex majore parte totius corporis optatam est valetudinem consecuta. Hæc Sanctimonialis effecta, sic vitam adhuc inter alias degit.

III. *De quadam quæ sinistrum recuperavit oculum.*

ITEM alia, nomine Amalgundis, ipsius vici Catulliaci habitatrix, sinistro oculo laborabat, & procedente tempore palpebrarum threcim pupilla excesserat. Hæc cùm & ipsum dolorem, tum etiam sui fœditatem egerrimè ferret, ad sanctos Martyres venit, & anxia eorum intercessionem poposcit. Ita (mirabile dictu) non sanatur modò, sed etiam pristinæ restituta est formæ.

IV. *De quodam cæco illuminato.*

QUIDAM etiam ex eodem vico quidam, nomine Framboldus, oculorum infirmitatem incurrerat. Cùmque medicorum solatia expetisset, multa ab eis passus, nihil aliud eorum operâ quàm cæcitatem contraxerat. Sic quamplures dies lumine carens, tandem intercessione (ut creditur) Martyrum manus luminis consequi meruit, ut opus omne quod agere consueverat, nunc quoque facere possit.

[a] Vualtonis obitus in Necrologio Argentogilensi reponitur V *Kal Aprilis* his verbis: *Obiit* VVALTO *Abbas beati Dionysii* Hilduini verò sic: X *Kal Decemb obiit* HILDUINUS B *Dionysii Monachus & Abbas*. Quibus verbis constat, Hilduinum Abbatem regularem fuisse, non sæcularem. Eodem die signatur ejus mors in veterrimo Necrologio nostro Pratensi. Hilduini verò junioris XIII *Kal Decemb.* rectiùs quam in Argentogilensi XII Kalendas. Malè ergo Hilduini senioris depositio notatur die 30 Octobris in fusiori Gallia Christiana. Fallitur Hepidannus Sancti-Gallensis Monachus, qui Vualtonem Abbatem ait obiisse anno DCCLXXXI, quo forsan regimine Cœnobii S. Gallii pulsus est. Anno DCCC Vualto Abbas tum Augiensis societatem cum Vverdone Sancti-Gallensi Abbate iniit, nec regimen Cœnobii Dionysiani adeptus est ante annum DCCCV, quo Fardulfus superstes erat ex dictis in Elogio Fulradi num. 15. In Necrologio Sancti-Gallensi Vualtonis obitus notatur III *Kal. Aprilis*.

Ann. Chr. DCCXXXIV.

V. *De cujusdam oculo sanato.*

VIR quidam, cui erat nomen Frodaldus, Aquitaniâ oriundus, oculo laborabat. Itaque famâ beatorum Martyrum compertâ & recuperandæ sanitatis fide concepta, ad eorum sacram Memoriam venit. Ibi illorum potentiam divinitus eis collatam expertus, sospitate percepta summa cum exsultatione recessit.

VI. *De quodam agro sanato.*

* Rued

ALIUS, vocabulo Airbertus, ea fisco Riogilo*, eam quam medici græco vocabulo Neverofresim vocant, passionem inciderat. Cùmque irremediabiliter diu multùmque ingentibus urgeretur doloribus, lecticâ eum parentes no[illegible]que fide impositum ad sanctum detulêre Cœnobium. Ibi non plus tres dies fa[illegible], Martyrum favente suffragio integerrima incolumitate donatus, cunctis in medium Domino gratulantibus ad propria remeavit.

VII. *De quadam cæca illuminata.*

QUÆDAM femina ex villa quæ Wasconis dicitur, continuò quindecim annorum spatio cæcata, impendente festivitate Sanctorum ad eorum se basilicam deduci poposcit: quo facto, ante eorum celeberrima sepulcra desideratum lumen accepit. Tanto itaque laxata onere cæcitatis, non rectore modò ultrà non eguit, sed etiam lanificii usum muliebri more exhibuit. Dicebatur autem Aogalfreda.

VIII. *De quadam contracta erecta.*

EX eadem villa alia, nomine Frothildis, duos curvata annos, adeo ut ne ad momentum quidem se ad superos erigere posset, duobus incumbens baculis ad venerandum templum instante natali Sanctorum die accessit, ibique peregrina specie deposita suam auxilio Martyrum resumsit.

IX. *De cæca illuminata & septem aliis.*

TUNC etiam quædam mulier, nomine Christiana, ex Aurelianensi pago, quæ quatuordecim annos luce caruerat, ibi curata est: & septem alii diversis adstricti languoribus, quos illuc tum necessitas, tum etiam spes coegerat, morbis Sanctorum intercessione laxati sunt, & populis religiosè Deo & beatis Martyribus laudes solventibus, incolumitatis suæ commercia retulerunt.

X. *De contracto erecto.*

AGAMBARTUS quidam ex villa quæ Ebronadus vocatur, nervorum compage contracta, adeo ut jam pedes tergo adhærere viderentur, ad basilicam Sanctorum venit, & ante eorum venerabilem tumbam in pristinum circumpositus statum, ad sua cum exsultatione reversus est.

XI. *Miraculum superiori consimile.*

ITAM alius, nomine Malbertus, æquè debilis, ad annuam festivitatem scamellorum nisu occurrit: & dum studiosè à Fratribus agerentur vigiliæ, quartáque lectio recitaretur, auxilio Martyrum quam quæsierat sospitatem inspectante frequentia populorum recepit.

XII. *De contracto erecto.*

SIC etiam alius, vocabulo Acledeus, qui & ipse repens potiùs quàm incedens aulam sacram adierat, instante natalitia Sanctorum festivitate sospitatis gaudia consecutus est.

XIII. *De contracto & muto sanitati restituto.*

ANN.CHR. DCC XXCIV

PRÆTEREA alius, nomine Hildemodus, simili sorte per decem annos multatus, ad venerabile templum pervenit; factâque oratione, meritis sanctorum Martyrum oblitum dio ambulandi usum resumsit. Ita cùm devotè famularetur Monasterio, octavo die sanitatis adeptæ, qua causa ambiguum, loquendi amisit officium. Nec verò fides adhibita casui est, quoad flagellis velut pro simulatione urgentibus invita taciturnitas indicium fecit. Quinto demum finito die vinculis silentii lingua ejus laxata est.

XIV. *De paralytico sanato.*

EA tempestate alius, vocabulo Idelfredus, ad basilicam Martyrum deductus est, siquidem membrorum destitutus officio trium annorum curricula peregerat. Cùm ergo implorata Sanctorum intercessione Dei clementiam præstolaretur, solatia illi sospitatis plenè indulta sunt.

XV. *De quadam contracta in Ecclesia beati Dionysii de Dugniaco sanata.*

QUÆDAM femina ex villa quæ Novientum dicitur, genibus contractis pedibúsque veluti tergo adhærentibus fuit. Hæc quo tempore famosi Martyris Sebastiani ab urbe in Gallias reliquiæ delatæ, & haud longè à civitate quæ Suessio dicitur, in Ecclesia beati Medardi Confessoris sitæ sunt, cum eis quos miraculorum opinio evocabat, illuc à vicinis allata est. Cùmque ibi aliquot egisset dies, nec ei optata sanitatis gaudia provenissent, retro gradum iter cum meantibus repetiit. Jam plurimum viæ confecerant, cùm hi qui reducebant, ad locum devenêre qui Dugniacus * vocatur, ubi Ecclesia in honore sanctorum Martyrum Dionysii, Rustici & Eleutherii constructa est. Itaque recedentibus sociis misera juxta quamdam sæpem nullo eam miserante nec hospitium largiente, relicta est, atque horrorem hiemis sub divo coacta perferre. Canis insuper illam ita jacentem repetiens momordit, ac nemine qui illum abigeret exsistente cruentam reliquit. Sic vir quidam, vocabulo Agetheus, eam collegit, & inter sacram quæ vicina erat ædem curandam sacris Martyribus obtulit. Omnipotens ergo Deus diuturnam illius miseratus infirmitatem, & inopinam sanitatem reddidit, & humanæ vitæ illi subsidia providit. Nam repentè vociferari cœpit, & ruentibúsque plurimis paullatim se supra pedes colligere, donec parieti innixa usque ad Ecclesiæ cancellos cunctis stupentibus processit. Et ne id illusio magis quàm veritas putaretur, ejusdem sexûs personæ, quas una vis clamorum coegerat, membra quæ contra naturam sibimet adhæsisse memoravimus, curiosiùs inspexêre, eáque madentia sanguine recenti repperêre. Postmodum velameo sacrum accepit, eámque quadam clara materfamilias, nomine DODA, reliquo vitæ tempore liberaliter aluit.

* Dugny

XVI. *De cæca in supradicta Ecclesia illuminata.*

IN hac eadem Ecclesia puella quædam ab ipsis cæca cunabulis, die dominica dum Missa adsistente plebe celebraretur, munus luminis (ut & plures & veraces viri testantur) percepit.

XVII. *De infirmis cujusdam oculis citò sanatis.*

VIR quidam, nomine Gislehardus, ex villa quæ Major* dicitur, nimiam oculorum passus caliginem, anxius ad templum Sanctorum venit, votúmque ibi Deo & sacris Martyribus fecit, tantâmque in brevi prece (ut credimus) eorum consecutus est sanitatem, ut ne vestigium quidem alicujus infirmitatis in ejus remanserit oculis.

* Merville

XVIII. *De puella in oculo sanata.*

QUÆDAM puella, Amfiodis vocabulo, in dextro oculo glaucomam perferebat. hanc mater sua cum fide ad sanctum locum adduxit. Ibi verò cùm quatuor dies egisset, quinto integerrimam consecuta est sanitatem.

Ann. Chr. dccxcIV.

XIX. *De quodam à morbo canceris sanato.*

Viri cujusdam, nomine Hucberti, pedem dextrum canceris morbus corruperat, jámque ejus medietatem victor tenebat. Hic itaque medicorum diffidens, Martyrum confidens auxilio, ad eorum se basilicam contulit. Illic octo diebus devotè peractis, pæne jam desperatam interventu eorum incolumitatem emeruit.

XX. *De mulieris sanata mammilla.*

* Espinay

Eodem morbo quædam femina, Ermentrudis vocabulo, ex villa Spinogilo * afficiebatur. Siquidem pæne totam ejus mammam sinistram occupaverat serpens virus mortiferum. Quare spem suam in Domino ponens, ad sanctorum Martyrum convolavit auxilium. Cúmque in eorum basilica tum devotas, tum etiam frequentes funderet preces, fidem ejus exitus felix excepit. Cancer enim ulteriùs procedere virtus divina prohibuit, & salutis remedium obnixè petenti concessit.

XXI. *De quadam quæ à sacro igne in mammilla curata est.*

Alterius cujusdam mammillam sacer ignis torrebat, longósque pruritus illius sustinebat dolores. Natali ergo Martyrum die ad eorum venerabilem ædem veniens, plenæ ibi restituta est sanitati. Alia quoque femina nomine Austreberta, quæ visum amiserat, ibidem oculorum sanitate donata est.

XXII. *De quodam à regio morbo sanato.*

Cujusdam viri nomine Godefridi membra regius obsederat morbus, adeo ut esset difficile sine pavore illum intueri. Ita ad limina gloriosorum Martyrum accessit, ibíque diebus septem moratus, eorum suffragio & invisam deposuit, & propriam formam recepit: quíque priùs cernentibus terroris, postmodum causa miraculi fuit.

XXIII. *De muliere sanata.*

Cujusdam femina membra interiùs, præcipuéque uterum & subjecta ei occupaverat. Hæc ad vigilias clarissimorum Martyrum accurrens, eorum ope sanitatis solatia retulit.

XXIV. *De Sanctimoniali à morbo naris curata.*

a

Deo sacratæ cujusdam, Hildegardis nomine, ex Cœnobio quod Argentoilum a dicunt, polypo naris obstructa fuerat, adeo ut excrescens superflua caro vitium intuentibus proderet. Privata ergo naturali munere Sanctos Dei expertit, & per quatuordecim dies eorum limina frequentans ita curata est, ut ne vestigium quidem pristinæ in ea deformitatis remanserit.

XXV. *De duabus Sanctimonialibus à sacro igne in mammillis sanatis.*

b

Aliæ quoque duæ ex eodem Monasterio, quarum altera Deo sacrata, altera laïca b fuit, sacrum ignem diu passæ mammillis, ad memoriam Martyrum procedente tempore curatæ sunt.

a Argentoilum seu Argentogilam, uti veteres pingunt, recentiores Argentolium, vulgò *Argenteuil*, nono lapide infra Luteciam Parisiorum ad Sequanam, primò quidem Cœnobium Monachorum ab Ermenrico & conjuge ejus Numma conditum, dein petente Carolo Magno concessum est Sanctimonialibus, quibus præfecta Abbatissa Theodrada Caroli filia. demum Sugerio Abbate locum vindicante, Prioratus (ut vocant) conventualis evasit, Dionysiano Monasterio subjectus. Lege librum Sugerii de rebus in administratione sua gestis. Et tamen Adhelaïdis Rotberti Regis conjux apud Helgaldum Monachum fertur *construxisse Monasterium in territorio Parisiensi, villà quæ dicitur Argentoilus, ubi numerum ancillarum Dei non minimum sub norma* S. Benedicti *vivere paratas adunaverit.* quod proinde intelligendum de loci instauratione. Argentoilo ex oppido fuit oriundus Jacobus à Vitriaco Cardinalis.

b Erant in Cœnobiis puellarum Monachæ laïcæ, aliæ à sacratis; uti & virorum Monachi laici, alii à Monachis Clericis. de quibus in Præfatione hujus Sæculi, tomo primo.

Ann. Chr. DCC XXCIV.

XXVI. *De cujusdam oculis illuminatis.*

QUIN etiam Nodelharius quidam ex præfato loco, cujus oculos adeo caligo obtexerat, ut in discernendis corporum humanorum hæsitaret liniamentis, cùm pro restauratione luminis Deum & beatos Martyres in eorum basilica precaretur, quod poscebat obtinuit.

XXVII. *De quodam à morbo canceris liberato.*

QUIDAM fisci Riogili (cujus superiùs * mentionem fecimus) habitator, punctione spinæ canceris morbum in digito contraxerat, & tota manu ac brachio in tumorem redacto vitæ dispendium anxius operiebatur. Ita ad clarissimorum Martyrum se Memoriam conferens, incumbentem pæne sibi jam mortem eorum intercessione evasit. * cap. 6.

XXVIII. *De quodam mente capto curato.*

SIGEBARTUS quidam mente captus, eodem tempore domum clarissimorum Martyrum ingressus, precibus eorum sospes factus, & cum gratiarum actione recessit.

XXIX. *De quadam contracta erecta.*

PRÆTEREA mulier quædam, nomine Waltildis, fisci Bonogili * habitatrix, gressuum privata officio, dum templum venerabile frequentaret, salutem quam quærebat obtinuit. * Bonneuill

XXX. *Miraculum superiori simile.*

SIC & alia, Reguisinda nomine, dum destituta ambulandi usu à suis illuc deportata fuisset, ut sine eorum adminiculo redire posset accepit.

XXXI. *De quodam cæco illuminato.*

QUIDAM illuc in lucem sine lumine fusus, ingenti parentis fide ab Oximensi * pago deductus est. Ilico ut templum ingressus est, (mirabile dictu) quod numquam habuerat oculorum accepit officium. Præclarum sanè & Deo dignum miraculum. Denique qui cæci nati oculos in mysterium illuminandi humani generis humanatus aperuit, ipse cum Patre & sancto Spiritu mirabiliter & cuncta semper dispensans, ad declarandum Martyris sui Dionysii sociorúmque ejus excellentissimum meritum, hujus quoque cæci lumina reseravit. Nam quid illis ab eo difficile sit obtinere, quibus largiente ipsius gratia pro confessione ejus nominis non fuit difficile animas ponere? Atque utinam eorum sacra intercessio cæcitatem nostræ mentis illuminet, & ne ab eorum aberremus vestigiis dignanter efficiat. * d'Hyesmo

XXXII. *De muliere visum recuperante.*

SUB idem tempus quædam femina Andegavensis, Doctrudis nomine, tribus annis oculorum depressa caligine, opem insignium expetiit Martyrum. Oraculum verò se accepisse dicebat, ut oleo quod fortè in Ecclesia eorum dependeret, palpebras sibi fovere debuisset; posse hoc facto se amissam recipere facultatem videndi. Ob quam rem cùm æditous fatigaret, nec quod posceret ab eis impetrare potuisset; conversa ad altare, quod HILDUINUS Abba insigni admodum opere sanctæ Trinitati, inter alia quæ multa & præcipua Ecclesiæ ornatui contulerat, statuit, preces Domino effundebat: cùm repentè fundo contrariæ lampadis quæ integerrima videbatur effracto, oleum quod continebat humectare cœpit marmoreum pavimentum. Illa id sentiens, & nutu divino oblato sibi oleo lumina tangens, remota omni caligine natalem sortita est usum videndi. Haustu a sanè sive unguine olei quod lampadibus instillatum a

a Propinatum aliquando ægrotis oleum sanctum docet nos etiam Sulpicius in Vita S. Martini in lib. 3 Dial. cap. 2. ubi Martinus paxillum olei benedixisse, atque ita *in os puellæ* sanctificatum liquorem infudisse perhibetur.

Ann. Chr. DCCXXXIV. assiduam tumbæ præbet lucernam, multi ægroti præcipuæque febribus laborantes, sæpenumero divinâ gratiâ operante curati sunt.

XXXIII. *De quibusdam militibus, qui beato Dionysio injuriantes in amentiam versi statim mortui sunt.*

Est villa beati Dionysii in pago Andegavensi, quæ dicitur Pontiniacus. Hanc procurante Presbytero Monasterii, nomine Pugnito, Rothelinus judex vicini fisci Baltiati, ex ejus colonia quædam mancipia retinebat. Cúmque hæc res jam ad lites venissent, præfatus Presbyter Pugnitus LANTBERTUM Comitem adiit, útque eas justo finiter judicio poposcit. Comes in aliis occupatus, cuidam Vicario nomine Giramno, alii quoque suorum satellitum, vocabulo Adulfo, audiendam finiendámque causam quarta-decima die secundùm jus delegavit. (Nota.) Dies statuta advenerat, quæ & excessu beatissimi Martyris Dionysii celeberrima erat; & ecce prædictus Rothelinus cum pluribus armatis, loricatis etiam nonnullis adfuit: mandavítque ut prior Pognitus ei de quibusdam causis satisfaceret, & tum ipse quod ex eo quæreretur communi judicio terminaret. Contrà Pugnitus ut Comitis præcepta implerentur magis æquum respondit: posse verò deinceps quod præoccupare vellet commodius fieri. Ad hæc ille mortem Presbytero minitati, eo quòd se accusasset, suámque quæ justa esset finire causam legitimè recusaret. Pugnitus non se armis rem tractaturum adseruit, præsertim inermem; nec tamen se moriturum inultum, si vellent cum sancto Dionysio, cui mancipia surripuissent, bella conserere. His renuntiatis, sex qui se loricis munierant, paullatim in amentiam cœpere converti, atque divino urgente judicio eodem die vita excessere. Credo, satis evidenter expilatorum improbitatem divina compescere severitas voluit; & qui Ecclesiam rebus propriis privare moliuntur, cui sententiæ subjaceant, hoc manifestare exemplo.

XXXIV. *De contracto sanato.*

Sed ne hujuscemodi luctuosa prætereeam, paullulúmque omissa repetam; Adefredus quidam officio gressuum quindecim annos caruerat, sanctorúmque Martyrum suffragium expetens, post longa ambulandi oblivia restitutas suis pedibus alternas miratus est vices.

XXXV. *De quadam, cujus filum manui adhæsit, quia horâ debitâ ire ad Ecclesiam recusavit.*

(* Strepigny) Est villa in pago Stampensi, quæ Sturpiniacus * dicitur, in qua quædam femina, vocabulo Guntherga, cùm tempore Quadragesimæ horâ nonâ [a] linum textili pararet operi, signum pulsatum est, quod ad audienda Missarum sollemnia Christianum populum evocaret. Illa aviditate finiendi operis paullulum immorata, admonita à quodam religioso est, opus relinqueret, & interesse mysteriis acceleraret; posse eam alio tempore quod cœperat opportunè peragere. Citissimè, inquit illa, quod superest perficiam, túmque ad Ecclesiam properabo. His dictis cùm perfectionem resumto opere maturaret, subitò linum in manu ejus adhæsit; sicque ipsa manus cum lino obriguit, ut nullo eam conatu posset aperire. Hoc itaque damnata modo auxilia Sanctorum expetens diversa loca circuiit, cur id sibi contigisset vulgo edicens. Pervenit ergo tandem aliquando ad gloriosissimorum Martyrum basilicam, ubi eam & egomet vidi, (Auctor testis.) ibíque eodem quo venerat die, scilicet quinto Idus Martias, è vinculis divinæ ultionis laxata est. Quod facto quid Deus aliud, nisi ut postponendæ ipsæ quoque nostræ necessitates essent suo cultui, quo sincerè occupari & felices & beati erimus, docuit? An & memoratam feminam idcirco plures coegit adire locos, ut desides terrerentur, sollertes ad vitale studium incitarentur? Atqui opinor & beati Dionysii sociorúmque ejus meritum volunt declarare, ut quibus prærogativam martyrii gloriosiùs contulisset, eis quoque hanc gratiam specialiter largiretur.

[a] Ex hoc loco duo discimus de prisca Quadragesimæ observatione. unum, Missam horâ nonâ celebrari solitam. alterum omnes, etsi festivus esset dies, ad eam audiendam religione quadam fuisse adductos.

XXXVI. *De puella à duplici incommodo liberata.*

ANN CHR. DCC XCIV.

EODEM Quadragesimæ tempore, sabbato quod Palmarum præcedit votiva sollemnia, sole jam in occiduas vergente partes, quædam adolescentula, cui erat nomen Elisanna, in ipso vico Carulliaco degens, textili opere laborabat. Cùm repentè ferrum radioli quo fila cillebat, manui ejus adhæsit tam validè, ut cruciatum se cauterii ferre voce querula testaretur. Ista noctu ad vigilias anxia ferénsque lumen processit, & sepulcris prostrata Sanctorum veniam precabatur. Omnibus rite peractis, salutaris Evangelii lectio dicebatur, illáque adhuc remedium flagitavit, cùm ferrum manu avulsum dissilivit, & ream divinæ clementia supplicio liberavit. Spectares manum velut ferventi ferro tactam, certa damnationis suæ indicia præferentem. Proposuit itaque ut debitum sacris Martyribus solveret. Siquidem hoc pacto à domino suo fuerat manumissa, ut denarium in annos luminaribus Martyrum conferre debuisset. Idque non plus quàm semel fecerat. Insuper locum deserere, & Suessionum urbem expetere parabat. Postera die quidam ex eodem vico diem obierat, cujus exsequiis cum aliis ipsa interfuit. Prolixioris ergo sepulturæ fatigata exspectatione resedit, atque in somnum soluta est. Tum visus est illi quidam Clericus, non minùs ipso adspectu quàm vestium dignitate conspicuus, isque eam cur votum, immo debitum procrastinaret increpavit, adjungens quare locum cui reverentiam debuisset, deserere, exterum quærere, vitamque in eo transigere manuali opere moliretur. Præterea inter dicendum virgâ quam fortè gerebat eam percussit, sicque discedere visus est. Illa evigilans, visionisque recordatione palpitans ruit, ac pæne exanimata est. Tandem verò se in vires colligens, quæ viderat indicavit, confestimque obmutuit. Nimis itaque territa domum redit, & candelas sumens in munere, ad Sanctorum basilicam repedavit, ac reliquum diei in precibus & fletu consumsit. Sequenti verò nocte ad nocturnum regressa officium, cùm hesternas devotè integraret preces, sopore depressa est, ac post paullulum expergefacta restitutam sibi loquelam gavisa. Tum Deo beatisque Martyribus gratias agens domum repetiit; & ut primùm interdiu fores basilicæ patuêre, duplicatum debitum libentissimè Deo persolvit.

XXXVII. *De paralytica sanata.*

PROCEDENTE paullulum tempore, scilicet præsentis anni Letania majore, puella quædam, Hiduis vocabulo, totius (capite excepto) corporis debilitate correpta, ad venerabile Sanctorum allata est templum, ibique eorum interventu membrorum omnium sortita est munus.

XXXVIII. *De quodam à periculo ruinæ liberato.*

INSTANTE etiam anno, cùm Ecclesiæ quæ est in locum, qui olim (ut perhibent) Mons Martis, nunc felici mutatione Mons Martyrum [a] dicitur, opifices consumtam situ contignationem deponerent, vimineáque via per intercapedines trabium facta, eorum quidam desuper ambularet; una earum fracta in terram delapsa est; opificémque simul deposuisset, nisi (ut credimus) clarissimorum favore Martyrum prominentem de vimineo instrumento sudem, quod multo minoris quàm ipse ponderis erat, apprehendisset. Ita reliqui partim fragore trabis, partim clamore socii toto corpore pendentis evocati, funibus eum summa cum celeritate alligatum Dei clementiæ gratias referentes deposuere.

Oratio Scriptoris.

HAS, fastidientium tædia vitans, ex pluribus veluti spatioso prato jocundissimos flores, ô SAMUHEL [b], te hortante, immo urgente paucas elegi virtutes, & ad Dei gloriam sanctissimorúmque Martyrum laudem, seu legentium utilitatem, compendiosè in unum digessi, devotionem nostram intervententibus pissimis Martyribus ab illo remunerari exoptans, apud quem ne ipsius quidem bonæ voluntatis præmia pereunt.

[a] Nempe à martyrio sancti Dionysii ejusque sociorum, vulgo *Mont-martre*. nam eo loci cæsus Dionysius Lege Hadriani Valesii posteriorem Dissertationem de Basilicis cap. 2.

[b] An Samuel Monachus, cujus obitus in Necrologio Argentogilensi notatur IV Kal. Octobris.

Ann. Chr. DCC XXXIV.

INCIPIT LIBER TERTIUS.

Præfatio ejusdem libri.

QUAM pretiosa sit in conspectu Domini mors Sanctorum ejus, agonistæ divini Dionysii, sociorumque ejus Rustici & Eleutherii meritis & intercessionibus, etiam corporalibus miraculorum signis quotidie adspicere merentur eorum requisitores auxilii. Sollicitè namque intueri oportet, quia si omnipotens Deus eorum suffragiis ægritudinis transitoriæ in tantum miseretur, ut multi languentes ad ingressum basilicæ, in qua illorum pretiosissima teguntur corpora, ilico sanitatis obtineant remedium; multo magis eorum precibus nostrarum comparietur infirmitatibus animarum, qui eodem Philosopho nobis monstrante pro hominibus resalvandis iterum pati paratum se esse testatur. Erit autem mirabilius quiddam in illa æterna hereditate, si digno Sanctorum in hoc sæculo fuerimus obsequio vernantes: quia teste beato Gregorio in quarto dialogorum libro, capitulo tricesimo quarto, non solùm eos agnoscemus bonos, quos aliquando noveramus; sed visos ac cognitos recognoscemus, quos numquam videramus. Nam cùm antiquos Patres in sublimi Sanctorum collegio viderimus, eos jam per visionem cognoscemus, in quorum amore semper exarsimus. Unde per quemdam sapientem dicitur: *Et ad aliquem Sanctorum convertere.* id est

Iob. 5.

dilige mores, & imitare quem amas; & sic demum diligendo quem imitaris, fac internuntium tuæ orationis ante conspectum divinæ majestatis. Sed quidquid agitur, in radice intentionis pensandum est. Libera siquidem est voluntas dilectionis in præsenti vita: & ideo qui perfectè Deum ac Sanctos ejus diligit, diligenter discutiat quod petit, quia Deus novit quod præstare debet. Sanctorum autem vita circumspecta & circumscripta est in omnibus, nec sic libera ut petere possit Deo ingrata, quæ omnis maleficii caret arte. Quod beatus Petrus Apostolus adhuc in terris positus dignè monstravit hominibus, cùm pro Dei virtute sanitatem ad tempus redonavit filiæ, & iterum pro integritate virginitatis eam lectulo restituit ægritudinis. Quapropter quicumque fidelis pro aliquo incommodo tanti Patroni adit limina, si compos voti non exstiterit, nec confestim scandalizetur, nec delictis cesset reputare propriis, ac Dei misericordiam & Sanctorum deprecari intercessionem: quatinus saltem illo non frustretur regno, ubi

Hebr. 12. 6.

nullam certum est haberi penuriam, memor sententiæ qua dictum est: ***Corripit Deus quem diligit, flagellat autem omnem filium quem recipit.*** Cui verò valitudo corporalis miserante Deo ac præfatorum suffragantibus Sanctorum attribuitur orationibus, evangelicæ reminiscatur mulieris in adulterio deprehensæ, cui misericordia misericorditer post discessum illam accusantium interminata est dicens: ***Vade, & amplius noli peccare.***

Ioh. 8. 11.

De dilectione Dei in electis Sanctis hæc dicta sufficiant. hinc ad miracula sæpedictorum veniatur Martyrum. Sed quia testatur omnipotentis Dei Filius, in domo Patris sui mansiones esse perplurimas, ibique pro qualitate meritorum diversos diversè remunerari; primùm ordo taxandus est talium. Si Paulus cujus constitutione iste Dionysius ob robur fidei Athenarum ordinatus est Antistes, illarum gentium cognoscitur Apostolus, quas ceteri lavacro aquæ & spiritu in regenerationis adscivere catalogo: ergo nisi Clemens Romanæ Ecclesiæ apocryphetur Pontifex, Dionysius totius declaratur Galliæ Apostolus, qui non solùm eam primò regeneravit, verùm etiam propter illam se ultro morti obtulit, multa nostrorum contemporalium benivolentiam supergrediens dilectione. Porro post Clementem hujus adsertionis authenticum habentur relatores Methodius optimus Græcorum artigraphos, Aristarchus æquè Græcorum Chronographus, Johannes Constantinopolitanus Pontifex, Eugenius Toletanus Episcopus, Fortunatus Latinorum scholasticissimus, & alii quamplurimi. At derisores hujuscemodi reclamationis per Græcorum Philosophos, scientes me inertem lacone eloquentiæ, discant non ignarum eorum fidissimorum interpretum, Anastasii Romanorum bibliothecarii utriusque linguæ peritissimi, Euphemii Græcorum sapientissimi, Hincmari Latinæ prolationis oratoris disertissimi, & ante hos Gregorii hujus Dionysii memoratoris felicissimi. Cujus dicta idcirco præter omnes Græcorum sapientes istius sermone fulciuntur, quia librum quem de cælesti Hierarchia scripserat, Clementi Romæ dimisit, quem ipse sanctissimus Papa post suam recapitulavit; Quàm, inquit, ô Dionysi, omnis evangelicæ doctrinæ repletus es institutione! pergens adquire Galliarum populos. Si qui vero Bedam, non dico propter leporem eloquentiæ, sed ob astum pravæ calliditatis, auctoribus his præferre voluerint, videlicet ut deleant de sub cælo memoriam tanti

tanti Martyris Deo omnipotenti repugnate conantes, cujus sanè memoriam in laude promisit futuram; recurrant ad apologeticam ipsius super actus Apostolorum retractationem, qua & reprehensores suimet jugulat, & sectatoribus erroris aditum intercludit. Sic juxta magni & admirabilis Ambrosii prolationem invenient, quia imperita malitia semper adversum se machinatur dum nescit. Ann. Chr. dccc lxxvi.

Caput I. *De multorum sanitatibus.*

Igitur anno tricesimo septimo regni piissimi Karoli tertii, dilectoris Dei & Sanctorum ejus avidissimi amatoris, imperii autem primo, peccatis populi prægravantibus, necnon evangelica suppeditante sententia, qua præscriptum est, surgere gentem contra gentem & regnum super regnum; insuper prophetico occursante eloquio, quo pervenisse gladium dixit usque ad animam; impiis mundi circuitoribus Normannis Sequanam ingredientibus, ac circumcirca universa depopulantibus, comitante turba Monachorum, pretiosissima Dionysii, Rustici & Eleutherii pridie Kalendas Decembris levantur corpora, & ad Superiorem-curtem a, quam eisdem ob remedium animæ inclyta Berta b Regis Magni Karoli filia tradiderat, tandem deducuntur. Quæ cùm tertio ab ipsa villa pervenissent miliario, eximuntur navi, & populorum caterva sequente non modica, in sancti Martini exponuntur Ecclesiam. In cujus itineris viatico, sicut à quodam fideli Presbytero, nomine Ronulfo, pòst didicimus, nullus sequentium, quocumque tentus fuisset morbo, nisi sanus remeavit ad propria. anno 876. a b

II. *De Monasterio beati Dionysii à Normannis remanente illæso.*

Super istud omnino mirandum, quia præfati Deo odibiles locum quem Deus ad honorem sui & memoriam præcellentissimorum delegaverat Martyrum, sine alicujus pretii redimiculo dimiserunt incrematum: præsertim cùm nossent illum quammaximè eminere in animo Ducis & Principum ejus. nisi quòd iidem athletæ Domini suam & plurimorum Fidelium servavêre sepulturam, ut quorum amore flagrarunt, eos non solùm proprios in cælis, verùm etiam habere consepultos mererentur in terris.

III. *De puellula cæca illuminata.*

Denique tertio Nonas Maias puella, nomine Folchildis, ex villa quæ appellatur Alta-ripa c in pago Tardanensi sita, cujus pater Godbertus, mater verò Ermengardis vocabatur, ad jamdictam villam per revelationem veniens, ætate sex annorum, lumen recepit oculorum, à quibus per circulum septem dierum rivos sanguinis conspeximus circumfluere tantos, ut nullus nostrûm ambigeret ei naturam visûs fuisse negatam. c

IV. *De muliere visum recipiente.*

Præterea à villa Vallium * in pago Laudunensium nuncupatur, à qua prævia Lothgarde matre quædam mulier, Adalgaldis nomine, adducta, triennio jam cæca, eodem mediante Maïo, proprio est visui restituta. * *Vaux sous Laon*

V. *De puellula toto corpore & oculis sanata.*

Ventilais * Remorum dicitur vicus, cujus incolæ sexto Kalendas Junii cùm ad exorandam Domini misericordiam per horum suffragia convenissent, adducitur inter eos infantula quædam, Raindindis appellata, annorum quinque, cui pater Otharius, mater Theoadis erat, ita ab ore usque ad summitatem verticis exesa vulneribus, ut nihil in ea hominis, nisi gressum, vocem, & vestimentum recognosceres: ob quam debilitatem etiam naturalibus fuerat orbata luminibus. Videres in momento miseram totam perfusam sanie, atque post paullulum nonnisi cum lumine oculorum redditam sanitatem. * *Ventelay*

a Superior-curtis, vernaculè *Consevreu*, sita est in diœcesi Remensi Laudunum versus, ad Axonam fluvium, prope vicum Caldardam, *Chaudard*, infrà cap. 10, hactenus de jure Monasterii Dionysiani.

b In Necrologio Argentoligensi memoratur v Idus Martis Berta *filia Karoli Imperatoris, quæ dedit Superiorem-curtem.*

c Altaripa, *Autrepe*, in pago Tardanensi, *le Tardenois*, diœcesi Laudunensi, hactenus est de jure Monasterii Dionysiani ex dono Aletramni Comitis principatu Ludovici Regis.

Ann. Chr. DCCXXXIV.

VI. *De puella visum recipiente.*

Item cùm cuidam infantulæ, vocabulo Teodradæ, à nativitate lumine privatæ, ex vico Curiaco [*] in pago Porcinensi sito, sicut ipsa adserente audivimus, cujus innocentiæ adsertio etiam incredulis poterat accommodare fidem; quidam miræ pulcritudinis senex apparuisset, monuissetque tantorum adiri patrocinia Sanctorum, duce Ermenoardo patre, tertio Kalendas Junias, mox in ipso ingressu Ecclesiæ cœpit mirari lucernas, ac cetera peodeoria quæque, oppiduque de sibi tributo lætari lumine.

[*] Cutry.

VII. *De cantatrice quadam morbo percussa & sanata.*

Interea fit occursus super occursum, concurrit turba populorum, deducuntur pervigiles dierum & noctium excubiæ, ibique quarto Nonas ejusdem mensis; nobis sancta Dominica nocte subventionem Dei suppliciter precantibus, cùm quidam rusticus irrefragabiliter musa caneret, ac mulier, nomine Mainuidis, ex villa Postionis in pago Lauduoensium, de potestate sanctæ Mariæ Suessionum, cujus pater Gerbertus, mater Mainsindis nuncupatur, coram eo saltaret, à reliquis sæpius prohibita noluit adquiescere. Tandem aliquando venitur in Ecclesiam, nocturnale peragitur officium; exeuntibusque omnibus præfata mulier complosis in ipso limine pedibus, acsi glutino circumlitis ad terram prolabitur, atque à primo mane usque ad Missarum sollemnia immobilis mansit omni membrorum officio carens. Ad levamen autem circumstantium nihil aliud actum est, nisi quòd cogitabat se lactis perunctione mulceri. Sed ut à me licèt indigno, digna tamen legenti, & quæque legeram firmiter credenti, ventum est ad finem Evangelii, ubi dictum est: *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam*; precibúsque triumphatorum Domini surrexit incolumis. Quod miraculum tantum stuporem civibus incussit, ut ab ipsa die eos nihil aliud cantare, quàm laudem Domini compulerit.

Joh. 3. 15.

VIII. *De muliere annis novem cæcata, deinde illuminata.*

Mulier, nomine Ratrudis, à Caniaca [a] villa de Comitatu Conciaco, dum per novem annos hac luce caruisset, venissetque ad prædicta Sanctorum suffragia postulanda, comitantibus viro ejus Waldradro & filio Walthario, quem cæca pepererat & aluerat, nono Kalendas Julii visui redditur, non solùm læta de pristino intuitu, verùm etiam de respectione nati quem numquam viderat. De nonnullorum sanitate & cæcarum illuminatione quæ vidimus, credulorum auditui relatum est. Increduli autem dum exstinguere volunt nomen Dionysii Atheniensis & Ariopagitæ, habeantur non solùm altera pars Fescennini Sisinnii interfectoris ejus; verùm etiam propter odium & invidiam qua servitores illius derogare convincuntur, spiculo beati Johannis perfodiantur dicentis: *Omnis qui odit fratrem suum, homicida est.* Nos quò dum spiritus hos rexerit artus, ob dilatandam Domini gloriam miracula, quæ per suum obtutibus nostris præsentare dignatur Antistitem, minimè taceamus, ut & tanti Martyris amatores gaudeant, & eum iniquo odio persequentes penes Virgilianam deliberationem pro non posse nocendi moriantur. Nunc propositus ordo sequatur. Sed in horum derisiones, si Dominus voluerit, cùm de his virtutibus heroïcè dixero, multa ridebo.

1. Joh. 3. 15.

IX. *De vase vacuo repleto per miraculum oleo.*

Operæ pretium intimandum censeo, quòd vasculum ubi oleum servabatur, cùm funditus fuisset exhaustum, & iterum in adventum Imperatoris deesset unde lampades reficerentur; quippe cùm præfatus liquor nec emtione, nec alicujus commodatu mutuari poterat; ingrediens quidam Diaconus noster, nomine Hagino, qui hujus erat facti arbiter, fere plenum invenit. Ad hujus etiam fidei firmamentum adhibuimus archicustodem scopi capitum [b], nomine Otrannum, qui illud vasculum in simili censura se omnimodo vacuasse dixit.

[a] An Calniacum i. *Chauny*, modò opidum ad Oesiam fluvium supra Noviomagum, haud procul à castro quod vocant Cociacum, *Coucy*.

[b] Sic legitur in utroque exemplari mss. Dionysiano & Victorino.

X. *De nave per Sanctos Axonam sine remigio transmeante.*

Ann. Chr. DCC XXCIV.

REM novam referam, & post maris rubri ad ingressum filiorum Israël divisionem valde admirabilem. Dum incolæ Caldardæ * contra primò dictam villam super alteram ripam Axonæ sitæ, ut sancta illos roboraret conspiratio, die sollemnitatis sancti Petri Principis Apostolorum imploratum * orationis confluerent vespertinalis; accidit non casu, sed frequenti consuetudine navim clave seratam, nautámque arcbariom cujuslibet recessisse negotii causâ. Cúmque magnis clamoribus vocando remigerum deficerent, supervenit quidam hominum iter Imperatoris Romam comitantium nomine GOZSOLDOS, definitum habens in animo non præterire Sanctos Dei, nisi per eos orationem suam commendaret Domino. Cœperunt etiam unà levi susurro navis proferre transsilitionem, si precibus beatorum Martyrum pulsaretur Deus. Nec fides eos sancta fefellit, cui ad instar grani sinapis penes dominicæ doctrinæ promissum etiam montis mutatio cedit. Sponte enimvero solvitur, & quasi quibusdam impellentibus nautis (mirabili dictu) venit ad eos. In quam ingressi protinus transeunt, votum ociùs exsequontur, nobis hæc omnia pandunt. Quorum è pluribus duorum hic nómina inserenda putavi, GOZSOLDS videlicet atque GUZBOLDT, quibus quantum ad rationem credibiliorum super hac re fides præbenda fuerat.

*Chaudard

* supple tempore

NOTA.

XI. *De sanatione cujusdam cæci & paralytici.*

NEC etiam præteriri oportet, quemdam ibi Nonas Julias occurrisse cæcum, nomine Guiboldum, ac nobis præsentibus fuisse illuminatum, qui erat à villa quæ vocatur Saïdis, de potestate sancti Remigii Remorum inclyti Pontificis, sitâque in pago Vonciaco [a]. Qui cùm quarto unde venerat remeare vellet die, super proprio dispositurus; non est porticum ipsius Ecclesiæ egredi permissus, antequam & reddito careret lumine, insuper & paralysi à parte percuteretur dextera. cui primò (sicut ipso referente cognovimus) simili modo id ei accidit, cùm quadam nocte è stratu surgeret, atque ad naturalem corporis degestionem iret. sed precibus beatæ Dei genitricis Mariæ in Ecclesia vici nuncupati Arna, antequam ad auxilium sancti Martyris sociorúmque ejus venisset exorandum, ab incommoditate ipsius dexteræ sanus effectus fuerat. Quid plura? sedet mærens, emendationem pollicetur criminum, spondet non tam citam reversionem, si Deus iterum misereretur sui: ac sic demum nocte altera pristinæ restituitur sanitati, postque octo dierum spatium ad sua revertitur. Qui cùm aliquamdiu moraretur extra placitum, cæcus iterum ut fuerat adducitur, & tandem aliquando ab ipsa tenebrarum caligine reabsolvitur.

XII. *De parvulo cæco illuminato.*

ÆTATE novem mensium, nomine Martinum, antè corporali intuitu carentem, quàm discretione boni malive fruentem, Blandiacæ villæ sancti Medardi subjectæ potestati mulier, Adela nomine, ad suarum monitionem vicinarum beatis Christi vovens allaturum Martyribus, mox in ipso vovitionis articulo pridie Idus Septembris videntem ablactavit filium.

XIII. *De puella paralytica sanata.*

PUELLÆ, nomine Manebiæ, de Tardanensi pago & villa Draviniaca, tribus annis paralyticæ, ita ut nullo usui patre Eustorgio & matre Alberada appareret, adminiculantibus duodecimo Kalendas Septembris nobis ad confitendum Domino super judicia justitiæ suæ surgentibus, totum ibi sospitatis conspeximus remedium.

[a] Distinguendus mihi videtur pagus in Campania duplex istiusmodi fere nominis, uterque ad Axonam fluvium. unus paullo supra Attiniacum regiam olim villam, sic dictus à Vongo, *Von* quondam castro, nunc sedacto in vicum, de quo intelligendus Alcuinus in libro de vita S. Vedasti: *Venerunt in quemdam pagum, qui incolarum illius consuetudine Vungise pagus dicitur, prope Reguliacam villam,* (Reilly) *quæ sita est super florigeras Axonæ ripas.* Alter item supra Vongum, vocabulum sortitus à Vonciaco, *Vonzi*, opidulo egregio ad Axonæ ripam, de quo hic locus intelligendus videtur. Nam *villa Saidis* hic designata non alia forsan fuerit quàm *Chaise* prope Vonciacum, ad alteram fluvii ripam. tametsi is locus modò non est de jure seu potestate Cœnobii Remigiani, neque alius quisquam in illis partibus præter opidulum de Quercu & vicum sanctæ Walpurgæ. De pago Vonziso seu Vongensi lege Sirmondi Notas in Capitulare nonum Caroli Calvi.

ANN. CHR. DCC XXCIV.

XIV. *Apologia contra malitiam detrahentium beato Dionysio.*

HAUD Helviticè habeo quod loquar pro Dionysio, cùm qui jam Sanctorum sociatus in cælo pollet exercitibus, apologiâ nostrâ minimè indigeat; sed Raphaëliticè duco revelare & confiteri opera Dei per orationes Dionysii. Væ autem inimicis tanti Martyris sine fine futurum adnuntio: quia simili, de qua fatebor in præsenti, non merentur pœna plecti, nec castigantur ad modicum, ut recipiantur in æternum. Quique non solùm post tot tantorum exempla virorum, verùm etiam post tam inenarrabilia miraculorum signa sanctissimum sui baptismatis non cessant derogare seminiverbium. O perversa & subdola invidia! Si testimonium voces perhibentium mentiuntur de Dionysio, interroga sanitates ægrotantium: & si sanitates ægrotantium mentiri desipis, dicens incredibile esse mortuos curare viventes; respice super præmortua Helisæi membra resurrexisse mortuum. Itaque sicut sanitates ægrotantium vocibus testimonium perhibentium adsentiunt, quia vera sunt quæ dicuntur; sic voces testimonium perhibentium sanitatibus applaudunt ægrotantium, tum & oculi videntium adspiciunt, quia magna sunt quæ fiunt. Igitur quia malitia non docetur sermonibus, sed excitatur; ne respondeamus stultis quos malitia fecit inertes, ne efficiamur eis similes; sed respondeamus stultis quos in tali errore illaqueavit simplicitas, ut antequam perveniant ad pœnam, congaudeant se amicis Dei, immo per eos Deo reconciliatos.

XV. *De duabus mulierculis spasmo laborantibus postea sanatis.*

DUARUM mulierum, quarum alteram Caldarda Laudunensium, de qua superiùs memoraveram, alteram Broïlus Remorum habuerat vicus, fide subversa ab pseudo-prædicatoribus Clericis de sæpedicto sæpiùsque dicendo Dionysio impiæ oggannientibus, quòd Deus qui ubique est non alicubi requirendus sit, cùm Jacob lapidem posuerit ubi verè Deum fore testatur; & Naaman non aliò curatus sit nisi in Jordane flumine; & Regum quidam Israël cùm perfectè coram Deo ambulaverint, hoc solummodo scelere culpentur, quòd in excelsis adoraverint; & Dominus noster JESUS-CHRISTUS non nisi in panis domo nasci voluerit, qui dignè se manducantibus vita æterna, indignè autem sumentibus futurus esset judicium; ita ibi per

* f. sanitas quindecim dies sana * est reddita. Cùm tandem aliquando vicinarum admonitionibus coactæ inter collectas advenissent turbas sexto-decimo Kalendas Octobris, nocturnale nobis sancta nocte dominica alternantibus officium, cœperunt subitò coram omni multitudine eo laborare morbo qui vocatur spasmus: ita ut frequentiùs ad similitudinem phrenetici in terram corruentes, viderentur quasi mortuæ. Hoc autem tam diu passæ sunt, quousque se confiterentur, ea non solùm credidisse quæ ab excerebratis audierant Clericis de Dionysio, verùm etiam sæpiùs derisisse hujus requisitores Sancti.

MONITUM.

CONSEQUITUR in ms. codice donatio clavi & corona dominica per Karolum Calvum, simul & institutio Indicti per eumdem. dein subjicitur libellus de Reliquiis basilica Dionysiana, unà cum historia amissionis & inventionis sacri clavi: quibus omnibus præponitur historia detectionis corporis S. Dionysii facta principatu Rotberti Regis, quo tempore de ea agemus, & forsan de reliquiis aliis hîc commemoratis, déque sollemni Sugeriana basilica dedicatione facta anno MCXL.

Interim incidit in manus meas Necrologium Argentogilense, ex antiquiori Dionysiano exceptum, ex quo viros pios Dionysiani Monasterii nonnullos erui qui sequuntur.

XIX Kal. Febr. domnus SUGERIUS piæ memoriæ Monachus & Abbas B. Dionysii. XIIII Kal. Martii ENGALRADA Reclusa. XI Kal. Martii domnus ADAM piæ memoriæ Abbas B. Dionysii. II Id. Martii obiit Frater Rady bonæ memoriæ Conversus B. Dionysii. XVII Kal. Maii FULBERTUS Sacerdos & Monachus B. Dionysii professus, piæ memoriæ. IV Kal. Augusti obiit domnus ALBERTUS, piissimus nostræ congregationis Abbas & Monachus. IIII Nonas Aug. VINCENTIUS B. Dionysii Monachus piæ memoriæ. VI Kal. Septemb. LAUTO devotus, qui dedit Mon-

tem-Maurentiacum. Kal. Septemb. Herbertus Prior piæ memoriæ Monachus B. Dionysii. xv Kal. Octob. Hugo Prior Argentoili bonæ memoriæ. viii Kal. Novemb. Hugo piæ memoriæ Abbas B. Dionysii Areopagitæ. vii Kal. Novemb. Tevinus bonæ memoriæ Abbas. iiii easdem Kal. Hugo Eremita B. Dionysii, Monachus Sacerdos & professus. vii Id. Novemb. Odo Monachus B. Dionysii piæ memoriæ. vi easdem Id. Henricus piæ memoriæ & Sacerdos professus B. Dionysii Areop. Idus Novemb. Thomas bonæ memoriæ Monachus ad succurrendum. xv. Idus Decemb. Herveus Prior B. Dionysii bonæ memoriæ. *De his satis.* Ann. Chr. dcc xxciv.

VITA SANCTI VVILLIBALDI EPISCOPI EISTETENSIS PRIMI,

Circa An. dcc xxcvi. Julii vii.

Scripta à quadam Sanctimoniali Heidenheimensi, ipsius æquali & consanguinea.

Ex tomo 4 Henrici Canisii & variis Gretseri lectionibus.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Villibaldus *seu* Wilibaldus, Bilibaldúsve, *Saxonicum nomen à Philippo Eistetensi Episcopo latinè redditum*, prompta voluntas, *à pluribus Scriptoribus est celebratus. Hodæporicon seu Itinerarium ejus, quæ vitæ pars magna fuit, ut ipsemet didicit & primo descripsit quædam* Sanctimonialis Heidenheimensis *ejus consanguinea; politiori stilo reddidit alius* Anonymus; *tum* Reginoldus *Eistetensis Episcopus in compendium redegit, quod etiam præstitit* Adelbertus *Abbas Heidenheimensis: quibus* Philippus *Eistetensis eiidem Antistes interpolator accedit. Tres primas lucubrationes vulgavit Henricus Canisius in antiquarum lectionum tomo 4. alias duas Jacobus Gretserus in libro de Eistetensibus Episcopis: ubi etiam edidit aliarum lucubrationum varias lectiones, quibus Canisianam editionem emendavimus. Primam & secundam de S. Vvillibaldo scriptionem hic exhibere satis fuerit: de singulis Auctoribus pauca præmittenda.* Vitæ scriptores.

2. *S. Vvillibaldi Vitam seu Itinerarium rudi minerva exaravit ante omnes* Sanctimonialis Heidenheimensis, *cujus hæc verba in Prologo:* Ego femina fragilisque sexûs imbecillitate corruptibilis, nullâ prærogativâ sapientiæ suffulta; Saxonica de gente istinc venientium novissima, *indignum existimans*, quòd ista omnia muto taciturnitatis silentio oppilatis labiis humana taceat lingua; non apochryphorum, non erratica dissertione relata, sed sicut ipso vidente & referente audivi, scribere destinavi, duobus Diaconibus testibus mecúmque audientibus ix Kalend. Julii, pridie ante solstitii die. *Quod etiam repetit num. 30.* Non ab alio reperta nisi ab ipso audita, & ex illius ore dictata perscripsimus in Monasterio Heidenheim, testibus mihi Diaconis ejus & aliis nonnullis junioribus ejus. *Eadem se Vvillibaldi & Vvunebaldi consanguineam prefert in Prologo.* De illorum genealogiæ stirpe non aliunde propagatam fortè de extremis ramorum cauliculis, de tantis virorum actibus aliquid memoriæ dignum lectoris manibus imponere me libet. *Ex quibus patet Vitam S. Vvunebaldi ab eadem scriptam esse, eam scilicet quam superiùs ad annum 761 exhibuimus. Quòd tamen hæc Sanctimonialis Vvillibaldi & Vvunebaldi non fuerit soror, contrà quam opinatus est Adelbertus Abbas Heidenheimensis aliique post ipsum, intelligitur ex Vita S. Vvunebaldi in hæc verba num. 22:* Compertam æque conscripérant vitam beati Wunebaldi à sorore ejus & ab aliis venerandis viris ... didiceram. *Capitum distinctiones Surianas margini apposuimus.* Sanctimonialis.

3. *Secundus Auctor anonymus, etsi ætate inferior, gravis tamen est, habétque singularia nonnulla: tametsi fere in omnibus cum Sanctimoniali consentit.* Anonymus.

Circa An. dcc xxcvi. Julii vii. Reginoldus.

4. *Eamdem Vitam in litteras retulit* Raginoldus *Eistetensis Episcopus undecimus, si credimus Bruschio in catalogo. Certè* Reginoldus historica de S. Willibaldo carmina composuit, *teste anonymo Auctore, qui sub Gundakario secundo res gestas Episcoporum Eistetensium breviter perstrinxit sæculo* xi. *An verò etiam S. Vuilibaldi Vitam composuerit, non satis exploratum. Huic tamen interim permittimus lucubrationem, quam ipsius nomine Canisius distinxit. Quisquis auctor fuit, multa relatu digna de S. Vuillibaldi peregrinationibus resecuit, nulla habet notatu digna. Porro Reginoldus Episcopus obiit anno* dcccc lxxxix.

Adelbertus.

5. *Sanctorum Vuillibaldi, Vuunebaldi & Vualpurgis acta brevi compendio excepit interpolavitque* Adelbertus *Abbas Heidenheimensis in* Relatione *à se composita de restitutione sui Monasterii Benedictinis facta sub Eugenio Papa III. Is est Adelbertus, qui prædictis Sanctis regios parentes, & S. Vualpurgi libellos duos de vita S. Vuillibaldi & S. Vunnibaldi germanorum primus adscripsisse videtur.*

Philippus.

6. *Horum Auctorum postremus est* Philippus *Eistetensis Episcopus ab anno* m ccc vi *ad* m ccc xxii, *qui occasione à se recepta per S. Vuillibaldum sanitatis, novum commentarium in liberatoris sui memoriam aggressus, non solùm ei tribuit regium genus; sed patrem* Richardum natione Teutonicum, Sueviæ Ducem, *demúmque post* Offonem *nescio quem*, Angliæ Regem *facit, nullo idoneo fultus argumento.*

Vuillibaldi patria & genus.

7. *Certè Vuillibaldum Anglo-Saxonem, claro & illustri genere ortum fuisse constat.* Patrem Richardum genere & rebus clarum *appellat secundus Vitæ scriptor anonymus: quod satis probat Sanctimonialis in Vita S. Vuunebaldi, qui* carnali propinquitate & sanguinis copulatione *S. Bonifacio* sociatus atque glutinatus *fuisse dicitur num. 7. Hinc intelligimus, Vuillibaldum in provincia occidentalium Saxonum, uti & Bonifacium, natum esse, & fortassè in Hamtonia seu in hodierno Comitatu Southamtonensi: ut propterea iter Romanum aggressurus, portum Hamulea-muthensem primò adierit.*

Benedictina professio,

8. *Vuillibaldum non tantùm Casini per annos decem, sed etiam in Britannia ab ineunte pueritia Institutis Benedictinis addictum fuisse, manifestum est ex Vita subjecta num. 26, ubi is per varias peregrinationes*, S. Benedicti regularis vitæ institutionem *pro posse observâsse memoratur.*

etiam in episcopali Ecclesia instituta.

9. *Eam visa institutionem sic semper retinuit, ut eam in Eistetensi Ecclesia servari voluerit. Ubi enim* sacri Episcopatûs gradum accepit, in loco qui dicitur Eistet Monasterium construere incipiebat, atque ibidem factam monasterialis vitæ disciplinam in usum prioris vitæ, quod videndo ad S. Benedictum, *id est apud Casinum,* & non solùm ibi, sed & in multis Monachorum mansionibus exploraverat, in semetipso ostendebat. *Quanto tempore monastica istic disciplina viguerit, quóve tempore Monachis successerint Canonici, nemo facilè definierit.*

Eisteti status & situs.

10. *Porro urbs* Eistet *seu* Eistadium, Aichstadiúmve, à succisis quercubus *(ut putant) sic dicta, quasi* Quercopolis, *quibusdam græcizantibus* Dryopolis, *sua, si non primordia, (sunt enim qui* Aureatum *urbem ab Hunnis eversam eo loci stetisse opinantur: unde Eistetenses Episcopi nonnumquam dicti* Aureatenses;) *certè restitutionem & incrementa referre debet accepta S. Vuillibaldo. cui* S. Bonifacius tradebat illam regionem, quæ adhuc tota erat vastata, ita ut nulla domus ibi esset, nisi illa Ecclesia S. Mariæ quæ adhuc stat ibi, minor quàm illa Ecclesia, quam postea B. Willibaldus ibi construxit. *Hæc civitas sita est in Noricis ad Almonium amnem, sub metropoli Maguntina, vulgò* Eichstat *appellata. In Vita ms. S. Bonifacii, ab anonymo quopiam scripta, dicitur* Bonifacius commendâsse Willibaldo pastoralis officii regimen in loco qui vocatur Hestede. *& apud Ludgerum in Vita S. Gregorii Abbatis Trajectensis* Willibaldus electus Dei Antistes Episcopatum qui nuncupatur in Hehstedi in parte proxima nobis Baguariorum *obtinuisse fertur. Aldebertus* super ripam fluminis, quod Altmule vocatur, Monasterium fabricatum *dicit: additque à Bonifacio concessum S. Vuillibaldo ob nota sanctitatis & auctoritatis opinionem, ut* primus post Archiepiscopum locum teneret, & ipse omnésque successores sui Eistetensis Ecclesiæ Pontifices, cùm necessitas aut tempus exigeret, specialiter præ aliis vicem Archiepiscopi gererent. *Quam Ecclesiæ suæ prærogativam non semel ab aliis suffraganeis impugnatam Philippus Episcopus silentio nequaquam prætermisit. In Chronico Hermanni Contracti & in fragmento historico quod Alberti Argentinensis Chronico præfixum est à Christophoro Vrstitio, S. Bonifacius* auctoritate apostolica, duos in sua parochia Episcopatus fecisse *dicitur*, Wirzeburgensem scilicet, cui S. Burchardum; & Eistetensem, cui Willibaldum compro-

vinciales primos Episcopos ordinaverit. *Et tamen in litteris tum ipsius Bonifacii, tum* Circa An.
Zacharia ab Othlono relatis, duarum tantum Sedium, Vuirtzburgensis nempe & Bu- DCC XXCVI.
riburgensis fit mentio. Julii VII.

11. *Hoc sancti Vuillibaldi Itinerarium non parum illustratur ab Adamnano in libris tribus de locis sanctis, quos in Appendice hujus tomi referemus.*

PROLOGUS SANCTIMONIALIS.

1. VENERANDIS, immòque in Christo carissimis omnibus, sacerdotalis infulæ honore ditatis Presbyteris, præclaræque indolis Diaconibus, & nihilominus Abbatibus, sive omnibus popularis conditionis Procetibus, quos pastoralis curæ privilegio pius procerum Pontifex, alios sancto ordine Presbyteros, alios sollicitæ pudicitiæ elegantes Diaconos, alios cœnobialis militiæ Monachos, & alios sub discipulari habitu, sollertibus litterarum studiis inhærendo, docendo, ad meliora recti regiminis principatu erudiendo provexit, & ita ut egregius exercitnum alumnus suâ industriâ per diœcesim diligenter quodammodo ut natos proprios mulcendo, fovendo fovere solebat; istis omnibus istic sub sacræ legis moderamine manentibus, ego indigna Saxonica de gente istuc venientium novissima, & non solùm annis, sed etiam moribus, & de illorum comparatione contribulium meorum quasi homuncula; ego quidem vobis religiosis ac catholicis viris, cælestis bibliothecæ ministris, ob utilitatem memoriæ pauca perstringendo, paullatim de primordialis vitæ ejus venerandi WILLIBALDI prœmio disputare decreveram. Sed tamen præcipuè ego femina fragilique sexûs imbecillitate corruptibilis, nullâ prærogativâ sapientiæ suffulta, aut magnarum virium industriâ elata, sed spontaneâ voluntatis meæ violentiâ coacta, velut quadam ignari parvâ de pectoris prudentiâ pauca decerpens, & ex multis frondosis frugiferisque arboribus florum varietate mistorum *, exigua qualibet arte, saltem extremis in ramis, vestræ memoriæ apta pauca excerpere, compaginare, edisseretéque me libet. Et nunc reciproco sermone iterando dico, non propriæ præsumtionis primordio, non temeritatis audaciâ freta, instanter hoc incipere, nisi ut vix audeo.

Opus hoc sponte aggreditur

* al. boustorum

2. Sed quia nunc primùm Dei gratiâ, venerandæque viri tanti visionis magnitudine, vestræque auctoritatis excellentiâ, & nihilominus bene valido vestræ voluntatis auxilio atque consensu, aliquatenus me credebam posse impetrare, ut tanti operis celsitudinem, tantáque miraculorum necnon etiam virtutum signa, quæ Dominus pro humani generis salute se humiliando, descendendo, in humani corporis adsumtione, divinæ roboratus potentiæ privilegio, præstare atque perficere dignatus est in hoc mundo; suisque oculis venerandi viri WILLIBALDI corporaliter cognita, suisque plantis per omnia palpando, penetrandóque visibiliter comparere; hæc omnia intimando perstringimus. Et non solùm signa quæ nobis per Evangelii gratiam certa demonstrantur, ille videbat: sed etiam ipsa terrarum loca, ubi Dominus noster nascendo, patiendo, ac resurgendo nobis apparuit; & nihilominus alia prodigiorum virtutúmque vestigia, quæ Dominus in isto orbe terrarum promere, diffamaréque dignatus est; ille perspicax nostrorum omnium pædagogus, omnia transmeando, fide robustus, fato fortunatus procaciter peragrans, omnia visitando reperiebat atque videbat. Unde nunc certè, ut ita dicam, mihi videbatur esse protervum, quòd ista omnia muto taciturnitatis silentio oppilatis labiis humana taceat lingua, quæ Dominus suo servo per proprii corporis laborem, per visionem oculo-

Circa An. DCCXCVI. Julii VII. Res à Vvillibaldo acceptas narrat,

rum ostendendo, in nostris temporibus revelare dignatus est. Ista non apochryphorum, non erratica dissertione telata esse cognoscimus: sed sicut ipso vidente & nobis referente, de oris sui dictatione audire, & nihilominus scribere destinavimus, duobus Diaconibus testibus, mecúmque audientibus, nono Kalendas Julii, pridie ante solstitia die. Istos certè litterarum apices non ideo ego idiota disputare inchoo, quòd de vestræ sagacitatis industria me aliquid diffidere æstimetis; seu quòd bene non noverim ego multos virorum *, quos Dominus Deus nostérque Antistes mihi præstantiores non solùm virilis sexûs dignitate, sed etiam divinæ conditionis ministerio præferre dignatus est, multo magis divinæ legis eruditione, & nihilominus indagatione sollertis curæ procaciores disponere edisseretéque. Sed quia me, indignam tamen, de illorum genealogiæ stirpe, non * aliunde propagatam, fortè de extremis ramorum cauliculis fore * noveram, de tantis talibúsque virorum beatitudinibus venerabilisque vitæ eorum [a], non solùm in actibus, sed etiam in itineribus variis, multifariisque miraculorum magnitudinibus perfectè proficiscentium *, aliquid memoriæ dignum Lectoris legendi manibus imponere me libet. Quorum alter summæ sacerdotalisque infulæ, pastoralisque curæ prærogativâ prælatus, inclytus cruciceola, magnus Magister WILLIBALDUS; & alter rectæ soliditatis iter arripiens, prava dirigens, indirecta aspetáque & ferocia politè planitans, spissas pravorum gentilium, protervásque peccatorum spurcitias non deside tepidè titubanti mente, sed felici temeritatis audacia procaciter supernæque sagacitatis telo rite roboratus, instante labore omnia exinanivit. Qui sacerdotali quoque prælatus infula, pastoralique computatus honore Abbas erat, præclarúsque Christicola WUNEBALDUS. Ista omnia per albas camporum planities sulcato tramite nigra peraratâ vestigia scripta, vestra cara coram scientia præsentata, contra omnes æmulorum vituperationes, Dei gratiâ, vestráque per omnia protectionis parmâ, & nihilominus placidæ vestræ commendamus perceptioni, ut in omnibus læti laudemus nos liberantem, dona tribuentem Dominum.

** al. vestrorum*

ipsa consanguinea.

** al. deest non*

** esse*

** Canis. proficiscentibus*

INCIPIT VITA.

Caput I. 3. PRIMUM igitur venerabilis summique Dei Sacerdotis atque Pontificis primordium vitæque illius venerandi viri sancti WILLIBALDI sublimitatem, qui sollerter sub sacræ legis moderamine alma priorum exempla Sanctorum militando, serviendo, mente & motibus sectando inhærebat; hujus itaque vitæ exordium & inante juventutis medietatem ad illius usque senectutem processum, & hactenus usque decrepitam ætatem intimando, gracilem opusculi hujus conjecturam glomerando ordiri decreveram, ordinandóque texere.

Vvillibaldus trimus à parentibus deploratus,

4. Cùm ille in procemio suæ infantiæ cunabulis amabilis atque delectabilis, blandísque nutrientium adulationibus, præsertímque parentum circa illum magnæ devotionis affectu diurnáque sollicitudinis providentiâ curam gerentium confotus atque enutritus, ad triennium usque pervenit. Transactis itaque nunc tribus annorum curriculis, cùm parvus ille seu delicatus fragili ævo, infantiali ætate, teneri corporis adhuc gereret artus; subitò evenit, ut illum triennio gravis corporis aggravaret ægritudo, tantáque est arreptus corporis molestiâ, ut exiguæ membrorum stringerentur compages; & vix in eo permanens flatus vicinum minabatur vitæ exitum. Cumque

[a] Vvillibaldi scilicet & fratris Vvunebaldi, cujus utriusque gesta edidit hæc Sanctimonialis.

istud

Circa An. DCCXXVI. Julii VII.

iſtud cernerent pater & mater, editum ſuum ægrotantem, jámque uſque pæne ſeminecem, timidi ecſtaſi, nováque mentis mæſtitiâ valde retenti, anxiari cœperunt; quòd ſobolem ſuam ſibi genitam, recenti lue laſſatam exitialíque diſcrimine ex improviſa nocte irretitam fore viderunt, & illum quem priùs de primordialis infantiæ cunabulis ablactatum atque confotum uſque ad triennium nutriebant, illiſque ſuperſtitem & heredem habere optabant; jam exanimem ſeu exſtinctum glebáque coopertum dolere timebant. Sed omnipotens Deus mundi fabricator, cæli terræque limator, ſervum ſuum infantem, & adhuc inoletum exilibúſque membrorum compagibus tenerum hominibúſque incertum*, de corporis ergaſtulo adhuc educere nolebat, ſed ut magis * poſtea per orbem ſua norma neophytis patula panderet vitæ præmia. Sed ad priſtinam tedeamus iterum præfati viri infantiam. Cúmque parentes ejus magno mentis exceſſu ſuſpenſi, & de incerta filii ſui evaſione eſſent ambigui; ſumentes filium ſuum, obtulerunt illum coram illa dominica ſanctáque Cruce Salvatoris. Quia ſic mos eſt Saxonicæ gentis, quòd in nonnullis nobilium bonorúmque hominum prædiis, non Eccleſiam, ſed ſanctæ Crucis ſignum Domino dicatum cum magno honore almum, in alto erectum, ad commodam diurnæ orationis ſedulitatem ſolent habere. Illic ponentes illum coram cruce, Dominum Deum omnium plaſmatorem, illos conſolari, ſoſpitémque ſuum ſervare natum ſuis virtutibus obnixè flagitabant: ſicque intentiſſimis illorum precibus ſe vicem reddere ſpondebant Domino, ut ſi priſtina illius infantis reſtituta foret ſanitas, extemplò illum ſub ſacri Ordinis primordio tonſuram accipere, ſub cœnobialis vitæ diſciplina, ſub divinæ legis moderamine militando Chriſti famulatui ſubjicere promiſerunt. Statímque poſtquam illi vota voverunt, verba conſummaverunt, filiúmque ſuum cæleſti commendaverunt Regi militare; confeſtim gratiam, & præterea à Domino petitionum conſequebantur effectum, priſtináque puero poſtea reſtituta eſt ſanitas.

* *f.* inſertū

* *al.* multis

Deo conſecratus convaleſcit.

Nota.

II. Quinquennis Vualtheimenſi Abbati traditus,

5. Cúmque inluſter ille puer in infantia ad quinquennium uſque perveniſſet, aſt in eo jam tunc temporis germinabat ſapientiæ virgultum. Itaque parentes votiva deſideriorum implere properabant promiſſa, atque inluſtrem quantocius cum conſultu amicorum carnaliúmque propinquorum conſilio ad ſacræ cœnobialis vitæ inſtrumenta præparare atque proficere feſtinabant. Confeſtimque illum venerando fideliſſimóque viro Theodoreto commendabant, ſuáque providentia eum ad Cœnobium ducere, omniáque prudenter de ſua cauſa diſpenſare, diſponeréque rogabant. Cúmque perrexiſſent, & illum ducerent ad Monaſterium quod vocatur *Vualtheim* [a], venerando Abbati illius Monaſterii qui vocatur Egbalt [b] offerebant, & illum ſuæ conditionis jure juniorem, ceu obediendo diſcipulum ſuo ſubdiderunt imperio. Statímque ille Abbas Monaſterii, ſecundùm regularis vitæ diſciplinam declarabat iſta ſuæ congregationi; ſicque ut eum eorum conſilio ſive licentiâ hoc foret, ille flagitabat. Cui protinus omnis illa conventio Fratrum ſimul reſponſum ſeu licentiam dabant, ſuæque voluntatis arbitrio hæc omnia fas fore * dicebant, acceptúmque illum otius inter cœnobiale vitæ eorum conſortium jungendo ſociabant.

* eſſe

III. imbuitur litteris & virtutibus.

6. Poſt hæc itaque cùm protinus puer iſte pudicus ſeu perfectus, ſacris litterarum ſtudiis imbutus atque eruditus, ſacras Davidici carminis paginas ſollerti mentis intentione peragrans, ſed & etiam alia divinæ legis agiographorum armariola indagando ſive legendo, procaci ſenſu ſophyrus [c], mente

a *Vualtheim* an hodiernus locus ſeu opidum *Buſuvalthem* in agro Vvintonienſi?

b Gretſero in variis lectionibus *Eguvalt*: in ſecunda Vita *Egiluvaldus*, in tertia *Eguvaldus*.

c Hac voce non ſemel uſa eſt Auctor ad deſignandum ſapientem, infrà num. 31.

Circ. Annos dcc xxvi. Julii vii. *Psal. 8.* moderatus indagabat: & tamen non adhuc plurimorum ætate annorum grandævus; sed sicut divina semper supernæ pietatis clementia agere solet, secundùm propheticum prophetiarum vaticinium, ex ore infantium seu lactentium perficere sibi dignatus est laudem. Deinde itaque in eo jam simul annorum ætas mentisque sagacitas divinæ dispensationis moderamine pullulare cœperat; & multo magis in eo jam tunc divina Spiritus-sancti gratia, quàm corporis magnitudo creverat, aut membrorum valetudo. Totúsque jam ille in Dei amorem conversus, magna mentis diurnâque meditatione tractando monasterialia moderationis instrumenta, monachalisque vitæ monarchiam in abdita mentis quiete die noctúque sollicitè volutabat, quomodo illorum se copularet castæ Monachorum clientelæ, aut qualiter illorum faustis interfore possit familiaris vitæ disciplinis.

De peregrinando cogitat. *idest mundi* 7. Cúmque ista sedulè intra mentis volubilitatem revolveret, tractare cœpit, qualiter hæc cogitatio promereri potuisset effectum, ut caduca cuncta cosmi * istius contemneret sive derelinquere potuisset: & non solùm temporales terrenarum rerum divitias, sed & patriam atque parentes ac propinquos deserere, peregrinationisque tentare tellurem, & ignota externorum requirere rura. Cúmque aliquanti temporis intercapedine transacta, post illa infantialis ejus oblectationis ludicra, & pueriles incentivorum lascivias & illecebrosas luxuriosæ ætatis petulantias, per indefessam atque ineffabilem divinæ dispensationis gratiam, ad lanuginem & pubertatis adolescentiam pervenisset; maximam in contubernia Fratrum dilectionem, per obedientiæ affectum, per mansuetudinis munificentiam, in se provocabat, ita ut amore & honore inter omnes illos haberetur insignis: sicque diutiùs diurnæ sollicitudinis curâ & divinis litterarum studiis inhærendo die noctúque eatenus vigeret, & rectitudinis rigore mentem edomaret, ut de die in diem ad meliora cælestis militiæ instrumenta proficeret.

IV. Patrem secum pertrahit cum fratre. 8. Postquam ille adolescens Christi vernaculus, sicut suprà diximus, ignotas peregrinationis suæ vias probare volebat, atque externas terminorum tellures adire specularique optaret, necnon immanissima maris discriminare decrevisset æquora; statim ille ista cordis sui clandestina, cunctis occulta, carnali suo patri revelavit, atque illum obnixis flagitabat precibus, ut votivæ suæ voluntatis desiderio pergendi consilio præberet consensum: ut & illi transeundi licentiam daret, & ipse secum pergeret attentiùs poscebat. Cúmque illum ad tanti operis initium tantæque vitæ conversationem invitando, à sæculi voluptatibus, à mundi deliciis, à temporalis vitæ falsis divitiarum prospetis suggerendo segregare vellet, & illum opitulante Domino ad rectæ constitutionis formam & ad cælestis militiæ tirocinium, divinum inchoare servitium, propriàmque deserere patriam, & patula secum peregrinationis perquirere rura rogaret; & sic illum demum primitus blandis oraculorum studiis alloquendo incitaret, ut comitatu filiorum fungens, egregia adiret Petri Apostolorum Principis limina; tunc ille primitus illo postulante petitum negaverat transitum, excusandóque conjugis & liberorum inoletivorum parvitatem & fragilitatem, illos orbare & alienis derelinquere, inhonestum & crudele esse respondit. Tunc ille belliger Christi miles iteratis hortationum miraculis magnisque precum perdurationibus, toties per asperiora rigidioris vitæ documenta metu & minis objurgabat, & toties blandis vitæ æternæ sponsionibus amœnitate paradisi & amore Christi mulcendo illum instigabat: & ita omnibus modis hortando, alloquendo, animum ejus ad suæ voluntatis adsensum provocare conatus est. Sicque tandem omnipotentis Dei auxilio, petentis & provocantis invalescebat voluntas, ita ut ille secum pater & frater WUNEBALDUS adoptatam & hortatam se inchoare metam pollicerentur.

Circ. Ann. DCC XXCVI. Julii VII. V.

9. Post hæc itaqne cùm temporum intervallo & annorum vergente curticulo, æstatis jam immineret tempus; pater suus & frater cælebs prædestinatum & adoptatum inchoaverunt iter. Et congruo æstatis tempore promti ac parati, sumtis secum vitæ stipendiis, cum collegarum cœtu comitantium, ad loca venerunt destinata, quæ prisco dicebantur vocabulo Hamelea-mutha [a], juxta illud mercimoninm quod dicitur *Hambich*. Et non multa pòst transacta temporis intercapedine, navigio parato, nauta ille cum classibus, suóque nauclero, naulo impenso, Cireio flante, pouro pollente, remis crepitantibus, classibus clamantibus, celocem adscenderunt. Cúmque transmeatis maritimis fluctuum formidinibus periculosísque pelagi pressuris, vastum per æquor citato celocis cursu, prosperis ventis, velata nave, tuti aridam viderúnt terram. Et statim ovantes de navi descenderunt, & illic castra metati sunt, & teutoria fixerunt in ripa fluminis quod nnncnpatur Sigona [b], juxta urbem qnæ vocatur Rotum ibi etiam fuit mercimonium. Et illic aliquantis dierum curriculis requiescentes, iternm pergere cœperunt, & sic multa illic Sanctorum Oratoria, quæ illis commoda fuerunt, orando petierunt. Et sic inante Gotthouicum [c] gradatim ex parte peragrantes supervenerunt. Cúmque pergentes venissent ad urbem quæ vocatur Lucca, S. Willibaldus & B. Wunebaldus patrem eorum in comitatu itineris pariter cum illis ducebant: statímque ibi subitanea præventus est corporis infirmitate, ut præteritis temporum intercapedinibus propè jam instaret exitûs sui dies: & invalescente in eo ægritudinis gravitate, fessa ac frigida illius jam tabuerunt membra corporis, & sic ultimum vitæ suæ exhalavit spiritum [d]. Statimque illi germani filii ejus corpus patris eorum exanime paternæ pietatis affectu percipientes venustè involverunt, & terrâ tumulaverunt in urbe Lucca ad sanctum FRIGDIANUM [e]. Ibi requiescit corpus patris eorum. Confestímque illi pergentes, usquedum per vastas Italiæ tellures perniciter per concava vallium, per abrupta montium, per plana campestrium, ad arduas Alpium arces, pedestrem scandendo gressum dirigebant in altum.

Iter aggrediuntur. [a] Navi conscensa, [b] Rotomagū appelluut. [c] Lucæ patrem sepeliunt. [d] [e]

10. Cúmque lustratis Alpium cacuminibus glacialique nivium nebulosarum turbine, almi Dei adminiculo Sanctorûmque sustentaculo, cum cunctorum contribulium clientela omníque collegarum cœtu tuti omnes timidas militum evaserunt versutias; illustria * extemplò adierunt limina, & egregia Petri Apostolorum Principis petierunt præsidia, immensá que ibi omnipotenti Deo atque gratas referebant gratias, quòd magnis transmeatis maris

Româ profecti, * *Canis.* illustra exemplo

[a] Sic in variis lectionibus Gretseri; apud Canisium mendose *Hamelea-multa* In tertia Vita legitur *Hamolea mittha secus portum qui dicitur Hamwich*. Legendum *Hamelea-mutha* id est ostia fluminis Hamelea: nam *mouth* Anglis os ostiúmve significat. Hinc *Wiremuthum*. *Tinmuthum* &c. Porro *ostium fluminis Hamelea* seu *Hemelea*, teste Beda in lib. 4. Hist. cap. 16. *per terras Iutorum, quæ ad regionem Gevissorum pertinent, intrat pelagus Solente, interpositum inter Vectam insulam & terram Gevissorum* Nunc fluvius *Hamble*, portus *Hamble-haven* ab incolis vocatur, uti Henschenius observavit in Commentario ad Vitam S. Richardi §. 3.

[b] Ita Sequanam vocat Fredegarius Scholasticus in Chronici cap. 20, 25, 79 ad quem fluvium sita est civitas Rotomagum, hîc & in secunda Vita *Rotum*, in tertia *Rotumacum* dictum. Certè in Chronico de gestis Normannorum tomo a Hist. Franc. apud Chesnium pag. 524. Rotomagum appellatur *Rotuma*, & pag. 525 *Rotumum*.

[c] Tertiæ Vitæ scriptor ita reddit hunc locum. *Dein iter arripientes, postquam Gotthonicum pervenerunt, urbem quæ vocatur Lucca præfati duo cum patre intravère germani.* an legendum *Dertonicum agrum?* qui ad Dertonam Liguriæ civitatem pertinet. Certè hæc urbs in Vita Caroli M. per anonymum dicitur Chertona ad annum 802. Hic locus sic se habet in Vita S. Wunebaldi suprà: *Tunc illi pergentes per vasta Gallicania rura & per spatiosam Italiæ tellurem usque ad urbem quæ vocatur Lucca*

[d] Et quidem VII Idus Februarii, si Philippo Episcopo Eistetensi credimus.

[e] Sic etiam in Vita S. Wunebaldi legitur. Unde corrigendus secundus Vitæ S Willibaldi scriptor, aut certè amanuensis, qui scripsit *Presitani*. Exstat etiamnunc hæc S. Frigdiani seu Frigdiani Lucensis Episcopi nomi basilica, olim quidem extra, nunc intra muros urbis posita, quæ Lateranensi Congregationi subjecta est: in qua cernitur tumulus S. Richardi (sic patrem S Willibaldi vocant) cum epitaphio à posteris fabricato, in quo regia dignitas Richardo tribuitur. Exstat epitaphium istud apud Surium, Baronium & Bollandum ad diem 7 Februarii, quo S. Richardus colitur.

Circ. An. DCCXXVI. Julii VII.

* f. scholâ, id est Romam

* f. Paschæ

discriminibus variisque peregrinationis externorum ignominiis, per omnia prosperè scandere scholasticam meruerunt scalam *, & præclaram adire speculatique sancti Petri Basilicam. Tunc illi duo germani ibi manserunt à nativitate S. Martini, usque ad aliud sollemnitatis Pascha *. Et interim dum illa frigida frugalisque hiems transiendo præteriit, vernaléque jam incumbendo instaret germen, & paschale per totum mundum fulgendo irradiaret tempus, ibi duo germani felicem monasterialis disciplinæ vitam sub sacræ legis moderamine ducebant. Tum etiam decrescente dierum calculo & crescente æstatis caumate *, quæ solet præsaga futuræ esse febris, magnâ corporis ilico arrepti sunt molestiâ, ita ut aciter anhelando, febricitando, toties algore frigescens, toties calore æstuans, atrox per artus diffusa esset pestis: & sic irretiti & retenti magnóque mortis propè exitio constricti, febre fatigati erant, ut vix jam in illis vitæ halitus per lassos lnentium artus volitando versaretur. Sed tamen indefessa paternæ pietatis providentia suis consulere, suffragarique dignata est, ita ut unus de duobus unam hebdomadam, & alter unam in subsidium ministrandi illis requiem haberet. Et tamen prout corporis infirmitas perpetrare * poterat, à sacræ institutionis norma non recedebant, sed propensiùs sacræ lectionis studio perseverantes inhærebant, juxta Veritatis vocem dicentis: *Qui autem perseveravit usque in finem, hic salvus erit.*

* id est calore

istic febre corripiuntur.

* permittere

Matth. 24.

VI. Hierosolyma cogitat Vvillibaldus.

11. Postquam ille inluster clarúsque crucicola magna mentis intentione & cordis contemplatione ad supernam internæ vitæ speculationem provida circumspectione properabat, & ad sublimioris rigidiorisque vitæ virtutes anhelando, jam non planam, sed artam austerioris vitæ viam per monachalis vitæ normam inhiando desiderabat, & majorem jam tunc peregrinationis ignorantiam adire optabat, quàm illa fuit, in qua tunc stare videbatur; tum ille strenuus, consilio amicorum, contribuliúmque licentiâ flagitatâ, ut suarum opitulatione orationum illum sequi dignaretur rogabat, ut tutis itineris cursibus, delectabilis atque optabilis civitatis Hierusalem mœnia peragrare, speculari que, per illorum pia precum præsidia possibiliter potuisset.

VII. Cum duobus sociis adit Beneventum,

* an exercitatos

12. Cúmque transactis Dominicæ paschalis sollemnitatibus, agilis exercitos * levavit se cum duobus suis sociis, & pergere cœperunt. Cúmque pergerent, venerunt usque ad urbem Daterinam [a] in Oriente, & ibi manserunt duobus diebus. Et inde pergentes venerunt ad urbem Cajetam, quæ stat in litore maris; & ibi tunc adscendentes in navim, transfretaverunt ad Nebulem; & illic relicta nave, in qua pergebant, stabant ibi duabus hebdomadibus. Istæ civitates sunt Romanorum: in Beneventis sunt, sed tamen Romanis sunt subditæ. Statimque sicut divina solet pietas incessanter agere, ut votiva vernaculorum desideria suorum implere dignetur; navim illic de Ægypto invenerunt, illic intro adscendentes, navigârunt in terram Calabriæ ad urbem quæ dicitur Rhegia: & ibi manentes duos dies levaverunt se, & venerunt in insulam Siciliam, in qua est urbs Cathinensis, ubi requiescit corpus S. AGATHÆ Virginis. Et ibi mons est Æthna, qui quando evenerit pro aliquibus rebus, ut ignis ille dilatare se voluerit super regionem, tunc illi citò cives sumunt velum S. Agathæ, & contra ignem ponunt; & cessat. Illic fuerunt tres hebdomadas. Et inde navigantes in insulam Samo. Et inde navigaverunt in Asiam ad urbem Ephesum, secus mare unum mi-

Calabriam, & Siciliam,

Samo insulam, Ephesum,

[a] An Tarracinam? quæ Româ Cajetam tendentibus obvia est. Certè plura locorum vocabula hîc vitiata sunt, uti infrà *Nebulem* pro *Neapolim*; & *Militenam* pro Mitylenam, si non fallit conjectura. nam Plinius præter Mitylenem Lesbi insulæ primariam urbem agnoscit in Cypro insula Mitylenam civitatem, quæ Vvillibaldi itineri pervia esse potuit.

liatium: & inde ambulaverunt in illum locum, ubi septem Dormientes requiescunt. Et inde ambulaveruot ad Johannem Evangelistam, in loco speciofo secus Ephesum. Et inde ambulaverunt duo miliaria secus mare ad villam magnam quæ vocatur Figila *: ibi erant unum diem. Et petito pane, ibi ibant ad fontem unum in media villa; & sedentes ibi super marginem, tingebant panem in aqua, & sic manducabant. Et inde ambulantes secus mare venerunt ad urbem Strobolem, in montem excelsum. Et inde ibant in locum qui dicitur Patera, & illic morabantur, usquedum hiemis gelidæ horreodum præteriret frigus. CIRC. ANN. DCC XXCVI. JULII VII. * al. Sigila. Strobolem & Pataram,

13. Et postea tunc illi navigantes venerunt ad urbem, quæ vocatur Militena, illa fuit quoodam de aquis peritura. Ibi sedebant duo solitarii in silice [a], id est fabricata atque firmata cum muro magno de lapidibus valde summo, ut aqua illis nocere non possit. Et ibi acri famis constricti fuerunt asperitate, ita ut inediâ intus lacerati letalem jam diem mortis immoere metuerent. Sed omnipotens populorum pastor pabulum suis præstare dignatus est pauperibus. Et inde navigantes venerunt in insulam Cyprum, quæ est inter Græcos & Sarracenos, ad urbem Papho, & ibi fuerunt hebdomadam post anni circulum. Et inde ibant ad urbem Constantiam [b], ubi requiescit S. Epiphanius: ibique morati fuot usque post nativitatem S. Johannis Baptistæ. Et inde navigantes venerunt in regionem Sarracenorum in urbem Thartatas secus mare. Et inde ambulaverunt super novem aut duodecim miliaria ad castellum quod dicitur Archæ *, ubi fuit Episcopus de gente Græcorum: ibique habebant letaniam secundùm consuetudinem eorum. Et inde pergentes ambulaverunt ad urbem quæ vocatur Emessa, duodecim miliaria. Ibi est Ecclesia magna, quam fecit S. Helena, in honore S. Johannis Baptistæ, & caput illius fuit ibi diu, hoc est in Syria. Militenam, a Papho, & Constantiam, b Thartatas, * al. Arabe Emessam.

14. Tune erant cum S. Willibaldo septem contribules illius, & ipse fuit octavus. Confestimque illi pagani Sarraceni reperientes, quòd advenæ & ignoti homines illuc venissent, tulerunt eos, & captivos habebant, quia nesciebant de quali fuerant regione, sed speculatores illos esse æstimabant. Et captivos eos ducebant ad quemdam senem divitem, ut videret & agnosceret unde essent. At ille senex interrogavit eos unde essent, aut quali fungerentur legatione. Tunc illi respondentes ab exordio totam intimaverunt ei itineris sui causam. Et ille senex respondens ait: Frequenter huc venientes vidi homines de illis terræ partibus istorum contribules: non quærunt mala, sed legem eorum [c] adimplere cupiunt. Tunc inde illi pergentes venerunt ad palatium, ut rogarent illis viam transire ad Hierusalem. Cúmque illi fuissent in carcere, confestim mira omnipotentis Dei dispensatione, qui pius ubique suos inter tela & tormenta, inter barbaros & belligeros, inter carceres & contumacium catervas, suâ protegere parmâ, rutósque conservare dignatus est; unus homo fuit ibi negotiator, qui sibi in eleemosynam & animæ suæ redemtionem volebat illos redimere, & de carcere eripere, ut liberi essent in suam voluntatem; & non poterat. Sed contrà quotidie misit illis prandium, & cœnam, & in quarta feria & in sabbato misit filium suum in carcerem, & educens eos ad balneum, & iterum introduxit. Et dominica die ducebat eos ad Ecclesiam per mercimonium, ut de rebus venalibus viderent, quod eorum mentem delectaret; & ille tunc suo pretio illis obtineret, quidquid illorum meote captum foret. VIII. A Sarracenis incarceratus cum suis, c à mercatore quodam benignè tractatur.

a Canisio mendosè *silice*. Gretsero hanc correctionem debemus, uti & alias plures.
b Ante Constantinum Magni imperium dicebatur *Majuma, Gazæorum navale*, ut docet Nicephorus Callistus in lib. 8 cap. 33.
c Id est suam, hoc est Christianam. Canisius legit *Deorum*; Gretserus ex ms. codice ita reposuit. Certè Saracenis haud ignotum esse poterat, unum Deum coli à Christianis.

Circa An. DCC XXCVI. Julii VII. Illic cives urbium curiosi jugiter illuc venire consueverant, illos speculari: quia juvenes & decori, & vestium ornatu bene erant induti.

Hispani operâ liberatur. 15. Tunc illis in carcere commorantibus, unus homo de Hispania venit, & loquebatur cum illis in carcere, & diligenter ab illis inquisivit, qui essent, aut unde essent. Et illi dixerunt omnia secundùm ordinem de suo itinere. Iste Hispanus homo habebat fratrem in palatio Regis, qui fuit cubicularius Regis Sarracenorum. Cùmque ille Præses qui eos in carcerem mittebat, ad palatium venisset; ille Hispanus qui cum illis in carcere loquebatur, & ille nauta in cujus navi fuerunt quando pergebant de Cypro, omnes simul venerunt coram Rege Sarracenorum, cui nomen MIRMUMNI. Et cùm locutio evenisset de illorum causa, ille Hispanus homo omnia quæ illi dixerunt in carcere, suo intimavit fratri, & illum rogavit ut Regi indicaret, & præsidio illis foret. Post hæc itaque cùm omnes isti tres coram Rege simul venirent, & omnia juxta ordinem intimando illi indicarent de eorum causa; ille Rex interrogavit unde essent. Et illi dixerunt. De occidentali plaga, ubi sol occasum habet, isti homines venerunt. Nos autem nescimus terram ultra illos, & nihil nisi aquam. Et ille Rex respondit eis dicens: Quare nos debemus eos punire? non habent peccatum contra nos. Da eis viam, & sine illos abire. Alii homines, qui in carcere habebantur, debebant censum reddere unam tremissem; illis autem fuit dimissum. Illi Cypri sedebant inter Græcos & Sarracenos, & inermes fuerunt: quia pax maxima fuit & conciliatio inter Sarracenos & Græcos. Magna & lata regio fuit illa, & duodecim Episcoporum parochiæ ibi. (in Cypro Episcopi 12.)

Damascum petit. 16. Confestimque illi cum licentia levantes se, perrexerunt in Damascum centum miliatia. Sanctus verò ibi requiescit Ananias. Illud est in terra Syrim. Ibi erant unâ hebdomadâ, & inde sunt duo [a] milia: ibi fuit Ecclesia: & in illo loco primùm conversus est Paulus, & Dominus dixit ad illum: *Saule, Saule, quid me persequeris?* & reliqua. Et illic orantes, ambulabant in Gallilæam, in illum locum, ubi Gabriel primùm venit ad S. MARIAM, *Ave gratia plena*, & reliqua. ibi est nunc Ecclesia; & ille vicus in quo est

Nazareth. Ecclesia, est Nazareth. Illam Ecclesiam Christiani homines sæpe comparabant à paganis, quando illi volebant eam destruere. Et ibi Domino se

Canan Galilææ, commendantes, ambulaverunt inde, & veniebant in villam Canan, ubi Dominus aquas in vinum convertit. Illic est Ecclesia magna, & in Ecclesia illa stat altare unum de sex hydriis, quas Dominus jussit implere aquâ, & in vinum versæ sunt: & de illo communicaverunt vino. Uno die fuerunt illic:

Tabor, Et inde pergentes venerunt ad montem Thabor, ubi Dominus transfiguratus est. Ibi est nunc Monasterium Monachorum, & hæc Ecclesia Domino est consecrata, & Moysi & Heliæ. Et illi cives nominant illum locum Agemons [b]. Illic autem orantes inde pergebant ad urbem quæ dicitur Tiberia-

Tiberiadem, &c. dis. Illa stat in litore maris, ubi Dominus superambulabat siccis pedibus, & Petrus ambulans super undas dimersus est. Ibi sunt multæ Ecclesiæ & Synagoga Judæorum. Sed & magno honore Dominica. Ibi fuerunt aliquantos dies, & ibi Jordanis [c] transit medium mare. Et inde ibant circa mare,

Magdalû. & pergebant secus vicum Magdalenæ. Et veniebant ad illum vicum Capharnaum, ubi Dominus Principis filiam suscitavit. Ibi fuit domus & murus magnus. Et sic dixerunt illi homines, quòd Zebedæos cum filiis suis Johanne & Jacobo ibi fuerint collocati. Et inde pergebant ad Bethsaïdam:

a Adrichomius notat, hunc locum uno tantùm lapide seu miliario distare ab urbe Damasco.

b Id est Mons sanctus, cujus montis Monasterium Cluniacensi Abbatiæ subjectum erat tempore Petri Venerabilis, ut ipse testatur in lib. 2 epistola 44. de hoc aliàs. Attamen Atos mons Macedoniæ Hagionoros proprio nomine vocatur.

c Non ad Tiberiadem, sed ad Capharnaum influit Jordanis in lacum Genezareth, notavit Canisius.

inde erant Petrus & Andreas. Ibi est nunc Ecclesia, ubi priùs erat domus CIRC. AN.
illorum. Et illic manentes unam noctem, mane pergebant ad Corozaim, DCC XXCVI.
ubi Dominus dæmoniacos curavit, & diabolum mittebat in gregem porco- JULII VII.
rum. Ibi fuit Ecclesia Christianorum.

17. Et ibi orantes, pergebant inde, & veniebant ad locum ubi duo fon- Jordanis
tes de terra manant, Jor & Dan; & tunc venientes de monte deorsum, & fontes,
in unum collecti faciunt Jordanem. Et ibi morabantur unam noctem inter
duos fontes; & pastores dabant nobis * acrum lac bibere, & ibi sunt ar- * *l.* ovis
menta mirabilia longo dorso, brevibus cruribus, magnis cornibus creati *; * *f.* erectis
omnes sunt unius coloris. Ostreæ paludes sunt profundæ ibi, & quando
æstivali tempore magna solis caumatio de cælo ad terram venire solet, illa
armenta tollentia se vadunt ad paludem, & dimergunt se toto corpore,
nisi caput solum. Et inde pergentes venerunt ad Cæsaream, ubi fuit Ec- Cæsaream,
clesia & multitudo Christianorum. Iterum pergebant ad Monasterium [a] sancti a
Johannis Baptistæ, & ibi erant ferè viginti Monachi. Unam noctem ibi ma-
nebant. Et inde ibant super unum miliarium ad Jordanem, ubi Dominus
fuit baptizatus. Ibi nunc est Ecclesia in columnis lapideis sursum elevata,
& subtus Ecclesiam est nunc arida terra, ubi Dominus baptizatus fuit. In
ipso loco & ibi nunc baptizant. Ibi stat crux lignea in medio, & parva de-
rivatio aquæ stat illic, & unus funiculus extensus super Jordanem hinc &
inde firmatur. Tunc in sollemnitate Epiphaniæ infirmi & ægroti venientes
habebant se cum funiculo, & sic demergunt in aquam. Sed & mulieres,
quæ sunt steriles, venientes ibi gratiam Domini merentur. Episcopus no-
ster Willibaldus balneavit se ibi in Jordane. Uno die fuerunt illic.

18. Et pergebant inde, & veniebant ad Galgala. Ibi sunt intus * quin- Galgala;
que millia, & duodecim lapides illic sunt in Ecclesia. illa est lignea & * an iter
non magna. Illic sunt duodecim lapides, quos tulerunt filii Israël de Jor-
dane, & portaverunt ad Galgala super quinque miliaria *, & posuerunt ad * *Cautis.* u-
testimonium transmigrationis illorum. Et tunc illic orantes perrexerunt ad num milia-
Hiericho super septem miliaria ab Jordane: ibi erumpebat fons qui erat rium
sterilis in oneo [b] montis, & fuit inutilis hominibus antequam venit Heli- b
sæus Propheta, & sanctificavit illum. Et postea emanavit, & omnis civitas
illa partita est illum in agros, in hortos & in omnia, ubicumque illis neces-
sarium erat: & omne quod humidat ille fons, crescendo proficit ad salutem
propter sanctificationem Helisæi Prophetæ. Et pertexerunt ad Monasterium Monaste-
sancti Eustochii. Illud autem stat in medio campo in Hiericho & Hierusalem. rium S. Eu-
Et inde venit ad Hierusalem, in illum locum ubi inventa fuerat sancta stochii,
Crux Domini. Ibi nunc est Ecclesia in illo loco, qui dicitur Calvariæ locus: Hierosoly-
& hæc fuit priùs extra Hierusalem. Sed beata Helena quando invenit Crucem, ma,
collocavit illum locum intus intra Hierusalem. Et ibi stant tres cruces li-
gneæ [c] foris in orientali plaga Ecclesiæ secus parietem, ad memoriam sanctæ c
Crucis dominicæ, & aliorum qui cum eo crucifixi erant. Illæ non sunt intus
in Ecclesia, sed foris stant sub tecto extra Ecclesiam. Et ibi secus est ille
hortus, in quo fuit sepulcrum Salvatoris. Illud sepulcrum fuerat in petra sepulcrum
excisum; & illa petra stat super terram, & est quadrans * in imo, & in Domini.
summo subtilis. Et stat nunc in summitate illius sepulcri crux, & ibi de- * *idest* qua-
super nunc ædificata est mirabilis domus; & in orientali plaga in illa petra drata
sepulcri est janua, per quam intrant homines in sepulcrum orare. Et ibi est

a Situm erat in deserto Quarentanæ, à Monachis Græcis quondam inhabitatum, modò excisum. Lege Adrichomium in Benjamin 97.

b Quid illud *oneo*? certè fons Helisæi oritur è radicibus montis Quarentanæ, de quo Josephus in lib. 4 de bello Judaico cap. 27, & Adrichomius in Benjamin 63. In Actis S. Vvillibaldi num. 3, *passivantes super Alpium oneos*, ubi Alpium cacumina significare videtur

c De hac Ecclesia & crucibus eo loci erectis vide librum 1 Adamnani cap. 3 in Appendice hujusce tomi.

Circ. An. dcc xxcvi. Julii vii. intus lectus, in quo corpus Domini jacebat. Et ibi stant in lecto quindecim a cratetes autei eum oleo ardentes die noctúque. Ille lectus in quo corpus Domini jacebat, stat in latere Aquilonis intus in petra sepulcri; & homini est in dextera manu, quando intrat in sepulcrum orare. Et ibi ante januam sepulcri jacet ille lapis magnus quadrans in similitudinem prioris lapidis, quem Angelus revolvit ab ostio monumenti. Et illuc veniebat in festivitate sancti Martini Episcopus noster. Móxque ut illuc venit, cœpit ægrotare, & jacebat infirmus usque ad hebdomadam ante Nativitatem Domini. Et tunc quando aliquantulùm recreatus fuit, & de infirmitate meliùs habebat, surgit, & abiit ad illam Ecclesiam, quæ vocatur sancta Sion: illa Hierosolymis infirmatur. stat in medio Hierusalem. Illic verò orans, inde ibat in porticum Salomonis. Ibi est piscina, & illic jacent infirmi exspectantes motionem aquæ, quando Angelus veniret, & moveret aquam: & tunc qui primùm in illam descenderet, sanaretur. Ubi Dominus dixit paralytico: *Surge, tolle grabatum tuum & ambula.*

19. Similiter & ipse dixit, quòd ante portam civitatis staret magna columna, & in summitate columnæ stat crux ad signum & memoriam, ubi Nota de corpore B. Mariæ. Judæi volebant tollere corpus S. MARIÆ: cùm illi undecim Apostoli tollentes corpus sanctæ Mariæ portarent illud Hierusalem, statim cùm ad portam venerunt civitatis, Judæi voluerunt comprehendere illud: statimque illi homines, qui porrigebant brachia ad feretrum, & eam tollere conabantur, retentis brachiis, quasi glutinati, inhærebant in feretro, & non poterant se movere, antequam Dei gratiâ & Apostolorum petitione iterum resoluti fuerant: & tunc eos reliquerunt abire. Sancta Maria in illo loco in medio Hierusalem exivit de hoc sæculo, qui nominatur sancta Sion. Et tunc Apostoli undecim portaverunt illam, sicut priùs dixi: & tunc Angeli venientes tulerunt eam de manibus Apostolorum, & portaverunt in para-Adit vallem Josaphat, disum. Et inde descendens Episcopus S. Willibaldus venit ad vallem Josaphat. Illa stat juxta Hierusalem civitatem in orientali plaga. Et in illa valle est Ecclesia sanctæ Mariæ, & in Ecclesia est sepulcrum ejus, non de eo *, * *f.* dico quòd corpus ejus ibi requiescat, sed ad memoriam ejus. Et ibi orans adscendit in montem Oliveti, qui est ibi juxta vallem in orientali plaga. Illa montem Oliveti, vallis est inter Hierusalem & montem Oliveti. Et in monte Oliveti est nunc Ecclesia, ubi Dominus ante passionem orabat, & dixit ad discipulos: *Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem.* Et inde venit ad Ecclesiam in ipso monte, ubi Dominus adscendit in cælum. Et in medio Ecclesiæ stat de ære factum sculptum ac speciosum, & est quadrans. Illud stat in medio Ecclesiæ, ubi Dominus adscendit in cælum. Et in medio æreo est * *f.* vitio b factum quadrangulum, & ibi est in vitreo * parvum cicindulum b, & circa cicindulum est illud vitreum undique clausum. Et ideo est clausum, ut semper ardere possit in pluvia & in sole. Illa Ecclesia est desuper patula & sine tecto: & ibi stant duæ columnæ intus in Ecclesia contra parietem Aquilonis, & contra parietem meridionalis plagæ. Illæ sunt ibi in memoriam & in signum duorum virorum qui dixerunt: *Viri Galilæi, quid statis adspicientes in cælum?* Et ille homo, qui ibi potest inter parietem & columnas repere, liber est à peccatis suis.

20. Inde venit in locum, ubi Angelus pastoribus apparuit, dicens: *Ad-Bethleem, nuncio vobis gaudium magnum.* Et inde venit in Bethleem, ubi Dominus

a Duodecim tantùm numerant Adamnanus in lib. 1 cap. 2, & Beda ex eo in lib. de locis sanctis cap. 2

b Sic restituimus hanc vocem, cùm antea in editis legeretur *asindulum*. Papias *cicindela, vitreas lampadas* interpretatur. *Cicindulum ponitur pro candela*, inquit Januarius in Catholico, & dicitur à candeo. Adamnanus in lib. 1 de locis sanctis cap. 23, *bis quaternas* seu octo lampadas è funibus pendentes hoc loco præfert.

noster

noster natus est, septem * miliariis ab Hierusalem. Ille locus ubi Christus natus est, quondam fuit spelunca sub terra; & nunc est quadrangula domus in petra excisa, & est terra circumquaque exfossa & inde projecta. Et ibi suprà nunc est ædificata Ecclesia: & ubi Dominus natus est, ibi stat suprà nunc altare, & aliud altare minus factum est ideo, ut illi quando volunt ibi intus Missam celebrare in spelunca, tollentes illud altare minus, portant ibi intus illo tempore, quando Missam celebrant; & iterum levant illud foras. Illa Ecclesia ubi Dominus natus est, quæ ibi suprà stat, est in similitudinem crucis ædificata, gloriosa domus. Et ibi adorantes pergebant inde, & venerunt in villam magnam quæ vocatur Thequa, ad illum locum ubi infantes quondam occisi fuerant ab Herode. Ibi est nunc Ecclesia, & ibi requiescit unus de Prophetis. Et tunc venit inde in vallem Lauram [a]: ibi est Monasterium magnum, & ibi sedit * Abbas ad Monasterium, & ille janitor Ecclesiæ, aliique Monachi multi, qui ibi sunt in ipso Monasterio, & sedent circa vallem in devexa rupe montis. Et habent illi excisa in saxosa rupe montis parva receptacula ibi & ibi. Ille mons est in gyro circa vallem: & Monasterium est ædificatum in valle, & ibi requiescit sanctus SABA. Inde venit ad locum ubi Philippus baptizavit Eunuchum: & ibi est Ecclesia parva in valle magna inter Bethleem & Gazam. Et inde ibant ad Gazam. Et illic orantes ibant ad S. Matthiam: ibi est magna gloria in Dominica. Cúmque sacra Missarum sollemnia fuissent celebrata, Episcopus noster S. Willibaldus stans ibi ad Missam, lumen oculorum amisit, & cæcus fuit duobus mensibus. Et inde ibant ad S. Zachariam Prophetam, non patrem Johannis, sed alterum Prophetam.

CIRCA AN. DCC XXCVI. JULII VII. * al. VI

Thecoam,

Lauram S. Sabæ, a

* sedes

Gazæ fit cæcus.

21. Et inde tunc ibat ad castellum Aframia. ibi requiescunt tres Patriarchæ, Abraham, Isaac, & Jacob cum uxoribus suis. & inde venit iterum in Hierusalem; & introiens in Ecclesiam, ubi sancta Crux Domini inventa fuerat, aperti sunt oculi ejus, & visionem recepit. Et ibi aliquantum temporis manens, pergebat inde, & venit in locum Diospolim [b] ad S. Georgium: illud est decem miliariis ab Hierusalem. Et inde venit ad aliam villam: ibi est Ecclesia S. Petri Apostoli, & ibi suscitavit viduam S. Petrus, quæ fuit nominata Dorcas. Et ibi orans pergebat, & venit ad mare Adriaticum [c] longè ab Hierusalem, ad urbem Tyrum & Sydonem. Sex miliaria sunt inter illas duas urbes, & stant in litore maris. Et inde pergit super Libanum montem, & venit in Damascum. Et inde venit in Cæsaream, & inde venit tertia vice ad Hierusalem, & ibi fuit totam hiemem. Et inde venit ad urbem Ptolemaidam [d]: illa est in extremis finibus Syriæ, & ibi fuit ille totum tempus Quadragesimæ; infirmus fuit, & non poterat pergere. Socii ejus qui in comitatu illius erant, perrexerunt ad Regem Saracenorum, nomine MIRMUNNI, & voluerunt illis rogare epistolam, ut pergerent: & non poterant invenire Regem, quia ipse fugerat foras extra regionem illam. Cúmque illi non invenirent Regem, veniebant iterum, & illic morantes simul in Ptolemaïda, usquedum una esset hebdomada ante Pascha.

Hierosolymis visum recepit.

Pergit Diospolim, &c. b

c

tertiò redit Hierosolyma.

Ptolemaïde infirmatur. d

22. Tunc venerunt iterum ad Emessam, & rogaverunt illum Præsidem

a Nempe Lauram sancti Sabæ, quam Adrichomius inter Herodium & Thecuam locat.

b Lidda seu Lyda in tribu Ephraim, olim Diospolis & Tygris appellata, sancti Georgii martyrio & sepulcro, immo episcopali sede quondam insignis, hoc loco intelligenda est. Notanda hic verba, quibus Liddæ distantia ab Hierosolymis describitur, de qua lis est inter Auctores.

c Ita etiam alius Auctor vocat mare Phœnicium. nam mare Adriaticum inter Italiam & Illyricum jacet. Quamquam Hieronymus in Vita S. Hilarionis cap. 30, mare quo è Palæstina in Siciliam trajecitur, *Adriam* nuncupat.

d Gretsero, *ad urbem Salamancha.* uti & infrà pro *Ptolemaida, Salamancha.*

Circa An dare illis epistolam. Et dedit epistolam duobus & duobus; quia illi non
DCC XXCVI. poterant simul pergere, sed duo & duo; quia faciliùs sic potuerunt ali-
Julii vii. Litteras à menta obtinere. Et tunc in Damascum venerunt, & inde venerunt quarta
Præside accipit Emesæ. vice ad Hierusalem. ibi manentes aliquantulum tempus, veneruot ad ur-
bem Sebastiam, quæ priùs erat Samaria; & vocabant illud castellum Se-
Hierosolyma quartò accedit. bastia [a]. Et ibi requiescunt nunc sanctus Johanoes Baptista, & Abdias, &
Helisæus Prophetæ. Et ibi poteus ille prope castellum, ubi Dominus po-
inde Sebasten. stulavit aquam bibete à Samaritana muliere: & super illum puteum nuoc
est Ecclesia, & ille mons est ibi, in quo adorabant Samaritani. & illa mu-
a lier dixit ad Dominnm: *Patres nostri in monte hoc adoraverunt, & tu dicis, quòd in Hierusalem est locus, ubi adorare oportet.* Tunc illi adorantes perre-
xerunt super Samaritanorum regiooem, in extremis finibus eorum, in villam
magnam unam: ibi erant unam noctem. Et inde perrexerunt super cam-
pum magnum olivarum plenum, & pergebat cum illis unus Æthiops cum
duobus camelis & uno mulo; qui ducebat unam mulierem per silvam.
Cúmque perrexissent, obviavit illis unus leo, qui aperto ore rugiens ran-
cúsque, eos tapere ac devorare cupieos, valde minabatur illis: Tunc ille
Æthiops dixit ad illos: Nolite timere vos, sed pergamus inante. Statim-
que illi pergentes, appropinquaverunt ad illum. Ast ille citò omnipotentis
altithroni Dei adminiculo in aliam partem divertit, & dimisit illos ut per-
gerent. Et sic dixerunt, ut posteaquam inde pergebant, audiebant illum
leonem magnum rugitum dare, ita ut rancus multos devoraret illorum
hominum; qui pergebant olivarum colligere fructus. Inde pergentes ve-
Thalamartham, nerunt ad urbem quæ vocatur Thalamartha, in litore maris. Et iode am-
bulantes venerunt ad caput Libani, ubi ille mons in mare vadit, & est
promontorium. Ibi est turris Libani. Et qui illuc venerit non habens char-
b Nota. tam [b], oon pertransit locum, quia in custodia est ille locus, & est claustrum:
Tyrum, sed si venerit sine chatta, tollent illum cives, & mittunt ad urbem Tyrum.
Ille mons est inter Tyrum & Thalamartham. Et tunc venit iterum Epi-
scopus ad Tyrum.

IX. 23. Episcopos S. Willibaldus priùs quando erat in Hierusalem, emebat
sibi balsamum, & teplevit unam munerbam. Tulit itaque unam muoerbam
* f. fudit quæ fuit concava, & habuit linum. Illam replevit de Petræ oleo, & fecit *
c iotus in munerbam, & secuit illam cannam parvam monerbæ [c], ita ut in
margine ambæ similes essent planè: & sic claudebat os munerbæ. Cúmque
ubi periclitantur. venissent illi ad urbem Tyrum; illi cives urbis tollentes eos constringe-
bant, & omnem sarcinam eorum exquitebaot, ut reperirent si habuissent
aliquid absconditum; & si aliquid invenissent, citò illos punientes marty-
tizareot. Cúmque omnia exquirentes, nihil invenissent nisi unam muner-
bam quam habuit S. Willibaldus, illam aperientes odorabant quid intus
fuisset. Cúmque odorabant petræ oleum, quod intus in canna fuerat su-
prà; & balsamum quod intus erat in muoerba subtus Petræ oleum, non
repeciebant: & sic eos reliquerunt. Multos dies erant ibi exspectantes na-
vim, quando patata fieret: & postea tunc navigaverunt totam hiemem à
natali S. Andreæ Apostoli usque uoam hebdomadam ante Pascha. Tunc

a Sebasten ab Herode in honorem Augusti cognominatam fuisse docet Hieronymus in Vita Paulæ viduæ Romanæ cap. 11, cùm antea Samaria diceretur.

b Litteras salvi conductûs appellant, de quibus legendum Anonymi Itinerarium in Appendice hujus tomi.

c Ex his verbis conjicimus, munerbam (quæ vox Gretsero indeclinabilis est) esse genus lagenulati, sic cucurbitæ cujusdam fructum appellant, qui oostratibus vocatur *Callebasse*, in urcei modum cavari solitus, etiam ab antiquis. *Nuper*, inquit Plinius lib. 19 cap. 5, *cucurbitarum usus venère urceorum vice.* Lege Columellam.

Circa An. DCCXXVI. Julii VII

Constantinopoli moratur biennium.

Nicæâ lustratâ,

repetit Constantinopolim.

venerunt in Constantinopolim, ubi requiescunt tres Sancti, Andreas, & Timotheus, & Lucas Evangelista in uno altari: & Johannes ille os aureum requiescit ibi coram altari, ubi Presbyter stat quando Missam facit: ibi est sepulcrum ejus. Ibi erat Episcopus noster duos annos, & habebat receptacula intus in Ecclesia, ut quotidie posset adspicere ubi Sancti requiescebant. Et inde venit ad urbem Nicænam, ubi olim habebat Cæsar Constantinus Synodum: & ibi fuerunt ad Synodum trecenti decem & octo Episcopi. Illi omnes habebant illic Synodum. Et illa Ecclesia similis est illi Ecclesiæ in monte Oliveti, ubi Dominus adscendit in cælum. Et in illa Ecclesia erant imagines Episcoporum qui erant ibi in Synodo. Et sanctus Willibaldus pergebat illuc à Constantinopoli, ut videret quomodo facta esset illa Ecclesia; & iterum remeavit ad Constantinopolim.

Siciliam,

* Catanam

a

visit infernum Theoderici.

* al. aëreis

b

Nota.

c

24. Et post duos annos navigaverunt inde cum nuntiis Papæ & Cæsaris in insulam Siciliam, ad urbem Syracusanam. Et inde venit ad urbem Catenam *; & venit ad Rhegiam civitatem in Calabria. Et inde navigaverunt ad insulam Wlcaniam [a]. Ibi est infernus Theoderici. Cumque illuc venissent, descendebant de navi, ut viderent qualis esset ille infernus. Statimque S. Willibaldus curiosiùs volens videre qualis esset intus ille infernus, volebat adscendere in montis cacumen ubi infernus subtus erat, & non poterat: quia favillæ de tetro tartaro usque ad marginem adscendentes, glomeratæ illic jacebant: & ad instar nivis, quando de cælo nivans candidas nivalesque cadentes catervas de aëreis * æthereum arcibus acervare solet; ita favillæ coacervatæ in apice montis jacebant, & adscensum S. Willibaldi prohibebant. Sed tamen tetram atque terribilem, horrendámque eructantem de puteo flammam erumpere videbat, ad instar tonitrui tonantis; sic flammam magnam & fumi vaporem valde sublime in altum adscendentem terribiliter intuebatur. Illic fomex [b] vel pumex, quem scriptores habere solent: illum videbat de inferno illo adscendentem & cum flamma projectum, atque in mare conjectum; & tunc iterum de mari projectum in aridam, & homines tollunt eum, & inde ducunt. Statímque post illa horribilis seu terribilis ignis flagrat vaporibus flammivomis & fumifœtidis mirabilis. Visionum [c] spectaculo explorato, inde levantes se navigaverunt ad Ecclesiam S. Bartholomæi Apostoli quæ stat in litore maris, & venerunt ad illos montes qui sunt nominati Didymi.

Neapolim,

d

Capuam

e

Casinense Monasterium,

f

25. Et inde navigantes venerunt ad urbem quæ vocatur Neapolis: ibi erant multos dies. Ibi est sedes Archiepiscopi, & magna dignitas ejus illic habetur. Et ibi est propè castellum [d], ubi requiescit S. SEVERINUS. Et inde venit ad urbem Capuam. Et ille Archiepiscopus misit eum ad aliam urbem, ad alium Episcopum. Et ille Episcopus misit eum ad urbem Tyanam ad illum [e] Episcopum. Et ille Episcopus misit eum ad S. Benedictum. Tunc erat autumnus quando venit ad S. Benedictum. Et tunc erant septem anni, quod de Roma transire cœpit: & omnino [f] erant x anni, quòd

a Vulcani ollam appellat Gregorius Magnus lib. 4 Dial. cap. 30, ubi de Theodorici inferno agit.

b Delendum videtur *fomex vel*, insertum fortitan inscitiâ amanuensis, qui cùm dubius esset, *fomex* an *pumex* legendum esset in exemplari, utrumque adscripsit.

c Hic locus apud Canisium & Surium sic se habet: *flagrantia vaporibus flammivomis & fumifœtidis, mirabile visionum spectaculum explorato*, &c. Gretserus ex uss. cod. reponit *spectacula explorata*.

d Lucullanum scilicet, in quo situm erat Monasterium seu Oratorium in honorem S. Severini Noricorum Apostoli, de quo Monasterio agit Gregorius Magnus in lib. 7 epist. 40, & alibi.

e More antiquis usitato, qui nomen alicujus personæ proprium nescientes, utebantur hac nota *ill.* ubi nos litteram N. adhibemus.

f Sic locum hunc restituimus tum ex Gretsero, tum ex aliis Auctoribus qui de S. Willibaldo scripserunt. In editis legitur, *& omnino erant & anni*, &c. Confer aliam Vitam num. 25, infrà.

Circa An. DCCXXVI. Julii VII.

de patria ſua tranſivit. Cúmque venerandus vir S. Willibaldus & DIAPERTUS qui cum eo pergebat per omnia, veniſſent ad S. Benedictum, non reperiebant ibi niſi paucos Monachos, & Abbatem nomine PETRONACEM. Statim ille magno mentis moderamine & dogmatum ingenio felicem* Fratrum contuberninm ſedulis diſputationibus admonens, non ſolùm verbis, ſed moribus venuſtis viſitando docebat, & rectæ conſtitutionis formam, & cœnobialis vitæ normam in ſemetipſo oſtendendo præbebat: ita ut omnium amorem ſeu timorem in ſeipſum provocando acceſſiret. Et in primo anno illuc veniens, Cubicularius fuit Eccleſiæ; & in ſecundo, Decanus erat in Monaſterio: & poſtea per octo annos fuit Portarius in duobus Monaſteriis. Quatuor annos erat Portarius in illo Monaſterio quod ſtat ſuprà in monte valde excelſo, & alios quatuor erat in alio Monaſterio quod infrà ſtat juxta amnem Raphito.

* *felix*

ubi ex Æditvo Decanus, tum Portarius.

X.

Poſt annos decem Romam petit.

26. Tranſacta itaque tunc decem annorum intercapedine, venerandus ille vir S. Willibaldus ſacram S. BENEDICTI regularis vitæ inſtitutionem, quam omnipotentis Dei auxilio illorúmque adminiculo quos ſuper longa locorum ſtadia & ſuper vaſtas marginum vias in redemtionem animæ & in opem præſentis vitæ requirebat, omni modo prout fore * poſſit, obſervare conabatur: & non ſolùm ipſe, ſed & alios cum illo in veneranda regularis vitæ veſtigia præeundo perducebat. Poſt hæc itaque unus Preſbyter qui de Hiſpania veniens ad S. Benedictum manebat, licentiam rogabat Abbatem Petronacem ad Romam pergere. Statimque ille licentiâ poſtulatâ rogabat S. Willibaldum, ut cum eo pergeret, & illum duceret ad S. Petrum: & ille ſtatim petitionibus ejus conſenſum ſeu effectum promittebat. Cúmque illi pergerent, ad Romam venerunt, atque ilico Baſilicam S. Petri intrantes, ſacra cæleſtis Clavicularii præſidia poſtulaverunt, illiúſque ſe commendavêre pio precum patrocinio. Tunc ille ſacer apoſtolicæ Sedis Pontifex GREGORIUS III venerandum virum S. Willibaldum illic eſſe comperiens, præcepit illum ad ſe venire. Cúmque illuc veniſſet ad ſanctum ſummi Sacerdotii Pontificem, ſtatim prono vultu in terram ſe vertebat, & illum ſalutabat. Protinúſque ille pius populorum ſpeculator piis verborum viciſſitudinibus itineris ſui ordinem inveſtigare cœpit ab illo: quomodo ſeptem annorum calculum in externis terrarum finibus probando peragraret, aut quomodo multa temporum ſpatia pernicioſa paganorum pravitates penetrando evaderet, diligenter ab illo ſciſcitabatur. Statimque tunc ille agilis Chriſti vernaculus glorioſo gentium gubernatori ſapienti ſermonum induſtria humiliter ediſſerendo, ſeriem ſui itineris ex ordine intimavit, qualiter * modo multas migrando mundi iſtius permeavit manſiones, & quomodo almam altiſſimi ætherum Plaſmatoris natalem adventûs ſui locum in Bethleem adorando, opem poſtulando, luſtrandóque perambulabat: & nihilominus aliam baptiſmatis ejus terram in Jordane ſpeculando, ſeque balneando viſitabat. Sed & in Hieruſalem ſicque in ſanctam Sion, ubi ſacer ſæculorum Salvator in cruce ſuſpenſus peremtus eſt atque ſepultus, & poſtea in monte Oliveti in cælum adſcendit; iſthic quatuor vicibus veniendo orabat, & Domino ſe commendabat. Iſta omnia illi intimando explanabat.

* *eſſe*

A Gregorio III Papa de peregrinatione ſua interrogatus,

* *l. quali*

Bonifacio adjutor deſtinatur,

27. Poſtquam hæc omnia delectabilibus verborum ſermocinationibus inter ſe fabulantes volutabant, ſacer ille ſummúſque apoſtolicus Pontifex ſobriis ſermonum indiciis teſtando intimavit B. Willibaldo, quòd S. BONIFACIUS rogabat illum, ut ipſum S. Willibaldum à S. Benedicto adduci perveniréque feciſſet, & ſic illum tunc ſubſummatim * mitteret, ac illi in gentem Francorum erudiendam cooperatorem efficeret. Cúmque

* *id eſt ſtatim*

ista S. Bonifacii voluntatum votiva desideria domnus apostolicus Papa Circa Ann.
Gregorius III sancto Willibaldo indicâsset, placidis illum exhortationum dcc xxcvi. Julii vii.
oraculis rogando seu præcipiendo arcessivit, ut ad S. Bonifacium veniret.
Tunc ille inclytus Christi athleta S. Willibaldus petitionibus Pontificis,
simúlque jussionibus se sollerter subsummatim effectum seu obedientiam
perficere promittebat, si secundùm regularis vitæ disciplinam licentiam
illi à suo postularet Abbate. Statímque summus ille sanctæ auctoritatis Abbatis licentiâ non expectatâ.
Pontifex respondit, illúmque sine sollicitudinis ambiguitate securum cum
suæ jussionis licentia obedientialiter pergere præcepit dicens: Quia si illum "
ipsum Abbatem Petronacem uspiam transmittere me libet, certè contra- "
dicere mihi licentiam non habet nec potestatem. Confestimque tunc S. "
Willibaldus sacris sermonum exhortationibus consensum atque se spon-
taneè exhibere respondit. Et non solùm illuc, sed ubique in omni terra-
rum loco, quocumque illum transmittere dignaretur, devotè sine deside
differentia* secundùm voluntatis suæ arbitrium se pergere spondebat. * dilatione

28. Post hæc tunc finitis oraculorum fabulis pergebat inde S. Willibal- XI.
dus in Pascha: qui illuc veniebat in nativitate S. Andreæ, & Diapertus Germaniã petit.
manebat ibi ad S. Benedictum. Et veniebat ad Lucam, ubi pater ejus re-
quiescebat: & inde venit ad Ticine urbem, & inde ad urbem Brixiam,
& inde venit ad locum qui dicitur Chatinta *. Et tunc venit ad Ducem * al Charta
ODILONEM, & ibi fuit unam hebdomadam. Et inde venit ad SUIT-
CARIUM, & ibi fuit una hebdomada. Et inde perrexerunt ad *Linthrath*
Suitgarius & S. Willibaldus ad S. BONIFACIUM. Et misit illos S. Bo- a
nifacius ad Eistet, ut videret quomodo sibi placeret. Illam regionem *Eistet* Eistetensi
Suitgarius tradidit S. Bonifacio in redemtionem animæ suæ: & S. Bonifa- Ecclesiæ præficitur.
cius tradebat nostro Episcopo S. Willibaldo illam regionem, quæ adhuc
tota erat vastata, ita ut nulla domus ibi esset, nisi illa Ecclesia S. Mariæ
quæ adhuc stat ibi, minor quàm alia Ecclesia, quam postea B. Willibaldus
ibi construxerat *. Cúmque ibi duo manerent simul ad *Eistet* aliquantum * cõstruxit
temporum inducium S. Willibaldus atque Suitgarius, almúmque ibidem
habitationis locum explorando eligerent; postea iterum pergebant ad S.
Bonifacium ad Frisingam, & ibi erant cum illo, usquedum omnes simul
iterum veniebant ad *Eistet*: & ibidem tunc S. Willibaldum consecravit S. Presbyter
Bonifacius in presbyteralis dignitatis gradum. Ipsa die qua Episcopus no- cõsecratus,
ster S. Willibaldus consecratus est in Presbyteratum, undecimo Kalendas
Augusti fuit, ad natalem S. Mariæ Magdalenæ & S. Apollinaris.

29. Et postquam unius anni translibat circulus, S. Bonifacius præcepit
illi, ut in Turingiam ad se veniret. Statímque venerandus ille vir Dei
S. Willibaldus secundùm jussionem S Bonifacii in Turingiam veniebat,
& in domo fratris sui WUNEBALDI hospitalitatis mansionem habebat: Vvunebaldum fratrẽ
quia jam illum priùs octo annorum spatio & nono b dimidio ab eo quod invisit,
de Roma pergebat non vidit. Et jam tunc videndo gaudebant, & de sua b
conventione gratulabantur ambo. Illud fuit autumnale anni tempus,
quando S. Willibaldus veniebat in Turingiam. Statimque posteaquam
illuc veniebat, S. BONIFACIUS Archiepiscopus atque S. BURCHARDUS postea Episcopus cõ-
& WIZO sacræ Episcopatûs auctoritati illum ordinando consecraverunt. secratus.
Ast ibidem tunc cùm summo sacerdotalis infulæ ditatus erat honore,
unam hebdomadam erat, & postea iterum ad prædestinatum mansionis

a Suigerum *Hirsbergensem Comitem* vocat Marcus Vvelserus in lib. rerum Boicarum.
b Hoc est ab annis septemdecim & dimidio, ut mirum sit Gretserum hæsisse ad hunc locum. Quippe Vvillibaldus septem annos cum dimidio, infrà *septem annorum inducias*, expendit in peregrinationem Hierosolymitanam, Cassini decem. Confer aliam Vitam.

Circa An. DCCXLVI. Julii VII.

suæ locum remeabat. Sanctus Willibaldus quando in Episcopum consecratus erat, habebat quadraginta annos & unum. Et tunc erat autumnale tempus: circa illam fere horam tribus hebdomadibus ante natale S. Martini in Episcopum consecratus est, in loco qui dicitur *Sallpurg*.

Auctor ab S. Vvillibaldo accepta scripsit.

30. Transacto atque terminato prolixo itineris meatu S. Willibaldi, quem ille sagax in septem annorum induciis [a] lustrando adibat; illa nunc reperta & ex ritu timata explanare intimaréque conabamur, & non ab alio reperta, nisi ab ipso audita, & ex illius ore dictata perscripsimus in Monasterio *Heidenheim*, testibus mihi Diaconis ejus & aliis nonnullis junioribus ejus. Ideo dico hoc, ut nullus dicat iterum hoc frivolum fuisse.

XII.

31. Postquam ille de Roma in istam veniebat provinciam cum tribus contribulibus suis, tunc quadraginta & unius annorum ætate, jam gnarus & grandævus sacri Episcopatûs gradum accepit, & in loco qui dicitur *Eistet* Monasterium construere incipiebat, atque ibidem sacram monastialis vitæ disciplinam in usum prioris vitæ, quod videndo ad S. Benedictum; & non solùm ibi, sed & in multis Monachorum mansionibus, quas ipse sollers & sophytus vasta per rura rimando explorabat, illorum κατὰ normam venerandæ vitæ conversationem in semetipso ostendendo exercebat: & cum paucis adhuc ibidem operariis latum atque spatiosum divinæ segetis campum, sacra superni Verbi sata serendo, usque ad messem perducebat. Et sicut apes prudentissima, quæ per purpurea violarum virecta, & per fulvos frondium flusculos, & per olida olerum florida letalem liquans toxicam & suavissimum sorbens succum nectaris, & sic eruribus & toto corpore referta ad alvearia gestando properat; sic & ille beatus parilion [b] Willibaldus in omnibus quæ latè lustrando propriis cernebat luminibus, optima eligendo arripiebat, arripiendóque omnibus sibi subditorum phalangibus rectæ conversationis studium bene vivendo, in verbo, in vitiorum obstaculis, in bonitate, in patientia, in abstinentia peritus prolatam præbebat normam.

Monasterium in Ecclesia sua instituit.

Illuc confluunt discipuli.

32. Ast citò postquam ille strenuus almi Dei athleta monasterialem mansionis locum inhabitare cœpit, statim undique de illis regionum provinciis & nihilominus longinquis regionum limitibus ad saluberrimum ejus sapientiæ dogma confluere cœperunt; quos ille quodammodo omnes, ut gallina quæ sub alis solet suos tegendo enutrire fetus; ita & ille Pater S. Willibaldus, ut mater Ecclesiæ, plures per ævum, suæ pietatis parmâ protegendo, Domino defferebat adoptivos natos. Et quemadmodum alumnus [c] suos alere solet infantes; ita & ille nutriendo divinæque pietatis lacte leniter lactando pascebat, usquedum illi consoci & de infantia eruditi eleganteréque edocti, ad juvenilem pulcræ indolis pubertatem pervenerunt: & nunc secundùm Magistri præcedentis exemplum, sancta sectantes dogmatum ejus dona, multis micant adminiculis.

Epilogus.

33. En ille S. Willibaldus, qui cum paucis adprimitus satellitum subsidiis sanctæ conversationis inchoaverat exercitium, tandem cum innumeris aulatium magistratibus multiformiter militando, Domino dignum adquisivit populum. Et latè ille per vastam Bajoariorum provinciam aratra tradendo, sata serendo, messem metendo, cum multis messorum operariis

[a] Secundus Auctor id de septem annis pontificatûs perperam interpretatur: nam de profectione ad loca sancta hic sermo est.

[b] Fortean paralion, quæ species est rithymalli lacteum emittens succum. quamquam *barilion* non semel legitur in Vita S. Vvunebaldi ab eadem Sanctimoniali scriptâ.

[c] Id est nutricius. Sic enim alumni vocem non raró usurpant Latini.

pet vitreos Bajoariorum campos cum Ecclesiis atque Presbyteris, Sanctorúmque Reliquiis, digna Domino delibat dona. Inde nunc antiphonæ crepitant, inde lectiones resultant: inde nunc clara credentium turba sancta strepitant Christi miracula, & celeberrima Conditoris gratulabundi garrulant præconia. Quid dicam nunc de S. Willibaldo, meo magistro & vestro alumno? Quis illo pietate præstantior, humilitate excellentior, patientiâ purior, continentiâ rigidior, mansuetudine major? Cui ille umquam in tristium solatio posterior, & cui ille in pauperum opitulatione inferior, aut nudorum habitu tardior? Ista omnia non ad jactantiam dicta, sed sicut vidi & audivi, Dei gratiâ non hominis facta; quia secundùm Apostolum, *Qui gloriatur, in Domino glorietur*, Amen.

Circa Annum DCCXCI. Junii VII.

1. Cor. 1.

ALIA VITA

Auctore Anonymo perantiquo, cujus tamen ætas incerta.

Ex tomo 4 antiq. lectionum Canisii.

1. PRÆSUL igitur WILLIBALDUS angelicæ castitatis instar, de genere Anglorum emicuit oriundus. Cúmque egregiæ indolis puer maxima parentum spe jam triennium clauderet, morborum incommodis subitò intabuit, spectabile oris decus fœda tenuatum macie defloruit. Ulcerati dolore parentes, quod unicum tunc restabat, cum vix patulo ore aëra trahentem Ecclesiæ [a] inferentes, ante adorandam sanctam Crucem posuerunt: & si ad salutem recrearetur, eum divinæ mancipandum servituti devoverunt. Piis statim votis effectum merentibus, puero cum salute prior oris decentia rediit: & absolutæ valetudini reconciliatus, præmaturis pollere cœpit virtutibus.

Vvillibaldus Anglus, trimus morbo periclitatus,

Deo oblatus convaluit.

2. Hoc igitur omine parentes Deum aliquid magni in tantæ indolis puero operaturum percipientes, sibi non defuerunt: sed filium suum vix quinquennem monachicæ districtioni apud Monasterium *Vvaltheim* dictum, sub venerando Abbate EGILWARDO* dedicaverunt. Litteris ergo applicitus, nec momentum temporis otio indulsit: sed brevi sollertissimus prælatus pectus suum hagiographiæ armarium fecit; & ut Christum in omnibus exprimeret, quidquid divini, & quidquid legis ecclesiasticæ legendo percepit, hoc moribus & habitu fideliter adsequendo implevit. In singulis ergo virtutibus jam excellentissimè eminens, ita enituit perfectissimus in Christo, ut nil cogitaret nisi esse cum Christo.

Vvalthelmensi Abbati traditus quinquennis, litteris fœcit imbutur.

* al. Egbaldo, Eguivaldo

3. Quamvis ergo jam abnegato seipso mundum tam mente quàm habitu calcâsset, timeret tamen deesse perfectioni, quòd in natali solo parentelæ dignitas aliquantulum famæ & honoris sibi licèt nolenti addidit; decreverat patriam egredi, & tam ignotus quàm egens pro Christo peregrinari. Et ne solus ex suis Christi militiæ adscriberetur, patrem nomine RICHARDUM [b], genere & rebus clarum adiit, eique mundi contemtum & peregrinationem suadere cœpit. Qui cùm objiceret filio, sibi videri cru-

Ad peregrinationes sacras pertrahit patrem, &c.

[a] Non ad Ecclesiam, sed ad crucis signum loco Ecclesiæ pro Saxonum more erectum, ea alia Vita, cui potior hac in re fides.

[b] Nomen reticuit Sanctimonialis, immo etiam Reginoldus. Richardi vocabulum nonnullis recentius videtur, quàm ut S. Vvillibaldi ætati conveniat. Lege tamen Commentarium Gretseri in Philippi Episcopi lucubrationem, & Henschenii ad diem 7 Februarii.

Circa An. DCCXXVI. Jul. 1 vii.

delissimum & omnino ab humanitate alienum filios orbare, conjugem viduare, domum totam desolare; instillavit ei S. Willibaldus nil divino amori præponendum, hanc pro Christo crudelitatem omni pietate humaniorem, solósque mundi contemtores Christi futuros coheredes. Victus demum veridici filii narratione, se obtemperaturum, & quocumquo à caro duceretur pignore, secuturum promittit. Incenderat & idem felix ardor S. Willibaldi fratrem WUNEBALDUM, Hendenbeimensis Cœnobii constructorem & Abbatem futurum; necnon & amborum sororem virginum decus WALPURGAM, multósque ejusdem non solùm cognationis, sed & patriæ, ut capto Crucis vexillo nudi evolarent secuturi Regem gloriæ.

Iter aggrediuntur.

4. Anno in æstatem vernante, cùm ventis patientibus prima fides arrideret pelago, sancti fratres Willibaldus & Wunebaldus cum patre Richardo & sorore Walpurga [a] aliísque non paucis, in quorum pectoribus idem fervebat ardor; navi conscensa iter optatum arripiunt, & ventis feliciter subsequentibus ripam fluminis Sigonæ juxta urbem quæ vocatur Rotum appulerunt. Inde Romam tendentes, Luceam Tusciæ urbem devenêre: ibique patrem suum carne solutum, & præmia quæ obsecutus filio meruit adeptum, in Cœnobio S. PRESCIANI [b] sepelierunt. Inde desideratam diu Romam pervenientes, lacrymosa devotione à Principibus Apostolorum indulgentiam exoraverunt: ibique Sanctorum loca in illis partibus sita visitantes, séque cotidie Deo in ara cordis mactantes, à festivitate S. Martini sæva excocti infirmitate sustinuerunt. Interim tamen sancti fratres hoc Deo providente sortiti sunt solatium, ut cùm unus unam septimanam gravante morbo lectum occuparet, alter mitigato interim languore jacenti ministraret. Sic occupante alternatim hunc graviori, illum mitiori languore, se sancti fratres procuravêre.

Patrē Lucæ sepeliunt.

Romæ ægrotat uterque germanus.

Hierosolyma pergit Vvillibaldus.

5. Cúmque Deo miserante S. Willibaldus jam absolutè reconciliatus vigeret sanitate, amore cælestis Hierusalem cœpit terrestrem suspirare, & loca vestigiis Christi insignia videre. Dimissis ergo ibi fratre Wunebaldo sororéque Walpurga, duobus comitatus sociis ipse tertius victoriosum iter aggreditur. Venientes igitur Beneventum, ubi S. BARTHOLOMÆUS requiescit, appulsam navim Ægyptiam invenerunt: quam ingressi, Calabriæ portum Rhegium dictum, velis pleno sinu turgentibus attigerunt. Inde transfretantes in Siciliam, ingrediuntur urbem Catinensium, S. AGATHÆ virginis corpore & patrociniis insignem: ubi Æthna mons imo exæstuans fundo flammarum globos egerere, & candente fervens favillâ cælum solet subtexere: cujus incendio, vicina sæpe loca inflammando solventi, Catinenses velum sepulcri sanctæ Virginis opponunt, nec lædi metuunt. Inde & visitato apud Syracusam ejusdem insulæ civitatem S. LUCIÆ sepulcro, se rursus pelago credunt: & transitis Choo Samóque insulis, tabentes salo artus apud Ephesum Asiæ insulam exponunt. Ubi postquam ad sepulcrum S. JOHANNIS Evangelistæ ebulliens inde manna admirantes lacrymis perfuderunt; postquam se septem Dormientibus & MARIÆ MAGDALENÆ ibidem requiescenti commendaverunt; postquam in vertice vicini montis locum ubi sanctus Evangelista orare solebat, omni pluvia & tempestate immunem & securum satis admirari nequeunt; duobus inde distantem miliariis villam Sigilam * pedites venerunt. Ibi mendicato pane, fonti (qui perspicuis ad fundum aquis in media ebullit villa) intincto refecti, transito urbis Strabolis monte excelso Pateram pertepserunt, ibique

Benevento, Rhegio, Catana, Syracusis, Epheso, NOTA. * al. Figilā Patarā,

[a] De Vvalpurgæ itinere Romano mentio nulla in alia Vita. Lege Acta ejusdem Sanctæ ad annum 780, & S. Vunebaldi ad annum 761.

[b] Lege *Frigdiani*, ut ex aliis Auctoribus in prima Vita adnotatum.

glaciali

glaciali hieme undas exasperante veris clementiam præstolantur.

Circa An. DCC XX. VI. Julii VII. monte Galanorum.

6. Navim demum ingressi, ad montem Galanorum [a] transfretârunt: quo bellorum tempestate tunc temporis depilato sævam passi sunt inediam. Inde insulam Cyprum inter Græcos & Sarraricos sitam applicuerunt, & paschale quod jam instabar festum apud Paphum urbem agentes, sole jam circumvoluto tres in ea hebdomadas steterunt. Inde ejusdem insulæ urbem Constantiam, S. EPIPHANII Præsulis miraculis & corpore gloriosam adeuntes, S. Johannis Baptistæ nativitatem ibi egerunt. Inde per Sarracenorum civitatem Tharraras dictam & castellum Arahe venerunt Edissam Phœniciæ, Reliquiis THOMÆ Apostoli & epistola quam Salvator ABAGARO Regi scripsit magnificam: ubi nunc miri operis claret Ecclesia, quam Helena Regina construxit in honorem S. JOHANNIS Baptistæ, cujus caput ab Hierosolymis illuc translatum diu in eadem latuit urbe.

Papho, Costãtiã, Edissã, lustratis.

A Sarracenis capiuntur cum suis, liberantur.

7. Jam verò S. Willibaldus comitantibus se septem suis contribulibus ipse fuit octavus. Sarraceni videntes eos linguâ dissonos, habitu ignotos, proditionis gratiâ eos venisse dixerunt, & Præsidi præsentantes carceri mancipaverunt. Sed quia Deo nullus clauditur, erat ibi unus negotiator, qui cotidie eis quælibet necessaria ministravit, interdum balneavit, & ad Ecclesiam produxit. Illis in carcere detentis quidam Hispanus habens in palatio Regis fratrem, experto Sanctorum Dei negotio, eos adjutorio fratris simul & nautæ qui eos adduxerat, apud Regem MIRÑUM [b] dictum excusavit, & eis abeundi permissionem impetravit.

Adeunt Damascũ, Nazareth, Canan Galilææ, Tabor, [c] &c.

8. Inde progressi venerunt Damascum, Reliquiis ANANIÆ, qui conversum ibi divinitus Paulum baptizavit, insignem. Fusa ergo oratione in illa Ecclesia, quæ nunc in loco conversionis S. Pauli emicat, venerunt in Galilæam in vicum Nazareth, de quo & JESUS dicitur Nazarenus: ubi Archangelus Gabriel S. MARIÆ perpetuæ virgini apparens, ei de Incarnando in ejus ventre Dei Filio prædixit, & ubi Spiritu sancto obumbrante imprægnata, inæstimabiliter Dei Filium concepit. Ibi dignæ sanctitatis constat Ecclesia, sæpe per Christianos à Sarracenis eam dejicere aggredientibus pretio redempta. Inde post visitatam primò miraculorum Domini nobilem Canan Galileæ, transito monte Thabor, ubi nunc Monachorum congregatio in honore Transfigurationis dominicæ est collecta; per urbem Tiberiadis in litore maris, ubi Dominus Petrum aquas siccis calcare vestigiis fecit, sitam, ubi etiam Jordanis mare Galileæ [c] pertransit, venerunt Magdala vicum Lazari & sororum ejus. Inde per oppositam in altero litore Capharnaüm, ubi Dominus filiam Principis suscitavit, & ubi ZEBEDÆUS pater Jacobi & Johannis requiescit; & per Bethsaïdam [d], ubi nunc Ecclesia domum Petri & Andreæ demonstrat, terigerunt Corozaïm, ubi Dominus expulsis dæmonibus gregem porcorum concessit.

Cæsaream,

9. Hinc sanctorum amore locorum itinere tortuoso venerunt ad ortus duorum fontium in monte Phanio [e], quorum unus Jor, alter vocatur Dan; quorum unus ex una, alter ex altera parte urbis, quæ in Evangelio Cæsarea

[a] Istius montis *Galanorum* non meminit Sanctimonialis, neque urbis Beneventi, suprà.

[b] Sic ms. codex quo usus est Canisius. Ex alia vita legendum MIRMUNINUM, quod non tam Regis proprium esse videtur, quam gentile Regum Saracenorum, qui *Mammilini*, *Amira*, *Amiralmuminim* appellantur, à voce Arabica *Amir*, quæ dominum significat.

[c] Non ad urbem Tiberiadem, sed ad Capharnaüm fluvius Jordanis influit in lacum Genezareth seu mare Galilææ, ut superiùs adnotatum. Lege Adrichomium in Zabulon.

[d] Proficiscentibus ex urbe Tiberiade in loca Corozaim & Capharnaüm, priùs occurrit Bethsaïda medio fere itinere inter Tiberiadem & Capharnaüm cis Jordanem, cui vicinum oppidum Corozaïm trans flumen.

[e] Sic legendum, non *Phamo*, ut in editis. Alii scribunt *Fanium*, quo ex monte oritur fons Dan, *Paneas* etiam dictus, haud procul à radicibus montis Libani.

CIRCA AN. DCC XXCVI. JULII VII. Philippi, à Phœnicibus autem Paneada vel Phaniada dicitur, fluentes non longo ab ipsa urbe, fatigati lapsu fluentis, & nomine juncti faciunt Jordanem, dominico baptisinate insignem. Visis ergo 10 eodem loco quibusdam armentis, dorso longo, cruribus brevibus, proceris cornibus, quæ sole diem incendente, se præter solum caput vicina palude solent mergere, venerunt ad prædictam Cæsaream, ubi Petrus cæli claviger factus est. Intrantes ibi Ecclesiam, viderunt statuam Christi: ad cujus sub divo positæ pedem herba admirandæ virtutis olei oriebatur, de quo sic in ecclesiastica historia » legitur: Mulierem quam sanguinis profluvio laborantem curaverat, hujus » urbis civem fuisse constat. Pro foribus verò domûs ejusdem mulieris basis » quædam in loco editiori collocata monstratur, in qua mulieris ipsius velut » genibus provolutæ, palmásque suppliciter tendentis imago ære expressa vi» detur. Adstat alia statua ære nihilominus fusa, vultu & habitu Domini » veste fimbriata circumdari, dextrámque porrigentis prostratæ mulieri. Ad » pedem autem virilis statuæ, herba quædam novæ speciei è prædicta basi » nascendo surgit, & donec fimbriam vestimenti JESU tangat, crescere non » definit: quam cùm summo vertice crescens herba contigerit, vires inde ad » depellendos omnes morbos conquirit: ita ut quæcumque illa fuerit infir» mitas, haustu exiguo madefacti salutaris graminis depellatur, nihil omnino » virium gerens, si antè quàm æreæ fimbriæ summitatem crescendo contige» rit, decerpatur. Hanc Eusebius temporum scriptor ad sua usque tempora perdurâsse, & se suis perhibet oculis conspexisse. Hanc autem statuam Christi sceleratissimus Julianus Apostata, ut in tripartita legitur historia, deposuit, & suam loco illius locavit. Sed Deo tantum scelus ad præsens vindicante, eadem Juliani statua fulminis ictu dividitur; capitis eum cervice pars una terræ infigitur, altera in loco hærens, fulminis incendium testatur. Statuam verò Salvatoris pagani confregerunt, Christiani autem colligentes in Ecclesia locaverunt.

Euseb. lib. 7. cap. 10.

10. Digressi inde, Jordanis fluenta sequendo venerunt ad illum Jordanis locum, ubi Dominus aquas diluvio olim pollutas suo baptismate lavans mundavit. Ibi salubri liquore perfusi venerunt Galgala, ubi filii Israël sublatos de Jordane XII lapides in testimonium transmigrationis suæ posuerunt. Inde permeata Jericho, ubi [a] Jordanis in mare Mortuum nomen cum cursu amissurus influit, visitato etiam S. Eustachii Monasterio, in medietate Jericho & Hierusalem sito, vix exspectatam ingrediuntur Hierosolymam. Cui tunc loco miraculorum vel alicujus operum Domini conscio vir Dei Willibaldus oscula non impressit? quod ibi altare lacrymis & gemitibus non perfudit? quanta ibi devotione jacuit ante dominicam Crucem mundo crucifixus? quàm torrido lacrymarum fluvio perfudit lapidem, quem ab ostio monumenti removit Angelus? Sex ibi hebdomadibus gravissimo irretitus languore cruciabatur: sancta tamen circuire loca studio laborem fallente non gravabatur. Quanto videndi Deum deorum in Sion desiderio Ecclesiam montis Sion in medio urbis sitam adiit! quàm devotè translatum illuc ejusdem Ecclesiæ Archidiaconum & protomartyrem STEPHANUM imploravit!

Galgala, Monasterium S. Eustachii, Hierosolyma. ibi infirmatur.

11. Egressi demum veniunt in vallem Josaphat, ubi sepulcrum S. MARIÆ monstratur. Sed utrùm Apostoli eam relicto hic corpore solutam sepelierint, an forte eam sepelire destinantibus post effossum ibi sepulcrum ipsa sit cum corpore adsumta; vel si sepulta ibi conceditur, utrùm inde sublata, & aliàs transposita sit, an recepta vera immortalitate resurrexerit;

Lustrat vallem Josaphat. NOTA.

[a] Urbs Jericho quinto fere miliari distat ab ostio Jordanis in mare Mortuum influentis; tertio verò miliari ab ipso Jordane.

meliùs dubitatur [a], quàm aliquid inde apocryphum definiatur. Digressus inde recipit eos mons Oliveti, ingressos Ecclesiam desuper patulam & in loco dominicæ Adscensionis operâ Helenæ Reginæ constructam. Locus ergo hic in quo Dominus in ipsa adscensionis suæ hora stipantibus discipulis steterat, & unde elevatis manibus captivitatem nostram in cælum captivam duxerat, hodie etiam dominicorum vestigia pedum evidentissimè demonstrat: & quasi sentiens se ex hac pedum impressione omni artificioso ornatu incomparabiliter pretiosiorem; nec pavimento sterni [b], nec tecto patitur operiri. Has pedum Domini notas S. Willibaldus cum sociis non cessans lacrymis fluentibus rigare, verè potuit dicere: *Adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus.* In eadem Ecclesia duas perhibent stare columnas in geminorum memoriam Angelorum, qui discipulis adscendentem Dominum adspicientibus dixerunt: *Viri Galilæi, quid statis adspicientes in cælum?* Inde etiam referunt, quicumque inter columnas & Ecclesiæ parietem possit eircumrepere, peccatorum veniam hunc meruisse.

Circa An. DCCXXVI. Julii VI. in montem Oliveti, [a] [b] Actor. 1.

12. Inde venit Bethleem, ubi bos cognovit possessorem suum, & asinus præsepe domini sui. Accedens ergo ibi ad puteum, quod priùs mirabatur auditum, vidit in superficie aquæ ite à margine usque ad marginem figuram stellæ, quæ Magis nato Domino apparuit, eosque tertio-decimo dominicæ Nativitatis die Bethleem perduxit. Inde venêre Tequam, ubi Christi coæquævis ab Herode trucidatis Nathanael sub ficu à matre absconsus evasit, ideóque sic dictum est à Domino: *Quia cùm esses sub ficu, novi te.* Inde per Lauram ubi S. SABA requiescit, venêre juxta vicum Betzuro, ad aquam quæ eodem in quo gignitur sorbetur loco: in quo Æthiops ab ultimis terræ finibus visitato Domini Templo per Philippum baptizatus, vicinum Israel præveniendo, pellem suam mutavit, id est fide dealbatus, peccati nigredinem deposuit. Inde cùm venirent Gazam, auditis apud S. Matthiam Missarum sollemniis, S. Willibaldus lumen oculorum dimisit.

Bethleem, Thecuam, Betzutam, Gazæ lumẽ amittit.

13. Inde per castellum Affraniam [c], ubi tres Patriarchæ, Abraham, Isaac & Jacob cum suis uxoribus requiescunt, revertitur Hierusalem: & ingressus Ecclesiam ubi sancta Crux inventa est constructam, post duos excitatis suæ menses visum recepit. Inde visitatâ apud Diospolim [d] Ecclesiâ S. Georgii, per Joppen opidum Palæstinæ maritimum, ubi Petrus viduam Dorcadem suscitavit, per litus maris Adriatici [e], adoratis apud Tyrum & Sidonem Domini vestigiis, transito Libano monte, peragrata Tripoli urbe maritima, visitata iterum Damasco, venit Emaüs vicum Palæstinæ, quem Romani post destructionem Hierosolymorum ex eventu victoriæ Nicopolim vocaverunt. Ubi postquam in domo Cleophæ in Ecclesiam mutata, eum qui ex fractione panis in ea cognitus est, adoravit; viventis aquæ fontem desiderans, vidit & fontem qui est in trivio, quo Christus eodem quo resurrexit die cum discipulis duobus Luca [f] & Cleopha, quasi ad alium declinaturus vicum ambulavit. Est enim ibi fons, ad quem Christus olim in terris conversatus, cum discipulis dicitur venisse, pedésque in eo emenso ali-

[c] Hierosolymus recipit. Inde digressus Diospolim, &c. [d] [e] venit Emaüs, [f] Sozom. l. 5. cap. 10.

a Iisdem fere verbis loquitur Usuardus in Martyrologio ad xviii Kal. Septembris. Consentit Adamnanus in lib. 1 de locis sanctis cap 13, uti & Ambrosius Autpertus in sermone de Adsumtione B. Mariæ, supra. Paullo aliter sentit Sanctimonialis in libello superiori, ubi corpus beatissimæ Virginis, non quidem animæ redditum, sed ab Angelis translatum in paradisum fuisse adfirmat.

b De primo testis est S. Paulinus Nolanus Episcopus in epistola 11 ad Severum: de utroque Adamnanus & ex eo Beda.

c Munitionem loci Ecclesiæ cathedralis ibi à Saracenis conditam fuisse observavit post Breidenbachium Adrichomius: at munitionis seu castelli nomen haud expressit. Locus in scriptura sacra vocatur Spelunca duplex.

d Diospolim Syriæ intellige, alio nomine Sebasten & Liddam appellatam, de qua in alia Vita.

e Lege maris *Syriaci* seu *Phœnicii* aut Magni. nam Adriaticum longè istinc abest.

f Lucam addit Auctor ex Præfatione Gregorii Magni in Job nam Lucas ipse in Evangelii capite ultimo solius Cleophæ nomen habet.

CIRCA ANNUM DCCXXVI. JULII VII.

quo itinere lavisse: & hinc eamdem aquam diversorum efficacem medicaminum à Deo factam, ut potata quibuslibet languoribus, tam pecudum quàm hominum, salutis infundat præsentiam.

Hierosolyma revisit tertiò & quater. venit Sebasten, a

14. Inde S. Willibaldus tertiò Hierosolymam venit, ibique totam hiemem stetit. Nec minùs peragratâ Syriâ, quarta vice Hierosolymam repetiit. Inde per Sebastiam sepulcro Johannis Baptistæ, quamvis tempore Juliani apostatæ diruto [a], ac Reliquiis Prophetarum Abdiæ & Helisæi, puteóque ubi Dominus potum à Samaritana petierat clarum; viso monte Garisim in quo Samaritana patres Samaritanorum orationi indulsisse dixerat, ad caput Libani montis Tyro vicinum, contiguum monti, sævos leonum impetus in via passi veniunt. *Tyrum,* Inde apud Tyrum diu exspectata navi, inchoato in natale S. Andreæ navigio, per totam navigantes hiemem, vix proximâ ante Pascha septimanâ venerunt Constantinopolim, SS. Apostolorum Andreæ, Timothei & Lucæ Evangelistæ & Johannis Chrysostomi Reliquiis celebrem. *Constantinopolim,* Ibi biennium moratus, transfretavit interim Nicæam Bithyniæ urbem, ubi Constantinus ad ventilandam Arii & Athanasii Alexandrini Præsulis controversiam centum decem & octo Episcopos collegit: ibique est Ecclesia, in qua ad Synodum consederunt, tecto carens, instar illius quæ sita est in monte Oliveti. *Nicæam, &c.* Constantinopolim regressus, remenso maris transitu per Siciliæ urbes, Capuam, Catanam, deveniunt Rhegium, hinc Neapolim, inde Syracusam.

Casini moratus, b

15. Demum autumno se in hiemem contrahente deposuit se S. Willibaldus in monte Casini apud Monasterium S. BENEDICTI sub Abbate PETRONACE. Et hic decimus [b] erat annus ex quo exsilium est adortus, octavus verò ex quo Romam est egressus. Postquam ergo sanctus ille vir se Monachis prædicti loci conjunxit, vitæ cœnobialis religiosissimæque conversationis normam in se plenissimè monstravit. Igitur amore omnium in eum provocato, in primo postquam illuc venit anno factus est Cubicularius Ecclesiæ; in secundo Monasterii Decanus; postmodum octo annis in duobus positis ibi Monasteriis Portarius [c], quatuor annis apud Monasterium in vertice montis situm, quatuor rursus apud Monasterium inferius juxta amnem Raphito [d] positum.

ex Æditúo fit Decanus, tum Portarius, c d

Bonifacio famâ notus,

16. Claruit & eodem tempore in Teutonicis partibus tam opere quàm nomine BONIFACIUS Moguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopus, genere itidem Anglus & S. Willibaldo cognatus, conversáque postmodum feroci Fresia insignis Christi Martyr futurus. Hic cùm de plantando Christianæ Religionis nutrimento cogitaret, & huic operi habiles ac necessarios undecumque anhelaret aggregare; audierat famam S. Willibaldi apud castrum Casinum divinæ deditissimum contemplationi. Veniens ergo Romam idem Archiepiscopus, post alia cum Præsule apostolico de catholicæ statu Ecclesiæ collata, subjunxit, quod se ferventissimè excoquebat, commissum scilicet sibi Moguntinæ [e] sedis Archiepiscopatum, terræ & locorum spatio amplum, gentilitatis autem ritu esse squalidum & incultum; messem ibi

e in adjutorē expetitur

a Lege hac de re Rufinum in lib. 2 Hist. cap. 28, Theodoritum & alios.

b Eumdem numerum signat tertius Auctor his verbis: *cum comitibus quos secum in via tulerat, B. BENEDICTI gratiâ orationis adiit Monasterium, decimum jam quo patria rura reliquerat transiens annum.* Consentit Sanctimonialis in prima Vita num. 29.

c Mirum videretur quòd ex Decano fit Portarius, nisi S. P. Benedictus *ad portam Monasterii senem sapientem, maturum moribus* exigeret in Regulæ cap. 66. Ex hoc aliisque Auctoribus corrigendus Philippus, qui Willibaldum spatio quinque dumtaxat annorum Casini permansisse affirmat.

d *Raphito* etiam legitur in prima Vita. Et tamen *Rapido* scribendum esse censet eruditissimus Angelus de Nuce in Notis ad Chron. Casin. lib. 2 cap. 5. Vide Elogium S. Petronacis Abbatis Casinensis suprà ad annum 750.

e Gregorio tertio Pontifice Bonifacium necdum sedi Maguntinæ addictum fuisse, in ipsius Bonifacii Actis probatum est.

multam, operarios autem paucos. Et cùm necessitas irrecuperabilis cogat Pastorem commissorum sibi quorumlibet rationem reddere, subditorumque sanguis requiratur à præposito Præsule; unum Pastorem tam numeroso ovili non potest sufficere. ideoque si Deus annuat, & si apostolica auctoritas permittat, se eumdem Episcopatum statutis in eo duobus Episcopis decrevisse partiri, ut minor procuratio & gregem munire, & Pastorem valeat absolvere: esséque apud castrum Casinum Monachum quemdam Willibaldum, qui postpositis divino amori patriâ & parentibus, post fractam longo viarum & sancta permeandi loca labore ætatem, Deo ibi mancipatus serviat, cui unum ex statuendis Episcopatibus velit committere, si ipse dominus Papa eum Monasterio subtractum sibi curet transmittere. Præfuit tunc Sedi apostolicæ GREGORIUS ejusdem nominis tertius, Papa verò nonagesimus primus. Hic audito tam laudabili Archipræsulis Bonifacii desiderio proposito, ejus intentionem probavit, sancti transmissionem Willibaldi promisit, & longis fotum amplexibus, plenum singultibus dimisit. CIRCA AN. DCC XXCVI. JULII VII.

17. Nec longum postea S. Willibaldus, decennio jam apud Casinum morem impleto, Romam cum quodam confratre suo, genere Hispano [a], ex licentia Abbatis sui Petronacis adiit. Cujus audito adventu beatus Papa eum vocavit, & post multas inquisitiones & responsa, ei sancti petitionem Bonifacii innotuit. Id durum & propositæ contrarium vitæ S. Willibaldus reputans, intulit, se qui propria dimisit, qui mundum pedibus subegit, non posse rursus mundanis irretiri, nec quiete quam in valle lacrymarum sibi paravit, velle privari: nec esse providi & mente integri, ut post horrenda naufragia portu occupato, se titubantibus adhuc vestigiis sævam prætendenti mortem credat pelago. Ad quem Papa his vel hujusmodi utitur dictis: Dilectio Dei per dilectionem proximi probatur. Petro ergo postquam se amarum ter audivit, gregis sui curam & pastionem commisit. Hinc instructi divinitus sancti Patres, multis ex monasteriali quiete, compluribus ex solitaria contemplatione raptis, Episcopatus commisêre. Prædecessor & æquivocus meus GREGORIUS, mente & habitu Monachus, Sedi apostolicæ præficitur. MOYSES Eremita innumeris in eremo clarus signis, de solitaria quam duxerat vita, impetrante apud Romanum Imperatorem MAUVIA [b] Regina raptus, Sarracenorum genti Episcopus præponitur, nec longum indutam agnina pelle ferocissimam gentem Christo lucratur. Quicumque igitur virtutibus pollens præesse renuit, suámque quietem aliorum utilitati præposuerit, tot damnatorum pœnas dignus erit luere, quot peccantium mores ipse prælatus potuit corrigere. His vel similibus animus S. Willibaldi flectitur, & pedibus Papæ advolutus, quodcumque imponatur onus, devoto se subiturum humero profitetur. Multùm ergo instructus, & apostolica benedictione munitus dirigitur Sanctus Sancto, Willibaldus Bonifacio: quem sanctus Archipræsul quasi Angelum cælo demissum recipiens, gratioso affectu amplectitur, dignissimè veneratur. à Gregorio Papa in Germaniam mittitur.

18. Notificatâ sibi dehinc vocationis suæ causâ, rogavit S. Willibaldum ut dignetur ire, & locum cui præponendus sit Præsul videre. Erat igitur eidem Archiepiscopo in finibus Bajoariæ locus *Eihstad* dictus, sibi à quodam pio & religioso, nomine SUIGERO, pro divinæ respectu remunerationis in usus divinos traditus. Hoc igitur loco adhuc suæ parochiæ subjecto decrevit S. Bonifacius Episcopatum facere, eique S. Willibaldum præficere. Ivit, vidit, probavit: reversusque ad S. Bonifacium, eo comitante denuo Eistetensi Ecclesiæ præficitur.

[a] Diapertum vocat Sanctimonialis in alia Vita, qui Diapertus Bonifacii comes peregrinationum fuerat, nimirum post Willibaldi incarcerationem, de qua suprà num. 7.

[b] In editis malè MANUCA, quæ MAUVIA Rufino in lib. 2 Hist. cap. 6, at Socrati lib. 4 cap. 36, & Sozomeno lib. 6 cap. 38 MAVIA dicitur.

Circa An. dcc xxcvi. Julii vii.

locum suum adiit, & Presbyteratûs ibi gradum Archiepiscopo consecrante percepit. Nec mora Ecclesiæ fundamenta cœpit ponere, claustrum & officinas Cleri signare, & quælibet divinæ necessaria servituti sagaciter disponere. Revoluto abhinc anno Archiepiscopum in Turingia adiens, tolerabile hospitium habuit in via apud fratrem Wunebaldum, octavo [a] semis anno, postquam apud Romam discessêre, non visum. Hinc ad Archiepiscopum suum apud urbem *Saltzburge* [b] venit, ubi confluente Antistitum collegio, consentiente Cleri plebisque suffragio, episcopalem benedictionem & Eistatensis Ecclesiæ cathedram suscepit, quadragesimum primum ætatis annum tunc agens. Cura igitur episcopali suscepta, non habuit requiem verbum Dei die ac nocte prædicare, desides gentis illius animos & parum de futuro sollicitos ad spem cælestium erigere, sepositis inanium rerum curis æterna quærere. Et ne parum fidei colonus proficeret, quod verbo plantabat, vitâ doctrinæ consonâ rigabat. Nec longum rudis squalentium cordium campus ita evangelici ligonis exercitium audierat, ut ignaro fructûs agro, exstirpato errorum frutice, seges rubicunda & vinea Dei Sabaoth videretur surrexisse.

Moritur post annos 7.

19. Postquam igitur Episcopatum suum sanæ institutis vitæ per septem [c] annos dignissimè informavit, dissolvi & esse cum Christo cupiens, spiritum Conditori reddidit, sepultus in Ecclesia cui præfuit. Quanti nunc apud Deum sit meriti, testatur corona justitiæ, quam miracula apud sepulcrum ejus coruscantia testantur eum recepisse.

a Adde *& semis*, quod tum ex superioribus num. 15, tum ex alia Vita supplendum est.

b Lapsus videtur hic Auctor in vocabulo *Sallpurg*, sicuti in alia Vita exprimitur. quo nomine non *Salizburgum* Bajoariorum metropolim, sed quemdam locum Turingiæ intelligendum esse, docet contextus narrationis. Loci nomen sibi forsitan ignoti reticuerunt Reginoldus & Philippus. Sic enim Reginoldus: *Deinde* (post Vvillibaldi promotionem ad Presbyteratum) *vergente unius temporis lustro* (uno anno, ut ex Sanctimonialis & Anonymi relatione constat) *in pago qui vocatur Turingia, junctis sibi Burchardo & Vvizone Episcopis, ad Episcopatûs eum provexit honorem.* Forte in loco *Seeburg*, haud longè à Sala fluvio, ubi Saxoniam à Turingia dirimit.

c Hîc mendum in numero, qua de re in Appendice num. 1. Errandi occasio ex alia Vita.

APPENDIX

De ordinatione, pontificatu, ætate, scriptis, Reliquiis & Translationibus sancti Willibaldi.

Vvillibaldi ordinatio quo anno.

1. Villibaldum anno ætatis suæ quadragesimo primo à *S. Bonifacio fuisse ordinatum, adsistentibus* Burchardo Wirzburgensi & Wizone *Episcopis, superiùs in utraque Vita legimus. De anno & loco hîc inquirendum. Vvillibaldus ipse in Vita S. Bonifacii à se descripta ordinationem suam cum Burchardi Vvirtziburgensis Episcopi ordinatione componere videtur, uti & Francorum Annales Pithœani & Hermannus Contractus in Chronico. quod argumento est, unam ab altera brevi fuisse tempore sejunctam. Et quidem Francici Annales Pithœani & Hermannus utriusque ordinationem* anno dcc xlvii *consignant: at Gretserus in Commentario in Vitam S. Vvillibaldi lib. 1 cap. 12*, communis ait, traditio & persuasio habet, S. Willibaldum ad episcopalis honoris fastigium exaltatum esse anno Salvatoris dcc xlv, tribus hebdomadibus ante natalem S. Martini, ut inquit Hodœporicon. *(sic Vvillibaldi Itinerarium à Sanctimoniali exaratum appellant.)* Annos xxxvi Episcopatum tenuit, mortuus anno dcc lxxxi. *Verùm quod ad S. Vvillibaldi ordinationem attinet, præferenda videtur epocha Synodi Germanica,* xi Kalend. Maii, anno dcc xlii *habita, cui Vvillibaldus jam Episcopus interfuisse memoratur. Proinde anno superiori ipsius ordinatio celebrata est in Turingia* loco, qui dicitur Sallpurg, *(quod cave ne idem esse putes cum urbe Saltzburgo, ut suprà monuimus)* anno ætatis xli, autumnali tempore, tribus hebdomadibus ante natalem S. Martini, *id est* xii *Kalend. Novemb. qui dies sabbatum erat: tametsi ordinationes Episcoporum die dominico fieri solita sunt.*

Auctor consecrationis episcopalis BONIFACIUS, *adjutores* BURCHARDUS *Vuirtziburgensis Antistes, cujus Acta suprà; &* WIXO, *forsan Erpesfurtensis Episcopus cum sedes Erpesfurti à S. Bonifacio instituta in Turingia fuerat. Nisi fortè quis putet legendum* WITTA, *qui Buriburgensi Ecclesiæ in Hassia tum præerat.* Circa An. DCC XLVI. Julii VII.

2. *Anno Villibaldinæ ordinationis constituto, statuendi sunt anni ipsius regiminis. Annos pontificatûs* XXXVI *Vuillibaldo adsignat Gretserus loco citato, nulla alia ductus ratione, nisi quod tot anni effluxerint ab anno* DCC XLV *ad* DCC LXXXI, *quos duos regiminis S. Vuillibaldi terminos passim receptos probat. Annum ordinationis corrigendum esse mox ostendi; annos regiminis augendos esse jam demonstrandum.* Regiminis anni quot.

3. *Vuillibaldum superfuisse anno* DCC LXXXI, *immo anno* DCC LXXXV, *patet ex lib. 2* Donatio. *Traditionum Fuldensium, in quo legitur* Tradition Willibaldi Episcopi in terris & mancipiis, *Traditione 25, his verbis:* In nomine Domini N. J.C. Ego Willibald concedente gratia divinæ majestatis Episcopus, immo & catholicæ Christi vernaculus Ecclesiæ . . . in elimosinam meam & remissionem peccatorum meorum trado ad Monasterium S. Bonifacii, quod est constructum super ripam amnis qui dicitur Fuldanensis, ubi religiosus & præclarus Baugolf Abbas cum magna Monachorum multitudine Deo servire cognitum est, post obitum meum, id est in supradicto loco novem trado colonias * (hoc sunt hobunnæ) integras cum omnibus adjacentiis & finibus suis, *&c.* Actum in Monasterio Fuldanensi, anno XVIII regnante Carlo gloriosissimo Rege Francorum & Longobardorum atque Patricio Romanorum, die 8 mensis Octobris. *qui annus respondet Christi anno* DCC LXXXV. *Sanè* Willibaldus Eichstatensis Episcopus villam unam in pago Sualefeldensi sitam, Kuchese nuncupatam. S. Bonifacio & Fratribus Fuldensibus obtulisse *dicitur in lib. 3 Antiquitatum Fuldensium cap. 11 quam villam hic designari simile veri est. Et ne quis suspicetur mendum irrepsisse in notam Chronologicam, exstat in eodem libro Traditio 37, data* anno Inc. Christi DCC LXXXIII, & anno regni domini Caroli Regis Francorum XVI, mensis Martii die 25. *ubi apponitur signum* Willibaldi Episcopi, qui hanc donationem Emhildæ Abbatissæ subscripsit. *Ex his colligimus, Vuillibaldi obitum ante annum* DCC LXXXVI *non contigisse, ac proinde annos pontificatûs minimùm quadraginta quinque ei esse tribuendos.*

* *id est mansos.*

4. *Sic igitur Vuillibaldi ætatem componimus. Anno* DCC *natus videtur S. Vuillibaldus. Anno (ut existimo)* DCC XX *adolescens Romanum iter aggressus est cum patre, & natu minore fratre Vunebaldo annorum novemdecem. Romæ fere biennium commoratus, postea loca sancta lustravit: quo in itinere annos septem insumsit. Anno circà* DCC XXVIII *in Italiam reversus, adiit Monasterium Casinense nuper à Petronace restitutum, ubi per annos decem conversatus est. Anno* DCC XXXIX *jussu Gregorii Papæ III in Germaniam accedens, anno insequenti Presbyter ordinatus est* XI Kalend. Augusti, *postero anno Episcopus factus Ecclesiæ Eistetensis. Synodo Germanicæ interfuit anno* DCC XLII. *tum anno* DCC LXXVI *corpus fratris Vunnebaldi transtulit in locum decentiorem post aliquot annos corpus S. Vualpurgis sepulturæ mandavit, ac demum ipse vitam explevit non ante annum* DCC LXXXVI. Ætas & mors.

5. *Scripsit Vuillibaldus Vitam S. Bonifatii Maguntini Pontificis: quam Lullo ipsius successori & Megingozo Vuirtziburgensi Episcopis nuncupavit, ut vidimus suprà ad annum 754. ubi Christophori Brovveri dubia hac de re proposita expendi Sunt qui Vualpurgis Acta à S. Vuillibaldo litteris mandata adfirmant, quod vereor ut cum idoneo fundamento prolatum sit.* Scripta.

6. *Variæ leguntur S. Vuillibaldi Translationes Reliquiarum Primam tentavit Reginoldus Eistetensis Episcopus: de qua sic Anonymus qui catalogum Episcoporum Eistetensium sub Gundakaro scripsit sæculo* XI. Anno C LXXXVI depositionis S. Willibaldi, cùm Chrysostomus noster Reginoldus Episcopus Monasterio magnificentiùs instructo, & pulcherrimo (ut nosti) carmine facto, corpus ejus de medio choro ubi usque modò sepulcrum ejus cernitur, in cryptam ubi jam nunc requiescit, transferre cogitaret; facto triduano jejunio Archipresbyteri quibus jussum fuerat, summo, ut decuit, timore & reverentiâ pretiosum corporis ejus thesaurum offenderunt, stante procul expansis ad cælum manibus Episcopo, neque quousque omnia peragerentur accedere auso. Sed veridica Patrum relatione percepi, omnes qui sacratissimas ejus Reliquias inspexêre, annum integrum non implevisse. Quid autem ipsi Episcopo acciderit, non est dicendum per singula. Translationes & Reliquiæ.

7. *Alias translationes quatuor describit Philippus Episcopus Eistetensis in Vita ipsius cap. 38.* Processu temporis, ipso canonizato auctoritate summi Pontificis Leonis VII, qui propter merita vitæ & evidentiam miraculorum quam de ipso audierat

CIRCA AN. DCCXCVI. JULII VII. necnon diligentissimè examinaverat, & propter acclamationem populi totius patriæ ipsum catalogo Sanctorum laudabiliter inseruerat; translatus est retro altare B. Viti quod fuit in eadem crypta, anno Domini nongentesimo octogesimo nono, *nimirum annis quinquaginta post Leonis VII mortem.* Post hæc ob honorem & reverentiam ac sancti corporis manifestationem venerabiliter ad medium Ecclesiæ est translatus. Deinde super chorum beatæ Virginis collocatus est, ubi quandoque propter nimiam frequentiam populorum diversarum linguarum ac nationum in summo altari ostendebatur, quandoque verò ante altare recondebatur, interdum multitudine hominum ad limina beatissimi Confessoris adventantium tota civitas attonita cautissimè ac diligentissimè nec minùs reverenter in armario prænominatæ Ecclesiæ custoditus servabatur. Novissimè verò Episcopus multâ reverentiâ dignus, nomine HILDEBRANDUS, qui tunc temporis Ecclesiæ præerat, ex magna devotione necnon rationabiliter decrevit, ut ei basilicam per se construeret, *(chorum S. Vuillibaldi vocant)* in quo sanctissimum corpus honorabiliter sarcophagatum sine mutatione loci permaneret. Quod & ita complevit, secundùm quod structura hodierna manifestat. Instituit etiam idem Episcopus necnon alii successores ejus inibi quatuor Capellanos, Deo ac B. Willibaldo perpetuò servituros: qui & Capellani præcipuè B. Willibaldi omniúmque successorum ejus specialiter nuncupantur. *Prima translatio seu* elevatio *anno* DCCCC LXXXIX *facta sub Megingozo Episcopo, notatur in Kalendario Eistetensi* X Kalend. Maii. *Alia* anno Domini MCCLVI *celebrata est* IV Idus Junii *per* Henricum dictum de Wittenberk *Eistetensem*, & Sybotonem *Augustensem Episcopos. Tertia per* Hiltbrandum *Eistetensem itidem Pontificem* III Idus Octobris *circiter annum* M. CC LXX.

Canonizatio, 8. *Quod scribit Philippus de* Canonizatione *S. Vuillibaldi à Leone Papa VII facta, subdubito an satis exploratum sit. Si enim canonizatio hæc prædicto Pontifici tribuitur, tribuenda etiam ipsius auctoritati videtur elevatio corporis S. Vuillibaldi è primario tumulo, quæ tum temporis canonizationis sollemnis loco erat.*

ANN. CHR. DCCXCVII. OCT. XVI.

SANCTI LULLI
ARCHIEPISCOPI MAGUNTINI
ELOGIUM HISTORICUM.

Scriptores. 1. LULLUS *seu* Lulla, *quem alii* Lullonum, Lullonémve *appellant, aliàs* IRTEL *in Monasterio dictus, laudatores multos, nullum qui res ipsius gestas litteris mandaverit antiquum scriptorem habuit, præter Anonymum, de quo mox agendum. Lullum celebrant Vuilhelmus Malmesburiensis Monachus in libro 1 de Regibus Anglorum, & Iohannes à Leidis in Chronici Belgici libro 3 cap. 9. quibus accedunt Breviarium Ecclesiæ Maguntinæ, & Serarius in historia Maguntina. Exstat in ms. codice Gemelacensi* Vita S. Lulli, *cujus exemplum ad nos transmisit noster Simon Guillemotus Subprior Ghislenianus. At scriptio ista non impolita, fere excurrit in communes locos, pauca Lulli facta commemorat, non sine fabularum admistione. Satius proinde visum est probatos consulere Auctores, ut ex eorum dictis S. Lulli elogium conficiam, Anonymi fragmenta quædam relaturus.*

Lulli patria & parentes. 2. LULLUS ex Anglorum gente moribus & vitâ laudabilis, *inquit Vuandalbertus Prumiensis Diaconus in lib. 2 de gestis S. Goaris cap. I*, *in Regno Saxonum occidentalium originem accepisse videtur. Parentum ignota nomina. S. Bonifacius Lullum suum ipsius* filiolum *appellat in epistola 92. qui Lullus Romæ* avunculum *habuit, forsan* THEOPHILACIAM *Ecclesiæ Romanæ Archidiaconum, de quo infrà;* materteram CHUNIHILDEM, *quæ unà cum filia* BERATHGIT *ipsoque Lullo & aliis in Germaniam accessisse fertur apud*

Othlo-

Ann. Chr. DCC XXCVII. Oct. XVI.

Othlonum in lib. 1 de Vita S. Bonifacii cap. 30. Et HROTHUINUS *quidam se Lulli* cognatum *præfert in fine epistolæ 110 ex Bonifacianis, eidémque rursus sese commendat epistolâ 102. in qua Vvigbertus Presbyter Lullo scribens, se & ipsum Lullum ex Saxonum gente ortos esse apertè declarat.*

Monastica professio.

3. *Monasticam vitam professus est Lullus* in Maldubia civitate, Eaba Abbate. *sic enim Monachus Anonymus ejusdem Cœnobii ad ipsum jam Episcopum testatur in Bonifaciana epistola 88 his verbis:* Rogo te, ô dilectissime Frater, ut non immemor sis, sed semper sagacissima mente ad memoriam reduceas antiquam amicitiam nostram, quam inter nos habuimus in Maldubia civitate, quando EABA Abbas in amabili caritate nutrivit: & hoc signum recordabor, quòd pronomine vocavit te IRTEL. Idcirco salutat te Hereca Abbas in salutatione sancta, & omnis congregatio quæ in sua cœnobiali vita manet. *Maldubiense Monasterium haud aliud videtur quàm Meldunesburgense seu Meldunense in diœcesi Schireburnensi, vicinum Cœnobio Tettæ Abbatissæ, quæ Liobam seu Leobgitham cum aliis ad Bonifacium misit: quo de Monasterio Maldubiensi in Elogio S. Aldhelmi egimus ad annum 709. Anonymus Gemmelacensis scribit, Lullum* in Monasterium se contulisse, cùm septimum ætatis annum attigisset.

Pronomen Irtel.

Germanica profectio.

4. *Grandior factus, circiter annum* DCC XXXII *in Germaniam accessit rogatu S. Bonifacii, à quo humanissimè exceptus est cum sociis. Huc spectat epistola 5 inter Bonifacianas, quam Lullus, Denevvaldus & B. fortean Burchardus, ad Kanebadam Abbatissam è Germania direxerunt in hunc modum:* Dominæ dilectissimæ Christique religiosissimæ Abbatissæ Kanebadæ, regalis prosapiæ generositate præditæ DENWALDUS, LUL & B filii tui ac vernaculi, sempiternæ sospitatis salutem. Agnoscere cupimus almitatis tuæ clementiam, quia te præ ceteris feminei sexûs in cordis cubiculo cingimus amore, quòd post genitoris & genetricis & aliorum propinquorum nostrorum obitum ad Germanicas gentes transivimus, & quòd in venerandi Archiepiscopi Bonifacii monasticæ conversationis regula suscepti, ipsiúsque laboris adjutores sumus, in quantum naturæ pauperculæ vilitas prævalet. Nunc itaque ex intimis præcordiorum illis suppliciter flagitamus, ut digneris nos habere in tuæ sacræ congregationis communione. *& infrà:* Similiter obsecramus, ut puerulos duos nostros, Beiloc & Man, quos ego LUL & Pater noster liberos dimisimus, Romam destinantes avunculo nostro commendavimus: pro mercede animæ tuæ, & si liberi arbitrii sint, & illorum voluntas sit, & in tua potestate sint, nobis transmittere per harum litterarum gerulos studeas: & si aliquis eos prohibere vellet iter pergendi sine justitia, deprecamur ut eos defendere digneris. *Ex hac epistola conjicimus, Lullum eo tempore quo ex Britannia discessit, versatum fuisse in Monasterio Kanebadæ Abbatissæ, de qua nihil dicendum occurrit.*

Diaconus Dealuno scribit.

5. *Lullus* Diaconus *sive in Britannia, sive in Germania ordinatus, scripsit Bonifacianam epistolam 4* Reverendissimo Fratri DEALUNO jamdudum Magistro, per Denewaldum fratrem litterarum portitorem, *quibus suffragiorum communionem postulat, obsecrátque* ut Aldhelmi Episcopi aliqua opuscula, seu prosatum, seu metrorum, aut rhythmicorum, ad se dirigere dignetur ad consolationem peregrinationis suæ, & ob memoriam ipsius beati Antistitis. *Eidem etiam* Diacono *epistolam 39 inscribit* INGALICE, indignus *(uti prefert)* Presbyter tuus, tamen per omnia devotus famulus, per Fratrem Aldredum portitorem: *actísque ob munuscula grotiis etiam ipse eulogias suas gratanter accipi rogat.* Sed & intercessorem, *inquit*, nostrum apud Deum venerabilem Bonifacium Præsulem omnis caterva Fratrum nostrorum cum Abbaterio *(fortè* cum Abbate nostro*)* in Dei dilectione salutare desiderat. *Eumdem* Archidiaconum *Bonifacio commendat* THEOPHILACIAS Archi-

ab Ingalice Presbytero accipit litteras.

Ann. Chr. dcc xxxvii. Oct. xvi. Bonifacio commendatur. diaconus sanctæ Sedis apostolicæ, *seu Romanæ Ecclesiæ, epistolâ 147.* Itaque, domine ac sanctissime Pater, quæsumus vestram adeo ambrosiam bonitatem, ut sanctissimum nimisque nobis dilectum Lullum, benedictum Archidiaconum vestrum, carissimum atque dulcissimum sodalem & Fratrem nostrum, omnibus modis fovere propter Deum & nostræ pusillitatis amicitiam commendatum habere dignamini. *Hinc suspicio injicitur, num Theolaphilactus fuerit avunculus ille Bonifacii Romæ degens, superiùs num. 4 memoratus.*

Presbyter ad Zachariam missus. 6. *Lullus Presbyter factus ad Zachariam Papam missus est à Bonifacio: cujus rei indices sunt Bonifacii litteræ ordine 141, hoc exordio:* Paternæ pietatis vestræ sanctitatem subnixis precibus obsecro, ut hunc Presbyterum meum portitorem litterarum mearum nomine Lul, grato animo clementer suscipiatis. Habet enim secreta quædam mea, quæ soli Pietati vestræ profiteri debet: quædam viva voce vobis dicere, quædam per litteras notata ostendere, *&c. Quò etiam spectat epistola 145 Bonifacio directa a* Benedicto Episcopo & Vicedomino sanctæ Sedis apostolicæ *his verbis:* Præsens Lul, venerabilis Presbyter, paternæ Sanctitatis vestræ Missus, honorandos tuos nobis attulit affatus, quorum textus continebat, multis te necessitatibus & turbinibus esse tristatum per homines non timentes Deum & falsos Episcopos atque Presbyteros & fornicatores dominicos, *&c. Hæc Legatio contigit anno* DCC LI, *ut patet ex responsione Zachariæ*, data Indict. v, pridie Nonas Novemb. *qua Indictio à die 24 Septembris incæpta erat. Lege Othloni librum 2 de vita S. Bonifacii, cap. 13.*

Episcopus ordinatus. 7. *Post annos tres à sua legatione Lullus à Bonifacio Episcopus est ordinatus: ac paullo pòst adnitente* Fulrado Presbytero, *Pippino Rege annuente, Maguntiacensi cathedræ impositus. Probat Bonifacii epistola 92*, carissimo consacerdoti Fulrado Presbytero *missa, in qua hæc verba:* Almitatis vestræ clementiam diligenter in Dei nomine deprecor, ut filiolum meum Lullum & Coepiscopum, si Deus voluerit & si clementiæ vestræ placeat, in hoc ministerium populorum & Ecclesiarum componere & constituere faciatis prædicatorem & doctorem Presbyterorum & populorum. *& Othlonus in lib. 2 de vita S. Bonifacii cap. 19, ubi de ultima Bonifacii in Frisia expeditione agit:* Priusquam tanti discriminis iter arriperet, sciens non convenire, ut pro alienis ovibus salvandis laborans, proprias sibique commissas oves perire permitteret; sanctum Lullum qui fidelissimus prædicationis & laboris sui comes exstitit, cujúsque probitatem omni dignitate condignam satis agnovit; cum consensu venerandi Regis Pippini, necnon Episcoporum & Abbatum atque Canonicorum, omniúmque Procerum ad suam diœcesim pertinentium, pro se Episcopum elegit & ordnavit. Nam ab apostolico Præsule jam antè eumdem pro se ordinandum impetravit. *Exstat hac de re epistola Zachariæ apud Othlonum in lib. 2 cap. 9. Othlono praivit S. Willibaldus in Vita sancti Bonifacii, cap. 10. ubi Bonifacius Lullum* in Episcopatûs gradum provexisse atque ordinâsse *dicitur. Corrigenda proinde Beda Epitome continuata anno 754. ubi mortuo Bonifacio fertur* pro eo Redgerus consecratus Archiepiscopus à Stephano Papa: *qui quidem nec Lullo Pallium misit, nec ordinationem episcopalem contulit, sed Bonifacius ipse anno* DCC LIV, *priusquam in Frisiam ultimò proficisceretur. Sonè Lullum non accepisse Pallium à Stephano Papa probat epistola Hadriani Pontificis Romani Tilpino Remensi Antistiti directa, à Frodoardo relata in lib. 2 Historia Remensis cap. 17, in qua hæc verba:* Injungimus etiam Fraternitati tuæ, ut quia de ordinatione Episcopi, nomine Lulli, sanctæ Maguntinæ Ecclesiæ, ad nos quædam pervenerunt, adsumtis tecum Viomago & Possessore Episcopis, & Missis gloriosi ac spiritualis filii Caroli Francorum Regis, diligenter inquiras omnia de illius ordinatione, & fidem

Bonifacio suffectus.

Hadriano P. suspectus.

ac doctrinam illius atque conversationem & mores ac vitam investiges: ut si aptus fuerit & dignus ad episcopalem cathedram gubernandam, expositam & conscriptam & manu sua propria subscriptam catholicam & orthodoxam Fidem per Missos suos cum litteris ac testimonio tuo, seu aliorum Episcoporum quos tecum esse mandavimus, ad nos dirigat, ut Pallium illi secundùm consuetudinem transmittamus, *&c. Ubi mirari subit, quid causa fuerit, cur Hadrianus examinari voluerit Lulli ordinationem ante annos decem peractam. an quia vivente Bonifacio fuerat ordinatus? & tamen Zacharias id ratum habuerat, ut patet ex ipsius epistola ab Othlono r. lata in lib. 2 cap. 9. quamquam antè designari quidem permiserat successorem. sed jusserat ut post Bonifacii mortem veniret ordinandus, ex cap. 2.* ANN. CHR. DCC XXCVII. OCT. XVI.

8. *Bonifacius* sequentem obitûs sui diem prædicto Episcopo Lullo prænuntiavit, *inquit S. Vuillibaldus, &* quali mundum fine demum relinqueret insinuavit, eíque per ordinem de Ecclesiarum structura & populi doctrina proposuit. *Sed & alia inter monita jussit, ut Fuldensis basilica conditionem perficeret, eóque corpus suum deferri curaret. Ita enim addit post pauca Vuillibaldus.* Sed tu, Fili mi carissime, structuram in Turingia à me cœptam, Ecclesiam ad perfectionis terminum deduc, tu populum ab erroris invio instantissimè revoca, túque ædificationem basilicæ jam inchoatæ ad Fuldam comple, ibidémque meum multis annorum curriculis corpus inveteratum perduc. *& rursus:* Fili, tuo cuncta prudentissimè provide consilio, quæ in hoc nostro sint usui itinere copulanda: sed & linteum quo meum decrepitum corpus involvatur, in enthecam librorum meorum repone. *Quibus jussis obtemperans Lullus, Magistri sui martyrio affecti corpus Trajecto Magontiam deferri mandavit. Quo in negotio illud accidit, ut Lullus,* qui regali illo tempore præsens erat palatio, adventûs sancti corporis inscius, ad civitatem Magontiam veluti sub uno eodémque horæ momento perveniret. *Deìn vero post aliquas civium Maguntinorum de sacro corpore altercationes*, cum Presbyteris & Diaconibus omníque gradu ecclesiastico, ad eum quem vivens prædestinaverat locum perduxerunt, & novo in Ecclesia confecto sarcophago ex more sepelientes posuerunt.

Bonifacii mortem prædicit, ejúsque monita accipit.

Corpus Fuldam transferri curat.

9. *Diffuso de S. Bonifacii nece rumore, varias potissimùm ex Britannia epistolas Lullus accepit. In primis* Cuthberhtus *Cantuariensis Archiepiscopus cum aliis Consacerdotibus Christi & Presbyteris seu Abbatibus scripsit Lullo consolatorias litteras, eúmque certum fecit de constitutione à seipsis facta in generali Synodo, ut* dies natalitius S. Bonifacii illiúsque cohortis cum eo martyrizantis annua frequentatione sollemniter celebraretur: *simúlque monuit, ut* sacris ejus admonitionibus consentire, & pietatis illius exempla pro viribus sequi *studerent. quæ epistola inter Bonifacianas est 70, scripta ante annum* DCC LVIII, *quo Cuthbertus Bregovvino successori, Lulli æquè amicissimo (ut postea videbimus) cathedram morte resignavit. Eòdem spectat epistola 78, quam* Lullæ Episcopo *direxit Mildredus Antistes, cujus obitus anno* DCC LXXII *consignatur in Epitome Saxonica. Sic incipit epistola:* Postquam à tua præsentia & à conspectu corporali sanctissimi Præsulis & beatissimi Patris Bonifacii nolens volens tristis abscedebam, & per varios casus & multa discrimina rerum vestris almis orationibus ad terram nostræ pervenimus nativitatis; ibi necdum expleto anni circulo nuntium ad nos perlatum est triste, beatissimum Patrem de ergastulo carnis ad superna migrasse. *In summa postulat, ut* fraternam dilectionem *inter sese à Bonifacio* conciliatam, non transitoria, sed fixa recordatione recondat in corde *Lullus. Ex quibus apparet, Milredum Bonifacii discipulum, & in Germania socium fuisse. Etiam Lulli gratiam & suffragiorum communionem ambiit* CYNEHEARDUS Episco-

Varias de morte S. Bonifacii accipit epistolas.

ANN. CHR. DCCXCVII. OCT. XVI. pus Ventanæ civitatis *scriptis epistolis 74 & 86. necnon* EARDULFUS Rofensis Ecclesiæ Antistes cum sanctæ Ecclesiæ filio EARDWLFO Rege Cantiæ *epistolâ 77. ut videas quo in pretio Lullus sit habitus, cujus amicitiam & gratiam tantopere ipsi etiam Reges concupierint. Certè* ALHREDUS Rex *Northanhumbrorum*, & OSGEOFU Regina, Lullo venerabili Episcopo sibi perpetuali amicitia copulato transmiserunt *epistolam 90, in qua promissione facta mutua suffragiorum vicissitudinis hæc addunt*: Nostris quoque, dilectissime Frater, legationibus ad dominum vestrum gloriosissimum Regem CARL obsecramus consulendo subvenias, ut pax & amicitia quæ omnibus conveniunt, facias stabiliter inter nos confirmari. *Denique* beatissimo & speciali amore venerando Lullo Episcopo *scripsit etiam* CYNEWLF Rex occidentalium Saxonum, unà cum Episcopis suis & caterva Satraparum *his verbis*: Tibi testificamur, quòd juxta modum nostræ possibilitatis, quidquid tua sanctitas desideraverit sive jusserit, libenter agere parati sumus, ut cum reverendissimo & sanctissimo viro Dei prædecessore tuo Bonifacio pepigimus. *Quæ sanè litterarum & officiorum frequentia maximè Lulli auctoritatem & famam commendat testatúrque.*

Regibus venerabilis.

Vitam S. Bonifacii scribi curat.

10. *Supremis honoribus Bonifacio persolutis pius successor Lullus, Patris ac decessoris sui gesta per S. Vuillibaldum Eistetensem Episcopum litteris mandari curavit. id quod Vuillibaldus præstitit, & scriptionem suam* Lullo & Megingozo Coepiscopis *dedicavit.*

Litanias celebrat petente Pippino,

11. *Paullo post S. Bonifacii mortem* PIPPINUS gratiâ Dei Rex Francorum, vir inlustter, domino sancto Patri Lullo Episcopo *misit epistolam 96 inter Bonifacianas, in hunc modum*: Cognitum scimus Sanctitati vestræ, qualem pietatem & misericordiam Deus fecit præsenti anno in terra ista. Dedit tribulationem pro delictis nostris: post tribulationem autem, magnam atque mirabilem consolationem sive abundantiam fructûs terræ quam modò habemus. Et ob hoc atque pro aliis causis nostris opus est nobis illi gratias agere, quia dignatus est servos suos consolari per ejus misericordiam. Sic nobis videtur, ut absque indicto jejunio unusquisque Episcopus in sua parochia Litanias faciat, *&c. Exstat in similem causam ipsius Lulli epistola 62, directa* carissimis filiis Deneardo, Eanbertho, Vinberto, Sigeherio & Sigewaldo, *ut* rogent omnes obique Deo servientes tam servos Dei quàm ancillas Christi in provincia Turingorum universámque plebem, ut in communi misericordiam Domini deprecentur, quatenus ab imminenti pluviarum flagello liberentur: id est ut unam hebdomadam abstineant se ab omni carne & ab omni potu in quo mel sit: secundâ feriâ, quartâ feriâ & sextâ feriâ jejunent usque ad vesperum; & unusquisque Servorum Dei & Sanctimonialium quinquaginta Psalmos cantet, *id est recitet*, omni die in illa septimana; & illas Missas quæ pro tempestatibus fieri solent, celebrare Presbyteri recordentur. *mox subdit*: Misimus vobis nomina *(nomen)* domini Romani Episcopi, pro quo unusquisque vestrûm triginta Missas cantet & illos Psalmos, & jejunium juxta constitutionem nostram. *Quod de morte Pauli aut Stephani tertii intelligendum est.*

abstinentiâ & jejunia.

Angliæ pacem componit apud Carolû M.

12. *Lulli auctoritatem apud Carolum Magnum testatam reddunt litteræ Alhredi Regis superiùs citata num. 9, quibus unà cum Osgeofu Regina petit, ut Lullus pacem inter se &* Carolum *Regem* confirmare *satagat. Quanam fuerit illa dissensio, non facilè definierim. Eò spectat epistola 103, quam* BREGOWINUS *Cantuariorum Antistes scripsit Lullo Episcopo, cujus exordium*: Dies multi elapsi sunt, ex quo sollicitus peroptabam, ut Deo favente tandem aliquando prosperum iter legatarii nostri perveniendi ad Beatitudinem vestram invenire potuissent: quia per hos scilicet proximè decurrentes prio-

res annos plurimæ ac diversæ inquietudines apud nos in Britanniæ vel in Galliæ partibus audiebantur exsistere.*. Nunc verò pace ac tuitione nobis à Principibus indubitanter promissa, misimus ad vestram venerabilem fraternitatem hunc præsentem fratrem istarum præsentium litterarum bajulum Hildeberchtum nomine, reminiscens videlicet, qualiter inter nos in civitate Romana de amicitiæ conventione colloquium habuimus, *&c. Intercessit Offam inter Merciorum Regem & Carolum nonnihil dissensionis; tum etiam inter Carolum ipsum & gentem Merciorum, ob necem ejusdem Offæ, ut patet ex Alcuini epistolis & Vvillelmi Monachi Malmesburiensis historia de Regibus Anglorum lib. 1 capp. 3 & 4. At ista seriùs contigerunt.* Ann. Chr. DCCXCVII. Oct. XVI.

13. *Rei litterariæ addictissimum fuisse Lullum, intelligimus ex Bonifacianis epistolis. Is quippe epistolâ 95 postulat à Cudbertho Vviremuthensi Abbate* librum quem clarissimus Ecclesiæ Dei magister Beda de ædificio Templi composuit. *item epistola 111 ejusdem Auctoris* libros de ædificatione Templi, vel in Cantica canticorum, sive Epigrammatum heroïco metro sive elegiaco compositorum si fieri potest omnes; sin autem de ædificatione Templi libros tres. *Et à* Cœna Episcopo, *ad quem epistola 109*, quemlibet horum librorum, quos beatæ memoriæ Beda Presbyter exposuit, id est in primam partem Samuëlis usque ad mortem Saülis libros quatuor; sive in Esdram & Nehemiam libros tres; vel in Evangelium Marci libros quatuor. *Qui Cœna epistolâ 99 hæc ad Lullum rescribit:* Illud verò quod de libris inquisisti marinis æstibus terram advectantibus, omnino incognitum est. Ceterum libri Cosmographicorum necdum nobis ad manum venerunt, nec alia apud nos exemplaria nisi picturis & litteris permolesta. *Gratias Lullo agit Cudberchtus epistola 89*, ob munuscula *sibi ab ipso transmissa, maximè* ob holosericam ad Reliquias beatæ memoriæ Bedæ, ob recordationem & illius venerationem destinatam. Librorum & litterarũ studiosus.

14. *Nec ea tantùm probant Lulli doctrinam & litterarum studium; sed maximè quæstiones ipsi proposita. cui rei argumento sunt Megingozi seu Magingaoz Vvirtzburgensis Antistitis epistolæ tres, quæ inter Bonifacianas sunt 80, 87 & 94. In prima consulitur de electione Abbatissæ; in secunda de variis Patrum sententiis circa vinculum matrimonii; in tertia de voto monasticæ vita à quodam homine sæculari incautè facto.* In dubiis consulitur.

15. *Nec scientiæ defuit zelus. Gregorio Trajectensi Abbati, viro pio ac sancto, egregia nihilo minus dat monita epistola 45, inter alia ita scribens.* Quamvis hoc misse te negotium liquidò noverim occasione lucrandarum animarum, & pro studio multipliciùs serviendi Deo; tamen memento quia mollem manum durus capulus exasperat, *&c. Eumdem zelum manifestant epistolæ 47* ad OSWITHAM Abbatissam, *& 100* ad Stephanum Papam III. *Sic verò Osvvitham increpat.* Apostolicum præceptum est, OSWITHA, ut gregem Domini sollicitè servando pascamus, ne absque ovili repertus, luporum morsibus pereat. Hoc quidem te egisse & acturam esse confidens, quæ à sanctissimo viro Bonifacio Martyre Christi ejúsque discipulis regularis vitæ disciplinam suscepisti, putabam juxta modulum intelligentiæ tuæ. Sed (quod tristis ac mærens dicere cogor) longè aliter fecisse comprobaris, quæ neglectis animabus, pro quibus Christus mortuus est, de quarum vita redditurus es rationem in die judicii ante tribunal Christi, dum sacro palliatas feminas N. & N. contra statuta canonum & sanctæ Regulæ disciplinam, sine licentia & consilio meo, ad injuriam Dei ejúsque matris B. Mariæ semper Virginis, cui famulatum exhibere debuerunt; in laqueum diaboli, propter arrogantiam ac voluptatem laïcorum explendam, ad perditionem animarum suarum, liberas ire permiseris in longinquam regio- Zelo præditus, in Monachas vagantes,

Ann. Chr. DCCLXXXVII. Oct. XVI.

nem .•. Pro hujuſmodo ſtultitia excommunicatam te eſſe ſcias cum omnibus tuis, qui hunc negligentiæ reatum conſentiendo perpetraverunt, uſquedum digna ſatisfactione hanc emendetis culpam. Illas autem vagas & inobedientes ſupradictas feminas intra Cellam veſtram non recipiatis: ſed foras Monaſterium excommunicatæ ab Eccleſia Chriſti ſedeant, pænitentiam agentes dum venerint in pane & aqua; & vos ſimiliter abſtinendo ab omni carne & omni potu qui melle indulcoratur. *Et in epiſtola ad Stephanum Papam juſtitiam requirit in quemdam Presbyterum, nomine* Enradum, *qui* in alia ordinatus parochia, *in Maguntina* parochia conſtitutus, non conſentiente Bonifacio, neque ipſo Lullo, *ipſius* ſpernebat magiſterium.

In Presbyterum rebellem.

Quædam ejus geſta.

16. *Plures aliæ exſtant ad Lullum epiſtolæ Bonifacianæ, nimirum 79, 83, 84, 102, & ſi quæ aliæ, quibus non immoramur. Interfuit inſtitutioni S. Vvillehadi Bremenſis Epiſcopi, &, ſi recentiori Auctori credimus, Concilio Gentiliacenſi, in quo de Spiritus-ſancti proceſſione quæſtio agitata eſt, anno ſcilicet* DCC LXVII.

S. Goaris corpus levat.

17. *Non omittendum id quod Vvandalbertus Prumienſis Diaconus de S. Goaris tranſlatione à Lullo facta commemorat in lib. 2 de geſtis S. Goaris cap. 5.* Perfectâ Baſilicâ, ubi jam tempus quo divino Numini eſſet conſecranda ſucceſſit, miſſi ſunt ab excellentiſſimo Principe Carolo Lul Magontiaci Archiepiſcopus, vir ex Anglorum gente moribus & vitâ laudabilis; Baſinus Nemeti, quæ civitas nunc Spira vocatur; & Mehingodus urbis quæ trans Rhenum ſita, ſermone barbaro Wirziburc appellatur. *Reperto poſt tridnanum jejunium corpore & immoto reddito,* Archiepiſcopus Deo, ut pòſt claruit, inſpiratus alloquitur plebem, B. Goarem quoad vixerit, inanem gloriam mundi plauſúſque hominum & favores, ut rem fragilem & caducam, amore bonorum perennium contemſiſſe: ea ipſa nihilominus eum poſt obitum quoque contemnere. Proinde oportere corpus ejus ſimpliciter & cum humili devotione levatum ab ipſa Eccleſia in novam domum per illud quod intererat ſpatii reportari, neque ad vulgi favorem longiùs, ut ſtatuerant, circumduci. Ut Pontifex verba finierat, & motum continuò feretrum tanta facilitate levatum eſt, ac ſi oneris aliquid habuiſſet numquam. *Conceſſit etiam Albuino Buriburgenſi Epiſcopo, ut S. Vvigberti Abbatis Reliquiæ in Monaſterium Hersfeldenſe transferrentur, ut in Actis S. Vvigberti vidimus anno 747. Et oſſa S. Ferrutii Martyris Fuldam tranſtuliſſe dicitur in HRabani inſcriptione 103.*

S. Vvigberti Reliquias dat Hersfeldēſibus.

Morbo periculoſo decumbēs, Cœnæ ſcribit. Moritur.

18. *Variis morbis afflictatus vir ſanctus, Cœnæ Epiſcopo ſcripſit epiſtolam 109, cujus hæc verba:* Aſſiduis corporis ægritudinibus cum mentis anxietate cogor ex hac ærumnoſa & periculis pleniſſima vita exire, redditurus pio & diſtricto Judici rationem. *Tandem poſt regiminis annos triginta duos morte correptus eſt* XVII *Kalend. Novemb. anno Chriſti* DCC LXXXVII, *tametſi annum præcedentem ſignant Annales Fuldenſes, Annales vetuſtiſſimi Francorum ab anno 769 ad 806 apud Cheſnium tomo 2, Lambertus Schafnaburgenſis & Hermannus Monachus, quibus ſubſcriberem, niſi contrà perſuaderet S. Vvillehadi promotio in ſedem Bremenſem, cui promotioni* Lullo Epiſcopus *ſubſcripſiſſe invenitur. Certè Lulli obitum anno* DCC LXXXVII *reponunt Marianus Scotus & Catalogus Bruſchianus, iiſque conſentit Serarius. Mortuus eſt S. Lullus in Monaſterio Hersfeldenſi, ubi etiam ſepulturæ locum habuit. Lulli obitum* Kalendis Novembris *reponit Iohannes Gerbrandus in Chronici Belgici libro 3 cap. 9. at præferenda eſt auctoritas Eccleſiæ Magontiacenſis, eum celebrantis* XVII Kal. Novembris, *cui Anonymus Gemmelacenſis conſentit. Is refert Lullum, mortis ſuæ præſcium, antequam ad Monaſterium Hersfeldenſe adiret, arcerſiſſe* eximiæ (ut creditur) ſanctitatis virum, nomine ALBERWINUM, epiſcopalis officii ne-

gotia postobire solitum, quem appellatione vulgata Cocpiscopum vocant, *eique mandasse ut Missarum sollemnia celebraret. quo facto ipse Albevvinus repentè spiritum exhalaverit. Lullum verò defuncti* corpus navi imposuisse, & per Rhenum amne secundo devectum, in loco qui dicitur Hoftedi exponi jussisse, *indéque* in Herveldense Monasterium *transtulisse*. At sanctus Lullus, *subdit Anonymus*, cùm ordinationis suæ ageret annum trigesimum secundum, septimo-decimo Kalendas Novembris honestissima morte perfunctus naturæ concessit. *Albevvinus hic laudatus, est Albuinus Burtburgensis Episcopus, de quo in Actis sancti Vvigberti Abbatis actum est.*

19. Anno DCCC LII, *scribit idem Lambertus*, Translatio Lulli in Cœna Domini, *quod de corporis è terra levatione intelligendum*. Miraculum *ex Anonymo nostro refert Serarius*, quod tum perpetratum est, cùm post sexagesimum (*adde* sextum) annum corpus ejus è terra levaretur. Saxum immane tumulo ejus impositum cùm amoveretur, fortè manus fugit volutantium illud, & Fratris cujusdam propè adstantis ita pedem contrivit, ut ossibus pariter cum carne comminutis, formâ etiam pedis amissâ, fœdum ac miserabile spectaculum præberet circumstantibus. Sed citò beatus Lullus mærentium Fratrum pectora expedivit. Nocte enim proxima cùm languidum sopor oppressisset, ita repentè omnibus suis membris vigor rediit, ut hymnis quoque matutinalibus interesset, nulla tantæ calamitatis ne cicatrice quidem superstite. *Item* anno M XL, *teste Lamberto*, dedicata est crypta Herveldensis, atque in eam translatæ sunt Reliquiæ sanctorum Confessorum Wigberti & Lulli. Translatio & Reliquiæ.

20. *Lullum celebrat HRabanus Maurus Epigrammate 103* pro sepulcro S. Ferrutii Martyris, *his versibus*. Lulli elogia.

Martyris ergo sacri dudum huc transtulit ossa
Ferrutii Lullus Præsul, & urbis honor.

Ejusdem miracula, sanctitatem & cultum prædicat Anonymus, cujus hæc verba: Quantis apud Deum emineat meritis, etiamsi vitæ clarissimæ ac insigniter actæ memoria obolevisset, indicio tamen essent tot & tanta miracula, quibus, licèt carne mortuus, vivit tamen apud superstites carne quondam viventi multo (ut ita dixerim) vivacius. Vivens enim paucorum, mortuus cunctorum pæne aures ac mentes occupavit. Nos enim ei jam vota facimus, jam divinos propter Deum honores deferimus, jam sollemnes ferias instituimus. *Et Vvillelmus Malmesburia Monachus in lib. 1 de Regibus Anglorum cap. 4*, Bonifacio succedit Lullus, & ipse natione Anglus, de cujus sanctitate B. Goarus loquitur, *ob translationem corporis S Goaris ab ipso factam, suprà num. 17*, & hi versus quos jam inde à pueritia memini me audisse, protestantur.

Antistes Lullus, quo non est sanctior ullus,
Pollens divinâ, tribuente Deo, medicinâ,
Occurrit morbis, ut totus prædicat orbis.

Eum necdum Episcopum commendaverat Bonifacius epistolâ 92 ad Fulradum his verbis: Spero si Deus voluerit, quòd in illo habeant Presbyteri magistrum, Monachi regularem doctorem, & populi Christiani fidelem prædicatorem & pastorem.

21. *Et tamen à S. Lindgero Lullus accusatur invidentia in beatum Sturmium Fuldensem Abbatem, cujus expulsio auctori Lullo tribuitur.* Sturmi, *inquit Lindgerus*, amabilis omnibus. . Lullo tantùm fama ejus bona displicuit, & semper propter invidiam adversus eum faciebat. *Exortâ inter sese discordiâ Fratres* in Lulli Episcopi suffragium confisi perrexerunt ad Regem, & beatum virum apud illum accusabant, crimen nescio quod de inimicitia Regis Lullus à S. Lindgero notatus.

ANN. CHR. DCCXCVII. OCT. XVI.

Objicientes ei. *Sturmio in exsilium misso*, tunc rumor eximius omnium aures & ora pariter compleverat, quòd beatus Sturmi Abbas à Cœnobio Fulda esset per consilium Lulli Episcopi ablatus. Omnes pariter graviter hoc ferebant.·. Lullus interim obtinuit apud Regem, munera injusta tribuendo, ut Monasterium Fulda in suum dominium donaretur, *&c. Equidem litem de jurisdictione Monasterii Fuldensis Lullum inter & Sturmium intercessisse, nec contentioni bilem defuisse, ut fit in similibus caussis, pronum est credere. Et dum Sturmius jura Monasterii sui à Romanis Pontificibus concessa, Regum auctoritate munita strenuè propugnat; exorta inter se suósque dissensione, pars Lullo Metropolitano blandiri, crimina Sturmio adfingere. quæ ille dum nimis credulus (quod vitium in homines commotos facilè cadit) ad Regem defert, invidiæ notam apud Sturmii amicos & laudatores retulit. & forsitan ob hanc caussam malè audiit apud Hadrianum Papam, ex dictis.*

ab Anonymo excusatus.

22. *Verùm longè aliter de hoc facto sensit anonymus vitæ Lullanæ Scriptor, qui exposita translatione corporis S. Bonifacii in Fuldense Monasterium, hæc subdit:* His rebus bene ex sententia gestis, Archiepiscopus omnem operam suam in locum ipsum intendit. Verùm ea longè aliter, quàm ipse spe conceperat, cessère. Nam Sturmio quidam nomine tunc præerat Monasterio, vir excellentis ingenii ac prædicandæ sanctitatis, sed vehementis nimiùm ac ferocis naturæ. Is animum Fratrum sollicitabat, commonens hanc Pontificis Lulli circa se gratiam aliorsum spectare, quàm ipsi opinarentur. His atque hujusmodi sermonibus à beato Lullo animos Fratrum alienavit, & nihil suspicanti non mediocrem invidiam conflavit. Præterea non mediocri tædio jam viri Dei afficiebatur animus, cùm videret tot tantósque labores suos incassum effluere, beneficiis invidiam non exstingui; extremæ verò dementiæ esse, huic loco tantas rerum impensas sine fructu insumere, quibus alio in loco perenne devotionis suæ monumentum possit exstruere. Locus autem erat in silvâ Buchoniæ, cui *Herollofelt* nomen indidit posteritas, habitationi Monachorum peropportunus. In hoc Abbas Sturmio, tempore quo primo ad solitariam silvestrémque vitam cum fervore spiritûs præcipitem agebat, consederat, ac erutis arbustis parvas sibi Fratribúsque cellulas opere impolito construxerat, novémque annos jam ibi evolverat. Sed beatum Bonifacium, licèt amœnus loci situs alliceret & aquæ opportunitas, offendit tamen latus contiguum Saxonibus, qui adhuc paganis ritibus tenebantur, & plerumque in christiana loca cædes hominum & depopulationes agrorum non modicas dabant. Ut igitur hanc incommoditatem evaderent, altiùs in Bochoniam tendentem locum, quo nunc Fuldense Monasterium conspicitur, occupaverunt. Locus autem Herveldensis tradente beato Bonifacio in proprium cessit sancto Lullo, qui jam tunc forsitan construendi illic Monasterii desiderium animo conceperat. In hunc ergo locum omnes copias suas dedit, ac opere egit succisis profusiùs arbustis, ut amplioris Monasterii Fratribus laxans spatium, ipsúmque cultoribus ædificiis exstruere aggressus sit, brevíque tempore Heryeldense nomen in immensum gloriæ ac magnitudinis culmen evasit. Cùm autem beatus Lullus ab exordio jacti fundamenti Ecclesiam Monasterii beatis Apostolis Simoni & Thadæo attitulasset, angelica in somnis voce est admonitus, ut corpus beati WICBERTI eò transferret. *Hæc Anonymus Gemmelacensis, quem Sigebertum ejus loci Monachum esse suspicor. De translatione S. Vvigberti corporis in Hersfeldense Monasterium, lege Acta S. Vvigberti ad annum 747.*

Hersfeldēse Monasterium amplificat.

Fuldēsibus reconciliatus.

23. *Ex dictis apparet non omnino constare, quænam fuerit caussa simultatis inter Lullum & Sturmium. Quidquid id est, Lullum cum Fuldensibus tandem*

in

in gratiam rediisse probat ipsius donatio facta Monachis ejus loci in hæc verba: Ann. Chr. DCC XCVII. Oct. XVI.
Regnante domino Carolo Francorum & Longobardorum Rege ac Patricio Romanorum, die 25 mensis Septembris, die dominica, cùm idem gloriosissimus Rex Carolus curiam haberet apud nos; ego Lullus, Dei gratiâ Moguntinæ Sedis Archiepiscopus, tradidi domino meo sancto Bonifacio Archiepiscopo & Martyri coemtionem prædiorum, quam emi in villa Fargalaha, quæ sita est in pago Turingiæ, super fluvium *Unstruth* nuncupatum, ea conditione, ut pars mea sit cum domino & patre meo sancto Bonifacio Martyre & Archipontifice in regno Dei, & ut Fratres Fuldenses mei perpetuò sint memores, *&c. in lib. 8 Antiq. Fuld. cap. 11.*

25. *Post conditam à me superiorem de Lullo narrationem, accepi è ms. codice Cartusiæ Coloniensis compendiosam Vitam Sancti Lulli, à nostro Vuilhelmo Vulfratho Priore Monasterii sancti Pantaleonis transmissam, quæ recentioris videtur Auctoris. In ea Lullus* apud Anglo Saxones natus *dicitur*, & consanguinitatis lineâ attigisse *Bonifacium, qui adjutores evangelicæ prædicationis è Britannia arcessivit, &* nonnullas *etiam* feminas *pias* ad instruendam in Galliis castitatis & pudicitiæ scholam. in quibus erat matertera beati Lulli, VIRILIS nomine, cum filia virgine, quæ in Turingia Monasterus feminarum præfuerunt. *Si* Virilis *nomen corruptum non est binominis fuit Chunihildis. sic enim vocabatur Lulli matertera, ex dictis, cujus filia Berathgit. Addit Anonymus iste*: Postquam celebris per Britanniam rumor percrebuit de fideliter gestis B. Bonifacii, sancto Lullo adhuc in Monasterio constituto, cùm Diaconus esset ordinatus, incidit in mentem, ut viro Dei tam sancta occupatione perfuncto opem ferret. Licentia igitur petita à Patre Monasterii, per multos maris terræque labores ad S. Bonifacium pervenit. *Demique post multa*, trigesimo secundo ordinationis suæ anno, XVII Kal. Novembris *migravisse ad Dominum perhibetur in Cœnobio Hersfeldensi, ubi* quasi infinita miracula *præstat.* Compendium ex alia Vita.

VITA SANCTI VVILLEHADI EPISCOPI BREMENSIS PRIMI,

Ann. Chr. DCC XCIX. Nov. VIII.

Auctore S. ANSCHARIO Bremensi Archiepiscopo, sæculo IX.

Ex ms. cod. Corbeiæ novæ in Saxonia, & Philippo Cæsare.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. SANCTI WILLEHADI Vitæ actuúmque insignem librum successor ejus quartus fideli stilo exaravit ANSGARIUS, *inquit Adamus Bremensis in Historia ecclesiastica lib. 1 cap. 10. id est* Vitam ejus & miracula singulis libris comprehendit, *uti idem Auctor cap. 30 docet. Fuit S.* Ansgarius *sive* Anscharius, *ex Corbeia Gallica Monacho Bremensis Archiepiscopus primus, cujus Acta Sæculo proximo referemus, ad annum 865, quo ipse decessit. Hanc sanctissimi viri lucubrationem cùm editam non reperissem, scriptis hac de re in Saxoniam litteris, tandem è Bibliotheca percelebris Corbeiæ novæ accepi descriptam beneficio reverendissimi Patris Mauri Abbatis Monasterii Ipurgensis apud Osnaburgum, qui eam ab erudito viro Adolfo Overhamo, Corbeiæ Saxonicæ Bibliothecario, nobis obtinuit. Verùm postea rescivi hanc Vitam unà cum Actis S. Anscharii & Remberti Pontificum Bremensium Co-* Anscharius Vitæ Scriptor.

ANN. CHR. DCCXCIX. Nov. VIII.

lonia editam fuisse anno M DC XLII *operâ Philippi Cæsaris: eúmque rogatu meo transmisit & liberaliter concessit noster Vuilhelmus Vulfrathus Prior Cœnobii S. Pantaleonis in civitate Coloniensi. Porro ex edito libro excepi Prologum & miraculorum ultimum caput, quæ in apographo Corbeiensi desiderantur. Anscharii auctoris nomen in codicibus cùm editis, tum mss. initio Vitæ non præmittitur: sed tantum in Prologo miraculorum.*

Vvillehadus an Monachus.

2. *Quale vitæ institutum Vvillehadus ante discessum è patria professus sit, disertis verbis non exprimunt Anscharius, nec Adamus Bremensis Canonicus, qui in Historia eccles. lib. 1 S. Vvillehadi honorificè meminit. At Monachum fuisse Vvillehadum satis innuit Anscharius in Vita cap. 1, dum eum* ab infantia sacris eruditum litteris ac spiritalibus instructum fuisse disciplinis *ait; probat verò cap. 7, ubi eum dicit biennio in*clausum *fuisse* in Monasterio Afternaco, *quod S. Vvillibrordus Benedictinis Institutis informaverat. Accedit, quòd ex Britannia insula in Germaniam quotquot accesserunt pii homines prædicandi Christi gratiâ, hos omnes, aut fere omnes, in monastica palæstra priùs eruditos fuisse constat.*

Non socius S. Vvillibrordi, sed fortè S. Liudgeri.

3. *Vvillehadus non fuit socius SS. Vvillibrordi Suidbertive (uti pseudo-Marcellinus fallit) in profectione Germanica. siquidem in Frisiam trajecit mortuo Bonifacio, qui utrique supervixit. Veriùs dixeris, Vvillehadum in Frisia S. Liudgero comitem adhæsisse, tametsi eam rem silet Anscharius, immo gestorum sancti Liudgeri scriptores, quod tamen ex Adamo probabimus infrà ad cap. 7. Certè uterque eodem tempore, tum in Frisia & quidem iisdem in locis, ex cap. 3, tum in Saxonia, evangelicæ prædicationi operam dederunt. In ms. Chronico Saxonico* Willehadus anno DCXC migravisse ad Dominum, *isque* primus omnium Doctorum maritimas & boreales Saxoniæ partes ac transalbianos populos ad Christianam Fidem provocasse *perhibetur.*

Bremensis Episcopus primus, ex Caroli literis.

4. *Episcopales sedes in Saxonia plures instituit Carolus Magnus, cui istius gentis conversio cordi maximè fuit. Mimigardevordensi Liudgerum, Bremensi præfecit Vvillehadum. De hoc exstat diploma Caroli Magni apud Adamum in lib. 1 Historiæ cap. 10, in hæc verba:*

In nomine Domini & Salvatoris N. J. C. CAROLUS divina ordinante providentia Rex. Si Domino Deo exercituum succurrente in bellis victoriâ potiti sumus, in illo & non in nobis gloriamur, & in hoc sæculo pacem & prosperitatem, & in futuro perpetuæ mercedis retributionem nos promereri confidimus. Quapropter noverint omnes Christi Fideles, quòd Saxones quos à progenitoribus nostris ob suæ pertinaciam perfidiæ semper indomabiles, ipsique Deo & nobis tamdiu rebelles, quousque illius, non nostra virtute ipsos & bellis vicimus, & ad Baptismi gratiam Deo annuente perduximus, pristinæ libertati donatos & omni nobis debito censu solutos, pro amore illius qui nobis victoriam contulit, ipsi tributarios & subjugales devotè addiximus: videlicet ut qui nostræ potestatis jugum hactenus ferre detrectaverunt, victi jam (Deo gratias) & armis & fide Domino & Salvatori nostro JESU-CHRISTO, & Sacerdotibus ejus omnium suorum jumentorum & fructuum, totiúsque culturæ decimas ac nutrituræ, divites ac pauperes legaliter constricti persolvant. Proinde omnem terram eorum antiquo Romanorum more in provinciam redigentes, & inter Episcopos certo limite disterminantes, septemtrionalem illius partem, quæ est piscium ubertate ditissima & pecoribus alendis habetur aptissima, pio Christo & Apostolorum suorum Principi Petrô pro gratiarum actione devotè obtulimus; sibíque in Wigmodia, in loco Bremon vocato super flumen Wirraham, Ecclesiam & episcopalem statuimus cathedram. Huic parochiæ decem pagos subjecimus, quos etiam abjectis eorum antiquis vocabulis & divisionibus, in duas redegimus provincias, his appellantes nominibus, Wigmodiam & Lorgoë. Insuper ad præfatæ constructionem Ecclesiæ in supradictis pagis LXX mansos cum suis colonis offerentes, totios hujus parochiæ incolas decimas suas Ecclesiæ suóque Provisori fideliter persolvere, hoc nostræ majestatis Præcepto jubemus, donamus & confirmamus. Adhuc etiam summi Pontificis & universalis Papæ HADRIANI præcepto, necnon & Mogontiacensis Episcopi LULLONIS omniúmque qui adfuêre Pontificum consilio, eamdem Bremensem Ecclesiam cum omnibus suis appendiciis WILLEHADO probabilis vitæ viro coram Deo & Sanctis ejus commisimus: quem etiam primum ejusdem Ecclesiæ III Idus Julii consecrari fecimus Episcopum, ut populis divini semina verbi secundùm datam sibi sapientiam fideliter dispensando, & novellam hanc Ecclesiam canonico ordine & monasteriali competentia utiliter instruendo, interim plantet & riget, quousque precibus Sanctorum suorum exoratus, incrementum det omnipotens Deus. Innotuit etiam idem venerabilis vir Serenitati nostræ, eam quam diximus pa-

rochiam propter Barbarorum infestantium pericula seu varios eventus qui in ea solent contingere, ad sustentacula sive stipendia Dei servorum inibi militantium Deo, minimè sufficere posse. Quamobrem quia Deus omnipotens in gente Fresonum, sicut & Saxonum, ostium Fidei aperuit, partem prænominatæ regionis, videlicet Feliæ, quæ contigua huic parochiæ esse dignoscitur, eidem Bremensi Ecclesiæ suóque Provisori Willehado Episcopo ejusque successoribus perpetualiter delegavimus retinendam. *Deinde præfixis diœceseos Bremensis limitibus subdit:* Et ut hujus donationis ac circumscriptionis auctoritas nostris futurisque temporibus Domino protegente valeat inconvulsa manere, manu propria subscripsimus, & annuli nostri impressione signari jussimus.... Data II Idus Julii, anno dominicæ Inc. DCCLXXXVIII, (*legendum* VIIII) Indict. XII, anno autem regni domini Caroli XXI. Actum palatio Neuuiteni feliciter. *Annum Incarnationis & Indictionem interposuit Adamus aut alius quispiam.* ANN. CHR. DCCXXCIX. Nov. VIII.

5. *Sancto Vuillehado successerunt* VILLERICUS, LEUDERICUS, & ANSCHARIUS, *sub quo Bremensis sedes unita est Hammaburgensi Ecclesiæ in archiepiscopalem erectæ. Ecclesiæ Bremensis ædificia principio lignea Vuillericus seu Vuillcharius, Vuillehadi discipulus & successor lapidea fecit, teste Adamo in lib. 1 cap. 19.* Ecclesias, *inquit*, ubique per Episcopium congruis erexit in locis Willericus; tres verò Bremæ, quarum primam, scilicet domum S. Petri, de lignea lapideam fecit. *Istic fuit* congregatio sanctorum virorum, qui habitu quidem usi canonico, Regulâ vivebant monasticâ usque ad nostri fere temporis ætatem. *sic Adamus in lib. 1 cap 29. Addit lib. 2 cap. 33.* UNWANUS Archiepiscopus primus omnium congregationem ad canonicam traxit Regulam; quæ antea quidem mixta ex Monachis & Canonicis conversatiône degebat. *Hunc Petrus Lambecius in lib. 1 de Originibus Hamburgensibus pag. 45.* Nempe, *inquit*, instituerat olim S. Anscharius Hamburgi, *immo & Bremæ*, congregationem virorum, qui instar Monachorum Corbeïensium, S. BENEDICTI REGULAM sequebantur, prædicationi tantùm vacantes, & institutioni juventutis atque aliis ejusmodi sacris ministeriis. *Expendenda sunt verba Adami, quibus ait*, viros *Bremensis Ecclesiæ* habitu quidem usos canonico, Regulâ vixisse monasticâ. *Ego vero & habitu & Regula monasticis primum usos fuisse: deinde paullatim ad canonicalem habitum deflexisse, veri similius existimo. Quippe S. Anscharius, ut S. Rembertus auctor est*, ex gente Danorum atque Slavorum nonnullos emit pueros, aliquos etiam ex captivitate redemit, quos ad servitium Dei educaret, *nempe in Ecclesia Bremensi & Hammaburgensi. Quos verò Præceptores adhibuerit, audi Rembertum.* Fuerúntque cum eo hîc ex societate vestra (*Corbeienses Monachos alloquitur*) sancti Patres nostri & magistri, quorum doctrinâ & institutione feliciter nobiscum Religionis divinæ crevit opinio. *Scholas ergo Bremensem & Hammaburgensem, adeóque Ecclesias ipsas regebant Monachi è Corbeia nova adsumti: quorum posteri paullatim, ubi disciplina fervor intepuit, ad Canonicorum sæcularium mores & habitum (sicuti in plerisque Galliæ Monasteriis non cathedralibus contigit) deflexerunt. His in scholis* Bremæ claruit Eilhardus, vir spontanea paupertate clarus, Ecclesiæ Præpositus & Regulæ canonicæ custos, *testante Adamo in lib. 2 cap 6.* Tunc, *nempe sæculo X*, & scholas Ecclesiæ florentissimo studio rexit THIADHELMUS, qui fuerat magni Ottrici Magdaburg discipulus. *Postea, ut ex eodem Auctore notavimus*, *Vnuuanus anno* M XIII *factus Archiepiscopus*, primus omnium ad canonicam traxit congregationes Regulam, quæ antea mixta ex Monachis & Canonicis conversatione erat. *Nunc Bremensis Ecclesia à Lutheranis occupatur: tametsi urbi dominantur Calvinistæ.* an Monachi in Ecclesia cathedrali?

6. *Bremensem Ecclesiam rexerunt è nostris post S Vuillehadum viri æquè sancti*, WILLERICUS, ANSCHARIUS, REMBERTUS, *de quibus Sæculo proximo*; ADALGARIUS & HOGERUS, *Sæculo subsequenti.* Bremenses Episcopi Benedictini.

ANN CHR. DCCXCIX. Nov. VIII.

PROLOGUS AUCTORIS [a].

CUM Sanctorum laudes & actus religiosa Fidelium depromit affectio, Christum profectò in eis prædicare, Christum nititur glorificare. Ipsius enim facti sunt virtute victores, cujus gratiâ probati fuerant in bona conversatione fideles. Gratiâ namque Dei secundùm Apostolum sunt Sancti quod sunt. Et quia gratia ipsius semper est bona, per hanc quoque fiunt homines voluntatis bonæ. Ipsâ quoque Dei fit gratiâ, ut ipsa bona voluntas quæ jam cœpit esse, augeatur in bono: & ita crescendo multiplicetur, quò possit justus quilibet divina implere mandata; quæ voluerit, plenè perfectéque voluerit. Laudandi itaque sunt Sancti propter bona merita ipsorum, quin immo magis in eis Christus est laudandus, cujus gratiâ perceperunt, ut boni ac sancti fierent. Quæ tamen laudis præconia cùm multis in hac vita piè religioséque viventibus Fidelium devotione meritò impertiantur, meliùs tamen ac rationabiliùs post benè peractam ac feliciter consummatam hujus sæculi periculosissimam vitam sanctis exhibentur hominibus, quia tunc potissimùm sanctitatem cujusque convenit extollere ac prædicare, quando nec qui laudatur elatione tentari, nec laudans adulatione poterit notari. Unde & mos sanctæ Ecclesiæ justissimus inolevit, ut Sanctorum qui in hac vita miraculis & fidei devotione ac bonorum operum perfectione clari ac laudabiles exstiterunt, post eorum discessum conversatio ac religiositas describatur: ut posteri habeant in quo exemplum virtutis imitentur, habeant etiam in quo gratiam divinæ miserationis contueantur: nec desperent se posse quæ fortè impossibilia videbantur, cùm hæc in illis cernant impleta, quæque, ut ipsi, fragili hic carne circumdati, mira atque eximia divinâ adjuti gratiâ perpetrarunt. Cùm verò hæc à Fidelibus cunctis jure impendenda sint Sanctis, illius videlicet supernæ patriæ beatissimis civibus; diligentiùs tamen hoc unusquisque illis exhibere debebit, quorum patrociniis specialiùs se tutari atque adjuvari nempe indubitanter atque fideliter credit. Unde & nos beati Patris nostri WILLEHADI, primi Bremensis Ecclesiæ Episcopi, religiosam & in omnibus Deo devotam dignum duximus conscribere vitam: quò triumphum virtutis ejus enarrantes, & divinam prædicemus in eo gloriam, & exemplum sanctitatis ejus ad imitandum aliis proponamus.

CAPUT PRIMUM.

De patria ejus, & quid in ea egerit.

Villehadus Presbyter Fresiam cogitat,

FUIT itaque vir venerabilis de gente Anglorum ex Nordhumbris, nomine WILLEHADUS, qui ab infantia sacris eruditus litteris ac spiritalibus instructus disciplinis, studiosè in Dei cœpit cultura vivere, & jejuniis, vigiliis atque obsecrationibus die noctúque intentus, in Dei omnipotentis servitio devotus exstitit: fuerúntque ejus acta cunctis illic habitantibus, sicut honesta & bona, ita quoque amabilia & laudabilia. Quique etiam succedente ætate, cunctorum favore per electionis gratiam, ibidem ad honorem est provectus sacerdotalem: quod ille sanctitatis merito, ac præcipuis bonorum operum exercitiis magis ac magis semper exornare atque

[a] Philippus Cæsar hinc numerat caput primum, eandémque capitulorum seriem producit usque ad finem libri de miraculis.

augmentare studebat. Denique accepta consecratione Presbyterii, audivit Ann. Chr.
quòd Fresones atque Saxones, populi hactenus increduli atque pagani, re- DCCLXXIX.
lictâ idolorum culturâ, Fidei catholicæ quodammodo jam cœpissent ambire Nov. VIII.
ministeria, ac baptismi sacramento vetustatis cuperent maculis emundari. Hoc itaque audito, magno vir Dei repletus est gaudio: & intimo succensus amore inhianter quærere cœpit, qualiter pro Dei amore illas in partes sese transferret. Et quia divino instinctus spiritu servus Dei hujuscemodi zelo de die in diem exardescebat, non potuit lucerna accensa latêre sub modio in tenebris; sed posita est super candelabrum, ut luceret palam omnibus, qui vel tunc vel futuri erant in domo Domini. Accessit ergo ad Regem, qui tunc
temporis in gente Anglorum dominabatur, nomine ALACHRAT [a], & quo cum Regis
ad Domini esset servitium zelo accensus, illi lacrymabiliter intimavit, consensu,
petivitque ut ejus permissu atque licentiâ ad prædicandum verbum Domini partias jam prædictas sibi adire liceret. Qui comperta ejus sanctissima vo-
luntate, convocato ad se Episcoporum aliorúmque Dei servorum non mini- & Episco-
mo conventu, coram omnibus ejus ferventissimam insinuavit devotionem, porum.
omniúmque pari consensu (quippe quia & cunctis jam pridem ejusdem beati viri probabilis sanctitas fuit) eum supernæ commendatum gratiæ ad prædicta loca causâ prædicandi verbum Domini destinavit.

II. *Quomodo in Fresiam venerit, & quomodo res ei procedere ibi cœperit.*

QUAM ille peregrinationem libentissimo suscipiens animo, quantociùs mare quod erat adjacens transmeavit, venitque in Fresiam ad locum qui dicitur Docyncyrea [b], quod est in pago Hostracha; ubi & domnus BONIFACIUS Episcopus jam olim martyrio coronatus fuerat. Ibi ergo cùm per prædicationem memorati Martyris multi antea ad Fidem instructi fuerant, cum magno ab eis est honore susceptus: ibique docens ea quæ Dei sunt, multo tempore habitavit. Nam & plurimi nobilium infantes suos ipsi ad erudiendum ibidem tradiderunt: quos ille tam verbo doctrinæ, quàm exemplo piæ conversationis ad divinum jugiter incitabat amorem, multósque errantes olim à Fide ad veram & catholicam revocavit scientiam, séque maximum lumen supernæ claritatis eodem in loco exhibuit; gentilium quoque quamplurimam catervam verbo sanctæ prædicationis instructam ibidem baptizavit.

III. *Quomodo occidendus, & sorte divinitus liberatus sit.*

INDE verò procedens transivit fluvium *Laveke* [c], venitque ad locum qui dicitur Humarcha, ibique barbaris cœpit nomen Domini prædicare, ac

[a] Rectiùs quàm apud Johannem à Leidis ALACHART, apud Surium corruptè ALACHINTUM. Is apud Turgotum in lib. 2 de Ecclesia Dunelmensi cap. 4, & apud Simeonem Dunelmensem de Regibus Anglorum, ALCHRED, Moloni anno DCCLXV in Regnum Northanumbrorum successisse memoratur: *nono autem anno regni, fraude suorum Primatum, exsilio imperium mutavisse.* Hinc tempus quo Vvillehadus in Frisiam trajecit expendendum.

[b] De oppido *Dockum* ad Burdinem amnem, dictum in Vita S. Bonifacii ad annum 754. Paullo ultra Burdinem visitur fluvius Lavica, de quo infrà. Exordium prædicationis S. Vvillehadi in Frisia desumit Adamus ab anno martyrii S. Bonifacii, id est ab anno DCCLIV: siquidem Vvillehadum tam in Frisia quàm in Saxonia per annos triginta quinque hoc munus obiisse adfirmat. Verùm serius in Germaniam profectus est Vvillehadus, ut patet ex Alchredi principatûs initio, cujus adsensu è patria discessit.

[c] Surius edidit *fluvium Lavinca.* Liudgerus Episcopus dicitur à Carolo Magno *Doctor constitutus in gente Fresonum ab orientale parte fluminis Labeke, super agos quinque, quorum hæc sunt vocabula Hugmerchi*, &c. qui pagus non alius videtur quam *Humarcha* hic. Fluvium Lavicam seu Lavbacum, vernaculè *Lauvers* nunc vocant, etiam Johannes à Leidis in Chronici Belgici lib. 4 cap. 7. ubi de S. Vvillehado: qui & Humarcham *Hunsmerck* interpretatur.

Ann. Chr. DCC XXCIX. Nov. VIII.

persuadere, ut relicta superstitione idolorum unius veri Dei notitiam susciperent, quò per sacri baptismatis ablutionem peccatorum suorum veniam promereri potuissent: dicens, insanum esse & vanum, à lapidibus auxilium petere, & à simulacris mutis & surdis subsidii sperare solatium. Quo audito gens fera & idololatriis nimiùm dedita, in ira magna pariter omnes excitati, stridebant dentibus in eum, dicentes, non debere profanum longiùs vivere; immo reum esse mortis, qui tam sacrilega contra deos suos invictissimos proferre præsumsisset eloquia. Quidam tamen inter eos saniori consilio suadebant ceteris, dicentes, ignotam sibi hanc esse Religionis normam, utrùm ex divina sit voluntate proposita; virum quoque ipsum nulli prorsus obnoxium crimini. qua de re nec oportere eum tam dubia nece perire, verùm magis mittendam esse sortem [a], quò demonstraretur cælitus, an dignus esset interitu: sin aliàs ut dimitterent eum liberum, & ipsi in nullo penitus noxii probarentur. Factum est ergo uti persuaserant: ac secundùm morem gentilium missa est sors super eo, vivere an mori debuisset. Gubernante itaque divina providentia, sors mortis super eum cadere non potuit. Quapropter nec nocere illi in aliquo sunt ausi: sed inito consilio, dimiserunt eum à se abire illæsum.

IV. *Quomodo plagis & gladio casus miraculosè servatus sit.*

QUI inde transiens venit Thrianta [b], ibique dum prædicaret verbum Domini, plurima multitudo gentilium credidit, ac baptismi sacramentum percepit. Quo in loco ipse diutius immorans, & non credentes instruere, etiam credulos in via veritatis tam verbis quàm & exemplis sedulus corroborare studebat: cœperúntque plurimi bonam vitam Magistri *, & errores gentilium odio habere, & Christianam quam profitebantur Religionem devota intentione venerari. Unde contigit, ut quidam discipulorum ejus, divino compuncti ardore, fana in morem gentilium circumquaque erecta cœpissent evertere, & ad nihilum, prout poterant, redigere. Quo facto barbari qui adhuc fortè increduli perstiterant, furore nimio succensi irruerunt super eos repentè cum impetu, volentes eos funditus interimere: ibique Dei famulum fustibus cæsum multis admodum plagis affecêre. Quorum etiam unus evaginato gladio super servum Dei irruit, conatus ei caput abscidere. Verùm beatus vir ipso in tempore capsam [c] cum sanctis Reliquiis in collo suspensam habebat: cúmque ictus ferientis super collum ejus decideret, corrigiam quidem capsæ præcidit, ipsum verò in nullo penitus vulnerare potuit. Quo miraculo pagani exterriti, ipsum ac socios ejus illæsos abire passi sunt, nec ulteriùs in aliquo eis molesti esse præsumserunt.

* supple diligere,

V. *Quomodo à* KAROLO *Imperatore Saxoniam missus sit.*

POST hæc verò gloriosissimus Francorum Rex KAROLUS, qui jam multoties in gente Saxonum elaboraverat, quò ad fidem Christianæ Religionis converterentur; sed illi aversi semper cordibus susceptam Fidem sæpius deserentes, pristinis magis implicabantur erroribus; auditâ famâ

a Sortium usum Germanis maximè familiarem fuisse docet Tacitus de Germanis, quod Adamus ad Saxones præcipuè trahit. Lege Acta S. Vvillibrordi & S. Vvlframni Episcoporum suprà.

b Johannes à Leidis: *Postha venit in Trentoniam, id est Drenterlant*. qui locus hodie quoque *Drente* dicitur, teste Philippo Cæsare.

c Phylacteria vocant antiqui Reliquiarium è collo dependens. Quamquam etiam capsa & chrismarium eodem sensu leguntur in Vita S. Vvilfridi Episcopi ad annum 709.

viri Dei, ad se eum accersiri præcepit. Quem ad se venientem honorificè ac reverenter suscipiens, ejus confabulationi ac doctrinæ libenter animum attendebat, probatúmque sanctis moribus ac fidei non fictæ constantiâ, misit in partes Saxoniæ ad pagum qui dicitur Wigmodia [a]: quò inibi auctoritate regali & Ecclesias instrueret, & populis doctrinam sanctæ prædicationis impenderet, atque viam salutis æternæ liberè cunctis illic habitantibus nuntiaret. Quod ille ministerium devotè susceptum officiosissimè peregit: ac pertransiens cunctam in circuitu diœcesim, multos ad Fidem Christi evangelizando convertit, ita ut in secundo anno tam Saxones, quàm & Fresones in circuitu commorantes, omnes se pariter fieri promitterent Christianos. Hoc itaque factum est anno Incarnationis Domini DCC LXXXI [b], regni verò memorati Principis Karoli XIV. qui tamen imperiali necdum fuerat apice sublimatus. quem postea per manus reverendissimi LEONIS Apostolici Imperatorem Romæ consecratum, anno regni ejus XXXIV, catholica Europæ consistens Christi venerata pariter & gratulabunda suscepit Ecclesia. Siquidem imperialis potestas, quæ post Constantinum piissimum Augustum apud Græcos in Constantinopolitana hactenus regnaverat sede, cùm deficientibus jam inibi viris regalis prosapiæ, feminea magis directione res administraretur publica; temporibus ipsius per electionem Romani populi, in maximo Episcoporum aliorúmque Dei servorum concilio, ad Francorum translatum est dominium: quoniam & ipse eamdem quæ caput imperii fuerat, & multas alias tunc in orbe videbatur tenere provincias, ob quod & jure Cæsarea dignus esset appellatione. Præfato itaque regni ejus tempore servus Dei Willehadus per Wigmodiam Ecclesias cœpit construere, ac Presbyteros super eas ordinare, qui liberè populis salutis ac baptismatis conferrent gratiam.

ANN. CHR. DCC XXCIX. Nov. VIII.

VI. *Quomodo* WIDIKINDI *persecutionem fugerit, & quid socii ejus passi sint.*

VERÙM sequenti anno, instigante diabolo totius boni invido, quidam exstitit perversioris consilii WIDIKINDUS, qui rebellare contra Regem visus Karolum, multam secum Saxonum multitudinem aggregavit: qui etiam unanimiter eos, qui in Fide Christi stabiles videbantur, persequi ac punire; servos quoque Dei per loca quæque vagantes dispergere, atque à finibus suis effugare cœperunt. Qua persecutione commota servum Dei contigit, secundùm mandatum Domini præcipientis, *Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam*; de Wigmodia transire in *Uuiriustri* *; ibíque conscendens navim, mare circa Fresiam transfretavit: sicque opitulante Christi gratia persecutionem eorum evasit. Porro Saxones crudelitatem, quam circa Magistrum nequiverant, in discipulos ipsius exardescente ira ferventiùs exercuerunt. Siquidem FOLCARDUM Presbyterum cum EMMINGO Comite in pago denominato Leri, BENJAMIN autem in Cibhriustri, ATREBANUM verò Clericum in Thiatmaresgao, GERWALUM quoque cum sociis suis in Brema, odio nominis Christiani gladio peremerunt. Et ipsis quidem ita ad regna cælestia effusione proprii san-

Matth. 10. 23
* Corb. Uuiriustri

[a] Philippus putat esse tractum illum trans Visurgim Saxonicum, qui jam Verdensem & Bremensem Episcopatus habet. Confer diploma Caroli Magni suprà.

[b] Anno DCC LXXX id refert Eginhardus, qui *omnem orientalium partium Saxones* ait Carolo Magno occurrisse *ad Obacrum fluvium, ubi maxima egrum multitudo in loco qui Horheim appellatur, ficta simulatione baptizata* dicitur: non quòd omnes, sed quòd ex iis multi baptismum fictè susceperint. Exstat hujus argumenti epistola Hadriani Papæ ad Carolum Magnum ordine 80 in codice Carolino apud Chesnium in tomo 3 Hist. Franc.

ANN. CHR. DCC XXCII. Nov. VIII. guinis feliciter evocatis, persecutionis tamen procella diutius postmodum rebellantibus desævit Saxonibus.

VII. *Quomodo durante persecutione Romam profectus sit, & in Fresiam redierit.*

QUo facto vir Dei cognoscens nullam sibi tunc temporis prædicandi opportunitatem inesse, arrepto itinere PIPPINUM Langobardorum Regem adiit, sicque prospero cursu Romam pervenit: ubi consistens, multis lacrymis & precibus ad Sedem sacratissimam beati Petri Apostolorum Principis se cunctámque Fidelium turmam sedulus ac devotus divinæ commendabat clementiæ; illos præcipuè, quorum cura maximè cordi erat, ne forsan suscepta in partibus Saxoniæ Christianitas machinatione diabolica tunc penitus adnullaretur. Inde autem discedens, & consolatione venerabilis Papæ HADRIANI non modicè cortoboratus servus Dei, gaudens repedabat in Franciam. Quo itinere contigit divinam in eo etiam operatam fuisse virtutem. Namque minister viri Dei, vocabulo ALDO, qui alimenta procurabat Magistri, quamdam habebat patenam ligneam, quæ vulgò scurella vocatur, quam jugiter mundam ac nitidam ad mensam ipsius coram eo ponere solitus erat. quam præfatus minister quodam die casu fractam reperit. Tempore itaque refectionis cùm eam vir Dei requireret, minister negligentiam quæ contigerat nequaquam ei celare voluit; sed hanc fractam fuisse narravit. quam ille ad se qualis erat statim deferri præcepit. Sed minister ad locum ubi jacebat rediens, quam antea fractam reliquerat, ac si nihil umquam detrimenti habuerit, integram reperit. Quam allatam coram ipso lætus ac hilaris posuit, qui antea tremebundus & pavens, iram justæ correptionis pertimuit. Quod ob gratiam sancti viri cælitus factum non dubitatur: quamvis ipse elationem fugiens magis in abscondito quàm publicè id fieri cupiverit. Igitur ab itinere concepto reversus, transivit ad locum qui dicitur Afternacha [a]: ibique discipuli ejus qui propter metum persecutionis passim dispersi fuerant, ad eum sunt denuo copulati. Quos ille benigna consolatione refocillans, ut pro Fide Christi constanter in omnibus se agerent, piè admonere studuit. Quique in eodem loco duobus ferè annis demoratus, elegit solitariam inclausus ducere vitam: ubi etiam non mediocriter vivens, cùm lectioni atque orationi operam daret, tum præcipuè scriptioni interdum deditus erat. Namque scripsit ibi epistolas beati Pauli in uno volumine, aliáque quamplurima, quæ à successoribus ipsius ob monimentum sanctæ recordationis ejus servata, hactenus manent inconvulsa. Multi quoque in eodem loco exemplis ejus & monitis ad meliorem sunt vitam correcti, & ad servitium Domini non ignaviter accensi.

VIII. *Ordinatio sancti Vvillehadi in Episcopum.*

POST hæc autem iterum venerandus Domini Sacerdos Regem adiit Karolum, qui tunc fortè in castello consederat Saxoniæ *Eresbur* [b], proponens voluntatis suæ devotissimam in præparatione Evangelii pacis

[a] Id est in Monasterium Afternacense, recentioribus Epternacense. Adamus: *Ipse Vvillehadus cum Liudgero Romam venit, ubi sanctissimi Papa Hadriani consolatione relevati. Liudgerus in montem Casinum recessit ad Confessionem sancti Benedicti; Vvillehadus in Galliam ad sepulcrum sancti repedavit Vvillebrordi. Itaque biennio uterque reclusi, contemplativæ vitæ operam dabant.* Legesis Acta S. Vvillibrordi supra ad ann. 739, & S. Liudgeri Sæculo sequenti.

[b] *Ersburg* Saxoniæ opidum ad Vviseram fluvium, Carolo Magno frequentatum.

affe-

affectionem, atque ipsius in hoc æquissimam requirens præceptionem. Qui pro consolatione laboris ac præsidio subsequentium ejus, dedit ei in beneficium quamdam Cellam in Francia, quæ appellatur Justina: præcepitque ei, ut iterum pro nomine Christi cœptam repeteret parochiam. Quod ille gratanter ac religiosè suscipiens, rursus venit Wigmodiam, & Fidem Domini publicè ac strenuè gentibus prædicabat. Ecclesias quoque destructas restaurans, probatásque personas qui populis monita salutis darent, singulis quibusque locis præesse disposuit. Sicque ipso anno, divino ordinante instinctu, gens Saxonum Fidem Christianitatis quam amiserat, denuò recepit. Sed & totius mali auctor incentórque perfidiæ Widikindus eodem anno a Regi se subdens Karolo, baptismi est gratiam consecutus. sicque ad tempus sedata sunt mala, quæ illius fuerant ingesta pernicie. Post hæc verò cùm omnia pacifica viderentur, & sub leni jugo Christi Saxonum ferocia, licèt coacta, jam mitescerent colla; memoratus præcellentissimus Princeps in Wormatia positus civitate, servum Dei Willehadum consecrari fecit Episcopum tertio Idus Julii b, constituitque eum Pastorem atque Rectorem super Wigmodiam, & Laras, & Ruistri c, & Asterga, necnon Nordendi ac Wanga: ut inibi auctoritate episcopali & præesset populis, &, uti cœperat, doctrina salutari opetibúsque eximiis speculator desupet intentus prodesse studeret. Sicque ipse primus in eadem diœcesi sedem obtinuit pontificalem. Quod tamen id tam diu prolongatum fuerat, quia gens credulitati divinæ resistens, cùm Presbyteros aliquoties secum manere vix compulsa sineret, episcopali auctoritate minimè regi patiebatur. Hac itaque de causa septem annis priùs in eadem Presbyter est demoratus parochia; vocatus tamen Episcopus d, & secundùm quod poterat cuncta potestate præsidentis ordinans. Percepta verò consecratione pontificali, cœpit in omnibus etiam devotus se agere, & virtutum studia quæ priùs exercuerat, multipliciùs augmentando cumulare.

Ann. Chr. DCC LXXIX. Nov. VIII.

IX. *Continentia ejus, & alia pia opera.*

NAMQUE à primævis temporibus magnæ vir iste fuit continentiæ, ac devotè Domino omnipotenti ab ineunte servivit ætate. Vinum & siceram, ac omne unde inebriari potest, non bibit. Esca autem ejus erat panis & mel, olera & poma. Namque ab esu carnium, à lacte & piscibus temperabat: nisi quòd memoratus Apostolicus HADRIANUS ei jam in novissimo propter valitudines, quas in corpore tolerabat frequentes, quò

a Nimirum anno DCCLXXXV, testante Eginhardo, qui Vvitikindum in Attiniaco villa Campaniæ Remensis baptizatum fuisse tradit. Adamus regni Caroli annum XVIII rectè notat. Lege ea de re epistolam Hadriani Papæ ad Carolum Magnum in tomo 3 Hist. Franc. quæ est ordine 91 inter Pontificias.

b Eumdem signat diem Carolus Magnus in diplomate superiùs adducto. Annum verò DCCLXXXVII statuere necesse est, tum quia Vvillehadus ordinatus est Episcopus post annos septem, quàm in Saxoniam directus est à Carolo, ex Auctoris sententia infrà. directus est autem ineunte anno DCCLXXX, suprà cap. 5. tum quia exacto prælaturæ biennio mortuus est anno DCCLXXXIX. Certè hanc ordinationem Chronicon Moissacense reponit anno DCCLXXXVII, his verbis: *Beatus Vulradus* (legendum *Vvillehadus*) *ordinatus est Episcopus in Idibus Iulii super Vvimoda, & super Kinsterò. & Asterga, & Cara, vel Serlodi. & Vvangia: & ibi docuit verbum Dei. & baptizavit eos in primis.*

c Rustri, Frisiæ orientalis seu Comitatûs Embdeni populi, medio sinu Jada appellato dividuntur in partes duas, è quibus qui cis Jadam *Rustri* & Rustringi; qui trans Jadam *Butjada*, id est trans-Jadani, *Stadlands*, *Stedingi* cognominantur. *Asterga* verò Comitatui Embdano inclusa, *Ostringa* vulgò dicitur. Lege Ubbonis Emmii librum 2 rerum Frisicarum.

d Eo Vvillehadus ante episcopalem consecrationem dictus est *Episcopus*, nimirum ob episcopalia munia, prædicationem scilicet, baptismi collationem, Presbyterorum variis in locis institutionem, & alia id genus. Hinc argumentum sume, cur Sancti complures, præcipuè in Belgio, *Episcopi* dicantur, qui tamen nusquam consecrati sunt Episcopi.

ANN. CHR. DCC XXCIX. Nov. VIII. Missa quotidiana. piscem comederet præcepit: cujus auctoritati ipse obtemperans, paullulum indulgentiùs in hac parte agere cœpit. Præterea nullus fere dies transiit, quo non sacra Missarum sollemnia cum magno fletu ac contritione cordis celebraret. Intentus erat jugiter lectioni atque meditationi sanctæ doctrinæ; psalmodiæ quoque pariter studiosissimè invigilans, ita ut pæne quotidie psalterium, aliquando etiam duo vel tria decantaret. His itaque & aliis bonorum operum exercitiis vir Dei suffultus, magnam populis in suimet ostentatione gratiam Domini prætendebat: sicque doctrina ejus duplici præfulgebat oraculo, dum quod prædicabat ore, confirmabat exemplo. Pertransivit itaque in circuitu suæ diœcesis vir iste beatus, confirmans populum Christianum qui olim baptizatus fuerat, & prædicationis verbo multorum ad viam salutis errantium corda compungens. Ædificavit quoque domum Dei miræ pulcritudinis in loco qui dicitur Brema, ubi & sedem esse constituit episcopalem, ac dedicavit eam Kalendis Novembris, die [a] dominico, in honorem Domini nostri Jesu-Christi sub invocatione sancti Petri Apostoli.

X. *Quomodo in Plexem [b] ægrotaverit & mortuus sit, Bremæ autem sepultus.*

POST hæc verò cùm studio piæ intentionis cunctam in circuitu perlustraret parochiam, ac docens ea quæ Dei sunt plurimos in fide corroboraret; pervenit ad locum qui dicitur *Pleccateshem*, ibique consistens, gravi cœpit corporis febre vexari, & de die in diem languor crescebat fortissimus, ita ut cum eo positi discipuli illius de vita ejus ulteriore jam desperare cœpissent. Quorum unus, qui beato viro fortè familiariùs loqui solebat, nomine EGISRIKI*, accedens ad eum, quasi de obitu ejus trepidatione metuerent, ei lacrymabiliter ac questuosè innotuit; intentans etiam plebis commissæ destitutionem admodum periculosam, quæ sub Pastoris regimine tunc tandem divino cultui parère videbantur. Noli, inquit, venerande Sacerdos, quos nuper Domino adquisisti, tam citò deserere. noli populum vel Clerum tuo studio aggregatum tam maturè relinquere; ne grex adhuc in fide tenellus luporum pateat morsibus devorandus. noli nos humiles clientulos tuæ Sanctitatis defraudare præsentiâ, ne videamur sicut oves non habentes pastorem errabundi vagari. Cui beatus vir in hæc compunctus verba respondit: Noli, fili mi, me à Domini mei diutiùs avocare conspectu. noli mihi temporalis molestiam vitæ questuosis depromere vocibus: nec hic longiùs vivere appeto, nec mori pertimesco. tantùm Deum meum, quem toto corde semper dilexi, cui tota intentione servivi, precari volo, ut mercedem bonæ remunerationis, qualem ipsi placuerit, mihi pro laboribus meis clemens ac propitius conferre dignetur. Oves autem quas mihi credidit, ipsi tuendas committo: quia & ipse, si quid boni facere potui, illius potiùs virtute peregi. Non deerit ejus clementia, cujus misericordiâ omnis plena est terra. Pia ergo devotione vir Domini cælo semper intentus, & orationis suæ ad Deum jugiter vota præmittens, sexto Idus Novembris, die dominico [c], post solis ortum, Confessor Domini pretiosus in Christi requievit nomine. Cujus ad exse-

* Philippo Egisrik

[a] Anno proinde DCC LXXXIX, qui littera dominicali D præditus erat.

[b] In textu *Pleccatesheim*, Adamo *in villa Pleccatzem quæ sita est in Rustria*. Surius edidit *Blexkensee*, nunc loco hæret nomen *Plexem*. Et est ibi in Visurgi infra Bremam & novum eorum portum *Fegesack* secura navium statio, inquit Philippus Cæsar.

[c] Anno eodem DCC LXXXIX, post octo dies quàm Bremensem Ecclesiam dedicaverat, suprà cap. 9. Confer caput 1 libri de miraculis. Et tamen in ms. Chronico Saxonico ejus obitus reponitur anno DCC XC.

quias plebs undique devota accurrens*, Patrem ac Doctorem beatissimum cum laudibus & hymnis ad sedem devehunt Bremensem: ibique eum in basilica nova [a] quam ipse ædificaverat, cum honore & reverentia condigna sepulturæ tradiderunt. ANN. CHR. DCCXCIX. Nov. VIII. [a]

XI. *Miracula circa eum post mortem ejus, tam in sua quàm altera in quam translatus est basilica.*

IN quo loco multis & evidentibus persæpe demonstratum est signis; quòd isdem beatus vir verè Domini sit miles electus. quæ tamen incuriâ & negligentiâ prætermissa, non sunt alicubi descripta: licèt non pauci exstiterunt, qui se scisse faterentur, divinam in eodem loco sæpius apparuisse virtutem. Sed & in alteram postea translatos ipse basilicam [b] temporibus successoris ipsius bonæ memoriæ WILLERICI Episcopi; cùm inibi quamplura etiam per divinam dicatur operatus potentiam, non sunt ab aliquo tecondita memoriæ, quæ multorum adsertio veraci probat impleta miraculo. Non est tamen occultandum silentio, quod ad gloriam beati viri divinitus patefactum, hactenus in Bremensi conservatum manet Ecclesia. Siquidem baculus hominis sancti, quem episcopali more ipse gestare consueverat, post obitum ejus Fidelium devotione in quadam fuerat arca repositus. Contigit autem domum, in qua hæc eadem arca degebat, subitaneo flagrare incendio, & cum domo pariter etiam arca cum omnibus quæ intus recondita fuerant, penitus est consumta. Sed baculum ipsum in nullo funditus ignis attingere potuit: verùm in medio ignis ita est repertus incolumis, ut nec signum quidem ardoris in eo ullum apparuerit. Unde Deus omnipotens in Sanctis suis verè est laudandus, qui in minimis etiam rebus meritum ipsorum suis declarat Fidelibus. Aliud quoque contigit, quod æquè beatum virum magni coram Domino fuisse meriti præmonstrat. Calicem quippe ejus, cum quo sacrificium Domino quotidie* offerre solebat, in quodam loco reconditum discipulorum ejus fidissima conservabat affectio. ubi etiam cùm ingestus ignis cuncta consumeret, ac si quid fortè metalli fuerat opere fabricatum, calore liquefactum deflueret; ipse cùm esset argenteus, omnino integer est repertus. Et verè miranda in eo Domini potestas apparuit, ut qui vero igne divini amoris vivens accensus fuerat, in ejus reliquias post mortem ipsius terrenus ignis non valeret. Creatura enim Creatoris subjecta imperio, etiam vim naturæ perdit, cùm jussum dominantis attendit: nec potest aliquid detrimenti quamvis natura dictante perficere, cùm vis uniuscujusque naturæ in Creatoris pendeat omnipotentissima voluntate. Mansit autem in Episcopatu beatus Willehadus electus Domini Pontifex annis duobus, mensibus tribus, diebus [c] XXVI, & peracto boni certaminis cursu feliciter migravit ad Dominum: cui est honor & gloria & potestas & imperium per infinita sæcula sæculorum, Amen.

Marginal notes: Miracula non scripta. — [b] — Pedum in igne illæsum. — item calix argenteus in Missam quotidianã. * al. continuè — [c]

Explicit vita sancti Vuillehadi Episcopi.

[a] *Corpus ejus*, inquit Adamus, *Bremam deportatum, in basilica S. Petri quam ipse ædificavit, sepultum est.* In Chronico Saxonico eam Ecclesiam VI Idus Novembris, *die dominico dedicasse* memoratur.

[b] Huc spectant Adami hæc verba ex lib. 1 cap. 19. VUILLERICUS *tres Bremæ erexit Ecclesias, quarum primam, scilicet domum S. Petri, de ligno lapideam fecit, & corpus S. Villehadi exinde translatum, in orientali quod fecit Oratorio recondidit. Narrántque posteri hoc factum pro timore piratarum, qui propter virtutem miraculorum Confessoris nostri corpus auferre voluerunt.* Unvvanus Archiepiscopus *capellam S. Vuillehadi combustam reparâsse* dicitur.

[c] Eumdem calculum præfert Adamus, hoc addito: *prædicavitque tam Fresis quàm Saxonibus post martyrium S. Bonifacii omnes annos triginta quinque. Obiit autem senex & plenus dierum in Fresia, in villa Plecazze quæ sita est in Rustris.*

ANN. CHR. DCCCXCIX. Nov. VIII.

INCIPIT DE MIRACULIS IPSIUS.

Præfatio S. ANSGARII in miracula S. WILLEHADI.

BONO *omnipotentis Dei, qui gratuita pietatis suæ praordinatione quosque in Ecclesia sancta Pastores constituit ac Doctores*, ANSGARIUS *Bremensis Ecclesiæ Præsul, universis per orbem concordi fraternitate degenti Fidelium societati, pacem & beatitudinem in Christo orat sempiternam.* Laudes Dei quas Sanctorum ejus acta miranda testantur, non debere silentio præteriri, multoties jam exemplis Patrum addiscimus: qui plurima eorum quæ Domini pietas per servos suos in hoc exercuit sæculo, studiosiùs litteris commendavêre, quæ non solùm viventium religiosam portenderent sanctitatem, verùm etiam perenni vita cum Christo regnantium immortalem præmonstrarent gloriam. Revera enim qui hinc translati, adhuc tamen miraculis & diversarum ope virtutum hic populis adesse cernuntur; magnam nobis suæ glorificationis dignitatem ostendunt, & quanti apud Deum sint meriti, luce clariùs Fidelium patefaciunt cordibus. Sed & magnum catholicæ in hoc Fidei declaratur indicium, dum quod invisibiliter divina peragit sublimitas, ac si oculis conspiciat, indubitanter cælitus factum Christiana non diffidit credulitas: & Sanctorum acta deputat meritis, quæ in eis fiunt locis, ubi sacratissimæ eorum conditæ & habentur, & venerantur reliquiæ. Quia licèt solus omnipotens sit Deus Israël, qui dat virtutem & fortitudinem plebi suæ; tamen mirabilis ipse in Sanctis suis prædicatur & colitur, quorum precibus fit ac meritis, ut prodigia & signa majestas operetur divina. Nec tamen solummodo ibi Sancti prodesse cernuntur, ubi temporaliter in cineribus suis ac reliquiis præsentes fore videntur: verùm ubicumque fideliter invocati, per eum qui ubique præsens est, potentia & majestate Creatoris meritum ipsorum remunerantis, in omni loco dominationis ejus Fidelibus suffragari creduntur. Quod multis jam & evidentibus sæpiùs patefactum constat remediis: quia plurimi, sive inter tempestates ac procellas fluctuum, seu inter alia quoque discrimina positi, ad invocationem cujuslibet Sancti subitò se divinitus senserunt adjutos. Unde si qua Dominus per Sanctos suos miranda dignatus fuerit operari, jure ad notitiam plurimorum *, ut posteris in memoria maneat spei, quod priores ob gratiam perceperunt fidei. Quapropter nostra quoque humilitas ea quæ in diebus nostris per potentiam divinæ operationis ad ostendenda merita beati Pontificis & Confessoris WILLEHADI patefacta claruerunt, litteris indagare censuit: ut quæ in antiquis olim venerata jure prædicavimus Sanctis, nunc in temporibus nostris ab eo qui hujus nostræ, Bremensis videlicet Ecclesiæ, primus exstitit Pontifex, innovata, toto cordis gaudentes adnisu suscipiamus pariter ac collaudemus miracula. Non enim immemor Deus adhuc populi sui deseruit quos redemit: verùm inter innumera paganorum infestantium discrimina, omni pæne solatio destitutis hanc supernæ visitationis voluit impendere gratiam, ut de divina multo certiùs præsumerent clementia, qui tantum támque Deo acceptum Patronum, in spiritu velut & in corpore, secum manere cognovissent: nec timerent licèt vastatam denuo inhabitare patriam, in qua sibi adesse sanctissimi Patris non diffiderent merita. immo læti desertas repeterent sedes, quos licèt hostilis incursio fecerit exsules, bonis exuberantes divina rursus reconciliaverit be-

* *supple deducuntur*

nignitas: nec despereot sibi præsidia Sancti in omnibus adfutura, cujus virtutem tam multiplicem in sanandis variè vexatorum seoserunt flagrare corporibus. ANN. CHR. DCC XXCIX. Nov. VIII.

CAPUT I. *Tempus miraculorum S. Vvillehadi.*

ANNO itaque Iocarnationis Domini DCCC LX, regni verò domini nostri serenissimi Principis HLUDOVICI XXVIII, Iodictiooe VIII, in Ecclesia Bremensi cœperunt divinitus agi miracula, & de die in diem semper multipliciùs crescere, ita ut jam longè latéque per populos rumor increbresceret plurimus, verè divinam in eodem loco apparuisse gloriam, & merita beati Willehadi in eadem basilica requiescentis honorabili virtutum flore pullulare. Quæ cùm per multorum ora volutarentur, & tam in præsentia nostri, quàm etiam absentibus nobis, publicè multi ibidem sanitatis adipiscerentur commoda; decrevimus hæc eadem litteris comprehensa posterorum tradere memoriæ, quò unà nobiscum Deum qui in Sanctis suis operatur, omnis Fidelium natio gavisa collaudet. Et sicut præsentes per singula quæ tunc fortè miranda contigerint, in Domini laudibus tripudiando coorlamant; ita etiam pòst futura religiosorum societas cælestem in beato viro congratulans admiretur potentiam. Abhinc igitur miraculorum gesta ordiri incipientes, primò tempus quoque ipsum quo hæc agi cœperunt insinuamus, scilicet post Pentecosten, anno Nativitatis Domini supradicto; post transitum verò beati viri circiter annis evolutis LXX. Qui tamen priùs & in multis Deo dignus apparuit: quamquam hæc negligentiâ abolita, non fuerint celebri pervulgata sermone. Deinde & nomina eorum qui sunt curati, unà cum valetudinis morbo; sed & loca quoque in quibus vel progeniti, vel conversati fuerant, partim prout res se habebat, interserendo texuimus: quò & veritas miraculorum multipliciùs attestata commendetur, & singuli ex propioquis vel vicinis suis ejus subsidio medicaris, quantam beati viri persenserint gratiam, devotiùs recogooscant.

II. *De quatuor in aliis post mortem ejus factis miraculis.*

IGITUR femina quædam de *Osleveshusun*, Dida nomioe, per septem annos cæcata, dum quodam sabbato dominam suam peteret, quò ad Ecclesiam procederet; illáque respooderet, sibi tunc non licere, sed in crastinum mane die dominico se simul ituras: illa statim maturè dilnculo surgens suam acceleravit præire dominam, atque ad Ecclesiam quadam deducente se anicula gressu properare veloci. Quò cùm pervenisset, ibique orationi dedita solo prostrata iocumberet, subito divini muneris dono lumen recepit amissum. Cúmque post eam veniens domina ipsius basilicæ penetraret intima, eámque ex ipsa loquela præsentem adesse cogooseeret; repentè ad illam accurrit gaudens & dicens: Mea domina desideratissima, gratias Deo omnipotenti & laudes refero, quia meritis beati Willehadi te oculis meis videre promerui. Quod factum illa admirata cunctis ibi adstantibus confestim enarravit, & quòd verè illuminata fuerit, multorum testimonio approbante patefecit. Sicque hæc virtus in populo ad clarificationem Dei publicè manifestata est. Miraculum I.

II. Rursus de pago Emisga femina quædam, nomine Wimod, novem annis cæcitatem perpessa, cùm quodam die vespertino tempore ad Ecclesiam conveniret prædictam, ibique facta oratione post vesperas hospitium ubi erat mansura repeteret; subsequenti nocte ei quod ex amisso lumine salutis ibi esset

ANN.CHR. DCCC XXCIX. Nov. VIII. remedium perceptura, in visu est denuntiatum. Cui rei ipsa ex voto utcumque credula Ecclesiam statim adire studuit, ibique merita Sancti toto invocans corde, divinâ adjuta gratiâ, luminis quod amiserat recepit officium. quod etiam ad gloriam Dei multorum attestatione continuò patefactum claruit.

III. Post hæc autem die Nativitatis sancti Johannis Baptistæ, in conventu populi maximo, septem languidi à diversis sunt infirmitatibus liberati. Quod quia per singula enarrare non necessarium duximus, duo tamen eorum quæ peracta sunt miraculorum singulatim perstrinximus, quò ex his etiam cetera valeant intellectu perpendi. Nempe una ex ipsis femina quædam fuit, ex villa in proximo sita *Luiduvinensbusun*, nomine Simod, quæ tribus aut eò amplius mensibus oculorum privata lumine, ibidem nutu Dei gratiam pristinæ visionis recepit. Altero verò de villa ipsius loci, videlicet Brema, exstitit morbo contracta femina, quæ in infantia dum fortuitò ignis adustione pede cremaretur, nulla subveniente medicina articuli sursum versi pæne ex toto pedem ei subvertebant. quæ multis annis eamdem perpessa molestiam, præfato die cunctis adstantibus pedis & articulorum extensio sanitatem promeruit.

IV. Porrò ex Laris de villa Sluttra vocabulo, quædam femina fuit per multos annos incurvata, quæ non aliter ambulare nisi manibus reprando poterat, nec omnino sursum respicere: ad postremum quoque ita morbo perurgente debilitata fuerat, ut non, nisi portaretur, aliquò devenire potuisset. quæ etiam habebat filiam, quam ex ipsa infantia nativo lumine cæcitas obscurtaverat. Hanc itaque, audita miraculorum virtute, simul cum filia propinqui vel vicini ad januam Bremensis detulerunt Ecclesiæ. quæ inibi posita, cùm fide aliorum subvecta advenisset, miseratione divina & de filiæ illuminatione gaudere promeruit, & semetipsam gestans ac sursum erecta, propriis gressibus notas repedavit ad sedes.

III. *Alia quinque S. Vuillehadi miracula.*

V. ITEM ex Laris de villa *Falathorp*, duæ feminæ, una contracta, & altera orba, cùm ad eumdem locum deductæ fuissent, divini muneris largitate incolumes ad propria sunt reversæ.

VI. Ex pago quoque suprà dicto de villa *Bokkenhusun* quidam adolescens multo jam tempore paralyticus ad eumdem locum deductus, divino nutu incolumitati pristinæ redditus, ad propria rediit sanus.

VII. Ceterùm de pago Ostarburge, ex villa nomine *Baldrikesvvich*, quædam femina, vocabulo Adsuit, paralysi valde graviter & diu vexata, cùm quadam die dominica eò adducta fuisset, & multi in eadem die, septem videlicet vel octo, ex diversis curati fuissent languoribus, ac post Missæ celebrationem hoc idem populo denuntiaretur, & pro exhibitis miraculis tam Clerus quàm & populus laudes Deo debitas modulatis decantaret vocibus; subitò ipsa è medio populi surgens, ad gradus altaris, ubi alii ægroti sanati jacebant, cœpit accurrere. quæ cùm à circumstantibus ne in chorum Clericorum canentium fortè prosiliret, retineri conaretur, ipsa quòd sibi præceptum fuerit, quò ante altare cum aliis sese collocaret, menti alacri fatebatur. Visum namque ei fuerat, quòd Sacerdos qui de aliorum sanitate populo adnuntiaverat, ei quoque ut surgens cum ceteris ad altare procederet manu annuerit. Cujus requisita infirmitate ac sanitate patefacta, omnes ad laudandam omnipotentiæ divinæ majestatem, atque extollenda beatissimi viri merita, tanto instantiùs, quanto & iterata virtute optabiliùs, corde compuncti lacrymisque præ gaudio obortis denuo alacres personuerunt.

Denique ex Waldsatis quædam fuit femina de villa Willianstedi, no- Ann. Chr. DCCXCIX. Nov. VIII. VIII.
mine Ikkia, quæ septem annis visûs fuerat cæcitatem perpessa: cui cùm de
præfato loco signa miraculorum jam fama vulgante ubique percrebrescerent,
quædam vicina sua exhortans dixit: Quare non & tu Sanctum Dei exquirere
conaris, ut tibi quoque lux oculorum patefacta clarescat? Illa autem se
libentissimè ita velle respondit: verùm hoc tantùm suo repugnare desiderio,
quia non haberet ductorem. Cui illa denuo subjunxit: Ecce, si alium non
habes, ego te quomodocumque potero illuc deducam. Cujus illa promis-
sum, quia aliud sibi nesciebat refugium, gratantissimè accepit. Erant autem
ambæ pauperculæ. Arrepto itaque itinere ipsæ duæ tantummodo, Domini
secum comitante gratia, ad præfatum tandem pervenerunt sanctuarium.
ubi cùm devotè precibus insisterent, illa quæ cæca fuerat, subitò illuminatur;
& conversa ad sociam suam subridens atque congratulans dixit: O quàm
bene, quàm bene mihi tuum contigit audisse consilium, ut Sanctum Dei
perquirerem! ecce unà tecum lumen cæli video. Hoc itaque factum statim
publicè prædicatum, magnam populis divinæ miserationis spem dedit:
quoniam secundum Psalmistæ dictum, illi derelictus est pauper. Ideóque &
ipse refugium est pauperum in tribulatione, pupillo quoque & orphano
ipse promtus erit adjutor. Recepto itaque luminis visu ipsa jam non socia Psal. 9. 34.
ducente, sed pariter comitante, ad suum sana rediit tugurium, Domini
laudes semper cantando, & comparis suæ salutaria monita gratias jugiter
referendo extollens.

De pago eodem quædam femina æquè Ikkia vocata fuerat, quæ per IX.
multa annorum curricula à cingulo usque deorsum paralysi ita contracta
exstitit, ut de membris ipsis nihil penitus sentiret, nec quòquam ire nisi
cum scabello sese trahendo posset. quæ ad sanctum perveniens locum, Do-
mini miseratione viribus reparatis, suis se pedibus quò voluit ipsa sub-
vexit.

IV. *Alia sex S. Vuillehadi miracula.*

QUIDAM verò homo indigena, causâ paupertatis circumeundo stipen- X.
dia quærens, ad basilicam sancti dudum convenerat Alexandri: qui
habebat filiastram secum circumeuntem cæcam, & ipse quoque duplici pœna
multo tempore orbitantem sustinens. ubi cùm morarentur, contigit me-
ritis Sancti prædictam filiastram ipsius unius oculi visionem percipere. Quo
dono exhilarati, ulteriora progredientes, ad Oratorium pervenerunt Bre-
mense: ubi in oratione positi, beati Willehadi intercessione multiplici
sunt fœnore ditati. Nam & ipse amborum visionem percepit oculorum, &
filiastra ipsius alterius quoque illuminatione est gavisa. Quod cùm Fide-
lium qui adfuerant denuntiaretur testimonio, plebs omnis exsultando lau-
dem Deo dedit.

Præterea ex pago *Nordvvidu* quidam homo ad limina memorati Martyris XI.
olim transierat Alexandri, qui mutus simul & surdus diutino labore ab in-
fantia miserabili potiebatur vexatione, meritis præfati Martyris auditum
percepit. Ultrà verò tendens, & ad basilicam Bremensis Ecclesiæ perveniens,
divinæ largitatis clementia loqui pariter & audire beato Willehado inter-
pellante promeruit.

Item ex Laris de villa *Otishusun*, cujusdam Frideberni filia omnibus XII.
membris diutino fuerat contracta languore. quæ ad prædictam deducta ba-
silicam, per dies septem gravissimam in corpore molestiam pertulit, ita ut
jam pæne exanimis præ doloris crederetur magnitudine. Sed tandem divi-
na annuente clementia leviùs agi cœpit: & ad pristinum reparata officium,

ANN. CHR. DCCXXCIX Nov. VIII. meritis Sancti incolumitatem recepit. quæ paternam revisens domum, omnibus sana membris, parentibus ac vicinis festivum planè exhibuit gaudium.

XIII. De Steornigis quoque ex villa *Grandikehard* *, quædam femina, Herimod nomine, duobus annis surda exstiterat: quæ ad prædictum deveniens locum, intercessione Sancti audiendo redire meruit.

* al. Gandrikesard

XIV. Item de Laris de villa *Falathorpe*, duæ illuc advenerunt feminæ, una incurvata, nomine Haraburg, & altera orba, nomine Macswid. quæ divinum ibi flagitantes præsidium, ambæ cum sanitatis gaudio proprias sedes lætabundæ repetierunt.

XV. Porro de *Vvege* villa publica, quædam puella multo tempore omnibus infirmata membris nihil omnino virium in proprio retinebat corpore. Ad Confessionem itaque deducta Sancti, divinâ largitatis munificentiâ & virium possibilitatem, & totius corporis recepit sanitatem.

V. *Alia septem S. Vvillehadi miracula.*

XVI. CETERÙM de Sturmi ex villa Ekina, quædam femina, vocabulo Gerswid, cæcitatem multo tempore passa, in eodem loco posita, lumine est privato donata.

XVII. Similiter quoque de *Stenthorpe* pagi * quædam femina diutius cæca, dum orationi decumberet, auxiliante beato viro luminis est curata remedio.

* f. pago

XVIII. Denique ex Fresia de villa Vestanko quidam cæcus vir Meinradus eò adveniens, supernâ illustratus gratiâ, luminis recepit officium.

XIX. De Laris ex villa *Hahthoresmund* nomine, novem annis excæcata, sanctissimi viri precibus longè optaram ibi recipere visionis promeruit gratiam.

XX. Ex Wigmodis autem, de villa *Midlistanfadarvvrd*, quidam homo, manu multis admodum contractus annis, ibidem Domino tribuente incolumis est redditus.

XXI. Item de Wigmodis ex villa *Vvestristanbeverigisati*, femina, Thiadgardis nomine, diu cæca, ibidem est illuminata.

XXII. De Sturmi verò, ex villa *Ekgnon* *, Akko quidam vocabulo, jam quodam in brachio vulneratus fuerat: cui cùm nulla subveniret medicina, armum ad omnia opera multis annis inermem habuit. Qui illò veniens, & dierum suorum otiosam consumtionem deplorans, auxiliúmque beati viri expostulans; superna donante gratia, cùm diu dolore brachii torqueretur, tandem sanatus porrectam extendit dexteram. Pro cujus incolumitate cùm omnes Deo gratias retulissent, ille domum reversus fiduciâ suæ jam sanitatis admonitus & de Dei misericordia certissimè confisus, uxorem suam quæ multo jam tempore in cæcitate permanserat, secum ipse ad eamdem reduxit Ecclesiam. Ubi cùm pro concesso remedio vir fide corroboratus, mulieri beneficium, & mulier quoque viri sui doctrinis admonita Dominum sibi inhianter posceret adesse propitium; cælitus inspirato lumine, subitò mulier clarè cœpit cuncta videre. quod statim in populo declaratum magna fidei tribuit incitamenta, & cunctorum animos ad credulitatem divinæ confirmavit potentiæ. Cúmque pro eorum salute Clerus ac populus personaret, ipsi ad propria gaudentes reversi, tanto alacriùs atque studiosiùs labori cœperunt insistere, quanto se meminerunt otiosè vacantes dies multos antea perdidisse.

* al. Ekynon

VI. *Alia quinque S. Vvillehadi miracula.*

XXIII. DE Laris quoque concepta jam dudum divina creverunt miracula. Nam quidam Rhoudwig, ex villa *Stenbike*, tribus annis mutus, cùm inibi

positus

positus auxilium beati viri imploraret tacitus, divina miserante gratia, apetto ore subitò Domini cœpit enarrare magnalia. ANN CHR. DCCXCIX Nov VIII.

XXIV. Item de villa *Resterflet* *, quædam femina multis fuerat annis morbo ita contracta, ut nec in lecto se in alteram partem absque adjutorio posset movere, nec ullius membri aliqua prorsus commoditate potiretur. Quam cùm amici fide excitati ad Confessionem deveherent Sancti, ibique in medio posita grabato, acsi feretro tamquam præmortua decubaret; subitò sana prosiluit è lecto, & prorumpens in medium laudes concinebat Domino. Nec jam curans grabati præsidia, in pace dimissa, viam qua advecta fuerat, propriis gressibus ambulabat intrepida. * al. Rehtereflet

XXV. Porro de villa *Bouchem* ex pago Lohingaho, quædam femina Hiberin * vocata, cùm infirmitate cogente omnibus esset membris invalida, ita ut nihil ei virium in proprio esset corpore, beati viri meritis ibidem sanitatem adepta est integerrimam. * al. Sibetin

XXVI. Rursus de Laris ex villa *Eggrikeshusun*, quædam femina ab infantia ita exstiterat manca, ut nulli umquam usui aptari altera fuerit manus. quæ cùm in sancto posita loco auxilium divinæ miserationis corde posceret intimo; subitò sana manibus plaudens utrisque, jubilationem Deo in voce reddebat exsultationis.

XXVII. Sed & de Liastmona quædam fuerat ancilla venerandi Comitis HIRIMANNI, quam ipse causâ operis textrini in domo sua Hethas cum aliis ancillis esse præceperat. Quæ cùm ibidem posita dominico inesset servitio, occulto quidem, sed recto Dei judicio aliàs sana, loquelæ tantùm est amissione damnata. Quâ cùm diutius molestiâ premeretur, nec aliquid prorsus loquendo resonare valeret; prædictus Comes miseratione Domini compunctus, libertatem ei pro animæ suæ tribuit remedio: sicque inde dimissam ad propria redire permisit liberam. Deducta igitur à comitibus, ad Bremam pervenit, statimque Ecclesiam adire devota (ut creditur) intentione curavit. Namque rerum effectu claruit, quid ipsa fideli mente tractaverit. Properans quippe ad fores Ecclesiæ, statim misericordiam Domini sibi obviam sensit. Nam in ipso introitu basilicæ, cùm ingrederetur fores atrii, impedimento linguæ repentè resoluto, altiùs exclamare ac laudes Deo canere cœpit. Cujus cùm causam coràm positi requirerent; quæ gesta fuerant, planè ac dilucidè enarravit. Sicque hæc virtus aliorum etiam testimonio in populo declarata, beati viri merita cumulavit eximia. Quæ inde ad paternam se transferens domum, cùm ipsa hilaris iret ac læta; sanitate simul ac libertate donata, parentes quoque ac propinquos ex suo fecit adventu ac prosperitate gaudere.

VII. *Alia septem S. Willehadi miracula.*

XXVIII. ITEM de Bremis puella quædam nomine Wige, diu muta, & omnibus quoque membris contracta, ita ut non aliquò nisi ab aliis delata sese transferre posset; in eodem loco meritis beati viri, & loquelæ usum, & membrorum omnium recepit officium.

XXIX. Post hæc etiam de *Uprinstri* quædam femina ex dextra parte à tempore nativitatis manca, nomine Tethileis, Domino auxiliante ibidem est sanata.

XXX. De Wigmodis autem, ex villa *Medemahem*, femina quædam, Ida vocabulo, novem annis cæcitatem passa, ibidem Domini gratiâ oculorum donata est luciflua claritate.

XXXI. Ceterùm de *Riustri* ex villa *Smalonflet*, quædam femina, Disflith nominata, per undecim menses uno oculo cæcata, illò adveniens, beati viri meritis amborum se gavisa est potitam lumine.

ANN. CHR. DCCXXCIX. Nov. VIII. XXXII. Femina quædam ex villa *Thadingen*, Egilmare vocata fuerat. quæ longo tempore morbo paralytico horrendum in modum afflicta, tandem miseratione divina ad sanctum perveniens locum, ibidémque instanter Deum deprecans, paralysi liberata, reparatis viribus Deo gratias egit, & cum gaudio domum rediit.

Variant edita in verbis.

XXXIII. Similiter quoque ex loco *Citirothe* nuncupato, femina quædam luminis officio diu destituta, cùm primùm ad eumdem locum pervenit, ibique orationi dedita, solo prostrata incubuit, subitò divini muneris dono lumen recepit amissum.

XXXIV. Rursus de Liastmona, nomine Rotgardis femina quædam clauda, cùm illic auxilium beati viri seriò imploraret, divina miserante gratia sanata propriis gressibus cum summa animi voluptate ambulabat intrepida *.

** hîc desinit codex Corbeiensis.*

VIII. *Conclusio miraculorum S. Vvillehadi.*

FUERUNT præterea multi causâ recuperandæ salutis ad eumdem locum properantes, meritis beatissimi Pontificis in via sanati. quorum aliorum relatione innotuit sanitas, quia nequaquam ipsi, uti cœperant, locum sanctum expetere curaverunt: verùm magis sanitate donati, ex itinere redeuntes ad propria festini cum gaudio sunt reversi, Dominum & beatum Willehadum magnificis laudibus prædicantes.

Verùm nos, ne prolixior narratio onerosa fiat legentibus, hæc & alia multa intermisimus, quæ tamen plurimorum ore vulgata in populis habentur. Corpus autem ipsius Sancti, quod jam tunc à loco requietionis suæ in alteram translatum fuerat basilicam, nos cum maxima Fidelium turma ac Cleri innumerabilis conventu exinde sublatum feretróque impositum, magnis populorum vocibus in laudem Dèi ac beati viri concrepantibus, die depositionis illius in nova quam tunc dedicavimus, collocavimus basilica: ubi honorificè compositum, magnificè postmodum atque innumeris claruit virtutum indiciis, & de die in diem meritis beati viri multiplicia nibi crescunt miraculorum signa. Agitur autem dies depositionis ejus simul & translationis corporis VI Idus Novembris, ad laudem & gloriam nominis Domini JESU-CHRISTI, qui cum Patre & Spiritu-sancto ûnus & verus Deus vivit & dominatur per immortalia sæcula sæculorum, Amen.

APPENDIX

De sancti Vvillehadi reliquiis.

CUM scripsissem in Saxoniam, ut quo loco essent sancti Vvillehadi reliquia addiscerem, accepi responsum sequens ab erudito Corbeia Saxonica Cœnobita & Bibliothecario Adolfo Overhamo. Corpus sancti Willehadi Bremæ tamdiu religiosè piéque adservatum cultumque fuit, quamdiu istic in pretio Fides orthodoxa & res sacræ. quibus in contemtum neglectúmque superiori sæculo ob hæresim deductis, non facilis fuerit sacratum exuviarum investigatio. Reperi quidem in ms. veteri hæc adnotata verbis sequentibus. » Temporibus domni HAMUKONIS Pathebrunensis Abbatis, » quidam religiosus Canonicus Bremensis Ecclesiæ, nomine VICELINUS, fraternitatis » nostræ societatem expetens, & eam à nobis consecutus, ad indicium suæ erga nos de» votionis & ejusdem fraternitatis confirmationem, contulit nobis cum consensu Epis» copi sui domini FRITHERICI venerandas reliquias sanctorum Confessorum & Epis» coporum præfatæ Bremensis Ecclesiæ, Willehadi, Ansgarii, & Remberti unà cum isto » libro, in quo ipsorum Sanctorum miranda gesta conscripta habentur. Quapropter di» gnam sui commemorationem apud nos & posteros nostros jure obtinebit. Hamuko » Abbas Monasterii SS. Petri & Pauli Paderbornæ Ordinis S. Benedicti existimatur præfuisse ab anno MCXX usque ad annum MCLIIII. *Hæc ille. Certè Fritherícus seu Fredericus Bremensis Antistes* obiit anno MCXXIIII, III Kal. Februarii, *uti legitur in historia Archiepiscoporum Bremensium post Adamum.*

DE SS. HAIMONE ET VEREMONDO MONACHIS MEDENSIBUS IN ITALIA.

Circa An. DCCXC. Febr. XIII.

Vitæ compendium.

1. MEDENSE *Partheneium, quod Mediolano abest millia passuum quatuordecim, via Comensi, suam originem sanctis Haimoni & Veremondo acceptam refert. Hi nobilissimâ (ut ferunt) Coriorum familiâ progeniti, cùm aliquando venationi darent operam, apros duos in se incursantes conspicati, in vicinam sancti Victoris ædem colli impositam perfugiunt: & conscensa uterque lauro, quæ gemino ibi fortè adstat, cùm ne sic quidem immanium beluarum furorem declinare se posse formidarent, voto se obstrinxêre, ut si ex illo periculo salvi & incolumes emergerent, eo loci Monasterium amplissimum ædificarent. Voti compotes facti, rem exsecuti sunt, ædibus religiosis præstis, quas Deo dicatis Virginibus sub Regula sancti Benedicti victuris commiserunt: & ipsi ibidem deposito secularium curarum onere monasticam vitam professi in annum fere septingentesimum nonagesimum. Anniversaria eorum memoria Idibus Februarii celebratur in vico Meda, in quo situm Cœnobium, quod hactenus stat penes Sanctimoniales Benedictinas. Horum Sanctorum mentionem facit Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, prætermisit Vvillelmus Abbas in Kalendario sanctorum Monachorum, quod Romæ rudi minerva delineavit anno Domini trecentesimo septuagesimo tertio supra millesimum. Eorum Vitam Italicè edidit Emmanuel Landensis, Iohannes Bollandus in compendium redegit: ex quo præmissa cum subsequentibus excerpta sunt.*

Translatio prima.

2. *Cùm multi anni effluxissent à morte Sanctorum prædictorum, Comitissæ* BESUTIA, *loci Abbatissa, augustiori templo in honorem sancti Victoris exædificato, cogitare etiam cœpit, ut sanctorum Haimonis & Veremondi corpora honorificentiori loco reconderentur. quod & ipsa præstitit, condito lateritii operis tumulo, in quem illatæ venerandæ Reliquiæ. Pii operis mercedem consecuta Besutia, acerbo alterius geniculi dolore liberata est. Sanctorum opem in suis etiam infirmitatibus experta sunt aliæ Sanctimoniales & sæculares feminæ. His accedit curatio Martini Luanini, qui ex gravi ægritudine usu pedum captus, ambulandi facultatem ad sacrum tumulum recepit die 18 Aprilis, feria sexta, anno* M CCC XXXVII, GUALDRADA *Menianâ Cœnobii Abbatissâ, ut fidem faciunt litteræ hac de re confectæ.*

S. Caroli Borromæi peregrinatio eò facta.

3. *Anno* M D LXXXI *Carolus Borromæus, Mediolanensium Antistes sanctissimus, locum invisit die ultima mensis Maii: & Sanctos piè veneratus, eorum cultum in urbem suam propagavit, curavítque ut eorum conversio sedilibus majoris basilicæ insculperetur. Iisdem Sanctis Mediolani in Ecclesia Franciscanorum publica impenditur veneratio.*

Translatio altera.

4. *Denique Fredericus Borromæus Cardinalis & Archiepiscopus Mediolanensis sollemni ritu eorum Reliquias ex vetusto Oratorio in majorem Cœnobii Ecclesiam transtulit* XVIII *Kal. Iulii, anno* M DC XXVI, *& subtus aram recèns ab se dedicatam in plumbea theca sepulcro marmoreo inclusas composuit, Cujus Translationis pompam legesis apud Bollandum.*

Circa An. MCC XC. Sep. XXVII.

VITA S. HILTRUDIS VIRGINIS
IN COENOBIO LESCIENSI,

Auctore Monacho Valciodorensi anonymo, qui vixit medio sæculo XI.

Ex mss. codicibus Lesciensi & Valciodorensi.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vita auctor.

1. HÆc Vita scripta est à quodam Monacho Valciodorensi, teste Jacobo Guisio; qui eam in Annales suos Hainonienses retulit. Auctor libelli de restitutione Cœnobii Lesciensis nomen Monachi Valciodorensis designat his apicibus W. atque id opus ab eo susceptum rogatu Lesciensium Canonicorum. proinde ante annum millesimum nonagesimum sextum, quo in locum Canonicorum restituti sunt Monachi. Quibus usus sit monumentis auctor in hac Vita describenda, nullatenus prodit. Ut pleraque vera sint, nonnulla sanè dubia fidei referuntur, ut quæ de Hugone Burgundiæ Principe, de velatione Hiltrudis per Theodericum Camaracensem Episcopum. Sed tamen cùm alia nos monumenta deficiant, hæc retinere juvat ad qualemcumque primordiorum Lesciensis Monasterii notitiam: de quo mirum est silentium Balderici in Chronico Camaracensi, uti & de Hiltrude virgine, de qua nihil alibi scriptum reperi apud antiquos.

Monasterium Lesciense.
* Liessies
* le Hainau
* Helpre
* Avesnes

2. Monasterium Lesciense seu Letiense*, in pago Hainoniensi* ad fluvium Helpram* prope Avennas* opidum, illustrius fuit à restitutione sua. Ejus auctor Theodericus Comes Avennensis, referentibus tum Hermanno Monacho inferiùs citando, tum Balderico de Avennis in Chronicis Hainoniensibus tomo 7 Spicilegii. qui & memoriæ prodit, sanctum Bernardum Clarevallensem Abbatem multum laborasse pro pacificatione inter Monachos Lescienses & Walterum Comitem, cognomento Plukellum, res Monasterii occupare molientem. Loci religionem & celebritatem mirificè auxit LUDOVICUS BLOSIUS Abbas piissimus, Ordinis nostri ac sæculi proximè elapsi ornamentum, qui mores suos tum in eximiis scriptis, tum in alumnorum animis expressit. Is enim labefactatam disciplinæ regularis formam ad moderatas, sed tamen strictas leges revocavit, quales posteri hodie usque religiosè observant præsidente venerabili D. Francisco Lonchierio Abbate, à quo subjectum libellum accepi.

Sanctimoniales.

3. Vixere eo in Cœnobio præter S. Hiltrudem & aliæ Sanctimoniales in disparatis ædibus à viris, PETRONILLA scilicet & ADA Avennarum Comitissæ, nobiles æquè ac piissimæ matronæ, sæculo XII. quæ Ada unà cum marito Theoderico Monasterium instauravit. De ejus stemmate gentilitio ac familia Rociensi agit Hermannus Monachus in lib. I de miraculis S. Mariæ Laudunensis cap. 2, ubi hæc verba: Hilduinus Comes Rociensis duxit conjugem Adeladam germanam domni Manassæ Remorum Archiepiscopi, ex qua genuit Ebalum.·. & Andream.·. septémque filias.·. Quintam nomine ADAM duxit Godefridus de Gusgia, & ex ea genuit Guidonem patrem Burchardi. Defuncto autem Godefrido eadem Ada accepit maritum de Aath, quo mortuo accepit tertium maritum THEODORICUM de Avesniis, & cum eo exstruxit Cœnobium, quod dicitur de Lescius, in propria possessione sua. defunctóque eodem Theoderico ipsa se ex toto contulit eidem Cœnobio: ubi plurimis annis religiosè vivens, defuncta & sepulta est. *Ita Hermannus, editus post opera Guiberti Abbatis de Novigento.*

Prologus.

DIE quinto Kalendarum Octobris sanctæ virginis HILTRUDIS celebrem agimus diem depositionis. Hanc psalmis, hymnis & canticis nos oportet celebrare festivis. Hæc enim à Domino & sanctis Angelis ejus in omnibus honorata esse cognoscitur, cui vivere Christus fuit, procul dubio & mori lucrum. Dum enim post Chri-

ſtum crucem ſuam tulit, dum ſæculi pompam contemſit, dum corpus ſuum inediâ & vigiliis in ſacco & cinere caſtigavit, dum ſecundùm Evangelium Chriſti vixit, nonne mundo mortua Chriſto vixit? &c. *Circa An. DCC XC. Sæc. XXVII.*

ANNO ab Incarnatione Domini DCC LI glorioſiſſimus Princeps PIPPINUS ſingularem Francorum & Germanorum Monarchiam obtinuit. Sic enim quia ad id dignitatis idoneus erat, utpote vi animi & corporis prædirus, fide catholicus, ſacræ religionis cultor, Zacharia Papa jubente primùm in Regem conſecratus eſt à Bonifacio Pontifice. Sed poſt Zachariæ deceſſum cùm in Papatus cathedra Stephanus Papa ſederet, & quibuſdam cauſis eccleſiaſticis exigentibus in Gallias veniſſet, ac S. Dionyſii Pariſiorum Eccleſiam dedicaſſet; hunc per ſeipſum cum omni ſecutura progenie in eadem conſecravit Eccleſia benedictione perpetua. Qui cùm modis omnibus ad perfectum veniret, & cunctæ res ei proſperè cederent; etiam primatum & optimatum pollebat nobilitate, quales decebat Regis Pippini eſſe. In iis erat Comes quidam nomine WIBERTUS, genere nobilis & actibus, pago Pictavienſi ex nobiliſſima proſapia ortus: & uxor illi nomine ADA, ex nobilioribus Francorum. Is hoſtilibus preſſuris nimiùm circumdatus Regem adiit, cujus maximè præſumebat de gratia, & juvabatur munificentia; precibus exegit, quatenus de regio jure locum ſibi concederet, in quo ſalva pace manſionem ſibi collocans ab hoſtibus ſecederet. Cui Rex, ut erat liberalis munificentiæ, ad petita annuit, amplas de jure patrimonii ſui impertitas ſibi poſſeſſiones inter Theoracenſem & Hannonienſem pagum ſuper fluvium Helpram adjacentes, frugum fertiles, pecoris abundantes, paſcuis ubertimas & ſilvarum denſitate opacas, venatione & piſcatione plurimùm præſtantes, adeo ut regium id eſſe donativum perſpicuum appareat. Quid multa? accepit, pro acceptis gratias egit, & quanti eſſent conſideraturus iter arripuit: voluntati ſuæ ſatisfactum in hac parte gratum habuit, & cum tota domo ad id locorum migravit. *Caput I. Hiltrudis parentes.*

Quadam igitur die cùm in venatibus aprum agitaret, hinc venatoribus, hinc canibus inſequentibus, præoccupavit eum ſupra fluvium Helpram in loco, qui hodie Leſcias nuncupatur. Cùmque luminibus latè circumductis loci illius opportunitatem prævidiſſet, divina inſpirante clementia animo occurrit, ut locum illum habitabilem redderet, Eccleſiam fundaret, officinas ſervis Dei utiles ibi ædificaret, quod ipſe ſitus loci patiebatur. Ad Regem rediit, maximas pro beneficio gratias agit, affectum animi patefacit. Rex affectum viri approbavit, de effectu perſuaſit, operam ſuam illi pollicitus eſt & impendit. Tunc ad uxorem ſuam venerabilem Adam rediens, demum affectum à Deo inſpiratum pandit, ſed & favorem, adſenſum & opitulationem Regis glorioſiſſimi edicit. Fiunt utrique in affectu concordes, ſæpe dictum locum qui prius erat ferarum, habitationem efficiunt hominum, & ad ædificationem Oratorii ſe viriliter accingunt. *II. Leſcienſem Eccleſiam condunt,*

Quia ergo templum Domini elegerunt & decreverunt eſſe, domum illi orationis ædificare deliberant. Sapientum igitur & religioſorum agente conſilio, in ipſa alvei ripa locus huic operi providetur aptus, & monaſticis officinis competens: qui aquam neceſſariis uſibus ſemper miniſtret, qui molendinum, piſtrinum, coquinam, hortum, vel artes diverſas intra Monaſterii clauſtra capiat. Tunc ſumtus dinumerant, ad normam jaciunt fundamenta, & in promovendo opere alterum quodammodo exhibent Salomonem. Oratorio tandem expleto & Eccleſiæ parietibus erectis & culmine adpoſito, clauſtróque bene officinato, circummanentes Epiſcopos vel Abbates, præcipuè Tungrenſem Pontificem adeunt, Sanctorum reliquias & *III. & Monaſterium.*

Circa An. DCCXC. Sep. XXVII. consecrationem petunt & impetrant. Pontifex pretiosas plurimorum Sanctorum donavit reliquias, præcipuéque S. Lamberti: unde ut ejus meritis novum suum Oratorium dedicarent, familiaritate, amicitia, suasione exegit. Denunciant rem Cameracensi Antistiti, ad cujus diœcesim Oratorium respicit: qui cum debito honore & reverentia S. Lamberti nomini illud dedicavit die III Nonarum Novembris.

IV. *Guntrado filio præfecto.* Erat illis filius, nomine GUNTRADUS, à puero sacris litteris eruditus, monasticis disciplinis institutus, monasticis usibus assuetus, meditationi sanctarum scripturarum studens, orationi lectionem, lectioni miscens orationem. In vigiliis ac jejuniis pervigil & frequens, quod dicebatur Monachum vivens, mundi nihil appetens. Hinc religiosissimi genitores aliquot monachici ordinis & vitæ coadunarunt personas, quibus hunc Patrem & Rectorem præfecerunt. Qui quamdiu conversatus est in ergastulo carnis, id quod gratiâ Dei erat quodque dicebatur, forma sibi commissis factus diligentissimè exsequebatur. Videres Helcanam & Annam masculinum sanctum Domino obtulisse, videres & alterum Samuëlem in templo Domini ministrare. non erat periculum Heli Sacerdotis metuere, quia & recalcitrantes pungere & adquiescentes in virga pastorea noverat Deo attrahere.

V. *Hiltrudis nuptias fugit.* Erat illis & filia, HILTRUDIS nomine, pulcra facie, sed pulcrior fide: nobilis genere, sed nobilior pia conversatione. Nam sicut ferrum ferro acuitur, & caritas caritate fomentatur; ita Virgo fratris actus æmulabatur: dum ille hinc alterum exhibebat Hieronymum, hæc illi alteram Eustochium. Huic tamen quidam Burgundionum Princeps, HUGO nomine, quærebat nubere, tum puellæ nobilitate & elegantiâ, tum longa nobilium parentum notitiâ & familiaritate illectus. Diem condicunt, conveniunt utrimque: de conjunctione matrimonii agitur, Virginis animus à parentibus prætentatur. Quibus illa, Si meam, inquit, super hac re quæritis sententiam, id certè quod sentio edicam. Jam dudum super omnia solum Christum diligo, huic fidem feci, huic nubere concupisco, & desidero. Si mihi patres vultis esse, si me filiam habere; si me à vero Patre, si à vero non sejungitis conjuge; vos mihi patres, me vobis filiam cognosco & profiteor. sin aliàs, nec vestram magnipendo paternitatem, nec meam vobis impendere habeo filiationem. Interim conquiescunt puellaria verba, & nullipendenda esse dicunt: mutandam utpote mobilis ingenii puellarem sententiam putant, verbum in crastinum reservandum decernunt. Nesciunt in muliere virilem animum, neque à Domino rem geri. Virgo sacra quid consilii caperet, quid ageret ignorabat. Parentibus resistere non poterat, necnon eis obedire nefas ducebat: attamen immortali sponso nubere toto desiderio ardebat. Hoc tandem arripuit consilii. Intempesta nocte paucis admodum & fidis arbitris comitantibus in proximam silvam confugit, ibique sibi latibulum collocavit. In crastinum piissimi genitores de fuga carissimæ sobolis audientes, non modicè turbantur, non modò propter filiam, sed & propter auctoritatem & amicitiam tanti Principis læsam. Suis tamen demandant, ut factum silentio tegant. In verba iterarò conveniunt, excusationem parentes in medium adferunt, Hiltrudem in interiore conclavi residentem in pridiana sententia perseverare, ad emolliendum ejus animum se non prævalere, in id conversationis eam jamdiu animum induxisse: ex quotidiano usu vitæ ejus, quæ omnino nihil levitatis habebat, & multorum attestatione id se comperisse. Votis ejus si obsistant, iram Dei de cælo timere, si liberos quos Deus dedit dignetur ad se trahere, in eo se maximè gaudere. Hinc illi gratias agere, salvam & inviolatam posse manere prio-

rem amicitiam, si alteram de filiabus, nomine BERTAM, æquè nobilem, nec minùs formosam, illi in conjugium placeat adsumere. Quid plura? utrimque consentiunt parentes, puellam Principi despondent, Princeps eam legitimè ducit uxorem, quæ & ipsa ante finem vitæ suæ religiosam visa est ducere vitam. Nunc ad latebram sanctæ Hiltrudis stilum deducamus. CIRCA AN. DCCXC. SEP. XXVII.

Igitur ante abscessum beatæ sororis revocatur à parentibus sancta virgo Hiltrudis, nuptura & ipsa, sed immortali sponso. Non verò post multos dies venerabili THEODORICO [a] Cameracensi Episcopo præsentatur, cui etiam qualis sit Virginis devotio, quæve peritio intimatur. Episcopus, ut erat vir virtutis, de animarum in Domino profectibus gaudens, gratias Deo agit: Virginis devotionem approbat, ad perfectionis studium per sanctæ ædificationis verba exhortatur, & ut propositum in finem servet Dominum orat. Postremo infra Missarum celebrationem sponsam suam Christo, immo per eum Christus sibi consecrat, & sacrum ei velamen imponit. Quæ suscepto sacræ Religionis habitu qualem se exhibuerit, nunc breviter inseremus. Videres namque Annam, non viduam, sed viro suo immortali verè conjunctam, verè præsentem, de templo nun discedere, jejuniis & orationibus diu noctùque vacare, nil nisi qualiter sponso suo placeret cogitare. Nullus eam levia verba aut risum moventia, nullus faciem suam ridendo effundentem aut audivit, aut vidit: etsi corpore juvenescebat, animo jam senuerat. Post orationem ad verba sacræ lectionis veniebat, quæ illi frater suus venerabilis Abbas GUNTRADUS, quasi SCHOLASTICÆ alteri alter BENEDICTUS, eructabat. Pòst ad cultum justitiæ redibat silentium, ut rationale de præsepio Domini animal ruminatura, quæ de plenitudine gustaverat sanctarum scripturarum, in luco videlicet orationi & meditationi aptato in eadem Ecclesia, in parte aquilonari, post Oratorium Fratrum. Sic per decem & septem annos cella Christi aromatica odore piæ & justæ conversationis fragravit in mundo, exemplum facta non solùm feminco sexui, sed etiam masculino. VI. Velatur.

Ea tempestate Deo digni parentes ejus cunctis quos heredes sibi adsciverunt immatura morte sublatis privati sunt: quorum corpuscula in sæpedicta Ecclesia continentur sepulta. Ut enim videre videor, nolebat eos Dominus mundi hujus malitiâ corrumpi, nec in hujus luti profundo demergi: ideóque semen longævum in regione vivorum eis daturus, tulit eos de medio iniquitatis. Unde factum est, ut filiæ suæ Hiltrudi virgini possessionum suarum domi forisque donationem facerent, à villa scilicet Molihamio *, ubi venerabilis Ada Ecclesiam Domino ædificaverat, usque ad villam Scanescum [b]. Quam procul dubio donationem hereditario testamento in manu ejus firmaverunt, ut ipsis liberè præesset dum viveret, & post decessum ejus in jus Ecclesiæ S. Lamberti ad usus ibidem Domino servientium cederent. Quod videlicet testamentum cùm ipsa ad sedes cælicas recessisset, plumbo sigillatum piissimi genitores, bene occulta intentione in futurum prospicientes, illi consepeliri fecerunt. Quod multos post annos tempore HENRICI Augusti, qui tertio OTHONI successerat, temeraria curiositate aperto Virginis sepulcro inventum, & à quodam non de heredibus, sed de pervasoribus eorum quæ fuerant sanctæ Hiltrudis, igne crematum est. Nunc de transitu beatæ Virginis dicamus. VII. Testamentum parentum. * Molhain

[a] Theodoricus Halitgario successit anno DCCCVIII, pervenitque ad annum LXIII ejus sæculi, auctore Balderico in Chronici Cameracensis lib. 1 cap. 41 & sequentibus. Ex quo intelligitur, aut sanctam Hiltrudem serius vixisse, aut ab alio Episcopo velatam fuisse.

[b] Hæc villa modò Vallis dicitur, vulgò *Vaux*, hactenus Monasterio subjecta.

Circa An. DCCXC. Sep. XXVII.

VIII. Hiltrudis obitus.

Quia ergo non est in hominis potestate judicium vel vita ejus, aliter quàm rati sunt religiosi parentes successit, ut scilicet prædestinaverat parentum omnium parens ante sæcularia tempora. Etenim Deo devota Virgo bono certamine certato, fide Christo servata, post modicum obviàm sponso exitura erat, & cum eo in nuptialem talamum intratura. Unde modico correpta languore paullatim cœpit tabescere, & corporis viribus magis magisque destitui. Cùmque per dies singulos languor ingravesceret, & jam necessitate mortalitatis nostræ de corpore cogeretur exire; aderat religiosus frater ejus cum sibi subditis, quotidie confirmans eam sacris mysteriis. Ipsa se eorum orationibus commendare, ipsa Dominum ut se in pace susciperet non desistebat orare. Aderant & piissimi genitores, aderat & familia: quia pium erat gaudere illi, & pium flere illam. Tandem sancta anima illa corporis ergastulo soluta est, ingressura ad quæ anhelabat tabernacula æterna, de quibus meditatione & voce cantaverat quotidiana: Quàm amabilia sunt, Domine, virtutum tabernacula tua! In talamum Regis à sanctis Angelis introducitur, & sponsi sui quem amabat, quem semper optaverat, vultui præsentatur. Fit gaudium in transitu ejus spiritibus angelicis, fit & omnibus Sanctis congratulatio, quia princeps hujus mundi nihil in ea invenit. E contrario fit religioso fratri ejus Guntrado, & cunctorum Fratrum collegio, piis parentibus & familiæ mæstitia, luctus, & dolor: qui etsi mortem perdidisse, & vitam invenisse credebant; absentiam tamen piæ vitæ graviter ferebant. Requievit verò mense Septembri sub die V Kalendarum Octobrium: cui collocaverunt sepulcrum, quale decebat Virginem Christi, à dextris altaris S. Lamberti, in parte aquilonari. Imposuerunt sepulcro laminam lapideam hoc modo inscriptam: HIC JACET HILTRUDIS CHRISTI VIRGINIS CORPUS, QUÆ OBIIT V KALEND. OCTOBRIS.

IX. & parentū.

Post dormitionem sanctæ Virginis, &, de quibus suprà diximus, liberorum, etiam Deo digni parentes in Christo requieverunt, quos venerabilis filius eorum Abbas GUNTRADUS in porticu Monasterii ejusdem in parte meridiana sicut decebat, eos sepelivit. Nam id loci ad sepulturam delegerant, & se hic collocari mandaverant. ubi patrem in lecto excelsiori, & matrem in humiliori seposuit. Hic enim humilitatis gratiâ, ut introeuntes sibi orarent ad animarum requiem, providerunt carnis pausationem, indignos se arbitrantes qui intra Ecclesiam dormitorium haberent.

X. rum Guntardi Abbatis.

Postquam autem fratribus parentibúsque & sanctissimæ sorori venerabilis Abbas, quem ad hoc ipsum Dominus servaverat, funeris exsequias impendit; & ipse mortis debitum solvit, beatámque animam cælo in æternum victuram misit. Corpus ejus à Fratribus, quos secundùm Dominum rexerat, & ut sui memores essent petierat, in medio Oratorii S. Lamberti collocatum est: ubi & nomen & meritum ejus usque in hodiernum diem præstò est.

XI. Monasterii res immutatæ.

Post cujus decessum annis multis perseveravit & valuit hoc in loco Ordo & Religio Monachorum: sed post Caroli Magni filiique ejus Ludovici Pii decessum, cùm successores eorum alius alium bello appeteret, & pluralitas Regum quod singulare fuerat Regnum sibi traheret, diriperet, vindicaret; majestas Romani Imperii paullatim delabi, magis magisque defluere ac innovari cœpit. Ubique Galliarum bella, cædes & vastationes fiebant, donec multiplicata sunt mala.

XII. Vastatio per Hungros.

Ea tempestate sæviente, cùm dispositum haberet Dominus flagellare populum suum, gens Hungrorum partes Galliarum irrumpens invaluit: quorum effrenata malitia, etsi redundatura erat in caput illorum, ad breve tamen

tempus

tempus immodicè grassata, urbes, castella, & vicos cæde & igne vastabat, sed & Ecclesiis Dei non parcebat. Igitur ad suprà memoratum Oratorium S. Lamberti properantes, ubi & multorum Sanctorum reliquias & sanctæ virginis Hiltrudis fratrúmque ejus ossa collocata diximus, ubi etiam multa requiescunt, de quibus non diximus, virginea corpora; ignem adhibent, ad cremandum multam operam impendunt. Sed, mirum dictu, igne virium suarum oblito nihil proficiunt. Nolebat enim Dominus Virginum suarum habitaculum ardere in igne, quarum corpora habitacula utique sua non arserant in libidinis ardore. Quid multis immoror? januas Ecclesiæ effringunt, amphoram vinariam illitam nitro erigunt, picem, stupam & malleolos lignorum siccamina subjiciunt, & varia igni fomenta subministrant: sed perparum sic quoque proficiunt. Nam quantum circulus circumdabat amphoræ, flamma elambens tectum adustum reddidit, & de reliquo nihil præsumsit. Illi casso labore frustrati desistunt, cunctam Ecclesiæ supellectilem auferunt, dissipant, & Fratrum claustrales atque serviles officinas igne concremant. Luctu & lamentis omnia complént, & multos utriusque sexûs & diversæ ætatis captivos abducunt: qui, postquam victoria facta est de Hungris, repatriantes, materiam capituli hujus calamo nostro dederunt. Ab illo tempore non solùm hic, sed & alibi locorum tam tempestuosis successibus status monasticus & ordo monachicus ad solum ductus est & omnino adnullatus, & Cœnobitæ dispersi sunt. Circa An. DCCXC. Sep. XXVII.

XIII. Direptio per sæculares. Hac tempestate translacta circummanentes provinciales quæ fuerant sanctæ Hiltrudis sibi usurparunt, & singuli viciniora quæque sibi rapuerunt. Facta sunt sæcularia quæ erant ecclesiastica: maligni homines suis adjungebant ecclesiastica, nedum ecclesiasticis addicerent sua.

XIV. Miracula. Ne ergo lucerna Domini diutius in absconso modii lateret, ut divina bonitas quanti apud se esset meriti hominibus palam faceret; plurimas ad tumbam corporis ejus cœpit operari virtutes, quæ per scriptorum negligentiam & imperitorum desidiam oblivione sunt abolitæ. Sed neque locus requietionis ad id studii vacantes tunc temporis habebat, neque temporum malitia ob malorum frequentiam adsentiebat. Neque enim studium potest esse in animo, nisi animus sit in tranquillo.

XV. Erat quidam filius Belial, Fragimarus nomine, homo equestris, à puero malitiosis imbutus & assuefactus moribus, alienorum raptor; neque Deum timens, neque homines reverens. Is mortem obiit, mortuum eum verè dixerim, qui vivens mortuus erat Deo. Qui antequam morte præventus esset, dato caballo suo Presbytero Ecclesiæ Lelciensis, quem ad prædas & sanguinem fundendum solitus erat sedere, impetravit sibi locum sepulturæ in porticu ejusdem Ecclesiæ, prope seu juxta corpora venerabilis Wiberti & Adæ parentum sanctæ virginis Hiltrudis. Nesciebant profectò bestiales homines sacra loca salvationem non præstare, sed damnationem; & quòd nulla est communio Christi ad Belial. Quid multa? hoc audito, edicto Cameracensis Episcopi clausa est Ecclesia illa, clericali synaxi & sacerdotali officio privata. Audiebantur noctibus voces dæmonum Fragimaro suo ut equitatum exeat inclamantium, sed ob sanctitatem loci illum auferre non præsumentium. Perterrebantur hoc audientes habitatores villæ, nullus nocturno tempore quavis poscente necessitate domum suam egredi audebat. Sancta Hiltrudis Presbytero illi in visu noctis apparens, Cur, inquit, sic præsumsisti, Dominice, (hoc enim erat nomen Presbyteri) ut cadaver illud fœtidissimum genitoribus meis supponeres, quo obstante nequeo ipsos visitatum accedere? scias pro certo te impune non laturum, nisi illud amoveris. Perterritus Sacerdos cùm evigilasset, non

Circa An. DCCXC. Sep. XXVII. ſurdus auditor comminationis, domeſticis ſuis ut cadaver illud auferrent impetravit, & in alluvione Helpræ extra Eccleſiæ atrium projectum ſummo tenus terrâ operirent. Sícque factum eſt, ut cùm illam victimam Plutonis amoviſſet, miniſtrorum ejus terrificas voces ulteriùs non audirent.

XVI. Erat & tunc temporis quidam, ADELARDUS nomine, Leſcienſis prædii poſſeſſor; & uxor illi ERMENTRUDIS nomine, bene religioſa, & frequens ad orationum & pietatis opera. Hæc cuidam boni teſtimonii puellæ, Robergæ nomine, providentiam commiſerat infantulæ ſuæ, Hadvidis nomine. Quia ergo non eſt perſonarum acceptor Deus, ſed in omni gente quæ timet Deum & operatur juſtitiam acceptus eſt illi; hæc puella quadam nocte audivit voces Angelorum in ipſa Eccleſia pſallentium. Ejulantis vocula infantulæ auditui obſiſtente, aliquantulùm blanditiis compeſcens infantulam, ad ſuavem illam intendebat melodiam, cùm ecce ſemivigilem dormitatio reſolvit in ſomnum. Adſtat puellæ puella virgo Hiltrudis (cellula enim ſupradictæ matrisfamilias, unde id auditum fuerat, Eccleſiæ contigua erat) leviter ſuſcitatam alloquitur, ſciſcitanti quæ ſit intimat, Hiltrudem ſe eſſe ejuſdem inhabitatricem Eccleſiæ edocet, & an aliquid audierit quærit ab ea? Illa quamdam ſuavem & auribus dulciter blandientem ſymphoniam ſe audiiſſe reſpondet. Scio, inquit, audiiſſe te, ſed non plenè. obſtitit ejulantis vocula infantulæ, ſed incurret ægritudinem, non tamen ad mortem; non ad punitionem, ſed ob confirmationem quam audiviſti laudis divinæ: & adſeveranti tibi de laudibus angelicis quas audiſti, ſanitas infantulæ ilico reſtituta teſtimonium perhibebit. quo dicto ſancta Virgo diſparuit. Cúmque diluxiſſet in craſtinum, ſecundùm verbum ſanctæ Virginis quaſi quædam lepræ varietas totam carnis ſuperficiem in illa à vertice calcaneo tenus corrupit. Nuntiatum eſt matrifamilias hujuſmodi infantulam ſuam incurriſſe tam ſubitò malum. Ipſa infantulam ſuam malè mulratam videns & morituram ad præſens, primò in ſtuporem, deinde ad deſperationem tota transfertur & dolorem. Adeſt puella de qua diximus; de laudibus quas audierat angelicis, & qua ratione id foret effectum edicit; ne illi timeat, ne de vita ejus deſperet matrem confortat, poſt modicum ei ſanitatem reddendam ex promiſſo ſanctæ Virginis confirmat. quod & factum eſt.

XVII. Elevatio corporis. Sunt perplura miracula quæ per virginem ſuam Hiltrudem Dominus operari dignatus eſt, quæ ſi voluerimus dicere, priùs terminabitur lux hodierna, quàm verba. Horum perſuaſus auditu ERLUINUS[a] Cameracenſis Epiſcopus, venit ad locum: cum multo honore, cum pſallentium Clericorum ſuavi hymnodia, cum thimyamateriis, ſanctæ Virginis oſſa levavit, & poſt altare S. Lamberti in locello novo compoſita exaltavit. Videres tantam in levatione ſanctæ Virginis lætitiam, quanta fuit videre in depoſitione mæſtitiam.

XVIII. Eccleſia reſtaurata. Tempore HENRICI Auguſti, cùm Cameracenſis faſces præſulatûs vir Deo dignus adminiſtraret GERARDUS, ſancta virgo Hiltrudis cuidam apparens; Age, inquit, dic Adelardo & Ermentrudi, quia locus Oratorii quod fundaverunt genitores mei, per temporum vetuſtatem, per injuriam & adverſitatem ſæcularem neglectus ruinam ſui minatur; in loco horrei ſui mihi Eccleſiam ædificare non differant. Illi ubi de revelatione audiunt, primò quidem quaſi in ſomniis hæc audientes diſſimulant: poſtea verò

[a] Præfuit ab anno DCCCCXCVI ad annum circà MX, mortuus aliquot annis poſt Ottonem tertium, quem obiiſſe anno MII prodit Baldericus in Chronico, ubi agit de Erluino in lib. 1 cap. 110 & ſequentibus, & de Ottone quidem cap. 114. Erluino poſt Secheri & Azelini ambitus ſuccedit Gerardus ex cap. 122. de quo infrà.

sæpenumero admoniti adquiescunt. Venerabilis matrona, utpote ferventior pro animæ salute, ad opus illud se viriliter accinxit. Talis enim erat auctoritatis, cui vir suus (quamquam suæ salutis non magnopere curans) contraire non prævaleret. Erat autem mulier genere & moribus præcellens, erat & casti conjugii, & (ut superiùs diximus) ad orationem frequens & pietatis opera. In promotione operis illius Davidicum studium in femina erat videre, qui in arca Ornam Jebusæi tabernaculum Domino collocavit. Tandem consummato opere, præmonito Ecclesiæ Cameracensis Episcopo legationem mittunt; quatenus Ecclesiam dedicatum venire dignetur. Episcopus, ut erat ferventis in Domino studii, voluntati eorum satisfacturus accedit, Ecclesiam v Nonas Maii dedicat, pretiosas de corpore S. Gaugerici ibidem reliquias collocat: sed & cum debito honore & veneratione sanctæ Virginis huc transfert ossa medelæ & curationis largissima. CIRCA AN. DCC XC. SEP. XXVII.

XIX. Miracula. Ecclesiam hanc propter seditiones quasdam in atrio factas contigit per episcopale edictum claudi, & divino Officio privari. Instante igitur anniversario dedicationis ejus, legatus velociter mittitur, qui ab Episcopo aquam benedictam ad Ecclesiam & atrium purificandum deferat. Legatus pridie sollemnitatis, dum tardat in redeundo, silent Clerici in vespertina synaxi. Molestè fert confluens populus divinis se frustratum laudibus. Quid plura? obseratis noctu Ecclesiæ januis, ecce agendarum vigiliarum horâ Ecclesiæ campanæ sonant. Æditus accurrit stupefactus, accurrunt & Clerici & de populo quamplures, legatum ab Episcopo remeasse putantes: at ubi Ecclesiam intrant (neque enim æredituus intrare solus præsumsit) sonus ille campanarum conticescit. Quiddam ergo divinæ virtutis adesse intelligunt, Dominum collaudant, virtutémque ejus ubique locorum promulgant.

XX. Referam & aliud miraculum quod bonitas divina per merita Virginis suæ operata est nostris temporibus. Erat mortalitas hominum hujusmodi. Fiebat subitò languor talis, quem qui incurrisset non convalescebat, sed vel sequenti, vel in præsenti moriebatur. Hac coacti necessitate diversi sexûs & ætatis homines ad suffragia S. Ettonis in villa quæ dicitur Domni-Petri ᵃ quiescentis confugiebant. Cùmque inde regredientes aliqui de villa Ransia * ad Ecclesiam sanctæ Hiltrudis virginis diverterent, hujusmodi languorem quidam de comitatu illo puer subitò incurrit. Timentes ei parentes sui, quia nullus de hujusmodi languentibus in sanitatis statum reparabatur; ad sanctæ Virginis suffragia concurrentes, pro puero petierunt orationem, anniversariam voventes se reparaturos oblationem singulis annis. Convaluit puer de infirmitate, ut palam faceret Dominus, quantum apud se Virgo valeret in prece. * Rance

XXI. Per idem tempus Bellimontenses * villam ipsam prædaturi & igne crematuri conveniunt, supellectilem villæ auferunt, postremò incendium conflant. Incenduntur domus Ecclesiæ proximæ, ipsi Ecclesiæ incendium minantur, Clerici anxiantur, trepidant, festinant: Ecclesiæ diffidunt, quid agant, quò se primùm vertant ignorant. Tandem duo ex ipsis feretrum in quo sanctæ Virginis ossa continentur arripiunt, obviàm incendio portaturi. Jam ignis hærentes Ecclesiæ lambebat ædes, cùm ecce duo illi portitores inter duas domos angusta intercapedine exitum ab Ecclesia concedentes, obviàm habent incendium, nec ulteriùs progredi valent. Cùm non esset * de Beaumont

ᵃ Villa hæc, *Dom-Pierre* vulgò appellata, Cœnobio Lesciensi concessa est a Guillelmo loci domino, dein Monacho: modò Prioratus Lesciensi Ecclesiæ subjectus, in qua nunc B. Ettonis corpus cum sancta Hiltrude colitur. Fuit is Monachus Scottus, S. Fursei socius.

CIRCA AN. DCCXC. SEP. XXVII. declinare ad dextram vel sinistram, feretrum deponunt, ipsique in Ecclesiæ limen se recipiunt, sic sanctæ Virgini inclamantes: Si te cremari permittas incendio, tuo deliberandum committimus arbitrio. Mirum dictu! videres quasi vento retroactum fugere ignem, & in sese deficere. Hoc viso prædones miraculo desistunt ab Ecclesiæ crematione, & Clerici magnificant Dominum.

XXII. Contigit quemdam jam dictæ villæ habitatorem in eumdem morbum incidere, unde lecto decumbebat. videbatur autem in somnis sanctæ Virginis ossa per eamdem villam paullo pòst transferenda sibi enarrari. Expergefactus fidem facit visioni, suis retulit, ut calcearetur & obviàm deduceretur admonens. Illi primò putabant insanire: sed ubi instantem viderunt, ei satisfecerunt. ubi eductus est domo, ecce nolarum audiri cœpit sonus, quæ feretro sanctæ Virginis antecrebantur. Transeunti per plateas villæ occurrit, feretrum subiit, vota sua vovit, & post modicum Domino & sanctæ Virgini gratias agit vigoratus. Unde factum ut singulis annis non solùm hic, sed cuncti villæ ejusdem mansores in die depositionis sanctæ Hiltrudis & dedicatione ejusdem Ecclesiæ vota sua & preces hodiéque non desistant deferre.

XXIII. Contigit & aliud indicium virtutis ejus. Mulier quædam de villa, quæ Terluinus * vocatur, phrenesim incurrit. Hanc sui vehiculo imposuerunt, atque ad suffragia sanctæ Virginis adduxerunt. Cúmque ad ostium Ecclesiæ deposuissent eam, ædituus qui aperiret quærebatur. Sed cùm ille diu quæsitus venire dissimularet, isti verò præ foribus Ecclesiæ salutem miseræ implorarent, & vota sua Domino & sanctæ Hiltrudi voverent; hæc dormitare paullulum cœpit. Quam in manibus tollentes, & in vicina domo collocantes, somno eam crediderunt, quod sospitatis indicium esse credunt. Quæ cùm à somno evigilasset, se sanitatem recuperasse sensit, & re comprobavit. nam sana mente surrexit, locuta est suis, Ecclesiam intravit, Domino & Sanctæ gratias egit: & quæ deportata fuerat vehiculo, pedestris remeavit ad propria cum gaudio.

* Terlon

EPILOGUS OPERIS. Sunt & alia numerum excedentia virtutum ejus insignia, quæ ad laudem nominis sui & declarationem pretiosæ hujus lampadis quotidie operatur Deus, quæ & nos ipsi vidimus, & ab iis qui viderunt audivimus. Hæc scripsimus ut mirabilem in hac Virgine [a] Dominum prædicemus.

[a] Ejus corpus hactenus religiosè asservatur in Ecclesia Lesciensi, in sacello scilicet Reliquiarum, quod Antonius de Vvingio Abbas exstrui curavit, ac dedicari die 22 Octobris anni M DC XXVIIII per Franciscum Archiepiscopum Cameracensem.

VITA SANCTI SOLI

Circa An. DCCC XC. Dec. III.

MONACHI ET CONFESSORIS IN NORICO,

Auctore ERMANRICO Levita & Monacho Elevangensi * sæculo IX.

Ex tomo 4 antiquarum lectionum Canisii.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. AUCTOR *Vitæ S.* SOLI, *qui ab aliis* SOLA, *Rudolfo in Vita HRabani* SUOLO *vocatur, est* ERMANRICUS *seu* Ermenricus, *ab aliis* Ermenoldus *dictus, Monachus, dein Abbas Elevvangensis Monasterii in diœcesi Augustana, quod medio sæculo x ad Canonicos vertisse dicitur. Ermanricus Fuldæ litteris operam dedit præceptore* RUDOLFO *Monacho, cui hanc lucubrationem dedicat. Forsan is ipse est qui inter* Fratres conscriptos *Monasterii S. Galli numeratur apud Goldastum his verbis:* Nomina Fratrum de Elenhenwangia. Sindoltus Abba. Erfman Abba, *&c. Ermanrico etiam tribuitur interpolamentum Vitæ S. Magni seu Magnoaldi: qua de re dictum est in Sæculo secundo ad annum 665. Vitam S. Soli scripsit eo tempore, quo HRabanus Maurus Fuldensi Monasterio præerat Abbas, ut patet ex cap. 6. proinde ante annum* DCCC XLVII, *quo HRabanus Sedi Moguntinæ impositus est. Certè Auctor cap. 7 adfirmat, se plura S. Soli miracula ab ipsius Soli sene servitore didicisse: quod etiam testatur in subjecta epistola* GUNDRAMNUS *Levita, HRabani Mauri nepos, Cellæ S. Soli æditu us, de quo nonnulla infrà adnotabimus.* Vitæ Auctor.

2. *Colitur S. Solus* III *Nonas Decemb. in Eistetensi diœcesi, ubi ipse vixit. Quippe ipsius Monasteriolum dictum* Cella Solæ *in diplomate Ludovici Pii*, Solenhus *in Vita HRabani Mauri*, Solæ Curia *infrà*, Solæhofium *recentioribus, vulgò* Solenhowen; *situm erat* in pago Suala *seu* Sualefeldt, juxta fluvium Almule, *ut habent Ludovici Augusti littera, in confinio Turingia & Bajoaria*, in ea soli regione, *inquit Brovverus*, quam Marcgravii Anelzbachenses stirpis Brandeburgicæ insident. Rivus Almona, vulgò Altmule, subter ex Septemtrione labitur in Austrum, versùs Orientem Solæhofium lustrans, *demúmque Danubio recipitur. Hæc Cella ab ipso S. Solo subjecta Monasterio Fuldensi, (ut infrà cap. 4 legitur, quod etiam probat Ludovici Pii diploma à Brovvero relatum in lib. 3 antiq. Fuld. cap. 13.) paruit Præposito à Fuldensibus submisso ad annum* M CCCC LXXXVII. *tandémque à Lutheranis omni censu ac religione spoliata est. Lege Brovverum loco citato & Gretseri observationes in Vitam S. Vvillibaldi lib. 2 cap. 4.* Cultus & Cella.

EPISTOLA GUNDRAMNI AD ERMANRICUM.

CARITATE *qua Deus est amato* ERMANRICO *Diacono & Monacho* GUNDRAMNUS *Conlevita tuus æternam in Domino salutem.* Sanè cùm non ignorem me hactenus in activa & periculosa vita, & te ceu remotiorem à sæculari militia positum in theorica, non dubitem quin recordetis mei sedulò, ut me Deus omnipotens conservet à mundi retiaculo. Et ut lectum habes, ob deletionem criminum & augmenta præmiorum præsens hoc tempus à Deo indultum habemus. Quapropter,

CIRCA AN. DCCXC. DEC. III. Fratet mi, licèt diverſo habitu [a], uni tamen ſetviamus Domino, cujus onus leve eſt, cujus jugum fetre ſuave, volenti tamen. Dein honoremus & [a] Sanctos Dei devota mente, ſetvitio quo poſſumus: quia bonam voluntatem Deus in nobis quærit, nec penſat quantum, ſed ex quanto ſerviamus ei. Idcirco & te quaſi ceteris familiariotem popoſci, quatenus SOLI beati

S. Soli Vitam ſcribi rogat, Monachi vitam & geſta conſcribas, ut meritis ipſius, tui labotis mercedem apud omnipotentem retributorem accipias, ac mihi in eo ſatisfacias: & utetque cumulum ſudoris recipiat in futuro, ego petitionis, & tu ſctiptionis.

ex ſuo & aliorum teſtimonio. Nam & multos actus ejus agnovimus tam inſignes, & in vita hujus lucis agentem, & poſt hanc vix comparabilia facientem, ita ut aliquem ex prioribus Eremicolis vel Antonium vel Paulum in eo mitateris. Quæ non ſolùm ex ore meo didiciſti, ſed & à ſuperſtitibus quibuſdam qui vetba ejus & opera hauſere, indubius audiſti. Quapropter non pigeat te hanc viam nunc aggredi, ſcilicet ut geſta ejus brevi & veraci periodo conſcribas: quia & majora otia te hàbere cenſui ob beatam conſuetudinem Cœnobii. Et ideo neminem alium laborantium ad hoc opus quæro. Nolis, velis, acclamito,

* ſ. hujuſmodi ut hujus * materiam cum Dei opitulatione incipias expoſco, domini Abbatis parrui mei licentiam defeto; & RUODOLFI oratotis tui preces adnúntio: réque ipſe efflagito, quin & ex amicabili familiaritate firmiter mando, ut & veta & manifeſta Dei opeta luculento ſermone depingas, & in corrigendis & augendis Ruodolfum adeſſe depoſcas, ad ejus perſonam Prologum ſcarpſinans. Opto itaque fraternitatem tuam ubique bene valete mecum in Chriſto, Amen.

EPISTOLA ERMENRICI AD RUODOLFUM.

[b] OMNI *in arte celeberrimo Domno* RUODOLFO [b] *meo Didaſcalo* ERMINRICUS *ultimus omnium, ac indignus Levita plurimam æternámque in Domino ſalutem.* Ex quo, Pater ſanctiſſime, bonitatem ac doctrinam tuam aliquantulùm prælibavi juveniori tempore, licèt ut infans qui magis optat ludere, quàm mores & ſophiam diſcere; ex hoc tamen adſenſi, non quantus es, ſed ut quantula tunc virtus adfuit, quàm magni ac multiplicis ingenii

* eſſe vit ſapiens habeatis. Nec tale lumen in te fore * quiviſſet, ni ex luce lumi-

* σκότος, tenebræ, in editis malè ſcopos. num ſcotos * tua illuſtrata fuiſſet: quia omnis ſapientia à Domino Deo eſt, & ſpiritus ubi vult ſpirat, requieſcens ſuper humilem & trementem verba Dei. Qua de re, venerande Magiſter, in multis deſidero profectum laboris tui, dum & omnibus juxta Apoſtolum omnia factus es, mihi infirmo factus es ceu infirmus: quatenus ut aliger ſemiplumatus, firmior ex doctrina tua fiam, & quandoque gubernante in campum olo-agio-graphæ volare ac quieſcere queam. Quod & te ſcio magis rebus quàm verbis oſtendere malle, ſi tempus ſecundum adeſſe poteſt. Interim Paternitati tuæ intimare volui,

Rudolfum hac de re conſulit Ermenricus. quid ſuper petitione cariſſimi mei GUNDRAMNI tuæ mentis eſſet, utrùm incipiam, an (ut inſipientium moris eſt) penitus denegem, Nam hujuſmodi non ſolùm petebat, ſed & obſecrabat: Adjuro te per vitam meam, amande, ut in amore Domini Vitam S. SOLI Monachi conſcribas, propales, in quantum à fidelibus referentibus comperta ſunt tibi, nec abneges deprecanti. Cui tam honeſtæ petitioni, licèt laboroſæ, negare non potui. Idcirco & Paternitatem tuam depoſco, ut ubicumque in ſenſu vel in ratio-

[a] Gundramnus, in ſcholis licèt Fuldenſibus educatus, tamen Monachus (ut ipſe ait ligatus haud fuit), ut intelligitur tum ex hoc loco, tum maximè ex cap. 10, infrà. tametſi diu Fuldæ vitam monaſticam egit.

[b] Is eſt Rudolfus ſeu Ruodolfus, qui Vitam S. Liobæ ſuperiùs relatam ſcripſit, & forſan is ipſe Rodulf, qui ob pictoriam artem laudatur à HRabano in epigrammate 106 Inſcriptionum.

ne tibi videar titubare, paterno ſtilo emendes: quia & hujus beati viri progreſſus vel vita tibi eſt notior, & ad corrigendam ſeriem orationis ideo aptior. Nam ego tantùm ea quæ auditu percepi ſcribere malui; etſi non omnia, tamen ipſa quæ à religioſis viris audieram, prætérire dignum non cenſui: quia in multis evidentioribus ſignis apparet, quanti meriti ſit apud Deum omnipotentem iſte vir. Quapropter dimiſſa excuſatione, ad narrationem quamvis brevem Deo annuente jam veniam, ut ſimul in Chriſto bene ſemper tecum valeam. Amen.

Circa An. DCCXC. Dec. III.

Audita ſcribit.

INCIPIUNT CAPITULA.

Caput I. Quibus *temporibus & quo magiſtro ſit inſtructus & de qua gente progenitus beatiſſimus* Solus.

II. *Quòd ſolitudinem amaverit, & ob id cenſetur, ita vocatum locum & ipſum.*

III. *De æſtimatione nominis, & ipſius loci vocabulo.*

IV. *In quo pago locus ipſe ſit ſitus.*

V. *Qualiter ad aures Domini Imperatoris Auguſti* Caroli *ejus ſtudium delatum ſit, & de firmatione dominica circa ora loci ſupradicti.*

VI. *Quòd habuit ſui ſilvatici ſ' doris adminiculatores domnum* Willibaldum *Epiſcopum & germanum ejus Vunnebaldum Preſbyterum.*

VII. *De eo quòd à nativitate cæcum curavit, & claudicantem erexit.*

VIII. *Quòd ſurdum ac mutum invocato Chriſti nomine ſanavit.*

IX. *De miraculo aſelli ejus, cui in Chriſti nomine præcepit, ad morſum bidentium feſtinantem necare, & ſine mora accurrens momordit eum.*

X. *Tumba ejus ab indigno* * *Gundramno renovata, qualiter ore ſuaviſſimo tota regia domus delectabiliter repleta ſit: & quòd in decem capitulis ſermone mecum ſuper eo ſuccingere malui.*

* f. à Diacono

PROLOGUS IN VITAM S. SOLI MONACHI.

IN paganorum itaque multorum panegyricis, dum multos ſcenico more viventes ita poëticis figmentis comperimus perlectis eorum actibus laudatos, ut ſtolida mente & penitus à lumine fidei cæca eos in deos tranſtuliſſent, quos aliquod ſibimet inuſitatum commentante diabolo inveniſſe fabulosè jactabant: cur nos qui Chriſtiani ſumus ſignaculóque muniri ſtigmatis Chriſti, quo levato omnia Ægypti delubra cadentibus idolis diruta ſunt, taceamus glorioſum belligeratorum triumphum pro fide Chriſti in omni vita ſua decertantium, quin actus vitámque ipſorum, tamquam veriſſimo Regi militantium, liberiori religione deſcribamus? Quos ſigna per virtutem Domini non ficta, ſed veraciter facta, & præſentia, ac poſt hujus vitæ diſceſſum ſubſequentia clariſſimos reddunt in tantum, ut nihil dubitemus eos tot ac tanta nomine Domini invocato in terra facere præſentes. Et dum uſque hodie Maronis ac Homeri inutiles fabulæ à Chriſtianis viris lectitantur; cur non magis libet perſcrutari dicta ac facta majorum, ad quorum tumbas ſedulò procumbimus, divinam clementiam implorantes, quatenus per interceſſionem eorum qui jam ſunt in cælo cum Deo coronati, nobis qui adhuc in dubio ſcammate adſiſtimus, auxiliari ad gloriam ſui triumphi dignentur. Sed ne nimis in longum ſermo protelетur, abbrevientur hujus orationis ambages. Et quia magnorum heroum omnium acta penſare dignum me fore haud cenſeo, honorabiliſſimi beati Soli Sacerdotis Chriſti vitam ex parte tangendo, licètſuper vires meas ſit, propalare tamen aggrediar.

CIRC. ANN. DCC XC. DEC. III.

CAPUT I.

IGITUR beatissimus cælicola SOLUS, Apostolis in omni actione sua pæne consimilis, regnante domino PIPPINO Imperatore [a] super Franciam & Germaniam, eodem tempore, quo ipse de gente Anglorum magistrum suum, sanctum scilicet BONIFACIUM Archiepiscopum prosecutus est; hanc in patriam ceu jubar solis clarissimum [b] delatus est: à quo Presbyter Monachúsque ordinatus, sanctæ conversationis initia sumsit. Cùm enim piissimus Imperator compertâ S. Bonifacii sanctimoniâ ac sociorum ejus, cœpisset familiaritate eorúmque collòquio amicabiliter potiri; annuente Dei gratia, cœpit beatum Episcopum Bonifacium præ omnibus his qui sub eo fuêre Episcopis habere, cúmque sui ac totius populi fidei doctorem fieri jussit. Qui cùm ab Imperatore mandatum sumens, totam Franciam, ac Alemanniam, ceu pater filios, non solùm lacte, sed & pane firmiore educavit. Atque, ut erat vir per omnia plenissimè doctus, ne per imperiale præceptum contemneret * Sedis apostolicæ privilegium, Romam adiit. ibi ab apostolico domino LEONE [c] accepta Archiepiscopatûs auctoritate, nactis benedictionibus Domini inde rediit, qui illuc devotus properavit. Deinde ut major lux Fidei in sua patria luceret, cœpit de sanctissima sua cohorte emeritos præficere Episcopos ac Presbyteros, ubicumque constituendos. Qui simul cum suo magistro, veluti cum summo Apostolo, gentem nostram in tantum correxere, ut Apostolos præsentes cerneres: sicuti & fides & morum institutio, quibus in partibus prædicabant, hactenus seminis hujus germen optimè pullulare declarant. Quorum pium initium elegantissima finis syllogismavit; dum & nullus ex his maniplis relictus est, quin vel glorioso martyrio coronatus, vel pia confessione honoratus est.

* al. contemneretur

II. Hic denique mitissimus vir, cujus in præsenti sermonem tenemus, S. Solus, inter ceteros compares suos ceu gratissima florum gemma, licèt latitans enituit: illisque, ut superiùs diximus, ad colligendos Deo populos ubique dispersis, iste multo ardentiùs præceptorem suum dominum S. Bonifacium in omnibus cœpit prosequi. Illam puto sententiam Domini memorans, qua dicit, perfectum omnem esse, qui est ut magister ejus. (Matth. 10.) Nec alias quàm ut B. Johannes Evangelista ex pectore Domini nostri JESU-CHRISTI plus ceteris divinam sapientiam ebibit, amplexatus: sic & iste magistro suo adhærendo omnis ædificationis documentum percepit adstructus plusque eremum cupiit, quàm ullos jam aridi sæculi rumusculos aut honores deciduos; (Psalm. 54.) gestans in mente vaticinium Prophetæ: En, inquiens, elongavi fugiens à sæculo, & quievi in eremo. Elevatisque virtutum pennis, veluti simplicior columba volavit, ac requievit corpore, scilicet in ea solitudine, quam ipse sibi elegerat. mente enim & animo semper fuit in Domino. Sed ne quid discipulis S. Bonifacii Archimandritæ deesset, Christo omnipotenti in omnibus cooperante, illi in sæculo tritici Domini dispensatores constituti, semina ubique centiflua mittentes, retéque Evangelii expanso, undique de profunditate sæculi hujus fluctivagas animas ad cælestis patriæ litus traxêre. At verò iste Solus Domini hymnis ac orationibus vacare desiderans, eremum petiit, & ob hoc, ut putamus, divina providentia Solus nuncupatus, quia solitudinem amavit.

III. Nempe & ipse locus quem incoluit ex ejus nomine solitudo dici potest:

[a] Sic non rarò Francorum Reges appellant mediæ ætatis Auctores, uti & alios.

[b] An S. Solus venit cum S. Vvigberto Abbate aliisque ex Britannia arcessitis à Bonifacio? an cum S. Vvunebaldo? cujus consanguineus fuisse à Philippo Eistetensi Episcopo dicitur, sed gratis quidem. Ermenricus cap. 6 memorat, Vvillibaldum & Vvonebaldum favisse Solo, *ut propria genetis vero*, dicturus *consanguineo*, si fuisset.

[c] Lege Gregorio II, à quo Bonifacius Episcopus & Legatus apostolicus creatus est, ut in ipsius Bonifacii Actis vidimus superiùs ad ann. 754.

quem

quem tamen quidam vulgaricè Cellam vel Curiam Solonis vocant. Ast ego Circa An. DCCXC.
salva aliorum æstimatione, dico, eum Monachum, id est Solum potiùs Dec. III.
quàm Solonem: & cellam ipsam, Cellam B. Soli, quam Cellam Solonis posse nuncupari, dum & ipse locus à mundi actibus sequestratus sit. Et ideo solitudo ipsa à cultore, scilicet Solo, nomen habeat. O quàm felix collegium beatissimi Bonifacii! dum & lucernæ Episcoporum, Presbyterorum, ac ceterorum graduum copiosè de suis per totum mundum lucerent; nec solitarios divina bonitas ex his abesse passa est. Quorum omnium gesta scribere non solùm super meas vires est, sed & omnium pæne linguarum doctorum fortium series cessat. Plures enim in secreto pectoris sui cubiculo conati sunt Deo placere, quàm superficie tenus actus suos propalare mallent: licet apertum sit ex fructu, tales tam de quali radice processerint.

IV. Ante verò quàm ad exponenda ejus miracula veniam, ratus sum aliquid succinctum edicere de ipsius loci situ, in quo beatus Christi Confessor sibi tugurium nobile statuit. Quod licèt exiguum ac vile visui haberetur, proprio tamen stratis * palatiis hoc delectabiliter potitus est. In pago namque *f. speciis
Suala vel domo * ipse locus situs est, habens orientali ex parte flumen quod *f. dumo
Altmona nuncupatur, piscibus copiosum & maximè bimanes cancros ebullientes, navalique mercimonio aptum. At ex occidentali & semmeridionali plaga ita undique alpibus celsis circumseptus est, ut vix unius difficillimi adscensûs præbeat euntibus facultatem. Ex septemtrionali verò parte amnis supradictus veniens, decurrit ad Orientem ac Austrum versus. Terra autem ibidem adjacens sterilis est, nihilque pinguius sigale gignit, tedisque arborum ac pice aliis arvis famosior. Hunc nempe in omnibus tam jucundabilem ac delectabilem locum elegit sibi incola sanctus, sciens scriptum, quòd arta via est verè quæ ducit ad atria vitæ. Nec immemor prophetiæ dicentis: *In cubilibus in quibus priùs dracones habitabant, orietur* Matth. 7.
viror calami & junci, & erit ibi semita, & via sancta vocabitur. Quæ quamvis typica sint, huic tamen cælicolæ loco non inconvenienter aptari possunt: quia ut ex referentibus agnovi, sævis serpentibus ac beluis dirissimus locus ipse antea est refertus. Sed vox in deserto clamantis direxit viam asperiorem in planiorem: ita ut undique Christicolæ ad venerabilem Christi Sacerdotem confluxissent monita salutis percipere. Tantùmque meruit piæ virtutis obtinere, ut plures à malis bestiolis obsessos ore extraxisset, ac Christo ad animas eorum viam paràsset. Isa. 35.

V. Cúmque enim fama prodigiorum ac virtus Domini evidens de eo longè latéque percrebuerint, Deo eum in omnibus gubernante, séque sub sincerissimo humilitatis pallio occultante; pervenerat tamen de eo sermo usque ad aures ipsius domini ac serenissimi Imperatoris CAROLI Augusti: quia non potuit civitas abscondi super montem posita, neque lucerna lucens occultata est, sed potiùs elevata. Cæsar autem Augustus supradictus, uti sapientissimi fuit ingenii, perscrutans omnia gesta ejus, tradidit ei cum firmissimo munimento ipsum locum quem incoluit, eúmque sui oratorem perpetuum fecit.

VII. Habuit itaque beatus Solus, post gloriosum triumphum martyrii S. Bonifacii Archiepiscopi, dominum WILLIBALDUM Episcopum & WUNEBALDUM germanum ejus Presbyterum adjutores sui * laboris, qui ei ut pro- *al. lapidici laboris
priæ gentis viro, omnibus his in locis adminiculum [a] ac solatium præbebant. Quin & accolæ regionum harum quòcumque adventantes, ei in Christi amore frequentiùs administrabant: aliquanti & prædii sui partem tradebant

[a] Adelbertus Heidenheimensis Abbas in Relatione historica de restitutione Cœnobii sui facta Monachis Benedictinis, à Gretsero edita, *villam qua Altheim vocatur*, inquit, *Sola Confessori contradidit* S. Vvunebaldus, cujus Acta uti & fratris Vvillibaldi superiùs exhibuimus

Circ. An. DCCXC. Dec. III. illi. Quam ille cum timore Domini accipiens, cum bis quæ domious Carolus Augustus ei donare dignatus est, ad egregium Fuldense Cœnobium potestativa manu contradidit, ubi Deo providente modò sanctissimus ac in omni parte peritissimus dominns Abba RABANUS perspicabiliter fulget: videlicet nemini devotior quàm illi magistro, quem sequi ab exordio cœperat; illique familiæ, quæ magistri sui institutionis imitatrix ubique nobilis habetur.

VII. Cœperunt autem & multa miracula, Domini gratia tribuente, per beatum Solum fieri, ex quibus pauca quæ ex quodam sene ipsius sanè servitore, in decrepita jam ætate superstite agnovi, adnectam narratione sub brevi. Enimvero priscis in gestis dum lectum sit ante Christi Incarnationem cæcum à nativitate neminem Sanctorum illuminâsse, licèt mortuos suscitarent, leprosos mundarent; & dum in hoc tempore moderno illud rarissimum sit; iste, salvo Omnipotentis privilegio & Apostolis ac successoribus eorum dato, natum à primis euoabulis cæcum signaculo Crucis apposito irradiavit, ocellisque ejus incognitum lumen ostendit. Per idem verò tempus & claudum quemdam in gestatoriis reptantem potiùs quàm ambulantem, ad cursus sui statum divina virtute erexit. cujus hactenus gestatoria in loco datæ salutis pendentia ad signum sunt. Sed cur hoc de eo calculosum * videtur, cùm ipse salutiferæ Medicus salutis dignatus est promittere membris suis, dicens: *Qui credit in me*, sicut dicit Scriptura, *opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & majora his faciet?* Quamvis oemo signis Dei æquiparari possit, quia omnis homo creatura Dei, & omoe booum ex Deo, & per Deum fuit; & omne corporale malum ex homine, & per diabolum fit, & quidquid mali iuvisibiliter constat. Sed ille humani generis inimicus per humilitatem Domini nostri JESU-CHRISTI perpetualiter victus ac damnatus est, quotidiéque per membra sua eum devincit, cùm per Sanctos suos qui hactenus mole carnis aggravantur, sed meritis eorum intercedentibus triumphat ipse qui pet eos pugnat: nec non & potiùs pet eos qui jam sunt cum eo coronati, ad quorum busta nostra peccata deflendo concurrimus sedulò, gloriosissimè contrarium nostrum pellendo eliminat, cootratiique dejiciuntur, ac sanitates saluberrimæ homioibus donantur. Horum omnia martyria plures ex frequentibus visibus restimonium liberiore ore testificantur, quia Deo propitianre ubique jam mundus in gloriosorum actionibus muoitus refulget, ex quorum meritis reliquiæ fiant salvæ. Et dum jam propè generaliter interitus ipsius immineat, crebrioribus necesse est ut urgearur angoribus: sed intercessionibus piorum paullulum differtur citò casurus, donec numerus beatorum impleturur, & sic pleniùs omnes Electi cum Domino semper sunt gavisuri.

* id est dubium
Joban. 14.

VIII. Nec boc prætereundum censeo, quòd piissimus Christi Sacerdos Solus plus se ad exercitium sanctæ conversationis quotidie extendens, pluris virtutis cumulum à Deo meruit roborata possidere mente. Nam & quemdam in bis misellis gregibus, qui sæpius orationis causâ ac eleemosynæ ad ipsam cellam confluxeraot, & benedici se ab eo petietant, conspexit horribili dolore detentum, sic ut nec loqui, nec audire quid posset; aliis ante eum ad benedictionem festinantibus, ipse stetit ut mutus. Sed dum diu beatus Solns in præcordiis suis orationem cum lacrymis ad Deum funderet; prospiciens iterum ac tertiò, & suspirans dixit: Surde & mute spiritus, exi à plasmate Dei. Et continuò cecidit coram populo, & sanatus est homo. Quod qnidem tabulæ pictatoriæ ibidem pendentes testantur id fore quod dictum est. Pensare itaqne mens humana difficillimè potest, quanto amore iste vir diligeretur à Christo omoipotente, qui eum non solùm in cælo sui regni participem, sed & in terra in his duobus signis egregiis facere dignatus est

æqualem, excepto quod Dominus semper facit cum potestate, hoc iste solus ex ejus dono & virtute egit lacrymosa cum impetratione. Etenim hæc vulgus & qui minùs intelligunt, nósque cum eis, pro maximis laudibus tenent, quod Sancti Dei in hoc sæculo à diversis languoribus corpora cæcorum, claudorum, aridorum, & paralyticorum in nomine Christi curant: sed tamen non solùm in hoc, quando potiùs & in eo opere laudandus ac glorificandus est omnipotens Deus, quòd ipse interiùs cæcos, claudos, & dissolutos nos quotidie curare non cessat. Nam & si altiùs intelligitur, in his debilibus non antea salus corporis tribuitur, quàm mentis ægritudo intus sanetur. quia nec corpus sine peccamine exteriùs affligitur, nec mens sine remissione delicti interiùs sanatur: licèt omnigenè sit nobis incognitum, quid unusquisque mereatur apud omnipotentem Deum. Sed sive sit hoc, sive illud, justus & æquus est Dominus in omnibus operibus & judiciis suis, ac gloriosus in Electis suis. Circa An. DCC XC. Dec. III.

IX. Sanè & hoc miraculum huic opusculo inserendum censui, quod multi vetustiores accolæ se meminisse ferunt supradicti pagi. Nam quondam in die dum iter suum nobile unà cum asello suo ageret, contigit se in quemdam locum devenisse pascualem, quo oves absque pastoribus pascebantur, nescio quò abeuntibus. Interim propiùs accedendo cœpit asellus aures vicissim erigere, dein offensis pedibus caput in altum extendere, ad extremum elevatâ caudâ declivis per avia currere cœpit. Tum adsessor suus hoc inusitatissimè fieri cernens, tremebundus uti senex desilit, séque Crucis signo obfirmavit. Cœpit tamen artiùs tractare, quid asino esset, vel quid super eum divina bonitas facere voluisset. Sed dum hoc secum deprehenderat, quod in via Balaam non fugerat, neque illum asellum fugientem Angelum, elevans oculos cernit lupum. Intellexit itaque vir Deo plenus naturalem asini sui formidinem, fixóque in terram capite paullo divinam oravit virtutem, & tunc demum ad fugibundum aiebat: In nomine Domini mei JESU-CHRISTI, ô asine, præcipio tibi, ut concito cursu irruas in eam bestiam quæ sub frutice latet, insidiando inscius bidentibus. At ille ex præcepto magistri sui intrepidus aggreditur lupum. Interim & manditis è diverso venientibus, & ad utrumque conclamantibus, insolitum & inauditum initum est duellum. Sed prævaluit asinus, & necatus est lupus, non à pastoribus cursitantibus, sed asellinis calcibus ac dentibus. Tum omnipotens Dei famulus pastores illos nimis cœpit precibus rogitare, ne hoc alicui hominum usque ad animæ suæ exitum dixissent. Hácque sponsione ab eis recepta, levatus in gerulum suum, propria repedavit ad loca. Unde nec mirandum est, cur omnes virtutes, quas per eum Christus omnipotens dignatus est operari, ad hoc usque tempus pæne latitassent, ita ut à nemine scribentium ante me propalatæ sint. Sed quare hoc, nisi quòd sicut istic, sic per omnia signa sua spectatores suos clausuris sui præcepti obfirmavit firmissimis? quatinus in omnibus Creatorem suum, in quantum virtus data est, imitaretur, qui cernentibus tribus discipulis transfigurationis suæ oroma mandatum dederat, nemini hoc ante gloriosissimam resurrectionis suæ palmam dicendum. Non aliter & beatissimus vir Deum omnium Creatorem imitando, qui non jam solus, sed gratiâ Dei plenus, sciens omnes pias virtutes, quas per suas preces ad honorem dantis obtinuit, non ab alio nisi ab eo fieri, qui semper magnificè operatur in Sanctis suis: & ob id inanes vulgi tumusculos sibi vindicare noluit, sed omnia in laudem Dei convertit, memorans puto illud Apostoli dicentis: *Vivo autem, non ego, vivit verò in me Christus.* Ductâ igitur in terris angelicâ vitâ, tertio Nonas Decembris [a], vocante Domino, a

[a] Incertum quo anno. at cùm senem ipsius servitorem viderit Ermanricus hujus Vitæ Auctor ex cap. 7, S. Solum ad annum circà DCC XC pervenisse veri simile est. Quid factum sit cum beati Soli Reliquiis, aut quò devenerint postquam beati viri Cellam Lutherus invasit, Gretserus se ignorare fatetur.

Circa An. DCCXC. Dec. III. adsumtus est ad cælestia regna. Obsecro autem per ejus amorem, quem felix Solus feliciter sequebatur, qui hæc fortè legere dignamini, ne rusticitatis meæ verba ore scyllatico attendatis, néve virtutes, quas per eum Dominus dignatus est ostentare, ceu inauditas rugosa fronte respuatis: dum & plurimi hactenus sint operum ejus adsertores, qui me non plura neque ficta, sed perpauca & veridica de eo scriptitâsse testantur.

X. Idcirco & ego ceu in calce hujus oratiunculæ, quid super eo nuper mihi narraverit dominus GUNDRAMNUS [a] Diaconus carissimus meus, qui modò cellulæ ipsius æditutus est positus, licèt Regis sit Capellanus, adnectere ociori penna curavi. sicque decimum capitulum cum tota sermonis serie finiri. Orationis itaque ac familiaritatis gratiâ cùm visitarem ipsum ut amicum, quamvis locum difficillimum, eremicolam tamen indagavi. Ast ille, ut est per omnia caritate plenus, benignè nos susceptos duxit ad hospitium, ibique omni humanitate ostentata lassabundi quievimus nocte præsenti. Nam ut in quarto hujus sermunculi capitulo dixi, nimis difficilis adscensus & descensus manet ibidem pergentibus, in tantum ut pæne non sit larior, quàm ad sonipedis unius iter sufficere potest. Quamobrem & multum impeditando laboravimus; & nisi Dei omnipotentis auxilio atque intercessione beati Soli suffulciremur, vel in articulis pedum, vel naribus cruentaremur: Deo tamen protegente illæsi pervenimus. Peracta autem nocte cum corporum refectione, diluculo primo hymnis ex debito peractis, licentiam petimus redeundi. Sed supradictus amicus meus animalia me ac equestres meos vehentia abducere jussit, meque ceu invitum precibus insistentibus secum & hunc diem manere obtinuit. Sed nec antea dimisit, quàm ei aliquid de gestis beati Soli Sacerdotis Christi scriptitare promisi: sic tamen ut secundùm id quod cognitæ rei veritas approbaret, méque juxta vires à Deo datas devotissimum exsistere velle. Tunc ille mellifluis verbis cœpit mihi narrare.

„ Ego namque, Frater carissime, imperante domino meo Rege, ex obedientia patrui ac domini mei carissimi & Fratrum ejus qui cum eo cœnobialiter vivunt, hic sum, ut cernis, in artissimum & sterilem locum deputatus minister. Sed ut scias me in eodem nullo modo persistere nec posse, nec malle *, nisi quædam causæ invitum tamen coëgissent; dicam tibi breviter, quibus mæroribus sedulò provocer in animo. Primum est, quòd ab ipsa infantia mea dominus meus beatissimus Abbas, qui mihi, licèt sim indignus, genitus est patruus, ex disciplina verò pater & dominus; me sinuosis nutrimentis cum sanctissimo Fratrum gremio educare cœperat, & ad virilem usque ætatem cum fomentis Patrum perduxerat. Sed prô dolor! nihil servitii hactenus videor rependere ei: quin & gemisco, me tam citò ab ipsius disciplina, non sponte mea, Deus scit, sed vi ablatum, & in Palatinorum numero, sicut noscis, nuncupatum. Ad hæc & hoc mentem sæpiuscule movet, quid in me boni dominus Rex potuisset nancisci, quòd servitium meum dignatus est appetere, vel cur voluisset me à quietissima Cœnobii vita, quamvis hactenus non ligatum, in ea educere, & in hæc asperrima montium juga statuere. Licèt dignior mihi præsens locus fore * videatur, grave tamen est mihi, nihil aliud quotidianis obtutibus, quàm saxea scopula & tedas adspicere. Indurata tamen fronte contentus sum hujus

* velle

* esse

[a] Alius hic fuit Gundramnus, HRabani Mauri nepos, à Gundramno Comite, quem Comitem HRabanus ipse laudat ob crucem erectam epigrammate 96 inscriptionum, ejúsque Epitaphium & Ordrudis conjugis composuit. Certè Gundramnus HRabani nepos è Fuldensi palæstra in Palatinorum numerum *ablatus*, ut ipse paullo pòst conqueritur, mox Cellæ Soli præpositus est æditutus, & ipse Levita: nec unquam conjugem duxisse videtur, tametsi Brovverus in Notis ad HRabani Carmina, unicum Gundramnum fuisse suspicatur.

Circ. An. DCCXC. Dec. III.

loci tugurio: nec hac in patria affecto plus commendari salvo commendato. Simul & hoc scito, quòd hanc querimoniam nulli hominum antea planxi: sed neque tibi propalâssem, nisi quòd obstrusa angustia familiariter dissoluta solet deinceps frequenter leviùs portari. Nam ne nimis longè sermonem protraham, hìc manendi Deo semper in omnibus opitulante hæc materies maxima constat: quia, sicut jam tibi narravi, supradictæ anxietates me hinc pepulissent, ni carissimus Deo Solus, cujus tu hìc ex aquilonari Oratorii latere monumentum adspicis, me detinuisset. Cùm itaque ego à viro venerabili domino ALTINO [a] Episcopo, ad cujus diœcesim locus ipse pertinet, rogarem, uti sepulcrum beati viri effodiendi, & in eodem pavimento aliquanto meliùs humandi licentiam daret, concessit ut rogavi: factóque jejunio, cum his qui tunc meeum adesse poterant, cœpimus fodere. Quod dum peractum est, levavimus sarcophagi operculum ex multis jam annis subtus terram positum, & tamen integrum. Et dum libentissimè quid intus incorrupti haberet contemplaremur, tantus & tam ineffabilis mirifici odoris fumus inde egressus est, ut tota basilica suavissimè ex eo redoleret impleta. At nos nimis attoniti, in parte qua steteramus domûs regiæ [b] ut fragiles procubuimus. Refocillati verò ex odore fragranti, divinam clementiam orantes resumsimus spiritum: & tunc demum propiùs accedentes, perspeximus non solùm sancti viri ossa integra, sed & ipsius beatæ glebæ pulverem ita sibimet cohærentem, nimiæque viriditatis speciem tenentem, ut quasi non olim mortuus, sed semper vivus putaretur. Hoc igitur, amande Frater, absque dubio scias, nobis cernentibus & pavorem nimiom, ac immensum tripudium inculcâsse. Sed quia omnia possibilia sunt omnia possidenti, laudavimus hymnis quibus potuimus Creatorem nostrum, qui dum nihil eramus, plasmavit nos: & dum culpis exigentibus ad nihilum demum reverteremur, iterum diaboli seductione oblita restauravit nos. cujus laus est in æternum, & in sæcula sæculorum, Amen. Post hæc verò cum ingenti gaudio statuimus beati viri Memoriam aliquantulùm altiùs, quàm pridem fuisset; non tamen in alio, quàm pæne in eodem loco. Et licèt alii de ejus virtutibus taceant, nos qui sub alis ejus sedulò degimus, ipsius miracula prædicamus, narrantes laudes Domini, & virtutes ejus, & mirabilia ejus, quæ fecit; & qui dominatur in æternum est benedictus in sæcula sæculorum.

Hanc itaque ego rationabiliter editam rationem intentus audiens cùm respondissem, Amen, aio ad eum: O nimiæ prudentiæ sagacissime Frater, quam æquanimiter querelam mentis tuæ disserueras, lætitiámque spiritualiter operis adjungendo, credo quòd nil jam sit quod te contristet hujus beatissimi viri precibus adjutum. Sed, quæso, cur mihi indigno atque imperitissimo, non dico angorem cordis tui, sed & signa, & virtutes hujus sanctissimi viri voluisses sic incognita novitérve coràm exponere: cùm ex multis jam temporibus audierim, cum multa fecisse, & te, licèt laborando in ejus tugurio affectibus quos dixisti, scierim perstitisse? Si quid tamen adhuc in animo volvas, ut carissimo edicas amico.

a Jacobus Gretserus tempus Altini Eistetensis Episcopi definit ab anno DCCC XLI ad DCCC LVIII. Et tamen Browerus in lib. 2 antiq. Fuld cap. 12 veterem refert inscriptionem, in qua hæc verba de Altino: *Anno dominica Inc. DCCCXIX, Indict. XII. mense Ianuario. XVI Kalend. Febr. dedicatum est hoc templum ab Altuino Episcopo Eihstatensis Ecclesia in honorem S. Salvatoris Domini videlicet N. I C. & sancta Dei genitricis Maria & S. Iohannis Baptista & S. Petri Apostoli, & ceterorum Apostolorum Domini, & S. Bonifacii Martyris Christi*, &c.

b Ergo in isto loco villa regia erat, cui præpositus Gundramnus, homo Palatinus & Levita, nepos HRabani Mauri, ex dictis.

Circ. An. DCCXC. Dec. III.

„ Tum ille; Frater amande, inquit, hæc idcirco tibi sic exposui, ut certior sis de almitate hujus emeriti viri. quamvis antea multa de eo prælibâssem, aliquanto tamen nunc de ejus beatitudine, ut reor, lætior manes. Quapropter mihi non deneges, quando aliqua ex miraculis ejus scriptis tangas, luménque quod in te divina gratia accendit, in hoc opusculo ne obducas, efflagito: sed vera ac bene cognita aperias, quatinus mihi satisfacias, & eum in perpetuo intercessorem habeas.

His nempe edictis rationibus, ô RUDOLFE in omnibus sagacissime, sicuti amore concatenati sumus, supradicti viri precibus libentissimè parui, sed tuæ sanctitati obuncam verborum congeriem commendo: quatinus rectis locum & miraculosis licentiam condones. Plura enim de supradicto sanctissimo scribere mentis erat, si non ubique noctis angustiæ tempus cohiberet. Attamen hæc pauca quæ scripta sunt, magnum martyrian* fidémque multiplicibus præbent, in tantum ut nihil fideles ac benivoli dubitare velint vel possint, quando credant eum semper cum sancto sanctum, & cum electo electum. Unde & ego in decimo sermonis mei capitulo finem de eo fieri malui: quia licèt minùs prudenter, perfecti viri tamen actus virámque descripsi, quod denarius & [a] quaternarius numerus figurarum: scilicet, ut qui in concordia decalogi & Evangelii totam vitam suam duxerat, tali syllogismo subjaceat.

* id est testimonium

HYMNUS EJUSDEM ERMANRICI

Ex ipsius hominis (SOLI) titulo exordium capiens.

Editus in tomo 6 antiquarum lectionum Canisii.

ς ΣΦΟΔΡΑ mirabilem promite carmine,
Cluit qui meritis undique stantibus,
SOLUM quem vocitant nomine typico
Plebs sacra sic Germanica.

O Oris qui famine undique colligit,
Fide corroborans Christóque populos,
Dans claudis iter, expulit & tetros
Instanti ore spiritus.

Γ Lingulas jusserat statum in pristinum
Restitui prece mutis, & condolens
Cæcis fert salubrem visum, qui cælitus
Est semper mitis omnibus.

< Vitâ consimilis vixit Apostolis,
Martyrium ferens juge qui in animo
Christique Virginum. . . .
Coheres gaudet νεαροῖς.

ς Sancta una Trinitas, æqualisque Deitas
Dispone famulis tibi quod placet tuis
Ut nunc te canere possimus perenniter
Qui regnas in perpetuo, Amen.

[a] Legendum videtur, *quod denarius æquat numerus figurarum.* in aliis legitur *secundum, ut qui, &c.*

VITA SANCTI BLAITMAICI ABBATIS HIIENSIS ET MARTYRIS, CUM ALIIS MONACHIS,

Circa An. Dcc xciii. Janu. xix.

Auctore WALAFRIDO STRABO, Abbate Augiensi.

Ex tomo 6 Canisii & Bollandi.

1. SI tantam meruêre suo pro carmine famam,
Qui sceleroforum mores & facta tulerunt
Laudibus in cælum, perfusi dæmonis arte,
Frivola nectentes hominum monimenta malorum:
Cur non liberiùs Sanctorum facta canamus,
Quos placuisse Deo nobis miracula produnt?
Quæ fidei virtute gerunt per munera Christi.
Nam Scriptura canit, Domino spondente pusillis: *Psal.* 80, 11.
Os aperire tuum studeas, ego verba ministro.
Quapropter, venerande Pater, carissime FELIX,
Præceptis parêre tuis ex corde paratus
STRABUS ego, misit quem terra Alamannica natu,
Scribere disposui de vita & fine beati
BLAITHMAICI, genuit quem dives Hibernia mundo,
Martyriique sequens misit perfectio cælo,
Ipsius ut meritis veniam per sæcla capessam.
II. Regali de stirpe satus, summúmque decorem — II. Blaitmaici patria, regiū genus.
Nobilitatis habens, florebat regius heres
Iste Dei Sanctus vitam ducendo pudicam:
Quódque solet rarò factum & non sæpe videri;
Quanto major erat, tanto dejectior ibat.
Spes patriæ, fortuna patris, Rex ille futurus.
Judicio justus, prudens, & corpore castus,
Sobrius, ornatus, jocundus, cautus, honestus:
Nobilis in genere egregio, generosior actu;
Obsequio locuples, meliùs virtutibus auctus;
Tractabat laïcus, quod Clericus efficiebat.
Cujus honorandum nomen sermone Latino,
Pulcher natus [a] adest: meritóque probabilis illo
Nomine dignus erat, Patrem qui cunctipotentem
Elegit, pulcróque Deum quæsivit amore.
III. Sordebant terrena animo divina petenti, — III. Fuga ad Monasterium.
Secretúmque latens in solo pectore mansit,
Donec ad effectum processit sancta voluntas.
Cœnobium furtim quoddam sine teste petebat:

[a] Nunc *blah* sive *blaa* Hiberni*s* pulcrum sonat, *mac* filium, ex Bollando.

Circa An. dccxciii. Janu. xix. Quíque fuit pridem patriæ per regmina Princeps,
Nomine pro Christi est factus tunc verna minoris.
Fascibus in mediis qui quondam terruit omnes,
Omnibus admissis sibimet sine milite servit.

IV. Patris, Procerúmque illecebræ discussæ.
Fama ut fortè volans patris pervenit ad aures,
Hinc stupor atque dolor mentem cinxêre parentis.
Subtractum dolet heredem, mittitque Senatum,
Agmina, Prætores, populum, præcepta, maniplos.
Duxque Coméque ibant, properanter Episcopus adstat,
Abbatúmque cohors, vicini, carne propinqui;
Hoc solùm nitente manu, si qualibet arte
Efficerent reducem vitata pericula mentem
Corde subire alio. O talis quàm cæca voluntas!
Ille procellarum se vix de gurgite demsit,
Quæsitóque diu titubans stetit anchora portu.
Nondum curarum potuit laxasse rudentes,
Nec terrâ fixisse pedem; cùm concita ventis
Aura pharetratis impegit ab æquore puppim.
Viique sua tremulam dissolveret unda carinam;
Ni regeret proram, qui sæcula cuncta gubernat.

V. Virtutes.
Mox miro à cunctis semper complexus amore,
Cunctorum studuit fieri dicique minister,
Mente humilis, linguæ custos, & norma bonorum.
Verba Dei capiens sitienti corde libenter,
Discendi studiosa gerens præcordia, libris
Perdidicit divina animo documenta sagaci.

Præfectura. Sicque vigens doctrinarum morúmque nitore,
Agmina multorum rexit veneranda virorum;
Exemplis sua dicta probans, vanósque favores
Pro nihilo ducens: cui laus & gloria solùm
Christus erat, Christus sermo, Christus documentum.
Pax clypeus, lorica preces, patientia bellum,
Mucro Dei verbum, spes & dilectio totum.
Nulli detraxit, nulli convicia struxit.
Singula quid fari per singula verba necesse est?
Cùm quidquid legitur virtutum, rite teneret,
Et quidquid vitii monstrat Scriptura, caveret.
Omnibus exsistens feliciter omnia factus,
Ut cunctos faceret Christo sua lucra referre.
Utilis & prudens servus per ovilia Christi,
Tempore qui certo mensuram farris opimi
Conservis tribuens, radiavit ubique fidelis.

VI. Martyrii desiderium.
Utque nihil meriti, nihil & probitatis abesset,
Martyrii palmam quæsivit mente benigna,
Sæpiùs hac causa peregrinas visere terras
Nisus, ab incœpto populo retrahente quievit.
Unde animo sedit fugitivo calle parumper
Optatam tentare viam cum discipulorum
Agmine non multo, pretiosa monilia secum
Virtutum sub mole gerens: ruptísque tenebris,
Nocte fugam capiens, properanter abire parabat.
Ecce superveniens fugitivis turba sequentûm,

Ad

Ad caulas capro retrahit pastore bidentes. Circa An. DCCXCIII. Janu. XIX.
Hoc quoque non taceam, sanctus quòd Spiritus illi,
More Prophetarum, rerum secreta ferebat.
Nam dum fama patrem longè latéque Beati
Ipsius ad superos vitâ fugiente volasse
Proderet, exposuit non esse, sed esse futurum
Post modicum tempus, sancto spiramine doctus.
Insula Pictorum quædam monstratur in oris, VII.
Fluctivago suspensa salo, cognominis Eo[a], Secessus in insulâ Hii.
Quâ sanctus Domini requiescit carne COLUMBA.
Hanc petiit voto patiendi stigmata Christi.
Illic namque frequens pagana caterva Danorum
Adventare solet, furiis armata malignis.
Sed Sanctus Domini tales tentare leones
Disponens animo, vana formidine mentem
Exuit, & clypeo fidei galeáque salutis
Munitus, hominum non horruit arma malorum.
Qui cum doctiloquo potuit cecinisse Propheta:
Est Deus adjutor mihimet, timor improbus absit. Psal. 117.
Jam quoque doctus erat per publica bella ministros
Temnere dæmonicos, ipsum qui rite tyrannum
Straverat, & cunctis solus superavit in armis.
Tempus erat, quo magna Dei clementia servum VIII.
Consociare suum nitidis super astra maniplis Danorum adventus prædictus.
Disposuit, certámque bono conferre coronam
Victori: cùm sancta viri mens præscia rerum
Venturos properare lupos, ut membra piarum
Dividerent ovium, sensu prænosceret alto.
Vos, ait, ô socii, vobiscum mente sagaci
Quærite, si pœnas Christi pro nomine vobis
Sit tolerare animus. Mecum quicumque potestis
Exspectare, precor, sensus armare viriles.
At quibus infirmi pavitant penetralia cordis,
Ecce fugam celerent, ut parta pericula vitent,
Ad meliora suos armantes vota lacertos.
Proxima stat nobis certæ tentatio mortis.
Firma fides vigilet, rebus suspensa futuris:
Cauta minùs fortes servet tutela fugarum.
His dictis compuncta cohors, quod posse videbat,
Hoc animo statuit. Quidam sub pectore firmo
Sacrilegas spectare manus, gladióque furenti
Supposuisse caput gaudebant mente serena.
Ast alii quibus hoc nondum fiducia mentis
Persuasit, per nota fugam loca calle capessunt.
Aurea discutiens tenebras aurora madentes IX.
Claruit, & nitidus pulcro sol orbe refulsit: & tandem post Missam celebratam martyrium.
Cùm sacer hic doctor Missarum sancta celebrans
Officia, ante sacram vitulus stetit integer aram,
Hostia grata Deo mucrone litanda minaci.

[a] Alias Jova & Hii insula, in qua Hiiense Monasterium, de quo infrà in Appendice, ubi de S. Adamnano.

Circa An. DCC XCIII. Janu. XIX.

Cetera turba jacet, lacrymis precibúsque Tonanti
Commendans animas de pondere carnis ituras.
Ecce furens maledicta cohors per aperta ruebat
Tecta, viris minitando pericula sæva beatis.
Et reliquis rabida sociis feritate peremtis,
Ad sanctum venêre Patrem, pretiosa metalla
Reddere cogentes, queis sancti sancta Columbæ
Ossa jacent, quam quippe suis de sedibus arcam
Tollentes tumulo terrâ posuêre cavato
Cæspite sub denso, gnari jam pestis iniquæ.
Hanc prædam cupiêre Dani: sed Sanctus inermi
Restitit . · . manu firmo conamine mentis
Contra stare aciem, pugnámque lacessere doctus,
Cedere dissuetus, tibi talia, Barbare, dicta,
Ingerit: Ignoro penitus, quod quæritis aurum
Quo sit humi positum, tectum quibus atque latebris.
Quod si scire mihi, Christo admittente, liceret,
Numquam nostra tuis hoc auribus ora referrent.
Barbare, duc gladios, capulum cape, jámque trucida.
Auxilio, Deus alme, humilem commendo tuo me.
Hinc pia truncatis discerpitur hostia [a] membris:
Quódque ferox miles censu pensare nequibat,
Rimari in gelidis cœpit per vulnera fibris.
Nec mirum. nam semper erunt, sempérque resurgunt,
Quos furor in famulos Domini malus excitet omnes.
Ut quod pro cunctis Christi censura peregit,
Cuncti hoc pro Christo faciant, licèt impare facto.

X. Ille igitur Christi factus pro nomine Martyr,
Testis, fert ut fama, loco requiescit eodem:
Multa ubi pro meritis dantur miracula sanctis,
Quo colitur Dominus digno veneranter honore
Cum Sanctis, quorum meritis mea crimina solvi,
Credo, quibus laudum supplex donaria misi.
Nil negat his Christus, cui maxima lucra tulerunt,
Qui cum Patre pio, sanctóque in sæcula Flatu
Regnat, & æterno pollet sine fine decore.

[a] Dani adjacentésque Britanniam insulam vexaverunt non semel. Hanc irruptionem contigisse puto anno DCCXCIII, quo Lindisfarnensis Ecclesia per eos destructa est. diem mortis 19 Januarii signant recentiora Martyrologia & Benedictinum.

TASSILONIS DUCIS BAJOARIÆ, DEIN MONACHI PIISSIMI, ELOGIUM HISTORICUM.

Circa An. DCCXCVIII. Dec. XIII.

Ubi de DESIDERIO *Rege Langobardorum.*

I. DUBIUS *aliquamdiu hæsi, darémne locum Tassiloni inter Sanctos, an inter viros illustres Ordinis nostri. Occurrebat animo, eum inter cælites numerari tum in Fastis Benedictinis, tum in Supplemento Martyrologii Gallicani Idibus Octobris, tum in Bavaria sancta ab Radero. Verùm ampliùs hoc de re inquirendum videbatur, quòd istius sententia non satis firmum appareret fundamentum. Tutius proinde visum est, non removere Tassilonem è classe Sanctorum; nec tamen ei Sancti, sed Pii nomen tribuere, donec certiora suppetant argumenta.*

2. TASSILO *patrem habuit* OTILONEM *Bajoariæ Ducem, matrem* CHILTRUDEM, *Pippini Regis sororem. Mortui patris dignitatem accepit anno* DCC XLVII, *Dux ejus nominis secundus. Annus patet ex quibusdam litteris ab Hundio relatis in syllabo Episcoporum Frisingensium, ubi de Ioseph Episcopo agit: quæ littera data leguntur* anno Incat. Domini DCC LVIII, Indict. XI, anno XI Tassilonis Ducis. *Sunt & alia litteræ ipsius Tassilonis, Attoni Episcopo & Abbati concessæ cum hac clausula:* Signum manus meæ propriæ Tassilonis, donante atque confirmante. Actum in Bauzano, rediente de Italia, anno ducatûs ejus XXII. *At cùm Tassilo sæpius Italiam adierit, ut patet maximè ex epistola 20 codicis Carolini; certa exinde epocha deduci non potest.* Otiloni patri succedit.

3. Anno DCC XLVIII Grifo *Pippini frater, Tassilonis avunculus*, Saxonum fidei diffidens Bajoariam petiit, & copiis quæ ad eum de Francia confluebant, ipsum Ducatum in suam redegit potestatem, Tassilonem & Hilthrudim in deditionem accepit. Hæc cùm ad Pippinum perlata fuissent, cum maximo exercitu in Bajoariam profectus est, fratrémque suum Grifonem cum omnibus qui cum eo vel ad ipsum eò venerant, cepit, Tassilonem in Ducatum restituit. *Auctor Eginhardus in Annalibus. Pippinus rogatu Stephani Papæ in Italiam adversus Aistulfum profectus* cum nepote suo Tassilone Bajoariorum Duce *memoratur in Fredegoriano Chronico jussu Nibelungi continuato.* à Pippino restituitur.

4. *Anno* DCC LVII *Tassilo ad Pippinum* in Compendio villa *demorantem* cum primoribus gentis suæ venit, & more Francico in manus Regis in vassaticum manibus suis semetipsum commendavit, fidelitatémque tam ipso Regi Pippino, quàm filiis ejus Karolo & Karolomanno jurejurando super corpus S. Dionysii promisit. Sed non solùm ibi, verùm etiam super corpus S. Martini & S. Germani simili sacramento fidem se dominis suis diebus vitæ suæ servaturum est pollicitus. *Hæc ex eodem Eginhardo. qui & addit, anno* DCC LXIII *Tassilonem à Pippino discessionem fecisse. Huc spectant litteræ Pauli Papæ ad Pippinum, quibus per Philippum Presbyterum atque Ursum Legatos petit, ut Tassilonem in gratiam restituat.* eidem præstat fidei sacramentum, postea violat.

5. Anno DCC LXXII *convocatum est Concilium Episcoporum* Bajoariæ provinciæ anno XXIIII regni gloriosissimi Ducis Tassilonis, II Idus Octobris, atque anno ab Incarnatione Domini DCC LXXII, Indict. X, in villa publica Concilium cogit.

Circa An. DCCXCVIII. Dec. XIII.

Dingolvinga, ut ibidem tam regulare moderaretur in sancto habitu Cœnobium virorum & puellarum, quàm episcopales moderaretur obsequias: insuper gentis suæ institutiones legum per Primates peritos, universa consentiente multitudine, quæ reperit diuturna vitiata, & quæ videbantur abstrahendo evellere, & quæ decretis placerent componenda instituerentur. *Hanc Synodum refert Hundius in Metropoli, in Notis ad Passavienses Episcopos: monétque tempus habitæ Synodi in nonnullis codicibus mss. reponi anno regni Tassilonis* XXII. *melius anno* XXVI, *cùm constet ex Eginhardi Annalibus, Tassilonem à Grifone spoliatum, in Ducatum à Pippino fuisse restitutum anno* DCCXLVIII, *ut superiùs adnotavimus. Anno* DCCLXXXI *Legati ab Hadriano Papa & Carolo missi ad Tassilonem: qui in Concilio Vvormatiæ habito sacramentum Carolo præstitit, ac* XII *obsides dedit: sed non diu in fide perstitit.*

Hadrianum de pace interpellat.

6. Anno DCCLXXXVII, cùm adhuc Rex *Carolus* Romæ esset, Tassilo misit Legatos suos, Arnum videlicet Episcopum *Saltzburgensem*, & Henricum Abbatem, ad Hadrianum Papam, petens ut inter Regem & illum mediator pacis fieri dignaretur. *Verùm fraus ejus ab Carolo detecta petitionem frustravit, ut Eginhardus tradit & post eum Anastasius. Theodo filius recepta fides Carolo postea obses datus.*

Ducatu spoliatur.

7. *Denique* anno DCCCLXXXVIII, cùm in villa *suburbani Magontiacensis Ingelheim* generalem populi sui Rex fieri decrevisset conventum, ac Tassilonem Ducem, sicut & ceteros vassos suos, in eodem adesse jussisset, atque ille, ut ei fuerat imperatum, ad Regis præsentiam pervenisset; crimine læsæ majestatis à Bajoariis accusatus est. Objiciebant ei, quòd postquam filium suum obsidem Regi dederat, suadente conjuge sua Liutburga, quæ filia Desiderii Regis Langobardorum fuit, & post patris exsilium Francis inimicissima semper exstitit in adversitatem Regis; & ut bellum contra Francos susciperent, Hunorum gentem concitaret. Quod verum fuisse, rerum in eodem anno gestarum probavit eventus. Objiciebantur ei & alia complura & dicta & facta, quæ nonnisi ab inimico & irato vel fieri, vel proferri poterant: quorum ne unum quidem infitiari cœpit. Sed noxæ convictus, uno omnium adsensu, ut læsæ majestatis reus, capitali sententia damnatus est. sed clementia Regis licèt morti addictum liberare curavit. Nam mutato habitu in Monasterium missus est: ubi tam religiosè vixit, quàm libens intravit. Similiter & Theodo filius ejus tonsus, & monasticæ conversationi mancipatus est. *Hactenus Eginhardus.*

Fit Monachus.

Francofurti veniam petit ab Carolo,

8. *Nec contentus hac pœna Tassilo. quin anno* DCCXCIV *ultro stitit se ad Concilium Francofurti coactum, & supplex iterum veniam ab Carolo, se suáque omnia ei cedens, flagitavit obtinuítque. Exstat eximii hujusce facti memoria in ipsis Concilii Actis consignata his verbis cap. 3.* His peractis de Tassilone definitum est capitulum, qui dudum Bajoariæ Dux fuerat, sobrinus videlicet domini Caroli Regis. In medio sanctissimi adstitit Concilii, veniam rogans pro commissis culpis, tam quas tempore domini Pippini Regis adversus eum & Regnum Francorum commiserat, quàm & quas postea sub tempore domini nostri piissimi Caroli Regis, in quibus fraudator fidei suæ exstiterat, indulgentiam ut ab eo mereretur accipere, humili petitione visus est postulâsse. dimittens videlicet puro animo iram atque omne scandalum de parte sua, quæque in eo perpetrata fuissent & sciebat: necnon omnem justitiam & res proprietatis, quantum illi aut filiis vel filiabus suis in Ducatu Bajoariorum legitimè pertinere debuerant, gurpivit atque projecit, & in postmodum omni lite calcanda sine ulla repetitione indulsit, & filios ac filias suas in illius misericordia commendavit. Et idcirco Domnus noster misericordiâ motus præfato Tassiloni gratuito animo & culpas perpetratas indulsit, & gratiam suam

obtinétque.

plenitet concessit, & in sua eleemosyna eum in amore dilectionis visus est suscepisse, ut securus de Dei misericordia exsisteret inantea. Unde tres breves ex hoc capitulo uno tenore conscriptos fieri præcepit: unum in palatio retinendum; alterum præfato Tassiloni ut secum habetet in Monastetio dandum; tertium verò in sacri palatii capella recondendum fieri jussit. Circa An. DCCXCVIII. Dec. XIII.

9. *Hæc dum lego, pæne dubius sum, plúsne illustrem reddidisset Tassilonem constans felicitas, quàm patientia erepti principatus, & animi demissi religiosa pænitentia. Felicior certè futurus, si vel meliorem habuisses conjugem, vel ipse conjugi minùs obaudisset. Hæc Eginhardo* Liutburga, *aliis* Leutbergane *appellatur, Desiderii Langobardorum Regis Francis infensissimi filia.*

10. *Nec minùs hoc loco perpendenda est clementia Caroli verè Magni, qui rebelli Principi, cùm ab suis damnatus capitis fuisset, non solùm vitam & salutem indulsit, verùm etiam quid de se ipse statuere vellet, interrogavit. Sic enim legitur in veterrimis Annalibus, qui ab anno 708 ad 808 expanduntur apud Chesnium, ad annum* DCCLXXXIX. Piissimus Rex motus misericordiâ interrogavit ipsum Dasilonem, quid agere voluisset. & ille respondit, quòd se tonsurare voluisset. quod & factum est. *Ex quibus verbis explicatur ambigua Eginhardi sententia, nempe Tassilonem in Monasterio* tam religiosè vixisse, quàm libens intraverat. *Lege Annales Francorum quibus usus est Regino Abbas Prumiensis.*

11. *De Monasterio in quod Tassilo se recepit, non consentiunt vetusti Auctores. aliis* Laurishamense *seu* S. Nazaris, *aliis* Gemeticense, *aliis* S. Goaris Monasterium *expetiisse dicitur, & quidem* cum Theodone filio *quibusdam, ceteris* cum duobus filiis *In Annalibus Francorum Chesnianis ab anno 769 ad 806 porrectis hæc leguntur.* Anno DCCLXXXVIII habuit Rex Carolus conventum seu Synodum in Inghilmham, & ibidem Dasilo venit & uxor sua cum filiabus duabus. & ipse Dasilo ad sanctum Goarem pridie Nonas Julias tonsoratus est, & filius ejus Tendo ab bearum Maximinum comam capitis sui deposuit: & ipsius uxor velamen sibi imposuit; & filias ejus unam transmisit ad Cala, Monasterium, & aliam ad Lauduno Monasterium. *Nemo id facilè negaverit, tametsi quod ad locum attinet, potiùs accedo Auctori Annalium Nazarianorum, cujus verba huc adducere juvat:* Anno DCCLXXXVIII Dessilo Dux Bejuvetiorum venit in Fraunciam ad Regem Francorum Carolum, ad villam quæ appellatur Ingolumheim. Post hæc ergo transmisit jam præfatus Rex Legatos suos in Bejuveriam post uxorem ac liberos jam præfati Ducis. qui studiosè atque efficaciter jussionem Regis implentes, adduxerunt hæc omnia unà cum thesauris ac familia eorum copiosa valde ad jam dictum Regem. Cúmque hæc ita agerentur, comprehensus est jam præfatus Dux à Francis, & ablatis armis ejus ductus est ad Regem. Igitur cúmque simul sermocinarentur, interrogavit eum de insidiis atque dolosis consiliis, quod cum multis gentibus jam olim ei præparare conatus fuerat. Quod cùm ille negare nequaquam prævalere videbatur, invitus jussus est comam capitis sui deponere. Ille autem magnis precibus postulabat Regem, ut non ibidem in palatio tonderetur, propter confusionem videlicet atque opprobrium, quod à Francis habere videbatur. Rex enim precibus ejus adquiescens, ad S. Gannarium *, qui juxta Rheno flumine in corpore requiescere cognoscitur, eum transmisit, & ibidem Clericus effectus est, & inde exsiliatus est ad Cœnobium, quod appellatur Gemedium. Duo quoque filii ejus his nominibus, Theoto & Theotbertus, utrique tonsurati atque exsiliati sunt. nam & uxor jam præfati Ducis, nomine Liutburga, exsiliata esse comprobatur. *Denique in pervetustis Annalibus à Philippo Labbeo editis in tomo 2 Bibliotheca nova*, Tassilo Dux tonsus retrusúsque Gemetico Monasterio *dicitur. Idem legitur in Chronici Fontanellensis cap. 15, & in Gemeticensi ms.*

Quo in Cœnobio Monachus.

* al. Nazarium

12. *Quamdiu Tassilo post Concilium Francofurtense, id est post annum* DCC Gemetici sepultus.

Circa An. DCCXCVIII. Dec. XIII.

XCIV *superstes vixerit, incompertum. Gemetici eum obiisse, ex superioribus satis colligitur. Suspicari licet, tres illos Enervatos (ut vocant) in isto Monasterio sepultos, quorum tumuli hactenus in Oratorio S. Petri visuntur, esse Tassilonem ipsum cum duobus filiis Theodone & Theotberto. Quamquam loci traditio est, istic contineri Chlodovei secundi & Balthildis filios tres, qui ob defectionem à patre factam nervis debilitati, & in profluentem Sequanam impositi, Gemeticum appulsi sint, eoque loci vitam finierint. Quod quia viris doctis persuaderi non potest, facilè inducor, Tassilonem Regi suo rebellem, ejusque filios regia stirpi adfines sequiori fabulæ materiam præbuisse.*

An Sanctus.

13. *Tassilonem* religiosè *in Monasterio vixisse, probat tum Eginhardus, tum demissæ ipsius pœnitentiæ specimen Francofurti editum. At quam longè à vero aberret fabula ab Hundio relata in historia Monasterii Polingensis, nempe Tassilonem* per duarum pelvium ignitarum inspectionem *Caroli jussu* excæcatum, *Laurissam* sub specie pauperis *se recepisse, ibique ignotum vixisse, dum Carolus istuc profectus, eum deprehendit orabundum ab Angelo noctu* de ara ad aram deduci; *hæc, inquam, à vero quàm longè sint, ex dictis satis intelligitur. nec scio an certiora sint quæ de miraculis Laurissæ ad ejus tumbam (ut dicitur) factis ibidem referuntur.*

14. *Plura loca sancta dotasse, Cœnobia ædificasse, aliáque pietatis opera peregisse memoratur Tassilo, antequam Ducatu suo spoliaretur. Thierhauptense Monasterium Ordinis S. Benedicti infra Augustam Vindelicorum Tassilonem conditorem agnoscit. Multa prædia ab eodem Ecclesiæ Saltzburgensi concessa recenset Arno Episcopus in Indiculo suo.*

Desiderius Rex Langob. piè vivit Corbeiæ.

15. *Tassiloni adjungendus est* DESIDERIUS *Rex Langobardorum, similem casum fortunámque eodem tempore expertus, nec dissimilem (uti Hepidannus memorat) exitum sortitus. Is ob negatas Romano Pontifici Pentapolis civitates à Carolo Magno impetitus, Papiam se recepit: ubi obsessus à Carolo captúsque est, & in Franciam cum uxore abductus. Plerique Francorum historici Tassilonem exsilio perpetuo multatum scribunt: nonnulli in Franciam deportatum adduat. Annales Nazariani:* Anno DCC LXXIV Paveïa civitas conquisita est; & Desiderius Rex & Ansa uxor ejus exsiliati sunt in Franciam. *Annales verò alii apud Chesnium in tomo 2 editi quarto loco:* Capta est Ticini civitas à Francis, & adduxerunt Regem captivum Desiderium secum in Francia. *quibus Eginhardi Annales consentiunt. Nullum invenio auctorem qui locum exsilii designaverit, præter Hepidannum Sancti-Gallensem Monachum, cujus hæc verba:* Anno DCC LXXII (*rectiùs* LXXIV) Paveïa civitas conquisita, & Rex Desiderius & Ansa uxor ejus pariter exsiliati sunt ad Corbeïam: & ibi Desiderius in vigiliis & orationibus & jejuniis & multis bonis operibus permansit usque ad diem obitûs sui. *Locus iste, à nemine hactenus observatus, docet nos, Desiderium, qui aliis relegatus in Franciam dicitur, retrusum fuisse Corbeïam, in Monasterium scilicet insigne agri Ambianensis, in quo privatam vitam piè egit, prudentiùs usus necessitate quàm secundâ fortunâ. Id observare hoc loco non incongruum duxi, ut res hactenus incognita exponatur in publicam lucem. Desiderii domesticus ac familiaris simulque exsilii comes fuit* FARDULFUS, *cui Carolus Magnus Abbatiam S. Dionysii liberali animo commisit, uti Fardulfus ipse testatur in carmine quodam ad Carolum, quod exstat apud Chesnium in tomo 2 histor. Franc. pag. 645. Denique* CARLOMANNUS *Caroli Calvi filius, Meldicensis Ecclesiæ Clericus & Diaconus, anno* DCCC LXXIII *oculis orbatus ob perduellionem, itidem in Monasterium Corbeiense retrusus est, ut docent Annales Pithœani & Frodoardus in historiæ libro 3 cap. 18.*

DE SANCTO NAMFASIO EREMITA MARCILIACI APUD CADURCOS.

Circa An. DCCC Nov. XXI.

1. ETsi *nihil fere exploratum de sancto* NAMFASIO *habeamus, nullaque de eo mentio fiat in Martyrologio Benedictino; juvat nihilo minùs quædam hic de eo referre ex Breviario Cadurcensi, quod ex veteri Lectionario sequentem narrationem compendio repræsentat.*

2. NAMFASIUS nobili prosapia in Galliæ partibus ortus, Caroli Magni Imperatoris ac Regis Francorum militiæ adscriptus fuit. Is postquam Gothos & Wandalos & catholicæ Fidei hostes ex Aquitaniæ partibus profligasset, Cadurcum agrum pertransivit, & reperit ibi duo Monasteria, Figiacum nempe & Marciliacum, quæ antea à Pippino exstructa, ab ipsis barbaris diruta fuerant. Quæ cùm pius Imperator restaurasset, & bonis auxisset; insuper & aliud Cœnobium non procul ab ipsis, nomine *Lantei*, prope Cajarcum opidum ædificasset, Cadurcorum fines pertransiit. Vitæ epitome.

3. Namfasius autem studio vitæ solitariæ flagrans, cunctisque mundi honoribus abrenuntians, ut Christum lucrifaceret; prope Monasterium Marciliacense eremum incultam introivit, ubi quoddam Oratorium divo Martino ædificatum reperit, & postmodum Ecclesiam ædificavit. Cùm igitur jejuniis & orationibus vacans ibidem consenuisset; diem extremum claudens, ab incolis honorificè sepultus, & in locum, qui nunc Caniacum dicitur, est depositus. Ad cujus sepulcrum in dies multa miracula, maximè circa eos qui morbo comitiali seu caduco laborant, ope divina patrantur.

4. *In his duabus lectionibus quædam animadvertenda. Marciliacense* * *Monasterium, non à Pippino Rege, sed ab Anseberto & Leutado primitus ædificatum fuisse constat ex libro de vita sancti Desiderii Cadurcensis Episcopi, cap. 13, ubi Auctor anonymus, sed gravis & ejus æqualis, scribit in hunc modum:* Nullum quidem eo tempore in urbe Caturca propositum Monachi, neque habitus Religionis aut Regulæ cœnobialis intraverat. Secta Columbani procul aberat, Instituta beati Benedicti longè distabant. Desiderii autem tempore hæc secta Caturcæ intravit, hujus sub die hæc Religio adolescere cœpit. Nam & Marciliacense Cœnobium hujus tempore à viris laudabilibus ANSEBERTO & LEUTADO initiatum est. *Iam ergo Cœnobium Marciliacense uno sæculo conditum ante Pippini principatum erat. In eo forsan vixerit Namfasius antè, quàm in eremum sese reciperet, pro more illorum temporum. Certè inibi colitur Sancti memoria quotannis. tametsi magna pars reliquiarum ejus in Ecclesia parœciali sancti Martini Marciliacensi subjecta, ubi is vitam solitariam duxit, in lapideo sarcophago super altare adservari dicitur, exceptis nonnullis particulis, quas habent Benedictini Monachi Marciliacenses.* Monasterium Marciliacense. * Marcillac

5. *A Marciliaco non longè abest Figiacensis* * *Abbatia, modò Canonicorum sæcularium, ad Sellam* * *fluvium sita, uti & Marciliacum, apud Cadurcos. Figiacensis Monasterii primordia Pippino Regi auctori tribuuntur. Exstat hujus rei instrumentum in Notis Chesnii ad epistolas Petri Mauricii Abbatis Cluniacensis. ubi mendum irrepsit in vocabulum* Lunantis, *pro quo* Jonantis *reponendum esse deprehendi in vetustis membranis.* ANASTASIUS *Abbas primus loco* Figiacense. * Figiac * Sole

Circa An. DCCC. Nov. XXI.

præfuisse memoratur. Gregorii septimi auctoritate unitum est Monasterium istud Cœnobio Conchensi ejusdem diœcesis, eo pacto, ut alterutro Abbate defuncto is qui superstes esset, utrique loco præficeretur. Mota super hac re lis est apud Urbanum Papam secundum in Concilio Arvernensi; dein composita in Concilio apud Nemausum in Ecclesia sanctæ Mariæ, VII Idus Julii anno dominicæ Incarnationis M XCVII, anno V pontificatus domni Urbani II PP. VIIII. *uti legitur in Urbani litteris, quas exhibere hoc loco visum est ex vetusta membrana, ne pagella remaneat vacua.*

Urbanus restituit Abbatem cardinalem Figiacensibus & Conchensibus.

URBANUS Episcopus, servus servorum Dei. Cùm pro negotiis ecclesiasticis in partes Galliæ venissemus, apud Arverniam largiente Domino plenariam Synodum convocavimus. Illic à Conchensis Monasterii Fratribus reverendæ memoriæ GG. VII PP. litteræ præsentatæ sunt, præcipientis Figiacense Cœnobium Conchensi Cœnobio uniendum. Et quia per idem tempus utrique loco Abbates proprii præsidebant, alterutro defuncto eum qui superstes esset, utrique Monasterio præferendum. Conchensis itaque Cœnobii Abbas, quia contra litterarum ipsarum tenorem substitutus fuerat, in eodem Concilio depositus, & Figiacensis qui supervixerat, utrique loco prælatus est. Cœpit ergo inter utrumque Monasterium discordia tanta versari, ut & bona plurima distraherentur, & animarum salus detrimentis maximis pessumdaretur. Præterea cùm ad aures Cluniacensis Abbatis hujusmodi constitutio pervenisset, cœpit supradictas GG. PP. litteras tamquam surrepticias calumniari, & definitionem ejusdem negotii se præsente aliter perpetratam testari, quando quidem ab eodem Pontifice Figiacensis locus Cluniacensi Monasterio per privilegium fuerit confirmatus. Igitur cùm largiente Domino tertia per instantiam nostram apud Nemausum Synodus convenisset, cœpit ejusdem negotii quæstio graviter agitari. Post longum verò super hac re Episcoporum Abbatúmque tractatum, placuit eùm pro apostolici privilegii conservatione, tum pro communi Monasteriorum salute, ut utrique loco, sicut antea fuerat, Abbas cardinalis restitueretur, & Figiacenses Monachi sub Cluniacensis Abbatis cura deinceps & provisione persisterent. Et nos igitur commune Concilii decretum apostolicæ auctoritatis pondere confirmantes, definitionis hujus ordinem perpetuò permansurum nostri nominis litteris annotari, & sigilli nostri præcepimus impressione firmari. Si quis autem hujusce definitionis tenorem temerario ausu fuerit conatus infringere, sciat se apostolicæ indignationis ultionem incurrere, & detrimentum sui ordinis vel officii invenire. Actum in Concilio apud Nemausum in Ecclesia sanctæ
L XCVI Mariæ VII Id. Julii, anno dominicæ Incarnationis M XCVII, Indict. IIII, anno verò pontificatûs domni Urbani II PP. VIIII. Datum apud Vallem Flavianam in Monasterio sancti Egidii Id. Julii.

APPENDIX

APPENDIX

COMPLECTENS ACTA SANCTORUM,

Quædam omiſſa ſuis locis, quædam incerti temporis;

AC MONUMENTA QUÆDAM HISTORICA.

DE MIRACULIS

S. VVALDEBERTI

Ann. Chr. DC LXV. Maii IX.

ABBATIS LUXOVIENSIS TERTII, LIBER

Scriptus ab ADSONE seu HERMIRICO ejusdem loci Abbate sæculo x.

Ex ms. cod. Luxoviensi erutus à R.P. Constantio Gravellio, tum Priore.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. ELOGIUM *sancti* WALDEBERTI *seu* WALBERTI *Abbatis Luxoviensis, quatenus ex vetustis monumentis concinnari potuit, exhibuimus in Saeculo secundo. Postea librum de ejus miraculis ad me transmisit R. P. Constantius Gravellius, tum Luxovii Prior è florentissima Congregatione S. Vitoni, cum hac epigraphe:* Incipit Vita sanctissimi ac Deo acceptissimi Patris WALBERTI, Monasterii Luxoviensis Abbatis. *tametsi libellum, non de vita, sed de miraculis longè post Vualdeberti obitum patratis scribere instituit Auctor,* AOSO *videlicet, alio nomine dictus* HERMIRICUS, *qui post medium saeculum x Luxovio præfuit post* AALONCUM, *quem* Abbatem & Episcopum *appellat. & Adso in Prologo suo memorat* volumen de gestis S. Wildeberti, *quæ temporum injuriâ excidisse dolemus. In veterrimo Kalendario Corbeïensi, ante annos nongentos exarato, quod mutilum & imperfectum Isidori Hispalensis Episcopi libris de summo bono adsutum præmittitur, S. Vualdeberti memoria exprimitur his verbis :* VI Nonas Madias depositio sancti WALDEBERTI Abbatis, *nulla episcopalis nominis mentione facta, uti nec in libello subjecto.*

2. *De Cœnobio Luxoviensi plura leges in Sæculo nostro secundo, tum in Præfatione, tum in Actis sanctorum Columbani & Eustasii Abbatum. Tempus quo Columbanus Vosagum incolere cœpit, signavi paullo ante annum quingentesimum nonagesimum. Calculus iste confirmari videtur ex quadam clausula, quæ habetur in fine Expositionis S. Augustini in epistolam Johannis, in novem homilias distincta, in quarum fine sic legitur in pervetusto apographo Ecclesiæ S. Petri Bellovacensis, uncialibus litteris descripto à quodam Monacho Luxoviensi :* EXPLECITUM OPUS FAVENTE DOMINO APUD COENUBIUM LUSSOVIUM ANNO DUODECIMO REGIS CHLOTHACHARII, INDICTIONE TERTIA-DECIMA, ANNO XIsimo PIS NI

Ann. Chr. DCLXV. Maii 11.

FELICITER PERACTO. *id est (ut quidem interpretor)* anno quadragesimo Patris nostri, *Columbani videlicet : qui proinde anno quingentesimo octogesimo quinto in Vosagum advenisse dicendus est. siquidem* annus duodecimus Chlotharii Regis *in Burgundia regnantis, &* Indictio XIII *conveniunt in annum Christi* DCXXV. *Qua in scriptura illud etiam observatione dignum est. Indictionem usurpatam aliquando fuisse in calculo Gallicano, Merovingorum stirpe regnante.*

PROLOGUS AUCTORIS.

1. LUXOVIENSIUM *Cœnobitarum sacræ concioni*, a . . . *qui &* HERMIRICUS, *nomine Abbas, non merito vocatus, perpetuam in Christo Domino salutem.* Consideranti mihi ac sæpius ore ac mente revolventi, quid utilitatis & commodi loco conferrem, in quo à parentibus traditus primævi tirocinii juvenilia rudimenta inter dubia Pytagoricæ litteræ bicornia peregisse meminetam: illud potissimum occurrit, ut ad reparandam succedentium sollertiæ præteritarum rerum memoriam, ea quæ per egregios Christi Domini Confessores sexcentorum ferme Monachorum Luxoviensium fundatores atque rectores, EUSTASIUM videlicet atque WALDEBERTUM, etiam nostra ætate gesta esse divinâ gratiâ noscuntur, stilo commendarem. Nam inter illa quæ jam transierunt, & ea quæ ventura sperantur, profundæ caliginis quasi quodam nebulo interpolante humana perspicacia liberam notitiæ non potest habere facultatem, nisi exteriùs litteralis industriæ traditione juvetur, per quam ea quæ cursus anterior absorbuit, præ oculis adducta, quasi præsentia censeantur. Cujus rei studio nos provocante manum misimus, ut ea quæ ad honorem divinæ majestatis geruntur, quatenus nostra scientia contingere potuit, torporis ignaviâ non lateant: præcipuè cùm eos nobis divina providentia tamqoam specialis dono privilegii patronos destinaverit, quorum præsens suffragium nos muniret, miraculorum virtus clariùs illustraret. Sed cùm laudamus viros gloriosos in vita sua, nequaquam illum prætermittimus, immo cunctis omnibus proponendum rectâ fide censemus, per quem hæc omnia eos promeruisse & obtinuisse non dubitamus, qui est gloriosus in Sanctis suis, & admirandus in cunctis operibus suis. Ea itaque quæ iidem præfati Patres vel in vita, vel certè quæ paullo post discessionis suæ tempora operari sunt, nequaquam tangimus: sed quòd post longè succedentis ætatis excursum, nobis scilicet intuentibus, divina clementia per eos declarare voluit, ex pluribus quæ memoriæ mandari potuerunt, ad exhibendam tenaciùs tantorum virorum reverentiam non tacemus. Nam si quis eorum gesta pleniùs nosse desiderat, eorum actus qui voluminibus propriis ab exordio rerum gestarum latiùs continentur, diligentiùs inquirat, ubi perfacilè inveniri poterit, quantis & qualibus virtutum uterque eorum insignibus clarescat.

2. Suscipiat ergo vestra sancta Paternitas hoc nostræ devotionis opusculum: quæ etsi imperitos nos facundiæ lepore considerat, tamen dedisse nos operam cognoscat, ne ad glorificandam divinorum operum magnificentiam nostra ignavia torpescat. Ita tamen ista prosequimur, ut si vel rectiùs vel facetiùs ad explenda hæc scriptorum quilibet emerserit, si quis ex his aut laudis seu mortalis nobis honoris fructus provenire possit; libenter nos hoc profitemur carere privilegio, dum solummodo nos loco cedimus, si alter potior vel facundior subrogetur. tantùm pernoscendæ mate-

a Supple Adso. Is enim decessorum suorum seriem & breve chronicon descripsisse memoratur, æqualis Adsonis Abbatis Dervensis, de quo in Sæculo 2.

riæ viam ostendisse sufficiat. Nec nobis merces laboris, ut speramus, à Domino frustrabitur, si vocis facultas defuerit, cùm promtus exstiterit nostræ devotionis affectus. Ann. Chr. DC LXV. Maii II.

INCIPIT VITA S. WALBERTI ABBATIS.

3. IGITUR postquam beatissimus pater COLUMBANUS, ut libet historiæ de vita & virtutibus ejus scriptus indicat, sub Rege Francorum SIGEBERTO patriæ Hiberniæ finibus exsul Burgundiam aggressus locum sibi specialiter delegerat, cui ab antiquo Luxovium (ut illic legitur) nomen erat; tantam à Domino efficiendorum operum gratiam est consecutus, ut in eo loco signis & prodigiis præeuntibus, sexcentorum ferme Monachorum in brevi multitudinem, dispositis per loca sibi exigua (ut usque hodie cernitur) agminibus aggregaret. Quibus in omni sanctitate, sapientiâ, doctrinâ & religione optumè institutis, ita ut longè lateque per urbes vel Monasteria ex disciplinæ beati patris Columbani discipulis Pastores eligerentur & rectores; instigante diabolo ab impiissima BRUNECHILDE Regina expulsus, egressus à Luxovio Italiam petit, Bobiense Monasterium magnificè condidit: in quo tandem multis miraculorum signis clarus beato fine quievit. Cui ad regendam Luxoviensium Monachorum congregationem beatus pater EUSTASIUS providus gubernator successit. qui nobiliori Lingonensium genere exortus, prædecessoris sui in omnibus instituta sequutus, æquè sapientiâ & sanctitate ubique locorum famâ & virtutibus notissimus migravit ad Dominum, in eodem loco corpore tumulatus.

Columbano Luxovio pulso, succedit Eustasius.

4. Cui in regimine sanctus successor exstitit WALBERTUS. qui videlicet vir in vita sua gloriosissimus, licèt posterior fuerit ordine, non tamen inferior exstitit meritorum qualitate: cujus quoque annos adolescentiæ in armis tradunt primum excellentissimè floruisse. Qui scilicet cùm esset inclytâ prosapiâ clarissimus, in pago qui vulgò Pontivus dicitur, honoribus & rerum dignitate juxta natales suos ditissimus; tamen sub rebus sæculi regni non immemor æterni, sectabatur sedulus opera misericordiæ, agens quæ Dei sunt, non quæ hominum. Qualis autem & quanta in eo sub illo militari habitu bonorum operum virtus effulserit, sermo nullus explicare sufficit: cùm in ceteris quampluribus, tum etiam in his intentissimus, scilicet algentes vestire, inopes alere, imbecillibus præstare solamen, pauperes recreare, refovere mæstos, ad pacem revocare discordes. Sic miles optimus inter fasces constitutus & arma, perituris præponens semper æterna, sedula versabatur cogitatione, quod postea devotus complevit opere. Cujus quidem sub illo bonorum exercitio initium signorum hoc referunt exstitisse.

dein Walbertus exmilite.

5. Intra fines Franciæ, in pago videlicet Meldense, famosi vicus est nominis, prisco nomine *Nant** vocatus: qui scilicet vicus sibi à progenitoribus jure hereditario competebat; ortu quoque ejus & puerilibus incrementis hic locus usque in præsens admodum habetur insignis. Ad laudem etiam ejus nominis fons illic exoritur memorabilis, ex quo perfusa turba popularis lætiorum * se arbitratur ad sua referre ob memoriam beati viri lucra incolumitatis. In hoc itaque (ut diximus) vico sui juris ager latissimus fuerat & fecundus. Nam cùm in aliis vir iste felicissimus, tum quoque rebus pollebat: & hunc quoque agrum anseres agrestes, quas à candore vel sonitu vocis more rustico gantas [a] vocant, agmine collecto fre-

In pago Meldicensi claruit adolescens. ** infrà n. 14* ** an lætiorem*

[a] Sic sancta Amalberga virgo ex agro suo fugasse dicitur aves quasdam, *quas communi vocabulo gantas appellare places.*

Ann. Chr. DCLXV. Maii II.

quenti ruptione ab ipso jactu seminis & sationis incremento vastabant. Minister indignatus, cùm eas nulla vi inde posset abigere, familiare damnum domino procurat intimari. At ille imperans; Vade, inquit, citiùs, & ordine pedestri numero integro subsequens reclude eas domi. Mox servo præcedente videres mœstas volucres mirum in globum deposita feritate colligi, ac pro jubentis nutu certo tramite quo ducebantur tectum subintrasse. Ita jam triduum aves illæ sine cibo agentes, beati viri tandem indulgentiâ relaxantur, demtâ scilicet unâ de numero ceterarum, quam unus è familia furto sublegerat, & sibi malè conscius in escas vorax temerator absumserat. Illæ tamen volucres solutæ de carcere, elato in altum gemitu clamore replentes aëra, tecta circumvolant, atque in aures sancti viri damnum sociale resolvunt. Qui mox causam intelligens, depositum inquirit, pœnas jussisse debitas pro crimine profitetur, non neces intulisse. Præsumtor ut furti reus pudore deprehensus, plumarum quas fortè subduxerat ac quæque residua profert in medium. Ita vir sanctus facta oratione exanimem reparans, restaurato numero sinit abire lætantes, numquam post hæc infra agrum illum irruptionem facere præsumentes. Hæc ergo jam tunc Dominus in servo suo dignabatur ostendere, quem disponebat postmodum sancto illi Luxoviensium Monachorum gregi pastorali auctoritate præficere. Qui etiam si sic in minimis laïcus potuit, quanto magis in maximis credendus est sub sancto habitu valuisse?

Eustasii monitis Luxovii se recipit.

6. Hinc jam cùm ad altiora tenderet, sæculo omnino renuntiare desiderat, Dei nutu ac beati Patris Eustasii consultu Luxoviense Monasterium, quod præ ceteris eo tempore regulari ordine districtius erat, copiâ rerum & numero Monachorum excellentius præpollebat, devotus expetiit: ac traditis rerum suarum illic quæ per diversa loca amplissimè possederat prædiis, armísque depositis, quæ usque hodie in testimonium sacræ militiæ ejus in eo loco habentur; servorum Dei numero adiit sociandus. Qui sanctæ conversionis gratiam tanta est perfectione adeptus, ut etiam sancto Spiritu illustrante signa virtutum ostenderet, cùm in alterius dispositione consisteret. Monstratur adhuc [a] denique locus, duobus à Monasterio millibus disparatus, sub saxo quidem præeminenti concavus, aquâ verò è terra prodeunte blandiùs irriguus, ubi cellulam sibi referunt statuisse ac contra vel carnis vel antiqui hostis tentamina non parvo tempore singulariter decertasse.

Solitarius vivit.

Eustasio sufficitur.

7. Præterea Pater Eustasius (sicut suprà prælibavimus) signis & virtutibus quampluribus (ut in descriptione actuum ipsius sufficienter legitur) comprobatus, cum palma bonorum operum, Domino vocante, cæleste capitolium ingreditur coronandus. Qui etiam post sacram beati Petri Apostolorum principis aram intra mœnia principalis Ecclesiæ, quam ipse cum Patre Columbano condiderat, magnificam (ut par erat) sepulturam recondat. Nec patitur divina providentia sacrum ovile rectore destitui. Nam in illo Sanctorum collegio cùm forent plurimi, quos & sapientia & vita commendarat; tamen universi pari voto paríque consensu Waldebertum virum æquè sanctissimum loco Patris decedentis decernunt, ac loci Rectorem constituunt, certi de ejus virtute & meritis: quæ etsi in eo poterant augmentari, nulli dubium quin possent fixa deliberatione moveri. Nihil enim à pristino vigore agens remissiùs, exquisitis artioris vitæ se districtionibus coercebat. Si quid verò in rebus vel ceteris utriusque vitæ commodita-

Rem optimè gerit.

a Cernitur ad hunc usque diem, habetúrque in spelunca sacra rigidum saxum jacenti homini aptatum, in quo febricitantes sæpissime sanitatem recipiunt.

bus tempore illorum duorum Patrum, Columbani videlicet & Eustasii, imperfectum restabat; hic Pastor beatissimus Waldebertus omni industriâ supplevit, auxit, & ad unguem perfectiùs elimavit. Villas quoque & prædia copiosa traditione publicè facta in usus Monasterii contulit: inter quæ vicum quoque, quem superiùs *Nant* vocatum diximus, genuinum videlicet ejus [a] solum, cum membris adjacentibus sub interminatione tradidit: ut qui eum à loco auferret, æternæ maledictioni succumberet. In pago quoque Tarnensi [b] vicum Herlerum nomine cùm omnibus ad se pertinentibus, seu quidquid in Pontivo solido jure possederat, obtulit: & omnium rerum suarum beatum Petrum Apostolum in perpetuum heredem esse constituit. Inter cetera quoque ejus donaria contulit etiam pretiosissimæ gemmæ poculum ex uno topazio, miro modo guttulis aureis (ut ejus est natura) interlitum, interposito anathemate, ut quisquis quacumque occasione exinde illud subtraheret, vel subtractum ausu temerario retinere tentaret; cum diabolo & angelis ejus æternis flammis in perpetuum cruciandus adesset, salva quoque auctoritate Francorum Regum & Procerum, qui usus admodum eo tempore ferebatur.

Ann. Chr. DCLXV. Maii II.

8. Sancto NICETIO Episcopo magnarum virtutum viro familiariùs adhærebat, interposita utriusque conditione pacti, ut quis eorum primus Domino vocante rebus humanis excederet, alter superstes locum sibi sepulturæ competentis ordinasset. Quod & ita contigit. Nam cùm per quadraginta annorum spatium gloriosus Confessor Domini Waldebertus locum sibi delegatum omni virtutis genere optimè dispositum augeret rebus & numero Deo servientium, multis miraculorum virtutibus adornatus migravit ad Dominum VI Nonas Maias, supernorum civium socius & consors effectus, & ad januam perpetuæ jucunditatis feliciter introductus. In cujus obsequium funeris confluentibus undique Fidelium turmis, in Ecclesia beati Martini [c], quæ est constructa ex latere Monasterii in parte aquilonari, compositâ à sancto Nicetio Pontifice post aram cryptâ opere mirifico, Domino disponente dignissimâ ibidem conditus est sepulturâ.

Nicetio Episcopo familiaris, obit.

ab eo sepultus.

9. In quo videlicet loco, post gloriosum vitæ ejus excessum, ad honorem divini nominis plurima sunt ostensa miracula, cùm cæcatis vultibus visus redditur; claudis rupta nervorum compagine gressus restauratur; infirmis adspirat sanitas; à membris ægrotantium pellitur invisa debilitas; mæstis solatia, adversis decidentibus præstantur beneficia: inter quæ etiam divina sunt virtutis commercia. Id certa ratione prior ætas dicitur comprobasse, quòd exhibita pio debito jacenti honoris reverentia, quamdiu manu hominis exstiterat sacri corporis sepultura, nec pravitas infidelium, nec ulla illic prævalere potuerit sæva irruptio paganorum. At postquam, seu ob paucioris præconii meritum, seu etiam aliquo compellente casu, supervenientium rerum sumta inde reverendi corporis ossa alterius templi sunt illata sacrariis; nec nocitura impietas perversorum, nec defuerunt strages & infortunia crudelium nationum: cùm etiam longè pòst pagani [d] subitò illuc irrumpentes, omni conamine nisi fuerunt Monasterium incendere. sed relisi manifesta Dei virtute, incassum visi sunt sua incendia admovisse.

Corpus ejus præsidium maximè contra paganos.

a Ex hoc loco intelligitur, (quod etiam manifestum est ex Actis S. Bertini Abbatis) alium esse Vvaldebertum hunc à Vvalberto Comite Arcensi, discipulo S. Bertini: nec S. Faræ germanum, aut Ecclesiæ Meldicensis Episcopum fuisse, uti aliàs probatum.

b Sic nonnumquam contractis litteris mediæ ætatis Auctores vocant pagum Tarvennensem, cui contiguus est vicus Herlerus, valgò jam *Herly*, situs in Comitatu Paulensi ad Romanas vias, inter Agniunis & Edviniæ fluviorum capita, teste Malbranco in lib. 4 de Morinis cap. 6.

c Ecclesia ista hactenus superest in meditullio opidi Luxovii, éstque parœcialis.

d Saraceni scilicet, & quidem anno (ut videtur) DCCXXXI, ex dictis ad eum annum.

ANN. CHR. DCLXV. MAII XI.

quo etiam tempore, ut pôst dicetur, nonnulli Monachorum à paganis inventi sunt interemti.

Successores.

10. Decedente itaque ab hac vita (ut præfati sumus) Waldeberto pastore beatissimo, sanctus INGOFREDUS, omni virtutum genere conspicuus & perfectus, loco ejus est sollemniter subrogatus. Deinde prolixa plurimorum temporum serie decurrente, in illo candido nivei Monachorum agminis conventu Patribus (ut in catalogo eorum facile est inveniri) sibi invicem succedentibus, nec pastoralis auctoritas defuit, & temporalis subsidii copia usque ad ultimum eorum Abbatem, nomine MELINUM, prosperè perduravit. Hæc nos siquidem quasi per præoccupationem materiæ breviter prælibantes, cùm nobis propositum non fuerit præteritorum temporum acta replicare, his omissis ad nostræ ætatis tempora, sicut sumus polliciti, redeamus.

11. Post memorabilem Caroli Magni [a] & gloriosi Imperatoris obitum, orta fuisse dicitur inter quatuor Reges dissensionis magnæ controversia, CAROLUM scilicet & PIPPINUM, LUTHARIUM quoque & LUDOVICUM, rixantibus quoque & vi magna inter se decertantibus, cui eorum solius Regni dominatio Franciæ specialiùs obveniret, quod jam quidem germanus eorum junior Carolus nutu patris decedentis singulariter acceperat. Quæ fraternæ litis impietas cùm nulla posset ratione revinci, eò usque deducta est, ut convocatis utrimque regnorum cohortibus, dispositis bellantium cuneis, in fraternas acies vexilla solverentur. In qua acie Lutharii fugiente exercitu, juvante WARINO Burgundiæ Duce potentissimo Carolus victoriæ signa reportavit, ac sic Regnum Franciæ divisis in ceteros regnorum partibus solus accepit. DROGONEM [b] verò quintum, æquè regnandi avidum, qui clarissimæ utpote ex eodem genere videbatur esse indolis, in Clericum attondent, ac in sede Mettensis Ecclesiæ Pontificem constituunt. Hunc etiam ad amplioris supplementum honoris Luxovio Pastorem præesse decernunt. Quem ille locum acceptum ita strenuè post priorum studia & potentissimè gubernavit, ut aucta rerum copia in quindecim mansorum milia suo tempore recensenda videretur. Hic interdum ille solitò commoratus, dum amœnitate locorum fruitur, Lignonem vicinum fluvium gratiâ piscandi aggressus, dum piscem immanem sequitur, aquis lapsus subitò præfocatur, Mettisque delatus in sancti Arnulfi Confessoris Christi Ecclesia tumulatur. Post hæc tempora LUDOVICUS, cognomento Pius, in Francia Papa Stephano coronante Imperator efficitur. His diebus per plurima Monasteriorum loca regularis Ordo defecerat, & rerum temporalium administratio quotidianis malorum casibus deperibat. Hic tamen frequentibus synodalibus Conciliis statum Ecclesiarum in pristinum pro viribus reparabat.

Drogo etiā Abbas Luxoviensis, quo mortis genere extinctus.

12. Ea tempestate Luxoviensium quoque dignitas inter cetera pristino rigore tabescente jam pæne vacillabat. Quod Cæsar Ludovicus expertus, ANSEGISUM [c] virum dignissimum, comtum moribus & sapientiæ decore præpollentem, loco præficit in pastorem. Hic collapsa reparat, dispersa recolligit, situm Ecclesiæ longiùs extendit, circumpositas officinas amplioribus spatiis atque altioribus muris exporrigit, parietes quoque Ecclesiæ

Ansegisus Abbas.

[a] Immo post Ludovici Augusti ejus filii obitum, cujus hi filii fuerunt. Alia etiam hîc peccat Auctor, ut quum Pippinum Fontanetensi prœlio superstitem facit, quum Drogonem Ludovici filius adnumerat, quem Ludovici Augusti fratrem, & eo vivente Mettensem Episcopum creatum fuisse constat.

[b] Id nemo, quod sciam, de Drogonis morte prodidit. Eo Luxovii Abbate Angelomus libros Regum explanavit, uti ipse testatur in epistola nuncupatoria.

[c] In vulgato Indice Abbatum Ansegisus Drogoni præponitur. & Drogo quidem Ansegiso supervixit.

cum

ANN. CHR. DCLXV. MAII 11.

cum ceteris ornamentis pulcra varietate depingit. Capitula ſiquidem Regum Francorum quæ diverſis fuerant acta Conciliis, excepit, & uno volumine contineri fecit. Cumque inter regni proceres Francorum Regibus gratus eſſet, juſtis & piis operibus intentus vitæ finem fecit, & illic ubi ſpatioſiùs Eccleſiam extenderat, dignam accepit ſepulturam.

Fulbertus Abbas.

13. FULBERTUS quoque, vir quidam illuſtris, procedenti tempore in eodem loco conſtituitur: qui etiam Sanctorum Oratoria inter duo Monaſteria pulcro ſatis decore compoſuit, rebúſque decentibus adornavit. Poſt hæc longè paganis (ut prædiximus) irruentibus, Monachis famâ terroris ſubiti per diverſa reptantibus,

Gibardus.

GIBARDUS vir genere & doctrinâ clariſſimus, qui Paſtor Monaſterii & Abbas eo tempore fuerat conſtitutus, dum longiùs ad alias partes fuerat digreſſus, paganorum [a] ſagittis confoditur, atque in loco qui Martini-villa dicitur, ſepelitur. TETELMUS quoque Monachus honorabilis inter ſuos, non longè à Monaſterio inventus eſt cum aliis quibuſdam interfectus. Hinc jam uſque ad hæc noſtra tempora paſtoribus decedentibus,

Galliarum infelix ſtatus.

RICHARDO [b] magno Duce Burgundiæ, dum inviſi tyranni paſſim cœpiſſent emergere, ac ſeſe invicem mutua ſtrage collidere; Eccleſia Dei confunditur, jura rumpuntur *, legum ſtatuta rumpuntur, poſſeſſiones Eccleſiæ pervaduntur, & ab impiis undique rapiuntur. Sacris non eſt reverentia locis, ſed prævalente nequitia impiorum totus pariter concidit honor religionis. quod nimirum habitatores Luxovienſis Cœnobii peccatis exigentibus pleniter ſunt experti. nam villas & poſſeſſiones eorum in hereditatem ſibi diripuerunt manus alienorum. Cúmque Rex non eſſet & Judex, qui veræ intuitu juſtitiæ huic impiorum pravitati vellet ex toto reſiſtere; compulſi ſunt quamplurimi Clericorum contra temeratam audaciam diripientium ſuorum pignora circumferre Sanctorum, ut quos poteſtas humana non compeſceret, virtus oſtenſa divinè coerceret. Inde eſt quòd loci hujus incolæ alibi fiduciam non habentes, contra nequitiam perverſorum ſancti Waldeberti ſui defenſoris latis corporis ejus pignoribus ſoleant inferre virtutem: ut qui quondam temporalis militiæ ſacramenta ſervaſſe viſus fuerat, ipſe quoque inter caſus ſuorum fidelium pius propugnator adſiſtat. Cujus rei experimentum ſe ultro ingerit, ſi conſideretur virtutis ejus potentia, quam frequenter oſtendit.

* l. violantur

Reliquiæ in reis & invaſores delatæ.

S. Vvaldeberti corpus in primis.

14. Villa marinis litoribus contigua, quæ ſuperiùs Herlerium eſt vocata, tyrannorum vi ſublata fuerat. Monachi ancipiti in diſcrimine poſiti, ſancti Waldeberti protectoris ſui ſuffragium expetunt, ſanctorúmque pignorum ejus glebam ſibi imponentes, per fines Franciæ illuc iter intendunt. Quibus abeuntibus ſubitò Mantne* fluvius obvius occurrit. Quem cùm tranſmittere cupiunt, plurima præcedente turba populorum ſacri pignoris gleba citra litus conſtiterat. Monachi in articulo poſiti quid facerent neſciebant. Mira dicturus ſum. mox navis divino impulſu à remige illuc abſque humano juvamine ſponte perducitur, quâ ſancti corporis gleba tenebatur. Mirati comites tanta facultate fluvio tranſducti, quanta catenus numquam fuerant experti. Hinc itaque procedentes, paullo pòſt ad prædium perveniunt *Nant* [c] ſuperiùs memoratum: ubi videlicet ipſe & vitæ exordium temporaliter ſumſerat, & quibuſdam miraculorum ſignis vivens illuſtratur.

* l. Materna

a Id eſt Nortmannorum. quod exiſtimo accidiſſe anno Domini DCCCLXXXVIII, quo cæſi ab eiſdem Monachi Beſuenſes, teſte Johanne Monacho Beſuenſi in Chronico, Spicilegii tomo 1.

b Richardus Burgundiæ Dux ſtrenuus adverſus Nortmannos, mortuus eſt anno tertio poſt obſidionem Carnutum, teſte Hugone Monacho Floriacenſi, quæ contigit anno DCCCXCI.

c Hinc conjicimus Nantum, Vvaldeberti natalem locum, eſſe opidum Nantogilum, *Nanteuil*, quod è Burgundia Maternam prætervectis obvium eſt, ubi hactenus eſt Prioratus Ordinis Cluniacenſis.

Ann. Chr. DCLXV. Maii 11.

Hic comperta corporali ejus præsenriâ, dici non poteſt, quanta utriuſque ſexus illuc confluxerit populorum frequenria. Inter quæ ob beneficiorum ejus gratiam cùm diverſa donorum munera cum gleba ſancti viri inter frondes arborum præ rurba irruente decernerenr appendi, quoddam ligneum poculum à quodam contigit offerri. hoc unus è famulis ſervandum acceperat. Quod cùm quidam laſcivus juvenis & perulans ab illo peterer ſibi dari, cùm fortè videretur indignus promereri; ille exemro enſe viri Dei obſequio dedirum gladio niſus eſt appetere. Cúmque in eum libraſſet ictum, ſubitò ferienris dexrera ligatur in aëre. Sic ille ſine paribulo cælo ſuſpenſus amens redditur, ſenſu confundirur, fixus tellure tenerur: nec priùs potuir ſibi reddi, quàm oratione illorum, quibus nocitutus venerar, mereretur abſolvi. Ira plurimorum pectora terror perſtrinxerar hujus facti. Denique hic aliquantiſper à populo detenri reſumunt irer quod cœperanr, ad Herlerum veniunt quò rendebant. Inſurgunt undique injuſti pervaſores, volentes eos à finibus repellere, quos ſui diſpendio cernebant adveniſſe. Sed ſancti viri virtus terrore menres edomar impiorum, & ſuis reformat domeſtica prædia, quæ alienorum factionibus fuerant direpta. Ira, licèt cum labore, rebus compoſitis, cum ſacris pignoribus Monachi obſequenres lætiores reddunrur propriis laribus.

Invaſores puniti.

15. Vicus eſt irerum non ignobilis, Provincherias ſuo vocabulo dictus, pæne viginri millibus à Monaſterio diſparatus: quem videlicet vicum quidam miles pervaſerat, inter ſuos nominariſſimus. Ad quem anguſtia imminenti, quia deerar ſuffragium rerreni Defenſoris, ſancti viri glebam imperabat neceſſitas deportari. Qua in Eccleſia illic propria collocata miles indignatus cœpir furere, iraſci, Sancto derogare, bacchari, & inſanire, adfirmans res Eccleſiæ ditioni ſuæ liberè ſubjugare. Denique cùm quadam die tumidus & elarus equo ſpumanti per ſubterpoſitum Eccleſiæ campum ſolutis habenis curſu ferretur præpeti, crure fracto equus in præceps concidit: ipſe vix caſum evadens, in proximo à milite interfectus, villam uſque in præſens ſancto Petro liberè poſſidendam reliquit.

16. Alio quoque rempore ROTBERTUS quidam miles, viribus potens & opibus, cum nepote Berardo in pago Divionenſi Caciacum villam adprime viniferam; HUBALDUS verò Moliſiacum in pago Belnenſi, res videlicer Luxovienſis Eccleſiæ, ſatis iniqua dominatione poſſidebant. Quare Monachi cum Principibus Burgundiæ ſæpius conqueſti, prævalere non poterant. Inito igitur LETOLDI Comitis conſultu eo rempore, quo Rex LOTHARIUS [a] pulſa obſidione Burgundiorum ſub dirione ſua Divionenſe receperat caſtrum; Monachi notum reperunr ſuffragium, ſancti Waldeberti pignus venerabile illuc conſtituunt deferendum. Quò cùm perveniſſenr, medio villæ rentorium competenter cum ſacro loculo ſtaruunr. cùm repentè hoſtes armari ferro & animis, Berardus videlicet cum ſuis, advenienres quidem cum ſuo Defenſore non audenr contingere: villam tamen ſolito more corripiunt, familiam malè opprimunt, alimenrorum ſumtus copioſiùs ac duriùs exigunt: ſicque cibo rapaciter & vino perfuſi, Monachis inediâ laborantibus, nocte irruenre, ſopore membra prorenſa reſolvunt. Ecce ſubirò noctis medio eorum princeps, Berardus videlicet, febre corripirur, morbo dyſenteriæ membra rorquentur, fluxu ventris undique coartatur. Víxque auroram præſtolarus Monachos adit, ante præſentiam Sancti corruit, reatûs ſui pænirenriam agit: ſicque indulra ſanitate, villa

[a] Lotharius regnavit ab anno DCCCCLIIII in annos triginta. Hinc Auctoris ætatem diſce, qui ſucceſſor ponitur Aalenci, aliis Adalonei laterius memorati.

Caciacus extunc & nunc alieno eruitur possessore, domini proprii potitur libertate. ANN. CHR. DCLXV. MAII I.

17. Hubaldus verò miles, licèt in rebus sanctuarii avidus, aliàs tamen vir probus, & ut armis, ita etiam moribus modestus, quem in pago Belnensis provinciæ apud Molisiacum villam Monachorum vini & frugum reditus diximus subjugasse; visis hujus Sancti virtutibus territus & miraculis, in reliquum, licet nolens, possessionem suam Ecclesiæ dereliquit.

18. Alio post hæc tempore iidem Monachi in pago Alsgodiensium, tyrannorum infestatione prorumpente, quarumdam rerum suarum fuerant dispendia passi. Hac perurgente necessitate eas habita deliberatione decernunt partes adire, habentes secum fidei tutamina, sacra videlicet Reliquiarum [a] pignora ex membris sancti EUSTASII, necnon S. Waldeberti Confessoris Domini gloriosi. In quo itinere non longè à Monasterio, apud villam quæ sanctæ Mariæ dicitur, primùm sunt hospitati. Deinde locum qui Campaniolas vocatur aggressi, quarto demum die illuc pervenient, quò fuerant malorum improbitate provocati. Erat in illo comitatu non parvus numerus tam ex Monachis quàm ex ministrantibus, cum quibus ierat Abbas & Episcopus, nomine AALONCUS. Pervenientes itaque ad locum destinatum, quia alibi locus aptus non fuerat, in prato quodam quod eis contradicebat, super unius quercus abscisæ truncum statuunt. Ad famam igitur tantæ novitatis pluribus concitatis, cerneres promiscui sexus infinitam populorum multitudinem illuc repentè confluxisse, non solùm ex vicinis, sed ex longinquis partibus, locis, villis, & opidis mirum in modum conglobari omnes conveniunt: ac mox campum replentes, una voce, consona devotione omnipotentis Dei nomen & sancti Waldeberti cuncti invocant, suis incommodis opportuna suffragia petunt. Ut autem declararet divina potestas Sanctorum suorum etiam corporale adesse beneficium, fit subitò tantus de cælo strepitus, tantus terror, ac in modum tonitrui sonus vehemens concitati, ut terra, sicut eis videbatur, tremente, vix præsentes populi supra pedes consisterent, ac quisquis illorum qua parte esset constitutus nescirent. Illi attoniti, & de ea re quæ acciderat nimiùm pavefacti, postquam virtute reddita ad semetipsos sunt reversi, (mira dicturus sum) videres avem in figura columbæ per serenum aëra de sublimibus descendisse, ac blando volatu super loculum sanctum familiariter circumvolasse: quæ deinde expleto cursu cæli secreto recipitur, quò manifestè advenisse probatur. Hinc virtus utriusque Sancti cœpit ostendi. Mox etenim duo propriis diu luminibus orbati, eâ horâ qua avis prædicta visa est abscessisse, sine ductu alterius receptâ luminis claritate ineunt gaudentes ad sua festinanter properare. Deinde quoque alii duo complicita nervorum nodositate catenatis quasi membris toto corpore adstricti, aliorum manibus sacris pignoribus illati, divinâ virtute ostensa in pedes sunt subitò erecti, & ad propria absque humano juvamine lætantes sunt reversi, ac terram quam priùs calcare nesciebant, novo docti itinere liberis gressibus Dominum glorificantes & sanctum Waldebertum prævium habentes ambulare cœperunt. Alia miracula.

19. Huic itidem loco castrum cernitur esse contiguum, quod priori tempore Montem-Biliardæ [b] novimus esse cognominatum. Hujus opidi incolam nomine UTONEM, non ab ignobili genere oriundum, pluribus notum fuisse satis est compertum. Hic nervis coactis & corporis facultate privatus manibus per terram repens ire non poterat, nisi vel equo, vel asino sessore

[a] Reliquiarum S. Eustasii pars quædam in Cœnobio Luxoviensi adservatur, scrinio eburneo & argenteo inclusa.

[b] *Montbeliard* opidum munitissimum in Comitatu Burgundiæ.

Ann. Chr. DCLXV. Maii II.

uteretur. Hic itaque ad locum perductus est cum summa devotione, quo Sancti hujus venerabile pignus cognoverat constitisse. Venit igitur, lacrymis humum perfudit, Sancti nomen invocat, suffragium exposcit: nec antè à loco discedit, donec divina virtute ruptis nervorum nexibus redit ad propria, pristina incolumitate donatus.

20. Et quoniam temporis & ejusdem beneficii se opportunitas dedit, non piget iterum aliud ad laudem divini nominis referre, quod in re simili vir iste sanctus dissimiliter est operatus. In pago siquidem rusticorum usu Warascum [a] nuncupato, ætate priore fuisse quemdam virum novimus, qui proprio fuerat BERNERICUS nomine dictus. qui quidem generis erat libertate potitus; sed tamen toto corpore & nervis adstrictus, nulla facultate poterat solidè terris affigere gressus. Hic bitoto carpento impositus quòcumque esset ducendus, unius bovis & famuli videbatur esse contentus. Qui audita virtute Sancti, juncto bove ac ministro præmisso carpento impositus, pervenit ad locum, quò se duci fuerat deprecatus. Ante præsentiam Sancti in terra prostratus diu decubat, cum lacrymis preces miscet, & familiarem bovem sancto Waldeberto non tardans polliceri, si hac corporis incommoditate mereretur absolvi. Cujus quidem vir sanctus non est dedignatus suscipere gemitum supplicantis: sed tamen præsentem distulit impendere sanitatem. Nam non impetrato quod diu rogaverat, mæstissimus abscedebat. Cúmque aliquantulum itineris rediens peregisset; O sancte, inquit, Waldeberte, placétne tibi quòd tristis veni, tristior recedo? Hæc dicens plaustrum stare jubet, terram petit, bovémque in pascua resolvit: cùm subitò sanus factus concitus redit, gratias agit, bovem ductorem obtulit, ac firmatis gressibus ad domum lætissimus redit.

21. Quædam iterum femina genere nobilis, gravissimo tenebatur morbo ejusdem contractionis, destituta solatio corporeæ facultatis. Quæ cùm jam consequendæ salutis commercio desperata videretur, ad locum eumdem [b] se petiit deportari. Ubi cùm diutinis precibus & lacrymis insisteret, repentè sanata non sine admiratione multorum in pedes constitit. Sed cùm adepta sanitate vellet inde recedere, in itinere jam posita subitò in terram concidit, & in eumdem contractionis morbum adstrictam se esse cognovit. Suspiciens cælum ingemuit, & rursus ad locum se referri fecit. Ubi cùm pristinam sanitatem recepisset, quasi aliquantulùm jam secura, res necessarias revisere cupiens à loco discedit, & abire jam cœpit. Sicque in itinere jam constituta, rursus in unum corporis globum contrahitur: atque denuo ad locum refertur. Sicque factum est, ut quotiescumque inde abire voluisset, in eumdem morbum concideret: donec tandem recepta sanitate animum fixit, & usque ad ultimum vitæ suæ tempus in eodem loco permansit.

a Eustasius Abbas & cum eo Agilus *Vvarascos* ab erroribus revocasse dicuntur.

b Reliquiæ S. Vvaldeberti hactenus in Ecclesia Luxoviensi coluntur, caput quidem in argentea effigie, reliquæ corporis partes in theca ex argento deaurato, ut me monuit jam laudatus R. P. Constantinus Gravellius, cui plurimum in his adnotationibus debemus. S. Vvaldeberti translatio (forsan elevatio) Luxovii celebratur Maii die 16, uti & SS. Eustasii, & Columbani.

DE S. ERMENFREDO

CIRCA AN. DC LXX. SEPT. XXV.

ABBATE CUSANTIENSI

IN COMITATU BURGUNDIÆ.

1. VALDEBERTO *adjungendus est* ERMENFREDUS, *præceptori discipulus, is cujus Vitam legebant quondam in sollemni ejus festo Luxovienses. Eam quidam vir doctus penes se retinet, pollicitus se eam tandem editurum: dum nos interim id solum recuperare potuimus, quod in ecclesiasticis officiis Luxovii quotannis usurpatur in hunc modum.*

2. ERMENFREDUS nobilibus parentibus genitus, in aula versatus est Chlotharii secundi piissimi Francorum Regis unà cum fratre suo WANDALENO. Mortuo autem eorum patre, vivendi rationem aulicam parum sibi tutam rati, licentiam abeundi postularunt. Eâ ægrè admodum obtentâ fratres matrem suam adiêre, cum qua privatam vitam agere cœperunt. Postmodum Ermenfredus pompis & vanitatibus sæculi renuntians, relicta domo Luxovium petiit, ubi à beato WALBERTO tam bellè disciplina regulari excultus est, ut aliis præesse mereretur.

3. Deinde ad Cusantiam suæ ditionis locum ædificandi Monasterii causâ remissus, tricenos circiter Monachos coadunavit, quos Luxoviensis Cœnobii Instituta edocens, mitum in modum virtutibus auxit, eisque in posterum cavens, Monasterium ipsum Luxoviensi subjecit Abbatiæ anno tertio DAGOBERTI Regis. Inter alia miranda Wandaleni fratris excessum è vivis divinitus cognovit. Ipsum denique vitæ sanctissimæ confecto cursu septimo Kalendas Octobris ad superos evolantem miracula quamplurima illustrarunt. Cujus corpus ad fratris exuvias in beati Johannis Baptistæ Cusantiensi æde collocatum est.

4. *Nunc Cusantia, vulgo* Cusance, *est Prioratus, Monasterio S. Augendi seu S. Claudii subjectus ex donatione Pontii Vesontionensis Archiepiscopi ab anno millesimo centesimo sexto. Hæc interim de S. Ermenfredo, dum ampliorem notitiam exspectamus. Luxovii colitur officio semiduplici die 25 Septembris.*

Circa An. DCLXXVIII. Apr. XIV.

FRAGMENTUM VITÆ SANCTI LANTBERTI EPISCOPI LUGDUNENSIS,

Auctore Monacho Fontanellensi anonymo, qui Ludovico Pio imperante vixit.

Ex schedis nostris manuscriptis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. INTER *schedas, quas noster Lucas Acherius ex mss. codicibus describi curavit, reperi fragmentum sequens Vitæ S. Lantberti ex Abbate secundo Fontanellensi Episcopi Lugdunensis. At quo ex codice desumtum sit, neque scriptor amanuensis notavit, nec Acherius ipse reminisci potuit. Litteris varia in loca, Lugdunum scilicet, Rotomagum, Tornacum, Fontanellam ac Gemeticum transmissis, reliquum istius Vitæ recuperare non licuit. Auctor fuit sine dubio Chronographus Fontanellensis Anonymus, in tomo tertio Spicilegii editus: cujus caput secundum, quod res gestas S. Lantberti continebat, avulsum erat ab exemplari, quo primum usus est Acherius. Reliqua Lantberti facta, quæ quidem sciri possunt, repetenda sunt ex Actis sanctorum Vvandregisili Abbatis, Ermemberti Episcopi Tolosani, Condedi Anachoretæ, & Ansberti Episcopi Rotomagensis in Sæculo nostro secundo editis. In vetusto Breviario Fontanellensi rubeis litteris notatur festus dies S. Lantberti* XVIII Kal. Maii, *quo die in recentioribus Martyrologiis celebratur.*

2. *Vitæ subjectæ hunce titulum præferunt schedæ nostræ:* Incipiunt Actus beati LANTBERTI Abbatis, qui secundus post beatum Genesium factus est Præsul Ecclesiæ Lugdunensis, & post almificum Wandregisilum Rector Cœnobii Fontinellensis per annos tredecim & menses octo. qui etiam Duseram Cœnobium construxit in regione quæ vocatur Provincia, super fluvium Rhodanum: cujus tempore plurima Ecclesiæ nostræ adcreverunt. *Hæc paucis explicanda In Actis sancti Ansberti Lantbertus proximè beato Genesio in sedem Lugdunensem successisse perhibetur, & quidem jubente Theoderico Rege, Pippino verò consulente. Ergo cum hic dicitur* secundus post B. Genesium factus esse Præsul Ecclesiæ Lugdunensis, *id ita intelligendum est, ut alter ab eo proximè successerit. Id factum anno* DCLXXVIII *colligimus ex Actis S. Condedi, ubi Lantberti regiminis Fontanellensis annus nonus illigatur anno Theoderici Regis tertio, Christi* DCLXXVI; *& annus secundus Ansberti Abbatis ejus successoris componitur cum anno septimo Theoderici: cujus proinde Regis anno quinto Lantbertus Ecclesiæ Lugdunensis cathedram subiit, id est anno* DCLXXVIII *desinente, aut proximo ineunte, postquam annos tredecim Fontanellam rexerat Abbas. Quod attinet ad* Duseram Monasterium, *ab ipso in Provincia ad Rhodanum constructum, illud destructum fuisse ab Agarenis seu Saracenis docet Aigradus in libro de vita S. Ansberti.*

Lantbertus Tarvennensis aulâ relictâ Monachus,

1. LANTBERTUS vir valde clarissimus, & nobilissimi generis prosapiâ ortus, à patre nomine ERLEBERTO editus territorio Tarvennico, succedit primus in regimine Cœnobii magno Domini Sacerdoti atque in Christo admirabili Patri WANDREGISILO. Hic in aula Regis juvenculi HLOTARII filii HLodovei sub sæculari priùs habitu militavit, licèt ejus mens alterius militiæ plus anhelaret, sicuti eventus rei indicio est. Anno denique præfati juvenculi Regis octavo, militiâ Regis corruptibilis desertâ, gladiisque è ferro formatis exu-

CIRCA AN. DCXCVIII. APR. XIV.

tus, ad fulgida Christi castra devotissimè convolavit, indutus galeâ salutis, loricâ fidei, ac gladio sancti Spiritus contra invisibilem hostem feliciter dimicavit. Tonsuram quoque capitis in isto Cœnobio sub sanctæ memoriæ prædicto venerando Patre Wandregisilo suscepit, quarto videlicet anno antè, quàm ipse famulus Christi viam ingrederetur patrum. Hujus namque avunculi viri clarissimi atque in sæculo nobilissimi, quorum vocabula sunt HROTBERTUS ac HALTBERTUS, fuerunt: quorum prior HRotbertus summus palatii tum temporis fuerat Referendarius, secundus Haltbertus sequenti tempore ab ipso sancto viro Lantberto Clericatûs suscepit habitum. qui eumdem clarissimum virum ad istud Fontanellense honorificè deduxerunt Cœnobium, licèt ab hac eum vellent intentione reflectere, ut in populari potiùs permaneret habitu. Qui in die suotum præcisionis capillorum, inter alia diversarum specierum munuscula, septuaginta auri solidos prædicto magno Patri contulit, quod in ornamentis suis fabrefactorio opere insitum erat, in baltheo videlicet, zonis atque armillis. Erat namque ditissimis atque honorabilibus parentibus, atque in domo regia non mediocriter honorandus, sed in maximo fulgens honore. nempe sicut nobilem se exhibebat sæculi negotio, ita nobiliorem reddidit vitæ innocentia. Diligebat autem illum prædictus admirabilis Cœnobii Pater pro insignita ei castæ conversationis operatione. Quo verò ordine post ipsum regiminis adsumserit ordinem, in præsenti nunc dicendum est opere.

Succedit Vuandregisilo.

2. Cùm beatus igitur antefatus Christi Wando a per X & IX annorum spatia & mensium quinque hoc Cœnobium à ptimo ædificationis suæ die in regimine tenuisset, jàmque foret in decrepita & veterana ætate positus, idem nonaginta sex annotum ante obitus sui diem modico corripitur languore. Jàmque in extremis posito atque in agone suæ dissolutionis intento, interrogat ab eo universum agmen Fratrum, quem sibi post suum discessum instituat Rectorem. Quibus tale fertur dedisse responsum: Deus vobis, carissimi Filii, post meum obitum credo quia optimum providebit Rectorem. ejus tamen supplex famulus imploro clementiam, ut suæ familiæ dignum tribuat dispensatorem, qui duplicem ei tribuat alimoniam. Vos verò, carissimi, voluntati ejus consulite, & quæ agenda sunt in ejus semper arbitrio ponite, neùmque cursum ampliùs fatigare nolite, immo precibus vestris me protegitote, atque mearum admonitionum semper mementote. Christo summo omnium pastori vestri curam hodie commendo: ipse vos concedat sic mea parvissima monita mente retinere, suáque suavissima præcepta jugiter custodire, ut ad ejus mereamini æternam claritatem feliciter pervenire. Duo tamen adsunt in præsentia vestri jocundissimi mei filii, quibus post modicam meam dissolutionem regiminis succumbet locus. Erat autem is LANTBERTUS unus è duobus, altérque clarissimus ANSBERTUS, utrique virtutibus excellentissimæ religionis satis insigniti atque in Dei opere sodales. Hanc sacram allocutionem idem Dei famulus cùm explesset, animam suam cælo reddidit angelicis choris sociandam, adque felicitatem paradisi possidendam XI Kalendarum die, feriâ VII, Indictione VII. Post cujus gloriosissimum transitum omnis caterva Monachorum Christi exorat clementiam, triduanum celebrat cum omni devotione jejunium. Quo devotissimè celebrato, eligit prædictum Lantbertum regiminis loco subrogandum, anno Incarnationis dominicæ DCLXV, Indictione suprà scripta, qui erat præfati juvenculi Regis Lotharii annus undecimus; porrò Vitaliani Papæ septimus jam fluxerat annus. Perseveravit autem in eodem Cœnobio annos tredecim, & menses octo sub tribus fratribus Regibus sceptra regni Fran-

a Eo etiam nomine vocabatur sanctus Vvandregisilus, ut patet ex ipsius Actis.

Circa An. DCXCVIII. Apr. XIV. eorum per ordinem vicissim tenentibus, id est HLothario, Hilderico, atque Theoderico.

Ob virtutes Regibus venerabilis, 3. Erat autem isdem venerandus Pater Lantbertus opere castus, caritate diffusus, fide firmissimus, in consiliis providus, in bonitate conspicuus, in colloquiis affabilis, atque in omni re optima promtus; staturâ quoque procerus, adspectúsque decorus: ab ima pedis planta usque ad capitis verticem summum erat elegantissimus. Cuncti denique Reges antefati haud eum aliter tam in collocutionibus mutuis, quàm etiam in privilegiorum seu epistolarum descriptionibus quas eidem porrigebant, vocare volebant Domnum & in Christo Patrem nostrum venerabilem Lantbertum Abbatem. Nam postquam vitâ functus est præfatus juvenis Rex HLOTARIUS, fratrésque suos HILDERICUM, & THEODERICUM superstites reliquisset, ortáque esset inter ipsos valida contentio pro fastigio Regni, aliis Hilderici parti faventibus, aliis in Theodericum declinantibus, ita iste vir venerandus cautum se reddidit, ut in neutram partem declinaret, donec populi pars æmulam sibi partem superaret. *Regibus de throno contendentibus medius,* Elevato namque in sede Regni Hilderico, in tanto apud eum est honore habitus, ut quidquid ab illo postulasset, absque alicujus obstaculo difficultatis promereretur. Quod etiam ex largitionibus quarumdam possessionum quas eidem venerabili Patri & isti Cœnobio contulit, liquidum fore constat. Denique ad petitionem Reginæ suæ BILHILDÆ atque venerabilium Episcoporum, *ab Childerico prædiis donatur.* id est bonæ recordationis LEODEGARII Episcopi, qui postea gloriosissimus effectus est Martyr, NIVONIS etiam Episcopi, & ERMONII; atque illustrium virorum, quorum hæc sunt nomina, FUCOALDI, AMALRICI, WLFOALDI Majoris domus regiæ, BAVONIS, WANINGI, ADALBERTI, GERINI fratris clari præfati Leodegarii Episcopi, largitus est præfato venerando Patri fiscos duos, quorum sunt vocabula, Ulmius, & Watinna, qui sunt siti in pago *Tellau* juxta fluvios Tellas & Watinna nominatos, cum universis adjacentiis eorum, id est Crisciaco, Seda, Magneroto, & item Magneroto, Neon & Toscarias, simúlque terram super litus maris, & areas salinarum piscarionúmque, quæ ibidem institutæ erant; vineas etiam in Warnaco, super fluvio Sequana sitas in pago Vilcassino cum omni integritate earum. Hæc universa, auctoritare sua duo privilegia condens, eidem venerabili Patri istique Cœnobio Fontanellensi jure firmissimo in ævum contradidit possidenda. Edita est autem hæc regia largitio Atlanno jocundo palatio, undecimo anno præfati Regis in Austria, qui fuerat primus in Neustria; porro ejusdem Rectoris Cœnobii lucidissimi anno quinto, ex quo regiminis locum sortiebatur post decessum felicissimum magni Patris Christique clarissimi Sacerdotis Wandregisili. Plurimæ namque ejusdem Regis diversarum possessionum largitiones ad ipsum reverendissimum Patrem editæ usque nunc exstant, quas etiam dinumerare laboriosissimum est. Hic enim inter alia diversa donaria, etiam de saltu Gemeticensi eidem venerabili Patri partem contulit: unde nonnulla manent apud nos privilegia, quæ pro munere sacro in isto Cœnobio recondita tenentur. Ipsis namque si quis ea lectioni rata duxerit, inveniet loca designata, per quæ ipsius donationis meta terminatur.

Cum Filiberto Abbate litem habet. 4. Orta est illo in tempore lis non modica inter ipsum venerabilem Patrem Lantbertum ac reverendissimum Gemeticensis Cœnobii Rectorem FILIBERTUM pro ejusdem saltûs terminatione: quos gloriosæ recordationis magnus Rotomagensis Ecclesiæ Pontifex ANDOENUS unà cum sua auctoritate, simúlque præfati Regis epistola pro eadem re sibi directa, ad veræ pacis concordiam revocavit, æquáque sorte ipsum saltum inter eosdem almificos Patres divisit. Et quia Patris Lantberti major fore portio videbatur,

batur, præfatus Antistes unà cum ejus consensu ex eadem divisione Basilicæ clari Martyris Christi Dionysii, quæ sita est super ora alvei Sequanæ in loco qui nuncupatur Duro-clarus*, ubi LIDOALDUS regiminis locum tenebat, aliquam contulit portiunculam. Erat namque sanctitate perspicuus, cujus talia semper fuerunt perfectionis insignia, ut viam salutis sacris prædicationibus civibus suis aperiret, & imperitos populos lucidis exemplis instrueret, discordes etiam vigore superni Spiritus inflammatus summâ industriâ ad nitorem concordiæ revocaret. Circa An. DCLXXVIII. Apr. XIV. * Duclair

5. Antefatus autem Rex HILDERICUS insidiis satellitum suorum, AMALBERTI videlicet & INGOLBERTI, simúlque BODILONIS, necnon & LUPI aliorúmque, unà cum conjuge sua vocabulo BILHILDE filióque nomine DAGOBERTO, vitá & regno privatus est: quorum corpora prænominatus maximus [a].

[a] Sic desinunt mutilæ schedæ nostræ, in funesto quidem, sed tamen insigni loco, quo discimus Childerico filium fuisse Dagobertum: quod hactenus ignoratum. Ex consequentibus discenda erant, tum locus, in quo sepultus Childericus, tum reliqua Lantberti facta, tenebris interim involuta. Quamquam Childericum in Parisiaca basilica S. Vincentii seu S. Germani sepultum fuisse constat, probatque insuper detectio anno M DC LVI facta ipsius tumuli & Bilhildæ ejus uxoris, cui adjuncta erat urnula quædam, haud dubiè filii Dagoberti. Ad consequentia hujus textus quod attinet, conjicio sic continuandum esse: *quorum corpora prænominatus maximus Sacerdos Audoenus sepelivit.* nam de eo paullo antè facta mentio est. Si sequebatur in schedis nostris series Abbatum Fontinellensium rudi carmine exarata, opportunius aliquando Deo dante exhibenda in Monastico Benedictino, quod meditamur. Aigradus in Actis S. Ansberti ita Lantberti Pontificatum describit: *ad eamdem provinciam cum honore Sacerdotis sui condigno directus, humilitatis ac sanctæ prædicationis piaque actionis exemplis gregem Christi sedulo moderamine inreprehensibiliter rexit: ibique à Domino vocatus, vinculis terrenæ corruptionis exutus, ad superna civitatis gaudia feliciter migravit*, nimirum XVIII Kal. Maii ex dictis, incertum quo anno.

DE SANCTO GODONE

Circa An. DC XC. Julii XXIV.

ABBATE AUGIENSI IN CAMPANIA.

1. QUO *tempore Lantbertus sub Wandregisili disciplina militabat, eo* GODO *Wandregisili nepos Fontanellæ degebat, ut legitur in Actis S. Wandregisili, in quibus præcipua Godonis gesta referuntur. Vitam ejus metricè edidit Claudius Espencæus Theologus Parisiensis anno* M D LXV, *id operis aggressus grati animi causâ, propterea quòd S. Godonis* nomini ac memoriæ, *prout ipse in Præfatione loquitur*, sacratum beneficium aliquot annos sibi commendatum fiduciarius administrasset, *nimirum Prioratum S. Godonis in insula Augia seu Oya, à cujus descriptione orditur in hunc modum:*

Est locus, Herculeæ forsan cognominis Augæ,
Augia nomen habet: medius saltúmque Brigensem
Campanúmque solum limes partitur, eremus
Perpetuas inter Monachis habitata paludes;
In Pastoris agro & sacra ditione Trecani,
Ante quadringentos Abbatia nobilis annós
Mandráque prædives: pòst eversoribus Anglis
(Perpetuo Gallorum odio flagrantibus Anglis)
Subruta, primatus nunc ære monasticus arto,
Religione Patrum lapsis celeberrimus annis.

Acta SS. Ord. S. B. Sæculum III. * Nnn

CIRCA AN. DCXC. JUL. XXIV.

Loci verò religionem continenter ita deſcribit:

Nunc etiam vel opem motbis, vel ſacta petentis
Relligioſa capit dantis munuſcula vulgi.
Longo pſalmicines concutrunt otdine Myſtæ,
Et juvenum innuptis miſtus nuptiſque puellis,
Fitque ſenum ſtrepitus, parvíque vagantur & ampli.
Totam ſæpe domum vehit exterus agmine mulco
Cum conſorte tori vir, pignora cara, parentes.
Cereolos alii accendunt, donaria quidam
Cetea, & exiguum fert ruſtica turba trientem,
Cannabis; aut (ſi qua eſt paullo plus dives) amictum.
Et meliote animo quàm divitiore crumena,
Mitifica haud vacuas tendunt ad leipſana palmas,
Patva telaturi modicóque incluſa metallo
Signa, futura quibus collo geſtamina pendent.

Deinde res geſtas S. Godonis proſequitur, ex Actis S. Vvandregiſili repetendas. tum loci everſionem ac reſtitutionem ac Sancti reliquiarum Tranſlationem ſubjicit his verſibus:

* Haſtingus

Tempota ſurrexit poſt non ita multa tyrannus*
Conremtor Fidei, & virtutum, Godo, tuatum
Neſcius, exiguam manus hoc venalis eremum
Auſpice non clementer adit, vaſtátque, cremátque
Direptam . . . .

Sed videt atque ſuo miſeratus tempore Numen.

* Eva ſeu Emma Comitiſſa

Numine poſt aliquot mulier * prædives atiſtas
Excita, (fert muliebte genus divalis agítque
Relligio) triſti longóque obnoxia morbo,
Godo, tuos ſanata Deo ſumente precatus,
Inſtautate ſacras quas latto ctemaverat ædes
Concipit, accitis qui quotidiana Tonanti,
Godonis memores, Monachi laudúmque precúmque
Penſa ſalutati ſtudeant exſolvere cantu,
Cætetáque accurent Monachis communia priſcis.
Et ne ſolliciti curarent craſtina Fratres,
Aut fotet in patinis animus, quid ſcilicet eſſet
Anxius, aut biberet, (nam vix præcordia cūtas
Admittunt humana duas, arteſque moratut
Res nimis arta bonas) noctúque diúque peractis,
Annua quæ meterent legeténtque viatica, ſacris,
Neu quantum ſatis eſt, victus, neu deeſſet amictus,
Magnifico Ptinceps providit femina dono.

TRANSLATIO CORPORIS.

Forte quaſi ſubter modium latitante lucerna
Sancta minùs dignâ cubitabant leipſana thecâ.
At bona poſtetitas, nec temporis immemor acti,
Non tulit, & patriæ quod nunc celebtatut honore
Totius, impoſuit ſactatis oſſibus altar.

Corpotis unde fuit tranſlati occaſio dicam.
Quámque Deus mira Divum virtute beatit:
Quanta loci pietas, quàm promta precantibus ata.

Accidit ut (ſupero factum reor haud ſine nutu)
Campanos depaſta lues, depaſta Brigenſes,
Aggeteret famulos dominis, ſenióque juventam,

Cúmque suis natos tellure parentibus unà:
Nec super ulla foret vitæ spes, ulla salutis.
Sic ut debilibus fortes, magnisque minores
Corruerent, vivi morientibus, & vel humandis
Deesset humus . . . .
. . . Ergo suos templis instaurat honores
Juncta sacrosancto plebes promiscua Clero.
Scissa veste, caput conspersus pulvere, multo
Exercet gemitu vir nudipedalia: passis
Crinibus it mulier. ferit æthera clamor uterque,
Et tetigit superas injuria temporis aures.
Præcipuè pesti regio devota malignæ,
Et memor in Christo meritorum, Godo, tuorum
Incola, dum tanto non cessat cardine rerum
Sic meditabundus tensis ad sidera palmis, &c.
Sic igitur facto concurritur agmine, Fratres
Augiacos adeunt, advolvuntúrque feretro,
Godo, tuo, sub apertum instant educere cælum
Atque efferre sacros adytis penetralibus artus.
Id Pater & reliquus chorus auribus accipit æquis.
Annuit, impositum divinis ossibus altar
Effodit . . . .
Sollemnem populo Clerus cum supplice pompam
Dum peragit, multis inter spectacula turbis
Mirificum ostendunt miracula publica Divum.
Extremam genius dextram percussor & ensem
Eductum, Domini pacatâ mitior irâ,
Componit, nostróque lues desævit agro.

Hac tametsi ab recentiori Auctore, sed erudito & gravi descripta, proferre hoc loco visum est haud indignum.

CIRCA AN. DC XC. MAII XXVI.

Circa An. DCLXXV. Febr. XXI.

VITA SANCTI GUNDELBERTI

EPISCOPI SENONENSIS IN GALLIA, DEIN ABBATIS VALLIS-GALILEÆ IN VOSAGO.

Cum Actis SS. DEODATI Nivernensis, HILDULFI Trevirensis, & ERARDI Ratisponensis Episcoporum, ac S. SPINULI, necnon JOHANNIS & BENIGNI Confessorum.

Ex RICHERIO Chronographo Senoniensi, qui vixit post medium sæculum XIII.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Ætas Gundelberti, I. H*ORUM Sanctorum ætas adeo obscura est, ut nullâ fere chronologicâ notâ certò deprehendi ac definiri possit. Hugo Monachus Autissiodorensis in Chronologia sua* GUNDELBERTUM, *quem ipse* Gumbertum *vocat, in serie Antistitum Senonensium postponit Godescalco, sexto ab S. Emmone successori: cùm tamen Gundelbertum Emmone superiorem fuisse quædam exigant argumenta, petita tum ex ætate Deodati ac Hildulfi, quibus compar exstitit Gundelbertus; tum ex catalogo Abbatum Monasterii Vallis-Galileæ à Gundelberto conditi, in quo* ANGELRAMNUS *Mettensis Episcopus, ipso loci* Abbas à fundatore Gundelberto septimus, Norgandum octavum constituit Abbatem, *testante Richerio Senoniensis Monasterii Chronographo in lib. 2 cap. 4. Porro Angelramnus sedi Mettensi præfuit regnante Carolo Magno, cujus & Archicapellanus fuit, decessitque* anno ab Incarnatione Domini DCCCI. *Ex quo intelligitur, Gundelbertum ante finem sæculi septimi Senonum Episcopum fuisse.* RICHERIUS *Monachus qui ejus res gestas litteris mandavit in subjecto libro primo Chronici Senoniensis, quod integrum exstat in tomo 3 Spicilegii, scribit Gundelbertum rexisse Senonensem Ecclesiam* anno Christi DCCXX, temporibus Childerici Francorum Regis. *scribere debuit* Chilperici, *qui anno prædicto nomen Regis obtinebat. Quamquam retinendum videtur* Childerici *nomen, & annus Incarnationis corrigendus, restituendúsque forsan annus* DCLXX, *quo Childericus Chlodovei junioris filius rerum potiebatur. Et quidem hunc calculum probant Acta S. Deodati Episcopi Nivernensis, quem nonnulli* Adeodatum *vocant.*

Donati, 2. DEODATUS *quippe Gundelberti æqualis & amicus fuisse dicitur, & in abdicando Episcopatu æmulator: quem* anno Domini sexcentesimo sexagesimo septimo in Vallem-Galileam advenisse, & post annos undecim ab ejus ingressu in hanc Vallem *decessisse adfirmat anonymus Vitæ Scriptor apud Surium. Consentit ætas Arbogasti & Florentii amicorum ejus, quorum primus regnante in Austria Dagoberto secundo Argentinensem seu Strateburgensem Ecclesiam administravit, & Florentium successorem habuit. Sunt qui Deodatum hunc esse putent, qui Vuilfridum Eboracensem Episcopum Egfridi Regis factione pulsum excepisse, & in Romanum iter deduxisse memoratur. quod potiùs de alio Deodato Tulli Leucorum Episcopo intelligendum esse dixi in Notis ad Vitam S. Vuilfridi. Erit forsan etiam qui existimet, Deodatum Nivernensem Episcopum eum esse, qui Vuidradi Abbatis testamento posteriori pro Monasterio Flaviniacensi subscripsisse invenitur. Certè ita conjectaveram in Elogio Vuidradi Abbatis edito in hujusce Sæculi tomo primo. at re maturiùs considerata sententiam suspendere satius duco. Johannem Monachum, qui gesta S Deodati perstrinxit, prætuli Anonymo Suriano, cujus sincerum exemplum recuperare non potui, nec aliam de viro sancto lucubrationem. tametsi ejus Vitam ab aliquo antiquiori Auctore scriptam esse constat ex Opusculo 19 Petri Damiani, cujus hæc verba in cap. 7.* Quid referam DEODATUM summæ sanctitatis virum, ejusdem scilicet Ecclesiæ Treverensis (*immo Nivernensis*)

Episcopum? qui, sicut authentica tradit historia, à Gitbaldo ejusdem Leuchæ sanctissimo Præsule in saltu Vosagi locum obtinuit, in quo renuntians sæculo laudabiliter conversatus Monasteria statuit, atque post diutinam in Christi agone militiam, vitæ senarum laureatos intravit. *Mirum est. Deodatum non subscripsisse Privilegio Emmonis Senonum Episcopi pro Monasterio S. Petri Vivi, si tum Nivernensem Ecclesiam regebat, id est* anno quarto Chlotharii *tertii, Chlodovei secundi filii. Carolus Magnus diplomate suo concedit Monasterio Dionysiano* Monasteriolum, quod nuncupatur à sancto Deodato in Vosago silva, sicut illud tenuerat Pippinus genitor *suus,* Idibus Januarii anno primo regni *sui. id est anno* DCC LIX, *apud Dubletum. quod de nostro Deodato intelligendum videtur. Ex quo intelligitur, jamdudum ante illum annum excessisse S. Deodatum, à quo Monasterium ejus jam tum denominationem acceperat.* Circa An. DC LXXV. Febr. XXI.

3. *Petrus Damiani etiam in eodem Opusculo mentionem facit* Hildulfi *ante S. Deodatum his verbis:* Porro autem Hildulfus Treverensis Archiepiscopus, quantæ sanctitatis, quámque mirificæ vitæ vir fuerit, spatiosus Occidens non ignorat. qui nimirum, ut gestorum illius testatur historia, Jacob Leuchæ urbis, quæ nunc Tullus vocatur, obsecravit Episcopum, ut sibi congruum ad habitandum provideret solitudinis locum. Priùs itaque sibi successorem elegit: deinde Monasterium construens, per monasticæ disciplinæ lineam districtus incessit. Ubi nimirum tot per eum facta miracula luce clariùs perhibent, quia vir Domini Episcopatum dimittens, non modò reatûs maculam non incurrit, verùm etiam Deo suavitatis sacrificium obtulit. *Hildulfi ætatem Annales Trevirenses, tum manu exarati, tum editi à Brovvero, summovent ad principatum Pippini Regis, quo tempore Hildulfus Miloni pseudo-Episcopo successisse, & Vveomadum successorem habuisse fertur. Verùm cùm Hildulfus Deodato in regimine Monasterii sui successerit, sub finem sæculi septimi vixisse, & ad octavi dumtaxat initium pertigisse dicendus est. Certè* venerabiles Episcopi Hildulfus, Clemens atque Gisbertus, *B. Maximini Trevirensis Episcopi* ossa transtulisse *perhibentur apud Servatum Lupum in libro de vita S. Maximini cap. II. quo* Clementis *nomine significari puto Vvillibrordum Episcopum, alio nomine* Clementem *dictum, qui Treviros sæpius adiit, mortuúsque est anno* DCC XXXIX, *ex dictis in ejus Vita. Hinc est, quòd anonymus Scriptor Vitæ S. Deodati Hildulfum anno* DCC VII *obiisse dicit, viginti post annos à morte Deodati, cui successerat Abbas. Verùm si quis probet, Clementem illum, qui S. Maximini translationem cum Hildulfo curavit, esse Vvillibrordum; serius Episcopatum dimisit Hildulfus. siquidem Vvillibrordus anno* DC XCII *in Germaniam profectus, non ante annum* DC XCVI *Episcopus Romæ ordinatus est. Præterea si (ut verisimile est)* Basinus *Episcopus in Bertoëndi-Catalaunensis Antistitis litteris pro Monasterio Dervensi memoratus cum Rigoberto metropolitano & aliis; si, inquam, Basinus is est, qui eo nomine sedi Trevirensi præfuit labente sæculo septimo; fatendum est, aut ante* annum secundum Chlodovei Regis *tertii, quo anno data sunt litteræ, Hildulfum præcessisse Basinum: aut postea Basino successisse Hildulfum. Hos nodos solvat qui potest. Si Acta illa S. Hildulfi, quæ Petrus Damiani legerat, videre licuisset, forsan aliquam lucem Cymmeriis his tenebris adferre potuissem. Verùm cùm litteris non semel in Senoniense Monasterium missis nihil impetrare potuerim, satius est abstinere à prolixiori inquisitione, quàm inutili diligentia torqueri. Fragmentum ex historia Trevirensi his Actis subjungam, ut, quoad fieri poterit, minus desit ad illustrandam memoriam sanctissimi Episcopi & aliorum Pontificum, qui ex Ordine nostro ad eam sedem adsumti sunt.* Hildulfi,

4. *Plura fuêre quondam in Vosago Monasteria, in quibus potiora quinque, in modum crucis disposita.* Bodonis-Monasterium à *Bodone Tullensi Episcopo & S. Salaberga fratre conditum, quasi in capite erat ad Septemtrionem.* Senoniam* *hinc ab Oriente Gundelbertus, inde* Stivagium *ab Occidente aliquis alius;* Medianum* *inter utrumque Hildulfus.* Juncturas *quasi in pede ad Meridiem Deodatus erexêre, uti Johannes Monachus in subsequentibus tradit. Ex his Senoniense & Medianum Monasteria hactenus perseverant sub Benedictina S. Vitoni Congregatione; Junctura seu S. Deodati* ad Canonicos sæculares vertit; Stivagium* ad Præmonstratenses, Bodonis-Monasterium in ruinam. De Senoniensi Monasterio ejúsque auctore Gundelberto Petrus Damiani in loco jam citato ita loquitur:* Quid (referam) Gundebertum, præclarissimum videlicet Archiepiscopum Senonum? Hic planè cælesti desiderio æstuans, commissam dimisit Ecclesiam, & in loco qui Grandiavium dicitur, Cœnobium Senonense construxit, quod scilicet ex relictæ Ecclesiæ vocabulo denominavit. *Hæc de Monasteriis quinque.*

Monasteria Vosagi.
* Senone
* Moyen-Monstier
* S. Diè
* Estivay

Circa An. DCC LXXV. Febr. XXI. S. Erardi Acta non certa.

5. *De S.* Erardo, *Hildulfi (ut aiunt) fratre, omnia aquè incerta, patria, genus, dignitas, & atas. Exstat ejus Vita triplex in Januario Bollandiano. Prima libellis duobus scripta est à* Paulo *quodam, (forsan Bernriedensi illo, qui gestas res Gregorii VII & B. Herluca in litteras retulit) ac dedicata Heilica Abbatissa inferioris Monasterii S. Maria & S. Erardi apud Ratisponam. Vita secunda Auctorem habet anonymum incerta atatis. Tertia* Conrado de Monte Puellarum *qui circiter annum* M CCC XL *floruit, adscribitur. Auctores illi inter se non consentiunt de patria S. Erardi, quem Paulus* Narbonensem gentilitate, Nervium civilitate, genere Scoticum; *Anonymus* genere Gothum, civitate Narbonensi; *Conradus* Scotum; *Richerius verò noster hic* Bajoarium *appellat. Episcopum* in Bajoaria *fuisse aiunt Vita conditores, Richerius* Reginoburgensem *seu Ratisponensem addit, uti & fragmenti Auctor ab Vrstitio editi, de quo in Vita S. Odilia infrà. Nemo tamen veterum Erardum adnumerat Episcopis ejus Ecclesia; ne quidem Arnulfus auctor gravis, ex Comite Monachus & Prapositus Cœnobii S. Emmerammi apud Ratisponam, etsi in libro 2 de S. Emmerammo agit de primis Ratispona Episcopis. Crediderim Erardum regionarium Episcopum fuisse.*

Caput I. *De adventu S.* Gundelberti *ad Vosagum.*

1. Igitur tempore illo, cùm ab incarnato Dei Verbo DCC XX ageretur annus, fuit vir quidam ex nobilibus Galliæ partibus oriundus, Gundelbertus nomine, qui, sicuti postea ex sui conversatione claruit, Deo dignus & hominibus habebatur. Fuit igitur tantæ bonitatis excellentiæ, ut civitati in Burgundiæ confiniis sitæ, nomine Senonas, quæ una de nobilibus illius provinciæ nobilis habebatur, voto & voluntate omnium subrogaretur Episcopus. qui talentum sibi à Domino creditum ita in administratione officii pastoralis augmentavit, ut si jam fas fuisset ipsum ab hac vita discedere, statim illud Evangelicum, *Euge, serve bone*, audire mereretur. Sed quia Dominus dilectum suum, jam non dicendum servum, sed amicum, ampliore remuneratione dignum fieri decreverat, ut talentum sibi creditum cum fructu multiplicato ad gazophylacium Domini sui reportaret, & ipsum Dominus tamquam aurum in fornace probatum in thesauris cælestis Jerusalem collocaret; hunc, inquam, talem ac tantum virum ad cujusdam eremi partes, ut post pauca referemus, Domini destinare voluit benignitas.

II. *Descriptio & situs terra & eremi Vosagi.*

2. Fuit igitur idem servus Christi & ejus coheres temporibus illustrissimi Regis Francorum, Childerici nomine, qui cum progenitoribus eo tempore usque ad fluvii Rheni vada Franciæ regni terminos ampliaverat, sicut venerabilis Beda Presbyter in libro Regum Francorum pleniùs insinuat. quos Imperium Romanum usque adhuc obtinere comprobatur: licèt Lotharingum Regnum, quod ab ipso dependet Imperio, infra supradictas sit metas constitutum. Hic itaque Deo & hominibus honorabilis Gundelbertus Archiepiscopus Senonensis, cùm videret sibi ad culmen perfectionis, ut optaverat, conversationem sæcularium haud satis sufficere; disposuit se omnibus quæ possidebat abrenuntiaturum, & crucem Christi bajulans secutus est suum Redemtorem. Itaque dimissis Archiepiscopatûs divitiis & honoribus, solo sibi Episcopi officio reservato, quo in tanta & tam vasta solitudine ad Ecclesias consecrandas vel personas ad officia divina idoneas promovendas uti potuisset; vale dicens fratribus ac civibus suis, secreta deserti, paucis secum accersitis, petere decrevit. Transmeatis itaque terrarum spatiis pervenit ad quamdam Vosagi vallem,

quam idem Dei famulus ita incoluit, uti hactenus cernitur, & Deo adjutorium nobis commodante loco suo pleniùs exponemus. Sed quia pluribus terra illa incognita habetur, licèt à multis ipsius nomen terræ frequentetur, ipsius tamen situm & metas lucidiùs exponere conabor. [illegible]

3. Est autem terra ista excelsis montibus occupata, rupibus immanissimis, quæ veluti quædam castra, in ipsorum montium cacuminibus naturaliter positis, ipsos montes faciunt suo adspectu horribiliores. Inter ipsos arduos, ut diximus, montes, quædam valles profundissimæ cernuntur, quæ nemoribus abietinis ita consitæ sunt, ut sua nigredine etiam horrorem plurimum incutere videantur. Protenduntur enim dicti montes in longum per quatuor dietarum spatium, in latitudine verò vix sex milliatibus vel septem dirimuntur. Habent prædicti montes ab Oriente Alsatiam, quæ pars est Alemanniæ, cum suo fluvio, Rethno * nomine: ab Occasu Lotharingiam & Burgundiam: extenduntur siquidem à Meridie in Septentrionem. Ista, inquam, vasta solitudo non tam hominum quàm ferarum sævarum habitatio habebatur, & quasi labyrinthus ab hominibus tunc temporis vitabatur. Hanc, quam descripsimus, terram antiqui Vosagum, moderni Vogiam dixerunt. In hujus igitur eremi vasta solitudine noster agonista Gundelbertus Archiepiscopus primus subintravit. Qui vallem, quam nos modò incolimus, sine nomine reperiens, eam dulcedine natalis patriæ, quæ cunctos

* l. Rheno

Ducit, & immemores non sinit esse sui.

immo civitatis, in qua archiepiscopatûs functus erat officio, quæ Senonas vocatur, quasi nomine copulativo Senonias vocavit: unde usque ad præsens tempus ipse locus, ubi ipse Domini servus habitavit, Senonias, vallis quoque Senoniensis appellatur. In hac igitur valle, quam suprà nominavimus, quam iste venerabilis Pater Gundelbertus subintravit, quidam locus erat inhabitabilis, & a frequentatione hominum remotus. qui soli Deo vacare volens ad habitandum receptacula quàm parva inchoavit. Sed ne alieni juris pervasor esse videretur, cùm comperisset quòd dicta Vosagus in Regno supradicti Regis Childerici consisteret, ipsum ad impetrandam licentiam ibidem commanendi adire disposuit. Igitur data opportunitate Regem, quem quondam familiarem habuerat, adit, interpellat. Rex postulata, ut erat animo placidus, concedit, regiis sceptris data confirmat, metas terræ sibi traditæ localiter adsignat, & ita distinguit: à rupe, quæ Alta-petra dicitur, per cacumen montis usque ad villam quæ Cella dicta est, per ripam fluvioli per eamdem villam decurrentis, usque locum qui Mare dicitur: inde ad Grandem-fontanam, inde per rivulum qui Waconos dicitur usque ad fluvium Bruscam, & per ripam Bruscæ usque ad cacumen montis juxta sanctum Stephanum, & inde ad fontem Donnous; inde per transversum monticulorum usque ad rivulum, qui Petrosus rivulus nuncupatur, qui fluit per claustrum Mediani Monasterii. Sed pars terræ adjacentis dicto Monasterio postea fertur data esse viro sanctissimo Hidulfo ejusdem loci fundatori, sicut postmodum pleniùs loco suo describemus. Ita noster Patronus donis regiis locupletatus, ad locum diu desideratum cum gaudio remeavit.

4. Igitur antequam noster iste Patronus ad hanc eremi solitudinem devenisset, quædam ad occidentalem plagam super Mortam fluvium ædificata habebatur Ecclesia, Stivagium nuncupata. Quis ejus fuerit fundator, vel quo tempore incœperit, non reperi. Ferunt enim in dicta Ecclesia Ordinis sancti Benedicti Monachos primò exstitisse, deinde Sanctimoniales; postea verò iterum dictum locum Monachos inhabitasse, exin

CIRCA AN. DCC LXXV. FEBR. XXI. Canonicos sæculares, ac deinde Ordinis Præmonsttatensis Canonicos, sicut hactenus ibidem permanent, fuisse institutos. Sed hæc de ipsa Ecclesia dicta sufficiant. Sed quia idem S. Gundelbertus nihil penitus nisi ad nutum Dei agere decreverat, quippe qui sibi proprii animi voluntatem non retinuerat: quia necdum aliquam in loco alieno, modò suo, adhuc Ecclesiam vel Monasterium inchoaverat; credidit divinam voluntatem super hoc vigiliis, jejuniis, & orationibus fore requirendam. Dubitanti enim eo super dispositione officinarum Monasterii, quomodo vel quibus Numinibus ipsas dedicare deberet: ei in ipsa postulatione persistenti Dei misericordia quid, vel quomodo, vel quibus Sanctis ipsa loca consecrari vellet, per visum innotuit. Qui denique revelatione & auctoritate regia, ut suprà dictum est, animatus, in honore sanctæ & perpetuæ Virginis MARIÆ primam construxit Ecclesiam, quam sollemniter dedicavit, & penes illam Monasterium cum officinis suis ædificavit, in quo beatum Petrum Apostolorum Principem cum suis Coapostolis duxit venerandum.

5. Omnibus itaque Dei nutu dispositis & ordinatis, aliquantisque ibidem Fratribus congregatis, sub beati BENEDICTI Regula ipsos militare decrevit, sicut hactenus immutabiliter usque ad tempora nostra Deo regente videntur subsistere: quos ipse Episcopus & Abbas cum Ecclesia sibi credita strenuè texit & religiosè.

III. *De obitu sancti Gundelberti Archiepiscopi & primi Abbatis Senoniensis.*

6. POST immensos denique & innumerabiles in hac nostra Vosago pro Christo toleratos labores, cùm jam suum emeritum militem pro suæ militiæ meritis Deus remunerare decrevisset; ab hac ærumnosa peregrinatione, non tamen in hoc nostro loco Senoniensi, nescio quo occulto suo judicio, subtrahere [a] voluit. Sed quia de ejus sepultura nihil fide dignum invenire potui, meliùs tacere, quam aliquod dubium de ipso scribere dignum duxi: licèr aliqui apud Medium-vicum cum aliquibus Sanctis, sancto scilicet Pientio & aliis sociis suis, eum quiescere contendant. Enimverò de cellis circumquaque positis, quas sancti viri hujus nostri fundatoris Gundelberti eo tempore construxerant, mentionem me facturum memini promisisse: ne indigneris, quæso, Lector, si à materia digredi aliquantulùm videar: quia non parum utilitatis consequeris, cùm tantorum virorum ad hanc Vosagum adventum ipsorúmque sanctam conversationem, & Ecclesiarum fundationes, & fundatorum nomina perlegeris.

IV. VITA ET ACTUS SANCTI DEODATI *Nevernensis Episcopi.*

CIRCA AN. DC LXXX. JUNII XIX.

7. FUIT igitur eodem tempore, cùm noster fundator Gundelbertus ad has Vosagi devenisset partes, ut suprà memoravimus, in Alverniæ partibus in civitate Nevernensi vir egregius, nomine & operibus DEODATUS, ejusdem civitatis Episcopus sanctissimus. Hic cùm audisset quia hæc Vosagi eremus à tot & tantis sanctis viris inhabitaretur, zelo quærentium Dominum ductus, Episcopatûs sui honoribus simul cum cathedra relictis, paucis cum laboratoribus sibi junctis, viam quæ ducit ad vitam aggreditur tenendo ad solitudinem, ut in deviis montium, in cavernis petrarum Deum diu quæsitum inveniat. Veniens igitur ad quoddam castellum,

a Incertum quo die. in ms. Florario apud Bollandum *Kalendis Martii* fit mentio S. Gumberti Senonum Episcopi: at in Martyrologio Benedictino & Gallicano IX *Kal. Martii*, quo die agit de eo Bollandus.

quod

quod *Romont* vocatur, itinere lassus cum suis ad pausandum modicum resedit. quo in loco quemdam reperit infantulum ferramenta carpentariorum prandentium servantem. Sciscitatus est ab eo quæ ibi agerentur, cujúsve domus esset. cognitóque ex ordine facto, puer ei de quadam trabe, quæ præ sui deformitate vel tortitudine ab ædificatoribus in fastigio ipsius domus adaptari nequibat, innotuit: propter quod dominus domûs eisdem carpentariis suis non modicum irascebatur, præsertim cùm silvam & ligna in promtu haberentur, quibus ipsam trabem longiorem vel grossiorem, aut certè rectiorem commutare poterant, si voluissent. Quo vir sanctus comperto, ut erat pietatis gratiâ præditus, laborantium periculo condolens, convocatis discipulis suis, invocato Domini Salvatoris nomine, ipsam magnæ molis trabem ipsius domûs in excelso, nulla tortitudine obstante, ubi poni debuerat, collocavit. Cúmque idem Sanctus perpetrato dictæ trabis miraculo iter cœptum carpere vellet, ecce dominus domûs cum operariis suis ad locum operis revertitur, inventúmque Sacerdotem Dei Deodatum cum suis sodalibus inquisivit qui essent. Audito verò quâ causâ insignes viri iter tam laboriosum & difficile aggressi essent, visoque miraculo trabis; nobilis ille labori Sanctorum condolens, se & sua eis liberaliter exposuit, dicens se ibidem requiei Sancti locum præbiturum si vellet, & necessaria vitæ se donaturum promisit. Sanctus quoque cum gratiarum actione humiliter promissa recusans, quia sui desiderii cursum nondum viderat expeditum, licentiam abeundi quæsivit. Videns denique Nobilis viri Dei constantiam, ne tanti patroni orationum fraudaretur juvamine, domum eamdem de *Romont* quam ædificabat, sub titulo quinque sicelorum argenti eidem Sancto annuatim persolvendorum in memoriam trabis fertur contulisse: quos solidos usque ad tempora nostra Ecclesiæ sancti Deodati, quæ nunc est, à domino de *Romont* persolutos esse cognovimus. Beatus igitur Deodatus suo datori vale dicens, cum suis sodalibus cœptum iter arripuit, per devia quæque Christum quærendo gradiens infatigabiliter laborabat. Sed antequam ad optatum sibi locum perveniret, plurima discrimina viæ, importunas rusticorum irritationes, tædiosæ famis inediam, improbam malorum expulsionem pluribus in locis miserabiliter est perpessus. CIRCA AN. DCLXXX. JUNII XIX.

V. *De adventu sancti Deodati in Alsatiam.*

8. His itaque tot & tantis, ut prædiximus, viæ & vitæ impedimentis beatus Deodatus ad quemdam locum pervenit, qui Teutonico idiomate *Heligeforst*, Latinè Sancta-silva vocitatur, juxta opidum quod Hegenowia dicitur, in Alsatiæ finibus situm: ubi se sui voti requiem reperisse credens, aliquanto tempore ibidem delituit. sed inde invidorum injuriis propulsus, ad Claustrum quod *Abresc.wisten* vocatur, in eisdem Alsatiæ partibus situm veniens, ipso loco & Fratribus ibidem Deo servientibus non multo tempore fertur præfuisse: ubi cognitionem & familiaritatem memorandi viri ARBOGASTI, qui de Scotia oriundus, non multo antè tempore veniens, Argentinæ de novo Episcopus factus, miraculis fulgens erat, adeptus est: ac deinde beati FLORENTII ejusdem Arbogasti successoris, qui à dicta insula Scotiæ, sicut & prædecessor ipsius, venerat, qui & apud Hasela in introitu Bruscæ vallis, quam primus Eremita incoluerat, in corpore requiescit, S. Deodato contemporaneus amoris vinculo adstrictus fuit. Cernens itaque vir beatus Deodatus tumultum populi, quem in Episcopatu reliquerat, se iterum incurrisse; decrevit ad secretiora loca

Circa An. DCLXXX. Junii XIX.

transmeare. Veniens igitur ad quamdam villam, lingua Alemannica Wilta dictam, juxta villam quæ Amalrici-villare dicitur, in parva quadam valle resedit, & habitacula humano usui apta ibidem erigere cœpit. Incolæ igitur dictæ villæ cùm viderent Sancto plura prædia à Fidelibus, & aliquantas conferri possessiones; crediderunt Sanctum illum sibi suas usurpare velle, eum ab ipso loco vbi habitare volebat inhumaniter expulerunt. quod factum divina ultio statim est subsecuta. Nam quotquot in suprà dicta villa nati sunt infantes, omnes strumoso gutture nati apparuerunt. quod matronæ parituræ considerantes, tempore partus insistente rivulum, qui eamdem villam præterfluit, transeuntes, pueros enixæ illius strumositatis vindictam declinabant.

VI. *De S. Deodato & Hunone compatre ejus.*

9. IGITUR beatus Deodatus inde progrediens ad quamdam villam, quæ sui possessoris nomine Hunonis-villa vocabatur, advenit. Possessor enim dictæ villæ HUNO nomen habebat, cum æquivoca uxore sua Huna, ex nobilibus orti, Deum verbo & opere, quantum humana fragilitas permittebat, excolebant. Credidit igitur nobilis ille beatissimum sibi Deodatum à Deo fore destinatum: Christum in ipso honorans, gratanter ipsum cum sodalibus suis, ut erat pius hospitalitatis amator, benignissimè suscepit, & eum aliquamdiu, licèt invitum, detinuit. In ipso itaque tempore quo vir Dei apud dictum nobilem moraretur, contigit dictam Hunam uxorem ipsius nobilis, quem de ipso conceperat filium peperisse: quem Beatus ille & baptizavit, & de sacro fonte levavit. Reminiscens igitur beatissimus Dei servus Deodatus se non opum sæcularium gratiâ, sed solius Dei intuitu sua cum Episcopatu & dulci patria reliquisse, decrevit ad eremi deserta (quod priùs desideraverat) properare: qui hospitibus suis vale dicens, datis inter se mutuis amplexibus, cum magno ejulatu ab invicem discesserunt. Aggrediens verò vir Dei cœptum iter per ardua montium, per concava vallium, per defossa terrarum, incessanter laborans, tandem nutu Dei ad quamdam pervenit vallem speciosam & spatiosam, nemoribus undique consitam, aquis irriguis & piscosis copiosam: quam cùm vir Dei diligenter conspiciendo perlustrasset, tandem in quodam loco juxta montem qui *Camberch* dicitur, resedit, & ibidem Oratorium in honore beati Martini, quod usque hodie perdurat, erexit & consecravit. Transiens igitur fluvium, Mortam nomine, ad Septentrionalem plagam, quia locus decentior ibi ad Ecclesias construendas habebatur, in clivo monticuli Ecclesiam in nomine sanctorum Martyrum Mauricii & sociorum ejus exstruxit. Deinde juxta illam in honore Matris Christi Ecclesiam ædificavit, & circa illam claustrum cum officinis ad usus Monachorum exstruens, Fratres sub Regula sancti BENEDICTI ibidem militaturos collocavit [a]: qui usque ad tempora cujusdam tyranni Ducis Lotharingiæ, sicut postea explicabimus, quieta pace permanserunt.

[a] Fundationis tabulas à Childerico Rege factas signarunt Numerianus Archiepiscopus Trevirensis, & Episcopi Chlodulfus Metensis, Gisloaldus Virdunensis, & Eborinus Tullensis, inquit Henschenius in Commentario historico de S. Gumberto, easque postea Hildulfus confirmavit.

VII. *De donis sancto Deodato collatis.*

10. Cum igitur circumadjacentium locorum viri fideles & devoti cognovissent, quòd Sanctus ille Episcopus vallem supradictam incoleret, ad ipsum confluxerunt: videntésque ejus admirabilem conversationem, prædia sua, possessiones, redditus, & alia bona ei largissimè contulerunt. Cùm igitur vir beatus Deodatus in illa vasta eremo laborans agonem suum Domino commendaret, & necessaria victui ei operanti non satis suppeterent; jam eo cum cohabitatoribus suis inedia & fame deficiente, omnipotens Deus, qui sibi servientibus semper præstò est, non permisit Sanctum suum taoræ paupertatis mole diutius coartari. Apparuit siquidem in visu noctis illi nobili viro supradicto Hunoni Dominus, dicens: En, inquit, famulus meus Adeodatus in illa eremi solitudine magnis detinetur languoribus, & inopiâ laborat; & tamen meis non desinit quotidie inhærere servitiis: tu verò hic bonis tibi à me collatis, quibus abundas, sine misericordia delectaris. Cui ille, ut erat vir providus & discretus; Domine, inquit, nec locum scio, neque viam novi, nec ubi vir Dei lateat scire valeo, & quomodo sui possum misereri? At ille: Onera saumarios * & alios portitores tuos, & mane facto sine duce permittas abire, & quò sors ipsos deduxerit, à longè subsequi facias; & ubi eos exonerari contigerit, ibi scias dilectum meum esse Deodatum. Qui mane consurgens, & visionis suæ mysterium considerans, fecit secundùm quod ei præceptum fuerat. Onerati quippe portitores diversorum alimentorum & aliarum rerum opulentiâ, eadem viâ, licèt nondum esset à quoquam frequentata, quâ Sanctus Domini Deodatus eremum penetraverat, sagaciter gradientes, ad locum ubi vir Dei commanebat tecto itinere pervenerunt. Quos ut vidit Dei famulus, cognovit illum sui curam gerere, qui quinque millia hominum quinque panibus satiavit in deserto. Jam vix famuli Sancti portitores exoneraverant, cùm viri subsequentes eos apparuerunt, qui de inventione viri Deo gratias exhibentes, cum licentia sancti Episcopi ad dominum suum cum lætitia reversi sunt. Extunc quidem fama illius sancti Eremitæ circumquaque ita innotuit, ut à multis sua eidem largientibus honorabiliter frequentaretur. Et quia idem Sanctus pluribus declarabatur miraculis, & virum sanctum eum credebant, & apud Deum multi plura eum posse confidebant; vallem illam, quam ille inhabitabat, incolere maturarunt: & quia vallis spatiosa erat & lata ad colendum, decem & octo Ecclesias & mansiunculas in queis habitarent construxerunt. Et ne actuum ipsius Sancti prolixitas Lectorem onerare videatur, ad finem sui cursus stilum dare curavimus.

* equos sarcinarios

VIII. *De obitu sancti Deodati.*

11. Peractis igitur, ut prædiximus, ipsius loci ædificiis, ordinatisque ibidem ad serviendum Deo Fratribus idoneis, dispositisque utriusque vitæ præsentis & æternæ subsidiis, levi febre correptus, Angelorum cœtibus sociandus, lætus Deo spiritum reddidit[a]. Sed quia Monasterium illud (quod nunc pro conjunctione duorum rivulorum, scilicet *Robach* & Mortæ, ille Beatus Juncturas appellaverat, qui modò Sanctus Deodatus vocatur) sine Rectore remanserat, beatus Deodatus viro sanctissimo & Deo & sibi amantissimo Hidulfo, de quo postea scribere cura-

a Nempe xiii Kal. Julii, ut legitur in ejus Vita apud Surium. Reliquiæ ejus in Ecclesia modò collegiata S. Deodati hactenus adservantur.

CIRCA AN. DCLXXX. JUNII XIX. bimus, in somniis apparuit, & ei ut curam loci sui & Fratrum quos relinquerat, prout videtet expedire, excresceret. Quam admonitionem beatus Hidulfus grataanter suscipiens, viginti & octo annis, quibus post obitum beati Deodati superfuit, suam & ipsius Deodati apud Juncturas strenuè & religiosè, adjuvante Deo, rexit Ecclesias.

IX. *De miraculo vini & muscarum.*

12. ENIMVERO ne quis hunc beatissimum Deodatum credat apud Deum magni non esse meriti, inusitatarum unum de multis huic paginæ non pigebit inserere. Erat igitur vir quidam satis locuples in Alsatiæ partibus, in villa quæ Teutonicè *Sigoltesem* vocitatur; qui famâ sancti Episcopi excitatus, partem prædiorum suorum beato contulit Deodato, in qua parte quidam ager vineæ donatus est, qui illi donatori, quia peroptimum vinum gignebat, incomparabiliter carus erat. Cùmque Monachi Monasterii beati Deodati aliquanto tempore possiderent eam, ipsius vineæ donator considerans se in omnibus vineis sibi relictis tam pretiosum vinum nusquam habere; animi cupiditate cæcatus ipsam vineam, quam priùs devotus Deo donaverat, jam suæ largitatis invasor effectus, in proprios usus iterum resumere præsumsit. quam coluit, vindemiavit, & vinum sollicitè in quodam vase collocavit, & sibi cautè conservari præcepit. Denique cùm quadam die ad manducandum cum quibusdam amicis lætus recumberet; vocato ad se pincerna suo, de illo optimo vino suo sibi jubet apportari. qui concito cursu ad cellarium, ubi vas cum vino habebatur, accepto vase vinario, quod cantrum vocatur, accessit. Cùmque paxillum de fundo ipsius vasis ad emittendum vinum retraxisset, & vinum se crederet habiturum; mira res! pro vino tanta multitudo muscarum per foramen ebullivit, ut putares te, si vidisses, in Ægypto esse, ubi plaga muscarum Ægyptios jussu divino punisse narratur. Videns igitur is qui ad hauriendum vinum venerat hoc mirabile factum, obstupuit, & paxillum cum cantro quod manu tenebat in terram projecit; cursúque rapidissimo ad dominum suum, narraturus quæ facta fuerant, advenit: statimque examen muscarum cum illo veniens dominum aggreditur, & tanto nisu dominum morsibus & aculeis crudeliter adtrectavit, ut isdem dominus compunctus, & fundum reddere, & de commisso veniam petere cogeretur. Restituto siquidem Monachis fundo & veniâ obtentâ, illa muscarum multitudo à viri vexatione cessavit: & ita vinea illa usque ad hoc tempus à Deodatensibus possideri dignoscitur. Et ne Lectorem fastidire videamur, ad alia stilum reducamus.

X. *Quòd* BODO *Episcopus Tullensis Bodonis-Monasterium construxit, quod & sancti Salvatoris dicitur.*

13. ELAPSO etenim modico tempore postquam vir beatissimus ille Deodatus in hanc subintravit Vosagum, erat vir æquè sanctissimus, BODO nomine, Tullensis Episcopus, qui Dei ductus zelo in quodam prædio suo, quod ejus nomine Bodonis-Monasterium appellatur, adunato non modico conventu Sanctimonialium Claustrum ibidem statuit, & eidem Monasterio pluribus collatis reditibus Ordo Sanctimonialium multo tempore ibidem perduravit. Sed postmodum à quodam successore suo BERTHODO Tullensi Episcopo idem Monasterium deletum est, & in superiori loco, qui modò sancti Salvatoris dicitur, pro illo ipse Episcopus à fundamentis ædificavit, & ibidem Monachos sub norma beati BENEDICTI

Abbatis instituit: qui postea inde expulsi, Ordinis sancti Augustini Canonici, sicut usque nunc ibidem permanent, sunt inthronizati. Enimverò, quia antequàm ad propositum redeam, cujusdam adhuc sancti & admirandi viri mentionem, quia in hoc vicino nostro olim resedit, huic libello nostro specialiter adnotare desidero, hujus inspectores operis, ne ob hoc irascantur, postulo: quia & ejus vita & actus tanto sunt ad legendum delectabiliora, quanto sunt & mirabiliora. Circa An. DCLXXX. Junii XIX.

XI. Vita S. Hidulfi *Archiepiscopi Trevirensis.*

14. IN Bauvariorum igitur territorio, in civitate quæ *Renesporch* dicitur, duo viri fratres exstiterunt, ex nobilibus illius terræ genitoribus procreati: quorum unus Erardus, alter verò Hidulfus vocabatur. Hi etenim fratres litteris liberalibus traditi, se ita clericali ministerio mancipatunt, ut meritis propriis exigentibus, unus eorum, domnus scilicet Eratdus, supradictæ civitatis *Renesporch* sublimaretur Episcopus: Hidulfus verò ad Archiepiscopatum Trevirorum potiùs est tractus quàm electus. Et ita utrique fratres adeo sibi sunt vinculo caritatis & gregibus sibi commissis caritate adstricti, ut non mercenarios, sed veros sibi catholica Ecclesia gauderet adquisivisse Pastores. Circa An. DCCVII. Julii XI.

15. Enimverò cùm vir Deo dignus Hidulfus aliquamdiu Archiepiscopatui Trevirorum feliciter deservisset, audiens quòd tot & tanti viri de remotis partibus ad hanc nostram Vosagum ad serviendum Deo devenissent; non fuit tardus provisor effectus, ne suorum comprerbyterorum merito in ipsa commemorantium fraudaretur, relictis omnibus voluit eum beatis pauperibus pro terrenis cælestia commutare. Inito itaque cujusdam viri venerabilis, Jacob nomine, Suffraganei sui Tullensis Episcopi consilio, quo in loco ad serviendum Deo requiem reperire quiret, tandem ad has Vosagi nostræ partes Beatus ille venire decrevit. Volens igitur inter hos sanctos Patres, qui in hac eremo de novo convenerant, habitare; quia eorum familiaritatem diu desideraverat, ad locum, ubi postea Monasterium, quod Medianum-Monasterium dicitur, erexit, applicuit. Sed quia ibidem habitandi spatium non invenit, quia confinia nostræ hujus Senoniensis Ecclesiæ, & Monasterii Stivagiensis ibidem jungebatur; impetrata ab utraque Ecclesia aliquanta terræ portione ibidem habitare decrevit. Et quia de nomine loci, qui antea nomen non habebat, anxius erat; considerata loci positione, quia ab Oriente Senoniense Monasterium, ab Occidente Stivagium, à Meridie Juncturas, quæ nunc Sanctus-Deodatus vocatur; à Septemtrione autem Bodonis-Monasterium habebat; illum suæ habitationis locum Medianum-Monasterium [a] appellavit, quod nomen usque hodie perdurat. Videns igitur beatus Hidulfus ob religionis gratiam multos ad se confluere, Monasterium & officinas Monachis habiles in ipso loco ædificare studuit. Multitudine equidem magna tam Clericorum quàm laïcorum ad se adunata, quia tot in tam arto loco simul habitare nequibant, statuit in circumadjacentibus locellis cellulas construere, in quibus habitare deberent. Destinavit siquidem apud Septem-abietes quosdam, alios ad Sanctum Joannem, & alios apud Orbacum, alios autem apud Sanctum-Præjectum, alios

[a] Mediani-Monasterii Abbates fuere Fortunatus Patriarcha Hierosolymorum, teste Richerio in lib. 3. cap. 6. & Humbertus, dein Cardinalis, qui plurium Sanctorum, in his Hidulfi ac Deodati Episcoporum Laudes seu Responsoria rhythmicè ac metricè composuisse memoratur apud eumdem Auctorem lib 1. cap. 18. Fidem Monasterio subjecta erat Acherici-cella, in qua vi. [illegible] cti Bliduífus, Villelmus, & Achericus vitam monasticam duxerunt, ex cap. 9.

ANN. CHR. DCCVII. JULII XI. apud Vitisvallem, quosdam verò ad Altam-petram, quæ Monasterio præeminet; alios etiam ad quemdam locum in summitate montis, qui Roberti-fons dicitur, degere decrevit.

XII. *De Begonis-cella & trecentis Monachis, & de obitu sancti* SPINULI.

16. DENIQUE ad locum qui Begonis-cella, nunc verò Sanctus-Basilius dicitur, beatum Spinulum adhibitis secum quibusdam Fratribus conversari præcepit. Locum verò illum cum nemoribus & montem, qui Fulconis-rupis appellatur, cum multo terræ spatio adjacente BEGGO vir nobilis & locuples beato viro Hidulfo ad Monasterium suum ampliandum paullo antè contulerat. Fratres quoque qui in prædictis locis habitabant, tunc æstimabantur numero quasi trecenti, sub regimine S. Hidulfi Archiepiscopi & Abbatis constituti. Devoluto igitur non multo tempore beatus Spinulus, cujus superiùs meminimus, militiæ suæ donativum recepturus cælo spiritum reddidit. Quod cùm servus Dei Hidulfus Angelo adnunciante comperisset, ad cellam ubi vir Dei jacebat, properavit. Composito igitur Sancti viri corpore in feretro, crucibus prævìis & cereis ardentibus, cum hymnis & canticis spiritalibus glebam Sancti ad Monasterium tepor-tare parabant. Aggredientibus verò illis iter, subitò tanta pluviæ inundatio & ventorum immensitas exorta est & tempestas, ut non solùm munitas arbores, sed etiam grandes quercus & excelsas abietes radicitus evellendo terræ prosterneret. & cùm tantus sæviens esset turbo & tribulatio abhorrenda, nec portitores Sancti sunt læsi, nec luminaria cereorum sunt exstincta; sed usque ad Monasterium corpus Sancti ita miraculosè detulerunt. Sed ut omnipotens Deus omnibus innotesceret, qualem idem sanctus Pater, & quàm religiosè instructum famulum ad cælos destinasset, ista miranda voluit Sancto demonstrare. Cujus exsequias rite peragentes, in Oratorio beati Gregorii, quod ipse beatus vir Hidulfus cum cimiterio suo ædificaverat & consecraverat, in tumulo lapideo illa sancta membra collocaverunt. Et ut divina majestas dilecti sui Spinuli merita lucidiùs declararet, tanta ad ipsius tumulum mirabilia ostendere dignata est, ut nulli credenti ad ipsius auxilium reportandum venienti munus sanitatis foret denegatum.

XIII. *De miraculis S. Spinuli & aqua salsa inventa.*

17. HIs itaque se habentibus, ad augmentum gloriæ Sancti tres salinarii fontes in horto penes Monasterium sunt inventi. Fama igitur miraculorum & salinarum longè latéque divulgata, tantam populi multitudinem ad ipsum locum deduxit, ut locus affluentiam gentium minimè capere potuisset. Unde vir ille sanctus Hidulfus suæ inquietationis molestiam, quam ab advenientibus sustinebat, ferre non valebat: licèt Monasterio suo pro virtutibus Sancti & salinarum quæstu aliquid emolumenti conferri ab illa gente videretur. Vir igitur beatissimus Hidulfus, qui pro divitiis mundi adquirendis paupertatis onus sibi non adsumserat; videns se & suos à proposito suo non modicum affluentia populi deviare, auxilium divinum super hoc duxit requirendum. Ecclesiam tandem beati Gregorii baculo artus sustentante, ut jam erat vigiliis & orationibus & jejuniis satis attenuatus, lento gradu pervenit: dolorémque se prementium populorum corde concipiens, cùm ad sepulcrum dilecti sui Spinuli pervenisset, orationi incubuit, & quasi vivo loqueretur, sic ait: Gratias agimus Deo Salvatori, ô frater Spinule, quòd miraculis fidem facientibus te divinæ majestati ad- NOTA.

stare certissimè credimus, etiam naufragia præsentis sæculi evasisse te, ac cælesti gloria potiri gaudemus. Sed si frequentiâ populorum, quam Deus per te huc confluere fecit, aliquamdiu pressi fuerimus, non modicum à via regia, quæ ducit ad vitam nos declinare videbis. Unde te in illa obedientia, quam dum viveres nobis inrædiabiliter exhibere solebas, admonemus & exhortamur in Domino, ut affluentem & omnium bonorum largitorem Deum pro nobis interpelles, ut repressa inquietudine gentium, & præsentis vitæ fluctuationibus amotis, cursum cælestis vitæ expedito gressu nobis liceat peragrare. Videres mortuum, quasi viveret, Magistro jubenti obedire, cessantibus signis miraculorum, aquis salsis in dulcedinem redeuntibus. Affluentiâ repressâ populorum, vir sanctus & Fratres sui sine tumultûs molestia Deo deinde servierunt. Videns verò Deus famulum suum sibi toto corde & non mundo inhærere, quia parvum & instabilem quæstum tam leviter abjecerat, majora pro minoribus statim ei restituere dignatus est. Nam prædia multa in Alsatiæ partibus, necnon in Lotharingia à potentibus & primatibus terræ, & alia quamplurima à diversis Fidelibus Deo operante sunt collata; quæ omnibus supradictis trecentis Fratribus ad victum sufficere possent. Sed postmodum, ut postea referemus, pars maxima de mensa Monachorum peccatis exigentibus per quemdam Nobilem exstitit excisa. Circa An. DCCVII. Julii 11. [a]

XIV. *De adventu S.* ERARDI *Episcopi, & de S.* ODILIA.

18. CUM igitur beatus Hidulfus in hac ærumnosa peregrinatione debilem duceret vitam, & fama suæ conversationis longè latèque diffunderetur; cognovit vir sanctus ERARDUS Episcopus, ejus germanus, ipsum in hac Vosagi solitudine peregrinari. qui quantocius iter arripiens ad partes istas, ut fratrem quem videre desiderabat, inveniret, accessit, quem diu quæsitum in Monasterio, quod jam ædificaverat, invenit. Qui eum ingenti gaudio suscipiens, vitam pluribus diebus duxêre cælestem. Cùm verò hæc ita se haberent, contigit cujusdam Nobilis filiam cæcam natam ad Monasterium dictum deportari, quam pater ejus ETICÓ nomine, quia cæca nata fuerat, necari præceperat. Quod cùm mater puellæ comperisset, per quamdam aniculam, quæ eidem matri familiaris erat, eam exsulari maluit potiùs, quàm occidi. Comperto verò quòd talium parentum proles erat, nec adhuc baptismate regenerata erat; illi duo sancti fratres & Episcopi Hidulfus & Erardus eam in nomine Trinitatis baptizantes, mente & corpore illuminatam de sacro fonte levaverunt, & eam ODILIAM * appellaverunt [b]. Quæ cùm ad annos pervenisset discretionis, frater ejus qui cum patre remanserat, audiens quòd soror ejus, quæ nata cæca fuerat, foret illuminata, gavisus est valde: & nuntiis accersitis sororem Odiliam ad se venire mandavit. Quod cùm pater comperisset, filium ad se venire jussit, & interrogato eo quis tantam præsumsisset audaciam perpetrare, ut cæcam illam repatriare fecisset; cùm filius ejus se fecisse spe paternæ benignitatis respondisset, pater iratus baculo, quem fortè tunc manu tenebat, Jan. VIII. * Vita infra. [b]

a Notatus hic locus in Præfatione ad tomum primum istius Sæculi.

b Hinc, ait Conradus in Vita S. Erardi, *vir Dei reversus est in Bajoariam & in civitatem Ratisbonam, ubi specialiter ad inferius Monasterium in honore venerabilis Dei Genitricis fabricatum conversatus est, & post mortem infra basilicam supradicti Monasterii ad latus Septemtrionale tumulatus, ubi crebris claruit & hodie claret miraculis.* In inferiori illo Monasterio, uti & in superiori, degebant Sanctimoniales, quas ad regularem S. Benedicti normam revocavit beatus Vuolfgangus. Erardus dicitur ædificasse Monasteria septem, quorum nomina haud exprimunt Vitæ scriptores.

Circa An. DCC VII. Julii XI. juvenem percutiens, & filium trucidavit, & hereditatis suæ successorem amisit.

19. Videns autem idem vir nobilis se suo orbatum herede, admodum ipse indoluit, ac deinde filiam suam Odiliam, quam antè spreverat, intimo dilexit amore: ita ut postmodum in castro patris, quod *Hoemberch* appellatur, Claustrum Sanctimonialium Ordinis sancti Benedicti ipsa beata Odilia auxilio & voluntate patris instrueret, & proprio ditaret patrimonio. Beata igitur Odilia cùm ad se videret populorum turbas adventare, in subdita valle castro domum hospitalem ad supervenientes recipiendos construxit. Sed ipsa hospitalis domus ita est augmentata, ut opulentissimum Claustrum fieret Monialium, nec superiori Claustro in ullo habeletur subjectum. Sed hæc de beata Odilia dicta sufficiant, nunc ad nostrum Hidulfum revertamur.

XV. *De morte sanctorum Episcoporum Deodati & Hidulfi.*

20. BEATUS igitur Hidulfus cùm adhuc Deo donante se sibique commissos strenuè gubernaret, contigit beatum Deodatum ab hac vita migrare ad Dominum. qui ab ipso S. Deodato per visum, ut sui Monasterii curam gereret, est admonitus: quod beatus Hidulfus viginti octo annis strenuè gubernavit, & multis redditibus ampliavit. His denique ita feliciter peractis, Dominus carum suum Hidulfum pro suorum meritorum exercitatione remunerare volens, noluit eum diutiùs hujus corporis sarcinâ detineri, ipsum febre quadam examinatum ad se transvexit. Cujus sacra membra Fratres in supradicto Oratorio à tergo altaris sancti Gregorii in tumba lapidea cum summo honore sepelierunt: unde postea sunt revelatæ reliquiæ ipsius & translatæ in Monasterio suo, quod ipse de novo construxerat, sicut adhuc ibidem reservantur, scrinio argenteo reconditæ.

XVI. *Quòd Medianum Monasterium imperiale erat.*

21. ENIMVERO defuncto, ut supra dictum est, gloriosissimo Hidulfo Archiepiscopo, alii atque alii ad illius Ecclesiæ regimen successerunt, qui prout potuerunt, Deo adjutorium præstante, ipsum Monasterium gubernaverunt. Sed quia idem Monasterium, sicut & alia circumjacentia, Imperio Romano subjacebant, & in expeditione Imperatoris armatorum cuneos de jure mittere solebant; prœliis crebriùs innovantibus Ecclesiæ miserabiliter opprimebantur. Unde contigit Abbatem istius Monasterii claustri Mediani-Monasterii constangiis* dictorum armatorum ita attritum, ut ab Imperatore admonitus armatos in thedam Principis mittere nequiret. Quidam verò dux, qui tunc in Lotharingiis præerat, ad ipsum Imperatorem in armis venerat: qui ab ipso Imperatore requisitus, cur Abbas Mediani-Monasterii armatos non transmiserat, & Dux se nescire responderet; Imperator interrogavit Ducem, si vellet Abbatis vices agere. Quo respondente, quia vellet: Princeps ejus jurisdictioni Monasterium Medianense, quod antè Imperiale erat, tradere non distulit. quod factum illi Monasterio magnæ desolationis exstitit occasio. Nam Duce ipso ad patriam revertente, dominio Ducis, quod antè non fuerat, Monasterium illud submittitur, res Monasterii dissipantur, & Fratres molestantur: tandem à mensa Monachorum mille quingenti & undecim mansi dirimuntur, & Ducis Lotharingiæ ditioni subduntur. Quid fieret de Monachis, qui fame & inedia laborant? Dimittunt cellas, aliàs victum quæritando vagantur: ita ut deni vel

* sumtibus

vel duodeni in loco principali vix sustentari queant. Quapropter ipsa Abbatia usque nunc & divino officio, & sustentatione Fratrum irremediabiliter est fraudata, sicut hodie ipsius status inveniri potest. CIRC. AN. DCC VII. JULII XII.

XVII. *De discidio Monachorum Ecclesiæ Mediani-Monasterii & dissolutione Monachorum.*

22. FRATRIBUS igitur Cellarum ita à locis suis eliminatis, iis quoque qui in Abbatia remanserant suis redditibus destitutis, cœperunt a femina recta retrahere pedem. Abbates verò segniores effecti, de grege Domini non curantes, secundùm Prophetam quod crassum erat adsumebant, & quod macrum erat abjiciebant. Monachos nempe qui sibi non Christo vivere volebant, diligebant, alios spernebant. Videntes igitur Monachi cuncta sibi pro voluntate sua licere, licèt non expedirent, ad præcipitia potiùs quæque quàm ad bona cœperunt esse proniores.

XVIII. *De visione Monachi Senoniensis.*

23. CUM igitur Monasterium illud talibus deturparetur possessoribus, qui vilioribus insistebant actionibus; Dominus qui est conspector sæculorum, volens eos ab errore viæ suæ misericorditer avertere, satis miti & salubri admonitione sub hac forma submonuit. Quidam enim Monachus hujus nostræ Ecclesiæ Senoniensis vidit se in somnis ante fores Monasterii Medianensis, quæ ducunt ad claustrum, stare; & ex Monasterio ipso quemdam virum facie decorum, canitie decoratum, infula episcopali redimitum, virgam pastoralem manu portantem, atque universas officinas cum suspiriis ingentibus & dolore cordis circumeuntem; & ex omnibus exeundo ubertimas plangendo emittebat lacrymas. Tandem ad cameram Abbatis veniens, manibus complosis, pectus tundendo, plus solito uberiores effundens lacrymas, talia in verba prorupit: *Deus meus, pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem venti.* & ista sæpe repetendo, nusquam comparuit. Quod cùm ab ipso Monacho, cui hæc revelata fuerant, Abbas ille & Monachi loci comperissent, visioni falsæ adscripserunt: sed postea exitus rei factum approbavit. Imprecatio namque Sancti tam celeriter est subsecuta, ut unus post alium mori inciperent, incipientes à senioribus usque ad juniores, ut nullus ex ipsa multitudine, sicut de Ægyptiis legitur in mari rubro mersis, excepto Abbate solo superesse videretur. Quod Abbas videns, non Dei judicio, sed casu hoc advenisse arbitratus est. Circuiens verò civitates, quoscumque invenire potuit qui volebant monachari, secum adduxit; & eostonsoratos, non corde, sed habitu tantùm monachavit: & talibus pyratis locus ille redimitus non diu est gavisus. Nam, sicut alii, unus post alium vitam finientes, omnes in modico tempore sunt decucullati: & ita malè adunati, malè dispersi sunt. Abbas verò fugâ lapsus ad Alsatiam, unde natus fuerat, repedavit: & ita Monasterium istud Abbate & Monachis diu caruit. Nec aliquando divina ibi agebantur, excepto quòd ibidem Presbyter villæ adjacentis aliquando Missam gratis celebrabat, donec à quibusdam Monachis [a] Gorziensibus (ut credo) ad hoc à Deo missis, ordo Monachorum & officia divina ibi sunt restituta.

[a] Nimirum per quemdam ADELBERTUM Monachum Gorziensem, ut tradit Richerius in Chronici lib 2 cap. 8. qui Adelbertus *accersito suo Monasterii Monacho*, EBERHARTO *nomine, S Deodati Monasterium tradidit providendum*, cap. 10, & *S. Hildulfi corpus transtulit*, infrà. Et Rambertus in eodem Gorziensi Monasterio institutus, Senoniense ad meliorem frugem revocavit, ex cap. 18.

Circa An. DCC VII. Julii XIX.

XIX. *De obsesso à peritissimo dæmone, & sanato in Mediano-Monasterio.*

24. ENIMVERO quia de miserabilibus ejusdem loci habitatoribus miserabilique conversatione aliqua explicavi, ne mihi ad odium imputent, cùm sciant me ipsum locum sicut meipsum dilexisse. volentibus audire, de aliis tacendo, miracula quæ ibi per merita semper reminiscendi Hidulfi omnipotens Deus dignatus est operari, pauca de multis recitaturus aggrediar. Beatissimo igitur Patrono nostro Hidulfo adhuc vitam præsentem agente, ut erat corpore prudens & spiritu, nec quæ sua erant quærens, sed quæ JESU-CHRISTI, cuncta quæ intra claustrum erant discretè moderans, & quæ exteriùs cum moderatione disponens, ut Deum offendere timeret, & à Fratribus sibi commissis plus amari quàm timeri affectaret. Ordinans siquidem interiùs claustri cuncta religiosè, decrevit domum hospitum, ne Fratres à supervenientibus molestarentur, ad portam Monasterii ædificare: & juxta illam, capellam, in qua hospites ad divina audienda convenirent, in honore beati Johannis Baptistæ erexit, quam & nomini ejus consecravit. Ad gloriam igitur & honorem Omnipotentis, & dilectorum suorum magni sui vatis Johannis, & beati Hidulfi Archipræsulis, ut opinor, tot & tantis miraculis mirandis Deus deorum dignatus est illustrare Ecclesiam, ut quotquot energumeni, quotquot dæmoniaci ad ipsum Oratorium delati fuissent, statim à quocumque spiritu vexabantur, liberarentur. Habebatur quippe in ipso Oratorio dolium aquâ exorcizatâ plenum, ut energumeni & alii à dæmoniis obsessi, in ipso mersi sanarentur, quod & ita fiebat. Cùm ergo hæc ita agerentur, contigit quemdam rusticum à valle sancti Deodati illuc advenisse, qui à tam potentissimo dæmone obsessus erat, ut vix catenis ferreis adstrictus teneri posset, qui etiam tantæ erat scientiæ, ut se omnium linguarum jactaret habere notitiam. Artium quoque liberalium omnium eruditus erat prudentiâ, omniumque actuum præteritorum, & cogitationes simulcatésque omnium ad se venientium eruditissimè referebat. Officio Missæ & aliarum horarum interèrat, & cum cantantibus cantabat, & cum psallentibus psallebat, nec crucem, nec crucifixum vitabat. Hic talis ad dictum Oratorium adductus, in dolio ipso mersus, quia & circumstantibus insultabat, Monachus quidam, qui ad officium energumenorum deputatus erat, audiens quòd dæmon secretos actus hominum revelaret, timuit ad illum venire: sed adiens quemdam Seniorem, omnia quæcumque fecerat illi confessus est, & ad dæmoniacum reversus ita eum alloquitur: O tu mendacissime hominum deceptor, qui tuis mendacissimis assertionibus te dicis scire hominum cogitationes & actus, dic ea quæ de me cognoscis. At ille attonitus, demisso vultu in terram, cogitat quid diceret. tandem in hæc verba prorupit: Nudiustertius rem grandem fecisti, quæ modò lapsa est à memoria mea. Quare cùm ipse responsa dæmonis audiisset, animatus pro confessione, cœpit super caput illius sanctum Evangelium Johannis recitare. Cui ille indignans dixit: Idiota tace, nonne scis me meliùs scire hoc Evangelium? Scias illud planè me scire, & ejus mysterium, nec per ipsum ab isto hospitio me expellere poteris. Vade, & quære tibi aliud quod tibi meliùs placuerit. Quo audito Monachus ad Ecclesiam quantocius properavit, & ibi accepto scrinio, in quo Sanctorum plurimorum reliquiæ erant reconditæ, ad dæmoniacum quantocius cum scrinio ipso repedavit. Appropinquante verò illo cum reliquiis, dæmon cœpit clamare: Tolle, tolle inimicos meos. Qui accedens, scrinium cum reliquiis posuit super caput ejus. At ille clamans dixit: O me infelicem!

Nota.

quantum lapidum acervum super caput meum adunasti! tolle à me, quæso, illa, quia valde crucior. Quod cùm Monachus audiret, gavisus est valde; & tunc cœpit artiùs adjurare. At ille acriùs clamabat: Tolle, tolle, tolle inimicos meos. Ille verò interrogans eum qui essent inimici sui, ait: Stephanus & Laurentius. unum lapidavi, alterum assavi: & jam meritis ipsorum oportet me hinc exire. Et hæc dicendo prosiliit ex ore ipsius quasi scarabeus, & cecidit in terram, & lento gressu videntibus cunctis pervenit ad ostium Ecclesiæ, & ita volatu se elevans, miscuit se ventis. Cúmque ille interrogatus utrùm aliquid sciret, an non; adseruit se nihil penitus scire, nisi maternam linguam, quam à pueritia didicerat. Ego verò in ipso scrinio vidi cum pluribus aliis ipsorum Martyrum reliquias, de saxo quo lapidatus est sanctus Stephanus, & carbones sanguineos sancti Laurentii Levitæ, & dalmaticam sancti Leodegarii. Plures etiam utriusque sexûs senes & juvenes, alii canabinis funibus ligari, alii vinclis ferreis adstricti, ad locum ipsum ab amicis & vicinis adducebantur, qui statim in dicto dolio mersi curabantur. Et ita Dominus merita servorum suorum declarando, nos ad ipsius timorem & amorem quotidie invitat. CIRCA AN. DCC VII. JULII XI.

XX. *De miraculis tempestatis à S. Hidulfo quater in die repulsæ.*

25. ADHUC sancti Patris nostri Hidulfi facta me scribere delectat; ut ea lecta vel recitata hominibus, glorificent Deum Patrem qui in cælis est, qui dedit potestatem talem hominibus. Una dierum cùm anno revoluto sollemnitas beati Hidulfi evenisset, & Fratres Mediani-Monasterii solito celebriùs, ut decebat, festivitati inhærerent, contigit horâ tertiâ magnam imminere tempestatem. Adunata igitur à quatuor ventis crassitudine nubium, coruscationum & tonitruum horribilitatem gestantium, ita ad ima se detrudebat, ut putares cælum cum nubibus super locum illum & totis adjacentibus locis velle fulminare cadendo. Apparebat enim tanta in nubibus horribilis cum turbinum apparatu nigredo, ut adspicientibus multum moverent timorem. Cúmque tale ac tantum immineret exitium, Fratres perterriti ad altare cucurrerunt: alii cruces, alii reliquias Sanctorum, alii corporalia sancta efferebant, alii campanas sonabant, atque alii Deum invocabant: & quanto plus Fratres hinc instabant, tanto plus illa nubium adunatio cladem minabatur. Quare cùm Monachi viderent contra hanc molestiam precum instantiam nihil proficere, ad solitum Patroni sui refugium confugerunt. Composito quidem feretro, in quo sanctum ejus corpus habebatur, altisonis vocibus ipsum inclamantes exportaverunt. Videres verò in exportatione sanctorum artuum totam illam comminantem nubium molestiam, quasi intelligibilem creaturam, sui Creatoris famulo cedere imperanti. Solutis nempe illis horribilium nubium adunationibus, tota illa massa sese in quatuor dedit partes; & ita retrocedens, quod factura erat ad tempus repressit, & aëris serenitate reddita, Fratres cum ingenti gaudio, quasi prælii triumphatores, reliquias Patris Hidulfi venerandi ad locum suum reportaverunt; & ita cum summa devotione Missam inchoaverunt majorem. Necdum ipsam finierant, cùm subitò, quasi insidiatores ab insidiis erumpentes viatores deprædari desiderant, ita illa, ut prædiximus, vastationis oppressio à locis in quibus se priùs in exportatione Sancti occultaverat; exsiliens cum inevitabilibus ventorum collisionibus, fulgurum coruscationibus, & magnorum tonitruum mugitibus revertendo super faciem illius loci multo truculentiùs quàm antea accumulavit, & ad solum omnia æquaturum minabatur. Ac-

Circa An DCCVII Julii XI. currunt, periculum Fratres vident; mirantur, expavescunt, ad securum sibi auxilium recurrunt. Glebam Sancti cum crucibus & thuribulis contra aëris tempestates pugnaturam exportant. Quid plura? adventus famuli Dei sicut priùs, sancta ejus anima in cælis Deum rogante, illam periculosam in quatuor iterum partes divisit, nec mora redditur serenitas. Monachi & tota plebs, quæ ad festum convenerant, pro tam evidenti miraculo exsultant, Deum totis nisibus laudant, corpus Sancti cum summa veneratione reportant. Nec mora, locatis reliquiis viri Dei, tanto labore attriti & pavore ad mensam tam serò pransuri conveniunt, & inter prandendum de isto turbine & clade ita irrumpente habetur sermo. Sed nondum à mensa surrexerant, cùm tonitruum fragor auditur, ventorum impulsio mittitur, fulgurum coruscationes sagittantur, grandinum calculi tectis illiduntur. Quid agere possent Monachi? tam subita illa supervenerat calamitas; ut jam desperati à loco moveri nequirent. Coacti verò tanta turbinis impulsione, immo quia mortem sibi credebant imminere; surgunt à prandio, tota acclamat populi multitudo, ut ille promtus adjutor exportetur. Curritur quantocius, ille se leniorem portitoribus præbet, tertium, immo continuum initurus bellum adest. Pugnat interventu, jussu expugnat: statim venti silent, tonitrua obmutescunt, fulgurum sagittæ reprimuntur, grando casus suos in altum suspendit, nubium densitas clarescit, & aëris cælique tranquillitas adeo emicuit, ut crederes in tota illa die vel nocte sequenti nec unam pluviæ guttam casuram. Enimvero quia eadem dicta tempestas nunc recedendo, nunc subitò revertendo toties ipsos terruerat Fratres, arbitrati sunt loculum Sancti cum custodibus custodem dimittere, ne ipsos nequam impulsio sub noctis silentio loco damna valeret inferre. Ita igitur cunctis dispositis horas vespertinas perficiunt, dies ad suum finem devenit. Igitur nocte incipiente lassi Fratres ad lectulos pausaturi veniunt. Videns verò ille tempestatum ductor, se pro præsentia Sancti, sui videlicet impugnatoris, nil suæ malæ voluntatis adimplere posse; voluit tamen, quid facere, si licuisset, volebat, demonstrare. Nocte verò eadem cùm se omnes sopori dedissent, tanta congeries grandinis inter claustrum & domum hospitum in media nocte cum summo silentio demissa est, ptout scriptum reperi, ut in tanto fervore solis & temporis, illa grandinis massa infra quindecim dies liquari nullatenus posset; nec tamen in toto confinio illo extra ambitum claustri, nec una quidem gutta pluviæ vel grandinis granum illa nocte visa vel audita cecidisse.

XXI. *De rustico S. Prajecti à tempestate dignè collisо in festo S. Hidulfi.*

26. ALIO quoque anno, quo etiam ejus revolutio festum adduxerat, fuit quidam rusticus apud Sanctum-Præjectum, qui junctis bobus feno currum oneraverat, & ad suum domicilium revertendo fenum cum curru jàm prope villam minaverat: cùm subitò aër, qui antea satis clarus & purus apparebat, obtenebratur, tonitrua mugiunt, coruscationes fulminant, atque grandinis tanta influentia inundat, ut vix rusticus ille subsistere valeret. Procella siquidem invalescente rusticus atteritur, concutitur, grandinis globis lapidatur, nihil refugii invenire poterat, nisi quod relictis plaustro & bobus se sub curru protegeret: quod & facere non distulit. Sub plaustro latitare sperat: spes tollitur, quia ex improviso ventus tam validus insufflavit, ut non tantùm currum ipsum everterit, sed etiam fenum totum per lata camporum totaliter dispersit, & rusticum sine tecto reliquit. Quid

ultrà? vapulat rusticus vento, rebus spoliatur, grandine lapidatur, inundatione aquarum pluviarum suffocatur, terretur tonitru, fulmine jaculatur, & ita fere ad extrema perducitur. Illo etenim ita castigato, statim universitas illius villæ supervenit, scrutantes si illa tempestas frugibus terræ in aliquo nocuisset. Cúmque invenissent quòd non; invenerunt illum juxta currum jacentem semimortuum. Quem ad domum suam deportantes, judicabant digna pro meritis evenisse, quia Deo nec honorem, nec sancto suo Hidulfo incredulus impendere cogitaverat, unde ista ei accidisse certum erat. Ita noster adjutor Hidulfus & suos novit contemtores corripere, & suos protegere cultores. Considera, ô peccator, si Deus omnipotens tam aspera contemtoribus, cultoribus verò bona quæque in præsenti redonare solet, quid de futuris eum facturum existimas, cùm ista transitoria, illa verò sint æterna? ista terrena terrenis refundentur. — CIRCA AN. DCC VII. JULII XI.

27. Revertentes igitur ad nostræ narrationis ordinem, istius nostræ Ecclesiæ eventus suo modo prosequamur. De aliis quoque Cellis & earum structoribus circumquaque erectis, prout se locus obtulerit, disseremus. At verò quia de hoc nostro fundatore Gundelberto, quantum adinvenire potuimus, disseruimus; ad posterorum suorum Abbatum explicationem, & ipsorum áctuum publicationem calamum revocemus [a].

[a] Id exsequitur Auctor quatuor sequentibus libris, ex quorum secundo subjecta capita duo referemus, nempe capita 11 & 15 de translatione S. Hildulfi & S. Deodati. quæ S. Hildulfi translatio facta est anno DCCCC LVI, nempe quatuordecim annis post restitutam Mediani Monasterii disciplinam per Adelbertum Abbatem anno DCCCC XLII, ex cap. 10.

De translatione corporis S. Hildulfi.

28. QUARTO-DECIMO post hæc anno dictus Abbas Mediani-Monasterii Adelbertus corpus beatissimi Hildulfi, quod adhuc saxea tumba tenebat, convocatis pluribus Abbatibus & aliis viris religiosis cum magno apparatu levavit, & in quodam scrinio ligneo, quod ad hoc præparaverat, collocavit. Eo tempore levata sunt corpora sanctorum germanorum JOHANNIS & BENIGNI, discipulorum S. Hildulfi: qui miraculosè ad hanc lucem venientes, numquam ab invicem discesserunt. Unâ namque horâ sunt concepti, unâ horâ in ventre matris sunt formati; simul procreati, unâ horâ nati; simul educati, simul studiis traditi; una die cucullati, simul conversati; una die lectò infirmitatis decubuerunt, una die defuncti [b]; simul cælo recepti, tumulo uno collocati. Unde de his sanè potest dici: *Et ab invicem non sunt separati.*

De translatione S. Deodati per BEATRICEM *Ducissam Lotharingiæ viduam.*

29. POSTEA verò anno Domini M III vergente numerò, erat quædam Ducissa, quæ viro suo viduata Lothariensem Ducatum pro modulo suo regebat. Inter cetera quæ temporibus suis contigerunt, accessit ad Ecclesiam S. Deodati, & Canonicis & Clericis & vulgo comminata est, quòd si corpus domini sui, scilicet beati Deodati, non ostenderent, quod se jactabant habere, ipsos perpetualiter in propriam redigeret servitutem. quod adhuc saxeo tumulo tenebatur. Minis etenim Clerici & populus perterriti, convocatis undecumque viris religiosis, jeju-

[b] Nempe die 21 Julii, testante Auctore anonymo, qui Vitam S. Hildulfi Gallicè vertit anno 1623. S. Hildulfi reliquiæ hactenus in basilica B. Mariæ à Benedictinis Congregationis S. Vitoni sodalibus apud Medianum-Monasterium religiosè coluntur.

CIRCA AN. DCC VII. JULII XI. niis & orationibus præmiſſis, corpus ipſius Sancti, loci ipſius primi fundatoris Deodati, de tumulo in medio ipſius Eccleſiæ locato, ante altare ſanctæ Crucis, quod nunc eſt parochiale, levaverunt, & in ſcrinio novo ad hoc peracto pridie ante vigiliam depoſitionis ejus locaverunt. Unde adhuc ſingulis annis ejus ſacra tranſlatio à Clero & populo eo die recolitur.

CIRCA AN. DCC XX. DEC. XIII.

VITA SANCTÆ ODILIÆ VIRGINIS ET ABBATISSÆ HOEMBURGENSIS IN ALESATIA,

Auctore anonymo, qui vixiſſe ſæculo XI videtur.

Ex mſ. codice Cheſniano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ auctor incertus.

1. QUIS *ſit hujuſce Vitæ ſcriptor, non facilè dixerim. Reinerus Cœnobii S. Laurentii in monte Leodicenſi Monachus, in libro de viris illuſtribus Monaſterii ſui, reponit in Indice operum Ruperti Abbatis Tuitienſis* Vitam S. ODILIÆ virginis. *Verùm quanam illa ſit Odilia, quæve illa Ruperti lucubratio, necdum reſcire potui. Exiſtimo tamen eam eſſe Vitam S. Odiliæ, unius ex illo numeroſo Virginum collegio, quæ martyrium paſſæ apud Coloniam Agrippinam, cui vicinum eſt Tuitienſe Monaſterium. Fuit & alia apud Leodicenſes* ODILIA, *ſed vidua, & quidem ſæculo* XIII. *Sanè alius à Ruperto fuiſſe videtur Auctor hîc editus: tametſi ab ejus ætate non valde remotus. Is agens de tribus arboribus ab Odilia noſtra plantatis, ait num. 15,* quæ uſque hodie umbrâ ſuâ videntur in ardore æſtatis præſtare ancillis Chriſti magnum refrigerium, ſe per plurimum extendendo ſpatium. *Vivebat Auctor eo tempore, quo Virgines Hoemburgenſes ſe Canonicas profitebantur, ex num. 16. proindéque ante medium ſæculum* XI. *Tunc enim eas ad regularem obſervationem revocavit Rechilindis Abbatiſſa, de qua infrà: eóque in Inſtituto perſeverabant ſæculo* XIII, *teſte Richerio Chronographo Senonienſi; & hactenus perſeverant.*

Odiliæ memoria, * S. Odiliæ

2. *Laudatur* ODILIA * *noſtra tum in Actis S. Erardi Ratiſponenſis (ut aiunt) Epiſcopi ſuprà, tum apud Richerium in Chronici Senonienſis lib. 5 cap. 14, ubi ipſius genus illuſtre & ſanctitas declaratur. & in lib 2 cap. 18* Humbertus Abbas Mediani-Monaſterii, *poſtea Cardinalis*, Laudes, id eſt Reſponſoria S. Odiliæ virginis rhythmicè ac metricè compoſuiſſe *fertur.*

genus & parentes.

3. *Odiliæ genus ita explicant nonnulli, ut paternam ejus lineam ab Erchinoaldo Majore domûs Chlodovei ſecundi, maternam ex familia S. Leodegarii Æduenſis Epiſcopi deducant. Ejus ſententiæ patronus eſſe videtur auctor fragmenti hiſtorici, quod Alberti Argentinenſis Chronico ab Urſtiſio præfixum. ab Andrea Cheſnio recuſum eſt in tomo 1 ſcriptorum Hiſtoriæ Francicæ, pag. 782. Ait quippe iſte Auctor* Leudeſium *Erchinoaldi filium*, cùm Major-domus eſſet, *duxiſſe uxorem* de proſapia S. Sigiſmundi Regis Burgundiæ, *ejus qui à Chlodomiro Chlodovei Magni filio cæſus eſt: ex qua ſuſceperit* ATHICUM ſeu Adalricum, qui patre adhuc ſuperſtite & Hilderico regnante uxorem duxerat Berſwindam nomine, filiam ſororis S. Leodegarii, ſororem videlicet Reginæ. *&* ob hanc cauſam conſanguinitatis à præfato Rege Ducatum Germaniæ adeptum eſſe; habuiſſéque ſedem in villa regia Ehenheim, & in caſtro quod Hoëmburg nominatur; ac demum genuiſſe Odilam, quæ ab ſancto Herhardo Ratiſponenſi

Episcopo & Hildolfo Treverensi baptizata, in sacro fonte visum recepit. *Verùm, ut rectè advertit Carolus Cointius in tomo 3 Annalium ad annum 674, vitiosissimum est fragmentum istud, ac nullius pene fidei. Erchinoaldus quippe homo Neustrasius fuit: Austrasii Odiliæ parentes. Leudesius Erchinoaldi filius, & non ante Childerici necem Major-domus, alius est ab* Leuthario Duce Alamannorum, *memorato in Chronici Fredegariani cap. 88. qui Leutharius idem esse videtur ac* Liuthericus *Odiliæ avus. Denique* Berswinda *(ut fuerit sororis S. Leodegarii filia, quæ tamen soror matris ejus fuisse dicitur in Vita subsequente) non fuit soror Reginæ, Bilhildæ scilicet, Childerici uxoris. Deceptus est fragmenti auctor loco malè intellecto Vitæ S. Leodegarii ab Anonymo æquali scripta, in qua Leodegarius Childericum Regem arguisse perhibetur, quòd* Reginam quam habebat conjugem, filia sui esset avunculi, *id est avunculi Childerici. quod tamen Auctor de Leodegarii avunculo perperam interpretatus est.* Circa An. DCCXX. Dec. XIII.

4. *Sic ergo Odiliæ genus statuendum videtur. Avus ejus fuit* LEUTHARIUS *seu* LIUTHERICUS Dux Alamannorum, *in Chronico Fredegariano laudatus. Pater ejusdem* ADALRICUS, Athicus, Ethicùsve: *mater* BERESWINDA *sive* Berchsinda, *Sigrada Leodegarii matris soror, ut scribit Odiliæ Encomiastes, cui potior fides, quàm fragmento præcitato. Tertius Auctor, qui res gestas S. Leodegarii litteris mandavit, memoratus in Sæculo nostro secundo, ita Leodegarii parentes ac posteros laudat:* Illum etenim clarissimi inter Francorum Principes non mediocris potentiæ parentes genuerunt. de quorum ingenuitate, quoniam adhuc plures ejusdem prosapiæ principantur in glorioso Regno Franciæ, non fuit opus hic plura dicere. In illis enim si cupit quis, valet experiri, quàm nobili orto vir beatus, de quo loquimur, enituerit. *Quibus verbis designare videtur Auctor ille Adalrici posteros, qui Alesatiam Austrasii Regni partem administrasse memorantur. etsi enim eo tempore,* Francorum *nomine Neustrasii propriè appellabantur; tamen Regnum Francorum etiam continebat Austriam, quæ* Francia Austri & Regnum orientale *dicta est. Nec aliam fortasse ob causam* Eberhardus, *ipsius Adalrici (ut aiunt) filius, Cœnobium Murbacense in honorem S. Leodegarii, adfinis utique sui, dedicari curavit* Dux Sueviæ, Comes Alsatiæ. *Lege Bucelinum in Topographia Germanica tomo 2, ubi de Monasterio Murbacensi; & Lazium lib. 8 de migrationibus gentium, ubi de stirpe Ducum Sueviæ & Alamanniæ in Alsatia.*

5. *Odilia Parthenona in castro patris* Hoemburg, *loco edito positum rexisse, alium inferiorem in radice montis ipsa ædificâsse dicitur, &* canonicam vitam regulari prætulisse. *Quod postremum dixisse videtur Auctor habita ratione sui temporis, quo Sanctimoniales Hoemburgenses, uti & pleraque alia, à Monastico ad canonicum Institutum desciverant. Certè Odilia Regulam S.* BENEDICTI *in Cœnobio Palma didicerat. & in Chronico Senoniensi* claustrum Sanctimonialium Ordinis S. BENEDICTI in castro Hoemborch auxilio & voluntate patris instruxisse *memoratur. Neque enim in Gallia Canonicarum nomen Institutùmve auditum ante finem sæculi octavi, sicuti in Præfatione Sæculi secundi fusè docui. Nec sanè me pœnitet, cùm legam Melbodienses Virgines, quæ se ab initio Canonicas fuisse jactitant,* post lapsum ad pœnitentiam revocatas *per Ansoaldem Sanctimonialem,* quæ annuente Gerardo Episcopo Cameracensi & Rainero Comite Montensi Ordinem Religionis monasticæ, quæ pæne adnihilata erat in eo Monasterio, correxit, & in melius reparavit, *uti legitur in Vita S. Theoderici Abbatis Andainensis. Idem etiam Ratisponæ præstitit sæculo x S. Vuolfgangus, ut suo loco dicemus. Prævaluit tamen postea Canonicarum licentia* in partibus Hannoniæ & Brabantiæ, & in quibusdam Teutonicorum & Alemannorum provinciis, *auctore Jacobo à Vitriaco in Historia occidentalis cap. 31. ubi earum mores & institutum carpit. Pari modo etiam in Hoemburgensi Parthenonio Sanctimoniales ab Institutis monasticis defecerant sæculo XI: sed Rechilindis Abbatissa sub annum Christi* MCXL *à Cœnobio Bergensi diœcesis Eistetensis evocata, collapsam disciplinam inibi restituit, tribus ac triginta sibi adsociatis Virginibus vitæ severioris. Huic successit Herradis Abbatissa, quæ Latinâ linguâ librum scripsit, quem* Hortum deliciarum *nominavit, & suis Montis Odiliæ Virginibus dedicavit, testante Gabriele Bucelino in Topographia Germania. Hactenus in eodem Parthenone perseverat Benedictina vivendi norma, vigétque S. Odiliæ cultus, à qua Monasterium vulgò appellatur* Moos S. Othiliæ, *situm in diœcesi Stratburgensi, haud procul à Vosago.*

Regula S. Benedicti ab ipsa servata.

Monasterii status.

6. *Fuit & alia Odilia, ejusdem Cœnobii Abbatissa piissima, sæculo XI, de qua Hugo Abbas Flaviniacensis agit in Chronici parte 2, cap. 3. his verbis:* Herimannus Comes, qui & Hezelo, Mathildem duxit uxorem, ex qua genuit duos filios, bonæ Odilia altera ibi Abbatissa.

Circa An. DCC XA. Dec. all.

spei arbores, Gregorium & Godefridum, & filiam ODILIAM, quæ fuit Abbatissa aocillarum Dei in Monte S. Odiliæ. *Hac Verodunum aliquando profecta,* volens cum patre & matre & fratribus diem Paschæ celebrare, *pranuntiato per S. Richardum Abbatem inopinati obitûs* die in cinere & cilicio *exspiravit in Monasterio S. Vitoni, cui Richardus præerat: ubi &* Sabbato sancto *sepulta est* in claustro Monasterii, *ut tradit idem Auctor cap. 9.*

Adalricus cum suis locū secretum petit. * al. Etih * al. Luithericus a b

1\. TEMPORIBUS Hildrici[a] Imperatoris, erat quidam Dux illustris, nomine ADALRICUS[b], qui etiam alio nomine EDICHIN* dicebatur, ex nobilissimis parentibus generis nomen sortiens, Galliensium territorio oriundus. Pater illius nomine LIUTHERICUS*, in palatio prædicti Imperatoris honore Majoris-domus sublimatus erat. Filius autem ejus cùm esset justus, vitámque religiosam in laïco habitu quamvis positus ducere cupiens, Dei inspirante gratia cogitare cœpit, ut aliquem locum habitabilem ad Domini ministerium implendum præpararet, ac arcanum sui cordis fidelibus suis pandere præcepit. Qui jam consilium sui domini cognoscentes ac voluntati suæ libenter satisfacientes, secretum tenuerunt, & tandem locum diu desideratum requisitúmque manifestaverunt, dicentes venatores ipsius quemdam reperisse locum in præcelsi montis cacumine situm, cui nomen ab altitudine urbium * *Houmburch* erat, qui sibi aptus videretur fore ad implendum desiderium suæ voluntatis, si ipsius venerabili paternitati placeret. Qui etiam olim propter firmitatem atque defensionem ingruentium bellorum constructus MARCELLIANI[c] tempore Regis fertur esse. Præclarus igitur vir Dei eorum manifestationi consensum præbens, concitè ipsum peragrans locum, diligentérque investigans, Deo gratias referre cœpit, quòd sibi talem manifestare dignaretur mansionem, quæ tam competens aptáque esset ad explendum propositum sui desiderii. Móxque inibi Ecclesiam & cetera ædificia, quæ militantibus Christo necessaria sunt, ædificari ordinavit.

(Margin: * f. urbis; c; ibi Eccle[siam] condit.)

ex Berehsinda uxore suscipit filiam cæcam, * f. Berchsinda, al. Bersinda, & Persinda. 1. Cor. 7. 29. d

2\. Hujus ergo thalamis venerabilis conjux adhærebat ex nobilissimis progenitoribus orta, nomine BEREHSINDA*, sicuti adsertione plurimorum didicimus, adfinitate S. LEODEGARII redimita, soror beatissimæ SIGRANDÆ[d] matris ipsius sanctissimi Leodegarii. Quæ quamvis lege conjugali ligata foret, tamen eleemosynis & ceteris justitiæ operibus dedita, necnon & sanctarum paginas scripturarum libenter audiens, Deo studebat illibatum exhibere servitium, memor illius Apostoli: *Qui habent uxores, tamquam non habentes sint.* Judicio autem Dei præveniente contigit, ut ex eis nata esset filia à nativitate cæca. Pater autem ut audivit quia cæca nata erat, turbatus est in seipso dicens, quia pro aliquo delicto evenisset, cogitans ut eam occidi præcepisset, dixit ad conjugem suam: Nunc cognosco quia Deum in aliquo iratum habeo, quia hoc evenit mihi, quod antè nulli ex genere meo contigit. Jussit ergo ut occideretur. Mater verò ejusdem filiæ respondit dicens: Domine mi, noli esse tristis. cognosco, quia judicium Dei manifestandum est, quia ipse Christus respondebat discipulis suis de cæco nato interrogantibus dicens, quia hic neque peccavit, neque parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo. Ipse

(Margin: quam necari jubet, aut à se removeri. Ioh. 9. 3.)

a Intellige Childericum Chlodovei secundi filium, quo exstincto Liuthericus seu Leudesius Erchinoaldi filius Major-domus effectus est, paullo pòst necatus, ut supra observatum.

b An alius ab Adalrico Duce, qui unà cum Didone & Bobone Leodegarium comprehendisse perhibetur ab anonymo ejus Vitæ scriptore.

c An Marcellianus Patricius Occidentis l qui Dalmatiam Illyrici occidentalia provinciam occupavisse, ac tenuisse regia potestate dicitur apud Procopium anno CCCC LXVIII, in Basilisci Ducis cui se adjunxerat exercitu confossus.

d SIGRADAM eam vocat Leodegarius in epistola matri inscripta, relata in Sæculo 2 post ipsius Vitam.

verò

verò nolebat per hæc verba nullam consolationem habere, sed magis ac magis in corde suo dolebat, si hæc puella viveret. dixitque iterum ad conjugem suam, magnam sibi verecundiam esse, quòd filia ejus visu oculorum frustrata esset. Et ideo præcepit ei, ut aliquem sibi familiarem satageret quærere, per quem ipsa puella occideretur[a], aut in eum locum duceretur, ubi manifestaretur nusquam. *Circa An. DCCXX. Dec. XIII.*

3. Mater verò magnis angustiis circumdata, jussionem mariti non perficiens sponte, huc illúcque animo fluctuare cœpit, ignorans quid filiæ suæ facere debuisset. Tandémque animo suo dijudicavit melius esse, ut eam in peregrinationem mitteret vel in aliquod latibulum, quàm per consilium morti traderetur. Et obnixè studebat Dominum deprecari, ut consilium suæ gratiæ per Spiritum-sanctum ei ostendere dignaretur, qui mærentium consolator esse cognoscitur. Tunc Domini inspirante gratia recordari cœpit cujusdam feminæ, quam ab infantia familiariter in domo sua nutrierat, sed propter aliquod delictum eo tempore de domo sua ejecta erat: sed jam marito conjuncta, filium cum viro suo possidebat. Domina verò ejus audiens eam jam filium habere, memórque pristinæ familiaritatis, misit nuntium ut eam ad se magna cum festinatione accerseret. Quæ imperium suæ dominæ gratulanter amplectens, quod per nuntium mandaverat, velociter ad eam pervenit. Postquam ergo se mutuò viderunt, domina ejus cum magna tristitia ei cuncta replicando retulit, quæ vel qualiter dominus ejus super filiam suam mandaverat. Ipsa autem famula ut audivit, quomodo domina ejus contristabatur, multùm dolori ejus condolens dixit ad eam: Domina mea Deo cara, noli te mærore afficere propter filiam tuam, quia ipse Dominus qui eam secundùm voluntatem suam creavit, potens est etiam in ea restaurare quod imperfectum est. Quòd si vestræ placuerit voluntati; tradere eam mihi ad alendum: meum enim erit Domino annuente eam perducere ad perfectam ætatem. Tunc venerabilis domina consolatione suscepta accepit puellam, & tradidit in manus ancillæ dicens: Tibi eam do ad nutriendum, & Domino meo JESU-CHRISTO commendo. *Mater eam nutrici cõmmendat.*

4. Tunc ipsa gratulanter acceptâ puellâ remeavit in domum suam, & nutrivit eam fere per annum integrum, usquedum ipsi vicini sermocinarentur, cujus hæc filia esset, quam ipsa tam honorabiliter nutriret. Nutrix autem eorum agnitione comperta verborum, magno timore perculsa, quia hoc palam fieri timebat, quod occultare cupiebat; misit nuntium & intimavit dominæ suæ, qualiter vicini ejus loquerentur. Ipsa autem ei remandavit, ut latenter propetaret transfugere in alium locum, qui Palma[b] vocabatur, ibíque secum ipsam puellam occultaret, asserens se ibi habere quemdam amicam, quæ illi necessaria quibus indigeret largiretur. Tunc jussionibus ejus latenter obtemperans, ad consignatum pervenit locum, & in eodem Cœnobio ipsam puellam educavit, donec cuidam Episcopo nomine HERHARDO de partibus Bauvariorum Dominus in visione mandavit dicens: Vade ad quoddam Monasterium quod dicitur Palma, & ibi invenies puellam à nativitate cæcam. accipe eam, & baptiza in nomine trinæ Majestatis, imponens ei nomen ODILIA: & continuò post baptismum visum recipiet. Ipse ergo præceptum sibi injunctum iter implete festinans, properè ad præfatum pervenit locum, ac omnia sicut ostensum ei fuerat invenit. Tunc accepit ipsam puellam, & secundùm mandatum sibi datum *Palmam dein subducitur, ubi ab Herhardo baptizata Odilia, visum recipit.*

[a] Id rejicit Lazius in lib. 6 de transmigrationibus gentium. Et certè, ut jusserit pater filiam cæcam longè à paterna domo nutriri, alienam est a viro (uti dicitur) religioso tam atrox & inhumanum mandatum.

[b] *Balma* recentioribus, Parthenon in Comitatu Burgundiæ, Vesontionem inter & Montem-Biliardæ, alius à Palma Monasterio virorum in diœcesi item Vesontionensi Erardo socius in hoc facto adjungitur S. Hildulfus, suprà.

Circa An. DCCXX. Dec. XIII.

eam in fontem ſanctificatum immerſit. Et cùm eam à fonte ſancto elevaret, & oculos ipſius chriſmate liniret, ilico ligaturis oculorum laxatis clarè intendebat in faciem Antiſtitis. Sanctus ergo Dei famulus ingenti gaudio repletus, dignas Deo laudes ac gratias retulit, & eidem congregationi quomodo ei in viſione omnia oſtenſa ſunt patefecit, admonens & exhortans ancillam Chriſti, ut ſtrenuè diligentérque curam Virginis Chriſto conſecratæ niterentur habere, & exinde oſculum pacis filiolæ ſuæ porrexit dicens: In regno æterno, ſuperna concedente clementia, liceat nobis denuo noſtros contemplari mutuò vultus. Ac his omnibus finetenus expletis ad patriam repedavit propriam.

Piè iſtic educatur.

5. Sanctæ autem Moniales carè Virginem Chriſti nutriebant, eíque ut meditationi ſcripturarum operam daret injungebant. Tunc ſacra Virgo indepta oculorum viſione, ſtudebat in ſacra lectione ſollers, pervigil in oratione, in parcitate ſtrenua inſiſtere, ac eleemoſynis ſecundùm propriam facultatem inſigniter deſervire, necnon culmine ſolidæ mentis omnes pompas mundani faſtus veluti pro nihilo deſpicere: quatinus expedita ab omnibus quæ mentem ipſius per illicita deſideria ſeducerent, illi ſoli liberiùs deſerviret, cujus militiæ ſe manciparet.

Patris in notitiam venit.

6. Patri autem ejus cælitus oſtenſum eſt, quòd filia ſua quam interimi decreverat *, & quomodo per Epiſcopum ſacro fonte abluta viſum recepiſſet. Antiſtes autem ignorans quòd patri illius hæc omnia revelata fuiſſent, dum in patriam rediret, miſſo nuntio ad prædictum Ducem ei omnia quæ geſta erant intimavit, obſecrans obnixè, ut diſſenſionem quæ inter ſe & filiam ejus diabolo incitante erat, Deo opitulante diſrumperet, & in concordiam redire feſtinaret.

* *ſupple* viveret

Monacharum odium paſſa,

7. Eximia ergo Odilia in Monaſterio poſita, Deo ſtudebat conſuetum impendere famulatum. Qua de re accidit, ut omnium malorum incentore inſtigante, quædam feminæ in ipſo habitu poſitæ, ſicut ſemper malorum eſt bonorum invidere actibus, eam odio habere inciperent. Ipſa verò nihil horum curans, ſed omnia pro Dei amore amplectens, convivia * in Domini ſervitio augebat. Habebat autem fratrem decorum in domo patris ſui optimè edoctum, quem & ipſe pater valde diligebat: illa autem eum in collocutione & contemplatione incognitum habebat. Tunc ergo ſcripſit epiſtolam, eámque globo coccineo involutam eodem germano per quemdam peregrinum tranſmiſit, implorans ejus fraternitatem, ut pro Dei amore, qui non ſolùm propinquos & amicos, ſed etiam inimicos diligere jubet, recordari ſui dignaretur. Frater autem litteras à dilecta ſorore deſtinatas non ſolùm ſuſcepit, verùm etiam intentè perlegit, & inde ſuum patrem allocutus eſt dicens: Domine mi cariſſime, præbeto pium auditum ſuaſionibus famuli tui clementiam ſupplicantis. Pater autem reſpondit dicens: Si ea quæ ad regnum pertinent poſtulaveris, incongruum eſt ut tibi adſenſus præbeatur. Cui ille reſpondit: Congruum eſt, ſi veſtræ placuerit paternitati, quia nihil aliud poſtulo, niſi ut filiam veſtram, quæ nunc in extera gente omnium ſuorum deſtituta parentum conſiſtit ſolatio, revocari & veſtræ præſentiæ præſentari faciatis. Pater verò imperavit, ut de hac re omnino reticeret. Bonæ autem indolis adoleſcens dolori ſororis ſuæ compatiens, patre ignorante, miſſo curru, & ceteris quæ iter facientibus neceſſaria erant, fecit eam in proprium reverti locum.

* *f.* communia

ſcriptis ad fratrem litteris,

patre haud annuente,

in domum paternam reducitur.

Iratus pater,

8. Eodem autem Duce unà cum filio & ſuis hominibus conſedente in ædificio * ejuſdem urbis loco, qui ob etymologiam ipſius nominis *Hoemburch* dicitur, contigit ut Odilia ſponſa Chriſti in curru ſedens, ſicut illis temporibus mos erat eundi, cum turba copioſa adveniret, ſicut ei frater

* *f.* in edito

Circa An. DCCXX. Dec. XIII.

disposuerat. Ipse verò elevatis suis obtutibus cerneos multitudinem illam, percunctatus est quidnam hoc esset. Tunc adolescens respondit, quòd filia ejus Odilia esset. Et ipse inquit: Quis tam stolidus & temerarius fuit, qui eam revocare præsumsit sine meo jussu? Frater autem animadvertens quòd jam latêre non potuisset hoc quod fecerat, patri respondit: Ego famulus tuus, arbitrans quod in opprobrium nobis proveniret, si in tanta paupertate permaneret, multùm illius afflictioni compassus revocavi eam. Sed nunc, pater, hoc mihi indulge, quia scio me nimis stultè egisse, quòd eam sine tuo revocare præsumsi imperio. Sed ipse heu! male iracundiâ devictus, baculo quem manu gestabat puerum percussit duriùs, quàm sibi voluntati esset. Tunc adolescens ex eodem ictu in ægritudinem decidit, vitámque finivit. Pater verò immanitatem reatûs sui considerans, semetipsum in lamentatione & abstinentia affligere studuit, & longa suspiria extrahendo dixit: Væ mihi misero quia filium meum interimendo superni iram Judicis incurri. Ac deinceps usque ad obitum suum in Monasterio [a] perseverans, Deum sibi placare nitebatur dignis pœnitentiæ fructibus, & Sanctorum limina frequentando in spiritu contrito & corpore macerato eorum intercessionem implorabat.

filium fuste cædit, cujus necem expiat in Monasterio.

9. Tunc superna disponente clementia recordatus est abjectionis filiæ suæ, eámque ad se accersiri præcepit. Quæ cùm accersita venisset, aliquid mitius erga eam agere volens, tradidit eam Sanctæmoniali, quæ de Britanico territorio erat, & constituit ei dare quotidie stipendium unius ancillæ. Ipsa autem cum gratiarum actione hoc ipsum accipiens, in ipso Monasterio multo permanens tempore, nihil aliud habens quàm quod una ancillarum habere consuevit.

Filia ejus jussu parcè nutrita in Monasterio,

10. Interim autem accidit, ut nutrix ejus de hoc sæculo migravit. Ipsa autem non immemor eam quemadmodum superiùs cum industria magna nutrierat, terram fodere ad sepeliendum præcepit, & per semetipsam eam terræ commendare curavit. Contigit autem post spatium octoginta fere annorum, ut sepulcrum quo prædicta nutrix sepulta fuerat, evacuaretur ad aliud corpus humandum. Tunc verò toto corpore putrefacto ac penitus in pulverem converso, sola dextera mammilla ita incorrupta & integra inventa est, acsi eodem momento à corpore esset abscisa. Hoc verò ad comprobandum sacræ Virginis almitatem factum creditur: quia sagax illius nutrix aliquid cæleste comprehendens, de sola dextra mammilla ei lac præbuerat, & per omne tempus lactationis eam lineo circumdatam habebat pallio.

sepelit nutricē suam, cujus mammilla integra post multos annos inventa.

11. Sancta autem Virgo eodem stipendio contenta, multo tempore in Monasterio erat, nihil aliud habens, quòd nec pater eam vocavit, nec ipsa non vocata ad eum ire præsumsit. Sed cùm jam superna pietas lucernam suam super candelabrum ponere decrevisset, ut intrantes domum lumen cernerent; accidit ut quadam die farinam in vasculo subter pallio quo circumamicta erat portans, patrem intra septa Monasterii obviaret, támque rigida deposita mente per divinam inspirationem eam allocutus est dicens: Filia mea carissima, unde venis & quò ire cupis, vel quid portas? Ipsa autem subsistens respondit: Parum farinæ ego, domine, fero, ut ex ea aliquid cibi faciam ad recreandos egenos. Ipse autem; Noli, inquit, contristari quòd hactenus in peregrinatione duxisti vitam, quia Domino an-

Patri reconciliata,

[a] Fortè in Monasterio *Ebersheim-munster* dicto, quod ipse Adalricus in insula Novientio ad confluentes Rheni & Illæ ædificâsse memoratur apud Lazium, cui Monasterio Eberhardus Abbas primus præfectus, à quo nomen loco hæsisse videtur. Refert Lazius primordiales litteras Theodorici Regis, cujus principatu Monasterium ædificari cœptum.

[Circa An. DCC XX. Dec. XIII.] nuente in proximo est uc hoc exsuperes. Ac idem Monasterium cum omnibus appendiciis in manibus ejus tradidit, obsecrans eam ut unà cum sancta congregatione Dominum sedulè pro suo facinore interpellaret. [Monasterium ab ipso accipit.]

12. Et non multo pòst vivens tempore, diem sortitus est extremum. Ipsa autem per judicium plurimorum & revelationem sanctam agnovit, quòd pater ejus in pœnali loco esset propter peccata, pro quibus in hoc sæculo dignum pœnitentiæ fructum non fecit. [ejus animā ab igne purgatorio eripit.] Tunc illa ingenti mærore propter interitum sui patris vallata, in vigiliis, in orationibus, in jejuniis pro eo Dominum deprecari studuit, recolens cum dixisse suis discipulis: [Marc. 11. 24.] *Amen dico vobis, quidquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis.* Cùm verò superna pietas famulam suam de tanto mærore consolari vellet, ipsa orante in secreto latere ipsius montis, super quem Monasterium situm est, & illic se tanto ardentiùs, quanto liberiùs pro absolutione sui patris affligente, aperto cælo tanta lux cælitus emissa super eam in oratione prostratam emicuit, ut quædam pars ejusdem Cellæ ex eodem splendore emicuisset, vóxque ad eam facta est: Odilia Deo dilecta, jam angorem afflictionis à te compesce, quia remissionem peccatorum patri tuo à Domino impetrâsti. Ecce ab inferno [a] liberatus, in choro Patriarcharum collocandus ab Angelis ducitur. Beata autem Odilia hoc audiens, mox intulit dicens: Gratias tibi ago, Domine, quia me indignam, non meis meritis, sed tua bonitate exaudire dignatus es.

13. Habebat etiam sub cura sui regiminis numerum Monialium quasi centum triginta. [Præest Sanctimonialibus 130.] Quibus dimiscam * Mater duplici studeret præesse doctrina, ut quas verbis instrueret, corroboraret exemplis; satagebat quotidie, [* f. dum sancta] se in divinis exercere obsequiis, illud apostolicum in mente recolens: [1. Cor. 9. 27.] *Ne fortè cùm aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.* Erat autem sancta Odilia in oratione constans, divinæ lectioni intenta, in locutione moderata, in abstinentia singularis, ita ut præter dies sollemnes nihil aliud cibi sumeret, [rigidè vivit.] nisi panem hordeaceum & legumina. In lecto namque suo ursinam pellem habere, & pro plumatio capiti suo petram subponere consuevit. Ista autem faciendo non laudem requirebat humanam, sed solam sui Redemtoris inspectionem, ac ideo cum magna occultatione omnia divina faciebat obsequia, recolens illum dixisse: [Matth. 6. 3.] *Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua*, & reliqua huic similia.

14. Monasterium verò quod venerabilis Abbatissa gubernabat, sicut jam prælibavimus, in excelso monte erat constructum, & idcirco non solùm debiles & infirmi, sed etiam integritatem corporis habentes cum magna difficultate illuc adscendebant. [Xenodochium cōmodo loco exstruit,] Tunc sancta Dei famula dolens eos propter difficultatem itineris tarò ad suum venire Cœnobium, cùm & non haberet hospitalitatem præcipuam, convocavit omnem congregationem quam sub suo habebat regimine, uti earum volens consilio, dixit ad eas: Cernitis, dilectissimæ Sorores, quòd asperitas itineris magnum laborem adscendentibus peregrinis & debilibus confert, & ideo pauci nos adeunt. Ego autem volo jubere, si vestræ placuerit sanctitati, in inferiori latere istius montis hospitalitatem ad recipiendos Christianos ædificari. Tunc omnes responderunt, optimum ejus esse consilium. Ec accepta earum dilectione *, in primis ibi [* f. directione] Ecclesiam construxit, & eam in honore S. Martini dedicari rogavit, & deinde receptionem pauperum fecit. Placuit Sororibus habitatio illa, quia [rum aliud Monasterium.] locus amœnus erat, & aquarum abundatione locuples: & postulaverunt ut ibi Monasterium faceret, quia superius Monasterium in magna aquarum

a Id est à Purgatorio, qui locus subterraneus non tarò *infernus* appellatur.

penuria ſitum erat. Illa autem conſilio illarum adſenſum præbens, ædificavit & ibi Monaſterium, ſicut & hodiernus comprobat dies.

Circa An. M C XX. Dec. XIII.

Tres arbores plantat.

15. Factum eſt autem dum in eodem opere occupata eſſet, ut veniret quidam vir ad eam, portans in manu ſua tres virgas de arbore tilia, & dixit ad eam: Domna, accipe has tres virgas, & planta eas ut in poſterum ob memoriam tui habeantur. Illa autem accipiens, tres juſſit parari foſſas. Interim autem acceſſit ad eam una de Sororibus, & ait: Noli has plantare virgas, Domna, quia frequenter ex ipſa arbore naſcuntur vermes mali. Et illa; Noli, inquit, turbari, quia numquam aliud contrarietatis ex his arboribus veniet. Et tulit unam in manu ſua, & ait: In nomine Patris te planto: Et accipiens alteram dixit: Et te in nomine Filii. Et tertiam tulit dicens: Et te in nomine Spiritus-ſancti; myſterium Trinitatis complens. Quæ uſque hodie umbrâ ſuâ videntur in ardore æſtatis præſtare ancillis Chriſti magnum refrigerium, ſe per plurimum extendendo ſpatium.

Scotos & Britones excipit.

16. Erat autem ei conſuetudo peregrinas ad ſanctam converſationem ſuſcipere feminas, tam de Scotia, quàm & de Brittania: necnon & viros religioſiſſimos ex diverſis provinciis venientes cum gaudio ſuſcipiebat, & ex eis ſibi Preſbyteros ordinari rogavit. Et conſummavit utraque Monaſteria, & collocavit in eis Sanctimoniales. Et poſt hæc convocavit omnes Sorores, & rogavit eas ut ſibi indicarent, utrùm Canonicam [a], an Regularem vitam ducere vellent. Tunc omnes unanimiter reſponderunt, ſe Regularem vitam velle ducere & converſationem habere. Illa autem cum humilitate & manſuetudine reſpondit dicens: Scio, meæ cariſſimæ Sorores & Matres, vos promtiſſimas eſſe ad omnia aſpera & dura pro Chriſti nomine toleranda: ſed timeo nos, ſi Regularem vitam elegerimus, maledictionem à ſucceſſoribus noſtris incurrere, quia iſte, ut ſcitis, locus valde incompetens eſt & laborioſus Regulari vitæ, adeo ut nec aqua niſi cum magno labore adipiſci poteſt hîc. Unde mihi videtur, ſi veſtræ placuerit almitati, melius eſſe, ut in Canonico habitu conſiſtatis. Tunc omnes ſecundùm illius verba elegerunt Canonicam Regulam, in qua uſque hodie in ſupradictis Monaſteriis degentes præcedentium normam ſequentes perſeverant. Illa autem ut cognovit quòd Canonicam Regulam elegerunt, ait: Gratias tibi ago, Domine JESU-CHRISTE, qui me indignam, non meis meritis, ſed tua ineffabili clementia ex cæcitate per ſanctum Baptiſmum eripere dignatus es. te Domine ſupplico, ut hanc familiam tuam, cui me præeſſe feciſti, tua protectione ubique cuſtodias, & omnem cupiditatem carnalium deſideriorum ab eis avertas, ut tibi, Domine, toto niſu mentis illibatum ſtudeant ſemper impendere famulatum. Ipſa autem per adſcenſum ſanctarum virtutum quaſi bona abies in altum proficiebat.

eligit Canonicam vitam.

Ecclesiam conſtruit S. Johannis Baptiſtæ,

17. Et quamvis toto conamine omnes Sanctos ad auxilium ſibi ſatageret invocare, ſæpius tamen Reliquias S. Johannis Baptiſtæ frequentabat, eo quòd in Baptiſmate viſum adepta fuerat. Unde etiam Eccleſiam in honore ipſius ædificare cogitabat. Sed quia per illius revelationem ſcire volebat, in quo ſibi Eccleſiam conſtrui prædeſtinaret; ante nocturnas horas conſurgens, ſecretum quem ſibi ad orandum elegerat locum petiit, ſeque in orationem ſuper unam prægrandem petram proſtravit, quæ ob memoriam ipſius, Crucis lineam geſtat non modicam. Dúmque ibi in oratione ſe effudiſſet largiter, S. Johannes Baptiſta magna claritate comitatus dicitur apparuiſſe taliter, ſicut Salvator eſt in Jordane circumamictus. Una autem ſanctarum feminarum, cujus miniſterium erat horam divini officii prævidere, ſurgens

cœleſti nuntio admonitum.

[a] Id ſcribit Auctor habita ratione ſui temporis, quo Virgines Hoemburgenſes à monaſtico ad Canonicarum ſtatum deflexerant, ut ſuperiùs obſervatum.

Circa An. DCC XX. Dec. XIII.

foras egressa est, ut stellis contemplatis sciret, si jam esset tempus ad signum nocturnale pulsandum. Videns tantam claritatem, scire volens quid hoc esset, pedetentim propiùs accessit. Cúmque propiùs accessisset, nimio splendore perterrita, continuò ad proprium repedavit officium, nihilque ibi videre potuit, nisi sanctam Virginem nimia claritate circumdatam: sanctum autem Johannem minimè vidit. Tunc sanctus Johannes electæ Dei Virgini & locum ubi Ecclesiam construi vellet, & quantum spatium in longitudine & latitudine habere deberet, patefecit. Finitis autem Nocturnis, & statim extemplo eam Dei ancillam, quæ huic visioni intererat, ad se convocavit, & ei interdixit ne ulli hanc ante obitum suum manifestaret visionem, & hoc quod ipsam latebat, aperuit dicens: Claritatem quam vidisti, non propter me, sed propter S. Johannem Baptistam advenit, qui mecum loquendo præceptum Ecclesiæ sibi construendæ injunxit. Facto verò mane ingenti gaudio repleta, mox divinum quod sibi ostensum fuerat opus facere inchoavit.

Ecclesiâ per miraculum absolutâ illic degit.

18. In ipsa autem inchoatione accidit miraculum, quod nequaquam arbitror silentio occultandum. Boves namque qui plaustrum onustrum petris ad fabricam Ecclesiæ trahebant, ab ipso cacumine montis, quod à summo usque deorsum spatio septuaginta pedum vel ampliùs distabat, ceciderunt. Tunc omnes per descensum illuc currentes, ut saltem eos si quid vitale in se haberent gladio jugularent, quatinus eorum carnibus vesci liceret; suffragantibus meritis S. Johannis Baptistæ boves illæsos plaustrúmque onustum repererunt, rursúmque eos per viam angustam quæ vix equis pervia est, sursum adscendere plaustrum trahendo ad prædictum opus fecerunt. Qua perfecta juxta eam dormitorium & ceteras officinas construi jussit, & ibi ipsa cum pace secretam vitam ducebat.

Neptes suas admittit secum.

19. Habebat etiam fratrem nomine ADALARDUM[a], qui habebat tres filias, quarum una EUGENIA, alia ATALIA, tertia GUNLINDIS dicebatur. Quæ audientes opinionem sanctæ Virginis, cogitaverunt & ipsæ per caritatem Dei mundum relinquere, & amitæ suæ se discipulatui mancipari; quatenus exemplis illius instructæ, perfectè discerent omnes voluptates carnalium desideriorum in se edomare, & Domino JESU-CHRISTO dignam persolvere servitutem, ut simul cum illa immarcessibile æternæ vitæ præmium mererentur accipere. Illa autem ut audivit illarum desiderium, libenter eas suscepit, diligentérque edocuit.

Homicidium factũ luget.

20. Post hæc contigit, ut quidam vir ex servitoribus ejus Monasterii ipsius occideret fratrem. Tunc ipsa magnopere pro illius morte contristari cœpit, omnísque congregatio cum illa. Unde etiam Dominum rogabant, ut ipse eam in eo qui eam tam fortiter contristavit vindicare dignaretur, melius esse dicentes, ut in præsenti dignam castigationem haberet, quàm in futuro pœnam subiret. Quarum preces, ut posteritas illius probat, subitò exaudiri meruerunt: quia nullus postea ex ipsius genere humanam sortitus est vitam, qui non aliquid in se debilitatis haberet.

Vino deficiente,

21. Evenit etiam, ut quadam die, sicut consuetudo in eodem Monasterio erat, scilicet ut quotidie secundùm ordinem virium jejunarent & psalterium decantarent, veniret dies jejunii. Dúmque in oratione stando psalterium memoriter explerent, accessit ad eam una de ministralibus, & dixit ad eam: Domna, nobilitatem vestram celare nequeo, quòd unde consororibus nostris ex vino servire debemus defectum est, quia super mensuram hodiernam nihil habemus. Tuum est enim prævidere quid de hoc agere debeamus.

a Et tamen Lazius loco citato non numerat Adalardum inter Adalrici filios quatuor, scilicet Adalbertum, Hettonem ex Augiensi Abbate Episcopum Strateburgensem, Hugonem & Batoconem. Addit filias duas, Odiliam & Rosvvindam, utramque Sanctimonialem. Penes illum sit fides.

Illa autem: Noli contristari, filia, sed habeto fiduciam, quia qui ex quinque panibus & duobus piscibus tot millia hominum satiavit, potens est & ipsam parvam quam servare dignatus est mensuram, si suæ voluntati placuerit, multiplicare. Sed vade, & sollicita esto erga ministerium tibi commissum, & noli oblivisci quod ipse ait: *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus*, & reliqua. Tunc ipsa petita benedictione, ad suum remeavit officium. Tempore autem quo consuetudo erat Sororibus vinum propinare, accessit ad vas vinarium, in quo parva mensura remansit, quod secundùm idioma Galliensium *vvuingin* * vocatur: plenóque invento statim reversa, nuntiavit dominæ suæ quod factum fuerat. Illa autem convocatis Sororibus ait: Gratias agite Domino JESU-CHRISTO, qui non deserit sperantes in se, & nobis mensuram vini sua benignitate multiplicare dignatus est, ut debitam illi servitutem sine murmuratione impendere valeamus. Ac deinceps eas ex eodem vino lætabundas pro Dei caritate refecit.

Circa An. DCCXX. Dec. XIII.
Luc. 12, 31.
Vas vinarium cælitus impletur mero.
* f. vvinugis

22. Sancta ergo Virgo per plurima exercitia magis ac magis castigando, ac de virtute in virtutem proficiendo, quotidianos profectus sanctarum virtutum congregavit. Sed cùm jam Dominus Sanctam suam tanto labore certaminis quiescere, eique remunerationem quam in præsenti cum magna agilitate adquisivit reddere decrevisset, sciens solutionem corporis sui imminere, perrexit ad Ecclesiam sancti Johannis Baptistæ, illicque omnibus accersitis Sororibus, admonuit eas ut semper diligerent Dominum, obsecrans etiam earum sanctitatem, ut tam pro se quam pro patre suo & ceteris propinquis Dominum sedulè interpellarent. Et his expletis jussit eas in Oratorium exire, & ibi psalmodiam celebrare: ipsa autem sola ibi remansit. Illis verò jussionem illius implentibus & psalmos cantantibus, sancta illa anima à carne soluta est. Tanta autem fragrantia miri odoris illis adspersa est, acsi omnis domus aromatibus plena esset. Dúmque completa oratione reversæ essent, spiritalem Matrem jam defunctam invenientes, nimio mærore contristari cœperunt, quòd tam sancta egrediente minimè interesse meruerunt, & quia earum dilectissima Mater antequam Viaticum acciperet spiritum exhalasset supremum. Dúmque nimis angustiarentur, unanimiter in oratione prostratæ lacrymis ex intimo affectu profusis Dominum rogare cœperunt, ut sanctis qui animam ipsius deduxerant, Angelis imperaret eam iterum in corpus restitui. Mirúmque in modum illis toto conamine orantibus, animáque repentè in corpus receptâ, sancta Dei famula resedit, ac eas allocuta est his verbis: O dulcissimæ Matres & Sorores, quare mihi talem inquietudinem irrogare voluistis, ut animam pondere corruptionis exutam hoc quod semel amiserat denuo revisere juberet? Ego enim gratia annuente contubernio Luciæ virginis conjuncta, tanto gaudio perfruebar, quòd nec lingua exprimere, nec auris audire, nec oculus intueri sufficit. Illæ autem econtra ferebant, se hoc idcirco egisse, ne negligentiâ notarentur, si ipsa expers dominici corporis obiret. Cúmque calicem in quo dominicum corpus & sanguis habebatur, sibi adferri jussisset, propriis manibus eum accipiendo, sancta communione participata, omnibus cernentibus animam reddidit. Ipse autem calix in eodem Monasterio ob memoriam illius venerabilis facti eatenus permanet. Tunc Dei ancillæ sacrum corpus cum magno honore sepulturæ tradiderunt in ipsa Ecclesia, in dextro latere ante altare S. Johannis Baptistæ. Fragrantia miri odoris, quæ priùs adspersa erat, usque in octavum diem inibi continuò consistebat: ubi superna pietate præstante, intervenientibus meritis sanctæ Dei Genitricis, nonnulla miracula post ejus obitum facta me-

Morti proxima, orationes postulat.
exanimis facta,
halitum recipit.
Viatico sumto,
NOTA.
moritur,
sepulta in Ecclesia S. Johannis,

Circa An. DCC XX. Dec. XIII.

morantur. Nec mirum videri debet, si se societati sanctæ Luciæ virginis atque martyris Christi conjunctam esse dicebat, quamvis ipsa per martyrium vitam ab aliis irrogatum non finierit: quia hoc quod carnem suam per tot aspera & ardua edomare, immo macerare studuit, conjici datur, nequaquam eam in cervicem ferrum renuisse submittere, si ferocitas persecutoris non deesset. Migravit autem sancta Odilia, vel, ut ita dixerim, vitam in melius mutavit Idus Decembris [a], regnante Domino nostro JESU-CHRISTO, cui est honor & gloria per infinita sæcula sæculorum, Amen.

Idibus Decembris. [a]

[a] Annus nullo certo charactere definiri potest. Odiliam tamen ad annum fere DCC XX pervenisse veri simile est ex dictis suprà de ætate Hildulfi & Erardi.

Circa An. DCC. Sept. VIII.

DE SANCTO DISIBODO CONFESSORE IN GERMANIA.

Vitæ auctor.

1. DISIBODI *res gestas locis fere communibus amplificavit* S. HILDEGARDIS, *idque præstitit rogatu* HELINGERI *Abbatis Monasterii S. Disibodi*, anno dominicæ Incarnationis millesimo centesimo septuagesimo, *ex Prologo: ubi ait*, ex divinæ sapientiæ pietate *audisse se vocem de cælo ea commemorantem, cùm ipsa* corpore & animo vigilaret. *& iterum sub finem suæ scriptionis:* Quæ autem, *inquit*, à nobis commemorata sunt, ad gloriam nominis Dei & beati Disibodi memoriam irémque audientium castigationem, per Spiritum-sanctum veraci revelatione manifestata sunt, quibus eæ, quas diximus, hominum fabulosæ opiniones admiscendæ non sunt. *Integram lucubrationem edidit Surius, at more suo expolitam. nobis sat erit delibare capita quædam: iis qui plura volent, præstò est Surius.*

Compendium.

2. *Disibodus in Hibernia natus, ibidem Episcopus fuisse dicitur. Pravis suorum moribus exagitatus & pulsus accessit in Alamanniam.* Post decem peregrinationis suæ annos *substitit in pago Moguntiacensi. Transmisso fluvio, quem* Glan *vulgus appellat, subiit in* montem excelsum ac silvigerum *cum tribus sociis* Gisvaldo, Clemente & Salustio, qui se ex Hibernia secuti fuerant. In montis descensu ad Orientem, propter aquæ commodum, sibi habitationem designavit: vitæque institutum quod diu concupierat, strenuè inchoans, orando, vigilando, jejunando, durè & asperè solitariam illic vitam duxit. *Dein* famâ sanctitatis ejus per totam regionem volitante, quidam religiosi homines ad eum venêre, parvúmque Oratorium in montis descensu versus Orientem ei ædificarunt, in quo divina Officia cum suis celebraret: alii autem ad Occidentem in planitie pedis ejusdem montis vepres & frutices exstirpantes, beato viro hortos & pecudum pascua parváque tugutia appararunt. Propter eos frutices, quos vulgò studinos vocant, locus ille initio dictus est *Stadernheim*. Inde factum est, ut Principes & nobiles opulentique homines, cum reliquo ejus regionis populo, montem illum cum omnibus finibus ejus ultra decurrentes fluvios Naham & Glan, in longum & latum, ei & posteris ejus donarent, ut piis hominibus illic congregatis vitæ degendæ necessaria affatim suppeterent.

3. *Postea Disibodus* diu noctúque multum æstuans, secum animo reputabat, quemadmodum ex longo tempore desiderâsset rationem aliquam invenire,

venire, quâ locum quemdam posset obtinere, ubi religiosos & asperioris vitæ studiosos viros colligeret. Agente autem Spiritu-sancto omne animi studium & voluntatem ad vitam & doctrinam S. BENEDICTI, qui jam ad Deum transierat, & quosdam beatos viros, sanctæ institutionis suæ fideles administros, iis temporibus adhuc superstites reliquerat, appulit, & ad longinqua loca, ubi ea institutio religiosè & sanctè colebatur, nuntios misit, supplices preces offerens, ut quidam ad ipsum venirent, vineam Domini Sabaoth ad præscriptum doctrinæ beati BENEDICTI plantaturi. Is enim sanctus Pater Benedictus Regulam, quæ spiritalibus hominibus esset accommodata, è Sanctorum vitis sancto Spiritu docente & ostendente condiderat. Ita ergo quamplurimos beatus Disibodus ejusmodi instituti & conversationis viros religiosos ad se adduxit, quibus etiam Oratorium & congrua domicilia in montis supercilio, propter difficilem & arduum accessum, contra Orientem construenda curavit, ne adventantis populi strepitu interturbarentur, & fervor atque vigor instituti quotidiana eò confluentium visitatione dissolutus & enervatus, in desidiam & segnitiem abiret. Porro ipse solitarius permansit in domicilio & Oratorio illo, quod in montis descensu ad Orientem exstructum erat, ut ad occursantia omnia paratus esset, & supervenientibus pro cujusque ratione & conditione opportuna posset responsa dare. *Monachorum religionem ubi* sæculares homines didicêre, ex tota illa regione occurrerunt, & quidquid ille inchoaverat perfecêre. Atque hac ratione effectum est, ut beata illa congregatio annis duodecim ad quinquagesimum usque perfectorum Fratrum numerum excreverit. Circa. An. DC c. Sept. VIII.

4. Duxit autem vir sanctus inter suos vitam eremiticam, quæ est radix vitæ monasticæ vel cœnobiticæ. *Attamen* sui vivente illo alium Magistrum non requirebant, maximè cùm ejus jussu & voluntate tales inter se haberent, qui ipsos sine offensione & murmure per iter rectum dirigerent. Habitum autem monasticum quo ejus congregationis Fratres utebantur, ipse non induit. Permiserat enim illis vivere ad propositum Regulæ S. Benedicti, cùm ipse severius & magis arduum vitæ genus sequeretur. Idcirco autem habitum illum sumere noluit, ne si Fratribus habitu similis esset, nec tamen quidquam remitteret de suæ vitæ asperitate & rigore in jejuniis, vigiliis, ceterisque carni molestis exercitiis; ipsorum instituto derogare, & vivendi communem modum evertere videretur. Nam quoad vixit, vilissimo alimento, quod corpori sustentando vix sufficeret, & aspero duróque indumento, sicut è sua terra peregrinaturus exierat, frequenter utebatur.

5. *Denique in morbum incidit*, & ingravescente dolore finem suum jam imminere significavit. atque ita post multos exantlatos labores, post multas toleratas cruces & afflictiones, anno ætatis suæ octogesimo primo, octavo Idus Julii à corpore migravit. Tumulatus autem est in exiguo sui Oratorii, quod ipse sibi paraverat, umbraculo. *Hæc de vita S. Disibodi scripsit Hildegardis Abbatissa sanctissima Ordinis S. Benedicti, de qua infrà.*

6. *His subjungit varios casus Monasterii S. Disibodi, in quo regionis incolæ munimentum condidisse feruntur adversus barbarorum excursiones, Monachis interea aliò amandatis. qui postliminio revocati, locum illum denuo incolere cœperunt.* Deinde cum majoribus natu & sapientibus ejus provinciæ communicato consilio, accedente etiam consensu & auctoritate Bonifacii Moguntinæ sedis Antistitis, tempus & diem præfixêre, quo B. Disibodi ossa levavent. Præsente eo quem diximus Antistite itum est ad beati viri sepulcrum, & cum magna veneratione ossa ejus & cineres inde sublata sunt,

Circa An. DCC. Sept. VIII.

& de Oratorii umbtaculo in Monasterium, ad occidentalem fere ejusdem montis plagam conditum est. *Locum postea seculares homines occupavere: cúmque rursus Moguntinus Archiepiscopus, Vvilligisus scilicet, Monachis restituit.*

7. *Prater Hildegardem cujus hactenus sententias retulimus, nemo veterum, quos legerim, Disibodi mentionem facit prater HRabanum Maurum & Marianum Scotum: quibus è posteriaribus Trithemius accedit. Marianus Scotus, aut forsan Dodechinus Monasterii S. Disibodi Abbas, Mariani continuatar, de S. Disibodo ita scribit ad annum* DCLXXIV. Hibernia insula sanctis viris plena habetur: de qua beatus Pater noster Disibodus Episcopatu abdicato cum pletisque sociis egressus, hunc locum inhabitavit, & divinis laudibus hic se à Fidelibus venerari apud Deum promeruit. *In mss. Annalibus Trevirensibus invepio*, Ingobertum, Disigotum, Wandelinum, Katilesum *cum aliis* supet montem Colenam seu S. Pauli clatuisse *pontificatu Magnerici Episcopi Trevirensis. an Disigoti nomine intelligendus Disibodus, qui eo in monte vixerit ante aditum Maguntia solum? HRabanus Maurus in Martyrologio celebrat S. Disibodum* VI Idus Septemb. *in hac verba:* In suburbanis Magontiacensis Ecclesiæ natale S. Disibochi Confessoris. *HRabani auctoritas Hildegardi praferenda videtur, scribenti Disibodum obiisse* VIII Idus Julii, *qui dies forsan elevationis fuerit, Pippini Regis avo celebrata. Praterea in predicto Martyrolagio nulla fit mentio de S. Disibodi episcapali dignitate. Unde oritur suspicio, num ei (quod pluribus aliis accidit) adfictum fuerit Episcopi vocabulum. Ceterùm quòd HRabanus ait, Disibodi natale celebrari* in suburbanis Magontiacensis Ecclesiæ; *cave id intelligas more usitato, quasi in*

Monasterii situs.

Maguntia suburbiis situm fuerit S. Disibodi Manasterium. Nam suburbanorum *nomine veteres nonnumquam designabant totum territorium, tractum, seu ditionem alicujus civitatis, ut in Actis S. Eustasii Abbatis & S. Salaberga demanstravi Seculo 2. Certè Monasterium S. Disibodi erectum est* in diœcesi Moguntina, in Comitatu Spanheimensi, duobus à Cruciniaco *, & uno à Monasterio Spanheim miliaribus, ubi Nahus & Glanus confluunt, *teste Iohanne Trithemio in lib. 1 Campendii Annalium. Naha fluvius, vulgà* la Nahe; *angetur Glano* * *à dextra, deinde influit in sinistram Rheni ripam apud Bingium* *, *ubi Hildegardis in monte S. Ruperti dicto construxit Cœnobium Virginum, quibus illa prafuit, pastquam in monte S. Disibodi à B. Iutta educata fuerat.*

* Creutznach

* Glan

* Bingen

vatii status.

8. *Post Vvilligisum Archiepiscapum Magontiacensem Ruthardus ejusdem sedis Antistes curavit instaurari Manasterium S. Disibadi, referente Dodechino his verbis:* Anno MCIX cœptum est novum Monasterium construi in monte S. Disibodi. Piæ namque memoriæ Burchardus Abbas divi Jacobi Moguntiæ, quem dominus Archiepiscopus Ruthardus Ecclesiæ beati Disibodi primum Abbatem præfecerat, pridie Kalend. Julii primum fundamenti lapidem jussu præfati Præsulis posuit. *Trithemius addit in Chronico Hirsaugiensi:* acceptisque de monte S. Jacobi Monachis, conventum juxta Regulam sanctissimi Patris Benedicti instituit. *Dodechinus ad hac:* Anno MCXXXVIII die Parasceve Paschæ, calendis Aprilis, post celebratas matutinas, mox à Fratribus apertum est sepulcrum sanctissimi Patris nostri Disibodi, præsentibus venerabilibus personis, domino scilicet Conone, ipsius loci quarto Abbate, domino Gerardo Abbate S. Maximini carissimo, & domino Bernhelmo primo Abbate in Spanheim, cum omni congregatione ejusdem Ecclesiæ: ab uno Fratre sigillatim allatæ sunt foras ejusdem Patris reliquiæ. Repertæ sunt autem in veteri Monasterio, ubi reconditæ fuerant à domino Willigiso Archiepiscopo. *Eadem fusiùs apud Trithemium in pracitato Chronico. Nunc Monasterium S. Disibodi secularibus Canonicis subjectum est.*

DE SANCTO ADAMNANO

Circa An. DCC V. Sept. XXIII.

ABBATE HIIENSI IN SCOTIA.

Ubi de alio ADAMNANO Monacho Coludiensi.

1. ADAMNANUS *seu* Adomnanus, *quem alii* Adamannum, *corruptè* Adamandum *vocant; in Monasterio Hiiensi seu sancti Columba sub finem saculi septimi floruit. Istud Monasterium situm erat in insula Hii, contermina Hibernia ac provincia Pictorum, qua vulgato* Scotiæ *nomine nostro avo appellatur. Post Columbam, de quo in Saculo primo egimus, locum rexère* Baitheneus, Segeneus, *aliis* Segienus Segenúsve, *&* Failbeus, *cui successit* Adamnanus. *Hac constare videntur ex Actis sancti Columba, qua Adamnanus tribus libris descripsit, ubi se ipse exprimit* Adomnanus *non semel. tametsi* Adamnanus *dicitur apud Bedam, & in libris de locis sanctis. Baitheneum successorem suum dixit Columba in extrema vita sua periodo, qua anno* D XCVIII *accidit. Segienus Baitheneo suffectus est ab anno* DC XXIII *ad* DC LII, *ut ex Annalibus Ultoniensibus probat Usserius in Sylloge Hibernicarum epistolarum. Is est Segenus seu Segeneus, qui in epistola Romani Cleri ad Hibernicum nominatur, & cui* ERENEUS ille famosus per omnes Scotiæ Ecclesias *quadam de seipso ab Columba* prophetata *enarrasse perhibetur in lib. 1 de vita sancti Columba: quo in loco Adomnanus* Failbeum decessorem suum *memorat.*

Adamnanus Hiiensis Abbas,

2. *Adamnanus iste laudatur à Beda in lib. 5 cap. 16 in hac verba:* Quo tempore plurima pars Scottorum in Hibernia, & nonnulla etiam de Britannia, rationabile ecclesiasticum paschalis observantiæ tempus Domino donante suscepit. Siquidem ADAMNAN Presbyter & Abbas Monachorum qui erant in insula Hii, cùm legationis gratiâ missus à sua gente venisset ad ALDFRIDUM Regem Anglorum, & aliquamdiu in ea provincia moratus videret ritus Ecclesiæ canonicos; sed & à pluribus qui erant eruditiores, esset sollertet admonitus, ne contra universalem Ecclesiæ morem vel in observantia paschali, vel in aliis quibuscumque decretis cum suis paucissimis in extremo mundi angulo positis vivere præsumeret; mutatus mente est, ita ut ea quæ viderat & audierat in Ecclesiis Anglorum, suæ suorúmque consuetudini libentissimè præferret. Erat enim vir bonus & sapiens, & scientiâ Scripturarum nobilissimè instructus. Qui cùm domum redisset, curavit suos qui erant in Hii, quíve eidem erant subditi Monasterio, ad eum quem cognoverat, quémve ipse toto ex corde susceperat, veritatis callem perducere, nec valuit. Navigavit Hiberniam, & prædicans eis ac modesta exhortatione declarans legitimum Paschæ tempus; plurimos eorum & pæne omnes qui ab Hiiensium dominio erant liberi, ab errore avito correctos ad unitatem reduxit catholicam, ac legitimum Paschæ tempus observare perdocuit. Qui cùm celebrato in Hibernia canonico Pascha ad suam insulam revertisset, suo quoque Monasterio catholicam temporis paschalis observantiam instantissimè prædicaret, nec tamen perficere quod conabatur posset; contigit eum ante expletum anni circulum migrasse de sæculo, divina utique gratia disponente, ut vir unitatis & pacis studiosissimus antè ad vitam raperetur æternam, quàm redeunte tempore paschali

Pascha suscipit catholicum.

Circa An. DCC V. Sept. XXIII.

graviorem cum eis, qui eum ad veritatem sequi nolebant, cogeretur habere discordiam.

Quando & per quem.

3. *Aldfridus, ad quem Legatus missus est Adamnanus, Rex erat Nortanhumbrorum, Egfridi filius ac successor, is qui anno* DCC V *vitam absolvit. Adamnanus verò catholicis partibus accessit hortante potissimùm* CEOLFRIDO *Abbate Vviremuthensi, uti Ceolfridus ipse testatur in epistola sua ad Naitonum Regem scripta apud Bedam in lib. 5 cap. 22.* Neque verò me hæc ita prosecutum existimes, quasi eos qui hanc tonsuram habent, condemnandos judicem, si fide & operibus unitati catholicæ faverent. immo confidenter profiteor, plurimos ex eis sanctos ac Deo dignos exstitisse. Adamnanus Abbas & Sacerdos Columbiensium egregius, cùm Legatus suæ gentis ad Aldfridum Regem missus, nostrum quoque Monasterium videre voluisset, mirámque in moribus ac verbis prudentiam, humilitatem, religionem ostenderet, dixi illi inter alia colloquens: Obsecro, sancte Frater, qui ad coronam te vitæ quæ terminum nesciat tendere credis, quid contrario tuæ fidei habitu terminatam in capite coronæ imaginem portas? & si beati Petri consortium quæris, cur ejus quem ille anathematizavit, tonsuræ imaginem imitaris? & non potiùs ejus, cum quo in æternum beatus vivere cupis, etiam nunc habitum te, quantum potes, diligere monstras? Respondit ille: Scias pro certo, Frater mi dilecte, quia etsi Simonis tonsuram ex consuetudine patriæ habeam, simoniacam tamen perfidiam tota mente detestor ac respuo: beatissimi autem Apostolorum Principis, quantum mea parvitas sufficit, vestigia sequi desidero. At ego: Credo, inquam, verè quòd ita sit. sed tamen indicio sit, quòd ea quæ Apostoli sunt Petri in abdito cordis amplectimini, si quæ ejus esse nostis, etiam in facie tenetis. . . . Hæc tum Adamnano dixi. qui quidem quantum conspectis Ecclesiarum nostrarum statutis profecisset, probavit, cùm reversus ad Scotiam multas postea gentis ejusdem turbas ad catholicam temporis paschalis observantiam sua prædicatione correxit. tametsi eos qui in Hii insula morabantur Monachos, quibúsque speciali Rectoris jure præerat, necdum ad viam statuti melioris reducere valebat.

Benedictinus.

4. *Ex duobus locis istis intelligimus primò, Adamnanum hortatu Ceolfridi (ut jam dicebam) adductum esse ad Romanos ritus. deinde eum aliquamdiu moram egisse in Monasterio Vviremuthensi, ubi Regula Benedictina, quæ inibi servabatur, mores hausit suscepítque cum ritibus Romanis. Ea enim erat illorum temporum consuetudo penes Monachos, ut qui Scottorum tonsurâ abjectâ Romanam suscipiebant cum legitima Paschatis observatione, ii Benedictinis sese Institutis conformarent. Testes ea de re sunt Monachi Lindisfarnenses in Britannia insula, Landevenecenses in Armorica, Luxovienses in Gallia. Præterea ex iisdem locis apparet, Adamnanum mortuum esse paullo post suam legationem ad Aldfridum, anno* DCC V *defunctum, teste Beda in lib. 5 cap. 19,* anno regni sui vigesimo necdum impleto. *Ad hæc, ipsum Adamnanum à Ceolfrido* Rectorem Columbiensium Monachorum *appellari &* Sanctum. *quo etiam nomine appellatur apud Alcuinum in epigrammate quodam:*

Sanctus.

Patricius, Cheranus, Scottorum gloria gentis,
Atque Columbanus, Congallus, Adomnanus atque,
Præclari Patres, morum vitæque magistri.
Hic pietas precibus horum nos adjuvet omnes.

Quæ videtur inscriptio altaris cujusdam fuisse, uti & alia fere epigrammata. Certè Adamnanus in fastis nostris colitur VIIII *Kal. Octobris.*

alius ab Adamnano Monacho Coludiensi.

5. *Colitur & alius Adamnanus* VI *Kal. Ianuarii, qui Monachus vixit in Cœnobio Coludiensi, cui præerat sancta Ebba Abbatissa,* amita Egfridi Regis,

quæ Sanctimonialis habitum ab Antistite Wilfrido, *Regulæ nostræ propagatore eximio*, acceperat, *auctore Beda in lib. 4 cap. 19. Erat Monasterium istud, ut cetera Sanctimonialium passim, duplex, virorum æquè ac puellarum*, positum in loco quem Coludi urbem nominant, *inquit Beda, in Merchia Scotiæ recentioris regione*, Coldingham *modò appellatam.* Erat in eodem Monasterio vir de genere Scottorum, ADAMNANUS vocabulo, ducens vitam in continentia & orationibus multùm Deo devotam, ita ut nihil umquam cibi vel potûs, excepta die dominica & quinta sabbati, perciperet, sæpe autem noctes integras pervigil in oratione transigeret. Quæ quidem illi districtio vitæ artioris primò ex necessitate emendandæ suæ pravitatis obvenerat: sed procedente tempore necessitatem in consuetudinem verterat. *& cetera quæ Beda fusè commemorat in lib. 4 cap. 25. ubi Adamnanus Ebbæ Abbatissæ incendium sui Monasterii prædixisse perhibetur. Cave ergo confundas istum Adamnanum Monachum Coludicensem (ne jam erratum à multis est) cum Adamnano Abbate Hiiensi, de cujus lucubrationibus quædam observanda.*

Circa An. DCC V. Sept. XXIII.

6. *Adamnanus Abbas, præter Vitam sancti Columbæ Abbatis, quam in tres libros digessit*, scripsit de locis sanctis librum legentibus multis utilissimum, *ait Beda in lib. 5 cap. 16.* cujus auctor erat docendo ac dictando Galliarum Episcopus ARCULFUS, qui locorum gratiâ sanctorum venerat Hierosolymam. *Quis fuerit* ARCULFUS *ille, quisve* PETRUS *ejus socius ac dux itineris, incompertum. tantùm scimus Arculfum* Episcopum Gallum *fuisse; Petrum* Eremitam è Burgundia ortum. *Adamnani librum, id est opusculum de locis sanctis, in tres libros distinctum, dudum perquisivi, ac reperi eandem in ms. codice Corbeiensi; sed mutilum ac imperfectum. Revolvendo tomum I Bibliothecæ novæ Labbeanæ incidi in eum locum, ubi Labbeus indicat ex schedis Sirmondi, exstare libros illos manu descriptos in Bibliotheca Vaticana. Scripsi ea de re ad nostrum Antonium Durbanum amicum & popularem meum, qui res Congregationis nostræ in Curia Romana procurat. Lustravit ille Bibliothecam Vaticanam, invenit apographum diu desideratum, & codicis Corbeïensis lacunas & hiatus supplevit: monuítque insuper Adamnani opusculum de locis sanctis in Bibliotheca Barberina reperiri editum Ingolstadii anno* M DC XIX, *operâ & studio Iacobi Gretseri Theologi ac Presbyteri Societatis* JESU. *Ejus editionis exemplum tandem à V. C. Raimundo Formentino Doctore Sorbonico accepi curâ ac providentiâ V. C. Antonii Vionis Herovallii, qui litteratorum studiis invigilare non cessat. At quia istius editionis exempla in his partibus adeo rara sunt, ut vix cuiquam noto esset hæc editio; è re litteraria esse existimarunt viri eruditi, si istos Adamnani libros recuderemus. Quod & locus suasit, & Adamnani memoria, his libris illustrior futura. Gretserus è regione textus Adamnani opposuerat textum Bedæ, qui librum de locis sanctis ex Adamnani scriptione collegerat. Nobis sat visum est solum reddere Adamnanum cum figuris quatuor, quarum quarta deest apud Gretserum, aliæ imperfectæ sunt. Idem est librorum numerus in exemplaribus, sed non series capitulorum, quæ variat apud Gretserum & in codicibus Vaticano & Corbeiensi.*

quæ scripserit.

7. *Adamnani libris subjiciendum visum est Itinerarium cujusdam Franci in loca sancta, factum sæculo nono jam inclinante, pontificatu scilicet Nicolai primi. Eo in Itinerario fit mentio ignis illius, qui quotannis in sabbato sancto lampadas sepulcri dominici cælitus accendebat. qua de re nulla mentio in libris Adamnani, frequens tamen apud historicos, qui de bello Hierosolymitano postea scripserunt. tametsi nullum, qui ejus rei meminerit, legi auctorem hoc Anonymo antiquiorem. Id inter consueta miracula commemoravit V. C. Carolus Fresnius Cangii dominus in Notis ad Annam Commenam pag. 389, adstipulantibus in primis Rodulfo Glabro in lib. 4 cap. 6, Vuillelmo Malmesburiensi in lib. 4 de Re-*

CIRCA AN. DCC V. SEPT. XXIII.

gibus Anglorum cap. 2 duobus in locis, ſectione 35 & 48, Chronico Andrenſi in tomo 9 Spicilegii pag. 465, Chronico Monaſterii de Fontanis cap. 4 in tomo 10 Spicilegii: quos locos idem vir humaniſſimus mihi indicavit. Vuillelmi Malmesburienſis locus primus adſcribendus hic eſt, quo diſcimus Auctorem poſterioris Itinerarii eſſe BERNARDUM *Monachum Francum, eúmque in loca ſancta profectum anno* DCCC LXX. *Sic enim habet Vuillelmus de Hieroſolymis agens:* Ibi decenti opere compacta Eccleſia ſancti ſepulcri capax, à Conſtantino Magno ædificata, nullam umquam ab inimicis Fidei tulit injuriam, metu (ſicut conjicio) pro igne cæleſti perculſis, qui quotannis in vigilia Paſchæ ſerenus infulget. Quod miraculum quando cœperit, vel ſi ante tempora Saracenorum fuerit, nullius hiſtoriæ cognitione diſcernitur. Legi ego in ſcripto BERNARDI Monachi, quòd abhinc annis ducentis quinquaginta, id eſt anno Incarnationis octingenteſimo ſeptuageſimo idem Hieroſolymam profectus, ignem illum viderit, hoſpitatúſque fuerit in xenodochio, quod idem glorioſus Carolus Magnus conſtrui juſſerat, ubi & bibliothecam ingentis expenſæ compegerat. *& infrà:* Verumtamen quia Bernardus THEODOSII tunc Patriarchæ nomen non tacet, ipſa me monet occaſio, ut omnia Patriarcharum nomina proponam. *Hæc omnia conveniunt in poſterius Itinerarium, cujus proinde Bernardum Monachum auctorem certò pronuntiare non vereor. tametſi nomen deeſt in codice Remigiano, quo uſus ſum. Quis verò fuerit Bernardus ille, forſan aliquando adſequi licebit. Iam Adamnani libros videamus.*

ADAMNANI ABBATIS HIIENSIS

LIBRI TRES

De locis ſanctis, ex relatione ARCULFI Epiſcopi Galli.

Ex mſſ. codicibus Vaticano & Corbeïenſi, & editione Gretſeri.

PROLOGUS AUCTORIS.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus-ſancti, texere librum de locis incipio ſanctis. ARCULFUS ſanctus Epiſcopus, gente Gallus, diverſorum longè remotorum peritus locorum, verax index & ſatis idoneus, in Hieroſolymitana civitate per menſes novem hoſpitatus, & locis cotidianis viſitationibus peragratis, mihi ADAMNANO hæc univerſa quæ infrà exaranda ſunt experimenta diligentiùs perſcrutanti, & primò in tabulas deſcribenti, fideli & indubitabili narratione dictavit, quæ nunc in membranis brevi textu ſcribuntur.

CAPITULA LIBRI PRIMI.

X. De sudario illo quo Domini caput sepulti contectum est. Circa An. DCC V. Sept. XXIII.
XI. De linteo quod (ut fertur) sanctu contexuit MARIA *virgo.*
XII. De alia summa columna in illo posita loco, ubi cruce Domini superposita mortuus revixit juvenis.
XIII. De ecclesia S. Mariæ in valle Josaphat fabricata, in qua monumentum ejus habetur.
XIIII. De turre Josaphat in eadem constructa valle.
XV. De monumentis Symeon & Joseph.
XVI. De spelunca in rupe montis Oliveti habita contra vallem Josaphat, in qua quatuor mensæ & putei sunt duo.
XVII. De porta David.
XVIII. De illo loco in quo Judas Scariothes laqueo se suspendit.
XVIIII. De forma grandis basilicæ in monte Sion fabricata, & de ipsius montis situ.
XX. De agello illo qui Hebraicè Acheldemach vocitatur.
XXI. De asperis & petrosis locis ab Hierusalem usque ad civitatem Samuhelis late patentibus, & usque ad Cæsaream Palæstinæ Occasum versus succedentibus.
XXII. De monte Olivarum.
XXIII. De loco dominicæ Adscensionis, & de ecclesia in eo ædificata.
XXIIII. De sepulcro Lazari, & ecclesia super illud constructa, & de Monasterio eidem adhærente.
XXV. De ecclesia ad dexteram Bethaniæ partem constructa.

DE LOCIS SANCTIS OCCIPIT LIBELLUS I.

DE situ Hierusalem nunc quædam scribenda sunt pauca ex his, quæ mihi sanctus dictavit ARCULFUS: ea verò quæ in aliorum libris de ejusdem civitatis positione reperiuntur, à nobis prætermittenda sunt. In cujus magno murorum ambitu idem Arculfus LXXXIIII numeravit turres, & portas bis ternas: quarum per circuitum civitatis ordo sic ponitur. Porta David ad occidentalem partem montis Sion prima numeratur. II porta villæ Fullonis. III porta S. Stephani. IIII porta Benjamin. V portula, hoc est parvula porta ab hac per gradus * ad vallem Josaphat descenditur. VI porta Tecuitis. Caput I. De situ Hierusalē. * al. grados

Hic itaque ordo per earumdem portarum & turrium intercapedines à porta David suprà memorata per circuitum, Septemtrionem versùs, exinde ad Orientem dirigitur. Sed quàmlibet sex portæ in muris numerentur, celebriores tamen ex eis portarum introitus frequentantur, unus ab occidentali, alter à septemtrionali, tertius ab orientali parte.

Ea verò pars murorum cum interpositis turribus quæ à suprà descripta David porta per aquilonale montis Sion supercilium, quod à meridie supereminet civitati, usque ad eam ejusdem montis frontem dirigitur, quæ prærupta rupe orientalem respicit plagam, nullas habere portas comprobatur.

Sed & hoc etiam non esse prætereundum videtur, quod nobis sanctus Arculfus de hujus civitatis in Christo honorificentia præfatus narravit, inquiens: Diversarum gentium undique prope innumera multitudo XV die mensis Septembris anniversario more in Hierosolymis convenire solet ad commercia mutuis * venditionibus & emtionibus peragenda. Unde fieri necesse est, ut per aliquot dies in eadem hospita civitate diversorum hospitentur turbæ populorum. quorum plurima camelorum & equorum asinorùmque numerositas mulorum, necnon & boum * masculorum diversarum vectorum rerum, per illas politanas plateas stercorum abominationes propriorum passim sternit: quorum nidor non mediocriter civibus invehit molestiam, quæ & ambulandi impeditionem præbent. Mirum dictu! post diem suprà memoratum recessionis cum diversis turmarum jumentis, nocte subsequente immensa pluviarum copia de nubibus effusa super eamdem descendit civitatem: quæ totas abstergens abominabiles de plateis sordes, ablutam ab immunditiis facit eam. Nam Hierosolymitanus ipse situs à supercilio aquilonali montis Sion incipiens, ita est molli à conditore Deo dispositus declivio usque ad humiliora aquilonalium orientaliúmque murorum loca, ut illa pluvialis exuberantia nullo modo in plateis, stagnantium aquarum in similitudinem, supersedere possit: sed instar fluviorum de superioribus ad inferiora decurrit. quæ scilicet cælestium aquarum inundatio per orientales interfluens * portas & omnia secum stercoralia auferens abominamenta, vallem Josaphat intrans, torrentem Cedron auget: * al. motuis * al. bovum * al. influēs

CIRCA AN. DCCV. SEPT. XXIII.

& post talem Hierosolymitanam baptizationem continuatim eadem fluminalis exuberatio cessat. Hinc ergo non negligenter adnotandum est, quanti vel qualis honoris hæc electa & prædicabilis civitas in conspectu æterni Genitoris habeantur, qui eam sordidatam diutiùs remanere non patitur: sed ob ejus Unigeniti honorificentiam citiùs eam emundat, quæ intra murorum ejus ambitum sanctæ crucis & resurrectionis ipsius loca habet honorifica.

* al. formoso

Ceterùm in illo famoso* loco, ubi quondam templum magnificè constructum fuerat, in vicinia muri ab Oriente locatum; nunc Sarraceni quadrangulam orationis domum, quam subrectis tabulis & magnis trabibus super quasdam ruinarum reliquias construentes vili fabricati sunt opere, ipsi frequentant. quæ utique domus tria hominum milia simul (ut fertur) capere potest.

Arculfus itaque de ipsius civitatis habitaculis à nobis interrogatus respondens ait: Memini me & vidisse & frequentasse multa civitatis ejusdem ædificia, plurimásque domos grandes lapideas per totam magnam civitatem intra mœnia circumdata, mira fabricatas arte, sæpius considerasse. quæ omnia nunc à nobis sunt prætermittenda, ut æstimo, exceptis eorum ædificiorum structuris, quæ in locis sanctis, crucis videlicet & resurrectionis, mirificè fabricata sunt.

II. De ecclesia sepulcri Domini.

* al. latum

II. De quibus diligentiùs sanctum interrogavimus Arculfum, præcipuè de sepulcro Domini & ecclesia super illud constructa, cujus mihi formam in tabula cerata ipse depinxit. Quæ utique valde grandis ecclesia tota lapidea mira rotunditate ex omni parte conlocata, à fundamentis in tribus consurgens parietibus, inter unumquemque parietem & alterum latus* habens spatium viæ; tria quoque altaria in tribus locis parietis medii artificè fabricatis. Hanc rotundam & summam ecclesiam suprà memorata habentem altaria, unum ad Meridiem respiciens, alterum ad Aquilonem, tertium ad Occasum versùs, XII miræ magnitudinis lapideæ sustentant columnæ. Hæc bis quaternales portas habet, hoc est quattuor introitus per tres è regione interjectis viarum spatiis stabilitos parietes: ex quibus quattuor exitus ad Vulturnum spectant, qui & Calcias dicitur ventus; alii verò quattuor ad Eurum* respiciunt. In medio spatio hujus interioris rotundæ domûs rotundum inest in una eadémque petra excisum tegorium*, in quo possunt ter terni homines stantes orare, & à vertice alicujus non brevis staturæ stantis hominis usque ad illius domunculæ camaram* pes & semipes mensura in altum extenditur. Hujus tegorioli introitus ad Orientem respicit: quod totum extrinsecùs electo tegitur marmore, cujus exterius summum culmen auro ornatum, auream non parvam sustentat crucem. In hujus tegorii aquilonali parte sepulcrum Domini in eadem petra interiùs excisum habetur: sed ejusdem tegorii pavimentum humilius est loco sepulcri. Nam à pavimento ejus usque ad sepulcri marginem lateris, quasi* trium mensura altitudinis palmorum haberi dinoscitur. Sic mihi Arculfus qui sæpe sepulcrum Domini frequentabat, indubitanter emensus pronuntiavit. Hæc in loco proprietas sive discrepantia nominum notanda inter monumentum & sepulcrum. Nam illud sæpe suprà notatum rotundum tegorium, alio nomine Evangelistæ monumentum vocant: ad cujus ostium advolutum & ab ejus ostio revolutum lapidem resurgente Domino pronuntiant. Sepulcrum verò propriè dicitur ille locus in tegorio, hoc est in aquilonali parte monumenti, in quo dominicum corpus linteaminibus involutum conditum quievit: cujus longitudinem Arculfus in septem pedum mensura propria mensus est manu. Quod videlicet sepulcrum non (ut quidam falsò opinantur) duplex est, & quamdam de ipsa maceriola petram habens excisam, duo crura & femora duo intercedentem & separantem: sed totum simplex à vertice usque ad plantas, lectum* unius hominis capacem super dorsum jacentis præbens* in modum speluncæ, introitum à latere habens ad australem partem monumenti è regione respicientem, culménque humile desuper eminens fabrefactum: in quo utique sepulcro duodenæ lampades juxta numerum XII sanctorum Apostolorum semper die ac nocte ardentes lucent. ex quibus quattuor in imo illius lectuli sepulcralis loco inferiùs positæ; aliæ verò bis quaternales super marginem ejus superiùs conlocatæ ad latus dexterum, oleo nutriente præfulgent.

Margin notes: * al. Occasum — * al. tegurium — * al. cameræ — * al. quasi mensuræ à pollice usque ad auriculam, altitudinis trium palmorum — * al. latum, — * al. præbens spatium

III. De sepulcri figura.

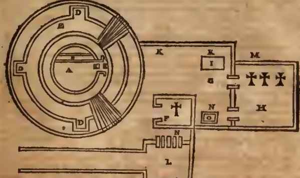
* al. magisoleum

Isa. 33.

III. Sed & hoc notandum esse videtur, quod mausoleum* Salvatoris, hoc est sæpe suprà memoratum tegorium, spelæum sive spelunca rectè vocitari possit. de quo videlicet, Domino JESU-CHRISTO in ea sepulto, Propheta vaticinatur dicens: *Hic habitavit in excelsa spelunca petra fortissima*. Et paullo pòst de ipsius Domini resurrectione ad Apostolos lætificandos subinfertur: *Regem cum gloria videbitis*. Supradictæ igitur ecclesiæ formulam cum rotundo tegoriolo in medio ejus conlocato, in

cujus

cujus aquilonali parte dominicum habetur ſepulcrum, ſubjecta declarat pictura, nec- non & trium aliarum figuras eccleſiarum, de quibus inferiùs intimabitur. CIRCA AN. DCC V. SEPT. XXIII.

A Tegurium rotundum
B Sepulcrum Domini
C Altaria dualia
D Altaria
E Eccleſia
F Golgothana eccleſia
G In loco altaris Abraham
H In quo loco Crux dominica cum binis latronum crucibus ſub terra reperta eſt
I Menſa lignea
K Plateola, in qua die ac nocte lampades ardent
L Sanctæ Mariæ eccleſia
M Conſtantiniana baſilica, hoc eſt martyrium
N Exedra cum calice Domini

In eadem verò eccleſia quædam habetur in petra exciſa ſpelunca infra locum dominicæ Crucis, ubi ſuper altare pro quorumdam honoratorum animabus ſacrificium offertur: quorum corpora interim in platea jacentia ponuntur ante januam ejuſdem Golgothanæ eccleſiæ, uſquequo finiantur illa pro ipſis defunctis ſacroſancta myſteria. Has itaque quaternalium figuras eccleſiarum juxta exemplar quod mihi (ut ſuperiùs dictum eſt) Arculfus in pagiola figuravit cerata, depinximus. non quòd poſſit earum ſimilitudo formari in pictura: ſed ut dominicum monumentum, licèt tali vili figuratione, in medietate rotundæ eccleſiæ conſtitutum monſtretur, aut quæ huic propior eccleſia, vel quæ eminus poſita declaretur. NOTA.

Sed inter hæc de illo ſuprà memorato lapide, qui ad oſtium monumenti dominici poſt ipſius Domini ſepultionem crucifixi multis tradentibus viris advolutus eſt, breviter intimandum eſſe videtur. quem Arculfus intercisum & in duas diviſum partes refert, cujus pars minor ferramentis dolata eſt, & quadratum altare in rotunda ſupraſcripta eccleſia ante oſtium ſæpe illius memorati tegorii, hoc eſt dominici monumenti ſtans, conſtitutum cernitur: major verò illius lapidis pars æquè circumdolata eſt, & in orientali ejuſdem eccleſiæ loco quadrangulum aliud altare ſub linteaminibus ſtabilitum exſtat. IIII. De lapide ſepulcri.

De illius ergo petræ coloribus, in qua illud ſæpe dictum tegorium dolatorum ferramentis interiùs cavatum, dominicúmque ſepulcrum in aquilonali loco ipſius habens de una eadémque petra exciſum quâ & monumentum, hoc eſt ipſum tegorium, Arculfus à me interrogatus dixit: Illud dominici monumenti tegorium nullo intrinſecùs ornatu tectum uſque hodie per totam ejus cavaturam ferramentorum oſtendit veſtigia, quibus dolatores ſive exciſores in eodem uſi ſunt opere: color verò illius ejuſdem petræ monumenti & ſepulcri non unus, ſed duo permixti videntur, ruber utique & albus. unde & bicolor eadem oſtenditur petra. Sed de his iſta ſufficiant.

Ceterùm de ſanctorum ſtructuris locorum pauca addenda ſunt aliqua. Illi rotundæ eccleſiæ ſuprà ſæpius memoratæ, quæ & Anaſtaſis, hoc eſt reſurrectio vocitatur, quæ V. De eccleſia B. Mariæ.

CIRCA AN. DCCV. SEPT. XXIII.

in loco dominicæ resurrectionis fabricata est; à dextera cohæret parte sanctæ Mariæ matris Domini quadrangulata ecclesia.

VI. De ecclesia Calvariæ.

Alia verò pergrandis ecclesia Orientem versùs in illo fabricata est loco, qui Hebraïcè Golgotha vocitatur: cujus in superioribus grandis quædam ærea cum lampadibus rota in funibus pendet. infra quam magna argentea crux infixa statuta est eodem in loco, ubi quondam lignea Crux, in qua passus est humani generis Salvator, infixa stetit.

VII. De basilica Constãtini. * al. Monasterium

Huic ecclesiæ in loco Calvariæ quadrangulata fabricatæ structura, lapidea illa vicina orientali in parte cohæret basilica, magno cultu à Rege CONSTANTINO constructa, quæ & Martyrium * appellatur, in eo (ut fertur) fabricatum loco, ubi Crux Domini cum aliis latronum binis crucibus sub terra abscondita, post ducentorum XXXIIS annorum cyclos ipso Domino donante reperta est. Inter has itaque duales ecclesias ille famosus occurrit locus, in quo Abraham Patriarcha altare composuit, super illud imponens lignorum struem; & ut Isaac immolaret filium suum, evaginatum arripuit gladium: ubi nunc mensa habetur lignea non parva, super quam pauperum eleemosynæ à populo offeruntur. Sed & hæc mihi diligentiùs interroganti sanctus addit Arculfus inquiens: Inter Anastasim, hoc est illam sæpe suprà memoratam rotundam ecclesiam & basilicam Constantini, quædam patet *plateola usque ad ecclesiam Golgothanam, in qua videlicet plateola die ac nocte semper lampades ardent.

VIII. De alia exedra in ecclesia Calvariæ.

Inter illam quoque Golgothanam basilicam & Martyrium quædam inest exedra, in qua est calix Domini, quem à se benedictum propria manu in cæna pridie quàm pateretur, ipse conviva Apostolis tradidit convivantibus: qui argenteus calix sextarii Gallici mensuram habens, duásque ansulas in se ex utraque parte altrinsecùs contenens compositas. In quo utique calice illa inest spongia, quam aceto plenam hyssopo circumponentes Dominum crucifigentes obtulerunt ori ejus. De hoc eodem calice (ut fertur) Dominus post resurrectionem cum Apostolis convivans bibit. Quem sanctus Arculfus vidit, & per illius scrinioli, ubi reconditus habetur, operculi foramen pertusi * manu tetigit propria osculatus *. quem videlicet calicem universus civitatis populus cum ingenti veneratione frequentat.

* al. perforati
* al. & osculatus est

VIIII. De lancea militis. * al. hastale

Item Arculfus nihilominus & illam conspexit lanceam militis, quâ latus Domini in cruce pendentis ipse percusserat. Hæc eadem lancea in porticu illius Constantini basilicæ inserta habetur in cruce lignea, cujus hastile * in duas intercisum est partes: quam similiter tota Hierosolymitana frequentans osculatur & veneratur civitas.

X. De sudario Domini. * al. caraxamus, id est exaramus

De illo quoque sacrosancto Domini sudario, quod in sepulcro super caput ipsius fuerat positum, sancti Arculfi relatione cognovimus, qui illud propriis conspexit obtutibus, hanc quam nunc craxamus * narrationem, quam totus Hierosolymitanus veram esse protestatur populus. Plurimorum namque testimonio fidelium Hierosolymitanorum civium hanc pronuntiationem sanctus Arculfus didicit, qui sic ipso intentiùs audiente sæpius pronuntiarunt dicentes: Ante annos ferme ternos sacrosanctum linteolum, quod quidam satis idoneus credulus Judæus statim post ejus resurrectionem de sepulcro Domini furatus, multis diebus apud se occultavit; ipso donante Domino post multorum circulos annorum repertum, in notitiam totius populi venit. Ille igitur felix & fidelis fur illud dominicum sudarium quod in primis furtim abstulit, in extremis constitutus duobus filiis manifestans accersitis detulit, dicens: O filii mei, nunc optio vobis datur. Dicat ergo quivis è vobis duobus, quid potius optare desiderat, ut & ego indubitanter scire possim, quis ex vobis erit, cui juxta propriam optionem, aut omnem substantiam meam quam habeo, commendare debeam; aut hoc solummodo Domini sacrum sudarium. Quibus auditis ex ore patris verbis, unus qui genitoris divitias accipere cupiebat universas, suscipit eas à patre, juxta promissionem à patre commendatas. Mirum dictu! ex illa die omnes ejus divitiæ & patrimonium omne, propter quod sudarium Domini vendidit, decrescere cœpit; & universa quæ habuit, diversis casibus perdita ad nihilum redacta sunt. Alter verò supradicti furis filius beatus, qui sudarium Domini omnibus prætulit patrimoniis; ex qua die illud de morientis manu accepit genitoris, magis ac magis donante Deo, terrenis etiam opibus est ditatus, nec fraudatus cælestibus. Et ita hoc dominicum sudarium patres filiis de ejusdem ter beati hominis progenie sati, quasi hereditario jure fideles fidelibus, secundùm eorum prosapiæ seriem, fideliter usque ad quintam commendabant generationem. Sed pòst quintæ tempore generationis annorum multis processibus transactis, ejusdem cognationis deficientibus hereditariis fidelibus, sacrum linteum in

Circa An. DCC v. Sept. xxiv.

manus aliquorum infidelium devenit Judæorum: qui & ipsi quamlibet indigni tali munere, tamen illud honorificè amplexi, divina donante largitione nimis diversis locupletati opibus divites facti sunt. Judæi verò credentes, orta in populo de sudario Domini certa narratione, cœperunt cum infidelibus Judæis de sacro illo linteamine fortiter contendere, totis viribus illud appetentes in manus accipere. Quæ subnixa contentio Hierosolymitanam plebem in duas diremit partes, hoc est fideles & credulos contra infideles & incredulos. Unde & Sarracenorum Rex, nomine NAVIAS*, ab utrisque interpellatus partibus, ad eos incredulos Judæos, qui sudarium Domini pertinaciter retinebant,* inter utrosque dijudicans dixit: Sacrum quod habetis linteolum date in mea manu. Qui Regis verbo obtemperantes, illud de scrinio proferentes, regnatoris in sinu deponunt. quod cum magna reverentia suscipiens Rex, in platea coram omni populo rogum fieri jussit. Quo nimia inflammatione ardante, surgens ipse & ad ipsum accedens rogum, elevata voce ad utrasque discordes dixit partes: Nunc Christus mundi Salvator passus pro humano genere, qui hoc quod nunc in sinu contineo sudarium, in sepulcro suo super caput habuit positum, inter vos de hoc eodem linteo contendentes per flammam judicet ignis, ut sciamus cui parti horum duûm exercituum contentiosorum hoc tale donum condonare dignetur. Et hæc dicens, sacrum Domini sudarium projecit in flammas. quod nullo modo ignis tangere potuit, sed integrum & incolume de rogo surgens, quasi avis expansis alis cœpit in sublime volare, & utrasque diffidentes contra se populi partes & quasi in procinctu belli consertas sedentes acies de summis prospiciens duas, in vacuo aëre per aliquorum intervallum momentorum circumvolans, proinde paullatim descendens, Deo gubernante ad partem Christianorum interim Christum judicem exorantium declinans, in eorum sinu consedit. Qui Deo gratias levatis ad cælum manibus agentes, cum ingenti lætatione ingeniculantes, sudarium Domini magna cum honorificentia suscipiunt ad se de cælo venerabile emissum donum, hymnificasque laudes Christo ejus donatori referunt, & in scrinio ecclesiæ in alio involutum linteamine recondunt. Quod noster frater Arculfus alio die de scrinio elevatum vidit, & inter populi multitudinem illud osculantis & ipse osculatus est in ecclesiæ conventu, mensuram longitudinis quasi octenos habens pedes. de quo hæc dicta sufficiant.

* al. Majuvias

* G. addit, præsentibus Christianis Judæis,

XI. De linteo quod (ut fertur) sancta contexuit Maria.

Aliud quoque linteum majus Arculfus in eadem Hierosolymitana civitate vidit, quod (ut fertur) sancta MARIA contexuit, & ob id magna reverentia in ecclesia habitum totus veneratur populus. In quo videlicet linteo duodecim Apostolorum formulæ habentur intextæ, & ipsius Domini imago figurata. cujus linteaminis una pars rubei coloris, & altera è regione in altero latere viridis habetur.

XII. De alia columna.

De aliqua* valde summa columna quæ in locis sanctis ad Septemtrionem in medio civitatis stans pergentibus obvia habetur, breviter dicendum est. Hæc eadem columna in eo statuta loco, ubi mortuus juvenis Cruce Domini superposita revixit, mirum in modum in æstivo solstitio meridiano tempore ad centrum cæli sole perveniente umbram non facit. Solstitio autem transmisso, quod est VIII Kal. Julii, ternis diebus interjectis, paullatim decrescente die umbram primùm facit brevem, deinde processu dierum longiorem. Hæc itaque columna, quam solis claritas in æstivo solstitio meridianis horis stantis in centro cæli è regione desuper circumfulgens ex omni parte circumfusa perlustrat, Hierosolymam orbis in medio terræ sitam esse protestatur. Unde & Psalmographus propter sancta passionis & resurrectionis loca, quæ intra ipsam Heliam* continentur, vaticinans canit: *Deus autem Rex noster ante sæculum, operatus est salutem in medio terræ*, hoc est Hierusalem, quæ mediterranea & umbilicus terræ dicitur.

* al. alia

* Æliam, id est Hierusalem

Psal. 73.

XIII. De ecclesia S. Mariæ.

Sanctorum locorum sedulus frequentator sanctus Arculfus sanctæ Mariæ ecclesiam in valle Josaphat frequentabat: cujus dupliciter fabricatæ inferior pars sub lapideo tabulato mirabili rotunda structura est fabricata: in cujus orientali parte altarium habetur; ad dexteram verò ejus partem, sanctæ Mariæ inest saxeum cavum sepulcrum, in quo aliquando sepulta pausavit*. Sed de eodem sepulcro quomodo, vel quo tempore, aut à quibus personis sanctum corpusculum ejus sit sublatum, vel quo loco resurrectionem exspectat, nullus* (ut fertur) pro certo scire potest. Hanc inferiorem rotundam sanctæ Mariæ ecclesiam intrantes, illam vident petram ad dexteram parieti insertam, supra quam Dominus in agro Gethsemani*, illa nocte quâ tradebatur à Juda in manus hominum peccatorum, flexis oravit genibus ante horam traditionis ejus: in qua videlicet petra duorum vestigia genuum ejus quasi in cera mollissima profundiùs impressa cernuntur. Ita nobis noster Frater Arculfus pronuntiavit, sanctorum

* al. requievit, ut satis apparet.

* al. nullus pro certo, ut prædictus vir testatur, scire potest.

* al. Gethsamani

Circa An. DCCV. Sept. XXIII.

visitatur locorum, qui hæc quæ nos describimus, propriis conspexit oculis. In superiore igitur æquè rotunda ecclesia sanctæ Mariæ, quartuor altaria inesse monstrantur.

XIIII. De turre Josaphat.

In eadem suprà memorata valle non longè ab ecclesia sanctæ Mariæ turris Josaphat monstratur, in qua ipsius sepulcrum cernitur: cui videlicet turricula quædam lapidea domus à dextera cohæret parte, de rupe excisa & separata montis Oliveti. in qua intrinsecùs ferramentis cavata duo monstrantur sepulcra sine aliquo ornatu: quorum unum

XV. De monumentis Simeon & Joseph

illius Symeonis justi viri est, qui infantulum Dominum Jesum in templo ambabus * amplexus manibus de ipso prophetizavit: alterum verò æquè justi Joseph, sanctæ Mariæ sponsi, & Domini Jesu nutritoris.

* al. ambis

XVI. De spelunca duorum puteorum.

In latere montis Oliveti quædam inest spelunca, haud procul ab ecclesia sanctæ Mariæ, in eminentiore loco posita contra vallem Josaphat, in qua duo profundissimi habentur putei, quorum unus sub monte in altum infinita profunditate productus extenditur; alter verò in speluncæ pavimento, cujus vastissima (ut fertur) concavitas in profundum dimersa descendens, recto tractu dirigitur: qui duo putei semper superecluduntur. In eadem ergo spelunca quattuor insunt lapideæ mensæ, quarum una est juxta interitum speluncæ ab intus sita Domini Jesu, cui procul dubio mensulæ sedes ipsius adhæret, ubi cum duodenis Apostolis simul ad alias mensas ibidem habitas sedentibus & ipse conviva aliquando recumbere sæpe solitus erat. Illius putei os conclusum * quem in pavimento speluncæ inesse suprà describsimus,. Apostolorum mensis propiùs haberi monstratur. Hujus speluncæ portula ligneo (ut refert Arculfus) concluditur ostio, qui eamdem Domini speluncam frequentavit sæpius.

* al. clausum

XVII. De porta David.

Porta David montis Sion molli clivio * ab occidentali adhæret parte. Per eamdem de civitate egredientibus portam, & montem Sion proximum ad sinistram habentibus pons lapideus occurrit, eminus per vallem in austrum recto tramite directus, arcubus suffultus.

* al. clivo

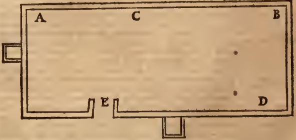
XVIII.

Ad cujus medietatem ab occasu ille vicinus habetur locus, ubi Judas Scariothes desperatione coactus laqueo se suspendens dispeiit. Ibidem & grandis hodiéque monstratur ficus, de cujus (ut fertur) vertice inlaqueatus pependit, ut de ipso Juda Juvencus Presbyter versificus cecinit:

Informem rapuit ficus de vertice mortem.

XVIIII. De basilica montis Sion.

Et quia paullo superiùs montis Sion mentio intercessit, de quadam pergrandi basilica in eo constructa quædam breviter succinctéque intimanda sunt: cujus sic describitur formula.

A Locus cænæ Domini.
B Hic Spiritus sanctus super Apostolos descendit.
C Hic columna marmorea stat cui Dominus adhærens flagellatus est.
D Hic sancta Maria obiit.
E Porta.

Hic petra monstratur, super quam Stephanus lapidatus extra civitatem obdormivit. Extra hanc suprà descriptam grandem basilicam, quæ intrinsecùs talia sancta complectitur loca, alia memorabilis exstat ad occidentalem partem petra, super quam (ut fertur) flagellatus est Dominus. Hæc itaque apostolica ecclesia (ut suprà dictum est)

Circa An. DCC V. Sept. XXIII.

in montis Sion superiore campestri planicie lapidea est fabricata structura.

XX. De illo agellulo qui Hebraice Acheldemach vocatur.

Hunc parvum agellulum ad australem montis Sion partem situm noster Arculfus sæpe frequentans visitabat, lapidum maceriam habentem, in qua diligentiùs plurimi humantur peregrini: alii verò ex ipsis aut pannis aut pelliculis tecti, negligentiùs relinquuntur inhumati, super terræ faciem putrefacti jacentes.

XXI. De asperis & petrosis locis ab Hierusalem ad civitatē Samuelis & Cæsaream.

Ab Ælia Septemtrionem versùs usque ad Samuhelis civitatem, quæ Ramatha* nominatur, terra petrosa & aspera per quædam monstratur intervalla. Valles quoque spinosæ usque ad Tamniticam regionem patentes. Altera verò à supradicta Ælia & monte Sion qualitas regionum monstratur usque ad Cæsaream Palestinæ occasum versùs. Nam quamvis aliqua reperiantur angusta & brevia aspera loca interposita, præcipuè tamen latiores plani monstrantur campi, interpositis olivetis lætiores.

Aliarum arborum genera, exceptis vitibus & olivis, in monte Oliveti, ut refert Arculfus, rarò reperiri possunt: segetes verò frumenti & ordei in eo valde lætè consurgunt. Non enim brucosa, sed herbosa & florida illius terræ qualitas demonstratur. Altitudo autem ejus æqualis esse altitudini Sionei montis videtur: quamvis mons Sion ad montis Oliveti comparationem in geometricæ dimensionibus, latitudine videlicet & longitudine, parvus & angustus esse videtur. Inter hos duos montes vallis Josaphat, de qua superiùs dictum est, media interjacet, à septemtrionali plaga in australem porrecta partem.

* al. Armathem.

XXII. De monte Oliveti.

XXIII. De loco dominicæ adscensionis & ecclesia ejus.

In toto * monte Oliveti nullus alius locus altior esse videtur illo, de quo Dominus ad cælos adscendisse traditur. ubi grandis ecclesia stat rotunda, ternas per circuitum cameratas habens porticus * desuper tectas. Cujus videlicet rotundæ ecclesiæ interior domus sine tecto & sine camara, ad cælum sub aëre nudo aperta patet, in cujus orientali parte altare sub angusto protectum tecto constructum extat. Ideo itaque interior illa domus camaram suprà collocatam non habet, ut de illo loco in quo postremum divina institerant vestigia, cùm in cælum Dominus in nube sublevatus est, via semper aperta & ad æthera cælorum directa oculis in eodem loco exorantium pateat. Nam cùm hæc, de qua nunc pauca commemorantur, basilica fabricaretur, idem locus vestigiorum Domini, ut alibi scriptum repertum est, continuari pavimento cum reliqua stratorum parte non potuit. Siquidem quæcumque adplicabantur, insolens humana suscipere terra respueret, in ora adponentium excussis marmoribus *. Quin etiam calcati Deo pulveris adeo perenne documentum est, ut vestigia cernantur impressa: & cùm quotidie confluentium fides à Domino calcata diripiat, damnum tamen area non sentit, & eamdem adhuc sui speciem veluti inpressis signata vestigiis terra custodit. In eodem igitur loco, ut sanctus refert Arculfus sedulus ejusdem frequentator, ærea grandis per circuitum rota desuper explanata collocata est, cujus altitudo usque ad verticem haberi monstratur mensurata: In cujus medietate non parva patet pertusura *, per quam desuper apertam vestigia pedum Domini planè & lucidè inpressa in pulvere demonstrantur. Illa quoque in rota ab occidentali parte quasi quædam semper patet porta, ut per eam intrantes facilè adire locum sacrati pulveris possint, & per apertum desuper ejusdem rotæ foramen de sacro pulvere porrectis manibus particulas sumant. Igitur nostri Arculfi de loco vestigiorum Domini narratio cum aliorum scriptis rectè concordat, quòd nec culmine domus, nec aliquo speciali inferiore & viciniore tegmine ullo quoque modo protegi potuerit, ut semper manifestè ab universis ejus frequentatoribus conspiciatur, & dominicorum vestigia pedum in ejusdem loci pulvere depicta clarè demonstrentur. Hæc enim eadem dominica vestigia ingentis claritudine lampadis supra eamdem rotam in trochleis pendentis die & nocte flammantis inluminantur. Illius itaque suprà memoratæ ecclesiæ rotundæ in occidentali parte bis quaternales supernæ fabrefactæ habentur fenestræ, valvas habentes vitreas, quibus utique fenestris ejusdem numeri vicinæ lampades intrinsecùs è regione positæ in funibus pendentes ardent. quæ videlicet lampadea sic collocatæ sunt, ut unaquæque lampas nec superiùs, nec inferiùs pendeat; sed quasi adhærens eidem fenestræ videatur, cui interiùs è regione propinqua specialiter cernitur. Quarum utique lampadum in tantum claritas refulget, ut earum lumine, quasi de superiore montis Oliveti loco coruscantium, per vitrum abundanter effuso, non tantùm ea ejusdem montis pars, quæ ad Occasum versùs eidem adhæret rotundæ & lapideæ basilicæ; sed etiam civitatis Hierosolymæ de valle Josaphat adscensus per quosdam gradus * in altum sublimatus clarè quàmlibet in tenebrosis similiter noctibus mirabiliter inlustretur, & major ejusdem partis urbis anterior è regione positæ eadem inluminetur claritate. Hæc fulgida & prædicabilis octonalium magnarum coruscatio lucernarum, de monte sancto & de loco dominicæ adscensionis noctu reful-

* al. isto

* al. porticos

* Gretsero mox pronibus

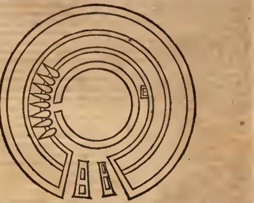
* al. percussura

* al. gradus

Circa An. DCC V. Sept. XXIII.

gentium, majorem (ut Arculfus refert) divini amoris alacritatem credulorum respicientium cordibus infundit, quemdámque pavorem menti cum ingenti interna compunctione incutit.

Sed & hæc nobis non esse tacendum videtur, quod sæpe memoratus Arculfus de hac eadem rotunda ecclesia mihi diligentiùs interroganti retulit dicens: In anniversaria diei dominicæ Adscensionis sollemnitate per omnes annos validissimi flaminis procella meridianis horis post peracta in eadem basilica sacrosancta Missarum sollemnia forti impetu inruere in tantum solet, ut nullus hominum stare vel etiam sedere in illa ecclesia & vicinis eis locis quoquo possit modo: sed omnes tamdiu in terra prostratis vultibus superstrati jacent, donec illa terribilis procella pertranseat. Hujus terrifici flatûs causa facit, ut illa pars domûs habere camaram non possit supra locum inpressorum Domini vestigiorum, quæ intra supradictæ rotæ medium foramen apertè monstrantur, ad cælum semper patefacta appareat. Nam quascumque materias desuper ad camaram componendam si quando humanæ manûs ars ædificare conabatur, suprà memorati divinitus emissa venti validitas destruebat. De hac itaque formidabili procella sanctus Arculfus taliter nobis enarravit, qui eadem hora qua in die dominicæ Adscensionis ille validissimus inruit flatus, & ipse præsens in eadem ecclesia Oliveti interfuit montis. Cujus videlicet rotundæ ecclesiæ figura, vili quamvis pictura sic depicta declaratur; æreæ necnon in ejus medietate collocatæ rotæ formula hac descriptiuncula demonstratur subjecta.

Sed & hoc etiam sancti relatione Arculfi didicimus, quòd in eadem rotunda ecclesia ad consuetum VIII suprà memoratarum noctu intrinsecùs refulgentium lucernarum propè innumerabiles in nocte festiva dominicæ Adscensionis aliæ adjici soleant lampades: quarum terribili & admirabili coruscatione per vitreas fenestrarum valvas abundanter effusa mons Oliveti non solùm inluminari, sed etiam ardere totus videtur, totáque civitas inlustrari in humiliore & vicino sita loco.

XXIIII. De sepulcro Lazari & Monasterio eidē adhærente.

Arculfus sanctorum supra memoratorum frequentator locorum, quemdam Bethaniæ campulum magna Olivarum silva circumdatum visitavit: ubi grande inest Monasterium, & grandis basilica super illam ædificata speluncam, de qua Dominus quatriduanum mortuum suscitavit Lazarum.

XXV. De alia ecclesia ad dexteram partē constructa.

De alia celebriore ecclesia ad australem Bethaniæ partem, & in eo montis Oliveti loco fundata, in quo Dominus ad discipulos habuisse sermonem dicitur, breviter scribendum arbitramur. Hioc non negligenter inquirendum est, qualem sermonem, & quo tempore, vel ad quas speciales personas discipulorum Dominus sit loquutus. quæ tria si trium Evangelia scriptorum aperire voluerimus, Matthæi, Marci, Lucæ, nobis manifestè clarebunt, qui de sermonis qualitate concinnanter * loquuntur, de loco ipsius conversionis nemo dubitare poterit, & de sermonis forma * qui Matthæi Evange-

* al. concinentes

* Corb. ftyma

lium legit, ubi de Domino ipse commemorat Evangelista dicens: *Sedente autem eo super montem Oliveti accesserunt ad eum discipuli secretè, dicentes: Dic nobis quando hæc erunt? & quod signum adventûs tui & consummationis sæculi?* de personis interrogantium hic Matthæus tacuit, sed Marcus non tacet, qui ita scribens dicit: *Interrogabant eum separatim Petrus & Jacobus & Johannes & Andreas.* quibus interrogantibus respondens qualitatem habiti sermonis juxta tres superiùs commemoratos Evangelistas ostendit ita dicendo: *Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo dicentes, quia ego sum Christus.* & cetera sequentia de novissimis temporibus & sæculi consummatione, quæ Matthæus prolixo sermone prosequitur usque ad eum locum, quo & de tempore * hujus manifestè idem Evangelista ex verbis Domini protracti sermonis ostendit ita dicens: *Et factum est cùm consummasset* JESUS *sermones hos omnes, dixit discipulis suis: Scitis quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis tradetur ut crucifigatur.* & cetera. Apertè ergo ostenditur Dominum in die quartæ feriæ, biduo restante usque ad primam azymorum diem qui dicitur Pascha, suprà commemoratum sermonem prolixum ad interrogantes fuisse loquutum quattuor supradictos Apostolos. In loco itaque habiti illius sermonis superiùs memorati, ob recordationem fundata ecclesia in magna habetur honorificentia. Huc usque de locis sanctis Hierosolymitanæ civitatis & montis Sion montisque Oliveti & vallis Josaphat interjacentis juxta sancti Arculfi eorumdem frequentatoris locorum certam narrationem sufficiat descripsisse.

CIRCA AN. DCC V. SEPT. XXIII.

Matth. 24.

Marc. 13.

* al. tempus

Matth. 26.

Hic primi libri vel libelli terminus fiat.

ABHINC SECUNDI CAPITULATIONES LIBRI sequuntur.

* *honorarium sepulcri, seu cenotaphium. nam verum Davidis sepulcrum Hierosolymis fuisse probant Adrichomius & Gretserus ex lib. 2 Esdræ c. 3. v. 16, & Actuum 2. Quamquam Hieronymus in epist. 17 & in lib. de locis Hebraicis cum Arculfo consentit.*

CIRCA AN. DCC V. SEPT. XXIII.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

CAPUT I. De situ Bethleem.

IN hujus nostri secundi libelli exordio de situ Bethleem civitatis, in qua noster Salvator ex Virgine sancta nasci dignatus est, pauca breviter craxanda sunt aliqua. Quæ civitas non tam situ grandis, sicuti nobis Arculfus retulit qui eam frequentavit, quàm famâ prædicabilis per universarum gentium ecclesias diffamata, in dorso * sita est angusto, undique ex omni parte vallibus circumdato. quod utique terræ dorsum ab occidentali plaga in orientalem partem quasi mille passibus porrigitur. In cujus campestri planicie superiore humilis sine turribus murus in circuitu per ejusdem monticuli extremitatis supercilium constructus, valliculis hinc & inde circumjacentibus supereminet: mediâque intercapidine intra muros per longiorem tramitem habitacula civium sternuntur.

* supple montis

II. De loco nativitatis Domini.

In ejusdem verò civitatis orientali & extremo angulo quasi quædam naturalis dimidia inest spelunca; cujus interior ultima pars præsepe Domini nominatur, in quo natum puerum reclinavit Mater: alius verò supradicto contiguus præsepio introeuntibus propior, locus propriè nativitatis dominicæ traditur fuisse. Illa ergo Bethleemitica spelunca præsepis dominici tota intrinsecùs ob ipsius Salvatoris honorificentiam marmore adornata est pretioso: cui utique semiantro super lapideum cænaculum sanctæ Mariæ ecclesia supra ipsum locum, ubi Dominus natus specialiùs traditur, grandi structura fabricata fundata est.

III. De petra super quam aqua lavationis dominicæ effusa est.

De illa petra extra murum posita, super quam aqua primæ post nativitatem dominici ablutionis corpusculi, de muri summitate inclinato, in quo fuit effusa vasculo, breviter commemorandum æstimo. Quæ sacri lavacri aqua de muro effusa in petra inferiùs jacente, quasi quamdam naturâ cavatam invenit fossam: quæ eâdem undulâ in primo dominico repleta natalitio, ea eadem die ad nostra usque tempora per multos sæculorum circuitus purissimâ plena monstratur lymphâ sine ulla defectione vel diminutione, nostro Salvatore hoc miraculum à die nativitatis suæ peragente, de quo Propheta canit: ***Qui eduxit aquam de petra.*** & Apostolus Paulus: ***Petra autem erat Christus***, qui de durissima contra naturam petra in deserto sitienti populo consolatoriam produxit undam. Idem ipse est Dei virtus & Dei sapientia, qui & de Bethleemitica illa petra aquam eduxit, ejúsque lacunam plenam semper lymphis conservat. Quam noster Arculfus propriis obtutibus inspexit, & in ea faciem lavit.

Psalm 77. 1. *Cor.* 10.

IIII. De sepulcro David.

Arculfus de sepulcro David Regis à me interrogatus, hoc nobis responsum dedit, inquiens: Sepulcrum David Regis in terra humati ego ipse non negligenter inquirens frequentabam. quod in parte media pavimenti ecclesiæ sine aliquo habetur superposito ornamento, humilem lapideam habens pyramidem lampadémque semper superpositam. Hæc ergo ecclesia extra civitatis muros in valle contigua est fundata, quæ Bethleemitico in parte aquilonali monticulo cohæret.

V. De sepulcro S. Hieronymi.

De sepulcro quoque sancti Hieronymi simili sollicitudine nobis inquirentibus Arculfus sic ait: Sepulcrum sancti Hieronymi de quo inquiritis, ego conspexi, quod in alia habetur ecclesia, quæ extra eamdem civitatulam in valle est fabricata, quæ in meridiano latere sita suprà memorati dorso monticelli est contermina Bethleemitici. Quod videlicet Hieronymi sepulcrum, simili opere ut Davidicum monumentum compositum, nullum ornatum habet.

VI. De monumentis trium pastorum.

De monumentis illorum pastorum quos nocte dominicæ nativitatis cælestis circumfulsit claritudo, Arculfus nobis brevem contulit relatiunculam, inquiens: Trium illorum in ecclesia pastorum tria frequentavi monumenta juxta lapidem * grandem humatorum, quæ mille circiter passibus contra orientalem distant Bethleem. Quos in eodem loco nascente Domino, hoc est prope turrem gregis, angelicæ lucis claritas circumdedit: in quo eadem ecclesia est fundata eorumdem pastorum continens sepulcra.

*Corb. juxta turrem

VII. De sepulcro Rachel.

Rachel in Effrata, hoc est in regione Bethleem, etiam liber Geneseos sepultam narrat; sed & locorum liber in eadem regione juxta viam humatam refert Rachel. De qua via Arculfus mihi percunctanti respondens ait: Est quædam via regia, quæ ab Ælia contra meridianam plagam Chebron ducit. cui viæ Bethleem vicina sex milibus distans ab Hierosolyma, ab orientali plaga adhæret. Sepulcrum verò Rachel in eadem viæ extremitate ab occidentali parte, hoc est in dextro latere habetur pergentibus Chebron cohærens, vili operatione collocatum, & nullam habens adornationem, lapidea circumdatum pyramide. Ibidem & nominis ejus titulus hodiéque monstratur, quem Jacob maritus super illud erexit.

Chebron

Circa An. DCC V. Sept XXIII.

VIII. De Chebron.

Chebron, quæ & Mambre, olim Philistinorum metropolis & habitaculum gigantum fuerat, & in qua David septem regnavit annis; nunc, sicut sanctus refert Arculfus, murorum non habet ambitum, & quædam solummodo dirutæ olim civitatis in reliquiis vestigia ostendit ruinarum, vicos tamen habet quosdam vili opere constructos & villas, alias intra & alias extra illas muralium reliquias destructionum, per campestrem collocatas planiciem: in quibus videlicet vicis & villis multitudo populi inhabitat.

VIIII. De valle Mambre.

Ab orientali verò plaga ejusdem Chebron ager occurrit speluncæ duplicis respiciens Mambre, quem emit Abraham ab Effron Hethæo in possessionem duplicis sepulcri.

X. De sepulcris 4 Patriarcharum.

In hujus valle sanctus Arculfus locum sepulcrorum Arbee visitavit, hoc est quatuor Patriarcharum, Abraham & Isaac & Jacob & Adam primi hominis: quorum plantæ, non sicut in aliis orbis regionibus ad Orientem humatorum converti moris est, sed ad Meridiem versæ & capita contra septemtrionalem plagam conversa. Horum locus sepulcrorum quadrato humili circumvenitur muro. Adam protoplastus cui peccanti continuò post perpetratum peccatum à Deo creatore dictum est: *Terra es & in terram ibis*; separatur à ceteris tribus haud longè ad borealem illius extremam quadrangulari lapidei valli partem, non in saxeo in petra exciso sepulcro super terram, ut ceteri de semine ejus honorati quiescunt; sed in terra humatus humo tectus, & ipse pulvis in pulverem versus, exspectans resurrectionem cum universo semine suo pausat. Et sic de tali sepulcro ejus ad ipsum de se ipso prolata expletur divina sententia. Et juxta exemplum primi parentis sepulcri, ceteri tres Patriarchæ & ipsi vili pulvere tecti dormientes pausant: quorum quatuor sepulcra habent circumcisas & dolatas de singulis lapidibus superpositas, quasi ad formam alicujus basilicæ, parvas Memorias fabricatas, juxta mensuram longitudinis & latitudinis uniuscujusque sepulcri formatas. Abraham & Isaac & Jacob tria sepulcra vicina tribus superpositis duris conditis lapidibus, ad hanc de qua scripsimus figuram formatis, ut superiùs dictum est, proteguntur; Adam verò sepulcrum superposito quidem, sed obscurioris lapide coloris & vilioris operis protegitur. Trium quoque feminarum viliores & minores Memorias ibidem adspexit Arculfus, Saræ videlicet & Rebeccæ & Liæ, humatarum in terra. Illorum itaque Patriarcharum sepulcralis agellus à muro illius antiquissimæ Chebron in unius stadii spatio Orientem versùs distare dignoscitur. Quæ utique Chebroo, ut fertur, ante omnes non solùm Palæstinæ civitates condita fuerat, sed etiam universas Ægyptiacas urbes in sua præcessit conditione: quæ nunc miserè monstratur destructa. Huc usque de sepulcris Patriarcharum sufficiat traxasse.

NOTA & lege hæc de re homiliam Haimonis Episc. Halberstat. in vigilia Pascha & Baron. ad ann. 34.

XI. De Mambre colle.

Mambre collis, mille passibus à monumentis suprà descriptis ad boream separatus distat, herbosus valde & floridus, respiciens Chebron ab Affrico sibi occurrentem. Idem itaque monticellus, Mambre nominatus, habet in cacumine campestrem planiciem; ubi ad aquilonalem ejusdem cacuminis partem lapidea magna fundata est ecclesia; in cujus dextrali parte inter duos grandis ejusdem basilicæ parietes (mirum dictu!) quercus Mambre exstat in terra radicata, quæ & quercus Abraham dicitur, eo quòd sub ea quondam Angelos hospitio receperit. Quam sanctus Hieronymus alibi narrat ab exordio mundi usque ad Constantini Regis imperium permansisse: & fortassis ideo non dixit penitus defecisse, quia eadem ætate, quamvis non tota illa, sicuti priùs fuerat, grandissima quercus monstrabatur; tamen aliqua pars ejus permansit in suo stabilita loco: ex qua, ut refert Arculfus qui eam propriis conspexit oculis, adhuc quoddam * truncatum remanet spurium radicatum in terra, ecclesiæ protectum tegmine, mensuram quasi duorum longitudinis virorum habens; de quo videlicet conso * spurio ex omni parte securibus circumciso, hastellarum ad diversas orbis provincias particulæ asportantur ob ejusdem quercus venerationem & recordationem, sub qua (ut superiùs commemoratum est) Angelorum quondam conventio ad Abraham Patriarcham famosa & prædicabilis fuerat condonata. In circuitu ejusdem ecclesiæ, quæ ibidem ob loci illius honorificentiam constructa habetur, pauca quædam Religiosorum habitacula fabricata monstrantur. Sed de his ista sufficiant dixisse, ad alia pergamus.

** Gretsero quidam truncus*

** G. corroso*

XII. De pineto.

Egredieotibus de Chebron in campi latitudine sita ad aquilonalem plagam, haud procul à margine viæ ad sinistram, occurrit pinosus noo grandis mons, tribus milibus à Chebron distans: à cujus pineto pinea ad Hierosolymam usque in camelis vehuntur ligna ad focos nutriendos. In camelis inquam, nam in omni Judæa, ut Arculfus refert, plaustra vel etiam currus rarò reppetiri possunt.

XIII. De Hiericho.

Hiericho urbis, quam Josue Jordane transmisso subvertit Rege illius interfecto, sanctus noster Arculfus conspexit locum, pro qua Oza de Bethel ex tribu Effraim aliam exstruxit. quam noster Salvator suâ præsentiâ visitare dignatus est. Quæ eodem,

Circa An. DCC V. Sept. XXIII. tempore, quo Hierusalem Romani obsedebant, propter civium perfidiam capta & destructa est, pro qua tertia condita est, quæ post multa temporum intervalla & ipsa subversa est: cujus nunc quædam (ut Arculfus refert) ruinarum vestigia monstrantur. Mirum dictu! sola domus Rahab post tres in eodem loco destructas civitates remansit, quæ duos exploratores quos Jesu-bennun * transmisit, in solario ejusdem domus suæ lini stipulâ abscondit: cujus lapidei parietes sine culmine permanent. Locus verò totius urbis ab humana desertus habitatione, nullam domum habens commorationis, segetes & vineta recipit. Inter locum ejusdem destructæ civitatis & Jordanem fluvium grandia insunt palmeta, in quorum medio campuli interpositi habentur, in quibus quorumdam Channaneæ stirpis homuncionum propè innumeræ sunt fabricatæ habitantium domus.

*id est Josue filius Nun

XIIII. De Galgalis. Arculfus sæpe memoratus quamdam grandem ecclesiam in Galgalis fundatam vidit, eo in loco constructam, in quo filii Israel Jordane transgresso castra metati primam in terra Chanaan mansionem habuere.

XV. De duodecim lapidibus. Josue 4. In qua videlicet ecclesia idem sanctus Arculfus illos considerravit duodenos lapides, de quibus ad Josue Dominus post transitum Jordanis locutus est, dicens: *Elige duodecim viros singules per singulas tribus, & pracipe eis ut tollant de medio Jordanis alveo, ubi Sacerdotum steterunt pedes, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria.* Hos, inquam, Arculfus viderat: è quibus senos in dextera ecclesiæ parte in pavimento jacentes, & alios ejusdem numeri in aquilonali, omnes inpolitos & viles conspexit: quorum unumquemque (ut ipse refert Arculfus) hujus temporis duo juvenes viri fortes vix possunt de terra sublevare. Ex quibus unus, quo casu accidente nescitur, in duas confractus partes, iterum ferro cnodensatus, mano artificis conjunctus est. Galgal itaque, ubi suprà memorata fundata est ecclesia, ad orientalem antiquæ Hiericho plagam cis Jordanem est in sorte tribûs Juda, in quinto miliario ab Hiericho: ubi & tabernaculum fixum multo tempore fuit, in cujus loco (ut traditur) est ecclesia supradicta constructa, in qua illi duodeni suprà memorati habentur lapides, ab illius regionis mortalibus miro cultu & honorificentiâ habita honorificatur.

XVI. De illo Jordanis loco, ubi Dominus ab Johanne baptizatus est. Ille sacrosanctus & honorabilis locus, in quo Dominus ab Johanne baptizatus est, semper aquis fluminis tegitur Jordanis: &, sicut Arculfus refert qui ad eumdem pervenerat locum, hucque & illuc per eumdem transnatavit fluvium, in eodem sacrosancto loco lignea crux summa infixa est, juxta quam aqua usque ad collum longissimi venit stantis viri; aut alio in tempore nimiæ siccitatis aquis imminutis ad mamillas usque: inundatione verò facta majore, illa tota crux aquarum adjectione protegitur. Locus itaque ejusdem crucis, in quo (ut superiùs dictum est) Dominus baptizatus est, citra alveum fluminis habetur: à quo usque in alteram ripam in parte Arabiæ homo fortis jactare lapidem potest funda inpellente. Igitur à loco suprà memoratæ crucis pons lapideus arcubus fulros ad aridam usque porregitur, per quem ipsam adeuntes crucem, per clivium homines descendunt, ad aridam reversi adscendunt. In extremitate verò fluminis quædam habetur parva quadrata ecclesia, in eo (sicut traditur) fundata loco, ubi dominica vestimenta horâ illâ custodita sunt, quâ baptizatus est Dominus. Hæc quattuor lapideis suffulta canceris, stat super aquas inhabitabilis; quia sub ipsam hinc & inde subintrant aquæ. Hæc desuper coctili protegitur creta: inferiùs verò, ut dictum est, canceris & arcubus sustentata. Hæc talis ecclesia in locis inferioribus illius vallis exstat, per quam influit Jordanis fluvius. In superioribus verò locis quoddam inest grande Monachorum Monasterium, quod suprà descriptæ supereminet ecclesiæ in supercilio monticuli è regione constructum: ibidemque & ecclesia in honore sancti baptizatoris Johannis fundata, eodem Monasteriu circumdatur muro, quadraris constructo lapidibus.

XVII. De colore Jordanis. Jordanici color fluminis, sicut nobis Arculfus intimavit, albidus in superficie quasi lac videtur: cujus talis color mare salinarum intrantis longo tramite à colore maris Mortui per alveum ejus facilè discerni potest.

XVIII. De mari Mortuo. Quod videlicet Mortuum mare in magnis tempestatibus fluctuum collisione ad terras sal efficit per illius circuitum maris abundanter haberi: quod non solùm undique vicinis, sed etiam longè positis nationibus valde magnum profectum præbet, solis colore satis sufficienter siccatum. Aliter verò sal in quodam Siculo monte haberi solet. Nam illius montis lapides de terra evulsi, verum naturaliter salsissimum sal esse gustu comprobantur, quod propriè nominatur sal terræ. Aliter ergo sal maris atque aliter sal terræ vocitari solet. Unde & Dominus in Evangelio per similitudinem ad Apostolos dixisse

creditur: *Vos estis sal terræ*, &c. De hoc itaque sale terræ in Siciliæ monte reperto nobis sanctus intimavit Arculfus, qui illud per aliquot dies in Sicilia manens visu & gustu atque tactu comprobavit esse verum salsissimum sal. Idem nobis & de maris Mortui sale narravit: quod similiter iisdem tribus supradictis sensibus à se comprobatum nuntiavit. qui etiam ejusdem superiùs memorati lacûs maritimam frequentavit oram, cujus longitudo usque ad Zoaros Arabiæ stadiis quingentis octuaginta dirigitur, latitudo stadiis centum quinquaginta usque ad viciniam Sodomorum. Circa An. DCC V. Sept. XXIII. *Matth. 5.*

XVIIII. De Jordanis binis fontibus

Arculfus noster & ad illum pervenit locum in provincia Phœnicis, ubi Jordanis ad Libani radices de duobus vicinis fontibus emergere videtur. quorum unum nomine Jor, & alter Dan vocitatur: qui simul mixti compositum Jordanis accipiunt nomen. Sed notandum, non esse in Panio exordium Jordanis, sed in Traconitide terra CXX interjectis stadiis usque ad Cæsaream Philippi, quæ nunc Panias à Panio monte tractum nomen accipiens vocitatur. Est ergo illius fontis nomen, qui est in Trachonitide, Fiala, plena aquarum semper, unde Jordanis subterraneis meatibus derivatur, & in Panio divisus, aquarum effusionibus ebullit: quæ (ut suprà dictum est) Jor & Dan nominari solent. Unde quoque emergentes & interjecto quodam intervallo in unum confluentes fluvium coeunt: qui exinde suum dirigens cursum, CXX stadia sine ulla interfusione usque ad urbem, cui nomen est Jolias, progreditur. Postea lacum qui Genezar dicitur, medio transit fluento: quibus ex locis plurima circumvagatus deserta, Asfaleo suscipitur lacu, atque in eum conditur. Itaque duos lacus victor egressus, in tertio hæret.

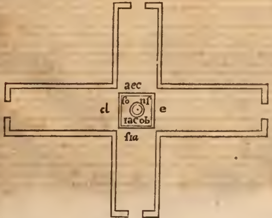
XX. De mari Galilææ.

Noster sæpe memoratus sanctus Arculfus mare Galileæ, quod & lacus Cinereth & mare Tiberiadis nominatur, ex majore circumivit parte, cui magnæ finitimæ adhærent silvæ. Lacus * ipsi veluti quoddam mare amplissimis in longitudinem CXL stadiis extenditur, latitudine XL diffunditur: cujus aquæ dulces & ad potandum sunt habiles, siquidem nec palustria uliginis crassum aliquid aut turbidum recipit: quia arenoso undique litore circumvenitur, unde & purior haustus ejus ac melior est ad usum. Genera quoque piscium gustu & specie nusquam in alio loco præstantiora repperiri possunt. Hæc brevia de Jordania exordio & lacu Cinereth, partim de tertio Judaïcæ captivitatis libro, partim de sancti Arculfi experientia excerpta retulimus: qui, ut ipse indubitanter refert, ab eo loco quo de faucibus maris Galileæ Jordania egreditur, usque ad eum locum ubi in mare Mortuum intrat, VIII dierum iter habuit: quod scilicet idem mare salsissimum & de montis Oliveti specula sæpius (sicut ipse narrat) sanctus prospexit Arculfus.

* Corb. Latus ipsius

XXI. De puteo Samariæ.

Arculfus Sacerdos sanctus regionem Samariæ peragrans, ad ejusdem provinciæ pervenit civitatem, quæ Hebraïcè dicitur Sichem, Græca verò & Latina consuetudine Sicima nominatur: quæ, quàmlibet vitiosè, Sichar vocitari solet. Itaque prope hanc eamdem civitatem, quamdam extra murum vidit constructam ecclesiam, quæ quadrifida in quatuor mundi cardines formata extenditur, quasi in similitudinem crucis, cujus figura inferiùs describitur.

Circa An. DCCV. Sept. XXIII.

In cujus medietate fons Jacob, qui & puteus dici solet, ad ejus quattuor respiciens partes, intrinsecùs medius habetur, super quem Salvator itineris labore fatigatus, cujusdam diei horâ sedebat sextâ, & ad eundem puteum illa Samaritana mulier eodem meridiano tempore aquam haurire venit. De quo videlicet puteo eadem mulier inter cetera ad Dominum respondens dixit: *Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus est.* (Johan. 4.) Arculfus itaque qui de ejusdem putei bibit aqua, & de illius altitudine enarrat dicens: Ille quem adspexi puteus altitudinis habet bis vicenas orias, hoc est XL cubitos. Oria ergo sive cubitus est utriusque manus à latere extensio utroque. Sichem ergo, quæ & Sicima, quondam sacerdotalis civitas & fugitivorum, habetur in tribu Manasse & in monte Effraim, ubi & ossa Joseph sunt humata.

XXII. De quodã fonticulo solitudinis.

Arculfus sæpe memoratus quemdam in deserto lucidum fonticulum adspexit, de quo (quemadmodum traditur) sanctus Johannes bibebat baptizator, lapideo protectum tecto, calce perlito.

XXIII. De locustis & silvestri melle.

De eodem namque Johanne Evangelistæ scribunt; *Esca autem ejus erant locustæ & mel silvestre.* Idem noster Arculfus in illa solitudine, ubi Johannes habitabat, quoddam locustarum vidit minimum genus, quarum corpuscula in modum digiti manûs, exilia & brevia sunt: & quia earum brevis est volatus similis levium saltibus ranarum, facilè in herbis capiuntur; & coctæ per oleum, pauperem præbent victum. De melle verò silvestri hanc ab Arculfo experientiam didicimus, ita dicente: In eodem deserto quasdam videram arbores, quarum folia lata & rotunda sunt lactei coloris & saporis mellei, quorum utique foliorum natura fragilis valde est: & qui ea in escam sumere cupiunt, primùm manibus confricant, deinde comedunt. & hoc est silvestre mel, in silvis sic repertum.

XXIIII. De illo loco in quo Salvator V panes & duos benedixit pisces.

Ad quem locum noster sæpe memoratus pervenit Arculfus; cujus herbosus & planus campus ex qua die in eo Salvator V millia quinque panibus & duobus piscibus saturavit, numquam aratus est. In quo nulla cernuntur ædificia: quasdam solummodo columnas paucas Arculfus adspexit lapideas, super marginem illius fonticuli jacentes, de quo illi eadem biberunt (ut fertur) die, qua Dominus esurientes eos tali refectione recreavit. qui videlicet locus citra mare Galilææ est, respiciens civitatem Tiberiadem ab australi plaga sibi occurrentem.

XXV. De Capharnaum.

Qui ab Hierosolymis descendentes Capharnaum adire cupiunt, ut Arculfus refert, per Tiberiadem viâ vadunt rectâ: deinde secus lacum Cinereth, quod est & mare Tiberiadis & mare Galilææ, locùmque superiùs memoratæ benedictionis pervium habent: à quo per marginem ejusdem suprà commemorati stagni non longo circuitu Capharnaum perveniunt maritimam, in finibus Zabulon & Neptalim. quæ, ut Arculfus refert qui eam de monte vicino prospexit, murum non habens, angusto inter montem & stagnum coartata spatio, per illam maritimam oram longo tramite protenditur, montem ab aquilonali plaga, lacum verò ab australi habens, ab Occasu in Ortum extensa dirigitur.

XXVI. De Nazareth.

Civitas Nazareth, ut Arculfus qui in ea hospitatus est, narrat, & ipsa ut Capharnaum murorum ambitum non habet, supra montem posita; grandia tamen lapidea habet ædificia, ibidémque duæ pergrandes habentur constructæ ecclesiæ: una in medio civitatis loco super duos fundata cancros, ubi quondam illa fuerat ædificata domus, in qua noster nutritus est Salvator. Hæc itaque eadem ecclesia duobus (ut superiùs dictum est) tumulis & interpositis arcubus *subfulta, habet inferiùs inter eosdem tumulos lucidissimum fontem conlocatum, quem totus civium frequentat populus, de illo exhauriens aquam, & de latice eodem sursum in ecclesiam superædificatam aqua in vasculis per trocleas subrigitur. Altera verò ecclesia in eo fabricata habetur loco, ubi illa fuerat domus constructa, in qua Gabriel Archangelus ad beatam Mariam ingressus, ibidem eâdem horâ solam est locutus inventam. Hanc de Nazareth experientiam à sancto didicimus Arculfo, qui in illa duabus hospitatus est noctibus & totidem diebus: & idcirco in ea diutiùs hospitari non poterat, quia ipsum cogebat locorum petitus Christus miles festinare, de Burgundia ortus, vitam ducens solitariam, Patrus nomine, qui post eumdem circuitum ad illum in quo priùs commoratus reversus est solitarium locum.

*Corb. arcibus

XXVII. De monte Thabor.

Mons Thabor in Galilæa tribus milibus à lacu Chenereth distat, mira rotunditate ex omni parte collectus, à parte boreali respiciens supradictum stagnum; herbosus valde & floridus. In cujus amœna summitate ampla planities, silva prægrandi circumcincta habetur: cujus in medio campo Monachorum inest grande Monasterium, & plurimæ eorumdem cellulæ. Nam illius montis campestris

Circa An. DCC V. Sept. XXIII.

vertex, non in angustum coartatur cacumen, sed in latitudinem dilatatur stadiorum viginti quatuor, altitudo autem ejus triginta stadiis sublimatur.

In eadem quoque superiori platea, non parvi ædificii ternæ fundatæ sunt ecclesiæ celebres, juxta illorum tabernaculorum numerum, de quibus in eodem sancto monte Petrus cælesti lætificatus visione, & valde pavefactus, ad Dominum locutus, ait: *Bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, & Moysi unum, & Eliæ unum.* Itaque suprà memorati Monasterii, & trium ecclesiarum ædificia cum cellulis Monachorum, lapideo omnia circumveniuntur muro: ubi sanctus Arculfus una hospitatus est nocte in ejusdem sancti montis celsitudine. Nam PETRUS Burgundio Christicola, in illis terris semitarum ejus ductor, non ipsum sinebat in uno eodémque hospitio diutius immorari, festinationis intuitu. Matth. 17.

Sed inter hæc & hoc est notandum, quod illius famosi montis nomen, Græcis litteris sic oporteat scribi per θ & ω longum, Θαβώρ: Latinis verò litterulis cum aspiratione Thabor, producta ó littera. Hujus orthographia vocabuli in libris Græcitatis est inventa.

XXVIII. De Damasco.

Damascus civitas regalis magna, ut Arculfus refert, qui in illa per aliquot hospitatus est dies, in campo posita lato, amplo murorum est ambitu circumcincta, insuper & crebris turribus communita, plurima extra muros habens oliveta, quam & magna flumina quattuor interfluentia gaudenter lætificant. In qua Sarracenorum Rex adeptus est principatum, & regnat; & ibidem in honore S. Johannis Baptistæ grandis fundata est ecclesia. Quædam etiam Sarracenorum ecclesia incredulorum & ipsa in eadem civitate, quam ipsi frequentant, est fabricata.

XXVIIII. De Tyro.

Plurimarum peragrator regionum noster Arculfus, etiam Tyrum Phœnicis provinciæ metropolim introivit, quæ Hebraïco & Syro sermone Soar appellatur, quæ nullum habuisse de terra introitum in Græcis & Latinis barbarisque historiis legitur. Sed postea à Nabuchodonosor Rege Chaldæorum jactos esse aggeres nonnulli adfirmant, & ab oppugnatore jaculis & arietibus locum fuisse præparatum, ac deinde insulam factam esse & campi planiciem. Hæc pulcra & nobilis valde erat, quæ non immeritò latinè interpretatur angustia. nam eandem terræ demensionem angusta habet insula & civitas. Hæc in terra Chanaam posita est, de qua mulier Chananæa sive Tyrophœnissa in Evangelio fuerat commemorata.

Notandum itaque est, quòd sancti Arculfi de situ Tyri relatio per omnia concordat cum his, quæ superiùs de sancti Hieronymi commentariis excerpta detulimus. Similiter & ea quæ suprà de montis Thabor situ & forma juxta sancti Arculfi narrationem descripsimus, nullo discrepant modo ab his, quæ de situ ejusdem montis & mira rotunditate sanctus Hieronymus enarrat: à quo videlicet Thabor monte usque ad Damascum iter septem * dierum Arculfus habuit. * al. octo

XXX. De Alexandriæ situ & Nilo flumine.

Grandis illa civitas, quæ quondam metropolis Ægypti fuerat, Hebraïcè olim No vocitabatur: urbs valde populosa, quæ ab Alexandro Rege Macedonum ejusdem conditore famoso, Alexandria noto per universas gentes nominatur vocabulo, & magnitudinem urbis & nomen accipiens ab eodem reædificatore. De cujus situ etiam Arculfus enarrans, ab his quæ priùs lectione didicimus, nullo discrepat modo. Qui ab Hierosolymis descendens, & ab Joppe navigare incipiens, XL * dierum iter usque ad Alexandriam habuit, de qua breviter Naum Prophetæ sermo habetur, ita dicentis: *Aqua in circuitu ejus.* cujus divitiæ, mare; aquæ, muri ejus. Ab australi namque parte ostiis Nili fluminis cingitur, ab aquilonali verò plaga, lacu Mareotico. Sic itaque descriptus apertè situs monstratur ejus, quòd super Nilum & mare posita, hinc & inde aquis ambiatur. quæ quasi claustrum inter Ægyptum & mare magnum interjacet, civitas inportuosa & ab externo difficilis accessu. Cujus portus ceteris difficilior, quasi ad formam humani corporis in capite ipso & statione capacior, in faucibus verò angustior, quà meatus maris ac navium suscipit, quibus quædam spirandi subsidia portui subministrantur. Ubi quis angustias atque ora portûs evaserit, tamquam reliqua corporis forma, ita diffusio maris longè latéque extenditur. In ejusdem dextera parte portûs parva insula habetur, in qua maxima turris est, quam in commune Græci ac Latini ex ipsius rei usu Pharum vocitaverunt, eo quòd longè à navigantibus videatur, ut priusquàm in portum adpropinquent nocturno tempore, terram finitimam sibi & propinquam esse flammarum incendio cognoscant: ne tenebris decepti in scopulos incidant, aut ne vestibuli limitem nequeant comprehendere. Sunt itaque illic ministratores, per quos subjectis facibus ceterísque lignorum struibus adoletur ignis, quasi terræ & prænuntius & index, portensium faucium demonstrans

* sic

Circa An. DCCV. Ætat. XXIII.

ingredienti angustias, undarum sinus & vestibuli anfractus: ne tennis carina perstringat caures, & in ipso ingressu inter opertos fluctibus scopulos offendat. Itaque directum cursum paullisper inflecti oportet, ne cæcis illisa saxis ibi incurrat navis periculum. Angustior enim aditus in portu est, qui à dextera parte laterali artatur; à læva verò latus est portus. Circa insulam ergo instrnctæ ingentis magnitudinis moles dejiciuntur, ne assiduo adsurgentis impetu maris, insulæ collisa cedant fundamenta, atque ventorum injuriâ solvantur. Unde procul dubio fit, ut in adverso inter scrupeas rupes molésque disruptas canalis ille medius semper sit inquietus atque exasperans, toto transitu periculosus fiat navis ingressus. Amplitudo autem portûs stadiorum triginta patet dimensione. Et quamvis maxima tempestas sit, intus tutissimus est portus conversatione; qui à suprà memoratis angustiis atque objectu insulæ à se maris repellit undas: quam* per easdem portuensis litoris angustias totius portûs distensus sinus submovetur à tempestatibus, placidatur à frigoribus, per quas ingressus exasperatur. Nec inmeritò vel tutamen, vel magnitudo hujus portus est ejusmodi: cùm in eum quæ ad usum totius orbis proficiant, convectari necessarium sit. Nam & populi innumerabiles eorumdem locorum ad usum suî totius urbis * expetunt commercia, & frugum regio est ferax, ceterorúmque terræ munerum vel negotiatorum abundans, totum frumento alit atque instruit necessariis mercibus orbem terrarum. Cui scilicet tali regioni, quæ procul dubio pluviarum indigua est, Nili irrigua spontaneos imbres ministrant, ubi utrumque arva temperat, hoc est cæli ubertas & terræ fecunditas; & ubi opimentum nautis & agricolis solum commodum habetur. Hi navigant, illi serunt. isti circumvehunt navigiis, illi excolunt terram sine aratro serentes, viantes sine carpento. Distinctam fluentis cernas regionem, & quasi quibusdam excelsa mœnibus navigiorum totis domicilia terris, quæ Nili fluminis riparum marginibus ex utraque cohærent parte. Navigabilis enim est usque ad urbem (ut appellant) Elephantorum: ulteriùs navem procedere catăractæ, hoc est fluminales aquarum colles non sinunt, non defectu gurgitis, sed totius fluminis præcipitis & quadam ruinâ currentium aquarum. Sancti igitur Arculfi relatio de Alexandriæ situ & Nili non discrepare comprobatur ab his, quæ in aliorum libris scripta ex lectione cognovimus. de quibus quædam brevi textu excerpta in hac præsenti descriptione interposita inseruimus, hoc est de illius inportuositate urbis vel portuensi difficultate, de insula & turre in ea constructa, de Alexandria inter * mare vel ostia fluminis Nili terminata positione, & de ceteris. Quæ procul dubio causa facit, ut ejusdem civitatis locus, qui ita ex duabus coartatus partibus strangulatur, longo valde & angusto tramitis spatio ab Occasu in Ortum protenditur. quod etiam Arculfi narratio demonstrat. quia, ut ipse refert, horâ diei tertiâ cœpit intrare in civitatem mense Octobri, per longitudinem deambulans urbis: & vix ante vespertinum tempus ad extremitatem longitudinis ejus pervenire poterat. Hæc longo murorum ambitu crebris insuper turribus communitorum, per marginem fluminis & oram curvi maris ambitur compositorum. Item de parte Ægypti adventantibus, & urbem intrantibus Alexandrinam, ab aquilonali propinquo latere occurrit grandis structuræ ecclesia, in qua Marcus Evangelista in terra humatus jacet: cujus sepulcrum ante altare in orientali ejusdem quadrangulæ loco ecclesiæ Memoria superposita marmoreis lapidibus constructa monstratur.

* f. quoniã

* f. orbis

* Vatic. vel

* Hæc itaque de Alexandria, quæ priùs quàm ab Alexandro Magno in majus aucta ædificaretur, No (ut suprà dictum est) vocitabatur. cui (ut superiùs dictum est) ostium Nili fluminis cohærens, quod Conopeium nominatur, Asiam cum Ægypto & Libyam disterminat. Ob cujus itaque Nili fluminis inundationem Ægyptii excelsos aggeres circa ripas ejus construunt: qui si custodum negligentiâ vel nimia aquarum eruptione rupti fuerint, subjacentes campos nequaquam rigant, sed opprimunt & populantur. Ob quam causam plurimi qui plana Ægypti incolunt, ut sanctus refert Arculfus qui eumdem fluvium in Ægypto means sæpe transmeavit, in domibus, transversis trabibus suffultis, aquas suprà inhabitant.

* Hic articulus deest in cod. Vaticano.

XXXI. De crocodilis Nili fluminis.

Crocodili, ut Arculfus refert Sacerdos, in Nilo fluvio aquaticæ commorantur quadrupedes bestiæ, non grandes, valde edaces, & in tantum validæ, ut etiam una ex eis, si fortè equum vel asinum vel bovem juxta ripam fluminis herbam carpentem invenire poterit, subita irruptione emergens invadat, & vel etiam armantis unum pedem mordens, & sub aquas trahens penitus totum devoret animal.

INCIPIT LIBER TERTIUS.

ARCULFUS sæpe memoratus Alexandriâ reversus, per aliquot dies in Creta hospitatus insula, & ab ea navigans Constantinopolim appetivit, in qua per aliquot demoratus est menses. quæ procul dubio Romani est metropolis Imperii, undique mari circumdata, excepta aquilonali parte illius, quod mare LX milibus passuum à mari magno erumpens, ad murum usque civitatis extenditur. à mari verò Constantinopoleos usque ad ostia Danubii fluminis XL * milibus hoc idem protenditur mare. Hæc itaque imperatoria civitas non parvo murorum ambitu per XII milia passuum circumcincta, angulos juxta situm maris habens per maritimam (ut Alexandria sive Carthago) constructos oram, & ad Tyri similitudinem crebris insuper turribus communitos muros, domus intra civitatis mœnia habet numerosas: ex quibus plurimæ miræ magnitudinis lapideæ instar Romæ habitaculorum consurgunt. CAPUT I. De Constantinopoli. * Gretsero LX

De cujus conditione hanc traditionem cives à majoribus promulgatam enarrant, dicentes: Imperator Constantinus infinita hominum multitudine congregata, & undique infinitis sumtibus pæne nuditate omnium civitatum collectis, urbem sui participem nominis in Asiæ parte, hoc est in Cilicia, interjecto mari, quod in illis finibus inter Asiam & Europam disterminat, ædificare cœpit. Quadam verò nocte cùm innumerabiles operatorum exercitus per inmensam castrorum longitudinem in papilionibus dormirent, omnia ferramentorum genera, quibus diversorum operum artifices uti consueverant, subitò quomodo sint sublata, nescitur. De quorum subitanea & inprovisa sublatione cùm primo mane ad Imperatorem Constantinum plurimi operatores mæstitiâ molestati querimoniam detulissent; Rex consequenter inquirit dicens: Si alias res de castris subtractas audistis? Nullas, inquiunt, exceptis omnium operum ferramentis. Tum deinde Rex præcepit inquiens ad eos: Ite citiùs, & circumeuntes ultrà citràque per maritimas regionum oras conterminarum lustrate. & si in aliquo agrorum loco fortè vestra repereritis ferramenta, ibidem interim ea custodite, & illa huc non reportetis; sed ad me aliquos ex vobis reverti facite, ut pro certo scire possim de ferramentorum repertione. Quibus auditis operarii obsequuntur sermonibus à Rege descriptis vel dictis: & exeuntes, sicuti fuerant jussi, lustratis hinc & inde ponto, vicinis agrorum terminis; & ecce in Europæ parte ultra mare ferramentorum congeriem reperiunt, & inter duo maria in unum congregatam. Loco reperto ad Regem ex eis aliqui veniunt remissi, & inventa nuntiant ferramenta in tali loco. Quo comperto Rex continuò tubicines per castrorum circuitum tubis jubet canere & exercitum movere castra, dicens: Commigremus hinc ad ædificandam civitatem in loco nobis divinitus designato. simùlque præparatis cum universo exercitu navibus, ad locum repertorum ferramentorum transfretavit, quem videlicet locum in tali eorum translatione cognovit sibi à Deo præparatum designari. In quo & ipse continuò civitatem condidit, quæ composito nomine ex proprio ejus vocabulo & appellativa civitatis Græca nominatione Constantinopolis vocitatur, ut conditoris vocamen in priore ineat compositionis parte. Hæc de situ & conditione illius regiæ urbis descripta sufficiant. II. De ejus conditione.

Ceterùm de celeberrima ejusdem civitatis rotunda miræ magnitudinis lapidea ecclesia silere non debemus. quæ, ut sanctus Arculfus refert, qui eam non brevi frequentavit tempore, ab imo fundamentorum in tribus consurgens parietibus, triplex supra illos altiùs sublimata, rotundissima & nimis pulcra simplici consummatur culminata camera. Hæc arcubus suffulta grandibus, inter singulos suprà memoratos parietes latum habet spatium vel ad inhabitandum, vel ad exorandum Deum aptum & commodum. Interioris domus aquilonali in parte pergrande & valde pulcrum monstratur armarium, in quo capsa habetur lignea, quæ similiter ligneo superclauditur operculo, in quo salutare habetur reconditum Crucis lignum, in quo noster Salvator pro humani generis salute suspensus passus est. quæ videlicet prædicabilis capsa, ut sanctus refert Arculfus, in tribus continuis diebus post expletum annum super aureum altare cum tali elevatur pretioso thesauro. quod utique altarium in eadem habetur ro- III. De ecclesia in qua Crux Domini habetur.

Circa An. DCCV. Sept. XXIII. tunda eccleſia, duos longitudinis habens cubitos & unum latitudinis. In ternis, inquam, tantummodo anniverſariis ſibi ſuccedentibus diebus dominica Crux ſuper altare elevata ponitur, hoc eſt in Cæna Domini, qua die Imperator & exercitus militum eccleſiam intrantes & ad illud accedentes altare, aperta illa ſacroſancta capſella ſalutarem oſculantur Crucem. Primus ante omnes Imperator orbis illam inclinato oſculatur vultu: deinde juxta conditionum vel ætatum ordinem unus poſt unum accedens, honorabile oſculatur patibulum. Proinde craſtino die, hoc eſt ſextâ feriâ ante Paſcha, Reginæ, matronæ, & omnes populi molieres, ſuprà memorato ordine accedunt, cum omni veneratione oſculantes. Tertia die, hoc eſt ſabbato paſchali, Epiſcopi & univerſus poſt eum Clerus cum timore & tremore & omni honorificentia accedunt ordinatim, victoriale oſculantes lignum in ſua poſitum capſa: finitíſque ſanctis & lætificialibus ſacroſanctæ Crucis oſculationibus, illa venerabilis capſa ſuperclauditur, & ad ſuum cum tam honorifico theſauro reportatur armarium. Sed & hocnon negligenter intuendum, quòd non duo, ſed tria ibidem inſtar crucis habeantur brevia ligna, hoc eſt tranſverſum lignum, & longum, inciſom & in duas æquas diviſum partes: è quibus tripertitis honorificabilibus lignis, quando illa aperitur capſa, miri odoris fragrantia acſi omnium florum inibi collectorum mirabili plena ſnavitate exoritur, ſatians & lætificans omnes in propatulo intra illius eccleſiæ parietes interiores poſitos, qui eodem temporis ſpatio intrantes ſtant. Nam de nodis eorumdem trinalium lignorum liquor quidam odorifer, quaſi in ſimilitudinem olei expreſſus, talem facit univerſos intrantes ex diverſis gentibus adgregatos ſuprà memoratam ſentire ſuaviſſimi odoris fragrantiam. cujos videlicet liquoris ſi etiam parvula quædam ſtillula ſuper ægrotantes imponatur, qualicumque languore vel morbo moleſtati, plenam recuperant ſanitatem. Sed de his iſta ſufficiant deſcripſiſſe.

IIII. De ſancto Georgio. Arculſus homo ſanctus, qui nobis hæc omnia de dominica Cruce narravit, quam ipſe propriis conſpexit oculis & oſculatus eſt; aliam nobis de alio Confeſſore, Georgio nomine, relationem contulit, quam in Conſtantinopoli urbe à quibuſdam expertis didicit civibus, qui hoc modo narrare ſoliti eidem dicebant.

In Dioſpoli civitate, cujuſdam Confeſſoris Georgii in quadam domu ſtatua marmorea in columna, contra quam alligatus perſecutionis tempore flagellatus eſt, formula depicta eſt. qui tamen poſt flagellationem ſolutus è vinculis, multis vixit annis. Quadam verò die cùm quidam duri cordis & incredulus homuncio in equo ſedens eamdem intraſſet domum; eamdem videns marmoream columnam, ab his qui ibidem inerant interrogabat dicens: Cujus eſt imago in marmorea columna formata? Quibus reſpondentibus & dicentibus: Georgii Confeſſoris hæc figura eſt, qui ad hanc vinculatus & caſtigatus eſt columnam. Quo audito ille ſtolidiſſimus homonculus, valde iratus contra inſenſibilem rem, ſancti Confeſſoris formulam inſtigante diabolo lanceâ percuſſit. Quæ videlicet ejuſdem adverſarii lancea, quaſi per globum nivis mollem mirum in modum facilè penetrans, lapideam illam perforavit columnam exteriori parte ejus: cujus ferrum interiùs inhæreos retentum eſt, nec umquam quoquo modo retrahi potuit. Haſtile autem ad ſancti colliſum Confeſſoris marmoream imagunculam exteriùs confractum eſt. Illius quoque miſelli homuncionis equus quo ſedebat, eodem momento ſub eo in pavimento domûs cecidit mortuus. Ipſe autem ſimul miſellus in terram cadens, manus in illam marmoream miſit columnam, ejúſque digiti, quaſi in palme* vel luto intrantes, in eamdem impreſſi columnam inhæſerunt.

* Gretſerus legit politice, correxit mollicie

Quod videns miſer qui retrahere duarum digitos manuum ad ſe non poterat, & in marmorea ſancti Confeſſoris inhærentes formula colligatos & inſertos, nomen Dei æterni & ejuſdem Confeſſoris agens pænitentiam invocat, & ut ab eodem abſolveretur vinculo illacrymatus precatur. Quam ejus lacrymoſam pænitudinem miſericors Dominus ſuſcipiens, qui non vult peccatoris mortem, ſed ut convertatur & vivat; non ſolùm ab illo præſenti marmoreo viſibili abſolvit vinculo, ſed etiam à peccatorum inviſibilibus alligamentis fide ſalvatum ſubveniens miſericorditer liberavit. Hinc itaque manifeſtè oſtenditur, quantæ & qualis honorificentiæ fuerit apud Deum Georgius ſuus inter tormenta Confeſſor, cujus thoracleam* in re naturâ impenetrabili penetrabilem potentia fecit, lanceáque adverſarii æquè naturaliter impenetrabilem mirabiliter effecit penetrabilem, digitóſque ejuſdem homunculi infirmos in eadem natura inpenetrabiles potenter penetrabiles fecit, quos in marmore vinculatos primò & ipſe durus retrahere non potuit: ſed eodem momento valde perterritus & exinde mitigatus, pænitens Deo donante retraxit. Mirum dictu! uſque in hodiernum diem eadem bis quinorum ejus veſtigia digitorum apparent uſque ad radices, in

* G. thoracidam

marmo-

marmorea inſertorum columnæ: in quorum loco ſanctus Arculfus ſuos denos proprios inſeruit digitos, ſimiliter ad radices uſque intrantes. Ejuſdem quoque homunculi ſanguis equi, cujus coxa in pavimento mortui cadentis in duas confracta eſt partes, nullo modo ablui aut deleri potuit, ſed indelebilis in pavimento domûs uſque ad noſtra permanet tempora idem equinus cruor. Circa An. DCC V. Sæc. III.

Aliam quoque de eodem Georgio Confeſſore certam relationem nobis ſanctus Arculfus intimavit, quam ab expertis quibuſdam ſatis idoneis narratoribus in ſuprà memorata Conſtantinopolitana urbe indubitanter didicit, qui hoc modo de illo ſancto Confeſſore pronuntiare ſoliti erant, dicentes. Quidam homunculus ſæcularis Dioſpolim civitatem in equo ſedens ingreſſus eo in tempore, quo ad expeditionem faciendam multa populorum milia undique conveniebant collecta, illam accedens intravit in domum, in qua ſuprà memorata marmorea exſtat columna in ſe ſancti Confeſſoris Georgii habens depictam imaginem, ad quam quaſi ad præſentem Georgium loqui cœpit dicens: Me tibi Georgio Confeſſori & meum commendo equum, & ut per orationem virtutum tuarum ab univerſis bellorum atque morborum, aquarúmque periculis liberati, ambo hanc uſque urbem poſt expeditionis tempus incolomes reverſi perveniamus: & ſi tibi ita Deus miſericors noſtram reverſionem donaverit proſperare ſecundùm optionem noſtræ parvitatis, ego hunc meum quem valde amo equum, ipſum tibi pro munere donandum offeram in conſpectu tuæ adſignaturus formulæ. Qui ſermunculis ociùs terminatis domum egreſſus, inter exercitûs multitudinem cum ceteris contubernalibus commeans idem homuncio, in expeditionis comitatu emigrat, qui priùs multa & diverſa bellica pericula intérque miſella plurimorum milia homunculorum, quæ conſtrata diſperierant, ipſe in eodem ſuo ſedens dilecto equo ab omnibus infeſtis caſibus juxta ſuprà memoratam talem exemtus commendationem, Chriſticolæ Georgio, Deo condonante, ad Dioſpolim proſperè revertitur: illámque domum in qua ejuſdem ſancti Confeſſoris habebatur imago, ſecum deferens aurum in equi pretium ſui, gaudenter intrat, ſanctúmque Georgium acſi præſentem alloquitur, dicens: Sancte Confeſſor, Deo æterno grates refero, qui me per tuæ celſitudinis firmitudinem orationis ſoſpitem reduxit. Propterea hos tibi viginti ſolidos auri adfero, equi pretium mei, quem tibi primulè commendatum mihi uſque in hodiernum conſervaſti diem. Hæc dicens, ſuprà deſcriptum auri pondus ante pedes ſancti formulæ Confeſſoris deponit, plus equum amans, quàm aurum: & egreſſus foras ingeniculatione expleta, tale jumentum ſupra ſedens, ad emigrandum inſtigat quidem, ſed nullo modo moveri potuit. Quod ille homunculus videns, deſcendit de equo, reverſúſque domum intrat, aliúſque decem adfert ſolidos, inquiens: Sancte Confeſſor, manſuetus quidem mihi equiti tutor in expeditione inter pericula fuiſti; ſed tamen, ut video, durus & avarus es in commercio equi. Hæc dicens x ſuper xx ſolidos adjiciens ad ſanctum dicit Confeſſorem: Et hos tibi addo ſolidos, ut mihi placabilis fias, & meum ad ambulandum reſolvas equum. Hoc dicto egreſſus iterum adſcendens equum, ad meandum incitat: qui quaſi infixus in eodem ſtabat loco, nec etiam unum poterat movere pedem. Quid plura? poſt equum adſcenſum deſcenſúmque per quatuor ſingulas vices, intrans domum, decem ſecum ſolidos adferens, & ad immobilem reverſus equum; iterum in domum regreſſus huc atque illuc currebat: & tam diu illum nulla inſtigatione removere poterat, uſquequo numerus ſolidorum LX adimpleretur congregatorum. Tum deinde ſuprà commemoratum repetens ſermonem de ſancti Confeſſoris manſueta humanitate & tuta in expeditione cuſtodia, & de ejus quaſi duritia vel etiam in commerciis avaritia, commemoráníque talia verba, ut fertur, per quaternales ſingulas vices, in domum reverſus repetebat; ad ultimum hoc modo ſanctum alloquitur Georgium dicens: Sancte Confeſſor, nunc tuam pro certo cognoſco voluntatem. Hoc itaque juxta id quod deſideras, totum auri pondus, videlicet LX ſolidos tibi munus offero, ipſum quoque meum equum quem tibi priùs promiſeram poſt expeditionem condonandum, nunc tibi licèt inviſibilibus alligamentis vinculatum condono, ſed mox, ut credo, reſolvendum per tuam Deo honorificentiam. Hoc terminato ſermone egreſſus domum, eodem horæ momento abſolutum repperit, ipſúmque ſecum deducens in domum, Sancto donatum adſignavit Confeſſori in conſpectu imaginis ipſius: indéque lætabundus Chriſtum magnificans diſceſſit. Hinc maniſeſtè colligitur, quod omne quodcumque Domino conſecratur, ſive homo erit, ſive animal, juxta id quod in Levitico ſcriptum eſt libro, nullo modo redimi poſſit aut mutari. nam ſi quis mutaverit, & quod mutatum eſt, & pro quo mutatum, ſanctificabitur Domino, & non redimetur. *Levit.* 27.

Circa An. DCC V. Sept. XXIII.

V. De imagine S. Mariæ.

* G. thoraciola

Arculfus sæpe memoratus & de sanctæ MARIÆ matris Domini thoracilia * certam nobis relationem, quam in Constantinopolitana urbe ab expertis quibusdam testibus didicit, iodubitanter enarravit inquiens. In eadem metropolitana civitate imago beatæ Mariæ in brevi tabula figurata lignea in pariete cujusdam domus suspensa pendebat: de qua cùm quidam stolidus & duricors homo percunctaretur, cujus esset propria; à quodam respondente didicit, quòd esset sanctæ Mariæ semper virginis figura faciei. Quod audiens ille Judæus incredulus, diabolo instigante eamdem de pariete valde iratus tulit imaginem, & ad vicinam cucurrit domum, ubi humana stercora per longarum foramina tabularum egesta suprà sedentium ventribus egeri solent: ibidémque ob Christi ex Maria nati dehonorationem, imaginem Matris ejus per foramen super humanum stercus inferiùs jacens projecit, & ipse supersedens per idem foramen alvum purgans, proprii stercus ventris super thoracidam beatæ Mariæ paullo antè inibi depositam dimittens, stolidissimè agens effudit, & post turpissimam illam ventris purgationem ille infelicissimus discessit homo. Quid verò postea gessit, aut quomodo vixit, vel qualem vitæ terminum habuit, incompertum habetur. Igitur post illius discessum maligni, alios de Christianorum plebe supervenit, felix homo, zelotypus dominicarum rerum, sciens quod factum fuerat, imaginem sanctæ Mariæ requisivit, & inter humana stercora absconditam inveniens sublevavit, & diligenter abstergens & lavans aquis emundavit mundissimis, secúmque in domo honorificè conlocatam habuit. Mirum dictu! ex eadem beatæ Mariæ imaginis tabula verum ebulliens distillat semper oleum: quod Arculfus, ut referre solet, propriis conspexit oculis. Hoc mirabile oleum honorem protestatur Mariæ matris Domini JESU, de quo Pater ait: *In oleo sancto meo linivi eum.* Item Psalmigraphus ad ipsum filium Dei

Psal. 88. & 44.

loquitur dicens: *Unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis.* Hæc itaque quæ superiùs de Constantinopoleos situ & conditione, necnon & de illa rotunda ecclesia in qua salutare lignum reconditum habetur, & cetera ab ore sancti Sacerdotis Arculfi interorè didicimus. qui in eadem primaria Romani Imperii civitate à paschali sollemnitate usque ad dominicum permansit natalitium: postea exinde Romam apperens enavigavit.

VI. De monte Vulgano qui semper intonat.

Quædam insula in mari magno habetur ad orientalem plagam, XII milibus à Sicilia distans, in qua Vulganus mons quasi tonitruum totis diebus & noctibus in tantum intonat, ut Siciliæ terra longiùs positæ horrifico tremore submoveri putetur. Sed majus sexta feria & sabbato intonare videtur. qui omni tempore noctibus flammare monstratur, diebus verò fumare. Hæc mihi Arculfus scribenti de eodem dictavit monte, qui propriis illum oculorum adspexit obtutibus, nocte ignitosum, die verò fumosum. Ejus quoque tonitrualem sonitum propriis aurium audivit auditibus, in Sicilia per aliquot hospitatus dies. *

* hucusque codex Vaticanus.

Obsecro itaque eos quicumque breves legerint libellos, ut pro eodem sancto Sacerdore Arculfo divinam precentur clementiam, qui hæc de sanctis experimenta locis eorum frequentator libentissimè nobis dictavit. Quæ & ego quàmlibet inter laboriosas & propè insustentabiles tota die undique conglobatas ecclesiasticas sollicitudines constitutus, vili quamvis sermone describens declaravi. Horum ergo lectorem admoneo experimentorum, ut pro me misello peccatore eorumdem craxatore * Christum judicem sæculorum exorare non neglegat.

* scriptore

BERNARDI MONACHI FRANCI

Ann. Chr. DCCC LXX.

ALIUD ITINERARIUM,

Factum in loca sancta, anno DCCC LXX.

Ex mſ. codice Bibliothecæ Remigianæ apud Remos.

1. IN nomine Domini visendi * loca Sanctorum duobus memet sociavi Fratribus in devotione caritatis: ex quibus unus erat ex Monasterio beati Innocentii Beneventani, alter Hispanus: Francia verò est nativitatis meæ locus. Igitur adeuntes in Urbem, domni Pontificis NICOLAI præsentiam obtinuimus cum sua benedictione, necnon ejus auxilio peragendi desideratam licentiam. * supple causâ

2. Inde progressi venimus ad Montem Garganum, in quo est ecclesia sancti Michaëlis sub uno lapide, super quem sunt quercus glandiferæ, quam videlicet ipse dicitur dedicasse: cujus introitus est ab Aquilone, & ipsa quinquaginta homines potest recipere in se. Intrinsecùs ergo ad Orientem ipsius Angeli habet imaginem; ad Meridiem verò est altare, super quod sacrificium geritur, & præter id nullum munus ibi ponitur. Est autem ante ipsum altare vas quoddam suspensum, in quo mittuntur donaria, quod etiam juxta se alia habet altaria. cujus loci Abbas vocabatur BENIGNATUS, qui multis præerat Fratribus.

3. De Monte autem Gargano abeuntes, per centum quinquaginta miliaria venimus ad civitatem Barrem Sarracenorum, quæ dudum ditioni subjacebat Beneventanorum. quæ civitas supra mare sita, duobus est à Meridie latissimis muris munita; ab Aquilone verò mari prominet exposita. Hìc itaque petentes Principem civitatis illius, nomine Suldanum, impetravimus cum duabus epistolis omne navigandi negotium. quarum textus epistolarum Principi Alexandriæ, necnon & Babyloniæ, notitiam vultus nostri vel itineris exponebat. Hi denique Principes sub imperio sunt Amarmomini, qui imperat omnibus Sarracenis, habitans in Bagada & Axiam, quæ sunt ultra Hierusalem.

4. Exeuntes autem de Barre, ambulavimus ad Meridiem XC miliaria usque ad portum Tarentinæ civitatis, ubi invenimus naves sex, in quibus erant novem milia captivorum de Beneventanis Christianis. In duabus nempe navibus quæ primò exierunt Africam petentes, erant $\overline{III}$ * captivi. aliæ duæ primò exeuntes in Tripolim deduxerunt similiter $\overline{III}$. * tria millia

5. In reliquis demum duabus introeuntes, in quibus quoque prædictus erat numerus captivorum, delati sumus in portum Alexandriæ, navigantes diebus XXX. Volentes verò progredi in litus, prohibiti sumus à principe nautarum, qui erat super LX. Ut autem nobis copia daretur exeundi, dedimus ei aureos VI.

6. Inde progressi adivimus Principem Alexandriæ, cui ostendimus epistolam, quam nobis dedit Suldanus. quæ nihil nobis profecit, licèt omnes illius epistolas diceret se non ignorare. quo urgente dedit ei unusquisque nostrûm pro se XIII denarios: & fecit nobis litteras ad Principem Babyloniæ. Consuetudo præterea illorum hominum talis est, ut quod ponderari potest, non aliter accipiatur nisi in pondere. Unde accidit, ut VI apud nos solidi & VI denarii faciant apud illos III solidos & III denarios. Hæc Alexandria mari adjacet, in qua prædicans sanctus Marcus Evangelium, gessit pontificale officium. Extra cujus portam orientalem est Monasterium prædicti Sancti, in quo sunt Monachi apud ecclesiam, in qua priùs ipse requievit. Venientes verò Venetii navigio tulerunt furtim corpus à custode ejus, & deportarunt ad suam insulam. Extra portam occidentalem est Monasterium, quod dicitur ad Sanctos XL, in quo similiter Monachi degunt. Ab Aquilone est portus illius civitatis: à Meridie habet introitum Geon sive Nilus, qui rigat Ægyptum, & currit per mediam civitatem, intrans in mare in prædicto portu. Nota.

7. In quo intrantes navigavimus ad Meridiem diebus VI, & venimus ad civitatem

Ann. Chr. DCCCLXX. Babyloniam, ubi regnavit Pharo Rex, sub quo ædificavit Joseph VII horrea adhuc manentia. Dum exivimus autem in Babyloniam, custodes ipsius civitatis deduxerunt nos ad Principem, qui dicebatur ADALHACHAM Sarracenus, qui sciscitatus est à nobis omne negotium itineris nostri, de quibus scripta habemus Principibus. Qua de causa ostendimus ei litteras de parte Principis Alexandriæ, quod nihil nobis profecit: sed ab illo missi sumus in carcerem, donec post dies sex inito consilio cum Dei auxilio tredecim denarios unusquisque dedit pro se, sicut & superiùs. Qui quoque fecit nobis litteras, quas quicumque viderunt, in quacumque civitate aut in quocumque loco, nihil deinceps à nobis exigere ausi sunt. Erat enim secundus Imperio Amarmomini prædicti. Postquàm verò inferiùs nominatas civitates ingressi sumus, non priùs permissi sumus exire, quàm chartam aut sigilli impressionem acciperemus, quod uno vel duobus denariis impetrabamus. Est itaque in hac civitate Patriarcha domnus MICHAEL, & super totum Ægyptum disponens gratiâ Dei ordinem omnium Episcoporum, & Monachorum, & Christianorum. Isti autem Christiani talem habent legem apud paganos, ut pro posse personæ suæ unoquoque anno solvant tributum prædicto Principi, ut vivant securè & liberè. Istud autem tributum aut III, aut II, aut I exigit aureum, vel à viliori persona XIII denarios. Si autem talis est, ut non possit hos XIII denarios solvere; sive sit incola, sive advena Christianus, mittitur in carcerem, donec aut Dei pietate per Angelum suum liberatur, aut ab aliis bonis Christianis redimitur.

* f. Per fluvium 8. Fluvium * Geon, Sitimulh civitatem: de Sitimulh progressi sumus ad Mohalla, de Mohalla transfretavimus ad Damiatem, quæ habet ab aquilonari mari civitatem Thanis, in qua sunt Christiani multi, aut etiam Religiosi hospitalitate nimia ferventes. Hæc autem civitas nihil habet terræ, excepto ubi sunt ecclesiæ, & ubi monstratur campus Thaneos, in quo jacent trium instar murorum corpora eorum, qui exterminati sunt tempore Moysi.

9. In civitate Faramea ibi est ecclesia in honore sanctæ Mariæ, in loco, ad quem Angelo monente fugit Joseph cum puero & matre. In illa civitate est multitudo camelorum, quos ibi ab incolis illius pretio locant advenæ ad ferenda sibi onera propter desertum, quod habet iter dierum VI. Hujus deserti introitus à prædicta incipit civitate. Et bene desertum dicitur: quoniam nec herbam, nec alicujus seminis fructum adfert, exceptis arboribus palmarum: sed tabescit ut Campania tempore nivis. Habet autem medio itinere duo hospitia, unum quod vocatur Albara, & alterum Albacara, in quibus negotia exercentur à Christianis & paganis emendi, quæ necessaria sunt iter agentibus. In eorum verò circuitu nihil præter quod dictum est gignit terra. In Albacara ibi est terra fecunda, usque ad civitatem Gazan, quæ fuit Samson civitas,

* in ms. tunnc. tum * opulentissima omnium rerum.

10. Deinde venerunt Alarixa; de Alarixa in Ramula, juxta quam est Monasterium beati GEORGII Martyris, ubi ipse requiescit. De Ramula ad Emmaüs castellum; de Emmaüs ad sanctam civitatem Hierusalem. Ibi habetur hospitale, in quo suscipiuntur omnes, qui causâ devotionis illum adeunt locum linguâ loquentes Romanâ: cui adjacet ecclesia in honore sanctæ Mariæ, nobilissimam habens Bibliothecam studio

* id est Caroli Magni ex notatis suprà. prædicti * Imperatoris cum XII mansionibus, agris, vineis & horto in valle Josaphat. Ante ipsum hospitale est forum, pro quo unusquisque ibi negotians in anno solvit duos aureos illi, qui illud providet. Infra hanc civitatem, exceptis aliis ecclesiis, quatuor eminent ecclesiæ, mutuis sibimet parietibus cohærentes: una videlicet ad Orientem, quæ habet montem Calvariæ, & locum in quo reperta fuit Crux Domini, & vocatur Basilica Constantini. alia ad Meridiem; tertia ad Occidentem, in cujus medio est sepulcrum Domini, habens IX columnas in circuitu sui, inter quas consistunt parietes ex optimis lapidibus: ex quibus IX columnis, IV sunt ante faciem ipsius monumenti, quæ cum suis parietibus claudunt lapidem coram sepulcro positum, quem Angelus revolvit, & super quem sedit post peractam Domini resurrectionem. De hoc sepulcro non est necesse plura scribere, cùm dicatur Beda in historia Anglorum sufficientia dicere, quæ & nos possumus referre. Hoc tamen dicendum, quòd Sabbato

NOTA. sancto, quod est vigilia Paschæ, mane officium incipitur in ecclesia: & post peractum officium, *Kyrie eleison* canitur, donec veniente Angelo lumen in lampadibus accendatur, quæ pendent super prædictum sepulcrum: de quo dat Patriarcha Episcopis &

* supple vocabatur reliquo populo, ut illuminet sibi in suis locis. Hic autem Patriarcha * THEODOSIUS, qui ob meritum devotionis à Christianis est raptus de suo Monasterio, quod distat ab Hierusalem XV milibus; & ibi Patriarcha constitutus super omnes Christianos,

qui sunt in terra repromissionis. Inter prædictas igitur IV ecclesias est paradisus * sine tecto, cujus parietes auro radiant: pavimentum verò lapide sternitur pretiosissimo, habens in medio sui confinium IV catenarum, quæ veniunt à prædictis quatuor ecclesiis, in quo medius dicitur esse mundus. Ann. Chr. dccc lxxi. * vulgò in parvis

11. Est præterea in ipsa civitate alia ecclesia ad Meridiem in monte Sion, quæ dicitur sancti Symeonis, ubi Dominus lavit pedes discipulorum suorum, in qua pendet spinea Domini corona. In hac defuncta traditur sancta MARIA: juxta quam versus Orientem est ecclesia in honore sancti Stephani, in loco, in quo lapidatus adseritur. Indirectum autem ad Orientem est ecclesia in honore beati Petri in loco, in quo Dominum negavit. Ad Aquilonem est templum Salomonis, habens synagogam Sarracenorum. Ad Meridiem sunt portæ ferreæ, per quas Angelus Domini eduxit Petrum de carcere, quæ postea non sunt apertæ.

12. De Hierusalem in valle Josaphat miliari, & habet villam Gethsemani cum loco Nativitatis sanctæ Mariæ, in quo est in honore ipsius ecclesia permaxima. In ipsa quoque villa est ecclesia sanctæ Mariæ rotunda, ubi est sepulcrum illius, quod supra se tectum non habet, pluviam minimè patitur. In ipso etiam loco est ecclesia in quo Dominus traditus est. Habet ibi quatuor mensas rotundas Cœnæ ipsius. In valle quoque Josaphat est ecclesia in honore sancti Leonis, in qua dicitur venturus Dominus ad judicium.

13. Inde venerunt in montem Oliveti, in cujus declivio ostenditur locus orationis Domini ad Patrem. In latere autem prædicti montis ostenditur locus, in quo Pharisæi deduxerunt ad Dominum mulierem deprehensam in adulterio. Habetur ibi ecclesia in honore sancti Johannis, in qua servatur scriptura in lapide marmoreo, quam Dominus scripsit in terra.

14. In cacumine autem sæpius dicti montis, miliari I à valle Josaphat, est locus Adscensionis Domini ad Patrem. Habetur ibi ecclesia rotunda sine tecto, in cujus medio, hoc est in loco Adscensionis Domini, habetur altare sub divo patens, in quo celebrantur sollemnia Missarum.

15. Inde perrexerunt à Bethania, quæ est ad Meridiem, distans à monte Oliveti miliari uno, in descensu illius montis, in quo est Monasterium, cujus ecclesia sepulcrum monstrat Lazari: juxta quod est piscina ad Aquilonem, in qua jussu Domini lavit se ipse Lazarus resuscitatus, qui dicitur postea extitisse Episcopus in Epheso XL annis. In descensu etiam de monte Oliveti ad occidentalem plagam ostenditur marmor, de quo descendit Dominus supra pullum asinæ. Inter hæc in vallem Josaphat ad Meridiem est natatoria Siloë. NOTA.

16. Inde transierunt in Bethleem, ubi Dominus fuit natus, habens VI milia. Ostensus est illis campus, in quo laborabat Habacuc, quum Angelus Domini jussit ei prandium ferre Danieli in Babylonem, quæ est ad Meridiem, ubi regnavit Nabuchodonosor, quam nunc serpentes ac bestiæ inhabitant. Bethleem ergo habet ecclesiam valde magnam in honore sanctæ Mariæ, in cujus medio est scriptura sub uno lapide, cujus introitus est à Meridie; exitus verò ad Orientem, in quo ostenditur præsepium Domini ad Occidentem ipsius scripturæ. Locus autem in quo Dominus vagiit, est ad Orientem. Habet ibi altare, ubi celebrantur Missæ. Juxta hanc ecclesiam est ad Meridiem ecclesia beatorum Martyrum Innocentium. Miliario denique uno à Bethleem est Monasterium sanctorum Pastorum, quibus Angelus Domini apparuit in nativitate Domini. Ad postremum XXX miliariis ab Hierusalem est Jordanis ad Orientem, super quem est Monasterium sancti Johannis Baptistæ. In quibus quoque locis multa consistunt Monasteria. Est inter hæc ad occidentalem plagam Hierosolymæ civitatis miliario uno ecclesia sanctæ Mamillæ, in qua sunt multa corpora Martyrum, qui à Sarracenis interfecti ab ipsa sunt ibi diligenter conditi.

17. De Hierusalem intraverunt in mare, & venerunt ad Montem-aureum, ubi est crypta habens ibi VII altaria. Habet etiam supra se silvam magnam, in qua cryptâ nemo potest præ obscuritate tenebrarum intrare, nisi cum accensis luminaribus. ibidem fuit Abbas domnus VALENTINUS.

18. De Monte-aureo pervenerunt ad Romam, intra quam urbem ad orientalem partem, in loco qui dicitur Lateranis, est ecclesia in honore sancti Johannis Baptistæ bene composita, ubi est propria Sedes Apostolorum *. Ad occidentalem autem partem est ecclesia beati Petri Principis Apostolorum, ubi ipse requiescit, cui in magnitudine non est similis ecclesia in universa terra, quæ continet etiam ornamenta diversa. In qua etiam prædicta urbe innumerabilia corpora Sanctorum requiescunt. Inde venerunt *l. Apostolicorum

Ann. Chr. DCCC LXX. ad sanctum Michaëlem ad duas Tumbas, qui locus est situs in monte, qui porrigitur in mare per duas leucas. In summitate hujus montis est ecclesia in honore sancti Michaëlis, & in circuitu illius montis redundat mare quotidie duabus vicibus, id est mane & vespere, & non possunt homines adire montem, donec mare discesserit. In Nota. festivitate autem sancti Michaëlis non conjungitur mare in redundando in circuitu illius montis, sed stat instar murorum à dextris & à sinistris. Et in ipsa die sollemni possunt omnes, quicumque ad orationem venerint, omnibus horis adire montem: quod tamen aliis diebus non possunt.

Saeculo VII. Dec. XXIX.

VITA SANCTI ALBERTI

ABBATIS GAMBRUMENSIS IN GALLIA.

Ex mss. codicibus Cistertiano & Aceiensi.

OBSERVATIO PRÆVIA.

QUANTAM *jacturam reipublica tum litteraria, tum Christiana intulerint superiorum temporum procella, constat vel uno S. Alberti Abbatis exemplo. Is in Gallia notissimus & clarus quondam, ut qui virorum ac feminarum Cœnobia quindecim ædificaverat, nostro ævo quis sit ignoratur. Libellum de ejus vita, ex quo qualemcumque sancti viri notitiam haurimus, transmisit nobis R. P. Jacobus Lannoius Cœnobita Cistertianus, exscriptum ex ms. codice Cistertiano & ex alio Monasterii B. Mariæ de Aceio, Ordinis Cisterciensis in Comitatu Burgundiæ. Auctor istius libelli anonymus temporis incerti, alio vetusto exemplari usus est, & ex eo tradit, Albertum* ex urbe Sagenso, *quæ urbs Neustriæ episcopalis est sub metropoli Rotomagensi, ortum esse. hinc secessisse* ad fluvium Oldam, *& primarium Monasterium vocabulo* Gambrum *exstruxisse cum aliis omnino numero quindecim;* Cursum sanctorum Patrum BENEDICTI & Columbani *cum* Romano *frequentasse, ac demum sepultum fuisse* in basilica S. MARIÆ, *ubi sollemni cultu Aucteris ætate colebatur. Ceterùm quo tempore vixerit Albertus, quóve in loco situm fuerit Cœnobium Gambrum, certò pronuntiare non licet. Litteris hac de re in varia loca transmissis nihil expiscari potui. Certum tamen existimo, Albertum floruisse post medium sæculum septimum, quo sæculo Regula S. Benedicti cum Regula S. Columbani conjuncta vigebat. De cetero conjecturas quasdam in Notis refero, ampliorem notitiam expetens & exspectans à litteratis viris. Vvillelmus Abbas Romæ in Monasterio S. Pauli, in Kalendario sanctorum Monachorum quod ipse composuit anno* M CCC LXXII, *mentionem facit* Alberti Abbatis III Kal. Januarii, *tametsi in subjectis Actis* IV *easdem Kalendas obiisse perhibetur. Prologum Vitæ inutilem & communes quosdam locos resecui.*

Albertus Sagiensis, 1. BEATISSIMUS Confessor Christi ALBERTUS haud secus quàm nobile sidus temporis sui ævo, per arma justitiæ à dextris & à sinistris tutus incedens, morum probitate virtutúmque successione mirabiliter enituit insignis. Fuit enim vir præclarissimus, & per cuncta laudabilis, parentum generositate non infimus. in aula Regis educatus. Sagenso [a] urbe oriundus, illius tunc temporis in aula Regis educatus: cui supernarum gratia virtutum tanta cælitus infusa est, ut præcipuè per humilitatis officium, quæ reliquarum virtutum custos esse perhibetur, inter coætaneos sibi aulicos sodales supremum in palatio Regis obtineret locum.

a Interpretor urbem Saiorum seu Sagiorum, Sels, quæ Neustriæ urbs episcopalis est sub Archiepiscopo Rotomagensi. In descriptione regionum ad quas directi sunt Missi Caroli Calvi, numeratur pagus *Sagisus*.

2. Denique in laïcali habitu constitutus, mundanis quoque rebus prædives, cùm non mediocriter sacris litteris polleret, amore sapientiæ flagrabat. Excrescente verò religionis fervore, divinas scripturas per diversa volumina summo studio legere curabat: quatenus legendo scilicet antecessorum Patrum gesta cognoscere posset, & per eorum exempla gradiens ad æternæ felicitatis præmia, quæ jam illos percepisse non dubitabat, perveniret. Nam cùm ad illum dominici sermonis piæ lectionis sedulitate pervenisset locum, ubi dicitur, *Qui vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me*; &, *qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit*; non surdus auditor, mente devotus, Spiritus-sancti gratiâ perfusus, renuntiavit omnibus quæ possidebat. Uxorem verò suam devotam Deo servitio mancipavit. quæ de crastino nullo modo retractans, nihil sibi in usus proprios reservavit: cujus Actuum Apostolorum illa sententia versabatur in pectore. Refert enim beatus Lucas, quòd Anania cum uxore sua vendidit agrum, de cujus agri pretio, conscia uxore sua, fraudem fecit. quamdam enim partem ad pedes Apostolorum posuit. Cui sanctus Petrus dixit: Cur tentavit Satanas cor tuum mentiri te Spiritui-sancto, & fraudare de pretio agri? *&c.* Quam etiam sententiam sanctus BENEDICTUS ad gubernatores substantiæ Monasteriorum retulit dicens: Ne mortem quam ipsi in corpore perpessi sunt, & ipsi in anima patiantur. Cui etiam rei quidam Metricanorus congruentem sententiam inferens ait:

SAECULO VII. Dec. xxix. Res suas dimittit cũ uxore.

S. Bened. Reg. cap. 57.

Loth Sodoma fugiente chaos dum respicit uxor,
In statuam mutata salis stupefacta remansit
Ad pœnam conversa suam: quàm nemo retrorsum
Noxia contemti vitans discrimina mundi
Adspiciens salvandus erit.

Quæ omnia, mystica scilicet & Apostoli exempla, beatissimus vir iste Spiritus-sancti gratiâ debriatus in trutina sui pectoris æqua lance examinaris, sciénsque quia vir *qui dominatur animo suo, melior est expugnatore urbium*; erexit se contra se. Semper quoque in animo suo sagaci meditatu revolvebat, quod egregius ille prædicator Paulus aiebat: *Exspoliate vos veterem tunicam, deponentes opera tenebrarum & induentes novum hominem.*

3. Et ut obeditionem sancti Patris nostri Abrahæ cui dixit Dominus, *Exi de terra & de cognatione tua*, imitaretur; non solùm patriam parentésque reliquit, sed etiam barbam suique capitis comam pro solius Dei amore ferro deposuit. Sicque tam rebus omnibus, quàm etiam habitu ab omni sæculari negotio liber effectus, cum tribus fratribus eodem ardore succensis summa agilitate ad eremi solitudinem pervolavit: quam eremi vastitatem fluvius quidam, nomine Olda [a], impetu suo scindebat. Cúmque per immensam densitudinem silvarum hujus fluminis ripam offendissent, & cùm hac illàcque per vix inaccessibilia loca gradiendi facultatem quærerent, ægrè inveniebant *, præsertim cùm ibidem nulla hominum, sed esse magis videretur habitatio ferarum. Ast quid in longum protrahimus sermonis diem? Mensam qui parat suis in deserto Fidelibus, eis ducatum

Tonsurâ acceptâ, secedit cum tribus fratribus.

* supple viæ necessitatem

[a] Olda fluvius est apud Andecavos, vernaculè l'Oudon. S. Vincentianus, teste Herimberto Diacono in ipsius Vita: *In provincia Andegavum, in villa cui nomen Nantogilo, quæ sita est super fluvium Olda, ex prædio & familia Beraldi Ducis ortus est.* Est & aliud Olda seu Olta, *le Lot*, qui urbem Cadurcorum alluit, influitque in Garumnam, a Theodulfo Episcopo Aurelianensi *Oltis* appellatus in Parænesi ad Judices. Ignotus utrobique S. Albertus Abbas: qui tamen potius Andecavis, utpote Sagiensi pago vicinioribus, quam Cadurcis attribuendus videtur. In Parthenone de Nido-avis Ordinis S. Benedicti, apud Andecavos ad Oldam, colitur S. Albertus Confessor. an alius à nostro?

SÆCULO VII. Dec. XXIX.

præbuisse haud dubio credimus. Cúmque errabundi jam pæne deficerent, tandem illis adfuit divina misericordia. Interea divertentes ad quemdam locum eminúsque conspicientes, vident fontes herbarum amœnitate gaudentes: ubi genua simul curvantes, cum gratiarum actione Christo benefactori suo referunt laudes, qui numquam deserit de ipsius consolatione præsumentes, qui etiam per Prophetam dicit: *Antequam me invocetis, dicam, Ecce adsum.* nihil enim deest timentibus Deum. Denique expleta oratione cum capitulo & benedictione, secundùm quod servorum Dei ordo expetit, & secundùm Pauli vocem, *Omnia in nomine Domini facite:* invocato Dei nomine, ibidem excisis viminibus ad modum claustri sæpem fecerunt, parvúmque tugurium constituentes remorati sunt. In quibus illud dominici sermonis impletum fuisse videtur: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Credi quoque potest tribus illos principalibus virtutibus perfectos fuisse, id est spe, fide, caritate. Qui locus remotissimus esse videbatur à sæcularium hominum incursione. Denique signifer Confessor Christi Albertus Gambrum inibi nomine, divina auxiliatrice illi clementia, Monasterium construxit.

Monasterium Gambrum construit. alio socio adquisito.

4. Cùm autem illi tres sanctissimi viri signaculo Trinitatis crucisque armati vexillo in sæpedicto loco manerent, contigit ad eos quemdam venire hominem: qui sollicita curiositate animi pertractans eorum conversationem, cùm ex eorum operibus quæ diligentissimè conspicatus fuerat, eos Christi cultores esse didicisset, ait ad eos: O præclarissimi & angelici viri, stupens vehementissimè admiror, quam ob rem non solùm commanendi, sed nec saltem quidem transeundi gratiâ hanc ærumnosam vastitatem petistis. quippe cùm ferarum nocivarumque bestiarum concursus hic maneat, & cùm truces belluæ in hoc eodem loco causâ illaqueandi prædam conveniant. Hic igitur, carissimi, locus quem ad habitandum elegistis, omnimodo vestræ devotionis habitudini non congruit, in quo non diutius immorari poteritis. Terra sterilis & infecunda est, & ad excolendum omnino incommoda. Tunc hi tres almificati viri Trinitatis fide roborati, uno ore eidem homini respondentes dixerunt: Nos quidem, ô homo, non cito volatu transeuntia ac temporalia quærentes lucra huc venimus, immo totius mundi Conditoris ac piissimi Redemtoris nostri JESU-CHRISTI largam & ineffabilem clementiam poscentes, veniámque de peccatis nostris consequi peroptantes, & ut mansionem in cælis non manufactam possideamus, ad hunc declinavimus locum. Idcirco non timemus minas alicujus, quia ipse Dominus fortitudo nostra & laus nostra factus est nobis in salutem, *&c.* Nam & de infecunditate exspiris, super qua nos sollicitare voluisti, nulla compunctio formidinis attigit mentem nostram, Propheta nos hortante ac dicente: *Dominus regit me, & nihil mihi deerit, &c.* Dum hæc & multa alia mutua sermocinatione ad invicem fererent, cœperunt eidem homini verba exhortatoria inferre, quatenus scilicet omni sollicitudine mundiali postposita ad salutem animæ suæ illum servitio possent vincire divino. Tum ille Spiritus-sancti tactu afflatus, multísque exemplis divinæ scripturæ auctoritatis à sanctis viris eruditus, ad propriam casulam unde venerat regyravit iter. Mane autem facto cum benedictione panis ac favo mellis ad sæpe fatum hospitiolum sancti Alberti sociorúmque ejus lætus advenit: sollemnitérque alimonia spirituali denuo refocillatus, secundùm eorum admonitionem relicta cum omni curiositate sua mundi gleba, in fide ac bona voluntate indissolubilique nectamine conjunctus est illis. Et ita factum est, ut de illis meritò dictum videatur: *Ecce quàm bonum & quàm jucundum habitare fratres in unum.*

5. Sed

5. Sed quia nemo accendit lucernam & in abscondito ponit, sed supra candelabrum, ut omnes qui ingrediuntur lumen videant; continuò à vicinis loci illius fama illorum sanctæ normalitatis longè latéque diffusa crevit. Plurimi quippe veniebant ad eos, & multa donaria offerentes, ædificati in verbo fideque veritatis, cum magna cordis exsultatione ad propria discedebant. Tanta quoque virtus divina in eodem effloruit loco, ut per exemplum almi Confessoris Christi Alberti sociorúmque ejus, spreto sæculi occupamine, angustúmque tramitem qui ducit ad vitam eligentes, satanæ ejúsque pompis abrenuntiantes, multi Confessores Christi esse meruerunt, ibique usque ad obitum suæ decessionis normaliter Domino servientes coronas perpetuæ felicitatis adepti sunt. SAECULO VII. Dec. xxix. & aliis multis.

6. Cúmque exuberante gratia Spiritus-sancti numerus Religiosorum crescere cœpisset, quadam die pauper quidam inopia sua compellente ad portam Monasterii reflexit itineris ductum. Quo multoties reclamante ut sibi victûs alimonia daretur, vir vitæ venerabilis Albertus totius prudentiæ ac virtutis magister insignis, administratori suo præcipiens dixit, ut eum misericordiæ opere pauperi quantocius occurrere festinaret. Quo respondente omnino se non habere quod largiri posset præter unius medietatem panis, de quo scilicet horâ refectionis unusquisque illorum vel modicum quid accepturus esset; idem beatus vir ad instar illius viduæ, quæ tempore famis quondam Heliam pavit in deserto, de farinæ pugillo oleique lecytho; vel etiam beati BENEDICTI, qui ampullam olei pauperi negatam per fenestram projici jussit, ait ad eum: De immensa bonitate Dei hæsitare non debes: hilarem enim datorem diligit Deus. quia quod illi tribuitur, centuplicata cum usura donanti restituuntur. *Beatus* enim, inquit Propheta, *qui intelligit super egenum & pauperem*, quia utique *in die mala*, id est in judiciali sententia peccatorum, *liberabit eum Dominus*. Quid postea minister fecerit ignoratur, quia in vetere exemplari non reperitur. Credi tamen perfacile est, quòd præceptoris sui Alberti sanctis correptus adquieverit monitis, ut pauper videlicet pro posse victuale subsidium præbuerit. quod & ex eo innuitur, quod statim sequitur. Nam regrediente paupere haud diutino horarum spatio interposito, cùm jam scilicet sol cubitum tenderet; repentè pro foribus Monasterii saumarius * ducente quodam homine, non levi pondere divinæ pressus benedictionis, servis scilicet Dei omnipotentis epulas divinitus adstitit ministrans. Quo viso divinæ dignationis miraculo, quæ magnam misericordiam suam ostendit semper in servis suis fidelibus, & qui magna reddidit pro minimis; omnimodas sui Conditoris liberalitati gratias retulêre. Extunc ac deinceps ita Dei larga benedictio præfatum locum adauxit ipsius servorum promerentibus meritis, ut congruè plenitudo copiæ omnem inibi abstergeret necessitatem. Pané suum pauperi tribui jussum. Psal. 40. NOTA. recuperat eâ fenore. * id est equus sarcinarius

7. Alio quoque tempore incredibili crudelitate duo sævissimi latrones ad præmemorati Patris Alberti Cellam gratiâ furtim abigendi porcos venire visi sunt. Dúmque ipsius eremi diversa vagi & instabiles ærumnosa circumirent loca, multis amfractibus cassi itineris confecti, haud longè à Monasterio gradum fixerunt. ignorabant tamen proximum sibi Monasterium. cùm ecce subito signi pulsu animo exterriti, ac suæ audaciæ pudoris enormitatem non ferentes, spreto porcorum furto nudi & absque ulla dilatione ad virum Dei Albertum suæ præsumtionis confusione obtecti celeriter properarunt: & confitentes sui scelera moliminis, qui ad hoc ut inimicitias exercerent venerant inimici, superno respectu admoniti jugum leve Christi suscipere gestientes, abscisi de corpore antiqui serpentis, Christíque membris consociati, facti sunt ei discipuli & coadjutores fidei. In Latrones conversi.

SAECULO VII. DEC. XXIX. quibus scilicet prophetiam illam adimpletam esse non dubium est, quæ dixit: *Ecce ego sepiam viam tuam spinis*, &c.

Corvi rapacitas multata. 8. Nec illud silendum esse arbitror quòd Dominus ad magnificentiam & laudem sui sermonis per merita famuli sui Alberti in eodem loco patrare dignatus est miraculum. Nam cujuslibet speciei domesticarum tamen avium Monasterii ova rapacissimus quidam corvus clam atque violenter rapere consueverat, necnon etiam quidquid de appositis in mensa Fratribus poterat, nidulo suo quod juxtà in quadam erat arbore inferens, per refectionis domi fenestram nefandissimus rapiebat. Frater verò ad quem refectorii cura pertinebat, cùm hoc sæpius deprehendisset, & nullatenus ultionem non de suo tantùm, sed etiam omnium Fratrum hoste percipere posset; simplicibus urens verbis orationis suffragium petiit dicens: Domine Jesu-Christe, vindica nos de maligno adversario nostro, qui quod nobis tua sancta pietas misericorditer subministrat, pervicacibus insidiis auferre molitur. Quid plura? sequentis diei aurora surgente, ad radices ipsius arboris, in qua furtum rapinulæ coacervaverat, isdem corvus exanimis invenitur. Et quis in hoc loco per corvum aptiùs intelligi valet quàm antiquus hostis? qui quas Dei providentiâ virtutes in electis nutrit, ipse vento elationis ad nihilum ducere festinat. Legimus quoque quòd Heliam olim in deserto corvi paverint. Nam & jussu beati Benedicti corvus panem veneno infectum, eidem sancto viro à quodam transmissum, in abdito loco ne aliquem læderet exportavit. Sed & corpus sancti Vincentii Martyris à lupi voracitate corvum defendisse manifestum est. quia videlicet nonnumquam mali serviunt bonis. Et quamvis illorum malevolentia hoc non mereatur, per ipsos tamen nutu superni Inspectoris necessaria subministrantur Sanctis. Sed quia per evagationem mentis modum loquendi excessimus, redeundum est ad propositam narrationem, quam de beatissimis viris, sancto videlicet Alberto comitibúsque ipsius, exorsi sumus.

Albertus construit Monasteria quindecim. 9. Cùm igitur omnipotens Deus, à quo est & velle & posse, bonam concertationem mentis illorum vidisset, id est videri fecisset, ad perseverantiam boni operis & ad exemplum imitationémque multorum corda illorum odore suo replevit, sicut Apostolus ait: *Christi bonus odor sumus Deo in omni loco*. 2. Cor. 2. 15. Nam per multas provincias & regiones sanctæ conversationis eorum opinio passim succrescendo per ora multorum volitabat. Quo audito multi nobiles viríque illustres ad contemtum mundi exemplo eorum permoti, obsecrantes postulabant ab eodem beato viro, quatenus de ipsorum facultatibus in illorum prædiis Monasteria construeret. quod vir Deo plenus facere non abnuit. Sæpius enim illius parabolicæ lectionis, in qua servus de talenti erogatione à Domino laudatur, memoriam intra sui pectoris arcana revolvens, non quod sibi tantùm soli, sed quod magis utile esset plurimis quærebat. Unde factum est, ut quindecim Monasteria virorum ac sacrarum feminarum per diversa loca ejusdem sanctissimi viri ordinatione atque obedientiali obsequio fundata sunt. Quibus ritè peractis in Gambronensi Cœnobio, quod primum fecerat, diutino tempore vivens, multa agmina secum habens Fratrum, sedulum Christo gratissimúmque exhibuit officium. Et quia multæ habitationes vel tuguria Monachorum in eodem eremo erant, de quibus magnæ sollicitudinis cura beato viro incumbebat; frequentissimè vel asello, vel etiam mulo insidens, unumquemque illorum paterno affectu caritatisque gratiâ visebat.

Peste sæviente. 10. Quodam denique tempore, scilicet vigesimo secundo anno inibi adventus illorum, nefandissimus hostis humani generis cœpit multa tentamina suæ præstigiæ beato viro ejúsque discipulis inferre. Et sicut scriptum

est, circumiens quærebat si quem posset devorando suæ perditionis participem facere. immensam quippe stragem mortalitatis tam in eodem Monasterio quàm etiam in omni illa eremo invidus misit. Quam mortalitatis pestem cùm idem beatissimus vir Dei Albertus in subjectis suis grassari cerneret, sicut verissimus pastor memor dictorum beati Pauli Apostoli, quibus ait gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, dixit Fratribus suis: O fratres carissimi, roborentur corda vestra in fidei longanimitate contra tentamina antiqui hostis. Inter hæc & multa alia sacra beati viri monita quæ perlongum est enumerare, quibus exhortabatur mentes illorum, contigit ut quadam die unus è Fratribus supremum redderet spiritum. Is autem Frater qui eidem infirmo, sed jam defuncto Fratri serviebat, cum magno ejulatu Abbati, sancto videlicet Alberto, nuntiavit dicens: Heu mihi, Pater sanctissime, Frater ille qui infirmabatur, jam obiit. Quem venerandus Pater Albertus sollicitus percunctatur, utrum isdem defunctus frater Viaticum acceperit. Ex cujus responsione cùm didicisset quia minimè acceptisset, exundantibus per genas lacrymis ad lectulum jam defuncti Fratris festinus accessit. Et cùm ex more corpus ejus ad lavandum studiosiùs detergerent, beatissimus vir Albertus uberrimè fletibus manans, his verbis exanime corpus alloquitur: Heu, heu mihi, Frater, quæ te causa compulit, ut sine corporis ac sanguinis Domini nostri JESU-CHRISTI participatione transires è mundo? Dumque sæpiùs hæc eadem verba ingeminans replicaret, is qui mortuus fuerat, anima regrediente apertisque luminibus, quasi à gravi somno suscitatus, summissa voce dixit Abbati suo, sancto videlicet Alberto: Túne es, Pater? Etiam ego, inquit. subjungénsque pacatissimus vir Albertus eidem dixit: Narra nobis, Frater, ubi fueris, vel quid videris. Et ille: Orationes tuæ, Pater, fletúsque tui me de itineris anxietate revocarunt, atque adversarios, à quibus torquendus trahebar, depulerunt. Cui sanctus Albertus: Vis, inquit, accipere Sacramentum corporis ac sanguinis Redemtoris tui? Volo, ait. Quo sumto, cum omni iterum gaudio ab hac luce recessit. In quo quid aliud fatendum est, quàm ut merita sanctissimi viri Alberti patescerent, tale Dominus miraculum facere dignatus fuerit? Nam sicut meritis suis ad participandum corpori & sanguini Domini ad modicum potuit eum resuscitare; ita si voluisset ut plures viveret annos, à Domino (ut reor) impetrare facillimè valuisset. Nolebat tamen illum in hac diutius permanere vita ad labores & ærumnas hujus sæculi perferendas.

Monachū sine Viatico mortuum suscitat.

11. Aliud quoque nec dissimile miraculum divinitus in eodem loco per beatissimum Confessorem suum Albertum Dominus operatus est. Nam die Nativitatis Domini nostri JESU-CHRISTI unus ex ejusdem Monasterii famulis præsentem excessit vitam. Quod cùm sanctus Albertus comperisset, adsistentibus sibi Fratribus dixit: Requirite diligenter si nostrorum aliquis defunctus est, ut sepulturæ tradatur. Qui obedienter imperantis vocem sequentes, sicut jam diximus, invenerunt unum è famulis reddidisse flatum. Quem, ut illis à Patre Alberto fuerat jussum, feretro imponentes, eum consuetudinariis obsequiis humandum sepulturæ detulerunt. Denique cùm jam ad hoc ventum esset, ut in defosso sepuleri loco poneretur, spiritu remeante ilico redivivus apparuit, apertísque oculis interrogat ubi sit, vel qualiter illuc advenerit. Cui inquiunt: Ad hoc enim huc delatus es ut sepelireris. Et adjecit: Reducite me iterum ad Monasterium. spero enim quia Dominus quantumcumque mihi vivendi spatium daturus sit. Qui ab illa infirmitate convalescens, multis postea supervixit annis. Unde factum est, ut ex Monachis septuaginta migrarent ad Dominum, vernaculorum verò

Item alius famulus à morte excitatus.

Pestis vis & cessatio.

SAECULO VII. DEC. XXIX. non est numerus. Tandem autem divina interveniente clementia cessavit hæc pestilentia. Sæpedictus quoque vir sanctus Albertus pro ipsis die noctúque orationi incumbens vota sua Domino reddebat.

Albertus lectioni assiduus & divinis officiis. 12. Sed & cùm post collectionem Fratrum gratiâ quiescendi ad lectum suum venisset, unum ex Fratribus ad se silenter evocans præcipiebat ei ut legeret. Summo quippe studio divinæ scripturæ pagiuulas rimabatur, quatenus scilicet nova & vetera in tempore opportuno proferre posset implens illud. Tanta certè plenus erat devotione, ut sanctorum Patrum, beati scilicet BENEDICTI atque COLUMBANI, sed & omnem Romanum Cursum uno die strenua ac pervigili meditatione expleret. Hujusmodi quoque consuetudinem habebat, ut omni dominico die tres Missæ ante eum canerentur. Erat quippe vultu humilis atque decorus habitu, clam floridus canitie, caritate plenus, fortis in excubiis, in abstinentia lenis, in tribulatione patiens, in prosperis cautus, in peccantibus misericors, castus, sobrius, &, ut ita concludam, in omni cælestis vitæ studio circumspectus. Ter etiam in anno coma illius tondebatur. Ter quoque anno tonsus.

Virtutes ejus. 13. Nam malum pro malo numquam alicui retribuit: quidquid verò sibi accidisset, æquo animo tolerabat. Sed & si quis de transitoriarum rerum damnositate illi nuntiasset, beati Job memor aiebat: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit ita factum est, sit nomen Domini benedictum.* (Job 1.) Fons etenim patientiæ ita in eo redundabat, ut unus filiorum Dei videretur & esset. Multi quoque ad invicem dissidentes pacis & concordiæ gratiâ sæpius ad illum veniebant, & taliter sanctis ipsius monitis mitigabantur, ut qui sub homicidali discordia venissent, in pacis caritatisque vinculo utrique læti ad propria remearent. Omnibus nimirum ad se venientibus condignum exhibebat officium. Nobilibus equidem secundùm illud apostolici præcepti potestatibus sublimioribus subditus fuit: pauperibus verò ac peregrinis, sicut beatus ait BENEDICTUS, re vera Christi omnem præferebat humanitatem, Christum in eis adorabat quem procul dubio se suscipere noverat. (S. Bened. Reg. cap. 53.) Inter agendum verò idem dum hæc ageret, tam mente quàm etiam vultu spiritalem præferebat lætitiam, secundùm id scilicet quod ait Salomon*: *Hilarem datorem diligit Deus.* (* immo Paulus Rom. 12, 7.) Si quis verò aliquid ab eo petisset, numquam, si posset, vacuum abire sinebat. Nam sicut mores bonos colloquia mala, ita quoque colloquia bona collidunt pravos mores. Ut igitur boni in melius auditu proficiant, & quod etiam imperfecti imitentur, alia perplura ejusdem sancti viri gesta relatu digna duximus. (Miracula.) Multi siquidem vi febrium succumbentes, quamquam procul remoti, mox ut particulam ipsius vestimentorum cum benedictione sibi ab eo missa accepissent, omni languore deposito pristina incolumitate gaudebant. Nam mulier quædam multimoda ægrotatione decubans, tandem in se reversa misit ad eum, ut sui misereretur. Ille verò secundùm quod Dominus ait discipulis suis, *Gratis accepistis, gratis date,* (Matth. 10. 8.) simbriam vestimenti sui misit ad illam. quam illa cùm accepisset, omnem protinus sospitatem recepit. Sed non solùm illa, immo alii quamplures qui ipsam simbriam contigerunt, omnem contraxerunt valetudinem. Erat etiam liberalissimus erga pauperes Christi, nam per singulos dies agapem illis faciebat. Hujusmodi quoque consuetudinis tenorem observabat, quatenus scilicet annuatim bis centum solidos in eleemosyna erogaret, in die videlicet Cœnæ dominicæ, quando Dominus noster cum discipulis suis mysticum Pascha celebraturus discubuit; & in die Nativitatis ejusdem Domini nostri JESU CHRISTI. (Pauperibus ducentos solidos largitur quotannis.) Hac de causa permoti multi pauperes ac peregrini, ipsius sancti viri largitatis famam audientes, ex diversis & longinquis regionibus ad eum certo tem-

pore confluebant. inter quos etiam pauper quidam multo languore miser advenit; quem cùm membrorum valetudine pæne exhaustum vir Dei conspicatus fuisset, ait ad eum: Prô dolor, mi Frater, ut quid tantum itineris laborem sumsisti? Cui inquit: Egestatis penuria, mi Pater, compulit ut venirem. Vir quoque vitæ venerabilis Albertus subjunxit dicens: Non enim expedit tibi diutius in hoc remorari loco, cùm præsertim sis gressuum omnino juvamine destitutus, ne forte nocturnæ feræ aut etiam te canes devoraverint. Non post multum verò temporis cœpit idem pauper convalescere, paullatimque artuum vigore succrescens quemdam excoluit agrum, in quo sibi hortum instituit. postea verò factus est Monachus. Egit tunc vir sanctus sub humilitatis custodia in occulto, quod nobis Dominus ad ostendenda sancti Confessoris sui merita palam fieri per ea voluit. nam non dubium est, quòd ipsius meritis pauper iste (ut prætulimus) sanitatis munus accepit. SAECULO VII. Dec. XXIX.

14. Sed quia studiosi cum omni aviditate capiunt, quæ à fastidiosis & negligentibus exsecrata fuerint; placuit huic opusculo subinserere aliud non contemnendum miraculum, quod per eum Dominus operari dignatus est. Quodam denique tempore pauper quidam cum multis aliis pauperibus, qui ad prædicti viri Monasterium confluxerant, venit, corpore quidem sanus, sed, ut ita dicam, mente infirmus; membrorum suorum debilitatem, ut ex prædicti viri eleemosyna plus aliis pauperibus acciperet, falsò prætendere cœpit. Sed justo Dei judicio, quod fallaciter quæstûs gratiâ ostendebat, in veritate illi contigit. nam repentè omnium compago membrorum vi febrium dissoluta est. necessitate verò compulsus confessus reatum sui sceleris, & non longè pòst vitalem in eodem loco emisit flatum. Quidam ægritudinē simulans, eā incurrit.

15. Prædictus autem vir Domini Albertus eo tempore quo Dominus per illum talia operari dignabatur, ut ipse referebat, nonagenarius erat. Jámque ad æterni Regis claritatem, & ad ea quæ oculus non vidit, nec auris audivit, pertingere quantocius festinans, omnem mundi gloriam floccipendens, caducam præsentis sæculi vitam excessisse cupiebat, dicens sibi cum Apostolo Paulo: *Nostra autem conversatio in cælis est.* Cùm igitur vocatio illius divinitus optato fine propinquare cœpisset, subitò febre correptus est. & licèt vires corporis defecissent, mens tamen ejus semper cælo fixa manebat. sumtóque alimento corporali, in hymnis ac laudibus Deo vacans, supernorum meditatione pascebatur, ita ut meritò cum Propheta dicere posset: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo.* In ipsa verò incommoditate corporis, quibuscumque poterat divini pabula verbi subministrare satagebat. Interea grex ille beatissimus, quem Deo adquisierat, crebris suspiriis vultúque lacrymabili aiebat ad eum: Cur nos, Pater, deseris, aut cui nos solatio destitutos relinquis? vel quid jam pro te facturi erimus? Ille verò benignissimus ut erat, lenibus verbis in dilectione Dei ac proximi, omnibúsque nominatim virtutibus, videlicet in castitate, caritate, ac deinceps corda illorum exhortabatur. Obitus ergo ipsius beati viri quarto Kalendas Januarii debita veneratione à Fidelibus sollemniter venerabiliter celebratur. Albertus nonagenarius obit. Philip. 3. 20. Psal. 33. 2. IV Kal. Januarii.

16. Illud etiam silendum non est, quòd qui miraculorum prodigiis illum in vita glorificare dignatus est, in morte quoque nihilo minùs mirificavit. Nam Diaconus quidam totius humilitatis redimitus insigniis, gratiâ verò Dei plenus, in ejusdem sancti Alberti Monasterio sub eodem tempore commanebat. Hunc enim beatissimus Albertus propter gravitatem animíque ejus propositum glutino caritatis diligebat. Denique idem Dia- Diaconus ejus familiaris etiam obit.

SAECULO VII. DEC. XXIX. conus, postquam sæpedictus Confessor Christi obiisset, piis fletibus crebrimisque gemitibus ingemiscens, aiebat ad illum: Heu, mi Pater, ut quid non merui, quatenus tu me sepulturæ tradidisses, antequam ab hac luce subtraheereris? Eadem verò nocte qua agebatur, ut subsequentis diei luce collectis ibidem Fratribus corpus sancti Alberti sepeliretur, prædictus Diaconus hominem exuit. sicque factum est, ut in uno sepulcri loco ambo simul ponerentur, ut quos scilicet in terris beata junxerat vita, nec in cælis mors separaret gloriosa.

17. Sepultus autem est idem beatus vir Dei Albertus in basilica sanctæ MARIÆ semper virginis, quam ipse adhuc in corpore manens in honorem ejusdem genitricis Dei Mariæ fabricaverat: ubi ad laudem & gloriam nominis sui Dominus immensa miraculorum beneficia per eum operatur, qui ipsius sancti Confessoris sui Alberti meritis & intercessionibus, cujus hodie sollemnia colimus, dum in hoc sæculo sumus, nos adjuvare dignetur, pôstque decursum hujus vitæ ad vitam perducat æternam, cui regnum & imperium, laus & perpetuitas absque initio & fine fine permanet in sæcula sæculorum, Amen.

CIRCA AN. DCC XXXI. NOV. XXIV.

VITA SANCTI MARINI

EREMITÆ ET MARTYRIS

MAURIENNÆ IN GALLIA.

Ex ms. Breviario Monasterii S. Savini apud Pictavos.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vita discussa. 1. PAULLO *minùs obscura est Vita S.* MARINI *quàm præcedens. Is tempore* Alexandri Papæ *Romæ educatus & institutus dicitur* ELLIDIO Episcopo *præceptore. quo mortuo* in Burgundiæ partes *accessisse, & in* Monasterio Candorensi, prope Juga-montium, ubi sub norma beatissimi viri BENEDICTI degebat multitudo maxima Monachorum, *in his beatos* EUSIPPIUS, *sub* ERILIO *an* Egilio Abbate, *substitisse perhibetur, quoadusque cælesti monitu secessit* in montem Magoum *prope* villam *seu* urbem Maurianensem super rivulum Suriæ. *ubi à Vuandalis, quorum Dux erat* ACQUIRINUS, ENOALDUS *Rex, cæsus fuit. In his quædam falsa, incerta quædam, cetera fere obscura. Falsum id quod dicitur, Marinum exstitisse tempore Alexandri Papæ. Alexander Papa primus vixit procedente sæculo secundo æræ Christianæ, secundus post medium undecimum. sub neutro vixit Marinus. non sub primo: siquidem Monachus vixit ad normam Regulæ S. Benedicti. non etiam sub secundo: cùm ipsius reliquiæ jam fuerint in Monasterio S. Savini tempestate Normannorum. Ignotum Candorense Monasterium, nisi sit Condedatiscouense à sanctis Romano & Lupicino exstructum in locis Jurensibus. at Candorense non procul aberat ab urbe Mauriana seu Maurienna: in qua non minùs ignotum Marini nomen, quàm locus ubi eremita vixit. Vuandalorum nomine, qui ejus martyrii auctores fuisse dicuntur, interpretor Saracenos, de quorum facinoribus actum est in tomo primo hujus Sæculi ad annum 731. quo nescio an Marini interitus acciderit. Fuêre & alia Saracenorum impressiones in Galliam sub finem sæculi noni, ut constat ex Annalibus Fuldensibus & ex epistolis Formosi Papæ; & initio sæculi undecimi, teste Adalberone Laudunensi Episcopo in carmine ad Robertum Regem, hujus rei auctore singulari, uti observavit Hadrianus Valesius ejus editor & illustrator. Verùm hæc contigêre seriùs ætate Marini, cujus*

reliquias, prout inferiùs videbimus, jam ante Normannorum cladem possidebant Monachi S. Savini, qui eas sine dubio à Carolo Magno acceperant. Nec proinde huc torqueri potest incursio illa piratarum in insulam Lerinensem, à quibus Monachi casi sub finem saculi XI, *ut scribit Hildebertus Cenomannensis Episcopus in epistola 24 ad Hugonem Abbatem Cluniacensem.*

CIRCA AN. DCC XXXI. Nov. XXIV.

2. *Carolus Magnus S. Savini Monasterii auctor fuisse dicitur. In Chronico Malleacensi, quod Philippus Labbeus in tomo 2 Bibliotheca nova edidit, ad annum quo mortuus est Carolus Calvus, id est ad annum 877, omnia Monasteria destructa fuisse feruntur :* Cœnobium S. Savini & castrum in quo est, quod Carolus Magnus jussit ædificari, inviolabile mansit solum. *Monasterium illud situm est apud Pictaves ad Vvartimpam * fluvium, haud longè à monte olim dicto* ad Tres-cypressos, *modo S. Savini, ubi S. Savinus martyr, B. Cypriani aquè martyris frater, primùm sepultus est. Ex eo Monasterio, quod in opidum S. Savini * nomine accrevit, perstátque hactenus sub Benedictina sancti Mauri Congregatione, prodiêre viri quidam illustres. In his* ODO Abbas *principatu Ludovici Augusti cognomento Pii, is quem Canonici Lemovicensis Ecclesia S. Martialis Monachi fieri volentes* sibi præposuerunt, *testante Ademaro Monacho Ecolismensi in Chronico. Inde etiam educti Monachi qui Æduensem Abbatiam S. Martini restituerunt, ut in Actis S. Hugonis Monachi dicemus Saculo 5 Benedictino. Denique ex eodem loco etiam prodiit B. Bernardus Abbas Tironensis Monasterii & Congregationis auctor saculo* XII.

Monasterium S. Savini.

* la Gar. tempe

* S. Savin

3. *Dubitavi aliquando, aliusne fuerit Marinus iste ab* AMARINO *seu* Marino Abbate, *quem unà cum S. Prajecto Arvernensi Episcopo interfectum fuisse legimus in Saculo nostro secundo.*

1. TEMPORE quo dominus ac beatissimus ALEXANDER Papa urbis Romæ regimen ecclesiasticum adsumsit, fuit homo quidam nomine MARINUS, nobili ortus prosapia, sanctitate præcipuus, moribus maturus, virtutibus floridus, & in omnibus Dei cultor eximius, exemplarque Sanctorum in cunctis observans. Qui undecimo anno ætatis suæ Romam delatus à parentibus suis, beato ELLIDIO est traditus, ut scientiam setipturarum ei insinuaret, & qualiter bonum & & malum discernere valeret ei patefaceret. Ipse autem quamvis juvenculus esset ætate, moribus tamen senex erat: & in omnibus quæ ad cultum Dei pertinebant prudentior ceteris, qui jam ex longo tempore didicerant, esse videbatur. Videntes autem ceteri qui cum eo erant prudentiam & eloquentiam illius, necnon & qualiter Deo militabat; cœperunt illi invidere, & multa opprobria ei inferre. Ille autem repletus Spiritu-sancto benedicebat illos, & dicebat : *Domine, ne statuas illis hoc peccatum.*

Marinus Romæ instituitur ab Ellidio Episcopo,

Act. 7. 60.

2. Videns autem reverendissimus vir Ellidius sanctitatem & sapientiam illius, cùm esset vicesimi anni ætatis, quamvis consuetudo non esset, ut usque ad tricesimum annum quis Sacerdotium præsumsisset accipere; tamen quia sciebat eum justum & sanctum, ordinavit illum ut Missam in conspectu Dei & ante se celebraret.

vicennis sacerdotio initiatur.

3. Post parvum verò temporis obiit sanctus Ellidius [a] in pace. Tunc omnes qui Deum timebant, & ejus præceptis obtemperare cupiebant, sanctitatémque reverendissimi & justi viri Marini sciebant, cœperunt clamare, & dicere, quia nullus tam dignus fuisset successor beati Ellidii, sicut beatus Marinus. Ille autem hoc audiens, cœpit intra se cogitare, & dicere: Quid mihi prodest ambitio hujus sæculi ? nudus egressus sum de utero matris meæ, nudus revertar illuc. Et statim omnia quæ habebat erogavit pauperibus, & consurgens media nocte cœpit solus pergere in partes Burgundiæ, in locum qui dicebatur Juga-montium, ubi erat Monasterium in honore sanctæ Dei genitricis MARIÆ constructum, degebâtque ibi multitudo

Ellidio mortuo, [a]

secedit in Monasterium Candorense.

[a] Hoc loco venit in mentem Ellidii Episcopi Pictensis, cujus epitaphium scripsit Alcuinus, tametsi alium ab isto fuisse non dubito: siquidem hic Romæ, ille Viennæ sepultus est.

Circa An. DCCXXXI. Nov. XXIV. maxima Monachorum, sub norma beatissimi viri BENEDICTI permanens. Locus autem ipse vocatur vulgariter Candotensis prope urbem Maurianensem, in quo beatus Eusippius degebat, & multa bona ipsis habitatoribus præbebat.

Veniens itaque beatus vir Marinus in ipso loco, & videns quàm arduam vitam & quàm magnam religionem ipsi Monachi ducerent, placuit illi ut aliquantulum temporis ibi moraretur. Et veniens ad domnum ERILIUM Patrem ipsius Monasterii, narravit illi omnem cogitationem suam, & qualiter ibi ex urbe Romana adveniret, vel quia ibi commorari vellet. Videns autem cum beatus Erilius eleganti forma, eruditusque sanctitatem ejus, projecit se ad pedes ejus, & rogavit eum ut ibi aliquamdiu moraretur, cunctùmque gregem sibi commissum viam veritatis instrueret, & doceret illos scientiam scripturarum. Religiosus autem vir Marinus talentum quod illi Dominus commendaverat cœpit distribuere omnibus, & unicuique secundùm vires suas instruere.

ubi Monachos erudit.

4 Post aonum autem transactum cœperunt ad illum ex multis provinciis advenire, & multa munera ei deferre: quia vita & sanctitas ejus per diversa regna divulgata erat. Ille autem cùm hoc vidisset, dixit intra se: Ego pompam hujus sæculi reliqui, & sæculum me evomuit: & iterum sæculum & vanam pompam quæro? Et cùm hæc intra se cogitaret, sopore somni oppressus obdormivit. Cùm autem dormiret, apparuit ei beata Dei genitrix MARIA cum duodecim Apostolis, & dixit ei: Marine, Marine, quæ cogitas fac citiùs, quia multa propter nomen Domini oportet te pati proximo in tempore isto. Mane autem facto veniens beatus Marinus ad domnum Erilium, deprecatus est illum ut ei licentiam daret, quatenus in monte qui vocatur Magnus, solitarius degere valeret. Beatus autem Erilius cœpit intra se cogitare, quid agi deberet ex hac re. Et cùm in animo suo hæc cogitaret, animúsque ejus contristatus esset, nolens tam beatum & justum virum à se recedere; oppressus à somno cœpit dormire, & confestim apparuit ei piissimus Pater BENEDICTUS, cujus tramitem tenebat, dixitque illi: Dimitte hominem sanctum & justum hoc quod à te petit peragere, quia multa oportet eum pati pro nomine JESU-CHRISTI proximo in tempore. Iste autem expergefactus è somno continuò vocavit domnum Marinum, & dixit illi, ut omnino quæ in corde ejus erant perageret. Perrexit autem sanctissimus vir Marinus in villam Maurianensem super rivulum Suriæ, & cœpit ibi solus habitare, solique Deo vacare.

Cælesti monitu secedit in montem Magnum,

5. Post tertium verò diem venerunt duo ursi ad cellulam ejus, deferentes ei duo vascula apum, & projecerunt se ad pedes ejus, cœperúntque lingere plantas illius, signum ostendentes ut ex beneficiis illorum comederet. Ille autem Domino gratias referens, accepit refectionem quam ei illi obtulerunt, & comedit, refocillatúsque est spiritus ejus. Præcepit autem ursis ut redirent ad propria, & per singulos dies redirent ad eum cum cibo, quem illis Deus transmissurus erat. Ipsæ autem bestiæ quæ tam feroces esse consueverant, ut in conspectu illarum stare nullus ausus esset; post modicum per meritum beati Marini ita mansuetæ factæ sunt, ut pedes illius lingerent, & ad ejus imperium quotidie redirent, duos panes secum deferentes.

ubi mirè pascitur.

6. Post quartum annum postquam ibi stare in solitudine cœpit, & jam ita esse, ut nullum consortium haberet, nisi tantùm cum Angelis; surrexit impiissimus Rex Wandalorum contra Christianos, & maximè in Longobardos & Burgundiones, eo quòd noluissent obtemperare præceptis illius. Et misit duces suos & magistratus cum illorum satellitibus, ut cunctas terras eorum devastarent, & igne cremarent, nisi idolis sacrificarent. Venientes

à Vvandalis cæditur.

nientes autem ad locum, qui dicitur Candorensis, ubi turba Monachorum erat, conari sunt domum illam incendere, & non valuerunt. Ex Monachis autem ibi nullum invenerunt, quia jam omnes in montibus confugerant. Devastantes ergo omnia quæ ibi invenerunt, conari sunt venire ad urbem Maurianam, ut illam igne cremarent. Admonitus est ergo beatus Marinus ab Angelo ut eis obviàm occurreret, & prædicaret eis, qualiter trinum & unum Deum coleret, acciperétque coronam suam, quam Dominus illi repromissam ab initio sæculi habebat. Ipse autem statim consurgens occurrit eis obviàm, & cœpit illis prædicare nomen JESU-CHRISTI. Illi comprehendentes eum, ligatis manibus ejus duxerunt illum ad Præsidem ACQUIRINUM. Cùm ergo ante illum adductus fuisset, statim ruptæ sunt corrigiæ quibus ligatus erat. At illi qui eum ligaverant videntes eum sine ulla læsione solutum, stupefacti proni ceciderunt in terram ab hora tertia usque ad horam sextam. Videns autem Præses illum solutum esse, & suos satellites ad terram jacere velut mortuos, cœpit dentes suos stridere præ nimia tristitia, & ait illi: Quid est quod facere voluisti? numquid cogitas quòd per tuas artes magicas me superare valeas? sacrifica diis, & nega Deum tuum, & ego te faciam cum domino meo ENGALDO Rege multa munera adquirere: insuper si hoc feceris, magnus & magnificus super cunctos nostræ provinciæ eris. Beatus Marinus dixit illi: Ego nolo thesauros sæculares adquirere, quia ego thesauros meos in tuto loco habeo absconditos, ubi nec ærugo, nec tinea eos demoliri potest. Acquirinus autem Præses ait illi: Marine, noli ita agere, sed sacrifica. nisi enim sacrificaveris diis, diversis pœnis te interficiam, insuper & morti pessimæ te certissimè tradam. Christi Martyr constanter dixit ad Præsidem: Rex noster militibus suis tormentorum mitigat supplicia, & quæ inferris ad pœnam, patienter mutat ad gloriam. Constantem Marini animum nullo modo moveri posse adspiciens tyrannus, parato fornacis incendio eum flammis puniri decrevit. In medio fornacis incendio suum militem Dominus non dereliquit, sed excussa flammarum immanitate de Præsidis apparitoribus triumphavit, & Martyrem mirabiliter liberavit. Martyr autem Domini solutus in medio camini exsultabat, & Dominum pia voce collaudabat. Quod cernens impius dux legionis perfidæ Acquirinus, stridénsque dentibus suis, jubet per tortorem sanctum virum capite puniri: cui tandem cervicem præbuit ultroneus [a].

Circa An. DCCXXXI. Nov. XXIV.

[a] Nimirum Novembris, ut puto, die 24, quo ejus celebritas in Monasterio S. Savini antiquitus recoli consuevit.

INVENTIO RELIQUIARUM S. MARINI.

Ex eodem Breviario ms.

1. HODIERNA die, dilectissimi Fratres, spiritali jocunditate lætemur, quæ de sacrati corporis Martyris Christi MARINI revelatione nobis annua revelatione festiva repræsentatur. Hodie namque hic Martyr beatissimus, licèt requisitus, cum magnæ tamen admirationis miraculo se nobis manifestare dignatus est. Quod qualiter evenit, vel quo ordine factum fuit, quoniam à nonnullis id ignorari non nescio, quo quomodo potuero nescientibus, tam futuris quàm præsentibus, sancti Martyris auxilio suffragatus, manifestare attentabo: quatenus ex consideratione perpetrati miraculi cultu celebrior amabiliórque habeatur dies.

Circa An. DCC XXXI. Nov. XXIV.

2. Cùm igitur beatissimus Martyr Marinus Dei dispositione suâque electione à loco in quo primò sepultus fuerat, huc transportaretur, & tam superna declaratione, quàm miraculorum attestatione, non mediocri venerartione ab omnibus susciperetur; illi venerabiles Patres, videlicet antecessores nostri, per quos hujus loci cura tunc temporis administrabatur, ditari thesauri tanti adeptione, timentes ne fortè aliquo modo, vel maximè Nortmannorum incursione, qui suis de sedibus temporibus illis sæpe incertisque vicibus prosilientes populabantur quæque loca attingere poterant, eo privarentur; recondiderunt terræ eum quàm secretiùs potuerunt, non solùm autem illum, verùm etiam beatissimum Martyrem Savinum, jam de Biturica civitate relatum, ubi barbaricæ dictæ superiùs incursionis timore ab hujus loci senioribus delatus, per triginta annorum curricula illatæ perditionis & persecutionis finem operuerat. necnon venerabilem egregiúmque versificatorem PRUDENTIUM, quem ab Hispania referunt ab Imperatore CAROLO Magno in has regionum partes fuisse delatum: qui qualis quantæque peritiæ vir fuerit, satis ab eo libris editis dignosci potest. Sanctum quoque MAXENTIUM, qui & Adjutor dicitur, quem ejusdem persecutionis tempore occasione quadam huc referunt esse delatum. venerandum quoque ROMARDUM à castello Haylone: ac beatum FLORENTIUM à * Booya insula, in qua claruisse plurimis refertur virtutum charismatibus. Terra itaque omnes hos pariter per diversa Ecclesiæ loca sine aliquibus indiciis, quibus reperiri ulteriùs possent, ut præfati sumus, recondiderunt. In quodam tamen eminentiori ipsius basilicæ arcu adnotaverunt, infra ejusdem septa basilicæ omnium supradictorum Sanctorum corpora conservari.

Corpus S. Prudentii ab Hispania jubente Carolo Magno in Galliam delatum.

* al. Haïa

3. Tempore autem non pauco priùs evoluto factum est, sub sanctæ videlicet recordationis diebus GUNGALDI Abbatis, ut ODO [a] qui sub ejus Patris regimine Præpositi fungebatur officio, cui & in regimine decedenti meruit subrogari; licentiâ & deprecatione ipsius Patris, non modica pecunia ab ALMODE [b] Pictavorum Comitissa, ab hac vita recedente, suscepta quantitate, quatenus eam, quò utiliùs proficere sciret, ad ipsius remedium animæ ordinaret. Qui ex ea hoc instituit, ut Ecclesia meliorateretur, & à statu quo primitus fabricata fuerat, omni parte sui amplificaretur. Cùm jam denique ad id usque perventum fuisset, ut antiquæ fabricationis dejicerentur materiæ, quatenus ædificationis reparandæ fundamenta erigerentur; non primitus tamen hoc fieri delegerunt, donec quæ in eadem credebantur basilica requiescere, Sanctorum corpora reperirentur. Et quoniam super terram nullum apparebat indicium, quo eorum certi fierent repertionis: nullus quoque eorum omnium intererat, nec usquam ab eis repetiri poterat, illa videlicet jam tota generatione decessa, qui ubi recondiri fuerant à quoquam se numquam fateretur audivisse. Quid ergo facerent nesciebant: tamen quo apertiùs arbitrati sunt eos poni potuisse, fodere aggrediuntur. Et cùm jam licèt ceterorum perveniretur facilis satisque compendiosa repertio, beatus tamen Marinus Martyr cum grandi difficultate laboris, & non sine stupotis immensi prodigio repertus est. Facta igitur difficultate beati Martyris corpus inveniendi, reliquis ad votum inventis ac sine grandi molestia effossis, debitáque cum reverentia in Ecclesia collocatis, ad Christi Martyris Marini inquisitionem animos denuo appulerunt [c].

[a] Odo iste alius fuit ab Odone Abbate, qui Canonicos Ecclesiæ S. Martialis monasticis institutis imbuit, ex dictis in Observationibus prævñs.

[b] Hæc est Admodis seu Adalmodis Bosonis Marchiæ Comiti primùm, dein Guillelmo Aquitaniæ Duci nupta ineunte seculo XI. Lege Chronici Malleacensis lib. 2, §. 6, tomo 2 Bibliothecæ Labbeanæ.

[c] Cetera desunt in Breviario ms. in quo hæc Inventio reponitur die 11 Martii. S. Marini ossa, quæ sub ara ipsi sacra latebant, sollemni ritu defossa sunt anno M DC LXXI, die 26 Junii, & in urnula lapidea inventa est hæc inscriptio: INCLYTUS MARTYR MARINUS HIC REQUIESCIT. Reliquiæ in ligneo loculo laminis aureis tecto repositæ.

Circa An. DCCXXXI. Nov. XXIV.

MONITUM.

EXSTAT *etiam in eodem codice historia translationis S. Savini ad diem 17 Januarii, facta post cladem Normannorum, quorum tempore Monasterium in solitudinem redactum fuisse perhibetur. Tum* BONITUS *quidam Presbyter religione animatus*, Ecclesiam beati Martyris reconstruere, locumque ut est hodie *(sic loquitur Auctor)* restituere *cœpit. Denique prosapiâ clarus, rebus inclytus* BAUDULUS Clericus Palatinus, Abbas Monasterii Majoris Turonensis, hereditaria ibidem, maximè in villa nuncupata Serisio jure propinquitatis possidens prædia; *de vulgatis S. Savini reliquiis inquisivit. Hæc tantùm in ms. codice habentur.*

Lubet hoc loco subjicere epitaphia duo, quæ Massiliæ exstant in Monasterio S. Victoris Ordinis S. Benedicti. unum EUSEBIÆ *Abbatissæ Cœnobii S. Quiricii à Johanne Cassiano exstructi prope urbem, quæ unà cum Sanctimonialibus quadraginta, ut pudicitiæ suæ vis ab Saracenis inferretur, nasum sibi præcidit, eodem forsan tempore, quo S. Marinus ab eisdem Barbaris necatus est. Quam loci traditionem confirmat generosa illius heroinæ effigies dimidia facie & naso præciso tumulo imposita cum hac epigraphe:*

Hic requiesset in pace Eusebia religiosa
Magna ancela Domini.
Qui in seculo ab ineunte etate sua vixit
Secolares, annus XIIII. et ubi a Domino
Ellecta est in Monasterio Sanctorum Cyrici
Servivit. annus quinquaginta. Recesset
Sub die pridie Kall. Octobris Indictione sexta.

Sanctimoniales quadraginta, quæ unà cum illa nasum sibi eodem animo præcidêre, jacent in medio sacello B. Mariæ de Confessione, ut vocant: cujus aditus mulieribus interdictus.

In eodem sacello cernitur sepulcrum, & epitaphium Tillisiolæ Abbatissæ in hæc verba:

✠ ✠ ✠

In hoc tumulo sita est Tillisiola
Abbatissa, quæ nominis sui decus
Vita factisque servabit.
Christi ei ia°. Mariam mente
Sec. tua fidem virgo
Virginibus sacris XL præfuit
Annis us XII Āiı̀ı IX X.
Diebus VII Idus Aprilis Indict. VIII.

Seculo VIII. Julii XXIV.

VITA S. SEGOLENÆ

ABBATISSÆ TROCLARENSIS

IN AQUITANIA PRIMÆ,

Auctore anonymo, ejus æquali, ex cap. 17.

Ex ms. cod. Moisacensi & Bibliotheca Lableana.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Segolenæ Vita, * S. Sigoulenæ,

1. BEATÆ SEGOLENÆ * *seu* Sigolenæ *gesta litteris mandavit anonymus Auctor gravis, & quidem ejus æqualis, ut patet tum ex Prologo, tum ex cap. 17. ubi miraculum commemorat se præsente factum à Segolena, quam non semel* Matrem nostram *appellat. Lucubrationem suam nuncupat* ALIPHIÆ *Abbatissæ Monasterii Troclarensis a Segolena conditi, de quo postea.*

memoria & cultus.

2. *S. Segolenæ memoriam nulla produnt veterum Martyrologia. antiquum tamen ejus cultum probant tum subjecta Vita ab optima nota Auctore graviter conscripta, tum vetus index Ecclesiarum & altarium diœceseos Claromontensis, in quo S.* Segolenæ altare in Monasterio Rubiacense *quondam exstitisse legitur in lib. 2 num. 9. tum denique Gaufredus Prior Vosiensis, qui agens* de Sanctis in diœcesi Lemovicensi clarioribus, *hæc habet:* Ecclesia quæ vocatur Monasterium Leolenum, & quædam aliæ, Maximum, SIGULENAM & Sagittarium habere se fantur. *Segolena ut vidua sancta colitur officio sollemni Albiæ in Ecclesia cathedrali, & officio duplici per totam diœcesim.*

ortus & genus. * Albia

3. *Segolena in urbe Albia * seu Albiga in Aquitania, ad Tarnum fluvium, nata est parentibus illustribus: ut quæ* SIGIBALDUM Episcopum & BABONEM Albiensium Ducem *fratres habuit. Eam Antonius Dominicius S. Arnulfi Mettensis Episcopi cognatis adnumerat in lib. de Ansberti familia cap. 8. eidémque patrem* GODINUM, *matrem* DODINAM *in prævio stemmate attribuit. id quod fa is refellitur ex hac vita, in qua Segolenæ pater* CHRAMSICIUS *non semel nominatur.*

Ætas.

4. *Quo tempore vixerit Segolena, non facilè quis definierit. In ejus Actis laudantur* SIGIBALDUS *Episcopus,* BADO *Albiensium Dux, germani ejus;* EVANTIUS *&* GISLOALDUS *Abbates. ut de nullius ætate certa potest ferri sententia. Cujus sedis Episcopus fuerit Sigibaldus, ignoratur. Sigibaldus Mettensis Episcopus ab anno fere* DCC XVIII *ad* XLII generosis ortus natalibus *dicitur. Verùm à pago Albigensi remotior est civitas Mediomatricum, quàm ut Sigibaldus Mettensis, podagra alioqui dolore impeditus, sororem in pago Albigensi demorantem invisere potuisset tam sæpe, quàm id de Sigibaldo Segolenæ fratre scribitur.* Evantii *Abbatis æquè ac aliorum notitia etiam obscura. Exstat apud Henricum Canisium in tomo 5 antiquarum lectionum* epistola Evantii Abbatis *contra Hispanos nonnullos in Cæsaraugusta partibus agentes,* qui sanguinem animalium immundum judicant, & carnem mundam esse dicunt. *An fortè Evantius in Vita Segolenæ memoratus? nam epistolæ scriptor non fuit Evantius ille Viennensis Episcopus, qui obiit anno* XI *Childeberti; nec Evantius à Fortunato laudatus. siquidem auctor in epistola sua citat* librum Pastoralem sancti Gregorii, *qui liber pontificatu Evantii Episcopi Viennensis vixdum editus à Gregorio erat. certè nec Gregorius Magnus tum dicendus* sanctus.

Monasterium.

5. *Monasterii Troclarensis à Segolena conditi locus æquè obscurus. Ejus tamen situm conjicimus ex loco* Insula *dicto, quò Sanctimonialium cadavera humanda deferebantur. Quippe antiquitus non in ipsis Cœnobiorum claustris, sed extra, mortuorum corpora sepeliri mos erat. Atqui visitur etiam nunc* Insula *opidum ad Tarnum fluvium octava fere leuca infra Albigam: & in adversa fluminis ripa vicus S. Martini, quo in loco (ut veri simile est) conditum erat Troclarense Parthenium: cujus Oratorium sancto Martino, Ecclesia beatæ Mariæ sacrata erat. ex capp. 18 & 22. Paschalis Papa*

secundus in litteris concessis Ottoni Abbati Monasterii sancti Victoris apud Massiliam conditi, inter alia memorat Cellam sanctæ Segolenæ in diœcesi Albigensi. *quo nomine forsan intelligis* la Grave, *Baronia titulum, cujus loci Ecclesia hactenus sancta Segolena nuncupata est. Vixit in Cœnobio suo sancta Segolena* secundùm priscorum Patrum instituta *cap. 12, seu* juxta institutionem sanctæ Regulæ *cap. 13. quo nomine Benedictina designari solet.* SAECULO VIII. Julii XXIV.

PROLOGUS AD ALIPHIAM ABBATISSAM.

SÆPIUS mente devota, reverenda mihi sacratáque Christo ALIPHIA, cum choro sodalium Monacharum tibi commisso, imperitiæ meæ imperatis, ut almæ Matris nostræ SEGOLENÆ, meo studere stilo texere gesta. Nefas tamen esse credo, si tam sancto desiderio minimè paream. Quæso ergo ut conatum meum vestris orationibus juvetis. Igitur Deo juvante, qui dixit, *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis;* adgrediar implere quod postulastis. Et multa quidem ipsius beatissimæ mihi narratione comperta, & à memetipso visa; nonnulla etiam venerabilium Sororum discipularum suarum quæ ei ab adolescentia servierunt, relatione prolata didici in hoc opere. Et ut legentibus fastidium amputarem, studui sub compendio brevitatis, rustico quidem sermone, de virtutibus prædictæ Dei famulæ pauca de plurimis narrans, multis cognitam reddere veritatem. & si minus expleta utiliter fuerint quæ præcepistis, meam potiùs difficultatem quàm inobedientiam accusetis. Ecce, ut jussistis, habetis exiguam dictationem. Nunc igitur vivendo sequi quisque appetat, quod legendo scire festinat. Dignitatem igitur vestram obsecro, ut cum semel legeritis, judicio peritorum decorentur*, ut apta legentibus fiant.

Matth. 10. 19.

Auctoris fides.

* al. deponantur

INCIPIUNT CAPITULA.

Saeculo VIII. Julii XXIV.

INCIPIT CONVERSIO SEU TRANSITUS S. SEGOLENÆ Abbatissæ, cujus corpus pago Albiensium quiescit, & est transitus ipsius VIIII Kalend. Augusti.

CAPUT I. AD conversionem seu correctionem mortalium multum prosunt exempla bonorum, quibus ædificatur homo varias consectari virtutes. Si enim ad boni incitamentum divina quibus admonemur præcepta deessent; pro lege nobis Sanctorum exempla sufficerent. Hoc à sæculis egit Rex auctor æternus, ut famulorum suorum famularúmque famam commendaret perennem, & ut futuris temporibus exempla illorum memoriæ commendando ventura soboles gloriaretur. Igitur quoniam tantæ Matris SEGOLENÆ adgredimur texere gesta, erit nostrorum arbiter dictorum virtutum largitor immensus, qui ei munera vitæ perennis gratiâ suâ largitus est. Igitur beatissima Segolena fuit ex urbe Albiensium natalibus nobilis, religione nobilior. quæ cum suis parentibus brevi commanens tempore, & ab ipsis infantiæ rudimentis studiosis laboribus operibúsque pro sexu instituta, juncta est matrimonio annorum circiter duodecim; sublimémque genere, divitiis atque moribus GISLULFUM nomine sortitur jugalem. Nubit ergo terreno homini, nec tamen separatur à Rege cælesti: plus participatur à Christo, quàm sociata conjugio; subdita Deo, semper monita sectans Sacerdotum; timens ne à Domino degradaretur, cùm mundi gradu proficeret. Transeunte igitur spatio temporis, jam felicissima pro caritate Dei quam prætulerat amori carnis, quam ex toto odiens, fervens spiritu desiderabat placere Deo; ait ad virum suum: O tu vir adolescentiæ flammis exæstuans, omnes facultates meas suscipe. tantùm ut corpus meum liberum efficias, ut perficiam quod est secundùm desiderium meum. Et ille: Adhuc paullispet sustine, & cùm voluntas Dei fuerit, ita postea fiet. Et cùm ipse sancto illustrante Spiritu firmum propositum & tam mirabilem & subitam conversionem frequenter in ea regnare repetisset; gratulans de ejus excellenti desiderio, sciens hanc esse mutationem dexteræ Excelsi, ait: Manus Domini quæ potens est, dirigat omnem actum tuum in bono. age ergo quod agis, operare quod operaris. At illa gaudens ab eodem talem se percepisse licentiam, quod jam ex multo tempore valde cupiebat & desiderabat pro conservando continentiæ proposito, glorificavit omnipotentem Dominum.

Sic Fortunatus in Vita S. Radegundis.

II. Ex illo namque tempore sciens eleemosynis cælorum regna posse mercari, se sua cum facultate eleemosynæ dedicavit, apud quam nec egeni vox inaniter sonuit. Sæpe donans indumenta, membra Christi se tegere sub inopis veste credens: hoc reputans se perdere, quidquid pauperi non dedisset. Tendens adhuc animum ad opus misericordiæ infirmos visitabat, peregrinos advenientes gaudens suscipiebat, in itinere sumtus administrabat, pauperibus omnia gaudens dispensabat, ut læta diceret: *Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in æternum.*

Psal. 111.

III. Quid beatissima egerit circa Sanctorum templa, quæ eloquentia suppleat?

quis sermo explicet, quàm se munificam ea monstravit erga Ecclesiam? SAECUL. VIII.
Vestibus & ornamento quod clariore solebat ferre cultu in sæculo, sacra Julii XXIV.
componebat altaria: deinde quod supererat, Monasteriis dispensabat.

Erat enim vera Domini cultrix. & necesse erat, ut quam Deus perfuderat IIII.
gratiâ, ab omnibus amaretur. Christo igitur cotidie sedulum exhibebat
officium: & si sederet in prandio excubans * jugalem, casu aliquo ut Deo * supple prope.
redderet debitum, se subducebat convivio, quidquid ferret, leve reputans, Eadem Fortunatus de S. Radegunde.
tantùm ne Christo vilesceret.

Quodam tempore adveniente quodam Fratre in urbe jam dicta, reli-
giosa gratulatione beatissima cum reverentia, ut Patrem suscepit spiritualem. V.
& cùm pollens esset ingenio, statim peculiariter ab eo requirit, dicens:
Animam meam servare volo; doce me, obsecro, viam justitiæ. Et ille: In
divina potestate consistit, cui velit Deus doctrinæ verbum dare. Potens &
clemens Deus verum & magnum in animo tuo posuit desiderium, qui
solus potens est perseverantes innovare perenniter & beatificare. Igitur qui
secundùm Deum vult vivere, non quod ei carnaliter delectat, sed quod
spiritualiter ædificat, facit: & quidquid cupit aut agit, non vult ex sua,
sed ex Dei sui voluntate procedere totis viribus concupiscit.

Illa in timore Christi dedita, nempe Spiritu-sancto plena, credens sibi VI.
à Domino impetrare optimam virtutem continentiæ, ait: Scio, Pater,
quia à Deo continentiæ virtus datur; nostrùm verò est petere, suum est
concedere. Ipse Dominus dixit: *Petite & accipietis.* Luc. 11. 9.

Nec longo pòst tempore vir ejus defunctus est. Plangunt servi dominum, VII.
affines proximum. tota quippe domus erat in luctu: illa autem beatissima
sepelivit eum diligentissimâ sepulturâ. Fuit Sancta subdita viro annos cir-
citer decem: de cujus obitu quia graviter contristabatur, consolabatur à
parentibus, & ipsa dicebat illis: Nullo modo consolabor, nisi permiseritis
me omnem sollicitudinem contemnere sæcularem. Illi non causæ Religionis
insistunt, sed denuo conjugii jura sollicitant, ut cum ipsa postmodum tem-
poraliter gloriarentur. Erat interea jurgium inter sanctum propositum
Dei famulæ & parentum sæcularem conflictum. Elegit venerabilis Segolena
potiùs monasticam ducere vitam, quàm in propria domo vivere cum peri-
culo castitatis. Parentes ejus cùm se jam victos cernerent, nec possent re-
sistere suæ proposito voluntatis; volentes nolentésque cui obsistere non po-
terant, sancto ejus desiderio abdicata propria voluntate satisfaciunt. Exsul-
tavit autem Sancta gaudio magno de consensione parentum: & sic in om-
nibus libera effecta, gratias agebat Domino.

Eo sub tempore directam legationem ad Pontificem prædictæ urbis sui VIII.
miserunt parentes, ut ipsam mutata veste Domino consecraret. Qui eorum
agnita voluntate, manu superposita consecravit Diaconam [a].

At verò cùm Dei famula largitâ sibi à Pontifice benedictione domum VIIII.
remeasset, cœpit peregrinationem desiderare, memor illius dominici im-
perii ad Abraham: *Exi de terra tua & de cognatione tua & de domo patris* Gen. 12. 1.
tui, & vade in terram quam monstravero tibi. Mox religiosissima cum lacry-
mis inclinatur ad genua patris sui divino cultui dediti, nomine CHRAM-
SICI, accensáque sancto desiderio his verbis alloquitur: Gloriam hujus
sæcnli quæ sicut flos feni transit, & falsas mundi divitias pro amore regni
cælestis, inspirante Domino nostro JESU-CHRISTO qui omne bonum

[a] Iisdem verbis, sanctus Medardus Radegundem Diaconam consecrasse dicitur apud Fortunatum, cujus verba passim usurpat iste Auctor. De consecratione Diaconetum per manuum impositionem lege Albaspinæi Notas in quædam vetera Concilia. Diaconas in Ecclesia desiisse ævo Attonis Vercellensis Episcopi, id est sæculo x, probat ejus epistola in tomo 8 Spicilegii.

SAECULO VIII. JULII XXIV.

tribuit, delibero contemnere juxta dictum sancti Evangelii, sæculoque renuntiare, & jugum Christi ferre quod ferentibus leve est, cupio, & liberari de sæculi compedibus. Divinitus namque adjuta conniventiâ parentum & vestro permissu, sociare me in sancto ovili cum sacratis Deo Virginibus & ab omni inquietudine sæculi absolutis decrevi, ubicumque potuero, rectiùs Dei servare mandata.

X. Audiens hæc pater ejus, mirari cœpit ignitum igne Domini desiderium ejus & cordis ardorem, & conjungitur * corde. Ipse verò cùm esset senex, de suavi ejus eloquio & visione sui animo non satiabatur, & propter sanctum propositum ejus flendi præ gaudio fiebat necessitas. Et subitò subintrat ei deifica inspiratio, ut suo opere cum fidei gratia Cœnobium, ubi ipsa degeret, loco amœnissimo in prædio suo cognomento Troclatis * construeret. quod ita Domino providente & juvante factum est. Et consolabatur eam paterna affectione & hortabatur, ut in Domino semper fideret, ejúsque imperiis efficaciter obediret. nam exsulem fieri de propria regione non permisit.

*f. compungitur

*al. Troglais

XI. Eo itaque tempore beatissima pulsare cœpit, ut ad desideratum locum perveniret. Itaque domos reliquit proprias, progressa cum sodalibus suis Christo duce cum præcedente psallentium choro. Ovantes omnes cum fide robusta accedunt, & valde propter venerabilem ejus sanctitatem suscepit eam honorificè pater ejus. Deus autem qui fidem & constantiam ancillæ suæ prævideret, bonum ejus propositum ad effectum perduxit. Ingressa est ergo locum: ad quem cùm venisset, cum suis resedit, ibique sola orationibus & jejuniis vacare cœpit, mortificationem in suo corpore ferendo, ut uberius exemplum monstraret. Et non post dies multos congregat ibidem sanctissima non paucas Monachas, quæ in ministerio Dei hymnis & canticis spiritualibus Christum laudarent.

XII. Transacto itaque parvo temporis intervallo, elegit beatissima simul cum suis omnibus secundùm priscorum Patrum instituta regulariter vivere. Quod & præstitit ei Deus, qui voluntatem timentium se semper perficere consuevit, & juxta Apostoli dictum, communia multis omnia erant. Illuc nobilium quæque libenter undique concurrere nitebantur, ut exemplo ejus faleramenta sæculi præsentis & pompam facultatum contemnentes, æterna præmia caperent. Cúmque jam multarum Monacharum societate densaretur, instituitur dies quâ se sancta intra septa Monasterii (ut mos Virginum est) deliberaverat retrudi. Adfuit etiam plebium multitudo: omnes gaudent, omnes exsultant de ejus glorioso proposito.

Act. 2.

XIII. Ex ea die qua Religionis sumsit exordium, cœpit esse in vigiliis promta, in observatione sollicita, in obauditione festiua, in labore devota, in humilitate præcipua, memor præcepti illius: *Qui se humiliat exaltabitur.* Tanta pietas, caritas, mansuetudo, modestia, lenitas, atque sobrietas in ea redundabant, ut si quis cuncta percurreret, ipsam prædicaret tam Confessorem quàm Martyrem. Ergo venerabilem illi præter diem dominicum fuit illi solitum, ut juxta institutionem sanctæ Regulæ, & omnis dies jejuniorum lenticulæ & oleris haberet edulium. Primâ quoque Quadragesimâ, qua se retrusit in cellula, donec fuisset transacta, potum præter aquam atque pyracium non bibit, panem hordeaceum sumsit, quem tamen ipsa coxit & moluit. Cibus ejus legumen & olera, sine olei gutta, exiguæ mensuræ fuit. Cilicium etiam semper interiùs mærens habebat pro linteo*, jugiter Cursum* decantans, discalceata peragebat vigilias: ante se cinerem stratum superjecto cilicio habens, ad caput lapidem pro pulvillo, hoc utebatur pro lectulo. parum autem ei videbatur hoc sustinere corpusculum. Aliis Quadragesimis qualiter gessit, per singula quis enumeret, cùm sint infinita? nam

Matth. 23. 12.

Fortunatus idem habet de S. Radegunde.

* id est pro camisia seu tunica linea

* id est officium divinum

ex

ex quo tempore consecrata est, semper vitam duxit per discretionem austeram usque ad terminum vitæ, ne fortè attritione nimia solveretur, memor illius verbi, non in solo pane hominem vivere, sed satiari verbo vitæ; & velut affluenti dape abundare. SÆCULO VIII. JULII XXIV. *Deut.* 8. 3.

Illud quoque quàm devotè providebat pro salute sua in proximis laborem impendere, non est silendum. Infirmantibus suis vicibus serviebat; ipsa cibos decoquens, ægrotis fæces abluens, calidam porrigens visitabat quod fovebat: credebat se minorem, si se non nobilitaret vilitate servitii. Nam de officiis monasterialibus, in quantum carnis fragilitas non obstabat, nihil sibi placuit, nisi prima serviret. Inter omnium cœtum Monacharum, & religionis studio, & regularis disciplinæ cultu præcipua habebatur. XIIII. *eadem Fortunatus de S. Radegunde.*

Illud quod gessit occultè, proferatur in publicum. Eo itaque tempore duo leprosi conjuges jam cognitâ bonæ opinionis ejus famâ, habentes secum unicam filiam, devotè venerunt ad Beatæ præsentiam: prostrati ad ejus genua, ut dignaretur pro illis Dominum deprecari exorant. Respondit illis benevole: Ille qui dixit, *Volo, mundare*, si vult potest vos curare. Quid plura? sequenti die cùm ipsi signo facto se proderent, jubet Sancta secretissimè vix duabus testibus balneo parato intra fores Monasterii, sic ut nemo perciperet; jussit & servientibus in calidam aquam deponere illos. Remansit autem cum duabus tantùm, sed serviente se sola ægroti simul cum medica. quantum est licitum feminis, à capite usque plantas succincta linteo infirmorum membra combajulat, capita lavans, purgans cutis putredines. Fugabatur lepra, deinde morbidi quos deposuerat, exeunt salubres de tepida. postera verò die ad Ecclesiam venerunt, cute nitentes: gratias pro sanitate quam receperant, Deo agebant. Jubet sanctissima occultare miraculum, quod jam pæne tota civitas referebat in publico; nec passus est omnipotens Deus lucernam occultare sub modio. XV. *Matth.* 8. 3.

Ergo illo tempore quidam juvenis, DADULFUS nomine, sub professione Monachi omnem humilitatem atque innocentiam mentitus accessit, habitavítque aliquamdiu cum venerabili viro EVANTIO Abbate in communi cum Fratribus suis. Exigentibus meritis correptus à dæmone est. Dum ab inimico nequiter torqueretur, Troclaris Monasterium inter manus ad Sanctam defertur curandus: nec data dilatione promeruit quod petebat. XVI.

Patratum est deinceps aliud simile miraculum. Quædam puella cùm ab adversario graviter vexaretur, sequenti die, Sancta orante, nova Christi curatione per summitatem verticis & crepantem cutem, ut cænomyia [a] foras adversario exeunte, sana est reddita. Hoc nobis præsentibus actum est. XVII. *Auctor testis.*

Adjiciatur laudi quod non defuit merito. Quædam puella, nomine CANCIOLA, ancilla jamdictæ Cellæ, dum inimici invasione gravissimè laboraret, & vix ad Dei famulam potuissent hostem rebellem adducere; jubente prædicto viro CHRAMSICO genitore ejus in Oratorium beati Martini intromittitur, & cum ingenti vociferatione statim proclamat: Quousque non cessas persequi nos, Christiana? Tenentes namque se cœpit manibus calcibúsque cædere. Tum ad orationem mox Beata prosternitur. post orationem verò, quam cum lacrymis fudit, commota pietate & fide plena apprehendit eam manu sua: & qui timebatur extimuit. confestim fugato dæmone, integram recepit sospitatem. XVIII.

Nec illud prætereatur quod est facto simillimum. Post aliquantulum XVIIII.

a Forte cynomia, id est cynips seu musca canina.

SÆCULO VIII. JULII XXIV. verò tempus duas mulieres ancillas præfati Monasterii, Pallideam & Palladiam, à dæmone horribiliter correptas, per eamdem famulam suam Dominus curare dignatus est.

XX. Cœpit exinde infirmantium cohors ob sanitatem integrandam eam frequentare. quæ omnium petitionibus parens, orationum medicamine cunctorum ad se venientium infirmitatibus, divino fulta auxilio, curando subveniebat. Exin parvo temporis intervallo quædam Sanctimonialis de Rutenæ urbis territorio, BAUDELONA nomine, dum annis plurimis energumena torqueretur, inspirata divinitus rogavit se ad Sanctæ præsentiam duci. Cùm venisset, præsentatur & traditur, ad genua ejus advolvitur, flebiliter rogans ut Dominum pro salute sua exorare dignaretur. Incumbit beatissima Segolena sine mora orationi, congregatio tota prosternitur. In tantum mora fuit, dum de oratione consurgitur, adest Divinitas, fugatur inimicus, & pòst eadem die sine ullo erroris indicio in eodem Cœnobio suscepta, Christo subdita vitam finivit.

XXI. Quis numeret mirabilia, quæ Christi per eam operatur elementia? Quædam mulier, nomine Regnoalda *, dum jam longo tempore graviter diabolica invasione vexaretur, vix ad Beatæ præsentiam perducitur; voce flebili orat ut à vexatione ipsa ejus mereretur orationibus liberari. Jacebat per triduum jam exanimis, & nihil proficiebat. Quidam verò Frater dixit Beatissimæ: Omni animæ misereri utile est. Imperat denique pater, ut pro infirmæ salute exueret quo induta erat cingulum, & ex ipso eingeretur. Ne inobediens patri appareret, non cenodoxiæ acta vitio, sed ejus parendo imperio exuit se, & cinxit eam; adhibitísque simul Sororibus, pro eâ Domini misericordiam deprecatur. Statim oratio intercessionis impletur, & mulier ab inimici invasione ilico liberatur. Celare sancta humiliter volebat & Deo reddere honorem. Acceptam * ergo mulier sanitatem, omnibus rem gestam patefecit.

* al. Ramnoalda

* accusativus pro ablativo

XXII. Quadam verò die germanus memoratæ Dei famulæ, SIGIBALDUS [a] nomine, virtute venerabilis, ad eam gratiâ exhortationis atque ædificationis cogente caritate accesserat, qui diligebat eam valde. quem Beatissima cum omni gaudio ut virum Dei suscepit. Interea cum omni affectu docebat eam spiritalem doctrinam. Post sermonem autem ædificationis facto jam vespere, cum multis precibus rogat, ut ibi nocte illa maneret. quod vir Dei fieri cum magna humilitate prohibuit. Cúmque hoc Dei famula audisset, contristata ad divinum se auxilium contulit: móxque ingressa B. MARIÆ semper virginis est Ecclesiam, ibique orationi incubuit. Sed omnipotens Deus qualis esset ostendit. Nam post paullo orationem ejus pluvia in locum eumdem ab Oriente venit enormis valde. Tunc vir ille videns, immensitatem pluviæ se ferre non posse, mansit ibi nocte illa. sicque intellexit dona divini muneris ejus meruisse fidem. Cujus rei testis ipse, & plusquàm plures alii sunt.

Idem contigit S. Benedicto Scholasticam visitanti.

XXIII. Proferatur in medium quod gratuletur religio. Eodem verò tempore cùm quidam Frater visitationis gratiâ ad eam convenisset, & dulcia sibi invicem verba vitæ transfunderent, & suavem cælestis patriæ cibum in

NOTA. collatione suspirando gustarent, ait Beatissima: Multi, Pater, ut non ignoras, vitam sine crimine habere possunt, sine peccato non possunt, Apo-

1. Iohan. 1. 8. stolo attestante qui dixit: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos*

[a] Erat is Episcopus, uti intelligitur ex cap. sequenti, disertè verò ex cap. 32. cujus verò sedis? non Albigensis, ut constat ex catalogo Episcoporum Albigensium edito in tomo 7 Spicilegii Acheriani; neque Mettensis, ut videtur, ex dictis suprà. an tandem Cadurcensis? nam post S. Desiderium hiatus est in catalogis. & Segolena post Desiderium vixit.

seducimus, & veritas in nobis non est. Sed, quæso te, pro me Dominum deprecare, quia ipse promisit dicens: *Omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis, & venient vobis.* Ilico de parvis minimisque peccatis, sine quibus esse non possumus, cùm gravia peccata deessent, memor illius Psalmographi præconii, *Peccatum meum cognitum tibi feci;* quæque gessit lacrymans confitetur: cœpitque cum cordis humilitate deposcere, ut ex fide quæ est justitiæ fundamentum, notitia ex ipsis fieret, & sub anuli signaculo divino super altario [a] poneretur. Quid inter hæc Frater ageret, anxio corde pensabat. Armavit mentem fides, docuit impetrare opportona. sigillo signatum opus pluribus præsentibus, de quorum religione nihil dubitabatur, sacro commendavit altario. Pæne coridie saluratem hostiam pro ea eodem anno obtulit, seseque lacrymis ipsa afflixit; vigiliis, jejuniisque constrinxit. piè petenti larga subvenit potestas. Peracto temporis spatio natalis dominici diem exspectantibus qui nunc dono Creatoris supersunt viris venerabilibus, summo quoque Christi Præsule germano ejus, necnon nobili viro GISLOALDO Abbate, in eorum præsentiam tracta est notitia, solorum est signaculum. Sic fides & oratio meruit, ut æterni Judicis virtus qui culpas examinat, fidelis suæ famulæ universa ablueret delicta, & paginolam candori redderet pristino. Conditori agit gratias, qui sic quæsita dona largitur.

(Sæculo VIII. — Joan. XXIV. — Marc. XI. 24. — Psal. 31. 4.)

XXIIII. Alio quoque tempore quædam puella paupercula spiritu ad conversionem venit, quam beatissima libentissimè suscepit. Brevi tempore Monacharum virtutes exæquaverat. Interea subiit in ea cogitatio injecta per diabolum, & permanere in Monasterio nolebat. Quadam die furtim de congregatione discedere volens, ilico impletur à dæmone: sed trementem ad Monasterium reduxerunt Sorores. Cùm coerceri in ea immundus spiritus non valeret, necessitate cogente magnis funibus alligatur. Non immerita pœna fuit fugitivæ [b]; ut quam non cohibuerat fides, funis cohiberet. Incumbit beata Segolena sine mora orationi, tota congregatio prosternitur, obtinetur obsessæ curatio. quæ statim promisit numquam se esse à Monasterio recessuram; atque ex eadem hora in sua promissione permansit.

XXV. Quodam autem tempore cùm esset dies Litaniarum venerabilis, quæ in unum plures Christianos collegerat, erat ibi Dux germanus ejus, BABO nomine, nobilitate & sapientiâ pollens, qui per Albica arva incolas gentes regebat. Dum Tertia celebraretur, mox illuc ingreditur unus ex populo (cujus faciem scio, nomen nescio) qui dæmonio arreptus coram omni populo vexari cœpit, & magnis vocibus clamare dicens: Huc missus sum ut debeam mundari. Hunc propinqui illius flentes omnipotentis Dei famulæ Segolenæ obtulerunt. quo suscepto multis se diebus ac noctibus in oratione dedit. Non post multos dies ita sanum atque incolumem reddidit, ac si in eum jus proprium diabolus numquam habuisset. Divino itaque purgatus est auxilio Dei, dæmon fluxu ventris egressus est.

XXVI. Eo quoque tempore quidam Presbyter, nomine TRANSIMUNDUS,

[a] Non legerat hunc locum Ditmarus Mersebergensis Antistes, cui cùm Bernarius Episcopus *volumen longum, facinoribus suis inscriptum, ac priùs ceteris Confessoribus suis ostensum* aperuisset ac legisset, is schedulâ acceptâ absolutionem commissorum *divina potestate* impertiit: ac deinde schedulam *supra pyxidem reliquiis Sanctorum refertam* posuit, ut eorum interventu peccata confitenti remissio fieret. *Hoc numquam*, Ditmarus addit, *vidi aliquem fecisse aut audivi. Sed quia infirmus atem meam nihil prodesse timui, ad Sanctos intercessores confugi.* Perperam. siquidem ex *divina potestate* sibi commissa impertierat absolutionem. Non longè absimile factum legitur in Vita S. Johannis Patriarchæ Alexandrini, cognomento Eleemosynarii.

[b] Eadem omnino res eisdem fere verbis de Monacho fugitivo refertur à Sulpicio in libro de virtutibus orientalium Monachorum.

 oculorum lumen amiserat, ita ut omnino nihil videret. Admonetur in somnis ut signaret beatissima Segolena ejus oculos. Nocte verò eadem evigilans de sopore, cùm mane facto surrexisset, præcepit domûs suæ familiarissimo ut eum duceret in beatæ Segolenæ præsentiam. Venit itaque & advolvit se pedibus ejus, atque oravit ut pro eo Domini dignaretur exorare clementiam. Fit communis omnium dolor. Ancilla autem Christi Segolena, plena Spiritu-sancto, invocans Trinitatem, orationem breviter fudit. Mox evacuatum tenebris lumen virtutis* implevit, ita ut tractus cùm venisset, nullo ducente recederet. Exsultant parentes miraculo, sanctæ Segolenæ contremiscit congregatio.

*f. virtus

XXVII. Alio quoque tempore dum oculorum quidam puer, nomine Vassus, lumen amisisset, ad hanc omnipotentis Dei famulam Segolenam deductus, intercessionis ejus opem petiit & impetravit. Tunc beata Segolena solito more pro eodem in oratione prosternitur. facta oratione ejus oculos oleo sacto perunxit. Ilico luce reddita, nox cæcitatis abscessit.

XXVIII. Eodem namque tempore quædam Sanctimonialis, SIGITRUDIS nomine, cùm lumen amisisset oculorum, orans beatissima Segolena ad Dominum pro ea, suásque instillans lacrymas, oculos ejus sacro perunxit oleo, & protinus vidit.

XXVIIII. Quodam igitur tempore infelix & infirma puella, ancilla prædictæ puellæ, manibus pedibúsque contractis per terram reptabat. pro qua re quadam die pedibus se beatissimæ Segolenæ parentes ejus prostraverunt, dicentes: Confidimus tibi à Domino nihil esse negandum. funde pias pro ea preces, & salva erit. Quo audito mota pietate, & compulsa parentum lacrymis, noluit sacratissima Segolena denegare. Sola tamen ad orationem prosternitur. Cúmque orationem complesset, porrecta manu levavit puellam pedibus suis, atque omnibus membris recuperatis, ad suum hospitiolum incolumis ambulavit. Nam quantis virtutibus emicuerit, quis valeat enarrare?

XXX. Jam, ut spero, etsi sensu rustico, prolixum sermonem de tantæ Matris conversatione produximus; & tamen ejus meritis digna præconia non valuimus narrare. Nec enim paucitatis* meæ ingenium aut memoria sufficeret universa ejus spiritalia studia, vel in amore Christi profusum desiderium pronuntiare vobis. Sanctissima enim benignâ & sincerâ conscientiâ, quidquid aliis præcepit, ipsa fecit omnia propter Dominum & implevit, ut in die judicii digna esset ei retributio conferenda. Orationi, lectioni, prædicationibus & eleemosynis incessanter insistebat; nec docuit verbis, quod non implevit exemplis. Nam vultu insistebat semper placido & angelico, ita ut secundùm scripturam corde lætante vultus floreret. Numquam otiosa ab opere Dei esse voluit, ut meritò coronâ gloriæ coronaretur. Sed quia jam me ad finem & felicem ejus transitum perducit oratio, pauca perstringam. Factum est autem cùm multas in mundo jam sustineret tribulationes, secundùm quod scriptum est, per arma justitiæ à dextris & à sinistris fidem conservans, cursum consummans, repositam à Christo coronam justitiæ exspectans sibi restitui, desiderabat dissolvi & esse cum Christo.

*l. parvitatis

XXXI. Cùm infirmitas ejus per dies jam plures extenderetur, collecto sanè omnium cœtu Virginum dicit eis: Jam dissolvi cupio & esse in requie. vos
„ autem moneo, viscera mea dulcissima & sancta membra, in Christo vivite,
„ & cum timore Dei spiritalem Regulam perficite. Scriptum est enim: *Maledictus homo qui opus Dei facit negligenter.* Certate introire per angustam
„ portam. Modicum laborate, ut multa recipiatis: contemnite terrestria, ut

Hierem. 48. 10.

cæleſtia conſequamini. O filiolæ meæ, obedientiam cuſtodite, quia inter omnes virtutes vindicat principatum. Caritatem Dei habetote in invicem. humilitatem amate. ſuperbiam abominamini, propter quam & diabolus projectus eſt. Fidem tenete incommutabilem. hæc eſt enim fundamentum omnium virtutum. & ſanctificationem animæ & corporis cuſtodite, ſine qua nemo videbit Dominum. Memores eſtote, ut ſicut nunc tenetur Ordo, uſque ad conſummationem teneatur. Valete in pace, & retentationis * ſolvite obſtacula, ut mihi jam pateant cæleſtia regna.

Sacræ Virg. Jubil. XXIV.

* retentionis

XXXII. Cùmque per ſingulos dies languor ingraveſceret, ſexto die venit vir Dei germanus ejus SIGIBALDUS Epiſcopus ad videndum eam. Cùmque habitu carere vellet, fiſa de cæleſti munere, quod longo famulatu quæſierat, dominici corporis & ſanguinis perceptione animam ſuam munivit, pſalmum quinquageſimum ipſa impoſuit, & pſallere ſuas præcepit virgines. Sic cum precantis voce ad Dominum Spiritu-ſancto monente intuens cælos ait: JESU-CHRISTE unica ſpes orbis, tu hunc gregem multiplica, & perduc me ad regnum gloriæ tuæ. Eâdem horâ exitûs ipſius multæ Sanctimoniales ejus lectulo circumſteterunt, cupientes ejus beatum exitum videre, & viderunt faciem ejus quaſi faciem Angeli. Scriptum quippe eſt: *Qui autem diligunt te, ſicut ſol in ortu ſuo ſplendebunt.* extenſiſque in altum manibus, cælum intuetur repentè mortalibus oculis, fateturque & certiſſimè confirmat, ante lectulum ſuum JESUM-CHRISTUM Dominum conſtitiſſe nimio ſplendore amictum. Cùmque in eum intenderet quem videbat, ſancta illa anima ſic è corpore eſt egreſſa, & Angelorum conſortio conjuncta, adſcendit gaudens in cælos. quod ſignum alia ſunt ſigna comitata. Cùmque corpus ejus ex more ad lavandum fuiſſet nudatum, tanta ſubitò fragrantia in eodem loco mirifici odoris adſperſa eſt, ac ſi illic florum omnium fuiſſent odoramenta congregata, & illic inhabitantes deambulantéſque ſatiaret, & oſtenderet illuc auctorem ſuavitatis veniſſe. In prædio ejus proprio, loco rutiſſimo, cognomento Inſula, in quo genitor ejus fabricaverat Eccleſiam Chriſto, & ipſe conſtituit prædia, quæ ſuſceptionibus peregrinantium deſervirent; illuc juſſit ſuum deportari corpuſculum, ubi ipſa ſanctarum ancillarum Dei multa ſepelierat membra. Subitò ejus agnito obitu tota pæne civitas proruit in lamentum, pater filiam, lamentabantur ſororem fratres *, dominam ſervi. Infertur corpus feretro, vox in laudem Redemtoris effunditur. Tandem egreſſæ cubiculum Dei famulæ, evchentes ſanctum corpuſculum ad locum prædeſtinatum, ſepulturæ tradendum; ante cornu altaris depoſuerunt, & cum omni gloria ſepelierunt. Tunc chori virginum ſua tundentes pectora, dantes mugitus proclamabant: O mors dira, cur tantos hodie perimis, dum à nobis auſers ſanctæ Matris noſtræ præſentiam? Longum eſt enarrare per ſingula, quanta & qualia inibi ſine intermiſſione miracula almæ Matris Segolenæ hactenus cernimus coruſcare. Cùm enim jam propter humata nobilia membra locus ille ſanctificatus ſingulariter meruit illuſtrari, non diſtulit Omnipotens teſtimonium boni operis ejus merito jugiter poſt obitum adhibere.

Judic. 5. 31.

* nim. Sigibaldus Epiſcopus & Babo Dux Albienſium

XXXIII. Cùm ſemel ad ſepulcri caput vas vitreum cuſtos Eccleſiæ aptaſſet, ultra menſuram exuberans, quam vas capere poterat; dono gratiæ liquorem olei reddidit die craſtina cuſtodibus fenore duplicato. Exſtat per tempora cunctis ad gaudium, Fidelibus ad præmium, ægrotis ad remedium. Nam illius merito divinum munus oblatum, vas olei perfuſum jugiter exuberat,

SAECULO VIII. Julii xxiv. ubi sepulta a corpore cotidianis miraculis coruscat. Ægri veniunt, & sanantur; dæmoniaci veniunt, & liberantur; leprosi veniunt, & mundantur; muti veniunt, & loquuntur; veniunt febricitantes, & sanantur. Quæ & in eo tugurio, in quo priùs habitavit, nunc usque, si petentium fides exigit, miraculis coruscat, præstante Domino nostro JESU-CHRISTO, cui est honor & gloria, virtus & potestas & æterna majestas cum Patre unà cum Spiritu-sancto regnante modò nunc & semper, & per infinita sæculorum sæcula, Amen.

a Postea in urbem Albigam S. Segolenæ corpus translatum est, & in theca argentea impositum majori altari Ecclesiæ cathedralis, in qua post S. Cæciliam patronam præcipuam S. Segolena una ex quinque Sanctis Albigensibus præcipuo cultu honoratur. Duos habet vicos sui nominis infra Albigam, utrumque fere ad Tarnum. Sunt autem hi Sancti Albigenses Salvius Episcopus, Amarandus miles, Segolena vidua & Sanctimonialis, Carissima virgo, & Martiana Sanctimonialis, uti ob humanissimo viro domino *Arquier* ejus Ecclesiæ Canonico litteris accepi.

SAECULO VIII. Nov. iij.

VITA SANCTI APPIANI MONACHI CÆLI-AUREI APUD TICINUM IN ITALIA.

Ex ms. cod. Barberineo eruta à Sociis Bollandianis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ auctor parum diligens.

1. APPIANUM *seu* Apianum *Ordini Benedictino, nedum Italiæ ignotum in lucem protulere Socii Bollandiani, editis ejus Actis ex ms. codice Eminentissimi Cardinalis Francisci Barberini, Vitâ scilicet prosaïcâ, Sermone encomiastico, & Carmine historico. Nobis fas erit hoc loco exhibere Vitam prosaicam, quòd in aliis nihil habeatur singulare. Auctor vitæ incertus, incertáque ejus ætas, immo & ipsius Appiani, cujus gesta vellem diligentius explicata. Verùm quòd tulerunt tempora, hoc ferendum nobis est.*

Appiani memoria.

2. *Appiani memoria quotannis die 4 Martii recolitur Ticini in Monasterio quondam dicto Cælo-aureo, nunc S. Augustini, quod primùm Ordini S. Benedicti addictum, postea Canonicis regularibus cessit ab anno* M CC XXI. *Actis S. Appiani deperditis officium commune de eo agunt Canonici regulares tamquam de Confessore Pontifice: putántque corpus ejus ex Sardinia unà cum S. Augustini corpore eò advectum, quod contrà se habere patet ex Actis subjectis, in quibus Appianus Monachus Ordinis S. Benedicti fuisse primùm Ticini in Cælo-aureo, tum Comacli seu Comiaccli (quæ urbs est Italiæ infra Ferrariam inter duos Padi fluvii alveos sita ad mare Adriaticum, vulgo* Comachio *dicta) reclusus devixisse, dein sepultus fuisse prope Ecclesiam S. Gervasii, ac demum translatus in Oratorium S. Mauri, quo ex loco ejus corpus in Ticinense Monasterium relatum est, forsan die 4 Martii, quo die festum ejus celebrant Ticini Augustiniani Canonici, meminitque ejus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ. Nam Appianum obiisse* VIII Id. Novembris *Acta probant. Mirum est, Guillelmum Abbatem Romani Monasterii S. Pauli nullam de S. Appiano mentionem facere in Kalendario sanctorum Monachorum, quod Romæ composuit anno* M CCC LXXII. *De Monasterio Cælo-aureo dictum est ad annum 722, ubi egimus de translatione S. Augustini Hipponensis Episcopi in eum locum. Appianum sub finem octavi sæculi aut sub initium noni vixisse conjectura est.*

1. HIc autem sanctus APPIANUS natione Ligur fuit, & in Monasterio sancti Petri in Cælo-aureo Monachus sanctissimè ordinatus per longum tempus viguit, & super omnes qui tunc temporis erant Cœnobitas latiùs fulsit, & universis Italicis Anachoretis illius temporis excellentiùs enituit. Se cautè & piè custodiebat, & Fratribus Monasterii indagationem diligentissimæ custodiæ nihilominùs impendebat. Omnibus debitor largus exstitit. Monachos regularibus disciplinis instruxit, & bonorum operum exemplis informavit. Clericos verò divinæ legis umbraculo fovit, & scripturarum minister fuit, & serenis promissionibus roboravit. Laïcorum autem periculosis vulneribus calidum fomentum indesinenter adhibuit, levioribus verò plagis mollissima superposuit emplastra. Omnibus quidem, velut opus erat, divina eloquia temperavit. Disciplina enim vel misericordia multùm destituitur, si una sine altera teneatur: sed circa sacri verbi auditores inesse prædicatoribus debet & cum æquitate dulcis pietas, & cum lenitate exasperans justitia. quoniam si solam asperitatem auditoribus ostenderet, & poculum doctrinæ cum nimia amaritudine sitientibus propinaret; hi quia haberent intima præcordia amaricata, & nulla boni saporis dulcedine eadem sentirent refota, in odium horrendè prorumperent, & prædicationem velut viperæ venenum devitarent, & scandalizati discederent. Sed quoniam utriusque habenæ frenum sic sapienter temperavit, quòd cursum à via recta non retorsit; sic terrorem supplicii minando ostentavit, quòd mansuetudinem Dei semper inseruit. sic eos, quos debuit, vehementer percussit, quòd post percussionem, quasi nil mali sentirent, verborum dulcedine sanavit. sic iste doctrinam Dei distribuit, quòd omnibus profuit, & universis congruam sanandi medelam largitus est. Verbo Dei pauperes recreavit, mediocres pleniter refecit, divites & potentes spiritualibus epulis saturavit: ferrea corda domuit, mentes etiam perversorum ad misericordiam commutavit, devotionem humilium ad meliorem prædicando statum provexit. Viduis & pupillis exstitit piissimus & indeficiens consolator. Aliorum profectum suum esse putabat; alienam jacturam velut suam misericorditer deflebat: debilium necessitatibus libenter communicabat, & eorum laboribus gratanter subveniebat. Alienas infirmitates quasi proprias in suo corpore dolendo portabat, exemplum sequens Apostoli: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?*

Sæculo VIII. Nov. VI. Appianus Ligur, Monachus in Cælo-aureo, omnibus prodest. 1. Cor. 11. 29.

2. Occultè verò se macerabat, & clam se in divinis operibus artiùs exercebat, ne videretur ab hominibus qualis & quantus erat. & ne humani sibi subreperent favores æternam quam debebat suscipere remunerationem; ipsius Cœnobii Fratribus artam vitam persæpe etiam dissimulabat. Aliquando carbo vivus, aliquando clarissima lampas nitebat. carbo quidem sibimet ipsi lucet, sed aliis denegat lumen: accensa verò lampas circumquaque anhelabat diffundere flammas. Hic autem in hoc carbo solùm sine luce ardebat, quando quasi per furtum carnem suam acribus stimulis diversi cruciatus imperio perdomabat: lampas verò quandoque micabat, cùm ad exemplum ceterorum lucem boni operis largiter effundebat, secundùm Evangelium: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est.* Tunc verò, cùm Abbati suo sic Sanctus innotuit, totam sui fiduciam in eo post Deum constituit, & toto mentis eum cœpit venerari affectu, ac immensi amoris illum sibi copulavit desiderio. Universam rei monasticæ seriem sibi commisit, & totum divinæ domus consilium sibi credidit, ut secundùm quod sibi melius videretur, prudenter & piè ordinaret.

Carnem suam domat. Matth. 5. 16. res Monasterii dispensat.

SAECULO VIII. Nov. VI Comiaclū mittitur ad procurandas salinas. 3. Tandem accidit, ut pro quadam Cœnobii necessitate Abbas eum caritatis amore vocaret. Frater, inquit, carissime Appiane, scimus enim te verum Dei cultorem esse, & divinæ religionis providum custodem, quem prosperitas non erigit, adversitas non dejicit; aura humanæ laudis non extollit, & mordax vituperatio non corrumpit. omnia verò adversa pro Christo sustinere paratus, & ad omne Dei servitium semper fuisti promtus. nunc devotus suscipe onus fraternum, quod tibi imponimus. vade Comiaclum, & fuga nostram necessitatem, & fatiga te in quantum vales pro adquirendo sale, quia scriptum est: *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Ad hæc sereno vultu beatus Appianus respondit: Legi equidem, dulcissime Pater, quia melior est obedientia quàm sacrificium. & ideo vestrum præceptum non recuso, sed libens & supplex adimpleo. hoc non facio invitus, sed ultroneus: non coactus, sed spontaneus vestræ jussioni devotissimè obtempero, & fraternæ necessitati caritatique deservio. Accepta itaque benedictione & resalutatis Fratribus, iter lætus arripuit, & Comiaclum festinus perrexit. Tunc astutè inchoavit obedientiæ laborem, & susceptæ jussionis obnixè cœpit opus perficere, qualiter Deo placeret, & Fratribus necessarium auxilium exhiberet.

Cellâ inclusus degit, 4. In æstate quidem Comiaclo degebat ad explendam Patris sui obedientiam, nocte diéque divino fervebat obsequio; in hiemali verò tempore jejuniis & orationibus vacans, morabatur in una pago quæ vulgò vocatur Lacus, sed procul ab incolis hujus villæ segregatus in parva una cellula semper clausus erat, & solitariam ibi vitam ducens fixus manebat; & quamvis ibi esset angustatus corpore, jam tota mente dilatatus discurrebat in cælo. quem in terris despectum & angustum coercebat habitaculum, in cælesti apice circumdabat aureum & gemmatum palatium. De cella verò illa numquam vivus exiit, sed immobilis in vita sua semper clausus exstitit: & donec in ejus sancto corpore pius resplenduit spiritus, divinum non prædicationi vacans. cessavit eructare eloquium, & indefessæ prædicationis imbrem spargere mellifluum. Orationibus verò suis impendebat eis cæleste suffragium, & tribuebat eis suæ protectionis adminiculum. Pes itaque Domini effectus est, & butyrum latum resplenduit, quoniam largus prædicator exstitit, & quotidianis admonitionibus fatigatus, auditorum suorum frequentibus obsequiis refotus mansit. Porro ille eorum non curabat obsequia, sed magis diligebat animarum incrementa. Oculus fuit cæco & pes claudo: quia cæcos illuminando prædicavit, claudos verò sustentando opitulavit. Utrumque equidem egit infirmis corporibus sanandis, & animabus in ima delapsis vivificandis. Semper apud Deum ejus assiduum munus fuit veræ rectitudinis, cum ab æquitatis exordio erupetunt flores pietatis.

Virtutibus clarus, 5. Ideo iste sanctus vir in tantum ad spiritualia dona profecit, quia mens ejus ab infimis rebus numquam conculcata decrevit, dum in exterioribus reperit tecta quæ facere potuit. *Et quamvis illius Ecclesiæ regimen non habuit, & Pastoris nomine caruit; tamen divina dispositione fretus & sancto Spiritu instigatus, in opportuno tempore dominicæ familiæ tritici impertivit mensuram, & cælestium donorum, sicut sapiens dispensator, esurientibus exhibuit curam. Aurea itaque gleba fuit, qui tote supernæ gratiæ infusus, ex debito mortis se pulverem esse nullo modo ignoravit. Et idcirco sic se mactavit in corpore, quòd optatum jubar refulsit in mente. Hic namque astutè serpentis servavit indaginem, & simplicis columbæ non amisit mansuetudinem: quia caput suum, Christum scilicet Dei filium diligendo custodivit, & custodiendo amavit; cùm pro ejus dilectione veteres deposuit exuvias, & novum hominem cum suis actibus induit. Iste enim vetustatem pepulit

pepulit culpæ, & novitatem supernæ adeptus est gratiæ. In columba verò factus est mansuetus & simplex, quia rapacitatis studio numquam anxius anhelavit, & mundanæ cupiditati avidus oculos numquam inflexit. Fallacibus sæculi actibus non se applicuit: sed quotidie divini igne amoris succensus, solummodo cælestibus inhians, desideriis & perpetuis æstuans lucris, æterna solummodo cogitabat, & se in divinis obsequiis vigilanter exercebat. Neminem umquam offendit, nulli verò, nisi in solis vitiis, aliquando restitit. Mentem ullius neque in verbo perculit, neque in facto umquam exasperavit: omnibus benignus, cunctis mansuetus, universis etiam devotissimus habebatur. SAECULO VIII. Nov. VI.

6. Felix terra Comiaclensis, in quam talis hospes descendit, quæ talem peregrinum suscepit, quæ talem Patronum sibi cælitus destinatum adsumsit, in cujus ore non est inventum mendacium, nec in quantum se cavere potuit, in se permisit regnare contagium. Quare tanto se in cogitatione subtiliùs constrinxit, quanto & superno Judice districtiùs considerari conspexit. Mentem quippe suam semper discussit, invenire si qua deliquerit quæsivit, ut tanto fieret irreprehensibilis Deo, quanto semetipsum quotidie & sine cessatione reprehendit. Nec tamen hac de re gaudia securitatis sumsit: quia ab illo se videri consideravit, qui in eo & illa vidit, quæ videre ipse in semetipso non valuit. Tandem eodem Sancto sic incessanter agente & in Dei opere ita perseverante, divina pietas quæ eum à tanto labore quiescere voluit, & cælesti bravio remunerare concupivit, non illum in hac militia fatigari distulit, nec in tanta hujus vitæ miseria ampliùs cruciari permisit: sed de ergastulo sui corporis ejus sanctissimam animam vocavit, & inter candidatos cælestium cuneos collocari præcepit, & in curiam supernorum civium sociari animabus felicibus jussit. Sed iste Confessor nullo sciente intra cellulam est defunctus. moritur.

7. Cùm postea notum fuit Comiaclensibus de sancti viri transitu, Præsul advocato populo, ait eis: Filii & carissimi fratres, eamus ad Lacum, quia domnus Appianus Dei fidelissimus miles de hoc sæculo migravit, & ad sedes æthereas Deo gubernante securus adscendit. Unde citò pergamus, & cum omni honore & nimia reverentia illius inæstimabilem thesaurum in optimo reponamus sepulcro. Tunc populus hæc audiens, in nimios lacrymarum fletus devolutus, adeo cœpit lugere ejus sanctissimum obitum propter illius serenissimam benignitatem & propter tantum auxilium, quod animarum & corporum ab eo solitus erat accipere, quòd vix inter singultus verba posset exprimere. tamen lacrymosis vocibus responsum concorditer dederunt Episcopo: Quamvis tam citò pro nostris peccatis nos desereret, & eum cælestis fraternitas adsumeret; vos autem præcedite, & quod ad ejus honorem fieri pertinet, nobis vos sequentibus perficere festinate. Statim Episcopus cum eis ivit ad cellam, ubi sanctum corpus exanime jacebat: cum debitis obsequiis illud lavit, & celebrato decenter Missæ officio sepelierunt in arca saxea juxta Ecclesiam sancti Gervasii Martyris, quæ est sita in confinio ejusdem Episcopatus. Sed illa Ecclesia à paucis tunc frequentabatur, quia ab habitationibus hominum procul sejuncta erat. ab Episcopo sepelitur in Ecclesia S. Gervasii.

8. Ibi pueri & puellæ frequenter conveniebant, non causâ reverendi cultus, sed voluntate exercendi lusus, aut etiam pro colligendis herbis. Tunc verò contigit, quòd quædam puella, quæ cum ceteris puellis, suis scilicet sodalibus, advenerat, juxta arcam sancti Appiani se ignoranter poneret, ut solutionis suæ necessitatem vel humanæ naturæ vellet explere. Et cum cœptæ rei jam operam daret, subitò totum puerulæ corpusculum tantus dolor invasit, & sic eam per omnia membra contraxit, quòd de Loco reverentia cælitus conciliatur.

Saeculo VIII. Nov. VI.

loco misellula se movere non potuit. Pueri autem & puellæ qui cum ipsa venerant, exanimes & stupefacti velut mortui, eam deserentes solam, fugiendo Comiaclum reversi sunt, & Comiacliensibus intimaverunt, quæ puellulæ contigerant. Audito hoc Episcopus est valde attonitus, & Clerus ac populus nimis est commotus. Tunc discalceatis pedibus se præparaverunt cum crucibus & lampadibus atque thymiamatibus & cum reliquo sacro apparatu, venientes ad mausoleum sancti Appiani ut peterent auxilium ejus pro salute puellæ, & pro sui omnium incolumitate. Cùmque illi ad sepulcrum sancti Appiani diu persisterent, & flebiles voces orando effunderent, mox infantula à paralysis morbo soluta est, & pristinæ reddita sanitati. Unde fit omnibus immensa lætitia, & multæ lacrymæ propter gaudium universis exuberant.

Sancto oratorium construitur.

9. Illâ quidem horâ Episcopus invenit cum populo consilium, ut in honore sancti Confessoris unam ædificarent Ecclesiam. Tunc eàdem causâ universi gaudentes construxerunt ei modicum templum, postea omnes pariter pergentes adduxerunt sanctum corpus cum arca, & posuerunt illud cum magna veneratione in eadem Ecclesia.

Corpus inde a Papiensibus furto sublatum,

10. Transacto itaque multo tempore cives Papienses venientes Comiaclum causâ emendi salis, nocturnis horis furtim & latenter intraverunt in eamdem capellam, rapientes beati Appiani corpus: quod ubi in navim gratanter miserant, ad propria securè & licenter remeabant. Cùmque jam vehementer insistendo navigiis ad lacum pervenissent; prædictus Confessor bonæ fidei & constantiæ recordatus, noluit terram illam, videlicet Comiacliensem, suo frustrare patrocinio, & suo destituere gubernaculo. Tanto pondere sacrilegam ibi fixit carinam, & onere sacri corporis tenaciter pressit, ut nullo modo de loco, ubi radicata erat, moveri potuisset. Omnes nautæ navi incumbentes cum remis & furcis atque aplaustris & cum omnibus argumentis, toto nisu vitium dromonem avellere non potuerunt: sed navis fixa & immobilis permanebat. Hoc verò videntes remiges, nimio labore fatigati & grandi pavore percussi obriguerunt: ignorabant quid eis foret agendum. Ilico se cognoverunt immane scelus in ablato sancto corpore perpetrasse, & per hoc tantum eis infortunium contigisse. Ad ultimum territi & confusi inter se statuerunt, ut navis viam commutarent, & iter navis per contrarium verterent: ut aliquis eorum, aut gubernator, vel nauta, non contingeret temos; sed omnes manibus simul cum oculis levatis ad cælum Deum rogabant, ut illuc duceretur navis, quò innueret voluntas Confessoris. Ducta est verò navis ad ripam, quæ sita est contra sancti Mauri basilicam. Populus quidem cum omni supplicatione conveniens sustulit corpus ejus, & collocavit in prædicta Ecclesia sancti Mauri.

navi impositum fit immobile,

depositum in Ecclesia S. Mauri.

Incendium restinctū.

11. Post aliquod verò tempus contigit, ut una domus subito casu arderet juxta murum sancti Mauri. Cùmque ingens focus ita cresceret, & jam per omnes fenestras Ecclesiæ sic intraret, ut Ecclesia in conspectu omnium sine dubio crematetur; per virtutem sancti Appiani omnes flammæ sunt exstinctæ, & Ecclesia ab incendio est defensa.

Dæmoniaca liberata.

12. Post hæc verò quædam mulier arrepta à dæmonio fuit, cujus parentes perduxerunt eam Romam, ut ibi perderet dæmonium: sed ibi à dæmonio non est curata. quæ ferreis vincta catenis à parentibus Comiacclum est deducta, & per sanctum Appianum à dæmone est liberata: & quando accepit salutem, fumum cum sanguine vomuit, & sic multis videntibus per os dæmonem ejecit.

Ferrei circuli feminæ pœnitentis confracti.

13. Alia autem quædam femina venit de Francia ad Ecclesiam beatæ virginis Justinæ, quæ portabat in sinistro brachio circulum ferreum pro

pœnitentia [a] ab Episcopo sibi inditum, & caro brachii in tantum jam supererescebat, quòd circulus pæne totus carne erat coopertus. unde erat ei intolerabilis dolor & cruciabilis pœna. Procedit illa tremens ad ejusdem Virginis sacra limina, ut eam à tanto periculo liberaret: & cùm orasset diutiùs, somnus eam attripuit. Tunc vidit in somnis beatam Justinam Virginem dicentem sibi: Filia, per me non eris saluti restituta. tamen si vis fieri sana, perge Comiacclum, & supplex obsecra sanctum Appianum, ab eo certissimè invenies sanitatem. Cúmque fuisset à somno expergefacta, festina cucurrit, & ad Ecclesiam, ubi sancti Appiani corpus jacebat, devota devenit, & obnixè sanctum Confessorem exoravit, ut tanto cruciatui necessariam misericorditer impenderet curam, & optatam adferret medelam. Statim ferreus confractus est circulus, & brachium ita sanatum, quòd numquam melius fuit. dehinc corpore & mente mulier salvata est. SAECULO VIII. NOV. VI.

14\. Alius verò homo venit de villa quæ vocatur Ustulatus, dæmoniacus, qui per eumdem Confessorem à sævo dæmonio liberatus est. Dæmoniaci duo curati.

15\. Accessit postea alter à dæmone possessus, qui vocabatur Petrus, à cujus malè habitato corpore sanctus vir expulit perfidum hospitem, & effugavit teterrimum spiritum.

16\. Postea venit unus pauper homo Pictaviensis, qui ita erat contractus toto corpore & sic incurvatus, quòd vultum cernuum sursum numquam valebat reducere, neque faciem ut cælum cerneret, poterat relevare; & utroque pede misertimè claudicabat. Acceptis itaque in manibus duobus baculis, accessit confidenter ad tumulum beati Appiani, & clara voce ait: Sancte Appiane, optime Christi Confessor, qui in virtute Dei multas te rogantibus infirmitates depellis, & diversis languoribus diversa remedia adhibes; me ad tuum auxilium venientem clementer suscipe, & nodosa vincula contractionis meæ potenter dirumpe, ut per tuam sanctissimam opem saluti sim redditus, & tibi valeam promissum adimplere obsequium. Hoc verò finito sermone, sanus statim est erectus, & per omnia membra pleniter sanatus. Sed antea quàm sospitatem haberet acceptam, promisit se sancto Appiano omnibus diebus vitæ suæ deservire. Transcurso itaque non multo tempore post impetratam medelam, cum machinationibus & mendatiis locutus est Antistiti, sic dicens: Domine Pater, volo vestram benedictionem & licentiam, ut vadam & videam parentes meos: eis autem visis, citiùs revertar. Cui Episcopus: Tu promisisti Sancto qui te incolumitati restituit, de ejus servitio numquam te exiturum esse. Cui iste ait: Verum est, domine Præsul, quod recolitis. nolo mutare votum, nec promissam cupio pervertere sententiam. tantùm liceat mihi meos videre parentes: postea perficiam quod promisi, explebo quod vovi. Episcopus itaque importuno tædio ejus affectus & multis pravitatibus quassatus, quasi coactus concessit ei eundi & redeundi licentiam. Tunc iste stultus cupiens violare promissum, intravit in Ecclesiam, ut Missam audiret, & iter inciperet. Audità verò Missà exiit de Ecclesia. ante januam ibi correptus acriùs & duriùs est à paralysi, quàm antea umquam fuisset: totus contractus manibus & pedibus & dorso misetabiliter permansit. Populus autem, qui erat in Ecclesia, apprehendens cum magno gemitu portavit eum in Ecclesiam ante altare sancti Appiani, ibique jacuit usque ad vesperam. Celebrantibus verò Clericis vesperam, auditus est eis magnus illius contracti misertimi

Contractus sanatus,

voto fracto iterum affectus,

iterúmque curatus.

[a] Ejusmodi pœnitentiæ exempla passim obvia reperies in Actis hujus Sæculi: cujus pœnitentiæ usus jam ab ævo Gregorii Turonici Episcopi vulgatus, (ut patet ex lib. de gloria Confessorum cap. 87, ubi de quodam fratricida ferreis circulis alligato in annos septem) perseveravit usque ad sæculum XI, testante Goscelmo in historia translationis S. Augustini Episcopi Cantuariensis.

SECULO VIII. Nov. VI. stridor, quem recuperando salûtem emisit. Omnes itaque ad eum festinantes venerunt, & repererunt illum sanum, & extenso sudore nimio repletum, & utrisque manibus sancti Appiani Confessoris arcam tenentem.

Cæca lumé recipit. 17. Præterea quædam mulier venit de Lacu, visu privata, quæ ab eo clarissimè illuminata est. Plurimos ibi febreticos curavit, & innumera mirabilia fecit, & usque in hodiernum facere non desistit.

18. O Appiane verissime Confessor, Anachorita egregie, gloriose miles, decus & salus patriæ, quanto nunc tripudio exsultas! quàm pulcris modò vestiris indumentis, & gemmato diademate coruscas! olim in mundo renuisti gaudia carnis, nunc lætus triumphas cum Angelis. quondam vitasti terrena lucra, modò securus possides perpetuas & cælestes divitias. nunc nites infra aulam Imperatoris æterni, & jubilas inter paradisi delicias. gaudium sortiris inter cæli cohortes, & inter æthereos milites aureus fulges. Nempe non timuisti frigus, dum viveres in sæculo: quia si timeres, modò sine dubio mendicares. & non observasti ventum, neque considerasti nubem: quoniam si ventum metueres, non seminares; & si considerasses nubem, numquam meteres. Certè si adimplesti jussum, accepisti promissum: centuplum accipies & vitam æternam possidebis. Unde, benignissime Christi serve & Dei fidelis amice, devotis mentibus te obsecramus, ut tuis orationibus piis Deum nobis placabilem facias, propitium reddas, exorabilem restituas, ejúsque clementissimas aures ad nostras necessitates supplicando inclines: ut nobis de præteritis piè indulgeat, de præsentibus misericorditer parcat, & de futuris omnino custodiat: qualiter sub tuis patrociniis muniti, cælestis regni efficiamur municipes, & supernorum agminum mereamur esse consortes. Iterum iterúmque tuum postulamus devotè suffragium & necessarium valde adminiculum. da quod petimus, impende quod rogamus. protege nos paterno affectu à maligni hostis repentino incursu: prosterne ejus crudeles insidias, ne nos invadat sæva ejus rapacitas. Repelle itaque debitas plagas a nostris finibus, ut populus tua ope adjutus hic protegatur sub alarum tuarum umbraculo, & postea frui per te lætetur cælicolarum collegio.

dies obitûs. 19. Obiit beatus Appianus, pius Christi Confessor & sacratissimus Monachus, octavo Idus Novembris, regnante verò Domino nostro JESU-CHRISTO, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

MONITA QUÆDAM
IN SEQUENTES VERSUS
ET RELIQUA MONUMENTA HISTORICA.

1. RELIQUUM hujusce Partis seu Tomi occupabunt Poematia quædam, tum Anonymi de Pontificibus Ecclesiæ Eboracensis in Anglia, tum Frodoardi de Pontificibus Romanis, tum Herigeri fragmentum de S. Ursmaro: quibus Poëmatiis selecta succedent monumenta & diplomata nonnulla ad historiam nostram illustrandam.

2. Poëta iste anonymus qui de urbis Eboraca primordiis, déque primis ejus Ecclesia Pontificibus ac Sanctis carmen edidit, discipulus fuit Ælberti Episcopi, qui Egberto successit anno DCCLXVII, obiitque post annos quatuordecim: cui morienti Auctor ipse adfuit. Poëmatium istud haud inelegans è ms. codice Monasterii S. Theoderici prope Remos eruit noster Christophorus Daubin, *quod integrum referre non visum est necessarium, sed tantùm ea quæ adjecit historiæ venerabilis Bedæ, à quo cetera mutuatus est.*

Porro Auctorem istum ideo huc retuli, quòd agat de Pontificibus & Sanctis nonnullis Ordinis nostri, cui tum Eboracensis Ecclesia erat addicta, ut in Actis Alcuini probandum erit Sæculo insequenti. Istius Poëmatis inscriptio sic se habet in cod. ms. HISTORIA ANGLICA CARMINE HEROÏCO A QUODAM SAPIENTE FACTA. *Suum ipsius nomen præfixerat Auctor, ut patet ex iis quæ de Ælberto præceptore suo scribit.*

3. *Anonymum excipiet* FRODOARDI *fragmentum de Pontificibus Romanis ob rationem in Parte prima hujus Sæculi relatam ad annum 731, ubi de Gregorio secundo, quo in loco pollicitus sum me daturum in calce hujus Tomi versus Frodoardi de Pontificibus Romanis à Gregorio II ad Leonem VII, in quo desiit Frodoardus. Fragmentum istud, uti & alia quædam in Sæculo nostro secundo, excerpsi ex apographo pervetusto Bibliothecæ RR. PP. Carmelitarum Excalceatorum suburbii nostri Germanensis: quo in codice habentur versuum libri quatuordecim, (exceptis libro primo & initio secundi, quorum folia avulsa) de summis Pontificibus à B. Petro ad Leonem VII, interjectis elogiis plurimorum Sanctorum, qui sub singulis Pontificibus floruerunt. Frodoardum verò istorum versuum conditorem non alium esse à Frodoardo Remensi Canonico, qui Historiam Ecclesiæ Remensis & Chronicon Normannorum scripsit, constat tum ex ætate hujus Auctoris, tum ex argumentis hinc inde sparsis per hos versus, quæ eadem in historia sua commemorat Frodoardus; tum denique ex ejus epitaphio, quod apographo Carmelitano subjectum est.*

4. *Ad hæc fragmenta quædam referam ex* HERIGERO *Abbate Laubiensi, qui libros duos de vita S. Ursmari Abbatis metro edidit sub initium sæculi* XI, *idémque res gestas S. Landelini Laubiensis Monasterii conditoris etiam versibus reddidit. Utramque hanc Herigeri lucubrationem ex Bibliotheca percelebris Monasterii S. Vitoni apud Verodunum accepi beneficio religiosi ac eruditi viri Bartholomæi Senoci Theologiæ Lectoris, amici mei, qui seriis licèt studiis occupatus, operi nostro suppetias ferre non cessat. In ms. codice ad me transmisso legitur hæc inscriptio:* IN CHRISTI NOMINE INCIPIT VITA S. URSMARI CONFESSORIS ATQUE PONTIFICIS, VENERABILIS HERIERI (*legendum* HERIGERI) ABBATIS INDUSTRIA METRO HEXAMETRO HONORIFICE' COMPOSITA, *nimirum duobus libris, uno de virtutibus, alio de miraculis S. Ursmari. Primi libri hoc exordium est:*

Primò supremum mira vertigine cælum
Afflans cuncta Dei fecit sapientia summi.

Post secundum librum in eodem exemplari continenter subjicitur eodem metri genere VITA S. LANDELINI *cum hoc initio:*

Ingenitus Genitor per Verbum cunctícreator,
Et Genitus regnans nutu fabricata gubernans.

Quæ Vita, tametsi Auctoris nomen non præferat, Herigeri tamen esse persuasum habeo tum ex simili metri specie, tum ex eadem quam utrobique adfert Auctor etymologiam Crispiniensis *Monasterii à* crispantibus *(ut putat)* aquis *fontis, à Sancto in eo loco eliciti. Certè Herigerum Vitam S. Ursmari metro edidisse, aliáque multa scripsisse constat ex continuatione Chronici Laubiensis, quod exstat in tomo 6 Spicilegii. Cur verò utramque hanc Herigeri lucubrationem non retulerim integram illud in causa fuit, quod præter excursus quosdam morales ingratos nihil habet diversum ab Actis sive S. Landelini, quæ in secundo; sive S. Ursmari, quæ in hoc tertio Sæculo exhibuimus, exceptis quibusdam versibus, quos post Frodoardum referemus.*

5. *Denique postremo loco accedent monumenta quædam historica, fragmentum scilicet ex ms. Historia Trevirensi scripta sæculo* XII, *& diplomata seu Placita quædam Francorum Regum primæ stirpis ac secundæ ex primariis instrumentis à me excerpta, ad illustrandam historiam tum Archiepiscoporum Trevirensium ex Ordine nostro adsumtorum, tum Regum Franciæ, de quibus in hujus Tomi Præfatione dictum est.*

FRAGMENTUM HISTORIÆ
DE PONTIFICIBUS ET SANCTIS
ECCLESIÆ EBORACENSIS,

Scriptæ à Poëta anonymo, Ælberti Episcopi discipulo, circiter annum DCC LXXXV.

Ex ms. cod. Monasterii S. Theoderici prope Remos.

Auctoris invocatio. CHRISTE Deus, summi virtus, sapientia Patris,
Vita, salus, hominum factor, renovator, amator,
Unica lingua Dei, donorum tu dator alme;
Munera da mentis, fragili da verba Poëtæ,
Irrorans stolidum vivaci flumine pectus,
Ut mea lingua queat de te tua dicere dona.
Te sine nulla valet dignum quid dicere lingua.
Vos quoque suppliciter cives contestor olympi,
O Sancti, populus fortis, gens diva Tonantis,
Victrices aquilas cæli qui fertis in arcem,
Æthereo Regi regalia dona ferentes,
Qui vestri causâ sacratum sponte cruorem
Fuderat in terris, ut vos salvaret ab umbris,
Inque Dei Patris secum deduceret aulam;
Mecum ferte pedes, vestris componite carmen
Hoc precibus: patriæ quoniam mens dicere laudes,
Et veteres cunas properat proferre parumper
Euboricæ taris præclaræ versibus urbis.
Eboraci conditio. Hanc Romana manus muris & turribus altam
Fundavit primò, comites sociósque laborum
Indigenas tantùm gentes adhibendo Britannas.
Nam tunc Romanos fecunda Britannia Reges
Sustinuit meritò, mundi qui sceptra regebant:
Emporium. Ut foret emporium terræ commune, marísque,
Et fieret Ducibus secura potentia Regni,
Et decus Imperii, terrórque hostilibus armis:
Esset ab extremo venientibus hospita portu
Navibus Oceani longo sua prora remulco,
Navita qua properans ut sistat ab æquore fessus.
fluvius & commoda. Hanc piscosa suis undis interluit Usa,
Florigeros ripis prætendens undique campos.
Collibus & silvis tellus hinc inde decora,
Nobilibúsque locis habitatio pulcra salubris,
Fertilitate suî multos habitura colonos.
Qoò variis populis & Regnis undique lecti
* *f.* Certatim Sepulcri * veniunt, quærentes divite terra
Divitias, sedem sibimet, lucrúmque, larémque.
Brittones incolæ, Hinc Romana manus turbatis undique sceptris
Postquam secessit, cupiens depellere sævos
Hostes, Hesperiæ Regnum sedémque tueri;

Urbis tunc tenuit ſceptrum gens pigra Britonum.
Quæ fere continuis Pictorum preſſa duellis,
Servitii pondus tandem vaſtata ſubivit:
Nec valuit propriis patriam defendere ſcutis, à Pictis vexati,
Vel libertatem gladiis revocare paternam.
Eſt antiqua, potens, bellis & corpore præſtans, Saxones auxilio vocant.
Germaniæ populos gens inter & extera Regna,
Duritiam dicti propter cognomine Saxi.
Hanc placuit Ducibus donis conducere Regni,
Ut foret auxilio patriæ, pavor hoſtibus atque.
Ore favet vulgus clamoſo mobile ſtatim,
Et bona collaudat patrum conſulta ſuorum.
Atria gazarum rumpunt regalia, genti
Mittere dona parant ignotæ, quò magis illi
Annuat, ut placitæ feriant ſibi fœdera pacis.
Aſt indigna vident tantis exenia votis.
Legatos exire jubent, vada ſalſa carinis
Jam ſulcare citis; dulci formidine vota
Ingeminant lacrymis: quoniam ſic ipſe monebat
Libertatis amor, patriæ ſpes ac redimendæ.
Quid jam plura canam? properans exercitus ecce
Venerat undoſi vectus trans æquora ponti,
Subſidium ſociis referens, hoſtemque nefandum
Expulit, & vicit multis poſt bella triumphis,
Donec Picto ferox timido ſimul agmine fugit. Pictos fugant à Saxonibus ſubacti.
Hæc inter majora dari ſtipendia poſcit
Externus ſibimet miles. hæc cauſa duelli
In ſociam fuerat gentem convertere ferrum,
Et ſegnem populum patrio depellere Regno.
Hoc pietate Dei viſum, quòd gens ſcelerata
Ob ſua de terris patrum peccata periret,
Intraretque ſuas populus felicior urbes,
Qui ſervaturus Domini præcepta fuiſſet.
Quod fuit affatim factum donante Tonante.
Jam nova dum crebris viguerunt ſceptra triumphis, Gregorio curante,
Et Reges ex ſe jam cœpit habere potentes
Gens ventura Dei; rexit tunc temporis almus
GREGORIUS Præſul, toto venerabilis orbi,
Eccleſiæ ſedem Romanæ maximus, atque
Agrorum Chriſti cultor devotus ubique,
Plurima perpetuæ diſperſit ſemina vitæ.
Vomere nec ſolùm Latios confregerat agros:
Sed bonus atque pius peregrini cultor agelli,
Oceani tumidos ultra ſulcavit aratro,
Pectora divini fluctu gentilia verbi Saxones ad Chriſtum adducti.
Arida mellifluis perfundens arva fluentis:
De quibus æquorei potus hauſere Britanni.
Jam ſibi perpetuæ, Chriſto donante, ſalutis
EDUIN interea veterum de germine Regum,
Euboricâ genitus, dominus per cuncta futurus,
Pulſus in exſilium fugit puer invida Regna.
Oroma * gentilis qua viderat ipſe ſupernum, * viſum

Nocte soporata solus dum tempore quodam
Anxia corda gerens curis, loca congrua deinde
Et tacitus sedit sublustri lumine lunæ:
Vir stetit ignotus habitu, vultúque repente
Ante oculos juvenis, verbísque adfatur amicis.

Cetera latiùs descripta reperies apud Bedam in historia lib. 2 cap. 12 & seqq. item alia quæ Poeta iste commemorat tum de Regibus Nortanhumbrorum, tum etiam de Sanctis qui eorum tempore floruerunt, tum denique de Episcopis Eboracensibus PAULINO, CEDDA, WILFRIDO, BOSÂ & JOHANNE; *copiosius Beda ipse refert, à quo Poëta noster carminis sui argumentum mutuatus est. Satis sit reliqua istius poëmatis prosequi à Vilfrido ejus nominis secundo, Johannis successore, in quo desinit Bedæ historia.*

JOHANNES EPISCOPUS.

Multa alia, ut referunt, hic fecit signa JOHANNES,
Quæ modò non libuit brevitatis jure referri.
Diximus hic tantùm posuit quæ Beda magister
Indubitanter fide, texens ab origine prima
Historico Anglorum gentes & gesta relatu.
Consenuit postquam præfatus Episcopus ille,
Tunc alio juveni sedem concessit honoris,
Atque Monasterium devoto corde petivit,
Condignámque Deo vitam complevit ibidem.
Juráque tunc tandem terræ peregrina relinquens,
Est patriæ proprius cælesti redditus heres [a].

VVILFRIDUS JUNIOR EPISCOPUS.

Presbyter egregius successit jure Johanni
WILFRIDUS, heres patri dignissimus almo.
Qui priùs Euboricæ fuerat Vice-domnus & Abbas:
Postea sed magno meritorum culmine fretus,
Pontificis summi condignus sumsit honorem,
Ornavitque gradum meritis & moribus almis.
Plurima nam titulis sanctæ ornamenta venustis
Addidit Ecclesiæ, rutilo qui vasa decore
Apta ministeriis argentea jure sacratis
Fecit, & argenti laminis altare crucésque
Texerat auratis: nolénsque abscondere gazas,
Prudens Præsul eas divino impendit honori.
Hæc pius Euborica faciens Antistes in urbe,
Ecclesias alias donis ornávit opimis.
Nec minùs ille pio curam de corde gerebat
Multiplicare greges, Domini præcepta securus,
Doctrinæ monitis, exemplis atque coruscis.
Hos mentis dapibus, illos sed carnis alebat:
Hos fovet æthereis, illos carnalibus auget,
Ore manúque simul, donorum largus utrísque,
Rem pietatis agens duplici moderamine Rector;
Omnibus acceptus, venerandus, honestus, amatus.

[a] Johannis res gestas habes superiùs ad annum 721, quo eum decessisse probatum est. Vvilfridi junioris ejus successoris, cujus meminit Beda in historiæ lib. 5 cap. 24, acta hactenus fere ignota fuêre. Nihil enim de eo commemorant Vvillelmus Malmesburiensis Monachus Thomasve Stubbesius in libro quisque suo de Eboracensibus Episcopis: nisi quòd Thomas ait, eum sui decessoris Capellanum fuisse ante pontificatum, ac sedisse temporibus Osrici & Ceolredi Regum Nortanhumbrorum per annos quindecim. Hinc verò discimus, Vvilfridum Ecclesiæ Eboracensis Vicedominum & Abbatem fuisse. ac proinde in ea Ecclesia præter Episcopum exstitisse Abbatem, qui Monachis eam occupantibus præerat. Vvilfridi junioris memoria fit in Fastis Anglo-Benedictinis Maii die 9.

At

At sua facta bonus postquam compleverat ille
Pastor in Ecclesiis, specialia septa petivit,
Quò servire Deo tota jam mente vacaret:
Contemplativæ seséque per omnia vitæ
Dans, mundi varias curásque reliquit inanes.
Et quamvis ipso resideret corpore terris,
Attamen ex omni jam mente manebat olympo,
Pervigil exspectans cælestis præmia vitæ,
Tempore quæ certo, vita præsente peracta,
Sumserat angelicis cælo transvectus in ulnis.
Hic pastoralis posuit dum pondera curæ,
Tradidit Ecgberto venerandæ jura cathedræ, Egbertus Episcopus.
Quem sibi Pontificem fecit succedere summum.
Hic fuit Ecgbertus regali stirpe creatus;
Nobilium coram sæclo radice parentum,
Sed Domino coram meritis præclarior almis.
Dives opum terræ, miseris quas spargit egenis,
Ditior ut fieret cælo, dum colligit illas.
Qui curas inopum devotus semper agebat,
Pauperibus tribuens devoto pectore gazas,
Quas terris perdens, sibimet condebat olympo.
Hic erat Ecclesiæ Rector clarissimus, atque
Egregius doctor, populo venerabilis omni.
Motibus electus, justis affabilis, atque
Efferus in pravos, mitis simul atque severus.
Sacris divisit vicibus noctésque diésque,
Impiger assiduè spatiosis noctibus orans,
Missarum celebrans sollemnia sancta diebus,
Inque Dei domibus multa ornamenta paravit.
Illas argento, gemmis vestivit & auro,
Serica suspendens peregrinis vela figuris.
Sacravítque probos altaribus ipse ministros,
Ordinibus variis celebrent qui festa Tonantis,
Davidisque alios fecit concinnere canna *, * an carmē
Qui Domino resonent modulatis vocibus hymnos.
Cujus frater idem Tyrio nutritus in ostro,
Sumserat Adbertus gentis regalia sceptra Eadberti Regis frater.
Qui dilatavit proprii confinia Regni,
Sæpius hostiles subigens terrore phalanges.
Tempora tunc hujus fuerant felicia gentis,
Quam Rex & Præsul concordi jure regebant,
Hic jura Ecclesiæ, Rex ille negotia Regni.
Hic ab Apostolico humeris fert Pallia missa:
Ille levat capiti veterum diademata patrum.
Fortis hic, ille pius: hic strenuus, ille benignus.
Germanæ pacis servantes jura vicissim,
Ex alio frater felix adjutus uterque.
Rexit hic Ecclesiam triginta & quatuor annis,
Ille annis tenuit ter septem sceptra parentum: Anni regiminis utriusque.
Ambo felices meritis in pace sepulti.
Temporibus primis præfati Præsulis hujus,
Presbyter eximius meritis, cognomine Beda, Bedæ mors & elogium.

Astra petens, clausit præsentis lumina vitæ [a].
Qui mox à puero libris intentus adhæsit,
Et toto studiis servivit pectore sacris.
Utpote septennem quem fecit cura parentum
Arta Monasterii Girvensis claustra subire,
Cui jam præclarus CEOLFRIDUS præfuit Abbas.

Ceolfridi Abbatis obitus.

Qui peregrina petens Christi deductus amore,
Mortuus est exsul Linguanæ in finibus urbis,
Atque condigno felix tumulatus honore est.
Cujus corpus erat post tempora multa repertum
Integrum penitus, patriámque exinde reductum.
Ergo Monasterio Beda nutritus in illo,
Ornavit teneros præclaris moribus annos.
Discere namque sagax juvenis, seu scribere semper
Fervidus instabat, non segni mente laborans:
Et sic proficiens est factus jure Magister.
Plurima quapropter præclarus opuscula Doctor
Edidit, explanans obscura volumina sanctæ
Scripturæ, necnon metrorum condidit artem;
De quoque temporibus mira ratione volumen,
Qui tenet astrorum cursus, loca, tempora, leges.
Scripsit & historicos claro sermone libellus,
Plurima versifico cecinit quoque carmina plectro.
Acta mente, fide veterum vestigia Patrum,
Semper dum vixit, directo est calle secutus.
Hujus vita quidem qualis fuit antè Magistri,
Claro post obitum signo est patefacta salutis.

NOTA.

Æger enim quidam Patris dum cingitur almi
Relliquiis, penitus peste est sanatus ab illa.

Te quoque Pierio tangentes, BALTHERE, plectro,

Baltheri anachoretæ res gestæ.

Et tibi, Sancte, locum nostris in versibus istum
Signantes petimus, placida tu mente tenero,
Et rege nunc nostram pelagi per cærula cymbam
Inter monstra maris, scopulosas inter & undas,
Ut possit portum portans attingere tutum.

Est locus undoso circumdatus undique ponto,
Rupibus horrendis prærupto & margine septus,
In quo bellipotens terreno in corpore miles
Sæpius aërias vincebat Balthere turmas,
Quæ sibi multimodis variabant bella figuris.
Qui tamen intrepidus hostilia castra relisit,
Tela malignorum, semper crucis arma beatus
Belliger opponens, galeam scutúmque fidei.

Vir pius ille quidem quodam dum tempore solus
Incubuit precibus, meditans cælestia tantùm;
Horribilem subitò strepitum simul atque fragorem
Audivit, veluti vulgi erumpentis in hostes.
Tunc anima ex superis cujusdam nubibus ejus
Ante pedes cecidit, nimio tremefacta timore,

[a] Hinc confirmatur epocha superiùs præstituta de morte Bedæ venerabilis in anno Christi DCC XXXV. quo anno Egbertus, qui ante annos quatuor Vvilfrido successerat, Pallium à Gregorio tertio accepit. Lege Notas Usserii in epistolam Bedæ ad Egbertum.

Quam mox turba minax ingenti horrore secuta est,
Cum variis miseram pœnis torquere volentûm.
At Pater ille pius placidis amplexibus illam
Arripuit gremio, statimque inquirit ab illa
Quæ esset, cur fugeret, faceret vel quæ mala. cui tunc
Respondit: Levita fui, sed mente maligna
Feminea amplexus manibus sum pectora tantùm,
Et culpam erubui juvenis in carne fateri. Nota.
Nunc idcirco feri duris incursibus hostes
Post triginta dies me me torquere sequuntur.
Nec captata fui, sed nec secura remansi.
Tunc terrebat eum clamans ex hostibus unus:
Non hodie effugies, nec si tenearis in ulnis
Petri, sed meritas patieris, pessime, pœnas.
Sanctus at irascens Petri convicia propter,
Hæc ait: Ecce minor meritis sum centies illo
Principe apostolico: sed de pietate Tonantis
Confidens, dico tibi, trux & sæve tyranne,
Non hodie portabis eam sub tartara tecum.
Tunc pius interventor humo prosternitur, atque
Cum lacrymis Domino pro culpa supplicat illa.
Nec priùs ille preces desistit fundere sacras,
Quàm propriis animam ferri vidisset ocellis
Altiùs angelicas cæli super astra per ulnas.
Par quoque jam veteri signúmque æquabile signo
Hoc de Patre pio gessit clementia Christi.
Nam velut æquoreas Petrus calcaverat undas,
Sic huic evenit. Gradiens nam tempore quodam
Rupis in excelsæ prærupto margine casu,
Contigit ut caderet: sed fluctibus ille marinis
Suffultus, graditur siccis super æquora plantis.
Et ceu rura soli premeret, sic ambulat undis:
Jam nisi quòd leniùs susceperat unda ruentem,
Quàm si dura virum accepissent arva cadentem.
Dum ruit, unda fluit, casus ne læderet illum.
Gressibus arva manent, illum ne mergeret æquor.
Ambulat ergo freto solido, ceu tramite terræ,
Donec ad undivagam pervenerat ipse carinam:
Quam mox adscendit securo calle pedester.
Non in veste liqnor, non soccis hæserat humor.
Quod natura negat, hoc dat tua dextera, Christe.
Unda tuo nisu pelagi fit pervia Justis:
.·.·. sed econtra vindex fit gurges iniquis.
Suffert ista humiles, dum devorat illa * superbos. * f. ille
Nunc te sed perimus devoti, Balthere sancte,
Ut sicut unda tuum portabat ab æquore corpus [a].

[a] Cunevvlfi Lindisfarnensis Episcopi anno XVII pontificatûs, regni verò Eadberti Northumbrorum Regis vigesimo, *vir Domini & Presbyter* BALTHERUS, *qui vitam anachoreticam in Tiningaham duxerat, viam sanctorum Patrum ingressus est, migrando ad eum qui se reformavit ad imaginem filii sui pridie Nonas Martias*, inquit Turgotus in libro de Ecclesia Dunelmensi, & quidem anno DCCLVI ex Hovedeno. Colitur in Fastis Benedictinis die 27 Novembris. Reliquiæ Dunelmum translatæ sæculo XI. Lege Bollandum ad diem 6 Martii, ubi situs Monasterii seu eremi S. Baltheri in Scotia reponitur.

Te sanum penitus revehens ad litora nota:
Sic precibus nostras animas evadere fluctus
Mundanos facias, portúmque intrare salutis.
Echa Anachoreta. Claruit his etiam venerabilis ECHA [a] diebus,
Anachoreta sacer, eremi secreta secutus,
Terrenos fugiens jam corpore castus honores,
Ut cum Rege Deo cælestes posset habere.
Angelicam terris vitam devotus agendo,
Multa prophetali prædixit mente futura.
De quo plura vetat narrari musa recurrens
Carminis ad finem, propriíque ad gesta Magistri,
Qui post Ecgbertum venerandæ insignia Sedis
Ælbertus Episcopus. Suscepit, sapiens ÆLBERTUS [b] nomine dictus.
Vir bonus & justus, largus, bonus, atque benignus:
Catholicæ fidei fautor, præceptor, amator,
Ecclesiæ rector, doctor, defensor, alumnus,
Justitiæ cultor, legis tuba, præco salutis,
Spes inopum, orphanísque pater, solator egentûm.
Trux rigidis, blandúsque bonis, durúsque superbis:
Fortis in adversis, humilis fuit inque secundis.
Mente sagax, non ore loquax: sed strenuus actu.
Cui quantum crevit cumulati culmen honoris,
Tantum mens humili sese pietate subegit.
De quo versifico paullo plus pergere gressu
Euboricæ mecum libeat tibi, quæso, juventus.
Hic quia sæpe tuos perfudit nectare sensus,
Mellifluo dulces eructans pectore succos.
Quem mox à primis ratio pulcherrima cunis
Corripuit, rerum summámque vehebat in arcem,
Doctrinæ pandens illi secreta sophiæ.
Is Monachus, Hic fuit ergo satis claris genitoribus ortus,
Ex quorum cura studiis mox traditur almis,
Atque Monasterio puerilibus inditur annis,
Sensibus ut fragilis sacris adolesceret ætas.
De puero nec cassa fuit spes tanta parentum.
Jam puer egregius crescebat corpore quantum,
Ingenio tantum librorum proficiebat.
Sic meritis crescens annis & mente sagaci,
Levita, Jam Levita sacer condigno est ordine factus.
Hunc bene dum felix adolescens gessit honorem,
tum Presbyter, Jura Sacerdotii juvenis suscepit honestus:
Cresceret ut gradibus, meritis qui creverat almis.
Tunc pius & prudens doctor simul atque Sacerdos
Egberti familiaris. Pontificique comes Ecgbert conjunctus adhæsit,
Cui quoque sanguineo fuerat jam jure propinquus.
A quo defensor Clero decernitur, omni
Eboracēsis scholæ præceptor. Et simul Euborica præfertur in urbe Magister.
Ille ubi diversis sitientia corda fluentis
Doctrinæ & vario studiorum rore rigabat:

[a] De isto Echa Anachoreta nihil alibi reperire potui.

[b] Cœna etiam dictus, cujus est epistola 99 ad Lullum Moguntiacensem Episcopum inter Bonifacianas, extátque alia numero 109 ejusdem Lulli ad ipsum.

His dans Grammaricæ rationis graviter artes,
Illis Rhetoricæ infundens refluamina linguæ.
Istos veridica curavit cote polire,
Illos Aonio docuit concinnere cantu.
Castalidâ instituens alios resonare cicutâ,
Et juga Parnassi Lyricis percurrere plantis.
Ast alios fecit præfatus nosse Magister
Harmoniam cæli, solis lunæque labores,
Quinque poli conas, errantia sidera septem,
Astrorum leges, ortus, simul atque recessus.
Aërios motus pelagi terræque tremorem,
Naturas hominum, pecudum, volucrúmque, ferarum
Diversas numeri species, variásque figuras.
Paschalíque dedit sollemnia certa recursu,
Maximè Scripturæ pandens mysteria sacræ.
Nam rudis & veteris legis patefecit abyssum.
Indolis egregiæ juvenes quoscumque videbat,
Hos sibi conjunxit, docuit, nutrivit, amavit.
Quapropter plures per sacra volumina doctor
Discipulos habuit, diversis artibus aptos.
Non semel externas peregrino tramite terras
Jam peragravit ovans, sophiæ deductus amore: **Librorum avidus,**
Si quid forte novi librorum seu studiorum,
Quod secum ferret, terris reperiret in illis.
Hic quoque Romuleam venit devotus ad urbem,
Dives amore Dei, latè loca sancta peragrans. **Romam petit.**
Inde domum rediens, à Regibus atque Tribunis
Doctor honorificè summus susceptus ubique:
Utpote quem magni Reges retinere volebant,
Qui sua rura fluens divino rore rigaret.
Ad sibi sed properans præfinita * facta Magister,
Dispensante Deo, patriæ prodesse, redibat.
Nam proprias postquam fuerat delatus in oras, **Episcopus pius ac diligens,**
Mox pastoralem compulsus sumere curam,
Efficitur summus populo rogitante Sacerdos,
Officiúmque suis meritis decoraverat annis,
Ordinis atque bonus Pastórque repertus ubique est.
Namque tuebatur divinum cautus ovile,
Ulla ex parte lupus Christi ne læderet agnos.
Ille quibus sacri præstabat pabula verbi,
Ne sitis atque fames ullo vexaret acerbo:
De gregéque errantes eremi per devia vasta
Ad Domini caulas humeris revehebat amicis;
Nolentésque sequi placido sermone vocantem
Insequitur juris terroribus atque flagellis.
Nec Regi aut Ducibus justus parcebat iniquis,
Sed neque decrevit curarum pondera propter
Scripturas fervens industria prisca legendi:
Factus utrumque, sagax Doctor, pius atque Sacerdos.
Sensibus hos augens, illos & moribus ornans.
Nec Pater adveniens in tantum culmen honoris, **nihil de priori vita remittit.**
Vestibus atque cibis veterem mutaverat usum:

Deliciosa nimiis fugiens, nec vilia valde-
Sectatus fuerat, medio moderamine gandens.
Ecclesias ornat & instaurat.
Nec minùs interea vario ornamenta decore
Addidit Ecclesiis, fidei fervore repletus.
Namque ut bellipotens sumsit baptismaris undam
EDUIN Rex, Præsul grandem construxerat aram,
Texit & argento, gemmis simul undique & auro,
Atque dicavit eam sancti sub nomine Pauli
Doctoris mundi, nimiùm quem Doctor amabat.
Hoc altare sarum supra suspenderat altum,
Qui tener ordinibus tria grandia vasa novenis:
Et sublime crucis vexillum erexit ad aram,
Et totum texit pretiosis valde metallis.
Omnia magna satis, pulcro molimine structa,
Argentique meri compensant pondera multa.
Ast altare aliud fecit, vestivit & illud
Argento puro, pretiosis atque lapillis:
Martyribúsque Crucique simul dedicaverat ipsum.
Jussit ut obrizo non parvi ponderis auro
Ampulla major fieret, quâ vina Sacerdos
Funderet in calicem sollemnia sacra celebrans.
Ast nova basilicæ miræ structura diebus
Præsulis hujus erat jam cœpta, peracta, sacrata.
Hæc nimis alta domus solidis suffulta columnis,
Suppositæ quæ stant curvatis arcubus, intus
Emicat egregiis laquearibus atque fenestris,
Pulcráque porticibus fulget circumdata multis,
Plurima diversis retinens solaria tectis,
Quæ triginta tener variis ornatibus aras.
Hoc duo discipuli templum, Doctore jubente,
NOTA. Ædificaverunt EANBALDUS & ALCUINUS, ambo
Concordes operi devota mente studentes.
Hoc tamen ipse Pater socio cum Præsule templum
Antè die decima quàm clauderet ultima vitæ,
Lumina præsentis Sophiæ sacraverat almæ.
Eanbaldus successor. Ælberti secessus.
Ergo ministrator clarissimus Ordine sacro
Præsul perfectus meritis plenúsque dierum,
Tradidit EANBALDO dilecto lectus alumno
Pontificâle decus, sibimet secreta petivit
Septa, Deo soli quò jam servire vacaret.
Libros suos Auctori committit.
Tradidit ast alio caras super omnia gazas
Librorum nato Patri, qui semper adhæsit,
Doctrinæ sitiens haurire fluenta suetus:
Cujus si curas proprium cognoscere nomen,
Fronte sua statim præsentia carmina prodent [a].
His divisit opes diversis sortibus. illi
Ecclesiæ regimen, thesauros, rura, talenta:
Huic sophiæ specimen, studium, sedémque, librósque,
Undique quos clarus collegerat antè Magister,
Egregias condens uno sub culmine gazas.

[a] Poëtæ nomen haud apparet in ms. cod. Monasterii S. Theoderici.

Illic invenies veterum vestigia Patrum,
Quidquid habet pro se Lario Romanus in orbe,
Græcia vel quidquid transmisit clara Larinis:
Hebraïcus vel quod populus bibit imbre superno,
Affrica lucifluo vel quidquid lumine sparsit.
Quod Pater Hieronymus, quod sensit Hilarius, atque
Ambrosius Præsul, simul Augustinus, & ipse
Sanctus Athanasius, quod Orosius edit avitus:
Quidquid Gregorius summus docet, & Leo Papa;
Basilius quidquid, Fulgentius atque coruscans;
Cassiodorus item, Chrysostomus atque Johannes.
Quidquid & Althelmus docuit, quid Beda Magister,
Quæ Victorinus scripsêre, Boëtius; atque
Historici veteres, Pompeius, Plinius, ipse
Acer Aristoteles, Rhetor quoque Tullius ingens.
Quid quoque Sedulius, vel quid canit ipse Juvencus,
Alcuinus & Clemens, Prosper, Paulinus, Arator,
Quid Fortunatus, vel quid Lactantius edunt.
Quæ Maro Virgilius, Statius, Lucanus & Auctor,
Artis Grammaticæ vel quid scripsêre magistri;
Quid Probus atque Focas, Donatus, Priscianúsve,
Servius, Euticius, Pompeius, Comminianus.
Invenies alios perplures, lector, ibidem
Egregios studiis, arte & sermone magistros,
Plurima qui claro scripsêre volumina sensu:
Nomina sed quorum præsenti in carmine scribi
Longius est visum, quàm plectri postulet usus.
His ita dispositis complens sua tempora summus
Antistes, totus meritis maturus & annis,
Post annos binos, menses simul atque quot annos,
Ex quo sæpta sacer Præsul secreta petivit; Moritur anno post quarto,
Discipulis coram Pastor, Patriarcha, Magister,
Transit ad æthereum lætus feliciter aulam.
Hanc tamen hanc citiùs lugubris, mea fistula, partem
Desere, ne pereas lacrymarum gurgite mersa.
Dum propetas portum velis hucusque secundis,
Quid memorare studes nobis mæstissima fata?
Cùm subitò ante oculos cunctis mors invida nostros
Lumina supremo clausit veneranda sopore
Pontificis summi, nostri Patris atque Magistri.
O nobis ô nigra dies! ô clara sed illi!
Nos sine Patre dies orphanos ille reliquit,
Fletibus, exsilio, duróque labore gravatos.
Reddidit ast illum patriæ Patríque superno
Fletibus, exsilio, duróque labore solutum.
Jam cui Christus amor, potus, cibus, omnia Christus;
Vita, fides, sensus, spes, lux, via, gloria, virtus.
Qui decimo & quarto summi dormivit in anno anno XIV. pontificatûs.
Ordinis accepti, octavo sub sole Novembris,
Dum gravis illa dies sexta fulgebat in hora.
Ejus ad exsequias magnum concurrerat agmen,
Cum Clero Præsul, populus, juvenésque, senésque,

Patris honorificè curantes condere corpus.
O Pater, ô Pastor, vitæ spes maxima nostræ!
Te sine nos ferimur turbata per æquora mundi,
Te duce deserti variis involvimur undis,
Incerti qualem mereamur tangere portum.
Dum sol nóxque sibi cedunt, dum quattuor annus
Dividitur vicibus, crescunt dum germina terris;
Sidera dum lucent, trudit dum nubila ventus;
Semper honos nomenque tuum laudesque manebunt.

Ecstasis cujusdam Monachi Eboracensis.

Sic ego dum volui certo te fine, Thalia,
Claudere, res nostris occurrit gesta diebus.
Fessa licèt paucos quapropter adhuc cane versus,
Atque mei pueri causam succinge parumper,
Cui quoque præsentem testem me contigit esse.
Ergo fuit quidam juvenis nutritus in urbe
Euborica, simplex animo, sed fervidus actu;
Quique meæ vexit puerilis tempora vitæ:
Consilio solus quadam qui nocte suetis
Insistit precibus Christi Genitricis in aula.
Tunc lux alma domum subitò repleverat illam,
Et cum luce simul venit vir vestibus albis,
Fulgidus adspectu, statu sublimis honesto,
Et blandis juvenem nimio terrore cadentem
Elevat alloquiis, librúmque ostendit apertum.
Perlegit hunc juvenis. dixit cui codice clauso
Candidus ille: Sciens iterum majora videbis.
His dictis subitò nitidus disparuit hospes.
Hinc quoque post aliquos non longo tempore menses
Percutitur juvenis currenti peste per artus,
Ægrotúsque diu dubia sub morte jacebat,
Angustis retrahens perituram naribus auram.
Inque meis recubans manibus, tunc spiritus ejus
Est raptus subitò, corpúsque remansit inane.
Post spatium rediens, iterum sed membra movebat;
Et mihi narrabat, quidam quòd duxerit illum
Ad loca pulcra nimis, multos ubi vidit ovantes
Ignotos notósque simul: sed maximè sanctæ
Illius Ecclesiæ lætos agnovit alumnos.
Qui mox suscipiunt placidis complexibus illum,
Et secum penitus semper retinere volebant.
Sed citò ductor eum converso calle reduxit
Ad proprium corpus, dicens quòd solis ad ortum
Jam melius habiturus eris: de Fratribus alter
Sed hodie moriturus erit, cujúsque paratam
Vidisti sedem. juvenem nec sermo fefellit.
Nam citò convaluit dum sol rutilabat ad ortum:
Ante diem medium fuerat sed mortuus alter.
Ille statim juvenis parvum post tempus, eodem
Anno percutitur populantis peste doloris,
Atque mihi statim morbo prædixit in illo:
Hac lue jam moriar, citò carnis claustra relinquam.
Nec secus evenit, quoniam vis magna doloris

Crevit

Crevit, & extremam juvenem deduxit in horam.
Qui tenui moriens animam traducere flatu
Dum cœpit, fuerat vigilans è Fratribus unus,
Vir probus & verax, vidit qui culmine ab alto
Deſcendiſſe virum facie ſeu veſte coruſcum,
Et poſuiſſe ſuum mox os morientis ad ora,
Blandiùs amplexus manibus quoque membra cubantis:
Regreſſúſque animam ſolvens de carcere carnis,
Evexit volitans ſecum ſuper aſtra polorum.
Hæc ego nauta rudis teneris congeſta carinis,
Per pelagi fluctus & per vada cæca gubernans,
Euboricæ ad portum commercia jure reduxi,
Utpote quæ proprium ſibi me nutrivit alumnum,
Imbuit & primis utcumque vetentet ab annis.
Hæc idcirco tibi propriis de Patribus atque
Regibus & Sanctis ruralia carmina ſcripſi.
Hos pariter Sanctos rerigi, quos verſibus iſtis
Deprecor, ut noſtram mundi de gurgite cymbam
Ad portum vitæ meritis precibúſque gubernent.

FRODOARDI CANONICI REMENSIS
FRAGMENTUM
DE ROMANIS PONTIFICIBUS.

De GREGORIO Papa II, & de S. BONEFACIO Doctore & Martyre.

GREGORIUS poſt hæc ſumit ſacra jura ſecundus,
Vir cælebs, doctus, ſenſu facundus & ore:
Jam pridem imperio notus, jam dogmate clarus,
Corde pio prudens, virtutis robore conſtans,
Hoſtis aberrantûm, defenſor recta ſequentûm;
Interiora ſtudens, ſed non externa relinquens.
Mœnia qui aggrediens urbis reparare, coquendis
Calcibus inſiſtit; trabibúſque labore petitis*, *è Calabria
Baſilicam Pauli renovat, reſtaurat & aram,
Et colit ornatu, relevat prohibérque ruinas
Templorum plures, lapſúmque reducit honorem.
Sanctorum * turmas revocat, cæli agmina cogit. * Religioſorū congregationes
Germanas vocat tenebris ad lumina gentes:
Quîs Præſul verbique ſator BONEFACIUS almi
Dirigitur, mortíſque novo ſole effugat umbram.
Gallorum Eccleſias pietatis luce venuſtat,
Remenſem, & dignas* quas cenſet faſcibus ornat. *Treverenſem & Rotomagenſē.
Martyrióque auctus, virtutis agone coruſcat.
Primitiæ gentis Germana ab origine Princeps* *Teuto Dux Bajoariorum
Culmen apoſtolicum petit, & ſacra limina Petri.
Pontificis monitis ſummi exhortante tyrannum*, *Regē Langobardorū

Præstita firmantur primæ patrimonia Sedi.
Civiles strepitus urgentiáque extera bella
Cynthia terrifico præmonstrat tincta cruore.
Scinditur Imperium*, rectus præfertur iniquo:
Belligeræque manus fuso agmine sanior exit
Pars victrix: pacis veneranda insignia * surgunt,
Priscorúmque fides celebri decoratur honore.
Tibridis horrificis ripas superantibus undis,
Frugiferas circum glebas ferus occupat imber,
Pervadítque vias, hortos, munimina, villas;
Evertitque casas, terrétque abigítque colonos,
Arbusta ac segetes; rapit altæ mœnia Romæ.
Inde subit vallum, & muros transscendit, & ipsas
Lymphans lympha tenet fluctu bacchante plateas.
Non illis agros licitum exercere diebus
Agricolis, infausta terunt mæsta agmina festa*.
Papa gravi motus querularum murmure vocum
Insistit precibus, legátque ad sidera vota.
Nec cœptis animum removet certamine victum:
Dum cogit propriis Tiberim se reddere metis.
Increpitat Bardos, fera pectora munere & ore
Demulcens, mites consultibus & prece servans
Imbuit, ædificat: hujusque operâ apta * receptant.
Surreptorum aufert * opus, fraus fraude labascit.
Externos etiam benedictio lata * triumphos
Concelebrat Papæ, victores spongia * Francos
Dum reddens Agarenorum tutatur ab armis,
Participes ferri neque læsos vulnere tantùm,
Prostratis tali vacuis pro tegmine pancis.
Constantinopolim longa obsidione gravatam,
Hæc fera barbaries bellóque faméque repressa,
Incœptis obstante Deo confusa reliquit.
Concilium crudele calet, dolus in nece Patris *
Cuditur: Imperii mox hostibus oppida cedunt.
Proditur impietas, plectuntur Numine summo
Participes, laqueísque suis foveáque parata
Captantur, feritásque in vertice versa furorum est.
Ecclesiam spoliari opibus protectio Papæ
Impedit. unde iterum Primatum fraude petitus
Eripitur, Christíque immunem dextra tuetur.
Nec toties fraus victa silet: sumuntur in ipsum
Arma Deum, decorísque jubetur iconia prisci
Vastari, quacumque * norat pictura triumphos.
Augusto faveat Præsul, vel gratus amore
Decidat, aut gradibus celsóque recedat honore.
Rejicit, expugnat, temnitque profana Sacerdos:
Intrepidúsque manet ferventibus undique telis.
Hæret Pastori grex impia jussa refutans,
Fortiter & vita pro Præsulis atque salute
Decertans, error damnatur: ponere Regem
Papa vetat, bonitate ratus scelera improba verti.
Sternuntur seductores, abiguntur iniqui.

* Per Anastasium & Theodosium
* Imagines
* atia
* castellum à Langobardis pervasum Romani recipiunt
* id est dolosorum frustratur fructum
* collata
* Spongia qua mensa Pontificis tegebatur, missa Duci Francorum pro benedictione, distributa exercitui, qui victor factus est.
* Papæ
* ubicumque signat victorias Christi Martyrúmque

Consilium ferale, Dei moderamine cassum
Destruitur, sed fraude ferum * clementia Patris
Protegit, atque Sacerdoti suffragia crescunt:
Barbaricámque * manum jungit sibi Roma sodalem,
Auxilióque Patris vitæ discrimina prodit.

* Eutycium Patricium
* Langobardorum

Præsul at egregius potiora levamina quærens,
Prodiga pauperibus largitur dona patronis,
Incumbens precibus, votis & sedulus instans.
Nec durus populo, grates dependit amori,
Hortatúrque pius fidos persistere cœptis.
Sic sibi, sic Domino servabat corda suorum.
Tum Sutrinse doli captum per tetia castrum
Assidnis Papæ monitis scriptisque benignis
Redditur, atque Petri Paulique offertur honori.
Primatum diram feritatis fœdere fraudem
Luciferum * capimus flammis signâsse cometam.
Consultum crudele subit, Romámque Ducésque
Barbaricæ subici manui: tradatur iniquis
Justus, in insontem sontes grassentur honorem.
Consilii pars impletur, capiendáque restat
Roma: sacer dum se solum pro civibus offert;
Præsidióque hærens supeto, Regem petit hostem,
Quærentisque neci dare se conspectibus infert.
Quem Christo moderante piis affatibus urgens,
Emollit fera corda, vigens pietate benigna
Sternit, & exsultat vestigia * facta tyrannum
Austeræ posito mentis periisse tumore;
Promisisse gregi, nil se latum ire sinistri,
Regalésque Petri cultus cessisse decori;
Dimisso supplicâsse humilem diademate Regem.
Obtinet inde petens recipi Rex Præsulis hostem.
Accipit Exarchum Pater, infensúmque tuetur;
Eripit adversis, fulcris solatur amicis;
Servat consiliis, regit exornatque triumphis.

* quia Lucifer versus est in cometam. non est propriū alicui stellæ esse cometam: sed diversæ stellæ solent in cometas converti. *Sirm.*
* ad pedes corruisse

Cæsaris ingrati fraudes sub funere Papæ
In patulum veniunt: qui stemmata * ducta figuris
Palmarum * Christi fuscare, vel ignibus atris
Obruere insistens, punit defendere nisos:
Pontificémque pium GERMANUM assensa jugare *
Vitantem, sacris abicit, sociúmque furoris
Aris adsciscit. Quem scriptis arguit urgens
Præsul apostolicus, nec deterrere procacem
Absistit *: sit, ni redeat, pellendus honore.
Nec silet Augusto, facinúsque remittere suadet.

* Imagines
* victoriarum
* jungera
* cessat

Inclyta præterea Patris hujus tradita gesta
Templa Dei circa, cultúmque operámque sacrorum.
Ille Monasteriis cœtus legésque relictas
Restituit, ponens proprio nova castra * paratu,
Maternamque domum divinis ritibus aptat,
Et facit heredes cæli in patrimonia cives.
Ornatus adhibet, gemmis sacra vasa decorat;
Pauperibus largitur opes. Subit æthera dives:
Tristitiam terris migrans, dat gaudia cælis.

* Monasterium S. Agathæ

*Acta SS. Ord. S. B. Saculum III.**

De GREGORIO Papa tertio.

CULMINIS hunc ſequitur virtutum & nominis heres:
Manſuetus, ſapiens, divina lege renidens;
Laudibus expertus, ſenſúſque nitore politus;
Hortator cultorque boni, tutorque Fidei;
Prodigus indiguis, & paupertatis amicus;
Captivorum emtor, pupillorum bonus altor,
Religionis amore vigens, pia pectora ſolans.
Inſiſtens Patris exſequiis de funere raptus
Eximitur, lectúſque ad regmina ſumma vocatur.
* Imagines Admonet increpitans Reges in ſigna * ſalutis
Crudeles, pavidum monitúſque efferre verentem
Legatum cenſens, opus integrat, improba damnat
Imperia, Eccleſiæque monilia rite tuetur,
Quæ ſcriptis monitiſque jubet veneranda reponi.
Arguit hinc Proceres iterum crebróque monendo,
Nec legatorum pedicis quit mens ſacra Patris
Averti, penetrant dum ſcripta palatia, Reges
* uſurpantem Juráque captantem * fervore monenria ſontem.
Imperat Auguſtis, dat Chriſti inſignia ſignis.
Erigit Eccleſiæ ſpecimen, cultúmque decoris
* Reliquias Augens, admittit Juſtorum pignera * toto
Orbe petita ſoli, meritos decernit honores,
Continuáſque preces grata & præconia fundi.
Aggregat implentum cæleſtia munia turmas:
Inſtaurans rurilis ditat ſacraria donis,
Ornat culturâ, quamplurima lapſa reformat.
Dilatans fabricas, largo locupletat honore.
Civibus auxilium Domini ac ſuffragia Regis
Providet humani, Francorúmque advocat aulam.
Mœnia reſtaurat, tutamina præparat urbi,
Bella premit ſedans animos; prece, munere mulcet,
Eccleſiæ compage ligat titubantia membra.
Sic bene diſpoſitis directo tramite rebus,
Internis atque externis moderamine comtis,
* Monaſteriis Inſtructiſque poli caſtris * ac lumine cultis,
Emeritus petit æternam poſt bella quietem.

De ZACHARIA Papa.

ZACHARIAS ſanctus ſanctum, mitiſque benignum,
Clementem ſequitur clemens, & parcere promtus
Iraſci tardus, ſævis pia reddere ſuetus.
Ut genitos pater amplectens vulgúſque, ſacróſque,
Ponere non trepidans animam ſeſe hoſtibus offert.
Mirificat turbas, premit enſes, rapta receptat:
* Longobardos Victos eripiens, inimicos * pace ſerenat.
A quibus obſequium ſumens, victórque regreſſus
Lætificat plebem, Chriſtóque rependit honorem.
Motibus hinc iterum crudis diróque furore,

Barbaricis animis in tristitia bella relapsis,
Præsul item petitur, servandis cuttere gnatos*. *l. gnarus
Nec remoratur iners: legaris munere pacem
Procurat, non obtenta Christo urbe relicta
Pacis abit: patriæ fidens orator & altor
Præmittit socios, propero quos calle secutus
Excipitur pompis regali culmine latis.
Turgida divino charismate pectora sedans,
Quæsitis gaudet, religiones luce venustat,
Perceptæque refert Christo præconia palmæ.
Delatum decus excelsi sub honore triumphi
Attollens Dominus, versutum subtrahit hostem *, * Hilprandum nepotem Liudprandi Regis
Admovet heredem, cumulat per longa quietem.
Tempora pace Pater florens, facta domata farcit:
Atria dilatans, opibus sacraria replet.
Instaurat fabricas, venerandis templa figuris
Ornat, lapsabunda novat, priscum auget honorem.
Aulæis dat apostolicas vetnare columnas:
Codicibus divis armaria sancta refercit,
Ditat sacra, colit partis penetralia lychnis.
Veste Petri gemmis autóque gravi induit aram,
Auratis operit velis, variόque decore.
Argento ditem appendit rutilante coronam.
Regalem solito Legatis visitat urbem *, * Constantinopolim
Illustrans fidei * titulis, dans vincula* pacis. *Synodicis epistolis * conditiones
Adventu quorum turbatio cedit, abacta
Fraus; scelus, insidiæ, fallacia victa facessunt,
Redditur & Domino palmis urbs subdita prisco.
Discussisque dolis directi * pacis honore *Legati
Comuntur meritò, referúntque petita Patrono.
Francorum Regis regali stemmate retro,
Addicit genitus * sese & sua munera Petro, * Carlomannus
Atque jugum Christi prona cervice capessit,
Ut vacet assiduus cæli sub munia servus;
E Domino famulus, supplex de Rege minister,
Sectari ut summi valeat vestigia Regis.
Hic Pater ablegandorum sub regna profana* *pagana
Nexorum, motus mentem pietate paterna,
Impensâ recipit cunctos mercede redemtos;
Et rapiens manicis, dat libertate potiri,
Atque frui votis, soli servire Tonanti.
Barbaricos * iterum motus & temperat iras, * Langobardos
Emollitque animos, auróque & munere linguæ,
Urbes & redimit patriam, removétque furorem.
Immutat Regem, parit è prædone datorem,
De rapido mitem, de partu tygridis agnum;
Captantémque capit, supplicémque ad limina Petri
Perducit; fastus fugienti ac regna, superna
Christi addit juga cervici, mundique furentis
Eruit insano junctis affectibus * æstu, * uxore ac filiis
Informátque Deo cultu servire quieto.
Reppetit hic magnum pretio fulgente talentum *thesauri

* in Monasterio

Claustris * sacrorum: testis caput inclytus olim,
Quo cæli posito Georgius alta paravit
Regna, & perpetua splendentem luce coronam.
Aurea thesaurum sustollunt vela repertum,
Et populo partæ gaudente reconditur aulæ:

* Deus

Qua pius innumeras Rector * præstare salutes
Dignatur meritis pretiosi Martyris altis.
Allegata sacris locupletia prædia cedunt:
Quæ Pater amplificans donis & fœdere mercis
Instruit, exornans fabricis, cultuque decoris;
Sanctorum subicit templis, & dedicat aris;

* excommunicationibus

Innectit vinclis *, firmátque perennia scitis.
Immemor haud inopum, divas dum percolit aulas,

* stipendia, erogationes

Dirigit accumulátque rogas *, ac persovet ægros,
Instituens census cæli mercede ferendos.
Justorum loca sancta novat, priscámque reformat
In speciem, tegit excultis altaria cælis.
Presbyteros Clerúmque fovens, tutatur alumnos,
Tranquillaque suos præstat gaudere quiete.

* Libros Dialogorũ à se Græcè versos

Ausoniæ sollers transmittit lumina * Græcis,
Gregorii divo dudum quæ promta lepore,
Dignáque dans imis, capitur monimenta supernis.

De secundo STEPHANO Papa.

DURA subit STEPHANUS Petro sacrata secundus,

* eo quia ante eum fuerat electus exacto, mortuo.

Prælecto * taciti subita vi funeris acto.
Almos à puero suetus tolerare parentes
Creverat iste, datus gradibus per singula Cleri
Munia. Levitico dum claret jure ministret,
Ecclesiæ vigilans curis, sancita tuetur.
Subventor tutórque inopum, defensor ovilis,
Constans præco Dei, veteris reparator & auctor
Tutelæ indiguis latæ: quorum struit ædes,
Innovat eversas, & xenia destinat, aptat:
Divinóque ministerium sibi numine partum,

* spiritali ac sæculari

Interno * externóque colens disponit honore.

* Langobardi

Consiliis gentes * pravis in bella feruntur:
Germanum * quibus arcendis ad fœdera pacis

* Paulum Diaconum suum

Legat, danda simul socios & munera * jungens.

* eidem Paulo

Pacta velut plures statuunt servanda per annos,
Astu revera properi frangenda reatûs.

* Lunæ

Quæ mox exacto Phœbes * quater orbe tyrannus *

* Aistulfus

Irrumpens, Patri atque gregi furiosa minatur.

* Abbates

Mittuntur mites * rabido spe fœderis urso:
Pacificósque agnos Christi fera belua temnens,
Dimittit vacuos. Domino sed vota resignans
Dirigit Antistes, lacrymas super æthera legans.
Cæsareus mox Missus adest, mandata furenti
Deportans Regi, resipiscere, rapta referre.
Admonitus blandis grassator inania reddit,
Vafra refert, nisúque truci direpta retentat.

Dumque humana tepent, suffragia quærere dignum
Diva Pater ducit, sociorúmque agmina jungens
Aggregat Ecclesiam: monet exorare supernum
Clementemque Patrem; votis ac fletibus instat
Ipse simul: cineres addit, vestigia nudat:
Celsa petunt, importuna prece sidera pulsant.
Utque preces cælum dignè impetrare penetrent,
Actibus in sanctis comites persistere mandat:
Cedere cuncta piis decernit sabbata votis.
  Deditus ipse sacris altaria cultibus ornat,
Muneribus ditat, fabricis atque ædibus auget,
Culmina restaurat. sed nec supplicamine cessat.
  Concilium capit interea, depromere causam
Francorum Regi, Christóque Petróque fideli.
Accipit hanc miserando pius PIPPINUS, opémque
Ferre parans, promtus Legatos dirigit Urbi,
Dignari tantùm poscens se visere Patrem.
Pastor amore gregis fervens, egressus ovile
Quærit pacem ovium per turbida lustra ferarum.
Gratia * cælestis, cari solatia Cleri, — * magna cæli serenitas
Cæsarei mandata apicis, Procerésque Quiritum,
Francorúmque Duces Papam comirantur euntem.
Æthereus cælo præfulgurat hostibus ignis
Climate Francorum, stragémque minatur iniquis,
Prævia prætendens ductamina luminis almo.
Callidus absterrere lupus * conamina justa — *Aistulfus.
Nititur: invictus persistit pro grege ductor.
Munera fert hosti atque preces. obduruit ille
Corde Pharaonis, nec oves dimittere captas
Consentit monitus, queruli nec vota patroni
Admittit. Præsul nequaquam ferrea cernens
Pectora molliri, sævæ se abjungit Hyænæ,
Quà vocat egregii pietas mitissima Regis
Intendens iter, almifico stipante Senatu;
Prætericnsque dolos, ductori munera Christo
Laudibus ingeminat: glaciales transmigrat Alpes.
Francigenæ propetant Primates, obvia Papæ
Milia festinant, genitis Rex atque jugali
Accelerat junctis, terræque adstratus adorat
Angelicum Patrem, cælestia jura ferentem.
Fungitur officiis pronus, pedes ipse beatum
Ductat equo vectum, laudésque & carmina dantem
Rectori Regum regali suscipit aula.
Adsidet, observat, devota precamina sumit,
Atque libens votis favet, ac parere paratum
Se perhibens, gaudet Petri servire clienti. — * supple negatur
  Dúmque hiemis prohibente gelu tepedare * . . . ,
Sancte tui Martyr Dionysi limina servat.
Vexatus languore gravi, pereunte medella
Auxilii artificis, trahere extima fata putatur.
Is meliora sequens medicinæ robora certæ,
Supremum poscit Medicum, sacrata frequentat

Hoc miraculum ab Anastasio omissum commemorat Stephanus ipse in epistola, tomo 2 Concil. Galliæ.

Templa, requirit opem Patrum sibi adesse plorum.
Deditus & precibus præmissi Martyris æde,
Visitur à propriis Petro Paulóque Patronis.
Cum quibus & præsens testis Dionysius adstans,
* a Patribus Suadetur * Patribus languenti ferre levamen.
Ille piis parens monitis, comitantibus ægro
Accedit sociis, pacem denuntiat, aufert
Corde metum, spondet reditum in sua mœnia lætum.
Præcipit incolumis surgat, Domino dicet altar
Nomine apostolico, referat præconia Christo.
Luce salutifera, divo quoque nectare fotus,
Exsilit ereptus, præceptáque munia nitens
Faxere, non sana censetur hebescere mente:
Donec visa refert, sicque edita Martyris implet.
* Pippinum & filios Inque apicem Regni patrémque * & pignora sacrans,
Unguine munifico ditat, stirpemque futuram
Culmine sublimat, regali jure decorat.
Ornat honore locum, locupletat cultibus aram.
Tum Rex cum Regni Satrapis claróque Senatu
Rebus consultans trepidis succurrere Papæ,
Unanimes Christi Petrique ad munia reddit.
Haud ullis valet averti serpentis iniqui
Fraudibus, haud fratris vafro molimine missi
Consiliis: quin germano discrimina præfert
Ecclesiæ, fixóque studens certamine niti,
Præsulis in votis legat mandata tyranno,
Fœdere sub pacis Cephæ sublecta rependat:
Terque eadem repetit. Neque cor mollire gelatum
Muneribus suasisque valet, nec proficit ullo
Ad pacem rigidum moderamine flectere pectus.
Unde gregans turmas Francorum agit agmina, causam
Ipse acturus apostolicam, mediámque terebat
Recto calle viam cum Papa. protacia nitens
Pectora mitificare, petit fera corda moveri
Regis item Missis, cum quis mandata precésque
Dirigit, obtestans fundendo à sanguine parcat.
Ille minas contrà Patri Regique relegat.
Ast hi spem Domino totam committere certi,
Se Christo tutore tegi, cui bella geruntur.
Cujus opem Princeps poscens, promissa protervo
Munera fert tribuenda humili Patríque gregique.
Sicque duci sese allegans fidóque patrono,
Cœptum carpit iter, mittens præcedere quosdam,
Ac servare aditus, artóque adstare meatu.
Comperiens hostis Regem præcurrere, paucos
Junctis hos cuneis subitò insperatus adorsus
Stratum se ire putat: stragis sed damna reportat.
Victus & à paucis, cum pluribus ipse peremtis
It, soláque fugæ positis spe nititur armis,
Atque tremens urbis sese vallamine claudit.
At justi perversorum munimine verso
Diripiunt prædas. Post cædem vindicis ensis

Rex

Rex Patre prosequitur, fultus celantibus hostem
Incumbit muris, pacem dum Papa precando
Fœdera pellacis * compellit inire fidelem *,
Reddere jurantis quæ rapta retentat iniquè. * dolosi Aistulfi * Pippinum
Sic sua Rex repetens Francorum Regna, beato
Dat socios Patri Romana ad mœnia fidos.
Jámque revertenti populorum examina currunt
Obvia Pastori, grates laudésque ferentes
Eximias Christo. Cleri populíque catervæ
Excipiunt Patrem præclara tropæa vehentem.
Ille studens recreare gregem, neglecta referre
Munia, nocturnis reparat psallentia sacris,
Carmina digna choris auget, solatia præbet
Commoda, devotis certent ut degere psalmis.
Hostis at adsuetas volvens sub pectore fraudes,
Ingeminat facinus, perjuria nota frequentat.
Crescere temnit onus*, nihili feralia pendit:
Invadénsque relicta, nefas cumulare laborat, * peccata
Atque trahit Regni * secum sub tartara vires. * sui ad mortem
Arma rapit, cuneos cogit misera agmina.
Ecclesiæ contra columen, fert prœlia Petro,
Et sacra sacrilego circumdat mœnia ferro.
Præsul amatori Christi notat improba Regi
Pippino, acta trucis contra pia castra * draconis. * Romanos
Expedit ille manus, ultriciáque exserit arma,
Jure calens in perjuros certaminis æqui.
Cæsareísque & Legatis & jussibus obstans,
Nec precibus cedit ve minis, aut munere victus:
Terribilem sese pravis acri impete præbens.
Insistit trepidis, dum * clauso extorquet ab hoste * donec
Jura reformari, recipit reddítque beato
Oppida rapta Petro, reprimítque tumentia colla.
Hesperiæ moderans regiones pace serenat,
Gaudentes sub apostolicis se dedere frenis.
Papa Deo grates referens, turrim erigit aulæ *, * S. Petri
Argentíque colens radiis investit & auri.
Ære tubas * fuso attollit, quibus agmina plebis * campanas
Admoneat laudes & vota referre Tonanti.
Prospera Cunctipotens auget, removetur & hostis:
Præsulis ad nutum Reges & Regna reguntur.
Bella sopotantur, surgunt sacro ordine fastus.
Publica res crescit, dilatat Pastor ovile.
Fallaces cavet insidias, ablata receprat.
Educénsque novas Cephæ splendore columnas,
Fabricat Ecclesias, Petro, fratri, * genitræque: * Andreæ & Petronillæ
Quas fabricis ornat, donísque nitentibus auget:
Atque Petronillæ, Regis monitu, ossa venustat.
Actibus his clarus, palmarum & lumine mactus,
Præmia celsa petit Petro ductore beatus.

De Paulo Papa.

Germanus Stephano ſuccedit in ordine Paulus,
Cum quo devotus pietate & luce ſophiæ
Claruerat rutilans, individuúſque ſodalis
Hæſerat in finem. cui mox moderamina cedunt,
Diſperſa renuente manu, ceu ſole tenebris.
Hic pius ac mitis tribulatis ferre levamen
Certabat, languore graves inopúmque grabatta
Viſere conſuetus, tacitæ ſub tegmine noctis;
Carceribus nexos adimens, rediménſque ſubactos
Fenoribus, pupillorum pater ac viduarum;
Catholicæ tutor Fidei. quo tramite Reges
Admonet, hortatur, petit, inſiſtírque reponi
Schemata * Sanctorum Dominíque polita nitore. (* Imagines)
Mauſolea colens juſtorum provehit urnis;
Atque urbi reddens, cineres ſublimat in aulis.
Is proprios ſacrare lares ſub culmine Chriſti
Pigneribus ſtuduit, comens & nomine Patrum
Silveſtri ac Stephani, multorum luce * piorum (* honore Sanctorum)
Inſuper illuſtrans, opulento & munere ſupplens,
Hymnidicíſque dicans laudis ſine fine choreis.
Baſilicam primis hîc Patribus * edidit urbis, (* Petro & Paulo)
Quâ * genibus ſaxo applicitis ſignata tropæa, (* ubi oraverunt, jam martyrizándi, pro dejectione Simonis.)
Martyrii jam libandi dum vota profundunt.
Struxit & orandi catus ac ſua membra locandi
Servandíque locum, variis Templi ora metallis
Ornans, atque Dei Genitricis imagine ditans.
Quâ tandem emeritus tumulum poſt funera ſumit.

De tertio Stephano Papa.

Tertius hinc Stephanus, ſacris feritate remota
Culminis invaſi, Pauli ſortitur honorem:
Strenuus & doctus, deceſſorum almus alumnus.
Qui preſſo latrone, Deíque examine plexis
Furibus, & tanti ſceleris ductoribus actis,
Concordi voto parilíque favore Senatûs,
Primatûm Cleri bellíque urbíſque aurorum * (* l. favore)
Deligitur, digno Præſúlque ſacratur amore.
Errorum nebulis quo diſcutiente, cientur
Undique Pontifices, ipſóque vocante gregatur
Concilium Romæ, Patrum ſacra jura tuentûm.
Opprimitur ſciris error, multatur & auctor.
Pæniter inlicitè junctos in ſacra miniſtros.
Perverſo cenſetur onus *, reſecatur iniquum (* adjudicatur onus pænitentiæ)
Criminis exemplum, divináque jura dicantur.
Depulſo Româ, Ravennam proximus horror
Invadit, premitúrque pio fervente rigore
Præſulis, à juſto nulla improbitate reflexi.
Uſus ab obſequiis Teuctorum * numine ſummo (* Francorũ)

Ravennate lupum missorum exturbat ovili,
Pastorísque pii moderaminis ostia pandit.
Hâncque sibíque datam cauta bonitate regendam
Instruit Ecclesiam, Clerique reformat honorem,
Præsulibúsque Petri Missas disponit in ara
Rite die * fieri lucis, Dominóque quotannis * die dominico
Gloria cælorum angelico pangatur ab hymno.
Ornat apostolicas argenti cultibus aulas,
Utque valet servans proprios turatur alumnos,
Deceptos patriâ defendere mente laborat,
Sævorúmque dolos studiis sedare benignis.

De ADRIANO Papa.

PRÆCLARI genetis præstanti sanguine cretus
Hunc sequitur constans ADRIANUS pectore firmo.
Defensor Fidei, patriæ prorector & urbis:
Solator tutórque inopum, canonúmque librator.
Qui prius à puero, frenans se corpore casto,
Cyniphióque * terens sacra tegmine membra domârat. * hircino cilicio
Laude vacans Domini jejunia crebra jugabat,
Sedulus & curam pro posse gerebat egentûm.
Actibus his radians adscitis Præsule, Clero
Jungitur, ac pollens animis, gradibúsque levatus,
Ordinéque imbutus sacris Levita sacratur.
Sic magis atque magis gliscente decore coruscans,
Luce operum, verbi populis alimenta ministrat.
Civibus unde pio nimiùm dilectus amore,
Præsule mox functo legitur succedere dignus.
Nec mora depulsos urbi laribúsque reducit,
Carceribus trusos tenebris vinclísque resolvit,
Et cunctis pariter gaudentibus ad sacra surgit
Culmina, præcipuum meritis indeptus honorem.
Continuò vafri suspensus fraude colubri,
Cautè vera refert falsis modetatus & orsa.
Pacem non renuit, refugit dum crimina pacis.
Nec trepido fastu verborum mergitur undis*: * superstitione
Immo fidem missis censet rebúsque probandam.
Sustinet haud Bardus venerandi oracula Papæ.
At furit anteferens capiendo prœlia pacto,
Invadítque urbes, famulos, loca, prædia Petri.
Mox querulæ Patri voces lacrymæque feruntur,
Pastorum crudas agitante dracone rapinas.
Legatos crudo dat scripta sequentia furi,
Desinat insidiis, perversè invasa remittat.
Ille petita negat fieri, nisi Præsule viso
Fœdera dante sibi, nitens hunc cogere, litis.
Francigenæ esse caput genti, Regnóque fugaces
Ungeret ut pueros*, patruus cùm sceptra teneret * Carolomanni filios
Urbis Patricius, Patrísque & plebis amicus.
Iste cavens laqueos, nullo seducitur astu.
Semina ferre odiis, captatorémque capessi

Mandat, ne rapiat mites quos voverat agnos.
* Legatus Quique * homicida reúsque probatur sanguinis atque,
Dum scelus ulcisci Antistes medicamine leni
Attentat, Patribus populóque petente piamen
Papa inhibente perit, pœnisque levare volente
Perpetuis animam, cælóque referre novatam.
Pestifer interea non parcit, sanguine, prædâ,
Ignibus, insidiis, Petri lacerare clientes.
Sæpe quibus super admonitus hortamine blando,
Legatis etiam sacris celebrique Senatu,
Nil tacitis dignum precibus tantóque patrono
Reddit. quin vacuos Christi depellit alumnos,
* ad suam præsentiam Præsentémque * sibi Patrem jubet ire beatum.
Ille profecturum se fert, larto rapta rependat.
* dimissa repetat Quà libitum mandet, remorato missa * tevellat.
Ni faciat, sibi Pontificis non ora videnda.
Hæc Regis, hæc sacricolæ legatio Papæ.
Nec semel aut tantùm bis sæpe monere tyrannum:
Quin satagit Patribus sacrato ex ordine missis.
Ille minas contrà, terrores, bella, rapinas
Fert, Petríque greges furibundo turbine quassat.
Insuper & propriis fugitivo milite turmis
Adjuncto properat Patri vim ferre benigno:
Oppositis donec portis ac mœnibus auctis,
Robore directo reverens anathemate pulsus,
Confusúsque domum versa improbitate recedit.
Miserat Antistes Regi mandata Sicambro,
Pressuræ auxilium quærens hunc ferre labori.
Legatis CAROLUS studiosiùs omnia discens,
Pacificis monet infestum prece, suasibus hostem,
Muneribus quoque discussa feritate ferendis.
Sed neque sic mulcere datur cor durius ære.
Unde manum validam cuneorum robore cogens,
Durus abit censor, dum spernitur ipse rogator.
* Alpibus Accedit septis *, iterum quoque munera præfert,
Pastorésque petit pacis bellique sequestros.
At nec sic tumidi ferventia pectora sedat,
Firmis qui fabricis præcludens limina Regni,
Arcebat Francos aditu: claustrísque repulsi
In sua præcipitem meditantur Regna regressum.
Una moram reditûs tantùm nox fortè ferebat;
Cùm subitò terror superi Rectoris adactus,
Judicio crudi percellit corda rebellis,
Tabificans comitum trepidatio pectora vertit.
Mox tacitè spretis properè sub nocte tabernis,
Fulcra fugæ rebus contemta in castra relictis,
Agmina cuncta simul nullo sectante capessunt.
* Franci Cernentes Antenoridæ * sine agone triumphum,
Quos divina fugat manus, insectantur iniquos,
Et prædatorum capiunt læto impete prædas.
Clauditur illusor septis turacula quærens,
Sparguntur trepidi comites diversa petentes:

Cordibus ac tacti quidam meliora sequuntur,
Et sub apostolica posito ditione capillo*, * deposita superbia
Dant se, servitiisque ejus sine fine fideles
Sese mansuros, votis testantur anhelis.
At Petro duce Rex victor vestigia pressans,
Palantûm campis Procerum Regisque fugacis
Attonitam turmis cingit ferróque Papiam,
Terribilisque Padum subit, & Ducominunam*
Obsidione quatit, plures capit eminus urbes.
Devotos recipit refugas, & limina Cephæ
Visere maturans, Romam Paschâ expetit esse.
Cujus in occursum populi Pater obvia mittit
Agmina, gratantésque choros pueròsque canoros
Frondibus ac palmis comtos viridantis olivæ.
Præfert signa, cruces. quas ut pius adspicit alto
Quo vectatur equo, pernix Rex desilit, atque
Cum Satrapis quæsita pedes ad limina pergit:
Exceptúsque sacro dignè exspectante Patrono,
Scandendis supplex gradibus fert oscula sinclis*, * l. singlis pro singulis
Amplexúsque Patrem sanctum, dextráque prehensâ
Almificâ, celebrem Petri conscendit in aulam.
Laudes dant celsas Cletus sociique Quirites,
Qui venit, edentes, benedictus nomine Christi.
Sicque pii Proceres adstrati ad pignera Petri,
Suppremo læti Domino sua vota profundunt.
Ingrediens urbem Princeps, suffragia quærit
Poscere Sanctorum, venerandáque visere templa.
Paschâque conspicuis magno celebratur honore
Principibus* ritu solito stationibus aptis. * à Papa & Rege
Pacta Petro Præsul renovari fœdera mandat,
Cessâque * jamdudum reparantur culmina juri * concessa
Sedis apostolicæ, scriptisque manenda seruntur*. * inscribtur
His fretus Rex obsessum vincire latronem
Deproperat, prompto quatiens data mœnia bello.
Major at interiùs strages fervente furore
Fit pestis, quàm bellantis manus inferat hostis.
Tandem æquus capit injustum, subduntur iniqui
Fascibus & stulti sapiens sceptrisque potitus
Abducit Bardum Francorum in Regna tyrannum.
Ast Pater Ecclesiæ, Christique nitoris amator,
Luce fruens pacis, cultu Salomonius heres,
Ornamenta domûs Domini procurat honesto.
Aurea gemmarum varians hic stemmate vela,
Eximit * angelico vinclis ductamine Petrum, * exemtum depingit
Terga pavimenti sternens argentea reddit:
Aulæisque domum, multo quoque lumine comit.
Porticibus gradibúsque colens & marmore secto,
Applicitisque novans trabibus, clarisque figuris
Templa nutritoris decorans rutilóque metallo
Irrigat ipse Petri, multo sudore novatis
Ductibus undarum, repetitis atria lymphis.
Auro interna tegens opulentis vasibus explet,

* Imagines Ditiáque eximiis ducuntur stemmata * signis.
* ex ære editas Erigit ære datas * præstanti culmine portas,
Basilicámque solo proprio cui condit & actu,
Pignoribus multis rutilóque nitore venustans,
Splendorem titulis atis adytisque reformat,
Andreæ reparans argento illuminat aulam.
Urnámque exornat Pauli, numerosáque pendit
Vela, & marmoreis fulgoribus atria pingit.
Auróque argentóque datis polit intima formis,
Culmina restituit, fabricísque peribola cingit,
Inclytáque altari vasorum munera cudit.
Reginæ cæli gemmis intexit & auro
* Adsumtionem Egressum *, superi petiit quo limina regni.
Multiplicat cultus, strophiorum nectit amictus.
Templa colens purgat, renovat spatiosáque format,
Nobilitans lustrat, donis locupletibus ornat.
Basilicæ Salvatoris segmenta coaptat,
Lapsuram revocat, fontes vestibuláque auget.
Aurea vasa parat, sacræque monilia mensæ.
Tecta novans Stephani, cumulat decoramina velis.
Clementis reparat jam proxima tigna ruinæ.
Culmina cum pallis Laurentius excipit aulis.
Huícque reformantur nova templa piæque catervæ.
Levitæ effigies auro ac sacra vasa renident.
Porticus Ecclesiæ portâ fabricatur ab urbis.
Marci tecta pari vernant felicis & actu,
Silvestrique domum simili restaurat honore.
Arcus argenti, calices Marco struit auri.
* nomen Sancti Martyris Amplicat Ædisti * locupletans dotibus ædem.
Restruit Ecclesiam Cyriaci, aulámque Susannæ.
Veste Valentinus, Pancratius atque coluntur:
Huícque redintegratur opus venerabile templi.
Victoris domus æquali pietate resurgit.
Floret apostolici templo via lata decoris
Restructo: vario ac multo velamine comta,
Restaurata Petri Marcellinique sepulcra.
Argenti radiant Adriani templa nitore.
Quæque novata micant, vasorum & munere pollent.
Tecta reducuntur Sixti sublata ruinis.
Agapiti, Eusebii, Rufinæ, unáque Secundæ,
Euplique, & Hierusalem vatísque Johannis
Felicísque levata nitent: titulúmque Pudentis
Theoderique refert; catacumbas, domata Leucl,
Eugeniæ, Sophiæ, Praxedis, Felicitatis.
Epimachus, Zenon, Abdon, Bonefacius, Hermes,
*Jordanorū cœmiteriū Marcellúsque, Saturninus, Jordanicáque * ossa
Hoc rutilant cultu, septémque litaminis Agnæ.
Hócque Secundinus, Pammachius atque refulget,
Cum nutrice Agnes, Nicomedis Hippolytúsque,
Quattuor atque Coronati, templúmque Sabinæ,
Sergius ac socius revocato culmine gliscunt.
Ducit Anastasii meliorem ex ignibus aulam.

Vasa ministetiis, vestes cultúsque reformans,
Martinæ argento Serúmque * renidet amictu, * Serûm, populi Asiæ nomen, serico opere clari. *sic ms*
Restruitur Priscæ titulus, palláque refulget.
Cum reliquis Cosmæ & Damiani pluribus aræ
Cultibus ornantur, prisco redduntur honori:
Ditantur sacris obrizi vasibus auri.
Insuper & muris * fert aurea dona levandis, * civitatis
Mœnia restituens impensis ditibus auri.
Disponens reparat, statuitque monastica jura.
Pauperibus fundos, oleas, vineta, casásque
Delegans Christi æternùm servire fovendis.
Excolit iste domum fabricis Patrúmque * suámque, * antecessorum suorum
Multiplicat renovans diversa lavacra labore,
Virgineæque rigat rivis populi agmine formæ.
Atque ministeriis inopum solamine curat,
Diversis Monachúmque choris psallentia ponens
Restaurat, ditátque greges, ducibúsque decorat.
Virgineis etiam reparat pia castra choreis,
Dotibus accumulans, & munia digna rependens.
Sic interna colens, externis addere curam
Ne cesset, monitis Augusta * palatia visit, * Imperatoris
Legatísque regit, sacra signa * tenenda retexit. * Imagines
Conciliόque loco Patrum coëunte priorum,
Dogma pium centum ter quinquagintáque firmant.
Mæsta madens spumis Tiberini Roma furoris
Tutoris petit auxilium, Patrísque juvamen.
Qui precibus pugnans, ubi fervida cætula sedat.
Rebus compositis, cælo terrestria mutat,
Et meritis cultam subit excellentibus aulam.

De tertio LEONE Papa.

TERTIUS huic fastu LEO mox succedit & actu.
Scripturis pollens, animi probitate renidens;
Viribus invictis, lepido sermone disertus;
Mentis honore catus, pietatis munere largus.
Ægrotos refovens, solaminàque apta ministrans.
His renitens opibus, carus populóque Deóque,
Erigitur properè scandens ad summa Cathedræ.
Hic humilis quoque mansuetis, durúsque superbis;
Prodigus abjectis miserendi, justus iniquis.
Ampliat augmentans Cleri Ecclesiæque decorem.
Aurea dona Petro gemmas, pallásque, coronas
Multiplicans aulæ, pariter tegumenta reformat,
Luminibus lustrans multis, rutilisque figuris.
Hoc Pauli irradiat, hoc plurima templa nitore,
Ponderibus fabricísque opus exæquare Patroni *, * prædecessoris
Vel superare studens, numerosa dote laborat.
Non fert invidiam rabidus celare chelydrus *. * dæmon
Apparat insidias, laqueos, atque arma ministrans,
Instruit occultas fugato figmine fraudes,
Applicat obsequiis præstructos felle draconis.

Officium præstant, & melle venena colorant.
Inter vota precum laudísque insignia, diros
Expromunt gladios, sævísque furentibus ursis
In gregis auctorem, plebes sparguntur ovinæ,
Insiliúntque feræ doctoris in arietis ora.
Unguibus insonti polluris sanguine fervent
Dilaniare sacras truculento pollice malas,
Irrupta geminas exstinguere fronte lucernas,
Faucibus eductum sacrorum vellere plectrum.
Nec satis est ori semel injecisse mucronem.
Cruda manus loca muneribus * vacuata retentat,
Plagísque affectum variis multóque cruore
Respersum rapiunt, tractúmque sub antra retrudunt:
Custodes adhibent laceram defendere prædam.
Verbere tentatum sed non miseratio summa
Deseruit famulum, Petrus nec sprevit alumnum.
Redditur huic cælo luménque refunditur actum,
Reflagránsque pares lux intrat mira fenestras,
Elinguis loquitur, redeunt linguæ organa secto.
Insuper accumulat Rector suffragia passo,
Admitritque viros Patrem revocare fideles.
Arcibus atque Petri cernente, loquente relato,
Excelsus benedictus agens miracula solus,
Acclamat populus, laudans promissa ferentem,
In se fidenti cui fit luménque, salúsque,
Os & lingua Deus, tutans & numine firmans,
Confortánsque virum felicia gaudia dando
Devotis, tremebunda feris discrimina beluis.
Nec sævire tamen scelus aut supplere quiescunt.
Irrepunt domibus, prædis bacchantur & armis.
Providet at Dominus rapto solamina servo:
Spoletíque Ducem cunctorum robore septum
Dirigit obsequiis, mirantem munera cæli.
Quæ passum respersa ruunt invisere cives,
Diversique gradus, ætates, vulgus, honores
Urbibus Hesperiæ prô mira tropæa ferentes.
Hæc quoque trans Alpes in Gallica rura resignant,
Stipantes Patrem supero splendore micantem.
Clarificant divina pio magnalia Regi *.
Qui Proceres genitúmque suos præcedere gressus
Legans, ipse celer sequitur fieri obvius altæ
Virtutis sacro clarissima dona ferenti.
Undique laus roboat, tonat undique gloria Christo,
Hymnisonis mixtus grates laudésque frequentat
Rex turmis: refluunt lacrymæ per gaudia fusæ.
Magnificatur opus populis mirabile Christi,
Fertur apostolicum palmæ super æthera culmen,
Et Petri famulus digno celebratur honore.
At furor immitis vacuos tutore per agros
Sacrilego luxu grassatur, & ignibus atris:
Augmentánsque malum furtis furit insidiarum,
Fraudibus insequitur pulsum lacerantibus * hostem.

* membra officiis linguæ orbata

* Carolo

* infamantibus Papã

Nec

Nec loogum sedet almus apex absente * duello. * absque bello
Hoste quati exco maculati crimine furvo
Haud patitur. bellum repetit, campúmque reposcit,
Exsertúsque urbem positumque retentat agonem.
Competto Ducis adventu, grex obvius ite
Pastori fervens properat; simul agmine facto
Egtegii Pattes, Clerns, claræque catervæ
Dividui sexûs, vatiæ regionis & oris,
Laudibus attollunt celebtaotque actomate * Patrem; * cantu
Culminéqne exceptum suprema sede reponunr.
Fascibus ille licèt pollens, objecta piare
Haud renuit, dat se inqoiri, dat & hostibus ausum
Dicendi. Nihil adversus dum tramite veri
Fetre * queunt, Ftaocis tandem censoribus acti * proferre
Mittuotur Regi: KAROLUS quoque cognitor urbem
Aggreditur, primósqoe vocat sacri ordinis, atque
Stemmatis Æneadum Teucrorum & lumina Regni.
Nec tameo ulla Petri ceosent * fastigia sedem, * judicant
Immunis hæc cuoctorum se ctimine cunctis
Expiat applicitis. Proceres præconia Chtisto
Læta fetunt, Regique poli Natale frequentant.
Laudibus eximiis summique nitotis honote
Sumit apostolica augustam Rex Sede cotonam.
Cooclamatur honos Romanis Patribus auctus,
Imperiique oitent Francorum sceptra decore,
Regis & ad regnum genitus sacro unguine surgit.
Rex mensas argeoto offert rutilante coruscas,
Aurea vasa supet gemmis stellantibus addeos,
Altar cum basibus radians, & tegmine culto
Ctux claris Evaogeliúmque micant hyacinthis.
His Christus donis, Genitrix, Procerésque coluntur.
Sacrilegi dantut lanii, ceoseote Senatu
Exsortes agris, altetna piacula fassi.
Pace frueos Præsul, fabricis ac cultibus instat,
Impensísque piis noo cessat comete templa,
Muneribus, velis, aris, vasísque, lavactis.
Pauli tecta soli subito collapsa tremote
In melius revocat, cultúque refotmat honesto.
Hæc & multa subhinc numetosis dotibus augens,
Juta ptecum cumulat, servaodaque Gallica * tradit * Rogationes à Gallis ante Adscéssionem celebrari solitas
Adscendens iter Domini præeuntia vota.
Sic decus Ecclesiæ postquam fervente propagat
Assiduus nisu, pietatis munere; comtâ
Emeritus superi spleodoris sumitur aulâ.

De STEPHANO quarto.

EXTULERAT gradibus, ceroens conscendere celsa,
Moribus ac probitate virum *, cui cura tenere * Stephanũ
Actibus & vitâ, verbi quæ luce ferebat.
Utilis unde sacris aptúsque Petrique probatus,
Ferte vicem dignus divæ præponitur atci.

Servandæque studens paci, firmandaque jura
Ecclesiæ curans, Francorum illustria promtus
Regna petit. cui celsa piis mox regia servit
Obsequiis culto, donisque potentibus uso.
Effert hinc nostram cæli, qua Francica lumen
Vide Frodoardum lib. 2. c. 10. Gens subiit Fidei Ecclesiam, Remense venustans
Officiis templum: LODOWICO stemmata Regni
Cæsareósque addens augustæ lucis honores,
Remigiíque apicis fastu sublimat alumnos.
* pro meritis Cæsare quæ poscit meritis* gaudente capessit:
* Papæ Insuper accedunt donorum insignia macto*.
Quio etiam sedes & jura domestica confert
Imperii consors Romani & culminis heres,
Heredem faciens in Fraocica prædia Petrum.
Papa Redemroris sectans vestigia servis
Regi Langobardorũ Crimina laxantis, sublatáque Regna rependens,
Extorres patriâ revehit pietate paterna.
Et quantum datur, Ecclesiam splendoribus ornat,
* vela Vasa crucésque colens, sacra peripetasmata * condens.
Nec longum terris exsul cælestia flagrans
Linquitur: at raptus tenebris, adjungitur astris.

De PASCHALI Papa.

SUSCEPTUM propero PASCHALIS honore secutus
Resplendet, studiis castus, pius, inclytus, insons:
Magnanimis, largus, hilaris, devotus, honestus,
Mansuetúsque; preces vigil ac jejunia tractans;
Susceptor peregrinorum, solator egentûm.
Unde datus meritis Monachorum effulserat Abbas,
Excrescénsque operum fulgore, suprema vocatur
In jura Ecclesiæ centesimus auspice summo:
Romanóque simul votis coëunte Senatu.
Hic positus præcepta Patrum vel legis habenas
Robustus sollérsque regit, celebrísque promulgat
Scita gubernator, blandus probitatis amicus,
Sacrarum restaurator cultorque domorum,
Conditor almorum passi quæ pignera nactus.
Ampliat iste stipem Clero, fert munera cælo,
Nexibus educit per Regna remota subactos,
Ponderibúsque auri vinclorum pondera solvit.
Affrica transvectos, redditque Hispania captos:
Gaudet quæque suos respectans patria natos.
Martyris hic Papæ Sixti sollemniter ornans,
Membra Petri meritis florente recondit in aula.
Is quoque sanctorum Processi & Martiniani
* transferens Reliquias Deponens* cineres, digno pertractat honore,
Muoeribúsque colens Patroni inluminat ædem,
* Imaginibus Argentíque libras auri dat pondera signis*.
Vascula, vela parans, claves quoque fabricat auro.
Contigit ignivomi furibunda fraude draconis
Flammarum peregrina globos per culmina ferri.

His simul absumtis Romana in mœnia spirans,
Porticibus Petri fervens irrepserat æstus.
Pressa obliviferum proflabant pectora poclum*, * somnum
Nuntia dum Papæ hæc secreta silentia rumpunt.
Ille fide fidens, rapido petit atra volatu,
Bella triumphantis perstringens arma furoris.
Stat magnus velut oppositus mons, igne relifo
Obsistens flammis, precibúsque incendia sternit,
Exstinguitque feros Cephâ tutore vapores.
Orando pugnans, campum neque linquit agonis,
Noctis dum tenebras votis evincit & ignes.
Detrimenta dolens inopum, vastata reponit,
Restituens passis culpæ quæ flamma vorârat:
Aurea dona ferens, vestes victúsque reformans.
Silvarum superadjicitur data copia tectis
Ut priùs edendis. Et ne de fraude patrata
Vel damno Ecclesiæ truculentus gaudeat hostis,
Rapta focis Petri reparatur porticus aucta,
In melius surgens, potiore educta nitore.
Præsul apostolicos aulæis inserit actus,
Et mirabilium templi colit ora decore.
Culmina Praxedis renovans, variàque venustans
Luce, triumphalem fulgoribus erigit arcum.
Plurimáque excipiens cariosis pignera bustis,
Erura Justorum revocatæ * destinat aulæ, * renovatæ
Servorúmque Dei cœtum simul aggregat almum,
Instituens Graïo pangi modulamine laudes:
Ruráque dat sacris servitorum usibus apta.
Zenonis iste locans cineres, oracula * condit, * templa
Accumulans decus argento auróque refulgens,
Historiisque colens gemmarum & lumine palmas *. * victorias
Luciferæ Dominatricis restaurat, & addit
Mœnia, muneribus velísque & cultibus ornat.
Cæciliæ cernens incumbere casibus ædem,
In meliora levac restructis culmina sæptis.
Defessum precibus quem cælica visere virgo,
Affarique probat dignum; tamen increpat, ut quid
Liquerit inceptum quærendi membra laborem,
Quæ sublata putat popularis credulus auræ.
Ut se tes habeat referens, noménque roganti
Adnotat, hortatúrque piis persistere cœptis,
Gaudeat invento dum munere. Nam placet, inquit,
Æterno Domino, cujus splendoris amore
Me passam constat, noviter quò me ipse repertam
A te constructi templi munimine condas.
His dictis, celeri repetit cælestia saltu.
Papa revelato lætus ram lucis apertè
Indicio, indagans thesauri cessa * talenta; * concessa sibi
Repperit eximiis pretiosa monilia gemmis.
Hic Nordmannorum nostrum delegat EBONEM
Barbaricæ genti, lucis vitæque ministrum. Frod. lib. 2 c. 19.
Aurea virgineum celabant tegmina pignus:

Carbasa martyrii rutilabant sanguine clari.
Quæ Pater almificis manibus pia munera tractans,
Colligit inducens urbi instrumenta salutis:
* mausolea Atque locans thalamo * candentia membra decoro.
Infertur simul iuventus virtutis amator
* f. pudici Sponsus *, luctato pacti cum fratre pudicis *.
* Valerianus Maximus, Urbanus, consors quoque Lucius atæ
* congregationes Depositi. Turmæ * capiunt pietate nitentes,
Hymnidicósque choros digno solamine fultos,
Vineis, agris, domibus, famulísque levatos
Cultibus argentum invehit plus mille librarum.
* ornamentorum Aucta paludamentorum * dos multa decentûm.
Virgincásque uovans Præsul splendore catervas
Restituit prisco, res addens usibus aptas;
Diversísque aulis diversos auget honores.
Aurea donâ fereos vasis, iconibus, aris,
Argentóque colens artus, altaria, conchas;
Marmoreum cumulat decus, ornamentáque Serûm.
Hæc polo terris sata centuplicata receptat.

De S. EUGENIO secundo, VALENTINO, GREGORIO IV, & SERGIO Papa.

SORTE ministerii EUGENIUS perfungitur alter,
Corde pius, sensu doctus, sermone disertus;
* almitatis Jocundus, largus, meditator sedulus almi *,
Æquus, avaritiæ contemtor, litis & osor.
Sub quo pace nitens atque ubertate redundans
Tripudiat mundus, tegimen quantum datur ornans.
Hic Pater Ecclesiam tituli splendore Sabinæ
* concessi sibi priùs quàm Papa fieret. Cessi * olim decorat, donis locupletibus auget.
Expulsos dudum cives pietate paterna
Excipiens reduces, cumulato munere ditat.
* Eboni Pontifici nostro * pridem data jussa relegat,
Barbara corda colat monitis, corroboret actis.
Hæcque inter celeri super astra vocamine rapto,
VALENTINUS. Huncque VALENTINO cursu breviore secuto,
GREGORIUS IV. GREGORII quarto lustratur nomine Roma.
Qui licèt obsistens, cunctis tamen ordine visus
Abripitur dignus, summâque in sede locatur.
Sparserat ille quidem passim virtutis odorem
Jamptidem, celebris, sollers, probitate refertus,
Sensibus ornatus, salsóque lepore modestus,
Dogmate catholicus, moderato tegmine justus;
Æthetiæ cultor legis, speculator ovilis;
Pauperibus viduísque pater, miserator & altor.
Terrea despiciens, meritis cælestia quæreus;
Sanguine præclarus, sancto præclarior actu.
Sollicitus, sacra jura, preces, jejunia tractaus.
Hunc quæ virtutum rapiunt ad culmina pennæ.
Has quoque sublimi non cessat comere fastu,
Dum decus amplificans templis, cultúmque, nitores,

Reſtaurans decorat ſacras ornatibus ædes.
Transfert GREGORIUM claróſque in lumina * teſtes [* in decentiora loca]
Profert, muneribúſque aris verniſque venuſtat.
Marci baſilicam renovans multo auget honore,
Quam priùs excoluit votis, nunc dotibus ornans.
Hanc pluréſque alias opulento fenore ditans,
Ductibus undarum reparat fomenta parari,
Atque domum Petri priſco de more rigari.
Eccleſiam divæ virtutum luce Parentis
Effulgere videns, devoto attollit honore.
Laudibus instructas adhibet ſtatuitque catervas,
Præmunítque domum, donis locupletibus explens:
Diſponénſque altar, Sanctorum buſta coartat.
Diverſas revocat fabricas, celláſque, graduſque,
Atria, picturas, exedras, clauſtra, lavacra.
Præterea curas arcendis corde volutans
Hoſtibus, inſtaurare novis ſtat * mœnibus urbem. [* instat]
Fundatámque locans firmis educere * muris [* erigere]
Perſiſtit, proprióque vocat de nomine *, quondam [* Gregoriana urbs]
Hoſtia quæ priſcis gliſcens ſit dicta colonis.
Inſtruit inde ſibi Romæ ſociiſque futuris
Ædes hoſpitii, ditánſque ornánſque dicatas
Cælicolis aulas, cæli ſuſtollitur aulâ.
SERGIUS hinc vacua diſcuſſa nube tumultûs
Sortitur cathedram, celebri cenſente Senatu,
Culminis hunc faſtu præcelſo & regmine dignum:
Ut pius à puero caſtis qui fotibus * altus, [* fomentis]
Artibus instructus, claris Patribúſque nitebat.
Præmiſſis aptus, pollens & carus alumnus,
Germine præfulgens, purus probitate fidei,
A Christo miſſus, populis virtute ſupremus:
Ore cor expromens alacri mentémque benignam,
Strenuus Eccleſiæ rector, defenſor, & altor
Indigni cœtûs, commiſſi tutor ovilis.
Diſperſos pietate gregans, ſerváuſque gregatos,
Labilium * temtor, Sophiæ robuſtus amator. [* rerum labentium]
Tranquillus, patiens, culpas ignoſcere largus,
Culminis infenſum vindictæ ſurripit hoſtem.
Sícque ſimul cunctis gaudentibus ardua ſcandit.
Francicus Induperator ubi faſtigia nactum
Hunc audit, genitum Romana ad mœnia mittit,
Heſperiæ quaſdam ſociis populantibus urbes.
Nimboſis ſubitò vernans obducitur æther
Nubibus, ignea tela micant, juvenúmque ferorum
Corda metu ſternunt, nonnullos funere preſſant.
Auguſti ſubolem præſtanti Præſul honore
Suſcipit. Interea ſtipantum dæmone quemdam
Proſpiciens raptum, tactus ſpiramine ſummo
Valvas Papa jubet templique repagula claudi,
Verſus & ad Procerem, monitis ira fertur adortus:
Sincera ſi mente venis, ſi corde benigno,
Eccleſiæ ſi pro Regnique urbiſque ſalute;

Hæc nostro raodem penetra sacra limina jossu.
Sin secus, haud nostra has pandet ribi cessio portas.
Testato se nulla dolis molimina Princeps
Volvere, mandatis reserantur pessula Patris:
Ingressique aulam laudes ac vota Tonanti
Dant Antenoridæ * Æoeadæque, superna canentes. *Franci & Romani
Papa tuens urbem immunem, Regémque coronans,
Dispooit sceptra, Augusti dat regmina proli.
Pontifices Comitésque repugnaotes sibi, celso
Præterit eloquio, rutili ferit impete veri,
Mitificans tumidas pietatis robore mentes.
Nec Petri proprios puero servire clientes * *Romanos
Cæsarei patitur juris: quin culmina servans,
Damnatis veniam, censoribus edit honorem:
Oratúrque * alta Procerum cervice subacta, *adoratur
Pacis & instructor populo veoeratur ab omni.
Ille Deo hæc reputans, aras & templa venustis
Exornat fabricis, cultis dat tegmina veris,
Muneribus ditat, Sanctorum pignera coodit,
Dedicat erectam locupletans dotibus aulam.
Adsciscit stabilitque greges æterna peteotes,
Restituitque scholam divina laude canoram:
Et bene dispositis cathedræ subit æthera rebus,
Hostis at antiquus tabens livore quietis,
Lucis * & Ecclesiæ, crudelia convibrat arma, *honoris
Instimulatque Agarenorum de gente latrooes,
Qui mare transgressi Ausooiæ penetralia lustrant,
Ac Romam usque peterrantes (dirum scelus!) audent
Templa parronorum Petri Paulique sacrorum
Sacrilego nisu cæco temerare furore,
Er manibus spoliare feris, vacuare nitore
Donorum, exitúsque sui gaudere vigore.
Dúmque improviso properant sua gaudia fato,
Æquora trans exsultantes in Punica ferre
Regna; triumphandi verso ordine gurgite mersi
Absorbtique undis, ultrice vorantur abysso:
Atque maris rubri prisco præcelsa triumpho,
Sedis Apostolicæ pollentia culmina floreot.

De quarto LEONE Papa & actibus ejus; sanctóque BENEDICTO Papa.

MULTIPLICAT Dominus mæstæ solamina plebi,
Adspirans aoimis veneraodi jura LEONIS
Poscere præponi, quarto hoc se nomine comi.
Qui vir apostolicis clarus fulgebat in actis:
Mansuetus, pariens, largus, pius, atque benignus,
Iosons, justitiæ cultor, plebis moderator,
Scrutator legis, vigil, oratúque suetus,
Serpentis servans oculum, mentémque columbæ;
Relligione nitens & amans, pietate renitens;
Indiguos refovens, sese & lucra terrea temnens.

Sponte datus studiis puerilibus ibat ab annis
Perfectum usque virum; Monachos intérque probatos
Integer elucens Monachus, probitate supremus,
Degit ut extremus, quibus ad sublimia vectus
Virtutum gradibus, rutilo splendebat honore.
Hísque micans meritis, Patribus raptatur ad alta.
Præmissis * claráque manet virtute cohærens, * antecessoribus
Dum subit eximium Ecclesia cogente tribunal.
Hinc quoque præ signis radians, velut alta lucerna
Enitet, illustrans animas sedémque nitelâ.
Aulas muneribus, culmen virtutibus ornans;
Pendula restaurans, & consistentia tutans:
Usibus instituens, fabricis & honore venustans:
Vespertina jubet Petro præconia pangi;
Laude palam decorans abeuntis festa diei.
Tetret humus vibrata hominum trepidantia corda.
At Pater almificis insistens pectore votis,
Si qua videt removenda, movet; disponit honores,
Sacratósque gradus mixti abgregat agmine vulgi.
Pontifici nostro HINCMARO bis pallia legans, Frod. lib. 3 c. 10.
Dat primum festis, ad sedula vota secundum:
Ulli quod numquam testatur cedere Patrum.
Quæ rabidis ausus manibus divellere prædo
Barbarus, is digno satagit reparare nitore,
In fabricis, vasis, velis, crucibúsque, coronis.
Interea tetro cæcis horrore cavernis
Lœtifer exoritur serpens, gelidíque veneni
Rex basiliscus atrox lœti pernicis inustor
Grassatur latebris, mortem propiantibus afflans;
Sternere funesto validus quoque lumine visos.
Territus immani populus lue, nuntiat hostem
Haud accessibilem Patri. Suffragia nota
Ille petens, jugibus votis jejunia nectit.
Tandem clara dies Reginæ Adsumtio cœlis
Regiparentis adest, via dira per antra ferebat
Virginis ad templum: comitatus Papa canoro
Agmine procedens, horrendi obscura cubilis
Aggreditur, cunctis paventibus, unus adortus
Accedit, sævæque specûs fera limina calcat.
Inque polos mentem, palmas & lumina ducens,
Effusis Christum lacrymis precibúsque vocavit:
Et plebem prece conturans, ad sacra profectus
Debita persolvit; mortémque piamine * vincens, * oblato sacrificio
Oratu pestem penitus vanescere cogit:
Perniciem perdens, ubi sancta precamina fundit.
His exturbatus foveis, ferus ignea volvit
Corde venena draco, flammísque retentat * abactis * repetit
Ereptum sibi jamdudum Petro auspice vicum,
Paschalísque reformatum quod dote cluebat,
Gregorii meritis habitatum gente * lucrata. * Anglorum
Vires ingeminans in mœnia pervolat ignis,
Proxima quæque vorans. Populorum examina contrà

Frangere bacchantes conantur nisibus æstus.
Flatibus at sævis incendia celsius acta
Ædibus absumtis audent petere atria Cephæ.
Auditu Præsul perculsus corda sinistro,
Concitus occurrens, flammarum in prœlia fertur,
Obvius atque glebis certamina dividit obstans:
Et crucis invictæ digitis signacula prodens,
Altiùs efflantis spiramina proterit ignis,
Cùm prece, tum cruce ferales superante vapores.
Signiferi nec ferre valens insignia fervor,
In se collisus, cineres consîdit in imos.
Restituens eversa Pater, vacua atque refercit
Culmina, muneribus cœtus restaurat, honores
Amplificat donis, sancit rata, roborat acta.
Octavam stabilit festi celebrarier almæ
Reginæ superi Regis fine more Parentis.
Devotum larga populum datione decorat,
Templáque provisis pietate nitoribus ornat.
Exsuperant numerum sacras oblata per ædes.
Antiquo muros reparans munimine firmos
Restruit & portis, regit, obicibúsque serisque:
Turrésque educens, fabricis sublimibus aptat.
Insuper & portum mito munire paratu
Aggreditur, peragitque opus eximiúmque decénsque,
Utile subjectis præsentibus atque futuris.
Præstruit hic callem, ne invadere fervidus urbem
Hinc queat hostis, agitque procul navalia furta.
Pignera multorum passim neglecta piorum
Repperiens, levat, affectu conditque benigno.
Horum plura locans templo quod rexerat olim,
Basilicæque Coronatis priscum addit honorem
Quattuor, amplificátque decus, cumulatque Patronos:
Multiplicat cultus aris, & ditia dona.
Huic aliísque ferens complurima pluribus aulis,
Gens inimica fretum, prædásque tetentat * iniquas: (* repetit)
Quâ tulerat lœtum, cupiens Petri arce tropæum.
Solamen rebus diræque cupidinis haustus
Ferre calens, Italos pervadere nititur agros.
Insperata suis Deus at suffragia servis
Providet, ac gentes pelagi secreta colentes
Advehit, hostiles contra pugnare phalanges.
Quos Pater auxilii adnisu venisse probatos
Excipit, & sactis refovet, benedicit, & armat:
Prosequitur lacrymis, precibus tutatur & auget.
Qui stati ut decorant humili suplicamine Papam,
Hostibus intrepidi occurrunt. Poriora triumphi
Ætherei monstrare studens æterna potestas,
Evocat adversis contraria flabra carinis.
Applicitas quæ litoribus propellere cumbas
Insurgunt, tollúntque polo furésque ratésque.
Fluctibus hinc raptæ, mersis vergùntur arenis:
Absorbtique vadis, cælo pugnante marique,

Divinam

Divinam sensêre manum prohibere petitis
Sese oris: lapsi gladióque, faméque necantur.
Servitus quidam Æneadum pietate jubente,
Servantur, gaudéntque piis servire ferini.
Præveniens cæcos inimici militis actus
Papa sagax, inter decorandum cultibus aulas
Mœnibus aggreditur Petri munire sepulcrum,
Æquivoci decessoris conamina Patris.
Quod nutu Domini Francique juvamine Regis
Nisu perficiens agili, sancta agmina cogit.
Et cinere adspersos, pedibus per mœnia nudis
Circumducit ovans cœtus plebísque magistros:
Explerúmque precum munit munimine castrum,
Illæsum perstare petens & ab hoste quietum,
Sive triumphorum benedici munere poscens.
Sicque Deo grates referens, Petríque cathedram
Laudibus almisonis ornans, donísque venustans
Magnificis Patres, cunctæ dat gaudia plebi.
Præsidium ipse novans aliud, peregrina receptat
Corsica, quos mittit populorum examina Cephæ.
Hinc rebus bene dispositis, portu, urbe, solóque
Ausoniæ tuto, digna mercede potitur.
Orphana plebs Patris abscessu solamine captant,
Se deflens, Patribus claris cum milite junctis,
JESUM corde petit prono, se Præsule digno
Solari. nec abest Dominus haurire moratus
Servorum gemitus, dum spirat mentibus uno
Ore simul cunctos BENEDICTUM poscere Patrem,
Æthereo qui rore ferax, puerili visus ab ævo
Gliscere fecundi studiorum munere fructus.
Lucis aquas portare * capax, retinere fidelis, * f. potare
Promulgare sagax. pacis sectator honestus,
Compatiens jussis, humilis parere benignis,
Carnea proculcans, tenebrarum vicerat astus.
His radians meritis in sancto clara Senatu
Jura capit, Patribus veneranda luce sophiæ
Conjunctus, blandi refugit capracula mundi.
Indiguis dare opes doctus, jejunia, laudes,
Votaque ferventi Christi meditatur amore.
Ardua quis nactus summa ad fastigia lectus
Poscitur. Ille preces contrà lacrymásque ferebat,
Pondere ne tanti suplicans premeretur honoris.
At pia plebs accensa Deo, persistere cœpto,
Vimque inferre viro, sumrisque educere raptum
Certatim properans, hymnos & cantica diva
Voce ferens, hilari celsa in sacraria tollit:
Omnis & exsultans urbs gaudia clara frequentat.
Sicque simul cunctis vernantibus apta feruntur
Scita libris, celebríque Patrum signata notatu
Legantur, Procerum * rite insinuanda favori. * Augustorum
Callidus insurgit coluber, laqueátque ferentes,
Damnatóque ligat legatos culmina * ferro. * Pontificatûs

Acta SS. Ord. S. B. Saculum III. *

Atque dolis nexos ad regmina Francica mittens,
Fascibus à summis Romanas suadet ad arces
Primates properare viros, ac fraude calentes.
His etiam quosdam nectens adsciscit ab urbe.
Jus Legarorum diris quoque gentibus almum
Electi violant, missis custode retentis.
Insuper & plebem vafra caligine jussa
Mœnibus eliciunt, Petrique micantibus urbem
Inrrocunt telis, subeunt pravo agmine templum.
* Imagines Cælica signa * terunt, sævis hæc ignibus urunt,
Vastant ætherias populo plangente figuras.
Haud ea sufficiunt invasori. urbe subacta
Conscendit Lateranensem torvo impete sedem.
Depositus propriis, aliena cacumina captat,
Dejicit allectum solitò, residétque repulsus.
Nec contrectandâ tam cruda sorte cathedrâ,
Tegmine nudatus mentis, retro angue ligatus,
Cultibus exspoliat virtutum luce cluentem,
Plagisque afficiens, subigit custodibus attis,
Damnatis damnatus agens damnata ministris.
Urbs gemitu fletúque fremens, ululatibus omnis
Insonat, ordo pius planctu sacraria replet,
Alta Sacerdotes suspiria corde trahentes
Infundunt lacrymis pullas squaloribus aras,
Adstrati tanta redimi improbitate rogantes.
Venerat alma dies sacrando culmine digna.
At decus indignis indigno quæritur actis.
Legati siquidem Procerum turgore frementes,
Concilio insiliunt Patrum, punire minantes
Ensibus obstantes, baculisque elidere rectos.
Sed mens Pontificum, ceu mons, immota resistit
Flamine fixa Dei, non consentire profano,
Cedere nec pœnis, terrorem temnere mortis.
Cernentes animos divino robore nixos,
Consiliis hostes variis incœpta volutant.
Nunc blandis laqueare viros, nunc frangere duris
Enisi, nunc morte pios superare minati.
Illi tradere se potiùs per singula quæque
Membra trucidandos, quàm diro anathemate sterni
* f. Fantes Dantes *: inctepitant tabidos, oracula pandunt
Diva super rebus, quis non obsistere fas sit.
Interea residere tumor, minui furor actus
Cordibus inspicitur, furiosa superbia frangi:
Solvitur improbitas, solvuntur limine cœtûs.
Tertia lux rediens templis Romana reducit
Agmina, cunctapetunt BENEDICTUM accedere Patrem:
Hunc solum aptari reboanti voce resultant.
Mirantur magis infensæ concordia partes
Pectora, clámque sibi populi capita alma cientes
Conflictus agitant, certamina cæca retractant,
* an istos Invictósque probant histos *. tum lumine veri
Lustrati cedunt, animo conamina terta

Linquere, depositúmque reum capta arce repelli.
Rejicitur raptor turpi per probra repulsâ,
Gratificisque choris modulans plebs læta triumphat,
Electúmque decusatim * splendore venusto *decentér
Affectum repetunt, & equo sessore dicato
Attollunt prisco, divum ad præsepe vehentes
Luce coronatum populi candore nitentis
Lætitiæ, precibúsque instant, jejunia clara
Concelebrant, manant lacrymæ per gaudia ductæ.
His hostes superi radiati lumine solis
Accedunt, tremulo compuncti corda pavore,
Ore Ducis lecti vestigia digna petentes:
Fassi errâsse, capique Patris bonitate rogantes.
Matris at ille sinu recipit, puráque benignus
Oscula mente ferens, blandis amplectitur ulnis,
Solatúrque metum: gaudere coïsse resectum
Christi præcipiens unitum numine templum.
Cæsarei properant Legati, Præsulibúsque
Conjuncti, Cleróque simul populóque gregato
Vocibus hymnisonis sæptum gaudentis ovilis
Restituunt Sedi virtutis honore petitæ.
Sic redeunte die divo fulgore decora,
Oblatus Petri solio sacrísque dicatus,
Juris apostolici summóque cacumine mactus,
Ætheria ut radiat lux tempestate subacta,
Dat dignis Christi rutilare nitoribus aulam.
Luce micans supera, doctrinâ præditus altâ,
Interiora colens, at non externa refutans.
Templorum facies pretiosis munere signis
Illustrat, variis ditans fulgoribus ornat,
Vestibus, historiis, vasis, librisque, coronis
Replet, lapsa novat, dudúmque amissa reformat.
Támque suis aras quàm Regum dotibus auctas
Dimittens, renitere poli festinat honore.

De S. NICOLAO Papa, BENEDICTO Papa, & JOHANNE Ravennate.

SUBLATO Pastore Patres Romanáque pubes
Mæstis incumbunt lacrymis, gemitúsque resumunt,
Atque precum fervore vacant, jejunia tractant.
Excubiis instant, qui sit succedere dignus,
Virtutum pietate rogant, ostendier almum
Præponique Patrem: superóque nitore vibrati *, *illustrati
Unanimes censent NICOLAUM jure petendum,
Ut qui primæva radiaverat indole Sanctus:
Ludicra despiciens, animis inhonesta repellens,
Sobria suspirans, patienter seria volvens,
Sincerus, humilis, studiorum castus alumnus,
Moribus effulgens, animi dulcedine pollens.
Quis rutilans studiis præsagia clara ferebat,
Se gradibus quondam subiturum culmina celsis.

Hortatúque Patrum Cleri consortia nactus,
Profecit cultu virtutum & honore sophiæ.
Hinc Patribus suppar, prædecessoribus aptus
Emicat, annexúsque pio famulatur honore.
Carior atque magis renitet, quo clarior exstat,
Consiliisque datus BENEDICTI præminet unus:
Asseclis de mille jugem quem Præsul habere
Legerat, hoc sanctis sucio perfunctus in actis,
* moras Optati extremum calicis * dum percipit haustum,
Hujus & evectus humeris tumulóque locatus,
Dimissâ comitem gaudet florere cathedrâ.
Ædibus abstractus Cephæ pavidisque latebris
Qui solio erigitur renuens, humilique reclamans
Se voce immeritum tanto vernare decore.
Impote sed nisu. Nam mox grege, plebe, Senatu
Cinctus & abductus, sacratur Cæsare coram,
Augustóque adstante sacros sortitur honores.
Et sacer alma gerens urbem candore coronat,
Lætificat Regem, convescitur, abdita cordis
Lumina declarat, Regis sibi nectit amorem.
Prosequitur dulci mentis bonitate modestæ
Alterutrum, Proceres sese amplis cultibus ornant.
Donis afficitur Præsul, famulatibus uti
Cogitur Augusti, Regem divalibus orsis
Imbuit, & proprias repetentes mutua sedes
Oscula dant pacis: discedunt corde jugati.
Moribus almificis degens & dogmate clarus
Papa lepore catus, votis atque actibus altus;
Indiguis largus, viduis miserísque benignus;
Tutator populi, cunctæ fit amabilis urbi.
Ecclesias variâ satagit ditare nitelâ,
Vasa ferens claris auri argentíque talentis.
Historiis comit vestes, gemmisque venustat.
Secretóque novat formam urbem fonte rigantem,
Pontificum fundans ædes reparánsque decorat.
Grajugenum Regis legata ac dona receptat.
Scitatus veneranda urbi responsa ferentes
Dirigit, Æolidum corruptos munere cæco
Discutit, indagat: verùm tea crimina cassat,
Judicii pravè dejectum sede teformat,
Deposi.que ausos leges temerare sacratas,
Et pia directo disponit jura vigore.
Mitificáque Ravennatem ratione JOHANNEM,
Civibus exhortans positâ mansuescere lite,
Cedere turbidulis, sudis insistere curis.
Dum nequit oratu crudam deflectere mentem,
* offerre Concilio quoque temnentem se ferre * vocanti;
Dat sacris sacro exsortem censente Senatu.
Ille proterva sequens, mundi fastigia contra
Sollicitat, Legatorúmque inflatus honore
Sceptrigeri Romam comitatus milite tendit.
Mitibus admissis, vacua sed sorte recedit.

Hinc Patet expetitur plebem recreare Ravennæ,
Divulsam vice chirurgi ratiône medentis.
Pastorem metuens aulam lacerator ovilis
Cæsaream repetit, sed abhorretur grege cauto,
Cæsare devoto: fastúmque remittere jussus,
Præceptisque Patris subdi; ruit alta relisus
Corda importunis patronos poscere votis.
Dantur item duro actores: his perditus urbem
Aggrediens, Papam solito libramine SIXTUM
Sentit, & immota moderamen lance ferentem,
Legibus instructum, sapienter scita serentem.
Patribus adscitis invicta ut robora cernit,
Cervicem reprimens, séque in lamenta coartans,
Legatos lacrymis miseri suspiria cordis
Lugubris ad Patrem gemitu legabat anhelo.
Compatiens censor, Dominíque imbutus amore,
Ad vitam revocantis ovem per devia lapsam
Quærit aberrantem, recipit discrimina flentem,
Luctibus orantem, leges servare fatentem,
Crimina purgantem, famulatûs jura voventem.
Absolvit laqueis *, priscóque reformat honore.
Dictat scita, probat Papæ decreta Senatus.
Turbine sedato dat limina cultibus alma,
Muneribúsque micare piis, vernare figuris.
Invidiâ abjectum restaurat rite ministrum
Agni, sollicitus sponsæ renitere decorem
Inclytus Ecclesiæ paranymphus: quam sine rugâ
Et macula sponso intactam perferre flagrabat.
Insistit studiis commissæ tegmina castis
Ducere: si qua putri squalescent labe, piare.
Regem * discutiens gentis quo jure Sicambræ
Punit adulterii, fautores ense recidens
Morbifero, pestíque precum pietate medetur.
Legatos abolere nefas, pacémque referre
Dirigit elisæ per Gallica rura columbæ.
Luce procul visa, divo tutilare nitore
Certatim populi radiis lustratier orant.
Ætheteis Romam inde petit legatio crebra,
Crebrior & solito, cælique cibaria poscit.
Suscipiens dapibus satiat quos Papa cupitis,
Irrigat ac paradisiacis sitibunda fluentis
Pectora: Bulgaricæ fundit quoque flumina genti;
Australi tribuens Boream vernare decore.
Sicque Nothum * inveniens Aquilone rigescere, flammis
Ardoris superi missis accendere curat
Igniferis Patribus, comitatis luce valenti
Irradiare pios, exurere luminis hostes
Mirifici Patris, cui fert elemosyna nomen,
Indivisa comes vitæ patrata JOHANNIS,
Auribus archivo ex Graio resonare Latinis
Præstat, ANASTASIO jussis parente ministro.
Præsulibus restauratis Placentia pulso

* excōmunicatione

* australem partem

Pervasore nitet: Pastore Suessio floret.
Plectitur Induperator atrox, Petri æmulus aulæ.
Lotharius Plectitur & Papâ damnatus judice mœchus*.
Patre recepta suo Græcorum urbs regia gaudet.
Priscorum Pater hic reparans insignia Patrum,
Templorum renovat fabricas, triclinia, cellas,
Bustáque Sanctorum relevans splendoribus ornat.
Adsciscens fovet almificas stipe duplice turmas*;
Afflictísque patrem dulci se pectore præbens,
Ærumnas refovet, parat opportuna medendis.
Ductibus atque reformaris rigat atria Cephæ,
Gregorio patrum restaurans robore castrum.
Prævalido fulcit, murísque ac milite munit,
Ut Domini populum ductans in castra polorum,
Regmine sollerti justóque libramine vexit.
Indicium schedæ mundi per climata latæ:
Hærebant cui mente pia cælestia cura;
Excubiæ assiduísque preces, jejunia votis.
Arridens quem fertilitas & copia rerum
Extulit, ostendit largum, docuitque benignum:
Hujus ut egressum flevisse elementa ferantur.
Quo tamen is gaudet, gaudent socia agmina cæli.

* Lotharius

* congregationes Monachorum

De S. ADRIANO Papa, & HINCMARO Præsule nostro, KAROLO quoque Rege.

HINC sacra succedunt ADRIANI jura secundi.
Qui pius ac placidus laudatur, & ordine clarus,
Pauperibus largus, locupletibus atque benignus;
Omnibus & medius, nulli nisi carus habendus.
Compatiens passis, patientes improba servans,
Passorúmque ferens causâ; longinqua peterrat
Scriptis Regna, monens rigidos, reparans quoque fractos,
Justitiæque viam justo moderamine pandens,
Utque Patres superi*, Regis fastúsque coercet,
Ac maculis purgare nigris regale* laborat
Nunc monitu blando, nunc asperitate cubile.
Pontificem is nostrum sumit Regémque sodales,
HINCMARUM & KAROLUM; sociósque laboris adoptat.
Sceptráque sic pariter tutari à crimine certat.
In multis etiam divina lege regendis
Hunc nostrum Patrem sibi fratrem adsciscit agonis.

* antecessores

* Lotharii

Frod. lib. 3 c. 20.

De JOHANNE Papa VIII & MARINO ejus successore.

HOc tapro capit octavus segmenta JOHANNES
Culminis eximii, quique effulsisse beatis
Moribus adstruitur, doctrinâ ornatus & actis.
Judicii custos, recti pietatis amator.
De Christi segete crebrò zizania pellens,
Et rationales per agros pia semina spargens:
Utpote doctiloquus, prudens, sensúque peritus,

Sollicitum qui se gregibus præbebat alendis.
Quo patribus juncto sollers subit alta MARINUS
Regmina, qui placitus Domino & decus orbis habetur,
Augustis carus, populorum dignus amator:
Doctrinis renitens, sacris & semina diva
Cordibus infundens hominum per climata mundi.
Nam Graios superans, pulsis erroribus unam
Reddidit Ecclesiam, scissúmque coëgit ovile.
Pontificem nostrum FOLCONEM hic fascibus ornans, Frod. lib. 4 c. 1.
Instruit ore, manu Pastoris comere jura,
Justitiæque ejus congaudet promtus amori.
Inque refutandis præstans suffragia pravis,
Fert se adjutorem, multam minitando superbis.
Hunc fratrem velut amplectens, incommoda revelet *, * f. vellat,
Utque fidem monet exhibeat, scriptóque revelet.
Hujus & ad nutum Patribus mandata resignans,
Contemtore super jubet exercere vigorem:
Et parti istius precibus se dedere curans,
Francorum Regem affectum retinere paternum
Hortatur, solans votisque juvamina præbens.

De tertio ADRIANO Papa, & FULCONE nostro Præsule, KARLO quoque Augusto; & de STEPHANO V.

TERTIUS emissos ADRIANUS honore secutus, idem ibid.
Præsule jam dicto FOLCONE studente paratur
Remensi Pater Ecclesiæ, tutator & altor.
Jura sibi decoris firmans ut roboret apti,
Et contra adversos solatia debita præstet,
Nostrúmque affectu Regem genitoris adoptet.
Præsulibus patrem pandens se rite benignum.
Quo citò prærepto, STEPHANUS de nomine quintus
Fascibus evehitur summis, qui præmemoratum
Pontificem nostrum scriptis solando paternis,
Hunc dignum fratris, hunc nomine censet amici:
Se promtum firmare ab eo quæ rite petantur.
Ille tamen servum potiùs se destinat imum,
Attollitque patrem, dominíque impendit honorem.
Exoránsque rogatores pro culminis ejus
Reddit luce alios, ac flagrat adire videndum:
Barbaricæ impediant acies nisi vota parati.
Ipsius ergo precum poscit munimine Regnum
Tam crudo redimi sævæ discrimine pestis.
Se quoque conari tota virtute reniti
Ejus apostolico tendentibus atra nitori.
Quæ consanguineo magnati impendier audit
VUIDONI sibi ceu fuerint impensa, capessit.
Remensi Ecclesiæ Romanâ præstita sede
Intemerata jugi serventur honore, precatur:
Utpote juris apostolici per cuncta fideli,
Quam certare sibi contra omnia livida norit;
Tradita pauperibus, sacrísque addicta ministris,

Sed perversa feris direpta furentibus ursis,
Adjuvet allisis evellere faucibus atris.
Adgaudet summus redditque levamina Præsul,
Séque probat fratris devotum in jure manere:
Hunc etiam & natum sub patris amore fovere,
Noxia quæ patitur ceu propria flagra dolere,
Assiduisque ejus precibus pro pace rogare,
Atque petita modò vel tempore cedere digno.
Præsulibus pervasa jubet quò reddere cogant
Raptorem; sacris, referat nisi rapta, repellant.
Augusto scribens KAROLO, præconia Christo
Induperatoris pro sancto reddit amore.
Quo flagrans sublata diu patrimonia nostræ
Reddiderat sanctæ summo sub nomine sedi:
Ac monet ut peragat quod adhuc hinc restat agendum,
Sumere, perfectè queat ut mercedis honorem.
FOLCONI quoque gratificans, solamina confert
Affectúque monet cœptis insistere votis
Erga Romanam summi moderaminis arcem.
Conquestos se indigna pati, suffragia legat:
Istius ad Patris mandátque juvamina ferri.
Sic peregrinantes sub amore & nomine Petri
Suscipiat petit, ac foveat, tueatur, honoret.
Pace laboranti totius & ordine Regni
Grates inde refert, crescátque hortatur ut instans.
Urbis Lingonicæ questus delegat eidem,
Contra vota premi Pastorum culmine plebem,
Nec digno impetrare Patrem molimine lectum:
Pontifici Lugdunensi mandata dedisse
Significans, æquo optatum sacrarer honore.
Quo renuente diúque instante labore vacantis
Ecclesiæ, se prælectum sacrâsse petenti.
Quocirca properans, quæ desunt impleat urbi,
Regmina præficiat Rectoris rite dicati,
Præsulibúsque aliis Papæ decreta revelet.
Ille paratus ad hæc, Patribus præcepta retexit.
Regi jussa notat, quo se prohibente moratur
Rex, donec Romam mittat, certámque resumat
Notitiam: pòst se nulla ratione premendum
Fert jussis ab apostolicis, neque tormine mortis.
Præterea patriis poscit se jure doceri
Dogmatibus, Papæ dignè ut sacta culmina servet.
Præsul apostolicus hujus quoque regmina firmans,
Roborat Ecclesiæ quæ sunt data munera nostræ,
Jura antiquorum Procerum concessa ritore.
Nemo horum quidquam minuens usurpet iniquè,
Nec Præsul detur, canonum nisi lege petatur.
Hæc si quis violet, nisus temerare statuta,
Sede Petri dignè multa dictante prematur:
Edita conservans, benedici promereatur.
ibid. Pontifici huic nostro Synodum delegat habendam
Cum nonnullarum regionum Patribus, atque

Inter

Inter Agrippinæ trans-Rhenensésque Patronos
Audire æquandas justo moderamine causas.
Postmodò si valeat, præsens accedat, & ista
Cum multis aliis pariter pertractet agendis.
Hunc reliquos quoque Gallorum vestigia Patrum
Urbe Biturgensi super admonet improba ferri
Jura querente sibi, cui condoleant miserantes:
Increpitans, cur non referent præsumta silentes,
Qui se pro muro infestis opponere debent.
Justitiæ zelo quocirca armentur, agonem
Aggre[illegible] Domini ad propriámque redire cathedram
Compellant præsumtorem, miseratio Papæ
Quam cedit dumtaxat ei: si temserit, omni
Sacrorum exsortem penitus se norit honore.

De STEPHANO & FORMOSO, Translatione quóque S. CALISTI ad nostram urbem.

FORMOSUS STEPHANUM sequitur: cui grammata nostes ibid.
Dirigit expositus supra quàm sæpe Sacerdos,
Congaudens subiisse vices hunc tegmine Petri.
Has sermone simul supplere decenter & actu
Qui valeat, solans vehat ad potiora cathedram.
Propitiúmque Deum Ecclesiæ testatur in hujus
Culmine monstrari, quòd tam tractatur honestè.
Huic se subjiciens, famulatûs omnis honorem
Spondet, & excusat quòd eum non visere currat;
Atque refert grates, quod in solaminis orsa
Miserit, insinuans illum se optare videndum,
Et se ipsius in occursum quod signet iturum,
Proficuique offert decoris crementa daturum,
Ejus & ad nutum Stephani sese edere * jussum. * exsequi
Resperse Ecclesiæ quæsitas robore poscit
Muniri, ejusdem vulsæ ne quando rapinis
Demantur factis, avidis prædonibus actæ.
Magni Pontificis Christi testisque CALISTI
Membra sibi signis collata Abbate RODULFO
Cum rebus sancto applicitis *, avellere quidam * concessis
Quas nitebatur. Super his consulta requirit,
Auxiliúmque petit, pravi quo jure premantur.
Et quia comperetat, quodam molimine summam
Turbari sedem, capiti ceu condolet artus,
Subjectis quoque Præsulibus qui indebita poscant,
Ne indignè faveat, suadet, sub tramite pacis.
Ille rependit ad hæc, studeant moderamina summi
Rectoris pariter verbis attollere & actis,
Juxta quod collata sibi fert gratia cuique:
Ne vacui sub ea servi culpentur haberi,
Quin aptos per eam fructus afferre laborent,
Illicita inhibeant, infandáque germina vellant,
Et cunctis Christi famulis suffragia præstent.
Cujus opis causâ cupit hujus noscere curam,

Acta SS. Ord. S. B. Saeculum III. *

Deplorans miseras clades hominúmque labores,
Hostis & antiqui captantia teria fraudis,
Quis genus humanum crudeli pellicit astû.
Hinc hereses, hinc bella movens, & crimine gaudens,
Sanguine servescens, odiorum litibus ardens,
Atque Orientales herescum schismare rumpens.
Unde Sacerdotes suadendo commonet, arma
Corripiant, arcámque levent discrimine sævo.
Conveniant igitur medium sibi poscere Christum,
Qui consulta ferat, det opem, faciárque salutem.
Ad quod Pontificem rogitat contendere nostrum
Accingi, properare, moras disrumpere cunctas,
Auxiliúmque malis mundo conferre ruenti.
Christus sit via, dux Christus, victoria Christus.
Nec satis est monuisse semel, monitúsque paternos
Haud iterare piget, Matris succurrere cladi,
Disponi Synodum generali jure gerendam,
Ad quam festinet nullo impediente retentus
Pondere desidiæ, uberiùs simul omnia tractent,
Quæ tractanda sient: oracula clariùs edant.
Barbaricæ gentis quîs Francica regna procellis
Turbantur, nimiùm dolet, atque ut dextera summa
Has reprimat, Procerum Christi suffragia poscit.
Privatæ legis munimine jura perita
Remensi fert Ecclesiæ retinenda docendo,
Ac prohibendo nefas, ne quis præsumat iniquè
* concessa Attrectare sacris possessa aut demere cessa *.
Nulláque Pontificum, Regum, Comitúmve potestas,
Illicitè usurpans, proprios inflectat in usus
Quæ sunt Ecclesiæ. quam Præsule fortè vacantem
Nullus ut invadat, violentum adspiret in ausum:
Nec nisi condigno Præsul statuatur honore,
Pontifices, Reges, Clerus, subjectáque plebes
Provideant, operante Deo ut bene tradita servent,
Amplificent, decorent, supera mercede propagent.
Dispositum dignè præmisso Præsule quisquam
Non mutilare decus, non immutare subintret:
Usibus at maneant servorum dedita Christi
Integra Pontifici, dignis tractanda ministris.
Hæc contra quisquis præsumserit acta venire,
His se multatum sciris anathemate norit:
Servator vitam mereatur habere perennem.
Rebus Avennaci, super almi & jure Calisti,
Tum decreta pari provexit robore fulta.
Præterea quod compererat per devia quosdam
Pontificum ferri, populísque exempla ruinæ
Dedere, & increpitos non digna rependere suasis;
Quin & deteriora sequi, nec dira cavere:
Non sine se mærore gravi tolerare fatetur.
Ad pacem invitans exstinguere scandala quærit,
Pontificum fastu Christus quia temnitur atro.
Noster & Antistes dolet, arguit, increpat, angit.

Unde monens mandat junctos hunc cogere Patres,
Atque alios accire probos, decretáque legis
Pandere divinæ, Synodum celebrare vigore
Cesso * juris apostolici munimine fultam, * concesso
Noxia vellendo gregibus, profutura ferendo.
At si quid fuerit perversæ litis obortum;
Præsulis eximii serventur cognitioni,
Dante Deo dignum valeant ut sumere finem.
Cui se Concilio tenear subducere nemo,
Quisquis apostolici consors cupit esse favoris.
Bellorum motus per Francica Regna coërcens,
Primates monet Ecclesiæ certare labore,
Totius curæ madeant ne Regna cruore,
Christicolæ Reges bellisve armentur iniquis.
Attrectare nefas aliena, invadere cessent.
Bella soporentur, commotio sæva prematur.
Dum Româ Folco redeat, pax sceptra gubernet.
Hæc eadem exhortans ad pacem scribit ODONI,
Ne KAROLUM contra bellum moveatur iniquum,
Nec vetitos inear fines, invadere nitens
Externi quæ sunt juris, cupidúsque rapinis
Abstineat, vitans rectos transscendere calles.
Quæ Domino placeant sollerti mente retractet,
Ante oculos statuens ejus sub amore timorem.
Pace laborantis congaudens Præsulis actis,
Admonet his cauro FOLCONEM insistere nisu,
Pax odiis ne inconsultè quæsita facessat,
Regia neu celsi generis scintilla tetatur.
Crimina sceptrigeri prudenti arcenda medella,
Regmine pro Regni ne pessima scandala surgant.
Hortatu Karolum solans gratanter honorat,
Gaudens hunc patriæ provectum culmine sedis,
Atque petens Christo placitum per tempora longa
Crescere justitiâ, pietate, & luce sophiæ.
Ac monet ut Dominum cordis præ lumine ponat,
Jussibus ipsius totis conatibus hærens.
Diligat & servet quæ justa ac tecta probârit.
Admoveat justis aurem, divertat iniquis.
Sit virtute animi, carnis præstantior usu,
Corporis ac mentis hostes ut sternere possit.
Se quoque quæ valeat spondens augmenta daturum.
Panem pro grato benedictum munere legat,
Quæsierat geminæ quem Rex sub dote salutis.
Sollertes cum quis tractentur commoda mandat,
Immo Sacerdotem Folconem ad talia mittat,
Cujus consiliis utillima quæque decori
Edantur, Regis cumulandi & culminis apta.
Quorumdam querulo nimiùm clamore petitus,
Urbem indigna pati queritur, metuíque clientes:
Sedandis quibus exhibeat se Folco reposcit.
Comperto tandem is veri moderamine Præsul,
Quàm sit apostolicis fidus, quàm jussibus ardens;

Parere æthereis gaudet, gratésque rependit,
Spondens se in quibus expediat præbere benignum:
Hujus & ad votum Regum pressisse duellum.
Præsulibus Regiqne ideo mandata dedisse,
Tutiùs ipse Petri valeat quò visere sedem.
Hunc quoque fratris honore colens, specialia legat
Munia carorum, tutandum poscit honorem,
Scandala proterere, & pacis connectere vincla:
Frenare implacidos, & ad almam cogere pacem,
Idque Petri larum fidat sibi munere donum.
LAMBERTUM Augustum, Folconis carne propinquum,
Ut proprium se tutari solamine narum
Significans, nostri gratissima Præsulis effert
Vota, quibus Petri veneratur honore cathedram.
Sacrilegos quosdam sacrati culminis atros *
Carptores, summi capitis clarissima membra
Attemerare ausos, anathemaris ense recisos
Notificans, monet hunc nodos dignæ addere multæ.
Sceptrigeri quoque cognati pro culmine certet.
* Episcopo Sicque Parisiaco legans mandata Patrono *,
Hos ANSCHERICO norat esse omnino cavendos,
Ac vitanda nigri consortia dira furoris.
Ecclesiam solans Senonum Pastore gementem
*damnabili Addicto latebris, damnando * criminis ausu:
In Domino sperare monet; patienter acerba
Spe decoris ferre ætherei virtute Tonantis.
Fidere se proprio solandam Præsule viso:
Se damnâsse feros Patribúsque norasse terendos
Flamine divino, ne quis dein talia tentet.
Missurum se Legatos, ubi tempora digna
Se tulerint, quis sedentur hujusce procellæ.
Lingonici sævo captori Præsulis orsa
Dirigit, ut tandem gestis resipiscat amaris,
Pontificem reddat, damnet quæ dira patrarit.
Sin secus, æternæ plectetur tormine multæ.
Sacrilegis super his patrios delegat ODONI
Sceptrigero monitus, ut sciat hos anathemate plexos:
Quos nec suscipiat, nec eis affamina jungat,
Ipsorum sese maculari crimine vitet.
Quin immo Ecclesiæ præstans solamina tritæ,
Protegat, auxilium impendens, ubi viderit aptum.
Hæc eadem Karolo mandata tenenda telegat.
VVALTARIUM Senonum, temerantem oracula legum,
Corripit increpitans; Trecasinæ intulit urbi
Regmina non lecti cur Præsulis, atque recepti
Ex alia Ecclesia contra decreta paterna.
*electum Quem removens, lectum * statuit, moderamina tradit,
Sacratoque sacrum RICVEO impertit honorem:
Nullus ut obsistat scitis, comitatur euntem.
Huic Patri Karolus Formoso grammata legans,
Séque suíque apicis committit jura tuenda:
Eximias referens grates sub honore favotis,

Se genus atque suum dignum quia laude putarit,
Provectúmque ejus gratum sibi duxit habendum.
Noverit ergo sibi Regem pro scire fidelem,
Devotum & famulum jussis servire paratum.
Ejus præsidio licitum sit fidere: tantùm
Hostis apostolicam nequeat divertere mentem.
Augustum sibi conciliet, Christúmque precetur
Pro se, próque sibi commissi regmine Regni,
Cujus ut in partes accedere censeat, orat:
Ipsius adspectu solari ac famine possit.
Interea panem benedictum munere mittat,
Tutelæ nullique favens adsentiat hosti.
Quin adversa premat sacro molimine, jure
Crescat ut ipsius sumtum munimine Regnum.
Folco etiam Præsul grates à Sede vocatum
Se referens Petri, poscit suffragia Regi.
Gratificans Regis quòd res suscepta benignè
Tractetur, patrio foveantur sceptra nitore,
Sollicitus * pro regali quòd germine Papa. * sit
Suggerit ergo petens, faveat ne partibus hostis,
Roboret id magis, exaltans, & viribus augens:
Accumulet precibus, votisque ad sidera missis.
Pulsari adjiciens hoc ab hostibus undique fusis.
Quos rogat arceri, pervasoréſque repelli,
Prædones reprimi moderamine regminis almi:
Ne inter Christicolas bellum civile geratur,
Naufragio Ecclesiæ ne gaudeat æmulus atrox,
Illicitos ibi subjectis nitentibus ausus.
Quid medicamenti impendat, consulta reposcit.
Lamberto Induperatori sibi carne propinquo
Multimodam agnoscens curam dependere Papam;
Gaudet, ac exposcit maneat dilectio talis.
Quem licèt affinem nullo sibi jure colendum
Prodit, amicitiâ Patris nisi noverit auctum.
At Karolo Regi petit hunc sub fœdere necti,
Huicque ambos Regum solatia pendere proli.
Damnatis queat & si quid medicaminis addi,
Quóque modo vel quâ hos valeat curare medellâ;
Expromi sibi deposcit servire parato.
Præsul hic egregius Formosus laudibus altis
Evehitur, castus, parcus sibi, largus egenis:
Bulgaricæ genti fidei qui semina sparsit.
Delubra destruxit, populum cælestibus armis
Instruxit, tolerans discrimina plurima, promtus.
Exemplum tribuens, ut sint adversa ferenda,
Et bene viventi metuenda incommoda nulla.

De BONEFACIO Papa, & sexto STEPHANO, THEODORO quoque Papa.

HINC subit ad modicum vates BONIFACIUS almus.
Ter quinos hic in arce dies explevit honoris:

Culmina mox mutans, superat fastigia celsa,
Inque brevi spatio quæsita cacumina scandens,
Inter Apostolici Proceres adscribitur albi.
Tum sextus STEPHANUS sacra regmina culmine carpit,
Durus qui nostris, propriis at durior instat.
Sæva quidem legat vivis, truciora sepultis.
Folconémque minis, Formosum concutit actis.
Concilium gregat infaustum, cui præsidet atrox:
Prædecessorem abjiciens ponénsque Patronum.
Visus abhinc meritis dignam incurrisse ruinam,
Carptus & ipse sacráque abjectus sede, tenebris
Carceris injicitur, vinclísque innectitur atris,
Et suffocatum crudo premit ultio lœto.
Post hunc luce brevi ROMANI regmina surgunt.
Quattuor haud plenos tractans is culmina menses,
Æthere suscipitur, meritos sortitus honores.
Quo rapto breviore subit fastigia sorte
Dilectus Clero THEODORUS, pacis amicus.
Bissenos * Romana dies qui jura gubernans, * an bis denos
Sobrius & castus, patria bonitate refertus,
Vixit pauperibus diffusus amator & altor.
Hic populum docuit connectere vincula pacis.
Atque Sacerdotes concordi ubi junxit honore,
Dum propriis revocat dissectos sedibus, ipse
Complacitus rapitur decreta sede locandus.

De sanctis JOHANNE, SERGIO, BENEDICTO, LEONE, atque CHRISTOPHORO.

JOHANNES subit hinc, qui fulsit in ordine nonus,
Pellitur electus patriâ quo SERGIUS urbe,
Romulidúmque gregum quidam traduntur abacti.
Conciliis tamen is ternis docuisse refertur
Dogma saluriferum, novitásque aboleta malorum,
Et firmata Fides doctrinis tradita Patrum.
Tum facta consurgunt BENEDICTI regmina quarti,
Pontificis magni, meritò qui nomine tali
Enituit, cunctis ut dapsilis atque benignus.
Huic generis necnon pietatis splendor opimus
Ornat opus cunctum, meditatur jussa Tonantis.
Prætulit hic generale bonum lucro speciali.
Despectas viduas, inopes, vacuósque patronis,
Assidua ut natos proprios bonitate fovebat:
Mercatúsque polum, indiguis sua cuncta refudit.
Post quem celsa subit LEO jura, notamine quintus.
Emigrat ante suum quàm luna bis impleat orbem.
CHRISTOPHORUS mox sortitus moderamina sedis,
Dimidio ulteriúsque parum dispensat in anno.

De SERGIO & ceteris ad Leonem septimum.

SERGIUS inde redit, dudum qui lectus ad arcem
Culminis, exsilio tulerat rapiente repulsam:
Quo profugus latuit septem volventibus annis.
Hinc populi remeans precibus, sacrarut honore
Ptidem adsignato, quo nomine tertius exit
Antistes: Petri eximiâ quo sede recepto
Præsule gaudet ovans annis septem ampliùs orbis.
Ipse favens Cleri censurâ in culmine rapto
Falce ferit pervasores. Quo rebus ademto
Humanis in ANASTASIUM sacra concinit aula,
Tertius hoc Præsul renitet qui nomine Romæ,
Sedis apostolicæ blando moderamine rector,
Sentiat ut Christum veniæ sibi munere blandum.
Quando dein summam Petri subit ordine sedem,
Mensibus hanc coluit sex ut denisque diebus.
Emeritus Patrum sequitur quoque fata priorum.
Surgit abhinc decimus scandens sacra jura JOHANNES.
Rexerat ille Ravennatem moderamine plebem.
Inde petitus ad hanc, Romanam percolit arcem
Bis septem qua præniruit paullo ampliùs annis.
Pontifici hic nostro legat segmenta SEULFO.
Munificisque sacram decorans ornatibus aulam,
Pace nitet dum Patriciâ deceptus iniquâ,
Carcere conjicitur, claustrisque attatur opacis.
Spiritus at sævis retineri non valet antris:
Emicat immo æthrâ dextera sedilia scandens.
Pro quo celsa Petri sextus LEO regmina sumens,
Mensibus hæc septem servat, quinisque diebus:
Prædecessorúmque petit consortia vatum.
Septimus hinc STEPHANUS binos præfulget in annos,
Aucto mense super, bisseno ac sole jugato.
Dispositâ post quod spatium sibi sede locatur.
Nato Patriciæ hinc cedunt pia jura JOHANNI:
Undecimus Petri hoc qui nomine sede levatur.
Vi vacuus, splendore carens, modò sacra ministrans.
Fratre a Patricio * juris moderamine rapto,
Qui matrem incestam rerum * fastigia mœcho *
Tradere conantem decimum sub claustra JOHANNEM
Quæ dederat, claustri vigili & custode subegit.
ARTOLDUS noster sub quo sacra pallia sumit,
Papáque obit, nomen geminum fere nactus in annum.
Septimus exsurgit LEO, nec tamen ista volutans,
Nec curans, apicis mundi, nec celsa requirens:
Sola Dei quæ sunt alacri sub pectore volvens,
Culmináque evitans, oblata subire renutans.
Raptus at erigitur, dignúsque nitore probatur
Regminis eximii, Petrique in sede locatur.
Sed minimè adsuetam linquit decoramine curam,
Deditus assiduis precibus, speculamine celsus.

* Albrico
* Imperii
* Hugoni Regi Langob.

Affatu lætus, ſapiens, atque ore ſerenus.
Qui me viſentem æthetei pia limina Petri
Jocundè excipiens, animo quæſita benigno
Admiſit, favitque piè, ſtuduitque modeſtè:
Famina grata ſerens, epulis recreavit utriſque,
Corporis atque animæ: benedixit, & oſcula libans
Ac geminans dono cumulatum muneris almi,
Pergere lætantem amplexu dimiſit honoro.
Quem pater omnipotens alacrem cultúque venuſtum
Attollat, ſervétque diu, digno excolat actu.
Et cum Præſulibus ſanctis, conſortia quorum
Promeruit, ſedis præſter ſuper æthera ſedem:
Cum quibus æternum maneat preclarus in ævum.

Observanda in postremo capite.

I. BARONIUS & *alii Sergio tertio tribuunt tres annos dumtaxat cum menſibus quatuor: Frodoardus annos ſeptem.*
II. *Anaſtaſio Baronius annos duos, menſes viginti: Frodoardus menſes ſex cum denis diebus.*
III. *Frodoardus prætermittit Landonem, quem alii Bandonem vocant.*
IV. *Johanni decimo adſcribit non integros annos quindecim.*
V. *Leoni verò nominis ſexto menſes ſeptem & quinos dies: cùm recentiores ei tribuant ſolùm menſes ſex, dies quindecim.*

FRAGMENTUM
EX LIBRO PRIMO HERIGERI ABBATIS LAUBIENSIS

Confer cum Vita S. Vrſmari ſuprà tomo 1 pag. 346.

De vita S. URSMARI Abbatis.

Ex mſ. cod. Monaſterii S. Vitoni Veredunenſis.

SED nunc ex reliquis Chriſti taceatur alumnis,
Lumina qui vitæ mundo præclara fuêre,
Doctrinâque ſuâ replerunt undique cuncta.
Celſa tibi geminæ mittuntur, Roma, columnæ,
Petrus cum Paulo, quorum fundata triumpho
Primatûs arcem quadrum prætendis in orbem.
A quibus inſignes illorum nempe ſequaces
Sumſimus auctores, illinc nobis venientes.
Clara DIONYSIO tunc Gallia Pariſienſi
Credula divini ſuſcepit ſemina verbi.
Et CLEMENS Mediomatricum miſſus ad urbem,
Edocet in ſolum vicinos credere Chriſtum.
Treveribus terni mittuntur corde fideli
Trinum perſonis Dominum, deïtate ſed unum
Credere qui doceant populum lavacro renovandum:
Scilicet EUCHARIUS, MARTINUS, VALERIUſque.
Credit Agrippinus, fidei ſit Tunget alumnus.

Propu-

Propugnant fortes Christi virtute duelles
Nitentem toto laqueos prætendere mundo,
Decipitúrque suâ perfossus guttura prædâ,
Occumbente fide pro sacra martyre teste,
Confessore pio mortis gaudente triumpho,
Nec trepidante necem si provenisset atrocem.
SILVESTER, MARTINUS, HILARIUS, AMBROSIUSque
BRICIUS atque LUPUS, SULPICIUS ac ANIANUS,
GERMANUS Parisiacus, GERMANUS & alter,
Istam per normam quoniam meruêre coronam,
Fert Gothus, Ausonius, Gallus, Scytha, Noricus, Indus,
Hebræus, Græcus, Romanus, Barbarus omnis.
Talibus Ecclesiæ fautoribus undique firmè
Obstant imbriferis vento quatiente procellis,
Desuper & petram nequeunt trepidare ruinam.
Tempore promeritæ sedarunt cælitus iræ
Quidam terrores, plebis mala gesta piantes.
SERVATIUS servando fidem servat pereuntem
Orando populum, Trajectum fortè reservans.
Remica REMIGIUM celebrat plebs sacra sacratum,
Francia baptismo per quem recreatur in almo.
Digna conspicuum veneraris laude VEDASTUM,
Atrabata, tuas dignum relevate ruinas.
AUDOMARE salum Morinûm frenare suetus,
Nec tibi Neptuni mandans concessa tridenti,
His cum Bertino quos turbat pontus adesto.
Insignem meritis AUTBERTUM Cameracensis
Infula commendat, qui perlustrare solebat,
Si sua condignum ferret parrochia fructum.
MOROSUM cleprem converterat ille ferocem:
Cujus ut hîc vitam memorem quantisper & ortum,
Præclue Francorum celsáque propagine natum
Haginoense solum fert hunc & rumor adultum:
Exceptúmque sacto baptismo Præsule ab ipso,
Instructúmque piis cura mandante parentum
Litterulis & lege sacra. proinde furente
Ætate ut libuit juvenili, fertur in antro
Præcipiti totus, cunctum cordis cogitatum
Adnisus sub perditionis ferre barathrum,
Grassari solitus spoliis prædáque viantum.
Laubacus grandem quo derivatur in amnem
Sambram permodicus nomen tibi, Lobia, rivus,
Figens perpetuum Morosi moribus aprum
Infundis, vel fortè suo de nomine dictis
Maurifalisia, Morineias, Landeleásque.
Fertur enim quia post baptisma binomius esset,
Et post hæc Landelini cognomen haberet.
Dum spirante Dei tandem bonitate superni,
Respectúque pio cordis compunctus in imo,
Festinat Cameracensem devotus ad urbem;
Pontifici patríque pio commissa fatendo
Procidit, & genua amplectens genibúsque volutans.

Quem mox Romuleam contendere jussit ad urbem,
Gaudens excelsâ mutarum sic fore dexterâ,
Indicens agapem simul & jejunia crebra.
Arci Martinus Romanæ Papa beatus
Præesse videbatur sanctè, pariterque prodesse.
Huic sua Morosus deplorans crimina prorsus,
Ilicet à noxâ meruit laxarier omni,
Accipit & veniam simplex confessio gratam.
Indeptus votum, natale reversus ad arvum,
A dicto jam Præsule eo donatur honore,
Quem valeat quis Græcizans à sorte vocare.
Romana posthæc repedabat ab urbe secundò,
Sumit & inde gradum sub eodem Presbyteratûs.
Tunc & Laubaci repetit deserta locelli,
Serviat ut Christo, fuerat quo pessimè prædo.
Lobia prædonis tunc cellula fit famulantis.
Christo túncque loci consurgunt culmina nostri
Pulcro structore, fuerant quæ fœda latrone:
Prædandíque locus flendi transfertur in usus.
Crimine prolapsum sed reddit justificatum
Gratia summa Dei, donans peccata fatenti:
Convertuntur ibi famulantia Cunctícreanti
Agmina multorum, ditantia fortè locellum.
Præfuit his igitur Pater ipse & profuit, augens
Tum fundos, numerum tum multiplicavit eorum.
Cui successores adjutoresque fuêre,
Quorum nominibus fortuna fuit caruisse.
Ipse sub hæc alias commigrans, Crispiniensem
Fortè sui de fontis aqua crispante vocatam
Condidit Ecclesiam, divina oracula honorans,
Et cedens Laubaca tuis ô plantula ramis.
Sic etiam Paulus fuerat jam cedere jussus,
Postposuítque Phryges: spectatur quippe Johannes.
Tunc fratres gemini, DAGOBERTO Rege creati,
Francorum gentem simili nec sorte duellem
Secernunt sceptris: CHLODOVEUS Belgica segnis
Regni sceptra tenens, sed nil laudabile linquens,
Tres itidem segnes proprio de semine fratres
Liquit HLOTHARIUM, HILDRICUM, & TEODERICUM.
Alter at in sceptris Austrum SIGIBERTUS agebat,
Suffretius * nomen dederat cui Mettius urbe.
Qui quia privatum doluit se germine prolum,
Ad stirpem sobolum non umquam deficientum
Hinc illinc duodena viris Cœnobia sanctis
Struxit, apostolicâ valeant ubi vivere normâ,
Munificâque manu ditavit divite censu.
Tunc & PIPPINUM nobis ea tempora primum
Mittunt illustrem, rebus vel honore potentem:
Cui generat binas conjunx ITABERGA sorores:
BEGGAM, Gertrudem, Grimoaldum: quem aula priorem
Regia dignata est, quíque auctor erat Stabulensis
Sancte REMACLE Monasterii tecum ædificandi.

Cujus adoptando majestas regia prolem
Fecerat esse suam: sed post hæc natus & ipsi
Qui succedat ei, donatur munere Christi.
Quem pater ut regnet, fidei mandat Grimoaldi.*
Ille suum potiùs voluit succedere natum.
Accipit hoc gravius condemnans Rex Chlodoveus,
Hildricúmque suum Regem facit Austrasiorum.
Verùm Gertrudis sacrata virginitate
Floruit & signis: sed Beggam sorte jugalem
Ansigisus habet, ARNULFI filius almi,
Regius ex atavis quem comsit germine sanguis.
Alter PIPPINUS horum est de sanguine natus,
Cui proprium dat nomen avus: sed & omnia prorsus
Quæ sibi sunt, sed & esse queunt, huic prædia cedunt.
Qui patris mortem dirum mutatus in hostem,
Atque Teoderico minitanti bella subacto,
Ipse potestatem nanciscens sceptrigeralem
Nectit sceptra suis etiam confinia sceptris.
Cujus largifluis permaxima Lobia donis
Augmentata, statum sumsit per sæcula summum:
URSMARÚMque sacrum meritis super omnia dignum
Mandat evangelicæ spargentem semina vitæ,
Laubacúmque gregem pascendum tradit eidem.
De cujus vita meritorum laude beata
Pauca locuturis adsit pia Cunctipotentis
Gratia, Pontificem faciat quæ laude celebrem,
Plurima perspicuum quem reddunt gesta bonorum.
Ursmarus sanctus meritis & honore coruscus
Nobilitate cluens, morum probitate nitescens,
Commendant almæ gestis præconia vitæ
Quod natale tuo proprium, ô Teoracia, pago
Sumserit, & villâ, quam fama *Fleon* vocitavit,
Cujus vicinas perlambit Samber arenas.

FRAGMENTUM

Ex libro ms. de gestis Episcoporum Trevirensium.

MODOALDUS Episcopatum suscepit tempore DAGOBERTI Regis. qui videlicet Dagobertus plurima beneficia Treberensi Ecclesiæ contulit & beato Modoaldo. Idem enim Pontifex in palatio Dagoberti, quod vocatur Horreum, ecclesiam construxit in honore beatæ MARIÆ, ubi & congregationem Virginum instituit, quarum Matres fuerunt IRMINA & MODESTA, filiæ Dagoberti. itémque aliam in palatio antiquo in suburbio sito congregationem Virginum instituit, quibus Matrem BASILISSAM præfecit, & ecclesiam sancti Martini in pago Megine. Item construxit ecclesiam sancti Symphoriani ad litus Mosellæ, ibíque congregationem Virginum instituit, quarum Matrem sororem suam, SEVERAM nomine, constituit. Hujus temporibus PAULUS Inclusus supradictus migravit ad Theologion, quod præfatus Rex Dagobertus in suo proprio construxerat, ibíque aliquantulum mansit: posteà verò Virdunensis Ecclesiæ curam suscepit, ibique quievit. Sanctus quoque Modoaldus postquam sororem suam beatam Severam cælesti Sponso eam vocante obeuntem in ecclesia sancti Symphoriani tradidit sepulturæ, paullo pòst

Confer cum Vita S. Hildulfi suprà pag. 468.

& ipse migravit ad Dominum, & in eadem ecclesia juxta eam sepultus est.

Huic successit NUMERIANUS, cui BASINUS: post quem LUTWINUS Basini ex sorore nepos. Hic primùm Belgicæ Galliæ Dux, omnia Monasteria hujus urbis largissimis honoravit donariis, & prædiis auxit: postea super fluvium Soroam * in suo proprio congregationem instituit, ubi & ipse monasticæ vitæ habitum suscepit. Defuncto avunculo suo Basino Episcopo successit Lutwinus electus. Hic etiam Remensibus & Laudunensibus præfuit, in quibus duobus uno die, Deo præstante, sacrorum Ordinum consecrationem celebravit. Remis obiit, & à Milone filio & Treberensibus relatus, divino dato indicio ad Mediolacum sepultus est.

* la Sare

Post quem MILO filius ejus sacerdotali functus est officio apud Treberos & Remos, primò quidem imitator patris, deinde tyrannus effectus est, nihilque in eo de clericali honore vel vita nisi sola tonsura enituit. Eo enim tempore bella graviora & intestina parricidialia in hac provincia orta sunt, quando CAROLUS tyrannus laïcis Episcopatus dedit, & Episcopos nullam habere potestatem permisit. Cum hoc Carolo Milo supradictus ad bellum profectus est, solâ jam tonsurâ Clericus, habitu & moribus irreligiosus: & post victoriam Episcopatibus Treberorum & Remorum ab eodem Carolo donatus est. Cujus infelici tempore his de ecclesiis multa sunt ablata, & res ab Episcopiis divisæ, domus Religiosorum destructæ, ecclesiastica disciplina disperdita: adeo ut Clerici, Sacerdotes, Monachi, Moniales sine lege ecclesiastica viverent, & refugia indebita haberent. Patet hujus calamitatis indicium in pluribus Treberensis parochiæ ecclesiis, in quibus singulis singulæ olim fuerunt congregationes, quæ tam à præfato Milone quàm ab aliis 19 annis, ne dicam Episcopis, rebus spoliatæ, vix unum Presbyterum sustentare possunt: sicut est ecclesia sancti Medardi, quæ sita est prope Cellam sancti Eucharii super Soroam, quæ dicitur Travena; ecclesia sancti Symphoriani à beato Modnaldo constructa; ecclesia in honorem sanctæ Crucis jussu beatæ Helenæ condita; ecclesia sancti Remigii ad litus Mosellæ; ecclesia ad Palatium; ecclesia super montem sancti Beati Confessoris in Confluentia *; ecclesia sancti Stephani extra Castrum Andernachi. Forum quoque quod erat ante portam Mediam constitutum, & frequentiâ comprovincialium satis celebre & famosum, orta inter cives & negotiatores gravi simultate ex eo loco in Wagasatiam translatum est. Et de his hactenus.

* Coblentz

Zacharias Bonefacium Papa beatum, doctrinâ & operatione clarum, Treberensi & Remensi Ecclesiæ visitatorem & spiritualium negotiorum provisorem constituit, cùm Milo tyrannus res utrarumque teneret. Interea Carolus ecclesiarum destructor moritur: de quo nocte quadam revelatum est sancto Eucherio Aurelianensi Episcopo, quia esset in inferno inferiori. qui accito domno Bonefacio Romanæ Sedis vicario aliisque boni testimonii viris, Caroli sepulcrum aperuit: sublato autem lapide serpens miræ magnitudinis exivit de sarcophago, corpus autem Caroli non est ibi inventum. In his diebus Zacharias Papa audiens fidem & doctrinam domni Bonefacii, constituit eum Archiepiscopum Moguntinæ Ecclesiæ. nam antea Moguntini Episcopi & Colonienses suffraganei erant Wormacensium Episcoporum. Milo igitur tyrannus his ita peractis venationi inserviens, ab apro percussus moritur in villa quæ dicitur *Iranc*, primo à Treberi miliario, ubi sepultus est post XL annos suæ tyrannicæ invasionis.

Pippinus verò Rex suggestione Cleri & plebis Trebericæ HILDOLFUM claro Nerviorum genere ortum, in *Regensburch* autem enutritum, Trebericæ civitati constituit Episcopum. Hic construxit ecclesiam in honorem sancti Johannis Evangelistæ juxta Cellam sancti Hilarii in Campo Martio, in qua corpus beati Maximini de Cella sancti Eucharii transtulit cum aliis CCC Martyrum corporibus à Rictiovaro passorum. quem locum & sua supellectile & fundis ditatum, & Cœnobitis repletum, centenum numerum Monachorum constituit. Quæ videlicet Cella in fundo sancti Petri constructa, Episcoporum Treberensium multo tempore juri subjacuit, donec unus eorum adulteratione damnabili cuidam Reginæ ad nuptias eamdem Cellam cum castello quod dicitur Sericum dedit dono: & sic deinceps à Regibus detenta est. Hic denique post aliquot annos Episcopatum suum relinquens, in saltu Vosagi Cellam sibi construxit, in qua & requiescit. Cui successit WEOMADUS. Hic Cellam sancti Goaris ad jus sancti Petri transferre conatus est: sed violentiâ Pippini conatus ejus impeditus est. præceptum tamen regiæ auctoritatis ab eodem Pippino super Cellam sancti Maximini & aliis rebus ecclesiæ Treberensis obtinuit, à Carolo quoque Magno Pippini filio: quod qui scire voluerit invenire poterit. Eo mortuo RICHAO-

DUS[a] ordinatur Episcopus, deinde WIZO, post quem AMOLARIUS FORTUNATUS Cardinalis Romanus, qui librum Officiorum composuit. Hic missus est a Carolo Magno Constantinopolim propter pacem cum Imperatore Michaele firmandam: qui Carolus multum marmor & museuo plurimum de Treberis ad Palatium Aquis vexit, & beato Petro ad vicissitudinem munera dedit. Post Fortunatum Treberis præfuit HETTI Abbas Mediolacensis. Hic ammonitus in visu à sancto Materno, in XIIII anno Ludovici Imperatoris asportavit corpus sancti Castoris de loco qui dicitur Cardena, ad Confluentiam, ad Monasterium quod ipse construxerat, & prid. Id. Decembris consecravit in honore sancti Castoris & omnium Confessorum, & post consecrationem sanctum corpus in ecclesia recondidit, ibique Ludovicus Imperator multa dona præsentavit: Dicunt enim quidam res ecclesiarum sancti Eucharii & sancti Lutwini principibus suis in beneficium tradidisse. Post XXX annos sui Sacerdotii obiit, & sepultus est in Monasterio sancti Eucharii, ante altare sancti Johannis Baptistæ, in abside aquilonari: ad cujus dexteram in altera abside requiescit magni generis nobilitate clarus vir, nomine ROTGARUS. Anno dominicæ Incar. DCCCLI. Cathedram Hetti TIETGAUDUS obtinuit. Hic simplex seductus est à Lothario Imperatore adultero & Gonthero Coloniensi Archiepiscopo, & consensit in dejectione Tietbergæ uxoris ejusdem Lotharii falsò accusatæ: immo diffinivit in Synodo, quòd scilicet ipsa fuisset confessa, semetipsam germani fratris incestuoso pollutam fuisse concubitu, &c.

a Macarius etiam dictus, quem Alcuinus Monachum vocat in inscriptione epistolæ 34 his verbis: *Pio Patri & amico carissimo* MACARIO *Monacho & Pontifici Flaccus Albinus*. ad quem exstat etiam epistola 40, & de eodem epigramma 201. Brovverus eum Mediolacensem Abbatem fuisse scribit.

MONUMENTA HISTORICA

ANNO DE LVII.

AD ACTA SANCTORUM PRÆMISSA ILLUSTRANDA.

I.

PRIVILEGIUM EMMONIS EPISCOPI SENONENSIS.

Pro Monasterio sancti Petri apud Senonas.

ex membranis Monasterii.

Confer cum Vita S. Ebbonis in hujus Seculi tomo 1 pag. 647.

DOMINIS sanctis & summi culminis apicem pontificatus cathedræ specula præsidentibus in Christo Fratribus Senonicæ civitatis comprovincialibus, CHRODOBERTO, FARONE, BERTOALDO, AUDOENO, GAUZBERTO, ELIGIO, EMMO peccator supplex vester in Domino præsumit mittere salutem. Licèt nos antiquæ regulæ constituta salubre observatione custodire conveniat, tamen utile provisione tractantes id constituemus, ut quod sacris deliberationibus non derogat, intrepida observatione servetur. Et quia vir venerabilis AGHILENUS Abba ona cum Fratribus secum consistentibus de Monasterio sancti Petri & Pauli, quem domna THEODECHILDIS Regina quondam suo opere construxit, vel ipsa ibidem suum videtur habere sepulchrum, sub opidum Senonis civitate, religiosis suggestionis postulatio nostrarum quippe aurium intima penetravit, quæ in viscerale pietatis affectu ita cor intrinsecos suæ petitionem molivit, ut petita non concedere, aut certe libentissimè non implere, nostræ duntaxat animæ inreligioso fore putarent. Sancto igitur desiderio succensis sub Regula beati BENEDICTI & modo Lusoviensis Monasterii devota mente & integra devotione deliberant consistere, nostræ velocitatis extremitate supplicæ deprecationis petitionem poposcerent, ubi nos Fratribúsque nostris Senonicæ Ecclesiæ nobis sub die congregatio libentissimo imperciret. Licet sancta Carthaginensis synodalis domni Augustini epistola jubeat Abbates Monachósque eorum libertatis privilegium, ut nec ullo potestatis vinculo ab Episcopis detinere, sed locis quibus se propriæ Monachi deliberationis institutionis: cum etiam sub hujus Regulæ disciplina sanctorum Agaunensium locum, immóque Monasteria

Lirinensis, Luxoviensis, vel basilica domni Marcelli, de iohabitatoribus libertatem, quam à quibusque ibidem derelictum eatenus fuisse sancitum, & nunc à succedentibus custoditur, conspiratione coosensu antedicti viri postulationem sanctæ religionis sublibentissimè annuentis ita ab omnibus, nt quæ prædicta basilica vel Monachos in ipso Monasterio sub evangelica libertate religionem viventibus ab ipso viro vel regio munere seu à quibuslibet Christianis in agris, mancipiis, ministerio, sacris voluminibus, vel quibuscumque speciebus, qui ad ornatum divine cultum pertinere noscuntur, aut cæteris rebus conlata vel deinceps conlatura sunt, præsentis vitæ nostræ temporis seu successorum nostrorum nullus sibi exinde aliquid Clericorum aut Pontificum, vel regalis sublimitas, suis usibus usurpare aut minorare præsumat. Altare verò tantùm in ipso Monasterio, & tabula beoedicetur si defuerit, Episcopus Senonicæ in Dei nomine benedicat cum sancta crisma anois singulis, pro teverentia Sanctorum sine præmium muneris causâ concedat. Et quod in ipso altario fuerit in Dei homine oblatum, vel ad ipsum Monasterium ad quemcumque Deo inspirante transmissum, nihil sibi exinde Pontifex audeat vindicare. Et cùm Abbs ille fuerit de hoc sæculo evocatus, quem unanimiter omnis congregatio illa Monachorum ex semetipsis optimæ Regula compertum eligerent, à nobis vel successuribus nostris absque ullo commodo secundùm sanctos canones ordinetur & reliquos gradus Clericorum sine aliqua exceptione, juxta quod electio docet, constituemus consecrare. nullam aliam in Monasterio potestatem neque in rebus, neque, ut diximus, in personis, quamdiu sub sancta Regula ipsæ Abba vel ipsi Monachi seu successores eorum vixerint, supradictus Episcopus, Archidiaconus, aut qualiber persona alia habere præsumat. At quodcumque de eodem Monasterio sicut * de barrochiis aut cæteris muneris causâ audeat donare vel auferre. Et nisi rogitus à coogregatione ipsa vel Abbate, nulli nostrorum audeat adire secreta aut feminium septa: ut quatenus Monachi solitarii nuncupantur, de perfecta quiete valeant duce Domino per tempora & sub antedicta Regula viventes, & sanctorum Patrum vitam sectantes, pro statu æcclesiæ & salute Regis vel patriæ valeant exorare. Et si aliter ipsi Monachi de eorum religione tepidè egerint, secundùm Regulam ipsius domni BENEDICTI & sancti Columbani ab eorum Abbate; aut si ipsæ neglexerit, ab ipsis Abbatibus qui regulariter vivunt, corrigantur, & ipsa integritate Deo adjuvante serventur, & sub eo, ut diximus, privilegium eâque libertate, qua antedicta Monasterii Monachis, nostris, ut dictum est, futurisque temporibus subsistant. Et quia nihil de canonica auctoritate convelletur, quidquid à domesticis fidei tranquillitatem pacis tribuetur. Quod si quis calliditate aut cupiditate præventus visus fuerit ea quæ sunt superiùs comprehensa temerario spiritu violare, annum à communione omnium Fratrum se noverit alienum: & nihilo minùs hoc privilegium Christo protegente perpete maneat incorruptum. Quam etiam constitutionis nostræ definitionem manus nostræ subscriptionibus roboratam per Fratres & conservos nostros Abbates perpetuis temporibus valituram, ut robustior maneat, vobis vel cæteris destinavimus insuper confirmandam stipulatione subnexa. Actum Mansolaco curte dominica anno tertio regni domini nostri CLOTHARII Regis.

EMMO Episcopus.

JOHANNES [a] peccator hoc privilegium consensit.

UNEMUNOUS [b] hoc privilegium consensit.

EODALONS [c] Episcopus hunc privilegium consentiens.

BERTALOUS [d] peccator hunc privilegium consentiens.

LEOBOLOUS [e] Episcopus.

AMICHARIUS [f] in Christi nomine, acsi peccator Episcopus, hunc privilegium consensit.

In Christi nomine GAUTIOBERTUS [g] Episcopus hunc privilegium consentiens.

HUOMIERTUS [h] peccator hunc privilegium consentiens.

CHROOOBERTUS [i] peccator hunc privilegiom cons.

BURGUNDOFARUS [k] in Christi nomine, acsi indignus Episcopus, hunc privilegimm cons.

MAURINUS [l] peccator hunc privilegium cons.

BERTOFRIDUS [m] Episcopus peccator Ambianis urbis cons.

BECGO peccator Luxogius [n] urbis Episcopus.

In Christi nomine BERCARIOS [o] etsi peccator Episcopus.

In Christi nomine CONCESSOS [p] peccator, Episcopus Ebrocini cons.

HECHERIUS [q] peccator hunc privilegium cons.

* l. sive

a Arelatensis
b Lugdunensis
c Viénensis
d Trecensis
e Lingonensis
f Sagiensis
g Carnutensis
h an Constantiensis
i Parisiensis
k Meldensis
l Bellovacensis
m Ambianensis
n id est Lexoviensis
o Cenomanensis
p id est Ebroicensis
q Nivernensis

In Christi nomine MOMOLSNUS [r] acsi peccator Episcopus hunc privilegium cons.
RIGWALOUS peccator hunc privilegium cons.
In Christi nomine LUPUS [s] Episcopus consentiens hunc privilegium cons.
GAUOEMUNOUS peccator hunc privilegium consentiens.
DROCHARIUS [t] peccator serviens consentiens.
In Christi nomine GYROINDUS [u] acsi peccator consentiens.
In Christi nomine DRUBIO [x] acsi peccator hunc privilegium cons.
In Christi nomine ego AUOBBERTUS [y] acsi indignus Episcopus hunc privilegium conseotiens.
In Christi nomine RAGNOBERTUS [z] acsi indignus Episcopus cons.

r Noviomagensis
s Cabilonensis
t Antipolitanus
u Arvernensis
x Suessionensis
y Cameracensis an Silvanectensis
z Bajocensis

In hoc Privilegio quædam occurrunt notanda. I. Privilegium inscribi *comprovincialibus Episcopis*. CHRODOBERTO Parisiensi, FARONI Meldensi, BERTOALDO Trecensi, AUDOENO Rotomagensi, GAUZBERTO Carnotensi, & ELIGIO Noviomagensi. ex quibus Audoënus & Eligius non erant comprovinciales in strictò significatu, id est suffraganei Metropolitæ Senonensis. II. Eligium Privilegio non subscripsisse, sed loco Eligii, qui paullo post concessum Privilegium obiit, ei subscripsisse Momolenum seu Mummolenum Eligii successorem. III. Biegonem in Lexoviensium, & Concessum in Ebroicensium Episcoporum vulgatis indicibus desiderari. IV. Incertum esse cujus Sedis Episcopi fuerint Rigvvaldus & Gaudemundus: nisi Gaudemundus idem sit qui Gaudo Anteliuanensis, & Rigvvaldus idem qui Reginaldus Silvanectensis. V. Ragnobertum Bajocensem eum esse, cujus uti & Zenonis Martyris reliquiæ è loco, qui vocatur Mons-Ecclesiæ, translatæ sunt in Sujacum villam per Baltfridum Bajocensem Episcopum *anno Incarnationis* DCCCXLVI, *Indict.* X, ut legi in ejus rei historia à Josepho Sacerdote, Regis Aquitanorum quondam Cancellario descripta. De hoc privilegio lege Clarii Monachi Chronicon in tomo 2 Spicilegii.

II.

CHARTA DONATIONIS LEOTHERIÆ sororis S. Ebbonis, ubi suprà.

ANNO DC XCV. *ex Monasterii Chartario.*

DOMINÆ semper ac venerabilis basilicæ sancti Petri Apostoli, quæ est constructa sub opidum Senonis civitate, ubi domna TEODECHILDES Regina requiescit in corpore, ubi venerabilis VIRAIBOLDUS Abba vel Monachi sub sancta Regula deservire videntur. LEOTHERIA sive MUMMIA timens Deum, cogitans de æterna retributione, ut mihi Dominus Deus in futurum aliquid de peccatis meis minuere dignetur; vel pro loco sepultorio corpusculum meum, ut in ipso sacro loco Monasterio sancti Petri sepelire mereretur. Propterea dono ipsi Monasterio superiùs memorato illum mansum indominicatum & ipsam ecclesiam ad ipsum mansum pertinentem, quæ ecclesia est in honore sancti Petri, & illas res tam de paterno quàm de materno, vel de quolibet attracto mihi obveoit, qui conjacet ipse mansus & illa ecclesia & illæ res io pago Lastcense *, in villas nuncupantes Retiaco sive Pauliaco, cum omnes adjacentiis sive mancipiis meis vel omnes portiones meas sive ingrediciis, tam in mansis quàm in farinariis seu & silvis, necnon & in pratis, pascuis, aquis aquarumve decursibus, omnium præsidium & omoe genus peculium utriusque sexus generis, quod dici aut nominari potest, seu & inantea augere & meliorare potuero, ad ipsum Monasterium perennis temporibus ibidem proficiat in augmentis. Si quis verò (quod futurum esse non credo) si ego ipsa aut aliquis de hæredibus meis vel ulla qualiber obposita persona, qui contra hanc epistolam donationis venire conaverit *, & insuper inferat partibus ipsius Monasterii unà cum fisco auri libras duas, argenti pondus v esse multandum: & præsens donatio ista firma omni tempore permaneat sub stipulatione subnexa. Actum basilica sancti Petri. LEOTHERIA sive MUMMIA hanc epistolam donationis fieri & firmare rogavi. RAGNOALDUS Diaconus rogitus scripsit. Tenrleotetius. Lupus, Donnus, Babo, Norbertus, Magwious, Teoderindus, Leutbertus. Quintodecimo Kl. Jun. anno quinto [a] regni nostri Chlodovei Regis GUNOOLANDUS Præsbyter ordioante domna LEOTHERIA hanc epistolam scripsi & confirmavi.

* Lausfus

* supple quædam ex sequenti.

a Hinc patet Chlodovéum tertium regnasse annos quinque, tametsi nonnulli annos dumtaxat quatuor ei tribuunt.

DCC XI. *ex eodem.*

III.

CHARTA DONATIONIS INGOARÆ sororis item S. Ebbonis.

IN nomioe Patris & Filii & Spiritos-sancti. Dum omne dooum desursum descendens lumen à Patre esse potest; quia oportet unicuique pro æternam salutem tractare, & de caduca hujus sæculi facultate æternam sibi præparare, ut cùm dies extrema advenerit, non inveniat unumquemque imparatum, sed diligenter de bonis operibus præcinctum. quia Dominus JESUS-CHRISTUS ac Redemptor omoium per sanctum Evaogelium clara voce intonat dicens: Thesaurizate vobis thesaurum in cælis, ubi nec fures veniunt, nec furantur. Facite vobis sacculum de mammona iniquitatis, quod non veterascit. & alio loco, quo das parum, & comparas regnum: tribuis parvam pecuniam, & accipis sine fine mansura. Idcirco quia omnis homo Dei consilio ducitur, rectum videtur, ut ipsis in omnibus & per omnia suum adimpleatur præceptum. Sic ego inlustris Deo sacrata INGOARA, sana mente salubre consilium cogitans æternam retributionem, vel pro peccamioibus meis minuendis seu & pro animæ meæ remedio adtraxit mihi apostolica vel evangelica depotatio, ut aliquid de rebus propriis meis Monasterio sancto Petro, qoi est constructus sub opidum civitate Seoonum, ubi venerabilis CHRODOLINUS Abba vel Monachi ibi consistentes præesse videntur, ut ibidem illis deservientibus loco condonare deberem. Quod & ita per hanc cartolam donationis à die præsenti dono donatúmque in perpetuum esse decetoo, hoc est portionem meam in villa quæ dicitur Fontanas, sitam in pago Tornodrinse, quidquid mihi tam de patetoo quàm & de materno prodiit, unà com adjacentias & appendicias ad ipsas Fontanas pertinentes; seu & in pago Ladscense, Pauliaco & Baguolo, & reliqua locella quæ ad ipsam villam Fontanas aspicere videntur, tam terris, domibus, ædificiis, liberiates, opera acolanorum, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, cultis & incultis, aquis aquarúmve decursibus, omnium præsidium & omne genus peculium utriusque generis sexus, quod dici aut nomioari potest, seu & inantea augere vel meliorare potuero, ipso Monasterio perenois temporibus ibidem proficiat in augmentis. Si quis verò aut ego ipsa, aut aliqui ex heredibus meis, aut qualiter ulla obposita persona adversus præsentem donationem, quam ego plenissima voluntate mea fieri & firmare rogavi, quolibet ingenio venire aut infringere conatus fuerit, in primis in iram æternæ Trinitatis incurrat, & à liminibus sanctorum vel bonorum hominum Christianorum vel ipsius saocti loci extraneus excommunicatus permaneat: & insoper inferat partibus ipsius Monasterii unà cum fisco auri libras duas, argeoti pondo quioque esse multandum. Præsens quippe donatio omni tempore firma stabilísque maneat persistendo stipulatione subnexa. Actum Senooes. INGOARA donationem hanc à me factam sciatis. In Dei nomine EBBO peccator Episcopus subscripsi. GAUDEGENOUS Archidiacoous sub. FELIX Lector. LAOOBECHINUS. BOSO indignus peccator Abba. AUSTRAPIUS Lector. LANTARIUS peccator Abba. AGOBALDUS. ERMANALDUS. Ego ERMANBERTUS rogante Deo sacratæ Ingoarana hanc donationem scripsi & pernoravi sub die XII Kal. Novemb. anno primo regni domioi nostri DAGOBERTI Regis [a].

[a] Ex præmissis duobus instrumentis constat, S. Ebbonem natum fuisse in pago Tornodorensi, cùm sororum ejus prædia eo io pago sita fuerint; & Episcopum creatum fuisse regnante Childeberto tertio, Dagoberti hujus parente ac decessore quod utrumque in Vita ejus expressum confirmatur his litteris.

IV.

PLACITUM CHLODOVEI TERTII.

De Hildulfo villa & Baccito in Bacivo superiore.

ANN. CHR. DCXCI. *ex autographo Dionysiano.*

CHLODOVEUS Rex Francorum vir iolluster. Cum in oostri vel Procerum nostrorum præsentiam venerabilis vir CHROTCHARIUS Diaconus Chunebercto interpellavit dum diceret, eo quod loco noucobante Malchachildulfo villabus, sito Bacio superiore

superiore, quem ante. . . . . suo quondam & quod per venditionis titulum firmavetat, vel per sua precaria possidit, malo ordine contradicerit, vel post se retenerit. *cetera legi non possunt.*

CHROTCHARIUS *subsignavit*

Datum quod fecit mensis Augustus dies duodecim, anno pruno regni nostri. *Cum sigillo cereo adfixo.*

V.

ALIUD EJUSDEM REGIS

DC XCII.

De Nocido super fluvium Isera in pago Camiliacensi.

ex autographo Dionysiano.

CHLODOVIUS Rex Francorum vir inluster. Cùm nus in Dei nomine Lusarca in palatio nostro unà cum apostolicis viris in Christo Patrebus nostris SIGOFRIDO [a], CONSTANTINO [b], GRIBONE, & URSINIANO, Episcopis; necnon & inlustribus viris RAGNOALDO, NOROBERCTHO, ERMENFRIDO, Optimates; MADELULFO, TURNOALDO, Gravionebus; necnon & BENEDICTO & CHARDOINO, Seniscalcis; seo MARSONE Comite palatii nostro, ad universorum causas audiendum vel recto judicio terminandum resederimus; ib.que veniens venerabilis vir CHAINO Abba de basilica peculiaris patroni nostri domni Dionysii, ubi ipse preciosus in corpore requiescit, adversus inlustris Deo sacratæ ANGANTRUDÆ filiæ Brito . . . . INGOBERCTHO quondam, suggerebat dum diceret, eo quod villa *supple* nuncupante Nocito, sita in pago Camiliacense, cum omni merito vel adjacentias *jugalis* suas ad se pertinentes vel aspicientes, quicquid ipse Ingoberethus vel memorata Angantrudis tam de alote parentum, quàm de comparato vel de qualiber adtractum ibidem tenuerint vel possiderint, per suum strumentum seu & precarium, per quod ipsa Angantrudis pertinentiom ipsius Abbatis hoc possedibat, in præseotem ostendedit religeodas. Eas relictas sed dum memorata Angantrudis ad præsens aderat, interrogata fuit, se ipsa villa Nocito memorato Chainone Abbati vel ad partes basilicæ sui sancti Dionysii firmasset, aut . . . . . . adesse volibat. Sed ipsa Angantrudis in præsentia fuit professa, quòd memorata villa Nocito unà cum omne merito vel adjacentias suas ad se aspicientis vel pertinentis, quantumcumque ipsa vel jogalis suos Ingoberethus de qualiber adtractum ibidem reouerint vel possiderint, memorato Chainoni Abbati vel basilicæ sui sancti Dionysii per ipso strumentum firmasset, & ipso strumentum vel precarium ob hoc fieri rogasset, & auctir contra quemlibet exinde aderat, & io antea adesse disponebat. Proinde nus taliter unà cum oostris Procerebus constitet decrevisse; ut dom inlustris vir MARSO Comis palatii oostri testimuniavit, quòd hæc causa taliter acta fuisset denuscitur, jobemmus ut memoratus Chaino Abba vel pars basilicæ sui sancti Dionysii ipsa villa Nocito unà cum omne merito vel integritate sua, inspecta ipsa strumenta, sicut per ipsas declaratur, absque repetitione memorata Angantrude vel suis beredebus omne tempute habeant evendegarum: & se * *si* ipsius Chainone Abbati vel successoribus suis agentis basilicæ in antea fuerit necessitas, memorata Angantrudis vel bæredis sui io auctiriliorum * exinde contra quemlibet studiant defensare.

CHLODOVIUS *subsignavit.*

[a] Parisiensi [b] Bellovacensi

Datum sub die Kalendas Novembris, anno secundo regni nostri, Lusatca in Dei nomioe feliciter.

VI.

ALIUD EJUSDEM

ANNO DC XCII.

De lite Chainonis Abbatis Dionysiani contra Ermenoaldum Abbatem.

ex autographo.

CHLODOVIUS Rex Francorum vir inluster. Venientes Agentes basilicæ domni Dionysii, ubi ipse preciosus Domnus in corpore requiescit, & venerabilis vir CHAINO Abba præesse videtur, Noviento io palatio nostro; suggesserunt, eo quòd, itemque venerabilis vir ERMENOALDO Abbati ante hus aonus vuaddio pro olio

milli quingentas libras & vino bono modiis cento ANSBERCTHO Episcopo ipsi Chaino Abba ei commendassit, & taliter ipsi Ermenoaldus spondedisset, ut hoc ei daret adimplire deberet; & hoc menime fecisset. Unde & ante dies per eorum noritias pariter ante domno INGOFRIDO Pontefeci placita inter se habuerunt, ut Madio minse pariter anno prætetito & ipsi Ermenoaldus Abba panderis * fiomenis suam anno quarta ante ipso Pontefici, aut hoc conjurare debiret, quòd ipso vuaddio eodem anno memorato Chainone Abbati numquam adchramissit, nec hoc ei dare & adimplere
*fi spondedissit: quòd se * menime fecerit, argento libras decem ad ipso die dare debiret. quod se hoc non fecerit, postea ista Kalendas Madias jam præteritas ante nus debirent conjungere, & inspectas eorum noticias eorum in terra de hac causa debirent deducite rationis. Unde & per ipsas eorum noticias paricolas taliter inter se placitum habuerunt initum. Sed venientes ad eorum placitum ipsi Agentes jam dicto Abbati Noviento in ipso palatio nostro, per triduos, per plures dies ut lex habuit, placitum . . . . . custudissent, & ipso Ermenoaldo Abbati abjectissent vel sosadisent, ipsi nec venissit ad placitum, nec Misso in vice sua derixisset, nec nulla sonia nunciassit . . . . Proinde nus taliter unà cum nostris Procerebus constetit decrevisse, ut se videntur per eorum noticias paricolas taliter inter se pro hac causa placitum habuerunt initum, & inlustris vir WARNO Comis palatii nostri testimuniavit, quòd memorati Agentis jam dicto Chainoni Abbati placitum eorum ligebus custodierunt & super . . . . Ermenoaldus Abba placitum suum custodire neglisit; jobemus ut quicquid lex loci vestri de tale causa edocit, memoratus Ermenoaldus Abba partibus ipsius Agentibus ad partes ipsius Chainone Abbatis vel basilicæ sui domni Dionysii omnemodis vobis distringentebus componite & facite non recusit.

CHLODOVIUS

Datum quòd fecit mensis Madius dies quinque, anno secundo regni nostri, Noviento in Dei nomine fideliter. *Cum sigillo cereo charta adfixo.*

VII.

ANNO DC XCII. ex autographo.

ALIUD EJUSDEM REGIS

De Monasterii Dionysiani immunitate à teloneis & aliis vectigalibus.

CHLODOVEUS Rex Francorum vir inluster. Dum ante hus annus proavus noster DAGOBERCTHUS condam Rex solidus cento exemtis de Massilia civetare, sicut ad cellario fisci potuerant esse exactati, Abbas ILECA peculiaris patroni nostri domni Dionysii, ubi ipsi preciosus in corpure requiescit, & venerabilis vir CHAINO Abba præesse videtur, per sua præceptione concessisset, & parens noster SIGEBARCTHUS seu & habuncoli nostri CHLOTHARIUS & CHILDERICUS, etiam & generur noster THEUDERICUS condam Reges, per eorum præceptionis hoc ibidem denuo concesserunt vel confirmaverunt: & taliter in ipsas præceptionis videtur habere insertum, ut tam in ipsa Massilia quàm & per reliqua loca in Regna nostra, ubicumque telleneus portaticus, pontaticus, rotarecus, vel reliquas reddebutionis à judicebus publecis exigebantur, de carradeci qui hoc inferre videntur, ad Missus ipsius basileci nullatenus requireretur nec exegiretur, nisi hoc in omnibus annis singolis haberent concessum. Ideóque præsenti ordinatione vobis omnino jobemmus atque super omnia demandamus, ut quomodo Missi ipsius basilici domni Dionysii vel memorato Chaenone Abbati ad vos venerint, ipsus soledus cento exemtis secundum consuetudinem in cellario absque ulla mora vel delatione, juxta quod urdo cadaboli fuerit, omnemodis daretur adinplire faciatis, & de ipsa carradeci qui hoc inferre videntur, nec in ipsa Massilia, nec per reliqua loca in Regna Deo propitio nostra nullo telleneo, nec portarico, nec pontatico, nec rotatico, nec nullas reddebutionis, nec vos, nec junioris vestri, nec quislibet de partibus nostis requerire nec exactare penetus non præsumatis. Vidite ut aliud ob hoc non faciatis, se gratia nostra optatis habire propitia.

Cancellarii nomen legi non potuit.

Datum quod fecit mensis Junius dies quinque, anno secundò regni nostri, Noviento feliciter.

VIII.

ALIUD EJUSDEM.

Anno DC XCIII. Ex autographo.

De villa Baldana in pago Belvacensi.

CHLODOVÆUS Rex Francorum vir inluster. Cùm nos in Dei nomine Valencianis in palatio nostro unà cum apostolicis viris in Christo Patribus nostris ANSOALDO[a], GODINO[b], ANSEBERCTHO[c], PROTADIO, SAVARICO, WULFECHRAMNO[d], CHADUINO[e], TURNOALDO[f], CONSTANTINO[g], ASSONE[h], STERANO, GRIEONE, Episcopis; seu & inlustribus viris GODINO, NORDOBERCTHO, SARROARDO, RAGNOALDO, GUNDUINO, BLIDEGARIO, MAGNSCARIO, WALDRAMNO, ERMENTARIO, CHAGNERICO, BUCCELINO, SIGOLENO, Optemaris; ANGLIBARCTHO, OGMIRECTHERTO, CHILLONE, ADREBERCTHO, ADALRICO, GHISLEMARO, JONATAN, MODEDNISELO, Comitebus; CHRODMUNDO, GODINO, SIGOFRIDO, GHERBOINO, ERMENTEO, MADLULFO, ARIGIO, AURIANO, Grafionibus; RAGANFRADO, MORILSONE, ERMENRICO, LEUDOBERCTHO, Domesticis; WULFOLAICO, AIGLO, CHRODSEERCTHO, WALDRAMNO, Referendariis; CHUGOBERCTHO, LANDRICO Senilcalcis, necnon & inlustri viro AUDRAMNO Comite palatii nostro, vel reliquis quamplurimis nostris fedilebus ad universorum causas audiendas vel recta judicia terminanda resediremus, ibique veniens venerabilis vir CHROTCHARIUS Diaconus in causa INGRAMNO Ouranolo filio CHALDEDRAMNO quondam, ordenante inlustri viro NORDEBERCTHO, qui causas ipsius Ouranolo per nostro verbo & præcepto videtur abire repertas, adversus hominem nomine AMALBERTUS repetibat dum diceret, eo quod locello noncupante Baldane curte super fluvium Marso, qui fuit ipsius Chaldedramno, genitori prædicto Ingramno, malo ordine post se retenuerit. Unde & per nostras divalis præceptionis pluris placitum & res pro hac causa haberent initas, etiam & ad præsens ad dies quinque ante istas Idus Martias per alias nostras divalis præceptionis memmoratus Chrotcharius apud ipso Amalberto de hac causa placitum habuit initum. Sed veniens ad eo placito prædictus Chrotcharius Valencianis in ipso palatio nostro, & dum placitum ipsius in ligebus custodibat, vel ipso Amalbercthо subsadibat, sic veniens ex parte filius ipsius Amalbercthо, nomine AMALRICO, sub sadina sua contradixissit, & dum exinde in nostri vel suprà scriptis viris præsentia in rationis adstabat, interrogatum fuit ipsius Amalrico, dum ipsi genitur suos per nostra regalis præceptionis placitum apud ipso Chrotchario habibat initum, quo ordine ac ca[...] introire volibat. Sed ipsi Amalricus nullatenus videre potuit tradi rationem, quod in ac causa structur advenissit, nisi inventum fuit, quòd contra rationis ordinem ipsa sub sadina contradixissit, vel in ac causa introissit, sicut fuit judecatum, ut in exfaido & fredo solidos qoindenos pro hac causa fidem facere debirit, quod ita & in præsenti persistere ausus est fecisset: postia memmoratus Chrotcharius per triduum aut etiam amplius placitum suum, ut lex habuit, custodissit, & ipso Amalbercthо abjectissit vel subsadissit, ipsi Amalberctus nec venissit ad placitum, nec ipsum unde Borone suo inlustri viro Ermenario quondam per ipsas præceptionis habuit achramitum * nullatenus præsentassit, nec nulla sadnia nunciasse adfirmat. Proinde nos taliter una cum nostris Proceribus constetit decrevisse, ut dum suprà scripti viri renunciaverunt, etiam & prædictus vir Adramnus suum præbuit testimonium, quòd ac causa taliter acta vel judicata seu definita fuissit dinoscitur, jubimus ut antedictus Amalberctus ipso locello Baddane curte, quicquid ibidem ipsi Chaldedramnus visus fuit tenuisse vel moriens dereliquisse, cum omni integritate sua vel adjecientias, sicut ab ipso Chaldedramno fuit possessum, cum ligis beneficium, memmorato Chrotchario ad partes suprà scripti Ingramno omnimodis reddire & satisfacere non recusit, ita ut præsentaliter ipso locello prædictus Chrotcharius ad partes ipsius Ingramno omne tempore habuit evendecatum atque elidictum: & quicquid de fructa aut pæcunia vel reliqua rem quod dici aut nomenare potest de ipso locello, ipsi Amalbertus . . . . exinde abstraxit vel minuavit, vel quod Chaldedramnus moriens dereliquid; hoc cum legis beneficium semiliter reddere studiat. Et sit * inter ipsis ex ac re in postmodo subita causario, ex ipsos solidos decem quod antedictus Amalricus ad partes ipsius Chrotchario fidem fecit, hoc ei omnimodis componire & satisfacere non recusit. LETALDUS annuit

Datum pridie Nonas Martias annum tertio regni nostri Valencianis in Dei nomine feliciter. *Cum sigillo cereo charta adfixo.*

a Pictavensi
b Suessionensi
c Æduensi an Rotomagensi
d an Senonensi qui subscripsit Concilio Rotomagensi sub Ansberto
f an Parisiensi
g Bellovacensi
h Mettensi

* si

IX.

ANNO DCC II.

PLACITUM CHILDEBERTI TERTII

De Monaſterio Lemauſo in gratiam Cœnobii S. Germani.

ex autographo Pratiſi.

CHILDEBERTOS Rex Francorum vir inluſter. Cùm nos io Dei nomine Carraciaco viiia GRIMOALOO Majorem domus noſtri unà cum noſtris ſedilebus reſederimus, ibíque veniens venerabeiis vir THEOELMARUS Abba adverſus miſſo AOALGUOE Deo ſacrata, nomine AIOATHEO, ſuggerebat dum diceter, eo quòd Monaſteriolo in pago Stampinſe noocobante Lemauſo unà cum adjacentias ſuas io quibuſcumqoe pagis adque rerreturiis, villabos, domebus, ædificiis, accolabus, mancipiis, libertis, campis, viniis, ſilvis, piatis, paſcuis, aquis, aquarúmve decurſebus, farinariis, gregis cum paſtorebus, præſidiis, mobiiebus & immobilebus .·.·. quæſita ad integrum quicquid poſſeſſio Gammone quondam & conjoge ſua memorata Adalgude fuerit, per eotum ſtrumeota ad Monaſthyrio ſancti Vincentii vel domni Germani, ubi ipſi preciofus domnus in corpore quieſcit, quæ eſt ſub opidum Pariſius civetate conſtructus, ubi Thedeimarus Abba præeſſe videtur condonaveraot, & ipſa ſtrumenta in præſeoti oſteodit ad reiegenda, relecta ipſa ſtrumenta ſoilicitum fuit ipſe .·.·.·.·.· à nobis vel à Procerebus noſtris ioterrogaſſe, ſe aliqoid contra ipſa ſtrumenta dicere aut obponere debebat, io præſenti dicere deberer. Set ipſi taliter adſeruit, quod ipſas dooatioois quem venerabelis vir Thedelmarus Abba proferebat, veracis aderant, & eas recogoovit, & oihil contra hoc dicere nec proponere volebat. Qui & ipſi Aigatheus in præſenti .·.·.·. pro ſe, quia niſi pro ipſa Adalgude ſe, .·.·.· ipſi Monaſthytiolo Lemauſo uoà cum adjacentias vel adpendiciis ſuis ſuperiùs inteotatum dixit eſſe .·.·.· Proinde nos taliter unà cum ooſtris Procerebus conſtetit decreviſſe, ut dum inluſter vir AOHISLEMAROS .·.·. teſtimoniavit, ita inter ipſis fuit judicatum; ut dum contra ipſa ſtrumenta nihil habebat quod dicere nec quod obponeret, per ſua feſtuca ſe exinde in præſenti dixit eſſe. Jobemus ut ipſo Mooaſthyriolo ſuperiùs nomenato Lemauſo cum omni integritate ſua ad ſe pertenente vei aſpiciente, quem jam dictus Gammo quoodam vei conjox ſua Adalgudis per eotum ſtrumenta ad ipſo Monaſthyrio ſancti Vinceoti vel domni Germani condonarunt; vel quicquid ipſi Gammo moriens de eliquit, abſque tedebitione jam dicta Adalgude aut heredes ipſius omni tempore ad partem ipſius Monaſthyrii ſancti Vincenti vel domni Germani aut Rectoris ſuos habeant evindecatum adquæ ajudicatum, oec ſit ioter ipſis ex hac re inpoſtmodo ſubita cauſatio.

NOTA.

CHILDEBERTUS.

Datum quod fecit menſis Febroarius dies, anno VII regni noſtri, Carraciaco feliciter.

X.

ANNO DCC XVI.

DIPLOMA CHILPERICI REGIS,

Quo immunitates Monaſterio Dionyſiano conceſſas confirmat.

ex autographo Dionyſiano.

CHILPERICHUS Rex Francorum vir inluſter. Oportet clementiæ principale inter ceteras petitiones illud quod pro ſalute adſcribetur, & pro divine nominis poſtoletur, piagabile auditum ſuſcipere, & procul dubio ad effectum perducere: quarenus de talibus rebus preſentis ſæculi æterna conquirantur juxta præceptum Domioi dicentis: *Facite vobis amicis de mammona iniquetatis.* Ergo de mammona iniquetatis joxta ipiius dictum nos oportet mercare æterna cæleſtia: ut dum Sacerdotum congrua impertimus beneficia, retrebutorem Do-

mino ex hoc habere metiamur in æterna tabernacula. Igitur venerabelis vir CHILLAROUS Abba de baselica peculiaris patronis nostri domni Dionysii Mirthyris, ubi ipse preciosus Domons in corpore tequiescit, clementiæ regni nostri supplicavit, ut juxta quod ab antecessorebus Regibus pareotebus nostris à longo tempore omnis emunitas de villa præfatæ sancti biselicæ fuit concessa, unde & ipsas præceptionis se ptæ manibus habite adfirmat, & hoc usque nunc inviolabiliter adserit esse conservatum. Unde perit, ut hoc per nostram auctoritatem dinno pro rei firmitatis circa ipso sancto loco, vel homenis qui se cum substantia eorum ad ipsa basilica tradunt vel condonant, juxta quod anteriores parentis nostri vel præcelsus avuncolus noster THEODERICUS, seu & consobrini nostri CHLOOOVIUS, CHILOEBERTHUS & DAGOBERTHUS quondam Regis, per eorum aucturetates ad ipsa baselica hoc præstiterunr vel confirmaverunt; hoc iteratis circa ipso Abbatem concidere & confirmare deberemus. Ideo cognoscat Magnetudo seu utilitas vestra, quod nos pro reveteutia ipsius sancte loce, vel pro quietem ibidem Deo famolancium, prumtissima voluntate denuo concessisse & in omnebus confermasse vestra cognoscat solertia. Quapropter per hunc præceptum quod specialius decernemus, & in perpetuo volemus esse mansurum, jobimmus, ut neque vos, neque juniores seu successores vestri, nec quislibet de judiciaria potestate accinctus in curtis præfatæ sanctæ baselicæ domni Dionysii, ubi & ubi, in quascumque pagus in Regna Deo propitio nostra, quod à die præsente pars ipsius Monastirie possedire vel dominare veditur, vel quod à Deo timentebus hominebus per ligetema instromenta ibidem fuit concessum, aut in antia fuerit adetum adque delegatum, nec ad causas audiendum, nec ad fidejussiones tollendum, nec ad freda exigendum, nec ad mansionis faciendum, nec paratas, nec ullas redebutiones requerendum, ingtedire nec exigete quoque tempore penetus non præsumatis, nisi quicquid fiscus noster exinde potuerit esperare; omnia & ex omnibus pro mercidis nostri conpendium cum omnis fredus ad integrum sibimet concessis, ut dictum est, iospectas ipsas præceptionis anteriorum Regum, patentum quoodam nostrorum, vel juxta quod præseos nostra continere videtur auctoretas, quicquid ipse sanctus locus à die præsente, ut diximus, habire videtur, quàm quod in postmodum à Deo timentebus hominebus vel à nobis fuerit adetum vel conlatum, seu quicumque justè & rationabiliter cum omne substaotia ad ipso Monastirio se tradediter, & res suas per ligidema instromenta ibidem delegaverit vel firmaverit; sub integra emunitate à die præsente valeat resedire quietus adque securus: &, ut dictum est, quicquid exinde forsitan fiscus noster sperare potuerat, in luminarebus vel estipendiis seu & in elimoniis pauperum ipsius Monastirie perenniter pro nostris oracolis ad integrum in omnia & ex omnibus sit concessum adque indultum, ut eis melius delectit pro estabilitate regni nostri, vel pro quietem quibuslibet chartis leodis nostris Domini misericordia adtentius deptecare. Et ut hæc auctoritas nostris & futuris temporebus circa ipso sancto loco perenniter firma & ioviolata permaneat, vel per tempora inlæsa custodiatur adque conservetur, & ab omnibus judices melius credatur; manus nostri subscriptionebus subtus eam dectivemus roborate.

Cancellarii nomen legi non potuit. CHILPRICUS Rex.

Datum sub die pridie Kalendas Martias, anno primo tegni nostri, in Dei nomine Compendio feliciter.

Cum sigillo cereo charta adfixo jam pane deleto.

XI.

ALIUD EJUSDEM REGIS

ANNO DCCXVI.

De immunitate teloneorum, &c.

ex autographo.

CHILPARICHUS Rex Francorum viris inlustrebus omnis telenariis Masiliensis. Dum & ante hus annis proavus noster DAOOBERTHUS quondam Rex solidus cento exemtis de Massilia civetate, sicut ad cellario fisce potuerant esse exactati, Abbas ELBCA peculiaris patroni nostri domni Dionysii, ubi ipse preciosus in corpure

cequiiscit, & venerabelis vir CHILLARDUS Abba præesse veditur, per sua præceptione sua manu roborata concessisit, seu & domnus vel genetue oofter CHILDERICUS, etiam & abuncoli nostri CHLOOOCHARTUS & THEODERICUS quondam Regis, etiam & nos postia per nostra præceptione hoc ibidem dinuo vise fuemus concessisse vel confirmasse; & taliter in ipsas præceptionis vel litteris habere insertum, ut tam io ipsa Massilia quàm & per reliqua loca in Regna Deo propitio nostra, ubicumque telleneus portaticus, pootaticus, roraticus, vel reliquas redebutionis, quod à judicebus publicis exigetur, de carra eorum qui hoc inferre vedintur, ad Missus ipsius basilicæ nullatenus requeratur nec exigitur, oisi hoc io omnebus annis singolis habeant concessum. Ideóque præsenti ordenatione vobis decernemus & omoino jobemmus, ut quomodo Misse ipsius baselicæ domni Dionysii, vel memorato Abbati hoc est. . . . cum paris suos ad vos venerint, ipsus solidus cento exemtis, sicut ex cellario nostro secundùm coosuetudioem absque ulla mora vel delartiooe, juxta quod Ordo tatabolli * fuerit, omnimodis eis dare & adimplire faciatis: & de ipsa carra qui hoc inferre vedintur, nec in ipsa Massilia, nec per reliqua loca in Regna Deo propitio nostra, nullo telloneo, nec portatico, nec pontatico, nec rodatico, nec reliquas redebutionis, nec vos, nec juniores vestri, nec quislibet de partebus nostris requirete nec exactare penitus non præsumatis. Videtis ut aliter ob hoc non faciatis, se gratia nostra obtatis abire propitiam.

*cataboli in alia charta

THAOOEBARCTHUS recognovit.

Datum quod fecit mensis Martius dies quinque, anno primo regni nostri, Compendio io Dei oomine. *Cum sigillo cereo.*

XII.

ANNO DCCXVI.

PLACITUM EJUSDEM

De quibusdam rebus Monasterii Dionysiani.

ex autographo.

CHILPERICHUS Rex Francorum vie illuster. Cum io nostra vel Procerum nostrorum præsentia Compendio in palatio nostro bomo aulicus, nomine FRIULFUS, venerabeli viro MARTINO Præposito de baselica peculiaris pattonis nostri sancte Dionisii interpellavit dum diceret, eu quod portione sua de parte soceto suo EORONE qoondam io loco ooocopante superiore Bacivo ad eo ligebus provenire deberet, ei malo ordine contradiceret vel post se retinuit. Qui * ipse Martinus dedit in responsis, quòd estromentum habibat, quem filius suprascripto Edrone quondam, nomine EODO, venerabili viro CHRODDARIO Monachо sancti Dionisii vindedisset, & ipsam vindicionem in præsente ostendebat relegendam. Relicta ipsa vendicione sed dum inter se intenderint, sic à Procerebus nostris fuit judicatum, ut illa medietate de ipsa portione in jam dicto loco superiore Bacivo jam dictus Martinus ad partes ipsius sancti Dionisii abire dibiad. Proinde nos taliter unà cum nostris Procetibus constetit decrevisse, ut dum inluster vir WARNO Comis palatii nostri testemooiavit, fuit judecatum, quòd à causa sic acta vel inquæsita fuisset deousetur; jobimmus ut memoratus Martinus ipsa medietate de jam dicta portione in ipso superiote Bacivo, quicquid ad ipsam medietatem aspicere veditur, unà cum terris, domebus, edeficiis, acolabus, campis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarúmve decursebus, adjacentiis, appendiciis ad se pertenenctis, pecuniis, præsidiis, farinariis, gregis cum pasthorebus, omnia & ex omnibus rem exquisitis illa medietate ad integrum inspecta vel estante eorum estromenta, absque repetitione suprà scripto Friulso vel heredis suos ad partes sancti Dionisii omni tempore habeant evendecata adque elidicata, & sit inter ipso Friulfo suisque heridebus vel agentis domni Dionisii omni tempore subira causario; & dum ipse Martinus io causa ipsius baselicæ domni Dionisii contra ipso Friulfo tam illa fructa de illa alia medietate, quàm & illa fide facta per vadio suo io præsente visus fuit transsolsisse, jobimmus ut omni tempore tam ipse Martinus vel pats domni Dionisii absque repetitione ipsius Friulfo vel heridis suos de ipsa fide facta vel ipsa fructa ductus & secute valeant resedire.

*pro Cui

ERMAGRANNUS recognovit.

Datum quod fecit mensis Marcius dies septem, aono primo regni nostri, Compendio in Dei nomine.

Cum sigillo cereo charta adfixo media jam parte detrito.

XIII.

PRÆCEPTUM EJUSDEM REGIS

Anno DCC XVI. ex autographo.

De centum vaccis.

CHILPERICUS Rex Francorum inluster. Se rata parentum oostrorum conservammus, regia consuetudine exsercemus, & nostra in postmodum estabelis esse confideous; præcipuè petitionebus Sacerdotum, quod pro eorum coofirmanda beneficia pertenit; libenter obaudimus, vel effectui io Dei nomine mancipammus, hoc nobis ad mercedis nostri aogmeotum pertenire confidemus. Ideóque venerabelis vir CHILLARDUS Abba de baselica peculiaris patronis oostri domoi Dionysii, ubi ipse preciosus Domous io corpure requiiscit, clementiæ regni nostri suggestit, eo quod bonæ memoriæ proavus noster DAGOBERCTHUS quondam Rex, per sua auctoritate manu sua roborata, carras cento soldaris quod in ioferenda de pago Cinomanneco in fisci ditionrbus sperabatur, ad ipsa saocta baselica aonis singulis concessissit. Undè & jussionem ipsius Principis seu & confirmationis avo nostro CHLODOVEO, & bonæ memoriæ genitore nostro CHILDERICO, vel avuncolo nostro THEODERICO, seu & consobrinus oostrus CHLODOVIO, CHILDEBERCTHO & DAGOBERCTHO quondam Regebus, eorum manebus roboratas, se ex hoc præ manebus habere adfirmat: & sicut ipse beneficius ad ipsa basileca ab ipsis Principebus fuit concessus vel indultus, anois singolis à judiciaria potestate loci illius reddire vel adimplire commemoratur. Sed pro firmitatis estudium petiit Celsitudini nostri, ut hoc circa ipso Abbati vel memorara sancta basileca nostra hoc plenius deberetur Rex eas perpetualiter coofirmare, ipsius petitionem pro reverentia ipsius sanctæ locæ gradante animo . . . . vel in omnibus confirmasse vestra comperiat Magnitudo. Præcipientes enim jobimmus, ut si constat ante dictus Princeps DAGOBERCTHUS quondam Rex ipsas vaccas cento inferendabus de suprà scripto pago Cinomanneco, quod annis singolis in fisci ditionibus sperabatur, per sua auctoritate ad ipsa baselica concessit, & hoc à judiciaria porestate annis singolis conservare vel adimplire vedintur; ita & deinceps inspectas ipsas auctoritates vel confirmationes prædictis Principebus per nostrum præceptum plinius in Dei nomine confirmatum circa Ipso sancto loco perenniter io omnebus videtur esse conservatum adque indultum, & ibidem nostris & futuris Deo ausiliante temporebus proficiat in augmentis: ita ut eis melius delectit pro estabelitare regni nostri ad ipso sancto loco Domini misericordia adtentius deprecare. Et ut hæc aoctoritas firmior habiatur, & per tempora conservetur, manus oostri subscriptiooebus subter eam decrivemus roborare.

CHILPERICUS Rex. *Cancellarii oomen legi non potuit.*

Datum quod fecit mensis Martius dies sexdecim, anno primo regni nostri, Compendio in Dei nomine.

XIV.

DIPLOMA CAROLI MAGNI,

Anno DCC XCVII. ex autographo.

Quo Theodoldum Comitem absolvit à suspicione criminis lesæ majestatis.

CAROLUS gratiâ Dei Rex Francorum & Langobardorum & Patricius Romaoorum. Præspicue compendiis regalibus illud adscribitur, quod pro contemplatione servitii fidelibus suis largiente Domino consoltissimè muoeratur. Quapropter dum omnibus non habetur incognitum, qualiter suadente diabolo PIPPINUS filius noster cum aliquibus Dei infidelibos ac nostris, in vita & Regno nobis à Deo concesso impiè conatus est tractare, & Domino Jesu Christo miserante noo prævaluit eorum perfidia. Fueruot namque aliqui in nostra

præsentia convicti, & secundùm judicium Francorum dijudicari. aliqui verò fideles per judicium Dei se exinde idoniaverunt, sicut THEODOLDUS Comes fidelis noster visus est fecisse. cui & nos omnes res proprietatis suæ juxta ejus deprecationem & servitio ac meritis compellentibus denuo & nostro largitatis munere, quantumcumque ex hereditate parentum aut de qualibet adtractum justè & rationabiliter antea possiderat, cum Dei & nostra gratia jure firmissimo ad legitimam proprietatem reddi fecimus, & per auctoritatem nostram plenissima deliberatione confirmavimus. Statuentes ergo jubemus, ut quidquid ex successione parentum vel per strumenta cartarum tunc tempore, ut diximus, justè & rationabiliter cum æquitatis ordine jure ereditario visus fuit habere vel dominare, per hoc nostræ Serenitatis atque confirmationis præceptum cum Dei & nostra gratia amodo & deinceps tenere & possidere valeat, & suis posteris aut cui voluerit Domino favente ad possedendum derelinquat. Et ut hæc auctoritas firmiter habeatur, & diuturnis temporibus auxiliante Domino meliùs conservetur, manu propria subter eam decrevimus roborare, & de anulo nostro jussimus sigillari. Signum CAROLI gloriosissimi Regis. ERCANBALDUS relegi & subscripsi. Data pridie Aprilis anno XXVIIII & XXII regni nostri. Actum Aquis palatio regio in Dei nomine feliciter.

XV.

ANN. CHR. M XXX.

ex chartâ Monasterii.

CHARTA DROGONIS COMITIS,

Qua Monasterio Gemeticensi vendit jus Advocati.

In nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti.

Confer Præfationem Partis V num. III.

EGO DROGO nutu superni Regis Comes patriæ Ambianensis, vitam & sanitatem Christianis omnibus, cum vitæ utriusque profectibus. Volo notum esse tam dominis meis quàm fidelibus sociis & hæredibus cunctísque quos movet causa vel ratio hujus carthulæ, hoc quod loquitur nunc scriptis olim factis post alios me firmasse.

Regina Francorum BATHILDIS Regi Regum ancillata multimode, sicut multipliciter repetitur ejus in gestis, inter cætera quæ reliquit posteris suæ bonitatis exempla, quæ etiam justè constituta sunt in memoria æterna, quamdam villam quæ Genestevilla vulgò dicitur, & propriè in sumptus regios expendebatur; dedit ad Gemeticensis Abbatiæ capitale Monasterium, quod in honore sancti Petri Apostolorum Principis est antiquitus dedicatum; illam verò ne quisquam exinde sibi vindicaret saltem in aliquo violentiâ cupiditatis humanæ, facto & confirmato legaliter testamento dedit in perpetuum possidendam jure hæreditario cum suis omnibus appendiciis, mansionibus, ecclesiis, molendinis aliísque hujusmodi quamplurimis, quæ justè vel injustè mundanis usurpantur legibus. Hoc autem sicut tunc mansit firmatum, sic postea permansit omnimodis firmum usque ad tempus avi mei, scilicet WALTERI, & ejusdem loci Abbatis, videlicet ROTBRICI, qui quorumdam sæcularium malitia urgente coactus postulavit ab illo, ut ex ea terra sibi fieret adversus adversarios Advocatus, & taliter legis mundanæ succrescente superfluo usu illa cœpit fatigari diversi census innumero ritu ad votum Advocatorum usque ad tempus meum. Quapropter vir bonæ memoriæ THEODERICUS tunc temporis Abbas suprà dicti Cœnobii factus, miserias incolarum condolens & eam compassione intima ferens, studuit à me obtinere meritis & precibus, ut superstitio tanta vel talis abdicaretur penitus. Inde igitur Rothomagensis monetæ sexaginta & duas libras mihi obtulit, necnon & sex equos permagni pretii præsentavit, & insuper tres Monachos permisit deinceps futuros assiduè in prædicto Monasterio, qui regulariter militarent pro animarum quarumcumque vellem remedio. Ego autem hominem Dei offendere nolens, immo Deum in homine diligens simul ac formidans, hoc ut subveniret ad redemptionem animarum suarum avo meo & aviæ, sub quorum manibus illa xenia increvere, ut adhuc succurreret patri meo vel matri, quorum incuria tributarios census constat non tam quiescere quàm removeri; ut insuper mihi & conjugis meæ Evæ (vel Emmæ) nomine, cunctísque nostris ex carne

nostra

nostra hæredibus animarum & corporum adcresceret salus, recepi oblata, concessi petita hujus prolocutionis conventione alternâ. Quod qualiter actum sit ut liquido pateat, terram jamdictam quæ ad supradictam Abbatiam quamvis inquietè, possessivè tamen pendebat, quoniam manus nostra & nostrorum consuetudinibus variis & exactionibus diversis eam inquietabat, ligatam exsolvi, solutam dimisi, dimissam reddidi, scilicet postmodum immunem a consuetudinaria exactione, securam ab exactoria consuetudine, & ut brevius ac dilucidius dicam, omnino à nostra tam in bono quàm in malo advocatione & ex integro liberata à nostris nostrorúmque legibus, Monachorum tantummodo Gemeticensium inserviret usibus, quamdiu moveretur præsentis sæculi volubile tempus. Ut autem hujus conventionis laudabile pactum stabile permaneret extunc in perpetuum, inde hoc scriptum fieri jussi, & manu propria corroboravi. Quod si quis meorum hæredum vel aliorum, quod Deus prohibeat, quorumlibet successorum infringere præsumpserit vi vel quolibet ingenio ex omnibus quæ loquitur, nedum in multis, saltem in uno; in primis iram Dei omnipotentis incurrat, ejúsque Virginis matris ad eum placandum auxilio careat, & à B. Petro cælestis aulæ clavigero retrorsum præcipitetur, atque à Sanctis omnibus vinculo maledictionis, nisi resipuerit, constringatur. Anno ab Incarnatione Domini M XXX, Indictione * re- * *supple* XIII
gnante Rege Francorum ROTBERTO anno regni sui XLII, & filii ejus concorditer cum eo regnantis anno jam quarto HENRICI. Actum est hoc apud castrum Melantem nominatum sub allignatione horum testium. S. Ego HENRICUS gratiâ Dei Francorum Rex hanc chartam à beatæ memoriæ patre meo ROTBERTO confirmatam regis auctoritate similiter confirmo, laudo, & stabilio. S. ROTBERTI Northmannorum Ducis. S. WALTERI Siatueli. S. SANSONIS de Tarti. S. ARNULFI Præpositi. S. Walterii filii Beboni. S. Gozelini Præpositi. S. Widonis. S. Genselini. S Addonis. S. Ivo de Archuilo. S. Odonis Morel. S. Rainardi Sinescal. S. Heizelini clerici. S. Hildegarii thesaurarii. Signum DROGONIS † Comitis qui hanc chartulam fieri jussit. S. WALTERII † filii ejus.

ADDITIONES ET CORRECTIONES

ad Partem alteram Sæculi tertii.

IN PRÆFATIONE, *pag* XXXIX *lin.* 5 *&* 6 *l.* Ursmarum, Erminonem, & alios.

IN VITA S. BONIFACII, *pag.* 81 *in Nota* b *lin. penult. l.* post Bonifacium. *& pag.* 88 *num.* 4 *lin.* 6 *l.* Annalibus Francorum & Eginhardo Regino Abbas Prumiensis, Marianus Scotus, & Sigebertus Monachus aliique subscribunt. Verùm id potiùs contigisse anno DCC LI, probatum est in Præfatione huic tomo præfixa. Et forsan quippe Pippinus unctus à Bonifacio fit in mense Januario aut Februario anni DCC LI. qui menses secundùm veterem calculum ad finem anni præcedentis pertinebant. *item pag.* 89 *num.* 8 *lin.* 1 *l.* anno circa DCLXXX.

IN TRANSLATIONE S. GERMANI, *pag.* 95 *in fine Notæ* d *adde*: Et tamen Eginhardus & alii post eum, significant Carolum natum esse anno fere DCC XLIV, cùm scribant eum decessisse anno Christi DCCC XIV, ætatis anno circiter LXXI. *& pag.* 101 *in Nota* c *lin.* 3 *post verbum* Lomaco, *adde*: S. Dodo Abbas Vvaslerensis natus dicitur in pago Laomacensi, in villa quæ dicitur Vallis. Et in diplomate Ottonis tertii Imperatoris relato in Chronico Gemmelacensi, Gisla nobilis femina dat villam Gemblaus in Comitatu Lomacensi atque Tarnuensi. Ex quo intelligitur, Laomacensem pagum pertinuisse ad provinciam Namucensem. Porro haud procul à Monasterio Gemmelacensi exstat vicus quidam S. Germani dictus.

IN ELOGIO CAROLOMANNI *pag.* 127 *num.* 7 *lin.* 7 *l.* Lambertus Scafnaburgensis, Monachus Hersfeldensis. *& pag* 127 *num.* 14 *lin.* 3 *l.* tisque litteris acceptis. *item pag.* 129 *num.* 18 *lin.* 6 *l.* Bertrada.

Pag. 138 *lin.* 8 *l.* Gengenbach.

Pag. 190 *num.* 3 *lin.* 3 *post* evulgavit, *pone virgulam.*

IN TRANSLATIONE S. STREMONII, *pag.* 192 *in fine num.* 4 *adde*, qui dies hactenus in Monasteriis Mauziacensi & Iciodorensi celebratur. Annus regni Pippini XXIIII a morte Caroli Tuditis ejus patris numerari debet. *& dele notam marginalem. Et pag.* 194 *num.* 16 *lin.* 5 *l.* caput adservatum est usque ad annum M D LXXI, quo ab hæreticis sublatum est.

IN S. GORGONII, *pag.* 205 *lin.* 7 *l.* proposui. *Ibid. num.* 5 *lin.* 2 *post* occurrunt, *adde*, nisi quod Theodulfus Aurelianorum Episcopus versus quosdam composuit de sepulcro S. Nazarii in Monasterio Lauresbamensi, quod ipse invisit, ea lib. 2 carmine 10.

IN VITA S. OPPORTUNÆ, *pag.* 225 *num.* 11 *lin. ult. l.* nempe anno primo suæ ordinationis & aliquot pòst annis. *Ibid num.* 3 *lin.* 2 *l.* quæ Herardus.

IN S. AMALBERGA, *pag.* 243 *num.* 6 *lin.* 13 *l.* Noviomagensi. *Et pag.* 244 *lin.* 21 *post* octingentesimum, *adde*, longè post obitum Carolomanni prædicti anno DCC LXXI mortui:

qui alias fuit à Carolomanno Pippini fratre ac Monacho Casinate.

Pag. 266 *in Sermone lin.* 6 *l.* præposterum.

Pag. 267 *num.* 1 *lin.* 7 *l.* præcepit. *& pag.* 276 *in Nota a lin.* 2. *&* 3 *l.* tourbes.

Pag. 287 *num.* 3 *lin.* 14 *l.* Adelbertus, *itidemque versu penultimo.*

IN FULRADI ELOGIO, *pag.* 338 *num.* 10 *lin.* 4 *post* Conciliorum, *adde*, & ante ipsum Dubletus cum mendosis chronologicis notis. Ex his Hadriani, &c. *Et pag.* 363 *in Nota lin.* 12 *l.* Uter pagus hoc loco intelligendus sit, non capio. Exstat non longè ab opido de Quercu & amne Barro opidulum vernaculè dictum *Sey*, tertiâ leucâ distans à Vongo, forsan hic designatum. tametsi is locus, *&c.*

IN S. VVILLEHADI, *pag.* 373 *Notationem a ita repone:* Sic legit Gretserus; Canisius verò stulae, & forsan rectiùs à στύλε seu columna, unde Stylitæ dicti. *Et pag.* 375 *num.* 18 *lin.* 18 *l.* Eustachii. *Item pag.* 376 *in margine l.* in vitro. *Pag.* 378 *in Nota* b *lin.* 2 *l.* Bernardi Monachi Itinerarium, *& dele vocem* anonymi.

Pag. 398 *lin.* 1 *l.* hujusmodi. *Ibid. lin penult. l.* arcessisse. *Et pag.* 399 *num.* 10 *lin.* 7 *l.* obsolevisset.

Pag. 419 *num.* 4 *lin. penult. l.* inclusas.

Pag. 442 *in Nota lin.* 1 *l.* Dani Britanniam adjacentésque insulas.

Pag. 468 *& seqq. in marg. l.* ANNO CHR. DCCLXXV.

IN S. ODILIÆ VITA, *pag.* 487 *lin.* 4 *post vocem* parentes, *addo*, nisi si Adalricus Odiliæ pater est Adalricus Dux, qui Theodorico Chlodovei junioris filii contrarius, Austrasiis se copulavit, cujus bona Theodoricus Monasterio Besuensi adjudicavit, dato diplomate anno quarto regni sui, uti legitur in Chronico Besuensi Spicilegii tomo 1.

Pag. 502. *in Prologi lin.* 5 *l.* exaranda. *Et pag.* 513 *in cap.* 15 *lin.* 1 *l.* quam Jesus Jordane.

Pag. 526 *in titulo & seqq.* *l.* Gainbronensis.

Pag. 540 *num.* 3 *lin. ult. l.* Chramsicus. *Ibid. num.* 4 *lin.* 1 *l.* Babo.

Pag. 562 *in Nota lin.* 5 *l.* Notas Vvatati.

IN PARTE PRIMA.

IN S. TETRICI, *pag.* 103 *in Nota* a *lin.* 1 *l.* hactenus est Monasterium Canonicorum regularium sub titulo S. Hilarii & S. Laurentii, ut me monuit venerabilis vir D. Ludovicus Natalis Dani, *&c.*

IN S. EBBONIS, *pag.* 648 *in fine num.* 4, *adde*: Theodechildis corpus eo in loco tectum est anno MDCXLIII, inventáque ejus urna cum hac subscriptione: QUARTO KAL. JULII TRANSIIT DOMNA THEODECHILDIS REGINA. Ejus reliquiæ in sacrario repositæ, ut legitur in ejus rei narratione typis Gallicè vulgata Rotomagi anno insequenti. Retecta est etiam urna Basoli Ducis: sed eo loco dimissa, ubi inventa fuerat.

IN VVIGBADI, *pag.* 692 *num.* 11 *l.* 1 *l.* De Corbiniaco Monasterio, S. Leonardi, *&c.*

ADDENDA ET CORRIGENDA
in duobus Sæculis primis.

QUÒD *subinde nonnulla immutare & addere cogor in iis, quæ ad priora Sæcula pertinent, duæ sunt res in causa. una, quòd folia edita ex integro relegere cùm non potuerim variis lectionibus occupatus; aliquando dum ea consulendo percurro, incido in quædam errata. quæ mox notare convenit. altera, quòd legendo proficiens, quædam observo prioribus Sæculis opportuna. quæ in adversaria redigo ne excidant. Vtraque proinde in subsequentia Sæcula conjicio, ut si aliquando priora Sæcula recudantur, errata & additamenta ista habeantur in promtu.*

IN SÆCULO PRIMO.

IN PRÆFATIONE, *pag.* VIII *lin.* 9 *l.* Hippone in Africa. *Pag.* IX *num.* 23 *lin.* 1 *l.* circa annum CCCCXXX. *Pag.* XI *in titulo* § *l.* ipsiúsque Regulæ, *& dele* Regulæ *in margine. Pag.* XIII *in fine num.* 19 *post* affirmat, *adde:* Illud etiam rem omnino evincit, quod S. Paterius Gregorii discipulus, & Taio Cæsaraugustanus Episcopus, Gregorio suppar, in sua quisque collectione locos referunt ex vulgatis quatuor libris Dialogorum. *Pag.* LIV *lin.* 12 *post* designavit, *adde*: Hunc locum Florus Subdiaconus Lugdunensis commemorat in Collectaneis ex sententiis Patrum, tomo nono Bibliothecæ Patrum. *Pag.* LVI *lin.* 4 *post* Orario, *adde*: Neque his obstat quòd Stephanus Papa & Martyr constituit, ut Sacerdotes & Levitæ vestes sacras in quotidiano usu non haberent, teste Notkero in Martyrologio IV Nonas Novembris. Hoc enim statutum de toto apparatu Diaconi, non de aliquo ornamento, quod esset indicium & signum Ordinis ejus, intelligendum videtur. *Pag.* LVII *num.* 111 *lin. antepenult. l.* Mettensis Episcopus. *Pag.* LXX *lin.* 10 *post* insulas, *adde*: De eo Cœnobio idem scribit Ordericus Vitalis in Historiæ lib. II pag. 835.

IN INDICE PRÆTERMISSORUM, *ubi de S. Ægidio lin.* 3 *post* nancti sumus, *adde*, quorum unus FULBERTUS Carnotensis Episcopus. *Item ubi de Gregorio Turonensi Episcopo, adde in fine*, cujus Vitæ auctor est ODO Abbas, ut Cluniacensis, ex codicibus mss. *Item ubi de Iohanne Abbate Pinnensi, adde id quod de eo habet. Notkerus in Martyrologio* XIV *Kal. April. Adde item Silverium Papam in hoc Indice, his verbis:* Silverius Papa, qui sedit anno uno. Qui consentiente Justiniano Imperatore à Belisario Patricio depositus & Monachus factus, (nempe in Monasterio insulæ Palmariæ) in exsilio Confessor moritur. Sic Notkerus in Martyrologio XIII Kal. Julii.

IN VITA S. SCHOLASTICÆ, *pag.* 42 *in titulo. l.* Schireburnensis in Anglia Vvest-Saxonica.

IN S. ROMANI, *pag.* 85 *in Nota* b *l.* Fontis-rogi. *Et pag.* 88 *in Nota lin.* 17 *post* telatis, *adde*

Hæ litteræ editæ sunt in tomo 2 Spicilegii pag. 579 & seqq.

In S. Albini, *pag.* 111 *num.* 19 *lin.* 4 *ad nomen* Germanus *appone hanc Notationem:* Io Notis V. C. Stephani Baluzii ad Servatum Lupum pag. 378, extitat charta Nefingi Episcopi Andecavensis, in qua Ecclesia B. Albini à S. Germano Parisiorum Episcopo, voluntate & imperio Childeberti Regis, ante portam Andecavensis urbis fundata memoratur.

In S. Germani, *pag.* 240 *in fine Notæ a, adde.* Et tamen Germanus Biturigensem pagum sæpe adire solebat, testante Gregorio Turonensi Episcopo in lib. de gloria Conf. capp. 80 & 92. item Andecavensem pagum ex dictis in Vita S. Albini. *Item pag.* 248 *num.* 60 *lin.* 1 *l.* vestigio. *Et pag.* 245 *post Epitaphium, adde.* Præter ea quæ de S. Germano commemorat Fortunatus, Charibertum Regem ob duas uxores vir sanctus arguisse fertur in Apologia Henrici IV Imperatoris tomo 1 Scriptorum Germaniæ à Frehero collectorum. Exstat S. Germani epistola ad Brunechildem apud Chesnium in tomo 1 Hist. Franc. pag. 855.

In S. Sequani, *pag.* 264 *num.* 4 *lin. ult. l.* fulgidum decus. *Item num.* 5 *lin.* 2. *l.* præponere.

In S. Radegundis, *pag.* 326 *num* 1 *lin. antepenult. l.* sum pusillanimis.

In S. Earulfi, *pag* 354 *in fine Observationis prævia addo:* Eamdem Vitam metro edidit Johannes ex Scholastico Remensi Monachus Uticensis, teste Orderico Vitali in lib. 5 pag. 586.

In S. Columbæ, *pag.* 361 *in fine Observationis addo:* Cummeneus Albus is esse videtur, qui scripsit epistolam ad Segienum Abbatem Hiiensem, apud Usserium in Hibernicis epistolis undecimam. De Columba & Cœnobio Hiiensi lege Notkeri Martyrologium v Idus Junii. De ejusdem Monasterii restitutione per Margaritam Scotorum Reginam agit Ordericus Vitalis in Historiæ lib. 8 pag. 701, 702.

In S. Gregorii, *pag* 386 *in fine Observationum adde:* Petrus Damiani in Opusc. 19 cap. 8 meminit fontis S. Gregorii, *&c.* Monachum fuisse Gregorium patet ex iis quæ de eo in Præfatione diximus. patet etiam ex decreto quod Bonifacius Papa IV in gratiam Monachorum edidit anno DC X. denique ex Synodo Romana sub Agathone Papa habita, in qua Andreas Ostiensis & Johannes Portuensis Episcopi beatæ memoriæ Gregorium ejúsque *syncellitam* Augustinum laudant, apud Spelmannum in tomo 1 Conc. pag. 160. *In eadem Vita S. Gregorii, pag.* 418 *lin. ult. dele* Eusebius.

In S. Augustini, *pag.* 498 *num.* 1 *lin.* 5 *l.* Gotselinus, corruptè Gotfelinus. *Et in fine num.* 4 *adde:* Nominis error est apud Pitseum, qui Gotselini lucubrationem hanc Norhelmo Monacho tribuit in libro de Scriptoribus Anglicanis. *Item pag.* 514 *in margine l.* Virgilium de quo Sæculo secundo.

In S. Maxentii, *pag.* 578 *num.* 1 *lin.* 4 *l.* exsuperans natale. *Et num.* 2 *l.* Agapitus.

In S. Maximini, *pag.* 580 *num.* 1 *lin.* 7 *l.* cap. 16.

In S. Aviti, *pag* 614. *lin* 10 *post* reddidit, *adde:* De hoc Avito Abbate Periensi celebris est meotio in Martyrologio HRabani XV Kal. Julii, ubi multa singularia de eo commemorat.

In S. Johannis, *pag.* 633 *num.* 2 *adde in fine:* Cùm ergo interlocutor inducitur Lætus, qui Johannis epistolam ad Secundinum Patricium detulit, id oratorio modo præstat Jonas: siquidem jam longè obiisse debuerat Lætus, qui forsan istud factum in litteras retulerat. *Et post num.* 3 *adde:* Johannis Abbatis Reomaensis memoria celebris est in vetustis Martyrologiis V Kal. Febr. quo die apud Notkerum Hicanus appellatur.

In S. Carilefi, *pag.* 650 *fac Notam ad num.* 32 *ad verbum* Julii, *hoc modo:* Ipso die celebratur in vetustis Martyrologiis, præcipua HRabani, qui eum Arelefum vocat. In libro mss. de gestis Pontificum Treverensium mentio est altarius Karilefi, qui cum aliis in monte Cebenna, postea S. Pauli dicto, solitariam vitam egisse dicitur. Legi testamentum seu litteras Karilefi Sacerdotis & Monachi, quibus Monasteriolum suum subjicit Innocentii Cenomannensi Episcopo VIII Id. Janu. anno XIV regnante Childeberto Rege. item Precariam ipsius Innocentis, qua Karilefo Monasteriolum tradit ea conditione, ut Karilefus ad lumen Ecclesiæ Cenomannicæ quotannis persolvat de cera libras IIII, & ad opus Episcopi camburtam unam & subtalares II, & ad opus Canonicorum buticulas duas plenas de optimo vino, & in Cœna Domini plenum modium de ovis, ejusdem anni XV Kal. Febr. Legi etiam Childeberti Regis hac de re confirmationem: necnon & exemplum Precariæ, quam Domnolus Episcopus Gallo Abbati fecit sub eodem pacto, XII Kal. Febr. anno V regnante Chilperico, unà cum diplomate ejusdem Principis in rei sanctionem. Verùm quia Nicolaus Papa I, post longas hac de causa concertationes, in epistola 32 ad Episcopos Galliæ eas litteras falsas esse pronuntiavit, illas referre non visum est operæ pretium. Sanè Karilefi testamento plures subscribunt Episcopi, quorum sedes ignoratur, & nomen Turonici Antistitis, quod in vacuo spatio deest, suspicionem auget. Ita enim legitur: In Dei nomine . . . . . Turonicæ urbis Episcopus peccator deprecante misso Karilefo subscripsi. Deinde subscribunt Baudolenus, Magnolenus, Vvimandus, Odolmarus, Abbo, Rofredus, Hildemerus, & Bernehardus Episcopi cum Comitibus quatuor, *&c.* Denique Franco junior, ejusdem sedis Episcopus, fertur consecrasse S. Karilefi Ecclesiam, quam bonæ memoriæ domnus Albanus ejusdem Monasterii Abbas à fundamento renovaverat, & ampliorem fecerat. In ea verò corpus præfati domni Karilefi de uno loco ad alterum transferentes, à supradicto Episcopo vel à suis Sacerdotibus seu ejusdem Monasterii Monachis decenter est collocatum, uti legitur in Actis mss. Pontificum Cenomannensium.

In Indice historico, *ubi de Monasterio Vertavensi, adde quæ de eo in Appendice habentur. In Indice verò historico ad vocem* Psalterium, *&c. l.* 458 *loco* 538.

In Sæculo secundo.

In Præfationis *pag.* XXVIII *lin.* 3 *&* 4, *dele* Episcop. *Et pag.* XXXVII *lin.* 6 *post* induit ea, *adde:* Alii altarium verberatione. cujus rei exempla exstant in libro de miraculis S. Karilefi Sæculo primo, & in historia translationis S. Germani Sæculo tertio. Consimile factum legitur in libro de miraculis S. P. Benedicti per Adrevaldum cap. 26, ubi Christianus petram sepulcri S. Benedicti ob armillas furto sublatas percussisse memoratur.

In Indice Sanctorum, *pag.* LIII *col.* 2 *l.* Attala Abbas Bobiensis secundus. *Pag.* LV *col.* 1, *adde*, Deodatus Episcopus Vesontionensis.

Elogium, 234, 235. *eamdemque repone in Indice historico. Pag.* LX *in* LAUTENO *lin.* 9 *post* fertur, *adde*: Et in partes Genevensium paullo ante mortem proficiscenti occurrit Gregorius Lingonicæ civitatis Episcopus. Ex quo intelligitur eum quinto sæculo floruisse, ac proinde ante S. Benedictum. Mortuus est Kalendis Novembris. *Pag.* LXI *col.* 2 *in* MAGNOBODO *lin.* 9 *post* officiis, *adde*: Cernens jam supradictus Præsul Licinius ejus industriam & admirabilem mentis ejus intentionem, Patrem eum præfecit sacræ congregationi, quæ in Cœnobio Colonetensi Christo famulabatur, cap. 4. Grandius apud Bollandum 10 tomo 2 Februarii pag. 679 col. 2 dubitat, num Colonetense Monasterium fuerit eo in loco, ubi nunc Chalonnæ præfectura vetúsque castellum ad Ligerim fluvium, quatuor infra Andecavos leucis, via Namnetensi, ad mensam Episcopi Andecavensis spectans. *Et in fine adde*: Ejusdem Sancti res gestas descripsit Marbodus Episcopus sæculo XI.

IN VITA S. COLUMBANI, *pag.* 9 *in Observat. num.* 2 *lin.* 3 *l.* Parthenii quod. *& pag.* 9 *in fine Notæ* b *adde*: Commogellus apud Notkerum V Idus Junii COMGALLUS dicitur, & FAUSTUS Latinè appellatur.

IN S. VVALARICI, *pag.* 76 *num.* 4 *lin.* 7 *post* habet, *adde intra parenthesim*, signanter apud Notkerum, ubi ipsius sepulcrum crebris miraculis illustrari dicitur. *Et pag.* 78 *num.* 5 *lin.* 2 *ad nomen* Autumo, *Notationem hanc appone*: Jacobus Branchius in libro de Sanctis Arvernensibus Gallicè edito reddit vernaculè hunc locum *Autoin*. Duplex verò eo nomine locus est apud Arvernos. unus quatuor leucis distans ab Iciodoro, vulgò *Autoin*, modò Prioratus diœcesis S. Flori, pertinens ad Monasterium Celsiniense, *de Sauxillanges*. alter unicâ dumtaxat mutatâ litterâ dictus *Antoin*, Prioratus item nunc pendens à Patribus Carmelitis suburbii Claromontensis, qui unâ leucâ abest ab Iciodoro. *In neutro amborum* notus est S. Vvalaricus noster.

IN S. DEICOLI, *pag.* 102 *in Observat. lin.* 4 *post* locum habet, *adde*: In Necrologio Sancti-Gallensi ejus memoria fit absque sancti vocabulo his verbis: XV Kal. Febr. Deicoli fratris S. Galli. tametsi in ipsius Deicoli Actis nihil de ejus consanguinitate cum S. Gallo dicitur. Ejus Vitam, *&c.*

IN S. EUSTASII, *pag.* 123 *in Nota* b *lin.* 1 *l.* Legendum IV Kal. Aprilis, quemadmodum, *&c. Et lin.* 4 *etiam l.* IV Kal. April. Depositio . . . . claruit. Et tamen in vetustissimo Kalendario Corbeiensi S. Eustasius reponitur IV Non. April. his verbis: Lussovio Monasterio depositio Eustasii Abbatis.

IN S. AMATI, *pag.* 129 *in Observat. num.* 1 *lin.* 3 *post* Romarici Abbas, *adde*, in Notkeri Martyrologio ANIANUS dictus, an librariorum errore. *Et num.* 3 *lin.* 4 *post* duxit, *adde*: Iisdem fere verbis utitur Notkerus. Uterque cum Notkero eum, *&c.*

IN S. RICHARII, *pag.* 187 *in Observat. num.* 1 *lin.* 13 *l.* Argubium eo loco steuisse videtur, ubi nunc cernitur vicus vernaculè dictus *Argonne*, prope Quantiam fluvium in Pontivo, à Foresti-cella dependens: à quo non longè distat Monasteriolum, *Monstrelet*. ubi S. Madelgisilus, vulgò *saint Mauguille*, vixisse dicitur. cujus corpus inde Centulam translatum est ex lib. 3 Chronici Centulensis cap. 29. In litteris Gordonis, *&c. Et pag.* 189 *num.* 6 *lin.* 2 *post* Confessoris, *adde*: Notkerus verò eum Episcopum vocat his verbis: In Gallia S. Richarii Episcopi & Confessoris. nimirum ob prædicationem Evangelii aliásque episcopales actiones quo nomine etiam alii appellati sunt, qui numquam fuerunt Episcopi, ut in Præfatione Sæculi tertii probandum erit.

IN S. GALLI, *pag.* 255 *in Nota* a *lin.* 1. *l.* Anno DCC XX.

IN S. GOARIS, *pag.* 290 *in Nota post* observavimus, *adde*: Hunc locum expendit Browerus in Notatione ad carmen 4 libri sexti Venantii Fortunati, ubi observat, Romanum nomen olim convicii genus fuisse.

IN S. BENEDICTI, *pag.* 373 *in epistola Zacharia lin.* 6 *ad nomen* Abbas, *appone hanc adnotationem*: Optatus nempe, cujus nomen in exemplo edito apud Sirmondum tomo 2 Conciliorum Galliæ, ubi ejus Notas consule.

IN S. BAVONIS, *pag.* 395 *num.* 6 *adde in fine*: Alcuinus in epigrammate 206 meminit aræ S. Bavonis nomine erectæ.

IN S. BURGUNDOFARÆ, *pag.* 438 *num.* 1 *lin.* 2 *l.* cap 8. *Et pag.* 444 *in tit. capitul.* VII, *& sic corrige sequentes capitulationes.*

IN S. GERTRUDIS, *pag.* 471 *in fine Notæ* c *adde*: Hoc factum à Notkero memoratur in Martyrologio ad XVI Kal. April.

IN S. THEODECHILDIS, *pag.* 496 *num.* 1 *lin.* 1 *l.* Parthenium illustre, *aut* Parthenon illustris. *Et pag.* 487 *num.* 5 *lin.* 2 *l.* Parthenio. *Et ita corrige sicubi aliàs occurrit in hoc Sæculo.*

IN S. REMACLI, *pag.* 489 *lin.* 15 *post* non potest, *adde*: Immo Remaclum Sollemniaci primum Abbatem fuisse intelligitur ex Audoeni lib. 2 de vita S. Eligii cap. 14, scribentis secundum Abbatem Fratribus Sollemniacensibus constitutum fuisse, eo quòd prior ad Episcopatum captus habebatur. nempe Remaclus. nisi si alius, qui loci Abbas primus fuerit, etiam ad Episcopatum promotus est. Certè si Remacli Actis hac in parte, *&c. Item pag.* 496 *lin.* 19 *l.* hierophantem, *& in Notatione*: Id est sanctum. quo sensu *presbyteros ἱεροπρεπεῖς* appellat Paulus in cap. 2 epist. ad Titum versu 3. *& corrige Indicem Onomasticon.*

IN S. VVALDEBERTI, *pag* 504 *num.* 5 *lin.* 11 *l.* institutione. *Et lin.* 22 *post* facti sunt, *adde*, Episcopi. *Item in ejusdem num. lin. ult. adde*: Denique in vetustissimo Kalendario Corbeiensi, uti & in Vita S. Salabergæ, quæ non longè post Vvaldeberti obitum scripta est, & in libro de miraculis ipsius Vvaldeberti, nusquam Episcopus, sed Abbas appellatur. *Item pag.* 505 *lin.* 6 *l.* quo die Luxovii colitur. De eo vetustissimum Corbeiense Kalendarium, quod fere nongentorum est annorum, ita scribit: VI Non Madias S. Vvaldeberti Abbatis. Lege librum de ejus miraculis in Appendice Sæculi tertii.

IN S. HILDEFONSI, *pag.* 521 *in secundo num* 9 *l* 10, *& in fine numeri, adde*: Quomodo verò illud Hildefonsi opusculum a Godescalco, ut superiùs ex Hermanno vidimus, ex Hispania delatum est, lege testimonium Gomezani in Sæculo tertio pag. 477, & Præfationem ad Partem secundam. *& in margine ad num.* 12 *l. Roc-Amadour* in Cadurcis.

IN S. JUDOCI, *pag.* 567 *num.* 3 I Hæc Cella sita erat in Britannia insula, ut dicemus in Vita S Vvillibrordi Sæculo tertio: alia proinde à Cella S. Judoci, Lupo Ferrariensis Monasterii Abbati concessa quondam, quæ, *&c. Et pag.* 571 *in fine Moniti*, *adde*: Ordericus Vitalis in Historiæ lib. 3 ad annum 1066 compendium refert vitæ S. Judoci, ejúsque corporis inventionem à Sigemaro factam, ab Isembardo Floriacensi Monacho ad Heriboldum Abbatem Cœ-

noluit (ut puto) Judocianis instigante Adelelmo Monacho descriptam commemorat. Ipso anno, … est, nempe DCCCC LXXVII, Monasterium a fundamentis cœptum est, & monasticus Ordo reparari cœptus est, & reverendus Abbas … gebrannus constitutus. Dein varia S. Judoci miracula recitat, quorum aliqua Vuidone Abbate patrata, testesque adducit Richerium & Adelelmum Monachos, hisque relatis subdit: Hæc omnia Horsacensis ISEMBARDUS gesta temporibus Hugonis Magni seu Rodberti Regis ANSELMO rogitante descripsit. sed postea B. Judocus multa pe… magnalia, quamvis per incuriam scripta non sint, agere non desistit. Postea describit Ordericus reiectionem corporis S. Judoci Henrico regnante factam per quemdam Monachum, qui sibi commissâ sacri depositi abusus custodiâ, illud Gomercurum furto abstulisse fertur, quod Gotsfredus loci municeps in Ecclesia castellana, ubi quatuor erant Canonici, deposuerit: ac demum Canonicus quidam ab incendio eripuerit, & in Ecclesia S. Martini de Parmis collocaverit. ubi miracula frequentata, Philippus Rex biennii febre liberatus. Porro de translatione sacri corporis, inquit, & de pluribus quæ … annis provenerunt infirmorum sanitatibus, Mesolensis Vuillermus venerabilis Monachus & Sacerdos egregium dictamen edidit. Hactenus parochialis Ecclesia de Parmis, sita in pago Vilcasino, ac subjecta Monasterio Uticensi, Prioratus quondam, S. Judocum patronum agnoscit, ejusque caput & alterius brachii radium adservat.

Pag. 624 *in Nota e lin.* a *l.* natali.

IN S. AIGULFI, *pag.* 667 *lin.* 12 *adde*: De reliquiis S. Aigulfi legesis Petri Cellensis epistolas, nimirum lib. 1 epist. 18, & lib. 4 epist. 6, 7, & 11.

Pag 674 *num.* 6 *lin.* 2 *l.* lib. 3 cap. 6.

Pag. 678 *num.* 12 *lin.* 1 *l.* in locis quatuor, *& lin.* 4 *&* 5 *dele* Tertiò, *&c. usque ad* Quartò *exclusivè.*

IN S. LEODEGARII, *pag.* 693 *in fine Notæ adde*: Theodericus Rex pro injusta interfectione S. Leodegarii Æduorum Pontificis pœnitens fundasse dicitur Ecclesiam in honorem S. Vedasti in urbe Attrebatensi, apud Ordericum in Historiæ lib. 11 pag. 817.

IN S. AMANDI, *pag.* 717 *in Nota e lin.* 2 *l.* Vabrensi, cujus mentio facta videtur in lib. 2 de Vita S. Geraldi Aurilacensis Comitis cap. 6, ubi Geraldus … … pueros ad Vabrense Cœnobium duxisse perhibetur, ut scilicet apud fraternitatem illam, in qua tunc regularis observantiæ fervor incalescebat, sub norma regulari imbuerentur. Nantense hoc Monasterium perperam confunditur cum Cœnobio Nantua, &c.

Pag. 756 *num.* 8 *lin.* 5 *l.* Medehamstede.

IN S. BERCHARII, *pag.* 851 *num* 3 *in fine adde*: Editæ sunt recens in tomo x Spicilegii litteræ Theodorici Regis, & aliæ litteræ Bersoindi Catalaunensis Episcopi pro Monasterio Dervensi, in quarum unis Theodoricus ratam habet immunitatem à Childerico Rege concessam, prout ab ipso postulabat venerabilis vir BERCHARIUS Abba de Monasterio Puteolos, quod bonæ memoriæ CHILDERICUS quondam Rex ob amorem Dei in foresta Dervo & fine Vuaciaco super fluvium Vigoræ in honore beati Petri & Pauli vel ceterorum Sanctorum Domino ædificaverat. Actum Compendio palatio x Kal. Junii, anno decimo regni ejus, id est anno Chr. DCLXXXIII. In alteris verò Bersoindus ex … episcopis RIGOBERTO Metropolitano, BASINO, STEPHANO, ADALBERTO, ALONE, MAURALDARIO, qualiter domnus CHLODOVIUS Rex & vir illustris PIPPINUS Majos-domus ab ipso postulaverint, ut privilegium concederet Monasterio Puteolos in vasta Dervi in honore beatorum Apostolorum Petri & Pauli & S. Johannis Baptistæ, & S. Johannis Evangelistæ seu & omnium Sanctorum, a viro religiosissimo sancto (*forte* scilicet) Berchario Abbate, ubi & ipse Abbas præesse videtur, ex munificentia quondam Childerici Regis constructo; seu & alio Monasterio Puellarum super fluvium Vigoræ, etiam & Drea in Dervo in fine Flacimacense, quod VUALMARUS & conjux sua VUALTILDIS, & domnus Bercharius Abbas pariter construxerant: in quo loco sacrata Vualdedis Mater tum erat multarum Virginum, cui postulationi ipse annuens decernit, ut nullam dominationem nec ipse, nec successores sui in illis Monasteriis habeant, Abbatem Abbatissamve sibi eligant, & sanctimoniales quidem Abbatissam cum consilio Monachorum Dervensium. Porro si congregationes dictorum Monasteriorum tepidè egerint, SECUNDUM REGULAM SANCTI BENEDICTI vel domni COLUMBANI ab eorum Abbate Abbatissâve corrigantur. Actum Remis die xv. Februarii anno secundo Chlodovei Regis. Ex quibus litteris intelligitur, Dervense Monasterium a primordiis Regulæ S. Benedicti paruisse. Abbatia Dervensis octavo Sæculo ad sæculares Canonicos redacta, Ecclesiæ Remensi ab Ludovico Augusto attributa est anno v imperii, eo pacto, ut instaurandæ majori basilicæ reditus expenderentur. Postmodum verò rogatu HAUTONIS Abbatis idem Imperator per Hebonem aliósque Episcopos Monachis locum restituit, dato diplomate anno XIIII imperii, infra. *Item pag.* 843 *in Nota lin.* 7 *post* incidebat, *adde*: Si Bersoindi Episcopi litteræ superiùs relatæ Berchario superstite datæ sunt, Bercharius obiit post annum secundum Chlodovei Regis, qui annus in illis litteris exprimitur.

Pag. 876 *in margine l.* Adelenum & Dominanum separat ad prædicationem.

IN S. AICADRI, *pag.* 969 *in Nota lin.* 4 *post* referunt, *sic lege*: Proinde ejus corpus longè post ipsius obitum Gemeticum translatum est, uti & corpus S. Flavii Rotomagensis Archiepiscopi. Horum Sanctorum reliquias humo infossas fuisse imminente Nortmannorum tempestate, docet nos vetus codex Gemeticensis his verbis: VUELPO Abbas postremus ante Danorum subversionem fuit: cum quo fugientes Monachi quasdam rerum suarum secum asportaverunt, quasdam verò terræ occultaverunt, & in capella S. Clementis absconderunt. Ante altare S. Filiberti latet adhuc S. Flavius Archiepiscopus Rotomagensis: quem quum quidam Monachi levare vellent, superveniente in eodem loco nebula densissima & prohibente Abbate intactum dimiserunt. Inter Ecclesias S. Petri & S. Salvatoris loco medio deposuerunt duas capsas S. Peregrini & Constantini. Horum nomina à quodam Gemeticensi viro, qui Romæ habitabat, & illuc fugerat à Gemetico, revelata sunt. Et in veteri Chronico ejusdem Monasterii: Anno CCCC XCIX claruit S. Flavius Rotomagensis Archiepiscopus, cujus corpus Gemetico sepultum est in Ecclesia S. Petri, nempe istuc translatum ante sæculum IX. Denique in Martyrologio ms. XVII Kal. Julii in territorio Rotomagensium, loco qui dicitur Gemeticum, translatio sacra-

» tissimorum Confessorum, Constantini videlicet » & Peregrini, quorum unus legitur pontificalem » Belvacensis Ecclesiæ obtinuisse cathedram: alter » verò Anglorum fuisse Episcopus dicitur.

Pag. 991 *in Observat. in fine num.* 1 *l.* Vvirtziburgum caput est provinciæ, *&c.*

Pag. 997 *in Nota* b *col.* 2 *lin.* 6 *&* 7 *l.* Æntimonasterium in Lemovicibus, *Eymonstiers.*

Pag. 1092 *lin.* 24 *&* 25 *l.* cessionem à me factam relegi & subscripsi. In Dei nomine ego Adeodatus, *&c.*

In Indice morali l. Morientes juvandi modus.

In Onomastico l. Malina. *. 863 m.

LUDOVICI AUGUSTI DIPLOMA,

quo Monachos in Cœnobio Dervensi restitui præcipit.

Ann. Chr. DCCC XXVII. *ex membranis Monasterii.*

IN nomine Dei & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI, LUDOVVICUS & LOTHARIUS divina ordinante providentia Imperatores Augusti. Si petitionibus servorum Dei justis & rationabilibus divini cultûs amore favemus, superni muneris donum nobis à Domino impertiri credimus. Idcirco notum esse volumus cunctis Fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris, præsentibus scilicet & futuris, quia adiens serenitatem culminis nostri vir religiosus HAUTO Abba ex Monasterio quod vocatur Puteolus, quod est in Dervo constructum in honore beatorum Petri & Pauli, suggessit mansuetudini nostræ, eoquòd prædictum Monasterium, ubi ille Dei cultor Abba præest, aptum esset ad Monasterium regulare. quia non solùm idem locus, ubi præfatum Monasterium fundatum est, verùm etiam & omnes adjacentias congruas haberet servis Dei monasticam vitam degere volentibus. Nam & privilegia, qualiter ipsum Monasterium ad monasticum Ordinem perficiendum fundatum esset; & præcepta regalia nobis ostendit, ubi liquidò apparuit, quòd antiquitus regulare Monasterium fuisset. Nos verò hanc rem diligentius scire volentes, jussimus venerabilem virum HEBONEM Remensem Archiepiscopum & aliquos ex suffraganeis suis ad prædictum locum ire, & diligenter intueri, non solùm si ipse locus aptus esset ad monasticum Ordinem observandum; verùm & utrùm Clerici ibi degentes monasticè vellent vivere, an non. Illi verò nostris jussionibus obtemperantes, sicut nobis prædictus Hebo Archiepiscopus renunciavit, & aptum locum invenerunt ad normam regularem custodiendam, & Clericos ibi degentes sponte vitam monasticam, sicut illis professi sunt, suscipere & perpetuò observare velle. Sed ut prædictus Ordo monasticus in eodem loco nostris & futuris temporibus, ad nostram successorúmque nostrorum perpetuam eleemosynam, dignè observaretur, & Monachi per tempora degentes secundùm Regulam S. BENEDICTI vitam degerent; prædictus Hauto Abba precibus quibus valuit rogavit, ut nostrum confirmationis præceptum idem Monasterium habere mereretur, sicut cetera Monasteria Monachorum in Regno Deo propitio nostro habere noscuntur. Cujus petitionem justam & rationabilem judicantes, per hos imperiales apices nostros præcipimus atque jubemus, ut abhinc in futurum prædictum Monasterium sub monastico Ordine persistat, & Monachi ibi degentes sub Regula S. BENEDICTI Domino sibi adjuvante perenniter vitam ducant monasticam. Et quando quidem divina vocatione prædictus Abba ab hoc sæculo migraverit, quamdiu ipsi Monachi inter se talem eligere potuerint, qui illis secundùm Regulam præesse & prodesse possit, per hanc nostram auctoritatem licentiam habeant eligendi Abbates: qualiter Monachi per tempora ibi degentes, pro nobis, conjugibus ac liberis nostris seu totius Regni nostri stabilitate Domini misericordiam indesinenter exorare delectentur. Et ut hanc nostræ auctoritatis præceptionem ac confirmationem per curricula annorum inviolabilem atque inconvulsam obtineat firmitatem, &c. Signum LUDOVVICI gloriosissimi Regis. S. LOTHARII serenissimi Augusti. DURANDUS Diaconus ad vicem FRIDUGISI recognovit. Data II Idus Febr. anno Christo propitio XIIII imperii domini Ludovici piissimi Augusti & Lotharii V, Indict. III *. Actum Aquisgrani palatio regio in Dei nomine feliciter.

* *l.* V.

INDEX HISTORICUS
PARTIS SECUNDÆ
SÆCULI TERTII BENEDICTINI.

Littera (a) *initium paginæ usque ad medium*; (m) *medium usque ad finem*; (n) *Notulas marginis inferioris designat.*

* *Monasteriorum nomina & series habentur sub voce* Monasterium.

* *Topographica vocabula Italicis typis distinguuntur.*

A

Ber-

D

E

F

G

H

Hamburch

M

MONASTERIA VARIA.

N

Nortman-

INDEX MORALIS
PARTIS SECUNDÆ
SÆCULI TERTII BENEDICTINI.

409,

INDEX ONOMASTICUS
VOCUM BARBARARUM ET EXOTICARUM
PARTIS SECUNDÆ
SÆCULI TERTII BENEDICTINI.

ANALECTA.

Ne vacuum hoc spatium remaneat, visum est colligere quadam Additionum ἀνάλεκτα, *qua mihi exciderunt superius ad pag. 628 & 629, reponenda in Saculum secundum.*

IN S. EUSTASII VITA *pag. 122 ad finem num. 17, ubi de Nivernensi Parthenone, quem* COLUMBANUS juxta Nivernense opidum *construxisse perhibetur. appone hanc Notationem.* Exstat ea de re monumentum in litteris Hugonis Nivernensis Episcopi, tomo 6 Spicilegii, ubi Hugo instauraturus quoddam Oratorium in honore Nativitatis filii Dei Salvatoris nostri JESU-CHRISTI, & beatæ MARIÆ virginis matris ejus, necnon & beati Stephani protomartyris & beati Johannis Evangelistæ ac sanctorum Innocentium dedicatum, ait se legisse sanctum Columbanum illud fundasse in suburbio Niverois civitatis, & unicuique supradictis venerationi suum singulare ac marmoreum altare consecrasse, sicuti adhuc, inquit, præsens dies indicat nobis: & inibi aggregasse Sanctimonialium collegium, quæ Regulæ subjacerent, & contemplativæ vitæ desudarent. Quam locum ad inopiam redactum ipse Hugo instauravit attribuitque Canonicis, B. SILVESTRI PAPÆ ROMANI REGULAM TENENTIBUS, litteris datis anno MLXIII.

IN S. GERMANI *pag. 475 in fine Observationis prævia, adde:* Ex Monasterio Flaviacensi propagatum est Cœnobium Mauriniacense, situm prope opidum Stampas. Sic enim legitur in Concordia inter Monachos Mauriniacenses & Flaviacenses celebrata anno MCVI. Noverint universi, tam præsentes quam futuri, locum qui Maurigniacus appellatur, & in honore sanctæ Trinitatis dedicatus est, a domo & Monachis Flaviacensibus fuisse fundatum. Quidam etenim Miles, nomine ANSELLUS, terras & fundos quibus locus ille primitus initiatus est, prædicto Flaviacensi loco, concedente Hogone de Pusiaco domino suo, contradidit. Crevit autem ædificantibus Monachis illis, donec in Abbatiam conversus est. Constituto autem Abbate domno Rainaldo Flaviacensi Monacho, subjectionem & olei summam per singulos annos sibi retinuerunt, cetera Monachis ibi servientibus dimiserunt. Litem ea de re postea exortam VULGRINUS filius Goardi, Philippi Regis CAMBERLANUS composuit anno jam dicto. Ista eo lubentiùs refero, quòd desint in Chronico Mauriniacensi, quale editum est in Chesnii tomo 4.

Et pag. 477 in Nota b *sic lege:* Memoratur istud Monasterium in Concilii Duziacensis parte 1, cap. 3, ubi referuntur Hincmari Episcopi Remensis litteræ in hæc verba: XII Kal. Augusti convenit cum ceteris Fratribus in Monasterium quod dicitur ISLA, in parochia Belvacensi, ad eum Fratrem nostrum ex more ordinandum Episcopum, nimirum Johannem Camaracensem. Istud Monasterium paullo pòst à Normannis (ut creditur) eversum, dein redactum est in villam, &c.

IN S. GERMANI ABBATIS *pag. 511, in Notationis lin. 6, post* Abbatem habuit, *adde:* Monasterii bona petente Liutfrido Comite confirmarunt Lotharius Imperator anno imperii in Italia XXX & in Francia X, hoc est anno Christi DCCCXLIX, Carolus Crassus anno DCCCLXXXIV, & Lotharius Rex eodem anno. quorum diplomata hac de re leguntur in Spicilegii tomo 7. Istud Monasterium, &c.

IN S. AMANDI *pag. 717 in Nota* c *linea* 3 *lege,* in diœcesi Vabrensi, à nonnullis perperam confusum, *&c. Et dele ea, quæ suprà in Additionibus ad hunc locum reposui pag. 629.*

DE AZYMO.

Ad quæstionem de Azymo, quæ in Præfatione Partis primæ hujus Sæculi agitata est, hæc addenda num. 66. lin. 2.

IN primis occurrit sanctus Augustinus in sermone octogesimo tertio de diversis, ubi recens baptizatis exponens mensæ dominicæ sacramentum, singula quæque traducit ad mores; & de pane quidem sic loquitur: *Commendat vobis in isto pane quodammodo unitatem amare. Numquid enim panis ille de uno grano factus est? nonne multa erant tritici grana? sed antequam ad panem venirent, separata erant: per aquam conjuncta sunt, & post quamdam contritionem. Nisi enim molatur triticum, & per aquam conspergatur, ad istam formam minime venit, quæ panis vocatur. Sic & vos ante jejunii humiliationem exorcismi sacramento quasi molebamini. accessit baptismum & aqua: quasi conspersi estis, ut ad formam panis veniretis. Sed nondum est panis sine igne. Quid ergo significat ignis? hoc est chrisma.* Augustinus his aliisque verbis accuratè singula distinguit, granorum contritionem, conspersionem & conjunctionem per aquam, coctionem. altum de fermento silentium satis innuit, illud eo tempore inusitatum fuisse. Adde sanctum Doctorem uti vocabulo *conspersi*, quo massam sine fermenti admistione aquâ conglutinatam significari patet tum ex B. Pauli epistola ad Corinthios prima, tum ex aliis Auctoribus. Porro iste Augustini sermo adducitur ab Algero in libro primo de Eucharistia, capite nono-decimo. Augustinum sequitur Isidorus, &c.

In fine num. 76 *post verbum* adduxi.

His argumentis à Sirmondo objectis addo aliud ex Formula *Renuntiationis* ab Armeniis quondam exigi solitæ, *quum ad Fidem orthodoxorum Romanorum revertebantur.* quæ Formula bis diebus edita est à viro eruditissimo Johanne Baptista Cotelerio in Notis ad librum quintum Constitutionum apostolicarum. In variis autem anathematismis, quos proferunt resipiscentes, hic legitur : *εἴ τις οὐ βάλλει εἰς τὴν προσφορὰν ζύμην καὶ ἅλας, οὐδὲ ἅγιον ποτήριον* (forsan *οὐδὲ ὕδωρ εἰς ἅγιον ποτήριον*) *μετὰ τοῦ οἴνου, ἀνάθεμα.* quem versum ita Latinè reddit vir clarissimus : *Si quis in panem oblationis non immittit fermentum & sal, nec aquam cum vino in sanctum calicem, anathema sit.* Quo ex loco id consequi videtur, Latinos aliquando, hoc est eo tempore quo ista professio condita est, (quo verò tempore condita est, non apparet: nisi quòd condita est post septimam Synodum in ipsa memoratam, id est post medium sæculum octavum) fermentum & sal immisisse in panem oblationis : cùm Armenii *ad Fidem orthodoxorum Romanorum redeuntes*, diras pronuntiaverint contra eos qui secus agerent. Primo conspectu non parum, fateor, movit me iste locus : nec video qua ratione solvi possit, nisi reponendo, Formulam istam esse Armeniorum in concordiam redeuntium, non cum Latinis, sed cum Græcis ; deceptúmque fuisse Orthodoxorum vocabulo amanuensem, qui ob id in lemma Formulæ intrusit nomen *Romanorum*, ratus non alios esse Orthodoxos quàm Romanos. aut potiùs dicendum, Romanorum nomine comprehendi atque hoc loco designari Christianos Græcæ communionis. quo sensu usurpatur tum in Formula Renuntiationis Manichæorum apud eumdem Cotelerium pag. 374, tum in Theoriani Dialogo adversus Armenios passim, tametsi post schisma Græcorum. Sanè Latino-Romani ab Armeniis nullatenus exigere potuerunt prædictum anathematismum, cùm æquè proferatur adversus eos, qui salem removebant à pane sacrificii. Atqui numquam, saltem ante annos mille, Romana Ecclesia salis usum permisit in oblatione sacra, ut constat ex Alcuini epistola superiùs memorata, in qua Hispanos quosdam erroris arguit, quòd dicerent *salem esse in sacrificium corporis Christi mittendum. Quam consuetudinem*, inquit, *nec universalis observat Ecclesia, nec Romana custodit auctoritas.* De azymo hactenus.

MONITUM LECTORI
in ſequentem Diſſertationem.

CUM Auctor ſequentis Diſſertationis animadverteret, graviterque ferret in primis, Scriptores quoſdam recentiores immodicè detrahere principiis & incrementis Ordinis noſtri: calamum ſibi arripiendum eſſe exiſtimavit, ut partim eâdem, partim aliâ quàm ego viâ, conatibus adverſariorum occurreret. Ipſius Diſſertationem eâ de re ſcriptum cùm probaſſent quidam eruditi viri, ego quoque facilè admiſi in hunc locum: tum ut variis hominum ingeniis fiat ſatis, tum ut appareat quàm ſincerè optem, ut Benedictina familiæ dignitas ab adverſariorum objectis, ſi minùs per me, ut ſaltem per alium quemcumque vindicetur.

DE ANTI-

DE ANTIQUA ORDINIS SANCTI BENEDICTI INTRA GALLIAS PROPAGATIONE DISSERTATIO.

Auctore Domno PHILIPPO BASTIDE, *Congregationis S. Mauri Monacho Benedictino.*

PRÆFATIO AUCTORIS.

INEUNTE anno millesimo sexcentesimo septuagesimo de sancti Columbani Monachatu dissertationem conscripseram, quâ eum Benedictinis annumerandum probarem, & quibusdam auctoribus occurrerem, qui eum propriis tantùm legibus vixisse credebant. Sed cùm eodem exeunte anno quartum Annalium tomum R. P. Caroli le Cointe legissem, grandiori ac diffusiori opere mihi agendum, majorique studio enitendum putavi, cùm ut Annalium auctoris in Ordinem Benedictinum posteriores conatus infringerem, tum ut S. Benedicti institutum antiquorum Monasteriorum conjunctione novorumque multiplicatione Sæculo sexto longè latéque per Gallias diffusum ostenderem: contra quàm sentit Annalium conditor, qui ipsius Ordinis primordia tenebris involvenda suscepisse videtur.

Sæpius in prioribus tomis claros & illustres viros nulla plerumque ratione nulloque quæsito colore ex albo Benedictinorum eraserat; utque error in principio crescit in millia, quicquid diversis in locis scripserat in Ordinem, totum fere in hunc quartum Annalium tomum conjecit, & in novos denuo delapsus errores, errata priora novis falsisque opinionibus cumulavit. Omnia tamen ad duo potissimùm capita reduci possunt; ex quibus tanquam ex claris accuratisque principiis suas omnes opiniones deducit.

Primum in eo consistit, quòd existimet vir clarissimus [a] nullam ex Glannafoliensi Monasterio sub S. Mauri regimine eductam Monachorum coloniam, nullaque consequenter Benedictina Cœnobia in Galliis ædificata, & ut tardiùs eumdem Ordinem propagatum esse demonstret [b], S. Maurum ad annum usque sexcentesimum quartum vitam duxisse contendit, viginti annorum accessione liberaliter illi concessa, divino oraculo in hoc ipsum rescisso, cujus illustratione S. Benedictus ipsum S. Maurum decursis sexaginta annis ab eo tempore, quo Monasticem fuerat professus, excessurum esse prædixerat. Cùm enim per viginti ut minimum annos Monachum egerit antequam in Gallias fuerit emissus, anno scilicet quingentesimo quadragesimo tertio, per quadraginta annos in Galliis vixisse & ad annum quingentesimum nonagesimũ tertium tantummodo pervenisse dicendus erit.

Secundum quo Annalium auctor nititur fundamentum, ea opinione constat, qua tenet [c] varia Monachorum instituta adusque sæculum octavum in Galliis floruisse, eaque celeberrima quæque Cœnobia complexa eos Monachos fere omnes peperisse, quos in ecclesiasticis fastis adscriptos legimus; adeo ut novo miraculo, si viro Clarissimo creditur, S. Benedictus qui secundùm [d] communem & incorruptum Ecclesiæ Romanæ sensum, *Monachorum disciplinam in Occidente pane collapsam restituit ac mirificè propagavit*: vix intra ducentos fere annos à promulgata Regula in utraque Germania, Galliis omnibus, Anglia, Scotia, Hibernia unum aut alterum Cœnobium per suos discipulos ædificaverit, & in nullo collapsam Monachorum disciplinam restituerit. Utrum verò erraverint summi Pontifices, aut ipsemet vir Clarissimus falsa pro veris obtruserit, Lectorum judicio remitto.

Nihil tamen æquè mirabile in Auctorum lucubrationibus inveniri potest, ac novus ille modus quo suas propugnat opiniones: eas enim ut nullo negotio defendat [e], omnia

[a] tom. 4. anno 734. n. 76.

[b] ibid. & to. 1. an. 604. n. 1.

[c] tom. 3. an. 607. n. 20. & t. 4. an. 734. nn. 36 & 68.

[d] Martyrol. Rom. ad diem 21. Martii.

[e] tom. 4. an. 734. nn. 43.

& 70. diplomata aliaque scripturarum instrumenta, quæ magno numero, ut ipsemet refert, à
ib d. n. 43. Benedictinis citantur, interpolata censet aut falsa, & varios auctores, ut ipsi lobet,
Ibid. corrigit & emendat: *alios enim perperam aut ex opinione à cultoribus S. Benedicti*
tom. 2. an. *jam recepta* scripsisse, *alios Chartas in quas inciderunt malè interpretatos esse, alios*
625. n. 65. *tandem membranas nullius fidei publicasse dicit*; soloque Jonæ vitæ S. Columbani scri-
tom. 2. an. ptoris silentio fretus judicio censorio, S. Benedicti nomen ex omnibus auctoribus &
586 n. 42. chartis, quoties unà cum Columbani nomine in eisdem scribitur, eradendum sanci-
tom. 4. an. vit, imò eadem potestate censoria ne Columbanum inter Benedictinos numerare coge-
714. n. 38. retur, à Columbani nomine Benedicti nomen amovit, erasit, penitusque delevit; facili
Ibid. n. 107. procul dubio ratiocinandi genere, quo etiam doctis æquantur indocti vel præferuntur,
cùm ad eradendum multò sint procliviores. Quis enim doctorum sententias non faciliùs expungat quàm confutet?

A quibus opinionibus ut R. P. le Cointe aliquando deducam, Regulam S. Benedicti antequam S. Maurus in Gallias evocaretur, à quibusdam Monachis Gallis ex aliqua sui parte servatam, tum à S. Mauro mirè dilatatam, & tandem à S. Columbano utpote Benedictino longiùs propagatam demonstrare conabor, idque præstabo ordine quodam retrogrado: nam quo faciliùs veritatem assequar, eamque demonstrem, pedetentim & gradatim sursum versus ad eam ascendam, à notis scilicet ad minùs nota progrediendo.

Ut ab immobili, ut ita dicam, principio assumptum opus aggrediar, primùm Ludovici Pii temporibus unicam S. Benedicti Regulam per universa orbis Gallici Monasteria viguisse probabo, tum ex superiorum temporum Conciliis, historiis, Sanctorum actis, Monasteriorum fundationibus, dotationibus, privilegiis ad usque sæculi sexti medium ab omnibus Monachis Gallis observatam fuisse successivè monstrabo, neque aliis actis id efficiam plerumque, quàm iisdem ipsis quæ in annalibus ecclesiasticis Francorum exposita reperi & emendata: tanta enim ubertate scripsit Annalista, tantâque copiâ, tot etiam antiquitatis retulit documenta, ut largiori manu ac liberali ea abunde præbeat, quibus aut infirmentur ejus opiniones, aut corrigantur. Utrum verò id quod polliceor efficiam, Lectori judicandum relinquo.

Interea Lectorem monitum velim, me nullo in doctissimum virum odio, nullo contemptu, nullo caritatis detrimento, sed solo oppugnatæ veritatis tuendæ desiderio calamum sumpsisse; ejus enim virtutem colo, eruditionem, opera, antiquitatis notitiam plurimi facio, scioque nullo speciali in Ordinem odio ea scripsisse quæ improbanda suscipio & impugnanda, sed ex aliqua quorumdam præconcepta opinione, qui superiorum temporum Monachos institutis, vivendi modo, Regulâ à recentioribus sejungere vellent. qua de re nihil ampliùs dicam, ne nimiùm dicam.

Sub Ludovico Pio Imperatore omnes Gallici Imperii Monachi Benedictinæ Regulæ servandæ propositum renovant.

CAPUT PRIMUM.

NEMINAM hominem reperiri puto ex his omnibus qui rerum ecclesiasticarum monumenta, qui Episcopatuum & Abbatiarum origines, quique Episcoporum & Abbatum seriem legêre aut aliunde novêre; qui non libenter sinceréque fateatur, totâ Europâ Monachos omnes Benedictinæ Regulæ multis sæculis fuisse deditos: quo verò tempore id primò generatim atque universè contigerit, multi dubitant: & quia id scire necessarium, quibusdam gradibus Lectores ad veritatem deducam. Ea propter ut à certis & à notis incipiam,

Historicis omnibus perspicuum esse videtur, ætate saltem Ludovici Pii Imperatoris
cuncta Galliæ, Germaniæ & Italiæ Cœnobia Benedictinam jam habuisse, aut saltem
tunc suscepisse Regulam. Hoc nobis persuadent illa septuaginta duo generalia Capitula
anno 817. in conventu Aquisgranensi à Benedictinis & pro Benedictinis edita, quibus jubetur, ut
cap. 2. & 3. *Monachi omnes qui possunt Regulam memoriter discant. & ut officium juxta id quod in Re-*
gula S. Benedicti continentur celebrent, cæteraque præstent quæ decent ejusdem Regulæ
observantes ac studiosos. Quæ tanti fecêre Cassinenses Monachi, ut apud ipsos eodem
Chron. Cass. studio ac ipsa sancti Benedicti Regula observata fuerint, ut refert Leo Ostiensis.
c. 16. *Ultimo*, inquit, *hujus* (Theodemari) *anno Ludovicus Imperator . . . quarto anno Im-*

perti sui in Aquisgrani Palatio cum plurimis totius Franciæ Abbatibus Monachisque Religiosis conventum faciens, valde utilissima nostri Ordinis observationis septuaginta & duo generalia Capitula constituit: quæ ita fere omnia apud nos, ac si beati Benedicti Regula observantur.

Eadem Religione, ut credere par est, ipsa Capitula à Monachis Gallis observata fuere; ut enim ab omnibus pari affectu susciperentur, parique colerentur studio, beatum Benedictum Anianæ Abbatem, aliosque Monachos ad universa Imperii Gallici Monasteria Ludovicus Imperator emisit, ut habet auctor ipsius vitæ: *Constituit Deo amabilis Imperator*, inquit, *Benedictum Abbatem, & cum eo Monachos strenuæ vitæ, qui per omnia Monasteria Monachorum euntes redeuntesque, qui uniformem traderent cunctis Monasteriis, tam viris quàm Sanctimonialibus feminis vivendi secundùm Regulam sancti Benedicti incommutabilem morem.*

tom. 2. hist. Francor. per Quercetan. p. 298

Doctissimi viri Bollandus & Henschenius cùm istis tum aliis actis ex vita sancti Benedicti Anianæ Abbatis petitis persuasi, Regulam sancti Benedicti Cassinensis omnibus tunc temporis impositam fuisse ultro concessere; sed ad hæc usque tempora aliorum Patrum Regulas variis in locis observatas fuisse dixerunt. *Videntur*, inquiunt, *in id tempus variæ ex his Regulis* (quæ in concordia Regularum referuntur) *in diversis Monasteriis observata, quibus abolitis, tunc unica in toto Francico Imperio Monachis omnibus præscripta est sancti Benedicti Cassinensis Regula: ad quam amplectendam, ut animi omnium magis benevoli redderentur, scripsit sanctus Benedictus Indensis hanc concordiam, in cujus præfatione asserit cæteras cum sancti Benedicti concordare.*

In comment. prævio vitæ S. Benedicti. §. 2. n. 15.

Quibus in verbis duplex deprehenditur error; quorum primus in eo consistit, quòd eruditissimi viri opinentur ad Ludovici Pii tempora plures Regulas à Monachis Gallis servatas esse; alter verò error errorum est, quòd concordiam Regularum à sancto Benedicto Indensi eo fine scriptam autument, ut eo libentiùs alieni Monachi Benedictinam Regulam amplecterentur, quo certiùs viderent eam cum cæteris sanctorum Patrum Regulis concordare.

Sed ab iis quærerem, ubinam legerint Benedictinam Regulam anno octingentesimo decimo septimo novè Monasteriis impositam, abrogatis in eisdem sanctorum Patrum Regulis. Hoc enim nullo teste asserere nemo potest, quin egregiè orbi terrarum imponat. Ardo namque vitæ sancti Benedicti Indensis fidelissimus scriptor nunquam dixit sanctum Benedictum aliquas sanctorum Patrum leges aut Regulas antiquasse, sed solum Benedictinum Ordinem in antiquum perfectionis statum, à quo desciverat, restituisse narravit. *Hic est*, inquiunt apud Ardonem Indenses Monachi in epistola statim à morte sancti Benedicti ad Anianenses scripta, *Benedictus, per quem Dominus Christus in omni regno Francorum Regulam sancti Benedicti restauravit.* non, promulgavit. Certè coævus ille Poëta à reverendis Patribus citatus, qui gesta Ludovici Pii versibus exaravit, leges Benedictinas renovatas solùm asserit, non de novo promulgatas aut impositas; sic enim habet:

In comment. prævio. §. 2. n. 14.

Hic decreta Patris Benedicti lege tenenda
Sancit, & antiqua renovat legalia norma,
Cujus erat Fautor devota mente fideque.

Quibus verbis, *antiqua renovat legalia norma*, hoc solum denotat, antiquam scilicet sancti Benedicti Regulam novis statutis, normâ, consuetudinibus ab Imperatore alterius sancti Benedicti consilio innovatam fultamque fuisse.

Quem genuinum esse sensum Poëtæ & Ardonis, Auctoris vitæ Ludovici Pii, imo & Conventus Aquisgranensis ab ipso sancto Benedicto Indensi discimus, qui in epistola Georgio Abbati cæterisque Anianæ Monasterii Fratribus data, se vitiata corruptaque Monasteria ad primævam Regulam districtè servandam revocasse scribit, & eos hortatur, ut diligentiùs provideant, ne eadem Monasteria à perfecta Regulæ observatione deflectant aliquando, atque deficiant. *Sicut ergo Monasteria*, inquit, *dudum vitiata jam aliquid emendationis à nobis accepisse videntur, ita maximè nunc cavete, ne (quod absit te posco misericors Deus) frustratim viam ullo tempore tendant.* Vitiata ergo Monasteria emendata fuere per beatum Benedictum Indensem, qui in ipsis antiquæ normæ, Regulæ scilicet Benedictinæ, legalia renovavit, ipsamque sancti Benedicti Regulam restauravit; quam nullatenus aut renovasset aut restaurasset unquam, nisi ab antiquo in iisdem floruisset Cœnobiis, & lapsu temporis obsolevisset.

Apud Bolland. ad calcem vitæ S. Benedict. 12. Febr.

Hanc eamdem veritatem spirant cùm promulgatæ in Aquisgranensi Conventu Capitulares sententiæ, tum etiam ipsa sententiarum verba: in iis enim de abrogandis antiquorum Patrum Regulis, de immutanda Monachorum vivendi ratione, de antiquanda

votorum formula nihil omnino decretum: sed iisdem omnino sententiis, verbis verborumque genuino sensu solummodò excitantur Monachi ad eam quam professi erant Regulam ferventiori studio, diligentia promptiore, propensiorique affectu servandam.
cap. 1. Ea propter præscribitur Abbatibus, ut *mox ut ad sua Monasteria remeaverint, Regulam per singula verba discutientes pleniter intelligant, & intelligentes Domino opitulante*
cap. 2. *efficaciter cum Monachis suis implere studeant*; ut *Monachi omnes qui possunt Regu-*
cap. 9. *lam memoriter discant*; ut *ad Capitulum Regula legatur*; ut *Lectori nihil nisi quod*
cap. 19. *Regula jubet detur.* Quibus verbis ex mente Conventus qui solius Benedictinæ Regulæ meminit, excitantur omnes ad eamdem legendam, implendam, & memoriter discendam, quam procul dubio tam Abbates quàm Monachi longe antea professi erant. Aliàs quis Monachorum sibi non persuasisset, auctoritate Conventus suam ipsius Regulam non Benedictinam legendam, memoriter tenendam & adimplendam esse? Quis etiam, nisi desiperet, ad injungendam novam Regulam ipsius suppressâ mentione iis uteretur verbis: Omnes Regulam memoriter discant, pleniter legant, adimplere studeant, & ad Capitulum legatur? Certè qui hoc modo loqueretur ac se gereret, ad antiquam promissamque Regulam servandam Monachos hortari videretur, si non insanus videretur.

Eadem facilitate Bollandi & Henschenii postremus error auferetur. Nam, ut ex
cap 8. n 41 Ardone constat, S. Benedictus Anianæ Abbas *ut ostenderet contentiosis nulla frivola cassaque à B. Benedicto edita fore, sed suam ex aliorum fultam esse Regulam, alium collectis Regularum sententiis composuit librum, cui nomen Concordiam Regularum dedit.* Ea ergo intentione eamdem concordiam edidit, ut S. Benedicti Regulam illustraret, eamque aliarum comparatione à quorumdam calumniis vindicaret: multi namque cùm negligentes & tepidi, tum iidem ipsi qui inter Monachos sanctiores & insigniores habebantur, eamdem Regulam arguebant, quos inter numerandus fuit aliquando ipsemet Benedictus Iodensis, cùm indiscreto quodam fervore, Abbate etiam invito, inediâ, vigiliis aliisque pœnis & laboribus corpus debilitabat; tunc enim, ut sibi consuleret
cap. 2. n. 8. & eximeret à culpa, ipsam incusabat Regulam. *Cùm corrigeretur ab Abbate*, inquit ipsius discipulus, *parciùs erga semetipsum exercere rigorem, assensum minimè præbuit, Regulam quoque B. Benedicti tyronibus seu infirmis positam esse contestans, ad B. Basilii dicta, necnon ad S. Pachomii Regulam scandere nitens, quamvis exiguè possibilia gereret, jugiter impossibilia rimabat.*

Quantum verò spectat ad protervos & negligentes Monachos, quis dubitat eos omnia cùm spiritualia, tum corporalia perfectorum Monachorum exercitia irridere, eaque pro frivolis cassisque habere solitos? Quapropter ex æquo perfecti negligentesque Monachi admonendi erant, & qui ex ipsis contentiosi reperiebantur, convincendi pariter & corrigendi. Quam in curam omnia S. Benedictus sua studia conferebat, sive adhortationibus, sive libris editis discipulos erudiret. *Propter plurimorum*, inquit idem auctor,
26. cap. *indiscretum fervorem, & quorumdam ineptum teporem, minusque capacem sensum, optimum constituit terminum, ordinemque servandum cunctis tradidit, illos retrahens ne superflua peterent, his imperans ut torporem excuterent, alios nihilominus admonens ut saltem jussu implere expeterent.*

Cæterùm ipsi etiam inertes ignavique Monachi, quorum intuitu suam Benedictus Concordiam fecit, adeo dilucidè hanc de qua disputo quæstionem solvunt, ut mirer aliquos repertos auctores qui negaverint Benedictinam Regulam ab iisdem fuisse pro-
In præfat. Concord. Reg. missam. *Quid cæteræ, inquiunt, huic conferunt Regulæ? Quid ad me quas non promisi pertinet legere?* Quasi dicerent, frustra eorum ob oculos diversorum Patrum Regulas apponi, cùm nullam earum solamque Benedictinam promiserint.

His omnibus de quibus fusiùs egi, auctorem vitæ S. Winwaloei statim oppono.
Apud Boll. 3. Mart. p. 259. Ex ipso enim anno octingentesimo decimo octavo *cœpta est servari in eodem Monasterio* (Landevenecensi) *Regula S. Benedicti.* Ad hæc enim usque tempora Scotorum conversationem imitati fuerant; ut patet tum ex eadem vita, tum ex privilegio eidem Monasterio à Ludovico Pio Imperatore concesso. Ex quo sequi videtur, ut volunt aliqui, seriùs in nonnullis saltem Armoricæ seu Britanniæ Minoris Cœnobiis Regulam S. Benedicti generali usu receptam esse.

Miror sanè quomodo ex unico Monasterio extra Imperium & quasi extra orbem Gallicum in angulo totius universi posito, & à communi Ecclesiæ universalis usu discrepante, Ordinis S. Benedicti propagationem intra Gallias definire voluerint. Certè abunde id quod intendo me probaturum esse confido, quandoquidem eosdem tantùm terminos Benedictinis quos apostolicis legibus præscribunt. Eadem quippe Scriptura, eademque Ludovici Pii sanctione Benedictina Regula Landevenecensibus præscripta

fuit, qua Romanorum Pontificum leges imperatæ. *Cognoscentes ab Scotis*, inquit Ludovicus Pius, *sive de conversatione, sive de tonsione capitum accepisse, dum ordo sanctæ apostolicæ & Romanæ Ecclesiæ aliter se habere cognoscitur, placuit nobis ut sive de vita, seu etiam de tonsura cum universali Ecclesia, Domino dispensante, nobis commissa concordarent. Et ideo jussimus ut & juxta Regulam S. Benedicti Patris viverent, quæ possibilis & laude digna est, & de tonsura capitis juxta taxatum modum, cum sancta Romana Ecclesia, quæ per orbem terrarum dilatata est, concordent unitate.* Ex hac privilegii sanctione etiamsi concesserim in eodem privilegio agi de totali S. Benedicti Regula noviter accipienda, quod in dubium jure vocari potest, id tamen eruetur certi & indubitati, eos omnes Monachos, qui sive de vita, sive etiam de tonsura cum universali Ecclesia, Domino dispensante, Ludovico commissa concordarent, juxta Regulam S. Benedicti vixisse; cùm idem Imperator Landevenecenses ad Benedictinam Regulam adigat, & ad tonsuram Romano modo gerendam, *ut sive de vita, seu etiam de tonsura cum universali Ecclesia, Domino dispensante, ipsi commissa concordarent.* Ergo nisi vitam suam ad præscriptum Regulæ Benedictinæ instituissent Landevenecenses Monachi, cum universali Ecclesia de vita minimè concordassent. Quapropter omnes omnino Latini Monachi, qui sub Imperio Gallico per Italiam, Germaniam & Galliam vivebant, Benedictini dicendi sunt & asserendi. Ibid p. 161. & Sæc. 1 Bened. præf. p. 33.

Sub Carolo Magno Regulam S. Benedicti communi usu receptam in Gallia, Concilia per id tempus habita demonstrant.

CAPUT II.

QUÆ superiùs de Benedictinæ Regulæ generali per Gallias observatione retuli atque disputavi, totius Galliæ Germaniæque totius auctoritate firmari possunt. Anno namque octingentesimo decimo tertio jussu Caroli Magni Imperatoris variis in locis quinque coacta fuere Concilia, ad eaque celebranda Galliæ Germaniæque Pontifices, Abbates atque Magnates evocati, ut de totius Imperii statu tam ecclesiastico, quàm civili communibus votis sententiam ferrent, ut habent Francorum Annales, Eginartus & alii.

Hi ergo omnes in unoquoque Conventu, ut credere est, in tres classes divisi, quid unicuique Ordini congruum & conveniens optimo quo fieri potuit modo, definiere. Sed quibus ad id regulis pervenerint ex Concilii Moguntiaci præfatione videamus. *Incipientes igitur*, inquiunt, *in nomine Domini communi consensu & voluntate tractare pariter de statu veræ Religionis & de utilitate ac profectu Christianæ plebis, convenit nobis de nostro communi collegio Clericorum seu Laicorum tres facere turmas, sicut & fecimus: in prima autem turma consederunt Episcopi cum quibusdam Notariis legentes atque tractantes sanctum Evangelium, necnon Epistolas, & Actus Apostolorum, Canones quoque, ac diversa sanctorum Patrum opuscula, Pastoralemque S. Gregorii cum cæteris sacris dogmatibus, diligenti studio perquirentes, quibus modis statum Ecclesiæ Dei & Christianæ plebis profectum sanâ doctrinâ & exemplis justitiæ inconvulsum largiente gratia Dei perficere & conservare potuissent. In alia vero turma consederunt Abbates ac probati Monachi Regulam S. Benedicti legentes, atque tractantes diligenter, qualiter Monachorum vitam in meliorem statum atque augmentum cum Dei gratia perficere potuissent. In tertia denique turma sederunt Comites ac Judices in mundanis legibus decertantes, vulgi justitias perquirentes, omniumque advenientium causas diligenter examinantes, modis quibus poterant justitias terminantes.*

Omnes proinde Episcopi Evangelium, Epistolas, Actus Apostolorum, Canones, diversa sanctorum Patrum opuscula sacraque dogmata; omnes Abbates & Monachi S. Benedicti Regulam; omnes Comites leges humanas penitus expendentes, & discutientes, quid in unoquoque Ordine animadversione dignum, quid emendationi congruens, quid aptum esset perfectioni adipiscendæ viderunt atque sanxerunt. Quamobrem sicut omnes quos ediderunt Canones Episcopi, ab Evangelio & cæteris libris supracitatis; omnes quas Comites promulgavere Sanctiones, à legibus humanis; ita cuncta quæ Abbates tulere monastica decreta, à Regula S. Benedicti tamquam à communi omnium Monachorum Regula desumpserunt, & ut secundùm ipsius doctrinam viverent, ut bene recteque viverent, communi omnium Concilii Patrum decreto sanxere. *Abbates autem*, inquiunt, *censuimus ita cum Monachis suis pleniter vivere*, cap. 11.

sicut ipsi qui in præsenti Synodo aderant palam nobis omnibus promiserunt, id est secundum doctrinam sanctæ Regulæ Benedicti, quantum humana permittit fragilitas

Patres verò Concilii Remensis satis esse putavere, si Abbatibus ipsa S. Benedicti
Can. 9. Regula legeretur. *Lecta est*, inquiunt, *Regula S. Benedicti, ut ad memoriam reduceretur Abbatibus minus scientibus, si qui fortè adfuerint, qualiter & se & suos secundùm eamdem Regulam custodire deberent atque gubernare.*

Sed nullum ex his omnibus Conciliis uberiùs hanc quam propugno veritatem docuit, quam Cabilonense, licèt nullum pauciora Monachis decreta condiderit *De Abbatibus verò*, inquit, *& Monachis pauca scribimus, quia pene omnia regularia Monasteria*
Can. 11. *in his regionibus constituta secundùm Regulam S. Benedicti se vivere fatentur, quæ B. Benedicti documenta per omnia demonstrant qualiter eis vivendum sit. Inquiratur ergo ubi secundùm Ordinem ipsum vivitur, & ubi ab ipso Ordine digressum est, ut juxta ejusdem beati viri institutionem vivere certent, qui se ut ita viverent cum attestatione professi sunt.*

Licèt præcedentis Canonis initio dicatur, quòd pene omnia regularia Monasteria secundùm Regulam S. Benedicti se vivere fatentur; nullatenus tamen sequitur aliqua fuisse quæ aliam à Benedictina Regulam habuerint; nullum enim tunc temporis ad eam servandam obligatum non fuit. Quapropter generaliter Concilii Patres sanxerunt, ut accuratiùs inquireretur, ubi secundùm Ordinem (Benedictinum scilicet) vivebatur, & ubi ab eodem Ordine digressum esset, ut ab utrisque eodem tenore Regula servaretur; *ut juxta ejusdem beati viri*, inquiunt, *institutionem vivere certent, qui se ut ita viverent cum attestatione professi sunt.* Reperti sunt enim nonnulli Monachi, qui
c. xx. Conc. de restituendo Ord. monastico in Monast. S. Dionysii. se Benedictinam Regulam professos negavere; quales S. Dionysii Monachi, qui eo proruperunt audaciæ, ut in Regulam se unquam jurasse negaverint. *Quidam etiam*, inquit Ludovicus Pius, *non eamdem professionem se fecisse mentiti sunt; sed testibus patentibus convicti, pro sua contumacia canonica pœnitentia sunt subacti.*

Hujusce rei plura reperiri possent exempla, sed Concilii Turonici textum huc referre sufficiat; quò videas hoc eodem anno octingentesimo decimo-tertio plurima fuisse Monasteria, ubi remissiùs Monachi versabantur, quæque eo dissolutionis devenerant, ut
cap. 26. etiam promissam ab ipsis Regulam nescirent; quales plurimos ætate nostra vidimus, *Monasteria Monachorum*, inquit, *in quibus olim Regula beati Benedicti Patris conservabatur, sed nunc fortè qualicumque negligentia subrepente remissiùs ac dissolutiùs custoditur, vel certè penitus abolita negligitur, bonum videtur ut ad pristinum revertantur statum.*

Hoc ultimo textu Benedictinam Regulam per universum Gallicum Imperium multò ante annum octingentesimum decimum tertium diffusam novimus; namque in dissolutis Monasteriis jam olim beati Benedicti Regula conservabatur. Quo verò tempore in iisdem Monasteriis initium habuerit, nullus est qui indicare possit, nisi saltem ad eorum fundationem aut ea tempora devenerit, quibus S. Maurus venit in Gallias; cujus opinionis princeps fuit, meo quidem judicio, Carolus Magnus Imperator.

Hic enim adeo sibi persuasum habuit ab eo tempore quo Gallis Benedictina Regula tradita fuit, eamdem Benedictinam Regulam per omnes Imperii sui regiones propagatam fuisse atque diffusam, ut dubitaverit, utrum ab eodem tempore aliæ Regulæ observari potuerint, & prorsus ignoraverit, an priusquam eadem Regula è monte Cassino, aliqua alia specialis vivendi norma vigeret in Galliis; quamobrem utrumque
Capitular. Interrogationis n. 12. Episcopis & Abbatibus discutiendum proposuit. *De conversatione Monachorum*, inquit, *interrogandi sunt, & utrum aliqui Monachi esse possint præter eos qui Regulam S. Benedicti observant. Inquirendum etiam si in Gallia Monachi fuissent, priusquam traditio Regulæ S. Benedicti in has parochias devenisset.* Et alibi eodem modo inter-
Brev. Capit. rogandum jubet, *quâ Regulâ Monachi vixissent in Gallia priusquam Regula S. Benedicti in ea tradita fuisset, cum legamus S. Martinum & Monachum fuisse, & sub se Monachos habuisse, qui multò ante S. Benedictum fuit.*

Certum ergo habuit Carolus Magnus, nullam in Galliis fuisse Regulam à Benedictina diversam ab eo tempore quo Gallis innotuit; aliàs frustra quæreret, *utrum Monachi esse possint præter eos qui Regulam S. Benedicti observant*: frustra *utrum Monachi fuissent, priusquam traditio Regulæ S. Benedicti in has provincias devenisset*: inaniter & frustra inquirendum juberet, *quâ Regulâ vixissent Monachi in Gallia, priusquam Regula S. Benedicti in ea tradita fuisset*, si aliqua alia Benedictina antiquiore aut etiam posteriore Monachos vixisse novisset. Nullam ergo aliam à Benedictina in Galliis observatam agnovit, nullam præceptam esse didicit, nullamque ex aliorum relatione credidit esse servatam.

Nec ullatenos mihi timendum exiſtimo, ne dicant doctiſſimi viri, quorum opinionem impugno, Carolum Imperatorem perpetuis bellorum motibus occupatum atque detentum, à legendis antiquis hiſtoriis vel invitum abſtinuiſſe; cùm probè noverint cum tanta cupiditate ad acquirendas & addiſcendas ſcientias incubuiſſe, ut ab Alcuino *in artes introductus liberales refrigerari paululum noverit, ſed exſaturari ob fervorem ſatis nimium nequiverit.* Et licèt ab evolvendis hiſtoriis aliarumque ſcientiarum libris protſus abſtinuiſſet, attamen hanc ipſius opinionem doctiſſimorum virorum fuiſſe contendere non. Quis enim neſcit, ea quæ nomine ſummorum Pontificum, Regum, Imperatorum, Principum ſcripta feruntur, & ſacris ſeu politicis Conventibus examinanda traduntur, perrarò ab ipſis eſſe compoſita, numquam verò propoſita in publicum, priuſquam ab omnium peritiſſimis viſa fuerint & emendata? Quod cùm nullus inficiari poſſit, nullus etiam, ut ſpero, ægrè feret, ſi tanti Principis tantorumque virorum qui ſub ejus Imperio floruerunt, auctoritate fieri, Regulam S. Benedicti à S. Mauro per Gallias diffuſam crediderimus nullis aliis poſtea intra Imperium Gallicum admiſſis, ne ipſâ quidem Columbani Regulâ, ſi eam à Benedictina ſejungas aut ſepares. *In vita Alcuini ejus operibus præfixa.*

Etſi enim verè dici poſſit, eoſdem doctiſſimos viros, Carolum ſcilicet Magnum, & qui ipſi erant à ſtudiis, omnes generaliter Regulas à Benedictina diverſas à Gallis Monachis receptas negaſſe, id maximè de Columbani Regula eſt aſſerendum: hanc enim peculiariter novit S. Adhelardus Abbas Corbeïenſis Monaſterii à B. Columbani diſcipulis erecti, qui inter Caroli Magni conſanguineos & familiares numerabatur. Hanc ignorare non potuit Alcuinus, quem Carolus loco Patris amplectebatur. Nullos tandem eorum latere potuit, qui didicerant quanta ſanctitate, quantiſque miraculis S. Columbanus Galliam illuſtraverit, quanta animi libertate effrænem Regis Theodorici libidinem damnaverit, quanto lumine ipſius Regis filiorumque ejus interitum cùm ob impuram ac immoderatam ipſius intemperantiam, tum ob violata Luxovienſia clauſtra prævideri. Quæ omnia fusè Fredegarius deſcripſit in ſuo Chronico tunc temporis omnibus noto.

Imò nullo hiſtoriæ quæſito lumine S. Columbani Regulam noverant omnes, cùm ad annum uſque centeſimum quadrageſimum ſupra milleſimum eam Monachi Luxovienſes, Reſbacenſes, Meldenſes, Sithivenſes, Gemmeticenſes, aliique permulti omni quo poterant modo ſervaverint, ut in hiſtoria Orderici Vitalis refertur. *Ab ipſo ſiquidem Columbano*, inquit, Euſtaſius, Agilus, Faro, Audomarus, Philibertus aliique permulti, *modum divinæ ſervitutis & ordinem didicerunt, & formam orationum pro cunctis ordinibus qui in Eccleſia Dei ſunt, nigredinem veſtium, aliaſque obſervationes ſumpſerunt, quas pro religione & honeſtate ipſius tenuerunt, & ſequaces eorum uſque in hodiernum diem reverenter obſervare appetunt.* *L. 8. hiſtor.*

Quis verò putet Carolum Magnum ignotaſſe, qua lege vixerint maxima Galliarum Monaſteria? Novit ergo S. Columbani Regulam, eamque obſervatam vidit ab iiſdem ipſis Abbatibus, à quibus quærendum jubebat, *quâ Regulâ vixiſſent Monachi in Gallia, priuſquam Regula S. Benedicti traderetur*; & *utrum aliqui Monachi eſſe poſſint præter eos qui Regulam S. Benedicti obſervant.* Senſit ergo nulla Monaſteria, nullos Monachos ſolâ Columbani Regulâ aliquando vixiſſe; ſed omnes ex æquo, etiam ipſos qui S. Columbani inſtituta ſervabant, ab initio in S. Benedicti verba juraſſe cognovit.

Orderici Vitalis teſtimonium de Colombani obſervata Regula non huc refero, quaſi velim omnia credi quæ idem auctor de S. Columbani in Gallias appulſu retulit; ſed cùm ocularis teſtis fuerit earum S. Columbani obſervationum, quas ſuo ipſius tempore Gemmeticenſes aliique Monachi reverenter obſervare appetebant, eum tamquam certiſſimum teſtem & ſpectatorem earumdem obſervationum exhibeo, atque inde deduco illatione quaſi neceſſaria, Luxovienſes, Reſbacenſes, Gemmeticenſes, Corbeïenſes alioſque Monachos ad annum octingenteſimum, modum divinæ ſervitutis, formam orationum pro cunctis ordinibus, aliaſque obſervationes à S. Columbano præſcriptas & acceptas continuò ſervaſſe, cùm duodecimo ſæculo eaſdem nondum intermiſiſſent, ut ex Orderico conſtat.

Sub Pipino & ab anno sexcentesimo ad Pipini ætatem, S. Benedicti leges longè latéque promulgatas ex variis Conciliis sanctoque Bonifacio ostenditur.

CAPUT III.

ETSI aliqui reperiantur qui à Caroli Magni de Regulæ Benedictinæ propagatione sententia discedant, nullos tamen reperiri arbitror qui modò denegent, eamdem Regulam toto sæculo octavo à Monachis Gallis servatam esse, cùm idem Imperator idipsum de prioribus sæculis asserat, & saltem nec ipse, nec qui ipsi à consilus & studiis erant ignorare potuerint, quæ dimidio ante ipsius sæculo contigere.

Quamobrem dicendum existimo, Canonem tertium Suessionensis Concilii, quo jubetur
ad an. 744. ut *Ordo Monachorum vel Ancillarum Dei secundum Regulam sanctam stabilis permaneat*, de Benedictina Regula intelligi debere, eamque consequenter solam tunc temporis observatam, totumque Monachorum Ordinem fuisse complexam. Alia mitto
Conc. Germ. I. 742. Concilia quæ jubent ut *Monachi & Ancillæ Dei monasteriales juxta Regulam S. Benedicti Cœnobia vel Xenodochia sua ordinare, gubernare & vivere studeant*, &
Conc. Leptinense c. 1. 743. quorum auctoritate *Abbates & Monachi receperant Regulam S. Patris Benedicti ad restaurandam normam regularis vitæ.*

Quæ cùm ita sint, minimè mirandum, quòd in formula ab ordine Romano antiquitus in Abbatis benedictione præscripta, solius Benedictinæ Regulæ fiat mentio; & quòd in eodem ab Abbate benedicendo inquirendum præcipiatur, *sancti Benedicti Regulam si velit ipse observare, sibique subjectos ut idipsum faciant diligenter instruere*; eique à benedicente dicendum: *Accipe Regulam à sanctis Patribus nobis traditam ad regendum custodiendumque gregem tibi à Deo creditum . . . . Accipe monastica Professionis Regulam, ad quam propriam & subditorum debes corrigere vitam.* Sola namque in totius Romanæ Ecclesiæ Monasteriis Benedictina servabatur Regula.

Hanc eamdem Regulam S. Bonifacius Germanorum Apostolus, qui circa annum septingentesimum in Germaniam venerat, per diversas provincias propagavit, novisque, Scoticis scilicet, consuetudinibus ornavit, feliciori procul dubio modo quàm Columbanus, qui quidem novis statutis Regulam fulcit, sed non nisi moderata priùs summa Scotorum in victu temperantia, quam ad communem Regulæ modum revocavit. Et Bonifacius ad eamdem priscorum Solitariorum Monachorumque frugalitatem Germanos Monachos adduxit, ut ipse refert: *Est locus silvaticus*, inquit, *in eremo*
Ep. ad Zachar. Papam t. 17. Conc. p. 411 *vastissimæ solitudinis, in medio nationum prædicationis nostræ, in quo Monasterium construentes constituimus Monachos sub Regula S. Patris Benedicti viventes, viros strictæ abstinentiæ, absque carne & vino, absque sicera & servis proprio manuum suarum labore contentos.* Cùm verò ipsemet dicat, Monachos in Monasterio Fuldensi constitutos sub Regula S. Benedicti degisse; alia quoque cùm ab ipso, tum ab aliis fundata Monasteria Benedictina fuisse quis ambiget? Maximè cùm in duobus Conciliis proximè citatis, quibus interfuit, & Zachariæ summi Pontificis nomine præfuit, sola hæc eadem Benedictina Regula fuerit commendata.

Easdem radices egerat Benedictina Religio ante annum sexcentesimum sexagesimum, ut testantur acta Concilii Augustodunensis, quæ sic habent: *De Abbatibus verò vel*
ad an. 663. n. 18. *Monachis ita observare convenit, ut quicquid canonicus Ordo, vel Regula sancti Benedicti edocet, & implere & custodire ante omnia debeant: si enim hæc omnia fuerint legitimè apud Abbates vel Monasteria conservata, & numerus Monachorum Deo propitio augebitur, & mundus omnis per eorum orationes assiduas malis carebit contagiis.*

Hanc Synodum admittit R. P. Cointius; sed ne opinioni suæ de multis Regulis anno sexcentesimo sexagesimo tertio per omnes Galliarum provincias servatis contraria videatur, eam observatione quadam in eumdem Canonem facta conatur eludere. *Ex hoc titulo liquet*, inquit, *id Leodegario placuisse, ut in Cœnobiis diœceseos Augustodunensis nulla Regula præter Benedictinam vigeret.* Melius, si addidisset hoc etiam placuisse aliis ejusdem Concilii Patribus; non enim à speciali Synodo seu à solo S. Leo-
In addit. ad Conc. Augustodun. degario prodiere Canones, de Monachis editi, ut constat ex indice collectionis antiquorum Canonum, qui in Bibliotheca Thuanea servatur, ubi habetur, patres Episcopos hos eosdem Canones dictasse, ut refert Petrus de la Lande in supplemento Conciliorum. Hoc ipsum etiam indicat S. Leodegarii subscriptio, quæ sequentibus verbis componitur:

ponitur: consensus domni Leodegarii Episcopi Augustodunensis. *Ego Leodegarius acsi peccator Episcopus cum consensu Fratrum meorum polliciti sumus, & perpetualiter placuit observandum.* Nulli namque S. Leodegarii Fratres præter Episcopos notari possunt, qui polliciti fuerint, quibusque placuerit Canones perpetualiter observandos. Neque ipse Leodegarius consensum dedisse dicendus esset, si ipsius sola auctoritate Canones conditi fuissent & promulgati.

Monasteria verò tam Æduensis Diœcesis quàm aliarum quæ à Patribus prædicti Concilii pendebant, solam Benedictinam Regulam tunc habuisse ex ipso Canone decimoquinto notum est atque manifestum. Non enim aliæ prohibentur Regulæ, non nova inferuntur dogmata, nec novo professionis vinculo Monachi vinciuntur & alligantur; agitur tantùm de Regula S. Benedicti apud Abbates & Monasteria conservanda, implenda atque custodienda: *ut quicquid Canonicus ordo*, inquiunt Patres, *vel Regula S. Benedicti edocet, & implere & custodire Abbates & Monachi in omnibus debeant; si enim hæc omnia fuerint legitimè apud Abbates & Monasteria conservata, & numerus Monachorum Deo propitio augebitur, & mundus omnis per eorum orationes assiduas malis carebit contagiis.* Quæ cùm nulla posita conditione, nulla suppositione, Benedictina mandata implenda, custodienda & conservanda mandentur, omnes omnino Monachos prædictarum Diœceseon, imo & Gallicanarum omnium (si enim omnes Burgundi Monachi Benedictini ad annum sexcentesimum sexagesimum tertium, ubinam alii reperiri eodem tempore potuerunt?) eâdem Regulâ adstrictos antea vixisse nobis est concedendum.

Accedit eodem, quòd Monachorum nullus ad Benedictinam Regulam implendam & custodiendam adigi potuisset, si eam numquam antea fuisset amplexus. Certè quilibet ipsorum dicere potuisset quod tali caso dici posse S. Bernardus ultro fatetur: *solum quippe id à me exigi posse arbitror, quod promisi.* Singulares namque Pontifices, Reges aut Abbates quacumque polleant auctoritate, pro libitu suo promissas Regulas immutare non possunt, aut ad arctiorem vitam Monachos etiam pleno jure sibi subditos adigere. *Hoc tantùm*, inquit Concilium Toletanum quartum anno sexcentesimo trigesimo tertio celebratum, *sibi in Monasteriis vindicent Sacerdotes quod præcipiunt Canones, id est, Monachos ad professionem sanctam promovere, Abbates aliaque officia constituere, atque extra Regulam facta corrigere.*

De præcep. & disp. c. 6.

Can. 51. tom. 14. Conc.

Plura possunt equidem Conciliorum legitimè congregatorum Patres, sed nescio utrum aliquod exemplum proferri possit, quo generales Synodi Monachos ad perfectius vivendi genus, aut etiam ad alienam Regulam amplectendam invitos compulerint; cùm aliàs tepidos Monachos ad propriam Regulam seriò servandam & ab Episcopis & à propriis Abbatibus cogi posse nullus dubitet.

Scimus quanta animi propensione, quantâ solertiâ, quanta auctoritate Ludovicus Pius Imperator torpentes tepentesque S. Dionysii Monachos ad servandam Benedictinam Regulam excitaverit; sed ad id peragendum duarum provinciarum, Remensis scilicet & Senonensis, cogenda fuit Synodus, cujus Patres in hanc unam rem incubuêre, ut chirographis, testibus, aliisque certis argumentis evincerent eosdem Monachos Benedictinam Regulam professos esse. *Testibus patentibus*, inquit Ludovicus Pius, *convicti pro sua contumacia canonica pœnitentia sunt addicti, ... soloque se prosternentes confessi sunt eamdem professionem in eodem loco regulariter se promisisse; suique misereri, & à Domino veniam pro tanto admisso humiliter flagitavêre. Qua confessione facta cucullis sui propositi coram cœtu Episcoporum . . . . se induerunt, atque regularem professionem juraverunt.* Quasi verò hac assertione testium iterata professione, pœnitentia publica Benedictinæ Regulæ satis non esset consultum, scriptis publicis eam iterum Ludovicus Pius asserendam voluit. *Ibidem tres chartulas conscripserunt*, inquit idem Imperator, *ut una earum ad caput gloriosissimorum Christi Martyrum fieret, altera regia dominationis nostra custodia servari demandaretur, tertiam verò ipsius Monasterii Abbas haberet, in quibus à Patre Benedicto Spiritu sancto docente descriptam Regulam se servare velle professi, & unusquisque eorum nomen proprium cum gradu & Monachi appellatione in eisdem chartis subterfirmavit.*

Videant ergo quanta cautione, contentione, providentia, auctoritate cum Monachis S. Dionysii agendum fuerit, ut promissam Regulam servarent; & cùm ad mutanda regularia vota multo plura requirantur, quàm ad inducendos Monachos ad pristina vota integrè persolvenda, fateantur necesse est S. Leodegarium cæterosque Concilii Patres alios Canones condere aliterque loqui debuisse, si suarum Diœceseon Monachos ad novam Religionem amplectendam adigere voluissent: nullum enim unquam daturus

est exemplum Annalium auctor, quo ad injungendam novam Regulam, priore rejecta, alicujus Concilii Patres ea tantùm verba usurpaverint, quibus Monachos ad implendam, conservandam & custodiendam Regulam adhortantur, nullo de alia abjicienda edito Canone.

Iam inde ab anno sexcentesimo vigesimo quinto ad annum septingentesimum quamplurima Cœnobia sub Regula SS. Benedicti & Columbani militasse docent acta S. Salabergæ aliaque monumenta.

CAPUT IV.

A Superiori discussione Canonis decimi quinti Augustodunensis Concilii controversiæ quæ mihi cum R. Patre Cointio intercedit, dirimendæ initium sumpsi, nihil magis ad rem qua de agitur me facturum sperans, quàm si ab ipso Concilio tanquam à principio omnium firmissimo momenta rationesque desumerem, quibus Benedictinam Regulam ante annum sexcentesimum sexagesimum tertium Monachis omnibus, Burgundis maximè, præscriptam probarem. Quam veritatem antequam ulteriùs probem, novisque rationibus & auctoritatibus fulciam, quid inter nos potissimum in quæstione versetur mihi exponendum incumbit.

Vir doctissimus ut Ordinis Benedictini progressus exiguis certisque finibus concluderet, Regulam S. Columbani à Benedictina ita distinguendam voluit, ut toto sæculo septimo ab eadem fuerit sejuncta: adeo ut ambæ in uno eodemque Monasterio ad usque annum septingentesimum servatæ non fuerint; qua positione Benedictinos ab iis om-
tom. 4. ad an. 734. n. 69. nibus Monasteriis exclusit, in quibus Luxoviensia instituta floruêre. *Regulam S. Benedicti*, inquit, *per Francorum Regnum ante annum Christi sexcentesimum octuagesimum, quo superiorem nostrorum Annalium tomum clausimus, certo propagatam non inficiamur, Monasteria non pauca commemoravimus, ubi jam ab istis temporibus recepta est:*
ad an. 666. n. 8. *sed negamus cum ea Regulam S. Columbani tunc coaluisse.* Et alibi: *Ætate Bercharii seu ad annum sexcentesimum sexagesimum secundum, prælaudatæ S. Benedicti & S. Columbani distinguebantur Regulæ, nec in uno eodemque custodiebantur Monasterio. Quapropter solam S. Columbani ut Monachis Luxoviensibus, sic Altivillarensibus olim præscriptam arbitramur; quodque hoc loco de Altovillari dicimus, id quoque de aliis Monasteriis dictum volumus.* Undè nec etiam mirum quòd ipsemet neget S. Columbanum Benedicti leges unquam servasse.

Ego verò è contrario dico, omnia quæ ab anno sexcentesimo vigesimo quinto à Columbani discipulis condita fuere Monasteria, Benedictina instituta unà cum Columbani legibus servanda suscepisse: idem etiam postea dicturus de omnibus omnino Monasteriis, quæ seu ab ipso Columbano, seu ab ipsius sectatoribus principium accepere; cùm ipsa S. Columbani Regula ab ipso sui initio eodem modo se habuerit ad leges Benedictinas, quo postea Cluniacensium aut Cisterciensium constitutiones ad eamdem se habuêre, ut inferiùs patebit.

Interea lectorem moneo, me non hic agere de rejiciendis Basilii, Macarii, sanctorumque Patrum Regulis, quas etiam tunc viguisse Annalium auctor affirmat; quia ex his quæ proximè circa Regulam Columbani dicturus sum, facile erit dignoscere quid dicendum sit de cæteris. Quid tamen intelligendum sit per Regulam sanctorum Patrum inferiùs aperiam, insuper addam quoad sanctos Basilium & Macarium, me nullibi legisse in auctore coætaneo aut suppare aut etiam antiquo aliquod Galliarum Monasterium sæculo septimo eorum specialia instituta servasse: quòd si aliquis contrarium sentiat, suam sententiam probet, eamque rationibus & auctoribus antiquis firmet, aut meam opinionem sequatur necesse est. Ad propositum redeamus.

Auctor vitæ S. Salabergæ Laudunensis Abbatissæ primam quam demonstrandam suscipio veritatem promovet, ut RR. Patres Hugo Menardus, & Domnus Joannes
Vita S. Salab. n. 7. Sæc. 2. Bened. Mabillon jam aliàs annotarunt. *Hujus Sancti*, scilicet Walberti, *tempore*, inquit, *per Galliarum provincias agmina Monachorum ac sacrarum puellarum examina non solùm per agros, villas, vicosque atque castella, verùm etiam per eremi vastitatem ex Regula dumtaxat beatorum Patrum Benedicti & Columbani pullulare cœperunt: cùm ante illius tempus Monasteria vix pauca illis reperirentur in locis.* Cujus auctoritatis lumine duo nobis manifesta fiunt; primùm ætate Walberti, ab anno scilicet vigesimo

quinto supra sexcentesimum, quo primò Luxoviensi Monasterio præfuit, ad annum sexcentesimum octuagesimum, quo ad superos fuit evocatus, passim per totam Galliam Monasteria ædificata fuisse, quæ Regulam S. Benedicti cum S. Columbani conjunctam servarunt; secundò ex iisdem verbis colligimus, pauca ante prædictum tempus in Galliis Cœnobia extitisse.

Postremam observationem veram esse ultro concessurus est, ni fallor, sed à priori summopere abhorret Annalium auctor. *In hujus auctoris* (Jonæ scilicet vitæ S. Columbani scriptoris) *lucubrationibus sæpe commendatur Regula S. Columbani, Regula verò S. Benedicti nequidem nominatur. Ergo illis temporibus, ut dictum suprà, Regula S. Columbani distinguebatur à Regula S. Benedicti, nec ambæ simul apud Luxovium aut alio quopiam Monasterio observabantur; atque inde acta S. Salabergæ præcitata sic interpretare, ut agmina Monachorum per Gallias ex Regula dumtaxat beatorum Patrum Benedicti & Columbani pullulasse credas, quoniam ut Glannafoliense Monasterium aliaque Regulam S. Benedicti, sic Luxoviense aliaque Regulam S. Columbani sequebantur.* Vita S. Salab. n. 7. Sæculo 2.

Cointianæ observationi reponi posset, in Cameracensi puellarum asceterio ætate Walberti Regulam sanctorum Benedicti, Columbani & Cæsarii uno eodemque tempore viguisse, ut videre est in Annalibus Francorum. Hoc etiam contigisse in Jussano Monasterio Jonæ notissimo, quod ultro fatetur Cointius, & proinde non rectè colligi ex eo quòd Jonas nullibi Benedictinam Regulam nominet, Columbani institutum à Benedictino ita diversum extitisse, ut utrumque in eodem Monasterio iisdem temporibus non fuerit observatum, de quibus iterum infrà. Sed hic non quæritur quid Jonas commendaverit, cujusque Regulæ non meminerit, sed quid dixerit auctor vitæ S. Salabergæ; nec à prioris silentio inquirendum qualiter explicandus sit posterior, sed quænam fuerit mens prioris à posteriori est inquirendum, cùm Anonymus iste Actorum S. Salabergæ scriptor Jonæ lucubrationes legerit, Monasteria de quibus loquebatur viderit, eorumque vivendi genus probè noverit: quapropter hæc artificiosa interpretatio penitus rejicienda, qua dividuntur quæ conjuncta fuêre; imò ex ipsa etiam Annalium auctoris mente constare non potest: hoc enim ex textu suprà citato sequeretur, multa cùm Monachorum, tum Monialium Cœnobia secundùm Regulam S. Benedicti per agros, villas, vicosque atque castella, verùm etiam per eremi vastitatem de novo ædificata fuisse. At dato quòd Luxovienses Monachi à Benedictinis diversi fuissent, vix unum aut alterum daretur hujusmodi Monasterium virorum, Monialium nullum, si Annalibus Francorum ecclesiasticis fides habeatur. *Tunc*, inquit, *plurima Monasteria Regulam S. Columbani, perpauca Regulam S. Benedicti sequebantur*; & adeo pauca, ut vix unum aut alterum Benedictinis adjudicet, quæ etiam nonnisi dubitanter ad Benedictinos referenda esse sibi persuasit. *Quæri potest*, inquit, *utrum regnante Clodoveo secundo Regula Benedictina in insula Barbara fuerit observata.* Quam quæstionem sic solvit: *Cum ab adventu S. Mauri in Galliam ad principatum usque Clodovei secundi effluxerint anni nonaginta quinque, nihil vetat quominus censeamus Regulam Benedictinam in Monasterio Barbarensi sub Abbate Licinio viguisse*; quasi timeret vir sincerus, ne dubium aliquod Monasterium Benedictinis adscriberet. ad an. 665. n. 7. ad an. 667. n. 20. ad an. 640. n. 48.

Non aliter se gerit cùm de Monasterio Castrensi loquitur: refert enim ejus initia aliena manu & ad marginem in codice descripta fuisse. *In codice*, inquit, *unde Chronicon illud descriptum est, hæc alia manu de Roberto primo Abbate Castrensi scripta sunt in margine: Anno Domini sexcentesimo quadragesimo septimo Robertus, Anselinus & Daniel, tres viri pii & nobiles, relicto cingulo militiæ sæcularis in pago Albigensi juxta fluvium Aguntì sub Regula S. Benedicti Deo militantes castra metati sunt.* ad an. 647. n. 14.

Dixi superiùs, unum aut alterum eo tempore ab Annalium auctore admitti Benedictinum Monasterium; nam ex ipso *longè antequam Regula Benedictina conderetur, in insula Barbara claruerunt Monachi.* Unicum ergo restat Monasterium quod ex margine Castrensis chronici nobis concedatur: quapropter ne secum ipse pugnare videatur, aut ne frustra laboret in designandis Benedictinis Monasteriis quæ magno numero constructa fuêre, fateatur necesse est Regulam sanctorum Benedicti & Columbani simul propagatam, & ab iisdem Monachis observatam fuisse.

Videat interim quantum ipsi debeant cùm antiqui, tum recentes auctores, præter quorum opinionem nulli ex Glannafoliensi, nulli ab exterarum nationum Benedictinis Monasteriis per centum quinquaginta annos Monachi prodiêre, qui Benedictinum Ordinem propagarent, quàm bene etiam de toto Ordine mereatur, cujus Regulam per idem tempus intra unius aut alterius Monasterii limites conclusit, contra chartarum

fidem, antiquorum historicorum narrationem, traditionemque Cœnobiorum, aliaque instrumenta publica. Ceterùm ut rem de qua agitur paucis conficiam, hîc specialiter probandum assumo, illa omnia Monachorum examina (de quibus auctor Anonymus suprà citatus) ex Luxoviensi Monasterio tanquam ex genetali Galliarum alveo prodiisse; hujusceque rei testem idoneum & oculatum produco. *Ipse quoque* (S. Eligius) inquit Andoënus, *properabat ad Cœnobia, maximè Lussedium, quod erat eo tempore cunctis eminentius atque districtius; neque enim tam crebra erant adhuc in Galliis Monasteria, & sicubi essent, non sub regulari quidem disciplina, sed erant prorsus in malitia fermenti veteris sæcularia: præter Lussedium ergo, quod solum, ut dictum est, districtionem Regulæ solerter tenebat, Solemniacense Monasterium in partibus occiduis hujus Religionis extitit caput, ex quo multi demum sumpserunt & initium & exemplum. adeo ut nunc quoque, propitia Divinitate, innumera per omnem Franciam & Galliam habeantur sub regulari disciplina alma utriusque sexus Cœnobia.*

In vita S. Elig. lib. 1. cap. 21. tom. 5. Spicil.

Quibus in verbis eadem ipsa deprehenduntur quæ suprà ex Anonymo notanda curavimus, nempe antequam Lussedium conderetur pauca fuisse in Galliis Monasteria, tum sub Walberto mirum in modum multiplicata: sed ulteriùs ex iisdem verbis perspicuum fit & evidens, Luxoviense Monasterium iis omnibus originem dedisse, cùm *præter Lussedium quod erat cunctis eminentius, & quod solum districtionem Regulæ solerter tenebat, Solemniacense Monasterium in partibus occiduis hujus Religionis extiterit caput, ex quo multi sumpserunt & initium & exemplum, adeo ut nunc quoque, propitia Divinitate, innumera per omnem Franciam & Galliam habeantur sub regulari disciplina alma utriusque sexus Cœnobia.* Illa ergo innumera alma utriusque sexus Cœnobia, quæ per omnem Galliam fuerant ædificata, quæque non alia erant quàm ipsa eadem Monachorum & sacrarum puellarum examina, quæ Walberti tempore passim ubique pullulaverant, ex Lussoviensi Monasterio in Francia, in occiduis verò partibus ex Solemniacensi initium & exemplum accepisse ex S. Audoeno novimus. Propterea cùm ex anonymo vitæ S. Salabergæ Scriptore eadem examina ex Regula sanctorum Patrum Benedicti & Columbani pullulaverint, dicendum eamdem Regulam sanctorum Benedicti & Columbani in Monasteriis Luxoviensi & Solemniacensi ab eorum conditu impositam fuisse, aut saltem ætate Walberti in eisdem floruisse.

Iis omnibus posset etiam addi ex Audoëno nulla fuisse apud Gallos Monasteria ætate Walberti præter Lussedium & Solemniacense, ex quibus prodire potuerint tot tantique Monasteriorum fundatores; cùm alia Monasteria, ut suprà vidimus, Luxoviensi antiquiora non essent *sub regulari disciplina, sed in malitia fermenti veteris sæcularia.*

Sanctus Nivardus Remorum Episcopus de hac eadem Monasteriorum propagatione Walberti tempore facta, deque Regula eisdem imposita loquitur initio privilegii ad annum sexcentesimum sexagesimum secundum Altivillatensibus dati: *In nomine Patris,* inquit, *& Filii & Spiritus Sancti, Amen. Ego Nivo sive Nivardus etiamsi peccator Episcopus, dum omnes Episcopi Fratres mei, etiam & de viris Christianis, & de bonis hominibus Monasteria secundùm Regulam sanctorum Patrum ædificare non cessarent,* &c. à sequentibus verbis citandis abstineo, quibus ipsemet privilegii scriptor, Regulam sanctorum Patrum, ipsam esse sanctorum Benedicti & Columbani Regulam exponit. Nullus enim inficiari potest Regulam ipsam, quam Anonymus sanctorum Patrum Benedicti & Columbani Regulam dixit, eamdem S. Nivardum simpliciter sanctorum Patrum Regulam nominasse: & consequenter cùm ipse Nivardus eamdem sanctorum Patrum Regulam Altivillarensibus Monachis observandam dederit, nullus vocare potest in dubium, sanctum Bercharium primum Altivillarensem Abbatem, sanctique Walberti discipulum, sanctorum Benedicti & Columbani Regulam servasse, aliisque servandam tradidisse.

tom. 3. ann. ad an. 662. n. 7.

Dicent, ut quidem autumo, Jonam in vita S. Columbani Benedictinæ Regulæ non meminisse. Cui difficultati fecero satis, ni fallor, si reposuero nec etiam S. Audoënum de Regula Columbani locutum esse, licèt Lussedium miris laudibus extulerit, deque Solemniacensi & S. Aureæ Parisiensi Monasteriis pluribus egerit. Narrat equidem Luxoviense Monasterium solum *districtionem Regulæ solerter tenuisse,* & *in occiduis partibus in Solemniacensi tantam sacræ Regulæ observantiam vidisse, ut ejusdem Monachorum vita singularis videretur præ cæteris Galliæ Monasteriis;* sanctumque Eligium Virginum ædificasse Monasterium, ubi *districtam Regulæ disciplinam constituens, usque ad trecentarum puellarum numerum ex diversis Gentibus tam ex Ancillis suis, quàm ex illustribus Galliæ Matronis congregavit.* Sed iis omnibus in locis de Colum-

Vita S. Eligii c. 21. n. 16.

Ibid. n. 17.

bani Regula tacet, & de illa tantùm loquitur, quam negligenter & tepidè pleraque Monasteria Lussedio antiquiora, cætera verò, Lussedium in primis, quàm diligentissimè servabant, quæque proinde tam depravatis corruptisque Monasteriis quàm cæteris communis erat.

Hinc tamen nullatenus est inferendum S. Audoënum Jonæ esse contrarium, aut Jonam Audoëno: etenim ille qui nulla necessitate ad designandam Regulam qua vivebant Monachi, tenebatur, usitato loquendi modo ab auctore Regulæ, quæ tunc unica vigebat, nominando abstinuit; tacito namque S. Benedicti nomine toties ipsius Regulæ auctorem proprio vocabulo descripsit, quoties eam sacræ Regulæ aut Regulæ simpliciter expressione notavit, Columbani institutis nullatenus exclusis; eo prorsus modo quo si aliquis Cisterciense aut Cluniacense Monasteria sub sancta Regula, sub Regula sacra, sub Regula simpliciter dicta, fundata diceret, Regulam S. Benedicti specialibus Cluniacensium aut Cisterciensium Regulis nullatenus exclusis dicendus esset intellexisse. Sic Audoënus principalem Regulam nominando, speciales uniuscujusque Monasterii Regulas sive Columbani, sive alterius cujuspiam comprehendit, nullam exclusit.

Jonas verò nonnisi coactus ac quadam necessitate compulsus Columbani Regulæ meminit, siquidem eam erroris notaverat Agrestius Eustasii discipulus, eamque à Matisconensis Concilii Patribus prohibendam obtulerat, quæ licèt nec notata nec prohibita fuisset, nullo tamen Canone, nulla lege, nulla Concilii sententia fuerat probata; & proinde timendum erat Columbani discipulis, ne ipsius Regula ipsa non approbatione & absolutione reprobata videretur, sicut reipsa contigit: nam statim ab ipso Concilio SS. Amatus & Romaricus ipsius Regulæ jugum excussere. *Proh dolor!* inquit Jonas, *execrabili suasu ac lethifera ambitione monita sana Agrestius insaniens maculavit, qui* (Amatus & Romaricus) *abjectis institutis pristinis* (Regulâ S. Columbani) *rudibus conati sunt imbuere plebem doctrinis.* Eam ob causam Jonas ut damnatæ Regulæ suspicionem levaret, nimium sæpe ipsius Regulæ nomen ingeminavit. *Abellenus verò*, inquit, *vel ceteri Galliarum Episcopi*, post peractum scilicet Concilium, *ad roboranda Columbani instituta adspirant; jam amore Columbani & ejus Regula Monasteria construunt, plebes adunant, greges Christi congregant, inter quos inluster tunc vir Eligius Monasterium nobile Solemniacum nomine construxit. In Bituricensi verò urbe puellarum Monasterium ex B. Columbani Regula Bertoara nobilis genere & religione fœmina construxit. Itemque in suburbano Bituricensis urbis vir venerabilis Theodulphus cognomento Bobolenus Monasteria ex Regula Columbani omni religione pollentia construxit; itemque aliud Virginum juxta Nivernense oppidum sub eadem Regula construxit.* Quæ toties Jonas voluit repetere, ne, ut suprà notatum est, Columbani Regula Agrestii persuasione aliquâ erroris notâ à Concilii Patribus inusta videretur, aliter procul dubio locuturus, si ab Agrestio Columbani Regula impetita non esset. Quidquid sit, quemadmodum Jonæ de Benedictina Regula silentium non obstat quominus Jussanum Monasterium quod Flavia S. Donati mater ex amore Columbani construxit, leges Benedictinas cum Columbani institutis à primo suo conditu sumpserit, ut Jonæ placet; ita nihil prohibet quin etiam hoc ipsum in cæteris contigisse credamus.

In vita S. Eustasii n. 13.

Ibid. n. 17.

In vita S. Columbani n. 22. Sæc. 2. Ben.

Præterea uno verbo responderi posset, quòd si à silentio auctorum argumentari liceret, & si aliquis jure posset asserere ea non extitisse quæ à certo quodam historiæ scriptore prætermissa fuissent, nihil fere certi in actis Sanctorum haberemus.

Cœnobia Solemniacense & Altivillarense SS. Benedicti & Columbani legibus paruisse.

CAPUT V.

SUPERIORI capite illatione quasi generali omnia Monachorum examina; quæ Walberti tempore pullulavere, instituta sanctorum Benedicti & Columbani sectata fuisse probavimus; hoc verò capitulo à specialium Cœnobiorum fundationibus eruemus argumenta, quibus nimis callida Annalium auctoris interpretatio, quâ Anonymi claram apertamque sententiam voluit involvere, falsa dilucidè videatur. Quod ut consequar, fundationum scriptores iisdem verbis usos esse ad designandam singulorum

Monasteriorum Regulam, quibos auctor vitæ S. Salabergæ ad indicandam commooem, ipsorum verborum comparatione convincam, ut videant eos omnes auctores de eadem singulari Regula aut instituto locutos esse.

Sec. 2. Bened. p. 1091. & tom. 3. ann. ad an. 734. n. 109. Lib. 2. hist. Rem. cap. 7. & t. 3. ann. ad an. 661. n. 7. t. 3. ann ad an. 661. n. 20.

Cessum esse volo, inquit S. Eligius Monachos alloquens in dotatione Solemniacensis asceterii . . . *ea tamen conditione interposita, ut vos & successores vestri tramitem Religionis sanctissimorum virorum Luxeviensis Monasterii consequamini, & Regulam beatissimorum Patrum Benedicti & Columbani firmiter teneatis.* Eadem fere narrat Flodoardus de Monasterio Altivillarensi: *Construxit* (S. Nivardus) inquit, *Monasterium quod dicitur Altumvillare petente Berchario Abbate, qui ab eo petierat locellum sibi dari, ubi cum Fratribus suis Monachis sub Regula Patrum S. Benedicti & S. Columbani vivere posset.* S. Bertefridus Ambianensis Antistes, cæterique Galliarum Episcopi in privilegio Corbeiensi Monasterio dato sancivere, *ut ipsi Monachi* Corbeïenses *sub Regula Patrum S. Benedicti & S. Columbani conversari & vivere debeant.*

Plura referri possent ad propositum, sed ista sufficiant, ut videas Anonymum, de quo sæpe superiùs, quasi exscripsisse prædicta privilegia, aliaque plurima quæ ex Annalium auctore à Benedictinis citantur, cùm in vita S. Salabergæ narravit, *agmina Monachorum, ac sacrarum puellarum examina non solùm per agros, villas, vicosque atque castella, verùm etiam per eremi vastitatem ex Regula dumtaxat beatorum Patrum Benedicti & Columbani pullulare cœpisse.* Quorum verborum sensus & explicatio à privilegiorum verbis, quæ in alienum sensum inflecti non possunt, desumi debet.

Scio adversarium nostrum Benedicti nomen ex prædictis privilegiis abrasisse: sed frustra, quamdiu illud ipsum nomen ex actis S. Salabergæ non sustulerit. Verùm etiam frustra illud ipsum ex iisdem actis auferat, eo enim stylo, eoque atramento eadem acta, libri, diplomata scripta fuere, quo characteres semper appareant, & à nullo deleri possent; semper enim in dotatione Solemniacensis Monasterii nomen S. Benedicti legetur, etiamsi nimiâ confidentiâ ex originali textu illud rejecerit in marginem quibusdam additis verbis, quibus significet Benedictinos aliter legere: *Benedictini sic legunt*, inquit; *consequimini, & Regulam beatorum Patrum Benedicti & Columbani firmiter teneatis.* Ita sanè sic legunt Benedictini cum antiquis ejusdem Monasterii Abbatibus, cumque Patribus Concilii Suessionensis ad annum octingentesimum sexagesimum sextum celebrati, nempe cum Carolo Calvo, Hincmaro Remensi, Remigio Lugdunensi, Wlfado Bituricensi, Frotario Burdigalensi, aliisque ex omnibus Galliæ partibus Episcopis, quibus *innotuit*, inquiunt Patres, *regia dignitati nostræque Synodo residenti, qualiter vir venerabilis atque clarissimus Eligius . . . Cœnobium ipsum ædificare satagit. Monachosque ibidem constituit . . . eo videlicet tenore, quatenus . . .* & *Normam S. Benedicti inviolabilem tenerent.* Nec ullus aliter nisi in novis Francorum Annalibus legit, neque alius quispiam aliter legere potuit, si Cointium exceperis, qui nullo exemplari, nulla visa originali charta, nullo duce, nullo auctore aliter solus legendum Solemniacense diploma exhibuit. Quam autem ob causam id egerit, ipsemet dicat: *Cùm autem*, inquit, *adeo nobis persuasum sit in Monasteriis quæ S. Columbani disciplinis addicta erant*, Regulam S. Benedicti *septimo sæculo non susceptam fuisse, varia diplomata, quibus auctores Benedictini suam quoque tueri conantur opinionem, censemus interpolata: nec aliter loquuti sumus cùm de illis agendum nobis fuit: indubitanter enim abrasimus nomen S. Benedicti, quoties illud cum nomine S. Columbani conjunctum reperimus, ubi quæstio vertebatur de Regula cui subjiciebatur Monasterium à S. Columbano, vel ab ejus discipulis, aut ab eorum successoribus institutum. Nec secus sentiendum putamus de charta S. Eligii pro Solemniaco, & de charta sancti Amandi pro Barisiaco.*

c. 22. Conc. ad an. 866.

ad an. 734. n. 107.

Itane, reverende Pater, sunt imminuenda diplomata, quia tibi persuasum est aliter scribenda fuisse? itane interpolata dicenda sunt, quia tuis persuasionibus contraria? itane tandem tam levi conjectura tot Sancti de albo Benedictinorum auferendi, variique auctores & Monachi erroris & falsitatis arguendi, quasi per Galliam, Germaniam & Italiam eadem mente eodemque crimine chartas omnes, quæ de Monasteriis agunt S. Columbani, interpolatione adulteraverint? Sed vide ne gladio, quo aliorum nomina cupis expungere, jugulum præbeas, tuoque ut aiunt gladio te conficias. Quid enim responsi daturus es, si quis eadem acta & Monasteriorum fundationes, quarum adhibes auctoritatem, ut novus extremorum Merovingicæ familiæ Regum encomiastes appareas, à te aut abrasas magna ex parte, aut saltem interpolatas suspicetur aut fingat? Cùm enim Benedicti nomen ex actis pluribus sustuleris, quòd id tuo proposito opinionique stabiliendæ plurimum conduceret; quis non facilè credat id te tanto magis

licenter libereque facturum, quanto majoris momenti tua tibi videtur opinio de his Regibus, quibus laudandis totus addictus es? Ut ut sit, hoc certissimum credo futurum, te tibi tuis abrasionibus fidem & Annalibus auctoritatem derogasse, Benedicti verò ne nomen quidem læsisse, quod punctionibus à te inflictis firmius hærebit imposterum. Ad rem veniamus.

Sed, inquiunt, *idem Bernardus Abbas Solemniacensis à Rege & Synodo novum tunc privilegium postulavit, quoniam Normannorum crudelitate grassante priora fuerant concremata. Lis igitur non ipsius Bernardi judicio qui chartam fundationis præ manibus non habuit, sed judicio dirimenda vetustiorum auctorum; ceteros autem antecellit qui potissimum consulendus Jonas in vita S. Eustasi, quam allegavimus suprà.* ad an. 734. n. 39.

Existimare videtur Francorum Annalista, Hincmarum, Remigium, & Æneam Episcopos omnium Galliarum doctissimos adeo historiæ inscios extitisse, ut ignoraverint quanam Regula S. Columbanus discipulos imbuerit, & adeo socordes, ut nulla veritatis inquisitione facta Bernardo integram fidem habuisse dicantur. At quis credat Hincmarum qui Monasticem fuerat professus, sæpiusque Altivillarense Cœnobium à decessore suo fundatum inviserat, earum legum notitiam non habuisse, quæ Altivillarensibus cæterisque Columbani discipulis fuerant impositæ? Absit ergo ut tantâ Concilii Patribus irrogatâ injuriâ, eos ea sola Bernardi relatione fundationem Solemniacensis Monasterii didicisse credamus. Etsi namque in Normannorum Aquitanica grassatione perierit originale diploma, exemplaria superfuêre quibus fides haberi, quæque Synodo exhiberi potuerunt, cùm ad nostra tempora integra restent. Præterquam quod superiorum temporum extabant adhoc historiæ in his saltem provinciis, in quas septemtrionales populi non irruperant, ex quibus modus vivendi Columbani discipulis præscriptus addisci facillimè potuit.

Non desunt tamen auctores Normannorum irruptionibus antiquiores quos proferamus; Anonymus scilicet in vita S. Salabergæ, Audoënus in vita S. Eligii, ipsemet Eligius, Nivardus & alii, qui uno consensu aut in Sanctorum actis, aut in Monasteriorum fundationibus eadem Monasteria Regulæ sanctorum Benedicti & Columbani sæpius addicunt; quibus auctoribus nullatenus Jonas est præferendus aut opponendus, cùm nullibi deneget id quod auctores suprà citati affirmant: quin imò, si quid Jonas omisit, id ex aliis supplendum; neque in ejus silentio principia quærenda, quibus aperta veritas impugnetur, actaque sincera deleantur. Legit Almannus Altivillarensis Monachus opera Jonæ; & antequam Normanni Remensem Campaniam diriperent legit privilegia suo Monasterio à Remensibus Episcopis data, scriptumque reliquit sanctum Nivardum locellum Berchario dedisse, *ubi cum Fratribus suis secundùm Regulam Patrum Benedicti & Columbani vivere deberent.* tom. 3. ann. ad an. 662.

Hoc ipsum iisdemque terminis Flodoardus litteris mandavit, ut suprà vidimus. n. 9. Ipsius autem auctoritas circa hanc qua de agimus quæstionem quanti sit facienda videant; Remense namque & Altivillarense tabularia vidit, eoque amore eaque veneratione S. Columbanum, & S. Attalum ejus discipulum coluit, ut eorum acta à Jona soluta oratione composita, stricta reddiderit, quod tanta fidelitate, sinceritate tanta perfecit, ut nulla interpolatione immutaverit Jonæ sententiam. Quî verò fieri potest ut vir tantus, qui toties Jonæ opera revolvit ut ea versibus exararet, in iis numquam viderit, quod primo intuitu deprehendit Annalium auctor? Quis etiam sibi persuadeat tam eruditum vitæ S. Columbani scriptorem non solùm ignorasse, quibus legibus Columbanus ipsiusque discipuli paruerint; verùm etiam adeo aberrasse, ut licèt propriis tantummodo vixerint institutis, eos Benedictinæ Regulæ addictos affirmaverit? quod tam à vero videtur alienum, ut confutatione non indigeat. Ibid. n. 5.

Iisdem institutis addictum Monasterium Corbeiense.

CAPUT VI.

LICET superioribus capitulis cùm ex auctore vitæ S. Salabergæ, tum ex sanctis Desiderio, Audoëno, Nivardo & Flodoardo cumulatè probaverim, omnia Monasteria quæ ætate Walberti Luxoviensis Abbatis originem habuere, inter Benedictina fuisse numeranda, nullaque proinde quæstio movenda remaneat de Regula quam omnes

Monachi ab anno ſeacenteſimo vigeſimo quinto ad annum ſexcenteſimom octuageſimum ſervavete : attamen ad majorem propugnatæ veritatis elucidationem de Corbeïenſis Monaſterii fundatione oerum agam.

Tertio Annalium tomo ad annum ſexcenteſimum ſexageſimum ſecundum Francorum Annaliſta privilegium Berteſridi Ambianenſis Epiſcopi pro Corbeienſi Monaſterio datum immiſcuit, quo ſancitur, *ut Corbeïenſes Monachi ſub Regula S. Benedicti vel S. Columbani converſari & vivere debeant.* Sed cùm hac auctoritate omnes ipſius rationes, omnia momenta quibus ſuam ſuſtentat opinionem penitus ruant, tria valida manu tela in illud immiſit atque vibravit, quo facilius illud deleret & penitus exſcinderet. *Tria potiſſimùm tela*, inquit, *vibrari poſſunt adverſus hoc privilegium . . . .* n. 21. & 22. *primò Corbeïenſes Monachi dicuntur vivere ſub Regula S. Benedicti vel S. Columbani, idque caret omni veriſimilitudine ; quoniam Teudefridus qui primus Abbas Corbeienſis extitit, Luxovio ubi ſola S. Columbani Regula ſervabatur, Corbeiam miſſus eſt à Vvalberto ſeu Gualberto tertio Abbate Luxovienſi, ut illorum temporum ſcriptor in vita S. Bathildis teſtatur.*

Primum hocce telum R. P. D. Joannes Mabillon ſecundo Benedictino Sæculo viribus ex Pariſienſi Concilio ſumptis adeo validè in auctorem retorſit, ut nondum ex inflicto vulnere eductum appareat : etſi namque R. Pater Coiotius quarto Annalium to- ad an. 734. mo Domnum Joannem Mabillon multis impugnaverit, nec unicum quidem verbum protulit, quo ſuam de Corbeïenſi Monaſterio ſententiam firmaret ; prudenter proculdubio, quippe qui ſatius duxit veritatem cognitam ſilere, quàm ipſam ulteriùs oppugnare. Quid enim opponeret Concilii Patribus ex omnibus Galliarum provinciis coactis, qui Benedictinam Regulam ab initio fundati Corbeïenſis Monaſterii in eo receptam dicere. *Sicut comperimus*, inquiunt, *ipſe locus à venerabili Bathilde Regina, Clotario* Sirmond. t. 3. Conc. Gall. *filio ſuo imperante, à ſanctis viris fundatus eſt, & ſacra Religionis normam, quam primo tempore ſuſcepit, inviolatam deinceps retinuit, in tantum ut eos qui ſe fundaverant, non tantùm æquaverit religione, ſed etiam pene ſuperaverit.*

Ne lectorem novis inductionibus onerem ; unicum hic ſubjiciam argumentum. Regula quam ſervabant Monachi Corbeienſes anno ſalutis octingenteſimo quadrageſimo ſexto, eadem erat quæ initio fundati Monaſterii ipſis fuerat impoſita ex Patribus Concilii, ſecundùm quos *ſacra Religionis normam quam primo tempore ſuſcepit, inviolatam deinceps retinuit :* atqui Corbeienſes Monachi Regulam Benedictinam ſervabant anno octingenteſimo quadrageſimo ſexto, ut ex eodem Concilio patet. Ergo ex Patribus Concilii Pariſienſis anno octingenteſimo quadrageſimo ſexto celebrati Corbeïenſes Monachi ab initio fundati ipſorum Monaſterii Benedictinam Regulam ſervavere. Columbani quoque Regulam ad annum octingenteſimum quadrageſimum ſextum in ipſo Corbeïenſi Cœnobio ſervatam ex Orderico Vitali didicimus, qui lib. 8. Normannorum hiſtoriæ narrat ſanctorum Euſtaſii, Agili, Faronis, &c. ſequaces ad annum centeſimum ſupra milleſimum eas obſervationes, quas ab iiſdem Columbani diſcipulis acceperant, ſummâ obſervantiâ coluiſſe.

Secundum tertiumque telum ex eo conficiuntur, quòd non omnes qui initio dicti privilegii nominantur, in eodem reperiantur inſcripti ; & quòd è contrario aliqui ſubſcripſerint qui initio nominati non fuêre. Sed cùm nihilominus fateatur datum eodem anno privilegium, & aliunde vibrata hæc duo tela aſſertionem meam minimè lædant, ab eis rejiciendis ulteriùs abſtineo, alibi fortè de iis acturus. Patietur tamen lector libentiſſimè, ni fallor, ut de ſubſcriptionibus, quibus examinandis multum occupantur auctores, aliquid dicam.

Namque mihi certiſſimum videtur, non omnes qui ſubſcripti reperiuntur diverſis in chartis, ſimul eodemque tempore ſua nomina dediſſe. Cujuſce rei exemplum videre eſt in Corbeïenſi privilegio. Hi enim omnes quorum nomina initio privilegii poſita non fuere, ſubſcripſiſſe videntur poſt editum privilegium, cùm videlicet dedicata fuit Corbeïenſis Eccleſia ; quod ex Chronico ejuſdem Monaſterii anno ſexcenteſimo ſexageſimo tertio, poſt datum ſcilicet privilegium de quo agimus, contigit. Imo videtur Bertefridum Epiſcopum alioſque initio nominatos Epiſcopos voluiſſe, ut omnes abſentes Epiſcopi etiam ſucceſſivè, ſi fieri poſſet, datum privilegium ſuis ſubſcriptionibus ſtabilirent atque firmarent : *quam definitionem*, inquiunt, *conſtitutionis noſtræ, ut noſtris & futuris temporibus valitura ſit, manus noſtræ ſubſcriptionibus roboravimus, & Coepiſcopos Domnos & Fratres noſtros rogamus, ut ipſum in omnibus confirmare debeant.* Hoc ipſum imitati fuere Pariſienſis Concilii Patres, de quibus ſuprà in Corbeïenſium privilegiorum confirmatione. *Obſecramus etiam*, inquiunt, *Fratres & Coepiſcopos noſtros*

nostros per adventum Domini nostri JESU-CHRISTI, *& nostra Congregationis in ipsum; sed & Religiosos Abbates qui ad hanc sanctam & beatam Synodum non occurrerunt, in quorum manus hujus privilegii à nobis editi & corroborati pagina pervenerit, ut sua auctoritate & subscriptione hoc confirmare non differant.* Maneat ergo supplendas quidem subscriptiones, quæ negligentiâ quâdam videntur omissæ, sed nullas omnino abradendas, neque delendas, cum posteriorum temporum Episcopi & Abbates intemerato privilegio eique confirmato subscribere potuerint, quod pluribus aliis contingere potuit. Hac de causa in antiquissimis chartarum monumentis (quod etiamnum observare possumus) inter subscriptiones testium chartarum confectioni adstantium & inscriptionem anni quo data sunt diplomata, spatium aliquod scripturæ vacuum de industria relictum apparet, in quo videlicet subsequentes Episcopi nullo falsitatis periculo subsignare possent; non ut suam præsentiam testarentur, sed ut datum confectumque privilegium iterum sua auctoritate firmarent atque corroborarent; quod ab omnibus Ecclesiæ Catholicæ Episcopis ubicumque terrarum variisque temporibus præstari potest.

Regulam S. Benedicti ob sui præstantiam Regulæ sanctæ nomine censeri.

CAPUT VII.

EX integro iterum probandum suscipio, Benedictina fuisse Monasterii Corbeïensis primordia, etiamsi expuncta maneant quæ delenda R. Pater voluit. Abrasum enim aliqua sui parte privilegium, & ex alia interpolatum, ut videre est in Francorum Annalibus, iterum S. Benedictum appellat ac nominat, & Corbeïam à sui ipsius initio Benedictinam Regulam suscepisse notissimum facit: in eo namque iterum legitur, Bertefridum ipsum condidisse privilegium, *ut quieti sub Regula sancta ipsi Monachi vivere debeant.* Quæ verba à nullo deleri posse puto, cùm Clotharius Rea in ipsius Monasterii fundatione Annalibus inserta Corbeiense Monasterium ædificatum dicat, *ut Monachi* tom. 3. ad
sub sancta Regula ibidem debeant conversari. Ea ergo Regula quæ sancta Regula vo- ann. 657. n.
catur, Corbeiensibus Monachis primitus est imposita, eaque sub Theodefrido Abbate 13.
servata. *Monasterium*, inquit Clotharius Rea, *ubi præest venerabilis vir Theodefridus Abbas, pro æterni numinis intuitu ædificari præcepimus, ut Monachi sub sancta Regula ibidem debeant conversari.*

Hoc posito ad plenam veritatis quam assero probationem sufficiet, si probavero Columbani Regulam sanctæ Regulæ nomine apud scriptores, qui S. Walberti ætate florebant, designatam non esse, solamque Benedictinam eam denominationem ab auctoribus meruisse. Quod probatu non est difficile, cùm suprà ostenderim ex Audoëno hoc solum fuisse discriminis inter Monasteria Columbano antiquiora, & ea quæ cùm ab ipso, tum ab ejus discipulis ædificata fuere, quòd hæc *districtionem sanctæ Regulæ solerter tenerent*; cætera verò negligentiùs eam servarent.

Sed ut ad hominem loquar, pluribus probat antiquorum Ordinum Conditor novus, Fontanellense, & S. Basoli Cœnobia sub alia quàm S. Columbani Regula condita fuisse. Quæ verò fuerit ea quam S. Vandregisilus fuit amplexus, Anonymus ipsius vitæ auctor explicat his verbis: *Quærebat locum*, inquit, *ubi ei Dominus demonstraret,* Sæc. 2. Be-
qualiter sub sancta Regula degeret vitam. & Flodoardus in Annalibus Francorum, *im-* ned. ad ann.
munitatem quoque ipsis Monachis sub Perrone Abbate (in Monasterio S. Basoli) *ser-* 667. n. 13.
vientibus instituit Nivardus Remensis *Episcopus, ut nullus ecclesiasticorum judicum inde-* p. 526.
bite in aliquo eos inquietare præsumeret, sed eis quieto ordine sub sancta Regula vivere, ad ann. 662
& Deo servire liceret. n. 9.

Dicent his omnibus in locis Regulam sanctam genericè sumi pro quacumque Regula ab Ecclesia aut tolerata, aut approbata, quæ sanè sancta dici potuit. Pateor equidem nullam esse Regulam ex his quæ summorum Pontificum approbationem quocumque modo meruere, quæ sancta non possit dici aut debeat. Sed locis citatis aliquam specialem significari Regulam nullus negabit. Quis enim Aigradi verba in vita S. Ansberti Annalibus immixta, de alia quam de singulari, specifica & propriè dicta Regula interpretari potest? *Pervenit Ansbertus ad Fontanellam Cœnobium situm in territorio Ro-*
thomagensi, super magnum fluvium Sequana, ubi Sacerdos Domini magnus Vvandregisilus tom. 3. anb. ad ann. 660.
Monasterium construxerat, atque cum magna Monachorum coherte sub sancta Regula jugo n. 16.

*c

laudabilem ducebat vitam. Et hæc S. Audoëni in vita S. Eligii: *Tantam sacra Regulæ observantiam vidi*, &c.

Quædam ergo fuit Regula, quæ absolutè sancta Regula vulgò dicebatur, quæque differebat à Columbani Regula, ipsaque saltem superior erat atque generalior; nulla verò hoc honoris titulo atque charactere decorari potest præter Benedictinam, quæ sub hac denominatione prodiit in lucem, eam namque S. Benedictus sanctam nominat. Cap. 65. Reg. *Qui præpositus*, inquit, *si repertus fuerit vitiosus aut elatione deceptus superbiæ, aut contemptor sanctæ Regulæ fuerit comprobatus, admoneatur usque quater.* Nec immeritò eam sanctam nuncupat, cùm eam esse divinitus dictatam asserat Concilium ad Theodonis-villam. ad ann. 844. *Per loca etiam monastica*, inquit, *ejusdem Ordinis provisorem necesse erit disponere, cum vestra auctoritas eos qui vices Christi secundùm Regulam divinitus dictatam in Monasteriis agunt, studuerit ordinare.*

Non ergo mirum videri debet, si ipsa etiam Concilia Benedictinam Regulam, absolutè sanctam Regulam dixerint & appellaverint. *Decernimus*, inquiunt Patres Conc. anno 813. Mogunt. *sicuti sancta Regula dicit, ut Monasterium ubi fieri possit, per decanos ordinetur, quia illi præpositi sæpe in elationem incidunt*: quæ ultima verba ex mox citato Benedictinæ Regulæ capite fuere desumpta. Sed ne aliunde explicationes mutuemur, ipsum Concilium iterum audiamus. Cap. 11. Cap. 3. *Abbates censuimus*, inquiunt, *ita pleniter vivere, sicut palam nobis omnibus promiserunt, id est, secundùm doctrinam sanctæ Regulæ Benedicti.*

Eodem sensu locuti antea fuerant Patres Concilii Suessionensis anno 744. celebrati, cùm jussere, *ut Ordo Monachorum vel ancillarum Dei secundùm Regulam sanctam stabilis permaneat.* Quid verò intelligendum sit per Regulam sanctam, Concilia Liptinense & annis 743. 744. Germanicum explicant, cùm volunt, *ut Monachi & ancillæ Dei Monasteriales juxta Regulam S. Benedicti Cœnobia vel Xenodochia sua ordinare, gubernare & vivere studeant.* Quapropter cùm Theodonis-villæ Concilium, Benedictinam, absolutè Regulam à S. Spiritu dictatam, Moguntiacum verò & Suessionense, eamdem prætermisso Benedicti nomine, nullaque adhibita explicatione, aut limitatione sanctam Regulam nominent, dicendum eamdem Benedicti Regulam, cùm apud antiquiores auctores, tum apud omnes communi, ut aliàs dixi, loquendi consuetudine sanctæ Regulæ nomine notam vocatamque fuisse, quod nonnisi quotidiano & diuturno loquendi usu fieri potuit. Propterea nullo erroris periculo Aigradum suprà citatum, eodem sensu quo Concilia fuisse locutum affirmare possumus, tum vel maximè, cùm dixit S. Vandregisilum cum magna Monachorum cohorte sub sanctæ Regulæ jugo vixisse.

Eamdem loquendi formulam adhibuit auctor Vitæ S. Richmiri, cùm scripsit, eumdem Sanctum *Monachos sub sancta Regula* congregasse, & ab Episcopo petiisse *locum, in* tom. 4. ann. ad ann. 685. n. 63. *quo cellulam sub sancta Regula ædificare posset*: quem etiam invitum Gilbertus Episcopus Cœnomanensis præficit Monasterio sancti Albini, *in quo Sanctimoniales sub Regula pii Patris Benedicti viventes posuerat.* Eadem est ergo & eodem auctore Regula sancta quæ S. Benedicti Regula.

Eodem quoque sensu scripsere Flodoardus, Aodoenus, Nivardus, ut vidimus suprà, & Clotharius Rex cùm alibi, tum in fundatione Monasterii insulæ Germanicæ, ubi testatur quòd in ea Monachi sub sancta Regula vivebant, quibos annumerari potest & In ejus Vita Sæc. 2. Bened. ipse Jonas, qui de beato Bertulfo loquens: *Ad venerabilem virum*, inquit, *Eustasium perrexit, quò diu subjectus sanctæ Regulæ, religionique, gratus omnibus mansit.* Cùm enim isti omnes auctores eodem modo de Regula sancta quo superiores Synodi fuerint locuti, & continuata serie Sanctorum Acta posteris mandaverint, necesse est ut pariter de eadem S. Benedicti Regula explicentur, & eamdem subintellexisse censeantur.

His auctoribus extranei scriptores mihi conjungendi videntur, qui eodem sensu quo Galli scripsere. Sanctus enim Eleutherius in privilegio dato sancti Adelmi Monasterio Apud Malmesb. lib. 1. degestis Ang. c. 2. ad ann. 675. *Prædictorum Abbatum precibus annuens*, inquit, *ipse locum tam sibi, quàm successoribus suis normam sanctæ Regulæ soleri devotione sequentibus ultro concedo.* At sanctum Adelmum Benedictinum fuisse quis dubitat?

Lib. 6. hist. Longob. cap. 40. Paulus diaconus loquens de sancto Petronace: *Multorum*, inquit, *ibi* (in Monasterio Cassinensi) *Monachorum nobilium & mediocrium ad se concurrentium Pater effectus sub sanctæ Regulæ jugo, & beati Benedicti institutione reparatis habitaculis agere cœpit.* B. Abbas Monasterii apud Fundanam urbem in epistola ad Simplicium Cassinensem Abbatem, Apud Angelum de Nuce in notis ad Chron. Cass. n. 387. non multo post mortem sancti Benedicti scripta: *Quam Regulam*, inquit, *cupientes observare inviolabiliter, decrevimus ad sanctitatem vestram destinare religiosos ex eadem Congregatione viros Hugonem & Paulum Fratres nostros juxta prædictam sanctam Regu-*

lam & observantiam penitus instruendos in Cassinensi sancta Congregatione. Ex quibus inferendum relinquo, Benedictinam Regulam à sua ipsius promulgatione sanctæ Regulæ denominationem accepisse, eamque ad Flodoardi tempora nulli communicatam servasse. Licèt enim plures Regulæ sanctæ dici potuerint, & reipsa sanctæ denominatæ fuerint, nulli tamen id honoris concessum est unquam, ut absolutè sancta Regula denominaretur, ut dictum est pluries.

Eamdem crebrò antiquitus sanctorum Patrum Regulam vocatam esse.

CAPUT VIII.

QUÆ suprà diximus non quidem certiora, sed tamen evidentiora fient ex consideratione sequentis formulæ, quæ in Corbeïensi privilegio continetur. *Ut monachi ibi degentes*, inquit Bertefridus Episcopus Ambianensis, *sub Regula sanctorum Patrum quiete conversari possint, hoc privilegium plena voluntate unà cum consensu Fratrum meorum concessisse, vel indulsisse visus sum.* Ex quibus verbis Regulam sanctorum Patrum Corbeïensibus Monachis præscriptam discimus. quænam verò sit, & cui auctori tribuenda SS. Patrum Regula videamus. tom. 3. ad ann. 662. n. 20.

Regula S. Benedicti triplici ratione SS. Patrum Regula dici potest, primò quia *S. Benedictus Regulam, quæ spiritualibus hominibus esset accommodata, è Sanctorum vitis, Spiritu sancto docente & ostendente, condiderat*, ut refert sancta Hildegardis in Vita S. Disibodi. Hoc ipsum clariùs dixit S. Benedictus Anianæ Abbas. *Cœpi*, inquit, *Sanctorum Vitas Regulasque legere Patrum, quas dum sagaci intentione percurrerem, & eadem pene quæ a sancto Benedicto, prolata sunt verba in quibusdam locis, in quibusdam verò sensum cognoscerem, occurrit animo ea quæ à tepidis, segnibusque Monachis dici assolent: Quid cæteræ huic conferunt Regulæ? quid ad me quas non promisi pertinet legere? Et hæc quidem dicunt ignorantes beatum Benedictum suam à cæteris assumpsisse Regulam, & velut è manipulis unum strenuè contraxisse manipulum.* In Præfat. Concordia Reg.

2. Quia Benedictina Regula multum à sanctis Patribus est commendata, & Monachis ad rectè vivendum tradita, *Accipe*, inquit Ordo Romanus. *Regulam à sanctis Patribus nobis traditam ..... accipe monastica conversationis Regulam.* Bibliot. PP. tom.

3. Sanctorum Patrum Regula dicitur ex adjuncta sibi sancti Columbani, aut sancti Cæsarii, aut utriusque Regula. *Ut Monachi*, inquit Bertefridus, *ibidem degentes sub Regula SS. Patrum quiete conversari possent*; & S. Nivardus, *Dum omnes Episcopi Fratres mei ..... Monasteria secundum Regulam sanctorum Patrum ædificare non cessarent.* Sed clariùs id explicat auctor Vitæ S. Præjecti. *Monasterium*, inquit ..... *fabricare adorsus est* (S. Genesius) *ex Regula dumtaxat virorum sanctorum, id est sancti Benedicti, & S. Cæsarii atque Columbani.* tom. 3. ann. ad ann. 665. n. 7.

Regulam Columbani à Benedictina sejunctam nunquam SS. Patrum Regulam fuisse nominatam contendit Annalium scriptor: hinc enim est, quòd eamdem Columbani Regulam à S. Waudregisilo servatam non esse dixerit; quia ex Aigrado sanctus Lambertus *qui regiminis susceperat curam, ad consueta sancti Patris Ansberti in tractando grege Domini secundum normam sanctorum Patrum strenuè cuncta atque irreprehensibiliter gerebat*; id est, quia in Fontanella Cœnobio SS. Patrum Regula servabatur, quam à S. Columbani Regula distinguendam esse concedit, & pluribus probat. At Benedicti Regola ipsissimam esse sanctorum Patrum Regulam quæ ab anno sexcentesimo vigesimo quinto servata fuit, eadem quæ hoc ipso capite retuli, Sanctorum testimonia, Ordinisque Romani mandata testantur; nec solùm in Galliis hoc nomine vocabatur, sed cùm in Italia, tum in Anglia, ut ex Beda in S. Wilfridi Epitaphio convincimus, fertur enim eumdem Sanctum SS. Patrum Regulam, id est, Benedictinam Regulam plurimos docuisse. tom. 4. ad ann. 734. n. 49. Beda lib. 5. cap. 20

Inque locis istis Monachorum examina crebra
Colligit, ac monitis cavit quæ Regula Patrum
Sedulus instituit.

Per SS. Patrum Regulam, hîc Benedictinam intelligi certum est ex Guillelmo Malmesburiensi. S. Wilfridus, inquit, jam senex in publico concilio adversariis suis ingratitudinem exprobrans, tria à se peracta exprimit, se primum fuisse qui verum Pascha in Northumbria Scotis ejectis docuerit, qui cantus ecclesiasticos antiphonatim in-

stituerit, qui sanctissimi Benedicti Regulam à Monachis observari jusserit. Ea propter quoties SS. Patrum Regulæ mentionem fieri cernimus ex eo tempore quo in Galliis Benedicti Regula recepta fuit, toties dicendum de S. Benedicti regulari instituto sermonem haberi, nisi aliud certò aliunde constet: eam enim ita nominari solitam ex Suessionensi privilegio iterum discimus, in quo expressis verbis quænam sit SS. Patrum Regula notatur & explicatur.

Sancto igitur amore succensi (Ebroinus scilicet major domus, Leutrudis ejus uxor, & Bovo eorum filius, inquit S. Drauscio Suessionensis Episcopus, *intra Cœnobii septa basilicas construxerunt, ubi puellæ virgines ac Deo sacratæ Æteria Abbatissa relictâ sæculi pompâ sub Regula beatissimorum Patrum ad Laudes Christi diu noctuque canendas.* Ut verò nullam errandi occasionem præbeat, suam de SS. Patrum Regula mentem sequentibus verbis aperit, *quod nos tractantes..... benevola deliberatione hoc privilegium in Dei nomine ad prædictum Monasterium tribuendum indulsimus, quo..... ut intra Monasterium virgines & castæ debeant Deo militare secundùm Regulam S. Benedicti ....& ad modum Luxoviensis Monasterii quod B. Columbanus tenuit.* Neque ibi confugiendum ad solitas abrasiones, oculatum enim testem visi privilegii producimus, scilicet R. P. Claudium Dormey Canonicum Regularem in Annalibus aliquando citatum, qui illud in sua Suessionensi historia ex inspecta originali charta descripsit, omissis tantùm quibusdam verbis, quæ præ vetustate legi non potuere: neque fingenda aliqua regularis mutatio apud easdem Moniales, quæ ab ipsis basilicarum initiis privilegium accepere. Fuit enim editum anno quarto Clotarii Regis, sexto Cal. Jul. quo anno ejusdem Cœnobii primordia figenda sunt.

Quibus ita constitutis, abrasum Benedicti nomen ubique restituendum, & iterum exscribendum, cùm SS. Patrum Regula, de qua in Privilegiis Altivillarensi & Corbeiensi, solam sanctorum Benedicti & Columbani Regulam importare videatur. Nihil etiam superest difficultatis in asserenda designandaque Regula, quam in Fontanellensi Cœnobio S. Vandregisilus instituit: cùm enim una eademque sit Benedictina, sancta sanctorumque Patrum Regula, quisnam Aigradum vitæ S. Ansberti auctorem de eadem locutum esse vocaturus est in dubium? cùm dicat quòd *Vandregisilus Monasterium construxerat, atque cum magna Monachorum cohorte sub sancta Regula jugo laudabilem ducebat vitam*; cùm iterum narret, *quòd is sanctus* scilicet Lambertus, *qui regiminis susceperat curam, ad consulta S. Patris Ansberti in tractando grege Domini normam SS. Patrum strenuè cuncta atque irreprehensibiliter gerebat*; & cùm tandem asserat S. Ansbertum voluisse, *ut sicuti sub ejus regimine, ita inantea ipsi & posteri eorum secundùm Regulam S. Patris Benedicti fideliter Christo deservirent.*

Sæc. 1. Bened. in vita S. Ansb. n. 8.
Ib. n. 14.
Ib. n. 27.

His tribus in locis unam eamdemque servatam Regulam Aigradus affirmat, quam primo sub S. Vandregisilo sanctam Regulam, sub sancto Lamberto normam SS. Patrum, tertio expressiùs sub Ansberto, cujus gesta Aigradus describit, sancti Benedicti Regulam nominat, diversimodè loquens non ad Regularum multiplicitatem inducendam, sed ad variandam orationem: nisi velint S. Ansbertum adeo mutabili variaque sanctitate prædictum fuisse, ut primo sub sancta Regula in S. Vandregisili Monasterio professionem emiserit, S. Lambertum Vandregisili successorem ad inducendam SS. Patrum Regulam compulerit, ipse verò relictis prioribus Regulis Benedictinam acceperit, sanctorumque Vandregisili & Lamberti discipulis servandam tradiderit, quod adeo ab ipsa etiam verisimilitudine abhorret, ut ab hac opinione confutanda prorsus abstineam. Absit enim à sanctissimo viro sanctorumque Magistro, ut diversas sibi vivendi leges nulla necessitate cogente assumpserit, hacque Regularum mutatione sanctissimum Monasterium, novis semper institutis, novaque vivendi ratione immutaverit.

Decreveram hîc alia R. Patris errata in eradendis sanctorum Vandregisili, Audomari, Bavonis, Amandi, Remacli, &c. nominibus ex Benedictinorum albo commissa notare, sed ea R. P. Joanni Mabillon, cujus interest, examinanda relinquo, præter quàm quòd omnes prorsus his de rebus errores sola veritatis luce ereptos existimo.

S. Eustasium prima Luxoviensis Monasterii Instituta numquam immutasse, sed à conversionis initio ad mortem usque sub SS. Benedicti & Columbani Regula militasse.

CAPUT IX.

SI mihi cum solo R. Patre Cointio res esset, neque timerem ne tandem ad confictam regularis observantiæ mutationem sub Eustasio Abbate factam confugeret, omnem pene controversiam quæ inter nos versatur, uno aut altero verbo dirimerem. Cùm enim ex ipso eamdem Regulam Columbanus ipsiusque discipuli tenuerint, Benedictinamque S. Vandregisilus Romanique proinde Cœnobii Monachi professi fuerint, neque diversam habuerint Theodorici, sanctique Basoli Ascetæ, qui S. Regulam sub Nivardo Remensium Episcopo profitebantur; nonne certò concludemus cùm Luxoviense, tum Romanum cæteraque ejusdem instituti Cœnobia Benedictinæ Regulæ addicta fuisse, eamdemque in Galliis floruisse, multo antequam Luxoviense & Fontanellense Asceteria conderentur? Sed ut aliis faciam satis, & omnes effugiorum exitus præcludam, ulteriùs ad veritatem stabiliendam progredior.

Vir doctus, cujus nomen reticeo, antiquorum auctorum pondere, rationumque luce, quibus meam sententiam illustro, anteà adeo convictus fuit & persuasus, ut non modò ultro concesserit, sed probaverit etiam omnia Columbani Monasteria sub ipsius discipulis Benedictina fuisse: sed cùm aliunde crederet ipsum Columbanum, non aliena, sed propria vixisse Regula, viam quamdam conciliandæ utriusque opinionis adinvenit. Cùm enim in actis S. Eustasii apud Jonam legisset, Agrestium Luxoviensem Monachum sanctum Eustasium vehementiùs insectatum fuisse, & in Columbani Regulam acerbiùs invectum, quosdam Episcopos in suam traduxisse sententiam, adeo ut eorum precibus acrique contentione jussu regio coactum fuerit Matisconense Concilium, ut accusationis quam factitarat Agrestius argumenta diligentiùs expenderentur. Cumque nullum videret Concilii Canonem, sententiam nullam, nullum decretum quo Columbani Regula, aut approbaretur, aut Agrestii calumnia coërceretur, facilè sibi persuasit vir eruditus, Eustasium peracto Concilio, ut scandalum de tonsura inusitata aliisque accusationis capitibus plenissimè sopiret atque sedaret, Benedictinam Regulam cum Columbani institutis quantocius conjunxisse. Hincque contigisse credidit, ut statim à Concilio per Galliam universam Monachorum examina ex Regula SS. Patrum Benedicti & Columbani pullularint, quod præclarum commentum ex prolixiori discussione paucis confuto.

Tria fuere accusationis capita, quibus Agrestius Eustasium, & Columbani Regulam invasit, & oppugnavit. Primum ex cocleæ crebra crucis signatione & multiplici benedictione, tam introeundo, quàm egrediendo petenda, desumptum fuit, quam accusationem non solum rejecere, sed & risere Concilii Patres. *Cumque nihil dignum*, inquit Jonas, *synodalibus assertionibus objici cernerent, alia, inquiunt, si habet opponat.* Jonas in vita S. Eustasii num. 10. Sæc. 2. Bened.

Secundò, Agrestius prorupit dicens se scire Columbanum à cæterorum more descivisse, & ipsum Missarum solemnia multiplicatione orationum vel collectarum celebrare, & multa alia superflua. At objectam collectarum multiplicationem virtuti, non crimini dari debere clarè probavit Eustasius. *Multiplicationem orationum*, inquit, *in sacris officiis credo omnibus proficere Ecclesiis: cùm enim plus Dominus quæritur, plus invenitur ..... nihil enim tam utile tamque salubre quàm creatorem multiplicatione precum & assiduitate orationum pulsare.* quæ Eustasii sententia ab Ecclesiæ universitate quæ multoties collectas multiplicandas decernit, probata fuit atque recepta. Ib. n. 11.

Tertiò & ultimò, tonsuram inusitatam Agrestius objecit. *Addidit*, inquit Jonas, *garrulitatis noxam calumniator, capitis comam aliter tondi, alio charactere exprimi, & ab omnium more descisci.* Quam accusationem non auctoritate, non ratione, sed miraculo dissolvit Eustasius, diemque Agrestio dixit intra annum coram omnium judice Deo. *Horum*, inquit, *in præsentia sacerdotum te ego ejus discipulus & successor, cujus tu disciplinam & instituta damnas, ad divinum judicium cum eo intra præsentis anni circulum causas dicturum invito, ut justi judicii examine vindictam sentias, cujus famulum tuis detractionibus maculare procuras:* & inferiùs. *Cumque idem Agrestius sæpius sibi pœnitentia* Ib. n. 12. n. 16.

locum datum non cognovisset, ut Eustasii sententia ad judicium invitantis prævaleret, ante triginta dierum circulum, quàm vertentis anni meta verteretur, à servo suo quem redemerat, securi percussus interiit.

Quæ cùm ita sint, nullam mutandæ Regulæ necessitatem Eustasio impositam fuisse, nullumque creatum scandalum de tonsura video, neque videri posse existimo: cùm tonsuram exprobrantem Agrestium Deus illata morte coërcuerit, & ejusdem Agrestii fautorem Warnacharium eâdem pœnâ sub Concilii initium plexerit. *Vvarnacharius*, *namque*, inquit Jonas, *statuto die quo adversus Eustasium altercatio oriretur, ipso morte præventus interiit.* quod Eustasii precibus contigisse idem Jonas affirmat: *sed prævaluit*, inquit, *B. Eustasii deprecatio, ut qui auctor injustæ intentionis, & adsentator fieri velles, correptus à Domino per eum omnium vires frangeret.* Duplici ergo miraculo firmata Regula mutanda non fuit, aut aliqua sui parte plectenda, ut ita dicam, sed potiùs confirmanda & in æternum servanda.

2. Si aliquo modo dimidiatâ Scotorum coronâ offensi aut alienati fuissent Concilii Patres, non illico ad abjiciendam Columbani Regulam & ad alteram assumendam Eustasius ferri debuit; sed ut commotos Patrum animos placidius sedaret, sola ipsi integra corona fuit deferenda, quod nullo Regulæ præjudicio, nulla diminutione, nulla alienæ Regulæ adjunctione poterat exequi: nihil enim de tonsuræ gerendæ modo S. Columbanus, nihil S. Benedictus aliquando statuit aut definivit.

3. Eamdem Regulam, idem animarum regimen, eumdem vivendi modum quem à Columbano Eustasius didicerat, ad vitæ finem illibatum servavit: jusserat enim Columbanus, *ut cohortem Fratrum disciplinæ habenis Eustasius erudiret, multorumque collegio Christi plebem adunaret, suisque institutis educaret. quod adeo præclare præstitit, ut nullus se beatum Columbanum perdidisse gemeret, qui ejus doctrinis imbutus fuisset, præsertim cùm cernerent in discipulo magistri instituta manere*; & sub vitæ finem viatico sumpto, inquit Jonas, *animam reddidit & paternum regimen viventibus & religionis exemplum dimisit.*

Jonas in vita S. Col. n. 61. Sæc. 2. Bened. ad an. 615.

Quapropter aut rejicienda penitus Jonæ auctoritas, aut fatendum, Eustasium nullum umquam diversum vivendi genus ab eo quod à B. Columbano acceperat in Luxoviense Monasterium invexisse, quippe qui magistri instituta ad vitæ finem intemerata servavit, quique *sumpto viatico paternum* à Columbano sibi creditum regimen *viventibus dimisit.* quale verò fuerit illud ipsum regimen à Columbano commissum Eustasio & ab eo dimissum viventibus, ex supradictis facile est dignoscere: nullo enim modo diversum esse potuit ab eo quod S. Eligius suo testamento in Solemniacense Monasterium induxit, quodque cætera Monasteria Walberti tempore condita recepere. non enim alio vivendi genere usus est Eustasius, alio S. Walbertus, à quo Columbani regimen longiùs est propagatum; sed uterque idem omnino institutum easdemque vitæ monasticæ leges tenuit, videlicet Regulam S. Benedicti & Columbani.

Monasteria à S. Columbano, & ab ipsius discipulis ante annum sexcentesimum vigesimum quintum exædificata, à suo ipsorum exordio Benedictina Regulæ addicta.

CAPUT X.

IISDEM nihilque immutatis legibus Cœnobia sua Columbanum, Eustasium, Walbertumque rexisse, eorumdem Monasteriorum scriptæ fundationes evincunt. de quibusdam quæ sub Walberti regimine contigere superiùs egimus, de aliis verò in hoc capitulo agemus breviter: licèt enim pauca, ut suprà vidimus, ante Walbertum extiterint Monachorum domicilia, paucissima verò supersint diplomata & editi libri quæ eorumdem fundationes sigillatim exponant, attamen reperiuntur nonnulla, quibus nostram confirmemus opinionem. Etenim Clotarius Rex in eo diplomate quod in confirmationem prædictorum Besuensi Monasterio ab Amalgario Duce collatorum edidit ex Valdaleni primi Besuensium Abbatis narratione primos fontis Besuæ Monachos sub Regula S. Benedicti & Columbani adunatos fuisse testatur. *Vvenerabilis vir Vvaldalenus Abbas*, inquit, *ad præsentiam nostram veniens gloriæ regni suggessit, quòd genitor suus Amalgarius & genitrix sua Aquilina quondam pro Dei amore Monasterium nuncupatum fontem Besuam in pago Attoariorum suo opere in honore S. Petri & Pauli ædifi-*

tom. 3. annal. ad ann. 663. n. 8. Spicil. tom.

rassent, & Monachos ibidem sub Regula S. Columbani seu beati Benedicti adunassent.

Neque mihi metuendum, ne qui Walbertum ab Eustasio aut Columbano institutis sejungunt, vitiatam aut adjunctione S. Benedicti nominis interpolatam hujuscemodi confirmationem opponant, cùm similes formulas admittant in variis Monasteriorum chartis, ex iisque suam opinionem tueantur, ut Walberti Cœnobia Benedictinis adjungant: præterquam quòd integritas & sinceritas auctoris Besuensis Chronici nullatenus patiantur, ut eum aut fuisse deceptum, aut posteros decipere voluisse credamus: siquidem omnia descripta diplomata, in Besuensi tabulario vidit. Et si Benedicti nomen addidisset eo animo ut crederent posteri, Besuense Cœnobium à primo sui conditu qui anno sexcentesimo contigit, contra rei veritatem Benedictinis legibus addictum fuisse, certè non dixisset initio Chronici, Amalgarium sub B. Columbani Regula Monachos adunasse, sed ibidem S. Benedicti nomen cum B. Columbani conjunxisset nomine, quò faciliùs ipsius opinio aliorum animos pervaderet. Sed è contrario vir minimè fucatus, simpliciter dixit primos Besuenses Monachos sub S. Columbani Regula vixisse, eo modo quo Cistercienses sub S. Bernardi institutis degere dicuntur. Et in describendo diplomate Benedicti nomen non duxit omittendum, ne contra historiæ leges ageret, quæ fidem desiderant integram: nullibi tamen sibi oppositus videri debet, quandoquidem Columbani Regula à Benedicti sejuncta à nullo unquam observata fuit.

Neque ab alio quopiam in idem Chronicon Benedicti nomen invectum fuit, cùm illud Lucas Dacherius ex autographo, ut ipsi videtur, in Bibliotheca regia servato descripserit, & alius codex quem Francorum Annalista præ manibus habuit nihil à regio diversum contineat, præter terminationem loci ubi data est charta.

In regio namque codice habetur actum Nemauso, in alio verò, actum Nemausa: quæ diversitatis nota apertè convincit, ex alio quàm è regio descriptum esse Annalistæ codicem, qui cùm in cæteris cum Dacheriano conveniat, dicendum restat, hos tres codices cæterosque omnes Benedicti nomen habuisse; nisi probaverint, aut exhibuerint alios qui nomine careant.

Hæc eadem veritas elici potest ex iis Regulis quæ in Jussano Monasterio viguere, triplicem enim Jussanis Monialibus Walberti tempore impositam agnoscunt, tunc videlicet, cùm Donati Regulam recepere. Neque quæstionem mihi moveant de nomine Regulæ, quam Donati fuisse ultro concedo. Quid enim refert quo nomine vocetur, dummodo inter nos constet hujuscemodi Regulam, ex Regulis SS. Benedicti, Columbani, atque Cæsarii in modum centonis componi, majoremque Benedictini instituti partem complecti, quod nullus negabit unquam, cùm ipsa ex aliorum Regulis à S. Donato collecta fuerit, & auctor vitæ S. Præjecti hanc eamdem Regulam virorum sanctorum Benedicti, Cæsarii & Columbani nominet. *Monasterium sanctarum virginum*, inquit, *suburbano præfatæ civitatis, cui Camelaria nomen inditum est, omni nisu atque conamine fabricare adorsus est, ex Regula duntaxat virorum sanctorum, id est, S. Benedicti, S. Cæsarii atque Columbani.* tom. 3. annal. ad an. 665. n. 7.

Utrum verò triplex illa Regula ab initio Jussani Monasterii Monialibus fuerit imposita, nobis est inquirendum, & quantum ad me attinet, hoc exploratum esse ex Donati præfatione conjicio. *Sæpius mihi injungitis*, inquit, Jussanas Moniales alloquens, *ut explorata S. Cæsarii Arelatensis Episcopi Regula quæ specialiùs Christi virginibus dedicata est, unà cum beatissimorum Benedicti quoque & Columbani Abbatum, ut puta quibusdam, ut ita dixerim, collectis in unum flosculis ad instar Enchiridii excerpere vobis vel coacervare deberem, & quæ specialiùs feminineo sexui custodienda competerent promulgarem, dicentes quod Regulæ prædictorum Patrum vobis minimè convenirent, cùm easdem viris potiùs, & nequaquam feminis edidissent. Et licèt S. Cæsarius propriè Christi ut estis virginibus Regulam dedicasset, vobis tamen ob immutationem loci in nonnullis conditionibus minimè conveniret. Ad hæc ergo implenda diu multumque renisus sum voluntati vestræ, non ut pervicaciter durus, sed mea conscius impossibilitate retentus, dum multorum in hac re minùs possibilitatem rei atque opportunitatem loci intelligentium judicium pertimesco, ne me temere reprehendant, cur de tantorum Patrum institutis audeam quidquam excipere vel mutare.....Germano tamen affectu....quod bonis vestris desideriis placuit, cunctoque sancto vestro Collegio inter septa istius Monasterii adunato suggestio flagitavit, ea quæ vobis expediunt, & loci opportunitas vel corporis possibilitas præstaret, & à norma recti dogmatis non discordant elegi pauca ex plurimis.* Quibus verbis conqueruntur Jussanæ Moniales, quòd sanctorum Cæsarii, Benedicti & Columbani Regulæ prout erant integræ, cùm pro ratione locorum, tum pro ratione sexus, pro quo fuerant editæ, sibi minimè convenirent: quapropter postu-

lant à Donato, ut ex tribus illis Regulis quid ipsis consentaneum, & conveniens esset excipiat, & in unum quasi corpus ad instar Enchiridii redigat: de mutanda verò, aut nova assumenda Regula ne unum quidem verbum loquuntur. Deterretur equidem S. Pontifex ab injuncto sibi opere exequendo, non quòd existimet eas à susceptis vitæ monasticæ institutis aberrare voluisse, cùm earum pia hac in re fuisse desideria dicat: sed quia solummodo timuit ne ipsi vitio verteretur, quòd sanctorum Benedicti, Columbani & Cæsarii Regulas ausus esset imminuere, quâcumque causâ id ageret.

Re quidem vera, Regulæ S. Benedicti tanta apud omnes fuit auctoritas, ut licèt quædam in ea reperiantur quæ minùs fœminis conveniant, unus tantùm repertus fuerit S. Donatus, qui eam resecaret, solæque fuerint inventæ Jussanæ Moniales, quæ id voluerint expetere. Licèt fortè Monialium cæteræ non plura ex prædicta Regula redegerint in praxim, quàm illa quadraginta tria integrâ Benedictinæ Regulæ capita, quæ à S. Donato excepta fuere; quæ non ideo dico, ut Jussanas Moniales, aut S. Donatum temeritatis arguam, cùm parum referat utrum integram, aut truncatam Regulam aliquis legat, dummodo ea omnia quæ observanda promisit diligentiùs exequatur: sed ut veram certamque rationem ostendam, propter quam tamdiu S. Donatus earum desideriis obstiterit.

Ut ut sit, ex verbis suprà relatis nullum illarurum arbitror, Bisuntinas Monachas unam aut duas tantùm ab initio conversionis Regulas servasse: aliàs non video qua ratione S. Donatus earum desideria pia dixisset, suamque ad immutanda earum vota dedisset operam.

Hic etiam inquiri posset, utrum S. Columbanus specialem Monialibus Regulam scripserit: sed hanc quæstionem negativè contra opinionem Cointii solvi posse non dubito, cùm suprà viderimus Jussanas Moniales dixisse, *Regulas prædictorum Patrum Benedicti & Columbani eis minimè convenire, cùm easdem viris potius & nequaquam fœminis edidissent.*

Quæ cùm ita sint, numquam, ut spero, dicturus est Francorum Annalista, S. Columbani, aut S. Cæsarii Moniales à Benedictinis diversas aliquando fuisse, nisi aliunde id certò didicerit, aut probaverit. Neque sibi satis esse putabit in posterum ad denegandam Benedicti Regulam, si more solito dixerit aliquas sub S. Columbani, aut Cæsarii legibus militasse, cùm certum sit Jussanum Monasterium sub Regula Columbani constructum, ut Jonas gravissimus auctor innuit, triplicem accepisse Regulam, quarum potior & præcipua fuit Benedictina, quæ ad nostra usque tempora in omnibus tam Columbani, quàm Cæsarii Monasteriis sola, obliteratis cæteris permanet.

Veniamus modò ad objectam tamdiu Columbani Regulam, quam multum à Benedictina RR. Patres Bollandus, Henschenius, Cointius, aliique discrepare putarunt, genusque vivendi à Benedictino diversum, novumque Monachorum Ordinem induxisse voluerunt.

De triplici Regulæ consideratione ejusque vocabuli significatione ex S. Benedicti Regula desumpta.

CAPUT XI.

Ex his omnibus qui Columbanum Benedictinum dixere, neminem esse existimo qui negaverit unquam sanctum virum Regulam edidisse, seu quod in idem recidit, statuta condidisse quæ in Benedictina Regula reperiri non possunt: at æquè eorum neminem reperiri arbitror qui non dixerit, eadem ipsa statuta eamdemque Columbani Regulam nihil Benedictinæ Regulæ oppositum, nihil contrarium prorsus habere, sed esse quasi appendicem ipsius, & additamentum. quam opinionem pro rei veritate habendam esse confido, quod ut exequar

Suppono ex S. Benedicto triplicem distinguendam esse Regulam, quarum prima à Doctorum ecclesiasticorum scriptis aut Sanctorum exemplis non distinguitur, sed ex ipsis componitur & constat. *Cæterùm,* inquit S. Benedictus ultimo Regulæ capite, *ad perfectionem qui tendit, sunt doctrinæ sanctorum Patrum, quarum observatio perducit hominem ad celsitudinem perfectionis: quæ enim pagina, aut quis sermo divinæ auctoritatis veteris aut novi Testamenti non est rectissima norma vitæ humanæ? aut quis liber sanctorum Catholicorum Patrum hoc non resonat, ut recto cursu perveniamus ad Creatorem nostrum;*

necnon

nenua & collationes Patrum, & instituta, & vita eorum, sed & Regula S. Patris nostri Basilii, quid aliud sunt, nisi bene viventium & obedientium Monachorum exempla & instrumenta virtutum?

Scio hic Regulam normamque vivendi largè sumi: attamen primus Regularum collector S. Benedictus Anianæ Abbas, Sanctorum scripta adeo pro Regulis habuit & habenda putavit, ut ex his tamquam ex veris propriéque dictis Regulis capita quædam suæ Regularum concordiæ inseruerit, videlicet ex Gregorio Nazianzeno, Hieronymo, Augustino, Beda, Cassiodoro, & ex actis S. Burgundofaræ, quæ in eadem Regularum concordia videre licet.

Regula sumitur secundo modo pro vera vivendi norma viris seu virginibus imposita, ad cujus præscriptum vitam dirigant, & ad quam servandam emisso voto se sacramento astringant & obligent, qualis est Regula S. Benedicti, Basilii, Francisci.

Tertio tandem Regula ex constitutionibus constat, institutis, declarationibus & hujuscemodi cæteris observationibus, quibus elucidatur & determinatur principalis Regula, aut certè nihil continet aliud, quàm specialem cujuslibet Monasterii observantiam, aut consuetudinem, quæ à Regula principali, aut ejus auctore non præscribitur, sed ab uniuscujusque Monasterii Abbate seu Decanis statuitur atque sancitur, qualis est illa Regula à Præpositis constituta, de qua S. Benedictus cap. 62. Regulæ suæ. *Qui Sacerdos*, inquit, *Regulam à Decanis vel Præpositis constitutam sibi servandam sciat, quòd si aliter præsumpserit, non ut Sacerdos, sed ut rebellis judicetur* Et cap. 23. *Si quis Frater in aliquo contrarius sanctæ Regulæ vel præceptis seniorum contemptor repertus fuerit*, &c. Iis enim præceptis, institutis, consuetudinibus, monitis quæ à senioribus, Decanis, Præpositis & Abbatibus feruntur atque traduntur, quæque in principali Regula præscripta non fuere, B. Benedictus Regulæ nomen imposuit.

Idem præstitit S. Hugo Cluniacensis Abbas, qui speciales consuetudines & constitutiones Regulas vocavit. *Has profectò*, inquit Hildebertus Cenomanensis Episcopus In Biblioth.
in vita S. Hugonis, *sub Regulis hujuscemodi vivere instituit, ut earum nulla vel rei ne-* Clun. col.
cessitate familiaris vel quolibet negotio conspectibus virorum afferretur, &c. Duplicem er- 420.
go in unoquoque Monasterio S. Benedictus Regulam agnoscit, primam à seipso omnibus præfixam, secundam à Decanis vel Præpositis constitutam. Primam cuilibet Novitiorum per ordinem vult esse legendam, ut sciat ad quid ingreditur, cuique dicendum jubet: *Ecce lex sub qua militare vis. si potes observare, ingredere; si non potes, liber discede.* Ad summum ne singularum partes fusiùs explicem, prima, præcipua ac principalis Regula ea est, quam solemni voto servandam profitemur. Secunda verò illa omnia complectitur atque definit, quæ à prima Regula indeterminata, Abbatum, Decanorum, vel Præpositorum arbitrio relicta fuere. Scit enim, ut opinor, is ipse cujus opinionem confuto, Regulam S. Benedicti non pro uno tantùm speciali Monasterio, sed pro multis editam, imo omnibus omnino per orbem universum ad vitam monasticam instituendam ab eodem sanctissimo Patre expositam fuisse: quamobrem eâ prudentiâ ac discretione decreta Regulæ temperavit, qua indifferenter ac promiscuè à quibusvis cujuscumque nationis hominibus in praxim redigi possent. unde multa Abbatum voluntati permittenda, & ab ipsis determinanda, ac definienda fuere. Quæ autem & quanta fuerint quæ hoc modo S. Benedictus indeterminata reliquit, longum esset recensere & tædii plenum; tria tantùm quæ magis ad propositum proponam.

Vestium numerum, colorem, pannique quo vestes conficiuntur, qualitatem præscribenda non censuit. *Vestimenta*, inquit, *secundùm locorum qualitatem ubi habitant,* Cap. 55. Reg
vel aëris temperiem dentur, quia in frigidis regionibus ampliùs indigetur, in calidis verò minùs. De quorum omnium colore, aut grossitudine non causentur Monachi. Enimverò adeo exactè ac dilucidè officium divinum descripsit, ut nihil in tota Regula fusiùs exposuerit, nihil magis sedulo voluerit observari: attamen quia diversæ nationes, diœceses, Monasteria diversa à se invicem officia divina legebant, quibus plurimùm erant addicti, nihil absolutè determinandum, sed in fine 18. cap. hæc verba subjungenda voluit: *Hoc præcipuè commonentes, ut si cui fortè hæc distributio psalmorum displicuerit, ordinet, si meliùs aliter judicaverit, dum omnimodis id attendatur, ut omni hebdomada Psalterium ex integro numero centum quinquaginta psalmorum psallatur*, quasi veritus esset vir piissimus, ne Abbates, aut Monachi vano seu ficto officii mutandi timore à suscipienda Regula abhorrerent.

Hac etiam de causa, ut arbitror, nihil de Monachorum tonsura statuit, licèt eam deferendam supponat; sciebat enim quanam animi tenacitate quidam Monachi usurpatum tonsuræ modum, seu pro genio gentis, seu pro consuetudine majorum servandum

curarent, quapropter singulari prudentia cavit, ne suscipiendæ Regulæ obicem iis gentibus apponeret.

Multis etiam Regulæ capitibus de pœnia delinquentibus imponendis, seu de correptione culparum egit; voluit tamen ipsum culparum modum a speciali cujusque Monasterii Abbate definiri. *Secundùm modum culpæ*, inquit, *excommunicationis vel disciplinæ debet extendi mensura, qui culparum modus in Abbatis pendeat judicio.* Ac si diceret Abbatis esse culpas qualificare, & modum ejs imponere, id est ejus judicio eas leves aut graves, graviores aut gravissimas habendas esse; quinimo licèt levibus æquè ac cæteris erratis certissimas pœnas constituerit, pœnarum tamen æquè ac culparum modum ut plurimùm Abbatibus determinandum reliquit. Quapropter sæpissime indeterminatè jubet, *ut adhibeatur correptio disciplinæ regularis*; & ut delinquentes *disciplinæ regulari subjaceant*, ut videre est in capitib. 32. 33. 54. 65. & 70. Quænam verò sit illa disciplina regularis, id est pœna regulariter delinquentibus constituta, nullatenus explicat: unde contingit istam regularem disciplinam, seu disciplinæ regularis correctionem variam esse, pro ratione nationum, & provinciarum diversarumque congregationum, seu pro voluntate Abbatum, à quorum nutu ex S. Benedicto pendet: idemque dicendum de vestium colore, numero psalmorum, deque officio divino dicendo. quæ cùm per se pateant, probatione non indigent, licèt alicujus Regulæ specialia auctoritate egeant, qua determinentur atque definiantur.

Dixi superiùs Regulam secundo modo acceptam eam esse ad cujus observationem ex voto tenemur, quod non ea mente à me dictum fuit, quasi voluerim Regulam tertio modo acceptam obligare neminem: sed quia ad illam primariò, secundariò verò & consequentiâ quâdam ad istam observandam sacramento astringimur, quam ob causam hujuscemodi Regulæ transgressores S. Benedictus ut rebelles judicandos esse decernit. Eodem etiam sacramento multoties ad utramque Regulam tenentur Monachi & Abbates, ut videre est in duplici Abbatum Cluniacensium electione, Maïoli scilicet & Odilonis, quarum in prima hæc habentur: *Quapropter ego Haymardus S. Petri Cluniacensis* (tom. 6. Spicil. p. 480.) *Abbas indignus, cum omnibus Patribus meis, filiis, & conservis . . . Maïolum religiosum eligimus & Abbatem esse decernimus, ne insolentiâ nostra infirmitatis Ordo deterescat: & sicut Cluniacense Monasterium Domino auctore à Guillelmo fundatum, nomine principis Apostolorum sacratum, privilegiis Romanæ sedis insignitum, regalibus præceptis confirmatum, à reverendis quoque Abbatibus domno Bernone & Odone ordinatum constat: ita cum omnibus Abbatiis, locis & cellis, ubi ubi eorum vel nostro tempore acquisitis, prædicto Fratri ordinandum tradimus, atque tam ad ordinem servandum secundùm B. Benedictum, & instituta Patrum nostrorum, quàm ad res disponendas sub omni integritate, propitia Divinitate, vinculis obedientiæ astringimus.*

In secunda verò electione eadem ad verbum habentur, ex qua tamen hæc iterum describere necessarium duxi. *Ita Cluniacense Monasterium cum omnibus Abbatiis . . .* (Ibid. p. 485.) *prædicto Patri . . . Odiloni ordinandum tradimus, atque tam ad ordinem servandum secundùm S. Benedictum, & instituta Patrum nostrorum, quàm ad res disponendas vinculis obedientiæ adstringimus.* Ex quibus constare certum est, Abbates Cluniacenses cùm ad Regulam B. Benedicti, tum ad instituta majorum, Bernonis scilicet & Odonis, id est ad primariam & secundariam servandam Regulam obedientiæ vinculis astrictos fuisse.

Sancti Columbani Regula Benedictinæ supplementum.

CAPUT XII.

COLUMBANI Regulam alterius cujusdam Regulæ appendicem esse asserendum non dubito, & ex ipso Columbano probandum assumo: duplicis namque Regulæ in Pœnitentiali meminit, nempe sui ipsius cùm ait: *Si quis contradicit mandatum aut* (num. 21.) *Regulam frangit, duos dies, unum paxematium.* Alterius verò quam principalem nominat his verbis definit: *Qui transgreditur Regulam jussionis vel disciplinæ generalis, maneat expulsus sine cibo, & in crastino recipiatur.* Quænam est enim illa Regula jussionis vel disciplinæ generalis, præter eam principalem ac primariam Regulam de qua secundo loco egimus, quam ab alia distinguendam esse, cùm ex ipsis terminis, tum ex ipsa inflicta pœna pro utriusque transgressione dignoscitur: aliam ergo habuit Regulam quam observaret, præter eam quam ipse condiderat.

Præterea alia quædam Regula principalis, primaria aut potiùs magistra, ut eam vocat S. Benedictus, S. Columbano ad sui ipsius Monasterii constitutionem & directionem plenè necessaria fuit: cùm propria ipsius Regula nihil quod verè propriéque dictam Regulam sapiat, continere videatur, si ea quæ ad divinum officium celebrandum, & ad definiendas pœnitentias pertinent, ab eadem secluseris: seu quod in idem recidit, nihil continet quod Regulæ nomen mereatur, & ad Regulam intrinsecè & essentialiter constituendam sufficiat, præter Cursum divini officii & pœnitentialem librum, id est præter ea quæ S. Benedictus indeterminata & indefinita reliquit.

Nihil enim habet de suscipiendis ad professionem Monachis, nec de votis edendis, quibus monastica vita & disciplina constituitur; nihil de exercitiis Monachorum, quibus omnes Regulæ à se invicem differunt; nihil de pueris in Monasterium admittendis; de Præpositis verò, Decanis, Cellerariis, cæterisque officialibus eligendis ac nominandis ne unum quidem verbum; de labore manuum, de observatione silentii, de lectione divina, quibusnam horis, quantoque temporis spatio observari debeant, nihil omnino; de alimentorum & vestimentorum ratione, de susceptione hospitum, de coquinæ administratione ferè nihil; de electione Abbatis, deque ipsius Abbatis eligendi dotibus ubique tacet. Uno verbo si à Columbani Regula caput septimum de Cursu psalmorum & Pœnitentialem auferas, nihil prorsus remanebit quod propriam Monachorum Regulam redoleat. Cætera namque Regulæ capita hortatorio modo composita sunt, non decretorio, multùque magis ad primam Regulam seu primo modo sumptam pertinent, quàm ad secundam, & tertiam; quod ex consideratione & inspectione septimi capitis non modò conjici, sed & certò sciri potest.

Agitur eo capite de cibo & potu, nullumque extat in tota Columbani Regula quod tantam vim legis habere videatur, si prima ipsius capitis verba consideres; ab his enim incipit: *Cibus sit vilis ac vespertinus Monachorum, satietatem fugiens aut potus ebrietatem, ut & sustineat, & non noceat, olera, legumina, farina aquis mixta, cum parvo panis paximatio, ne venter oneretur, aut mens suffocetur.* Quis hæc legendo non sibi in mentem reducat Scotos Monachos & Landevenecenses, *quibus potus constabat ex aqua plurima, & aliquibus malorum agrestium succis, qui nullum uvæ liquorem, nec mellis, nec lactis, nec cervisiæ sumebant?* Quis etiam non firmiter credat, olera solùm & legumina & farinam aquis mixtam, non lacte, utpote prohibito, id est insulsissimam pultem in cibum Monachis à S. Columbano fuisse concessa? *Ex vita S. Vvinvaloei in præf. Sæc. 1. Bened. pag. 35.*

At nemo nescit S. Columbanum ejusque discipulos piscibus vesci solitos, retia ad piscandum habuisse, ut in ipsius Columbani vita n. 18. & 19. Jonas testatur. quis eos vinum siceramque adhibuisse nescit, ex ipsius vitæ n. 26. & 25. Quapropter Columbanos nec Scotorum tenuisse Regulam, nec ad omnia quæ in propria continebantur Regula se obligasse dicendus est. Etenim Scotica nimis rigida est, ut vult auctor vitæ S. Winvaloei; Columbani verò Regula pro maxima parte hortatoria est & suasoria, non præscriptiva aut legislativa.

Initio finem capitis jungamus, & ex ipsius conclusione assertionem nostram iterum firmemus. *Ergo*, inquit S. Columbanus, *quotidie jejunandum est, sicut quotidie orandum est, quotidie est laborandum, quotidie est legendum.* Ex his inferamus ex Columbani mente & Regulæ præscripto diebus dominicis & aliis præcipuis Ecclesiæ solemnitatibus jejunandum esse & laborandum, quod à Columbani mente abhorrere certum videtur. Non ergo his omnibus capitibus Columbanus condit Regulam propriè dictam, sed ad obedientiam, silentium, sobrietatem, paupertatem, humilitatem & castitatem hortatur; nihil de his virtutibus quoad ipsum usum & exercitium determinatè jubendo aut statuendo: quamobrem in Annalibus ecclesiasticis Francorum sola capita quæ de Cursu psalmorum & de pœnitentiis agunt, notis illustrata videmus.

Eadem principalis assertio auctoritate Emmonis Senonensis Episcopi aliorumque probatur & asseritur, ex quo perspicuum fiat & apertum, Benedictinam Regulam nulla cum alia conjunctam, sed tantummodo modificatam in Luxoviensi Monasterio observatam fuisse, & consequenter Columbani Regulam non esse propriè dictam, & principalem Regulam, sed Benedictinæ additamentum & appendicem. *Sancto igitur amore succensi*, inquit Emmo, *Monachi sancti Petri Vivi Senonensis, sub Regula sancti Benedicti & modo Luxoviensis Monasterii devota mente & integra devotione desiderant consistere.* Eodem sensu loquitur Drauscio Suessionensis Episcopus in privilegio Suessionensibus Monialibus dato, de quo suprà. *Hoc privilegium*, inquit, *sribuendum indulsimus, quo .·.·. ut infra Monasterium virgines & castæ debeant, Domino militare secundùm Regulam S. Benedicti, & ad modum Luxoviensis Monasterii, quod* *tom. 2. Spicil.*

*d ij

beatus Columbanus tenuit, Regulam ad perfectionem animarum valeant in omnibus custodire .·.·. Eadem habet Bladegesilus Parisiensis Archidiaconus in fundatione Fossatensis Monasterii. *Quatinus*, inquit, *ipsi servi Dei omnesque successores eorum, ut prædiximus, ibidem sub Regula S. Benedicti ad modum & similitudinem Luxoviensis Monasterii Domino Christo valeant famulari* .·.·. Eadem etiam mente suum testamentum S. Eligius scripsit ad annum 632. *Cessum esse volo*, inquit, *ac de meo jure in vestro dominio transfundo, hoc est supradictum agrum Solemniacense: ea tamen conditione interposita, ut vos & successores vestri tramitem religionis sanctissimorum virorum Luxoviensis Monasterii consequamini.*

Hac quadruplici auctoritate, quasi quadruplici funiculo ligata, &, ut ita dicam, conclusa Annalium auctoris opinione manifestum est, Benedictinam Regulam à fundato Luxoviensi Monasterio in eodem observatam fuisse, neque eodem loco Columbani Regulam apud Luxovienses Monachos fuisse, quin Benedictinam, nec ex æquo utramque eis impositam, solamque Benedicti Regulam Columbani institutis modificatam, ab iisdem ad observandum assumptam; eamdemque Solemniacensi, Fossatensi, Suessionensi, & Senonensi Monasteriis simili modo præscriptam & imperatam. Hoc præ se ferunt chartarum, privilegiorum & testamentorum formulæ: *Ut vos & successores vestri tramitem religionis sanctissimorum virorum Luxoviensis Monasterii consequamini* .·.·. *sub Regula S. Benedicti & in modum Luxoviensis Monasterii deliberant consistere* .·.·. *sub Regula S. Benedicti ad modum & similitudinem Luxoviensis Monasterii Domino Christo valeant famulari* .·.·. *ad modum Luxoviensis Monasterii, quod B. Columbanus tenuit, Regulam ad perfectionem animarum valeant in omnibus custodire* .·.·. Qui modus is ipse est quem Columbanus invexit, ut ex Suessionensi privilegio patet.

His verò omnibus formulis id unum significatur, Monasteria, videlicet Solemniacense, Fossatense, Senonense & Suessionense, Regulam S. Benedicti ad modum Luxoviensis Monasterii, seu juxta modum eidem à B. Columbano impositum, servandam suscepisse.

Satisfit duabus adversariorum objectionibus.

CAPUT XIII.

QUÆRITUR primò cur & quomodo Columbani statuta Regulæ nomen induerint. Respondeo primò, ex ipsa B. Benedicti Regula hoc ipsis nomen deberi, ut suprà notatum est, cùm S. Benedictus Decanorum & Præpositorum præceptis Regulæ nomen indiderit, eaque Regulæ appellatione, ut ita dicam, vestierit. Secundò, minimè mirum videri debet Columbani statuta Regulæ nomine vocata & appellata, cùm diversitas constitutionum, & regularium observantiarum, diversorum Cœnobiorum sub eadem Regula consistentium, etiam diversitatem Ordinum induxerit, ut inductione patet; alius est enim Cluniacensis Ordo à Cisterciensi, & uterque ab Ordine Tyronensi aut Majoris Monasterii differt, non diversarum Regularum principalium oppositione, sed constitutionum & statutorum circa eamdem Regulam editorum diversitate: unde nec etiam mirum videri debet, si fortè aliqua Monasteria sub Regula Columbani fundata & instituta fuere, nulla B. Benedicti mentione facta, (quod utrum contigerit aliquando nescio) cum idipsum in his omnibus Ordinibus contigerit. cujus rei unum aut alterum exemplum apponam. *Habuimus*, (inquit Willelmus de Varenna in fundatione Prioratus de Leuves in Anglia) *in proposito & voluntate per consilium domni Lanfranci Archiepiscopi, ego & uxor mea, quod faceremus aliquam domum Religionis; tunc visum fuit nobis quod de nullo alio Ordine tam libenter quàm de Cluniaco eam facere vellemus, & ideo misimus & requisivimus à domno Hugone*, &c. .·.·. Et in fundatione Pullæ Ordinis Tyronensis apud eumdem Renerium: *Sciant universi, quòd ego Adam de Rupe, divina confidens renumeratione, pro sancta Ecclesiæ exaltatione Monasterium in terra mea de Pulla dedi & concessi, & hac præsenti charta confirmavi Deo & S. Mariæ & S. Budoco & Monachis de Ordine Tyronensi ibidem Deo servientibus unam carrucatam.* quasi supponerent pii illi fundatores diversos & propriè dictos Ordines fuisse in Monasteriis Cluniacensi & Tyronensi, eadem pene quæ superiùs S. Eligius, Dadoscio, Emmo de Luxoviensi Monasterio dixere. In Andrensi Chronico de Majori Monasterio dictum legimus. *Interea Comes* (inquit auctor Chronici) *sicut jampridem in*

Apud Renerium in appendice pag. 59.

pag. 206.

animo conceperat, cum Ingelranno domino Leliriensi & quibusdam Flandriæ proceribus ad S. Jacobum iter arripuit: ad Carrofense Cœnobium tunc temporis religiosum, & ad usus & consuetudines Majoris Monasterii reformatum casu fortuito divertit. Spicil. tom. 9. pag. 341.

Scimus omnes, Richardum Virdunensem Benedictinum Monachum ejusdemque Ordinis reformatorem fuisse: attamen ita de eo Chronici Lobiensis continuator loquitur, ac si ipse novam condidisset Regulam: *Tanta siquidem*, inquit, *fuisse auctoritatis dignoscitur, ut totius pene Lotharingiæ Monasteria ejus instituta pro lege servaverint, & servanda posteris per succedentia tempora tradiderint.* Spicil. tom. 8. pag. 593.

Quid ergo mirum si in chartis quorumdam Monasteriorum habeatur ea fundata fuisse sub Regula S. Columbani, tacito suppressoque S. Benedicti nomine, quod, ut dixi, me vidisse non memini, cùm videamus certoque sciamus fundata fuisse Monasteria sub diversis variorum Cœnobiorum Ordinibus, innominatâ Benedictinâ Regulâ, licèt eadem Monasteria ex ejusdem Regulæ præscripto regerentur.

Vera tamen ratio, ob quam specialia cujuslibet Monasterii instituta Regulæ nomine vestita fuere, ab ipsorum statutorum natura petenda fuit: cùm enim monasticæ Regulæ officium præstent, vimque legis habeant ad continendos & dirigendos Monachos, qui non solùm ad Regulam principalem, sed ad specialia statuta servanda tenentur, nullus mirari debet, quòd eadem instituta Regulæ nomen acceperint, & hactenus servent.

Opponunt secundò adversarii, S. Columbanum in Galliam venisse antequam Benedictinæ leges Hybernis Monachis essent impositæ, & consequenter inferunt eundem Sanctum Benedictinæ Regulæ non fuisse deditum, priusquam Gallias adiret. Neque constare dicunt, an sancti Benedicti instituta postea receperit, cùm novam ipse condiderit Regulam.

Respondeo primò, satis non esse si dixerint, aut etiam probaverint doctissimi viri, Monachos Hybernos generaliter Benedictinos non fuisse, antequam S. Columbanus patriam effugeret, nisi etiam manifestum faciant, nullos tunc temporis Hybernos sub S. Benedicti legibus militasse, quod facient numquam.

Respondeo secundò, idipsum S. Columbanum præstare potuisse quod de sancto Disibodo sancta Hildegardis narrat, qui cùm in Germaniam eodem peregrinandi, & fidei promovendæ studio pervenisset, Regulam S. Benedicti amplexus, Monasterium Benedictinis adscribendum condidit, ut videre est apud S. Hildegardem in ejus vita ab eadem S. Hildegarde composita.

Respondeo tertiò, sanctum Columbanum aut Benedictinum fuisse in Hybernia, aut statim atque in Galliam appulit, Benedictinam Regulam servandam accepisse: aut enim Scoticâ, aut sui ipsius, aut saltem Benedictinâ Regulâ vixit in Gallia; ex his enim quæ suprà fusiùs disputavimus, & quæ etiam dicturi sumus capite sequenti, saltem hoc concedendum existimo, S. Columbanum Benedictinam vivendi formam secutum fuisse, modò constet eum nec Scotica, nec sui ipsius instituta servasse.

At ex ipsius vita manifestum evadit, eum nec Scoticam Regulam habuisse, nec Scotorum Monachorum vivendi modum tenuisse, cùm Scoti Monachi, quique eos imitabantur, usum vini, siceræ, mellis, & lactis prorsus ignorarent, *& potus eis constaret ex aqua plurima, & malorum agrestium succis*, ut ex Landevenecensibus, & Fuldensibus Monachis & S. Bonifacio Germanorum Apostolo paret; & ex Columbani Regula, paximatius panis, & farina aquis mixta eisdem præberetur in cibum. At Columbanus ejusque discipuli cùm Hyberni, tum Galli vinum siceramque in potum, pisces cæteraque id generis in cibum habuere, ut suprà diximus: quam ob causam dicendum reor, nec Columbanum, nec ejus discipulos unquam Scoticè in Galliis vixisse, neque septimum Colombani Regulæ caput servasse. Cap. 7.

Præterea neque Columbani Regula eis potuit imponi, cùm ipsemet Columbanus per quadraginta annos, aut ampliùs in Burgundia moratus fuerit, antequam propriam scriberet Regulam. Nam primò Anagratense Monasterium condidit, Monachosque tanto numero collegit, ut Loxoviense Monasterium ad eos excipiendos fuerit ædificandum. Quo iterum tanta hominum multitudo ad conversionem confluxit, ut, sicut Jonas habet, *beatus Columbanus cernens undique ad pœnitentiæ medicamenta plebes concurrere, & unius Cœnobii septa tantam conversantium cohortem absque difficultate non tenere, quamvis mente una & corde uno, tamen conversationi tantæ multitudinis incongruum, alium experimento locum quærit, quem aquarum irriguitas adornabat, cui Fontanas locum indidit. His ergo in locis* Anagratensi, Luxovio, & Fontanensi, *Monachorum plebibus constitutis . . . Regulam quam tenerent Spiritu sancto repletus condidit.*

Tria ergo maxima Monasteria Columbanus construxit, & numerosas Monachorum plebes adunavit, antequam Regulam conderet. Ex quo conjici datur eandem Regulam scripsisse, uno aut altero, aut saltem paucis annis, antequam ejiceretur ex Gallia: vix enim intra quadraginta quinque annos tanta Monasteria successivè construi, atque Monachis repleri potuere, cùm per duos ac viginti annos ipsemet Columbanus in colligendis Monachis ad Anagratensem eremum secum inhabitandam laboraverit, ut volunt novissimi Francorum Annales. *In priori solitudine*, inquiunt, *vixit Columbanus annis duobus ac viginti*, donec anno Christi quingentesimo nonagesimo Luxovium perrexit. Neque enim fas est credere breviori tempore Columbanum, reliqua duo, Luxoviense scilicet & Fontanense Monasteria condidisse, eaque Monachis tanto numero explevisse, ut laudem perennem ab ipso institutam, strenuè pieque peregerint.

Quamobrem cùm S. Columbanus per illos viginti quinque aut circiter annos Monachis præfuerit, ut nec Scoticâ, nec sui ipsius Regulâ eos fuerit moderatus, quis dubitet eum ab initio sibi suisque discipulis Benedictinam accepisse Regulam, & constructis demum Monasteriis specialia eis instituta sub Regulæ nomine tradidisse?

His elucidatis ad enumerationem statutorum quæ Benedictinæ Regulæ Columbanus addidit, veniamus. Ipsa eadem esse arbitror quæ citato capite de Cursu psalmorum & pœnitentiali libro, quem Regulam statutorum vocant, contineri diximus, quæque ad Officium divinum celebrandum, & ad errata punienda spectant.

Utrumque probatur primò auctoritate S. Eligii, qui in suo testamento specialiter jubet, ut divinum Officium modò à Columbano præscripto observetur, atque celebretur. *Obtestor*, inquit, *ut Regulam suprà dictorum Patrum quam in sæpe memorato Monasterio Luxoviensi tenent, omni custodia teneatis, & ad placandam iram furoris Domini assiduè impendatis*: quæ adusque tempus Orderici Vitalis in omnibus S. Columbani
Lib. 8. hist. Monasteriis observata fuere, ut ipse refert. *Ab ipso siquidem Columbano*, inquit, *& formam orationum pro cunctis ordinibus, qui in Ecclesia Dei sunt, nigredinem vestium aliasque observationes sumpserunt, quas pro religione & honestate ipsius tenuerunt, & sequaces eorum usque in hodiernum diem.*

Verum est equidem Ordericum credidisse S. Columbanum sua sola lege suaque Regula, non Benedictina vixisse, ejusque solummodo discipulos Eustasium, Agilum, Faronem, Audomarum & Philibertum *sancti normam suscepisse Benedicti*. Sed cùm hæc ipsius opinio ea errore contigerit, eo quòd, ut ipse refert, Columbanum sancti Benedicti æqualem fuisse, & S. Maurum Columbano mortuo in Galliam accessisse crediderit; quis dubitet Ordericum, Columbanum æquè ac cæteros ejus discipulos S. Benedicti leges suscepisse ultro fuisse dicturum, si S. Columbanum in Gallias sub extremis S. Mauri diebus, aut certè post ejus obitum advenisse novisset? qui cùm S. Benedicti Regulam in Columbani, & ipsius discipulorum Monasteriis observatam videret, statim intulit Eustasium & alios eandem à S. Mauro Regulam suscepisse, hoc ipsum de sancto Columbano illaturus, si hoc sibi per tempus licuisse putasset, præsertim cùm eadem omnia quæ ex S. Columbani Regula in observationem veniunt, in Columbani Monasteriis unà cum S. Benedicti Regula servata viderit.

Per alias autem observationes, Ordericum eas intellexisse existimo quæ in Pœnitentiali leguntur, ex quo ferè solo sanctus Donatus tamquam ex propriè dicta Regula duodecim capita suæ Regulæ attexuit, iis omnibus quæ in superiori Regula continentur omissis, excepto secundo capitulo, ex quo quadragesimum nonum ipsius Donati Regulæ caput confectum est, additis quibusdam ex Pœnitentiali, & ex Regula S. Benedicti verbis, ut vim legis, & veræ Regulæ robur obtineret. Cætera verò omnia tam Columbanus, quàm ipsius discipuli ab ipsa S. Benedicti Regula quam professi fuerant, mutuati fuere.

S. Benedicti legibus à S. Mauro aliisque promulgatis, pleraque alia Galliæ Monasteria auscultasse, antequam Columbanus Anagratensem eremum incoleret.

CAPUT XIV.

OMNIBUS Columbani Monasteriis ab anno quingentesimo sexagesimo octavo, qui Anagratensis Monasterii initia secundo Annalium tomo locata fuere, Benedictinorum Ordini assertis atque vendicatis, nulla, ut spero, per eadem tempora ab eodem Ordine Monasteria sejungent adversarii nostri, cùm iisdem ut plurimum argumentis omnia quæ tunc extabant Monasteria ejusdem Ordinis fuisse, & eamdem sanctam sanctorumque Patrum Regulam coluisse cumulatè probaverim, quod probationis genus ad anteriora tempora extendi debet. Non enim sanctorum Patrum Regulam, aut Regulam sanctam Columbanus in Cœnobia Gallica primus invexit, sed eamdem jam à multo tempore inductam reperit, ut suprà notavimus ex Audoeno, qui omnes Monachos Columbano anteriores eidem Regulæ deditos scribit. Quamobrem cum S. Odilone nobis iterùm dicendum, & generaliter asserendum, quòd *post transitum piissimi Patris Benedicti, per B. Maurum omnis pene Gallia ejus institutionis & Religionis suscepit exordium.* Nullos enim ab eo tempore Monachos novimus, qui Benedictinâ doctrinâ non fuerint instituti; nec alios fuisse concedemus, nisi certis argumentis nobis alios fuisse manifestum fecerint, aliasque Regulas fuisse probaverint, quæ à Gallis Monachis fuerint observatæ.

In vita S. Maioli in Biblioth. Cluniac. c. 281.

Cur verò omnem pene Galliam, non omnem prorsus Galliam S. Benedicti institutionis exordia suscepisse dixerit, nemini mirum videri debet; hac enim exceptione ac limitatione pauca quædam Monasteria Gallica quæ intra limites provinciarum Ariana hæresi infectarum extabant, aut certis quibusdam ritibus ab Ecclesia Romana dissidebant, à Benedictinæ Regulæ prompta susceptione exclusa voluit, ut optimè notat Menardus noster.

In Martyrologium Bened. pag. 833.

Cùm verò cætera Cœnobia, tum quæ à sancti Mauri in Gallias adventu erecta fuere; tum etiam quæ ab antiquis temporibus fuerant ædificata, Benedictina videamus: quis priora semper Benedictina; posteriora verò ab eodem sancti Mauri in Franciam accessu Benedictinis institutis addicta negare potest? cùm id doceat sancti Odonis auctoritas, id contigisse supponat Audoenus, & omnia quæ ad celerem cujuscumque Regulæ susceptionem conducere possunt, Benedictinæ Regulæ conveniant? Videlicet ejusdem Regulæ excellentia & necessitas; auctoris ipsius Regulæ sanctitas, miracula, celebre nomen, discipulorum eximiæ virtutes, Principum favor, eorumque in eandem Regulam, & ejus alumnos singulare studium, de quibus si singillatim loqui necesse esset, quis dicendi finis? Quapropter in his probandis nullatenus immorabor; sancti enim Benedicti sanctique Mauri ipsius discipuli merita nemini ignota videntur, Regulæ verò excellentiam iis laudibus efferunt Concilia, summi Pontifices, Reges, atque Doctores, quibus nulla hactenus decorata fuit. Cujus speciale æternumque præconium commendatioque ejusdem Regulæ versioni Gallicæ præfixa videri potest.

Sciunt etiam qui vitam S. Mauri per Faustum compositam legère, quanto studio quantâque benevolentiâ S. Maurum sanctique Benedicti Regulam Theodebertus & Clotarius Galliarum Reges complexi fuerint. *Deprecare illos*, S. Maurum & socios ejus, inquit Theodebertus Rex Florum alloquens, *ut pro nobis ac liberis nostris populoque totius regni à Deo nobis collati, ipsius assiduè implorare dignentur misericordiam: paratissimos enim nos atque promptissimos in omni suo invenient obsequio, si formam hujus religionis ita ab eis observari compererimus, sicut jam fama vulgante ab eorum Magistro arduè satis eam traditam audivimus, nec nostra juxta voluntatem, & consilium suum regia loco illi deerit largitas.* Et inferiùs: *Tunc B. Maurum petiit, ut Fratres eum in suam recipere dignarentur societatem, & nomen ejus inter sua scribere nomina, & filium Theodebaldum sancto viro, ac Fratribus commendabat attentiùs, præcipiens ipsi, ut semper devotus erga locum illum esset, ac in omnibus sanctæ illi congregationi adjutor ac defensor existeret.*

Faustus in actis sancti Mauri n. 4. Sæc. 1. Bened.

num. 51.

Clotarius verò *auditâ famâ beati Mauri, frequenter eum ad se evocans, ejus sapien-* *num. 60.*

limum, quod ipsemet Annalium auctor suo ipsius experimento mox deprehender.

Qua namque ratione conqueri poterit, si dixero eum ut Criticis quibusdam placeret, quibus ut plurimùm scribit, S. Leobardum S. Columbani discipulum finxisse, & ex Benedictinorum albo erasisse, cùm aliquid commercii, aut familiaritatis inter Leobardum & Columbanum, aut ipsius discipulos intercessisse probare non possit. *Sanè Leobardus*, inquit, *ut hæc temporum ratio docet, in monasticis disciplinis usus est Magistro, non quidem S. Benedicto, qui pridem in Italia decesserat, sed Columbano, qui cum sociis in loco cui nomen Anagrates, in Vosago monte à multis annis degebat, & Cellam circa hunc annum quingentesimum octuagesimum sextum condidit* Probet ergo Leobardum in S. Columbani familiaritatem venisse, aut saltem eum invisisse, antequam concludat eum fuisse Columbani discipulum. Quod difficillimè aut nullo modo exequetur, si vera sit R. Patris D. Joannis Mabillon opinio, qua S. Columbanum anno tantùm quingentesimo nonagesimo in Gallias advenisse tenet, multisque probat: hoc enim posito non solùm S. Leobardus S. Columbanum non adiit ut Monasticem edisceret, sed nec adire potuit, cùm anno quingentesimo octuagesimo sexto nondum Columbanus Anagratensem eremum incoleret, sed in Monasterio Benchor sub obedientiæ jugo vitam ageret monasticam, Leobardus verò Cellam eodem anno ædificaret. Eodem modo eodemque jure affirmare possum Annalistam iterum finxisse S. Rodingum in Bellilocense, sanctumque Wandelinum in Theologicense Monasterium Agaunensium invexisse Regulam. Cùm enim nullo modo probet sanctum Wandelinum Theologiensem, & Rodingum Bellilocensem Abbates, Agaunenses Monachos adiisse, ut Agaunensium normam in Theologiensem, aut Bellilocensem agrum afferrent, gratis eosdem SS. Patres Wandelinum, & Rodingum Agaunensium Regulam servasse finxit, quod ex ejus principiis clarè, ut mihi videtur, deduco.

tom. 2. ann. ad ann. 586. n. 42.

Videamus tamen quibus rationibus suam opinionem de Sanctis Wandelino & Rodingo fulciat. Retulerat Menardus noster ex antiquo vitæ S. Rodingi codice, eum in Bellilocensi Monasterio Regulam S. Benedicti, quam in Cœnobio Theologiensi didicerat, servari voluisse, quam assertionem seu potiùs relationem sic refutat: *At cùm Regula*, inquit, *quam Rodingus in Cœnobio Bellilocensi custodiendam præcepit, nec alia censenda sit ab ea, quam prius in Monasterio Theologiensi didicerat; ut e Monachis Theologiensibus, sic & Bellilocensibus normam Agaunensium præscriptam existimamus. Huic opinioni non parum favet primarium templum, ut apud Agaunum, sic etiam apud Tabulenum, & apud Bellum-locum Deo in honorem S. Mauritii sociorumque Martyrum dedicatum.* Et alibi: *Nullum in antiquis historiis occurrit argumentum, quo tum Ordini Benedictino Abbates Tabulenses adscribas; immò cùm B. Vandelinus Tabulense Monasterium in honorem S. Mauritii construxerit, Agaunensium Monachorum normam secutus videtur.*

3. Annal. tom. ad ann. 642. n. 48.

tom. 2. ann. ad ann. 632. n. 13.

Quàm varia, quàm nova ratiocinandi, refellendi & statuendi genera novus Annalium conditor invenit, ut novas quas etiam adinvenit opiniones posteritati consignet! Antiqui auctores, graves, ætate, antiquitate & dignitate reverendi; veteres etiam, annosi & antiquissimis characteribus notati codices, nihil omnino Benedictinis Monachis prosunt ad firmandam à Patribus suis acceptam traditionem de Regula in unoquoque Monasterio ab initio servata; & satis erit adversario nostro ad contrariam inducendam opinionem, si à simili templorum denominatione, quasi demonstratione quadam, diversorum Monasteriorum Monachos ejusdem instituti fuisse probaverit. *Cum B. Vandelinus Tabulense Monasterium in honorem S. Mauritii construxerit, Agaunensium Monachorum normam secutus videtur.* Quâ viâ si ulteriùs processerit, nihil ipsi erit probatu difficile: nullius enim veritatis fundamentum non penitus evellet, si præconceptis opinionibus obesse videatur. Sed fortè plus ipsi, quàm putat, ejus ratiocinandi methodus oberit.

Eadem facilitate, iisdem argumentis quibus suprà R. Patrem usum vidimus, omnia Monasteria quæ ab anno quingentesimo quinquagesimo sunt ædificata, quorum primaria templa S. Petro dicata fuere, Benedictinis annumeranda probabo, cùm Glannafoliensis Cœnobii primarium templum S. Petri nomen referat. *Major Ecclesia*, inquit Faustus in vita S. Mauri, *in quam Fratres tam ad diurnum, quàm ad nocturnum conveniebant Officium, consecrata est in honorem S. Petri Apostolorum principis.* Qua ratione Monasteria Luxoviense, Cabilonense, Corbeiense, Gemmeticense, pleraque alia Benedictinis annumerabuntur. Sed in his argumentandi næniis diutius immorari non licet.

Sæc. 1. Bened. vita num. 42.

Quæterem tamen, ordenam conjiciat S. Junianum Glannafolium nunquam adiisse? nisi ex eo quòd Wlfinus Boëtius, qui solus Juniani acta posteritati mandavit, de

*e

hac professione non est loquutus. Quasi verò singulas Juniani actiones Boëtius scripserit. Eadem ratione concludere potest, nullam Regulam professum esse Junianum, nullumque Monasticem docuisse, cùm nullum locum adiisse referatur, unde qualemcumque Regulam in agrum Pictaviensem inferret.

Cæterùm, ut dixi, Wulfinus Boëtius non singulas Juniani actiones, sed acta tantummodò miraculosa describenda suscepit, ut videre est in ipsius vitæ prologo. *Quia*, inquit, *tua me sanctitas, Abba Godolene, cogit ut tibi insignia miraculorum gesta tanti viri qua possim oratione scriptitando explicem.* Quod & aliis scriptoribus contigit, qui maximam partem eorum quæ Sancti fecêre silentio prætermittunt, ut miracula narrent. Quod plerique illius ætatis auctores imitati fuere, ex quorum silentio nulla proinde veritas erui potest, multoque minùs ex eodem silentio in iis quæ conceptis verbis referunt, falsitatis possunt argui. Secundò, responderi potest, Benedicti Regulam Junianum didicisse eo ipso tempore, quo Monasticem fuit professus, tunc videlicet cùm ex eodem auctore primò adolevit. *Cùm ex pueritia in adolescentiam transiisset*, inquit, *comam ex cultu Religionis deposuit.* Si ergo quæratur ubi Benedictinam Regulam didicit, respondendum eodem loci id contigisse, ubi ipsam Junianus comam capitis deposuisse refertur.

1. Sæcul. Benedict. p. 307.

Neque sibi quisquam jure persuadere potest, omnes omnino Monachos Gallos à solo Mauro Regulam sumpsisse, licèt eosdem ut plurimùm sanctus ille Benedicti discipulus docuerit. Reperiuntur namque alii qui eamdem Regulam ex Italia in Gallias detulerunt; quos inter numeratur S. Martinus Vertavensis Abbas, qui, ut vult ipsius vitæ auctor, *Monasterium instituit quod Vertavum dicitur, in quo turmam Christi militantium aggregans, ipse quoque cum eis regulari lineæ morum se subdidit; quam Regulam priorum Patrum decretis institutam à Transalpinis ferunt regionibus ab ipso delatam.* Regula namque quæ priorum Patrum decretis fuit instituta, ipsissima est S. Benedicti Regula, cùm alter Benedictus dicat, *S. Benedictum suam à veteris sumpsisse Regulam, & veluti manipulis, unum strenuè contraxisse manipulum*; *quamque*, ut sancta Hildegardis refert, *idem Monachorum institutor e Sanctorum vitis Spiritu sancto docente & ostendente condidit.* Nec aliquid obest si dixerint, aut objecerint eruditissimi viri, tunc in Italia plures fuisse Regulas, nisi & hoc ipsum veritate niti docuerint, & insuper ostenderint aliam à Benedictina Regula distinctam viguisse, quæ priorum Patrum decretis fuerit instituta.

Sæc. primo Bened. p 373. & 374. tom. 2. ann. ad ann. 565. n. 12. & 13. In præfat. concord. Regul.

S. Benedicti Regula Gallis Monachis nota, antequam S. Maurus ad eos accederet.

CAPUT XV.

ETIAMSI docti reperiantur auctores, qui quosdam Sanctos, qui in Galliis paulò ante, aut circa S. Mauri adventum obiere, in Benedictinorum numerum adscribant, quique proinde existimasse videntur, Gallorum aliquos Benedictina instituta servasse antequam Glannafolium conderetur, aut sanctus Maurus Benedictinam Regulam in Galliam afferret: attamen, ne jam à pluribus præconceptæ opinioni, quâ contrarium opinantur, adversari, aut aliquid quod non sit manifestè compertum proferre videar; in eam sententiam ibo, quæ & veritatem demonstret, & à nulla earum opinionum multùm recedat. Etenim certum habeo repertos Abbates, qui ante annum sexcentesimum quadragesimum tertium quædam Benedictinæ Regulæ capita, cùm primùm innotuit, desumpserunt; alios verò plura, tum deinceps maximam Regulæ partem à pluribus assumptam.

Non enim mihi etiam ipsi hactenus persuasi, priusquam S. Maurus Regulam propagaturus accederet, aut etiam statim atque Glannafolium inhabitavit, totas ad unguem, aut integrè à Monachis Gallis Benedicti leges servatas esse. Hoc enim pedetentim contigisse puto. Nam si à Benedicto Indensi aliqua Regulæ præcepta immutata fuere, plura à Clemente quinto summo Pontifice in quorumdam Monachorum gratiam modificata, quædam etiam à piissimis & sanctissimis Congregationibus omissa, aut parumper inflexa; minimè mirum videri debet, si Monachorum aliqui, etiam post S. Mauri in Gallias adventum, quædam anteriorum Patrum præcepta servaverint; neque enim, exempli causâ, totam jejuniorum seriem à S. Benedicto præscriptam &

imperatam singula Monasteria mox suscepere, sed antiquam tenuere jejuniorum consuetudinem ad annum usque quingentesimum sexagesimum septimum. Quod approbare videntur Concilii Turonici Patres, cùm statuunt, *ut de jejuniis antiqua a Monachis instituta serventur*: quæ procul dubio à multis retineri videbant, ab aliis verò ob introductam Benedicti Regulam immutari. Quænam enim necessitas jubendi & statuendi ut serventur instituta Majorum, si nullâ immutatione prætermissa fuissent?

Per Concilium ergo licuit jejuniorum pristinum morem iterum sequi; jure tamen communi, quo ad meliora progredi fuit semper licitum, præcepta à B. Benedicto jejunia quælibet Monasteria nullo Concilii contemptu aut offensione observare potuerunt; cùm id egerint Patres, ut liceret instituta à prioribus Monachis jejunia servare: nullus enim dixerit eos adstringere voluisse Glannafolienses, aut alios ejusdem instituti Monachos, ut omissâ S. Benedicti Regulâ alienis præceptis inhærerent, quod à ratione fuisset alienum. Antequam tamen hujuscemodi instituti susceptionem exhibeam, explicandum mihi videtur, qua ratione Galli cæterique per Europam Monachi tam faciles ad eam recipiendam fuere.

Quamobrem summopere est observandum, nunquam opportuniori tempore Benedictinam Regulam ad sui diffusionem condi vel promulgari potuisse. Cùm enim eam S. Benedictus edidit, nulla dabatur Latina Regula quæ observari posset, & Græcæ seu Orientales quæcumque circumferebantur Regulæ, adeo erant alienæ ab Occidentalium populorum institutis, ut nullibi earum jugum diu ferri potuerit. Quam ob causam S. Eugendum suis discipulis Orientalium Patrum Regulas nullatenus imposuisse ipsius vitæ anonymus scriptor asserit. *Quia sermo attulit*, inquit, *ut de institutione Patrum per mutationem B. Eugendi aliqua tangeremus juxta promissum . . . . abrenuntiantium exordia primitus intimamus. Sic namque quòd non illa omnino quæ quondam sanctus ac præcipuus Basilius Cappadociæ urbis Antistes, vel ea quæ sanctorum Lirinensium Patres, sanctus quoque Pachomius Syrorum priscus Abbas, sive illa quæ recentior venerabilis edidit Cassianus, fastidiosa præsumptione calcemus: sed ea quotidie lectitantes, ista pro qualitate loci & instantia laboris invicta, potiùs quàm Orientalium perficere affectamus, quia procul dubio efficaciùs hæc, faciliusque natura vel infirmitas exequitur Gallicana.* Sæculo primo Bened. p. 575. & 576.

Non ergo Orientalium Regulæ, sed S. Eugendi exempla ipsius discipulis pro legibus erant. Quâ in re imitati sunt Majoris Monasterii Monachos, qui, ut ait Severus Sulpitius, *ad exemplar B. Martini instituebantur*, nulla lege scripta viventes. Lib. de vita B. Martini.

Hinc apparet quàm doctè quamque sapienter Carolus Magnus legem tulerit, ut inquireretur, *quâ Regulâ vixissent Monachi in Gallia, priusquam Regula S. Benedicti in ea tradita fuisset*: nulla enim tunc temporis dabatur, aut admittebatur Regula, qua omnia, aut saltem Monasteriorum Galliæ pars aliqua teneretur. Cumque nihil responsi circa hanc quam proposuerat quæstionem Carolus acceperit, inde colligi potest neminem demonstrare potuisse, ullam Regulam antequam Benedictina Gallis innotesceret, in aliqua Galliarum parte, Monachis communiter præscriptam fuisse; licèt fortè singulare aliquod Monasterium, quale Reomaense, dari potuerit, quod aliquam ex Orientalibus Regulam pluribus aliis institutis adjunctam, aut ex toto, aut ex parte servaverit aliquando. Breve cap.

Hæc omnia confirmari possunt ex Cassiano, à quo discimus singula quæque Monasteria propriis vixisse legibus. *Tot*, inquit, *propemodum typos ac Regulas vidimus usurpatas, quot etiam Monasteria Cellasque conspeximus.* Nam unumquodque, ut dixi, specialibus institutis pro voluntate renunciantium, aut imperantium mutandis, aut abrogandis regebatur. Hac enim in re Cassianus Ægyptios à cæterarum gentium Monachis secrevit, quòd eorum instituta immobilia semper & eodem modo servanda manerent, aliorum verò pro libitu variarentur ac mutarentur. *Itaque*, inquit, *per universam Ægyptum, & Thebaidem, ubi Monasteria non pro uniuscujusque renunciantis instituuntur arbitrio, sed per successiones & traditiones Majorum usque in hodiernum diem vel permanent, vel mansura fundantur . . . . ideoque diversitates typorum ac Regularum per cæteras provincias cernimus usurpatas, quòd plerumque Seniorum institutionis experies*, &c. Lib. 2. Instit. cap. 2.

In Europa ergo mutato, aut decedente uniuscujusque Monasterii Patre aut Abbate Regula plerumque immutabatur, adeo ut incertæ neque eodem modo semper mansuræ imperarentur vivendi leges, quæ facillimè pro imperantium nutu immutari poterant. *Experientiâ compertum est*, inquit B. Fundanensis Abbas in Epistola ad Simplicianum Abbatem S. Benedicti successorem, *multorum rectorum mores varias vivendi normas in* Apud. Angel. de Nuce in Chron. Cassinensi.

Monasteriis peperisse. Hinc, ut opinor, contigit ut statim atque S. Benedicti vivendi norma innotuit, certatim Italiæ, tum cæterarum gentium Monachi eidem servandæ se dederint, quo citius à crebris illis noxiisque mutationibus se liberarent, ut ipsemet

Ibid.

Fundanensis Abbas observat eodem loci. *Hinc factum est*, inquit, *ut eam omnia Monasteria Campaniæ, Samniæ, Valeriæ, Tusciæ, Liguriæ & aliarum provinciarum Italiæ, certam & rectam Regulam vivendi, quam sanctissimus & Deo acceptus Benedictus Magister eius instituit, servare decreverunt.* Quo nihil clarius ad propositum afferri potest.

Libentissimè tamen concedam, multa ex Orientalium Patrum Regulis excerpta cùm privatim, tùm communiter à Gallis Monachis usurpata fuisse; & ex iis prodiisse cellularum distinctionem & ab invicem separationem. Quem usum ab Ægyptiis Monachis nostrates mutuati fuere, ut S. Eucherius ad S. Hilarium scribit.

Tract. de laude eremi sive de fuga sæculi.

Hæc nunc (Lirinensis insula) *habet*, inquit, *sanctos senes illos, qui divisis Cellulis Ægyptios Patres Galliis nostris intulerunt.* Et hoc erat alterum Monasteriorum incommodum, cùm Anachoretis sit observatu difficillima, & paucissimi ad eam colendam idonei reperiantur. Quapropter ut utraque vivendi difficultate suos discipulos S. Eugendus levaret, primus omnium, ut quidem mihi videtur, mox ut S. Benedicti Regula prodiit in lucem, ex eadem multa desumpsit, quæ discipulis servanda traderet.

Vita S. Eugendi n. 21. Sæc. 1 Ben. p. 571.

Iste namque, inquit Scriptor Anonymus in ejus vita, *refutato Archimandritarum more, utilius omnes univit in medium: destructis namque mansionum adiculis, uno cunctos fecit Xenodochio quiescere fecit, ut quos causa unita refectionis una claudebat adscala, discretisque lectulis una ambiret & mansio, cui lumen diei sicut in oratorio indeficiens noctibus præbebatur.* Quæ regularis vitæque communis specialis ratio à S. Benedicto præscripta fuit, cum ante ipsum non esset in usu, nec ab aliquo Monachorum Legislatore constituta.

Cap. 22. Reg.

Singuli, inquit S. Benedictus, *per singulos lectos dormiant, lectisternia pro modo conversationis secundum dispositionem Abbatis sui singuli accipiant: si potest fieri, omnes in uno loco dormiant. Sin autem multitudo non sinit, deni aut viceni cum Senioribus suis, qui super eos solliciti sint, pausent. Candela jugiter in eadem Cella ardeat usque mane.*

Alios fuisse Monachorum Rectores, qui ex Benedictina Regula plura ad observandum desumpserint, ex ipsius vitæ Auctore colligere possumus. Sanctum enim Eugendum laudat, quòd mensâ Monachorum contentus, victum sibi extra Refectorium commune offerri noluerit, licèt aliter se gererent cæteri Monachorum Præpositi. *Iste*, inquit, *Abbas sanctus mensulam suam, ut quosdam facere nuper audivi, nec victum umquam exceptavit à Fratribus.* Quæ de sola mensa in eodem refectorio à cæteris separata intelligi non possunt, sed de propria Abbatum vivendi ratione per solam Benedictinam Regulam in usum inducta.

Cap. 56. Reg. Cap. 53.

Mensa Abbatis, inquit S. Benedictus, *cum hospitibus & peregrinis sit semper.* Et alibi: *Coquina Abbatis & hospitum per se sit, ut incertis horis supervenientes hospites, qui numquam desunt Monasterio, non inquietent Fratres.* Ex quo conficitur, multos Abbates ad exemplum B. Benedicti victum à Fratribus exceptasse.

Procedente verò tempore Monasterium Romanum, seu S. Eugendi adeo Benedictinis legibus addictum, adeoque iis servandis deditum fuit, ut S. Wandregisilus illud præ cæteris Galliarum Columbanique Monasteriis elegerit, ubi Monasticem addisceret, ad quod peragendum ex observato Benedictinæ Regulæ capite de hospitibus suscipiendis fuit impulsus.

Sæc. 2. Ben. p. 529. n. 10.

Cùm autem pergeret, (S. Wandregisilus) inquit ipsius vitæ auctor, *per Monasterium quod est constructum ultra Jurenses partes, cognomento Romanum, petiit ibidem hospitium. Qui ipse Abba eum cum summa diligentia recepit. Ubi cùm juxta moris consuetudinem* (ex Regula namque Benedictina hospitum pedes tam Abbas quàm cuncta Congregatio lavare debet) *mandatum Domini adimplentes ad lavandum pedes venissent; cognovit ipse Sanctus quòd ibi erat illa via arcta, quam ille per desiderium Christi volebat sectari.*

Sancto Eugendo per ætatem licuit S. Benedicti Regulam legere & observare; quartus namque post S. Romanum Condatescense Monasterium rexit. Hujusce Monasterii primus Abbas fuit S. Romanus, secundus S. Lupicinus, tertius benedictus ille decessor, Nemausus nomine,

In vita S. Eugendi Sæc. 1. Ben. p. 572. n. 10.

quo ad Christum migrato volens nolensque S. Eugendus administrationem subterfugere non potuit subarratam: anno scilicet quingentesimo septimo, quo prædecessor ejus diem clausit extremum.

Quantum autem temporis præfuerit, facilè dignoscere possumus. Nam septennis S. Romano fuit oblatus, tunc videlicet cùm tam ipse Romanus quàm Lupicinus ejus

frater excessissent è vita; dicuntur namque prædicti Sancti sanctum Eugendum in visu è paterna domo ad monasticam vitam amplectendam evocasse. *In visione*, inquit vitæ Ibid. p. 578.
ipsius auctor, *puer sanctus à duobus Religiosis*, sanctis scilicet Romano & Lupicino, nn. 3. & 4.
extra domus paterna vestibulum sistitur. Excussus à somno ac visionis terrore perculsus rem gestam illico refert Patri; confestim namque Presbyter sanctus, cui potissimùm proles dicari deberet, agnovit. Mox igitur eum litterarum instruit elementis, & anni exacto circulo, tamquam Samuel quondam, non in typico excubaturus templo, sed ipse potiùs Christi efficiendus templum, S. Romano oblatus est Patri, in quo verè ita beatorum Abbatum, qui eum in spiritu de incolatu terrestri eduxerant, gratiarum gemina confluxit ubertas.

At S. Lupicinus circa annum quadringentesimum octuagesimum obiisse dicitur, quapropter circa eadem tempora S. Eugendus ortum habuisse, & consequenter ad annum quadragesimum supra quingentesimum pervenisse, & triginta tribus annis præfuisse dicendus erit, cùm sexagenario major animam exhalaverit, ut habetur ibidem numero 25.

Sancti Eugendi discipulorumque ejus agendi rationem quâ primò quædam S. Benedicti instituta anterioribus adjunxere, tum multò plura, deinde omnia aliis omnibus omissis suscepere servanda, quamplures imitati fuere: quod tanto faciliùs fuerunt executi, quanto frequentiùs diversorum Patrum specialia instituta ad suorum Monachorum directionem gubernationemque unà simul servare solebant: quem agendi vivendique morem adeo tenuerunt, ut eo ipso tempore quo Benedictinæ leges per S. Maurum Gallis innotuere, quidam reperti fuerint Abbates, qui ex omnibus Regulis statuta ad sui suorumque institutionem desumerent, quod in S. Aredio Gregorius Turonensis contigisse refert. *Cœnobium fundavit*, inquit, *in quo non modo Cassiani, verumetiam* Cap. 29.
Basilii & reliquorum Abbatum qui monasterialem vitam instituerunt, celebrantur Regulæ, à quibus Benedictina sejungi non debet, cùm S. Benedictus ab iis Abbatibus qui monasterialem vitam instituerunt, separari non possit. Hinc etiam procliviores fuere quidam alii ad Cæsarii Columbanique Regulas, cum Benedictina jungendas, ut dictum est suprà; sed tandem, ut superiùs etiam notavi, in his omnibus Monasteriis, cæteris abrogatis Regulis, solum S. Benedicti institutum ad nostram ætatem permansit.

Nullum Monachorum Ordinem à Benedictino diversum ad Ludovici pii tempora in Galliis viguisse, generali conclusione probatur.

CAPUT XVI. ET ULTIMUM.

HAc tota dissertatione probasse mihi videor, antiqua illa quæ supersunt Monasteria, quæque aut ante S. Benedicti ætatem, aut saltem post S. Mauri in Gallias accessum constructa fuere, à prima sui institutione Benedicti legibus addicta, aut saltem ab incertis dubiisque vivendi institutis ad certam fixamque accessisse Benedicti Regulam, qua vitam monasticam à prioribus Patribus institutam mirabiliter temperarent. Sed hoc ipsum iterum generali quodam & universali, duplicique, ut ita dicam, argumento iterum confirmare venit in mentem, quorum primum à proprio Monachorum ingenio, specialique eorum propensione ad retinendam servandamque eamdem Regulam quam professi fuere desumitur. Secundum verò ab auctorum silentio, qui eadem Monasteria ab anno quingentesimo quadragesimo quinto ædificata, ab una speciali Regula ad Benedictinam transisse numquam scripsere, nullibique meminere. De cæteris verò quæ jam antea vigebant, S. Odonis & Audoëni sufficiet auctoritas, quoad aliquis contrarium probaverit.

Specialiùs tamen Annalistæ opinionem impugnabo, qua Pachomii, Basilii, Columbanique Regulas in pluribus Galliarum Monasteriis usu fuisse receptas, easque tres Monachorum Ordines à Benedictino distinctos, & separatos constituisse, sibi probasse videtur. Etenim licèt varietas institutionum, quibus successivè pro nutu superiorum Ascetæ quilibet alligabantur, vagoque vitæ generi tenebantur addicti; tum etiam Anachoresis difficultas incertum, suspensum & solitudinis pertæsum eorum animum ad novam certamque profitendam Regulam ultro compulerint, ut probatum fuit superiùs: fixo tamen eorum animo, certæque Regulæ mancipato, nulli superfuit in posterum mutationi locus, apud eos præsertim qui earumdem Regularum præceptis à conver-

*e iij

ſionis initio imbuti fuere, qui nullo modo ab earum jugo patiuntur avelli, licèt forte earumdem Regularum præcepta ſæpius quàm par eſſet tranſgrediantur. Quæ cùm vera ſint regulariter loquendo de quocumque ſingulari Monacho, quanto magis de certi cujuſdam Ordinis Monachis omnibus?

Suppreſſos quoſdam Ordines ex hiſtoricis didicimus, noſtriſque diebus nova extinctorum aliorum exempla vidimus, ſed ab hominum memoria ad hunc uſque diem dictum non fuit aliquem fuiſſe repertum Ordinem, cujus Monachi, Religioſi, Aſcetæ, Clerici, abjecta priori Regula, ſeu poſthabitis priſtinis conſtitutionibus, novæ Regulæ, noviſque ſtatutis uno conſenſu, nemine reclamante, nulla intentata lite, nullo excitato tumultu, nullis ſcriptis in publicum datis, quibus aut præſentes aut futuri de illata vi penitus inſtruerentur, nomina dederint; neque ſolùm id non eveniſſe dico, ſed ulteriùs idipſum moraliter loquendo impoſſibile factu exiſtimo. *Cùm videamus* exemplis, ut ait Baronius, *quoſvis etiam diſciplina regularis ſolertiſſimos Monachos ſui ipſorum inſtitutoris tenaciſſimos eſſe, ut pro ea conſervanda parati ſint vitam quoque profundere.* Si verò memoriæ, quanto magis Regulæ, cui ſe ſacramento addixêre, longè tenaciores futuri ſunt?

Idipſum manifeſtius fiet earum mutationum exemplis, quæ diverſis temporibus in diverſis Monaſteriis contigere. Caroli Magni ætate Monachi S. Dionyſii cucullam exuere, ut Canonicorum habitum vivendique morem ſequerentur, idipſum præſtitere S. Martini Turonenſis Monachi. Sed numquid omnes? nullo modo. Eorum enim quamplurimi ſui propoſiti Regulæque Benedictinæ tenaciſſimi ab aliis ſe ſegregavere, quò faciliùs illibatum Monachorum propoſitum ſervarent, à qua ſeparatione Cormeriacenſe Monaſterium, ut quidam volunt, originem duxit. Tanta verò animi contentione totque precibus Sandionyſiani apud Abbatem, Epiſcopos, & Imperatorem egerunt, ut coacta Synodo eorumdem ſodales ad priſtinum Regulæ modum revocari fuerint, ut dictum eſt ſuprà.

Legere eſt in vita S. Odonis, quanta egerint Floriacenſes Monachi, ne Cluniacenſium alioqui Benedictinorum inſtitutis imbuerentur & inſtruerentur. *Miſerunt ei quædam præcepta regalia*, inquit Joannes Odonis diſcipulus ejuſque actorum ſcriptor, *in quibus continebatur, ut nulli ex alia congregatione ullo unquam tempore liceret ejuſdem loci prioratum ſubire. At illi cùm viderent nullam ſuam prævalere induſtriam, vertebant ſe ad alia argumenta, modò Regem vocabant, modò occidere eum minabantur, hoc enim fiebat per triduum. ad poſtremum Pater noſter, cunctis ignorantibus nobis, aſcendit aſellum, & cœpit ire concitè ad prædictum Monaſterium: Epiſcopi verò & qui cum ipſis erant Comites ſimul cum ſuis currebant poſt eum clamantes: Quò is, Pater, an fortaſſis mortem quæris? Anne vides quia parati ſunt te interficere? quâ videlicet horâ ad eos acceſſeris, morte morieris.*

Nec ſoli negligentes remiſſique Monachi, ſed etiam ſanctiſſimi viri Cluniacenſium progreſſibus obſtitere. S. enim Bernardus Tyronenſis Abbas ſe S. Cypriani Abbatiâ maluit abdicare, quàm eam Cluniacenſium legibus obnoxiam reddere. *Monachi Cluniacenſes*, inquit Gauſridus Groſſus in ejus vita, *S. Cypriani Eccleſiam ſuæ ditioni debere eſſe ſubditam aſſerentes, Dominum Papam paſchalem, Romanum tunc temporis apicem gubernantem adierunt, & ut Bernardo, niſi ſe & Eccleſiam ſuis ſubjiceret legibus, officium Abbatis interdiceret compulerunt: quam interdictionem ſub disjunctione poſitam Bernardus audiens, unum membrum diſtinctionis, id eſt officium honoremque Abbatis ſatis libenter excepit, alterum autem excipere noluit.*

At ſi tantis conatibus non quidem à novis Regulis aſſumendis, ſed ab aliorum Ordinum intra Benedictinum Ordinem Monachis in ſuperiores agnoſcendis, non modò diſſoluti, tum etiam ſanctiſſimi Abbates deterriti fuere: quàm audaciter, quàm viriliter, imò quanto ſui periculo non obſtitiſſent, ſed ad accipiendam novam aliquam Regulam eos quiſpiam compellere voluiſſet & adigere? Si verò de toto Ordine immutando alienæque Regulæ ſubjiciendo quæſtio fiat, quis non videat tantos tumultus excitandos, vimque tantam ad eos comprimendos adhibendam fore, ut nonniſi plurimorum ſcandalo, damno, pernicie, perpetuæque ſalutis periculo hujuſcemodi mutatio fieri poſſit? Quamobrem licèt ſummi Pontifices, ſummique Principes ingenti cura ad ſupprimendos quoſdam Ordines incubuerint aliàs, idque tandem perfecerint: nulli tamen, quod ſciam, aliquem Ordinem in alium immutare tentaverunt, etſi aliquando pro ſumma qua valent auctoritate quædam deſerta Monaſteria, aut per diſſolutos Monachos habitata, aliis Ordinibus addixerint, aut etiam ſæcularibus Canonicis ultro tradiderint, ut videre eſt in Annalibus variorum Ordinum: attamen, ut dixi, nullus unquam, quod le-

gerim totum aliquem Ordinem in alium immutare, aut ad aliam assumendam Regulam compellere in animum induxit.

Quæ cùm ita sint, & nihil referant doctissimi viri, quo Gallicana Monasteria ab anno quingentesimo quadragesimo ad nostram ætatem, abjectis sanctorum Patrum Basilii, Pachomii & Columbani Regulis, ad Benedictinum Ordinem confugisse probent, dicendum fidenter existimo nullam istorum Patrum Regulam à Benedicti Regula sejunctam in Gallicanis Monasteriis usu communi receptam fuisse. Quapropter non quærant à nobis, quo tempore S. Columbani Monachi à Benedictinis diversi, aut S. Basilii, aut aliorum Patrum discipuli Benedictina instituta fuerint amplexi; ultro enim fatemur nullum designari posse, ex eoque conjicimus nullos in Galliis fuisse sanctorum Basilii, Pachomii, aut Columbani Ordines. Viguit equidem S. Columbani Regula, sed cùm esset tantùm S. Benedicti decretorum appendix, paulatim sensimque in desuetudinem abiit, eodem modo quo S. Ricardi decreta, & Cluniacenses, Tyronenses, Majorisque Monasterii consuetudines usurpari, observarique desiere. Qui namque fieri potest, ut celebres Religiosorum Ordines, quorum singuli plura possidebant Monasteria, si Francorum Annalistæ credere fas est, ita subitò & derepente adeo secretè adeoque procul ab omnium oculis in Benedictino Ordine quasi in immenso profundoque mari submersi sepultique fuerint, ut nullibi ipsorum interitûs memoria reperiri potuerit.

Quo tandem miraculo effici potuit, ut singulorum Monasteriorum varios casus ad eorum usque principia annotare possimus, & ex historiis variisque diplomatibus colligere quid in unoquoque Monasterio contigerit: & de illa singulari & prodigiosa mutatione, nihil ab historicis; nihil etiam incerti ex chartis aliisque relationibus cernere possimus. Scimus pleraque Monasteria cùm temporum, tum bellorum injuriâ solo adæquata fuisse, scimus etiam eorum quamplurima hactenus destructa manere, alia de novo variis temporibus iterum ædificata, ex aliis ejectos Monachos perpetuoque exclusos in alia iterum evocatos fuisse; Laïcos, Clericos, & Commendatarios Abbates, Advocatos, Principes, Reges eorum bona pluries occupasse, aliisque tenenda dedisse novimus. Uno verbo, nihil ferè quod sit alicujus momenti, aut quod notam mereatur, ad nostra tempora iisdem accidit quod nos prætereat, præter illam Regularum in iisdem Monasteriis successionem, cujus nemo meminit, nec meminisse potuit. quis enim eorum quæ non fuere recordetur, aut memoriam revocet?

Dicamus ergo fidenterque dicamus, nullum S. Basilii, nullum Pachomii, nullumque Columbani Ordinem à Benedictino diversum in Galliis extitisse, idque asseramus cùm superioribus rationibus adducti, tum auctoritate Cassiani, qui suo tempore *tot typos, totque Regulas usurpatas vidit, quot Monasteria cellasque conspexit.* Fundensis etiam Abbatis, *qui sexto sæculo multorum mores vivendi varias normas in Monasteriis pepe-risse* scripsit. Hincque factum esse dixit, *ut omnia Monasteria Campaniæ, Samniæ, Valeriæ, Tusciæ, Liguriæ & aliarum Italiæ provinciarum, certam & rectam Regulam vivendi, quam sanctissimus & Deo acceptus Benedictus instituerat, servare decernerent.* Ad quam opinionem firmandam etiam valet Caroli Magni, & eorum qui ipsi erant à consiliis auctoritas, qui nullam noverunt Regulam quam servassent Monachi Galli, antequam S. Benedicti Regulam accepissent, quique in dubium vocabant, utrum aliqui Monachi esse possint præter eos qui Regulam S. Benedicti observant. Hi enim omnes una voce unoque consensu dicere videntur, nullam pluribus Monasteriis communem fuisse Regulam, nullumque S. Basilii, aut S. Pachomii Ordinem in iisdem floruisse, antequam S. Benedictus Regulam ederet, eamque traderet observandam. Aliàs non tot Regulas, quot Monasteria vidisset Cassianus, nec Rectorum mores varias vivendi normas in Cœnobiis peperisse dixisset Fundensis Abbas. Nec Carolus Magnus inquirendum jussisset, quâ Regulâ vixissent Monachi, priusquam Benedictina tradita fuisset, si certum tunc temporis, aut à scriptoribus traditum, Basilii, Pachomii, Columbanique Regulas pluribus Monachorum Ordinibus originem dedisse.

Maneat ergo unicam S. Benedicti Regulam ad Ludovici Pii tempora communiter & generaliter Galliarum Monasteriis impositam, sanctumque Eugendum aliosque Monachorum Abbates, antequam S. Maurus in Gallias veniret, eam ex parte saltem accepisse, eandemque præcipuum S. Benedicti discipulum suis exemplis docuisse, cæterisque communicasse, longè lateque dilatasse, ejusque propagines S. Columbanum longiùs protulisse; & consequenter maneat offusas Ordini Benedictino per doctissimum virum tenebras, cùm antiquitatis, tum rationis clarioribus radiis discussas, resolutas fugatasque fuisse.

ERRATA IN DISSERTATIONE.

Pag. iij *lin.* 24 *l.* error eorum
Pag. vj *lin.* 45 *post* Cassino , *adde* , emitteretur
Pag. xiij *lin.* 41 *post* construxit, *adde* , ut Jouæ placet, *& dele hæc verba in linea sequente.*
Pag. xiiij *lin.* 23 *l.* auferet, *& ibid. lin.* 25 *l.* possint
Pag. xviij *lin.* 38 *l.* præfecit
Pag. xxvij *lin. penult. post* debeant , *dele virgulam.*